ADM. REV. P.
F. LUCII FERRARIS

Soler-Alexandrini, Ordinis Minor. Regul. Obferv. S. P. Francifci, Lectoris Jubilati, Exprovincial. Examin. Synodalis, ac S. O. Confultoris

PROMPTA BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

De Principalioribus, & fere Omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, ac prompte reperiri poffunt,

EX UTROQUE JURE, PONTIFICIIS CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETIS, SACRÆ ROMANÆ ROTÆ DECISIONIBUS, AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate collecta, adaucta, in unum redacta, & ordine alphabetico congefta,

AC IN OCTO TOMOS DISTRIBUTA.

Editio Noviffima cæteris omnibus caftigatior, & locupletior, adjecto nunc primum Indice Materiarum abfolutiffimo.

TOMUS TERTIUS.

E=H

VENETIIS,
Apud GASPAREM STORTI

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.
MDCCLXXII.

INDEX TITULORUM

Qui Tertio hoc Tomo continentur.

Epi-

Ex-

Ho-

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del *P. F. Filippo Rosa Lanzi* Inquisitor General del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato *A. R. P. F. Lucii Ferraris Bibliotheca &c. Tomi VIII. &c. Stamp.* non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo licenza a *Gasparo Storti* Stampator di Venezia, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 3. Ottobre 1771.

(SEBASTIAN ZUSTINIAN RIFORMATOR.
(ALVISE VALLARESSO RIFORMATOR.
(ANDREA TRON Kr. RIFORMATOR.

Registrato in Libro a Carte 79. al Num. 653.

Davidde Marchesini Segr.

24. Gennaro 1772.
Registrato al Magistr. della Bestemmia in Libro a Carte 30.

Andrea Grattarol Segr.

ADM.

A D M. R E V. P.

F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICO-MORALIS, THEOLOGICA.

E B R I E T A S.

Vide verbum *Clericus art.* 5. *a n.* 15. *ad* 20. & verb. *Irregularitas art.* 1. *sub n.* 11. & verb. *Gula a num.* 12. *ad* 21. in talibus enim citatis locis quantum sufficit pertractatum est de hoc titulo.

E C C L E S I A.

Ecclesia potest capi dupliciter, scilicet in sensu morali, prout nempe significat Cœtum, Conventum, Collectionem, aut Congregationem hominum, quo sensu Ecclesiam sæpe accipit Scriptura, ut *Psal.* 25. *Odivi Ecclesiam malignantium*, & *Psal.* 88. *Laus ejus in Ecclesia Sanctorum*, & *Matthæi* 5. *Convenit Ecclesia magna*, & *ad Romanos* 16. *Salutant vos omnes Ecclesiæ Asiæ*, & alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in Terra Capite, idest Papa, existentes, vocantur Ecclesia, ut patet *in cap. Ecclesia* 7. *de consecrat. dist.* 1. ibi: *Ecclesia, idest Catholicorum Collectio*. Et potest capi pro ipsa Ecclesia materiali, scilicet pro Templo aliquo manufacto, seu Æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum, & invocandum Deum, Divina administranda & percipienda conveniunt; Unde de Ecclesia utroque hoc modo sumpta breviter erit sermo, & in primis de Ecclesia in sensu morali capta.

Articulus I.

Ecclesia in sensu morali capta, quo ad ejus esse, & principales notas.

S U M M A R I U M.

1 *Ecclesiæ nomen quid sibi velit, & cur diversimode accipiatur*, ad num. 2
3 *Quænam sit vera Ecclesiæ definitio, & quæ recta definitionis explanatio*, ad num. 9
10 *Ex quibus coalescat Ecclesia, & qui ab ejusdem sinu exulent*, ad num. 16
17 *Unde originem petat Ecclesia, quot vero & quibus notis vera Ecclesia secernatur a falsa*, ad num. 24
25 *Utrum Ecclesiæ alicui præ cæteris hujusmodi notæ sint divinitus tributæ*, ad n. 28

Ecclesia est nomen græcum, quod significat evocationem, seu cœtum vocatorum; Hinc usurpatur a nobis ad significandum cœtum Fidelium, & aptissime nomine vocationis cœtus Fidelium appellatur, quoniam ad cœtum Fidelium nemo se instinctu proprio adjungit, sed Cœlesti admonitus vocatione. Ecclesiæ nomen aliquando sumitur generaliter, aliquando particulariter. Nomen Ecclesiæ sum- 1 2
prum

ptum generaliter est quid commune ad Eccle-
siam *Triumphantem*, quæ est cœtus in Cœlis
regnantium, sive hominum, sive Angelorum;
ad Ecclesiam *Patientem*, quæ est Congregatio
hominum in igne pro purgandis peccatorum
reliquiis probatorum; & ad Ecclesiam *Mili-
tantem*, quæ est adunatio Christianorum con-
3 tra salutis hostes pugnantium. Nomen Eccle-
siæ sumptum particulariter significat tantum
Christi Ecclesiam Militantem; & Ecclesia sic
sumpta, de qua solum in præsenti est sermo,
4 sic definitur: *Ecclesia est Congregatio, seu Cœ-
tus visibilis Baptizatorum sub uno Capite Chri-
sto in Cœlis, & Romano Pontifice ejus Vicario
in Terris, inter se in eadem Fidei professione, &
Sacramentorum participatione colligatorum*. Est
in re *communis*. Dicitur primo *Congregatio*,
seu Cœtus visibilis, quia ut dicitur *in Psal.* 18.
In sole posuit Tabernaculum suum, quod ibi de
Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In
Sole posuit Tabernaculum suum*, hoc est *in ma-
nifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occul-
to*. Et idem habet *in Epistola 166. ad Dona-
tistas: Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in
manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos
5 terræ*. Dicitur secundo: *Baptizatorum*, quia
nullus est Ecclesiæ membrum, aut intrat Ec-
clesiam, nisi per Baptismum, qui est porta
6 unica, & omnibus communis. Dicitur tertio:
sub *uno Capite Christo*, quia Deus *ipsum dedit
Caput supra omnem Ecclesiam, ad Ephes. c.* 1.
& cap. 5. *Quoniam vir caput est mulieris, si-
7 cut Christus caput est Ecclesiæ*. Dicitur quarto:
Et Romano Pontifice ejus Vicario, quia solus
Romanus Pontifex est verus Christi Vicarius,
& contraria opinio Lutheri fuit tamquam hæ-
retica proscripta a Leone X. Constitut. incip.
Exurge, & est Lutheri error 25. ibi: *Roma-
nus Pontifex Petri successor non est Christi Vica-
rius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso
Christo in Beato Petro constitutus*: tum quia
ipsi in persona Petri dixit Christus *Joan.* 21.
Pasce Oves meas, & licet spectet etiam ad
Episcopos, aliosque Pastores regere Ecclesiam,
hoc tamen est cum subordinatione ad Roma-
8 num Pontificem. Dicitur quinto: *in eadem
Fidei professione, & Sacramentorum participatio-
ne*, quia sicuti Ecclesiæ membra sub uno, &
eodem Capite nempe Christo vivunt, sic ea-
dem Fidei professione, & Sacramentorum par-
9 ticipatione debent ipsum colere. Dicitur sex-
to, & ultimo: *Inter se colligatorum*, quia non
sufficit ad veram Congregationem, seu Cœ-
tum, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed
requiritur insuper aliqua communicatio per
preces, Charitatem &c. ut verificetur Sancto-
rum Communio.

Ad hanc Ecclesiam spectant, non solum præ- 10
destinati, ut prætendunt Vvicleffistæ, Hussitæ,
& Calvinistæ, sed etiam reprobi, cum isti, si-
cut illi, possint Christi Fdem profiteri sub uno
Capite, & de facto Christus *Joan.* 10. *Eccle-
siam comparavit Ovili, in quo sunt Oves, &
hœdi; & Matthæi* 13. ipsam Ecclesiam com-
paravit Agro, in quo est bonum semen, &
zizania; Item *Matthæi* 25. Ipsam comparavit
decem Virginibus, ex quibus erant quinque
prudentes, & quinque fatuæ, ex quibus dan-
tur intelligi prædestinati, & reprobi; Sic e- 11
tiam ad hanc Ecclesiam spectant, non solum
justi, & perfecti, qui nullum habent pecca-
tum, ut prætendunt Pelagiani, sed etiam ipsi-
met peccatores, quia per hoc, quod aliqui
peccent peccato furti, homicidii, & hujusmo-
di, non rejiciunt propterea Fidem Christi, aut
Ecclesiæ subjectionem.

Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed 12
ab ipsa excluduntur Pagani, Turcæ, Judæi, qui
numquam ad veram Fidem venerunt; Unde
Apostolus 1. *Ad Corinth. cap.* 5. ait: *Quid mi-
hi de his, qui foris sunt judicare? idest de infi-
delibus*. Excluduntur etiam Catechumeni, qui 13
licet sint Fideles, possintque, si sic morian-
tur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen
cum nondum Baptismum receperint, inter
actualia Ecclesiæ membra non numerantur,
quia juxta Concilium Florentinum, & San-
ctos Patres, homines fiunt de corpore Eccle-
siæ, cum baptizantur; unde Catechumeni non
ligantur Ecclesiæ Constitutionibus, & si rever-
tantur ad Paganismum, aut Hebraismum, non
possunt ut Apostatæ haberi, ac puniri. Item 14
excluduntur Hæretici, & a Fide Apostatæ; cum
enim ipsi veram fidem non profiteantur, ne-
queunt esse de corpore Ecclesiæ, quæ est Con-
gregatio Fidelium ex Concilio Lateranensi *cap.
Firmiter, de Summa Trinitate*: & ideo in Con-
cilio Nicæno *c.* 8. dicuntur posse recipi in Ec-
clesiam, si redeant, quod signum est manife-
stissimum ab ea fuisse separatos; Et quamvis
Ecclesia possit ipsos judicare, & punire, hoc
non est, quia sint sua membra, & de suo cor-
pore, sed quia debent esse, uti jam fuerunt,
& ab ea sponte, & culpabiliter recesserunt. Item
excluduntur Schismatici, quia, licet idem cre- 15
dant, ac nos, ubi non sunt præcise Schismatici,
per hoc tamen, quod unionem non habent cum
capite, nec locum habere possunt in corpore;
Hinc Ecclesia in die Parasceves orat pro Hæ-
reticis & Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam
eos

16 eos revocare dignetur. Item excluduntur Excommunicati, quia ex quo priventur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiæ membra inter se, non censentur cum aliis colligati, textu expresso *in c. Omnis 32. caus. 11. q. 3.* ibi: *Omnis Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est.* Et S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiæ c. ult.* ait: *Excommunicari est visibiliter præscindi ab Ecclesia.*

17 Una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis gratiæ, ac Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ. *Est communis inter Catholicos;* Et ratio est, quia unum, & idem objectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad præsens, & credetur ad usque consummationem sæculi; cum hac solum differentia, quod juxta diversitatem temporum magis, & minus explicite creditum fuerit hoc unum, & idem objectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptæ, quam tempore Legis naturæ, & magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiæ, quam tempore utriusque, & Legis naturæ scilicet, & scriptæ ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. Augustinus *in tract. 45. in Joan. n. 9.* ibi: *Ante adventum Domini nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, præcesserunt justi; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit: Tempora variata sunt, non Fides, quia & ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur: alium sonum habet venturus est, alium sonum habet venit, mutatus est sonus venturus est, & venit; eadem tamen Fides utrosque conjungit, & eos, qui venturum esse, & eos, qui venisse crediderunt diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per Christum videmus ingressos*, & ad hoc propositum adducit Apostol. 2. ad Corinth. 4. dicentem: *habentes eumdem spiritum Fidei*; adeoque una, & eadem substantialiter, & formaliter est Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitæ hominis; sicut enim est idem numero homo, & quando est infans, & quando adolescens, & quando juvenis, & usque ad finem vitæ; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eamdem substantialiter, & formaliter identitatem servans, cum Ecclesia Legis naturæ comparetur infantiæ hominis, Ecclesia Legis scriptæ Adolescentiæ, & Ecclesia Legis gratiæ Juventuti, & maturitati usque ad finem vitæ. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter, sed materialiter tantum fuisse, & esse distinctas, adeoque unam tantummodo, & eandem essentialiter, & formaliter esse, cum qualibet per eamdem Fidem in Christum, sive ante Incarnationem, ut Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiæ sibi paraverit, & paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. *in Psalm. 104. n. 10.* ibi: *Non enim quispiam præter istam Fidem, quæ est in Christo Jesu, sive ante ejus Incarnationem, sive postea reconciliatus est Deo.*

Notæ præcipuæ, per quas hæc nostra vera Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor, scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Est communis inter Fideles*, cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantinopolitano, & Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur; & habetur etiam expresse *in cap. Unam Sanctam, de Majorit. & Obed. inter Commun.* ibi: *Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum.* Prima igitur veræ Ecclesiæ nota est, quod sit *Una*, quod verum est, non solum de Ecclesia Legis gratiæ, sed etiam, ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem sæculorum, ita ut credentium universalitas, quæ fuit in Ecclesia Legis naturæ, & Legis scriptæ, & Legis gratiæ, semper eadem fuerit, & sit essentialiter, ut fuit ostensum *sub num. 17.* Hanc Ecclesiæ unitatem insinuat Scriptura variis in locis. *Cantic. 6.* dicitur: *Una est Columba mea*, quod de Unitate Ecclesiæ interpretatur S. Aug. *tract. 6. in Joan.* ibi: *Quid evidentius Fratres mei in Columba Unitas, in linguis gentium Societas... unde debuit ergo charissimi demonstrari Spiritus Sanctus Unitatem quandam designans, nisi per Columbas, ut pacatæ Ecclesiæ diceretur: Una est Columba mea?* Et de Ecclesiæ unitate intelligitur etiam *in cit. cap. Unam Sanctam, de major. & obed. inter commun.* ibi: *Sponso in Canticis proclamante una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ, quia unum Corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus, Christi vero Deus*, & *Psal. 21.* dicitur: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu Canis unicam meam*, quod de nostræ veræ Ecclesiæ unitate intelligitur *in d. cap. Unam Sanctam*, ibi: *Hanc autem veneramur & unicam, dicente Domino in Propheta*, 18 19

Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam, pro anima enim, idest pro se ipso capite simul oravit, & corpore, quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit, & *Joan.* 10. dicitur: *Unum Ovile*, & *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Corpus*.

20 Unde hæc Ecclesia variis titulis est Una. Primo est una unitate principii, scilicet Dei vocantis, & Christi fundantis, & ideo dicitur *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus*. II. Unitate Capitis, sicut enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur *Joan.* 10. III. Unitate conjunctionis, & ideo dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Unum Corpus multi sumus*, & *Act.* 4. *Credentium erat cor unum, & anima una in Domino*. IV. Unitate Fidei, ut habetur *ad Ephes.* 4. *Una Fides*, & ibid. *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei*. V. Unitate mediorum ad hæreditatem Fideles perducentium, tum internorum, quæ sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quæ sunt Sacramenta, & ideo *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Baptisma*, quod est reliquorum janua, & fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Omnes, qui de uno pane participamus*. VII. Unitate Doctrinæ, de qua loquens S. August. dicit: *qui volunt unam linguam veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis*. Unde S. Irenæus *de unitate Fid. cap.* 3. sic ait: *Neque, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Lydia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus, & idem est; sic & lumen, & prædicatio veritatis ubique lucet*.

21 Secunda nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Sancta*. Unde *Cantic.* 6. dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol*. *Epist.* 1. *Petri c.* 2. dicitur *Gens Sancta*; Et *ad Romanos cap.* 1. *Omnibus, qui sunt Romæ*
22 ... *vocatis Sanctis*. Unde pluribus titulis dicitur *Sancta*. I. Propter sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum*. II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus, & sanctificatus, 1. *ad Corinth. c.* 6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. III. Propter Christi mortem: Ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur 4. *ad Ephes.* ibi: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, & *ad Hebræos c.* 13. *Jesus, ut sanctificaret populum per sanguinem suum, extra portam passus est*. IV. Propter ejus Leges, præcepta, Sacramenta, & doctrinam, quæ omnia sanctitatem redolent, & eo tendunt, ut Sancti efficiamur; Unde *Psal.* 18. dicitur: *Lex Domini immaculata convertens animas*; *ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, & immaculati in conspectu ejus*. V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. *lib. de Baptismo contra Petilianum c.* 16. sic: *Intra istam arcam* (*Catholicæ Ecclesiæ*) *boni, & mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt*.

Tertia nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Ca-* 23
tholica, idest Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, & ideo *Ps.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*; Et *Marc.* 16. *Euntes in mundum universum &c.* Et S. August. *Epist.* 52. *ad Severinum n.* 1. dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde Græce appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur*, & *Epist.* 140. *ad Honoratum num.* 43. ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicis unicam suam, hæc est unica Catholica, quæ toto Orbe copiosa diffunditur, quæ usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur*. II. Ratione personarum, quia vocat, & recipit homines cujuscumque nationis, status, & conditionis, si velint Evangelio obedire, & salvari; Unde *Marci* 16. dicitur: *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*. III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, & durabit usque ad finem per omnia tempora: Hinc *Daniel.* 2. dicitur: *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur*. IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. *de vera Religione cap.* 7. ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Hæretici, & Schismatici alumni, quando, non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant*. Et idem S. August. *in cap.* 9. *Joan.* sic dicit: *Multa sunt, quæ in gremio Ecclesiæ me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot Hæreses Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur, nullus Hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere*.

Quar-

24 Quarta nota veræ Ecclesiæ est, quod sit *Apostolica*, & dicitur Apostolica tribus potissimum de causis. 1. Quia fundata est a Christo, qui ad *Hebr.* 3. dicitur Apostolus confessionis nostræ; Et quod Christus Auctor, & fundamentum nostræ Ecclesiæ sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus, Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos, & redimendos; *Joan.* 20. ibi: *Sicut misit me vivens Pater &c.* 2. Quia fuit per Apostolos propagata, & firmata; Unde *ad Eph.* 2. dicuntur Fideles *superædificati super fundamentum Apostolorum*, & *ad Romanos* 10. *ex Psalm.* 18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum*; & doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram, & incorruptam retinuit, & retinebit; Unde *ad Galatas* 1. dicitur: *Licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, 3. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit; Unde S. August. *lib. contra Epistol. fundamenti cap.* 4. dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiæ ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum*.

25 Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas veræ Ecclesiæ Christi, & in ipsa sola potest obtineri salus, & nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide*, & habetur expresse tota conclusio *in cap. Unam sanctam, de Majoritat. & Obedient. inter communes*, ibi; *Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, & tenere, Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, & ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in §. final.* declaratur, ibi: *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis;* Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *in c. Firmiter* 1. *de summa Trinitate*, ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus*; habetur etiam definitum in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ut in ejus Constitut. incip. *Lætantur*, ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri, & verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plena potestas tradita est;* Hinc a Leone X. in Constitut. incip. *Exurge*, fuit tamquam Hæresis proscriptus sequens error Lutheri in ordine 25. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus.*
Ecclesia enim Romana commissa Petro, & 26
successoribus ejus Romanis Pontificibus, a quibus tamquam a Capite Romana denominatur,
pro eodem sonat, ac universalis, Unde quam- 27
vis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romæ non sedeat,
ut de facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, &
sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica, seu Universalis, & Apostolica*, ut
constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Joan. XXII. qui nunquam Romæ sedit, ibi:
Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & Divina providentia non permittit, ut membrum, quod a totius Corporis unitate sejungitur, virtute, quæ a vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur; Unde S. Augustinus *de Symbolo ad Catechumenos, serm.* 1. *cap.* 6. sic expresse dicit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica contra omnes Hæreses pugnans, pugnari potest, expugnari non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa*; Et *serm.* 4. *de*
eod. Symbolo ad Catechumenos cap. 13. dixit: *Si* 28
quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.

Articulus II.

Ecclesia quo ad ejus visibilitatem, indefectibilitatem, & infallibilitatem.

S U M M A R I U M.

1 *Ecclesia vera Christi est, & fuit semper absolute visibilis.*
2 *Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione.*
3 *Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica est indefectibilis, & semper duratura.*
4 *Colligitur id etiam ex aliis Scripturæ locis.*
5 *Colligitur etiam ex variis veteris Testamenti testimoniis.*

6 *Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus.*
7 *Ecclesia Romana Catholica in rebus fidei, & morum est infallibilis.*
8 *Colligitur etiam ex aliis Evangelicis textibus.*
9 *Colligitur & ex variis Sacris Canonibus.*
10 *Ecclesia Romana Catholica est regula Fidei, & morum in toto mundo.*
11 *Sola potest definire causas fidei.*
12 *Sola Fides Ecclesiæ Catholicæ Romanæ est ab omnibus tenenda, & non alia.*
13 *Non tenens illam Fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia.*
14 *Ecclesia Romana dicitur Mater, & Magistra omnium Ecclesiarum.*
15 *Ecclesia Romana est etiam caput Ecclesiæ Græcæ.*
16 *Romana Ecclesia habet annexum primatum Universalis Ecclesiæ ex institutione, & præcepto Christi Domini.*
17 *Affertur, & solvitur instantia.*
18 *Fides Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, & alio transferri.*
19 *Ubi est Papa, ibi est Roma.*

1 Ecclesia vera Christi est, & fuit semper absolute visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, & deducitur ex pluribus Scripturæ textibus; In *Psalm. enim* 18. dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens; *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*; & idem habet in *Epist.* 166. *ad Donatistas*, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ*. Matth. 18. præcipit Christus, ut quando Frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiæ, ibi: *Dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus*. Verba autem illa: *Dic*, &, *si non audierit*, indicant apertissime, Ecclesiam esse visibilem, cum ibi mandet Christus, ut ad Ecclesiam, prout ad Judicem controversiarum recurramus, eaque audiatur, quod nullimode posset fieri, si Ecclesia esset invisibilis. De Ecclesia item visibili intelligendum est illud *Actorum* 18. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Grex enim, qui non videtur, nec cognoscitur, nequit a Pastore regi, & gubernari, adeoque si Ecclesia est regenda, & gubernanda ab Episcopis, non est cœtus, seu congregatio invisibilis. Item de Ecclesia visibili illud 1. *ad Timoth.* 3. *Ut scias quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*. Per verbum enim illud *conversari*, denotatur clare visibilitas Ecclesiæ, cum non possit quis conversari cum invisibilibus. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *ad Galatas* 1. *Persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam*; Cœtum enim invisibilem non potest quis persequi; & si Paulus Ecclesiam expugnabat, necessario videbat, ubi ipsa Ecclesia, seu congregatio expugnanda existeret. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *Actor.* 13. *Cum venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia*, & *cap.* 18. *Ascendit Paulus, & salutavit Ecclesiam*. Hæc enim nequeunt convenire Ecclesiæ invisibili.

Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam 2
evidenti ratione, quia illa Ecclesia est visibilis, in qua publice convocantur Concilia, sanciuntur Canones, damnantur Hæreses, Pastores visibiliter docent subditos, subditi obediunt Pastoribus, Sacramenta sensibilia administrantur &c. sed hæc omnia fiunt in vera Ecclesia Christi, ut de se patet, ergo &c. Tum quia de ratione essentiali ipsius Ecclesiæ, ut patet ex ejus definitione, est, quod sit congregatio, seu societas quædam hominum baptizatorum: atqui non potest dici congregatio, seu societas hominum, nisi in externis, & visibilibus signis consistat, cum non sit societas, nisi se agnoscant ii, qui dicuntur socii; nec homines se possint agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, & visibilia; Et hoc patet clarissime ex more omnium humanarum societatum, seu congregationum, nam in Civitatem, in Regnum, & Militiam, & alia hujusmodi, non aliter homines adscribuntur, quam signis externis, & visibilibus; Hinc S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum c.* 12. sic expresse dicit: *In nullum nomen Religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*. Unde idem S. Augustinus *Epist.* 105. *n.* 14. scribens ad Donatistas ipsos adhortando ad unitatem visibilis nostræ Ecclesiæ, eos sic alloquitur: *In Scripturis discimus Christum; In Scripturis discimus Ecclesiam; Has Scripturas (o Donatistæ, o Heretici) communiter habemus, quare non in eis, & Christum, & Ecclesiam communiter retinemus?* Et *num.* 17. *Ecce Scripturæ communes; ecce ubi nomines Christum, ecce ubi nomines Ecclesiam; Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis, & non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum cre-*

creditis, quare Ecclesiam negatis, quam legitis & videtis.

3 Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica, est indefectibilis, & semper duratura usque ad finem mundi. Est de fide, & habetur expresse *ex cap. 16. Matth.* ibi: *Dico tibi, tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam;* Atqui si defecisset, aut potuisset deficere, adversus eam prævaluissent, aut potuissent prævalere portæ inferi, ergo &c. *Item 1. ad Timoth. c. 3.* dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*; sed non potest deficere veritas, ergo nec ejus columna, cum deficiente substentaculo debeat necessario corruere sustentatum.

4 Colligitur etiam ex aliis Scripturæ locis, ubi clara est promissio perpetuitatis, & indefectibilitatis Ecclesiæ visibilis; huc nomine ipsius Ecclesiæ *Matth.* 28. dicitur: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi;* Hæc enim verba, ut de se patet, dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, scilicet ad Apostolos, & Discipulos ceteros, quos in die Ascensionis suæ Dominus alloquutus est, adeoque ex promissione Christi Ecclesia visibilis duratura est usque ad consummationem sæculi. *Ad Ephes.* dicitur: *Dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi;* Ubi, ut vides, Apostolus clare demonstrat Ecclesiam visibilem Christi duraturam esse usque ad novissimos dies, Id est usque ad finale Judicium, quando complebitur numerus electorum; Cum enim Pastores, & Doctores non dentur, nisi gregi existenti, & visibili, & ex ipso textu Pastores, & Doctores debeant esse visibiles, & perpetui, grex etiam debet esse visibilis, & perpetuus.

5 Colligitur etiam Ecclesiæ visibilis perpetuitas, & indefectibilitas ex variis veteris Testamenti testimoniis, quæ perennitatem Ecclesiæ visibilis clare indicant, & promittunt; *Psalm.* 47. dicitur: *Deus fundavit eam in æternum*, idest Ecclesiam suam, ut ibi exponit S. Augustinus; *Isaiæ* 61. (quod caput intelligi de Ecclesia novi Testamenti docuit Christus Lucæ 4. cum in Synagoga citavit, & exposuit de adventu suo initium hujus capitis, *Spiritus Domini super me &c.*) sic dicitur: *Et fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum; omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus;* Ubi vides satis aperte indicari perpetuitatem, & indefectibilitatem Ecclesiæ visibilis; Non enim potest esse invisibilis Ecclesia illa, seu cœtus ille fidelium, de quo dicitur: *Omnes qui viderint eos* (quid clarius?) *cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. Psalm.* 88. dicitur: *Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in Cœlo fidelis*; ibidem: *& ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus, sicut dies Cœli. Daniel.* 2. dicitur; *Suscitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Istæ enim Scripturæ intelliguntur passim a Sanctis Patribus de vera, & visibili Christi Ecclesia numquam defectura.

Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus; S. Augustinus *de unitat. Eccles. cap.* 12. sic habet: *Evangelizata est nobis Ecclesia per totum orbem terrarum futura. Hoc in Lege, & Prophetis, & Psalmis esse pronunciatum ipse Dominus testificatus est, qui eam cœpturam ab Jerusalem, & per omnes gentes permansuram esse prædixit; testes sibi futuros in Jerusalem, & in tota Judæa, & Samaria, & usque in totam terram, cum jam in Cœlum ascenderet, prænuntiavit... Quisquis aliud evangelizaverit anathema sit; aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in sola parte Donati* (seu Lutheri, Calvini, aliorumque Protestantium) *in sola Africa* (Germania, Geneva, Saxonia, Prussia, Hollandia, Anglia, & hujusmodi), *remansisse dicit; ergo anathema sit, aut legat mihi in Scripturis Sanctis, ut non sit anathema.* Et idem S. Augustinus *lib. 1. de Symbol. ad Catechum. cap.* 5. ait: *Ipsa est Ecclesia Sancta... pugnari potest, expugnari tamen non potest; Hæreses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in Charitate sua, portæ inferorum non vincent eam.* S. Hieronymus *in cap. 4. Isaiæ vers.* 76. sic dicit: *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur.* S. Gregorius Magnus *in Psal. 5. Pœnitent.* 26. sic expresse habet: *Sancta Ecclesia in hoc sæculo a Catholica Fide nequaquam deficiet.* S. Ambrosius *lib. Hexameron. cap.* 2. sic ait: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis, & pacis, nam videtur sicut lu-* 6

luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest. S. Joann. Chrysostomus *serm. de Pentecost. tom.* 3. sic habet: *Putas eam te posse lædere, sed non poteris; Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

7 Ecclesia Romana Catholica in rebus Fidei, & morum est infallibilis, seu errare non potest. *Est de Fide*; & ostenditur ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis. *Joan.* 16. dicitur: *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, hoc autem Christus promittebat immediate Apostolis, & mediate eorum successoribus; sed qui scit omnem veritatem, non potest errare in materia Fidei, alias sciret, & non sciret; Ergo Ecclesia sic de omni veritate edocta non potest errare in rebus Fidei, & morum. *Lucæ* 10. Christus alloquens Ecclesiæ Pastores, sic dicit: *Qui vos audit, me audit*, sed hoc non esset, si Ecclesia Catholica posset errare; ergo &c. minor probatur, quia si omnes simul constituentes Ecclesiam possent errare, qui ipsos audiret errantes, non audiret Christum, cum Christus non possit falsum proponere, ergo &c. adeoque *Matth.* 18. dicitur: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*; ex quo textu clare indicatur Ecclesiam Catholicam esse infallibilem, aliter non posset haberi tamquam Ethnicus, non audiens Ecclesiam, quæ esset fallibilis, & forte errores proponeret. *Epistol.* 1. *ad Timoth. cap.* 3. dicitur: *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*, adeoque tamquam firma in veritate, errare non potest in fide. *Epistol. ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, & eadem *Epistol. cap.* 5. dicitur: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*; adeoque si Ecclesia in rebus Fidei, & morum erraret, error tribueretur Christo suo Capiti, quod absurdum ne dicatur, dicendum est Ecclesiam esse infallibilem, seu errare non posse in materia Fidei, & morum.

8 Lucæ 22. dicitur: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat Fides tua*, quem textum exponens Joannes XXII. in Constitutione incipiente, *Redemptionem*, sic ait: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, dumque pro Petro Christus rogat, pro ejus Ecclesia intercedit. Matth.* 16. habetur: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; ubi, ut vides, ne possit errare Ecclesia, facta est promissio Magistro, & capiti; quia ex securitate non errandi in materia fidei, & morum, prius in Romano Pontifice capite & Magistro universalis Ecclesiæ resultat securitas non errandi in Ecclesia, quæ ejus doctrinam infallibilem recipit, ut optime observat Canus *lib.* 6. *de locis cap.* 3. §. *Præterea*, ibi: *In Petro, & successoribus primum firmam certamque doctrinam asserimus, mox vero in Ecclesia Romana, cujus Petrus cum successoribus
& caput, & fundamentum est.* Et hæc Eccle- 9
siæ infallibilitas colligitur etiam ex pluribus sacris Canonibus; *ut cap. Palam est* 9. *dist.* 11. *cap. A recta* 9. *cap. Memor sum* 10. *cap. In sede* 11. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *& cap. Si Petrus* 17. *caus.* 24. *quæst.* 1. *cap. Firmiter* 1. *de summ. Trinit. c. Exiit, de verb. signific. in* 6. *& cap. Unam sanctam, de major. & obed. inter commun.*

Unde Ecclesia Catholica Romana est regu- 10
la Fidei & morum in toto mundo. Agapitus *epistol.* 4. Leo IX. *epistol.* 1. *cap.* 8. *Concil. Lateranens. III. in appendic. tit. de spons. & cap.*
2. *& 7. Concil. Trever. cap.* 1. Sola potest de- 11
finire causas fidei; *cap. Quoties* 12. *caus.* 24. *q.* 11. Fidei resolvere dubia, & quæstiones ad fidem spectantes. Cajus *epistol.* 1. Marcell. I. *epist.* 1. Pelagius III. *epistol.* 8. *in fine cap. Nec*
licuit 4. *& cap. Multi* 5. *dist.* 17. Sola fides 12
Ecclesiæ Catholicæ Romanæ est ab omnibus tenenda, & non alia; *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *qu.* 11. *Joann. VIII. epist.* 194. *Concil. Tre-*
ver. cap. 1. Non tenens illam Fidem, quam 13
Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia; *capit. Qui cathedram* 3. *dist.* 93. ibi: *Qui cathedram Petri (supra quam fundata est Ecclesia) deserit, in Ecclesia se esse non confidat.* Nec habet Spiritum Sanctum, *cap. Loquitur Dominus* 18. *c. Alienus est* 19. *& c. Advoca-*
vit 23. *caus.* 24. *q.* 1. Hinc Ecclesia Romana 14
dicitur Mater, & Magistra omnium Ecclesiarum; *c. Non decet* 1. *dist.* 12. ibi: *nulli vero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus vos convenit deviare; & sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris sui, sic & vos implete voluntatem Matris vestræ, quæ est Ecclesia, cujus caput Romana consistit Ecclesia*; & concordat *cap. Denique* 6. *dist.* 21. *& cap. Fir-*
miter 1. *de summ. Trinit.* Ecclesia Romana est 15
etiam caput Ecclesiæ Græcæ; *cap. final. de Baptismo*; quia fundavit Ecclesias Patriarchales; *cap. Omnes* 1. *dist.* 22. eique sunt subditæ Ecclesia Constantinopolitana, & omnes aliæ, *cap. de Constantinopolitana* 4. *dist.* 22. *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *quæst.* 1. *Leo IX. epist.* 1. *cap.* 28. *& cap. final. de privil. in* 6.

Un-

Unde Ecclesia Romana est infallibile caput Religionis; Nicolaus I. *in appendic. epist.* 14. *& cap. Officii nostri* 13. *cap. Hæc est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *quæst.* 1. ibi: *Rogamus vos, Fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis, neque sentiatis, quam quod a B. Petro, & reliquis Apostolis, & Patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam ..... ejus enim sedes jubente Domino Romam translata est ..... ad quam cuncta majora Ecclesiastica negotia, Divina disponente gratia, jussa sunt referri.*

16 Romana Ecclesia habet annexum primatum universalis Ecclesiæ ex institutione, & præcepto Christi Domini. Habetur clare ex pluribus sacris Canonibus, & signanter ex *cap. Quamvis* 3. *dist.* 21. ubi ex verbis S. Gelasii Papæ sic habetur: *Quamvis universæ per Orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sint, Sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit; cap. Omnes* 1. *dist.* 22. ubi ex verbis Nicolai II. sic habetur: *Qui Romanæ Ecclesiæ Privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur; cap. Sacrosancta* 2. *ead. dist.* 22. ubi ex verbis S. Anacleti Papæ sic habetur: *Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias; cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *q.* 1. ubi ex verbis S. Marcelli Papæ scribentis ad Episcopos per Provinciam Antiochiæ constitutos, sic habetur: *Ejus enim* (Petri) *Sedes primitus apud vos fuit, quæ postea, jubente Domino, Romam translata est*. Epist. ad Michaelem Imperatorem scripta a Nicolao primo sic habetur: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, atque a cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus commutari, quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumque constituit*. Et infra: *Illa igitur privilegia huic S. Ecclesiæ a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & venerata: cap. Per venerabilem* 13. *Qui Filii sint legitimi*, ubi ex verbis Innocentii III. sic habetur: *Locus, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus Urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare; interrogatus ab eo: Domine quo vadis? respondit: Venio Romam iterum crucifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus.*

Nec potest dici, quod Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ Universalis a Concilio Nicæno, ut volunt Schismatici; seu ab Imperatoribus Christianis, ut prætendunt Lutherani, Calvinistæ, & Magdeburgenses, aliique Hæretici; nam, ut refert Bail. *summ. Concil. tom.* 1. *in Concilio Chalcedonensi ad can.* 27. in præfatione dicti Concilii Nicæni expresse dicitur: *Quod Ecclesia Romana nullis Synodicis decretis prælata est ceteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri Primatum obtinuit*. At si *voce Domini*, ut in mox laudato Concilio Nicæno, si *ab ipso Domino Salvatore nostro*, ut in *d. cap. Sacrosancta*, si *Jubente Domino*, ut in *d. cap. Rogamus*, si *Christi ore*, ut in *d. Epistol. Nicolai primi*, Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiæ universalis, nullimode potest ab hæreticis dici, quod illum obtinuit ab Imperatoribus Christianis. Unde Eugenius IV. in Concilio Florentino in litteris unionis sententiam nostram clare confirmat, ibi: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum ... & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse*. 17

18 Hinc Sedes Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, & alio transferri, & ideo non obstantibus tot Romanæ Urbis excidiis semper Apostolica Sedes Romæ fixa permansit, & licet pluribus annis Avenione resederint plures summi Pontifices, ut Clemens V. qui illuc primus se transtulit, Joannes XXII. Benedictus XII. Clemens VI. Urbanus V. & Gregorius XI. qui Romam Romanam Curiam reduxit, tamen Apostolica Sedes Romano Episcopatui semper annexa remansit, & ipsi semper Romani Pontificis titulo sunt usi, ut patet in eorum Apostolicis, & Pontificiis Rescriptis; Unde ut refert Eminentissimus Petra *tom.* 4. *comment. in Constit.* 4. *Eugen. IV. n.* 6. stat vulgatum adagium, quod *ubi Papa, ibi Roma*.

19 Adeoque clare patet ordinatione Divina, & non dispositione humana Ecclesiæ universalis primatum Romanæ Ecclesiæ fuisse annexum. Sic tenent Cajetanus *tom.* 1. *opusc. tract.* 3. *de Pontif. Institut. cap.* 13. Canus *lib.* 6. *de locis Theologicis c.* 4. Valentia *de fid. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 37. Guarnieri *de capite*

pite Militantis Eccles. lib. 2. *c.* 8. Tirinus *in summar. controv. controv.* 6. *n.* 11. Matthæucci *controv.* 6. *cap.* 2. *n.* 2. *& seq.* Leytam *Synops. de Eccles. Militant. Discept.* 5. *sect.* 4. *n.* 409. & plures alii.

Articulus III.

Ecclesiæ materialis quo ad ejus ædificationem dotationem, & reparationem.

SUMMARIUM.

1 Ecclesia materialis, quæ ex Gloss. ultim. *in cap. fin. Ne prælati vices suas*, definitur, *Locus sacer murorum ambitu circumdatus*, juxta varias ejus classes, varia sortitur nomina; Aliquæ enim vocantur Basilicæ, aliæ Cathedrales, aliæ Collegiatæ, aliæ Baptismales, aliæ Parochiales, aliæ Matrices, aliæ Filiales, pro ut colligitur ex notatis *per Gloss. & Doctores in c. Plures* 10. *quæst.* 1. *in cap. Cum contingat, de Decim. in cap. Cum Clericis, & in c. Venerabili de V. S.* Basilicæ, licet secundum Rochum de Curte, Mandosium, Remigium, Duarenum, Turrecrematam, quos sequitur Spino *de Testament. gloss.* 2. *prin. n.* 33. fuerint sic appellatæ a *Basilio* Græcorum Imperatore, qui primus fuit sepultus in Ecclesia; & secundum Glossam *in cap.* 1. *de Religiosis domib.* & Panormitan. *in rubr. de Consec. Ecclesiæ Basilicæ* fuerint ita dictæ Ecclesiæ nondum consecratæ; tamen verosimilius est, quod solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesiæ vocentur *Basilicæ*, quia Basilica est nomen Græcum, quod latine est *Regia*, ut notavit Selva *tract. de Benefic.* 1. *p. cap.* 3. *n.* 14. & Isidorus *lib.* 15. *orig.* sic expresse dicit: *Basilicæ prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent*; & Baronius *in notis ad Martyrolog. die* 5. *Augusti* sic ait: *Hoc nomen nequaquam abhorrere a Sacra Scriptura, nam atrium illud majus Templi Salomonis, Basilica dicitur* 2. *Paralipom. cap.* 4. 9. *ibi: Fecit etiam atrium Sacerdotum, & Basilicam grandem; & ostia in Basilica, quæ texit ære, & cap.* 6. 13. *Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat in medio Basilicæ*. Hinc quod solum Ecclesiæ majores, principaliores, ac digniores vocentur Basilicæ est hodie jam communis opinio, & praxis. Barbos. *lib.* 2. *Juris Eccles. univ. cap.* 1. *n.* 10. Itala *lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *nu.* 33. Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *n.* 2. Reiffenstuel *ib. n.* 3. & alii passim.

Cathedrales vocantur quæ sunt Sedes Episcoporum, & in aliquibus partibus *Domus* appellantur, uti in nostra Italia vulgariter *il Domo*, quod, ex eo potest dici habere principium, quia sicut *Palatium* absque alia expressione, intelligitur de Principis habitaculo, quod satis per antonomasiam, & excellentiam demonstratur, ut ex pluribus observat Camill. Borel. *de Reg. Cathol. præstan. cap.* 23. *n.* 21. ita Domus Domini, quæ est Ecclesia Cathedralis, & Palatium Principis supremi Domini Dominantium, & Sedes ordinaria supremi Civitatis, & Diœcesis Pastoris, satis per *Domum* simpliciter significatur; Sic expresse Frances *De Eccl. Cathedralibus cap.* 13. *num.* 187. 5

Collegiatæ sunt illæ, quæ habent communitatem Clericalem, quæ capitulariter congregari, & agere potest, & solet cum libero usu sigilli, & arcæ sibi communis. Barbos. *lib.* 2. *Juris Eccles. cap.* 6. *num.* 6. Vide quo ad istas verb. *Collegiata*. 6

Matrices Ecclesiæ quamvis proprie loquendo sint solæ Ecclesiæ Cathedrales, quia Matres sunt, & Magistræ totius Episcopatus, textu expresso *in cap. Venerabili* 12. *de Verb. significat.* ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus*. Tamen *Matrices* etiam vocantur illæ Ecclesiæ, quæ alias Ecclesias aliquo modo sibi subjectas habent. 7

bent. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 272. *num.* 3.
Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 2. *de decimis*
lib. 1. *cap.* 24. *n.* 1. Barbosa *loc. cit. num.* 21.
8 Filiales dicuntur illæ, quæ per divisionem a
Matrice de novo fiunt, vel alteri subjiciun-
tur; *arg. cap. Ad audientiam* 3. *de Eccles. ædi-*
9 *ficand.* Baptismales sunt illæ, quæ habent Fon-
tes Baptismales, ubi Parochiani baptizantur.
Gloss. 1. & Abbas *in cap. Cum contingat*, *de*
10 *decimis*. Parochiales dicuntur illæ, in quibus
populus eisdem deputatus sub certis locorum
finibus, & limitibus constitutus degit, & unus
Rector ad uniuscujusque regimen assumitur
cum potestate Fori pœnitentialis. Barbosa *loc.*
11 *cit. num.* 26. Ut plurimum autem Parochia-
les, & Baptismales tum in Jure, tum in fa-
cto confunduntur, cum regulariter Baptisma-
les sint etiam Parochiales, licet non necessa-
rio, nec semper, ex quo variis in locis, ut
12 experientia patet, sint distinctæ. Baptismales
dicuntur etiam Matrices, quia sicut Mater
generat, sic illa regenerat. Glossa *in Clement.*
unica de Baptism. & verb. Matricem in Cle-
mentin. 1. *de sentent. excommunic.* ibi: *Idest*
majorem, & Baptismalem, quæ dicitur Ma-
trix.

13 Pro Ecclesia de novo ædificanda requiritur
consensus, seu licentia Episcopi loci; *cap. La-*
tor 3. *caus.* 16. *q.* 2. *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de*
consecration. cap. Cum olim 14. *de privil. cap.*
14 *Auctoritate* 4. *de privil. in* 6. Et hæc Episco-
pi licentia requiritur, etiamsi quis haberet
privilegium Ecclesias ædificandi, quia debet
intelligi sine præjudicio Juris Episcopi, quan-
do in Indulto, seu privilegio non sit specia-
liter expressum, ut respondit *Sacra Congreg.*
in Sulmon. Interdicti 24. *Januar.* 1699. contra
Præceptorem S. Spiritus in Saxia, qui Eccle-
siam construxerat absque licentia Episcopi,
nixus suis privilegiis, sublatis hodie a *Conc.*
Trident. sess. 22. *de celebrat. Missar. & sess.* 25.
15 *cap.* 3. *de Regul.* Episcopus tamen non debet
talem licentiam denegare, sine rationabili mo-
tivo, alias si irrationabiliter ipsam licentiam
deneget, datur recursus ad Archiepiscopum,
vel ad Sacram Congreg. Conc. pro supplendo
Ordinarii consensu; Barbosa *de offic. & potest.*
Episcop. alleg. 20. *num.* 1. *vers. in ædificanda*.
Amostaz *de caus. piis lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 31.
& alii; & de facto sic fuit decisum *a Sacra*
Congregatione Conc. in una Foroliviensi 16. *Ja-*
nuar. 1694. favore Barattæ, qui cum ab Or-
dinario consensum pro constructione Ecclesiæ
ruralis non potuisset obtinere, Episcopo con-
tradicente, obtinuit Rescriptum: *Licentiam*
esse concedendam sine præjudicio jurium Paro-
chialium. Non requiritur autem talis Episco- 16
pi licentia pro ædificando Oratorio privato in
propria domo; textu expresso *in cap. Unicui-*
que 33. *de consecrat. dist.* 1. ibi: *Unicuique Fi-*
delium in domo sua Oratorium licet habere, &
ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non
licet. Hoc tamen quod non liceat ibid. Missam
celebrare, debet intelligi sine licentia legiti-
ma, aut privilegio Apostolico, quibus concur-
rentibus ad normam Concil. Trident. *sess.*
22. *in Decreto de observandis in celebratione*
Missæ, & Decreti Clementis XI. *de celebra-*
tione in Oratoriis privatis, incip. *Quoniam san-*
cta, potest ibi Missa celebrari, ut de facto in
omnibus similibus Oratoriis ubique celebra-
tur.

Pro ædificanda Ecclesia una cum Monaste- 17
rio Regularium, ultra consensum Episcopi,
requiritur etiam consensus Papæ maxime in
Italia, & Insulis adjacentibus, ut expresse
fuit statutum ab Innocentio X. Constitution.
incip. *Instaurandæ*: & de Jure communi ante
Concilium Tridentinum, & dictam Constitu-
tionem consensus Papæ requirebatur ubique,
textu expresso *in cap. Unico de excessibus Præ-*
lator. in 6. *& cap. Unico de Eccles. ædificand.*
in 6. Pro construendis, seu ædificandis Regu-
larium Ecclesiis, & Monasteriis, circa distan-
tiam ab aliis, variæ emanarunt Pontificiæ dis-
positiones. Clemens IV. in Const. incip. *Ad* 18
consequendam, concessit privilegium Fratribus
Minoribus, quod prope eorum Ecclesiam per
spatium 300. Cannarum non possint ab aliis
Mendicantibus, vel Monialibus cujuscumque
Ordinis construi Monasteria, vel Ecclesiæ.
Hoc tamen speciale privilegium Ordini Mi- 19
norum concessum quoad 300. Cannas cense-
tur revocatum per non usum, seu abiit in
desuetudinem, ex quo observantia tantæ di-
stantiæ ex multiplicitate Religionum fuerit
reddita moraliter impossibilis, cum in plerif-
que locis vix ædificari una Ecclesia, & Mo-
nasterium posset. Hinc ex variis posterioribus
Bullis aliorum Pontificum hujusmodi privile-
gium fuit indefinite reductum ad 140. Can-
nas, ut aliis relictis clare demonstrat Con-
stitut. 39. Gregorii VIII. incip. *Salvatoris*;
ubi Papa enunciat omnes Ordines Mendican-
tes habere tantum privilegium quoad 140.
Cannas; & Rota *decis.* 356. *coram Rojas n.* 5.
refert *Sacram Congregationem Episcoporum* de-
clarasse, privilegium 200. Cannarum non esse
in usu.

Privilegium quod prope eorum Ecclesias per 20
spa-

spatium 140. Cannarum non possint ædificari aliæ Ecclesiæ, & Monasteria, non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed ex specialibus privilegiis, vel ex communicatione omnes Mendicantes eo utuntur contra omnes cujuscumque Ordinis, ut ex pluribus notat Rota *part. 10. recent. decis. 337. n. 1.* Barbosa *lib. 2. Juris Eccles. univers. cap. 12. n. 73. & sequent.* Lezana *in summ. verb. Regularia Monasteria n. 15.* Rodriquez *qu. Regul. tract. 2. qu. 49. art. 5. tom. 2.* Passerinus *in cap.*
21 *Cum ex eo, de excessib. Prælator. in 6.* Et procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros sæculares in communi viventes. Card. Petra *tom. 3. comment. ad Constit. 7. Clement. IV. n. 12.* Immo supponitur tale privilegium contra Ecclesiam Congregationis Laicorum in PP. Theatinis; Rota *in Neapolitana Ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ 11. Maii 1708.*
22 *coram D. Molines Decano.* Tali privilegio gaudent omnes Regulares etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus concessionibus, sive per communicationem. Card. de Luca *de Regul. dist. 33. num. 2. versic. vel per communicationem,* Barbosa *lib. 2. Juris Ecclesiast. univers. cap. 12. n. 72. in fine,* Card. Petra *loc. cit. n. 19.* Rota *in Neapolitana Seminarii de-*
23 *cis. 982. n. 5. & 6. coram Dunozz. Jun.* Patres Societatis Jesu habent peculiare privilegium, ut possint ædificare intra spatium etiam 140. Cannarum prope quemcumque Conventum, seu Ecclesiam, & hoc privilegium illis solis concessum esse a Gregorio XIII. Constit. incip. *Salvatoris* innuit illorum Compendium, *verb. Ædificia §. 3.*

24 Privilegium distantiæ 140. Cannarum attendendum est etiam in translatione Ecclesiæ, & Conventus; Si enim Ecclesia, vel Conventus reperiatur extra 140. cannas, nequit transferri infra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. IV. incip. *Ad consequendam,* & in aliis Bullis concedentibus privilegium 140. cannarum; Si vero Ecclesia, vel Conventus reperiatur intra spatium 140. cannarum, licet cesset idem præjudicium in genere, non cessat tamen in specie, ut si transferatur ad viciniorem locum, quam prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit libere, & ad libitum fieri, quia forsan potuerat concedi licentia in spatio 140. cannarum, & non in viciniori, adeoque debet Judex considerare motivum discretivum in uno, vel alio loco: Pacichel. *de distantiis cap. 6. membr. 2. n. 15.* Pasqualig. *ad Lauret. part. 1. n. 140.* Passerin. *in cap. Cum ex eo, de excessib. Prælator. in 6. n. 89.* ubi refert *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. 14. Decemb. 1625.* decrevisse, non licere PP. Carmelitis Discalceatis in Civitate Savonæ transferre Conventum in locum propinquum PP. Dominicanis. Per tale privilegium 25
impediri non potest ampliatio Conventus, si jam fuerit legitime erectus. Rota *decis. 131. & 163. coram Mantica decis. 327. num. 1. coram Roissas, & decis. 377. n. 9. coram Emerix Jun. & in d. Neapolitana ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ 11. Maii 1708.* cum communi Doctorum. Secus vero si erectio non fue- 26
rit legitime facta, vel fuit tantum permissa constructio parvæ Ecclesiæ, quia in tali casu non legitime subsistat erectio, a fortiori nequibit legitime fieri ampliatio; & permissio concessa tantummodo pro parvo loco, seu parva Ecclesia, nequit extendi ad magnam Ecclesiam, cum valde majori præjudicio primæ Ecclesiæ. Card. Petra *loco cit. num. 21.* Tale 27
privilegium distantiæ 140. cannarum locum non habet in domibus, seu Hospitiis Regularium, quæ non habent Ecclesiam publicam, nec in Seminariis. Card. de Luca *disc. 1. n. 67. & disc. 33. n. 5. de Regularib.* Card. Petra *loc. cit. n. 18.* Rota *part. 1. recent. decis. 676. & in Neapolitana Seminarii, decis. 82. num. 1. & seq. coram Dunozz. Jun.* ubi fuit resolutum, quod liceret Seminarium Nobilium erigi, dummodo non haberet Ecclesiam publicam, nec Campanas, aut sepulturas, neque ibi fierent Conciones publicæ, nec pro Missis eleemosynæ reciperentur.

Privilegium distantiæ 140. cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. Sic Rota *part. 10. recent. decis. 337. n. 17.* ubi late de observantia, & usu talis privilegii, & ad hoc citat varios Doctores. Sic etiam Confect. *de privileg. Mendicantium tit. 3. cap. 3.* Passerin. *loc. cit. n. 84. & 85.* Card. Petra *loc. cit. n. 14.* ubi affert hanc solidam rationem, quia, dicit ipse, Privilegium concessum Ordini nequit amitti per non usum aliquorum Conventuum; non enim ex eo quod fuerit permissa ædificatio in uno loco, potest induci præjudicium in alio loco cum agatur de actu facultativo; unde potest in uno casu admitti, & in alio denegari; & nisi concurrat permissio, & acquiescentia, nequit induci aliquod præjudicium, ut relatis concordantibus, & in terminis dixit Passerinus *loc. cit. num. 84. & 85.* & Rota *in decis. 327. num. 5. & seq. coram Roissas,* ubi de Civitate ampla Januæ, *& part. 10. recent. decis. 337.* ubi referuntur varia exem- 28

exempla in Civitate Neapolis quoad reclama-
29 tiones in similibus casibus. Hinc non licet Or-
dinario contra hujusmodi privilegia aliquid
innovare, ut rescripsit *Sacra Congregatio Episc.
& Regul. in Albingen.* 12. *Jan.* 1604. sicut re-
30 fert Passerin. *loc. c. n.* 84. *in fine*. Neque hoc
privilegium abrogatum censetur per Bullam
Clementis VIII. incip. *Quoniam ad instantiam*;
neque per Bullam Gregorii XV. incip. *Cum
alias*, neque per Bullam Urbani VIII. incip.
Romanus Pontifex, neque per Bullam Innocent.
X. incip. *Instaurandæ*: in quibus licet
præscribatur forma servanda in erectione novorum
Conventuum, non tamen abrogatur
privilegium concessum ab aliis de distantia
140. cannarum, cum tales Pontificiæ Constit.
sint inter se compatibiles, & procedentes a
diversis rationibus, ut late Rota *in cit. decis.*
327. *& 56. coram Roissas, & part.* 10. *recent.
decis.* 37. & reassumit Passerin. *loc. cit. n.* 83.
ac annuit Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 12. *n.* 4.
31 *& per tot.* Contrarium tamen, scilicet privilegium
140. cannarum non esse usu receptum,
tenent Sorbo *in Compend. privil. verb. ædificare
num.* 20. *in annot. versic. quoad dispositionem*,
Tambur. *de Jure Abbat. tom.* 3. *disp.* 5. *qu.* 4.
n. 2. *&* 3. Panimoll. *decis.* 11. *n.* 12. & alii.
Unde videtur in hoc servanda consuetudo cujusque
loci; *arg. cap. Cum tanto* 11. *de con-*
32 *suet.* Mensuratio hujusmodi distantiæ 140. cannarum
debet fieri per aerem, non autem per
terram, ut præscribitur in cit. Constit. Cle-
33 ment. IV. incip. *Ad consequendum* §. 2. Longitudo
autem cannarum debet esse pro qualibet
mensura octo palmorum, ut expresse habetur
in cit. Const. *Ad consequendam* §. 3.
34 Pro ædificanda Ecclesia requiritur insuper
ut assignetur dos sufficiens, & congrua pro
iis, quæ ad illius reparationem, cultum, &
Ministros sunt necessaria, alias ædificari nequit;
Novell. 67. *c.* 2. ubi statuitur: *Non aliter
quampiam Ecclesiam ex novo ædificare, priusquam
loquatur ad Deo amabilem Episcopum,
& definiat mensuram quam deputat, & ad luminaria,
& ad S. Ministerium, & ad incorrumpendæ
Domus custodiam, & observantium
alimenta; & si sufficientia habere videtur, faciat
prius donationem eorum, quæ futura sunt,
deputari, & ita Domus ædificetur; & cap. Nemo*
9. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nemo Ecclesiam
ædificet, antequam præfiniat, quæ ad luminaria,
& ad stipendia Custodum sufficiant, & ostensa
donatione, sic domum ædificet;* concordat *cap.
Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. *& cap. Cum sicut* 8.
35 *de consecrat. Eccles.* Si quis absque Dotis assignatione
Ecclesiam construxerit, obligatur ad
eam constituendam, eo ipso quod construxerit;
cap. Piæ mentis 26. *caus.* 16. *qu.* 7. &
mortuo ædificatore, tenentur ejus hæredes, ut
docent communiter Doctores; *arg. cit. c. Cum
sicut* 8. *de consecrat.* Si autem Ædificator im- 36
potens esset ad ipsam Dotem constituendam,
& Ecclesia fuit ædificata de consensu Episcopi,
eamque absque cautione, vel absque Dote
consecravit, teneretur ipse Episcopus ad
ipsam Dotem præstandam, ac omnino providere
de necessariis, ut obligatur ad illum providendum,
quem absque Titulo ordinavit; *c.* 2.
& cap. Cum secundum 16. *de Præbendis*, &
tenet Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *n.* 6. Reiffenstuel
ibid. n. 9. & alii passim *arg. cit. cap.
Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* & ibi Glossa
verb. *Consecranda*. Id tamen Episcopus de pro- 37
prio teneretur facere sine læsione Ecclesiæ,
quia cum id sit ei impositum in pœnam, ex
quo absque Dote, vel sine sufficienti cautione,
ut dotaretur, eam permisit ædificare, &
consecravit, *cit. cap. Cum sicut* 8. *de consecrat.
Eccles.* non debet ejus delictum in Ecclesiæ
damnum converti, textu expresso *in cap. Si
Episcopum* 3. *caus.* 16. *qu.* 6. ibi: *Quia delictum
personæ in Ecclesiæ damnum non est convertendum*.
Capella potest erigi sine Dote, 38
nam sufficit Ecclesiam esse dotatam; Lambert.
de Jure patronatus lib. 1. *pag.* 1. *qu.* 3. *princip.
art.* 5. Annan. *consil.* 24. Bellet. *disq. Cleric.*
1. *p. tit. de Cleric. debitore* §. 13. *n.* 12. Genuens.
in praxi c. 109. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1.
comment. ad Constit. 2. *Paschalis II. n.* 85. *&*
91. Dummodo tamen non adsit in ea speciale 39
Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum;
alias esset assignanda dos juxta onus;
Bellet. & alii *mox cit. Doctores*.
Dos assignanda Ecclesiæ debet esse compe- 40
tent, & sufficiens pro ipsius Ecclesiæ ministris,
luminariis, aliisque necessariis; *cap. Nemo* 9.
dist. 1. *de consecr.* cujus Canonis verba cum
aliis *Novell.* 67. *c.* 2. sunt adducta supra *sub
n.* 34. & ad rem facit expresse *cap. Placuit* 1.
caus. 1. *qu.* 2. ibi: *Hoc unusquisque Episcoporum
meminerit, ut non prius dedicet Ecclesiam nisi
antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per
donationem Chartulæ confirmatam accipiat. Nam
non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis,
vel sine substantiali sustentatione eorum,
qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata
consecretur;* Et pro cognoscenda sufficientia
Dotis, potest etiam respectus haberi ad
Decimas, oblationes, & alias obventiones spirituales
Ecclesiæ Ministris de Jure competentes,

tes, ut recte docent Abbas *in cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles. num.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 6. &
41 alii . Pro cognoscenda sufficientia Dotis novæ Ecclesiæ Regularium ædificandæ debent hodie attendi Decreta Sacræ Congreg. Concilii jussu Urbani VIII. edita 21. *Junii* 1625. & innovata ab eadem Sac. Congreg. Concil. jussu Innocentii XII. 23. *Novembris* 1697. & ab eodem Pontifice expresse confirmata *die* 23. *Decembris ejusdem anni* 1697. Constit. incip. *Nuper a Congregatione*; ubi statuitur non esse congruam & sufficientem Dotem pro nova Ecclesia, & Monasterio erigendo, nisi inibi ali & sustentari possint ex redditibus , & consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres, aut Monachi , seu Religiosi; Vid. *verb. Conventus*, *art.* 1. *n.* 27. *& seq.*

42 Pro ædificanda Ecclesia requiritur ulterius ut ipsa Ecclesia noviter ædificanda non vergat in præjudicium alterius Ecclesiæ præsertim Parochialis; *cap. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. ibi : *Omnino providendum est Episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur; cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione;* ibi : *Nulla Ecclesia*
43 *in præjudicium alterius est construenda*. Hinc si ab Episcopo permittatur ædificatio Ecclesiæ in præjudicium Parochialis, potest Parochus se opponere , & a licentia concessa appellare ; Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 26. *n.* 5. Pax Jordan. *elucubrat. Can. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *n.* 39. Guido Papa *decis.* 370. Seraphinus *dec.* 847. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad*
44 *Constit.* 2. *Paschal. II. num.* 10. Si tamen in licentia concessa pro ædificatione novæ Ecclesiæ, quæ non sit Parochialis, nec Regularis , sint ab Episcopo reservata Jura Parochialia , & sic non inferatur præjudicium Ecclesiæ Parochiali, tunc nec requiritur Parochi consensus, nec ipse Parochus potest contradicere, & ædificationem impedire , ut late probat, & defendit Card. Petra *loc. cit. a n.* 17. *& seq.* ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum Parochi pro constructione Ecclesiæ non Parochialis a nullo jure requiri ; Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *n.* 8. ubi dicit, quod si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova Ecclesia non Parochiali, nec Regulari, præservata maneant Jura Parochialia, non requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest se tali ædificationi opponere , ut pluries a Sacra Congregatione tum Episcop. & Regular. tum Concilii fuit decisum , quæ decisiones hic litteraliter dantur prout ab ipso ibid. *sub n.* 9. *usque ad n.* 14. afferuntur.

In una Januen. in qua cum nobilis Mulier 45
Anna Adorna obtinuisset ab Archiepiscopo licentiam parvam Ecclesiam Ruri ædificandi tam pro commoditate propria , quam loci Incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritæ Narasi , causaque per viam recursus delata ad Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. referente Eminentissimo Sacchetto *sub die* 5. *Septemb.* 1692. prodiit rescriptum ; *Concedendum esse ædificationem arbitrio Ordinarii, salvis Juribus Parochialibus*.

In Nucerina; in qua volens Dominicus Co- 46
gnucci ædificare publicum Oratorium in Villa Dignani sese opposuit Parochus non solum ob subtractionem , quam timebat, eleemosynarum , sed ob diminutionem concursus populi ; sine quo nec processiones facere, nec pueros adultosque rudiores docere Doctrinam Christianam potuisset ; Episcopus tamen in actu Visitationis licentiam pro constructione novæ Ecclesiæ concessit , nonnullis conditionibus qualificatam, *& sine præjudicio jurium Parochialium* , a quo decreto recurrens Parochus ad eamdem Sac. Congregationem , & referente Eminentissimo D. Card. Acciajolo sub die 12. Martii 1693. responsum fuit : *serventur disposita per Episcopum*, & idem tenuit *in Placentina Oratorii* 20. *Maii* 1697. referente clar. mem. Card. Petrucci, Parocho, ac etiam Episcopo reluctantibus.

In Maceraten. Exoptans Bartholomæus Ac- 47
cursius in oppido Montis Miloni Ecclesiam ædificare , & dotem pro illius manutentione assignare, Parochus se opposuit, qua oppositione non obstante, delata causa per viam recursus ad Sac. Congregat. Conc. sub die 10. Maii 1687. licentiam Accursio concessit : *Cum obligatione congruæ Dotis, & salvis Juribus Parochialibus*.

In Theatina; Baro Joseph Foppus pro com- 48
moditate Colonorum Ecclesiam auctoritate Ordinarii Ruri ædificavit , & cum vellet in ea Capellaniam perpetuam cum onere Missarum erigere , consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere , ex quo Ecclesia non esset in loco , & via publica , tum quia per erectionem Capellaniæ Villici propriam Parochiam deseruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursu ad eamd. Sac. Congreg. Conc. propositoque , Archiepiscopo etiam informante , dubio ; *An precibus Baronis esset annuendum ? die* 29. *Julii* 1690. *responsum fuit affirmative*.

In

49 *In Foroliv.* Cæsar Maria Baratta volens fabricam publici Oratorii Ruri cœptam complere, se opposuit Parochus ob proximitatem Ecclesiæ Parochialis, cui oppositioni adhærens Episcopus (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eamdem Sac.Cong. Concilii, a qua audito Episcopo, & nihil, quod posset obstare, deducto, die 16. Januarii 1692. fuit resolutum: *licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium Parochialium.*

50 *In Ravennat.* Quidam Franciscus Secchius ob commoditatem populi, mandavit in suo Testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova Ecclesia Parochialis, & pro indemnitate Parochi, a quo pars Parochianorum separari debebat, legavit eidem Prædium annui redditus scut. 18. Huic dispositioni acriter se opposuit Parochus ob præjudicia suæ Ecclesiæ: Causaque proinde delata ad eamdem Sac. Congr. Conc. proposito que dubio: *An esset facienda erectio novæ Parochialis in alio loco, quam destinato per Testatorem, & sub quibus conditionibus?* prodiit, partibus informantibus, resolutio: *Affirmative, & quo ad locum & conditiones arbitrio Archiepiscopi.*

51 Antequam ædificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia ædificanda est, & ibidem publice atrium designare, Crucem figere, & primum lapidem ponere; *cap. Nemo Ecclesiam 9. dist.* 1. *de consecr.* ibi: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus Civitatis veniat & ibid. Crucem figat, publice atrium designet*; concordat *Novella* 131. *c.*7. & *Novell.* 66. ibi: *Sancimus præ omnibus illud fieri, & nulli licentiam esse neque Monasterium neque Ecclesiam, neque Orationis Domum incipere ædificare, antequam Civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens.* Et quamvis in allatis testibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo, Glossa tamen *in cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. & alii Doctores communiter etiam de

52 primo lapide dictos textus interpretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere, & primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 2. *num.* 17. Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 48. *n.* 3. Pirhing *ibid. n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 6. & Glossa *in cit. cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecr. verb. Veniat*, & ratio est, quia ex *Regula* 68. *Juris in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, eo vel maxime, quod præfati actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed Jurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus *cap. Aqua* 9. *De consecratione Ecclesiæ*, ibi: *Quia licet Episcopus committere valeat, quæ Jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare.* Et quo ad totum consonat *Pontificale Romanum p.* 2. *de bened. & imposit. primar. lapid. pro Eccles. ædificand. in rubr.* per hæc verba: *Nemo Ecclesiam ædificet, priusquam Pontificis judicio locus, & ambitus designetur, & quoad luminaria, quid ad Rectoris, Ministrorum stipendia sufficiat, quidque ad Ecclesiæ dotem pertineat, definiatur, & per eum, vel ejus auctoritate per Sacerdotem Crux in loco figatur, & primarius lapis in Ecclesia ponatur.*

Pro Ecclesia ædificanda, sive amplianda potest cogi vicinus ad vendendam Domum, vel alium situm, *l. si quis sepulchrum* 12. *ff. de religios. & sumpt. fun. l. si locus* 12. §. *fin. ff. quemadmod. servit. amit. l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. & sic communis Doctorum. Domum vicinam cogitur quis vendere, etiamsi contigua non fuerit Ecclesiæ, sed via publica adfuerit media; Rota *d.* 213. *num.* 5. *in recent.* Farinac. *p.* 3. Giurba cum pluribus aliis *d.* 87. *num.* 3. & 7. Frances *de Eccles. Cathedrali* 6. *c.* 10. *n.* 125. & alii passim. Domus vicina compellitur vendi pro ædificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi, aut majoratus; quia prohibitio non alienandi fideicommissum, aut majoratum debet intelligi, nisi ex justa causa contrarium Principi placuerit, ut late docet Molina *lib.* 1. *cap.* 8. *a n.* 28. Larea *allegat.* 115. *per tot.* unde cum causa publica Religionis sit justissima causa, ut res ab invito auferatur, stat evidenter quod, licet Domus sit fideicommissi perpetui, vel majoratus, possit, & debeat vendi ob ædificium, vel ampliationem Ecclesiæ; Barbosa *in l. Invitum* 11. *Cod. de contrahend. empt. n.* 10. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 534. *num.*6. Hieronymus Leo *d.* 90. *num.* 13. Novarius *de privileg. miser. pers. privil.* 6. *n.* 5. Thoro *in summa privileg. caus. piar. privil.* 237. Amostaz. *tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 2. *de Eccles. ædificandis n.* 8. Fontanella *de pact. nupt. tom.* 1. *clausula* 4. *gloss.* 12. *a n.* 25. Frances *loc. cit. num.* 159. Immo conclusio procedit etiamsi Domus fuerit alterius Ecclesiæ, aut alterius causæ piæ; Barbosa *in d. l. Invitum* 11. *num.* 21. Giurba *d.* 86. *num.* 16. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 535. *n.* 6. & 7. Covarr. *in* 4. *decretal.* 2. *p. c.* 14. *n.* 48. Frances *loc. cit. num.* 127. & 160. *arg. c. Apostolicæ Sedis* 9. *de Donat.*

53 54 55 56

Ad

57 Ad hoc ut quis teneatur domum, vel alium
situm vendere pro ædificanda, amplianda,
vel reparanda Ecclesia, quatuor conditiones
58 requiruntur; Prima est, quod solvatur justum
pretium; *l. Venditor*, §. *Si constat*, *ff. comm.*
prædio, *l. fin. ad legem Juliam de Annon. l.* 2.
Cod. Quibus ex causis servi pro proæm. leg. 1.
Si quis sepulcrum, *ff. de relig. & sumpt. funer.*
59 & est communis Doctorum. Secunda est, quod
nempe talis domus sit necessaria pro construen-
da Ecclesia, vel requiratur ad necessariam di-
latationem Ecclesiæ, vel Monasterii, ut opti-
me ponderavit Rota *in Januens. Domorum* 15.
Maii 1615. *coram Manzanedo*, quæ est *decis.*
60 676. *part.* 1. *recent.* Farinacc. Tertia est, quod
Domus sit contigua, & aliis vicinior, quia
non licet ædificare volentibus libere eligere
quas domus voluerint, sed debent accipere
eas, quæ Ecclesiæ ædificandæ, vel amplianda
sunt viciniores, ut æquissime statuit Rota apud
Farinacc. *dict. decis.* 676. *ex n.* 4. *usque ad* 7.
p. 1. *recent.* & apud eumdem *part.* 3. *recen.*
61 *dec.* 213. *n.* 5. Quarta est, quod talis venditio
non fiat cum magno incommodo vendentis,
& parvo commodo Ecclesiæ ædificantis; Rota
part. 1. *recent.* Farinac. *dec.* 676. *in Januens. do-*
morum 15. *Maii* 1615. *coram Manzanedo per*
text. in l. 1. §. *sunt qui putant*, *ff. ne quid in lo-*
co publico, *& l. si quis sepulcrum*, *vers. si Præ-*
62 *ses*, *ff. de religios. & sumpt. funer.* Si enim
ista concurrant, qui habet domum vicinam
potest cogi ad venditionem; sin minus, ne-
quaquam; sic Rota *in Romana Palatii de Co-*
mitibus dec. 372. *part.* 1. *recent. & d. dec.* 676.
n. 6. Giurba *decis.* 86. *num.* 10. Gratianus *di-*
sceptat. 896. *num.* 7. Morla *in Empt. part.* 1.
tit. 9. *q.* 9. 1. *n.* 7. Fontanella *de pact. nupt.*
gloss. 1. *part.* 3. *n.* 120. Frances *loc. cit. a n.* 151.
ad 156. cum multis aliis.

63 Pro reparanda corruente Ecclesia standum
est specialibus locorum consuetudinibus; Ab-
bas *in cap. Quicunque* 2. *de Eccles. ædificandis*
n. 3. Barbosa *in d. cap. Quicumque* 1. *& in*
cap. de his 4. *tit. eod.* Engel *lib.* 3. *decretal.*
tit. 48. *n.* 8. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. *arg. cap.*
Ad Apostolicam 42. *de Simonia*, *& cap. Decre-*
64 *vimus* 10. *caus.* 10. *q.* 1. Nulla speciali con-
suetudine in loco existente, Ecclesia debet re-
parari de suis redditibus; *cap. Placuit* 1. *cap.*
Priscis 2. *cap. Unio* 3. *caus.* 10. *quæst.* 3. *Con-*
cil. Trid. sess. 21. *cap.* 7. *de reformat.* & com-
65 munis Doctorum. Si Ecclesia nullos habeat
redditus, vel saltem non sufficientes ad repa-
rationem, eam reparare tenetur, si sit Paro-
chialis, proprius Parochus, textu expresso *in*
cap. de his 4. *de Eccles. ædificandis*, ibi: *De*
his qui Parochiales Ecclesias habent, duximus
respondendum, quod ad reparationem, & resti-
tutionem Ecclesiarum cogi debent. Et si Eccle- 66
sia non sit Parochialis, ad eam reparandam
tenentur omnes in illa beneficium habentes,
textu expresso *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles.*
ædificand. ibi: *Quicumque Ecclesiasticum Benefi-*
cium habent omnino adjuvent ad Ecclesiæ tecta
restauranda, *ipsasque Ecclesias emendandas*. Si 67
Ecclesia nullos redditus habeat, & benefi-
ciati non nisi necessaria, vel aliqua quidem
superflua, sed ad reparationem insufficientia
percipiant; tunc ad Ecclesiam reparandam te-
nentur Patroni, & Parochiani, qui in illa Ec-
clesia Sacramenta, vel alia Divina percipiunt,
& in quorum gratiam est reparanda, textu
expresso *in Concil. Trident. sess.* 21. *cap.* 7. *de*
reformat. ibi: *Parochiales vero Ecclesias etiamsi*
Jurispatronatus sint, ita collapsas refici, & in-
staurari procurent ex fructibus, & proventibus
quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocum-
que pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes,
omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex
dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in il-
lorum defectum Parochianos omnibus remediis op-
portunis ad prædicta cogant, quacumque appella-
tione, exemptione, & contradictione remota: quod
si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices,
seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facul-
tate tam dictas Parochiales, quam alias Eccle-
sias dirutas, in profanos usus, non sordidos, ere-
cta tamen ibi Cruce, convertendi.

Ad reparationem Ecclesiæ Cathedralis te- 68
netur solus Episcopus, (si tamen habeat red-
ditus superfluos, & non adsit legitima consue-
tudo in contrarium) Barbosa *in cap. Quicum-*
que 1. *de Eccles. ædificand. n.* 5. Bellet. *dis-*
quisit. Clerical. part. 1. *de Clerico debitore* §. 13.
n. 12. Pirhing. *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *num.* 19.
Reiffenstuel *ibid. n.* 28. & communis aliorum,
arg. cap. Decrevimus 10. *caus.* 10. *q.* 1. *& cap.*
Quatuor 27. *caus.* 12. *q.* 2. Si autem Episcopus 69
redditus superfluos non habeat, tunc ad repa-
rationem tenentur, & compelli possunt Cano-
nici superfluos redditus habentes, sive de suis
Præbendis, sive de distributionibus quotidia-
nis, aliisque rebus Capituli; *arg. c. Ex parte*
sua 4. *de his quæ fiunt a major. part. Capit.* &
ibi Abbas *num.* 7. & tenent omnes Doctores
mox cit. Si vero nec Episcopus, nec Canoni- 70
ci haberent redditus superfluos, aut sufficien-
tes ad reparationem, tunc Episcopus una cum
Capitulo posset compellere alios inferiores Cle-
ricos ad contribuendum de suis superfluis red-
diti-

ditibus; vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius Ecclesiæ; Abbas *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles. ædificand. n.* 6. Barbosa *ibid. n.* 5. Pirhing *loc. cit. n.* 19. Reiffenstuel *loco cit. n.* 28. * Ecclesia Parochialis, si forte corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minus, tenetur Parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus Beneficii, si ad suam substentationem supersint; quanquam non supersint ad sustentationem propinquorum ejusdem Parochi. Tertio loco, qui habent beneficium Ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto loco, si Paræcia est de jure patronatus, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat juspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, & qui in ea Paræcia babitant, etiamsi conducant domos alienas, & dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddete. Ita ex Canonistis Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 100. *per tot.* *

71 Quæ dicta sunt de reparatione Ecclesiæ, intelligenda etiam sunt de reædificatione, seu reparatione domus Episcopi, Parochi, aut Beneficiati, itaut qui tenentur ad reparationem Ecclesiæ, teneantur etiam ad reparationem Ædium Rectoris Ecclesiæ, prout decrevit Sacr. Congreg. Concil. teste Barbosa *in cap. de his* 4. *de Eccles. ædificand. n.* 5. Reiffenstuel *loc.cit.*
72 *n.* 26. Pirhing *loc. cit. n.* 16. Immo supradicti (deficientibus Ecclesiæ redditibus, & contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, & reparanda paramenta, & ornamenta Ecclesiastica, scilicet Casulas, Pluvialia, Albas, Calices, & hujusmodi; *arg. cap. Quicumque* 1. *de Eccles. ædificand.* sic cum pluribus aliis tenet Barbosa *in cit. cap. quicunque n.* 2. *& in lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 4. *n.* 2. Belletus *disquis. Clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 14. *n.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Reiffenstuel *loc. cit.*
73 *n.* 26. & alii. Ad hæc facit, & scire juvat sequens recens decretum Sacræ Cengregationis Concilii: *Utensilia Sacra non tenetur Rector Ecclesiæ subministrare illis Sacerdotibus qui in eadem celebrant ex obligatione Beneficii, seu Capellaniæ; Quatenus vero permittat, seu recipiat Missas adventitias in sua Ecclesia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem; Non potest demum cogi ad admittendas Missas adventitias nisi solutis Sacris Utensilibus; Sacr. Congregat. Concil. in Derthonen.* 6. *Julii* 1726. *ad* 11. *dub.*

Hinc pro complemento hujus articuli juvat 74
adducere, quod Ecclesiæ olim quando ædificabantur, caput illarum, seu Altare Majus respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota *part.* 5. *tom.* 1. *recentior. decis.* 353. *n.* 102. Isidorus *lib.* 15. *Etymolog.* S. Clemens Roman. *lib.* 1. *Constitut. Apostolicar.* Paulinus *ad Severum*, & alii apud Baronium *anno Christi* 57. *n.* 103. Et hunc modum erigendi Ecclesias, & orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio *in cap. Ecclesiasticarum* 5. *dist.* 11. derivatum a lege Mosaica, ut voluit Glossa *ibid. verb. Quæ Orientem*, dicens Danielem in Babylonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem magnam sui templi molem struxisse. Nec sine 75
suis congruentiis erigebantur Ecclesiæ versus Orientem, ut observat Arcbidiaconus *in d. c. Ecclesiasticarum:* ubi octo enumerat, & Tostatus *in cap.* 6. *Matth. quæst.* 91. ubi varias adducit; quarum præcipuæ hic subnectuntur.
Primo igitur erigunıur, & constituuntur ca- 76
pita Ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suæ supremæ, & divinæ majestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur, & quamvis ipse ubique sit æqualiter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Majestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi, ad quam præcipue confert motus Cœlorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente,
adeoque versus Orientem orandum est. Secun- 77
do, oramus in Ecclesiis versus Orientem propter Paradisum terrestrem, qui a parte Orientis est constitutus; Genesi enim *cap.* 2. ubi nostra littera dicit, *Plantaverat Dominus a principio Paradisum;* dicit littera Hebraica, *ab Oriente Paradisum;* & idem est, quia Oriens est principium terræ; Unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur cœlestis, oramus versus Orientem, ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstremus in oratione nos petere solummodo ipsum Deum, seu vitam æternam, quæ Paradisus dicitur.

Tertio, quia ascensus Christi in Cœlum di- 78
citur fuisse versus Orientem; *Psalm.* 67. ibi: *Qui ascendit super Cœlum Cœli ad Orientem;*

& etiam adventus suus ad Judicium expectatur futurus a parte Orientis; *Matth.* 24. ibi: *Sicut fulgur erit ab Oriente, & apparet usque ad*
79 *Occidentem, ita erit adventus filii hominis*. Quarto, quia creditur Christum Dominum pendentem in Cruce faciem versus Orientem habuisse, ac proinde Fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio *lib. de Spiritu Sancto c.* 13. *&* 27. quem sequitur Vasquez *tom.* 3. *quæst.* 83. *art.* 2. *disp.* 223. *cap.* 2. *n.* 19. & alii.
80 Apostolorum igitur, & primorum Christiandrum traditio, & consuetudo ista, & similia attendit, ut Ecclesias erigere, & orare versus Orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi Ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius, cum respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricæ, propter quam multæ reperiuntur ædificatæ Ecclesiæ, quæ non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam, quam ad necessitatem spectare notavit Selva *de Benef. q.* 5. *primæ part. in principio, t.* 15. *tractatuum num.* 35. Fusc. *de Visit. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 7. &
81 alii. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit; longa nimirum, & in Navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo tamquam in mari fluctuamus, ad Ecclesiam tamquam ad Navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum, & omnes procellas superare possimus, & in ea tamquam in Navi tuta servemur; Azorius *Institut. moral. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *q.* 12. Et hæc forma & species Navis probatur ex S. Clemente *lib.* 1. *Constitut. Apostolic. cap.* 61. *alias* 57. S. Anaclet. Papa *Epist.* 1. *decret. colum.* 1. *tom.* 1. *Concil. pag.* 156.
82 Ecclesia in tres partes, seu mansiones distribuitur. Prima pars, seu mansio est ea, quæ prope Altare Majus constituitur, & solet cancellis includi, & appellatur *Sacrarium*; sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus*; Tertia & reliqua pars
83 est illa, quæ *Navis* appellatur. Prima pars quæ appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quæ ab
84 Altari majori versus Ecclesiam vergit. Et appellatur *Presbyterium*, seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus, & Subdiaconus Sacra peragentibus ministrant, *c.* 1. *de vita, & honestate Clericor. verb. sed illa pars*; Lotter. *de re benef. lib.* 1. *q.* 13. *a n.* 18.
85 & appellatur nobilior pars Ecclesiæ, quia denotat vitam contemplativam; Coccin. *dec.* 142. *n.* 1. Licet alias omne Deo consecratum largo 86
modo *Sanctum Sanctorum* appelletur; *c. Nulli* 3. *caus.* 12. *q.* 1. Zabar. *cons.* 14. *in princ.* Frances *de Eccles. Cathedr. c.* 5. *n.* 38. locus hic *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum, seu par- 87
tem non licere ingredi nisi Ministros sacratos fuit decretum in Concil. Agathens. can. 66. ibi: *Non oportet non sacratos Ministros in Sacrarium, quod Græci Diaconium appellant, ingredi*, & *in Concil. Laodicensi c.* 19. ibi: *Solis autem Ministerio Sacro deditis liceat ad Altare ingredi, & in eo communicare*; Unde non sacratos homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum *tot. tit. de consecrat. dist.* 1. juncta Glossa *in c.* 1. *verb. sed pars illa, de vit. & honestat. Clericor.*

Secunda Ecclesiæ pars dicitur *Chorus* sic etymologice dictus a Chorea, vel Corona, quia 88
olim Clerici in modum coronæ circa Aras stabant, & eo modo Psalmos canebant; Durand. *in Rational. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 18. Selva *part.* 1. *q.* 5. *n.* 44. Gavant. *in Thesaur. sacror. rit. p.* 1. *tit.* 15. *verb. in Choro*, Brunus *de cæremoniis lib.* 5. *c.* 2. & alii. Unde Chorus significat lo- 89
cum, qui Clericos psallentes continet; *c. Dilectus, extra de præbend. & dignit. in antiq.* Calvin. *in suo Lexico verb. Chorus*, & ut ait Polyd. Virg. *de invent. rer. l.* 6. *c.* 2. Chorus multorum vocibus constat, itaut ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; *l. Cum ejusdem* 34. *ff. de ædil. edict. l. Si Chorus* 79. *ff. de legat.* 2. Hinc tempore Constantis 90
Imperatoris Flavianus, & Theodorus adversus Arianos decertantes, in duas partes Canentium Choros dividentes, ex successione Davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum partes propagatum, & a S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6. ejus officii die 1. Decembris, & a Theodoreto & Durand. refert Daniel de Nobilibus *in disp. select. disp.* 60. *n.* 161. Immo Selva, & Durand. *loc. cit.* dicunt, quod Beatus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenæ Ecclesiæ Antistes extitit, fuit primus, qui præcepit, & induxit morem alternatim Psalmos canendi in Antiochena Ecclesia, notantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum, & spirituum cœlestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; & talis mos exinde propagatus fuit in Orientales Ecclesias. Spino *in spec. testam. Gloss.* 3. *in princip. num.* 66. & in Occidentali Ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambrosius; Barbosa *cum pluribus in collectan. ad text.*

text. in cap. Dolentes, de celebrat. Missar. num. 14.

92 Tertia Ecclesiæ pars est Navis deserviens pro receptaculo Laicorum Divina officia audientium, & orantium; sacras item conciones audiendo; *c.* 1. *de vita & honest. Clericor. cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de consecrat.* teste Concino *decis.* 142. Lotter. *d. cap.* 13. *n.* 39. Da-
93 niel de Nobilibus *d. disp.* 60. *num.* 33. In hac parte Ecclesiæ olim Mares a Feminis separati constituebantur; Mares in dextra Navis parte sedem habebant, Mulieres in sinistra; sive viri in parte Australi, mulieres in Boreali, ut habet Ordo Romanus *de Officio Missæ*, Micrologus *de Eccles. observ. c.* 9. ubi sic dicit: *Diaconus cum legit Evangelium juxta Romanum Ordinem, in Ambone vertitur ad meridiem, ubi & masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi feminæ consistunt*; Amalarius *lib. de Divin. Offic. c.* 2. Albinus Flaccus *lib. de Offic. cap. de Sabbato Sancto*; Durand. *l.* 1. *rational. c.* 1. *n.* 46. Pignat. *tom.* 7. *consult.* 35. *n.* 22. qui rationem assignatæ Mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Joannes vidit pedem dextrum ad Mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilo-
94 nem. Et quod feminæ a viris separatæ in Ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis *lib.* 2. *cap.* 61. ut refert & tenet Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 3. *n.* 33. & S. Clemens Roman. *lib.* 2. *Const. c.* 57. Et utinam hæ sanctiones, & antiquæ praxes, ut in Ecclesiis separatæ remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hisce temporibus, ne mutua eorum proximitas, & promiscua statio cor a piis meditationibus, sacrisque Mysteriis verteret, & ne, ut non semel in dies accidit, studium salutis, fieret perditionis occasio.

Additiones ex aliena manu.

Duo præsertim in hoc articulo illustranda sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum, vel alium situm pro ædificatione, vel ampliatione Ecclesiæ. Alterum respicit reparationem Ecclesiæ.

95 Ad primum quod attinet, fundamentum dictæ obligationis vicini communiter reponitur *in l. Si quis sepulcrum, ff. de Religios. & sumpt. Funer.*

96 Sed ut jamdudum animadverterunt (licet frustra) viri docti, nihil tale in citata lege occurrit. Regula enim juris est, neminem in- 97
vitum cogi posse ad vendendam rem suam; *L. Dudum, C. de contrahend. empt.* Continere 98
itaque debet Lex *Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictæ Regulæ, ubi agatur de ædificanda vel amplianda Ecclesia. In ea autem hoc habetur: *Si quis Sepulcrum habeat, viam autem ad sepulcrum non habeat, & a vicino ire prohibeatur, Imperator Antoninus cum Patre rescripsit iter ad sepulcrum precario peti & concedi solere, ut quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adjunctum habet.*

At textum hunc agere (apposite inquit Me- 99
rend. *controversf. jur. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 1. *& sequent.*) *de concessione itineris ad sepulcrum, quod suapte natura Domino fundi modicum, immo nullum damnum affert. Raro enim homines sepulcra adeunt, ideo in hujusmodi casu locum sibi vindicat Regula Legis secundæ §. Item Varus, ff. de Aqua pluv. arcen. Id quod tibi non nocet, & mihi prodest, æquitas vult ut mihi concedatur, etiamsi jure deficiat. Ergo decisio hujus textus non potest trahi ad quæstionem nostram, in qua de re vicino gravissima agitur, ut scilicet rem suam vendere cogatur; Traditum est enim extensionem de casu ad casum etiam in materia favorabili non admitti, nisi eadem prorsus ratio vigeat in utroque casu &c. At dices, Jurisconsultum tractare de eo casu, quo iter damnum non leve afferebat Domino, quia inquit „ Ita tamen, ut Judex de opportunitate loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum". Respondeo, speciem singularem non tractari ab Ulp. auctore hujus textus, sed rem in abstractu exponi, & per modum Regulæ, ut liquet ex verbis antecedentibus, & ideo dum prædictis verbis admonet Judicem datum ad constituendum iter, ut opportune, & sine damno Domini iter constituat, id facit, ut intelligat, quomodo versari debeat in hac re, ut scilicet minus, quam fieri possit, Dominus fundi lædatur. Itaque verissimum est, quod dixi, decisionem illius textus pendere ex eo, quod leve, immo nullum damnum concessio itineris ad sepulcrum plerumque continet, plerumque, inquam, quia licet interdum secus sit, non refert, quia in legibus id quod plerumque accidit sequimur, non quod raro evenit, l. Num ad ea, ff. de leg. cum ll. seqq. Sed esto, textum loqui in casu, in quo damnum concessio itineris Domino fundi afferat, quid tum? Ergo ne ad quæstionem nostram trahi poterit? Nequaquam, nam damnum quod propter concessionem itineris affertur, est longe minus, quam sit id, quod affertur, cum quis cogitur rem suam vendere, non enim extensio permittitur, nisi eadem prorsus*

sus ratio vigeat, *ac ita fortis*, *ut in lege*, *quæ*
extenditur, *ut constat ex scriptis cap.* 12. *n.* 11.
lib. 3. *& in proposita quæstione agnoscit Rota*
dict. decis. 676. *n.* 7. *&* 8. *His accedit*, *sepulcri*,
de quo J. C. agit, *nullum futurum fuisse*
usum, *si denegatum fuisset iter ad illud*, *quæ*
circumstantia magni certe momenti fuit ad commovendum
Impp. Severum, *& Antoninum*, *ut*
rescriberent ad favorem Domini sepulcri, *tunc*
enim magis urget dictamen illud naturale, *quod*
tibi non nocet, *& aliis prodest &c. Hæc autem*
circumstantia in quæstione nostra deficit; *Ergo hæ*
species sunt valde dissimiles; Confer etiam Covarruv.
variar. resolut. lib. 3. *cap.* 14. *num.* 7.
& seq.

100 Ceterum vanum est confutare opinionem
hanc de obligatione, qua vicinus tenetur, vendendi
domum, vel alium situm pro ædificatione,
vel ampliatione Ecclesiæ, nam ea communiter
a Doctoribus & Tribunalibus recepta
101 est. Juvat tamen hæc adnotasse, ut non docto
& quidem concludenter de omnibus ab
ipsis Doctoribus & Tribunalibus in hoc judicio
requisitis, de quibus agit *Auctor*, respondeatur
contra Ecclesiam, prout servavit Rota
in Melevitana Fabricæ 1741. *coram clar. mem.*
102 *Calcagnin.* tum etiam ut hæc opinio non extendatur
ad omne id, quod est connexum Ecclesiæ,
prout hactenus est extensa, ut videre
est apud Mastrill. *dec.* 280. Gizzarell. *dec.* 37.
ibique omnes addent, & Rot. *in Compostellana
Permutationis* 2. *Junii* 1738. §. 16. *cor. bon.
mem. Vicecom.*

103 Quod vero concernit reparationem, ad eam
illi primo loco tenentur, in quos onus hoc
104 transtulit consuetudo. Idem dic de statuto.
105 Quomodo autem probanda in subjecta materia
sit consuetudo tradit Klock. *de Contribut.
cap.* 10. *n.* 23. *& plur. sequent.* Confer etiam
Lanfredin. *Respons. Eccles.* 32. *num.* 13. tum
Louvrex *dissert. canon.* 16. *n.* 5. *& plur. sequent.*

106 Deficiente autem tam consuetudine, quam
statuto, facienda est reparatio ex portione,
si qua extat, pro Fabrica destinata: eaque
non extante, ex fructibus Ecclesiæ de qua agi-
107 tur. Qua ratione Episcopus Ecclesiam Cathedralem,
Capitulum Ecclesiam Collegiatam,
Parochus Ecclesiam Parochialem, & Rector
quamcumque aliam Ecclesiam reparare tenentur,
nam ipsi sunt qui fructus percipiunt.
108 Intellige tamen deducta prius ex fructibus con-
109 grua pro eorum sustentatione; Adi Louvrex
dict. dissert. canon. 16. *n.* 9. *& seq.*
110 Quod si deducta mox dicta congrua sustentatione
non supersit pro reparatione, tenentur
alii, si qui sunt, qui fructus percipiunt. So- 111
lent enim Decimæ Ecclesiarum Parochialium
ut plurimum ad alios quam ad Parochos pertinere.
De obligatione autem decimatorum ad 112
reparationem vide quæ diximus *in additione
ad verb. Congrua artic.* 2. Pensionarii quoque
in hoc casu tenentur ad reparationem; Ror.
in Fanen. Suppressionis 4. *Junii* 1741. *cor. R.P.
D. Canilliac.*

Post hos tenentur qui beneficia in ea Ec- 113
clesia possident, deducta pariter prius pro ipsis
congrua sustentatione ex fructibus suorum Beneficiorum;
Louvrex *dict. dissert. canon.* 16. *n.*
13. Rot. *in Viterbien. Contributionis Onerum &
Expensarum* 15. *Junii* 1745. §. 10. *cor. R. P.
D. Elephantut.* deinde Patroni, ac demum Pa- 114
rochiani, si agatur de Ecclesia Parochiali.

Habes & quidem ex ordine illos qui ad re- 115
parationem tenentur. At plura adhuc adnotanda
sunt.

De Episcopo singulare illud occurrit, quod 116
si onus reparandi ad alios pertineat, tenetur
nihilominus ipse reparare Cathedralem minitantem
ruinam, reservato sibi jure agendi contra
illos; Rota *coram clar. mem. Tanar. decis.*
233. *n.* 11.

Quoad Parochum, nota, quod is tenetur 117
tantummodo reparare Ecclesiam Parochialem,
non item Ecclesiam succursalem, si qua est in
Parochia, nam ad eam reparandam nec Parochus
nec quicumque alius percipit fructus Pa-
rochiæ, sed Parochiani illi, quorum gratia ex- 118
structa est, tenentur; Vanespen. *Jur. Eccles.
univ. par.* 2. *tit.* 16. *c.* 5. *num.* 17. *& sequent.*
VVames. *consil. canonic.* 511. *num.* 8. Peck *de
Repar. Eccles. c.* 24. *fere per tot.* De eo vero, 119
uter teneatur ad reparationem Ecclesiæ Parochialis,
Parochus habitualis ne, an Vicarius
perpetuus, consule Lanfredin. *Respons. Eccles.*
32. *a n.* 1. *ad plur. sequent.*

Quod dictum est supra, Beneficiatos teneri 120
ex fructibus ad reparationem, deducta prius pro
ipsis congrua sustentatione, id procedit si
agatur de Beneficiatis illis, *qui residere tenentur*;
Rota *in Romana*, *seu Regien. Reparationum*
26. *April.* 1743. §. *Alterum & sequent.
cor. bon. mem. Nunez &* 4. *Maii* 1746. 5. 10.
cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernator.

De Forensibus, qui prædia possident in Pa- 121
rochia cujus Ecclesia reparatione indiget, an
ii in contributionem vocari queant, vide Klock.
de Contribut. cap. 10. *num.* 57. *& plur. sequent.*

Si Ecclesia ruinam passa sit tempore Bene- 122
ficiati

ficiati Antecessoris uter conveniendus sit pro reparatione, Successor, an hæres Beneficiati Antecessoris, magna quæstio est; Consule de ea Louvrex *differt. 16. n. 10. & plur. seq.*

123 De Hypotheca competenti Ecclesiæ pro reparatione super bonis Beneficiati adi Rous. de la Combe *in sua Jurisp. Canon. v. Reparatio sect. 6. per tot.*

124 Additionem hanc claudat quæstio illa: An is, ad quem pertinet onus reparationis, ampliandæ quoque, & de novo ædificandæ Ecclesiæ sumptum agnoscere debeat, nec ne? Negant Peck. *de Repar. Eccles. cap. 2. num. 1. & 2. &* Klock *de Contribut. cap. 10. num. 9. & plur. sequent.* de illo, qui ex *testamento*, vel ex *contractu* tenetur reparare: affirmant vero de eo, qui ex *juris dispositione* ad reparationem Ecclesiæ obligatus est. At absolute & quidem rectius negat VVamef. *Consil. canon. 513. n. 5.*

Articulus IV.

Ecclesia quoad ejus Consecrationem, Execrationem, & Reconciliationem.

SUMMARIUM.

1 Consecratio Ecclesiæ est Dedicatio ejusdem ad cultum Divinum speciali ritu facta a legitimo Ministro, ad hoc ut populus fidelis opera Religionis in ea rite exercere possit;
2 *Est in re communis*. Solus Episcopus loci de jure communi potest Ecclesiam consecrare; *cap. Interdicimus 19. caus. 16. q. 1.* ibi: *Chris-*
ma, & Oleum, consecrationesque Altarium, Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manet, concordat *cap. Nemo 9. & cap. Nullus 15. dist. 2. de consecrat.* ibi:
Nisi in consecratis ab Episcopo locis. Episcopus 3
debet esse proprius illius Diœcesis, in cujus finibus sita est Ecclesia consecranda; *cit. c. Interdicimus 10. caus. 16. quæst. 1. & cap. Tua fraternitas 2. de consecr. Eccles.* ibi: *In Diœcesi*
sua. Non enim in Diœcesi aliena potest Epi- 4
scopus consecrare Ecclesiam absque proprii Episcopi permissione; *cap. Episcopus 28. caus. 7. qu. 1. cap. Piæ mentis 25. & c. Frigentius 26.*
caus. 16. qu. 7. Et si Episcopus in aliena Diœ- 5
cesi sine Diœcesani Episcopi permissione Ecclesiam consecraverit, punitur suspensione ab exercitio Pontificalium per integrum Annum; *Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. de reformat. & sess. 14. c. 2.* & debet per eumdem annum cessare a celebratione Missarum, textu expresso *in c. Episcopus 38. caus. 7. q. 1.* ibi: *Episcopus in Diœcesim alienam ad consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit transgressor Canonum uno*
anno a Missarum celebratione cessabit. Consecra- 6
tio tamen Ecclesiæ facta ab ipso Episcopo in aliena Diœcesi remanet valida; textu expresso *in d. cap. Episcopus*, ibi: *Altaris tamen conse-*
cratione manente. Episcopus non potest delega- 7
re potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo; textu expresso *in c. Aqua 9. de consecrat. Eccles.* ibi: *Aqua per Episcopum benedicta, Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de cetero prohibentes: non obstante consuetudine Provinciæ Bracharensis, (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat, quæ Jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare*. Et sic quo ad supradicta omnia Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 27. n. 1.* Pithing *lib. 3. Decret. tit. 40. n. 1.* Reiffenst. *ibid. n. 2. & 3.*
& communis aliorum. Ecclesiam consecrare 8
quamvis nemo possit præter Episcopum, possunt tamen Prælati Regulares proprias Ecclesias solemniter benedicere, & ad cultum Divinum deputare, ita ut possint in ipsis divina peragi Officia, & Missæ celebrari, ac si ab Episcopo fuissent consecratæ, ut patet ex privilegio Leonis X. qui, ut refert Casarubius *in Compendio Privilegiorum, verb. Benedicere*, concessit *Generalibus, Provincialibus, ac Custodibus, & Guardianis Fratrum Minorum pro tempore existentibus, ut omnia, & singula ejusdem Ordinis, & Observantiæ Ecclesias, Cœmeteria, Ca-*

Capitula, *& Oratoria ubicumque existentia tam recepta*, *quam recipienda &c. solemni benedictione benedicere valeant*. Quo privilegio gaudent etiam omnes alii Regulares vi communicationis privilegiorum, etiamsi expressam concessionem non haberent; Miranda *in Manuali Prælator. tom. 2. quæst.* 40. *art.* 1. *concl.* 1. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 27. *n.* 44.
9 Reiffenstuel *l. c. n.* 9. & alii passim. Insuper Regulares habent privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Diœcesanus ab ipsis debito modo requisitus noluerit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses, prout habetur *in cit. Compendio privilegiorum Fratrum Minorum*; *& aliorum Mendicantium*, *& non Mendicantium*, *ab Alphonso de Casarubios secundo edito*, ubi *sub verb. Altare n.* 2. sic expresse refertur: *Honorius IV. concessit*, *ut si Diœcesani requisiti a Fratribus Minoribus debita humilitate*, *noluerint in Ecclesiis eorum primarium lapidem ponere*, *ac Ecclesias*, *vel Oratoria*, *& Altaria sua consecrare*, *vel id facere ultra quatuor menses distulerint*, *possint prædicti Fratres per quoscumque voluerint Episcopos* (*gratiam*, *& communionem Apostolicæ Sedis habentes*) *præ-*
10 *missa recipere*. Et idem concessum fuisse a Joanne XXII. Patribus Carmelitis refertur *ib. sub verb. Benedicere n.* 3. & ex ipso Barb. *l. cit. n.* 11. hæc privilegia non sunt revocata per *Concil. Trid. sess.* 6. *de reformat. c.* 5. dum statuit quod nullus Episcopus in alterius Diœcesi Pontificalia possit exercere sine ipsius expressa licentia, cujusvis privilegii prætextu &c. Nam quantum ad hoc privilegia prædicta non censentur esse privilegia, sed Jus commune continere, dummodo licentia fuerit petita, juxta *cap. Statuimus* 1. *de supplend. negligen. Prælator. & cap. Nihil est* 44. *de electione*.

11 Ecclesiæ consecrari possunt qualibet die etiam non festiva, textu expresso *in cit. cap. Tua fraternitas* 2. *de consecration. Eccles.* ibi: *Licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere tam*
12 *diebus Dominicis quam privatis*. Non possunt tamen Ecclesiæ consecrari nisi inter Missam, textu expresso *in cap. Omnes* 3. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Omnes Basilicæ cum Missa debent semper consecrari*, & concordat *cap. de Fabrica*
13 24. *ead. dist.* 1. *de consecration.* Hinc Episcopus peccat si absque celebratione Missæ Ecclesiam consecret; Miranda *loc. cit. conclus.* 3. *in fine*; Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 4. *qu.* 2. Barbosa *loc. cit. n.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 4. & alii
14 passim. Consecratio tamen remanet valida; Silvester *in Summa verb. consecratio* 2. *quæst.* 1. Pirhing *l. cit. n.* 3. & alii mox citati. Eccle- 15
siæ Cathedrales, & Parochiales cum majoribus saltem Altaribus intra annum in Civitatibus, & in Diœcesibus intra biennium post earum restaurationem, sunt ab Episcopis consecrandæ; Benedict. XIII. *in Concilio Romano tit.* 25. *cap.* 1. *ex Concil. Londinens. anno* 1237. *cap.* 1.

Ecclesia semel consecrata non est iterum 16
consecranda, textu expresso *in cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Ecclesiis semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi*.
Si tamen ignoretur, aut dubitetur an fuerit 17
consecrata nec ne? tunc est consecranda, textu expresso *in cap. Solemniter* 16. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *de Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur*, *& nec certa scriptura*, *nec certi testes existunt*, *a quibus consecratio sciatur*, *absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas*. *Nec talis trepidatio facit iterationem*, *quoniam non monstratur esse iteratum*, *quod nescitur esse factum*, & concordat *c. Ecclesiæ* 18. *ead. dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Ecclesiæ*, *vel Altaria quæ ambigua sunt de consecratione*, *consecrentur*, & sic expresse statuit novissime Benedictus XIII. *in Concilio Romano tit.* 25. *c.* 3. Ecclesia non est 18
consecranda, nisi prius ei de dote competente provisum fuerit, textu expresso *in cap. Cum sicut* 8. *de consecr. Eccles.* ibi: *Cum non sit Ecclesia*, *nisi de dote provisum ei fuerit*, *consecranda*, & concordat *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *qu.* 2. *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecrat. & Novell.* 66. *c.* 2. Vid. *art. antecedent. a n.* 34. *ad* 41.

Ecclesia ex toto, vel secundum majorem 19
partem simul destructa, execratur, & indiget nova consecratione, licet ex eadem materia reædificetur; *arg. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* & Glossa *ibid. verb. Innovata*, & ratio est clara, quia in tali casu nec moraliter, nec physice censetur esse eadem Ecclesia; & sic tenet Abbas *in cap. Proposuisti* 4. *de consecrat. Eccles. num.* 8. Silvester *verb. Consecratio* 4. 4. Barbosa *loc. cit. n.* 13. & alii passim. Si 20
Ecclesia successive per partes deficiens, paulatim per partes statim iterum reficitur, ac reparatur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruatur, & reficiatur, ut nulla pars de primo ædificio supersit. Et ratio est, quia quamvis ex nova materia paulatim a primis fundamentis reficiatur, non ideo desinit esse eadem Ecclesia; sicuti patet de Legione militum, quæ remanet, & dicitur semper eadem Legio, quamvis militibus deficientibus novi substituantur, & sic paulatim successive omnes mili-

milites renoventur; *arg. leg. Proponebatur* 76. *ff. de Judiciis*, *leg. Quod in rerum natura* 24. *ff. de legat.* 1. *& l. Si grege*, *ff. de Legat.* 1. Tum quia, dum Ecclesia paulatim, & successive reficitur, magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem; *argum. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecr. Eccles. c. Si Eccles.* 1. *tit. eod. in* 6. *& Regul.* 42. *Juris in* 6. ibi: *Accessorium naturam sequi congruit prin-*
21 *cipalis*. Unde in tali casu sufficiet, si nova pars aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* Glossa *in cap. Ligneis* 6. *de consecrat. Eccles. verb. Parietibus*, & sic tenent Barbosa *l. cit. num.* 19. Silvester *verb. consecratio* 2. *quæst.* 5. *vers. Tertius est*; Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 4. *quæst.* 6. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. n.* 12. & alii.

22 Si non tota Ecclesia, nec major, sed solum aliqua minor pars ejusdem v. g. tectum corruat parietibus adhuc illæsis, non indiget nova consecratione, textu expresso *in cap. Ligneis* 6. *de consecrat. Eccles.* ibi: *Cum parietes in sua integritate permanserint, & tabula Altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob caussam prædictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo consecrari*, & ibi Gloss. communiter recepta, quæ *sub verb. Parietibus* sic præcise dicit: *Quandiu parietes integri sunt, non est Ecclesia reconsecranda, quia in parietibus consecra-*
23 *tur Ecclesia, & non in tecto*. Si Ecclesia igne ita comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte sint devastati vel abrasi, quamvis non corruant; indiget nova consecratione; *cap. Ecclesiis* 20. *distin.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nisi ab igne exustæ*, & Glossa *ibid. verb. Exustæ*, & ratio est, quia in parietibus ubi sunt Cruces, & inunctiones, fit consecratio, adeoque illis ex toto, vel ex majori parte devastatis, seu exustis, execratur Ecclesia, & indiget nova consecratione; Abbas *in cap. Proposuisti* 4. *de consecrat. Eccles. n.* 7. Azorius *l. cit. qu.* 5. Reiffenstuel *l. cit. n.* 13. Barbosa *l. cit. n.* 18. Miranda *l. cit. art.* 3. *conclus.* 2. Piasec. *in praxi nova Episcop. part.* 5. *n.* 24. *vers.* 2.

24 Quando Ecclesia ampliatur, si nova pars addita sit minor veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquæ benedictæ aspersione exorcizetur; *arg. cit. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* & Gloss. *ibid. verb. Innovata*; Engel *l. c. n.* 2. Reiffenstuel *l. c. n.* 14. Azorius *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *quæst.* 6. *ad fin.* Et ratio est eadem quæ fuit adducta *sub num.* 18. quia magis dignum attrahit ad se minus dignum, & major pars minorem; *arg. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecr. Eccles. & c. Sanctam Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in* 6. *& regul.* 42. *Juris in* 6. Unde cum major principalis, & magis digna pars sit vetus remansa, & ipsa sit consecrata, efficietur etiam consecrata minor pars, & minus digna, & accessoria de novo addita. Si 25
vero pars nova esset major veteri remanente, tunc Ecclesia esset denuo consecranda; *arg. cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Et hoc totum patet a pari de oleo sacrato, & aqua benedicta, cui si affundatur oleum non sacrum, & aqua non benedicta in majori quantitate, quam sit quantitas sacrata, vel benedicta, tunc indiget nova consecratione, vel benedictione. Si vero oleum non sacrum, & aqua non benedicta affundatur oleo sacro, & aquæ benedictæ existenti in majori quantitate, quam sit quantitas non sacrata, vel non benedicta, tunc non indiget nova consecratione, vel benedictione, quia per commixtionem cum majori quantitate sacrata, vel benedicta efficitur sacrata, vel benedicta etiam minor quantitas non consecrata, vel non benedicta; *arg. cap. Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles.* & tenet Barbosa *in cit. cap. Quod in dubiis n.* 6. Silvester *verb. Aqua*, *quæst.* 3. Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 40. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid. n.* 14. & alii passim.

Ecclesia pluribus casibus, & modis polluitur, itant indigeat reconciliatione. Primus 26
est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, injuriosam, & graviter peccaminosam actionem effunditur; *cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consec. c. Proposuisti* 4. *cap. Si Ecclesia* 10. *de consecratione Ecclesiæ*, *& cap. unico eod. tit. in* 6. Hic tamen 27
nota, quod ad hoc ut Ecclesia polluatur, sanguis effusus debet esse humanus, si enim fuerit cujusvis alterius animalis irrationalis, non erit per hoc Ecclesia polluta; Glossa *in cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. in* 6. *verb. Sanguinis humani*, & cum communi aliorum Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 28. *n.* 31. Ecclesia tamen efficitur polluta, si- 28
ve proprius, sive alienus effundatur sanguis; Si enim quis suæ mentis compos ex ira, vel desperatione seipsum occidat, vel se cum sanguinis effusione percutiat, Ecclesia erit polluta, & reconciliatione indigebit, ut expresse dicit Glossa *cit. verb. Sanguinis humani*, *in additione*, ibi: *Si vir sanæ mentis seipsum occi-*

dat in Ecclesia, *vel vulneret irato animo ad sanguinis effusionem*, *ex quo publicum est*, *reconciliabitur*, & tenet Mar. Alter. *in d. cap. Si Ecclesiam vers. quæritur tertio*, Sayrus *de Censur. c. 17. n. 4. in fine*, Barbosa *loc. cit. n. 13.* aliique passim; *arg. cap. Contingit 36. de sen-
29 tent. excom.* Sanguinis effusio, ut polluat Ecclesiam, debet esse *in quantitate notabili*, hoc enim importat verbum *effusio*, nempe sanguinis abundantiam, & copiosum fluxum, ut notat Glossa *in cap. Cum illorum 33. de sent. excom. verb. effusionem sanguinis*, & Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6. verb. nota primo*; ubi sic expresse dicit: *Item requiritur*, *quod illa effusio sanguinis fuerit facta in magna abundantia*, *immo si solum essent effusæ duæ*, *vel tres guttæ*, *non diceretur Ecclesia pol-
30 luta*. Et tanto minus diceretur polluta, si nullus efflueret sanguis, quamvis in ipsa quis summa cum injuria breviter verberaretur, ut ejus carnes contererentur, & ossa confringerentur, quia Jura *sub n. 24.* citata requirunt *sanguinis effusionem*, & cum sint pœnalia & odiosa, non debent extendi, juxta *regul. 15. Juris in 6.* ibi: *Odia restringi*, *& favores convenit ampliari*, & *regul. 49. eod. in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*.

31 Immo sanguinis effusio quamvis sit copiosa non sufficit ut Ecclesia dicatur polluta, nisi sit caussata per percussionem graviter peccaminosam. Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis copiose effundatur, non ideo erit polluta Ecclesia, & hoc patet cum pueri se invicem in Ecclesia percutiunt, vel Pater, aut magister causa correctionis modum leviter excedendo Filium, aut discipulum ita verberat, ut sanguis copiose e naribus fluat; per has enim, & similes percussiones leviter peccaminosas non violatur Ecclesia, cum ei per istas non censeatur inferri gravis injuria; Navart. *in Manual. cap. 27. n. 82.* Marc. Anton. *variar. resol. lib. 1. resolut. 13. casu 6.* Grass. *lib. 2. c. 48. n. 25.* Barbosa *l. cit. n. 36.* & alii
32 passim. Si autem sanguis copiose effluat de naso ex percussione violenta inter majores quatuordecim annorum, tunc pollui, & violari Ecclesiam resolvit, & judicatum refert Marc. Anton. *variar. resolut. lib. 1. resol. 112. casu 6.* Gambarupt. *de casibus reservat. cap. 15. casu 6.
33 n. 9.* Barbosa *l. cit. n. 36.* Effusio sanguinis ad hoc ut inducat violationem Ecclesiæ, debet esse plene voluntaria, unde si ab amente furioso, vere ebrio, dormiente, vel aliquo casu fortuito, ut a cadente lapide, & hujusmodi, caussatetur, & fieret in Ecclesia sanguinis humani effusio, Ecclesia non pollueretur, ut tenet communis Doctorum cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6. verb. Sanguinis humani*, & Barbosa *l. c. a n. 3. ad 14.* In omnibus enim supradictis deficit vo- 34
luntarium, eo ipso quod nesciant quid faciant; *cap. illud 2. caus. 15. q. 1.* Debet insuper talis effusio sanguinis ad hoc ut violet Ecclesiam, esse injuriosa; unde si quis voluntarie quidem, sed non injuriose, ex quo ob justam v. g. sui defensionem servato moderamine inculpatæ tutelæ in Ecclesia Aggressoris sanguinem effundat, ex hoc non erit polluta Ecclesia, ut expresse dicit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam*, *verb. casus*, ibi: *Requiritur quod sit effusio sanguinis humani injuriose*, *immo si me defendendo effundam sanguinem in Ecclesiam*, *non propter hoc dicitur Ecclesia polluta*. Ut Ecclesia violetur requiritur 35
ulterius, quod effusio sanguinis copiosi causetur in ipsa Ecclesia; Hinc non polluitur Ecclesia, quando quis extra illam in platea v. g. in via, in turri, aut subtus in spelunca Ecclesiæ percussus fugit ad Ecclesiam, & ibi copiosum sanguinem effundit; Polluitur tamen si e contra percussus graviter in Ecclesia extra illam copiosum sanguinem effundat; Sic expresse habet Glossa communiter recepta *in citat. cap. Si Ecclesiam*, *verb. Sanguinis humani*, ibi: *Et si extra Ecclesiam vulneratus ad Ecclesiam fugiat*, *& ibi sanguinem spargat*, *non reconciliatur Ecclesia*; *secus e contrario*.

Secundus casus quo polluitur Ecclesia, est 36
quando in ea committitur voluntarium, & injuriosum homicidium sive respectu sui, sive respectu alterius, quamvis sanguis non effundatur, veluti si aliquis suspendatur, aut aliter citra sanguinis effusionem violenter, & cum injuria occidatur; *cap. Si motum 19. dist. 1. de consecrat. cap. Proposuisti 3. de consecratione*, & est communis Doctorum. Hic nota quod 37
ad hoc ut per homicidium polluatur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, & injuriosum, quia ob casuale homicidium, vel factum sine alterius injuria, ob justam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non violatur Ecclesia, sicuti *sub n. 31. & 32.* dictum est de sanguinis effusione. Sic cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. in 6.* Doctores communiter. Violatur 38
tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Judicis, quia licet taliter suspensus dignus fuerit tali supplicio, fit tamen illi injuria, cum jus habeat ne in tali loco hujusmodi vim patiatur; & insuper fit etiam injuria

juria loco sacro, & ipsi Deo, in cujus honorem Ecclesia est specialiter dicata, & consecrata; *cap. Decet Domum Domini 2. de immunitate Ecclesiæ in 6.* ibi: *Nulla inibi* (scilicet in Ecclesiis) *causa per laicos criminalis maxime agitetur; sint loca eadem a laicorum cogni-*
39 *tionibus aliena*. Non violatur autem Ecclesia, si idem Judex, aut quivis alius super ipsius Ecclesiæ tectum, vel ex ejusdem parietibus hominem suspendat, quia in tali casu non intra, sed extra Ecclesiam contingit homicidium. Sic post Silvestr. & Navarr. Mar. Alter. *d. c. unic. de consecrat. Eccles. in 6. vers. Sed quid*, Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, precept.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *sub n.* 9. *& precept.* 2. *lib.* 14. *c.* 4. *n.* 17. Barbosa *de offic. & potestat. Episcopor. part.* 2. *allegat.* 28. *num.* 25. *& lib.* 2. *Juris univers. Eccles. capit.* 4. *num.* 18.

40 Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, & postea ratione ejusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia, quia tunc non homicidium, sed sola mors contingit in Ecclesia; Econtra vero si quis intra Ecclesiam vulnus mortale recipiat, & postea moriatur extra ipsam, tunc Ecclesia efficitur polluta, quia juxta jura *n.* 24. citata requiritur & sufficit, ut vulnus lethale, seu lethalis percussio, a qua ipsum homicidium denominatur, contingat, & fiat intra ipsam Ecclesiam, quamvis deinde ipsa mors per accidens extra Ecclesiam sequatur; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6. verb. Sanguinis humani*; Navarr. *in Manual. c.* 17. *num.* 256. Fagundez *d. præcept.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9. Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 4. *num.* 20. *& de offic. & potest. Episcop. part.* 2.
41 *allegat.* 28. *num.* 23. Si quis existens intra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia, cum in tali casu sit verum dicere quod homicidium non sit intra Ecclesiam patratum, licet intra eamdem initium sumpserit. Secus vero econtra, si quis existens extra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem intra ipsam, quia jam tunc verificatur homicidium patratum voluntarie, & injuriose intra Ecclesiam; Navarr. *loc. cit. num.* 256. Fagundez *loc. cit. cap.* 14. *num.* 11. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 29. §. 1. *vers. quarto non polluitur*; Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 26. *& dict. cap.* 4. *num.* 20.

42 Nec valet objicere quod sicuti ex novissima Constitutione Benedicti XIII. incip. *Ex quo*, non gaudent Immunitate Ecclesiastica, *qui stantes in Ecclesia, vel Cœmeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam, vel Cœmeterium*, ita a pari sit censenda polluta Ecclesia per tale homicidium. Non valet, inquam, quia quoad 43
privilegium Immunitatis attenditur spes, animus, & fiducia, qua quis delinquit, ut ab Ecclesia defendatur, & sic evadat pœnam criminì condignam; id quod verificatur proprie in illo, qui cum sit intra Ecclesiam, occidit alium existentem extra eamdem: & ideo fuit statutum in dicta Constitutione Benedicti XIII. non gaudere Immunitate Ecclesiastica, sicuti jam ab Abbate *in cap. ultim. de Immunitate Ecclesiast.* & ab aliis sustinebatur. Quo autem ad violationem Ecclesiæ, seu ut polluta dicatur Ecclesia, requiritur, ut homicidium sit voluntarie, & injuriose patratum intra Ecclesiam; *arg. cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 4. *cap. Si Ecclesia* 10. *de consecr. Eccles. & c. Si Ecclesiam unic. eod. tit. in* 6. Existens autem intra Ecclesiam, si occidat hominem existentem extra ipsam, non patrat homicidium intra Ecclesiam; adeoque per tale homicidium non censetur polluta, seu violata Ecclesia, nec in sacris Canonibus, & Apostolicis Constitutionibus reperitur usque adhuc aliter determinatum; sicuti expresse reperitur determinatum in d. Constitutione Benedicti XIII. quod tales homicidæ non gaudeant Immunitate Ecclesiæ, & consequenter cum simus in pœnalibus, & odiosis non debet fieri extensio ultra expressa in Jure, juxta *regul.* 15. *Juris in* 6. *& regul.* 49. *eod. in* 6. & sic tenet Barbosa *de offic. & potest. Episcop. d. allegat.* 28. *n.* 27. *&* 28.

Ecclesia violatur, itaut reconciliatione indigeat, si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, & ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur; quia jura *sub n.* 24. *& iterum sub num.* 41. citata indistincte loquuntur, & sceleratius est justum & sanctum occidere quam injustum; *cap. Si non licet* 9. *caus.* 23. *qu.* 5. Quamvis enim per martyris mortem, quatenus est passio, & habet rationem Martyrii, non polluatur, sed potius consecretur Ecclesia; *cap. Quamvis dist.* 21. *cap. Fundamenta* 17. *de elect. in* 6. *& cap. Gloriosus unic. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum eod. in* 6. polluitur tamen per ipsum homicidium, seu Martyrium, quatenus consideratur ut injuriosa actio ex parte occidentis, cum ut talis sit revera sacrilegium, & injuriosum homicidium, sic Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in* 6. 44

in 6. verb. Sanguinis ubi adducit sequentem versum:

Actio displicuit, passio grata fuit.

45 Tertius casus quo polluitur Ecclesia est quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie, & notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive hæretici, aut infidelis, sive etiam per mollitiem, aut adulterium, vel sodomiam, aut bestialitatem, textu expresso *in cap. Ecclesiis 20. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Cujuscumque seminis effusione pollutæ fuerint; & cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6.* ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*, & sic communis Doctorum cum Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.*42.
46 *& dict. c.*4. *n.* 22. Hic nota quod non violat Ecclesiam effusio seminis facta in somnis; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Eccle-*
47 *siis 20. dist. 1. de consecrat. verb. semine.* Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum feminarum decidens; Barbosa cum aliis *dict. allegat.*
48 28. *n.* 43. Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie facta supra tectum Ecclesiæ, vel subtus Ecclesiam in aliqoa caverna, aut aliqua cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, aut Confessionario extra Ecclesiæ corpus, quia in his & similibus dicitur extra Ecclesiam contigisse: ut cum plurimis ibi citatis docet Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 45.

49 Violatur tamen Ecclesia per copulam conjugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem; quia licet copula conjugalis de se sit licita, est tamen illicita propter loci sacri circumstantiam, coi fit injuria; *arg. cap. Accusatio* 14. *caus.* 2. *q.* 7. *cap. ut in Domibus 1. de immunit. Ecclesiar. & cap. decet Domum Domini 2. eod. tit. in 6.* Et facit a pari illud dictum *sub n.* 36. de Judice suspendente reum intra Ecclesiam, quo casu quamvis pœna mortis sit crimini condigna, & ideo per se licita, propter tamen loci sacri circumstantiam redditur illicita, & injuriosa, & ideo polluta censetur Ecclesia; *arg. cit. cap. Decet Domum*
50 *Domini 2. de immunit. Eccles. in 5.* Si autem copula conjugalis habeatur in Ecclesia in casu necessitatis, quia v. g. conjuges causa belli, vel ex alia causa dio cohabitare debent in Ecclesia, propter quod adest periculum incontinentiæ, tunc ad ipsum vitandum est licita copula conjugalis etiam in Ecclesia, si aliter extra ipsam haberi non possit; Sic Silvester *verb. consecratio 2. q.* 5. Cuvarruv. *de sponsal. part.* 2. *c.* 7. §. 2. *n.* 3. Richard. *in* 4. *dist.* 32. *art.* 3. *qu.* 1. Lessius *de Justitia lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 12. *num.* 85. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 13. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. & cum pluribus aliis, Barbosa *dict. allegat.* 28. *num.* 48.

Quartus casus quo polluitur Ecclesia est 51
quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, scilicet publice denunciatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis; de excommunicato stat textus expressus *in c. Sacris 12. de Sepulturis, & in cap. Consuluisti 7. de consecr. Eccles.* ibi; *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicatione Ecclesiarum fieri consuevit*: de infideli tenet communis cum Barbosa *in cap. Ecclesiam 27. dist. 1. de consecrat.* & patet clare *ex cit. cap. Ecclesiam in qua paganus 27. & cap. Ecclesiam in qua mortuorum cadavera 28. dist. 1. de cons.* Hinc nota quod 52
Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis, etiamsi talis esset infans, ut tenet communis Doctorum cum Pasqual. *q.* 582. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam Infantis non baptizati filii parentum infidelium, quia talis infans est infidelis saltem negative; sic tenet Glossa, Hostiens. Tabiena, Armilla, Angel. Rodriq. Piasec. Suarez, Avila, Azor. Fagundez, Reginaldus, Layman, Coninch, Castropal. Lessius, Dicastill. Amicus, uterque Lugo, Quarti, Delbene, & alii, quos citat Pasqualig. *quæst.* 584. & etiam sic tenent Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 40. *num.* 14. Reiffenstuel *ibid. n.* 21. Nisi tamen in utero matris defunctus cum matre sepeliatur, quia tunc non censeretur polluta Ecclesia, ex quo partus antequam edatur mulieris portio sit, vel viscerum; *l. 1. ff. de ventre inspiciendo*, Pirhing *l. cit. n.* 14. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 21. Azotius, Layman, & alii passim. Sunt ta- 53
men plures alii, ut Paludan. Sayr. Ugolin. Pax Jordan. Bordon. Alan. Passerin. & alii, qui sustinent per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium non pollui Ecclesiam, quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, & Jura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltem professione parentum; quæ revera opinio non caret sua probabilitate.

Si in Ecclesia fuerint sepulti hæretici non 54
denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia, nec indiget reconciliatione, quia cum non teneamur eos evitare in vita, nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vitare post mortem; Lay-

Layman *in Theolog. moral. lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 9. Jordan. *de re Sacra tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 11. *de benedict. Cœmeter. num.* 127. Pirhing *loc. cit. num.* 13. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 9. *num.* 16. la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 286. Navarr. Gobat, & alii. Sic nec etiam violatur Ecclesia per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit, quia licet duellantes ultra excommunicationem priventur etiam Ecclesiastica sepultura, ut in Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. & in Constit. Clementis VIII. incipient. *Illius vices*, ex tali tamen prohibitione præcise non sequitur, ut Ecclesia polluatur si contra fiat. Vide tamen ad rem, quæ a Benedicto XIV. in sua Constit. incip. *Detestabilem* noviter statuuntur quoad decessos in duello, quam Constitutionem habes in tom. 2. verb. *Duellum*, *art.* 2. (*a*) Sicuti etiam non polluitur per sepulturam aliorum, quibus est interdicta Ecclesiastica sepultura, ut sunt Usurarii, Interdicti, & alii similes, nam in pœnalibus, & odiosis non est facienda extensio nisi in Jure habeatur; *l. apud Labeonem*, §. *Si communem*, *ff. de jurejur. l. Si quis servum*, *ff. de serv. corrup. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommun. in* 6. *cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. & sic tenent Jordan. *dict. tract. de re sacr. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. *n.* 126. Layman, Pirhing, Reiffenstuel, Antonell. *loc. cit.* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 12. Zoesius *ibid. n.* 11. Navarr. Suarez, & alii.

55

56 Omnes recensiti casus, in quibus fuit dictum violari, seu pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici, seu publice innotuerint; *arg. cap. Significasti* 5. *de adulter.* ubi vis ponitur in publica detectione, ibi: *Publice*, & tenet Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. *verb. Pollui*, Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 28. *n.* 37. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 40. *num.* 12. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. Suarez *disp.* 81. *sect.* 4. *vers.* 2. & alii passim. * Qui enim secreto polluunt, etiam si adessent duo, vel tres testes, non inferunt necessitatem reconciliationis, ut est apud Abb. *in cap. Significasti num.* 2. *de adult.* quem sequuntur Armil. Navar. Ostiens. & alii apud Episc. Maraviglia Leg. 348. *Prudentiæ Episcopal.* * Et ratio est quia Ecclesia non judicat de internis; *arg. cap. Tua* 34. *de Simonia*, *& cap. Erubescant* 11. *dist.* 32. ibi: *De manifestis loquimur*, *Secretorum autem cognitor Deus*, *& Judex est*. Si vero tales casus ab 57
initio occulti, postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, & necessario debet reconciliari, quia ex tunc bona fama Ecclesiæ perditur, & æstimatio communis contraria subintrat; Silvester *verb. Consecratio* 2. *q.* 5. §. *Tertius casus est*, Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 5. *quæst.* 2. Pirhing, & Reiffenstuel *loc. cit.* & alii passim.

Effectus violationis seu pollutionis Ecclesiæ sunt tres. Primus est quod Ecclesia polluta non potest consecrari antequam reconcilietur, & pollutionis causa amoveatur; *cap. Ecclesiam* 27. *& cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles.* Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 4. *n.* 32. Secundus est, quod in Ecclesia polluta, vel in ejus Cœmeterio contiguo non potest sepeliri ullus defunctus, donec reconcilietur; *textu expresso in cap. Si Ecclesiam*, *unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Unde antequam recon-* 58

Nota Romani Theologi.

(*a*) Post emanationem Bullæ Benedicti XIV. incipientis *Detestabilem*, *ac divina*, *naturalique ratione damnatum &c.* falsa evidenter deprehenditur Auctoris sententia, quia sustinet non violari Ecclesiam per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi is denunciatus fuerit. Quam in rem adducere satis est verba prælaudatæ Constitutionis Pontificiæ, quæ sunt hujusmodi: „ Præterea simili motu, & auctoritate decernimus, ac declaramus Sepulturæ sacræ privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, & conflictus, incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam Judicis a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis, & censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & Ordinariis locorum &c. „ Ex quibus verbis satis liquido constat, quod si quem ex duello defunctum in Ecclesia sepeliri contingeret, etiam ante sententiam Judicis pollueretur Ecclesia, nam is esset excommunicatus non toleratus, ac per hujus Sepulturam Ecclesia violatur, ut docet Antoine *Tract. de Eucharistia cap.* 3. *quæst.* 8. *num.* 4.

reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Tertius effectus est, quod in Ecclesia polluta non possunt nec Divina Officia, nec Missæ celebrari; *cap. Sicut* 15. *cap. Nullus* 14. *cap. Ecclesiam* 27. & *cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Ecclesia* 10. *de consecrat. Ec-*
59 *cles.* Si quis in Ecclesia publice polluta Missam celebrat, aut alia peragit Divina Officia, seu Defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen, aut suspensus non efficitur, quia nulla pœna invenitur expressa in Jure contra eos, qui talia agunt in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur; adeoque non inducenda; *arg. cap. Is qui* 18. *de sentent. excommunic. in* 6. & *cap. Odia* 15. *de Regul. Juris eod. in* 6. Henriq. *l.* 9. *de Missa c.* 27. §. 7. & *lib.* 13. *de excommunic. cap. Si* §. 5. Silvester *verb. consecratio q.* 9. Barbosa *de offic.* & *potest. Episcop. alleg.* 28. *n.* 54. Abbas *in cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles. num.* 4. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 22. Ugolin. *de irregular. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. & alii plures apud Barbosam *loc. cit.* & *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *num.* 33. Fagnan. *lib.* 5. *decretal. in cap. Tuarum* 11. *de privileg. num.* 4.
60 Si Sacerdos sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione; *arg. cap. Significasti* 6. *de adulter.* & *aliis juribus cit. sub num.* 54. & sic tenent communiter Doctores cum Sayr. *de Censuris lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 10. & Barbosa *cit.*
61 *allegat.* 28. *num.* 41. Quando in actu celebrationis Missæ violatur publice Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a Sacrificio cessandum; Si post Canonem, est prosequendum; sic expresse Rubrica Missalis *tit. de defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ibi: *Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur*.
62 Polluta Ecclesia polluitur etiam Cœmeterium ei contiguum; Secus si remotum fuerit ab eadem; *cap. Si Ecclesiam, unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Si Ecclesiam pollui sanguinis, aut seminis effusione contingat, ipsius Cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum, unde antequam reconciliatum fuerit non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fue-*
63 *rit ab eadem*. Polluto autem Cœmeterio quamvis Ecclesiæ contiguo, non polluitur Ecclesia; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Quando sunt plura Cœmeteria, 64
polluto uno Cœmeterio aliud isti contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus; *cit. cap. Si Ecclesiam*, ibi: *Non unum sed plura Cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur; ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum*.

Reconciliatio Ecclesiæ pollutæ si prius fuerat consecrata, non potest fieri ab alio, quam 65
ab Episcopo Diœcesano, vel ex ejusdem assensu aut commissione ab alio Episcopo; non autem potest Episcopus Diœcesanus ad hoc delegare simplicem Sacerdotem, textu expresso *in cap. Aqua* 9. *De consecrat. Eccles.* ibi: *Aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus; per Sacerdotes simplices hoc fieri de cetero prohibentes, non obstante consuetudine Provinciæ Bracharensis (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt, quæ Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare*. Et quod Ec- 66
clesiæ consecratæ, & Cœmeterii reconciliatio non possit fieri nisi per Episcopum Diœcesanum, vel per alium Episcopum de consensu ipsius, & non per simplicem Sacerdotem, decrevit pluries Sacra Rit. Congr. & signanter *in Placentina* 19. *Maii* 1607. *in Cameracensi* 9. *Februar.* 1608. & *in Aretin.* 9. *April.* 1633.
Ex privilegio, seu commissione Summi Pon- 67
tificis reconciliatio Ecclesiæ pollutæ potest fieri etiam a simplici Sacerdote. *Est communis* & habetur ex Sac. Congr. Rit. quæ *in Placentina* 19. *Maii* 1607. decrevit non posse simplicem Sacerdotem reconciliare Ecclesiam consecratam pollutam sine licentia Sedis Apostolicæ. Et de facto ex privilegio a Leone De- 68
cimo concesso Generalibus, Provincialibus, Custodibus, & Guardianis Fratrum Minorum possunt ipsi, aliique Prælati Regulares, Ecclesias sibi subjectas quomodocumque violatas, etiam prius consecratas, reconciliare, aqua per ipsos benedicta, si Episcopus qui illam benedicat, distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per Episcopum benedicta; Tale privilegium habetur in compendio privilegiorum Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium ab Alphonso de Casarub. secundo edit. sub verb. *Benedicere* §. 4. & refert Sayr. *de censur. lib.* 5. *c.* 16. *num.* 31. & de eo testantur passim Doctores, & signanter plu-

plures citati a Barbosa *dict. allegat.* 28. *n.* 64.
69 Immo Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. q.*16. *art.* 6.
quem sequitur Barbosa, & alii, vult posse Re-
gulares uti dicto privilegio reconciliandi Ec-
clesias aqua per ipsos benedicta, non solum
quando Sedes ordinaria Episcopi distat duabus
dietis ab Ecclesia polluta, sed etiam quando
Episcopus taliter distat ratione suæ absentiæ,
vel abest per mortem, renunciationem, de-
70 positionem, exilium &c. Quælibet dieta con-
tinet 20. milliaria Italica juxta Glossam *in*
cap. Nonnulli 28. *de rescriptis*, *verb. Ultra duas*
dietas, *arg. l.* 3. *ff. de verbor. significat.* quam
Glossam sequitur Barbosa *loc. cit. n.* 64. *cum*
pluribus aliis ibi a se adductis.
71 Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata,
sed solummodo benedicta, reconciliari potest
per quemlibet simplicem Sacerdotem per so-
lam aquæ lustralis aspersionem; *cap. si Eccle-*
sia 10. *de consecrat. Eccl.* ibi: *Si Ecclesia non*
consecrata, cujuscumque semine fuerit aut san-
guinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata
lavetur, & sic Glossa communiter recepta,
72 ibi: *verb. Lavetur*. Neque requiritur quod
aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecra-
ta sit per Episcopum benedicta: debet enim
statim, etiam irrequisito Episcopo, a Rectore
Ecclesiæ, vel alio Sacerdote aqua lustrali la-
vari, seu reconciliari, ut præscribit cit. tex-
tus: *Aqua protinus exorcizata lavetur;* quod
non posset *protinus* fieri, si Episcopi licentia,
benedictio, aut auctoritas esset expectanda,
& exorcismus aquæ per Episcopum esset fa-
ciendus, nec haberetur justus finis intentus a
Canone, *Ne Divinæ laudis organa suspendan-*
tur, *ut cit. cap. Ecclesia* recte advertunt Do-
ctores, * Aliter loquitur citatus Maraviglia
Leg. 348. *Prud. Episc.* Juxta ipsum enim po-
terit etiam Ecclesia consecrata polluta, ex
permissione Episcopi, aut illius Vicarii ablui
aqua benedicta per simplicem Sacerdotem,
adhibitis ordinariis benedictionum precibus,
& postea poterunt intra eam divina officia
celebrari, sicuti prius, donec per Episcopum
consecretur. Contra vero, si Ecclesia tantum
benedicta, & non consecrata polluatur, suffi-
ciet ordinaria quidem reconciliatio per simpli-
cem Sacerdotem, sed ex mandato Episcopi,
ex c. fin. de consecr. Eccles. Juncta Gloss. *
73 Cœmeterium consecratur, & reconciliatur
eisdem modis, & ab eisdem, quibus consecra-
tur & reconciliatur ipsa Ecclesia; *arg. cap.*
Consuluisti 7. *de Ecclesiæ consecrat.* & *cap. Si*
Ecclesiam unic. eod. tit. in 6. & Pontificalis
Romani, ex quo eodem ritu consecratur Ec-
clesia, & Cœmeterium: ita tenet communis
Doctorum cum Silvestr. *verb. Cœmeterium q.* 1.
Pirhing. *loc. cit. num.* 30. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 29.

Additiones ex aliena manu.

Facile est rationem reddere, cur Ecclesia 74
semel solemni ritu consecrata denuo consecra-
ri haud possit, quocumque etiam enormi cri-
mine polluta. Consecratio enim templi mate- 75
rialis repræsentat consecrationem templi spiri-
tualis per baptismum, atque hac ratione ritus
istius consecrationis ad similitudinem rituum
hujus spiritualis consecrationis sunt plures in-
ducti. Quo factum est, ut sicuti templum 76
spirituale semel per Baptismum consecratum,
licet postmodum per peccatum fuerit viola- 77
tum, haud potest iterato per Baptismum con-
secrari, ita nec templi materialis solemnis
consecratio huic spiritualis templi consecratio-
ni respondens iteranda est. Vide decretum, 78
quod sub nomine Concilii Nicæni, licet fal-
so, refert Gratian. *dist.* 68. *can.* 3. & rursus
dist. 1. *de consecrat. can.* 20.
Quomodo autem constare possit de consecra- 79
tione Ecclesiæ, non inutilis investigatio est:
Per unum Testem, qui dicat fuisse consecratam
sive de visu, sive de auditu, vel per notam in
libris Ecclesiæ, vel pariete, sive tabula marmo-
rea, quia tunc sufficiunt semiplenæ probationes
quando nemini fit præjudicium: ita apposite ait
Zoes. *in decret. lib.* 3. *tit.* 40. *n.* 1. *in addit.*
Sin autem de consecratione minime constet, 80
vel dubia ea sit, consecranda est Ecclesia; eo-
dem modo ac reiterari potest baptismus, si
dubium sit, an is valide sit collatus, ut sub
nomine *Concilii Meldensis* habetur *can.* 18. *di-*
stin. 1. *de consecrat.*
Consecrari vero denuo potest Ecclesia, si 81
ipsa vel in totum, vel ex majori parte de-
structa fuerit, quod quando evenisse dici pos-
sit, recte explicat Auctor *a num.* 19. *ad plur.*
sequent. Hic vero non est prætereundum, quod 82
sæculo XI. persuasum fuit, principali Altari
everso, totam Ecclesiam esse consecrandam.
Fundata autem fuit persuasio hæc in Canone 83
falso Higino Papæ adscripto; Vide *dist.* 1. *can.*
19. *de consecrat.* tum hæc a Sancto Anselmo 84
lib. 3. *epist.* 159. reddebatur ratio: *Altare* (aje-
bat) *non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia pro-*
pter Altare, & ideo violato principali Altari,
jam non videtur esse Ecclesia, quia non est illud
propter quod Ecclesia constituitur & consecratur.
Quapropter quum illud fit novum, recte videtur
cum

cum eo consecrari, per quod recipit ut sit Ecclesia. At sub finem Sæculi XII. hæc disciplina mutari cæpit, uti constat ex decretali Alexandri III. *in cap. 1. de consecrat. Eccles.*

85 De ritibus, quibus tum antiquitus usa est, tum in præsens utitur Ecclesia in consecratione, confer Bohemer. *in decretal. lib. 3. tit. 40.*
86 *fer. per tot.* De mystico vero ipsorum significatu adi Durand. *in Ration. divin. offic. lib. 1. cap. 6.* Remigium *apud Marten. tom. 3. de Antiqu. Eccles. Ritib. lib. 2. cap. 13. pag. 242. & sequent.* & Honorium Scriptorem Sæculi XI. *in Sacramentario edito a Bernardo Pezio tom. 2. Thesaur. anecdot. novissim. p. 1. c. 100. pag. 339. & sequent.*

Articulus V.

Quo ad varia miscellanea Ecclesiam concernentia.

SUMMARIUM.

1 *An possit haberi, & cujus auctoritate, servitus, prospectus, vel transitus in Ecclesia*, ad num. 7.
8 *Quomodo sedilia, & sepulchra haberi queant in Ecclesia*, ad n. 27
28 *Quibus liceat Strata sibi deferre facère in Ecclesia*, ad n. 35
36 *Qualis honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ.*
37 *An Festum Dedicationis Ecclesiæ possit ab Episcopo transferri.*
38 *An possint Sanctis antiqui Testamenti dedicari Ecclesiæ.*
39 *Quid sancire valeat Episcopus quoad Musicam canendam in Ecclesia*, ad n. 43
44 *Utrum possint expelli artifices prope Ecclesiam obstrepentes, ac aliæ personæ Divina officia perturbantes.*
45 *Quid sit Juris circa Stabula, ac alia loca immunda prope Ecclesiam constructa, vel construenda*, ad n. 47
48 *Affertur Encyclica Clementis XI. de reverentia Ecclesiis habenda.*
49 *An possint in Ecclesia fieri ludi Theatrales &c.* ad n. 52
53 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 55

1 Nemo potest habere fenestram, per quam prospectus, nec portam, per quam transitus habeatur in Ecclesiam, sine indulto Apostolico, ut pluries declaravit Sacra Congreg. Episcop. & Regul. & signanter *in Casertana 8. Junii 1646. in Cusentina 14. Decembr. 1646. in Hortonen. 11. Junii 1655. in Veronen. 15. Junii 1655. in Alexanen. 14. Novembri 1659.* Immo injungitur Episcopo, ut cryptas, & 8
aditus subterraneos a domibus privatorum ad Ecclesias, & loca immunia claudere faciat; *S. Cong. Immunitat. in Aquilana 9. Martii 1632. l. 2. decr. Pauluc. pag. 115.* Quod indultum sæpe petentibus denegatur, ut *in Andrien. & Telesina 5. Martii 1619. & in Pisaurien. 3. Octob. 1692.* Talis prohibitio vim 3
habet etiam in eo, qui habet januam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiæ contigua, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. in Faventina 17. Februarii 1619.* in qua casus ita propositus erat: *Episcopus Faventinus, cum in visitatione Ecclesiarum Parochialium quasdam Privatorum Domos Parochorum Domibus contiguas, & Januas ex quibus in eorumdem Parochorum Domibus accessus patet, habentes invenisset; illarumque Domini easdem Januas per multum temporis spatium possedisse prætenderent; ut in posterum eædem Januæ murari debeant, decrevit; Quo per Sanctissimum audito, Decretum hujusmodi probavit, & executioni mandari ordinavit.*

Immo ne quidem Ducibus, & Marchionibus id permitti posse declaravit *eadem Sacra Congregatio 5. Martii 1619.* his verbis: *Non si concede nè anche a' Duchi, ed a' Marchesi di aprire fenestre, che rispondano in Chiesa per ascoltare da quelle la Messa, ed i divini Officj;* neque quoad portas, idque etiamsi extaret longa consuetudo, & essent patroni, *ut in una Faventina 15. Februar. 1619.* his verbis: *Si devono murar le porte, per le quali dalle case contigue si può entrare nella Chiesa, non ostante i Padroni siano soliti per lungo tempo tenerle aperte.* Unde non debet Ordinarius permittere, ut 5
ab Ecclesiis sit ingressus, transitus, vel prospectus in privatas ædes, neque super Ecclesias esse Cameras, vel loca ad habirandum, dormiendum, vel deambulandum absque licentia Sedis Apostolicæ, alias debent interdici, donec hæ servitutes removeantur; ut sæpe decrevit eadem Sacr. Congregatio Episcop. præsertim *in Hieracen. 26. Julii 1613. in Melphiten. 2. Octobr. 1626. in Neapolitana 13. April. 1646. & in Hortonen. 11. Junii 1655.* Nisi ta- 6
men in limine fundationis Ecclesiæ Fundator, seu aliquis insignis Benefactor, sibi reservaverit Jus habendi prospectum, seu ingressum in ipsam. Quia in tali casu ne Laici a fundationibus retrahantur, cum possit Episcopus Leges,

ges & conditiones, etiam Juri communi contrarias admittere, juxta communem DD. sententiam, teste Ricc. *dec. Cur. Archiepisc. Neapol.* 29. *per tot. part.* 1. Ciarlin. *contr.* 53. *n.* 48. Lotter. *de re Benefic. lib.* 1. *qu.* 32. *n.* 3. Tondut. *q. Benefic. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 5. posset Ecclesiam cum hac Lege fundatam, valide huic servituti subjicere; Lotter. *dict. qu.* 32. *per tot. & præsertim num.* 15. *&* 16. Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 18. Vide verb. *Porta*, & verb. *Prospectus*.

7 Sedilia, seu scamna propria ponere in Ecclesia nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiæ, & invito Episcopo, & si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore, & Episcopo removeri maxime quando sunt causa rumoris, & impediunt functiones, & celebrantes, ut pluries tenuit *Sacr. Congreg. Episcopor.* & signanter *in Jannens.* 7. *April.* 1583. *in Camerinen.* 12. *Januarii* 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembr.* 1623. *in Recanatens.* 10. *Februar.* 1645. *in Narniens. Terræ Carbii* 8. *Maii* 1693. *& Sacr. Cong. Rit. in Vintimilien.* 10. *Decembr.* 1694. *in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. *& in Ve-*
8 *rulana* 9. *Septembr.* 1698. Ex tolerantia tamen, vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiæ possunt laici acquirere Jus retinendi sedilia, seu sedendi in Ecclesia, non quoad Dominium, vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris, & Episcopi, ut in terminis hujusmodi sedilium tradunt Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 17. *n.* 7. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 147. *num.* 12. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 54. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *num.* 4. Fusc. *de Visitat. lib.* 1. *c.* 26. Moron. *tom.* 1. *respons.* 51. *num.* 33. ac plene Odofred. *in responso de hac re edito*, quod refert, & sequitur Diana *part.* 10. *tract.* 10. *resolut.* 64. & Passerin. *de homin. statu tom.* 2. *q.* 187. *art.* 5. *cap.* 6. *n.* 379. ac declaravit *Sacr. Congreg. Episcop.* 28. *Junii* 1583. in hæc verba: *Non si dee permettere quella proprietà de' luoghi, che alcuni si persuadono di avere nelle Chiese, quasicchè loro fossero Ereditarj, come sono le Case, e le possessioni, che si comprano*; Et idem resolutum fuit *in Ana-*
9 *gnina* 5. *Septemb.* 1665. Hinc non possunt Laici prædicta sedilia, seu scamna, aut eorum partem, sive eorumdem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare, aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat; *Sacr. Congreg. Conc.* 5. *Septemb.* 1665.

10 Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed sufficit tacitus; Vivian. *de Jurepatronatus lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 55. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 56. Rota *decis.* 787. *part.* 1. *divers.* Unde non potest Episcopus, sicut nec 11
Rector Ecclesiæ laicis auferre hujusmodi Jus, si ab initio passus est eos habere, seu retinere sedile in aliquo Ecclesiæ loco; *arg. quod semel* 21. *de regul. juris in* 6. ibi: *Quod semel placuit amplius displicere non potest*; Giovagnon. *consil.* 8. *num.* 22. *lib.* 2. Gratian. *discept. forens. cap.* 210. *num.* 46. *& sequent.* Ciarlin. *contr. forens. cap.* 210. *num.* 16. 18. *&* 25. Antonell. *loc. cit. num.* 68. *Sacr. Congreg. Episcop. in Assisiens.* 22. *Martii* 1604. *in Acheruntina* 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Nisi sic 12
exposceret servitium, vel commodum Ecclesiæ, vel laicus prætenderet habere illud Jus quo ad proprietatem, quia tunc non censetur acquisitum Jus irrevocabile, cum usus sedilium, quem laici habent in Ecclesia, proveniat ex benignitate, tolerantia, & ex gratia revocabili ejusdem, non autem Jure, ex quo valeant, ipsa Ecclesia nolente, servitutem seu quasi possessionem manutenibilem acquirere, ut fuit ponderatum a *Sacra Congregatione Rit. in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. *& in Verulana* 6. *Septembris* 1698. & bene distinguit, & probat Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *qu.* 187. *art.* 5. *c.* 6. *num.* 379. Giovagnon. *d. consil.* 8. *num.* 19. *& sequent.* Ciarlin. *loc. cit. num.* 37. *& sequent.* Paris. *consil.* 149. *n.* 25. *lib.* 4. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *form.* 8. *n.* 5.

Quando lis est inter privatos super compe- 13
tentia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate; *Sacra Congr. Episcop. in Imol.* 6. *Martii* 1692. Locus autem in Ecclesia possessus videntibus, 14
& patientibus Rectore, toto Clero, & hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita præscribitur per immemorabilem; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 781. *n.* 7. Adeo- 15
que nemini permittitur in præjudicium hujusmodi Juris quæsiti ponere novam sedem ante veterem; Rota *ibid. num.* 9. Paris. *d. consil.* 149. *num.* 8. & alii. *Sacr. Congreg. Episcopor. in Acheruntina* 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Quinimmo pro manutentione sedis veteris cum sua antiqua præeminentia competit possidenti interdictum *Uti possidetis*; Rota *ibid. n.* 10. Giovagnon. *d. consil.* 8. *n.* 12. *lib.* 2. Gratian. *discept.* 110. *num.* 26. Ciarlin. *contr.* 119. *num.* 54. atque etiam alia remedia magis executiva, & violenta, ut notat Bald. *in l. Observ.* §. *Antequam in princip. ff. de offic. procur.* Menoch. *consil.* 51. *num.* 41. Gratian. *mox cit. discept.* 110. *n.* 16. Rota *ib. n.* 11.

Nec potest poni nova sedes ante veterem, 16
etiamsi

etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed, ea intacta, assignetur locus alteri ante illam; Et ratio est clara, quia cum tota vis in sola praeminentia consistat, nihil refert ad solvendum praejudicium primi, quod ejus sedes non fuerit amota, quia paria sunt, vel quod fuerit mutata, & posita infra aliam, vel quod, ea firma manente, alia fuerit collocata supra ipsam, juxta communem hominum aestimationem, quia secundus sedendo inter personas ejusdem ordinis, inferior primo in eodem ordine semper reputatur, ad *Text. in cap. solitae, de majorit. & obed.* Add. *ad Greg. decis.* 411. *sub num.* 5. §. *Verum, vers. & potissimum*, Rota *part.* 1. *recent. decis.* 3. *num.* 2. & 3. & bene ponderavit eadem Rota *part.* 18.
17 *tom.* 2. *decis.* 781. *num.* 19. & 20. Neque hoc casu praevalet oblatio facta per assignatarium Ecclesiae pauperi, quia licet ejus indigentia sit causa sufficiens, ut in ea assignetur Laico locus pro sede, & sepultura, ut tradit *Adden. ad Greg. praecit. decis.* 145. *num.* 10. cum tamen Ecclesia sit cultrix justitiae, hujusmodi assignationes non permittit cum alterius praejudicio, ut declarat Rota ibid. allegata *in Calaguritana Sepulturae coram Manzanedo inter recent. decis.* 561. *part.* 4. *tom.* 1. *recent. & part.* 18. *tom.* 2. *d. dec.* 781. *num.* 21. & 22. Jus enim sedendi in certo loco Ecclesiae alicui quaesitum, eidem per supervenientem oblationem alterius tolli non potest; Bald. *cons.* 91. *n.* 3. *in fin. lib.* 4. *dec. in cap. ult. sub num.* 13. *de constit.* cum aliis apud Gratian. *discept.* 465. *num.* 17. Rota *coram Bich. decis.* 33. & *part.* 19. *tom.* 2. *recent. decis.* 474. *n.*20. per supradictam rationem, quod Ecclesia tamquam justitiae cultrix Jus alicui quaesitum auferre non debet.

18 Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeminentiae interdicta censetur situatio cujuscumque alterius sedis, ex qua praejudicium praeminentiae primi inferatur; Rota
19 *part.* 19. *tom.* 2. *recent. dec.* 474. *n.* 11. Dummodo tamen locus primus assignatus in communi hominum aestimatione reputetur aliorum omnium primus, itaut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum praeminentiae, si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior, juxta *dec.* 865. *n.* 7. *part.* 4. *divers. & d. part.* 19. *tom.* 2. *recent.*
20 *decis.* 474. *num.* 12. Et dummodo primus assignatarius cum Jure sedendi in certo loco acquisiverit etiam Jus prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit, prout requiritur in quocunque actu tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip. *in c. Cum Ecclesia Sutrina n.* 68. & 151. *de caus. possess. & prop.* Rolan. *cons.* 22. *num.* 27. *lib.* 2. Postius *de manuten. observ.* 40. *num.* 30. *in fin.* Rota *dict. decis.* 474. *num.* 13. Jus autem sic pro- 21
hibendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni, juxta tradita per Rotam *coram Buratt. decis.* 312. *num.* 9. & *dict. dec.* 474. *num.* 15. Ex simplici enim consuetudine 22
sedendi in certo loco non infertur id jus prohibendi, ne alteri in diverso, & etiam praestantiori concedatur sedes, & sepultura, ut in proposito dixit Rota *decis.* 127. *num.* 5. *in fine coram Dunoz. sen. & dict. decis.* 474. *n.* 16. Neque hoc modo praejudicatur habenti cer- 23
tum locum in Ecclesia, prout esset si a loco jam quaesito amoveretur; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *recent. d. decis.* 474. *n.* 17. 18. & 19.

Contra amoventes sedilia agi potest actione 24
injuriarum, etiamsi amovens esset Administrator Ecclesiae; Postius *in tract. de manut. observ.* 73. *num.* 62. & *observ.* 18. *num.* 25. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 6. Si 25
antiqua forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem Fabricae, vel in loco aeque digno; Card. Petra *tom.* 2. *comment. in Constitut.* 3. *Caelest. III. num.* 11. Ursaya *tom.* 7. *part.* 1. *discept.* 18. *per tot.* Rota *in Pampilonen. Juris sedendi dec.*117. post Posth. *de manut. & decis.* 378. *p.* 2. *recent.* Jus habendi talia sedilia, vel sepulcra in 26
Ecclesia concessum alicui familiae, vel descendentibus, extincta familia transit ad haeredes extraneos, sicut & Juspatronatus gentilitium in tali casu ad extraneos haeredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia duntaxat, vel solis descendentibus; Ancharan. *cons.* 81. Calderin. *consil.* 4. *de Jurepatron.* Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 1. & *sequent.* Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 3. *num.* 69. Card. Seraphin. *decis.* 364. *num.* 2. & *sequent.* & *decis.* 378. *per tot.* Sedilia non 27
possunt in Ecclesia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, & alia indecora oriantur; S. Pius V. in Constitut. incip. *Cum primum Apostolatus Officium.*

Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, ne- 28
mini sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis duntaxat personis Regalibus; *Clemens XI. part.* 3. *sui Bullar. decr.* 1. *Congreg. Caeremon.* ibi: „ Proposito in Sacra Congregatione „ Caeremoniali quodam abusu inter alios, qui „ de recenti in Urbe irrepserunt, eadem Sa-

„ cta

„ cra Congregatio ad eum omnino tollendum
„ die 30. currentis anni 1701. decrevit: Non
„ licere cuicunque perſonæ quovis gradu, con-
„ ditione, ac dignitate inſignitæ (ipſis Per-
„ ſonis Regalibus tantum exceptis) ad Eccle-
„ ſias ſtrata ſibi deferri facere, & ſi ſecus
„ actum fuerit, immediate ceſſandum fore a
„ divinis; Quod niſi ſervetur, Rectores, ce-
„ teroſque Eccleſiarum miniſtros, ipſo facto
„ excommunicationis pœnam, aliaſque arbi-
„ trio Sacræ Congregationis incurrere, eam-
„ que Eccleſiam, in qua talis abuſus permiſ-
„ ſus fuerit, habendam eſſe pro interdicta.

„ Et facta per me Proſecretarium relatione
„ Sanctiſſimo Domino Noſtro, Sanctitas ſua
„ decretum præfatum approbavit; &c. die 3.
„ Octob. 1701.

29 Affertur decretum generale Sacr. Rit. Congregationis probibens Laicis oſculum Evangeliorum intra Miſſam, uſum Baldachini in Eccleſiis, & aſſiſtentiam in Presbyteriis: Cum
„ pluries Sacra Rituum Congregatio inhæren-
„ do decretis alias editis, & ſignanter *in Lu-*
„ *cerina die* 22. *Novemb.* 1664. 28. *Septemb.*
„ 1675. *&* 13. *Mart.* 1688. declaraverit, nul-
„ lo modo dandum eſſe Evangelium ad oſcu-
„ landum ſæcularibus, etiam Præſidi in cele-
„ bratione Miſſarum; Nec non eis prohibue-
„ rit uſum Baldachini in *Baren.* 5. *Mart.* 1667.
„ *&* 17. *Jun.* 1684. *Marſicen. Pelignanen. &*
„ *Mileten.* 5. *Mart.* 1667. *Hieracen. die* 2. *Octob.*
„ 1683. *& Bitecten.* 23. *Septembr.* 1684. Ac
„ inſuper denegaverit aſſiſtentiam in Presby-
„ terio, & ſpecialiter *in Materanen.* 24. *Ja-*
„ *nuar.* 1665. *Melphitana* 15. *Jun.* 1665. *&*
„ *Baren.* 29. *Novemb.* 1677. *&* 22. *Februar.* 1687.
„ Eminentiſſimi, & Reverendiſſimi DD. Car-
„ dinales eidem Sacræ Congreg. præpoſiti,
„ mandarunt ut prædicta decreta prohibentia
„ perſonis ſæcularibus oſculum Evangelii, uſum
„ Baldachini, & aſſiſtentiam in Presbyterio,
„ renoventur, & copiæ illorum tranſmittan-
„ tur Archiepiſcopis, & Epiſcopis, eiſdem
„ injungendo, ut illa intimari faciant Supe-
„ rioribus Eccleſiarum ſuæ Diœceſis tam ſæ-
„ cularibus, quam Regularibus, & in caſu
„ tranſgreſſionis, procedant etiam contra Re-
„ gulares, auctoritate ejuſdem Sacræ Congre-
„ gationis, ad pœnam interdicti. Et ita de-
„ creverunt &c.

Die 13. *Martii* 1688.

30 Aliud decretum generale Sac. Rituum Congreg. die 22. Aprilis referente Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo D. Cardinali Columna Ponente ſtetit in deciſis *die* 13. *Mart.* 1688. & quo ad Baldachina, non tantum illorum uſum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio, quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit; Et ad effectum, ut memoria pereat ſimilis abuſus, mandavit ut injungatur Archiepiſcopis, & Epiſcopis Regni Neapolitani, quod haſtas, gradus, ſuppedanea, & quæcumque alia ſigna Baldachini ab Eccleſiis ſuarum Diœceſum, tam ſæcularium, quam Regularium removere faciant, & quo ad Eccleſias Regularium procedant ad interdicta, & contra inobedientes ad Cenſuras auctoritate: *Sac. Cong. ead. die* 22. *Apr.* 1690. quod & confirmavit Sanctiſſimus eodem die, & anno 1690.

Hinc ead. Sac. Congr. Rit. *in una Amerina* 31
ſedilium 16. *Mart.* 1697. confirmata 12. *Sept.* 1699. mandavit aptandum eſſe locum Magiſtratui extra Presbyterium juxta deſignationem porrectam a Magiſtro Cæremoniarum, non obſtante quod Magiſtratus reperiretur in poſ-
ſeſſione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam. Et Magiſtratum Laicum non poſ- 32
ſe in Eccleſia habere retentionem ſive uſum tapeti, aut ſtratus declaravit *d. Sac. Congreg. Rit. in Baren.* 2. *Septemb.* 1690. in qua reſpondit *concedendum eſſe Magiſtratui Baren. ſcamnum, ſive ſedile ligneum ſine ſuppedaneo, panno coopertum, tam in Eccleſia Cathedrali, quam in omnibus aliis Eccleſiis ſæcularium, & Regularium extra Presbyterium*, quod decretum iterum approbavit *in Aprutina* 6. *Octobr.* 1696. *in reſponſ. ad* 8. in qua fuerunt propoſita, & reſoluta ſequentia dubia.

1 *An, & quotuplici ductu ſit thurificandus* 33
D. Præſes Regius Provinciæ Aprutinæ dum aſſiſtit Miſſæ Cantatæ, quæ ſolemniter celebratur?

2 *An ſit thurificandus eodem tempore quo thurificatur Epiſcopus, & quatenus poſt, an ante, vel poſt Canonicos?*

3 *An eidem Præſidi dandum ſit oſculum Evangelii, & quatenus affirmative, an eodem tempore, quo Evangelium oſculandum datur Epiſcopo, & a quo ſit dandum?*

4 *An eidem Præſidi ſit dandum oſculum pacis eodem tempore, quo datur Epiſcopo, & quo inſtrumento, atque an ante, vel poſt Canonicos?*

5 *An Domini Regii Auditores Regiæ Audientiæ Terami, poſſint dum aſſiſtunt Officiis divinis, ſedere in ſedibus coramineis cum brachiorum appodiis, & habere ſtratum cum pulvinari, ſtante quod prius tempore quo alia vice aderat in Civitate Tribunal Regiæ Audientiæ, ſedebat in ſcamno ligneo nucis cum poſtergali, & ſuppedaneo, quod quidem ſcamnum adhuc extat in Eccleſia?*

6 An Magistratui Terami debeatur thurificatio duplici, vel unico ductu, & a quo sit thurificandus?

7 An Episcopus possit concedere Magistratui inferiori, quod thurificetur duplici ductu contra formam Cæremonialis?

8 An possit Magistratus Terami habere, & tenere scamnum in Ecclesia cum postergali suppedaneo, genuflexorio, & brachiorum appodio?

Quibus dubiis relatis Sac. Congr. Rit. respondit.

Ad 1. *Duplici ductu.*

Ad 2. *Negative, quo ad primam partem, & quo ad secundam servetur Cæremoniale lib. 1. cap. 23. in fin.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. *Post Episcopum dandum esse osculum pacis juxta Cæremoniale lib. 5. cap. 24.*

Ad 5. *Dilata, & videatur de solito.*

Ad 6. *Servetur solitum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Detur decretum in Baren. 2. Septemb. 1690.*

34 Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum, & Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotione, de Gubernatoris Sede & accessu, *sub die 21. Februar. 1699.* mandavit servari sequentia.

I. Magistratus in solemnioribus festivitatibus a Cæremoniali præscriptis, absente Gubernatore, habita hora a Magistro Cæremoniarum, seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi usque ad Portam Cubiculi, quod dicitur Anticamera, accedere debet, & Episcopum Cappa indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis functionibus ad Portam majorem ejusdem Palatii pariter comitabitur, & Episcopus monitus de adventu Magistratus statim ei obviam procedet, & ad Ecclesiam perget.

II. Præsente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad Portam Palatii ipsius Episcopi, & in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, & idem in recessu servabitur.

III. E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis inter se debitis salutationibus, Episcopus ad genuflexorium strato, & pulvinari ornatum preces effundet, & hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero, & Magistratus ad consueta eorum Sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare SS. Sacramenti orabunt, & quando Episcopus ad Chorum perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, & idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.

IV. Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam Portam perget, Magistratus ad eandem Portam accedere, & comitare debebit.

V. Magistratus non debet genuflectere supra panniculum, quod omnino prohibuit Sac. Congreg. die 9. Novemb. 1669.

VI. Nulla Canonicorum assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, & per eam incedit, dum est cappa indutus, secus vero quando est cum paramentis Sacris, & tunc Gubernator, & Magistratus erunt post Episcopum.

VII. Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, quando est cum cappa indutus.

VIII. Magistratus prout in Cæremoniali, tum absente, tum præsente Gubernatore, in lotione manuum inservire valeat.

IX. Quando Episcopus Conciones audit, nulla Canonicorum assistentia ei debetur, & tunc Gubernator sedere debet prope Episcopum extra tamen Baldachinum in Sede Camerali consimili in æquali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, & neutra sedes sit coloris rubei.

X. Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiæ Minister Cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, absente Episcopo.

Quæ decreta cum fuissent per modum con- 35
cordiæ proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo & Petruccio ad hunc effectum Deputati, & partes noluissent acquiescere; repropositis causa *sub die 19. Aprilis 1698. Sacr. Congr.* declaravit, esse omnino servanda, & adhuc partibus reclamantibus *sub die 21. Februar. 1699.* stetit in decretis, & silentium imposuit.

1 Gubernatori Maceraten. Præsidi Provinciæ, non habenti facultatem Legati de Latere non competere Sedem sub Baldachino, sed sine solio supra scamnum Magistratus, nempe cameralem decentem, & disjunctam a scamno Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo predella, tapete obducto, nedum Divinis juxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audiendis, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.

2 Episcopum tamen Præside prædicto præsente nullibi Diœcesis debere a Benedictionibus populi tum privatis, tum solemnibus abstinere, sed neque ullum humanitatis actum ante-

te-

tequam benedicat erga Gubernatorem Præsidem exhibere.

3 *Nullam deberi præcedentiam Gubernatori Præsidi Provinciæ supra Episcopum etiam extra Diœcesim degentem, quamvis Præses in sua Provincia existat.*

4 *Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Præsidi Provinciæ advenienti ad Cathedralem, neque illum ab ea discedentem associare.*

5 *Gubernatorem, seu Præsidem prædictum teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam, & Palmam benedictam, etiam cum osculo manus Episcopi; idemque servandum in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.*

6 *Canonicos teneri præstare Gubernatori Civitatis Præsidi Provinciæ consueta obsequia, quapropter saltem per duos Canonicos idem excipiatur, & ad Portam Ecclesiæ in discessu associetur.*

7 *Magistratum teneri præstare Episcopo, & Cathedrali Ecclesiæ consueta obsequia, tum præsente, tum absente Gubernatore, & quatenus renuat compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralem accedere, & divinis inibi juxta solitum interesse, aut antequam de ejus contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla ei vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exequi permittat.*

8 *Ad supplendum Magistratui absenti in lotione manuum Episcopi, posse subrogari alios nobiles viros, quibus tamen locus in Scamno Magistratus minime assignetur, sed qualibet vice in ipso solemnitatis peragendæ actu, seligendos, & vocandos, & quoad fieri potest variandos, nulla tamen prævia in scriptis eorum deputatione.*

9 *Præterea eadem Sac. Congr. declaravit Gubernatorem Præsidem Provinciæ non Episcopum, non posse sumere paramenta de Altari, ex quo id vetitum sit Prælatis Episcopis inferioribus, etiam usu Pontificalium gaudentibus, præterquam in Missis Pontificalibus.*

Quod Decretum habuisse apud se authenticum testatur Monacelli *p. 2. tit. 13. formul. 2. n. 13.* a quo referuntur etiam alia adducta *a num. 29.*

37 Dedicationis Ecclesiæ Festum potest ab Episcopo ex justa causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum officiorum. Speculat. *conf. 4. p. 3. rubr. 52.* Monacell. *part. 1. tit. 6. formul. 10. n. 29. & p. 2. tit. 13. formul. 2. sub num. 17. Sac. Cong. Episcop.* in responsion. ad primum dubium propositum a suffraganeo Brixinen. *sub die 4. Febeuar. 1585.* præcisis his verbis: *Episcopus ex justa causa potest transferre Dedicationis Ecclesiæ Festum in alium diem magis congruum.* Sanctis antiqui Testamenti possunt de- 38
dicari Ecclesiæ. Cum enim aperitioni Ecclesiolæ in honorem Sancti Job in Civitate Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis; proposita causa in *Sacra Rit. Congreg. die 22. Jun. 1680.* prodiit rescriptum: *Removenda esse impedimenta.* Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus reproposita causa *die 31. Aug. ejusdem anni*, rescriptum fuit; *In decisis, & amplius causa non proponatur.* Ursaya *Institut. Criminal. lib. 4. tit. 10. n. 65. & seq.*

Musica est de jure permissa in Ecclesia 39
textu expresso *in Extravagant. Docta, de vita, & honest. Clericor.* & multis adductis tradit Pignatell. *tom. 3. consult. 41. per tot.* Epi- 40
scopus potest prohibere quod in Ecclesia non canantur in Musica, nisi verba Sacra, Devota, & Ecclesiastica, prout jussit Alexander VII. in sua Constitutione publicata 23. *April.* 1657. & innovavit Innocentius XII. 20. *Augusti* 1692. Episcopus vigore Decreti Concilii 41
Tridentini *cap. 8. sess. 22. de celebrat. Miss.* potest prohibere, non obstante quacumque contraria consuetudine, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculæ, & verba spiritualia sint: *Sacra Cong. Rit. in Hispalen. 3. Septemb. 1695. & 24. Novemb. 1696. referente Eminentissimo Colloredo.* Episcopus non po- 42
test prohibere Musicis, neque Officialibus Ecclesiarum, quod Musicam non canant nisi vocato Magistro Capellæ Cathedralis. *Sac. Congr. Episcopor. & Regular. 11. Mart. 1648. & in Aquilana 2. Decemb. 1695. referente Eminentiss. Cardinali Petruccio.* Est decretum generale 43
S. C. esse tollendam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium, præsertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. *Sac. Congreg. Episcop. in Neapolitana 10. Novemb. 1582.* apud Nicol. in Floscul. *verb. Musica n. 8.*

Propter Ecclesiæ reverentiam possunt expel- 44
li Artifices prope illam obstrepentes, ac personæ infames, & sordidæ ejus divina officia perturbantes; *arg. c. Pridem 7. caus. 18. q. 2.* & sic censuit *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Interamnensi 21. Mart. 1589.* nimirum quod in

 nul-

nulla Domo Ecclesiæ contigua habitare debeant caupones, hospitio recipientes, gladiatores, comœdi, similesve personæ. Et de Meretrice habitante apud, vel prope Ecclesiam, vel Monasterium Monialium, quod possit expelli indistincte, & absolute probat textus in *Authent. de lenon.* §. *Quosdam vero*, ibi *: Et quod deterius est, juxta sacratissima loca, & venerabiles domos sunt tales habitationes* : *& in l.* 4. *C. de spectac. publ. lib.* 11. & resolvit pluries *Sac. Cong. Episcop.* etiamsi habitet in viis, quæ ducunt ad Ecclesiam, ut *in Maceraten.* 22. *April* 1596. *&* 14. *Nov.* 1601. *&* 13. *Maii* 1603. *& in Tudertina* 16. *Septemb.* 1598. *in S. Severini* 19. *Augusti* 1604. præcipue prope Conventus Regul. *ut in Marsicensi* 14. *Jun.* 1588. *in Viterbiensi 6. Septemb.* 1593. vel juxta Monasteria Monialium, ut *in Interamnens.* 6. *Martii* 1618. Hinc stabulum prope

45 Ecclesiam construi prohibetur, *l. Basilicam* 21. *C. de oper. publ.* quia ratione fœtoris, strepitus equorum, aliorumque animalium, & irreverentiæ Divinus cultus detrimentum pateretur, *l. Ædiles in fin. ff. de via publ. l.* 2. §. *idem ait si odere* cum Gloss. *ff. ne quid in loc. public.* & firmat Capella, quem sequitur Sperell. *decis.* 55. *num.* 59. Rota *p.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 819. *&* 820. *utrobique num.* 1. *&* 2.

46 Unde competit Ecclesiæ privilegium temovendi stabulum, aliave loca sordida, tam ratione fœtoris, quam indecentiæ propter sordes, ac immunditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum ædium, *l. Si quando*, §. *fin. ff. si servit. vindic. l. Fistulam in princip. ff.*

47 *de servit. Urban.* Et præcipue, si supra stabulum sit etiam ædificatum fœnile, quod sit contiguum, vel annexum Ecclesiæ, vel Monasterio, est removendum ob irreparabile præjudicium, ac periculum futuri incendii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit cautio de damno infecto; sic expresse Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 77. ubi late, & egregie *per tot.*

48 Pro complemento datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios Italiæ, Insulatumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis Clementis XI. conscripta, qua illis veneratio, ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla Santità di Nostro Signore di soddisfare alle parti del suo Appostolico Ministerio, con andare estirpando, per quanto è possibile, dal Popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente, che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l'ira Divina sopra di noi, ha posto l'occhio sino dal principio del suo Pontificato in primo luogo sopra l'abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, pajono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a Case di libertà, e di peccati.

Mi ha però comandato espressamente la Santità Sua d'incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarj d'Italia, e dell'Isole adjacenti, che con ogni studio, e diligenza procurino di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza, ed il rispetto, che l'è dovuto. Ed a tal effetto la Santità Sua rinovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canoni, Costituzioni, e Decreti Appostolici altre volte fatti, e promulgati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di Prediche, e Sermoni, o con Editti, e Lettere Circolari istruisca, e faccia ben ponderare a' suoi Popoli, quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minaccie della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di Peste, Fame, Guerra, Terremoti, e simili, che per comune sentimento de' Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui*. In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori, che ammoniscano seriamente sopra di ciò i Penitenti.

III. Faccia specialmente avvertire le Donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia, ed umiltà; non con pompe, gale, vanità, ed ornamenti indecenti, nè con alterigia, e fasto più confacevole a i luoghi di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere, e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi: Non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia feminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno, che in vece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, con-

convenga tal' ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi comodamente, si definì, ed assegni agli Uomini luogo distinto e separato da quello delle Donne, nè si permetta, che gli uni si fermino, e stiano in quello delle altre, di maniera che resti tolta tra di loro ogni indecente comunicazione.

V. Insista onninamente, che nelle Chiese non si facciano colloquj profani, circoli, o strepiti, nè si trattino negozj, e molto meno si amoreggi. Riprendendo con santo zelo i trasgressori, e castigandoli severamente con implorare anche in caso di bisogno l' ajuto del Braccio secolare.

VI. Specialmente invigili che al Santo Sagrificio della Messa assistano tutti coll' attenzione, e religiosità che conviene ad un misteto sì venerabile, e mostrino anche esternamente di starvi presenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente, e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Ecclesiastici, che nella Divozione, modestia, e decoro in celebrare i Divini Uffizj ed esercitare le altre Sagre Funzioni si portino in guisa, che non abbiano a soggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l' opera sua negligentemente, e si tolga alli secolari ogni occasione di scandalo, e di mal esempio.

VIII. Provveda parimente, che la stessa modestia, e divozione si osservi dal Clero, e dal popolo nelle Processioni Ecclesiastiche, le quali essendo istituite per implorare grazie, e misericordie dal Signore, e per ringraziamento de' Benefizj da Sua Divina Maestà ricevuti, devono essere accompagnati non da discorsi vani e portamenti indecenti, che pur troppo si vedono, come se si andasse a diporto, ma da orazioni, ed altri atti di Cristiana divozione, che possono essere graditi dal Signor Iddio, secondo l' intenzione di Santa Chiesa.

IX. Molto più si faccia ciò osservare quando nelle dette processioni si porta il Santissimo Sagramento, o nelle Feste solenni, o il Santo Viatico agli infermi. Nella quale occasione sarà molto lodevole, che per quanto potrà procuri d' introdurre nella sua Diocesi l' osservanza delle Regole, ed Istituzioni sopra di ciò promulgate in quest' alma Città di Roma l'anno 1695. per ordine della Santa memoria d' Innocenzo Papa XII. eccitando li Fedeli a rendere in quella sagra Azione ogni più divoto Ossequio al Venerabilissimo Sagramento dell' Altare, anche per conseguire li tesori spirituali delle sante Indulgenze a tal' effetto concedute da' Sommi Pontefici, e specialmente dalla Santa memoria di Papa Innocenzo XI., e susseguentemente dall' istesso Innocenzo XII.

X. Procuri, che le Feste, e solennità si celebrino con modestia e divozione, e senza spettacoli, conviti smoderati, e profanità vietate da i Sagri Canoni, e che nelle Musiche si osservi il decoro Ecclesiastico, senza mescolanza di parole non usate dalla Chiesa. In tali solennità, ancorchè maggiori, li Divini Uffizj, e Messe cantate si celebrino secondo gli approvati Sagri Riti, ed all' ore prescritte dalle Rubriche, in modo che le Messe cantate non si prolunghino più che al mezzo giorno, ed i Vesperi, e le Compiete, oltre il tramontar del Sole: Avvertendo, che alle 24. ore terminati siano tutti i Divini Uffizj, ed ogni altra sagra Funzione, e nella medesima ora siano serrate tutte le Chiese; E questa regola debba anco esattamente praticarsi nelle vestizioni, e velazioni delle Monache.

XI. In caso di trasgressione circa le predette cose minacci con pubblici Editti, o in altre maniere, che stimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le sopradette Funzioni, e Feste, e di sottopporre in caso di bisogno all' Interdetto Ecclesiastico le medesime Chiese.

XII. Proibisca onninamente, e sotto gravi pene alli Poveri, ed alli Mendicanti l' andar cercando limosina per le Chiese, nascendo da ciò un gran disturbo alli Divini Uffizj, ed alle Orazioni de' Fedeli.

XIII. Ordini alli Parochi invigilare e correggere li Delinquenti circa tutte le cose suddette, e bisognando, il denunciarli al suo Tribunale, e castighi li stessi Parochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medesima vigilanza, ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chiese loro, ed in caso di contravenzione, o negligenza, oltre gli altri rimedj, prescritti da' Sacri Canoni, ne dia parte a questa Sagra Congregazione, che punirà i medesimi Superiori, anco con la privazione de' loro Uffizj, ed altre pene più gravi.

Confida la Santità di Nostro Signore, che basterà questo semplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire esattamente in questa parte al suo debito Pastorale, per non essere incolpata al Tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contra i Profanatori del Santuario, e che però

farà ella per impiegare ogni studio a fine di provvedere ad un disordine sì importante, e sì scandaloso, che in realtà ferisce il Paterno cuore della Santità sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocchè si tolga questa abbominazione dal luogo Sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il Capo visibile della Chiesa, ed è posta, come sotto i suoi occhi, possa anco io questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte l'altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da quei flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26. Luglio 1701.

G. Cardinal di Carpegna Prefetto.

G. D. Parracciani Prosegretario.

49 Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent; *cap. Cum decorem 12. de vita, & honestate Clericorum*, Conc. Toletan. 22. *cap.* 19.

50 Nec in Ecclesiis fieri possunt Repræsentationes, seu Comœdiæ, quæcumque illæ sint, profanæ, vel Sacræ, & permittentes punieodi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22. *cap.* 19. & concordat *cit. cap. Cum decorem*. Et tenent Matian. *de Specul. cap.* 7. Zerola *in Prax. Episc. p.* 1. *verb. Repræsentationes*, & alii citati & secuti ab Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 29. Nicolius *Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 27. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad tom.* 2. *num.* 207. & alii passim.

51 An autem in Ecclesiis fieri possint Repræsentationes devotæ, & rerum piarum, puta solemnitatum Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, Vitæ alicujus Sancti, &c.? Affirmant Barbosa *in cap. Cum decorem n.* 6. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. §. 23. *num.* 10. Cohell. *ad Bull. bon. reg. cap.* 40. *n.* 8. Ursaya *loc. cit. n.* 29. per text. *in cit. Concil. Toletano* 22. *cap.* 19. ibi: *Per hoc tamen honestas Repræsentationes, & devotas, quæ populum ad devotionem movent, tam in præfatis diebus, quam in aliis non intendimus prohibere.* Sicque tales Repræsentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam, seu voluptatem. Negant autem Monacell. *loc. cit. num.* 207. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 8. *num.* 9. Nicolius *loc. cit. num.* 27. *verb. Amplia*, ubi sic expresse habet: Amplia, ut neque piæ Repræsentationes, puta passionis Domini, vel Sanctorum, permittendæ sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congr. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus. I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus, vel Clericis, aut aliis piis Viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum, & approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi Apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo, & cum ædificatione populorum. *Sacra Congreg. in Reatina* 20. *Januar.* 1579. *in Nolana* 28. *Aprilis, in Assisiensi* 18. *Martii* 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. *Sacr. Congreg. in Viterbiensi* 3. *Aprilis* 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; *Sacra Congregatio Concilii in una Bracharen.* Hactenus ille. Unde ad concillandas prædictas 52 opiniones concludendum est, quod Repræsentationes piæ, ac devotæ possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia, & approbatione Episcopi. Secus autem, non.

Additiones ex aliena manu.

Agere hic non esset incongruum de Juribus 53 Honorificis, quæ in Ecclesia Laicis præstari solent. At longiores saoe essemus, quam patiuntur limites additionum. Satis sit iodicate qui de ipsis differunt Auctores.

Vide itaque Franciscum de Roye *de Juribus Ho-* 54 *norificis in Ecclesia*. Clausit Auctor hic totam tractationem duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I. ita conceptum est. *Quid sit honor, in quibus consistat. Quid sunt jura honorifica. Eorum divisio, Methodus istius tractatus.* Cap. II. *In quibus Locis reddantur illi Honores.* Cap. III. *A quibus præstentur illi honores. An Laicis deberi possint.* Cap. IV. *Honor præsentationis, & alimentorum ex bonis Ecclesiæ.* Cap. V. *Honor Thuris, aut suffitus.* Cap. VI. *Honor precum.* Cap. VII. *Honor processionis.* Cap. VIII. *Honor Litræ.* Cap. IX. *Honor sepulturæ.* Cap. X. *Honor Sedis.* Cap. XI. *De Ordine Sedilium, & qui ea disponant.* Cap. XII. *Honor panis benedicti.* Cap. XIII. *Osculum Pacis, & Aqua benedicta.* Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis Honores in Ecclesia deferuntur: Quædam Catholica ad hunc tractatum.* Cap. II. *Principibus omnes illi Honores debentur.* Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi Honores.* Cap. IV. *De Senioribus Locorum, qui omnimodam jurisdictionem habent, & in ea positam Ecclesiam. Quinam iis Honores in ea debeantur.* Cap. V. *De iis Senioribus, qui mediam habent justitiam.* Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem justitiam habent, & fundum in quo constructa sit Ecclesia.* Cap. VII. *De Benefactoribus.* Cap. VIII. *De Magistratibus Regis*

ejus

ejus Territorii, in quo posita sit Ecclesia. Cap. IX. *De Nobilibus, qui manent in eadem Parœcia*. Cap. X. *An simplices Nobiles in iis honoribus Ecclesiæ præferantur Judicibus Seniorum Parœciæ*. Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Juspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent*. Cap. XII. *De Successoribus*. Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Authorum suorum listras, & suas reponere*. Cap. XIV. *De Mulieribus*. Cap. XV. *Ubi & quomodo de iis honoribus agendum*.

55 Confer itidem Hericourt *in Legibus Ecclesiasticis suo ordini restitutis part. 3. cap. 9. per totum* & maxime Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verb. Jura Honorifica*. Quod si specialem de juribus Honorificis Patronorum desideres tractatum, adi & Michaelem de Perroy *de Juribus Honorificis tum utilibus Patronorum*.

APPENDIX

Sive novus de Christi Ecclesia Articulus ex Editione Romana.

Novum hunc Articulum addendum duxi, tum ut ea, quæ sunt ab Auctore omissa supplerem; tum ut perfectum Lectoribus systema exponerem, in quo adversus Novatores orthodoxa doctrina explicaretur. A generali Ecclesiæ notione exordium sumam, ac præmissa definitione Ecclesiæ militantis generatim sumptæ, de origine Ecclesiæ, de variis ipsius statibus, de Dei cura in ipsius regimine in statu legis naturæ, & scriptæ, ac demum de Christi Ecclesiæ natura, notis, & prærogativis, ac regiminis forma compendiose pertractabo.

1 Ecclesia a græca voce ἐκκλησία originem tra-
hit; quæ vox latine idem sonat ac *evoco*,
congrego. Itaque juxta grammaticalem signifi-
2 cationem idem Ecclesia est, ac evocatio. In
generali hac acceptione passim Ecclesiæ voca-
bulum usurpatur in Scripturis ad significandam
civilem ac politicam hominum congregatio-
nem: quo quidem in sensu *Psal. 25. v. 5.* legi-
tur: *Odivi Ecclesiam malignantium*; & *Ps. 106.*
3 *vers. 32. Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Quan-
doque Ecclesia cum in veteri, cum in novo
Testamento locum designat, in quem homi-
nes divini cultus caussa conveniant; Ita Ju-
dith 6. v. 21. & 1. ad Corint. vv. 18. & 22.
4 Proprie vero atque usu ecclesiastico Ecclesia
usurpatur ad fidelium societatem designandam.
Quo sensu Apostolus Paulus ad Rom. 16. v. 16.
ait: *Salutant vos Ecclesiæ Christi*: & versu 23.
*Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ec-
clesia*. Atque hæc postrema, stricta, & pro- 5
pria significatio est vocabuli *Ecclesia*, quod
societatem seu cœtum vocatorum exprimit;
cum nemo ad hunc populum se adjungat, per
se & suo proprio instinctu, sed omnes quot-
quot veniunt a Dei vocatione præveniantur.
Hinc Hieronymus Comment. *in cap. 5.* pro- 6
verb. & Augustinus *in Psal. 81.* observant,
Ecclesiæ nomen apte designare societatem fi-
delium novi Testamenti, atque hanc a cœtu
fidelium veteris Testamenti secernere, qui Sy-
nagoga dicebatur. En Hieronymi verba; *Ec-
clesia & Synagoga*, inquit, *græca nomina sunt
& unam eamdemque rem latine significant; id-
est, conventum plurimorum ad invicem. Si au-
tem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio,
& Synagoga congregatio interpretatur; & vetus
quidem Dei populus utroque nomine vocabatur:
nunc autem gratia distinctionis, ille Synagoga,
noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei &
scientiæ majoris: quia & irrationabilis creatura
potest congregari*.
Duplici autem modo Deus hominem vocat, 7
scilicet interius per gratiam, & exterius per
verbum, sive per revelationem, qua verum
ac gratum ipsi cultum demonstrat, qua viam
salutis ostendit, & necessaria media suggerit
ad lapsum hominem reparandum, & ad æter-
nam salutem obtinendam. Cum Ecclesia con- 8
gregatio hominum sit, qui recta fide, ac de-
monstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tu-
ta via ad æternam salutem pervenire conten-
dunt, manifestum est non sufficere interiorem
vocationem, sed exteriorem quoque necessa-
riam esse, ut ea fidelium societas habeatur,
quæ Ecclesia dicitur; nam vocatorum societas
a fide incipit, quæ sine auditu non habetur;
auditus autem deest, ubi verbum Dei non ad-
sit exterius promulgatum, uti docet Aposto-
lus Paulus. Rursus hæc societas convenire de- 9
bet in exhibendo Deo verum, ipsique acce-
ptum cultum, & in adhibendo præscripta a
Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro
æterna salute comparanda. Id vero fieri ne-
quit nisi per externam fidei professionem, per
externum cultum, ac per externum Sacramen-
torum usum; ut consideranti patet.
Itaque solus Deus auctor, & causa princeps 10
est Ecclesiæ; quia solius Dei est homines or-
dinare ad finem sanctificationis per gratiam,
& salutis per gloriam; & solius Dei est præ-
scribere Ecclesiæ media necessaria, tum ad

11 gratiam cum ad gloriam obtinendam. Homi-
nes vero causæ meræ ministeriales esse possunt,
dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad
ostendendum hominibus, quæ manifestare ipse
voluerit, ad media proponenda necessaria ad
gratiam & gloriam comparandam, atque ad
alia explicanda & inculcanda, quibus Eccle-
siam regi voluerit.

Hæc de Ecclesia militante generatim sum-
pta (de aliis siquidem Ecclesiis satis dictum
12 arbitror ab Auctore). Venio nunc ad Eccle-
siam Christi. Hæc duplici ratione considetari
potest, scilicet secundum latam, & secundum
13 strictam significationem. Priori modo societa-
tem designat Fidelium, qui in Christum cre-
diderint, præscindendo ab explicita vel im-
plicita fide, a Christo sive nascituro vel na-
14 to, morituro vel mortuo: Posteriori modo so-
cietas est hominum, qui fidem habent in Chri-
stum jam natum, & passum, consummatis o-
mnibus redemptioois humanæ Sacrameotis, &
mysteriis.

15 Ecclesia Christi priori modo accepta oon
tantum natalem Christi anrecessit, sed etiam
ita floruit tempore legis naturæ & scriptæ,
ut tunc temporis veros extirisse Christi culto-
res merito asseri possit. Audiatur Augustinus
epistola 190. quæ est ad Optatum *cap.* 2. *n.* 8.
Profecto, inquit, *quod scriptum est*, *non esse aliud
nomen sub Cœlo*, *in quo oporteat nos salvos fie-
ri*, *ex illo tempore valet ad salvandum genus
humanum*, *ex quo in Adam vitiatum est genus
humanum*, *Sicut enim in Adam omnes moriun-
tur*, *ita in Christo omnes vivificabuntur*, *quia
sicut in regno mortis*, *nemo sine Adam*; *ita &
in regno vitæ*, *nemo sine Christo*. Atque alibi
passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem
post Adami peccatum salvari potuisse, nisi per
fidem in Christum; & concione 6. *in Psalm.*
36. quorquot fuerunt justi caput Christum ha-
bere scripsit; *Illum enim venturum esse credi-
derunt*, *quem nos venisse jam credimus*, *& in
ejus fide & ipsi sanati sunt*, *in cujus & nos*,
*ut esset & ipse totius caput civitatis Hierusa-
lem*. Itaque qui fidem in Christum professi
sunt, & per hanc fidem salutem sunt conse-
cuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinue-
re, atque Christianæ religionis cultores asseri
merito possunt; quotquot vero fuere justi cum
in lege Mosis, tum in statu legis naturæ, per
fidem in Christum venturum salvi facti sunt,
atque hac unice ratione justitiam & sanctita-
tem consequi potueruot; fuere ergo omnes
Christianæ Religionis cultores. Nec sola id
Augustini auctoritate evincitur, sed etiam ar-
gumento illo theologico ex sacris litteris pe-
tito, quo ostenditur, per solam fidem in Chri-
stum mediatorem Deum inter & hominem,
salvos fieri potuisse homines post Adami la-
psum: Auctoritate Tertulliani *lib. de resurre-
xione carnis cap.* 6. asserentis, ab ipsa homiois
formatione Christum primum ac maximum
fuisse fidei, & Religionis subjectum; auctori-
tate Eusebii Cæsariensis, qui *lib.* 1. *demon-
strat. Evang. c.* 5. ait, Christum norum fuisse
Moysi, & antiquis Patriarchis, atque hos non
Judaico, sed Christiano more vixisse, ut scri-
bit *lib.* 6.; auctoritate denique Gregorii Ma-
gni, qui *homilia* 19. *in Evangelia* sub vineæ
parabola universalem exprimens Ecclesiam,
hanc ab Abel justo cœpisse ait, usque ad ul-
timum electum duraturam, qui in fine mun-
di nasciturus sit.

Ad initium vero quod spectat hujus Eccle- 16
siæ, facile intelligere est, statim post Adami
lapsum repetendum esse. Tunc enim Deus re-
velatione, sive verbo suo, humano generi de-
monstravit sola fide venturi Redemptoris, ac
gratia ex ipsius mediatione expectanda, po-
tuisse homines a peccato surgere, ac æteroam
salutem obtinere. Non est autem qui non vi- 17
deat in hujusmodi revelatione generalem illam
vocationem, qua homines per fidem in Chri-
stum ad societatem ineundam, & Ecclesiam
constituendam invitabantur. Quamobrem du-
bitari non posse videtur, quin hoc in sensu
Christi Ecclesia statim post Adami lapsum
inceperit.

Augustino tamen enarratione *in Psal.* 141. 18
Gregorio Magno loco supra a nobis citato,
& quamplurimis Theologis placuit, Christia-
oæ Ecclesiæ exordium ab ipso Abel repetere;
tum quia Scriptura primum Abel excelluisse
asserat in publica fidei protestatione, sine qua
visibilis Ecclesia non consistit; rum quia con-
veniens ac consentaneum videtur, ut Ecclesia
quam sanctam in symbolo profitemur ab eo
inciperet, in quo primum inter homines san-
ctitas, & innocentia sine interruptione perse-
veravit, in signum sanctitatis, quæ numquam
in Ecclesia Christi defectura esset; tum de-
mum, quia tunc Dei Ecclesia palam a socie-
tate malignautium secerni cœpit; sacrificii sci-
licet oblatione, in qua fidei illa protestatio
enituit, quæ in Caini sacrificio desiderabatur.

Antequam exponam quid sit Christi Ecclesia 19
stricte sumpta, & quænam ipsius ootæ atque
prærogativæ, paucis iovestigandum censeo,
quænam fuerit divinæ providentiæ cura in re-
genda Ecclesia in statu legis naturæ, & in
statu

statu legis scriptæ . Neque enim dubitari po-
test de divinæ providentiæ cura in servanda ,
atque regenda Ecclesia a se constituta ; Deus
enim sapientissimus cum sit , atque optimus ,
opus quod perfecit , providentia sua conserva-
re , custodire , ac regere debet . Itaque qui Ec-
clesiam fundavit , quæ ad finem usque Mundi
sit duratura , necesse est , ut eamdem providentia
20 sua rexerit semper , atque nunc regat . In le-
ge autem naturæ eadem , qua revelatam reli-
gionem docendo Ecclesiam fundaverat , pro-
videntia , eamdem conservavit & rexit . Nam
quæ credenda , quæque agenda hominibus es-
sent , ut recta fide ac puro cultu viam salutis
homines sectarentur , vel per se ipsum visibili-
ter apparendo , vel per Angelos , quos sui ad-
ministros adhibuerit , vel per homines spiritu
prophetico , ac divinæ legationis characteribus
donatos , demonstravit . Iis enim modis su-
pernam religionem Deus hominibus revelavit ,
eosque in illam vocavit societatem , quæ Ec-
clesia dicitur , ut de revelationis necessitate ,
adversus Deistas disputaturi fusius differemus .
21 Quis vero ignorat , hac Deum ratione Eccle-
siam rexisse suam in statu legis naturæ ? Ab
Adamo enim ad Mosem usque , vix unam
percurrere est generationem , in qua Deus Pa-
triarchis non apparuerit , aut cœlestes suos ad-
ministros Angelos ad eosdem non miserit , ut
22 legenti Geneseos librum manifestum est . Plu-
res deinde fuere viri spiritu prophetico insi-
gniti , atque ea morum probitate , iisque si-
gnis muniti , quibus divinam suam legationem
populo demonstrarent . Vivo enim adhuc Ada-
mo , prophetavit Enoc , qui divinitus raptus
fuit ne videret mortem ; propheta quoque fuit
Nobemus , atque , ut alios mittam , eumdem
habuere spiritum Abrahamus , Isaacus , Jaco-
bus , Josephus . Quorsum vero Deus Patriar-
chis illis apparuit , Angelos ad eosdem misit ,
ac Prophetarum ad homines legatione usus est ,
nisi ut in Ecclesia sua fidem , quam necessa-
riam demonstraverat , in futurum Reparatorem
divinum quem præscripserat cultum , ac reli-
qua ad salutem necessaria opera , foveret , at-
23 que inculcaret ? Itaque in lege naturæ Deus
Ecclesiam suam per se , vel per ministros a
se missos regulavit , non solum eam fidem in-
culcando , quæ Religionem regeret , sed alia
quoque præcipiendo , vetando , aut instituen-
do , quæ ad eundem finem spectarent . Nam
Noemo , Abrahamo , Jacobo , aliisque sacrifi-
care jussit , ac Sacrificii genus præscripsit :
Per Noemum abstinentiam a sanguine & suf-
focato imperavit , quo facilius homines ab ho-
micidiis avocaret ; & per Abrahamum Circum-
cisionem instituit in signum initi fœderis , in
memoriam promissionum , quas Abrahamo ejus-
que posteris fecerat , & ut gens , ex qua pro-
missus humani generis Reparator nasciturus
erat , ab aliis secerneretur .

In statu quoque legis scriptæ eadem provi- 24
dentia enituit , etsi novam quoque curam in
stabilienda , & regenda Hebræorum Republi-
ca , adhibuit . Nam per Mosem , quem lega-
tum adhibuit , dum legem dedit , iis characte-
ribus , ac tanto prodigiorum apparatu muni-
tum , ut nemo de divina istius legatione du-
bitare possit , legem promulgavit , in qua Rei-
publicæ Judaicæ forma , ac civiles leges præ-
scribuntur ; Sacrificia , & cæremoniæ designan-
tur , quæ cum figuræ essent futuri Messiæ , &
eorum , quæ ad ipsum pertinerent , in memo-
riam revocando divinas promissiones , fovebant
ac fortius excitabant futuri Reparatoris fidem ;
ac tribunalia stabilivit , in quibus ortæ circa
præcepta , cæremonias , & legem controversiæ
finirentur . Ut autem constet , qua ratione jux- 25
ta Dei providentiam finirentur in Hebræorum
Republica controversiæ Religionis , placet hic
verba recensere , quibus Deus tribunal majus ,
quod Sanedrim vel Concilium seniorum voca-
batur , instituendum præcepit , ac munia hu-
jus Concilii circa controversiarum definitionem
explicare . *Num.* 11. *v.* 16. *& seq.* dixit Do-
minus ad Moysen : *Congrega mihi septuaginta
viros de senibus Israel , quos tu nosti , quod se-
nes populi sint ac magistri , & duces eos ad o-
stium Tabernaculi fœderis , faciesque ibi stare te-
cum , ut descendam & loquar tibi : & auferam
de spiritu tuo , tradamque eis : ut sustentent te-
cum onus populi , & non tu solus graveris .* Con- 26
stat autem ex *lib.* 2. *Paralipom. c.* 19. *v.* 10.
delatas ad hujusmodi Judices fuisse causas *De
Lege , de mandato , de cæremoniis , de justifica-
tionibus .* Porro manifestum est mandata & ju-
stificationes fidem in venturum Messiam in-
clusisse : & cum ibidem v. 11. dicatur : *Ama-
rias autem Sacerdos Pontifex vester in his , quæ
ad Deum pertinent , præsidebit* , palam est , in
illo Tribunali ubi summus Sacerdos , & Pon-
tifex præsidebat controversias de religione de-
finitas fuisse , cum certum sit has ad Deum
pertinere . Hujusmodi autem definitionibus ac- 27
quiescere populum debuisse , tum ex eo con-
stat , quod Deus spiritum suum Judicibus illis
pollicitus esset , ut Numer. verba superius in-
dicata designant ; tum etiam ex iis , quæ ha-
bentur *Deuter.* 17. *v.* 8. *Si difficile & ambi-
guum apud te judicium esse perspexeris . . . . .*

surge

surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum: nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille.

28 Vides ergo, id peculiare fuisse in Dei erga
Ecclesiam legis scriptæ providentia, ut per sacrificia & cæremonias fidem in venturum Messiam excitaret, & ut Judices instituti essent,
qui divino assistente Spiritu exortas de revela-
29 tione controversias definirent. At in ea quoque perseveravit, atque ad Christi usque adventum perduravit singularis illa cura, qua per viros prophetas divino spiritu incitatos necessariam fidem inculcaret, ac monita salu-
30 tis exhiberet. Constat enim cum ex sacris libris, tum ex traditione ipsa floruisse semper in Hebræorum republica prophetas, quorum nonnulli litteris aliquot opera consignavere, alii vero ore tantum monita & prophetias tradidere. Misso vero horum catalogo, ne nimis longi simus, sat est innuere, paulo ante Christi nativitatem Zachariam floruisse Joannis Baptistæ Patrem, ac nato Christo prophetasse Simeonem, atque ejusdem Christi Præcursorem Joannem Baptistam. Hanc Dei erga suam Ecclesiam œconomiam paucis descripsit Paulus in ea, quæ est ad Hebræos, epistola, dum ait: *Multifariam, multisque modis olim Deus loquutum fuisse Patribus in Prophetis.* Dum vero subdit, *Novissime vero diebus istis loquutus est nobis in Filio*, perfectam, & fundatam
31 a Christo Ecclesiam designat. Atque hæc Ecclesia est, quæ per strictam significationem proprie Christi Ecclesia nuncupatur. De hac autem dicturi, primum Novatorum circa illius definitionem hæreses designabimus; notas deinde indicabimus, quibus perspicua fit; ac demum regiminis formam, ejusque jura, & prærogativas tuebimur.

32 Ad Novatores quod spectat, Nestoriani, Monophysitæ, sive Syri, sive Copti, sive Armeni, ac Græci Photii Schismati adhærentes, Ecclesiam Christi visibilem adstruunt, sacros ministros ex divina ordinatione in eadem agnoscunt a plebe distinctos, atque Hierarchiam inter hos reperiri fatentur, in qua Episcopus Presbyteris superiores agnoscunt: At negant Romanum Pontificem Petri successorem divino jure caput ac Principem constitutum esse totius Ecclesiæ. Hoc scilicet errore eludere contendunt latas in ipsos, eorumque hæreses, per Apostolicam Sedem sententias, atque Schismatis notam declinare.

Reliqui vero Novatores, quo facilius possent 33
Ecclesiæ judicium contemnere, atque a Schismate sese purgare, invisibilem esse veram Christi Ecclesiam tradidere, cujus scilicet caput Christus sit, membra vero, vel ii homines, qui perfectione virtutum Christum imitarentur, ut Pelagiani; vel qui probi essent & a graviore saltem crimine alieni, ut Donatistæ; vel qui essent a Deo prædestinati, ac per prædestinationem Christo conjuncti, ut VVicleffus, & Johannes Hus, Bucerus, & ex Calvinianis quamplures: vel qui per fidem & charitatem Christo uniantur, ut Lutherus, Melanchon, Brentius, & Claudius, apud Calvini discipulos Parisienses olim Minister, ac Protestantes fere omnes, de vera Christi Ecclesia loquentes. Nam eorum plerique distinguentes inter veram & internam, atque externam & apparentem Ecclesiam; illam invisibilem modo explicato; hanc vero visibilem
adstruunt. Sed turpissime errant in notis desi- 34
gnandis, quibus æterna hæc & invisibilis Ecclesia discernitur. Nam per Ecclesiæ notam veram doctrinam, & Sacramentorum usum designant, ita ut ad externam Ecclesiam pertineant ii omnes, qui in vera doctrina profitenda, & in iisdem Sacramentis participandis conveniant; distinguentes vero inter articulos fundamentales, & non fundamentales, omnes illas sectas ad Ecclesiam pertinere contendunt, quæ in adstruendis articulis funda-
mentalibus conveniant: quo argumento ductus 35
Jurieus Calvinianæ sectæ Minister, eo devenit in tractatu, quem scripsit de unitate Ecclesiæ, ut contenderet, omnes Christiani nominis sectas ad Christi Ecclesiam pertinere.
Ac fuere Novatores nonnulli, qui veriti non 36
sunt affirmare, eorum sectas ab antiquis hæreticis, qui Apostolico sæculo vixerunt, originem trahere, ut eorum in Christi Ecclesia a
primis exordiis successionem ostenderent. Hæc 37
autem deliria sunt, quæ vel ipsa narratio refellit. Quem enim Christianum hominem non pudeat in propriæ causæ præsidium Gnosticos, & Ebionitas afferre, ac horum se successorem prædicare, qui ab Apostolis veluti ethnici, & Publicani ex Ecclesiæ sinu fuere dejecti? Vel Cerdonis, Valentini, Marcionis, aliorumque hujus furfuris Nebulonum se successorem esse,

eum

cum constet hos ab Apostolicis viris ab Ecclesiæ communione avulsos fuisse, ac veluti Diaboli ministros damnatos, ut legere est apud Irenæum, Eusebium, Augustinum, aliosque Patres, qui de hæresibus scripserunt?

38 Samuel Puffendorfius in opere inscripto *de habitu religionis christianæ ad vitam Civilem*, quem sequuntur Bohemerus, Pfaffius, & Lutheranorum ac protestantium plerique, contendit, Ecclesiam non esse statum, aut Rempublicam, sed societatem in statu ex Doctoribus, & Auditoribus conflatam, & veluti Collegium in Republica: Quod Collegium jus deputandi personas particulares habet ad sacrum ministerium, & præscribendi per conventiones & pacta regulas divini cultus. Quamobrem omnes christianos ex Christi institutione æqualis auctoritatis esse contendit; Pastores vero atque Ecclesiæ ministros, ex sola plebis deputatione constitui, atque hos nun majorem habere auctoritatem, quam quæ per pacta ab ipso Fidelium Collegio eisdem concessa sit. Atque hanc auctoritatem imperio Principum sæcularium subjectam esse, qui ut reliquis Collegiis, ita Christi Ecclesiæ suprema potestate

39 præsunt & dominantur. Addere iis possumus Edmundi Richerii circa Christi Ecclesiam errores, qui toti Ecclesiæ sive Cætui Fidelium clavium potestatem a Christo collatam finxit, Petro vero, Apostolis, & Episcopis instrumentaliter & ministerialiter tantum, seu quoad executionem. Quamobrem Episcopos non Christi, sed Christianæ plebis ministros efficit, ac

40 non superiores, sed subditos ejusdem. Suspectus quoque est Launojus, qui in Epistola ad Nicolaum Gatinæum Catholicorum de Ecclesia definitionem reprehendit, quod mentio in ea occurrat Pastorum, quibus Ecclesia regitur, & præsertim Romani Pontificis.

41 Hactenus hæreses recensuimus, quæ orthodoxo de Christi Ecclesia systemati adversantur; Has vero hæreses confutavere ex professo, ac solidis argumentis Benignus Bossuet, tum in historia variationum Ecclesiarum Protestantium, tum in operibus adversus Claudium exaratis; Dominus de Chanteresme in opere adversus Jurieum conscripto; Honoratus Tournely in prælect. Theolog. de Ecclesia

42 Christi, aliique Theologi. Pro Ecclesiæ vero potestate tuenda egregie scripsit Pater Joannes Antonius Bianchi Ordinis Minorum in opere Italice scripto, cujus titulus est: *La Politica della Chiesa contro le nuove massime di Pietro Giannone*. De auctoritate vero Romani Pontificis consuli poterunt opera Reverendissimi Patris Augustini Orsi, Typis Congr. de Prop. Fide sub Clem. XII. evulgata.

Nos vero recensitas hæreses paucis confutaturi, ostendemus; primo veram Christi Ecclesiam esse visibilem: Secundo veras, & perspicuas notas habere, quibus dignoscitur, & non solum ab iis, qui Christiani non sint, sed etiam ab Hæreticorum, sive a falsis Christianorum sectis, secernitur: Tertio hanc sinu suo complecti non solum prædestinatos & justos, sed etiam peccatores, excludere vero a sua communione hæreticos, schismaticos, atque excommunicatos vitandos. Quarto esse indefectibilem, & in definiendis morum & fidei controversiis infallibilem. Quinto constare ex plebe, & Ecclesiæ ministris, qui ex divina institutione a plebe secernuntur, atque inter hos reperiri Episcopos jure divino Presbyteris Superiores, & Romanum Pontificem eodem jure totius Ecclesiæ caput & Principem. Sexto denique, potestatem regendi Ecclesiam, ac finiendi controversias circa religionem infallibili judicio concessam esse Pastoribus sive Episcopis, ac præsertim Romano Pontifici, cui inerrantiæ privilegium in Petri persona promissum a Christo Domino fuit. Atque his positis, veram Christi Ecclesiæ definitionem exponemus. 43

I. *Ecclesia Christi visibilis est*. Principio autem cum Novatoribus statuo, Ecclesiam Christi esse societatem illam, cui concredita sunt eloquia Dei, sive depositum divinæ revelationis, quo media necessaria ad salutem, & quid credendum, quidve agendum sit, demonstratur, ut certo nobis pateat via salutis. 44

Statuo secundo cum iisdem Novatoribus, extra hujusmodi societatem nullam esse spem æternæ salutis. Cum res ita se habeat, quis non videt, Ecclesiam Christi perspicuam, ac visibilem esse oportere? Si Deus dum hominibus per suos Legatos, Prophetas, & Apostolos, necessaria ad salutem revelavit, perspicuis ac manifestis signis divinam legationem demonstravit, ac notissimis characteribus humano generi ostendit, per illos suam doctrinam fuisse promulgatam; quis credat invisibilem esse voluisse societatem illam, cui divinum revelationis depositum custodiendum, atque ad finem usque mundi sartum tectum servandum concredidit. Non enim minor esse debuit Dei sapientissimi providentia in proponenda sua hominibus revelatione, quam in eadem conservanda, & custodienda. Si ergo eam visibilibus & notissimis characteribus conspicuam reddidit in promulgatione, necesse est, 45

per

per conspicuas, atque visibiles notas eamdem conservare, cum non minus tunc necessaria fuerit ad humanæ salutis consecutionem, quam
46 deinceps futura sit. Deinde tenentur omnes homines sub periculo æternæ damnationis adjungere se veræ Christi Ecclesiæ, & in eadem ad finem usque vitæ perseverare. Qua vero ratione id fieri posset, nisi per certos, visibiles, ac notissimos characteres, quæ vera sit
47 Christi Ecclesia hominibus demonstraretur? Dicent fortasse, invisibili divinæ gratiæ vocatione ad veram Christi Ecclesiam homines trahi.
48 At si Deus ita Ecclesiam fundavit suam, ut contentus non fuerit interna hac vocatione, sed exterius revelare necessaria ad salutem, & visibilibus signis revelationem suam demonstrare, manifestum est voluisse etiam ut visibilibus notis manifesta esset ipsius Ecclesia. Si per fidem se adjungere tenentur homines Christi Ecclesiæ, fides autem sine auditu non est, & auditus sine prædicatione illius, qui a Deo missus fuerit, ut ex Apostolo constat, quis non videt, interiori non obstante vocatione, qua excitatur fides, externas quoque ac visibiles Ecclesiæ notas necessarias esse, ut veræ Fidelium societati se adjungere homines pos-
49 sint? Præterea voluit Christus, ut in hanc societatem homines cooptarentur per visibilem baptismi ablutionem; ergo visibilem ac con-
50 spicuam hanc societatem esse voluit. Denique ex ipsa Christi Ecclesiæ Constitutione id manifestum fit; nam instituta est ad modum montis, ad quem omnes gentes undequaque confluere debent, ut prædixerat Isaias *cap.* 2. Instituta est societas constans ex Pastoribus, & Doctoribus, qui alios doceant, juxta verba Apostoli Pauli ad Ephesios 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi*. Pastores vero *Act.* 20. Episcopi vocantur, quos in Grege Christi posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei: Et ad Hebræos 13. præcipitur Fidelibus, ut obediant Pastoribus, atque eisdem subjecti sint; Matthæi denique 18. Ecclesiæ tribunal describitur, ad quod contumacium crimina deferri debeant, qui si Ecclesiam non audierint, habendi dicuntur veluti
51 Ethnici, & Publicani. Quis vero non videt ex supra recitatis testibus manifestum fieri, voluisse Christum, ut Ecclesia sua societas visibilis esset, quæ constaret ex Pastoribus, & Ovibus, hoc est ex superioribus, & subditis, mutuis invicem officiis colligatis, in eadem professione, ac Sacramentorum susceptione con-
venientibus? Accedunt demum parabolæ ipsæ, 52
quibus Christus Dominus Ecclesiam suam designavit, Areæ scilicet, Agri, & Sagenæ; allegoriæ, quibus Pastores expressit, dum eos sal terræ, vel lux mundi dixit, atque ea qua significavit se supra Petrum, veluti supra firmissimam petram, Ecclesiam fundaturum. Hæc enim omnia palam faciunt, Christum visibilem Ecclesiam fundasse, atque conspicuas in ea posuisse notas, per quas vera ipsius Ecclesia a falsis sectis secerneretur.

Præsto autem nobis sunt hujusmodi notæ, 53
quæ sensibiles sunt, omnibus obviæ, & cognitu faciles, non solum domesticis fidei, sed etiam extraneis, ut omnes ad Ecclesiam & fidem adducantur. Non posse vero notas hujus- 54
modi stabiliri in vera doctrina, & legitimo Sacramentorum usu, ut Novatores prætendunt, facile patet. Nam nullus unquam fuit hæreticorum, qui veram in sua Ecclesia doctrinam esse non contenderet, ac legitimum itidem usum Sacramentorum, quæ ipse reciperet. Ita Gnostici, Ebionitæ, Marcionitæ, Manichæi, Hæretici denique omnes, ne iis quidem exceptis, qui in fundamentalibus stabilitis a nostris Novatoribus articulis erraverint. Ad alias 55
ergo notas confugere necesse est, quæ perspicue ostendant; fidelium societatem esse Ecclesiam a Christo institutam. Possemus hic in medium afferre miracula, quæ in sola Romana Ecclesia passim occurrunt ad demonstrandam veram in nonnullis hujus societatis hominibus sanctitatem, & veram, quæ in eadem viget, fidem: Nam hujusmodi miracula per Sanctorum hominum fidem contingere plerumque videmus, atque in horum canonizatione, instituto rigoroso examine, vere comprobantur. Hæc sane ostendunt, Deum iisdem signis, quibus Ecclesiam a se fundatam fuisse demonstravit, ostendere eamdem se peculiari providentiæ suæ cura conservare atque regere. Sed iis missis, & aliis motivis, quibus evidenter credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum indicasse sufficiat notas, quæ in Symbolo Constantinopolitano designantur, videlicet *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, & *Apostolicam*.

Porro Christi Ecclesiam unam esse, ac unam 56
invariatam consistere debere, facile patet. Voluit enim Christus, ut in Ecclesia sua *unum ovile foret*, & *unus Pastor*, Joannis 10. Paulus 1. ad Cor. cap. 10. omnes fideles unum mysticum Corpus efficere scribit; & ad Ephes. 4. explicans, qua ratione invicem uniti fideles unum Corpus efficiant, ait, *Unum Corpus* (esse scilicet debetis, licet plura membra sitis) &

unus

unus Spiritus, *sicuti vocati estis in una spe vocationis vestrae*, *unus Dominus*, *una fides*, *unum Baptisma*, *unus Deus & Pater omnium*. Omnes itaque fideles membra sunt Ecclesiae Christi, unum vero Morale Corpus efficiunt unitate Spiritus, quo Christo conjuncti sunt per fidem, unitate baptismi, quo Christiani designantur, & fiunt, unitate sacramentorum, quae participant, & praeceptorum tum divinorum, tum Ecclesiasticorum, ac unitate subjectionis legitimis Pastoribus, & visibili a Christo constituto Capiti, per quam unitatem Ovile unum, & unum Ecclesiae Pastorem agnoscimus. Ita sane antiqui Ecclesiae Patres Irenaeus, Tertullianus, Cyprianus, & qui hos deinceps subsecuti sunt, Ecclesiae unitatem explicavere, ut nos infra ostendemus.

57 Sancta quoque est Ecclesia Christi, ut tum in citato, tum in Apostolico Symbolo antiqua quoque Ecclesia professa est. Hinc Sanctus Petrus *Epist.* 3. *cap.* 2. vocat Ecclesiam *Genus electum . . . Gentem Sanctam &c.* atque eamdem a Christo sanctificatam, scribit Paulus ad Ephes. & ad Tit. 2. Sancta vero dicitur propter invisibile Caput Christum; propter fidei sinceritatem, quae in omnibus verissima est; propter Sanctitatem doctrinae, quae vitia, & peccata omnia damnat; & virtutes commendat, nempe Fidem, Spem, Caritatem &c. quibus exornata Christi Ecclesia est, & quae extra ipsam non reperiuntur, propter Sanctitatem finis, & mediorum; propter Sacramenta, quae veram gratiam non ponentibus obicem conferunt; ac demum propter Justos, qui numquam in ea desunt, qui scilicet rite Sacramentis utuntur, praeceptis obtemperant, & Ecclesiae doctrinae mores suos conformant.

58 Est etiam Catholica Ecclesia Christi, hoc est Universalis, ac per totum notum orbem sensim diffusa. Liquet id ex Malachiae prophetia cap. 1. & ex Matt. cap. ultimo, & ex ultimo capite Marci; in quo Christus praecepit Apostolis, ut *docerent omnes Gentes*, *& praedicarent Evangelium omni creaturae*. Hujus Ecclesiae tenendam fidem tradidere Cyprianus *lib. de unitate Eccles.* Cyrill. *Cathechesi* 18. Augustinus *lib. de ver. Rel. cap.* 7. & Patres reliqui; atque haec vera est & fundata per Christum Ecclesia. Hac de causa in antiquo Symbolo vera Ecclesia *Catholicae* Ecclesiae nomine designata est.

59 Apostolica denique est vera Christi Ecclesia fundata *super fundamentum Apostolorum*, *& Prophetarum*; propter depositum divinae revelationis Apostolis concreditum, quod sartum tectum custodivit; propter Apostolorum praedicationem, qua per universum orbem propagata est; propter legitimam Pastorum, qui Custodes sunt divinae revelationis depositi, ex Apostolis successionem; & praesertim propter non interruptam Romanorum Pontificum ex Petro successionem, ad quam veluti ad praecipuam Ecclesiae tesseram semper provocaverunt Patres. Placuit autem hic Patrum Auctoritates afferre, quo clarius res tanti momenti aperiatur; Irenaeus *lib.* 3. *adv. haereses c.* 3. ibi: *Maximae*, *& antiquissimae*, *& omnibus cognitae*, *a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romae fundatae & constitutae Ecclesiae*, *eam quam habet ab Apostolis traditionem*, *& annuntiatam hominibus fidem*, *per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos*, *indicantes*, *confundimus omnes eos*, *qui quoquomodo vel per sui placentiam malam*, *vel vanam gloriam*, *vel per caecitatem & malam sententiam*, *praeter quam oportet*, *colligunt*. *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam*, *hoc est eos*, *qui sunt undique fideles*. Deinde Romanorum Pontificum a S. Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit; Tertullianus, *lib. de praescript. c.* 32. *Edant* (haeretici) *origines Ecclesiarum suarum*, *evolvant ordinem Episcoporum*, *ita per successionem ab initio decurrentem*, *ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis*, *vel Apostolicis viris*, *qui tamen cum Apostolis perseveraverint*, *habuerint auctorem & antecessorem*. *Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum edit.* S. Cyprian. *epist.* 27. *ad lapsos*: *Dominus noster Ecclesiae suae rationem disponens in Evangelio loquitur*, *& dicit Petro*: *ego tibi dico*, *quia tu es Petrus*, *& super istam petram aedificabo Ecclesiam meam*, *& portae inferorum non vincent eam &c. Inde per temporum & successionum vices*, *Episcoporum ordinatio*, *& Ecclesiae ratio decurrit*. Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenionem, sic eum alloquitur: *Negare non potes*, *scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam*, *in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus*: *in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur*, *ne caeteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent*, *ut jam schismaticus & peccator esset*, *qui contra singularem Cathedram*, *alteram collocaret*. Deinde recenset omnes Romanos Pontifices a S. Petro usque ad Siricium, qui tunc Ecclesiam regebat, (ut probet non esse veram Ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apo-

ftolos usque ascendere non poterant, & quos sic alloquitur: *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare*. S. Augustinus *lib. contra Epistolam Fundamenti cap. 4. In Ecclesiæ gremio me tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum*. Et vero ipse Christus Ecclesiam suam supra Petrum primum Ecclesiæ Romanæ Episcopum & ejus successores fundavit, & promisit fore, ut nunquam illi Ecclesiæ prævalerent portæ inferi. Hinc illud S. Cypriani *lib. de unitate Ecclesiæ*: *Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit*.

60 Stabilito, Christi Ecclesiam ex scripturis, ac antiquæ Ecclesiæ consensione esse *Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam*, facile ostendere est, per quatuor has notas conspicuam fieri, ac perspicuis characteribus veram omnibus demonstrari. Fac enim Ecclesiam ita nobis exhiberi, ut liquido constet, esse hominum multitudinem per totum universum diffusam, quæ ab Apostolis vel eorum legitimis successoribus in Christifidelium societatem cooptata, ac Christo per baptismum consecrata sit; quæ per hujusmodi homines a Deo Episcopos constitutos ad regendam Ecclesiam regulata semper sit; quæ per fidei professionem, sacramentorum susceptionem, ac debitam obedientiam semper, & ubique cum hujusmodi Pastoribus conjuncta fuerit, eisque ac visibili Capiti Romano Pontifici subjecta; quæ fidem invariata ubique, ac semper servaverit, quam ii prædicarunt, quos Deus misit, & quibus depositum divinæ revelationis concredidit, ac peculiarem assistentiam in eo dispensando, & explicando promisit; quæ denique sanctitatem illam servet, & foveat, quam supra explicavimus: Fac, inquam, ita nobis Ecclesiam exhiberi, annon illico constat, eam esse, quam Christus fundavit, quæ per constitutos a Christo Ministros regitur, quæ fidem, sacramenta, sanctitatem, ac reliqua pro salute hominum ordinata, intacta conservat? Ita sane! Nec alia nobis ratione constare potest vera Christi Ecclesia. Sunt ergo quatuor in Symbolo illo recensitæ veræ Ecclesiæ notæ.

61 Ubinam vero in societatibus Hæreticorum, quæ modo vigent, sunt recensitæ notæ? Omnes enim separatæ sunt a communione Romani Pontificis, qui Petri Cathedram tenet, quæ centrum est unitatis, ut cum Cypriano omnes fere antiqui Patres loquuntur; & qui locum tenens Petri fundamentum illud est, quod universam Ecclesiam sustentat, hoc est, Princeps & Caput Ecclesiæ Christi, cui firmum ac stabile illud præsidium promissum est, adversus quod portæ inferi prævalere non possunt. Deinde Catholicæ, idest universales non sunt, 62
cum non sint per universum diffusæ, certis conclusæ regionibus, ut discurrenti per Nestorianos, Monophysitas, sive Jacobitas, Photianos, Lutheranos, Calvinianos, aliosque Novatores facile patet. Nec semper fuere, sed initia sua habent in viris nonnullis, qui ab Apostolorum successoribus, ac legitimis Custodibus divinæ revelationis, veluti contemptores verbi Dei, atque fidei, ac veluti Christi Ecclesiæ contumaces perduelles damnati fuere, & a communione separati. Nestorius nempe in Ephesina Synodo, Monophysitæ in Chalcedonensi, Photiani denique, Lutherani, Calvinianique in aliis Conciliis, vel ab Apostolica Sede. Ubi ergo Catholica est eorum Ecclesia? 63
Ubi Apostolica, cum ab iis stabilita sit, qui obtemperare recusarunt Apostolorum legitimis successoribus, ac traditam per ipsos fidem rejecerunt? Ubi denique in sectis illis sancti ho- 64
mines sunt, qui ad normam doctrinæ Ecclesiæ mores exigendo suos, ea fide ac virtutum sanctitate eluceant, quam Deus dono prophetiæ & miraculis comprobet? Scimus enim, Deum in quocumque statu iis signis ad conservandam revelatam doctrinam, ac Ecclesiam suam demonstrandam, usum esse, quæ in eadem fundanda adhibuerat, ut nos supra innuimus. In sola vero Romana Ecclesia sancti homines passim occurrunt dono prophetiæ illustres, ac miraculorum gloria conspicui; ut expendenti canonizatorum hominum acta manifestum fit. In iis enim post rigorosum examen heroicæ virtutes, prophetiæ eventu comprobatæ, & miracula adeo aperta, quæ in controversiam vocari nequeunt, demonstrantur. In sola ergo Romana Ecclesia Divina illa providentia apparet, qua Deus factam a se revelationem, ac fundatam Ecclesiam, divinæ suæ potentiæ auxilio regi, & conservari demonstrat.

In eadem Romana Ecclesia quatuor illæ notæ facile conspiciuntur. Hæc enim una & invariata ostenditur per legitimam Pastorum ex Apostolis successionem, ac per divinam horum Pastorum missionem, quam ex ipsa ordinatione probant, & per non interruptam subjectionem Fidelium hujusmodi Pastoribus, qui eamdem Fidei professionem semper emiserint, eadem Sacramenta receperint &c. qui denique una 65

cum

cum Pastoribus Petro, ejusque Successoribus, veluti Ecclesiæ fundamento, atque Capiti adhæserunt. Quamobrem veluti unum Corpus morale continuatum, ac proprio conjunctum
66 Capiti exhibetur. Est ergo una. Fuit præterea quocumque tempore, ac semper per Universum societas hæc diffusa, quæ cum antedictis Pastoribus, & Romano Pontifice communionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus Catholica habita, & nuncupata est.
67 Apostolica quoque jure meritoque appellata fuit semper, ac revera est; nam per non interruptam Successionem, ac per legitimam Romanorum Pontificum, aliorumque Episcoporum Ordinationem, Ecclesia hæc ex Apostolis descendit; depositum Divinæ revelationis a Spiritu Sancto per Apostolos eidem Ecclesiæ concreditum sancte custodivit, data occasione cum assistentia illa, quam Christus Pastoribus promisit dicendo: *Ecce Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, eamdem revelationem inculcavit, & explicavit; eos vero, qui obstinate propositam, & explicatam ab ipsis revelationem, & dogmata per hanc demonstrata, recipere, venerari, & credere nollunt, veluti Ethnicos, & Publicanos ab Ecclesia omnino avulsos, omni Communione privavit. Primo sæculo ejecti ex Ecclesia leguntur Ebionitæ, atque Gnostici: Secundo Cerinthiani, Marcionitæ, Valentiniani, Patripassiani, aliique, ut apud Irenæum *lib. de Hæres.* & apud Tertullianum *lib. de Præscript.* legere est: Tertio Montanistæ, Manichæi, ac præter alios Pauliani a Paulo Samosateno ita nuncupati: Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani, atque alii: Quinto Sæculo avulsi, atque ejecti ab Ecclesia fuere Nestoriani, & Euthychiani, ac paulo post etiam Monothelitæ, atque ita sequentibus sæculis aliæ hæreticorum Sectæ pulsæ ex Ecclesiæ communione fuere.
68 Venio nunc ad eos, qui ad Ecclesiam pertineant, atque ad eos, qui extra Ecclesiam
69 sine spe salutis dejecti sint. Ac primo quidem facile patet, non solum prædestinatos, perfectos, & justos, sed etiam reprobos & peccatores Ecclesiam Christi complecti. Tum quia hæc comparatur areæ, quæ triticum & paleas contineat, sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti, Matthæi scilicet 3. & 23. & 1. ad Timotheum 2. magnæ domui, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea quoque & fictilia, ac *quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam*. Porro paleæ, mali pisces, & fictilia vasa, quæ in contumeliam sint posita, reprobos homines designant. Ecclesia ergo reprobos complectitur. Deinde Ecclesia Christi 70
visibilis est, atque hominibus conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire possint, & ut etiam Pastores oves suas cognoscere valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si vero solis prædestinatis constaret, qui soli Deo cogniti sunt, visibilis profecto hac ratione non esset; quamobrem jure meritoque Constantiensis Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos prædestinatos Ecclesiæ adjudicabat; & Augustinus *tract.* 45. in Joann. dixit: *Secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus*, scilicet Deus videt salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra Ecclesiam, deinde Ecclesiæ membra futuri sunt, ac reprobos esse multos, qui intra Ecclesiam sunt. 71
Hic vero notare juvat, ovium Christi nomine aliquando venire solos electos, dum scilicet speciali modo, nempe secundum prædestinationem, Christi oves appellantur, per quem infallibiliter fiet, ut in æternum cum Christo unitæ permansuræ sint. Aliquando vero ovium nomine tum boni, tum mali designantur, qui in Ecclesia sunt: Sic Joannis ultimo Christus dixit: *Pasce oves meas*: Ita Psal. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ*: & Ezechiel. *cap.* 32. describuntur oves, quæ misere pereunt, de quibus judicium exquiritur a Pastoribus.

Reperiri etiam in Ecclesia peccatores, sive 72
occultos, sive manifestos, ex ipsa scriptura constat: nam Matthæi 15. dum modus præscribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum &c.* perspicue ostenditur, in Ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis & frater, adeoque Ecclesiæ membrum dicatur. Frater enim sumus, quia Ecclesiam pro Matre habemus, & Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, idest gratiam sanctificantem; & Virginum, inter quas quinque fatuæ erant, charitate videlicet destitutæ; Nota autem res est, parabolas illas Ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1. ad Corinthios 6. satis declarat, incestuosum Corinthium in Ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli, & Ecclesiæ sententia Sathanæ traderetur. Vide Augustinum *lib.* 3. contra Epistolas Petiliani, *lib.* 7. de baptismo, & alibi passim hanc assertionem

nem variis scripturæ phrasibus comprobantem, & Hieronym. contra Luciferianos ita ajentem: *Arca Noe Ecclesiæ typus fuit . . . ut ibi pardus, & hœdi, & lupus, & agni; ita & hic* (in Ecclesia) *justi & peccatores, idest vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur*.

73 Dicendum nunc paucis est de iis, quos Ecclesia Christi e sinu suo excludit, & extra
74 ipsam sine spe æternæ salutis sunt positi. Inter hos primo loco occurrunt hæretici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata a Novatoribus distinctio de Articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui Ecclesiæ nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra Ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenæus *lib.* 3. *adv. hær. cap.* 4. Tertullianus *de Præscr. cap.* 4. Clemens Alexand. *lib.* 7. *Strom.* Origenes *lib.* 1. *in Job.* Hieronym. *Dial. contra Luciferianos circa finem*, Hilarius *lib.* 7. *de Trinit.*, & alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita, & inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6. & 10. Concil. Laodiceni, in quibus preces in oratoriis Hæreticorum offerre, & filias cum hæreticis matrimonio conjungere prohibentur fideles; in Can. 1. Concilii Constantinop. 1., in quo hæretici vocantur *qui ab Ecclesia abdicati sunt, & anathematizati*; & in Can. 7. Concilii Carthaginensis IV., in quo nomen Ecclesiæ dari prohibetur *Conventiculis hæreticorum*. Accedunt etiam Patres, & Concilia, quæ unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, a qua hæretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Tournelyum *de Ecclesia quæst.* 2. *art.* 1. Hæc vero omittenda duximus, quod Jurieus fateatur, hanc Ecclesiæ unitatem statuisse, ac sibi effinxisse Antiquos Ecclesiæ Patres. At si Patres priorum sæculorum, qui ab Apostolicis viris depositum divinæ revelationis susceperunt, unam tantum Ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quæ hæreticos excludat, quis non videat, ita revera fuisse a Christo institutam societatem credentium? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit Ovile, & Pastorem unum; unumque Corpus esse voluit ex variis membris invicem, & cum capite unitis, ut tradidit Paulus; & eos, qui Ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos, & Publicanos, quibus spes deest æternæ salutis, habendos docuit Matth. 16. atque Paulus ad Tit. hæreticos devitandos jubet. Itaque Patres, qui Ecclesiam unam esse docuerunt, quæ Sectas hæreticorum excludat, Christi Domini doctrinam, & divinam revelationem inculcarunt, quæ hæreticos homines devitare nos jubet, & ita ab uno Ecclesiæ Corpore eos avulsos, & separatos ob perduellionem, & contumaciam, ejusdem Ecclesiæ sententia, exhibet, ut inter Ethnicos & Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate Ecclesiæ doctrina ea est, quam Christus, & Spiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

Neque ullibi apud veteres Patres occurrit 75
articulorum fundamentalium, & non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper Ecclesia, inter ea quæ expresse cuique Christiano tenenda, & credenda sint, atque ea quæ generatim & implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est: at pro hæreticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab Ecclesia definitum, & credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo teste, ii qui adversus Ecclesiæ definitionem Mosaicas cæremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, hæretici, atque de societate Diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum ætate, etsi id ad fundamentalem fidei articulum, juxta Novatores, non pertineret. Atque ita deinceps, qui Ecclesiam loquentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro hæreticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum Sectas ab Apostolorum ætate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui Ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, & tamquam Ethnicus, & Publicanus habendus est ex illo Matthæi 16. pluries citato. Porro 76
hæreticorum nomine homines intelligimus qui Ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab Ecclesiæ societate separati habendi sunt. De his vero consulantur Auctores supra citati. Ad schismaticos vero, & excommunicatos quod attinet, sufficiant ea quæ ab Auctore Bibliothecæ sunt disputata: Nam quæ de iis differuntur, obvia sunt apud Bellarminum aliosque Theologos.

Visibilis Christi Ecclesia numquam defuit, 77
aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem prædicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis amplius non fuerit. Consideranti Dei in fundanda & regenda Ecclesia sua providen-

dentiam, palam illico fit nec defecisse, nec deficere posse visibilem Christi Ecclesiam. Nam hæc societas est, extra quam nulla est spes salutis: In hac societate fundanda Deus usus est visibilibus signis, ac perspicuis characteribus, quibus cognita & notissima esset hominibus, veluti ea, cui concredita sunt monita & præcepta, atque media necessaria ad æternam salutem, ut nos clare ostendimus de notis & characteribus divinæ revelationis disputantes.

78 Si Deus omnibus conspicuam esse voluit suam revelationem per notissimos characteres, ac notam itidem societatem, cui revelationis suæ depositum concrederit, quis dubitet, quin providentia sua, visibilem & conspicuam conservare voluerit semper illam eamdem societatem, ad quam necesse sit hominibus accedere, ut consequi salutem possint? Scimus enim, divinam providentiam eadem qua perfecit opera cura, eadem conservare. Si ergo

79 divinæ providentiæ cura fuit, ut omnibus conspicua esset Ecclesia, quam ipse fundaret, eadem cura visibilem atque omnibus conspicuam semper servabit. Atque huc spectant Veteris Testamenti prophetiæ, quibus perpetuo duraturam prædictum est Ecclesiam Christi. Vide hujusmodi prophetias relatas a Turnel. *art.* 8. *concl. unica*. Hinc Christus Matth. ultimo n. 20. inquit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*; & Matthæi 16. v. 16. Ecclesiæ suæ stabilitatem designans inquit: *Et adversus eam portæ Inferi praevalere non poterunt*: Atque ad Ephesios 4. v. 11. habetur: *Ipse*, (Christus) *dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei*. Vides ergo, Christum stabiliisse in Ecclesia sua Pastores, qui ad Mundi finem usque oves suas pascerent, quique in Actis Apostolorum Episcopi dicuntur, positi a Spiritu Sancto ad regendam Ecclesiam Dei; atque hujusmodi Pastoribus promisisse, se cum iisdem mansurum ad consummationem usque sæculi, hoc est, divinæ virtutis suæ præsidio atque assistentia se iisdem semper adfuturum; ac denique pollicitum fuisse numquam portas inferi, hoc est Spiritum erroris atque nequitiæ, adversus Ecclesiam illam prævalituras, quam Christus per Pastores a se constitutos regeret. Si Ecclesia, quæ numquam defectura est, ea est, quæ Pastoribus subest, est profecto visibilis, atque est Catholica Romana Ecclesia per notas illas conspicua, quas nos supra exposuimus.

Hinc Ecclesiæ infallibilis in decernendis fidei & morum controversiis auctoritas concessa est. Nam iis, per quos Ecclesiam fundavit, infallibilem in proponenda & explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim & Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda Ecclesia, infallibilem divini Spiritus assistentiam præbuit, ut novatores quoque fatentur. Ergo iis quoque, quorum ministerio utitur pro conservanda Ecclesia, quam indefectibilem esse voluit, eam assistentiam tribuat necesse est, per quam illibatum servetur depositum divinæ revelationis eorum curæ, & ministerio concreditum, alioqoin cura in Dei providentia deesset, pro conservanda religione, quam revelaverat. Tradidit vero divinæ revelationis depositum iis, quos 81 ipse misit dum dixit: *sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit: *pasce oves meas*, quibus docendi munus indidit dicendo: *Euntes docete omnes Gentes*, quos denique *posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam suam*. Iis ergo eam assistentiam præbet, quæ necessaria est ad intactam conservandam revelationem, ideoque Ecclesiam sine errore. Sine hac enim assistentia rite consultum non esset conservationi Ecclesiæ; eo vel magis, quod Christus hujusmodi Pastores audire, eisque obtemperare nos jubet: Lucæ enim 10. v. 16. ait Christus Apostolis, ac Pastoribus eorum successoribus: *qui vos audit, me audit*; & ad Hebræos XIII. v. 13. habetur: *obedite Præpositis vestris, & subjacete eis*. Quis vero credat, voluisse Christum fideles suos adstringere ad obtemperandum Pastoribus, qui credenda, & agenda pro munere pastoritio traderent, & inculcarent, quin hos ea voluerit assistentia fovere, quæ necessaria sit, ne concreditas sibi oves decipiant! At hanc promisit per verba supra a nobis relata: *ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, & portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam*; & per ea quæ leguntur *Ephes.* 4. *v.* 11. *Dedit Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi*, hoc est Ecclesiæ, *ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni verbo doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Hac de causa ad Timoth. 3. v. 5. Ecclesia dicitur *Columna & firmamentum veritatis*, firma scilicet, & stabilis, quæ errare, & a fide deficere nequeat. Accedit etiam unanimis Patrum, & Conciliorum consensus, qui hanc

hanc semper, & ubique traditam Ecclesiæ prærogativam affirmarunt, ut videre est apud supra citatos Auctores.

82 Atque hinc facile patet, innerrantiæ donum Ecclesiæ Pastoribus fuisse concessum. Iis enim necessarium est, qui pascere, qui docere, qui regere fideles debeant, & quibus fideles fidem
83 habere, & obedire jubentur. Ii autem Pastores sunt, ut ex dictis liquet. Pastorum autem nomine veniunt Episcopi, ut constat tum ex illo Actorum loco, in quo Episcoporum fit mentio, qui positi sunt ad regendam Ecclesiam; tum ex perpetua, & constanti Ecclesiæ traditione; tum ex praxi Ecclesiæ, in qua semper Episcopi tum seorsim, tum in Conciliis congregati, controversias fidei, atque morum definiere, ut ex actis, & historia Conciliorum constat. Episcopos vero jure divino presbyteris superiores esse, ac Presbyteros eodem jure a plebe secerni, contra Novatores ostendemus de Ecclesiastica Hierarchia, & de Presbyteris disputantes.

84 Privilegium vero inerrantiæ non singulis Episcopis seorsim sumptis, sed eorum cætui, qui cum Ecclesiæ Capite Romano Pontifice uniti sunt, atque ab eodem pendent, concessum est; nam non solum retroactis temporibus plures Episcopi ab orthodoxa fide defecerunt, sed occurrunt etiam hac nostra ætate ex Photianis, Nestorianis, & Monophysitis Episcopi bene multi, qui in manifestis ab Ecclesia damnatis erroribus versantur. Hoc itaque privilegium iis competit, qui in vera Christi Ecclesia sunt per notas superius a no-
85 bis descriptas manifestata. Sunt autem in hac Ecclesia ii tantum Episcopi, qui cum Romano Pontifice communicant, atque ab ejus auctoritate, jurisdictione, atque regimine pendent. Neque enim ad unam Christi Ecclesiam pertinere possunt, nisi cum illius capite uniti sint, nisi illius potestate sustententur, nisi auctoritate illius regantur. Quamobrem de fide est, inerrantiæ privilegium Ecclesiæ illi concessum esse, in qua Plebs cum suis Pastoribus uni Romano Pontifici subsit, cujus suprema auctoritate omnes regantur. Neque ab hac sententia Gallorum Theologi dissident, qui, ut exponit Tournely de Ecclesia *quæst.* 5. *art.* 2. ajunt, Ecclesiæ claves, ad quas hujusmodi quoque privilegium refertur, *uni Petro, & unitati simul concessas esse*, hoc est Ecclesiæ capiti una cum Episcopis cum eodem conjunctis, atque ab eodem pendentibus. Neque enim jure divino primatum honoris, & jurisdictionis haberet in tota Ecclesia supra alios quoque Episcopos, nisi ii ab eodem Pontifice penderent. Hinc *Leges*, inquit citatus Auctor, *ac Decreta Pontificis Romani in causis fidei, & morum ad omnes & singulas Ecclesias pertinere, ac Christianos omnes ex conscientia teneri ipsis obtemperare. Quamquam enim infallibilis non supponatur Romanus Pontifex, provisorie tamen ipsius Decretis, quæ apud omnes bonos maximi ponderis ac momenti esse debent, obsequendum est, saltem, ut ait Gerso*, ad non dogmatizandum contrarium, *quamdiu Ecclesia non reclamat, nec contradicit. Non ita est de privatis Episcoporum Decretis, quibus ii tantummodo sunt obstricti, qui eorum jurisdictioni subjiciuntur. In controversiis fidei, ac Religionis præcipuas esse Summi Pontificis partes; nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debere, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus Judex controversiarum, est tamen inter judices primus dignitate, & auctoritate, ad quem majores, ut vocant, Ecclesiæ causæ referendæ sunt. Majores autem appellantur causæ, vel ex rei gravitate, ac magnitudine, quales sunt, quæ fidem, religionem, ac generalem spectant morum disciplinam; vel ex magnitudine subortæ difficultatis, aut dignitate personæ, ver. gr. cum agitur de Episcopis.* Ita ab 86
anno 1682. in quo Galli per Cleri Conventum statuere quatuor de Romano Pontifice propositiones, de quibus aliis in Bibliothecæ locis agemus, de Romani Pontificis auctoritate, & infallibilitate sentiunt. Illorum itaque sententia Decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia etsi maxima cum veneratione sunt in universa Ecclesia suscipienda, tamen dogma fidei ab omnibus credendum non constituunt, nisi expressus vel saltem tacitus Episcoporum consensus accedat: posita autem inter Episcopos dissensione, meliorem, ac saniorem partem eam existimari oportere, ac Ecclesiam sufficienter repræsentare, quæ Romano Pontifici conjuncta sit, qui certum est unitatis, & Ecclesiasticæ communionis caput.

Itali vero, Hispani, ac Theologi reliqui 87
affirmant Romanum Pontificem non solum primatum honoris & jurisdictionis habere in Ecclesia, sed etiam infallibilem sibi vindicare in finiendis Religionis controversiis auctoritatem. Etsi hac de re differendum ex professo est verb. *Romanus Pontifex*, tamen hic unum, vel alterum momentum, quo res ostendi queat, proferemus. Primum vero de primatu adversus Novatores & Schismaticos orientales, deinde vero de inerrantiæ privilegio eidem concesso

88 cesso dicemus. Conveniens fuit, ut Ecclesia,
quæ ab Unigenito Dei filio homine facto stabilita est, & in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse præest, tamquam in Regno, *cujus non erit finis*, onus supremus Pastor esset, qui illius vice eamdem regeret & administraret, & cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur; præsertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi Ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, & qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset; alioquin qua ratione visibilis ac conspicua Christi Ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in Ecclesia visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc prærogativam Petro ejusque Successoribus contulit, ut constat I. ex Christi verbis; II. Ex aliis eidem Petro concessis prærogativis; III. Ex iis, quæ Petrus ipse gessit. IV. Denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium sæculorum traditione.
89 Christus enim Matthæi 16. se Ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves Regni Cœlorum concessurum; & Joannis 21. agnorum oviumque suarum coram eidem commisit: *Ego*, inquit Christus apud Matthæum, *dico Tibi*, *quia tu es Petrus*, *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, *& portæ Inferi non prævalebunt adversus eum*, *& tibi dabo claves Regni Cœlorum*, *& quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cœlis*, *& quodcumque solveris super terram erit solutum & in Cœlis*. Apud Joannem vero semel atque iterum dixit: *Pasce agnos meos*,
90 tertium vero: *Pasce oves meas*. Ex iis vero facile constat, Petrum designatum & constitutum a Christo suisse totius Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem. Nam is, qui Ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, & cui agnorum oviumque Christi cura concredita sit, Ecclesiæ Caput, Princeps, ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione Ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis & Principis regendo; & aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiæ 22. eamdemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium agnorumque curam habentis, ut videre est 2. Reg. 5. & Paralip. v. 11. At si Petrus is est, supra quem Christus Ecclesiam suam fundatam voluit, est procul dubio Ecclesiæ fundamentum; Si Ecclesiæ fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda Ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quæ supremi Principis auctoritatem designat in scripturis sanctis; & cum Pastor omnium Christi ovium designetur, qua etiam allegoria suprema illa potestas exprimitur, manifestum est, Petrum a Christo Domino Ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem supremum constitutum fuisse.

Neque reponant Novatores atque Schisma- 91
tici, petræ nomine Christum, non Petri personam, sed vel semetipsum, vel factam per
Petrum professionem designasse. Nam Mat- 92
thæus non Græca, sed Hebraica, aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quæ in Græca & Latina est inter Petrum & petram, non reperitur, sed uno eodemque nomine sive Hebraico, sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas*, idest, *petra*, *& super hanc petram &c.* quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur. Si vero quæras, cur Latinus Interpres non vertit *Tu es Petra*, *& super hanc petram &c.* facilis est responsio: quia Græcum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syriaco, sed ex Græco, in quo legitur σὺ εἶ πέτρος, *Tu es Petrus*. Cum vero Græcus non verterit σὺ εἶ πέτρα, *Tu es petra*, sed, *Tu es Petrus*, in causa est, ait hic Bellarminus, quoniam, cum apud Græcos, tam πέτρος, quam πέτρα significet lapidem, visum est interpreti commodius homini nomen masculinum, quam fœmininum tribuere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc petram &c.* statim subnectit; *& tibi dabo claves &c.* Hic vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero dubitabit, num de Petro locutus sit, dum dixit *Tu es Petrus*, *& super hanc petram &c.*? Deinde licet nonnulli Patres per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ipsum Christum, vel etiam alios Apostolos & fideles; tamen nullus Petri personam exclusit; Immo eam expresse designari tradiderunt Tertul. *lib. de præscript. cap.* 21. Orig. *homil.* 5. *in Exod.* S. Cypr. *Epist. ad Jubajanum*, *& lib. de unitat. Eccles.* Firmil. *Epist. ad Cypr.* S. Epiph. *in Ancorato*, Greg. Nazian. *orat. de moderat. in disputat. de moderat. servanda*, S. Basilius *homil. de pœnit.* Ambr. *serm.* 47. *de fide Petri*, Hilar. *cap.* 16. *Matth.* Hieron. *Epist.* 57. *ad Damas.*

93 Accedit etiam, Patres illos, qui *petræ* nomine vel Christum vel confessionem &c. designari tradiderunt, non exclusisse personam Petri, quæ caput Ecclesiæ per illa verba constitueretur, sed indicare voluisse vel principes Ecclesiæ fundamentum, quod est Christus, vel causam meritoriam istius Petri primatus, quæ fuit facta a Petro confesso, vel denique partes, ex quibus coalesceret, & constructa esset Ecclesia, ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex hujusmodi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri primatum eruitur.

94 Præterea ex constanti omnium Patrum traditione constat, Petrum fuisse Ecclesiæ Principem constitutum. Nam Origenes *homil.* 2. *de diversis* eum vocat *summum Apostolorum verticem*, & in *cap.* 6. *Epist. ad Rom.* ait: *Summam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, & super ipsum Ecclesiam fundatam*; Eusebius *lib.* 2. *Hist. cap.* 14. eum reliquorum *Omnium Principem & Patronum*, atque ita eum vocat Cyrillus *Cathec.* 2. & 11. A Basilio *omnibus discipulis Prælatus*; a Greg. Nazian. *Petra supra quam fundata est Ecclesia*, a Cyrillo Alexand. *Caput & Princeps cæterorum*, a Chrysost. *Ecclesiæ Pastor & caput, ac princeps ac vertex Apostolorum* dicitur. Ex latinis Patribus, similia habent Tertul. Cyprian. Optatus Milevitanus *lib.* 2. *contra Parmenianum*, Ambr. Augustin. & alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coccium, Tournely, Orsi, atque alios.

95 Cum Christus Ecclesiam suam perpetuam esse voluerit, manifestum est, collata Petro privilegia, ad ipsius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathedram tenent, in qua ipse mortuus est. Ii enim vere ipsius successores dicuntur, atque eodem jure, quo Petro concessa fuit, regendæ universæ Ecclesiæ
96 auctoritatem habent: Quod quidem non solum ex ipsa successione, sed etiam ex perpetua, atque constanti Ecclesiarum omnium traditione constat. Nam in omnibus Conciliis, & ab omnibus Patribus cum Græcis, tum Latinis Romani Pontifices habiti semper sunt veluti legitimi Petri successores, atque iis donati prærogativis, quæ pro universa regenda Ecclesia, a Christo Petro concessæ fuerant. Conciliorum & Patrum auctoritates videri possunt apud supra citatos Auctores, atque horum nonnullæ afferentur etiam in hac Bibliotheca verb. *Romanus Pontifex*.

97 Inter has vero prærogativas inerrantiæ donum, sive infallibilitatem reperiri, hic indicabimus, cum fusius tractandum id sit proprio in loco. Si Petri successores locum Christi te- 98
nent in terris, ac veluti ipsius Vicarii Ecclesiam regere debent, habeant necesse est quicquid ad rite regendam Ecclesiam, & ad intactam servandam Religionem necessarium est. Neque enim Deus vult finem, quin media ad hunc necessaria suppeditet. Ad rite vero regendam Ecclesiam, atque ad sartum tectum servandum depositum divinæ revelationis, necessaria assistentia illa divina est, qua ab errore immunis reddatur; alioquin decipere Christi oves posset Romanus Pontifex, quæ ipsum audire, ejusque sententiam sequi jubentur.
At hæc assistentia in Petri persona ejus successori- 99
bus promissa revera a Christo fuit. Nullus enim Gallorum Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Christi verba: *& portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, hoc est adversus Ecclesiam, inerrantiæ donum designari Ecclesiæ Christi concessum. Donum vero hujusmodi Petro collatum fuit, ut ex Christi verbis liquet: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Deinde quid ex- 100
pressius ad significandum inerrantiæ donum, quam verba illa Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma Fratres tuos?* Hæc enim aperte significant promissam Petro veluti Christi Ecclesiæ Rectori assistentiam illam, ob quam deficere in fide non posset; Nam Petro pro quo rogaverat Christus præcipitur ut fratres, hoc est, Episcopos confirmet. Id vero innuit, non veluti privatæ personæ, sed tamquam totius Ecclesiæ Rectori obtentum fuisse Petro a Christo privilegium illud. Reliqua ad perfectum Ecclesiæ systema pertinentia, atque ad ipsius regiminis formam exponuntur in aliis articulis, Definitionem Ecclesiæ vide *in art.* 1.

EDICTA LAICALIA. Vid. verb. *Frumentum*, & verb. *Lex*, *art.* 3. *a n.* 14. *ad* 78.

EDUCANDÆ.

Educandarum puellarum admissio in Monasterium fieri nequit sine Apostolica licentia, & Ordinariorum examine. Bened. XIV. tom. 2. Const. 26. incip. *Per binas*. 1

Pro Matrimonio & Sepultura educandarum: vide verb. *Matrimonium art.* 2. *n.* 115. *ad* 121. 2

Alia ad rem; vide verb. *Monialis art.* 1. *n.* 1. *ad* 63.

EJICE-

EJICERE, EJECTI A RELIGIONE.

1 Religiosi professi vere incorrigibiles possunt servatis servandis licite ejici a Religione *cap. Impudicos* 11. & *cap. Si quis sacro* 17. *caus.* 27. *q.* 1. *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de majorit. & obed. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis ; cap. Ne religiosi* 24. *de Regularibus ; cap. Cum ad Monasterium* 6. & *cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachorum* , *cap. Relatum* 7. *Ne Clerici* , *vel Monachi* , *cap. Ut formæ* 35. &
2 *cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* Et habetur expresse in Decretis de Regularibus Apostatis & Ejectis a Sacra Coogr. Conc. jussu Urbani VIII. editis , & de mandato Innoc. XII. moderatis & innovatis , quæ cum sint regula , & norma observanda circa ipsos incorrigibiles ejiciendos, & ejectos , hic ad litteram subnectuntur.

Sacra Congreg. Cardinalium Concilii Trident. interpretum Regularium Ejectorum , & fugitivorum statui consulere , illorumque scandala summovere , & succrescentem numerum frangere operæ pretium existimans , auditis Religionum Superioribus , reque diligentissime perpensa , communicato etiam consilio cum S. D. N. Urbano VIII. atque ex peculiari Sanctitatis suæ facultate , infrascripta decreta edidit.

§. 1. Ac primo, ut infecta femina , e qoibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt , deinceps ne ferantur in vinea Domini, censuit esse innovandas , & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones , & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem , ac Novitiorum receptiooem , professionem , atque institutionem spectantia ; Districteque præcipit Generalibus , atque aliis omnibus Ordinum Superioribus , ut illa exacte observent , atque ot observentur efficiant , sub pœnis statutis in iisdem Constitutionibus ; A qoibus tamen excipiendum censuit caput illud , quo decernitur , ne in Conventibos , seu Monasteriis ad Novitios recipiendos hactenus designatis & approbatis , seu in posterum designandis , & approbandis Novitii ad habitum ullatenus recipi possint , nisi prius a Congreg. Reformationis Apostolicæ , vel a propriis locorum Ordioariis expresse , & nominatim approbati fuerint , a cojus quidem Decreti observatione Sacra Congreg. justis de causis censuit Regulares esse absolvendos , proot auctoritate Sanctissimi Domioi Nostri absolvit , atque exemit.

§. 2. Deinde ut apostatandi oppottunitas Regularibus præripiatur, statuit , ut de cetero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire , nisi prius Soperiori legitime constiterit , eam Religionem paratam esse illum recipere , qui licentiam petit ; tuncque Regularis recta se transferat ad arctiorem ; quod ut re ipsa adimpleatur , idem Superior omoi studio , ac diligentia invigilet.

§. 3. Rursus statuit , ot fugitivi & apostatæ sive habitum Regularem deferant , sive noo , possiot , ac debeant ab Episcopo loci , ubi moram trahunt , in carceres coojici , ac Superioribus consignari secundum Regularia instituta puniendi , utque ipsi quoque Superiores teneantur eos perquirere , ad Religionem reducere , atque efficere ut appreheodaotur , salva tamen in omnibus facultate Ordinariis locorum attribota ex Decreto Concilii *cap.* 3. *sess.* 6. Quod si apostatæ hujusmodi , citra montes infra quatuor , ultra montes vero infra octo menses a præsentis Decreti publicatione iochoandos , sua spoote , ad suam quisque Religionem redierit , tunc pœnarum omnium ipsis propter apostasiam inflictarum , aut iufligendarum remissionem , atque impunitatem assequantur ; ita tamen , ut debeant a Superiore absolutionem humiliter petere , & coram eo culpam fateri , atqoe emendationem polliceri ; Superior vero econtra benigne illos teneatur excipere , ab hujusmodi pœnis absolvere , & paterna charitate complecti.

§. 4. Ad hæc , ot io posterum e Religionibus nullus legitime professus ejici possit nisi sit vere incorrigibilis ; vere autem incorrigibilis minime censeatur nisi non solum concurrant ea omnia , quæ ad hoc ex juris communis dispositione requirontur , sublatis hac in parte statutis , & constitutioaibus cujosque Religionis , & Ordinis etiam a Sede Apostolica approbatis , & confirmatis ; verum etiam , unius anni spatio , in jejunio , & pœnitentia probetur in carceribus , prolodeque unaqoæque Religio privatos habeat carceres , in qualibet saltem Provincia ; Elapso autem anno , si nihilominus non resipuerit , sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit , ne contagione pestifera plurimos perdat , taoquam pecus morbida , ac membrum putre , ejici tandem possit , sed ab ipsumet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis , vel Con-

Congregationibus generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, & constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum; Interea tamen usque ad primum Generale Capitulum, seu Congregationem proxime celebrandam, si quempiam ex justis, & necessariis causis expellere oportebit, ejectio fieri possit a Generali cum consilio, & assensu sex Patrum, ut supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses a præsentis Decreti publicatione; servata tamen in reliquis forma superius præscripta; Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Cæterum Sacra Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur; idque eo magis, quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, & sui officii immemorum Prælatorum regimine peribunt, D. N. J. Christus in supremo Dei judicio de eorundem Prælatorum manibus sit requisiturus.

§. 5. Præterea statuit, ut iidem Superiores nemini ex Religiosis expulsis litteras testimoniales concedant, illos ad Sedem Apostolicam rejicientes, vel jubentes aliam ingredi Religionem.

§. 6. Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.

§. 7. Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitut. fel. record. Gregorii IX. relatam *in cap. fin. extr. de reg.* Ac propterea declarat, eam Constitut. in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste, definitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit.

§. 8. Ne qua vero difficultas in suprascriptis decretis, & ordinationibus exequendis suboriatur, Sacra Congreg. S. D. N. annuente atque approbante, universis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus quorumcumque Ordinum, vel Congregat. Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Domorum, ac locorum Regularium, ubique locorum existentium injungit, serioque mandat, ut illa diligenter observent, atque observari procurent in omnibus Cænobiis, ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus quorumcumque Monachorum, ac Regularium ubique locorum existentibus, efficiantque, ut tam decreta supradicta fel. record. Clementis VIII. quam præsentes ordinationes in singulis ejusmodi locis, bis saltem in anno legantur in publica mensa.

§. 9. Si quis vero ipsorum adversus ea, quæ superius præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, pœnaque hujusmodi sit Sanctitati suæ, ac Sedi Apostolicæ reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus, & Protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta, & nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit.

§. 10. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Congregationum, Monasteriorum, Conventuum, Domorum, ac Locorum Regularium quorumcumque, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, vel titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, & cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis

tis tenoribus, & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio babenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nibil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habentes, quibus, quoad ea quæ supradictis quomodolibet adversantur, illis alias in suo robore permansuris specialiter, & expresse Sanctitatis suæ auctoritate derogat, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ die 21. Septembris 1624.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus Sacræ Congr. Secr.

3 Decretum ejusdem Sacræ Congregationis Innocent. XII. jussu editum moderatorium, & Incorrigibilium respective innovatorium.

Instantibus Procuratoribus Generalibus Religiosorum Ordinum pro moderatione Decretorum de Apostatis, & ejectis editorum a Sacra Congregatione Concil., & Sanctæ mem. Urbano Papa VIII. anno 1624. confirmatorum, ut facilior modus incorrigibiles ejiciendi præscribatur, Sacra Congregatio a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XII. super præmissis particulariter deputata, Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Carpinei, Casanate, Mariscotti, Norfolcia, de Lauræa, de Aguirre, & Colloredi, perpensis eorundem Procuratorum Generalium votis, ne consortio morbidarum pecudum cæteræ corrumpantur, & remedia hucusque ad sanitatem oblata male affectis officiant magis quam prosint, maturo examine, zelo regularis disciplinæ conservandæ censuit, statuit, & auctoritate ejusdem Sanctiss. Domini Nostri sibi specialiter attributa, hæc in posterum servanda decrevit.

1. Quod firmis, ac in suo robore semper manentibus prædictis decretis de Apostatis, etiam secundum eam partem, ubi agitur de ejectis, & ejiciendis, tamquam Sacris Canonibus, & communiori SS. Patrum menti conformibus quoad ejectos, eadem serventur, quæ in alio simili decreto bac præsenti die emanato de Apostatis, & Fugitivis statuta sunt, & indulta; Quodque ad præscriptam legem sanctæ mem. Gregor. IX. in cap. final. de reg. annuatim fugitivi requirantur, & respective cogantur ad claustra reverti.

2. Quod annus integer, qui in prædictis Decretis anni 1624. præscribitur in pœnitentia, & jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, & restringatur.

3. Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregat. Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscunque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus de Propria provincia Religiosis a Generali confirmandis de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis definiant, salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congreg. Concil. in causa recursus, & appellationis auctoritate.

4. Quod in posterum processus conficiatur juxta Regulas, Constitutiones, Ordinationes, & Stylum cujusque Ordinis, & Religionis, donec aliter fuerit a Sac. Congregat. provisum.

5. At quia nimia sine delectu facilitas recipiendi quoscunque Religionis ingressum petentes, & a Religione forsan alienos, duram satis tractu temporis necessitatem parit eosdem e Claustris ejiciendi, ne hujusmodi semina, quæ a principio ad fructum faciendum cadunt in terram bonam, paulatim contaminata inordinatis moribus usque ad incorrigibilitatem succrescant in paleas, eadem Sacr. Congreg. annuente Sanctissimo Domino Nostro sub interminatione Divini judicii, nec non privationis vocis activæ, & passivæ, ac dignitatum & officiorum obtentorum, cum inbabilitate ad eadem in posterum obtinenda, quibuscunque prædictorum Ordinum Superioribus districte præcipit & mandat omnia, & singula Decreta San. memor. Clementis VIII. registrata post Decretum san. memor. Urbani VIII. de Apostatis, & ejectis incipien. *Regularis*, *Sanctissimus*, *& Nullus*, una cum aliis subsequentibus Decretis, provisionibus, & respective moderationibus bis in anno legi, eadem ad unguem servari, pœnas in eisdem contentas innovari, & Capitibus Ordinum intimari, ne hujusmodi Decretorum transgressores, qui in lege gloriantur, per prævaricationem legis Deum inhonorent, & ne militiæ Christi adscripti tam de facili fiant desertores, ac profugi.

Datum Romæ die 24. Julii 1694.

C. Card. Mariscottus Pro-Præfectus.

4 Ex quibus Decretis colligitur quinque præ-
requiri ad expulsionem Incorrigibilis. Primum
est recidivatio expellendi in grave crimen. Se-
cundum est monitio seu pœna reiterata Reo
incussa ad ejus correctionem. Tertium est pro-
cessus institutus juxta Ordinum constitutiones
in ordine ad expulsionem. Quartum est for-
malis carceratio expellendi in jejunio & pœ-
nitentia. Et quintum est incorrigibilitas in
5 eodem. Recidivatio in ordine ad expulsionem
non requiritur quod fiat in idem crimen spe-
cie, sed sufficit quod fiat in alia delicta quam-
vis specie diversa; Unde si quis primo puni-
tus de fornicatione; secundo de percussione;
tertio de furto; denuo delinquit alio crimine,
videlicet proprietatis, Apostasiæ, & hujusmo-
di, potest ab Ordine ejici non minus, ac si
ter de eodem specie delicto fuisset punitus;
Novarr. *in Lucern. Regul. verb. Incorrigibilis*,
Pasferin. *de statu homin. tom.* 4. *quæst.* 289.
artic. 8. *num.* 563. Ricc. *part.* 4.° *decis.* 102.
Rodric. *tom.* 1. *q.* 30. *art.* 14. Anton. a Spiri-
tu S. *consult.* 74. *num.* 3. Portell. *verb. Ejice-*
6 *re num.* 2. & alii passim. Monitio seu puni-
tio debet esse trina; *argum. cap. Contingit* 45.
de sentent. excomm. ibi: *Tertio a te commonito
cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor.* Donat. *Pra-
xis Regul. tom.* 1. *tract.* 8. *de ejectis qu.* 10.
num. 2. Portell. *verb. Ejicere num.* 1. §. *secun-
do nota*, Matthæucc. *Official. cur. c.* 25. *n.* 16.
7 Ameno *pract. tit.* 5. §. 6. *num.* 26. Processus
debet esse instructus juxta cujusque Religionis
Stylum, & Constitutiones, & per ipsum de-
bent plene probari causæ expulsionis, nempe
quod Reus de delictis gravibus juxta jus com-
mune, aut proprii Ordinis constitutiones an-
tea fuerit ter punitus, aut Canonice, & ju-
dicialiter monitus, & his non obstantibus ni-
hilo melior factus, adhuc conversationem, &
vitam relaxatam continuet sine ulla spe emen-
dationis; *cit. decret. Urban. VIII.* §. 4. *& cit.
decret. Innocent. XII.* §. 4. & communis Do-
ctorum.
8 Carceratio formalis licet *ex tit. decr. Urban.
VIII.* §. 4. debuisset continuare per annum in-
tegrum, ibi: *Unius anni spatio in jejunio, &
pœnitentia probetur in carceribus*, ex cit. tamen
decret. Innocent. XII. §. 2. restringitur ad so-
los sex menses, ibi: *Quod annus integer, qui
in prædictis decretis anni* 1624. *præscribitur in
pœnitentia, & jejunio ad ejiciendos incorrigibi-
les, ad sex tantum menses continuos in posterum
9 coarctetur, & restringatur*. Tempus carceratio-
nis taxatum ad sex menses a Sacra Congreg.
Concil. *in cit. decret. jussu Innoc. XII. edit.*
debet esse continuum, & completum; sic ha-
betur ex declaratione Sacræ Congr. Concil. ad
dubia proposita a Procuratore Generali Ordin.
S. Mariæ de Mercede, ubi ad secundum du-
bium conceptum his verbis: *Secundo, an Re-
gularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis
delictis in diversis temporibus commissis in car-
ceribus detentus, possit uno carcerationis anno, ut
supra, interpolate expleto, tamquam incorrigibilis
a Religione ejici, si post dictum annum carcera-
tionis interpolatum, animo indurato in sua per-
tinacia perseveraverit, iterum delinquat?* sic præ-
cise respondit *Die* 21. *Junii* 1653. *Sacr. Con-
greg. Eminentiss. Cardinalium Concil. Trident.
interpretum, omnibus mature perpensis . . . . .
Ad secundum respondit, non sufficere annum car-
cerationis interpolate expletum, sed requiri spa-
tium unius anni continuum, & integrum*. Un-
de idem censendum est de carceratione ad sex
menses ex Decretis ejusdem Sac. Congregat.
sub Innocent. XII. restricta.
Hinc si reus e carceribus intra tempus præ- 10
fixum aufugiat, nequit incorrigibilis declara-
ri, & expelli, quia continua carceratio ad sex
menses est de substantia incorrigibilitatis, si-
cuti erat continua carceratio ad annum ante
decreta edita jussu Innocent. XII. ut patet ex
dicta declaratione Sacræ Congregationis Conc.
ad dubia &c. ubi ad primum dubium conce-
ptum his verbis; *Primo, an Regularis consti-
tutus in carceribus spatio unius anni in jejunio,
& pænitentia, ad finem, ut tamquam incorrigi-
bilis a Religione ejiciatur, si e carceribus fugiat,
(dicto carcerationis anno nondum expleto) &
inde sit captus, possit tunc, ut incorrigibilis eji-
ci, an vero, quid aliud faciendum sit?* sic præ-
cise respondit: *Ad primum respondit, Regula-
res delinquentes uti incorrigibiles a Religione eji-
ci non posse, anno carcerationis nondum expleto*.
Unde in tali casu optimum expediens est pe- 11
tere dispensationem a Sacra Congreg. Concil.
quæ ex tali fuga cognoscens evidenter ejus in-
corrigibilitatem, dispensare poterit, prout in
facti contingentia alias dispensavit, ut refe-
runt Donatus *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 1. *tract.*
8. *de Ejectis quæst.* 11. *num.* 9. Pirr. Corrad.
prax. dispens. Apostol. lib. 5. *cap.* 14. *num.* 31.
Ameno *practic. crim. tit.* 5. §. 6. *num.* 40. Car- 12
ceratio non debet esse ad solam custodiam,
sed debet esse qualificata arctatione, & pœ-
nitentia in carcere formali feris, & vectibus
munito sine caputio, & chorda, seu hujus-
modi, & in pane, & aqua simul cum flagel-
latione in publico Refectorio saltem aliquibus
hebdomadæ diebus, vel saltem qualibet feria
sexta,

sexta, ut colligitur *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. ibi : *Verum etiam unius anni* (modo sex mensium ex moderatoria sub Innocent. XII.) *spatio in jejunio & pœnitentia probetur in carceribus*, & tenent Bord. *tom.* 4. *p.* 3. *resolut.* 109. *num.* 44. Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. *quæst.* 13. *num.* 115. Matthæuc. *Official. Cur. cap.* 25. *num.* 17. & 18. & alii.

13 Incorrigibilitas est in eodem, qui vere dicitur incorrigibilis, si ter convictus & punitus de tribus gravibus, & atrocibus criminibus, & probatus per sex menses in carceribus in jejunio, & pœnitentia, non fuit emendatus, sed animo indurato adhuc perseverat in sua pertinacia, ut colligitur *ex cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis*, *cap. Cum ad Monasterium* 6. & *cap. Ea quæ* 8. *de statu Monachor. cap. Ut famæ* 35. & *cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* & *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. & tenent Pasqualig. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *num.* 1058. Matthæuc. *loco cit. num.* 15. Portell. *in dub. Regul. verb. Ejicere num.* 1. *vers. Secundo nota*, ubi sic subjungit : *Unde colligo non sufficere, quod Religiosus committat tria crimina atrocia ex una quasi vice morali, unum post aliud, vel simul, ut dicatur incorrigibilis, si non sit ter punitus cum distinctis intervallis, & distinctis punitionibus, sed opus est, ut per intervalla fiant crimina, & cuilibet adhibeatur punitio, & Monachus non resipiscat, alias non diceretur incorrigibilis, quia pertinacia proprie consistit in resistentia per distinctas objurgationes, non vero satis colligitur ex una solum resistentia; & ipsum nomen incorrigibilis proprie non denotat continuationem ad crimina, sed respectum ad correctionem, vel punitionem ter contemptam.*

14 Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsione non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, & tertiam punitionem, iterum delinquit; Passerin. *de hominum stat. quæst.* 189. Bordon. *tom.* 4. *part.* 3. *resol.* 108. Pellizar. *tract.* 9. *cap.* 4. *num.* 232. Barbosa *in cap. Cum non ab homine* 10. *de Judic. num.* 10. Sanctorus *de pœn. cap.* 19. *q.* 2. contra Amenum *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quæst.* 11. *per tot.* Et ratio est, quia ut recte dicunt citati Doctores, carceratio sive *annualis* ex decretis jussu Urbani VIII. editis, sive *semestris* ex moderatoria sub Innoc. XII. statuta ad experimentum incorrigibilitatis, fuit inducta ad effectum removendi incorrigibilem a sua pertinacia & obstinatione in peccatis; sed tertio punitus, & (ut supponitur) emendatus, non habet a quo per carcerationem removeatur : ergo ad hoc ut habeatur fundamentum talis carcerationis non potest carcerari, nisi, postquam compleverit pœnitentiam de tertio delicto, adhuc quarto delinquat; aliter talis carceratio esset injusta, cum jam pro tribus patratis delictis, trinam sibi impositam pœnitentiam compleverit, & jura improbent binam punitionem in idem crimen. Nec valet quod 15
dicit Amenus *loc. cit. num.* 106. nempe quod, data nostra sententia, oporteret, quod ante expulsionem quinquies deliquisset expellendus, nempe ter ante carcerationem; semel pro carceratione ineunda, & illa peracta, iterum pro effectu expulsionis; quod secundum ipsum inauditum est, nec apud ullum auctorem invenitur necessaria patratio quinque criminum successivorum. Non valet, inquam, quia licet hoc non explicite, dixerunt tamen implicite citati pro nostra sententia Doctores. Et hoc est maxime consentaneum citat. *Decretis sub Urbano VIII. editis*, *ubi* §. 4. sic expresse habetur : *Cæterum Sacr. Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternæ Charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum, fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur.* Et consonat textus *in cap. Contingit*, 45. *de sentent. excommunic.* ubi sic expresse statuitur : *Mandamus ut tales, si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare, illius efficiantur immunitatis extorres, quæ pro Clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta;* ubi nota illa verba : *Si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare*, per quæ evidenter demonstratur non posse deveniri ad ulteriorem pœnam, nisi trinæ monitioni, seu punitioni superveniat contemptus, seu relapsus; & quamvis ibi, ut alias recte observat Amenus *loc. cit. num.* 104. sit sermo de sententia definitiva, & non de interlocutoria, ut in nostro casu; tamen adhuc facit pro nobis per rationem adductam sub num. 14. & ne alias innocens injuste vexetur, cum punitus, & emendatus pro innocente habeatur. Quam ob rem statuta Salmanticensia in Ordine Minorum *cap.* 7. *vers. Quicumque Frater Ord. Seraphic. tom.* 3. *fol.* 32. *col.* 1. redarguunt, & puniunt veluti infamatores & calumniatores objicientes alicui delictum, de quo punitus, & emendatus fuit.

Incorrigibilis, completo carceris tempore, 16
In-

non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium deber durare, & apparere incorrigibilitas pro expulsione; sic colligitur ex verbis *cit. decr. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Elapso autem anno* (nunc sex mensibus ex dict. moderatotia sub Innocent. XII. §. 2.) *si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit ..... ejici tandem possit*; Passerin. *de homin. stat. tom. 3. q. 189. art.* 8. *n.* 585. Ameno *loc. cit. qu.* 14. *n.* 1. Donat. *loc. cit. q.* 19. Pasqualig. *loc. cit.*
17 *n.* 1070. Quod autem adbuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium, duobus modis cognosci potest, signis scilicet, vel factis. Signis cognoscitur, si reus minime se humiliatum ostendat, ac de præteritis delictis non pœnitens, immo potius pervicax & obduratus appareat, in blasphemias, imprecationes, & minas erumpendo ob talem incarcerationem, dicendo se velle de suis æmulis ulcisci, & hujusmodi. Factis autem cognoscitur, si se simulans emendatum, eductus de carcere, redit ad pristinum vomitum alia facinora perpetrando. Unde si post carcerem probatorium uno ex his duobus modis appareat adhuc durare incorrigibilitatem, ea redacta ad formam judicii per claras probationes, potest tunc servatis aliis servandis expelli; sic *cit. Doctores*.

18 Non adest tamen obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obligatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Judici, vel in carcere eum adhuc detinere, vel ad expulsionem procedere, ut apparet *ex cit. decretis jussu Urbani VIII. editis*, ibi: *Ejici tandem possit*, quibus verbis denotatur facultas, non autem obligatio ejiciendi; Sanctor. *de pœnis. quæst. 3. cap.* 19. *fol.* 155. Matibzuc. *loc. cit. num.* 22. Ameno *loc. cit. n.* 122.

19 Facultas expellendi incorrigibiles *in Decretis jussu Urbani VIII. editis* §. 4. erat restricta ad Generalem tantum cum consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis, ibi: *Ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congr. Gene-*
20 *ralibus*. In decretis autem editis *jussu Innoc. XII.* §. 3. extenditur ad Provinciales, accedente approbatione Generalis, ibi: *Quod facultas Generali Ordinum de consilio, & assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, & Congregationibus Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus e propria Provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant. Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus, & appellationis, auctoritate*. Non potest tamen nec 21
a Generali, nec a Provinciali, hæc potestas expellendi alteri delegari, ut habetur ex responsione Sacræ Congregat. Concil. data die 21. *Junii* 1653. antequam fuisset extensa ad Provinciales per d. Decreta sub Innoc. XII. edita 24. *Julii* 1694. Interrogata enim tunc per varia proposita dubia a Procuratore Generali Ordinis S. Mariæ de Mercede; Ad tertium dubium propositum sub his verbis: *Tertio, An Generalis Ordinis possit delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus pro eorum Provinciis, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus; & an delegatio sit a Generali facienda in quolibet casu, an vero indefinite in omnibus casibus?* Respondit: *Generalem Ordinis non posse delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus per eorum Provincias, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus*.

Electio sex graviorum Patrum a dictis De- 22
cretis statuta licet per prima edita sub Urbano debuisset fieri in singulis Capitulis, vel Congreg. Generalibus, ut patet *ex* §. 4. ibi: *De consilio & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus*; per secunda tamen decreta edita sub Innocentio potest fieri in Capitulo, vel Congregatione Provinciali, & debet per Generalem confirmari, ut patet *ex* §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregat. Provincialibus sex gravioribus e Provincia Religiosis, a Generali confirmandis*. Talis electio non 23
est necesse, quod fiat per vota totius Capituli, sed sufficit quod fiat per vota totius Diffinitorii Generalis pro toto Ordine, & per vota totius Diffinitorii Provincialis pro Provincia; sic colligitur ex verbis ipsorummet Decretorum, quæ tribuunt facultatem eligendi illos sex Patres in Capitulis, ac in Congregat. Generalibus, ut patet in primis editis sub Urbano *d.* §. 4. ibi: *Eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus*; & in secundis editis sub Innocentio *d.* §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregationibus Provincialibus*; atqui ad Congregationes sive Generales, sive Provinciales soli respective Diffinitores accedunt, ergo &c. Sic Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. ubi *in Summario decret. edit.*

edit. sub Innocent. XII. sub num. 33. sic habet: *Talis electio fieri debet in Capitulo, vel Congr. & per Generalem confirmari*, & ibid. *quæst.* 16. *num.* 136. *in fine*, sic concludit: *Ergo cum solum Diffinitorium corpus Congreg. Capitularis constituat, ipsi incumbit annuatim hos sex Patres eligere, quorum approbatio* (ut habet citatum Decretum) *a Generali est attendenda*.

24 Si nec a Religione, & nec a Provincia hujusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sacram Congregationem Concilii in singulis casibus, ut habetur ex responsione ejusdem Sacræ Congregationis ad dubia ei proposita a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, inter quæ cum quintum esset conceptum his verbis: *Quinto: Quod si a Religione hujusmodi sex Patres non fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione Generali, quid faciendum sit usque ad primum Capitulum Generale? Ad quintum respondit, recurrendum ad Sacram Con-*
25 *gregationem in singulis casibus*. Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congregatione Generali pro toto Ordine, & non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine; sicuti fiebat ante decretum sub Innoc. XII. editum extensivum hujusmodi facultatis ad Provin-
26 ciales. Et sic si aliquis ex electis in Provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex his qui fuerunt pro toto Ordine electi, cum possit eorum votum etiam per Epistolas mitti, & haberi, ut patet ex responsione Sacræ Congregationis ad sextum dubium d. Procuratoris Generalis S. M. de Mercede, ibi: *Sexto: An sufficiat ut Prælatus Conventualis, seu Provincialis conficiat processum stylo Religionis servato, & illius summarium transmittat Generali Ordinis, seu illius Delegato, qui adhibitis sex Patribus, quilibet eorum videat eumdem processum, & trasmittat votum suum per literas eidem Generali, seu Delegato? Ad sextum respondit, processus esse conficiendos juxta stylum, & consuetudinem Religionis, & illorum transumptum authenticum esse transmittendum ad singulos ex sex Patribus electis, qui per literas possunt votum dare*. Ame-
27 no *loc. cit. q.* 16. *num.* 139. Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate Virtutis, scilicet peritiores in Sacris Canonibus, rebus Criminalibus, & statutis Religionis; non autem graviores gravitate molis, aut præcise gravitate ætatis, vel graduationis. Unde Provinciales, Custodes, & Diffinitores, aliique graduati, qua præcise tales, non censentur ex gravioribus Patribus intentis, & volitis a citatis Decretis, cum non semel isti Sacros Canones, res Criminales, & statutorias leges nesciant cum non didicerint; ut docet experientia, & recte observant Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 137. Matthæuc. *loc. cit. num.* 24. & alii passim.

Pro ferenda sententia Diffinitiva super ex- 28
pulsione incorrigibilis non requiritur, quod singula sex Patrum vota concordent, sed sufficit ut major pars consentiat; sic habetur expresse ex responsione Sacræ Congregationis Concilii ad dubium septimum ex propositis a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, ibi: *Septimo: An Generalis, seu delegatus possit ferre sententiam ejectionis a Religione, quando a tribus ex sex Patribus electis, seu ab illorum majori parte dicta sententia approbetur: An potius sit necessarium ut omnes sex dent votum, itaut ex defectu voti etiam unius non possit sententia valide ferri? Ad septimum respondit, sententiam ejectionis a Religione ferri debere, saltem de voto majoris partis sex Patrum electorum*. Unde ex hoc decreto aperte 29
sequitur, quod si vota sint paria, tria nempe stent pro expulsione, & tria dissentiant, tunc non potest definitive procedi ad ejectionem, quia, ut expresse dicit Decretum, sententia ejectionis debet ferri *saltem de voto majoris partis sex Patrum Electorum*; & quando requiritur consensus majoris partis Collegii ad hoc quod Superior possit aliquid facere, non sufficit æqualitas votorum Collegii, ut recte docet Glossa communiter recepta in *cap. Si ab Episcopo*, §. *Cum vero, in verb. assensu; Ne sede vacante in 6.* Nec in casu paritatis voto- 30
rum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum præbere sub prætextu concessionis factæ talibus Superioribus Ordinis Minorum de observantia ab Urbano VIII. 10. *Novembr.* 1642. Constitut. incipient. *Religiosos viros*, & a Sacra Congreg. Episcopor. & Regular. 13. *Mart.* 1653. Decreto incipient. *Sacra Congregatio*. Quia tales concessiones loquuntur expresse de electionibus faciendis a Vocalibus, aliisque negotiis decidendis per Diffinitoria Provincialia, cujus generis non est illud ejectionis incorrigibilium, super quos Vocales, & Diffinitores, qua tales, votum non habent, cum ex citatis decretis sub Urbano VIII. & Innocentio XII. editis sint pro hoc specialiter eligendi sex ex gravioribus Patribus.

Sententia Definitiva expulsionis incorrigibi- 31
lium

lium non potest fieri nisi prius instructo secundum cujusque Religionis stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum præscriptum; *cit. decret. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Tumque non, nisi instructo secundum eorum stylum, & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum*
32 *præscriptum*. Constructo & absoluto processu est actorum copia exhibenda Reo, eique assignandus benevisus Advocatus cum congruis terminis ad defensiones necessariis; Completis exinde ab assignato Advocato defensionibus, eisque præsentatis Patribus electis, & ab ipsis una cum causis expulsionis ad unguem libratis, & suo voto in scriptis tradito, debet Provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, & defensionum notitia cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis transmittere ad Generalem, a quo habita approbatione, si Reum expellendum judicaverit, poterit ad definitivam sententiam expulsionis procedere; ita habetur *ex* §. 3. *decr. edit. sub Innocentio XII.* ibi: *De illorum consilio, & assensu causas hujusmodi cognoscant, & ad effectum ejiciendi incorrigibiles suæ Provinciæ, & ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant.*

33 Lata sententia debet intimari Reo, qui si intra debitum tempus ad S. Sedem & Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente; Quod enim ipse possit sic appellare, habetur expresse ex cit. §. 3. decret. edit. sub Innocentio XII. ibi: *Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in cau-*
34 *sa recursus, & appellationis auctoritate*. Tempus ad appellandum concessum, sunt decem dies a die latæ, & intimatæ sententiæ, seu scientiæ numerandi, ut expresse habetur *in Authent. hodie, juncta Glossa ibid. Cod. de appellat. & cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *quæst.* 6. ubi sic expresse statuitur: *Sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per Procuratores, sive per defensores, vel Curatores, & Tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiæ numerandum Judicibus ab his, quorum interest, offerri*. Et expresse etiam habetur in *cap. Quod ad consultationem* 15. *de sentent. & re judicat.* ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit*: Et etiam textu expresso habetur in *cap. Carcerationi* 8. *de appellat. in*
6. ibi: *Quisquis ex eis gravatum se reputans per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, infra decem dies, postquam scriverit, si velit, appellet. Post decendium vero eidem aditus non pateat appellandi*. Si ve- 35
ro non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia a carcere educi, & coram tota Religiosorum communitate corona Clericali, & Regulari privari, & per Superiorem forma habitus Regularis exui, & confusibiliter ejici in habitu Clericali sub jurisdictione & obedientia Ordinarii loci victurus, ut præscribitur in *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint.*

Sententia expulsionis est statim significanda 36
a Superiore Ordinario loci, *cit.* §. 4. ibi: *Proindeque Generalis*, (seu Provincialis; si ipse in vim decreti sub Innocentio XII. sententiam pronunciaverit) *illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur*. Formula autem, secundum quam est significanda, datur per extensum a Peyrino *formul. Prælat. lit. E. cap.* 39. ab Ameno *loc. cit. p.* 2. *n.* 57. a Matthæuc. *loc. cit. n.* 30. fere ut sequitur.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ord. S. N. Ill., ac Reverend. D. Episcop. N. salutem in Domino.

Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi 37
vestræ notum sit, quatenus nos ad Canonum, & Apostolicarum Constitutionum formam, ac Decretorum Sacræ Congregationis Concilii de Apostatis & Ejectis sub die 21. *Septembr.* 1624. *& die* 24. *Julii* 1694. *respective emanatorum, procedentes per nostram definitivam sententiam, quam in scriptis tulimus hoc anno* 1737. *die* 6. *Februarii, a nostra Religione tamquam incorrigibilem P. F. N. Religionis præfatæ expresse professum, & ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur Ordo; si vero Laicus, id notetur) *dimisimus, & ejecimus, habitu Religionis nudatum. Quod Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationi vestræ* (*de cujus Diœcesi ipse est*) *significandum esse censuimus, ut & nos Apostolicis obtemperemus mandatis, & pecoris sui vultum possit Dominatio Vestra cognoscere, eaque etiam circa præfatum N. exequi valeat, quæ in præfato decreto anni* 1624. *die* 21. *Septembr. peragenda jussit dicta Sacra Congregatio Concilii; Et Dominus sit Illustrissimæ, & Reverendissimæ*
Do-

Dominationi vestræ propitius. In quorum fidem præsentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque munitas dedimus ex Conventu N. Anno .... Mense .... Die ....

F. N. Provincialis.

38 Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, & inquirere an Regularis sit juste, vel injuste ejectus. Ameno *loc. cit. p.* 3. *q.* 1. *n.* 4. Pasqual. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *n.* 974. Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *tr.* 8. *de Ejectis q.* 55. *num.* 3. Matthæuc. *loc. cit. num.* 32. *& alii*. Et colligitur *ex cit.* §. 4. *decret. Sacræ Congreg. Concil. sub Urbano VIII. edit.* ubi Regulares ad nihil aliud tenentur, nisi Episcopo loci expulsionis sententiam notificare. Tum quia recognoscere causam ab alio Judice actitatam est actus jurisdictionis, quæ non potest ab Ordinario exerceri in Regulares, qui sunt ab ipso exempti, *cap. Nimis iniqua* 16. *& c. Nimis prava* 17. *de excessibus Prælator. c. Ne aliqui* 5. *de privileg.* Nec in hoc casu Ordinarius se habet ut Judex appellationis, cum in causis expulsionis sit facienda appellatio ad S. Sedem, & Sacram Congregationem Concilii, ut colligitur *ex cit.* §. 3. *decret. Sacr. Congr. Concil. sub Innocentio XII. edit.* ibi: *Salva semper Sanctæ Sedis, & Sacræ Congregationis Concilii in causa recursus & appellationis auctoritate*.

39 Si Ejectus petat a Superiore literas testimoniales expulsionis, poterunt ei concedi sub hac formula tradita ab Ameno *loc. cit. p.* 2. *num.* 99. & Matthæuc. *loc. cit. num.* 31. & ab aliis passim.

F. N. Provincialis Provinciæ N. Ordinis S. N. omnibus præsentes literas inspecturis, pariter ac lecturis pacem veram, & salutem in Domino.

Noveritis qualiter justis de causis animum nostrum moventibus, considerantes causam, & causas, de quibus in processu per nos anno Domini 1737. *a die* 6. *Februar. contra P. F. N. ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; & si fuerit Clericus exprimatur suus Ordo; & si Conversus id notetur) *Nostræ Provinciæ N. Ordinis S. N. expresse professum in sæculo nominatum N. N. de consilio & assensu eorum, ad quos spectat, ad præscriptum decretorum de Apostatis, & Ejectis de anno* 1624. 12. *Septembr., & de anno* 1664. 24. *Jul., constricto, maximo animi nostri mærore, ac necessitate fere compulsi, omnibus de jure requisitis tentatis, & Juris ordine servato peractis, prædictum N. N. a nostra Religione expulimus, ac habitu Religioso nudatum dimisimus, expulsumque, & dimissum his literis declaramus. In quorum fidem præsentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque Provinciæ munitas præfato N. N. pro suæ conscientiæ securitate tradidimus, & concessimus. Datum in Conventu Nostro N. Die .... Mense .... Anno ....*

F. N. Provincialis.

Ejectus debet se præsentare illi Ordinario, 40 in cujus Diœcesi est Conventus, a quo ejicitur, & tenetur incedere in habitu Clericali, *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint*.
Nequit tamen ejectus nec in suscepto Ordine 41 ministrare, nec ad alios ascendere, *cit. decret. edit. sub Urbano VIII.* §. 6. ibi: *Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut moderandi*. Et si exerceat Ordines quos 42 habet, fit Irregularis, quia violat suspensionem, qua *ex cit. decret.* est perpetuo ligatus; Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *tract.* 8. *q.* 38. Pasqual. *ad Lauret. de Franch. n.* 1005. Ameno *loc. cit. part.* 3. *quæst.* 5. *n.* 26. Ejectus nedum 43 nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi, & docendi, ut habetur *in Mari Magno Ordinis Prædicatorum* §. 24. *in Mari Magno Minorum* §. 24. *in Mari Magno Carmelitarum* §. 93. *&* 94. *in Mari Magno Minimorum* §. 36. *&* 45. *in Mari Magno Servitar.* §. 49., ubi datur facultas Superioribus Religionum hujusmodi ejectos excommunicandi, si intra limites suarum Provinciarum, vel districtum, ausi fuerint concionari, Confessiones audire, & docere, quæ concessiones adhuc vigent, ut tradit Passerinus *de homin. stat. q.* 189. *art.* 8. *num.* 640. Ameno *loc. cit. n.* 35.
Accedit ratio, quia expulsus laborat infamia juris, & facti, ut solide probat Ameno *loc. cit. n.* 51. infamis autem est incapax officiorum spiritualium, nequit esse Judex ordinarius, Delegatus, Procurator, Accusans, aut Testis, aut Tabellio nisi rogatus a partibus, *c. Infamis persona* 1. *& c. Infames* 2. *caus.* 3. *q.* 7. *c. Scisci-tatus* 3. *de rescriptis:* Unde a fortiori nequibit assumi ad Apostolicum Evangelizandi ministerium. Rodriq. *tom.* 1. *q.* 30. *n.* 21. Mirand. *tom.* 1. *quæst.* 44

quæst. 50. *art.* 5. Peyrin. *de Religiof. fubd. q.* 1. *c.* 25. §. 1. Ameno *loc. cit. n.* 35.

45 Jufte & legitime ejectus non poteft prætendere alimenta a Religione ; Cum enim fua culpa fit expulfus, fibi imputet, fi fibi ipfi relinquitur , & providentia paterna privatur , quia hæc eft pœna fuæ culpæ proportionata ; Donat. *loc. cit. quæft.* 31. Pafqualig. *loc. cit.*
46 *num.* 991. Paffer. *loc. cit. num.* 657. & alii. Sic nec Religiofi Societatis Jefu, qui poft vota fimplicia, ante folemnem Profeffionem , a dicta Societate ab ejufdem Præpofito Generali juxta facultatem fibi a Sede Apoftolica conceffam, dimittuntur, ulla ab eadem Societate prætendere poffunt alimenta , aut congruam fuftentationem , licet dum in ea viverent , titulo Religiofæ paupertatis ad Sacros , etiam Presbyteratus , Ordines promoti fuerint , ut noviffime ftatuit , ac declaravit Benedictus XIII. hac fua Conftitutione , quæ hic ad litteram datur.

BENEDICTUS XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Injuncti Nobis Divinitus Paftoralis Officii ratio poftulat, ut in his Apoftolicæ noftræ folicitudinis partes libenter interponamus , per quæ Religioforum Virorum in Vinea Domini excolenda ftrenue laborantium, propriæque, & alienæ animarum faluti jugiter incumbentium quieti , atque tranquillitati opportune confulitur. Cum itaque, ficuti accepimus, Societatem Jefu multoties ante hac moleftari, ac in judicium trahi contigerit ab eis, qui poft exactum probationis biennium, ac vota fimplicia in eadem Societate emiffa , ante tamen folemnem profeffionem per illius Præpofitum Generalem juftis , ac rationabilibus de caufis juxta facultates fibi a Romanis Pontificibus Prædecefforibus noftris attributas, ex ipfa Societate dimittebantur , alimenta fcilicet , feu congruam fubftentationem fibi a dicta Societate deberi , & confequi prætendentes , propterea quod , dum in illa degebant , ad Sacros Ordines abfque Beneficio Ecclefiaftico , & Patrimonio , fed Religiofæ paupertatis titulo promoti fuiffent ; Licet autem fatis perfpectum , exploratumque fit , æqui bonique rationi nufquam confentaneum effe , quod Societas præfata , quæ in illis emendandis jure fuo utitur , alimenta, feu fubftentationem hujufmodi fuppeditandi oneri obnoxia remaneat , minufque , quod ipfi ex fua culpa , quæ dimiffioni caufam præbet, utilitatem, & commodum reportent, atque ita pluries a Congregatione pro tempore exiftentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum re accurate difcuffa decretum, ac refolutum fuerit : Nihilominus facile evenire poffit fimiles quæftiones in pofterum quoque, non fine prædictæ Societatis perturbatione , ac difpendio, moveri , feu inftaurari , nifi ejus aditus præcludatur ; hinc eft quod Nos eamdem Societatem Jefu, quam ob fingularia fua in hanc Sanctam Sedem merita peculiari Apoftolicæ dilectionis profequimur affectu , a quacumque lite , & moleftia , quæ exinde deinceps oriri poffet, eximere, ac omnem defuper controverfiæ occafionem fubmovere cupientes, ipfamque Societatem fpecialis favore gratiæ profequi volentes , motu proprio, ac ex certa fcientia , & matura deliberatione noftris , deque Apoftolicæ poteftatis plenitudine , hac noftra perpetuo valitura Conftitutione ftatuimus , ac declaramus , memoratam Societatem Jefu non teneri , nec obligaram effe ad ullam fubminiftrationem five congruæ fubftentationis , five alimentorum , five alio quocumque titulo , & caufa illis faciendam , qui poft biennium probationis , & emiffionis Votorum fimplicium extra dictam Societatem a fuis Superioribus ejiciuntur , tametfi dum in ea permanebant ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines fine Beneficio Ecclefiaftico , ac Patrimonio, & ad titulum religiofæ paupertatis promoti fuerint. Sicque & non aliter in præmiffis per quofcumque Judices ordinarios, & Delegatos &c.

Non obftantibus Apoftolicis, ac in Univerfalibus, Provincialibufque &c.

Quibus omnibus , & fingulis , illorum tenores præfentibus pro pleno & fufficienter expreffis, &c.

Volumus autem , ut præfentium Litterarum tranfumptis feu exemplis, &c.

Dat. Rom. apud S. Petrum fub Annulo Pifcat. die 14. *Junii MDCCXXVIII. Pontificatus noftri Anno quinto.*

F. Card. Oliverius.

Regularis injufte ejectus poteft compellere 47
Monafterium ad alimenta futura , & etiam præterita, fi illa mutuo accepit ; *Sic communis Doctor.* cum Pafferino *de homin. ftat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *num.* 649. Vide verb. *Alimenta num.* 41. Sic etiam lite pendente pro validi- 48
tate expulfionis Ejectus debet ali ex bonis Monafterii, donec fit lata fententia de juftitia , aut

aut injustitia illius; Imola *in Clementin.* 1. *de statu Monachor. num.* 37. Cardinal. *q.* 4. *n.* 7. §. *Quia vero*, Surdus *de aliment. tit.* 1. *q.* 126. *num.* 10. Velascus *conf.* 7. *num.* 3. *fol.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 35. *num.* 21. Bartol. *tract. de aliment. num.* 43. Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 8. Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *num.* 649. qui addit Monasterium non solum obligati pro eo tempore ad alimenta, sed etiam ad illi subministrandas expensas pro lite, allegatque Velascum *loc. cit.* & Palaum *tract.* 16. *disp.* 4. *part.* 10. *num.* 11. quibus consentit Sanchez *loc. cit.* & Ameno *locis citatis num.* 21.

49 Ejecti stantes in sæculo tenentur ad vota essentialia Religionis. *Est communis* cum Molina *tom.* 1. *de justitia d.* 140. *& tom.* 2. *disp.* 276. Sanchez *lib.* 6. *Moral. cap.* 9. *num.* 27. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. & colligitur *ex c. Ne Religiosi* 24. *de Regular.* innovato *in cit. decret. sub Urbano VIII.* §. 7. ubi statuitur hos ejectos (licet juste, & perpetuo) censuris Ecclesiasticis cogendos esse redire ad Religionem, ergo signum est eos adhuc obligari vinculo suæ Professionis, alias ad reditum adstringi non possent, cum nemo possit cogi ad amplectendum Religionis institutum, a quo libet

50 est. Est tamen advertendum, quod licet in ejectis perseveret rigorosa, & omnimoda obligatio castitatis, taliter quod si contrahant Matrimonium, sit ipso facto nullum, & incidant in excommunicationem, *ex Clementin. unica de consanguinitat. & affinit.* tamen obligatio paupertatis, & obedientiæ suspenditur quo ad executionem, & observantiam multorum juxta capacitatem sui status; cum enim sint privati providentia Religionis, acquirunt administrationem rerum temporalium, possunt negotiari, civiliter se obligare, de acquisitis disponere ad finem procurandi sibi alimenta, quæ remanendo in Claustris per votum paupertatis erant sibi interdicta; Item non obtenta facultate Superioris possunt pro suo libito mutare domicilium, & libere agere quæ ad suum statum occurrunt, quæ in Claustris nequibant facere ratione voti obedientiæ, nisi ad placitum Superioris. (*a*)

Similiter obligatio aliorum votorum supra 51
tria essentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliarumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali præceptarum suspenditur quo ad illa, quæ pugnant cum statu in quo reperiuntur, & perseverat quo ad ea quæ compatiuntur cum eorum statu, & possunt commode observare; S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 16. *cap.* 5. §. 8. Silvester *verb. Religio* 6. *q.* 17. Cordub. *in Regul. S. Francis. cap.* 2. *quæst.* 21. *punct.* 3. Rodriq. *tom.* 1. *q.* 30. *art.* 20. *cum suo comp. resolut.* 57. *num.* 6. Mirand. *tom.* 1. *Manual. Prælator. q.* 52. *art.* 5. *concl.* 1. Portell. *in dub. Regular. verb. Ejicere num.* 5. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito q.* 1. *cap.* 25. §. 1. *vers. dico quarto*, Villalobos *part.* 2. *tract.* 35. *difficult.* 39. *num.* 5. Passerin. *de hom. stat. tom.* 3. *q.* 189. *num.* 620. *& seq.* Donat. *l. cit. quæst.* 52. *per tot.* ubi sub *num.* 9. expresse dicit *quod hæc est vera sententia*, *& verior, ac tutior in praxi pro conscientia omnino amplectenda*. Colligitur *ex cit. cap. Ne Religiosi* 24. *de Regularib. & cit. Decret. sub Urban. VIII.* §. 7. per rationem adductam supra *num.* 49. Tum quia Ejecti per expulsionem a Religione non fiunt melioris conditionis quam alii, alias ex propria iniquitate commodum repor-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Regularibus e suo Ordine ejectis licita haud esse videtur negotiatio, contra ac sentit Auctor hoc eodem in loco. Etenim adeo certum est, Ecclesiasticis vitis interdictam esse a Sacris Canonibus negotiationem, ut nulla id probatione egere videatur; atqui vero nullus inficiari potest, ejectos remanere Ecclesiasticos, atque adeo ad ea omnia servanda teneri, quibus Ecclesiastici subjiciuntur. Accedit, quod ejecti ex aliquo Religiosorum Ordine in habitu clericali incedere tenentur, ut habetur §. 4. Decreti Sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. anno 1624. *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant*: Atque ipsemet Auctor hujus articuli *num.* 62. idipsum defendit. Atqui vel hoc ipso illicita censeri debet ejectis negotiatio, quia inde maximo scandalo afficerentur fideles. Excipiendus est tamen necessitatis veræ, non quæsitæ casus, in quo certe negotiari possunt. Quantum vero ad obligationem votorum, dicimus sententiam illorum Auctorum, quos infra *n.* 51. laudat Auctor noster, minime probabilem esse; Nam nisi afferantur rationes, quæ eidem probabilitatem aliquam valeant conciliare, nudam Auctorum illorum auctoritatem nulla probabilitate gaudere existimamus.

reportarent, contra Jura, quibus expresse dicitur, quod malitiæ non sit indulgendum, & quod fraus, & dolus nemini debeant patrocinari, & signanter *l. In fundo*, *ff. de rei vindic.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*, *l. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis*; *l. Si Legatarius*, C. *de legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*; *c. Sedes* 15. *de rescript.* ibi: *Quia fraus & dolus ei patrocinari non debent*; *cap. Tua* 12. *de Clericis non resident.* ibi: *Cum fraus & dolus nemini debeat patrocinium impartiri*, cum Concordantiis. Tum etiam quia ex communi Doctorum Regulares assumpti ad Episcopatum tenentur ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ sunt compatibilia cum eorum dignitate: ergo a fortiori erunt obligati ejecti ad observanda Vota, & Regulam sui Instituti in iis, quæ compatiuntur cum eorum statu, ne dicatur quod Regulares ejecti sint melioris sortis, quam Regulares Episcopi, & ex sua culpa hoc magnum commodum reportent, quod quia rebelles, idcirco sint immunes ab obligatione servandi leges contra *Jura adducta*. Tum tandem quia, si Regularis incidat in Turcas, & captivus fiat, obligatur ad Vota, & observantias Regulares, prout potest, & suus status permittit, ergo si ad illa obligatur, licet extra Claustra, talis Religiosus innocens, a fortiori obligatur Ejectus

52 qui est reus. Fateor tamen quod etiam contraria opinio sit probabilis, ex quo illam non spernendis rationibus defendant plurimi magni nominis Doctores cum Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *qu.* 3. *n.* 52. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 116. Barbosa *in cap. Final. de Regularibus num.* 12. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. *q.* 2. *num.* 5. Lezana *part.* 1. *cap.* 23. *num.* 17. Navarr. *comment.* 3. *de Regularib. num.* 26. & *consil.* 78. *n.* 2. *de Regularib.* (*a*)

53 Ejectus juste tenetur se corrigere, & similiter petere ut iterum admittatur, sic tenent Barbosa *ad c. final. de Regularib. num.* 7. Fagnan. *ibid. num.* 9. Donat. *l. cit. quæst.* 25. *per tot. lib.* 6. *moral. cap.* 9. *num.* 25. Tamburin. *tract.* 3. *disp.* 8. *qu.* 8. *num.* 1. Less. *lib.* 2. *c.* 41. *num.* 111. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. *n.* 6. Lauret. de Franchis *de Regularibus ejectis q.* 2. Vasquez *part.* 2. *disp.* 165. *num.* 87. Bordon. *part.* 2. *resolut.* 108. *num.* 20. Cordub. *in Regul. S. Francisci cap.* 2. *q.* 21. Lezana *tom.* 1. *c.* 28. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 972. Silvester *verb. Religio* 6. *qu.* 11. & alii passim. Et ratio est, quia sicuti habens votum simplex Religionis tenetur ex parte sua non ponere obicem, & curare quantum potest ut admittatur in Religione quam vovit; ita a fortiori qui religiosam vitam professus est, tenetur ex vi voti se idoneum reddere, mores suos corrigere, & instare, ut iterum recipiatur. Tum quia Ejectus non debet ex sua malitia reportare commodum libere manendi in sæculo, alias fieret melioris conditionis quam alii Religiosi, & via aperiretur delictis, dolis, & fraudibus contra *Jura adducta sub n.* 51.

Juste Ejectus potest cogere Religionem, ut 54
se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum, habetur expresse *ex* §. 7. *cit. Decret. sub Urbano VIII.* ibi: *Ac postremo censuit esse innovandam, & suæ Beatitudinis auctoritate innovat Constitutionem felic. record. Gregor. IX. relatam in c. fin. de Regularibus. Ac præterea eam Constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste diffinitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit*; Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 9. Navarr. *lib.* 3. *consil. tit. de Regul. consil.* 18. Molina *tom.* 1. *de justit. disp.* 14. Matthæucc. *l. cit. num.* 33. Ameno *de Incorrigibilium expulsione part.* 3. *quæst.* 16. *num.* 69. & *seq.* Donat. *l. cit. qu.* 26. & passim alii, qui scripserunt post *cit. Decret.*

Nota Romani Theologi.

(*a*) Ejectus ex Ordine regulari non liberatur a solemni obligatione, quam in professione contraxit non cum Regularibus, sed cum Deo. Privatur quidem sua culpa bonis, quibus fruebatur, Communitatis, sed obligatio in eo manet servandi vota, & alia, quæ Deo pollicitus sit. Et si illa obligatio manet in eo qui captivus apud Turcas maneat, ut Auctor innuit *num.* 51. cum hoc manere obligatio non debebit, qui propria culpa a Regularibus e propria sit societate dejectus? Numquid culpa prodesse ei poterit ad exuendas obligationes, quas cum Deo contraxit? Jure enim naturæ vota servare adstringimur. Itaque improbabilis omnino est Sanchezii, aliorumque opinio.

Decret. edit. sub Urbano VIII. Et ratio est quia ex *dict. Decret.* sola incorrigibilitas justificat expulsionem, ergo & illa solum poterit impedire regressum; sed in emendato, & correcto non subsistit incorrigibilitas, ergo nec causa legitima rejiciendi, & impediendi regressum.

55 Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post dictam declarationem Sacræ Congregationis Concil. sub Urban. VIII. nam per ipsam innovatur *cap. final. de Regularibus*, ubi sic præcise statuitur: *Abbates, seu Priores eorum monitione prævia per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva Regulæ disciplina; quod si hoc Regularis Ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis ad agendam ibi pœnitentiam talibus vitæ necessaria ministrentur.* Ex quibus patet quod, si aliquo rationabili motivo ut evitentur scandala, ut salvetur Regulæ disciplina, & hujusmodi, non conveniat ipsum recipere intra eundem Conventum ad consortium eorumdem aliorumque Religiosorum, debeat recipi alibi, ac si non fuisset ejectus, & debet Religio talem illius curam habere, qualem debet habere de non ejecto, salva sola differentia innocentis, & pœnitentis, ut recte dicit Passerin. *de homin. stat. tom. 3. quæst. 189. art. 8. num. 656.* Et Sacra Congregatio de mandato Sanctissimi vult sic exacte observari *d. cap. final. de Regularib.* & omnia disposita *in cit. decret.* quod contra transgressores imponit pœnam ipso facto incurrendam privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, vocisque activæ, vel passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, ibi §. 9. *Si quis vero ipsorum adversus ea, quæ superius præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquomodo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, vel passivæ ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda; pœnaque hujusmodi sit Sanctitati suæ, ac Sedi Apostolicæ reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus, & Protectoribus, illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta; & nihilominus sit irritum, & inane, quidquid secus a quoquam actum extiterit.*

56 Ejectus rediens ad Religionem non tenetur de novo Novitiatum obire, & professionem emittere, quia quantum ad experimentum morum supplet spes evidens emendationis, & quantum ad professionem non fuit prior extincta, sed solum ejus obligatio ad tempus, quo ille extra Religionem mansit, fuit quoad aliqua suspensa; Rodriquez *tom. 1. qq. Regular. quæst. 30. art. 28.* Sanchez *lib. 6. in Decalog. cap. 9. num. 33.* Lezana *tom. 2. cap. 23. n. 9.* Donat. *l. cit. quæst. 17. num. 1.* Ameno *l. cit. part. 3. quæst. 16. num. 101.* Matthæucc. *l. cit. num. 34.* & alii passim. Ejectus rediens, præ- 57
scindendo a statutis, & Constitutionibus uniuscujusque Religionis, non est statim restituendus ad gradus, & præcedentias, sed prius probandus est, & expectandus quod exemplo bonorum operum, & exercitio actuum virtutis se dignum ostendat; Ameno *l. cit. part. 3. qu. 19. num. 113.* citans alios, Matthæucc. *loc. cit. num. 35.* Immo Donatus *loc. cit. quæst. 27. n. 3.* 58
citans Sanchez, & Rodriquez dicit expresse, quod Ejecti redeuntes non debent restitui ad eundem locum, gradus, & honores, quibus antea fruebantur; non enim decet recedentes a Religione veteranos præcedere Religiosos, qui quotidie portaverunt pondus diei, & æstus, & semper in amore fraternitatis, & jugo obedientiæ famulatum præstiterunt; & sic tenent etiam Lezana *l. cit. num. 9.* Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 3. cap. 5. n. 17.* & alii.

Ejectus a Religione ob crimina falsa, quæ 59
ipse sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia, extra illam, sed est verus Apostata; quia talis ejectio est involuntaria, & fraudulenta, utpote fraudibus, & falsitatibus extorta, & propterea nihil ipsi suffragatur; *arg. cap. Sedes 15. de rescriptis*, ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent, cap. Tuæ 12. de Clericis non resident.* cum aliis Juribus adductis *sub num. 51.* Unde tenetur detegere fraudes, & redire ad Religionem; Anton. a Spiritu Sancto, *Direct. Regular. tract. 4. dist. 3. sect. 12. num. 495.* Sanchez *l. 6. in Decalog. cap. 9. num. 67.* Bonacina *D. clausur. quæst. 2. punct. 12. §. 1. num. 13.* Lezana *verb. Ejicere num. 10.* Donat. *loc. cit. quæst. 56. n. 1.* & alii. Et hoc etiam est di- 60
cendum de sic expulsis post Vota biennii a Societate Jesu; Si quis enim ex istis falsa crimina sibi imponat, vel etiam eo fine delinquat, ut a Societate expellatur, non remanet tutus in conscientia, quamvis sua vota biennii fuerint conditione emissa, scilicet pro tempore quo eum Societas alit, & retinet; Nam non liberatur ab obligatione Voti conditionalis qui nititur conditionem non impleri, ut liber evadat, & qui vovit Religionem, vo-

tum non implet, si delinquat eo fine, ut non admittatur; sicque in proposito non liberatur, & solvitur a Votis biennii Jesuita, nisi quando ex parte Societatis ejectio est voluntaria, qualis non est in casu, sed per malitiam extorta, & ita ejusdem Societatis Congregatio Generalis *Decreto* 18. §. 4. cum protestatione decrevit; sic Sanchez *lib. 6. in Decal. cap. 9. quæst. ult. num. 96.*

61 Ejectus juste, si emendatus ad claustra rediens, non admittatur, potest tuta conscientia remanere in sæculo, & instar Clericorum Sacramenta recipere; Per ipsum enim non stat quominus in pristinam Religionem admittatur, maxime si repetitis vicibus accesserit ad Patres Religionis, a qua fuit expulsus, & ab eisdem semel, bis, & ter fuerit repulsus; Sic enim fecit quantum potuit, & quod in se fuit, unde quod foris maneat, non est ei imputandum, quia ad impossibile moraliter nemo tenetur; Grassius *lib. 3. de Regul. consil. 3. num. 9.* Layman *lib. 4. tract. 5. cap. 13. de Ejectis q. 5. num.* 8. Navarr. *in Commentar. 2. de Regul. num. 36.* Rodriq. *tom. 1. quæst. 30. art.* 21. Barbosa cum multis allegatis *in cap.*
62 *final. de Regularib. num. 9. q.* 4. & alii. Ejectus in sæculo remanens si in Ordinibus etiam minoribus constitutus sit, tenetur incedere in habitu Clericali; sic declaravit Sacra Congregatio 1. *Aprilis* 1628. ut refert Nuvarius *in Lucerna Regular. verb. Ejecti num.* 7. & ex
63 ipso Lezana *eod. verb. Ejecti num.* 8. Ubi ex tali declaratione colligit, Laicos seu Conversos ab Ordine expulsos non teneri incedere in habitu Clericali, cum nec in Minoribus sint constituti, & posse uti Laico, ut tenet etiam Suarez *tom. 4. de Relig. tract.* 8. *lib. 3. cap. 6. num.* 14. Nuvarius *l. cit. num.* 7. Ameno *l. cit. part. 3. qu. 3. num. 16. & q. 18. num.* 109. & ratio istorum est, quia hujusmodi Ejectus non tenetur esse Clericus, si non vult; & sufficit, si cælibatum servet in vita, & consequenter in habitu laicali, subditque Suarez *l. cit.* Episcopum non posse hujusmodi ejectum cogere ad habitum Clericalem, cum illum non vovetit. Oppositum tamen tenent Donatus *l. c. q.* 41. *num.* 2. Peyrin. *formul. litt. E. cap. 39. n.* 3. Pellizar. *Manual. tract.* 8. *cap. 7. num.* 18. Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 987. quia *in cit. §. 4. decret. edit. sub Urbano VIII.* non distinguitur inter Clericum, & Laicum, sed indefinite dicitur: *Sic vero ejecti quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant.*

64 Ejectus deponens habitum Clericalem animo nunquam reassumendi habitum neque Clericalem, neque Regularem, immo sæculari Militiæ se scribens, si sit Clericus, est vere Apostata; Quia Ejectus habet obligationem corrigendi mores suos, vivendo morigerate, & religiose in habitu Clericali; immo & in habitu Religioso si revocetur ad claustra: adeoque deponens habitum Clericalem eo animo perpetuandi in rebellione a statu Clericali, & Regulari, immo se adscribens militiæ sæculari, vere est Apostata; Donat. *l. cit. quæst.* 42. *per tot.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 108. Maranta *tom. 3. controvers. respons.* 18. *num. 31. & sequent.* Passerin. *de statu homin. tom. 3. qu. 189. num.* 677. & alii. Si vero de- 65
ponens habitum Clericalem sit Laicus, seu Conversus, & deponat animo nunquam reassumendi habitum, neque Clericalem neque Regularem, immo sæculari militiæ se adscribat, in sententia illorum qui dicunt Laicum ejectum teneri incedere in habitu Clericali, censendus est vere Apostata propter rationem allatam de Clerico. Si vero Laicus ejectus de- 66
ponat habitum Clericalem, ut possit in habitu laicali facilius victum sibi procurare, & morigerate vivat, habens animum reassumendi habitum regularem quoties ad claustra revocetur, vel admittatur, etiamsi habitum Clericalem nunquam reassumat in sententia illorum, qui dicunt Laicum ejectum non teneri incedere in habitu Clericali, non est censendus Apostata, cum juxta illos in nihilo deficiat.

Ejectus acquirit adhuc bona Monasterio, 67
vel Religioni, unde est ejectus. Non enim per expulsionem fit a Religione omnino præcisus, nec desinit esse Monachus, seu Religiosus, cum si se corrigat, & emendet, teneatur Monasterium eum recipere. Immo tenetur Monasterium, seu Religio annuatim illum requirere, ut redeat, & ejectus vocatus tenetur redire, aliter potest per Censuras compelli, ut expresse statuitur *in cap. fin. de Regularibus*, innovato *in d. §. 7. decret. edit. sub Urbano VIII.* adeoque tamquam adhuc Monachus vel Religiosus acquirit non sibi, sed Monasterio, vel Religioni; *cap. Monachi 2. cap. Super quodam 4. & cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum, cap. Non dicatis aliquid proprium 11. caus. 12. q. 1. Concil. Trid. sess. 25. cap.* 2. Acquirit tamen Ejectus usum 68
facti, & Jus disponendi de acquisitis prout ejus status exigit, & indiget quoad victum, vestitum, habitationem, & vitæ necessaria, quia hoc non est contra votum paupertatis, nec

nec professi sunt carere his rebus: unde si a Religione non concedantur, eo ipso datur licentia quærendi, & habendi illas; Lessius *lib.* 2. *de Justit. cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 112. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 14. alia enim competunt ei de Jure naturæ, & casus necessitatis semper censentur excepti; Tum quia in ipsomet actu ejectionis ab Ordine censetur ei facta facultas saltem tacite de his omnibus nomine Religionis disponere; Barbosa *in cap. final. de Regularib. q.* 7. *num.* 5. Rodriquez *tom.* 1. *quæst.* 30. *art.* 29. Donat. *l. cit. qu.* 46.
69 *num.* 7. & alii passim. Non potest autem Ejectus facere expensas magnas superfluas, nec donationes illicitas, aut rerum pretiosarum, & magni valoris, & accipientes ab illo tenentur ad restitutionem, quia Ejectus non est Dominus eorum quæ possider, sed solum administrator nomine Religionis in ordine ad supradictos usus necessarios; quamvis tamen possit expendere, & donare res minus pretiosas, & parvi valoris absque eo quod accipientes teneantur ad restitutionem, quia quo ad ista censetur habere facultatem tacitam a Superioribus Religionis, a qua sunt expulsi; Lessius *lib.* 2. *de Justitia cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 113. Molina *tom.* 2. *de Justit. disp.* 276. & 120. Lezana *l. cit. num.* 14. Donat. *l. cit. qu.* 50. *n.* 16. & 17. & alii.

70 Ejectus non potest testari de bonis acquisitis in sæculo, quia potestas testandi pugnat cum Voto paupertatis; nec Ejectus est Dominus illorum bonorum, cum ex dictis habeat simplicem usum facti, & facultatem disponendi de iis solummodo quo ad dictos usus sibi necessarios dum vivit; Sic Lessius *l. cit. num.* 113. Clavis Regia *lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 28. Donat. *l. cit. q.* 49. *num.* 1. Lezana *l. cit. n.* 14.
71 & communis aliorum. Unde si Ejectus decedat extra Claustra, omnia sua bona fiunt Cameræ Apostolicæ, prout expresse statuit Gregorius XIII. Constit. incip. *Officii nostri partes*
72 *sedulo*. Advertit tamen Passerinus *de statu homin. tom.* 3. *qu.* 189. *art.* 8. *num.* 529. hoc decretum non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis quæ acquisierunt extra Claustra degentes. De his enim bonis loquitur Constitutio *Pauli IV. incip. Postquam*; & patet etiam ex cit. Constit. Gregorii XIII. ubi dicitur, *tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita;* & tandem §. 3. statuit ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita, spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quæ Religiosus acquisivit antequam egrederetur de claustro, concludit *dict.* Passerinus, Religioni manent, nam fuerunt jam illis acquisita. Hinc a fortiori manent 73
Religioni, & illi debentur bona illorum Religiosorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, Benefactores Religiosas vacationes obeuntes, per accidens ibi decedunt; & ita censuit *Sacr. Congreg. Episcopor. & Regular. in Vercellens.* 11. *April.* 1600. & 30. *Junii* 1604. Ejectus si extra Claustra decedat, 74
debet sepeliri in sepulcro a se electo, cum sit sui Juris quoad electionem sepulcri; Si vero decedat nulla facta electione, sepeliri debet in Ecclesia Parochiali, non autem in Regulari, quia Ejectus a Religione statuitur sub Jurisdictione Episcopi, eo modo quo ceteri Clerici illi subduntur; *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero Ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni & obedientiæ subsint*: ergo instar eorum in Ecclesia Parochiali tumulantur; Anton. a Spiritu S. *director. Regular. disp.* 3. *sect.* 12. *num.* 493. Pellizar. *tract.* 8. *cap.* 8. *n.* 38. Ameno *loc. cit. part.* 3. *quæst. ult.* & alii.

Affertur supplex libellus SS. D. N. Benedicto XIII. porrectus ab Ordine Fratrum Minor. cum ejusd. Pontificis favorab. rescripto pro moderatione Bullarum circa expulsionem incorrigibilium; & est tenoris sequentis. 75

BEATISSIMO PADRE.

Intus.

Nel prossimo passato Capitolo Generale dell' Ordine de Frati Minori celebrato in Milano, tra gli altri Statuti fatti, e stabiliti di commune consenso di tutta la Religione, e di già stampati coll' approvazione della Santità Vostra, si legge al numero 4. *Supplicetur Sanctissimus ab Officialibus Curiæ &c. pro moderatione Bullæ expulsionis incorrigibilium ad normam Statutorum antiquorum*. Supplica per tanto Vostra Beatitudine a nome di tutto l' Ordine Fra Giuseppe Maria d' Evora Commissario Generale di Curia del medesimo, acciò derogando alle Costituzioni della Santa Memoria de Papi Urbano VIII. ed Innocenzo XII. circa questa materia, come quelle, che, secondo l'esperienza ha dimostrato, non possono mai ridursi in pratica, si compiaccia permettere il servarsi l'ordine degli Statuti antichi, a tenore del foglio ingiunto, e qui sotto trascritto, in un Congresso Generale dopo matura riflessio-

ne ed esame conchiuso, ordinando, che basti alli medesimi Statuti aggiugnersi con rescritto della Santità Vostra, senz' altra ulteriore spedizione di Decreto, Bolla, o Breve, Che della Grazia ec.

In expulsione Incorrigibilium universo Ordini nostro maxime salubri, & necessaria, nedum ad Religiosam pacem confovendam, atque candorem Ordinis conservandum; ejectis perturbatoribus & scandalosis Fratribus suo malo exemplo, & conversatione alios pervertentibus, & propterea a Seraphico Patre Nostro Francisco in suo testamento maledictis; verum etiam ad ipsam Regularem disciplinam, ubi viget, augendam, & ubi deficit, instaurandam, ob timorem exinde inquietis, & discolis incutiendum; Servato jure communi, Reus post tria delicta gravia ejusdem (*a*), vel diversæ speciei (*b*) intra, vel extra claustra commissa, si aliquando de iis (*c*) monitus, & punitus juridice, vel paternaliter (*d*) fuerit, & constet per juridica acta, vel (*e*) per Provinciæ Regesta; in carceribus per aliquod (*f*) tempus detineatur, & examinatis actis alias factis, seu (*g*) sententiis contra Reum ipsum alias latis, vel (*h*) novis actis denuo confectis, si juridice tria gravia delicta, ut supra dictum est, probata sint, a suo Ministro Provinciali cum Provinciæ Definitorio incorrigibilis declarari possit, non tamen expelli, nisi prius a Superiore Generali, cui acta hujusmodi mittenda sunt, de consilio sex graviorum Patrum, & cum voto D. Consultoris sæcularis, ejectionis sententia approbata, & confirmata sit. Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit.

Rescriptum.

Ex audientia Sanctissimi 6. Decembris 1729. Sanctissimus annuit, dummdo non advertetur Constitutioni *Universalis &c.*

Loco ✠ Sigilli.

N. M. Card. Lercari.

Additiones ex aliena manu.

Quod habet Auctor *num.* 42. *& plur. seq.* 76
Ejectos uti infamia laborantes nec exercere suos Ordines, neque concionari, nec assequi beneficia posse, id locum etiam sibi vindicat quoad ejectos e Societate Jesu post emissa vo- 77
ta solemnia, non item quoad eosdem ejectos e Societate Jesu post emissa vota dumtaxat simplicia, ut probe monet san. mem. Benedictus XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 13. *cap.* 11. *num.* 2. ubi in hanc rem affert Resolutionem *S. Congregationis Concil.* & P. Girald. in addit. ad Mascbat. *Instit. Canon. lib.* 3. *tit.* 32. *num.* 39.

ELE-

(*a*) *Cum aliqui requirant identitatem specificam delictorum.*

(*b*) *Videtur aliquibus nonnisi delicta extra claustra commissa, expulsione puniri posse, perinde ac ea, qui in claustris patrantur, corruptelam, ac perniciem Ordini nullam afferant.*

(*c*) *Ne excludantur privatæ monitiones, quæque ad juris apices probari nequeant.*

(*d*) *Quandoque a Sacra Pœnitentiaria absoluti, sive ab ejusdem Sacræ Pœnitentiariæ, sive ab Ordinis Foro moneri delinquentes, ac puniri paternaliter solent.*

(*e*) *Ne excludantur Apostasiæ, quæ cum ob indultam a Sacra Pœnitentiaria absolutionem, vel aliam ob causam formali processu judicatæ non fuerint, in aliquem relatæ sint Provinciæ librum, qui utique in Foro ea saltem fide gaudere debet, quæ negotiatorum codicibus adhiberetur &c.*

(*f*) *Cum Urbani VIII. Constitutio annuam, Innocentii XII. semestrem carcerationem requirat; Ex Decreto autem Sacræ Congregationis memoratum tempus, vel continuari debeat, vel interruptum redintegrari.*

(*g*) *Juxta enim Ordinis Constitutiones elapso semestri ab executione sententiæ, solo pœnali judicio retento, cuncta reliqua comburi debent.*

(*h*) *Ut carcerationis tempore delicta juridice probari possit.*

ELECTIO.

ARTICULUS I.

Electio quo ad ejus esse, divisionem, differentiam, & formam.

1 Electio generatim sumpta, est multorum placentium in ordine ad finem unius praeacceptio. Sic ex Aristot. 5. *Ethicor.* & D. Thoma 1. 2. *quaest.* 13. *art.* 3. *in corp.* Unde si ad iter obeundum occurrant simul duo media, videlicet equus, & biga, ut commodius fiat iter, in tali casu biga dicitur eligi, & ad hoc B. Albertus Magnus *cap.* 23. *Top.* dicit, *quod eligere est duorum vel plurium, quae sunt propo-*
2 *sita, alterum, vel alterum praeoptare*. Electio autem Canonica dupliciter sumitur; Primo generaliter, seu latissime, & sub hoc nomine Electionis venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio, & Collatio; Secundo sumitur Electio proprie, seu stricte, & prout contradistinguitur a Postulatione, Praesentatione, Nominatione, Petitione, & Collatione; & de Electione in hoc stricto, & proprio sensu in praesenti est sermo.

3 Electio igitur proprie, & stricte accepta, est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, vel Praelaturam per eos, quibus eligendi Jus competit, Canonica vocatio. *Est in re communis*.

4 Electio differt a Postulatione, quia electio innititur Juri, & postulatio innititur gratiae. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Unico, de Postulat. Praelator. in* 6. *verb. Ego de postulando*. Electio enim est personae habilis, & idoneae ad dignitatem, & si Canonice sit celebrata, atque ab Electo acceptata, confert huic Jus ad Praelaturam, itaut absque injuria rejici non possit, & si suae electionis confirmatio sibi denegetur, potest eam Electus actione instituta petere, eo quod de Jure debeatur, *ut cap. postquam* 3. *de election.* & docet amplius Glossa *ad Rubricam tituli de postula-*
5 *tion. Praelator. in* 6. Postulatio vero est personae aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet, ut si quis non sit procreatus de legitimo Matrimonio; *cap. Innotuit* 20. *de election.* vel quia non habet legitimam aetatem, aut similem defectum patiatur, quem Superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam, quandoque movetur ex gratia, *cap. Bonae memoriae* 3. *de postulation. Praelator.* & Glossa *ibi verb. Gratia*. Unde Postulatio describitur, quod sit alicujus personae ad Praelaturam, seu dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur: *Est in re communis*.

Electio differt a Praesentatione, quia Prae- 5
sentatio ab uno solo fieri potest, & etiam per literas, & Electio non nisi a pluribus, & capitulariter congregatis fieri potest; *cap. Nullius* 1. *& c. Quia propter* 52. *de Election.* Insuper Jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non competit Laicis; *cap. Sacrosancta* 51. *& c. Massana* 56. *de Elect.* bene tamen jus praesentandi; *c. Quod autem* 5. *& cap. Pastoralis* 29. *de Jurepatron.* Deinde Electioni correspondet confirmatio, Praesentationi autem institutio per Superiorem facienda, nam Electionem ad Ecclesiam, vel Praelaturam de aliquo idoneo canonice factam tenetur Superior de jure confirmare, & Clericum idoneum legitime a Patrono praesentatum tenetur institueere. Unde Praesentatio describitur, quod sit 7
Personae idoneae ad Episcopum, vel alium, cui competit institutio, per Patronum legitime facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat. *Est in re Communis*.

Electio differt a nominatione, quia Nomi- 8
natio fit de pluribus, & Electio de uno solum, ut colligitur ex *c. Quod sicut* 28. *de Elect.* ibi: *Cum ex prima Electione, quae facta de tribus dicenda videtur potius Nominatio, nihil juris acquisitum sit Nominatis*: deinde per Electionem, postquam est acceptata, acquiritur jus Electo, non sic autem acquiritur jus Nominato per Nominationem *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit Nominatis*: Insuper Nominatio potest fieri, & fit alternative, Electio autem determinative; Electio quippe fit de uno solum determinate, Nominatio autem solemnis fit de pluribus alternative, ut ex illis Superior, vel hunc, vel illum promoveat; Fagnan. *in cap. Bonae memoriae* 3. *de Postulat. Praelator. num.* 68. Unde Nominatio solemnis describi- 9
tur, quod sit illa, per quam duo, vel plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur; *Est in re Communis*. Dicitur autem notanter *Nominatio solemnis*, quia, ut advertunt

Abbas *in cap. Quod sicut* 28. *de Election. n.* 1. Fagnan. *in cap. Bonæ memoriæ* 3. *de Postulat. Prælator. num.* 79. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles.*
10 *univers. cap.* 19. *num.* 17. & alii passim; Nominatio est triplex, prima est Nominatio consultoria, quæ præcedit Scrutinium, & fit in Collegio aliquos proponendo, ut si digni judicati fuerint, per scrutinium eligantur; & per hanc nullum jus acquiritur Nominatis; *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* cum per talem Nominationem exprimatur solum consensus de futuro, & tali Nominatione non obstante, possint Capitulares eligere alium, ut observant citati Doctores, & docet in dies experientia. Secunda est Nominatio, quæ fit in Scrutinio, quando Electores secreto aliquem in Chartula nominant, juxta *cap. Si quis justo* 46. *de Election. in* 6. & hæc coincidit cum votatione privata singulorum Eligentium, atque exprimit consensum de præsenti, & licet, antequam publicetur talis Nominatio, possit variari, publicato tamen scrutinio, non potest amplius per Electores variari, textu expresso *in cap. Publicato* 28. *de Election.* ibi: *Publicato scrutinio variare nequeunt Electores.* Tertia est Nominatio illa solemnis, per quam duo, vel tres digniores nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere dignetur.

11 Electio differt a Petitione, quia Electio tribuit Electo ipsam acceptanti jus ad confirmationem, quæ si sibi injuste denegetur, potest eam, actione instituta, petere, eo quod ex justitia ei debeatur, ut colligitur *ex cap. Postquam* 3. *de election.* ac notat Abbas *ib. n.* 1. dicens quod confirmatio sit necessitatis, licet Electio a principio fuerit voluntatis; Simplex vero Petitio nullum tribuit jus Petito, cum non obstante, quod Plebs, seu populus aliquem petat sibi dari in Prælatum, possit Su-
12 perior ipsum non concedere. Unde simplex Petitio describitur, quod sit supplicatio, qua Plebs ipsa, seu populus aliquem sibi dari in Prælatum deposcit. *Est in re communis*, & colligitur *ex cap. nulla ratio* 1. *dist.* 62. ibi: *Nec a Plebibus sunt expetiti, & cap. Quod Dei timorem* 5. *de statu Monachor.* ibi: *Quod jam dicti Parochiani a nobis ratum haberi suppliciter postularunt.*

13 Electio differt a Collatione, quia per Electionem acceptatam acquiritur solum jus ad rem respectu Beneficii, seu Prælaturæ, cum electus ante confirmationem non possit dicere Beneficium esse jam suum, sed solum sibi debitum. Layman *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 4. Pirhing *ib. num.* 2. Reiffenstuel *ib. num.* 31. Passerin. *cap.* 33. *de Election. num.* 7. testans hanc de communi; *arg. cap. Super his* 16. *de accusationibus;* Per Collationem vero Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiritur jus in re, & quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius nondum acquisita fuerit, ut notat Layman *loc. cit. num.* 4. Garcias cum multis aliis *part.* 4. *de Beneficiis, cap.* 2. *n.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. *arg. cap. Si tibi absenti* 17. *de Præbend. in* 6. Unde Colla- 14
tio libera describitur, quod sit gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. *Est in re communis.* Dicitur autem notanter *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariæ; Collatio enim dividitur in liberam, & necessariam. Collatio libera est illa mox de- 15
scripta, & dicitur libera, quia licet habens jus conferendi libere Beneficia teneatur hæc intra tempus a Jure præfixum conferre personis idoneis, libere tamen confert cui voluerit ex idoneis. Et hæc Collatio libera, se- 16
clusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, *cap. final. de Officio Vicarii in* 6. Neque ipsa transit ad Ca- 17
pitulum, Sede vacante; *cap. Unic. de Institut. in* 6. Collatio autem necessaria est ea, quæ 18
fit ex necessitate Juris, videlicet ad præsentationem, nominationem, electionem alicujus, vel ad mandatum Superioris, aut ex causa permutationis Beneficiorum, Glossa *in Clement. Unic. de rerum permut. verb. Conferantur*, Barbosa *tract. de Appellativa verbor. Juris significat. appellat.* 54. & alii passim; Et dicitur *necessaria*, quia Superior de necesse debet conferre Beneficium ipsimet præsentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri mandato, si sit idoneus. Et hæc Collatio 19
potest fieri etiam per Capitulum, Sede vacante, *cap. Olim* 14. *de Major. & Obedient. & cap. Unic. de Instit. in* 6.

Forma Electionis est triplex, scilicet Forma Scrutinii, Forma Compromissi, & Forma Inspirationis, textu expresso *in c. Quia propter* 42. *de Election.* ibi: *Quia propter diversas Electionum formas, quas quidem invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut, cum Electio fuerit celebranda præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio, & fide digni, qui secrete, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo* 20

prор-

prorsus appellationis obstaculo interjecto, *ut is collatione habita eligatur*, *in quem omnes*, *vel major*, *vel sanior pars Capituli consentit*; *vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur*, *qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore*, *aliter electio facta non valeat*; *Nisi forte communiter esset ab omnibus*, *quasi per inspirationem*, *absque vitio celebrata*: *Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverit*, *Eligendi ea vice potestate priventur*. *Illud autem penitus interdicimus*, *ne quis in Electionis negotio Procuratorem constituat*, *nisi sit absens in eo loco*, *de quo debet advocari*, *justoque impedimento detentus venire non possit*, *super quo*, *si opus fuerit*, *fidem faciat juramento*, *& tunc*, *si voluerit*, *uni committat de seipso Collegio vicem suam*; *Electiones quoque clandestinas reprobamus*, *statuentes*, *ut quam cito electio fuerit celebrata*, *solemniter publicetur*. Ubi vides, quod generaliter reprobantur omnes aliæ diversæ a tribus dictis Electionum formæ, decernendo, quod *aliter facta Electio*

21 *non valeat*. Hinc Electio per sortes est nulla, utpote facta contra dispositionem irritantem hujus *Capitis Quia propter*, & talis Electio per sortes in specie reprobatur, & fieri prohibetur etiam *in cap. Ecclesia vestra 3. de sortilegiis*.

22 Electio per scrutinium est illa, quæ præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, fit per Collectionem suffragiorum circa eum, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. *Est in re communis*, & habetur clare *ex cit. cap. Quia propter 42.*

23 *de elect.* Ex quo Capite, seu Canone secundum Joann. Andr. *ibid. num.* 28. quem Doctores communiter sequuntur, teste Fagnano *ib. num.* 36. colliguntur octodecim substantialia formæ Electionis per Scrutinium. Primum igitur Substantiale est, ut fiat per congregatos in unum. Secundum, ut Scrutatores assumantur a Collegio. Tertium, ut Scrutatores sint tres. Quartum, ut Scrutatores sint de Collegio. Quintum, ut vota singulorum exquirantur secreto. Sextum, ut exquirantur singillatim. Septimum, ut exquirantur vota cunctorum. Octavum, ut vota in scriptis redigantur. Nonum, ut vota in communi publicentur. Decimum, ut publicentur mox. Undecimum, ut fiat collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, & zeli ad zelum. Duodecimum, ut collatio fiat incontinenti post publicationem. Tertiumdecimum, ut fiat communis Electio. Quartumdecimum, ut eadem Electio fiat statim post collationem. Quintumdecimum, ut electio fiat de illo, in quem major, & sanior pars Capituli consentit. Sextumdecimum, ut Electio fiat verbalis. Decimumseptimum, ut Electio non sit clandestina. Decimumoctavum, ut prædictorum omnium Ordo servetur. Hæc apud Fagnan. *in d. cap. Quia propter*, ubi late *a n.*37. *usque ad num. 66, inclusive*. Vide etiam Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit. 6. num.* 146. ubi docet, quod non valet Electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea etiam sit major; *cap. Cumana* 50. *de Elect. & ibi Communis Doctorum*.

Electio per Compromissum illa est, quæ 24 fit, quando Capitulares præsentes facultatem eligendi in unum, vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. *Est in re Communis*; & habetur clare *ex d. c. Quia propter*, & concordat *cap. in causis* 30. *de Election.* Ad faciendum Compromissum pro Ele- 25 ctione requiritur consensus omnium Vocalium, ita ut unius dissensus Compromissum impediat, & Electio aliter facta non valeat; *cit. cap. Quia propter*, ibi: *Qui vicem omnium* ... *Aliter Electio facta non valeat*. Ita Glossa *ib. verb. Vice omnium*, & Doctores communiter, teste Abbate *ib.* §. *Vel saltem num.* 2. *&* 6. Compromissum pro Electione potest fieri etiam 26 in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio, *arg. cap. Causam* 8. *de Election.* ubi Moniales compromiserunt pro Electione Abbatissæ in Episcopum, qui erat solus, & non de Collegio. Glossa *ib. verb. Contulerint*, & Glossa communiter recepta *in cit. cap. Quia propter*, *verb. Viris*. Compromissum non po- 27 test fieri in Laicum; *cap. Contingit* 8. *de Arbitris*, *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*. Unus 28 compromissarius nequit eligere seipsum; *arg. cap. Cum ad nostram* 7. *de Instit.* ubi statuitur, quod nemo potest instituere semetipsum in Beneficium, addita ratione, *Cum inter dantem*, *& accipientem debeat distinctio personalis*, *cap. Per nostras* 26. *de Jure patronat.* ubi statuitur, quod nemo potest præsentare seipsum ad Ecclesiam, etiam de suo Jure patronatus, ibi: *Nullus se potest ad Personatum alicujus Ecclesiæ præsentare*, *quantuncumque idoneus sit*. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Cum in Jure* 33. *de Election. verb. Ex se*, *vel aliis*. *Quia*, dicit ipsa, *Nemo debet oriri a se ipso*, *cap. In scripturis* 9. *caus.* 8. *q.* 1. cum similibus: Si Compromissarii sint plures, possunt 29 ii aliquem ex se ipsis eligere, quamvis in Compromisso id non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum; Sic Abbas *in cit.*

cit. cap. Cum in jure, *n.* 4. ubi pro hac sententia allegat Innocent. Hostiens. & quasi communem aliorum, & hanc tenent novissime Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 22. Reiffenstuel *ib. num.* 99. Engel *num.* 21. Sanigh *cap.* 4. *num.* 24. Passerin. *cap.* 22. *de Elect.*
30 *num.* 4. & alii. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis, *cap. Cau-*
31 *sam* 8. *de Elect.* & communis Doctorum. Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi, quia, si Compromissarii terminos potestatis sibi traditæ non servaverint, non valet Electio inde secuta, *cap. Cum dilectus* 23. *& cap. Cum in veteri* 52. *de Election.*

32 Electio per Inspirationem est illa, quæ fit per veram Dei revelationem, qualis inter alias fuit electio S. Nicolai, S. Ambrosii, & S. Severi, de quibus fit mentio *in cap. Statuimus* 8. *dist.* 61. ibi: *Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum. Beatus Severus ex Lanificio assumptus est in Archiepiscopum. Beatus Ambrosius*, *cum nondum esset baptizatus*,
33 *in Archiepiscopum est electus*. Electio autem per quasi Inspirationem est illa, qua Electores omnes quasi per Inspirationem Spiritus Sancti concorditer moti, nullo præcedente tractatu, communiter uno corde, & ore in eumdem consentiunt. *Est in re Communis*, & habetur clare *in cit. cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *Aliter Electio facta non valeat*, *nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per*
34 *Inspirationem absque vitio celebrata*. Ubi adverte, quod notanter ibi dicitur *Absque vitio celebrata*, quia requiritur, ut talis Electio sine ullo vitio Simoniæ, requisitionis, subornationis, & consensus extra Capitulum ante Electionem dati, atque ab omnibus, & singulis libere, & concorditer uno corde, & ore consentientibus fiat, aliter non esset Electio quasi per Inspirationem celebrata, *arg. cap. Per Inquisitionem* 26. *& cap. Post petitam* 46. *de Ele-*
35 *ction.* Hinc Electus ad clamorem populi non debet per Superiorem confirmari, ut statuitur *in cap. Osius* 2. *de Election.* ibi: *Cum sit manifestum potuisse plures eorum*, *qui sinceram fidem non habent*, *præmio*, *& mercede corrumpi*, *ut clamarent in Ecclesia*, *& ipsum petere viderentur*, *omnino fraudes has damnandas esse arbitror*. Unde, ubi subest suspicio fraudis, non est censenda Electio facta per quasi Inspirationem.

Additiones ex aliena manu.

Formam electionis a notissimo *cap. Quia pro-* 36
pter, *de Elect.* præscriptam, de qua agit Auctor *a n.* 20. locum non habere nisi quoad Beneficia, ex quorum vacatione propriis Pastoribus viduatæ remanent Ecclesiæ, post alios firmavit Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canonica verb. Electio num.* 10. & respondit Rota *coram Caprar. decis.* 558. *num.* 1. *&*
decis. 593. *pariter num.* 1. Quod vero concer- 37
nit cætera Beneficia, nisi forma electionis determinata sit statuto, vel consuetudine Ecclesiæ, de qua agitur, *sufficit*, ut inquit Rota *cor. Caprar. dict. decis.* 558. *num.* 2. *consensus naturalis*, *sive verbis*, *sive factis explicatus*, & adamussim convenit cum *mox dicta decis.* 593. *num.* 2.

In electione autem facienda servata forma 38
dict. cap. Quia propter, is, qui a medietate ca-
pitularium electus est, nequit accedere ele- 39
ctioni sui ipsius ad constituendam pluralitatem ipsorum capitularium; potest vero accedere in impropria illa electione, in qua non est servanda forma *dict. cap. Quia propter*; Cardin. de Luc. *de Canonic. discurs.* 26. *num.* 6. *& seq.* Optime Louvrex *dissert. canonic.* 7. *num.* 44. *& plur. sequent. ubi num.* 45. *Ratio est* (ait) *quia vota secreta danda sunt*, *& ante publicatum scrutinium*, *& consequenter accessio publicato scrutinio facta nihil operari potest non solum quia in formam cap. Quia propter peccatum est*, *sed etiam quia se ipsum eligere videtur*, *qui dum ignorat*, *an alii ipsum electuri sunt*, *sibi ipsi votum dat*, *quod omnino prohibitum est*, *prout in terminis decisum reperitur in cap. cum* 5. *de Elect. quod tamen limitat Tondut. qu. benefic. part.* 1. *c.* 82. *num.* 7. *nisi duo tantum supersint Canonici*, *quia quum forma cap. Quia propter non possit tunc servari*, *alter electioni per alterum de se factæ accedere posset*. *Sed in electionibus*, *in quibus scrutinium formalitatesque illæ non requiruntur*, *seu in quibus vota publice dantur*, *electus a medietate capituli electioni de se factæ accedere non prohibetur*.

Pariter in electione, in qua locum sibi vindi- 40
cat forma *c. Quia propter*, post publicationem nequit major pars capituli accedere minori parti capituli, at accedere indubie valet in electione, in qua non est necessaria forma *cap. Quia propter*; Louvrex *dict. dissertat. Canon.* 7. *num.* 49. *& duob. sequent.* Rot. *cor. Caprar. dict. decis.* 557. *a num.* 3. *ad fin. ubi num.* 7. *& duob. sequent. Non obstat* (inquit) *quod electio a*

pr in-

principio nulla non possit convalidari &c. tum quia procedit hæc regula in electione facienda ad formam cap. Quia propter, secus vero in electione impropria, quia quum ista perficiatur ex simplici consensu naturali, satis est quod iste capitulariter superveniat sive ex verbis, sive ex factis &c. tum etiam quia posito quod electio reconvalidetur vigore novi consensus, ex nunc non confirmatur quod nullum est, sed potius inducitur novus consensus electionis: & d. decis. 593. pariter a n. 3. ad finem.

41 Præterea in electione, in qua locum habet forma *cap. Quia propter*, nequit extraneus de consensu capituli admitti ad eligendum, potest tamen in alia electione: Louvrex *differt. Can. 5. num. 25.*

42 Ad hæc in electione, quæ fieri debet juxta *cap. Quia propter*, locum esse nequit compromisso limitato, potest vero esse locus in alia electione; Louvrex *differt. Canon. 6. num. 16.* Rot. *in recent. decis. 312. num. 53. & sequent. part. 4. tom. 2.* Limitatum autem compromissum dicitur, si (*ut ait* Louvrex *loco citat. n. 16.*) *ita compromissum sit, ut compromissarii vota singulorum scrutentur, & exquirant, illumque eligant, in quem major, & sanior pars capituli consenserit.*

43 Usum denique sortis in electione facienda ad formam *cap. Quia propter*, prohibitum esse, non est quod dubitari possit, quum non alia admittatur forma, quam illa quæ sit, vel per scrutinium, vel per compromissum, vel per inspirationem. Accedit quod Honorius III. in hac electione facienda ad formam *cap. Quia propter* expressim vetuit usum sortis, ut perspicuum est *c. Ecclesia, de sortileg.* Quæstionis vero est, an idem obtineat in aliis electionibus.

45 Quoad electiones, quæ fieri dicuntur a Patronis laicis ubi jure Collegii præsentant, scissi inter se sunt Doctores. Negant usum sortis esse prohibitum Piton. *de Controvers. Patronor. allegat. 10. a n. 4. ad plur. sequent.* ubi *n. 22.* quod præsertim procedere debeat negativa hæc opinio, in casu in quo per suffragia duo fuerunt electi, sed neutrius electio conclusa remansit ob reiteratam paritatem votorum; Rota *in recent. dec. 459. n. 25. part. 19. tom. 2.* Prohibitum vero esse usum sortis affirmant Fagnan. *in cap. Quia propter n. 2. de Elect.* Passerin. *de Elect. cap. 18. n. 8.* Rot. *cor. Ansald. decis. 95.*

46 *n. 10. cor. Herrer. decis. 94. n. 4.* At novissime idem sacrum Tribunal Rotæ *in Pampilonen. Abbatiæ de Turre 22. Martii 1748. cor. Illustrissimo Clemente* quæstionem in genere definire nequit, ut patet ex sequentibus verbis §. 9. *Ut autem de hac quæstione sit*, sed ex peculiaribus ejus circumstantiis improbavit electionem a Patronis laicis per sortes factam.

ARTICULUS II.

Electio quoad illos, qui possunt, vel non, eligere, & eligi.

DE Jure communi Jus eligendi Prælatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus; *cap. Nullus 1. cap. Cum terra 14. de Election. cap. ult. caus. 16. quæst. 7.* cum similibus. Et hoc Jus diu in Ecclesia duravit, & etiam nunc in plerisque Ecclesiis, præsertim in Germania, ubi Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligit, & electi a Romano Pontifice confirmantur: In aliis vero Regnis, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Polonia &c. ipsi Reges ex privilegio Apostolico Episcopos nominant, & præsentant ab ipso Summo Pontifice instituendos: & in multis locis Italiæ ipsemet Summus Pontifex nominat, & instituit, ex quo sibi reservaverit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium *in Extravagant. Ad regimen, de Præbend.* & generaliter, & simpliciter soleat quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus talem reservationem facere quo ad omnes Ecclesias vacantes, vel vacaturas, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam, ut patet *in 2. & 3. Regula Cancellariæ*, exceptis tamen supradictis Regnis, aliisque Privilegiatis per specialia concordata. 1 2

Jus eligendi Prælatum, quamvis ex dictis de Jure communi competat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Prælatus est eligendus, potest tamen, tum ex privilegio, tum ex consuetudine legitime præscripta acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis, *cap. Cum Dilectus 8. de consuetudine, & cap. Cumana 50. de Election.* & *Communis Doctorum*. Immo possunt ipsimet Capitulares, seu Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, sive secum coeligendi: Possunt enim Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos, *ut cap. Causam 8. cap. In causis 30. & cap. Quia propter 42. de Election.* ergo a fortiori poterunt de communi omnium consensu communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis, ut secum eligant, ut factum fuisse 3

se pro electione Patriarchæ Constantinopolita-
ni habetur *in cap. Scriptum est* 40. *de Election.*
5 Si unus solus de Capitulo, seu Collegio rema-
neat, aliis mortuis, privatis, suspensis, inter-
dictis, vel excommunicatis, aut a Societate
recedentibus, ille solus poterit eligere alium
in Prælatum totius Collegii. Glossa *in cap.
Gratum* 2. *de Postulat. Prælat.* Pirhing *lib.* 1.
tit. 6. *num.* 12. Donatus *prax. Regular. tom.* 2.
tract. 2. *quæst.* 10. cum aliis pluribus, quos al-
legat, & sequitur Passerin. *de Election. cap.* 10.
quæst. 1. *n.* 8. Collegii enim, seu Universita-
tis Jus propter casus supervenientiam conser-
vari potest etiam in una persona. Glossa *in l.
Neratius, ff. de verborum significat. & l. Sicut
ad fin. ff. Quod cujusque univers. nom.* & Glos-
sa *in cit. cap. Gratum* 2. *de Postulat. Prælato-
rum, verb. Pauciores.* Pirhing *loc. cit.* & alii
passim cum Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. uni-
6 vers. cap.* 19. *num.* 46. Non posset tamen ille
eligere seipsum, *arg. cap. In Scripturis* 9. *caus.*
8. *quæst.* 1. *cap. Cum ad nostram* 7. *de Institut.
cap. Per nostras* 26. *de Jurepatronat.* & Glossa
communiter recepta *in cap. Cum in jure* 33.
de Election. verb. Ex se, vel aliis. Vide *art.
antecedent. n.* 28.
7 Eligere non possunt, quamvis sint de nume-
ro Eligentium: Primo, Pupilli, & Impuberes,
hoc est Minores 14. annis, si sint masculi, vel
12. annis, si sint feminæ, quia pleno usu ra-
tionis, seu discretione carent, textu expresso *in
8 cap. Ex eo* 32. *de Election. in* 6. Secundo, ob
eamdem rationem prohibentur eligere Furiosi,
& mentecapti, quamdiu durat amentia. Glossa
in cit. c. Ex eo, verb. Discretione. Tholosan. *de
Election. cap.* 8. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. n.* 26.
9 & alii passim. Tertio, prohibentur eligere Ex-
communicati Excommunicatione majori; *cap.
Constitutis* 23. *de appellat.* & Glossa *ibidem verb.
10 Majoris.* Quarto, eligere non possunt suspensi
ab Officio, & Beneficio simul, vel etiam ab
Officio tantum; *cap. Cum dilectus* 8. *de con-
suetudine*, & Glossa *ibid. verb. A suspensis, &
11 cap. Cum inter* 16. §. *fin. de Election.* Non
prohibentur tamen eligere suspensi a Beneficio
tantum; quia isti adhuc possunt exercere omnia
negotia, tam spiritualia, quam temporalia,
cum sint suspensi tantum a Jure percipiendi
fructus Beneficiales. Glossa *in cap. Cum Vinto-
niensis*, 25. *de Election. verb. Admiserant*, &
Abbas *ibid. num.* 10. Suarez *tom.* 5. *de Censu-
ris disp.* 27. *sect.* 2. *num.* 34. Passerin. *loc. cit.
num.* 91. *& sequent.* Pirhing *loc. cit. num.* 30.
Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 170.
12 & alii contra Navarrum, & alios. Quinto,

eligere non possunt personaliter Interdicti; *cit.
cap. Cum inter* 16. *de Elect.* & *Communis Do-
ctorum*. Sexto, eligere non possunt Irregulares; 13
cap. Is, qui 18. §. *final. de sentent. excomm. in*
6. ibi: *Qui nec ad eligendum cum aliis debebit
admitti*, & *ibi* Ancharanus, Silvester verb.
Electio 1. §. 4. Angelus verb. *Electio num.* 8.
Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. §.
3. *num.* 48. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 172. &
alii. Requiritur tamen, quod isti Irregulares, 14
sicuti & excommunicati, suspensi, & interdi-
cti sint nominatim denunciati, alioquin eligere
poterunt juxta *Extravag. ad evitanda* in Con-
cil. Constantiensi a Martino V. editam.
Septimo, eligere prohibentur infames infa- 15
mia juris. Glossa *in c. Ut circa* 4. *de Election.
in* 6. *verb. Eligentium*, Suarez *de Censuris disp.*
48. *sect.* 3. *num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.*
173. & alii; dummodo tamen sint infames sen-
tentiati, sive declarati, ut notant Donatus *in
prax. Regular. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.* 20. *num.*
5. Passerin. *l. cit. cap.* 10. *num.* 145. & alii.
Octavo, eligere non possunt ad Dignitates, & 16
Prælaturas Ecclesiasticas Laici sæculares; *cap.
Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *cap. Non licet* 8. *&
cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contingit* 8. *de Ar-
bitris, c. Decernimus* 2. *de Judiciis, cap. Sacro-
sancta* 15. *de Election.* Et Electio Episcopi per
Laicos, etiam cum Canonicis facta, est nulla,
non obstante contraria consuetudine, quæ po-
tius dicenda est corruptela; textu expresso *in
cap. Massana* 16. *de Election.* Nono, eligere 17
non possunt in Ecclesiis Cathedralibus, vel Col-
legiatis, qui nondum sunt constituti in Ordine
Subdiaconatus. *Clement. Ut ii, qui* 2. *de ætat. &
qualit. præficiend.* Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.*
4. *de reform.* Decimo, qui scienter elegerunt 18
indignum, pro ea vice eligendi potestate pri-
vantur, & eorum electio cassatur ipso Jure;
cap. Cum in cunctis 7. §. *Clerici*, *cap. Cum
Vintoniensis* 25. *c. Scriptum* 40. *de Election. &
cap. Perpetuo* 7. *eodem in* 6. Undecimo, qui 19
per abusum Potestatis sæcularis elegerunt, ipso
Jure privati sunt potestate eligendi; *cap. Quis-
quis* 43. *de election.* Duodecimo, eligere pro il-
la vice non possunt, qui intra tempus statu-
tum eligere neglexerunt; *cap. Ne pro defectu*
41. *de election. cap. Quamquam* 18. *eod. in* 6.
Eligi solum possunt, qui habent qualitates a 21
Jure requisitas, & præcipue literarum scien-
tiam, ætatis maturitatem, & morum honesta-
tem; *c. Cum in cunctis* 7. §. 1. *de Election.*
Scientia est triplex, scilicet eminens, medio-
cris, & sufficiens; Scientia eminens est illa,
per quam quis statim, & prompte absque re-
vo-

volutione librorum scit casus etiam difficiles, & subtiles resolvere. Scientia mediocris est illa, per quam quis resolvit quidem casus etiam difficiles, at non statim, & prompte, sed cum tempore, & revolutione librorum. Scientia sufficiens est illa, per qoam quis sufficienter explere potest ea, quæ suo muneri incum-
23 bunt. Et hæc scientia sufficiens mensuranda est juxta qualitatem loci, ubi eligendus habet vivere, & juxta qualitatem Officii, & Ecclesiæ, ad quam debet quis eligi; *arg. cap. In*
24 *caussis* 30. *§. fin. de elect.* In eligendis ad Prælaturas, atque Officia Ecclesiastica quamvis desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris, immo & sufficiens tolerator; *cap. Cum nobis* 19. *de elect. & cap. Nisi cum pridem* 10. *§. Pro defectu, de renunciatione*, ubi sic expresse habetur: *Quamquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia secundum Apostolum scientia inflat, Caritas autem ædificat, & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio*
25 *Caritatis*. Quo ad ætatis maturitatem; Vide verb. *Ætas:* & quo ad motum honestatem patebit ex mox adducendis, qui defectu morum, & honestatis, aliarumque qualitatum non possunt eligi.
26. Eligi non possunt: Primo, Infames tam Infamia joris, qoam Infamia facti; *cap. Qui in aliquo crimine* 5. *dist.* 51. *c. Infames* 17. *caus.* 6. *quæst.* 1. ubi postquam dictum fuit, fures, sacrilegos, incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, adulteros, & alios ibidem enumeratos de jore infames esse, subjungit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros Gradus debent provehi*; & *cap. Infamibus* 87. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *Infamibus portæ non*
27 *pateant dignitatum*. Hoc tamen procedit solom de infamibus sententiatis, sive declaratis, ut advertunt Donatus *in praxi rerum Regul. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.* 10. *num.* 3. Passer. *loc. cit. cap.* 10. *numer.* 145. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 227. *arg. cap. Ex tenore* 4. *& cap. Quæsitum* 17. *de temporib. Ordinat. & arg. cap. Licet Episcopus* 23. *de præbend. in* 6. *& cap. Cum se-*
28 *cundum* 19. *de hæretic. in* 6. Secundo, eligi non possunt Excommonicati Excommunicatione majori; *cap. Postulastis* 7. *de Cleric. Excommunic. ministr.* & concordat *cap. Si celebrat* 10. *eod. tit. & cap. Cum dilectus* 8. *de consuet.*
29 Nullus quoque minori Excommunicatione ligatus est eligendus, & quamvis electio de tali scienter facta, non sit ipso jure irrita, est tamen per sententiam Judicis irritanda, textu expresso *in cit. cap. Si celebrat.* 10. *de Cleric. Excommun. ministr.* ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda*. Tertio, 30
eligi non possunt suspensi, sive a Jure, sive ab homine; *cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetud. cap. Cum inter* 16. *de election.* Quarto, eligi 31
non possunt personaliter Interdicti; *cap. Ad hoc* 1. *de postulat. Prælat. cap. Inter* 16. *de elect. cap. Is qui* 19. *de sentent. Excomm. in* 6. Quinto, eligi non possunt Irregulares, *cit. c.* 32
Is qui 18. *de sent. excomm. in* 6. & concordat *cap. Præcipimus* 10. *dist.* 34. *& cap. Non confidat* 59. *dist.* 50.

Sexto, qui semel ob vitium personæ sunt 33
rejecti non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti; *cap. Super eo* 12. *de election.* Septimo, eligi non possunt ad Dignitates, & 34
Prælaturas Regulares pœnitentiati a S. Officio, quamvis pœnitentias compleverint, ut constat ex sequenti Decreto *edito* 1. *Oct.* 1626. *in Generali Congr. S. R. & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram S. D. N. Urbano Divina Providentia Papa VIII. & Illustrissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in universa Republica adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a S. Sede specialiter deputatis, Sanctissimus D. N. justis de causis animum suum moventibus decrevit, & statuit, ut in posterum Regulares omnes cujuscumque Ordinis, Religionis, Societatis, & Instituti, quibus pro delictis ad S. Inquisitionis Officium spectantibus pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit (salutaribus pœnitentiis exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ gradus, & officia inhabiles censeantur, & deinceps (etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint, vel gratiam receperint) ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac Sacra Congregatione coram Sanctitate sua habenda, speciali, & expressa rehabilitatione; alias promotio qualibet nulla sit, & promoventes ipsi privationem suorum Officiorum, ac præterea vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrant, ad quæ restitui nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem S. Cong. coram Sanctitate sua habenda non possint: Præsens autem Decretum omnibus Religionum Superioribus intimari mandavit idem S. D. N.*

Thomas de Federicis, S. Romanæ ac Universalis Inquisitionis Notarius substitutus.

Hinc nequit eligi ad Prælaturas Regularis 35
ille, qui abjuravit in Sancto Officio, etiamsi de levi; Regulares enim, quibus aliqua pœna imposita est a Sancto Officio, salutaribus tamen pœnitentiis exceptis, ex cit. Decr. Urb. VIII. redduntur inhabiles ad omnes gradus, & Offi-

& Officia ; abjuratio autem , etiamsi sit de
levi , est pœna , quæ per sententiam imponi-
tur , & post sententiam deber fieri , ut constat
ex stilo Generalis , & Universalis Sanctissimæ
Inquisitionis Urbis , ut testantur Carena , *tract.*
de Officio SS. Inquisitionis part. 3. *tract.* 12. *de*
abjurat. §. 4. *num.* 11. Pegna Com. 41. 3.*part.*
director. Inquisit. sub tit. de quinto modo termi-
nandi processum num. 166. *lit. D.* Diana *part.*
4. *tract. de offic. & potest. Inquisit. resol.* 64.
36 Septimo, eligi non possunt Hæretici, textu
expresso *in cap. Quicumque* 2. §. *Hæretici* , *de*
Hæreticis in 6. ibi : *Hæretici autem* , *Credentes* ,
Receptatores , *Defensores* , *& Fautores eorum* ,
ipsorumque Filii usque ad secundam generationem
ad nullum Ecclesiasticum Beneficium , *seu Offi-*
cium publicum admittantur : Quod si secus actum
37 *fuerit*, *decernimus irritum* , *& inane* . Sic nec
etiam Schismatici ; *arg. cap. Quia diligentia* 5.
de elect. ubi electio Schismatici ad unionem
Ecclesiæ redeuntis dispensative solum permit-
titur confirmari ; Abbas *ibid. num.* 1. Barbosa
38 *ibid. num.* 2. & alii passim . Octavo , eligi
non possunt in Episcopos Neophyti ; *cap. Pro-*
hibentur 2. *dist.* 48. ibi : *Prohibentur autem Neo-*
phyti in Episcopos ordinari , *ut qui heri erat Ca-*
thecumenus , *hodie non fiat Episcopus* , *qui heri*
erat in Theatro , *hodie non sedeat in Ecclesia* ,
qui vespere erat in Circo , *bodie non ministret*
Altari ; *qui dudum fuerat fautor histrionum* , *ho-*
die non sit consecrator Virginum . *Causa autem*
hujus prohibitionis est secundum Apostolum , *ne*
elatus in superbiam , *tamquam Religio Christia-*
na plurimum eo egeret , *incidat in ruinam Dia-*
39 *boli* . Nono , eligi non possunt spurii , & ille-
gitimi ; *cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* & ibi
Glossa communiter recepta verb. *Matrimonio* .
40 Decimo , eligi non possunt Laici , qui enim
nec dum sunt Tonsurati , sunt inhabiles ad
quodlibet Beneficium , itaut nec sufficiat post
illud jam acquisitum tonsurari ; *arg. cap. Ex*
litteris 6. *de transaction.* & notat Glossa *fin.* &
Abbas *ibid.* Aliter electio facta in personam
Laici nondum Tonsurati, ipso jure est nulla ,
cum Laicus sit incapax omnis juris Ecclesia-
stici , *cap. Causam* 7. *de præscriptionib. c. Cum*
adeo 17. *de rescriptis* , *cap. Contigit* 8. *de arbi-*
tris , *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis* , *cap. In*
41 *Ecclesia* 2. *de institution.* Undecimo , eligi non
possunt Bigami , servi , & hujusmodi ; *arg. c.*
Infames 17. *caus.* 6. *q.* 1. ibi enim tales , alii-
que similes prohibentur promoveri ad sacros
Ordines , unde a fortiori debent prohiberi pro-
moveri ad Ecclesiasticas Dignitates , & Præla-
turas .

Additiones ex aliena manu .

De materia hujus articuli late æque , ac 42
egregie disserit Louvrex *dissert. Canon.* 5. *per*
tot. Eum ubi res postulat consule . Hic vero
non est prætereundum , quod Canonici tum
Cathedralium , tum Collegiatarum tametsi sint
de capitulo , non aliter jus eligendi habent ,
quam si in sacris sint constituti , ut sancitum
est *in cap. Ex eo* §. *An Ecclesiis* , *de Elect. in*
6. *& in Clementina Ut ii* , *de ætat. & qualit.*
& innovatum est a *Concilio Tridentino sess.* 22.
c. 4. *de Reform.*

Nota vero, quod necesse haud est , ut de 43
tempore vacationis Beneficii Canonici in sa-
cris sint constituti, sed satis est, si de tempo-
re electionis constituti sint in sacris. Idque et- 44
iamsi ex dispensatione Pontificia ordinati sint
ante ætatem ordinariam ; Louvrex *dissert. Ca-*
non. 5. *num.* 8. *& seq.* Barbos. *de Canon. c.*36.
num. 3. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5.
quæsit. 8.

Utrum vero jus eligendi habeat Canonicus 45
proprietarius , an vero Canonicus possessor , 46
tum an jus eligendi habeat Canonicus post
Canonicatus resignationem , vel vacante Cano-
nicatu per alterius incompatibilis assequutio-
nem , expendit Louvrex *dict. dissert. Canon.* 5.
a num. 10. *ad plur. sequent.*

Pacifica haud est opinio Auctoris *num.* 13. 47
& seq. quod interdicti , & irregulares haud
possint eligere . Consule inter alios Zoes. *in* 48
decretal. lib. 1. *tit.* 6. *n.* 16. *& seq.* Pro opinio-
ne vero Auctoris est Passerin. *de Elect. c.* 10.
n. 99. *& plur. seq.*

Admissio excommunicati ad eligendum , an 49
irritam reddat electionem , vide apud Zoes.
in decretal. dict. lib. 1. *tit.* 6. *n.* 8. *& seq.*

ARTICULUS III.

Electio quo ad ea , quæ concernunt Electores.

Electores habentes legitimum jus ad suffra- 1
gandum sive sint absentes , sive præsen-
tes , vocandi sunt ad electionem novi Prælati ;
cap. Cum inter universas 18. *cap. Coram dilecto*
35. *& cap. Quia propter* 42. *de Election.* Si ta- 2
men sint nimis distantes , non sunt de necesse
vocandi ; *c. Cum inter universas* , ibi : *Quam-*
vis Ecclesiastica Constitutio non exigat , *ut ad*
electionem Pastoris , *Canonici tam remoti vocen-*
tur . Quænam autem requiratur distantia suffi- 3
ciens

clens pro ipsis non vocandis, standum est specialibus consuetudinibus, & Constitutionibus, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de elect.* & sufficit ut commode vocari non possit, sive sint in Provincia, sive extra; ad finem enim citandi absentes sola commoditas attendenda est, juxta *cit. cap. Quod sicut*, *& cit. c. Quia propter*. Donat. *in prax. rer. Regular. tom.* 2.
4 *tract.* 4. *q.* 15. *num.* 1. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno præjudicio Ecclesiæ; *cit. c. Quod sicut*; *& cit. c. Quia propter* 42. *de electhon.* ibi: *Qui debent, & volunt, & possunt commode interesse*.
5 Electores absentes, & legitime impediti possunt eligere per Procuratorem, textu expressu *in cit. Quia propter* 42. *de elect.* ibi: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio Procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam*. Et clarius habetur *in cap. Si quis* 46. *de elect. in* 6. ibi: *Si quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni, prout dicitur in Concilio Generali*, (idest in *cit. cap. Quia propter*) *sed & pluribus committere suas vices, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem, & erit tunc melior conditio occupantis; Verum si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, audiri eos non expedit, quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret, sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum, vel pars major elegerit; Vel si concordare nequeant, is qui primo in Instrumento, vel Lit-*
6 *teris procurationis extiterit nominatus &c.* Si nemo velit hanc procurationem recipere, non potest Elector absens eligere per Epistolam, textu expresso *in cit. cap. Si quis* 46. *de elect. in* 6. §. *Absens*, ibi: *Absens quoque (licet nullus de Collegio velit esse Procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per litteras exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete, & sigillatim tantummodo exprimendum*. Vide tamen quæ tradita sunt in verb. *Absens*, *art.* 1. *n.* 8. 9. (*a*)

Electores tenentur sub gravi investigare de idoneitate personæ eligendæ; *cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* Negligendo enim talem inquisitionem, seu investigationem in re gravi delinquunt; *cap. Ea quæ* 3. *de Officio Archidiac. cap. Nulli* 1. *dist.* 19. *cap. Dictum* 8. *dist.* 18. dum ratione officii, contractus, vel quasi contractus tenentur præcavere ne eligantur indigni, aut minus idonei cum nimio præjudicio Ecclesiæ, & animarum, ad cujus regimen assumuntur. Hinc Electores eligentes indignum, idest cui desunt qualitates ad sic promovendos de jure requisitas, ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso Jure privati existunt pro una vice potestate eligendi, textu expresso *in cit. cap. Cum in cunctis* 7. *de electhon.* §. *fin.* ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint*; & concordant *cap. Cum Vintoniensis* 25. *& cap. Scriptum est* 40. *de elect.* Hæc autem pœna privationis potestatis eligendi non incurritur, nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno, textu expresso *in cap. Perpetuo* 7. *de elect. in* 6. ibi: *Declaramus quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur, licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare*. 7 8 9

Eligens indignum, & asserens se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam; *arg. cap. Innotuit* 20. *de elect.* ubi Pontifex eligentibus indignum, solum ex gratia remisit, quod non 10

Nota Romani Theologi.

(*a*) Dum Auctor dicit, posse electores absentes, & legitime impeditos eligere per Procuratorem, id sic est intelligendum, ut possint quidem absentium suffragia per aliquos ab ipsis electoribus absentibus, vel ab ipso Capitulo destinatos suppleri, si id liceat per Constitutiones talis Ordinis a S. Sede approbatas; minime vero ut suppleri possint vel a Præside electionis, vel a Capitulo propria auctoritate. Vetitum namque hoc esse aperte colligitur ex Sacræ Congregationis Decreto 3. Decembris 1644. quod ex Pignatell. refert Matthæuccius *cap.* 18. *Officialis num.* 19. Sacra Congreg. *censuit cavendum, ne deinceps Titulares co... ...ntur ad effectum electionis faciendæ, aut voces & suffragia absentium suppleantur*: quod in sensu exposito intelligunt laudati Pignatel. & Matthæuc.

non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; & notat ibidem Glossa verba *Ignorantiam*, & Abbas *n.* 7. Non enim potest præsumi rationabiliter ignorantia de qualitatibus eligendi in Electore, qui tenetur ex officio eas inquirere, & investigare, & si non investigaverit, non potest excusari ignorantia, quia cum in tali casu ignorantia fuisset crassa, supina, affectata, & vincibilis, non est censenda causa, sed effectus negligentiæ, atque adeo non potest excusare Electorem, uti non excusabat Episcopum Antisiodorensem in non observato Interdicto, *c. Ad hæc* 1. *de postulat. Prælator.* & confert *c. Cum in tua* 6. *Qui Matrim. accusar. possint*, *l. Nec supinam* 6. *ff. de*
11 *jur. & facti ignor.* Eo magis cum Elector & possit, & debeat talem negligentiam tollere, non tollendo autem impedimentum ignorantiæ, approbat impedimentum; *arg. c. His quibus* 60. *de elect. & Glossa ib. verb. currit.* Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profecturum per denegationem sui suffragii, ex quo omnes alii Electores velint eligere talem indignum; Et ratio est quia eligere indignum est ab intrinseco malum, adeoque nulla ratione potest esse licitum, unusquisque enim tenetur quantum in se est prospicere bono communi, quod semper præferendum est bono privatorum, & præstat mori quam mortaliter peccare, quia mors animæ magis quam corporis est timenda, ut recte observat Doctissimus Donatus *loc. cit. q.* 26. *n.* 7. Si autem alii parati sint eligere indignum, ipsi viderint; quilibet tamen tenetur conscientiæ suæ consulere, & quantum ex se est, non concurrere ad talem indigni electionem, & illi resistere, quia ex *c. Error* 3. *d.* 83. *Error, cui non resistitur, approbatur . . . . Neque caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.* Lezana *part.* 1. *c.* 15. *n.* 14. Vasquez *Opuscul. de Benefic. c.* 2. §. 3. *dub.* 3. Matthæuc. *Officialis Cur. c.* 18. *sub n.* 4. & *c.* 28. *n.* 2. & communiter Doctores apud Peyrin. *de subdit. qu.* 5. *cap.* 31. *qu.* 3. §. 2. ubi disputat ad partes, & acriter reprehendit pusillanimes.

12 Non debent tamen, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam confessionem Sacramentalem noverunt indignum; Electores enim talem indignum per solam confessionem cognoscentes tenentur se gerere circa ipsum in foro externo, ac si nihil in foro Sacramentali novissent, adeoque tenentur ei suffragari, ne frangant sigillum Confessionis, & ne reddatur odiosa Confessio; Et sic tenent fere communiter Doctores contra paucos apud nitidissimum Lumen Illustrissimæ Religionis Prædicatorum Hyacinthum Donatum *loc. cit. q.* 29. *num.* 6. Et desumitur ex Constitutione Clementis VIII. edita pro casuum reservatione incipiente *Sanctissimus Dominus*, ibi: *Tam Superiores, quam Confessarii, qui postea ad Superioritatis gradum assumpti fuerint, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur*; Ex quibus verbis clare patet contrariam opinionem, saltem respectu Regularium, hodie non posse sustineri, & violatores prædictæ Constitutionis peccare mortaliter contra præceptum formale obedientiæ importatum per illa verba, *Caveant diligentissime*, & fieri sacrilegos, & incidere in pœnas severissimas ad terminos *c. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de pœnit. & c. Omnis utriusque sexus* 12. *de pœnit.*, *& remiss.* prout ex molsis ostendit Peyrin. *tom.* 2. *de Prælat. q.* 3. *cap.* 2. §. 2. *n.* 46. Donat. *loc. cit. n.* 20.

Electores tenentur sub mortali eligere eos, 13
quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles esse judicaverint; sic Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* ubi expresse definit: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*; Unde Innocentius XI. contra aliter sentientes die 9. Maii 1679. damnavit sequentem propositionem 47. in ordine: *Cum dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus*; Et consonant Sacri Canones, & signanter *cap. Metropolitano* 19. *dist.* 63. ibi: *Optimus ordinetur; cap. Licet* 15. *caus.* 8. *quæst.* 1. ibi: *Qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sacerdotium*, & *cap. unic. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, ibi: *Non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Beneficium in personam magis idoneam dispensare*; cum similibus. Accedit ratio, quia violatio Justitiæ distributivæ, vel commutativæ per acceptionem

nem personarum est de suo genere peccatum mortale, unde dicitur Jacobi 2. *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi*. In electionibus autem, Provisionibus, & Collationibus præferre minus dignum digniori, est manifeste utramque justitiam violare, cum Prælaturæ, Dignitates, & Beneficia Ecclesiastica sint bona communia, meritorum præmia, & digniorum honores, ordinata in bonum Ecclesiæ, & bonum ipsius electi, ergo &c. Hinc S. Hieronymus relatus *in cap. Moyses 6. caus.* 8. *q.* 1. sic dicit: *Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique successores Principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Jesu, idest Josue, ut sciremus Principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ; At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quærant eas in Ecclesia columnas erigere, quas plus cognoscant Ecclesiæ prodesse, sed quae vel ipsi amant, vel quarum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt*; & S. Augustinus *Epist. 29. ad Hieronym.* ait: *Quis ferat, si quis divitem eligat ad Sedem honoris, contempto paupere instructiore & sanctiore?* & sic tenent D. Thomas 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. Divus Autonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 20. §. & alii communiter.

14 Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis, & S. R. E. Cardinalibus, de quibus expresse loquitur Concil. Tridentinum *cit. sess.* 24. *cap.* 1. *de reformation.* sed etiam procedit de omnibus aliis, qui habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, uti sunt Abbates, Commendatarii, Archimandritæ, aliique hujusmodi Prælati nullius Diœcesis, ac Prælati Regulares: sic cum communi Joan. Cardenas *in Crisi Theologica super Proposit.* 47. *Innocent. XI. cap.* 2. *n.* 11. Lugo *disp.* 35. *de Justit. n.* 55. Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 240. & alii passim.

15 Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad Ecclesias Parochiales, ut colligitur aperte ex Concil. Tridentino *sess.* 24. *c.* 18. *de reformat.* ubi præcipit Episcopis, ut ex nominatis ab Examinatoribus tamquam dignis, eligant, & exquirant digniores; ibi: *Episcopus eum eligat quem ceteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat*, & infra ibi: *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, & habetur ex Constitut. S. Pii V. incipient. *In conferendis*, & sic communis Doctorum teste Passerino *cap.* 30. *de electione*, *n.* 1. & Cardenas *loc. cit. cap.* 4. *n.* 40. & Joann. Maria Nogar. *in Theologia Radicali tract.* 15. *num.* 10. cum aliis dicunt aliter sentientes incurrere damnationem cit. Propositionis 47. ab Innocentio XI. proscriptæ.

Electio digni prætermisso digniore est valida, 16
quamvis ex dictis sit illicita; colligitur *ex cap. Cum Nobis* §. *his igitur* 19. *& cap. cum Dilectus* 32. *de election.* & tenet Communis Doctor. cum Glossa magna circa fin. *in cap. Nullus dist.* 61. S. Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 3. Garcias *de Benefic. part.* 7. *capit.* 16. *n.* 2. & alii passim: Et ratio est, quia si electio impugnari posset in foro externo seu Judiciali, ex solo motivo, quod non fuerit electus dignior, omnes propemodum electiones possent impugnari, & sic aperiretur via infinitis litibus, quod esset maximum absurdum, & incommodum. Immo electio digni prætermisso digniore potest aliquando esse nedum valida, 17
sed etiam licita; Possunt enim Electores sine culpa eligere dignum omisso digniore in variis casibus. Et primo sic possunt, quando id exigit necessitas Ecclesiæ, ut si conferenda sint duo Beneficia, alterum Parochiale, quod tenues habeat redditus, & alterum simplex pinguius, & non concurrant nisi duo Oppositores, tunc non est eligendus dignior in Beneficium pinguius, sed in Parochiale, licet sit tenue, quia bonum commune debet præferri bono particulari, & Ecclesia Parochialis exigit prudentiorem, ac doctiorem, nullo habitu respectu ad introitus. Sotus *lib.* 3. *de Justitia quæst.* 6. *art.* 3. *ad secundum argumentum*, Bannes 2. 2. *dub.* 3. *conclus.* 3. Serra 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. Donat. *loco cit. quæst.* 27. *n.* 2. Viva *in propositión.* 47. *Innocentii XI. n.* 17. & alii. Secundo, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando major pars Electorum vult excludere digniorem, & nisi eligatur dignus, vult eligere indignum; tunc enim licite potest eligi dignus, omisso digniore, cum sit hoc magis utile Ecclesiæ, ex quo sic repellatur ab ipsa indignus, qui a majori parte fuisset electus, nisi minor pars concurrisset ad electionem minus digni. Donat. *loc. cit. num.* 8. Viva *loc. cit. num.* 17. §. *loquitur secundo*, & alii. Tertio, potest eligi minus dignus relicto digniore, quando major pars Electorum ita firmiter decrevit eligere minus dignum, ut moraliter sit certum quod talis evadet electus, tunc enim minor pars poterit licite se illi conformare pro conservando bono pacis, quia in tali casu est impossibile eligere digniorem stante malitia ceterorum

rorum Electorum, & aliunde Electio digni relicto digniore non est intrinsece mala, sicuti electio indigni, quæ ex dictis *supra num.* 11. nulla ratione potest fieri licita. Cajetan. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. Sotus *loc. cit.* Bannes *loc. cit.* Lezana *part.* 1. *cap.* 15. *num.* 14. Donat. *loc. cit. num.* 6. Quarto, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando minus dignus est magis utilis, vel quia est magis potens ad tuenda Jura Ecclesiæ, vel quia est magis sedulus, vel quia est magis expertus, vel quia est magis acceptus populo, vel quia est indigena, vel quia minus detinetur extraneis curis, vel aliis de causis, quas varias enumerat Barbosa *in Collect. ad sess.* 24. *de reformat. c.* 18. *a n.* 129.

18 Et ratio supradictorum est, quia major dignitas ad Prælaturas, & Beneficia Ecclesiastica non est præcise mensuranda ex majori scientia, vel majori vitæ probitate, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate, & potentia Familiæ ad Ecclesiam defendendam ab inimicis Christi, ejusque jura tuenda, & ex variis aliis circumstantiis externis; adeout omnibus insimul consideratis, Ecclesiæ, sive Prælaturæ, cui præficitur, ceteris utilior fore credatur. Hinc S. Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *in respons. ad tertium*, notanter sic inquit: *Sed quantum ad conscientiam Eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune; quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, & alius præferatur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam, quæ quidem si pertineat ad negotium, quantum ad hoc, erit ille qui eligitur magis idoneus; si vero non pertinet ad negotium, id quod consideratur ut causa, erit manifeste acceptio personæ*. Et ibidem q. 185. *art.* 3. *in corpore*, ait: *Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum caritatem, sed meliorem quo ad regimen Ecclesiæ, qui scilicet possit Ecclesiam, & instruere, & defendere, & pacifice gubernare*; & *in quodlibet.* 6. *art.* 9. dicit: *Aliquis potest dici melior dupliciter; uno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de caritate, alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, ut Prælatuream suscipiat, quia forte potest Religionem magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ &c. Non ergo semper est eligendus melior simpliciter, sed quo ad aliquid*. Hæc D. Thomas.

19 Elector renuncians electioni, si pœniteat, & se retractet re adhuc integra, debet admitti cum ceteris Electoribus ad eligendum in Capitulo, *argum. c. Lectæ* 14. *de renunt.* Glossa ibidem, & Donatus *loc. cit. quæst.* 18. 1. Secus autem re non amplius integra; *cap. In causis* 30. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Cum res non esset integra*. Remittentibus enim actiones suas, non est amplius regressus ad eas, *ff. de ædilit. edict. l. Quæritur*, §. *Si venditor*, & *cap. Quod semel* 21. *de Regul. Juris in* 6. ibi, *Quod semel placuit, amplius displicere non potest*. Res autem tunc dicitur integra, quando non fuit executa, neque cœpta; colligitur *ex cap. final.* §. *Officium autem, de offic. Judic. deleg. in* 6. *c. Quicunque* 11. *de sententia Excommun. eod. in* 6. & ibi Glossa verb. *Re integra*, *l. Et quia* 6. *ff. de jurisd. omn. judic.* Econtra tamen res desinit esse integra quando incipit aliquo modo exequi, etiam per solam citationem, & in præsenti casu per solam renunciationis spontaneæ acceptationem a Prælato per scripturam, vel coram testibus formiter recepta. Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *disp.* 32. ubi ex multis ostendit rem non esse integram, ubi Prælatus acceptaverit. Elector quamvis ante publicatum scrutinium possit vocem suam variare, non potest tamen publicato scrutinio; & a fortiori si jam miserit schedulam suam in urnam in communi loco præparatam in finem eligendi, *cap. Publicato* 58. *de election.* & Glossa *ibid. verb. Variare*, & Glossa *in cap. Quia propter* 42. *de election. verb. Publicent*. Et ratio est, quia si ponens schedulam in urnam posset illam reassumere, & votum mutare, daretur locus dolis, fraudibus, jurgiis, & litibus innumeris, cum sic posset quilibet ex malitia electionem impedire, communitatem inquietare, quod est contra dispositionem *cap. Cum inter universas* 18. *de election.* 20 21 22

Electores quamvis sine vera, & justa causa nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex justa, & vera causa, ut V. G. si Electores sint inhabiles propter suspensionem, Interdictum, Excommunicationem, vel ob aliquod simile; *c. Consideravimus* 10. *de election.* & Glossa *ibid. verb. post appellationem*. Electores postquam aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum electi de novo fiat manifesta, quæ tempore electionis erat illis totaliter secreta, vel incognita, textu expresso *in c. Nulli* 8. *de election. in* 6. ibi: *Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit* 23 24

verit aliquem, & electio fuerit subsecuta, vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum, illum super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare; vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas, vel alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur, & ibi Glossa *verb. la-*

25 *tentis, & verb. defectus*. Talis oppositio fieri potest triplici modo; scilicet contra formam electionis, contra electum, seu eligendum, & contra Electores, dummodo tamen fiat in scriptis, cum juramento, & causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem, & appellationem continentibus, textu expresso *in c. Ut circa 4. de election. in 6.* ibi: *Edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel Electi, sive illius, cui erat provisio facienda, sive facta, & propter hoc contigerit appellari; appellantes instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia, & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas coram personis authenticis, aut personæ quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic exprimunt esse vera, & se posse probare, & ibid. Gloss. verb. Formam, & verb. Eligentium.*

26 Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum interdum fieri contingit, & ad hoc datur hic Innocentii XII. Constitutio, qua, ad tollendum abusum illicitarum Capitulationum, quas occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, ab iis, ad quos electio personarum Illis præficiendarum spectat, interdum fieri contingit, innovantur Constitutiones Nicolai III. Pii V. & Gregorii XIII. in similibus editæ, cum additione pœnarum, ac prohibitione dictarum Capitulationum sub eisdem pœnis.

INNOCENTIUS Pp. XII.

Ad futuram rei &c.

Ecclesiæ Catholicæ per universum orbem diffusæ regimini, meritis licet imparibus, Divina dispositione præsidentes, ea, quæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, sive ad illicitorum, ac præsertim Ecclesiasticæ libertati adversantium juramentorum abusum tollendum, sive ad quamcumque avaritiæ labem a personis in sortem Domini vocatis, quas non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere maxime convenit, excludendam prudenti, salubrique consilio, ac illo, qui secundum scientiam est, zelo constituta, & ordinata esse noscuntur, Apostolici muniminis nostri patrocinio libenter roboramus, novisque præsidiis, ut serventur exactius, constabilimus, ac alias desuper concessæ nobis a Domino potestatis partes studiosa caritate interponimus, sicuti Ecclesiarum omnium, quam gerimus, solicitudo postulat, Nosque omnibus maturæ considerationis trutina perpensis, ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam, ac felicem Ecclesiasticarum rerum directionem, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii D. N. J. Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

§. 1. Dudum siquidem, postquam fel. rec. Nicolaus Papa III. Prædecessor noster, accepto in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Prælati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis ageretur, nec Prælatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in iisdem Ecclesiis, nisi jurassent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, & non scripta inviolabiliter observare; Inter Laicos quoque multarum Civitatum, Castrorum, & Terrarum eum consuetudinis morbum in suis Potestatibus, Rectoribus, vel Officialibus assumendis irrepsisse, ut ipsi Potestates, Rectores, & Officiales ad ejusmodi Potestarias, Rectorias, & Officia nullatenus admitterentur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausa servaturos similiter jurassent: In statutis vero, ac consuetudinibus supradictis interdum aliqua reperiri illicita, sive impossibilia, vel Ecclesiasticæ libertati obviantia; ne sub tali generalitate jurandi sic jurantibus peccandi occasio præberetur, animarum periculis obsistere cupiens, salubri sua, ac generali Constitutione præceperat a quibuscumque scientibus contineri in prædictis Constitutionibus, & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi nullo modo præstari; Ac præterea decreverat talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observarentur, cum etiam sub tali intentione præstari non possent absque Divinæ Majestatis offensa in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus non servanda: quin po-

potius pro animarum salute, si sub forma præfata, vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigisset, ad observanda dumtaxat licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia Jurantium intentionem referri debere; Declarans insuper juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercumque, & sub quacumque verborum forma præstita, vel præstanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticæ libertati non obviantia dumtaxat extendi, ipsosque Jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

§. 2. Rec. mem. Gregorius Papa XIII. etiam Prædecessor noster per quasdam suas desuper sub plumbo expeditas litteras, quarum initium: *Inter Apostolicas &c.* prædictam Nicolai Prædecessoris Constitutionem, itidemque alias omnes Canonicas sanctiones de abusu, & reprobatione juramentorum hujusmodi promulgatas innovavit, voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter observari. Præterea præcepit, & interdixit Prælatis, Canonicis, & aliis supradictis, nec non Ecclesiarum Capitulis, & Monasteriorum, ceterisque Conventibus, Civitatum quoque, Castrorum, & Terrarum Communitatibus, & personis quacumque dignitate præditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticæ aut Decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus ubicumque, ac quocumque tempore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis quantocumque tempore observatæ, quæ potius corruptela esset censenda, sive in genere, sive in specie præstare, reddere, vel exigere, neve super præstitis, redditis, vel exactis eo usque quempiam in judicio, vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare.

§. 3. Ac illos, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contendissent, Episcopos quidem, & alios quoscumque Pontificali dignitate præditos a Divinis suspendit: Capitula vero, Conventus, eorumque Ecclesias, & loca omnia Interdicto Ecclesiastico supposuit, ac singulares personas excommunicationis sententia innodavit, inhabilesque fecit ad obtenta, & alia obtinenda eo ipso, sibique, & Romano Pontifici pro tempore existenti relaxationem suspensionis, & interdicti, nec non absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservavit. Decernens eos, qui talia juramenta scienter præstitissent, usu, & commodo rei, ac gratiæ, cujus causa jurassent, eo ipso privatos esse; alios vero ignorantes ad præstitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri, & alias, prout in præfatis Gregorii Prædecessoris litteris, quarum tenorem præsentibus pro plene, & sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

§. 4. Porro antequam litteræ hujusmodi emanassent, similis mem. Pius Papa V. etiam Prædecessor noster, ejusmodi Concilii Tridentini Decretis, quibus, ne quidquam, quod in usus pios non convertatur in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas quoquomodo persolvi possit, strictissime prohibetur, inhærens, suam hac in re Constitutionem ediderat tenoris, qui sequitur, videlicet. Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Durum nimis, & incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum Ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem, editas ante hac sanctiones minime satis esse intelligimus, Novæ Constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur, Turnorum lucra, interponerentur, licet Sancta Synodus hæc detestata, mandaverit Episcopis, ut quæcumque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut

ut pravas, & scandalosas rejicerent; Eos vero, qui adversus prædicta quavis ratione commisissent, pœnis contra Simoniacos ediris teneri decreverit; Multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad Beneficium, & commodum ipsorum Ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare Nos pro Divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius, evidentiusque consulendum fore rati, revocamus, & abolemus omnia, & quæcumque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcunque Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, ac majorum, nec non Collegiatarum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoria, & longissimo, & quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum, vel Prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, & moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis, portionibus, Beneficiis, & Officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones ex eis primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, mensæ Episcopali, seu Capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios Canonicos, & personas Ecclesiæ, seu Capituli dividantur. Quandoque nullus etiam Apostolica auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, Beneficium, vel Officium admitti, vel alias in ejus possessionem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis juramentum præstiterit, & obtentæ illorum derogationis, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu Capitulo, & personis prædictis cesserit, seu (ut appellant) Dulciaria, aut quid aliud præstiterit; quorum omnium tenores, causas, & effectus habemus præsentibus pro expressis, quibuscumque illa concepta sint formulis, nec non irritantibus, & aliis Decretis roborata. Volentes ea omnia vires, & effectum de cetero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, Capitulis, Collegiis, & personis, ad quos id pertinet; ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quemquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum, ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicumque contrafecerit, si Ecclesiarum Antistites, tamdiu a Pontificalis Officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione prævia illis per Sedem Apostolicam suspensio relaxetur. Capitula vero, & Collegia quæcumque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constitutæ ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, decernentes hujusmodi præstita juramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimo jurantes in hujusmodi censuram incidere, nec non irritum, & inane quidquid secus super his per quoscumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus statuimus, ut ubicumque hujusmodi fructus, & distributiones Fabricæ, vel Sacristiæ, aut alterius pii loci usibus ultra semestre tempus reperiuntur concessi, horum duntaxat dimidia pars ipsi Sacristiæ, vel Fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero Beneficiati prædicti integre percipiant. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, aut excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, decreto prædictæ Synodi, ac etiam Constitutione fel. rec. Joannis Papæ XXII. quæ incipit: Suscepti, & aliis Juribus hac de re disponentibus, nihilominus alias in suo robore duraturis. Ceterum per prædicta non intendimus illis præjudicare Capitulis, Collegiis, Mensis, aut personis fructus, & distributiones inter vacationem Beneficiorum, & eorum collationem sive possessionis apprehensionem provenientes ex statuto, consuetudine, vel privilegio hujusmodi percipientibus, vel retinentibus; quo minus ipsi illos interim, ut antea, exigere valeant, & habere. Postremo volumus ut præsentium exempla etiam impressa, Notarii publici manu, & Prælati Ecclesiastici ejusve Curiæ Sigillo obsignata, eamdem illam prorsus fidem ubique locorum in Judicio, & extra illud faciant, quam facerent ipsamet præsentes si essent exhibitæ,

F 2 vel

vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ revocationis, abolitionis, præcepti, interdicti, decreti, statuti, intentionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo, Pridie Kal. Junii Pontificatus Nostri Anno quinto.

§. 5. Cum autem, sicut non sine gravi animi nostri dolore, ex quamplurium, ac præsertim nonnullorum Venerab. Fratrum Archiepiscoporum ad Apostolatum nostrum delatis querelis accepimus, adeo creverit tam salutarium legum transgressorum impudentia, ut non desint, qui sive avaritiæ, quæ est idolorum servitus, improbo affectu; sive ambitioso Ecclesiasticorum graduum cupiditatis consilio ducti, hominibus trepide paciscentibus fidem habentes, & tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, sacras ipsas electiones, quas Sanctissimi Ecclesiæ Canones omni prava pactione submota peragi tam districte præcipiunt, illicitis, injustis, ac per tot Apostolicas sanctiones reprobatis conventionibus per Electos, quicumque illi sint, observandis, quibus Canonica Præsulum jurisdictio ut plurimum circumscribitur, vacantium Ecclesiarum jura læduntur, ac ipsius etiam Apostolicæ Sedis auctoritas interdum violatur, temere inquinare satagant, atque in abominationem desolationis in Sanctuarium invehere, sacrasque Ecclesiæ Dignitates, ad quas olim nonnisi ex persecutionis tolerantia ascendebatur, in turpem quæstum, ac tenebrarum negotiationem commutare minime vereantur non sine gravissima Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, fidelium scandalo, ac salutis animarum detrimento.

§. 6. Hinc est, quod Nos, qui libertatis, jurisdictionis, aliorumque jurium Ecclesiasticorum assertores in terris a Domino constituti sumus, omniumque Christi Fidelium curam superna dispositione gerimus, abusus quoscumque circa præmissa introductos e medio tollere, illisque in futurum omnem ansam præcidere, nec non animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita super iisdem præmissis cum particulari Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, qui rem mature discusserunt, diligenti deliberatione, de illorum consilio pariter & assensu, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnia & singula præmissa a præfatis Nicolao, Pio, & Gregorio Prædecessoribus constituta, ordinata, interdicta, decreta & respective declarata, ut præfertur, expeditasque desuper illorum Constitutiones, seu litteras supradictas tenore præsentium perpetuo approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuæ, atque irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur, patrocinium, & præsidium adjicimus.

§. 7. Præterea, ut eadem præmissa firmius, atque inviolabilius de cetero observentur, ultra omnes, & singulas pœnas in iisdem Constitutionibus, seu litteris impositas privationis Dignitatum, Canonicatuum, & Præbendarum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, & quoad Regulares, etiam vocis activæ, & passivæ, ac graduum, munerum, & officiorum quorumcumque per eos respective obtentorum, perpetuæque inhabilitatis ad illa, & alia similia, vel dissimilia, quæcumque in posterum quomodolibet obtinenda, pœnas per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione, incurrendas adjungimus.

§. 8. Porro ad penitus extirpandum, atque evellendum abusum capitulationum, pactionum, conventionum, concordatorum, seu statutorum quorumcumque, quæ perperam, ac adversus Sacrorum Canonum, & Constitutionum Apostolicarum dispositionem, occurrente Ecclesiarum quarumlibet præsertim Cathedralium, & Metropolitanarum, seu Monasteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos electio personarum idonearum ipsis Ecclesiis, seu Monasteriis ad electionem hujusmodi respective præficiendarum juxta privilegia, & indulta Apostolica eis desuper concessa, aut alias legitime spectat, sive ante, sive post electionem prædictam interdum iniri, condi, aut fieri consueverunt, motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, earumdem tenore præsentium omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodocumque spectabit, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis fuerint sub eisdem omnino pœnis superius expressis, quarum absolutionem seu relaxationem Nobis, ac Romano Pontifici pro tempore existenti duntaxat specialiter reservamus, districte prohibemus, & interdicimus, ne capitulationes, pactiones, conventiones, concordata, seu statuta hujusmodi ante ipsam quidem ele-

ctio-

ctionem, seu etiam postulationem de cetero inire, concedere, aut facere audeant quovis modo, seu præsumant.

§. 9. Illaque proinde, quatenus de facto contra præsentis nostræ prohibitionis formam inita, condita, seu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribusque, & effectu penitus, & omnino vacua, ac nullius roboris, & momenti esse, & perpetuo fore, neminemque ad illorum, seu cujuslibet eorum, etiamsi juramento vallata sint, observantiam teneri, aut obligatum existere, vel fore decernimus, & declaramus.

§. 10. Quæ vero, electione, seu postulatione hujusmodi secuta, quomodolibet iniri, condi, seu fieri contigerit, ad Nos, seu eumdem Romanum Pontificem pro tempore existentem quamprimum deferri, atque ita nostro, & Sedis Apostolicæ judicio subjici præcipimus, suspensa interim eorum omnium, & singulorum executione, donec & quousque ab eadem Sede, sine cujus auctoritate nihil omnino in similibus pacisci fas est, Apostolicæ confirmationis robur in totum, vel in partem receperint.

§. 11. Cæterum per præsentes non intendimus ea, quæ antehac contra supradictarum Nicolai, Pii, & Gregorii Prædecessorum, seu forsan aliarum Apostolicarum Constitutionum, seu litterarum formam quomodolibet gesta fuerunt, ullatenus approbare, nec pœnas ea de causa per transgressores incursas remittere, vel condonare.

§. 12. Decernentes pariter easdem præsentes litteras, &c.

§. 13. Non obstantibus præmissis, ac quatenus opus sit, &c.

§. 14. Aut si præfatis, vel aliis quibuslibet communiter, &c.

§. 15. Ut autem eædem præsentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas, &c.

§. 16. Utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, &c.

Datum Romæ apud S. Mariam M. sub annulo Piscatoris die 22. Septemb. 1695. Pontif. an. V.

Additiones ex aliena manu.

27 Disposuit *Gregorius* X. *in Cap. Ut circa*, *de Elect. in 6.* ut appellantes ab electione jurent se credere vera esse quæ opponunt, ut innuit *Auctor num.* 2. Verum sciendum est, quod ex Doctorum sententia tunc appellantes ab electione tenentur juxta hanc sanctionem jurare vera se credere, quæ opponunt, quum appellant ab electione *certæ alicujus Personæ*, non item quando ab electione in genere appellant; Ita Decretalem hanc interpretantur Glossa *ibidem verb. Faciendo* & rursus *in cap. Qui contra*, *verb. Certam eod. tit. de elect. in 6.* Pirhing *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 284. Passerin. *de elect. cap.* 32. *num.* 55. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *quæst.* 508. *num.* 2. aliique. 28

Quinimo in ipsa appellatione ab electione *certæ Personæ* debent Appellantes jurare vera esse quæ opponunt, si crimina vel defectus contra electum vel electionem opponant, idque prudenti consilio, ne crimina remere opponantur, non item si nihil tale opponant, quum cesset præfatum inconveniens: Lupus *in dict. cap. Ut circa num.* 3. *de Elect. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 18. egregie Passerin. *de Elect. cap.* 32. *num.* 69. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *quæst.* 509. *num.* 2. Rot. *in novis decis.* 36. *per tot. de Appellat.* 29

30 Quod eo vel maxime procedit, si Appellantes causæ innitantur, quæ principaliter jus proprium respiciat, adeoque nonnisi indirecte impugnent jus electi, Barbos. *in cap. Ut circa n.* 3. *de elect. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 18. Passerin. *de elect. cap.* 32. *n.* 68. Rot. *in novis dict. decis.* 36. *n.* 2.

31 Pœna vero Appellantis ab electione, qui jurare omisit ad formam *dict. cap. Ut circa*, non est quod appellatio nullius sit momenti, sed quod Appellans non audiatur in non expressis in libello appellationis; Lup. *in dict. cap. Ut circa n.* 4. *de elect. in* 6. *ibique* Geminian. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Passerin. *de Elect. cap.* 33. *n.* 69. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *quæst.* 509. *num.* 2.

32 Hic autem non est omittendum, quod agitata novissime fuit in Rota quæstio hæc de appellatione ab electione, non præstito ab Appellantibus juramento, quod vera credebant, quæ opponebant. Licetque ad sustinendam dictam appellationem deducta fuissent quæ hactenus ex Doctorum sententia fuerunt allata, nihilo tamen minus placuit supremo illi Tribunali nullo in numero habere ipsam appellationem, ut patet ex decisionibus *in Colonien. decanatus* 4. *Julii* 1755. §. 9. & 14. *Maji* 1756. §. 8. *cor. bon. mem. Borull.*

Articulus IV.

Electio, quomodo, quando, & ubi fieri possit & debeat ut sit Canonica, præsertim inter Regulares.

1 PRo electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de Jure, aut legitima consuetudine habent Jus in ea suffragandi, & sunt in pacifica possessione eligendi; *c. Cum inter universas* 18. *c. Coram dilecto* 35. *& cap. Quia propter* 42. *de elect.* & ibi Glossa communiter recepta *in verb. Qui de-*
2 *bent*. Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, & electionem irritare; quamvis enim non sit de substantia electionis, ut vocentur absentes, ut defendunt Glossa *in cap. Nulli* 8. *de elect. in* 6. Tabiena *verb. Electio num.* 19. Donatus *loc. cit. q.* 18. *num.* 6. Fagnanus *in cit. cap. Quia propter* 42. *de elect. n.* 38. Peyrin. *de subdit. q.* 1. *c.* 31. *not.* 1. Reiffenstuel *loc. c. n.* 115. & alii; est tamen per ipsos citatos & alios, de Justitia; adeoque licet electio non sit ipso Jure irrita, ad ipsius tamen contempti instantiam erit irritanda, juxta *c. Quod sicut* 28. *de elect.* quia plus obsistit electioni contemptus unius, quam contradictio multorum, ut habetur *in cap. Venerabilem* 24. *& c. Bonæ me-*
3 *moriæ* 36. *de elect.* Si vero vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratihabere electionem, & non contradicere, electio valide subsistit; *c. Quod sicut* 28. *de elect.* §. 1.
4 *in fine*. Sic etiam electio valide subsistit, si vocalis contemptus, sciens electionem factam, & potens contradicere nihil opponit, quia in tali casu censetur tacite ratihabere electionem, & juri suo renunciare, adeo ut non sit postea amplius audiendus, ut docent Sperell. *decis.* 181. *n.* 43. Passerin. *de elect. c.* 11. *n.* 119. & alii passim.

5 Vocalibus vocatis, & in unum conventis, sunt ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, habilitates, & merita eligendorum; *c. Cum terra* 13. *de elect.* ibi: *Personam nominent, quod si in persona fuerit peccatum &c. c. Inter Canonicos* 21. *eod. tit.* ibi: *In Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi; c. In causis* 30. *eod. tit.* ibi: *Cum Capitulum Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenisset; c. Cum in veteri lege* 52. *eod. tit.* ubi irritatur electio ob defectum debiti tractatus, ubi Glossa *verb. In tractatu* ait: *Hinc patet, quod tractatus debet haberi ante electionem, & collationem ad invicem, alias quomodo eligerent, nisi primo de aliquo eligendo tractarent? & cap. In Genesi* 56. *eod. tit.* ubi electio declaratur irrita, ex quo tractatus debitus non fuit habitus, ibi: *Non tractatum, neque discussum*. Ex quibus textibus Donatus *loc. cit. q.* 11. *n.* 2. Matthæucci *loc. cit. c.* 18. *n.* 43. & alii deducunt electionem esse nullam, vel saltem annullandam, si ante eam non habeantur tractatus consultorii, per quos possint vocales dignoscere quinam sit dignior, ad cujus electionem sub mortali tenentur, ut fuit dictum *sub n.* 13. *art. anteced.*

Ante electionem tenentur Vocales Regulares præstare juramentum de eligendo meliorem, seu digniorem secundum veritatem cujusque conscientiæ; habetur expresse in decretis Clementis VII. editis pro reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti §. 53. ibi: *Jurentque Electores secundum veritatem cujusque conscientiæ probiores, ac magis idoneos se electuros*; Quæ decreta fuerunt innovata, corroborata, & revalidata ab Urbano VIII. in decreto de Apostatis, & Ejectis, cum decreto irritante, & cum amplissimis derogatoriis, ut patet *in* §. 12. *in fin. &* 13. ibi: *Nihilominus sit irritum, & inane quidquid secus a quoquam actum extiterit*, & §. 14. ibi: *Non obstantibus Constitutionibus quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium*. Ratione cujus decreti ir- 6
ritantis Tamburin. *tom.* 1. *de Jure Abbat. disp.* 5. *q.* 6. *num.* 29. Megala *in Promptuar. verb. Elect. num.* 37. & alii dicunt, quod tale Juramentum est de conditionibus essentialibus electionis, & ejus omissio reddit electionem nullam ipso facto. Quidquid sit de hoc circa electiones quæ fiunt in aliis Ordinibus propter posteriores Apostolicas dispositiones, quas forsan habuerint, crescit argumentum pro electionibus, quæ fiunt in ordine Minorum de Observantia, vigore Constitutionis Innocentii XI. incipient. *Militantis Ecclesiæ*, ubi præcipitur Electoribus sub pœna non suffragandi, quod præstent tale juramentum coram Venerabili Crucifixi imagine, præsente Præside, ibi: *Item, ut majori circumspectione electiones Prælatorum fiant, præcipitur electoribus sub pœna non suffragandi, ut antequam ad electionem Ministri, Custodis, Diffinitorum, & Guardianorum procedant, sigillatim juramentum præstent coram Venerabili Crucifixi Imagine, præsente Præside, se eum electuros in quolibet prædictorum officiorum respective, quem in conscientia,* 7
&

& omnibus æqua lance libratis, digniorem judicabunt.

8 Et hoc sub clausula decreti irritantis, ibi: *Decernentes easdem præsentes litteras & statuta præinserta, semper & perpetuo firma, valida, & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis ad quos spectat, & pro tempore quomodcumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari . . . ac irritum & inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari; Non obstantibus &c.* Vide in Chronologia P. Julii de Venetiis *in septuagesimo quinto Capitulo Generali fol.* 142.

9 *usque ad* 146. Et tale juramentum de eligendo digniore fuit ipsis iterum novissime præceptum sub clausula decreti irritantis a Benedicto XIII. Constitut. incipient. *Universalis Ecclesiæ regimini*; Quæ Constitutio licet a Clemente XII. Constitut. incipient. *Circumspecta*, fuerit in aliquibus moderata, tamen quoad obligationem præstandi tale juramentum, remanet firma, & valida, immo confirmata, cum d. Clemens XII. in tali sua Constitutione §. *Hinc est*, expresse præcipiat exactam observantiam d. Constitutionis Benedicti XIII. ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis, ibi: *Præinsertas Benedicti Prædecessoris litteras, ac in eis sancita, ordinata, & disposita quæcumque ad formam statutorum, seu Constitutionum Generalium ejusdem Ordinis quo ad utramque illius familiam prædictam servari harum serie præcipimus, & mandamus*. Unde cum ex staturis conditis in septuagesimo quinto Capitulo Generali, confirmatis expresse ab Innocentio XI. in d. Constitut. incipiente *Militantis Ecclesiæ*, præcipiatur sub clausula decreti irritantis tale Juramentum, stat clarum remanere firmum, & validum, immo confirmatum per d. Constitutionem Clementis XII. incipientem *Circumspecta*.

10 Quamvis autem in dicta Constitutione Innocentii XI. sicuti etiam in dd. Constitutionibus Benedicti XIII. & Clementis XII. sit appositum decretum irritans, adhuc tamen Matthæucci *loc. cit. cap.* 18. *num.* 46. *&* 47. cum aliis defendit electionis validitati non obesse præcisam, & puram omissionem juramenti; Et ratio est, quia ut ipse observat ex Fagnano *in cap. Cum accessissent* 8. *de Constitutionib. num.* 33. advertendum est an decretum irritans sit adjectum alicui particulari ordinationi, vel prohibitioni, & tunc indistincte importat nullitatem actus in contrarium attentati juxta textum *in cap. Quia propter* 42. *de election. & in cap. Si cui* 25. *eod. in* 6. an vero apponatur in clausulis executivis, ut fieri solet ex stilo, & tunc referri debet ad Judices, ut verba ipsa sonant; apponitur enim ad finem removendi obstacula impedientia executionem actus, super quo Constitutio decernit; *cap. Si eo tempore* 45. *de election. in* 6. & notat Geminian. *cons.* 143. *Ex narratis num.* 1. & ex eo tollitur jurisdictio aliter judicandi ex notatis per Cardinal. *in cap. Quia diligentia in* 3. *q. de elect.* Seraphin. *decis.* 351. *n.* 1. Rota *part.* 7. *recent. dec.* 174. *n.* 13.

Decretum autem irritans in dictis Constitu- 11
tionibus Innocentii XI. Benedicti XIII. & Clementis XII. non primo, sed secundo modo adjectum consideratur; Et ad hoc facit decretum Sacræ Congregationis Regularium, in qua cum dubitatum fuisset de validitate electionis Provincialis Mediolanensis Ordinis Minorum Conventualium celebratæ non prævio juramento de eligendo digniore, contra prohibitionem Constitutionis Ordinis, & opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans appositum in Bulla Confirmationis Constitutionum ejusdem Ordinis; *Sacra Congregatio hoc non obstante resolvit pro validitate electionis, cum Constitutio illa de juramento præstando non haberet in specie clausulam annullativam actus contrarii*; sic refert Fagnanus *loc. cit. n.* 32.

Ante electionem canenda est Missa, & fa- 12
cienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus: *cap. Cum Terra* 14. *de election.* ibi: *Electores in unum locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent; cap. Cum inter* 18. *eod. tit.* ibi: *Mandamus quatenus invocata gratia Spiritus Sancti, personam idoneam per electionem Canonicam concorditer assumatis ad Regimen Capuanæ Ecclesiæ*, & sic mandant Constitutiones cujusque Ordinis, & Instituti. Talis autem Missa de Spiritu San- 13
cto, quamvis aliqui apud Barbosam *in cit. cap. Cum Terra* 14. *de election. n.* 5. *&* 6. velint quod requiratur ad validitatem electionis, tamen revera non est de ejus essentia, & validitate, sed solum de solemnitate, & decentia, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium; *arg. cap. quia propter* 42. *de election.* ac notat Abbas *in c. Cum Ecclesia n.* 1. *de causa possess.* Barbosa *loc. cit. n.* 6. Tabiena *verb. Electio* 2. *num.* 29. *in fin.* Sigismundus a Bononia *de election. dub.* 19. *num.* 5. Lavor. *variar. lucubrat. tit.* 4. *cap.* 19. *n.* 43.

n. 43. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *quæst.* 6. *num.* 28. Peyrin. *tom.* 1. *de subdit. quæst.* 1. *cap.* 31. *verb. not. quarto*, Donatus *loc. cit. q.* 18. *num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. & alii passim. Nec obstat Concilium Basileense, in quo sub clausula irritante statutum fuit, ut ante electionem Prælati audiatur Missa de Spiritu Sancto, & sumatur Corpus Domini Nostri Jesu Christi, & præstetur Juramentum, & similia, quia Concilium Basileense fuit reprobatum *in Concilio Lateranensi sess.* 11. *sub Leone X.* ubi Conciliabulum schismaticum seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis dicitur. Megala 2. *q. promptuar. verb. Electio n.* 57. & alii.

14 Electio debet celebrari omnibus Electoribus in unum collegialiter, seu Capitulariter congregatis, & non singulariter tantum, quia non sufficit, quod electores dent votum suum singulariter in camera sua, seu alio modo sigillatim præstent suum consensum, sed in communi debent convenire, & consentire, & suffragia ferre; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi; *præsentibus omnibus*, & concordat *cap. In Genesi* 55. *eod. tit.* & Glossa communiter recepta *in c.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. Est enim de substantia, & essentia electionis ut Capitulum congregetur, ut recte docet Fagnanus *in c. Quia propter* 42. *de elect. n.* 37. cum

15 communi aliorum. Capitulares debito & consueto modo vocati, si electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* ubi Capitulares vocati, & electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, dicuntur *se fecisse alienos*, & sic ibi notant, & tenent Doctores communiter; concordat *cap. Quod sicut* 28. *eod. titul.* ubi expresse statuitur, quod absentia illorum Vocalium, qui rite vocati ad electionem celebrandam accedere vel nequiverunt, vel noluerunt, illam

16 minime impediat. Et pro Ordine FF. Minorum habetur expressum decretum quod si aliquis Diffinitor præsens nolit convenire in Diffinitorio sub aliquo prætextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Diffinitore legitime impedito, & est ut sequitur.

MEDIOLANEN.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Il Ministro Provinciale de'Minori Osservanti Riformati di Milano, desiderando che le elezioni de'Superiori nella sua Religione si faccino sempre in conformità delle proprie Costituzioni, e dei Decreti di questa Sacra Congregazione, supplica umilmente l' EE. VV. a degnarsi dichiarare, se ne'casi, che alcuni Definitori presenti, ancorchè intimati a concorrere all'elezioni, ricusino d'intervenirvi, si debbano all'ora in lor vece sostituire degli altri Padri della Provincia, conforme le Costituzioni Riformate ordinano (*cap.* 8. *n.* 51.) che si facci quando manca altro de' Definitori, che non si possi avere per lo spazio di tre giorni.

Che il tutto &c.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, audito Commissario Generali Ordinis, & referente Eminentissimo Franciotto, censuit casum propositum non comprehendi sub dispositione cap. 8. *n.* 51. *Constitutionum quoad prætensam subrogationem.*

Romæ 6. *Augusti* 1655.

M. Cardinalis Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

H. Archiep. Patrac. Secret.

Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciæ Reformatæ Papiæ. Ubi cum Pater Provincialis citasset formiter Diffinitorium pro celebranda Congreg. intermedia, & Pater Joseph Hieronymus a Burgosessia Custos, & Pater Joseph Franciscus a Papia Diffinitor noluissent intervenire, immo appellationem interposuissent, Hoc non obstante Pater Provincialis, & tres alii Diffinitores congregationem celebrarunt, & posita causa in Sacra Congreg. utraque parte informante, *Sacra Congr. Episcoporum, & Regularium Ponente Eminentissimo Casino die* 8. *Februarii* 1715. *rescripsit*, *Congreg. intermediam sustineri, & ad mentem Eminentissimi Ponentis*, qui post prandium *ejusdem diei* 8. *Februarii* 1715. in præsentia Patris Francisci a Brendelio Procuratoris Generalis Reformatorum, & præsente D. Dominico Ursaya in executionem mentis Sacræ Congregationis comburere fecit duas scripturas injuriosas ex adverso divulgatas; Sic dictus D. Dominicus Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 13. *n.* 163. qui ibid. n. 16. refert in punctualissimis terminis duarum aliarum Congreg. intermediarum dictæ Provinciæ re mature perpensa, & partibus acerrime informantibus, se ipso scribente pro illarum validitate, bis respondisse eamdem Sacram Congreg. *in Papien. Congregationis intermediæ, nempe, die* 21. *Januarii* 1707. *Ponente clar. memor. Cardinal. Gabriello, & die* 19. *Julii* 1709. *Ponente Eminentissimo D. Cardinali de Abdua.* 17

Si cœpto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, & redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc major pars Capitularium remaneat in Capitulo; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* & concordat *c.* 18

Bonæ

Bonæ memor. 23. *eod. tit. c. Quod ficut* 28. *eod. tit. & cap. Cum in cunctis* 1. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*, communis Doctorum cum Glossa *in cap. Cum inter Canonicos* 21. *de elect. verb. Capituli*; ubi sic expresse dicit: *Licet dissensio sit inter Canonicos, & quidam agant contra alios; ibi dicitur esse Capitulum,*
19 *ubi est major pars*. Et talis electio tenet, quamvis electores recedentes protestationem, & appellationem interponant, quia recedendo faciunt se a Capitulo, & jure eligendi alienos; textu expresso *in cit. cap. Cum nobis* 19. *de elect.* ibi: *Cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus Chorum exisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ, vobiscum curassetis solicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur, propter quod electioni a vobis juxta formam mandati Apostolici concorditer celebratæ de Jure non posse contradicere videbantur*, & sic Rota *part.* 19. *recent. decis.* 313. *num.* 13. Card. de Luca *disc.* 27. *de Canonicis num.* 9. Passerin. *cap.* 11. *de elect. quæst.* 11. *num.* 101. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 6. *n.* 135.
20 *& sequent.* & alii passim; Et sic expresse censuit *Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in Ordinis Cisterc. Capitul. General.* 19. *Januar.* 1720. Ponente Cardinali Spinola, ut refert Ursaya *tom.* 4. *part.* 3. *discept.* 9. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed votare nolunt; Glossa *in Clement. quod circa* 6. *de elect. verb. Quæ in facto*, Card. de Luca *disc.* 53. *de Regularibus num.* 8. Fermosin. *de potest. Capitul. tr.* 3. *qu.* 5. *num.* 15. Barb. *lib.* 1. *Juris Ecclef. univ. cap.* 19. *num.* 224. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 201. Rota *in Cæsaraugustana electionis* 23. *Martii* 1623. *coram Coccino, & decis.* 591. *num.* 3. *coram Merlino, & in una Leodiensi decis.* 208. *num.* 4.

21 Immo hoc etiam procedit quando una cum aliquibus vocalibus, vel solus sine justa causa exiret de loco Capituli, vel nollet votare ipsemet Præses, aut nollet ad electionem indictam procedere; quia eo ipso quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione, & illam inchoaverit, fuit jus quæsitum remanentibus pro ea complenda, & Præses, & alii Capitulares recedendo, seu nolendo ad indictam electionem procedere, censentur se fecisse alienos, *ex cit. cap. Cum Nobis* 19. *de elect.* & in terminis tenuit Rota *part.* 19. *tom.* 1. *recent. decis.* 313. *num.* 13. Hostiens. *in d. cap. Cum nobis a num.* 17. Abbas *ibid. num.* 10. Roman. *Consil.* 352. *num.* 15. & 16. Fermosin. *de elect: on. qu.* 3. *num.* 19. & pluribus adductis Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 14. *a n.* 24. *ad* 44.

Nec obstat validitati talis electionis defectus 22 Præsidis, quia Præses non pertinet ab substantiam electionis, ut solide probat Fagnanus cum aliis *in cap. Quia propter* 42. *de electione. num.* 72. & 73. In d. enim capite, in quo substantialia electionis perstringuntur, de Præside nihil disponitur; sicut nec in decreto Trident. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regularib.* nec alicubi, ut dicit Fagnanus *loc. cit.* reperitur in Jure, quod ex defectu Præsidis aliqua electio fuerit cassata, vel reprobata; nec ullus Doctor id exigit ad electionis validitatem; Unde nisi aliud disponant litteræ Apostolicæ, vel Ordinis constituta; Et in tali casu actus Capitulares possent dirigi ab antiquiore, vel digniore in defectum ejus, qui juxta legem præesse deberet, & nollet; Innocent. Joann. Andreas, Abbas, Felin. & alii *in cap.* 1. *de majoritat. & obed.* & Fagnanus cum aliis *loc. cit. n.* 75. Matthæuc. *loc. cit. cap.* 18. *num.* 54. & alii, & late Ursaya *loc. citat.*

Quinimmo etiamsi omnes Electores de Capitulo exeant, si instet terminus ad electionem faciendam a jure præfixus, & unus solus remaneat, hic satis erit, & servatis ceteris servandis, valide poterit eligere, quia iste unus, qui remansit, non debet suo jure privari sine propria culpa; Glossa *in cap. Gratum* 2. *de postulat. Prælator.* Donatus *tom.* 2. *prax. rer. Regular. tract.* 2. *q.* 10. *num.* 9. cum aliis ibi citatis; Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 6. *n.* 12. Passer. *de elect. cap.* 10. *qu.* 1. *num.* 8. cum aliis plurimis ibi citatis; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 202. *arg. cap. Si forte* 9. *dist.* 65. Vide supra *art.* 2. *sub num.* 5. Similiter si uno ex- 24 cepto omnes alii de Capitulo moriantur, vel delinquant, ita ut remaneant privati jure eligendi, vel suis obrenuncient votis, iste unus qui non obiit, nec deliquit, nec suo renunciavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere, quia in tali casu, in isto uno solo conservatur jus totius Capituli, seu Universitatis; Glossa *in cit. cap. Gratum* 2. *de postulat. Prælator.* Glossa *in l. Neratius, ff. de verbor. significat. & l. Sicut ad fin. ff. quod cujusque universit. nomin.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclef. univ. cap.* 19. *n.* 56. & alii supracitati; dicitur autem notanter, quod poterit extraneum eligere, quia non posset eligere seipsum, ex adductis *supra art.* 2. *num.* 6. Et a fortiori po- 25 terit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium, si major pars delinquat, itaut

itaut privata remaneat jure eligendi, vel temere, & sine justa causa recedat; *cap. Gratum 2. de postulat. Prælator. cap. Cum nobis 19. & cap. Bonæ memoriæ 23. de election.* & docent Doctores communiter.

26 Si aliquis Vocalium schedulam vacuam miserit in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida, quia talis qui dedit schedulam vacuam censetur juri suo renunciasse; *arg. cap. Cum nobis* 19. *de elect.* & notat Glossa magna *in Clementin. quod circa 6. de election.* Navarrus *consil. 7. de elect. num.* 1. Rodericus *tom. 2. qq. Regul. q. 52. art.* 13. Layman *in*

27 *cit. cap. Cum nobis n.* 3. & alii passim. Sic si in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulæ, quam sint Vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remanet major pars; *Sac. Conge. Episc. & Regul.* 17. *Novembris* 1628. *& Sac. Congr. Concil. in Aquinatens.* 23. *Augusti* 1692.

28 Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota secreta; Concil. Trident. *sess. 25. c. 6. de Regularib.* ibi: *In primis Sancta Synodus districte præcipit omnes supradictos* (scilicet Abbates temporales, aliosque Superiores locales, Provinciales, Generales, & Abbatissas) *eligi debere per vota secreta, itaut singulorum eligentium nomina numquam publicen-*

29 *tur*. Et ita debet fieri per vota secreta, ut non possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* non solum præcipit electionem Superiorum Regularium esse faciendam per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam, ibi: *Si vero contra hujus decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit.* Atqui electiones, quæ fiunt per viam compromissi, aut quasi inspirationis possunt, ac solent fieri per voces publicas, non vero per vota secreta, ergo non possunt sic fieri sub pœna nullitatis, & sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Garcias *part. 5. de Beneficiis cap. 4. n.* 204. & Fagnan. *in cap. Quia propter 42. de Elect. num.* 30. ubi dicit, quod proposito a Carthusianis dubio: *An in electione Superiorum possit procedi, nedum per viam scrutinii, sed etiam inspirationis, vel compromissi?* Sacra Congregatio Concilii *censuit electionem horum Prælatorum Regularium debere fieri tantum per vota secreta, ut se habent verba propria Concilii d. cap. 6.* Et sic tenet Passerinus *cap. 1. de elect. num. 56. & 79.* plures alias dictæ Sacræ Congregationis declarationes, & quamplures Doctores allegans, Barbosa in Concil. Trident. *dict. sess. 25. cap. 6. de Regularibus num.* 15. cum variis aliis. Non desunt tamen magni 30 nominis Doctores qui dicunt Concilium Tridentinum habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, qui inter ipsos est forma usitatior; Non autem in iis, quæ fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem, quæ possunt, & solent fieri palam per voces publicas; Sic Miranda *tom. 2. Manual. Prælator. quæst. 23. art. 3. in fin.* Rodericus *tom. 2. qq. Regular. q. 92. num. 9.* Tamburin. *tom. 1. de Jure Abbat. disp. 5. q. 5. n. 9.* Azorius *part. 2. lib. 6. cap.* 14. Pirhing *loc. cit. n.* 397. & alii plures.

Electio non desinit esse secreta propter puram & simplicem ostensionem schedulæ secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quem ipse eligat; Dummodo hujusmodi ostensio, seu manifestatio non sit vera, & realis, nec rationabiliter præsumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit, uti esset, si ille, cui facta est talis ostensio, ratione talis ostensionis mutaret suum votum, & faceret inclusivam electionis pro tali sibi ostenso, qui alias sine suo voto non fuisset electus; Castellin. *in tract. de election. c. 4. num.* 5. Fr. Emmanuel *in Summ. part. 1. c. 102. n.* 4. Navarr. *consil. 7. in antiq. alias 4. in nov. de election.* Barbosa *in Trident. sess. 25. c. 6. de Regularib. num.* 4. & alii passim. Sic 32 non desinit esse secreta electio, si quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem, ostenderit alteri votum suum, inscio, & non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo *num. antecedenti*; Rodericus *tom. 2. qq. Regular. quæst. 52. artic. 9.* Navarr. *consil. 9. de elect.* Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. c. 19. num.* 209. & in Tridentin. *loc. cit. num.* 5. Garcias *de Benefic. part. 5. cap. 4. num.* 183. Molphes. *in summ. part. 1. tract. 6. cap. 16. num.* 153. Pirhing *loc. citat. num.* 397. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 346. alias enim quilibet Elector posset ex propria malitia omnes electiones irritare, expresse aliis ostendendo votum suum, ut electio non subsisteret.

Desineret tamen esse secreta, & sic non 33 subsisteret electio etiamsi unus solum votum suum publicaret permittente Capitulo, quia sic per totum Capitulum contraveniretur dispositioni Concilii præcipientis sub decreto irritante, quod electiones fiant per vota secreta, & nomina eligentium nunquam publicentur; Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiastic. univers. cap. 19. num.* 205. Garcias *part. 5. de Benefic. cap.* 4.

cap. 4. *num.* 183. & 184. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 345. Sigismund. a Bononia *de electiòn.*
dub. 13. *num.* 4. & alii cum Rota *in una Tre-*
virensi Abbatiæ S. Maximini 20. *Novembris*
34 1624. *coram Coccino Decano*. Sic desineret esse
secreta, & nulla esset electio, si eligentes ute-
rentur schedula aliquo patenti signo signata,
ut innotescat scrutatoribus, vel uni ex illis,
quod tales eligentes elegerunt illum nomina-
tum in schedula; ac proinde sic electus factus
de hoc certus tenetur resignare Prælaturam,
sive officium, vel petere a Sanctissimo confir-
mationem cum dispensatione. Sic decisum fuis-
se a Sacra Congregatione Concil. referunt Pey-
rin. *tom.* 1. *de Religiof. subd. & Prælator. q.* 1.
de obedient. cap. 21. Castellin. *tract. de elect.*
cap. 3. *num.* 6. Barbosa *in summa Apostolic.*
decis. verb. Electio, *Elector. n.* 19. & *in Tri-*
35 *dentin. loc. cit. num.* 9. Item desineret esse se-
creta, & nulla esset electio, si Præses vel al-
ter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Voca-
libus traderet schedulas, in quibus notetur no-
men illius, qui eligitur ex non servata forma
præscripta sub decreto irritante a Tridentino
in d. sess. 25. *cap.* 6. *de Regularibus*, prout in
simili casu censuit Sacra Congreg. Concil. ut
refert Fagnan. *loc. cit. num.* 23. Matthæucc.
36 *loc. cit. num.* 9. Sic a fortiori desineret esse
secreta, & nulla esset electio, si aliquis Pater
prædominans traderet alicui Vocali schedulam
cum nomine eligendi, ostendendam omnibus
aliis Vocalibus a suo prædominio dependenti-
bus, ut ex ipsa copiam faciant, & sic rescri-
ptam in Urnam Electionis reponant; Electo-
ribus enim nullo modo licet ante, vel post
scrutinium, cui suum votum dederint, publi-
care. Sic decisum fuisse *a Sacra Congregatione*
Concil. referunt Garcias *loc. cit. p.* 5. *cap.* 4.
num. 197. Barbosa *in Summa Apostolic. decis.*
verb. Electio, *Elector. num.* 10. & alii; & cla-
re patet ex ipso Tridentino *loc. cit.* ubi ex-
presse præcipit sub decreto irritante Prælatos
Regulares *eligi debere per vota secreta*, *ita ut*
singulorum eligentium nomina nunquam publi-
centur.
37 Ad electionem etiam Regularium, ut sit
Canonica, debent vocari omnes, qui de jure,
vel de legitima consuetudine jus habent suf-
fragandi; *cap. Cum inter universos* 18. *c. Co-*
ram dilecto 35. & *cap. Quia propter* 42. *de ele-*
ction. cum similibus, & docent Doctores com-
muniter. Unde etiam vota infirmorum, qui
decumbunt in Conventu electionis, & ob eo-
rum infirmitatem nequeunt electioni interesse,
debent exquiri; Innocent. *in cap. Quia propter*
42. *de election. num.* 2. Silvester *verb. Electio*
num. 17. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclef. univ.*
c. 19. *num.* 108. Pirhing *loc. cit. num.* 146. Reif-
fenstuel *loc. c. n.* 191. Donat. *loc. cit. tract.* 1.
q. 17. *num.* 15. & alii, & ratio est quia vota
omnium præsentium sunt inquirenda. Infirmi
autem, qui decumbunt in eodem Conventu ele-
ctionis, censentur præsentes; *arg. a fortiori l.* 5.
& 6. *ff. de Procuratoribus*, ubi sic dicitur:
Præsens habetur, & *qui in hortis est*, & *qui*
in foro, & *qui in Urbe*, & *qui in continenti-*
bus ædificiis. Unde in tali casu debent scruta-
tores, seu disquisitores ad eos ire, & ab illis
schedulas in vas ad id præparatum accipere.
Donatus *loc. cit. num.* 15. testatur sic practica-
ri in sua Illustrissima Religione Ordinis Præ-
dicatorum, & de facto sic practicatur in no-
stra Religione Minorum, & in aliis; & si In-
firmi nequeant scribere, debent schedulas pro
ipsis scribere duo disquisitores, & eas deferre,
& patenter ponere in vase reliquarum schedu-
larum; Lantusca *verb. Electio num.* 8. & alii.
Et ad talem electionem vocandi sunt etiam 38
Religiosi sacris non initiati in illis Religioni-
bus, quarum Constitutiones ipsis expresse con-
cedunt, ut habeant votum in Capitulis; sic
teste Pignatello *tom.* 10. *consult.* 86. *n.* 13. de-
claravit *Sacra Congregat. Concil.* 22. *Mart.* 1577.
his verbis: *Quoniam decretum Concilii non com-*
prehendit Monasterium Regularium, *sed Ecclesias*
Sæculares de quibus ibi est sermo. In illis ta-
men Religionibus, quarum Constitutiones non
concedunt ipsis tale votum, Religiosi in sa-
cris nondum constituti non sunt vocandi ad
electionem; Pignatelli *tom.* 1. *consul.* 224. ubi
refert, quod *Sacra Congregatio Concil.* 1. *Fe-*
bruarii 1659. *in una Tertii Ordinis Sancti Fran-*
cisci Congregationis Gallicanæ censuit cap. 4. *sess.*
22. *comprehendere etiam Regulares Mendicantes*,
qui non sunt in Ordine Subdiaconatus, *votem ha-*
bere non possint in Capitulis, & *actibus Capitu-*
laribus, *si in Constitutionibus ejusdem Religio-*
nis aliter expresse non caveatur.
Regulares tenentur sub mortali eligere di- 39
gniorem, sicuti teneri omnes alios Electores
jam diximus supra *art.* 3. *num.* 13. Eo vel ma-
xime quod ipsi ante electionem tenentur præ-
stare juramentum de eligendo talem dignio-
rem ex citatis decretis supra *sub n.* 6. & tan-
to magis ad hoc tenentur Minores de obser-
vantia, qui adhuc specialiter obligantur ad
præstandum tale juramentum coram Venera-
bili Christi Imagine, præsente Præside ex Con-
stitutione Innocentii XI. incip. *Militantis Ec-*
clesiæ, & ex Constitutione Benedicti XIII.
incip.

incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, confirmata quo ad hoc a Clemente XII. Constitutione incip. *Circumspecta*, ex adductis supra *sub*
40 *num. 7. 8. & 9.* Hinc gravissime peccarent, & ad damna tenerentur, & indignus electus teneretur renunciare, si nedum non eligerent digniorem, idest qui comparatione aliorum majora merita, majorem sufficientiam aptitudinemque ad regendum habere dignoscitur, sed potius eligerent indignum, idest quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiæ, & statuta Ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorus *in compendio, verb. Electio num. 15.*

41 Statuta autem Ordinis condita in septuagesimo quinto Capitulo Generali celebrato Romæ in Conventu S. M. de Aracœli die 23. Maii 1676. & specialiter confirmata ab Innocentio XI. Constitutione incip. *Militantis Ecclesiæ*, quo ad hoc disponunt ut sequitur: *Item statuitur, quod nullus eligi possit in Prælatum, qui vitam communem non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione peditandi excusetur, habeat, qui Camisiis, aut lineis utatur, vel apud se, vel in lecto, qui calceatus incedat, qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet, qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit, qui notabiliter sit defectuosus in assistendo Communitatibus Chori, & Refectorii, ac aliis prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Electio autem illius, qui in omnibus præmissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Prælato Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii; cum consilio tantum, & assensu trium Patrum, qui Provinciales, vel ad minus Deffinitores Provinciæ sint, vel fuerint, super quo eorum conscientias oneramus, ne, aut ille expellatur, qui vitam communem sequitur, aut ille confirmetur, qui illam non observat.*

42 Et similiter fere litteraliter habetur statutum ab Innocentio XI. Constitut. incip. *Solicitudo Pastoralis Officii* §. 8. ibi: *Quia vero efficacius prædicta observandi medium est exemplum Prælatorum, sive Superiorum, ideo statuimus pariter neminem eligi posse in Prælatum, sive Superiorem in Ordine prædicto, qui vitam communem observantiæ non sequatur; hoc est qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab obligatione pedibus incedendi excusetur, habeat, qui indusiis seu camisiis, aut lineis utatur apud se, vel in lecto; qui calceatus incedat; qui jejunia Ecclesiæ, & Regulæ non observet; qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi jam per triennium saltem emendatus sit; qui notabiliter defectuosus sit in assistendo Communitatibus Chori, Refectorii, & aliis, prout sibi in Constitutionibus præscribitur. Porro electio illius, qui in omnibus præmissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Prælato, sive Superiori Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Judicii, cum consilio tamen, & assensu trium Fratrum, qui Ministri Provinciales, vel saltem Diffinitores Provinciæ sint, vel fuerint: ipsorum autem conscientias, ne aut ille expellatur, qui vitam communem sequatur, aut ille confirmetur, qui eam non observet, oneramus.*

Et clarius, & strictius solvit dubium ortum 43
super habilitate, vel inhabilitate ad posse eligi ad Prælaturas Minorum de Observantia Innocentius XII. Constitutione incip. *Alias a felicis recordationis Innocentio Papa XI.* ubi post insertas ejusdem Pontificis Litteras, statim subjungit. „ Cum autem sicut dilectus Filius Bonaventura Poerius Minister Generalis dicti „ Ordinis Nobis nuper exponi fecit; nonnulli „ Visitatores ex utraque Familia ejusdem Ordinis, tam de Observantia, quam Reformati, dubium ei proposuerint: An eorum „ Religiosorum, qui vitam communem, in „ victu, vestitu, Chori frequentia, iter pedibus agendo, aliisque similibus a Regula præscriptis rigoribus non observant, idque ex „ infirmitatis, sive alterius impotentiæ causa, „ quæ eos, juxta Textum Regulæ, & Constitutionum dicti ordinis excusat, adeoque a „ transgressionis culpa eximit; electio in Prælatos, sive Superiores in eodem Ordine valida sit; Eaque si alias Canonice facta reperiatur, & illi officiorum ad quæ fuerint „ electi ceteroquin sint capaces, ab ipsis Visitatoribus confirmari possit, & debeat. Ipse „ vero Bonaventura Minister Generalis tametsi existimet Religiosos, qui propter Infirmitatem, aut aliam quamvis necessitatem, vitam communem, aliaque in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris præscripta exacte observare nequeunt, ab officiis, & gradibus Superioritatis excludi debere, seque, ac pro tempore existentem Ministrum Generalem Ordinis supradicti, eos „ etiam alias canonice electos, juxta earumdem Litterarum formam excludere posse, „ illos autem qui culpabiliter dictam vitam „ communem non observant, & ex malitia „ delinquunt, non solum ab officiis, & gradibus excludi, sed etiam pœnis contra transgressores statutis puniri debere: Nihilominus dubium præfatum declarari, ac alias „ delu-

„ desuper opportune a Nobis provideri plurimum desideret; Nos ejusdem Bonaventuræ Ministri Generalis votis hac in re favorabiliter annuere volentes, eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ipsius Bonaventuræ Ministri Generalis nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum Filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum super disciplina Regulari specialiter a Nobis deputatorum, qui rem mature discusserunt, consilio, Religiosos omnes præfati Ordinis, qui vitam communem observantiæ in præinsertis Innocentii Prædecessoris Litteris præscriptam vere, & cum effectu sequi non solent, etiamsi id ex infirmitate, seu alia quavis necessitate, & absque ipsorum culpa accidat, in Prælatos, seu Superiores ejusdem Ordinis eligi non posse, eorumque electionem, si quando fiat, tametsi alias canonica foret, a Prælato sive Superiore Generali dicti Ordinis, servata quoad hoc earum Litterarum forma, irritandam esse. Illos vero, qui in prædictis observantiæ communibus exercitiis, seu in eorum aliquo culpabiliter deficere consueverunt, non modo ut supra ineligibiles esse, sed insuper pœnis Constitutionum ipsius Ordinis subjacere auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, ac etiam statuimus, & ordinamus, decernentes ipsas præsentes Litteras semper firmas, &c.

„ Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus &c.

„ Volumus autem &c.

„ *Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die 2. Julii 1695.*
„ *Pontificatus Nostri Anno Quarto.*

J. F. Card. Albanus.

44 Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam concurrat saltem major pars Capituli, ita ut si sint 35. Vocales, requiritur, ut electus habeat ad minus vota 18. *c. Cumana* 50. *de elect. & c. Sicut* 23. *eod. in* 6. Major enim pars numero præsumitur sanior, ut habetur expresse *ex cap. Ecclesia vestra* 57. *de electione*, ibi: *Cum ubi major numerus est, zelus melior præsumatur*, cum similibus; & tenet communis Doctorum cum Fagnano *in cap. Cum in cunctis* t. *n.* 4. *de his quæ fiunt a majori parte Capituli*. Unde jam hodie non inquiritur amplius, an major pars sit etiam sanior. Cum enim ex investigatione quænam esset major, & sanior pars, plura orirentur inconvenientia, jure merito hisce nostris temporibus, & maxime stante dispositione citati Canonis *Ecclesia vestra*, & Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regularib. c.* 6. recessit ab aula dicta inquisitio quænam suffragiorum pars sit sanior, sed solum respicitur, & attenditur major, seu minor ipsorum Capitularium numerus; cum in hunc sensum major pars ipsius Capituli sanior præsumatur, si persona electa non sit indignior; Sic Rota *in Nullius, seu Pampilonensi Canonicatus de Roncyvalles* 12. *Maii* 1628. *coram Dunozetto*, Sigismund. a Bononia *de election. dub.* 38. *n.* 8. Lavorius *Variarum Lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *c.* 19. *num.* 89. Surd. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 13. Franc. Marc. Delphin. *decis.* 782. *n.* 3. *lib.* 1. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 21. Barbosa *de Canonicis cap.* 38. *n.* 8. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *num.* 150. & alii passim. Vide verb. *Abbatissa a num.* 43. *ad* 52. ubi multa ad rem, quæ hic non repetuntur, ne jam scripta rescribantur.

45 Ubi autem vota essent paria, Præses Capituli nequit dare votum decisivum, cum nec Jus Canonicum, nec constitutio particularis, immo nec ullus Auctor quem viderim, illud ipsi concedat; Unde Vocalibus in paritate votorum persistentibus transacto tempore ad electionem præfixo, devolvitur electio ad immediatum Superiorem, ut ultra jus commune, disponunt fere omnium Regularium Constitutiones, loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis.

46 Loquendo tamen de electionibus, quæ fiunt a solo Diffinitorio, Præses in paritate votorum habet votum decisivum ex Constitutione Urbani VIII. incip. *Religiosos viros*, & ex Constitution. Alexand. VII. incip. *Credita Nobis*.

47 Deficiente autem Præside in paritate votorum, decisivum in electionibus, & negotiis in Diffinitorio peragendis concessit etiam Ministris Provincialibus *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* 13. *Martii* 1653. Dummodo tamen in ipsis electionibus, quæ per ballotationes fiunt, voto decisivo non utantur, nisi per tres vices fuerint æqualia, ut declaravit eadem *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* 15. *Martii* 1663.

48 Commissarii Provinciales, qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a Diffinitoriis Provincialibus per ballotationes; *Statut. General.* *Val-*

Vallisoletan. de anno 1670. *t. pro Ultramontan.*
Famil. num. 6. *Ord. Seraphic. tom.* 4. *& sta-*
49 *tuta Generalia de anno* 1700. Sic etiam per
ballotationes & vota secreta debent fieri om-
nes, & singulæ electiones quæ fiunt in Diffi-
nitoriis, tam Prominiftrorum Provincialium,
& Custodum, quam Guardianorum. *Compila-*
tio statutor. Sambuc. cap. 8. §. 36. *num.* 7. &
cit. Constit. Urb. VIII. incipiens, *Religiosos*
viros, ibi: *Ut de cetero omnes & singulæ ele-*
ctiones tam Prominiftrorum, & Custodum, quam
Guardianorum dicti Ordinis per suffragia secre-
50 *ta, & ballotationes fiant*. Electiones autem
quæ fiunt in Capitulis tum Generalibus tum
Provincialibus, debent fieri non per secretas
ballotationes, sed per secreta schedularum suf-
fragia ita obsignata, ut eligentium nomina
sint secreta, & occulta, & nunquam publi-
centur, ac peracto scrutinio schedulæ coram
omnibus Vocalibus illico comburantur, ut ex-
presse statuit Sixtus V. Constit. incip. *Et com-*
munis cura.
51 Electio ut sit Canonica debet esse omnino
libera, ita ut aliter facta sit ipso jure nulla;
cap. Cum terra 14. *de election. cap. Ubi pericu-*
lum 3. *de election. in* 6. §. *Cæterum*, ibi: *Ces-*
52 *sat electio dum libertas adimitur eligendi*. Unde
nulla est electio, sine auctoritate Apostolica li-
mitata, & restricta ad aliquos, ceteris exclu-
sis, ut habetur ex Sacræ Congregat. Concil.
responso ad sequens dubium: *An stante liber-*
tate electionis liceat Prælato Regulari proponere
duos, vel tres, ex quibus eligatur unus? Sacra
Congregatio censuit non licere. Sic ex aliis re-
fert Donatus *loc. cit. tract.* 1. *q.* 19. *num.* 7. &
teste Fagnan. *in cap. Cum dilectus* 8. *de con-*
suetudin. num. 21. eadem Sacr. Congregatio
consulta a Generali Ord. S. Augustini: *An*
liceat in electione Provincialium, Priorum, alio-
rumque Officialium facienda aliquos nominatim
proponere, ex quibus unus canonice per secreta
suffragia ad officium eligatur? Respondit *nega-*
tive. Et quod Capitulum celebratum cum re-
strictiva Personarum eligendarum, & cum im-
pressione sæcularis Potestatis sit nullum, ex-
presse declaravit *Congregatio particularis in Tau-*
rinen. Nullitatis Capituli 2. *Septembris* 1708.
de qua Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 17. *per*
tot. Hinc in Ordine Minorum de Observan-
tia Generalis, vel Præses Capituli coarctans
Electores ne libere agant, privatur Officio,
ex Constitutione S. Pii V. incipiente *Pastora-*
53 *lis*; & Constitut. Francisc. cap. 8. Non est
tamen contra libertatem electionis quod Ele-
ctores coarctentur ad eligendum aliquod ge-
nus personarum v. g. Magistrorum, Lecto-
rum &c. vel talis Nationis, & hujusmodi.
Patet hoc ex praxi multarum Religionum,
in quibus sunt legitime institutæ alternativæ,
ut electio Superioris aliorumque Officialium
semel fiat de una, & semel de alia Natio-
ne, & non nisi de personis habentibus tales
vel tales qualitates, & valere tales electio-
nes tenet Fagnanus *in cit. cap. Cum dilectus*
8. *de consuetudine a num.* 25. *ad num.* 39. Pa-
normitan. communiter receptus *in cap. Cum*
terra 14. *de election. num.* 4. Navarr. *lib.* 1.
de constit. cons. 5. *num.* 1. *in prima editione*,
Silvest. *verb. Electio* 1. *q.* 23. Donat. *loc. cit.*
q. 10. *n.* 1. *& seq.* & communis aliorum.
Libertatem electionis tollit, & ipsam ir- 54
ritat subornatio, quæ fit importunis pre-
cibus, comminationibus, vituperationibus,
donis, promissis, aliisque mediis, artibus,
& modis illicitis sufficientibus ad commoven-
dum, seu moraliter cogendum ad dandum
suffragium illi determinato, pro quo cete-
ris aliis exclusis a subornatore talibus illici-
tis mediis inducitur; si quis enim ad ex-
torquendum suffragium pro se, vel amico
comminetur alicui Electori expulsionem a Pro-
vincia, aut a tali sibi grato Conventu, aut
impedimentum a consecutione justi gradus,
vel ad terrorem objiciat falsa crimina, vel
etiam vera, sed penitus occulta, vel alias
similes vexationes, clarum est ipsum Electo-
rem non libere, sed justo metu motum, ta-
lt suffragium suum præbere, adeoque nulli-
ter, cum nulla declaretur electio ex metu
& terrore facta per *cap. Ad aures* 3. *de iis*
quæ vi metusve causa fiunt; sicuti nulla de-
claratur electio facta importunis precibus *ex*
cap. Per inquisitionem 26. *de election.* Hinc in 55
Ordine Minor. de Observantia subornatores
pro se, vel pro alio ex Constitution. S. Pii
V. incipien. *Pastoralis Officii*, incurrunt ipso
facto excommunicationem Papæ reservatam,
& privationem vocis activæ & passivæ, ibi:
Qui vero in electionibus ipsis, vel ante eas
per sex menses pro se, vel alio subornaverit,
excommunicationis sententiam ipso facto incur-
rat, a qua absolvi non possit, nisi a Pontifi-
ce pro tempore existente, ac voce activa, &
passiva perpetuo caret. Quæ tamen excom-
municatio modo potest absolvi a Ministro,
& Commissario Generalibus, ubi agitur de
electione Superiorum inferiorum, uti con-
cessit, & moderavit Pianam Constitutionem
quo ad talem reservationem Gregorius XIII.
Constitution. incipiente *Consuevit*; & statuta
Or-

Ordinis *de anno* 1663. *c.* 7. §.6. *num.* 43. ita habent; *Subornatores declaramus, qui donis, & promissis, comminationibus, & obsecrationibus, importunis laudibus, aut vituperationibus falsis, aliquem inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium in electionibus ferat, quive colligationes, aut inductiones fecerint, non autem illi qui conferendo, vel consulendo talem dignum, vel indignum ad officium dixerint, ut ad illud eligatur, vel non eligatur*. Et n. 44. *Qui in Electionibus, vel ante per sex menses pro se, vel pro alio, per se, vel alios subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat Ministro, aut Commissario Generali reservatam. Si vero Generales ipsi in eadem damnatione fuerint, a solo Summo Pontifice absolvi poterunt juxta Constitutionem Gregorii XIII. & insuper eosdem Subornatores actibus legitimis ipso facto privamus*.

57 Et generaliter pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se, vel pro aliis Dignitates procurantibus a Clemente VIII. in Constitutione incip. *Nullus omnino*, *edita* 20. *Martii pro reformat. Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, & Instituti sub* §. 35. ita fuit statutum: *ut omnis Officiorum ambitus occasio praecludatur, caveant omnes a directa, vel indirecta vocum seu suffragiorum procuratione tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Capitulis locorum, tum in ceteris praesertim Generalibus Capitulis, aut Congregationibus, seu alibi. Quicumque secus fecerint, praeter alias poenas, & Censuras hactenus contra hujusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in poenam privationis officiorum, quae obtinent, eo ipso incidant, & ad futura quaecumque pariter inhabiles habeantur; super quo cum eis dispensari a nemine possit, nisi a Nobis, vel successoribus nostris, & pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur. Porro supradictas omnes poenas ad complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes,*

58 *extendimus*. Quae Constitutio fuit innovata jussu Urbani VIII. a Sacra Congregatione Concilii die 21. *Septembris* 1624. *in decret. de Apostatis, & Ejectis*, incipiente *Sacra Congregatio, sub* §. 1. ibi: *Ac primo ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, & Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, & Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia, districteque praecipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus*.

Electio evadit Simoniaca, & consequenter 59 nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura, seu Dignitate V. G. Prioratus, Guardianatus, Diffinitoriatus, Provincialatus, & Generalatus, & hujusmodi datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio; dare enim aliquod temporale pro spirituali est semper simoniacum; *c. Quam pio* 2. *cauf.* 1. *quaest.* 2. *c. Non satis* 8. *& c. Mandato* 46. *de Simonia, c. Monachi* 2. *de statu Monachorum cum similibus*. Et talis electio de Jure Eccle- 60 siastico est nulla etiam ante Judicis sententiam; *c. Ea quae a Sanctis.* 6. *caus.* 1. *quaest.* 3. ibi: *Quidquid ergo in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas umquam vires habere censemus*; *c. Cum Clerici* 6. *de pactis*, ibi: *appellatione cessante, eos aliter adeptis Ecclesiis spoliatis, cap. Matthaeus* 23. *& cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ubi habetur obtinentem bona fide per simoniam ab alio commissam, teneri beneficium deponere: ergo Pontifex ibi supponit adeptionem Beneficii invalidam esse; secus renunciationem debere fieri non praeciperet. Et in Extravagant. *Cum detestabile* 2. *de Simonia, inter Communes*, sic expresse habetur; *Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniaca contigerit labe fieri, & quae viribus omnino careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quae percepit restitutionem sub animae suae periculo sit adstrictus, statuentes praeterea, quod universi, & singuli etiam praemissis [dignitatibus praediti, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis] incurrant, a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, praeterquam in mortis articulo constituti*.

Talis electio est nulla etiamsi Simonia sit oc- 61 culta; *cit. Extravagant.* ibi; *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum*, & *cap. Matthaeus* 23. *& c. Nobis* 27. *de Simonia*. Immo 62 est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem; nisi in hujus praejudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico, tex-

textu expresso *in cit. cap. Nobis* 25. *de Simonia*, ubi propositum casum, *Quod cum quatuor essent a Capitulo constituti, qui debebant quemdam eligere in Plebanum, amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiserunt, pecuniam se soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente, postmodum est electus &c.* Ita respondit Pontifex: *Quod nisi constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio tamquam Simoniaca pravitate præsumpta est penitus reprobanda*. Licet enim Electus non peccaverit, electio tamen est vitiosa propter eligentes, quia peccant Electores in forma, licet Electus non sit in culpa, uti recte advertit Glossa *ibid. verb. Reprobanda, arg. c. Cumana* 50. *& c. Ecclesia vestra* 57.
63 *de election.* Hinc simoniace Electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renunciare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Diffinitoriatum, Provincialatum, Generalatum, & hujusmodi; nec absolvi potest priusquam renunciet; & hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis, ipso quoque nesciente, *cap. Quicumque* 1. *caus.* 1. *q.* 5. ibi: *Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes per pecuniam adepti sunt, postquam eas omnino dimiserunt &c.* cap. *Eos* 2. *ead. caus. & quæst.* ibi: *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quod ignorantia tales excusat a reatu criminis, ut supra dictum est, non a fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint, & ex misericordia ibidem eis esse conceditur, in quo patet, quod & si illis ignorantibus simoniæ peccatum esset admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non possunt*, cap. *Sicut tuis* 33. *de simonia*, ibi: *Secundum Canonum statuta etiam parvuli qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur, & concordat c. Matth.* 23. *c. Nobis* 27. *de election. cit. Extravagant Cum detestabile* 2. *de simonia inter communes, c. si alicujus* 59. *de election.* cum similibus. Donatus *loc. cit. tract.* 1. *q.* 20. *num.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 3. *num.* 174. & ipso teste, unanimis, ac certa aliorum ob claram dispositionem Canonum adductorum.

64 Simoniaca, & nulla est electio, in qua electores ita pacifcuntur, si tu eliges me in Provincialem, ego te eligam in Definitorem, in Guardianum, & hujusmodi, si tu dederis mihi, vel meo amico tuum votum, ego dabo tibi meum, vel amico tuo; Si tu in hac electione suffragatus fueris pro meis dependentibus, ego in alia suffragium feram pro tuis. Omnes enim istæ, & similes pactiones semper continent labem simoniacam, cum jus spirituale detur cum onere, ut aliquid fiat, quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa mediata illam habendi; *cap. Quam pio* 2. *caus.* 1. *quæst.* 2. ibi: *Dum tamen omnis absit pactio, & omnis cesset conventio*; *cap. Plerique* 7. *de pactis*, ibi: *Pactum hujusmodi penitus reprobamus*; *cap. Pactiones* 8. *eod. tit.* ibi: *Pactiones factæ a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti*; *cap. Quæsitum* 5. *de rerum permutatione*, ibi: *Generaliter itaque teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet simoniæ*, & concordat *cap. Præterea* 9. *de transactionib. cap. de hoc* 11. *& cap. Tua nos* 34. *de simonia*, cum similibus. Et sic communis Doctorum cum D. Thoma *quodlibet.* 8. *art.* 11. Cajetan. *in summ. verb. Simonia* §. *circa tertium*, Silvestro *verb. eod. quæst.* 13. *dist.* 4. Navarr. *in summa cap.* 23. *num.* 110. Reginald. *in praxi lib.* 23. *num.* 244. Donat. *loc. cit. tract.* 1. *q.* 22. *n.* 1. & aliis passim. Hinc caveant Factionarii, & Præpotentiarii, ne per suas illicitas colligationes, & iniquas pactiones, plures solemnizent Nullitates, quam celebrent Electiones, & in laqueos æternæ perditionis, se, suosque sic colligatos misere injiciant. Alia ad rem, vide verb. *Simonia*.

Electio celebrari debet in loco publico, & 65
solito, ut in Ecclesia, Choro, Sacristia, vel Capitulo, seu hujusmodi, dummodo non sit locus clandestinus; *l. observare*, C. *de decurionibus lib.* 10. *cap. In causis* 30. *de elect.* ibi: *Mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis Fratribus de electione tractarent*. In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam, seu Monasterium, & ex- 66
tra locum solitum; *cap. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. *circa med.* ibi: *Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in Urbe non possit Electio, Cardinales, Episcopi cum Religiosis Clericis, Catholicisque Laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant eligere Apostolicæ Sedis Pontificem, ubi congruere viderint*. Immo 67
in casu necessitatis potest electio celebrari etiam

iam in loco interdicto, quia per Interdictum
solum suspenduntur Divina, & Ecclesiastica Sa-
cramenta; *cap. final. de sentent. excom. in 6.*
Electio autem non est Sacramentum; nec est
de illis Divinis; Tum quia ita colligitur *ex*
c. Ad hæc 1. de postulation. Prælator. ubi *in fine*
Pontifex concedit, & admittit postulationem,
& electionem posse fieri in loco Interdicto.
68 Extra tamen casum necessitatis male facerent
Electores eligendo in loco interdicto, Silvester
verb. Electio 1. q. 8. num. 9. Miranda *tom. 2.*
Manual. Prælator. quæst. 23. art. 9. Donat. *loc.*
69 *cit. tract. 2. q. 2. num. 2.* Electio vero adhuc
esset valida; *Perez. leg. 2. verb. Quæri etiam*
posset tit. 6. lib. 1. ordin. Azorius *part. 2. lib.*
6. c. 14. q. 17. Lavor. *variar. lucubrat. tom. 1.*
tit. 4. cap. 18. num. 6. Barbosa *lib. 1. Jur.*
70 *Ecclesiast. univers. cap. 19. n. 177.* Sic etiam
valida esset electio, quamvis non esset facta in
loco consueto, dummodo reliqua omnia fue-
rint servata. Locus enim non est de substan-
tia electionis, nec usquam reperitur jus prodi-
tum, quod propter locum electio debeat an-
nullari, quamvis Glossa *in cap. In Nomine Do-*
mini 1. dist. 23. verb. Fieri in Urbe, dicat ele-
ctionem esse nullam si fiat alibi, quam in lo-
co ad hoc determinato *per cap. Venerabilem 34.*
de election. hæc enim Decretalis non probat id
quod dicit Glossa, sed factum recitat prout
contigit, ut notat Archidiaconus *in d. cap. In*
nomine Domini num. 16. & 17. dist. 23. ubi
num. 18. dicit opinionem Glossæ communiter
non teneri. Et sic Abbas *in cap. Cum terra*
14. de election. Barbosa *loc. cit. num. 117.* La-
vor. *loc. cit. cap. 18. num. 7.* Fagnan. *in cap.*
Quia propter 41. de electione n. 68. & in cap.
Cum ex injuncto 2. de Novi operis nuntiation.
num. 20. & alii cum Rota *part. 6. recent. de-*
cis. 36. num. 7.
71 Electio de jure communi est facienda, quan-
do Ecclesia est viduata, & vacat legitimo suo
pastore; *cap. Quia propter 42. de election.* ibi:
72 *Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore.* Vaca-
tio autem, & Viduatio potest fieri multiplici-
ter, nempe per mortem, renunciationem, trans-
lationem, & proprii Prælati remotionem, ut
habetur *in c. Inter corporalia 2. de translation.*
Episcop. ibi: *Cum per translationem, depositio-*
nem, aut cessionem, & notat Glossa *ibid. verb.*
73 *Fortius.* Viduata, seu vacante Ecclesia, debet
ab Electoribus, cessante legitimo impedimento,
fieri electio infra tres menses, alioquin devol-
vitur ad proximum Superiorem, textu expres-
so *in cap. Ne pro defectu 41. de election.* ibi:
Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus
rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia
viduata grave dispendium patiatur; volentes in
hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ec-
clesiarum indemnitatibus providere, statuimus ut
ultra tres menses Cathedralis Ecclesia, vel Regu-
laris Prælato non vacet, intra quos (justo im-
pedimento cessante) si electio celebrata non fue-
rit, qui eligere debuerant eligendi potestate ca-
reant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum,
qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Et 74
si ipse proximus Superior infra idem tempus
non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem,
& sic successive usque ad Papam. Silvester
verb. Electio 1. quæst. 6. num. 7. Miranda *tom.*
2. Manual. Prælator. quæst. 23. art. 12. Donat.
loc. cit. tract. 3. num. 3. & alii passim. Dicti 75
tres menses non sunt computandi a die vaca-
tionis, sed a die habitæ scientiæ talis vacatio-
nis; *cap. Licet 3. de supplend. negligent. Præ-*
lat. cap. Quia diversitatem 5. §. final. de con-
cess. Prabend. Tempus enim non currit igno-
ranti, *l. 2. C. Qui Admitti*, sicuti nec currit
legitime impedito, ex ipsomet *cit. cap. Ne pro*
defectu, ibi: *Justo impedimento cessante.*
Regulares autem non tenentur stare huic 76
tempori a Jure Communi præfixo, sed debent
servare tempus, & modum a suis specialibus
Constitutionibus statutum, Clemens enim IV.
ut refert Casarub. *in compend. privilegior. verb.*
Electio §. 4. concessit expresse Fratribus Mino-
tibus, *quod in electionibus tempus super hoc a*
Jure statutum ipsis non currat, nec in hac parte
Juris hujusmodi Regulis coarctentur, & idem
fuit concessum Ordini Prædicatorum ab Ale-
xand. IV. Constitut. incip. *Cum hi*, & a Six-
to IV. *in Mari magno*; & quod electiones Re-
gularium cujuscumque Ordinis celebrandæ sint
secundum proprias, & speciales suas legitimas
Constitutiones, colligitur ex Clementin. *Exi-*
vi, de verb. significat. & constat ex Decretis
editis a Clemente VIII. *de reformat. Regular.*
§. 36. & ex variis aliis Bullis specialibus, per
quas juri communi derogatur. Si electio non 77
fuerit celebrata statuta, & præscripta die in Or-
dine Minorum, is electio fit Provincialis, de-
volvitur ad Generalem; Clem. IV. Constitut.
incipiente *Virtute conspicuos*; si sit Generalis,
devolvitur ad Papam, *Constit. Ordin. stat. 8.*
cap. 9. in textu, & in hoc fere omnes Reli-
giones concordant; sed quælibet stet suis spe-
cialibus Constitutionibus a Sede Apostolica ap-
probatis. Electio celebrata post elapsum tem-
pus a Jure communi, vel speciali præfixum est 78
nulla; *cap. Ne pro defectu 41. de election. cap.*
Licet 3. de supplend. negligen. Prælator.

79 Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. Navarr. *consil.* 2. *de election. in prima edition.* alias *consil.* 8. Rodriquez *tom.* 2. *q.* 51. *art.* 15. Mirand. *tom.* 2. *Manual. Prælator. q.* 23. *art.* 12. *conclus.* 1. Sayrus *in florib. decis. de election. decis.* 2. Molsesius *in summ. Moralis Theolog. tract. de Benefic. cap.* 16. *n.* 129. Castellin. *de election. in addit. ad cap.* 6. *pag.* 498. Portell. *in dub. Regul. verb. Electio num.* 6. Donat. *loc. cit. tract.* 3. *q.* 7. *num.* 2. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 170. & alii passim. Dicitur *Regulariter*
80 *loquendo*, quia ob gravem, & urgentem causam potest Electio licite, ac valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria, ad evitandos dolos, & errores, qui in dandis suffragiis, & conscribendis schedulis possent oriri. Rodriq. *tom.* 2. *qq. Regular. quæst.* 51. *articul.* 5. Portell. *in dub. Regular. verb. Electio num.* 5. Mirand. *loc. cit. conclus.* 1. Barb. *loc. cit. num.* 170. Donat. *loc. cit. n.* 4. & alii. Causa autem gravis, & urgens
81 pro celebranda electione de nocte, esset si in tota die non potuerint Electores concordari, & sequenti die periret facultas eligendi; vel si immineret periculum ut Congregatio dissolveretur; vel si timerentur obventuræ Magnatum litteræ, quæ possent Electorum libertati præjudicare, & hujusmodi. Samuel. *tract.* 1. *disp.* 1. *controvers.* 19. *de election.* Donat. *loc. cit. n.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 170. Portell. *loc. cit.* & alii. Per noctem intelligitur illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quo jam albescit. Barbosa *loc. cit. num.* 171. Donat. *loc. cit. num.* 3. Navarr. *loc. cit.* & alii
83 passim. Electio potest celebrari etiam die Festo. Donat. *loc. cit. q.* 10. *num.* 1. & alii communiter.

84 Si debito tempore ante celebrationem Capituli, vel Congregat. non exhibeantur attestationes de adimplemento operum Missarum, electio est nulla: ita habetur ex Constit. Innocent. XII. incip. *Nuper* §. 33. ibi: *Teneantur omnes, & singuli Superiores Locales, in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, & juratam, quod omnibus, & singulis tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limites, & tenorem præsentium decretorum, tempore eorum regiminis fuerit omnino, & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali impedimento Missarum distincte referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem, quicumque Superiores Locales prædicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant.* Et sic defectu 85
observantiæ dictæ Constitut. pro nullitate Capituli Provincialis, Patribus acriter informantibus respondit *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. Ponente Eminentiss. Corsino in Baren. Provinciæ S. Nicolai, Capituli Provincialis* 18. *Februarii* 1712. dubio: *An electio Provincialis &c. sustineatur? Negative: & die* 3. *Julii ejusdem anni* persistendo in resolutis, respondit cum addito, *Ut causa amplius non proponeretur.* Et idem etiam resolvit *in Provinciæ S. Bernardini* 19. *Maii* 1713. *referente Eminentiss. Casino*, cum rescripto, *suspenso Capitulo, Superiores procedant ad declarationem incursus pœnarum prout de jure*; Recurrentibus autem Superioribus Generalibus ejusdem Religionis, atque ante oculos EE. PP. ponentibus magna incommoda Provinciæ, & moraliter impossibilitatem convocandi aliud Capitulum, cum diversis Vocalibus, nonnisi gratiam rehabilitationis quoad vocem activam tantum obtinere potuerunt, *die* 2. *Junii* 1713. cum rescripto: *Pro gratia rehabilitationis quo ad vocem activam tantum, imposita pœnitentia salutari.* Cum quibus pro punctuali executione ejusdem Innocentii Constitutionis processit etiam *Sacr. Cong. Conc. in Ord. Min. Obs.* 17. *Junii* 1713. *quoad* 2. *dub.* Sic expresse refert Ursaya *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 29. *n.* 4. 5. 6. & 7.

Vicarius Provincialis electus a solo Diffinitorio post mortem Provincialis potest ex justa 86
causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut de facto enixe supplicantibus omnibus vocalibus Provinciæ Neapolitanæ Reformatæ, & concurrente consensu nedum omnium omnino Vocalium, sed etiam omnium Exprovincialium non Vocalium illius Provinciæ, & Superioris Generalis, concessit Patri Petro de Neapoli *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. Ponente Eminentiss. Casino* 22. *Maii* 1714. Sic in Provincia Romana anno 1673. fuit electus Vica- 87
rius Provincialis P. Joseph Mediolanensis, qui paulo post titulo & prærogativis Ministri Provincialis decoratus fuit, prævio voto Sacræ Congreg. Episcop. & Regul. mediante Breve S. M. Clement. X. referente P. V. C. Generali in ejus voto. Item in Provincia S. Thomæ anno 1699. ex gratia Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. remissis arbitrio P. Matthæi a S. Stepha-

phano tunc temporis Superioris Generalis precibus P. Petri Francisci de Solere, idem ex Vicario Provinciali declaratus fuit Minister Provincialis; sic refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2.
88 *discept.* 22. Qui tamen in Miscellaneo Sacro, & Profano verb. *Vicarius Provincialis* refert talem gratiam fuisse denegatam ab eadem *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Januens.* 24. *Septembris* 1717.
89 Electio facta a Regularibus, & de Regularibus, necdum in eadem Religione professis, est nulla; Regulares enim qui tacite, vel expresse professionem non emiserint, sunt incapaces eligendi, textu expresso *in cap. Ex eo* 32. *de election. in* 6. §. *in Ecclesiis*, ibi: *In Ecclesiis quoque Regularibus, vel Monasteriis, hi qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel Conversi Laici, cum Clericis, electionibus interesse*. Navarr. *in Lucern. Regular. verb. Electores, sive Eligentes num.* 1. Silvester *verb. Electio* 4. *num.* 5. Barbosa *loc. cit. c.* 19. *n.* 50. & communis aliorum. Et Regulares qui non sunt expresse professi, nequeant omnino eligi in Praelatos, textu expresso *in cap. Nullus* 28. *de election. in* 6. ibi: *Nullus Religiosus ad Abbatiam, seu Praelaturam suae, vel alterius Religionis de cetero eligatur, nisi antea fuerit Ordinem Regularem expresse professus. Quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur*. Ex
90 quibus textibus clare patet, quod ad hoc, ut quis possit eligere, sufficit tacita professio, *tacite, vel expresse professi*. Ut vero possit eligi, necessario requiritur expressa, *nisi fuerit Ordinem Regularem expresse professus*, ut recte observant Sigismund. a Bononia *de election. dub.* 90. *num.* 3. Suarez *de Religion. tom.* 4. *tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 2. Barbos. *loc. cit. n.* 50. & alii passim, & hoc procedit etiam in Monialibus, textu expresso *in cap. Indemnitatibus*
91 43. *de elect. in* 6. Et eligendus in Praelatum debet esse professus in eadem Religione, in qua eligitur, textu expresso *in Clement.* 1. *de election.* ibi: *Cum rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem Monasteriis socientur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Praelatum alterius Religionis, vel Habitus de cetero eligatur; Quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum, & inane*. Et per hanc decretalem correctum videtur illud verbum *in cit. cap. Nullus* 28. *de election.* nempe *Vel alterius Religionis de cetero eligatur*, ut ibi notat Glossa *in verb. eod.* & clare de se patet propter congruentem rationem in d. Clementina adductam.
92 Sententiae privationis vocis activae, & passivae debent a Superioribus Regularibus pronunciari per mensem ante Capitulum, aliter non tenent, ex visitationis Apostolicae decreto edito 14. Octob. 1601. a Clem. VIII. approbato sub his verbis: *Privatio vocis activae, & passivae, ac inhabilitatis decreta, sententiaeque ab eisdem Superioribus Ordinis latae, ne deinceps in ipso electionis actu pronuncientur, promulgenturve, atque ea promulgatae vocales minime afficiant, nisi per mensem ante fuerint intimatae, prout Sanctitas sua omnino vetuit*. Quod decretum nominatim observari praecepit jussu Pauli V. Card. Verallus Ord. Minor. Protector 27. *Maii* 1616. *ut refert Lantusca in Theatr. Regul. verb. causa, seu lis, n.* 2. Hoc enim fundatur in jure communi, secundum quod omnes mutationes, & sententiae prolatae in limine Capituli praesumuntur factae ad fraudandam futuram electionem, ut advertunt Castellinus *de elect. cap.* 13. *n.* 14. Pellizar. *in Manual. Regul. tract.* 9. *cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 8. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 18. *n.* 10. Non enim potest praeses Capituli Reli- 93
giosos voce activa & passiva privare, ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via Juris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu, & figura Judicii, & quod posset Religiosos voce activa, & passiva privare, quia id debet intelligi, *Juris ordine servato*, scilicet citato reo, & in suis exceptionibus audito. Clementin. *cap. Pastoralis* 2. §. *Ceterum, de sentent. & re judicat.* Rodriq. *qq. Regul. part.* 2. *q.* 52. *art.* 12. Miranda *in Manual. Praelator. tom.* 2. *qu.* 23. *art.* 22. *conclus.* 3. Castellin. *de elect. cap.* 13. *tit. direct. pacific. election.* Lezana *tom.* 1. *qq. Regular. cap.* 15. *n.* 34. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito quaest.* 1. *de obedient. cap.* 31. §. 10. Pignatell. *tom.* 10. *d. consult.* 18. *num.* 9. cum aliis adductis a Passerin. *de elect. cap.* 2. *quaest.* 4. *num.* 71. Si ta- 94
men citato Capitulo, & Vocalibus jam congregatis emergeret casus, propter quem Vocalis aliquis sit voce activa, vel passiva privandus, tunc ipso summarie audito, an aliquam excusationem pro se adducere possit, aut velit, posset sententia pronunciari, vel declarari incurrisse excommunicationem, & consequenter privationem vocis activae, si esset notorius Clerici percussor, *ex cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4. vel privationem vocis activae, vel passivae incurrisse, ex quo non detulerit ad Capitulum attestationem juratam a Sacerdotibus sui Conventus super celebratione Missarum ad praescriptum Constitutionis Innocet. XII. incipien. *Nuper*, sub talis

lis privationis pœna id præcipientis, ut patet ex propriis suis verbis relatis supra *sub num.* 84.

95 Electio Canonice celebrata est confirmanda ab immediato, & proximo Superiore; *cap. Nihil* 44. *de elect.* §. *Ceterum*. Si electus ante con-
96 firmationem se immisceat administrationi, seu exercitio Prælaturæ, est ipso facto privatus jure acquisito per electionem; *cap. Qualiter* 17.
97 *de election. & cap. Avaritiæ* 5. *eod. tit. in* 6. Excipiuntur tamen electiones Generalium Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis, eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati, vid. Constitut. Sixti IV. incipien. *Dum attenta*. In or-
98 dine Minorum, Generalis statim ac Canonice est electus, potest plenam & liberam administrationem, & jurisdictionem exercere, ex concessione Clementis IV. Constitut. incipient. *Virtute conspicuos*. Provinciales vero ex eadem Constitutione confirmantur a Generali, vel ab ejus delegato Visitatore, & Præside; Guardiani autem eodem actu eliguntur, & confirmantur; ut cum aliis notat Hasbensis *sum.* 99. *verb.*
99 *Electio num.* 193. & docet praxis. Abbatissæ quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare juxta dispositionem textus *in cap. Indemnitatibus* 43. *de election.* & declaravit *Sacr. Congregat. Episcop. & Regul. in Mazarien.* 18. *Martii* 1700. *referente Eminentissimo Colloredo*.

100 Quoad electionem Abbatissarum notanda sunt sequentia novissime proposita, & resoluta dubia.

I. An in electionibus Abbatissarum in Monasteriis sub disciplina Regularium Minorum de Observantia, possit Episcopus secum conducere Cancellarium; & quatenus affirmative?

II. An liceat eidem Cancellario interesse, & assistere scrutiniis, & electionibus Abbatissarum, quæ fiunt in Monasteriis Ordinis Minor. de Observantia Tiburis; & quatenus negative?

III. An saltem dictus Cancellarius durante scrutinio permanere possit intra Ecclesiam in casu &c.

Sacr. Congreg. Concil. in Tiburtina 26. April. 1727. respondit. Ad I. *affirmative*. Ad II. *negative*. Ad III. *nec Cancellarium, nec Fratres, exceptis Superiore, & Scrutatoribus, permanere posse intra Ecclesiam*.

Insuper attendenda est sequens alia ejusdem S. C. C. resolutio sub *die* 4. *Maii* 1675. *in Neapolitana Electionis Abbatissæ lib.* 29. *Decr. pag.* 65. *a tergo*: ibi: Post editam Constitutionem *Inscrutabili* a Gregorio XV. consuevit Archiepiscopus Neapolis pro tempore, ut narrat Eminentiss. Caracciolus, interesse Electionibus Abbatissarum Monasteriorum Regularibus subjectorum, adhibito ultra seipsum, vel Vicarium, etiam Notario, qui gesta adnotaret, ac fidem de his faceret, ne res alioquin remaneret sub dispositione Superiorum Regularium, si controversia super electione, & nullitas occurrisset, utque ne Ordinarii interessentia frustratoria redderetur; Hoc non obstante Superior Monasterii Reginæ Cœli ex Canonicis Regularibus, in Electione nuper facta noluit admittere Notarium, & non obstante, quod Vicarius Generalis de nullitate protestaretur, ad electionem processit, allegans pro se declarationem hujus Sac. Congreg. tenoris sequentis: *Urbaniæ* 10. *Septembris* 1639. *Sac. &c. Censuit Episcopum in Electione Abbatissæ Monasterii Monialium Regularibus subjectarum non posse exquirere, seu recipere vota Monalium, sed illa exquiri, & recipi debere a Superiore Regulari, sciente tamen, & audiente eodem Episcopo*. His stantibus, Eminentiss. Archiepiscopus, citato P. Procuratore Generali in Curia, instat declarari, primo, an in electionibus Abbatissarum, una cum Vicario Generali interesse possit etiam Notarius Archiepiscopalis; secundo, an dicta electio facta absque interessentia Vicarii, & Notarii sit contra Constitutionem prædictam, ac propterea nulla? *Sac. Congreg. Concilii ad utrumque respondit, negative*.

Circa aliqua concernentia electionem Officia- 101
lium Curiæ Ordinis Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. incipit. *Cum sicut*, edita 10. April. 1733. in qua decrevit, quod juxta Statutum Capituli Generalis Mediolanensis Ordinis Min. de Observantia, secuta electione Officialium Curiæ, Minister Generalis pro tempore existens sex saltem Religiosos debitis qualitatibus præditos illius nationis, ex qua fuerit Officialis electus, fratribus Diffinitorii Generalis proponere debeat, ut ex his tres ab ipso Diffinitorio seligantur, e quibus in eventum vacationis ejus Officii, idem Minister Generalis unum ad sui libitum deputare teneatur; & si contigerit alterum ex tribus Religiosis sic a Diffinitorio delectis decedere, aut inhabilem fore, facultas Ministri Generalis deputandi dictum Officialem ad duos reliquos, quatenus vero duo mortui, aut inhabiles fuerint, ad unicum superstitem limitata sit, & esse intelligatur; Sin autem omnes tres obierint, aut inhabiles reperiantur,

tunc

tunc deputetur Religiosus dignior illius Nationis, de qua erit Officialis electus in Capitulo Generali; demandato in casu absentiæ Religiosi ita deputati exercitio Officii Secretario Officialis cedentis, vel decedentis: Quodque delectus trium Religiosorum prædictorum pro Fratribus de Observantia, Reformatis, Excalceatis, & Recollectis Franciæ nuncupatis dicti Ordinis, ab eorum respective Diffinitorio Generali perficiatur.

102 Correctores tam Generales, quam Provinciales Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula facultatem habent decidendi de electionibus, aliisque negotiis, quæ ob paria post trinum scrutinium suffragia, ad Generale, vel Provinciale Tribunal devolvuntur; Benedict. XIV. Constitut. incip. *Injuncti Nobis tom.* 4. *Bull. num.* 30.

Additiones ex aliena manu.

103 Plura sunt quæ hic cumulavit Auctor. De convocatione absentium ad Electionem diximus in Addit. ad verb. *Absens* quoad Electionem. Cetera illustrare haud patiunrur arcti limites Additionum. Satis sit de hisce duubus verba facere.

104 Verum est (ut de primo differam) quod regulariter ad coarctandum terminum Electioni præfixum non sufficiat major pars Capituli, sed requirantur duæ ex tribus partibus ejus-

105 dem Capituli. At gravis quæstio est, num id locum sibi vindicet ubi Capitulum jam sit legitime coactum ad Electionem faciendam?

106 Affirmant Cardinal. Petra *in comment. ad Constit. Apostol. Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 2. *num.* 33. Piton. *discept. Eccles.* 100. *num.* 69. Lotter. *de Re Benefic. lib.* 2. *quæst.*

107 20. *num.* 7. Negant Ricciardell. *in Lyc. Eccles. c.* 4. §. 4. *sect.* 1. *num.* 1. Passerin. *de Elect. c.* 11. *n.* 101. Ansald. *in Adnot. ad decis.* 86. *n.* 84.

108 Sacrum Tribunal Rotæ opinioni affirmativæ adhæsit *coram Lancett. dec.* 182. *num.* 16. *& plur. sequent. & in Placentina Provinciæ Compostellanæ Simultaneæ* 26. *Junii* 1743. §. 10. *coram Illustrissimo de Thunn.* Licetque hanc revocaverit decisionem *die* 4. *Febr.* 1744. *coram eod.* nihilo tamen minus *in decisione revocatoria* articulum hunc in medio reliquit, ut pa-

109 tet *ex* §. 6. *& sequent.* Recentius vero negativam sententiam tenuit, *ut in Leodien. Vicariæ* 9. *Decembris* 1754. §. 15. *coram Illustriss. Molin. & in Colonien. Decanatus* 4. *Julii* 1755. §. *final. cor. bon. mem. Borull. &* 14. *Maji* 1756. §. 7. *& sequent.*

Ubi in Electione (en alterum, de quo disserere proposui) in qua plures sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum, potest renunciari legitime Electus, quum nemo possit majorem numerum sibi tribuere. Immo sola ambiguitas apta est infirmare Electionem hanc. Et quamvis in Electionibus possit quandoque subduci redundans suffragiorum numerus, ut in reliquis veluti legitimis consistat Electio, ne utile per inutile vitietur; Id tamen procedit vel si unus tantum sit qui sui periculum faciat in suffragatione ad certum assequendum suffragiorum numerum ex iis qui Electioni præsunt, atque ea habeat suffragia, quæ sublatis redundantibus attingunt numerum ad actus firmitatem præstitutum; vel etiam si is in aliorum concursum tot enumeret vota, ut quæcumque contra ipsum deductio fiat, adhuc cæteris antecellere videatur; secus e contra. Vide hæc & alia ad hanc Electionis materiam pertinentia apud Rot. *in Nullius seu Firmana Canonicatus* 3. *Julii* 1748. *coram Illustriss. Clemente.* 110 111 112 113

Additiones novissimæ ex aliena manu.

Nulla in materia magis *incerto jure* vivimus, quam in hac electionis. Quæ a jure Canonico enim sancita sunt circa electionem propriam, ea a Doctoribus, modo admittuntur, modo rejiciuntur in electione impropria. Infinita afferre possemus exempla, si otium esset. At libet aliud afferre, do quo novissime actum est in Sacra Rota *in Comen. Canonic. Theologalis.* 114

Pertinet Juspatronatus hujus Canonicatus ad Capitulum. Ex octo vero Canonicis, qui Capitulum componunt, quinque elegerunt inhabilem *sub conditione dispensationis*, tres vero Habilem elegerunt. Obtenta intra terminum juris minime fuit dispensatio. Quæstio ideo fuit orta, num electio Habilis facta a tribus illis Canonicis, valida sit, necne? 115

Pro invaliditate hujus electionis adducebatur, quod de jure Canonico electio facta a minori parte minime valida est, ubi major pars inhabilem citra ullam culpam elegit, ut si *ignoranter* elegit. Culpa autem vacare contendebatur electio Inhabilis a majori parte sub conditione dispensationis facta. 116

Contra vero valida ex eo prætendebatur, & quidem jure meritoque, hæc electio habilis facta a minori parte, quod electio inhabilis a ma- 117

majori parte facta sub conditione dispensationis, non obtenta ipsa dispensatione *vel* referenda est ad casum non factæ electionis, *vel* ad casum electionis inhabilis voluntarie & culpose factæ. Aut enim eligentes Inhabilem sub conditione dispensationis intendunt non eligere non obtenta dispensatione, & hoc in casu referenda est electio ad casum non factæ electionis, vel eligere intendunt non obstante quod dispensatio non obtineatur, & in hoc disparato casu referri electio debet ad casum electionis Inhabilis voluntarie & culpose factæ. At sive ad unum, sive ad alterum casum teferatur totum, jus Capituli consolidatur in minori parte eligente Habilem, & sic electio Habilis ab ipsa minori parte facta valida est dijudicanda.

118 Dispositio vero illa Juris Canonici, quod eligente majori parte sine culpa Inhabilem, nequeat valere electio Habilis facta a minori parte, trahi nequit ad casum hunc, idque quia qui absque culpa eligunt Inhabilem, quantum in ipsis est, eligere intendunt. Lex vero, est quæ Electioni illi denegat effectum.

119 Adeo vero hic articulus implexus visus est, ut supremum Rotæ Auditorium semel atque iterum scissum ex æquo fuerit, nullamque cœperit resolutionem, ut *die* 30. *Aprilis*, *&* *die* 21. *Junii* anni 1762.

ELEEMOSYNA.

SUMMARIUM.

Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex commiseratione propter Deum; 1
Est in re communis cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 1. Eleemosyna est opus summe meritorium, satisfactorium, & impetratorium, ut 2
clare habetur ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis, & signanter Tobiæ 4. *Quoniam Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras.* Ibidem 12. *Quoniam Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam.* Eccles. 3. *Eleemosyna resistit peccato.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Lucæ 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similiter faciat.* Lucæ 12. *Quod superest, date Eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Matth. 25. *Venite benedicti &c. Esurivi, & dedistis mihi manducare &c.* 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus sæculi præcipe facile tribuere*, & alibi sæpissime.

Datur præceptum obligans sub gravi ad dandam 3

dam quandoque eleemosynam, juxta rationem
necessitatis alienæ, & facultatis propriæ; *Est
communis*, & colligitur clare ex 4. *Ecclesiastic.*
ubi dicitur; *Declina pauperi sine tristitia aurem
tuam*, *& redde debitum tuum*, sed debitum ca-
dit sub stricto, & rigoroso præcepto, ergo &c.
Et de facto transgressores hujus præcepti tam-
quam rei gravissimi criminis damnantur ad
ignem æternum. Matth. 25. *Discedite maledi-
cti in ignem æternum &c. esurivi enim*, *& non
dedistis mihi manducare &c.* Unde *in cap. Si-
cut 7. dist.* 47. ex verbis S. Ambrosii, sic ex-
presse dicitur: *Neque enim minus est crimen ha-
benti tollere*, *quam cum possis*, *& abundes*, *in-*
4 *digentibus denegare*. Dicitur autem notanter *jux-
ta rationem necessitatis alienæ*, *& facultatis pro-
priæ*, quia obligatio dandi eleemosynam pen-
det, & metienda est a facultate propria, id-
est ex parte dantis, ut habeat bona aliqua su-
perflua, & a necessitate aliena, idest ex par-
te accipientis, ut habeat veram aliquam ne-
cessitatem.
5 Hinc ad clariorem, & faciliorem intelligen-
tiam, advertendum, est quod bona ex parte
dantis possunt esse superflua, vel necessaria vi-
tæ, superflua, vel necessaria statui, & super-
6 flua, vel necessaria decentiæ status. Bona su-
perflua vitæ sunt illa, sine quibus potest quis
suam, familiæque suæ vitam congrue alere,
& conservare; & econtra bona necessaria vi-
tæ sunt illa, quæ requiruntur necessario ad
alendam, & conservandam suam, familiæque
7 suæ vitam. Bona superflua statui, sunt illa,
sine quibus potest quis suum, familiæque suæ
statum sufficienter conservare; & econtra bo-
na necessaria statui sunt illa, quæ requiruntur
ad conservandum suum, familiæquæ suæ sta-
8 tum. Bona superflua decentiæ status sunt illa,
sine quibus potest quis suum, familiæque suæ
statum adhuc decenter, & splendide conserva-
re; & econtra bona necessaria decentiæ status
sunt illa, quæ requiruntur necessario ad con-
servandum suum, familiæque suæ statum cum
tali decentia, & splendore.
9 Sic ex parte accipientis tripliciter conside-
ratur necessitas, scilicet, necessitas extrema,
10 necessitas gravis, & necessitas communis. Ne-
cessitas *extrema* est illa, quam patiuntur illi,
quibus defectu cibi, potus, vestitus, aut alte-
rius rei imminet hic & nunc vitæ, infirmita-
tis incurabilis, membri, aut sensus corporis
amittendi periculum, aut imminet illis peri-
culum incurrendi durissimam, ipsaque morte
graviorem v. g. Turcicam captivitatem, &
hujusmodi, nisi ope congrua adjuventur. Ne- 11
cessitas *gravis* est illa, propter quam imminet
alicui periculum gravis mali, ut carcerationis
ob debita, infamiæ, gravis jacturæ bonorum,
vel status, ita ut ad se sustentandum cogatur,
quamvis nobilis, alteri famulari, vel simili-
ter laborare, aut quamvis honestus civis co-
gatur mendicare. Necessitas *communis* est illa, 12
quam patiuntur communiter pauperes triviales
ostiatim mendicando.
Ex istis colliges primo, quod homo sub 13
mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis
superfluis vitæ, quamvis sint aliquo modo ne-
cessaria suo statui, illis pauperibus, qui labo-
rant necessitate extrema. *Est communis*; Et
ratio est, quia quamvis bona superflua vitæ
sint necessaria statui, Ordo tamen caritatis
postulat, ut cæteris paribus gravissimum vitæ,
aut quasi vitæ bonum præferamus bono pro-
prii status longe inferiori, unde *c. Pasce* 21.
dist. 86. ex verbis divi Ambrosii dicitur: *Pa-
sce fame morientem*, *quisquis enim pascendo ho-
minem servare poteris*, *si non paveris*, *fame oc-
cidisti*. Hinc pauper extremam necessitatem 14
patiens jure naturæ potest tollere sibi necessa-
ria sufficientia ad sublevandam talem suam ne-
cessitatem, a quolibet similem necessitatem
non patiente; nec postea ad pinguiorem for-
tunam deveniens, tenetur restituere quidquam;
accepit enim id quod ratione talis necessitatis
erat jure naturæ suum. *Sic communissima om-
nium Doctorum*. Sic etiam non tenetur resti- 15
tuere, qui in extrema necessitate consum-
psit id, quod antea acceperat commoda-
tum, vel mutuum, vel emptum nondum
solutum, immo quod antea furatus fuerat.
Sic ex communi Lessius, & aliis citatis
Diana *part.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 8. Sporer *tom.*
1. *tract.* 3. *in* 4. *Præcept. Decalog. cap.* 6. *n.*
53. (*a*)

Notæ Romani Theologi.

(*a*) Male citatur hic Sporer, qui potius contrarium sentit; ait enim, quod si facultas, & melior fortuna supervenerit, debeat id restituere, quod antea furatus fuerat, & hanc voluntatem restituendi debere semper in ipso manere, etiam dum in extrema necessitate versatur. *Tom.* 2. *tract.* 4. *pag.* 66. Alii quoque quamplures gravissimi Theologi, explosa Dianæ ac Tam-

16 Colliges secundo, quod homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitæ, & statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad decentiam, & splendorem sui status, illis pauperibus qui laborant necessitate gravi. *Est communis;* Et ratio est, quia lex Christianæ caritatis, immo & humanitatis postulat, ut status splendorem aliqualiter negligamus, & quasi extremo, seu vere gravi proximi malo occurramus, cum neglectus ille, scilicet splendoris status, fere nihil sit in comparatione tanti mali passi ab inope gravi ne-
17 cessitate laborante. Immo Layman *lib. 2. tract. 3. c. 6. n. 4.* cum S. Thoma, aliisque ibi citatis, & Tamburin. *lib. 5. decalog. cap. 1. §. 1.* & alii plures recte docent, quod homo teneatur subvenire pauperi in gravi necessitate, etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis, quia homo parvo suo incommodo tenetur magnum incommodum
18 proximi impedire. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem, ut colligitur *ex c. Si quis 3. de furtis*, ubi sic dicitur: *Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, pœniteat hebdomadas tres*, hæc enim pœnitentia non imponeretur, si liceret in necessitate gravi furari, aut si necessitas illa fuisset extrema, ut notavit S. Thomas 1. 2. *quæst. 66. artic. 7. ad 1.* dicens: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat urgens necessitas*, & modo habetur hoc definitum ab Innocentio XI. qui *die 2. Martii 1679.* inter alias propositiones damnavit sequentem 35. in ordine: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*. Colliges 19
tertio, quod homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui; & a fortiori ex superfluis decentiæ status, illis pauperibus, qui laborant solum necessitate communi; Sic Divus Thomas 2. 2. *quæst. 32. art. 5.* Navarr. *cap. 24. n. 5.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 7. n. 5.* Tannerus *tom. 3. disp. 2. quæst. 5. dub. 2.* Richard. Bannes, Covarruvias, Valentia, Aragonius, Azorius, Filliucius, quos citat, & sequitur Sporer *loc. cit. num. 60.* Bellarminus *lib. 2. de bonis operibus cap. 7.* cum aliis ibi relatis, & alii contra plerosque modernos; Et ratio est, quia cum erogatio eleemosynæ de se sit ardua, nisi daretur obligatio sub gravi erogandi illam quandoque etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi, facile contingere posset, quod hujusmodi pauperibus nemo subveniret, & sic de communi necessitate in gravem, & de gravi in extremam adigerentur. Tum quia etiam in necessitate communi reperitur esuries, sitis, nuditas, & hujusmodi; sed ista sublevare denegantes damnantur in ignem æternum, Matthæi 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, sitivi, & non dedistis mihi bibere,* nu-

Tamburini talem hominem ab onere restituendi eximentium sententia, docent reipsa ad restitutionem teneri, quia delictum perpetratum contra justitiam semper remanet compensandum, licet tempore necessitatis obligatio restituendi suspendatur. Necessitas non tollit debitum, sed facit tantum, ut solutio licite differatur.

Responsio Auctoris.

Et tamen Sporer *loco* a me *citato*, loquitur præcisis verbis *ibi* a me relatis: Insuper *tom. 2. tract. 5. in VII. & X. præceptum decalogi, cap. 5. sect. 4.* postquam dixerit sub *num.* 101. qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive furto, sive contractu, & dein in extrema necessitate absumpsit, ea peracta probabiliter restituere tenetur, & probata sententia, concluserit dicens: *pia ac probabilis sententia*; statim subjungit sub immediato *num.* 102. sed æque probabilis est opposita jam communior sententia DD. negans, rem quandocumque acceptam, sive ex delicto, sive ex contractu non transferente dominium, utpote vel furto ablatam, vel depositam, impignoratam, commodatam, locatam &c. & postea in extrema necessitate absumptam, unquam debere restitui; Sic Angel. Silvester, ver. *Furtum* Jul. Clar. *Lib. 5. §. Furti*, Petr. Navarrus, aliique cit. a Layman *c. 1. num. 7.* Ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur a restitutione secundum omnes; sed talis in dicta necessitate bona fide rem alienam, quinimmo tanquam dominus ejus effectus, absumpsit: ergo numquam tenetur pro ea restitutione; neque enim patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas. Hæc ille, adeoque non male citatus.

nudus fui, *& non cooperuistis me &c.* ergo si pro tali defectu damnantur ad tam gravem pœnam, stat clarum quod talis defectus imputatur eis ad gravem culpam; Et facit pro nostra sententia propositio 12. ex damnatis ab Innocentio XI. *Vix in sæcularibus invenies*, *etiam in Regibus*, *superfluum statui; Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam*, *quando tenetur tantum ex superfluo statui*, sic recte notat Viva super *dicta propositione n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 65. Damnatur enim ibi sententia asserens, *Vix aliquem teneri ad eleemosynam ex superfluo statui*; ergo a fortiori damnata videtur sententia asserens, *teneri nunquam*. Omittuntur brevitatis gratia plurimi textus Sacræ Scripturæ, plurimi Sacri Canones, & plurimæ Sanctorum Patrum auctoritates clarissime sententiam nostram corroborantes, & contrariam infirmantes. Quidquid igitur dixerint alii, est in praxi tenenda tamquam certissima nostra conclusio, quod nempe homo teneatur sub mortali facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui, & a fortiori superfluis decentiæ status, illis etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi.

20 Tales autem pauperes laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem communem necessitatem, quia si hoc fuit damnatum in pauperibus laborantibus gravi necessitate, ut patet ex propositione damnata, addocta supra *sub num.* 18. a fortiori erit damnatum in pauperibus laborantibus solum necessitate communi.

21 Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigentibus, sive fideles, sive infideles sint, sive indigenæ, sive alienigenæ; & ut magis sit meritoria, debet distribui secundum Ordinem Caritatis; itaut magis indigens præferatur minus indigenti. Glossa *in c. Si quis* 10. *dist.* 90. Sic senex debilis debet præferri juveni, pauper nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, fidelis infideli, bonus malo. Surd. *de Aliment. tit.* 1. *q.* 93. Gratian. *discept. c.* 22. *num.* 25. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 11. *num.* 2. Valdes *de eleemosyn.* 3. *p. fol.* 72. *vers. si autem omnibus*. Bellarm. *de bonis operibus lib.* 3. *c.* 12. *litt. B.* Sic sunt præferendi indigenæ alienigenis, amici, & dome-

22 stici benemeriti aliis pauperibus. Si Pater, & Filius siot in extrema, vel gravi necessitate, præferendus est Pater; si Mater, & Pater, præferendus est Pater; Parentes præferendi sunt uxori, Uxor propinquis, propinqui extraneis, & hujusmodi. Trullench *loc. cit. dub.* 11. *num.* 2. Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficul.* 7. *num.* 1. Becanus *de extern. act. Caritat. c.* 21. *num.* 22. Barbosa *in Repertor. posthum. verb. Eleemosyna*, & alii communiter. In communi tamen necessitate debet quis potius prolibus subvenite quam parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, & ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item parentes. Tamburin. & illis cum Diana *in compend. verb. Debitum num.* 12. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *num.* 723. Sic maritus in communi necessitate debet uxorem præferre parentibus, & prolibus; ita Tamburin. & la Croix *loc. cit. num.* 724. contra Castropal. qui dicit uxorem esse quidem præferendam prolibus, sed non parentibus: & ratio nostræ opinionis est, quia vir, & uxor civiliter sunt quid unum, adeoque extra necessitatem extremam, vel gravem, ubi lex naturæ non dictat aliud, uxor censeri debet conjunctior, & sic in necessitate communi debet præferri; & ad hoc alluditur Genes. 2. *vers.* 24. ibi: *Propter hoc relinquet homo Patrem*, *& Matrem*, *& adhærebit uxori suæ*. Vide verb. *Filius*, & verb. *Necessitas*.

Eleemosyna non est danda otiosis pauperibus nolentibus laborare, quia ultra quam quod isti sunt fures eleemosynarum aliis vere indigentibus debitarum, id esset eorum ruinam, & vitia alere, quia ex otio ad maxima vitia prolabuntur; ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, & ut scripsit Seneca *epist.* 86. *Otium est sentina omnium malorum*, *noverca virtutum*, *& cujusvis hominis sepultura*, & istis otiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri prohibere *Ecclesiast. cap.* 12. ibi: *Da bono*, *& non receperis peccatorem. Benefac humili*, *& non dederis impio*: *Prohibe panes illi dare*. Vasquez *de eleemosyna c.* 3. *dub.* 1. Turrian. *disp.* 85. *dub.* 1. Trullench *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 10. *n.* 8. Amostaz *de causis piis tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 10. & alii passim. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, immo possunt juste a Civitate expelli, quando adest justa causa, ut si Civitas fame laboret, nec possit simul forensibus, seu alienigenis, & domesticis, seu indigenis subvenire, vel si forenses paupetes morbos afferant, aut quando in otio putrescunt, unde ad vitia perveniunt, & hujusmodi; tunc enim recte expelluntur. Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 6. *num.* 3. Valdes *de eleemosyn.* 3. *part. fol.* 80. *vers. quarto quæritur*, Trullench *loc. cit. dub.* 10. *n.* 8. Diana *p.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 36. Bonacina *de* Ca- 23 24

Caritate disp. 3. *q.* 4. *punct.* 6. *proposit.* 3. *n.*
19. Amostaz *loc. cit. c.* 32. & alii passim, &
ad hoc facit *Concil. Turonens.* 11. *cap.* 4. ubi
statutum est, ut quælibet Civitas, aut Op-
pidum suos alat pauperes, & ad id Presby-
teri, & Laici concurrant.
25 Pauperes ficti graviter peccant, & tenentur
ad restitutionem eleemosynarum, quas se fin-
gendo pauperes receperunt, & ratio est, quia
sic injuste auferunt eleemosynas aliis pauperi-
bus, vere indigentibus, & per dolum, & de-
ceptionem extorquent pecuniam ab iis, qui
seclusa deceptione, nullo modo darent eis ejus-
modi eleemosynas; Causa enim finalis elee-
mosynæ, est pauperi succurrere ad sublevandam
ejus necessitatem, quæ si non adsit, quia pau-
per est fictus, donatio illa non sustinetur,
adeoque suscipiens ad restitutionem tenetur.
Vasquez *de eleemosyna cap.* 3. *dub. ult.* Villa-
lobos 1. *part. tract.* 22. *difficult.* 9. *num.* 2.
Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 107. Na-
varra *de restitut. lib.* 3. *cap.* 1. *a n.* 267. De-
lugo *tom.* 7. *lib.* 6. *dub.* 17. Trullench *loc. cit.*
dub. 10. *num.* 9. Tapia *de caritat. lib.* 3. *quæst.*
4. *art.* 8. Palao *tom.* 1. *punct.* 14. *num.* 5. &
26 alii passim. Restitutio autem fieri potest sive
danti, sive pauperibus. Vasquez *loc. cit. dub.*
ult. num. 24. Diana *part.* 5. *tractat.* 8. *resolut.*
22. Palao *loc. cit. punct.* 14. *n.* 7. Petschacher
27 *de restit. pag.* 613. Tamburin. & alii. Quam-
vis autem quis actu non egeat ad victum, si
tamen immineat necessitas proxima, potest
nunc petere, & acceptare eleemosynas, quia
quod de proximo expectatur, præsens cense-
tur, *l.* 2. *C. de transactione*, ubi Barbosa *n.* 5.
& alii. Delugo *loc. cit. dub.* 17. *n.* 4. Amo-
staz *loc. cit. n.* 29. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *re-*
28 *solut.* 8. & alii passim. Sic etiam poterit elee-
mosynas petere, qui Filias habet nubiles, quas
commode dotare non potest, etiamsi non de-
sint necessaria ad vitam suam, & Filiarum
sustentandam. Mandell. *cons.* 69. *num.* 7. Vi-
vius *decis.* 454. *n.* 5. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *re-*
solut. 6. Delugo *tom.* 7. *in respons. moral. cit.*
c. 17. *n.* 5. Amostaz *loc. cit. n.* 29. Sic pariter
29 poterit eleemosynas petere puella, quæ non ha-
bet congruam dotem ad sui status conditionem,
quamvis habeat necessaria ad victum; sic cum
Bartol. & aliis tradit Velasco *de privileg. pau-*
per. 1. *part. q.* 4. *n.* 43. Amostaz *loc. cit. n.* 29.
30 Idem est dicendum de Filiis habentibus sibi
necessaria, qui si habeant Parentes necessario
alendos, & ad id non habeant, possunt pete-
re, & suscipere eleemosynas. Delugo *loc. cit.*
in respons. moral. dub. 19. *num.* 5. Amostaz
loc. cit. n. 30. Diana, & alii. Idem pariter est
dicendum de iis, qui habent Fratres, aut So- 31
rores, quibus alimenta præbere tenentur, De-
lugo *loc. cit. num.* 5. Amostaz *loc. cit. n.* 30.
Velasco *loc. c. q.* 4. *num.* 50. & alii.

Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas 32
ostiatim quærere; nec prohiberi possunt fide-
les, ne eas ipsis conferant, textu expresso in
cap. Nimis prava 17. *de excessib. Prælat.* Un-
de si aliqui Ordinariorum, vel alii impediant
per vim, vel dolum, aut consulant, ne elee-
mosynæ dentur Regularibus Mendicantibus,
tunc ipso facto excommunicationem incurrunt,
ut ex Bullis ostendit la Crux *de statu Reli-*
gios. lib. 1. *cap.* 7. *conclus.* 2. Trullench *loc. cit.*
cap. 5. *dub.* 8. *num.* 22. Casarub. in comp. Pri-
vileg. verb. Eleemosyna, num. 7. 8. 9. & 13.
& signanter hoc statuit Sixtus IV. Constitu-
tion. incipiente *Sacri*. Non possunt tamen quæ- 33
stuare extra districtus consuetos, & assignatos
propriis Conventibus, ut censuit *Sacra Con-*
greg. Episcop. & Regul. 22. *Junii* 1674. dum
partibus auditis, *declaravit, & decrevit ne in*
posterum præfatorum Ordinum Conventus (sci-
licet Observ. & Capuccin. in Regno Corsicæ)
proprios sui districtus ad quæstuandum egredian-
tur, sed inter suos limites se quisque contineat,
ut ab his quibus serviunt sustentari facilius pos-
sint; Nec non, ut ubi plures inveniuntur Con-
ventus in eodem districtu, inter eosdem ratio an-
tiquitatis, ac fundationis rationabiliter habea-
tur, sicque omnino observari mandavit. Et quod 34
non possint quæstuare Capuccini in locis, in
quibus id faciunt Patres Reformati, statuit no-
vissime, auditis partibus, *Sac. Congreg. Episc.*
in Vintimilien. quæstuationis 2. *Augusti* 1715.
Ponent. Cardinal. S. Clementis, & 16. *Septemb.*
1718. *Pon. Cardinal. Corsino*, ut ad longum
variis notatis, & discussis refert Ursaya *tom.* 1.
part. 2. *disceptat.* 9. *& tom.* 3. *part.* 1. *disceptat.*
17. Et jam emanaverat prohibitio quæstuan-
di per quatuor milliaria prope Conventus Men-
dicantes anteriores; *ead. Sacra Congreg.* 15. *No-*
vembris 1647.

Regulares vere Mendicantes non tenentur pe- 35
tere licentiam ab Ordinario, in cujus Diœcesi
situm est ipsorum Monasterium, cum eis in ere-
ctione concessa tacite videatur, & concessit Leo
X. Fratribus Minoribus in sua Constitutione,
quæ refertur *in compend. privileg. Mendicantium,*
verb. Eleemosyna n. 13. Unde *Sacra Congregat.*
Episcop. & Regul. 6. *Octob.* 1597. ita rescri-
psit Episcopo Casalensi: *Non tenentur Regula-*
res, qui ex institutione, aut facultate Sedis Apo-
stolicæ eleemosynas quæritare, aut mendicare pos-
sunt,

sunt, petere ab Ordinariis licentiam Eleemosynas per Diœcesim quærendi, cum in erectione Monasteriorum hæc licentia eis tacite ab Ordinariis impertita censeatur. Et eadem *Sacra Congregat.* 2. *Augusti* 1594. ita rescripsit Collectori Portugalliæ: *I Vescovi per la licenza di cercar la limosina non devono aver cosa alcuna, ancorchè menoma, e così i loro Officiali. I Mendicanti non han bisogno di simil licenza, la quale si presume data loro per sempre, quando fu loro permesso che avessero Monastero nella Diocesi.* Id ipsum declaravit eadem Sacra Congregatio *in Ostunen.* 15. *Februarii* 1577. *in Papiensi* 22. *Augusti* 1581. *&* 3. *Decembr.* 1602. *in una Observantium* 17. *Novembris* 1620. *in una Capuccinorum* 5. *Octobr.* 1646. *& in alia Observantium* 21. *Maii* 1640. *& sic alibi* sæpissime.

36 Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis ubi existunt Conventus; sed solum si eas velint colligere extra ipsa; sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Piasecius *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *art.* 6. *n.* 50. his verbis: *An, ut quæstores arceantur, possint Ordinarii facultatum a Superioribus Regularium Eleemosynæ quærendæ concessarum aliquam cognitionem, & qualem habere? Congregatio censuit ex Concilio non prohiberi Regulares quominus eleemosynas quærant, non tamen alios eorum nomine, & auctoritate quoquomodo posse quæritare; illos tamen extra locum, ubi sita sunt Monasteria, eleemosynas per eamdem Diœcesim corrogantes, teneri ad ostendendam Ordinario licentiam suorum Superiorum.* Consimilem declarationem ejusdem Sacræ Congregationis de anno 1621. referunt Sperell. *dec.* 38. *num.* 27. & Lantusca *verb. Eleemosyna num.* 1. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Cardinal. Concil. Trid. Interpretum censuit, Fratres Ordinum Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant; sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri Superiorum licentiam Ordinario*
37 *ostendere.* Si tamen extra Diœcesim, in qua erecti sunt Conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Diœcesis, ut declarasse Sacram Congregationem concilii referunt Fagnan. *in Capit. Tuarum* 11. *de privil. num.* 3. & Pignatell. *tom.*8. *consult.* 12. *num.* 19. his verbis: *Sacra &c. censuit Fratres Ordinem Mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per seipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quærant, sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario ostendere; at si extra Diœcesim, teneri etiam illius consensum obtinere; Ceterum nullatenus esse permittendum, ut eleemosynas quærant per alios, quam per sui Ordinis Fratres.*

Et quod non sit permittendum, quod Fratres etiam Mendicantes eleemosynas quærant per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel Oblatos, statuit *Sacr. Congr. Conc. in Polinianensi* 24. *Septembr.* 1622. *ex cap. Tuarum* 11. *de privileg.* & novissime cum PP. Augustiniani Terræ Mondulphi Senogallien. Diœcesis, opponente Capitulo Collegiatæ dicti loci, proponi curassent in Sacra Congregatione Episcop. & Regular. Dubium: *An ipsis P. P. competeret jus quæstuandi in Terra, & Territorio Mondulphi?* die 17. Januarii 1692. ad Relationem Eminentissimi Card. de Abdua prodiit rescriptum: *Posse Regulares Mendicantes quæstuare per seipsos, & ad suam utilitatem; Per sæculares autem non posse, nisi de licentia Episcopi.* Sic sine licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quærere pro aliquo opere Pio, etiamsi essent Patentati, seu Commissarii Abbatiæ S. Antonii Viennensis, nam nec isti quæstuant sine licentia Ordinarii, non obstantibus eorum privilegiis; *Sac. Congr. Conc. in Theanen.* 30. *April.* 1678. in qua utraque parte informante censuit non posse a prædictis Commissariis quæstuari, nisi ad formam Sacri Concilii *cap.* 9. *sess.* 21. *de reformat.* & Bullæ Gregorianæ incipientis *Romanum*, *lib. Decret. fol.* 262. Et iterum *in Cajacen.* 28. *Augusti* 1683. in qua censuit danda, & servanda esse decreta edita in dicta *Theanen.* Nec talis licentia eleemosynas quærendi potest concedi a Gubernatoribus, Judicibus, seu Magistratibus, vel Principibus sæcularibus, ut respondit *Sacra Congr. Episcopor. & Regular. in Papien.* 8. *Novembr.* 1619. & declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Regiensi* 9. *Januarii* 1582. *& in Aversana* 22. *Februar.* 1620.

38 (margin)

Confraternitatibus, & aliis locis piis, qui hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi; *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Lauden.* 28. *Augusti* 1584. *& in Panormitana* 17. *Februarii* 1601. Unde *Sacra Congreg. Concil. in Maceraten. sub die* 17. *Novembris* 1607. censuit Ecclesiam, quæ non habet Hospitale, non posse mittere quæstuarium tempore vindemiarum, & mes-

messium. Secus si exerceant hospitalitatem,
ut in Nucerina 15. *Novemb.* 1577. *& in Theanensi* 4. *Julii* 1589. vel pro fabrica Ecclesiæ
præsertim incœpta, ut *in Civitatis Plebis* 29.
Novembris 1610. dummodo rationem reddant
Ordinario, ut *in Nucerina* 19. *Augusti* 1579.
& Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 9. *de reformat.*
Eleemosynas autem sponte oblatas recipere
possunt, dummodo similiter rationem reddant,
ut censuit *ead. Sac. Congregat.* 14. *Novembr.*
42 1642. Ordinarii prohibere non possunt Regularibus, ne quæstuent ante Confraternitates,
nisi probetur consuetudo in individuo; *Sacr.
Congreg. Episcop. & Regular. in una Carmelitarum*
43 *tarum* 4. *Augusti* 1603. Eleemosynas, & oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia,
vertendo se ad populum, & generalem confessionem pro eo faciendo; non autem ei licet
ab Altari discedere, & per Ecclesiam circumire; *Sacr. Congr. Concil. in Nullius Provinciæ
Ravennaten.* 15. *Septemb.* 1619.
44 Ex eleemosynis Missarum nec minima pars
retineri potest ratione expensarum, quæ fiunt
in celebratione; nisi cum Ecclesiæ alios non
habent redditus, quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; quæ portio nullatenus excedere debet valorem prædictarum
expensarum. Sic expresse fuit statutum *in decret. de celebrat. Missarum in responsion. ad septimum*, ubi subjungitur, quod *nihilominus absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fue-*
45 *rint ab offerentibus eleemosynas.* Sacerdos, qui
Missam susceperit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem Missam alteri celebrandam committere, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta; *cit. Decret.* §. 4. Et id sa-
46 ciens quam pœnam incurrat? Vide infra *num.*
64. Eleemosynæ pro Missis celebrandis recipi
non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non
nisi post longum tempus satisfacere valeant,
nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt; *cit. decret. in responsione ad decimum*
47 *quartum.* Missæ ad satisfaciendum eleemosynis
alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per
exteros, ubi commode possunt satisfieri per
Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; *Sacra Congregat.
Rit.* 28. *Jan.* 1606. *Et Sac. Congr. Concil.* 5.
Sept. 1616. 19. *Novemb.* 1729. 13. *Jan.* 1732.
& 12. *Maii* 1736.
48 Eleemosynas peti per Ecclesiam, dum Divina celebrantur officia, prohibuit S. Pius V.
Constitut. 5. §. 5. & Clemens XI. injunxit
prius Prædicatoribus in Quadragesima anni
1703. ut populo annunciarent majoris esse meriti, sibique gratius non dare eisdem eleemosynas in Ecclesiis, sed vel in januis earumdem, vel alibi. Deinde vero intelligens adhuc
continuari talem abusum, *die* 11. *Julii* 1703.
fecit promulgari, & affigi in solitis locis Urbis, & in omnibus Ecclesiis tam sæcularibus,
quam Regularibus sequens edictum: *Riconoscendosi, che tutto ciò non sii stato bastante ad impedire le suddette questuazioni, la Santità di Nostro Signore ec. espressamente proibisce a tutti i fedeli dell' uno, e dell' altro sesso di qualsivoglia stato, grado, e condizione, il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè tenuissima, a' Mendicanti in qualunque tempo dentro le Chiese, avvertendo che quelli che in esse faranno a poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopra espresse circostanze, non faranno atto meritorio, ma saranno positivamente colpevoli, per avere benchè indirettamente cooperato all' irriverenza delle Chiese, ed ai disturbi, e distrazioni delle preghiere, ed orazioni de' divoti, ed anche per aver trasgredito li premurosi comandamenti di Sua Santità, che hanno per unico oggetto la riverenza, il decoro, e la quiete, che per divin
precetto sono dovuti a i Sagri Tempj.* Quod 49
fuit confirmatum in edicto Cardinal. Carpinei
Urbis Vicarii 20. *Januarii* 1705. §. 18. *in fine*, ut refert per extensum Monacell. *tom.* 2.
tit. 13. *fol.* 34. *primæ impression. Romæ*, ibi:
Siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri. Et iterum confirmatum fuit *die* 13. *Augusti* 1716. a
Cardinali Caracciolo Pro-Vicario; nec non a
Cardinali Paracciano Vicario *die* 23. *Septemb.*
1718. quando fuit etiam idem Edictum ampliatum multipliciter.

Eleemosyna est facienda solum ex bonis pro- 50
priis, & quorum quis liberam habet admini-
strationem. *Sic communis Doctorum.* Potest ta- 51
men fieri ex bonis alienis, quando pauper est
in extrema necessitate, tunc enim omnia sunt
communia. *Omnes.* Non potest licite fieri elee- 52
mosyna ex bonis injustis, & obnoxiis restitutioni faciendæ certæ personæ. *Communissima.*
Licet tamen fieri ex bonis acquisitis per opus 53
illicitum, sed non cum injustitia v. g. ex lucro meretricum, histrionum, & hujusmodi,
quia talis lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, & possidetur ut vere proprium; *Do-
ctores communiter.* Uxor potest facere eleemo- 54
synam de bonis suis paraphernalibus, & acquisitis etiam constante Matrimonio ex hereditate, Donatione, & propria industria fami-
liæ

liæ non debita; item cum ipsa familiam gubernat, vel consentiente marito, vel marito absente, ægroto, aliaque causa impedito, dummodo eam non faciat in majori quantitate, quam vir, si gubernaret, faceret, vel facere deberet. Item potest uxor licite facere eleemosynam pro salute corporali Mariti, prout fecit discreta Abigail *lib. 1. Regum cap. 25.* & a fortiori pro ipsius salute spirituali. Item potest uxor dare eleemosynas dari solitas a mulieribus sui status, & conditionis, dummodo non constet nolle maritum, quod illas præstet. Item quando a marito assignatur uxori certa summa pro sua substentatione, & convenientia, tunc quantum ei superest parce vivendo potest licite, & sancte erogare in eleemosynas; *omnium communissima*.

55 Filiusfamilias nequit facere eleemosynas de bonis profectitiis, & adventitiis, quia ususfructus talium bonorum spectat ad patrem, potest tamen facere eleemosynam de bonis castrensibus, & quasi castrensibus, quia horum est Dominus. Item potest facere eleemosynas tenues de bonis parentum ex interpretativa, & præsumpta eorum voluntate. Item quando peregrinatur, aut residet in scholis exteris, potest facere eleemosynas de sumptibus paternis, quas faciunt alii suæ conditionis, & status. Item quando a parentibus habet assignatam certam summam pro sua substentatione, & convenientia, quod superest, vel subtrahit, potest licite, & sancte erogare in eleemosy-

56 nam; *Sic communis Doctorum*. Servus, & Ancillæ nequeunt facere eleemosynam de bonis Domini sui: nisi de expresso vel tacito ejus consensu, quia hoc facile præsumi debet de rebus parvis, quæ alias inutiliter perirent, & maxime de iis, quæ sibi de victu concesso sub-

57 trahunt; *Communis*. Religiosus nequit sine expressa, vel præsumpta Superioris facultate facere ullam eleemosynam, quia non habet dominium in rebus ab eo acquisitis, nec in bonis Monasterii; *cap. Non dicatis 11. caus. 12. qu. 1. cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachor. Authent. Ingressi, C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. Potest tamen Religiosus facere eleemosynam de bonis Monasterii, cum administrationem habet juxta cujuslibet Ordinis, vel Monasterii morem; Item cum licentia Superioris etiam præsumpta, ut si occurrente casu, vel necessitate, Superior nequit adiri, aut quid exiguum est erogandum, tunc rationabiliter præsumitur licentia Superioris. Item cum peregrinatur extra Monasterium studiorum, vel aliorum negotiorum causa, tunc ex assignata sibi pro sua sustentatione summa poterit aliquas moderatas eleemosynas facere, & maxime si parce vivat, & aliquid subtrahat (*a*). Item in casu extremæ necessitatis alicujus pauperis, etiamsi in tali casu Superior injuste contradicat, quia Superior nequit rem justam, & necessariam contradicere, & tunc potius obediendum est Deo, quam hominibus; *Exod. c. 1. vers. 17.* ibi: *Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum Regis*, & Act. Apostolor. *c. 5. v. 29.* S. Petrus ait: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus; Communis*.

Pupillus nequit eleemosynas facere, quia 58
non habet administrationem; nec prodigus,
cui a Prætore interdicta est administratio. Ad- 59
ministratores, Tutores, vel Curatores possunt facere illas eleemosynas, quas recte facerent minores, si jam adulti fuerint, & possunt concedere pupillis licentiam faciendi eleemosynas
minutas; *Communis*. Administratores Reipu- 60
blicæ possunt facere eleemosynas consuetas Hospitalibus, & aliis locis piis; *Communis*. Ere- 61
mita petens eleemosynas pro Sacello, cujus cura & custodia est ipsi demandata, potest ex ipsis licite, & honeste vivere, quia inter necessaria illi Sacello est etiam victus talis Eremitæ, qui in Sacello assistat, & coram ejus habeat. Reliqua vero expendenda sunt in servitium, & bonum illius Sacelli, cum ad talem finem petantur, & dentur. Quod si aliqua

Nota Romani Theologi.

(*a*) Opinio *Auctoris* convenit cum opinione P. Antoine, quando enim Religiosus peregrinatur studiorum causa, tunc censetur habere sui Superioris licentiam saltem tacitam, vel ut ait D. Thomas, probabiliter præsumptam; vide Antoine *tractat. de virtutibus theolog. cap. 4. quæst. 4.* Consentit & Natalis Alexander *tom. 2. Theolog. moralis lib. 4. de Decalogo, regula 34.* cujus hæc sunt verba: *Ex congiario, aut viatico, seu pensione ad victum, & vestitum sibi concessa, si quid residuum fuerit, ex hoc parsimoniæ suæ residuo pauperes potest recreare;* & apte citat in suæ propositionis præsidium D. Thomam *quodlib. 3. qu. 6. art. 1.* Nam hoc in casu tacita Superioris licentia præsumitur.

qua superfint, poterit dare pauperibus tam cognatis, quam extraneis, nam non indigens potest mendicata dare aliis pauperibus, adeoque etiam talis Eremita ex superfluis sibi, & Eremitorio; nisi tamen tales eleemosynæ essent datæ ex speciali devotione ad tale Sacellum. Cardinal. de Lugo *in respons. moral. lib. 6. dub.* 17. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2.
62 *num.* 163. & alii. Eleemosynarum distributor relictus ex aliqua testamentaria dispositione, ut testatoris substantias distribuat in pauperes, & pia opera, potest illas sibi pauperi, vel suis consanguineis pauperibus appropriare; sic Religiosi, & Religiosæ in tali casu, quod ipsis esset demandata aliquarum eleemosynarum distributio, possunt distribuere suis Monasteriis, ut ex communi notat, & late probat Ursaya *tom.* 5. *part.* 2. *desceptat.* 4. *per tot.* & Fagnan. *lib.* 1. *decretal. in cap. Dilectus* 18. *de offic. Or-*
63 *dinar. n.* 16. Distributio Eleemosynarum, quæ colliguntur occasione alicujus Jubilæi, & aliarum oblationum, quæ fiunt in Ecclesiis etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum, & non ad Canonicos, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regular. in Januens. Distributionis Eleemosynarum die* 5. *Martii* 1722. in qua proposita causa per Cardinalem Corsinum, responsum fuit: *Competisse & competere distributionem eleemosynarum Eminentissimo Archiepiscopo in Capsulis expositis occasione Jubilæi etiam in Ecclesia Metropolitana cum addito, ut causa amplius non proponeretur.*
64 Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, parte ejusdem pro se retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, & si sint Sacerdotes, incurrunt suspensionem item Papæ reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura*.
65 Eleemosyna pro unaquaque Missa manuali non potest tradi minor uno Julio; sic expresse statutum est de mandato Clementis XI. *die* 23. *Decembris* 1706. ut patet in ejus Bullario, *Edicto XII.* & sic etiam statuit *Sacra Congregat. Concil.* 13. *April.* 1726. Unde Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congregat. Concil. in S. Severini Eleemosynæ Missarum* 16. *Julii* 1697. *& in Alexanen.* 26. *Januar.* 1743. Et id habetur etiam in Notificatione super Eleemosyna Missæ edita ab Eminentissimo Card. Lambertino, postea Summo Pontifice Benedicto XIV.

Eleemosynas colligendi pro subsidio locorum Terræ Sanctæ speciale Indultum habent PP. Minores de Observantia; & sic Ordinarii locorum tenentur illos suis subditis commendare in tota Diœcesi ad minus duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Quadragesimæ temporibus, tam per Prædicatores in suis Sacris Concionibus, quam in aliis actionibus, & functionibus publicis, ut patet ex Constitutione 197. Urbani VIII. incip. *Salvatoris*, Constitutione 11. Innocenti X. incip. etiam *Salvatoris*, & Constitutione 39. Clementis X. incip. pariter *Salvatoris*, ac Constitutione Innocenti XII. incip. *Salvatoris*, & *Domini Nostri*, edita 21. Novemb. 1721. in qua confirmantur Litteræ Urbani VIII. confirmatæ jam ab Innocentio X. Clemente etiam X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. ac Clemente XI. in quibus mandatur omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ temporibus, tam per Verbi Dei Prædicatores in suis Sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates Locorum Terræ Sanctæ populo proponi, & commendari curent, & faciant. Et idem statuit Bened. XIII. Constit. incip. *Loca Sancta Palestinæ*, edita 3. Martii 1727. in qua confirmat Constitutiones 63. diversorum Pontificum, quibus gratiæ, privilegia, ac Indulgentiæ Locis Terræ Sanctæ, ac Minoribus de Observantiæ ibi commorantibus concessa fuere. Et idem fuit statutum etiam a Clemente XII. Constit. incip. *Salvatoris* edita 12. *Sept.* 1731. 66

Supplementa ex Auctore.

Eleemosynæ pro celebratione Missarum oblatæ, integræ, & fideliter sunt in id erogandæ. Unde mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationem, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionem Papæ reservatam incurrunt. Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 22. incip. *Quanta cura* §. 3. & 5. Vide *supra num.* 64. & tom. 5. verb. *Missa art.* 2. *num.* 16. ubi integra affertur dicta Constitutio. Pedemontanæ Provinciæ Episcopi excitantur ad evellendos abusus circa eleemosynas Missarum invectos. Idem Constitut. 23. incip. *Pro eximia*. 67 68

Eleemosynæ pro expeditione adversus infideles collatæ, ne in aliam quamlibet causam impen- 69

pendantur, prohibetur ab eodem Pontifice,
70 Constit. 86. incip. *Quoniam* §. 16. Eleemosynæ a Regularibus fieri, & distribui possunt, opportunis facultatibus obtentis; Idem tom.2. Constitur. 25. incip. *Ex quo*.
71 Quo ad eleemosynam pro subsidio locorum Terræ Sanctæ, attendenda est sequens novissima Constitutio Benedict. XIV.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad futuram rei memoriam.

EManarunt nuper a Nobis quædam Litteræ in simili forma Brevis expeditæ tenoris sequentis, videlicet: Benedictus PP.XIV. ad futuram rei memoriam. Salvatoris, & Domini Nostri Jesu Christi, qui pro humani generis redemptione se ipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem, vices licet immeriti gerentes in Terris, inter multiplices, gravissimasque Apostolicæ servitutis curas, in eam præcipue Pastoralis sollicitudinis vigilantia incumbimus, ut tanti, & tam salubris Mysterii Monumenta, quæ in Civitate Hyerusalem, & locis circumvicinis sunt, conserventur, & omni, qua fieri poterit, majori honorificentia recolantur. Cum itaque, alias fel. rec. Urbano PP. VIII. Prædecessori Nostro exposito, quod Ecclesiæ, & alia loca in Civitate Hierusalem, & aliis locis Terræ Sanctæ existentia fere diruta erant, & quæ adhuc ibi existebant Monasteria ære alieno, ob impiam Turcarum, Hæreticorum, & Schismaticorum tyrannidem, & pro Sanctæ Fidei Catholicæ in eisdem locis conservatione contracto admodum gravata reperiebantur, idem Urbanus Prædecessor Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, & Institutorum Regularium Generalibus commiserit, & mandaverit, ut ad minus duabus vicibus quolibet Anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus, tam per Verbi Domini Prædicatores, in suis sacris Concionibus, quam in actionibus, & functionibus publicis, necessitates eorumdem Sanctorum Monumentorum Populo proponi, & commendari curarent, & facerent; & alias, prout in ipsius Urbani Prædecessoris Litteris desuper in simili forma Brevis die 3. Februarii MDCXXXIV. expeditis, quarum tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus, uberius continetur. Et sicut pro parte dilecti filii moderni Commissarii Generalis Terræ Sanctæ Nobis nuper expositum fuit, ipse, quo præfatæ Urbani Prædecessoris Litteræ, quæ a rec. mem. Innocentio X. Clemente X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Innocentio XIII. & Clemente XII. Romanis Pontificibus, pariter Prædecessoribus Nostris confirmatæ fuerunt, exactius observentur, illas per nos etiam confirmari, & innovari desideret; Nos eorumdem Sacrorum Monumentorum conservationi, & manutentioni consulere volentes, prædictas Urbani Prædecessoris Litteras auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus pariter, & approbamus, illasque innovamus, & observari mandamus. Volumus autem ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi prædicti in relatione status Ecclesiarum suarum, quando visitabunt limina Apostolorum, facienda, referant se prædictis Urbani Prædecessoris Litteris paruisse, contrariis non obstantibus quibuscumque: volumus insuper, ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 10. Januarii MDCCXLI. Pontificatus nostri Anno Primo. D. Cardinalis Passioneus. Loco ✠ Annuli Piscatoris -- Cum autem sicut dilecti filii moderni Procurator, & Commissarius Generalis Terræ Sanctæ hujusmodi Nobis nuper exponi fecerunt, licet necessitates Terræ Sanctæ prædictæ propositæ, & commendatæ sint, nihilominus Eleemosynæ pluribus ab hinc Annis ob præsentium temporum calamitates, ita tenues sint, ut exponentes prædicti necessitatibus hujusmodi præsto esse nequeant, ac propterea opportune sibi in præmissis a Nobis provideri, & ut infra indulgeri summopere desiderent: Nos ipsos exponentes specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares Personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutas fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, & singulis quorumvis Ordinum Congregationum, & In-

& Institutorum Regularium Generalibus per præsentes committimus, & mandamus, *ut ad minus quatuor vicibus quolibet anno, Adventus, & Quadragesimæ Temporibus*, tam per Verbi Dei Prædicatores, in suis Sacris Concionibus, quam in quibusvis aliis actionibus, & functionibus publicis, necessitates ejusdem Terræ Sanctæ proponi, & commendari curent, & faciant. Ac insuper, ut Parochialium Rectores, aliarumque Ecclesiarum Administratores unum, seu plures, viros probos ad colligendas Eleemosynas hujusmodi in earum Ecclesiis statutis diebus deputent, qui statim ac Eleemosynas collectas in eorum manibus consignari debeant, & faciant, qui elapsis Adventus, & Quadragesimæ Temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, dictique Ordinarii eam Syndicis in earum respective Diœcesibus ad hoc deputatis consignari curent, & faciant, servata in reliquis prædictarum Litterarum forma, & dispositione, auctoritate Apostolica tenore præsentium, volumus, præcipimus, & ordinamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. Volumus insuper, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XX. Augusti MDCCXLIII. Pontificatus nostri Anno Tertio.

Pro Domino Card. Passioneo.

Cajetanus Amatus.

Additiones ex aliena manu.

72 Non importune hic quæri potest, num jus colligendi eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales, ut Ecclesia Parochialis hoc jus tantum sibi adscribere, & alias Ecclesias non Parochiales ab usu ejusdem excludere vigore juris bannarii recte possit?

73 Argumenta opinionis tum affirmantis, tum negantis referunt Vildovogel *de Oblat. quæ fiunt in Eccles. per saccul. sonant.* & Bohemer. *in Jur. paroch. sect.* 4. *cap.* 1. §. 31. sed ambo negantem amplectuntur opinionem. *Ex his*

74 (ait Bohemer. *loc. cit.* §. 32.) *in utramque partem adductis rationibus patet, rationem decidendi unice in eo positam esse, quidnam proprie dicatur actus parochialis. Hoc vero non rectius dijudicari potest, quam si in subsidium sumamus attributa Parochiarum, & exinde actus dijudicemus. Hinc breviter hanc Regulam constituo. Omnis actus, qui Ecclesiæ Parochiali qua tali competit ex jure perfecto cum jure prohibendi, excludendi, & cogendi, ille potest dici parochialis. Hanc Regulam uno ore confirmant Canonistæ &c. Hoc posito fundamento, quilibet facile judicabit, rationes eorum qui negant jus colligendi eleemosynas esse actum parochialem, fortiores esse, ut secundum has merito pronunciandum sit.*

De eo etiam non inutilis est disputatio, an 75 qui quotannis certam eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut & in futurum eam præstet? Negant communiter Covarruv. 76 *in cap. Possessor. P.* 2. §. 4. *num* 6. *de Regul. Jur.* Besold. *consil.* 118. *num.* 78. *part.* 3. Strykius *jurid. dissert. tom.* 2. *disput.* 6. *cap.* 4. *num.* 15.

Limitat vero Menoch. *de Arbitr. cas.* 160. 77 *num.* 17. *in fin.* ut non procedat favore piæ causæ, sed quod hic potius ex voluntaria etiam solutione necessitas in futurum inducatur, dissentiente tamen Strykio *ubi supra*, qui: *quum nulla* (ait) *obligatio in specie sic dicta hic præcedat, non imponenda videtur necessitas etiam ad favorem piæ causæ.*

Vide tamen quæ dicemus *in addit. ad verb. Oblationes.*

EMPHYTEUSIS.

ARTICULUS I.

Emphyteusis, quo ad ejus naturam, divisionem, & successionem in ipsam.

SUMMARIUM.

1 *Emphyteusis unde dicta.*
2 *Quo nomine vocentur dans & accipiens in Emphyteusim.*
3 *Quæ sit Emphyteusis definitio.*
4 *In quo differat Emphyteusis a Locatione, Venditione, Mutuo, Donatione &c. & a Feudo*, ad num. 7
8 *Quot & quæ sint Emphyteusis divisiones*, ad n. 12
13 *An Instrumentum scriptum sit de substantia Emphyteusis.*
14 *Emphyteusis an dicatur Ecclesiastica vel Laicalis in ordine ad res vel ad personas, an debeat esse perpetua, & quando, an transeat semper ad hæredes quoscumque*, ad num. 21
22 *An Bona ad Ecclesiam redeuntia possint iterum dari in Emphyteusim, a quo, & quomodo*, ad n. 26

27 *In*

27 *In Emphyteusi tam Ecclesiastica, quam Seculari qui succedere possint, vel non*, ad num. 30

31 *Quid si hæres Emphysteuseos Monasterium ingrediatur*, ad num. 32.

33 *Variæ Emphyteusium conditione perpenduntur* ad num. 60

61 *In Emphyteusi Ecclesiastica utrum prævaleat Beneplacitum Apostolicum, vel Instrumentum.*

62 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu* ad num. 67

1 EMphyteusis provenit a verbo Græco *Emponema*, quod latine idem significat ac *Melioratio*, juxta Speculatorem, & Accursium, §. *Adeo*, *verb. Emphyteusis*, *Instit. de locatione*, Silvestrum, *verb. Emphyteusis*, & alios; vel juxta Molinam *tract.* 2. *de justitia disp.* 444. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *num.* 31. Alciatum, & alios idem significat ac *Implantatio*, seu *insitio*, eo quod ab initio non nisi sterilia, seu inculta bona in Emphyteusim concedebantur ad hunc finem, ut Emphyteutarum diligentia, & labore per implantationem, insitionem, & culturam de infructiferis fructifera redderentur, & undequaque meliorarentur, *arg. l.* 2. & 3. *C. de jure Emphyteutico*. Nunc autem etiam bona fertilia, & quæ non indigent melioratione, nemine reluctante, in Emphyteusim traduntur, ut docet quotidiana
2 praxis, & experientia. Qui rem in Emphyteusim concedit vocatur *Dominus Directus*, seu *Proprietarius*, & qui rem in Emphyteusim accipit, vocatur *Emphyteuta*, seu *Emphyteuticarius*, *leg.* 1. *&* 3. *Cod. de jur. Emphyteutico*.

3 Emphyteusis est contractus nominatus, quo res immobilis cum translatione Dominii utilis, retento directo, seu proprietate sub onere certæ annuæ pensionis Proprietario solvendæ, alteri fruenda, & colenda conceditur, vel in perpetuum, vel ad determinatum tempus, non minus decennio, V. G. ad vitam ejus, cui conceditur, vel ad unam, vel plures generatio-
4 nes. *Est in re communis*. Emphyteusis differt a contractu locationis, primo, quia per Emphyteusim transfertur in Emphyteutam utile Dominium rei, *l.* 1. *&* 2. *ff. Si ager vectigalis, vel Emphyteuticus*; per locationem vero non transfertur in conductorem nequidem utile Dominium rei, sed usus tantum, seu commoditas fructuum; *leg. non solet* 39. *ff. locati*, *& l. Qui rem*, *Cod. eod. tit.* Secundo, quia Emphyteusis solum in rebus immobilibus, quæ cultura meliores effici possunt, constitui potest; locatio autem etiam in rebus mobilibus, ut de se patet, & quia locatio conceditur infra decennium, non sic Emphyteusis, & quia in locatione exigitur major pensio, quam in
Emphyteusi. Item Emphyteusis differt etiam 5
a venditione, quia per venditionem transfertur in emptorem nedum Dominium utile, sed etiam Dominium directum, seu proprietas rei venditæ; & non tantum immobilis, sed etiam mobilis res vendi potest; *l. Si in emptione* 24. §. 1. *ff. de contrahen. emption.* & per Emphyteusim transfertur solum Dominium utile, & non directum, & solum res immobilis, non autem mobilis in ipsam concedi potest, *l.* 1. *&* 2. *ff. Si ager vectigalis, vel Emphyteuticus*.
Item differt Emphyteusis a mutuo, donatio- 6
ne, aliisque contractibus, per quos non solum usus, sed etiam proprietas transfertur, nullumque jus in re tradita remanet penes tra-
dentem. Item differt Emphyteusis a Feudo, 7
quia in Emphyteusi annua realis pensio solvitur; in Feudo autem personale tantum servitium, ac Fidelitas exhibetur, & præstatur Domino a Vassallo, si Feudum sit verum, nihil habens de Emphyteusi permixtum.

Emphyteusis primo dividitur in Ecclesiasti- 8
cam, & Laicalem. Emphyteusis Ecclesiastica est illa, per quam bona, quorum proprietas ad Ecclesiam, Monasterium, aliumque pium locum pertinet, fruenda, & colenda conceduntur; *l. Joan.* 14. *C. de SS. Ecclesiis*, *& cap. Potuit* 4. *de locato*, *& conducto*. Emphyteusis Laicalis est illa, per quam bona, quorum proprietas ad Laicum, vel Laicalem potestatem pertinet, fruenda, & colenda traduntur; *l.* 1. *C. de jure Emphyteutico*, *& Authentic. Perpetua C. de SS. Ecclesiis*. Emphyteusis Ecclesia- 9
stica potissimum differt a Laicali, quia in Emphyteusi Ecclesiastica requiruntur certæ Juris solemnitates, scilicet assensus Pontificius, & necessitas, seu evidens Ecclesiæ utilitas juxta dispositionem *Extravagantis*, *Ambitiosæ*, *Pauli II.* & juxta dicta *verb. Alienatio*. Quæ tamen Juris solemnitates non requiruntur in Emphyteusi Laicali; & licet in rebus solitis emphyteuticari non sit necessarius assensus Pontificius, est tamen necessaria evidens Ecclesiæ necessitas, seu utilitas; & etiam differt Emphyteusis Ecclesiastica a Laicali, quia in Ecclesiastica inciditur in pœnam commissi, si duobus continuis annis pensio non solvatur; *c. Potuit* 4. *de locato & conducto*, *Authent. de non alienand.* §. *scire*, *& Authent. de alien. & Emph.* §. *Si vero quis aut locator*. In Emphyteusi ve-

ro Laicali, Emphyteuta non incidit in commissum nisi desinat tribus sequentibus annis pen-
10 sionem solvere; *l. 2. Cod. de jure Emphyteutico*. Incidere autem in commissum nihil aliud est quam Emphyteutam amittere jus Emphyteuticum, & melioramenta in re Emphyteutica facta.

11 Secundo, Emphyteusis dividitur in perpetuam, & temporalem; Emphyteusis perpetua est illa, per quam res fruenda, vel colenda non ad certum tantummodo tempus, nec pro certis duntaxat personis, sed in perpetuum ita conceditur, ut jus Emphyteuticum sic concessum perpetuo transeat ad heredes; Emphyteusis temporalis est illa, per quam res fruenda, & colenda ad certum solummodo tempus, vel ad unius, alteriusve vitam, aut etiam ad certam generationem, vel familiam conceditur.

12 Tertio Emphyteusis dividitur in hereditariam simpliciter, in hereditariam mixte, seu qualificate, & in non hereditariam, seu ex pacto, & providentia. *Emphyteusis hereditaria simpliciter* est illa, quæ est concessa alicui cum facultate transferendi ad quoscumque heredes etiam extraneos, & ad hanc succedere possunt omnes heredes sive viri, sive feminæ in perpetuum. Rota *p. 3. dec.* 286. *num.* 2. *part.* 6. *decis.* 211. *num.* 1. *part.* 11. *decis.* 361. *n.* 1. & sæpe alibi. *Emphyteusis hereditaria mixte, seu qualificate* est illa, quæ est concessa alicui pro se, & suis heredibus non quibuscumque, & quomodocumque, sed solum qualificate *heredibus*, in quo casu ad succedendum requiritur utraque qualitas, & quod sit descendens, & heres, adeout non possit succedere descendens nisi sit heres; nec heres nisi sit descendens. Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 483. *n.* 20. *& dec.* 504. *num.* 1. & sæpe alibi. *Emphyteusis non hereditaria, seu ex pacto & providentia* est illa, quæ est concessa alicui pro suis filiis, descendentibus, nulla facta mentione de heredibus; & pro succedendo ad hanc Emphyteusim non requiritur quod filius, vel descendens sit heres, cum possit, etiam repudiata hereditate paterna, succedere in tali Emphyteusi, quippe quam non jure hereditatis, sed ex pacto, & providentia, seu prima ejus institutione accipiat. Rota *par.* 11. *decis.* 230. *num.* 4. *&* 5. *part.* 12. *decis.* 40. *num.* 27. *& decis.* 135. *n.* 4. 5. & sæpe alibi.

13 Scriptura seu instrumentum scriptum est de substantia contractus Emphyteutici, ut colligitur *ex l.* 1. *C. de jure Emphyteutico*: ibi; *Pactionibus scriptura interveniente habitis*, & tenet expresse Glossa ibid. verb. *Alienationis*. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 400. *num.* 10. Julius Clarus §. *Emphyteusis q.* 4. Molina *disput.* 447. *n.* 4. Mascard. *conclus.* 602. *num.* 2. Fachin. *c.* 84. Gomez *c.* 3. *num.* 6. Azorius *part.* 3. *lib.* 10. *c.* 5. *p.* 3. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 23. *num.* 6. Card. de Luca *disc.* 37. *de Emphyt. sub n.* 4. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *num.* 33. Reiffenstuel *ibid. num.* 133. & alii passim. Et quod ad Emphyteusim Ecclesiasticam requiratur scriptura, expresse statutum est in *Novell.* 7. *in fine præfationis*; *& Novell.* 20. *c.* 5. *& c.* 6. §. 2.

Emphyteusis dicitur Ecclesiastica, vel Laicalis 14
in ordine ad res, quæ conceduntur, non autem in ordine ad personas, quibus conceduntur; *Communis ac certa*. Emphyteusis vel debet esse perpetua, vel saltem ad decennium; *est Communis*.

Emphyteusis Laicalis quando est concessa si- 15
ne ulla expressione temporis, & personarum præsumitur perpetua, & transit ad omnes heredes, etiam extraneos. *Est communis* teste Julio Claro §. *Emphyteusis q.* 28. *num.* 1. & ratio est, quia cum ex primæva Emphyteusis institutione dari in perpetuum consueverit, §. *Adeo, Instit. de locatio. lib.* 1. *ff. Si ager vectigalis; vel Emphyteuticus*, & alibi; eidem institutioni conformari debet Emphyteusis præsumptione juris, quando in ipsius contractu nihil aliud fuit expressum, adeoque censeri debet perpetua; *l. ultima C. de legatis*. Sic et- 16
iam præsumitur, & transit ad omnes heredes etiam extraneos Emphyteusis laicalis, quando est concessa cum clausula *Pro se, & heredibus suis*. *Est etiam communis* teste ipso Julio Claro *loc. cit. num.* 6. & Molina *disp.* 496. *n.* 3. Et ratio est, quia nomen heredis simpliciter prolatum est generale comprehendens non tantum necessarios, sed etiam extraneos heredes, *in princip. Instit. de heredit. qualit. & different.* 17
Emphyteusis Ecclesiastica, quando est concessa absque expressione temporis, & personarum, non censetur perpetua, nec transit, sicut Laicalis, ad omnes heredes etiam extraneos, sed ad solos descendentes usque ad tertiam generationem. Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *c.* 17. *num.* 6. *& cap.* 18. *num.* 1. Jason. *in l.* 2. *Cod. de Jure Emphyteutic. num.* 160. Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 28. *n.* 1. *arg. Novell.* 7. *cap.* 3. ubi limitatio aperte habetur. Et ratio est quia in dubio præsumptio stat pro conformitate Juris communis; §. *Emphyteusis, Authent. de non alienand.* ut notat Rota *part.* 17. *recent. decis.* 225. *num.* 29. & quod Ecclesia concedens Emphyteusim voluerit servare consuetudinem solitam practicari in similibus Ecclesiasticis Emphy-

phyteuticis concessionibus; Consuetudo autem est, quod regulariter Emphyteusis Ecclesiastica concedatur solummodo usque ad tertiam generationem. Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 94. *num.* 7. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 314. *num.* 9. & *sequent. part.* 11. *decis.* 335. *num.* 8. *part.* 14. *decis.* 195. *num.* 2. & *decis.* 463. *num.* 4. &
18 *part.* 16. *decis.* 218. *num.* 1. & sæpe alibi. Emphyteusis Ecclesiastica quando est concessa cum clausula *Pro te, & tuis heredibus*, transit ad solos heredes descendentes, non vero ad extraneos. Sic Imola *in l. Ex facta num.* 14. *ff. de heredis instit.* Alexander *consil.* 23. *num.* 4. *l.* 1. Alvar. Valasc. *de jur. Emphyteutic. quæst.* 39. *num.* 9. & plurimi a Julio Claro copiose relati *cit. quæst.* 24. *num.* 6. cum communiori aliorum, & ratio est, quia regulariter loquendo nomine heredis non venit extraneus in materia, quæ de sui natura non est transitoria ad extraneos, qualis est Emphyteusis Ecclesiastica, *ex l. Etiam in princip. ff. soluto Matrimonio*, ubi dicitur quod Emphyteusis Ecclesiæ non transit nisi ad filios & nepotes, unde jure merito habetur, quod Ecclesia proprietaria possit ipsam revocare, si transeat ad alios, quam ad ipsos. *Authent. de alien. & Emphyt.* §. 1. *coll.* 9. Et hoc rationabili fundamento, quia Ecclesiæ bona, quantum fieri potest, debent esse a quocumque onere, & servitute immunia, ut facilius consolidari possit dominium utile cum directo, & ipsa Ecclesia possit con-
19 sequi beneficium frequentioris Laudemii. Plurimi tamen magnæ notæ Doctores contrarium sentiunt volentes quod Emphyteusis Ecclesiastica concessa cum dicta clausula *Pro te, & tuis heredibus* transeat, sicut Laicalis, etiam ad heredes extraneos, & sit proprie dicta Emphyteusis perpetua; sic pluribus citatis, & variis fundamentis adductis Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *n.* 238.

20 Certum est autem apud omnes, quod Emphyteusis Ecclesiastica debitis Juris solemnitatibus concessa, æque ac Laicalis transeat ad omnes heredes etiam extraneos, si sit expressa aliqua ex sequentibus, vel similibus clausulis, V. G. *Pro te, & tuis heredibus etiam extraneis*. Vel *Pro te, & tuis heredibus omnibus*. Vel *quibuscumque*, vel *quibus dederis*, & hujusmodi: quia ut communiter notant Doctores cum Julio Claro *loc. cit. num.* 5. & Covarruv. *loc. cit. cap.* 27. *num.* 5. similes clausulæ ex proprietate verborum comprehendunt
21 omnes heredes, nullo excepto. Et hoc etiam in perpetuum, quia Emphyteusis Ecclesiastica potest etiam concedi in perpetuum, si adsit legitima causa, & adhibeantur debitæ Juris solemnitates, præsertim Beneplacitum Apostolicum; Julius Clarus, §. *Emphyteusis q.* 6. *n.* 4. Abbas *in c. In præsentia, de probation. num.* 29. Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 17. *n.* 5. & alii passim, & Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 314. *n.* 11. & 12. *part.* 17. *decis.* 46. *n.* 1. & sæpe alibi; *argum. cap. sine exceptione* 52. *caus.* 12. *quæst.* 2. *cap. Dudum* 1. *de rebus Ecclef. non alienand. in* 6. *Clement.* 1. *de rebus Ecclef. non alienand.* & *Extravagant. Ambitiosæ eod. tit.* Ubi quævis alienatio, etiam perfecta venditio, qua Dominium utile, ac directum, simul alienatur, nedum Emphyteusis perpetua, facta ex legitima causa, ac cum debitis Juris solemnitatibus, tamquam valida, & licita approbatur.

Bona Ecclesiastica in Emphyteusim dari solita, si iterum redeant ad Ecclesiam, V. G. 22
quia tempus est elapsum, vel quia deficiunt successores legitimi, potest Prælatus Ecclesiæ ea de novo concedere in Emphyteusim absque Juris solemnitatibus, dummodo eadem, vel similis utilitatis causa adhuc existat; textu expresso *in Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Ecclef. non alienand.* in qua a generali prohibitione alienandi res Ecclesiasticas, expresse excipiuntur bona ab antiquo concedi solita in Emphyteusim præcisis his verbis: *Præterquam de rebus, & bonis in Emphyteusim ab antiquo concedi solitis*. Et sic communis Doctorum cum Rota *recent. part.* 7. *decis.* 39. *num.* 6. & 7. *part.* 15. *decis.* 367. *num.* 17. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 590. *num.* 7. & 9. & sæpe alibi. Dum- 23
modo tamen solitum non alteretur. Rota *par.* 5. *tom.* 1. *decis.* 367. *num.* 22. *part.* 8. *decis.* 39. *num.* 49. *part.* 10. *decis.* 165. *num.* 11. & sæpe 24
alibi. Dicitur autem solitum alterari, quando Emphyteusis temporanea efficitur perpetua. Rot. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 675. *n.* 3. vel quando superadduntur diversæ personæ, & generationes in prioribus concessionibus non vocatæ. Rota *part.* 8. *decis.* 39. *num.* 54. *part.* 10. *decis.* 165. *num.* 13. *part.* 13. *decis.* 191. *num.* 4. Etiamsi addita fuerit unica tantum persona. Rota *part.* 12. *decis.* 36. *num.* 36. & a fortiori si superaddantur feminæ, earumque descendentes. Rota *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 89. *num.* 8. & 9. Vel quando fit notabilis diminutio Canonis. Rota *part.* 13. *decis.* 191. *num.* 5. Unde ad hoc ut non dicatur alterari solitum, debet Emphyteusis concedi cum iisdem pactis positis in antiqua investitura. Rota *part.* 7. *decis.* 201. *n.* 18. Non dicitur tamen alterari solitum per additionem novi pacti Ecclesiæ concedenti utilis. Rota *part.* 11. *decis.* 277. *num.* 12. dum-

modo substantiam contractus non tangat. Rota *ib. num.* 12.

25 Ad hoc autem ut bona Ecclesiæ dicantur solita in Emphyteusim concedi vel requiritur unica concessio expressa solemnis, & a principio valida. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 176. *n.* 42. *&* *decis.* 367. *num.* 18. *part.* 7. *decis.* 36. *n.* 6. *&* *part.* 9. *decis.* 114. *num.* 14. *&* 15. itaut ulterius non requiratur cursus temporis; Rota *part.* 5. *decis.* 367. *num.* 18. Vel requiruntur duæ concessiones, seu investituræ sine solemnitatibus, sed effectum sortitæ per spatium 40. annorum. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 367. *n.* 19. *part.* 7. *decis.* 36. *n.* 7. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 114. *n.* 15. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 590. *n.* 8. Ex lapsu enim tanti temporis solemnitas præsumitur. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 367. *n.* 19. *&* *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 590. *num.* 12. Et bona semel facta alienabilia remanent perpetuo alienabilia. Rota *part.* 16. *decis.* 155. *num.* 17. ideoque possunt iterum in Emphyteusim concedi sine solemnitatibus. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 367. *num.* 22. Non requiritur tamen quod illæ duæ concessiones sint uniformes. Rota *in Pisana bonorum* 20. *Februar.* 1584. *coram Cantuccio*, & sufficit quod una sit valida. Rota *in d. Pisana bonorum* 20. *Februarii* 1584. *coram Cantuccio*. Si tamen bona Ecclesiæ

26 solita dari in Emphyteusim, sint denuo incorporata Ecclesiæ, non possunt dari in Emphyteusim sine solemnitatibus. Rota *in Mediolanensi bonorum* 25. *Januarii* 1593. *coram Orano*, & communis Doctorum.

27 In Emphyteusi Ecclesiastica non succedunt filii naturales, seu illegitimi. Rota *part.* 1. *decis.* 435. *n.* 10. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 317. *n.* 15.

28 & sic statuit S. Pius V. *Constitut.* 117. Etiamsi fuerint legitimati ex rescripto Principis sæcularis, ut statuit S. Pius V. *in d. Constit.* 117. & cum communi tenuit Rota *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 100. *n.* 1. *dec.* 375. *n.* 23. *&* *dec.* 359. *n.* 22.

29 Succedunt tamen legitimati per subsequens Matrimonium, quia ab istis ob favorem Matrimonii utroque Jure, tam Canonico, quam Civili omnis tollitur inhabilitas, & pœna, itaut per omnia legitime natis æquiparentur, adeoque etiam in Emphyteusi Ecclesiastica, & sæculari succedunt; *arg. Authent. Quibus modis natur. effic. sui §. Si quis igitur, & cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, ibi: *Tanta est vis Matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum Matrimonium legitimi habeantur*. Et sic

30 *communis Doctorum*. In Emphyteusi autem sæculari filii naturales, & illegitimi succedunt eo modo quo succedunt in aliis bonis Defuncti. Nulla enim in Jure reperitur prohibitio, quæ magis arceat illegitimos a successione in Emphyteusi, quam in aliis bonis; Molina *loc. cit. disp.* 475. Julius Clarus *loc. cit. q.* 30. *num.* 1. & communis aliorum.

Si heres Monasterium ingreditur, in Emphyteusi hereditaria succedit Monasterium, 31 dummodo tamen ut saltem post mortem Professi intra annum teneatur vendere, vel alio modo alienare talem Emphyteusim, quia Ecclesia non potest invito domino retinere Emphyteusim; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 474. *n.* 15. ne dominus directus privetur perpetuo spe consolidationis, ex quo Ecclesia sit immortalis; *cap. Si gratiose* 5. *de rescriptis in* 6. ut recte observat Fagnanus *lib.* 3. *decretal. in cap. Potuit Emphyteuta* 4. *de locato & conducto n.* 30. *& sequent.* ubi dicit posse fieri pactum, & inhibitionem, ne bona Emphyteutica alienentur in Ecclesiam, & tale pactum non esse contra immunitatem Ecclesiasticam, ut fuit resolutum in Congregatione particulari de mandato Sanctissimi habita *die* 26. *Maii* 1630. Immo dicit ipse sub *num.* 31. hæc prohibitio est ex natura contractus Emphyteutici, qui etiam in casibus, in quibus licita est alienatio irrequisito domino, ut in donatione, non permittit illam fieri in personam potentiorem; Bald. *in Authent. Quas actiones n.* 13. *vers. Primo modo C. de SS. Eccles. Gregor. XV. post alios decis.* 519. *num.* 5. Et persona potentior, seu privilegiata dicitur Ecclesia, ut cum Glossa, & aliis concludit Fagnanus *ibid. sub num.* 32. *&* 33. Quod autem Monasterium succedat in tali Emphyteusi hereditaria, nullum est dubium, quia cum Monasterium bonorum capax succedat in aliis bonis sui Religiosi, non est ratio cur non succedat in Emphyteusi hereditaria. Immo Mo- 32 nasterium succedit etiam in Emphyteusi ex pacto, & providentia competente suo Religioso Professo, ita ut quandiu Religiosus vivit, possit libere uti, & frui fructibus, & commoditate talis Emphyteusis, quamvis eam alienare non possit, sicuti hereditariam; ex quo mortuo Religioso, talis Emphyteusis ex pacto, & providentia cedere debeat secundum ordinem illis, qui in investitura sunt vocati. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 15. Molina *tom.* 2. *disput.* 482. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 15. *numer.* 59. Pirhing *lib.* 8. *decretal. tit.* 18. *n.* 53. Reiffenstuel *ibid. n.* 251. *&* 259. & communis aliorum.

Emphyteusis cum specialibus clausulis con- 33 cessa transit ad solos vocatos per tales clausulas; *Communis ac certa, arg. Regul.* 81. *Juris in*

in 6. quia contractus ex conventione legem ac-
34 cipiunt. Hinc in Emphyteusi concessa ad tertiam generationem masculinam excluduntur omnes feminæ descendentes ex masculo, & omnes descendentes masculi ex femina; Rota *part.* 12. *decis.* 34. *n.* 6. Tunc enim requiritur duplex qnalitas, nempe quod sit masculus, & proveniat ex linea masculina primi instituti.
35 Rota *ibid. num.* 5. Sic Emphyteusis concessa pro masculis tantum, excludit feminas, itaut deficientibus masculis, censeatur Emphyteusis devoluta ad dominum ob lineam finitam; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *decis.* 737. *num.* 4. *&* 15. Immo non solum excluditur omnis femina a masculo, sed etiam masculus a femina descen-
36 dens; Rota *part.* 12. *decis.* 34. *num.* 6. Item Emphyteusis concessa pro se, filiis, & nepotibus, non comprehendit feminas; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *decis.* 737. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 176. *num.* 4. *& part.* 15. *decis.* 381. *n.* 1. Et hæc est communis sententia Rotæ, quæ ab Emphyteusi Ecclesiastica ut supra concepta excludit feminas; Rota *part.* 14. *decis.* 476. *n.* 1.
37 Item Emphyteusis concessa pro te, & filiis, non comprehendit feminas. *Annot. ad decis.* 262. *num.* 137. *part.* 8. *recentior.* & est communior, & verior opinio, *Annotat. ad decis.* 199. *a num.* 74. *usque ad num.* 101. *part.* 8. *recentior.* ubi pluribus adductis, & solide probata hac nostra assertione, confutatur opinio contraria defensa a pluribus cum Saliceto *in l.* 3. *num.* 29. *quæst.* 17. *prope fin. C. de Jure Emphyteutic.* quem, ut ibi *sub num.* 96. dicitur, multi Doctores more caprarum sequuntur; & signanter excluduntur feminæ, ubi agitur de Emphyteusi Ecclesiastica; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 510. *n.* 11.
38 Revera tamen non caret sua probabilitate contraria sententia volens, quod Emphyteusis tam Ecclesiastica quam Laicalis transeat etiam ad feminas filias, quando est concessa cum dicta Clausula, *Pro te, & filiis tuis*, quia pronunciatio sermonis in sensu masculino ad utrumque sexum plerumque porrigitur; *l. Pronunciatio* 195. *in princip. ff. de verbor. significat.* & in specie nomine filii veniunt etiam filiæ, *l. Si quis ita* 16. *in princip. ff. de testament. tutel.* ubi pro generali doctrina dicitur *Filiorum appellatione & Filiæ continentur*, & sic tenent Covarruv. *variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 1. Alvar. Valasc. *de Jure Emphyt. quæst.* 14. *num.* 3. Alciat. *in leg.* 1. *ff. de verbor. signific.* Jul. Clarus §. *Emphyteusis quæst.* 32. *n.* 2. Molina *disp.* 574. *n.* 10. Barbosa *de Appellat. appellat.* 99. *n.* 56. *& sequent.* Reifsenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *n.* 245. Salicet. *in l.* 3. *C. de Jure Emphyteutic.* quem sequuntur Bald. & alii, quos refert Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 9. *n.* 208. *in fin.* Rota *p.* 4. *tom.* 2. *recent. decis.* 737. *n.* 4. *&* 5. *& part.* 17. *decis.* 221. *n.* 6.

Certum vero est, quod quando Emphyteusis 39
fuit concessa a femina, vel ab ea stipulata, tunc nomine filiorum, & nepotum, filiæ & neptes comprehenduntur, quia existimandum non est, quod femina (quæ non minus diligit feminam, quam masculum, immo plus filias feminas, quam filios masculos diligere censetur propter sexus similitudinem) sexum proprium, idest femineum, odio habuerit; & ideo verba sunt intelligenda secundum qualitatem contrahentium; *l. Plenum* §. *equitis, ff. de usu & habitat.*, ac eorumdem conditionem; *cap. Si de benefic. de præbend. in* 6. Abbas *in cap. Pastoralis in fin.* post Innocent. ibi *de donat.* qualitas quippe contrahentium multum conducit ad assequendam eorum voluntatem, sicque satis verisimiliter credendum erit, quod femina suum proprium sexum ita dilexerit, sicut masculum; & sic in terminis tenet Regulus *in l. Gal.* §. *nunc de lege*, & ibi Soccin. *n.* 7. *ff. de lib. & posthum.* Jason. *in l. Si quis id quod col.* 4. *vers. tertiodecimo, ff. de Jurisdict. omn. Judic.* Tiraquell. *ad leg. connubial.* 1. *gloss.* 1. *part.* 5. *sub num.* 26. *vers. Hoc tamen fallit; si concessio fieret a femina*, Rolland. a Valle *cons.* 76. *num.* 6. *vers. quando Emphyteusis est concessa feminis &c. lib.* 3. ubi affirmat id esse indubitatissimi juris, Menoch. *in consil.* 111. *n.* 51. *vers. Emphyteusis a femina accepta pro se, & filiis, transit etiam ad feminas &c. lib.* 1. Sic etiam sensit Senatus Mantuanus affirmante Surdo *decis.* 9. *num.* 12. *vers. Hinc videmus, quod etiam ad feminas transit Emphyteusis, quæ a femina originem habuit.* Et hanc opinionem explosa contraria firmavit Rota Bononiensis apud Bertrand. *decis.* 12. *sub num.* 1. *vers. contrarium tamen fuit conclusum, quod quando femina conducit Emphyteusim pro se, & filiis, comprehenduntur feminæ.* Sic etiamsi Emphyteusis stipu- 40
lata sit per masculum & feminam pro se, & filiis, tunc veniunt filii, & filiæ. Bero *in consil.* 120. *n.* 12. *&* 49. *vol.* 2. & alii, quia tunc uterque stipulans censetur dilexisse suum sexum per *adducta n. antecedenti*.

In concessione Emphyteusis facta pro te, & 41
heredibus comprehenduntur etiam feminæ; Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 309. *num.* 1. Item comprehenduntur in concessione facta pro heredibus, & successoribus; Rota *part.* 13. *decis.* 363. *numer.*

43 *mer.* 8. Et a fortiori comprehenduntur in con-
cessione facta pro heredibus quibuscumque. Ro-
44 ta *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 309. *num.* 3. Item Em-
phytheusis Ecclesiastica concessa benemerito Ec-
clesiæ pro se, & omnibus filiis, comprehendit
etiam omnes feminas; Rota *part.* 17. *dec.* 182.
45 *n.* 3. Sic pariter Emphyteusis concessa pro fi-
liis natis, & nascituris, comprehendit etiam
feminas; Rota *part.* 17. *decis.* 123. *num.* 24.
46 Clausula *quibuscumque* posita in Emphyteusi
Ecclesiastica comprehendit omnes extraneos
tam masculos quam feminas; Rota *part.* 17.
47 *decis.* 225. *num.* 12. & *sequent.* In concessio-
ne facta de illis qui sunt de generatione ma-
sculina, veniunt etiam feminæ, secus si sit
facta usque ad tertiam generationem masculi-
nam; *Annotat. ad decis.* 199. *num.* 166. &
48 167. *part.* 8. Ubi feminæ succedunt in Em-
phyteusim, admittuntur etiam nepotes ex eis;
Rota *part.* 17. *decis.* 56. *num.* 2. Immo ad-
mittuntur etiam feminæ descendentes in Em-
phyteusi Ecclesiastica concessa feminæ pro se,
& filiis; Rota *part.* 4. *tom.* 3. *dec.* 737. *n.* 1.
49 & 2. Quia Emphyteusis de sui natura transi-
toria ad feminas sicut transit in masculos, ita
etiam transit ad descendentes feminarum; Ro-
50 ta *part.* 17. *decis.* 36. *num.* 2. Itaur in Em-
phyteusi stipulata pro te, tuisque filiis, &
descendentibus legitimis, & naturalibus ve-
niant etiam nepotes ex filia; Rota *part.* 5.
51 *tom.* 1. *decis.* 371. *num.* 3. Immo in concessio-
ne facta pro te, filiis, & descendentibus per
virilem sexum venit Neptis ex filio masculo;
Annot. ad decis. 199. *n.* 194. & *sequent. part.*
52 8. Sic appellatione descendentium per virilem
sexum veniunt feminæ, dummodo descendant
a masculo; Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 420.
53 *num.* 16. Et appellatione filiorum continentur
etiam feminæ in Emphyteusi utili Ecclesiæ;
Rota *part.* 17. *decis.* 182. *num.* 2.
54 In Emphiyteusi concessa simpliciter ad tertiam
generationem primus acquirens uti generarus
ab aliquo numerandus est in prima generatio-
ne, ejus vero filius in secunda, nepos autem
in tertia; Rota *part.* 11. *decis.* 355. *num.* 3.
55 Unde talis Emphyteusis concessa simpliciter
ad tertiam generationem incipit a primo ac-
quirente, & terminatur in Nepotibus; Rota
56 *part.* 11. *decis.* 357. *num.* 47. Præsertim si sit
Emphyteusis Ecclesiastica, quæ conceditur so-
lum pro tribus personis extensive ad solos ne-
potes, comprehensa prima persona receptoris;
Rota *part.* 1. *decis.* 351. *nu.* 1. *part.* 5. *tom.* 1.
decis. 214. *num.* 10. *part.* 11. *decis.* 356. *num.*
40. *part.* 12. *decis.* 34. *num.* 12. *part.* 14. *dec.*
195. *num.* 19. & 20. *part.* 16. *dec.* 218. *n.* 1.
& Annot. *ad decis.* 199. *a num.* 103. *usque ad*
num. 141. *part.* 8. Quandoque tamen Emphy- 57
teusis etiam Ecclesiastica ad tertiam genera-
tionem concessa comprehendit Pronepotes, ut
v. g. quando fuit concessa ad tertiam ejus,
seu ipsius generationem, quo casu generatio
incipit in ejus filiis, & terminat in pronepo-
tibus; Rota *part.* 3. *decis.* 221. *num.* 1. *part.* 4.
tom. 1. *decis.* 94. *num.* 1. *decis.* 281. *num.* 1.
& *decis.* 407. *num.* 2. & *part.* 14. *decis.* 463.
num. 5. Vel quando in concessione adest pro- 58
nomen *eorum*, quod tamquam discretivum ope-
ratur exclusionem personæ cui adjicitur, &
sic generatio incipit a filiis, & terminat in
Proneporibus; Rota *part.* 17. *decis.* 221. *n.* 1. 59
Vel quando est concessa pro filiis, & ad eo-
rum tertiam generationem, tunc enim primi
acquirentes censentur filii, & Pater considera-
tur tamquam instrumentum, & minister filio-
rum, & dictio *eorum* est separativa primi ac-
quirentis a tribus generationibus, pro quibus
facta fuit stipulatio; Rota *part.* 12. *decis.* 34.
num. 18. 19. & 20. Vel quando concessa fuit 60
ad tertiam generationem completam, vel fi-
nitam; Rota *part.* 1. *dec.* 305. *n.* 2. & *part.*
5. *tom.* 2. *decis.* 513. *num.* 1. nisi præcesserit
expressa determinatio, seu designatio persona-
rum; Rota *part.* 14. *decis.* 195. *num.* 9. 22. &
sequent. quia si præcesserit determinatio, seu
designatio personarum, dicendo v. g. pro ipso
recipiente, filiis, & nepotibus ad tertiam ge-
nerationem completam, vel finitam, tunc il-
la adiectio completam, vel finitam deberet in-
telligi solum demonstrative, non autem argu-
mentative; repeteret enim solum per compen-
dium personas ante designatas, & determina-
tas; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 513. *n.* 18.
19. & 20. In Emphyteusi Ecclesiastica dato 61
casu, quod instrumentum diversimode canta-
ret, ac Beneplacitum Apostolicum, deberet
potius attendi tenor Beneplaciti Apostolici,
quam tenor instrumenti; Rota in Senensi Præ-
dii coram Seraphin. *decis.* 868. *per tot. confir.*
mata coram Gipsio 7. *Maii* 1590. & *part.* 12.
recentior. decis. 34. *n.* 48.

Additiones ex aliena manu.

Materia in Foro frequentissima est ea, de
qua agit, & quidem recte, Auctor *a n.* 54.
ad plur. sequent. nimirum, quando Persona
primi Acquirentis enumeranda sit in Emphy-
theusi concessa ad tres generationes. At nihi- 62
lominus illustranda magis est materia hæc,
Actum

63 Actum de ipsa ex professo fuit a Rota *in Ferrarien. seu Ravennaten. Emphyteusis* 19. *Junii* 1750. & in confirmatoria 7. *Decembris ejusdem anni* 1750. *cor. clar. mem. Caprar.* Ex hisce *decisionibus*, quæ veluti magistrales in subjecta materia sunt, sequentia excerpsimus.

64 I. Si Emphyteusis concessa sit Titio usque ad tertiam generationem, numeratur Persona primi Acquirentis.

65 II. In Emphytheusi concessa Titio, & ejus discendentibus usque ad tertiam generationem, neutiquam numeratur Persona primi Acquirentis.

III. Concessa Emphytheusi Titio pro se, Filiis, & Nepotibus usque ad ejus tertiam generationem inclusive completam & finitam, Persona primi Acquirentis enumeratur.

66 Ratio a Rota in dicta prima *decisione* §. 7.
67 hæc redditur: quod = *specifica Personarum & Graduum enumeratio, nempe primi Investiti Filiorum & Nepotum, dubio procul demonstrat quod Emphitheutica concessio egredi non debet Personas eorumdem Nepotum. Unde subsequentia verba, nimirum = usque ad tertiam ejus generationem inclusive completam & finitam = de diametro pugnarent cum literali pacto durationi concessionis adjecto, si acciperentur in sensu exclusivo primi Acquirentis, ut inde enumeratio graduum protendatur ad Pronepotes; Id quod esset absurdum, pro quo vitando ea sumenda est interpretatio, per quam posteriora verba non repugnent, sed accessorie famulentur clarissimo pacto a Contrahentibus stipulato &c. Et jure meritoque. Nam semel ac Emphytheutica concessio principaliter facta dignoscitur Alicui = pro se, Filiis, & Nepotibus = sicuti certi sumus de expresso numero Personarum seu Graduum qui sub eadem concessione continentur; Ita superius relata verba, & clausulæ quæ sequuntur, sine ulla penitus repugnantia & contrarietate debent explicari, prout commode explicantur, consentanee & famulative seu accessorie ad gradus specifice enumeratos, & sic non in sensu ampliativo, sed in sensu demonstrativo, & expositivo, ita quidem, ut unam eamdemque concessionem, easdemque Personas & gradus per modum compendii demonstrative repetant.*

Vide & quæ habet idem Supremum Tribunal *in secunda Decisione* §. 5. *& plur. seq.*

ARTICULUS II.

Emphyteusis, quoad ea, quæ concernunt Emphyteutam.

EMphyteuta esse potest, seu in Emphyteusim res alienas accipere potest omnis, qui liberam contrahendi habet potestatem, sive sit masculus, sive femina, nisi specialiter a jure sit ei interdictum; *Est communis, arg. c. Jam nunc* 8. *caus.* 28. *qu.* 1. *de Procuratorib. in* 6. 1
Non possunt tamen esse Emphyteutæ, seu in Emphyteusim accipere Pupilli, & Minores, nisi accedat auctoritas Judicis, & consensus Tutorum, aut Curatorum; *l. Quamvis* 32. *ff. de acquirend. & amittend. possess.* Item Emphyteutæ esse, seu in Emphyteusim accipere non possunt Clerici solius lucri causa; quia omnis negotiatio lucri causa Clericis est prohibita; *cap. Consequens* 2. *cap. Episcopus* 3. *cap. Prælatum* 4. *cap. Negotiatorem* 9. *cap. Fornicari* 10. *& cap. Ejiciens* 11. *dist.* 88. *cap. Clerici* 1. *& cap. Si quis* 4. *caus.* 14. *qu.* 4. *cap. Clerici offic.* 15. *de vit. & honest. Clericor. cap. Cum multa negotia* 1. *Ne Clerici, vel Monachi; & cap. Secundum* 6. *eod. tit.* ubi sic expresse dicitur: *Secundum instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici causa lucri negotientur.* Notanter autem dicitur *causa lucri*, quia ob suam, vel suorum necessitatem, tam contractum Emphyteuticum, quam alium valide, ac licite inire possunt, sed de his vid. *verb. Clericus art.* 3. *per tot.* 2 3

Emphyteuta potest libere uti, & frui re Emphyteutica, & ei competit actio realis contra quemcumque perturbatorem, aut possessorem; *l.* 1. *ff. Si ager vectigalis*, ibi: *Quamvis non efficiantur Domini* (directi) *tamen placuit competere eis in rem actionem adversus quemcumque possessorem*. Emphyteuta habet jus percipiendi fructus ex augmento, seu incremento rei Emphyteuticæ per alluvionem facto, *arg. l. Item si fundi* 9. §. *Vicinus* 4. *ff. de Usufructu, & quemadmodum*. Et hoc, sive incrementum fuerit latens, sive etiam patens, ut communius tenent Doctores cum Cardinali de Lugo *tom.* 1. *disp.* 6. *sect.* 11. *num.* 156. *& duobus sequentib.* Molina *disp.* 56. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *num.* 223. Utrumque tamen incrementum sive latens, sive patens, quoad proprietatem accedit proprietario, seu Domino directo, cui finita Emphyteusi competit etiam quoad Dominium utile; *Est communis*. 4 5 6

H 4 Em-

7 Emphyteuta finita Emphyteusi potest repetere melioramenta facta, sine præcedente expresso pacto, in utilitatem rei Emphyteuticæ, sive annuente, sive reluctante Proprietario; *Sic communis Doctorum*, cum Julio Clar. §. *Emphyteusis q.* 45. Molina *disp.* 463. *num.* 2. Alvar. Valasc. *De jure Emphyteutic. qu.* 25. *arg. l. Senatus*, §. *Marcellus*, *ff. de legat.* 1. *l. Eum ad quem*, *C. de usufruct.* ibi: *Si quid ultra, quam impendi debeat, erogatum potes docere, so-*
8 *lemniter reposces*. Nec obstat quod Proprietarius, seu dominus directus post contractum inhibeat, & protestetur se nihil soluturum, si aliquid de novo ædificet, aut alias meliurationes non debitas faciat; quia post cuntractum jam factum sine ulla limitatione nun est amplius in potestate alterius ex coutrahentibus ea immutare, quæ consequuntur ad substantiam ejusdem contractus ex natura ipsius. Contractus autem Emphyteuticus requirit de sui natura, ut res detur, & accipiatur ad melioraudum, & cum Emphyteuta rem Emphyteuticam recipiat in sui utilitatem, recipit semper ea cunditione implicite, ut possit quocunque modo in similibus consecuto majus commodum sibi acquirere, ex quo si resultat etiam utilitas in re ipsa, & per consequens Proprietario, non est cur hic renuat cumpensare, quia *Jure naturæ æquum est*, *neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem*; *l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indebit.* & *Regul.* 206. *ff. de Regul. juris*, & *Regul.* 49. *Juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria*, *vel jactura*. Unde quamvis alias negotiurum gestur nun possit prætendere a Domino expensas, quas coutra prohibitiunem Domini fecit; *l. ultim. Cod. de negotiis gest.* ubi statuitur: *Si contradixerit Dominus*, *sancimus secundum Juliani sententiam nullam esse* (*idest negotiorum gestori*) *adversus Dominum*, *vel directam*, *vel utilem contrariam actionem*. Hoc tamen non procedit, quando Duminus id pruhibere nequit, uti in Emphyteusi, ut recte advertunt Molina & Valasc. *locis citatis*,
9 & alii passim. Melioramenta autem æstimanda sunt non secundum valorem, quem habebant quando facta sunt, sed secundum valorem, quem habent, quando res Emphyteutica restituenda est; *Est communis*, cum Valasc. *locis cit. n.* 28. Molina *loc. cit. vers. In posteriori autem eventu*.

10 Nun potest vero Emphyteuta repetere melioramenta facta contra inhibitionem Domini, si in ipso cuntractu Emphyteutico cautum sit, ne Emphyteuta sine Domini consensu aliqua nova ædificia, aut alia non debita melioramenta faciat, vel quod si faciat, Domino cedaut sine ullo jure repeteudi expensas; *l.* 2. *Cod. de Jure Emphyteutico*, ubi expresse statuitur quod omues pactioues in instrumentis Emphyteuticis iuitæ, & conscriptæ debeant omnino observari, ibi: *In Emphyteutico contractu sancimus*, *siquidem aliquæ pactiones in Emphyteuticis instrumentis sunt conscriptæ*, *easdem & in omnibus aliis observari*. Et ratio est, quia *ex regul.* 85. *Juris in* 6. habetur expresse, quod *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Sic nun potest Emphyteuta repetere 11
melioramenta, quæ in re Emphyteutica fecit vi contractus, puta pro conservauda ipsa re Emphyteutica iu ea bunitate iu qua accepit, vel quia accepit iu Emphyteusim rem sterilem, iucultam, aut dirutam, hac conditioue, & pacto, ut eam fructiferam redderet, coleret, ædificaret, & hujusmodi, omnia euim talia meliuramenta pertiuent ad dominum directum, seu Proprietarium statim ac finita est Emphyteusis; ut tenet cummunis Dacturum *ex cit. l.* 2. *C. de Jure Emphyteutico* & *cit. Regul.* 85. *Juris in* 6.

Potest Emphyteuta vendere tam ipsam rem 12
Emphyteuticam, quam melioramenta iu ea facta, si requisitas a Jure adhibeat cuuditiones, textu expressu *in cap. Potuit Emphyteuta* 4. *de locato*, & *conducto*, ibi: *Potuit Emphyteuta* (*Ecclesia primitus requisita*, *eique nunciato*, *quantum sibi ab illis offertur*, *si nolle se emere dixerit*, *vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium fuit elapsum*) *meliorationes*, & *jus sibi competens aliis vendere*, *qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur*, & idem habetur *l. ultim. Cod. de Jure Emphy-*
teutico. Conditiones autem a Jure requisitæ 13
pro tali venditiune sunt potissimum duæ. Prima est, quod Emphyteuta prius significet Proprietario se velle vendere tem Emphyteuticam pro tali determinato pretio ad huc ut Proprietarius, si velit ipse eam emere, cuilibet alteri emptori, ut par est, præferatur, & Proprietarii deliberatiunem, si irresolutus pro tunc sit, per duos meuses expectet, quibus elapsis si ipse pru pretio sibi ab aliis oblato nulit eam emere, poterit aliis vendere; *cit. cap. Potuit Emphyteuta*, & *cit. l. ultim. Cod. de Jure Emphyteutico*. Secunda conditio est, ut venditio fiat personis, quibus a Jure non sit interdicta; *cit. cap. Potuit Emphyteuta*, ibi: *Aliis vendere*, *qui ab Emptione hujusmodi minime prohibentur*; & *cit. l. ultim.* ibi: *His personis*, *quæ non solent in Emphyteuticis contractibus vetari ad hu-*

14 *hujusmodi venire emptionem*. Prohibetur autem
fieri talis venditio Ecclesiæ; Rota *part. 9.*
tom. 2. decis. 474. *num.* 15. & *sequent. part.* 14.
decis. 57. *num.* 9. Item cuilibet loco pio; Ro-
ta *part.* 3. *decis.* 351. *num.* 9. Item Communi-
tati, Universitati, Confraternitati, sive Eccle-
siasticæ, sive Laicali, seu quibuscumque locis
piis; Rota *part.* 11. *decis.* 321. *num.* 6. *par.* 14.
decis. 377. *num.* 1. *part.* 17. *decis.* 26. *n.* 5. &
7. & *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 546. *num.* 4. Item
personæ potentiori; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.*
494. *num.* 8. Item Curialibus, & Militibus;
l. Curiales 30. *l. Milites* 31. & *l. ultim. Cod.*
de locat. & *conduct.* Et sic de supradictis om-
nibus tenent Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 22.
Jason *in l.* 2. *C. de jure Emphyteutic. num.* 90.
& 97. Molina *disp.* 459. *num.* 4. & alii com-
muniter. Et ratio est, quia per talem vendi-
tionem redderetur deterior conditio Domini
directi, seu Proprietarii, qui a supradictis o-
mnibus ratione suorum privilegiorum, vel ma-
joris potentiæ, difficilius posset pensionem an-
nuam repetere, & privaretur spe reversionis,
& laudemii, vel saltem ex quo difficilius ad
ipsum Emphyteusis reversura esset, rarius lau-
demium consequeretur; Annotat. *ad dec.* 16.
num. 49. & *sequentibus part.* 3. *Rot. recentior.*
Adeoque alienatio in manum mortuam regu-
lariter est prohibita; Rota *part.* 12. *decis.* 76.
num. 22.

15 Potest Emphyteuta rem Emphyteuticam
quoad dominium utile cum factis melioramen-
tis alteri etiam extraneæ personæ donare, vel
legare sine consensu Domini, eoque non re-
quisito; Sic Glossa *communiter recepta in l. fin.*
verb. aliis vendere, Cod. de Jure Emphyteutico,
Jul. Clarus §. *Emphyteusis q.* 15. *num.* 1. Pi-
rhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 18. *num.* 43. Abbas
in cit. c. Potuit Emphyteuta, de locat. & con-
16 *duct. n.* 9. & alii passim. Item potest Emphy-
teuta sine consensu Domini directi dare rem
Emphyteuticam in dotem, si detur non æsti-
mata; Silvester *verb. Dos q.* 8. Azotius *lib.* 10.
17 *c.* 8. *q.* 4. Pirhing *l. cit. num.* 43. & alii. Ut
autem sine consensu domini directi res Em-
phyteutica donetur, legetur, aut in dotem
detur, requiruntur sequentes conditiones. Pri-
ma, ut non transferatur in talem personam,
in quam res Emphyteutica de Jure commu-
ni, vel conventione particulari alienari pro-
hibetur. Secunda, ut fiat absque ulla fraude.
Tertia, ut novus Emphyteuta sine consensu
Domini directi possessionem non capiat, quia
Dominus directus habet Jus prius explorandi,
an talis novus Emphyteuta sit persona prohi-
bita, vel capax, & ab eo non solum potest
exigere promissionem de solvendo Canone an-
nuo, sed etiam accipiendi laudemium ab ipso,
si sit persona extranea. Et si reperiatur Em- 18
phyteusis donata, vel legata personis, seu lo-
cis prohibitis, & incapacibus retinendi Em-
phyteusim, in præjudicium domini directi, jux-
ta dicta *num.* 14. tales personæ, seu loca te-
nentur intra annum vendere talem rem Em-
phyteuticam personis capacibus illam retinen-
di sine præjudicio Domini directi, *arg. cap.*
Longinquitate 63. *caus.* 12. *q.* 2. & *l. Filiusfa-*
milias 114. §. 5. *ff. de Legat.* 1. Rota *part.* 9.
tom. 2. *decis.* 474. *n.* 15. Rosignol. *contract.* 4.
de Emphyteusi prænot. 7. *sect.* 3. *num.* 7. Reif-
fenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 18. *num.* 181. Spe-
culator, & alii passim. *Vide articul. anteced.*
num. 31.

Potest Emphyteuta sine consensu Domini 19
directi rem Emphyteuticam oppignorare, seu
hypothecare; Jason. *in l. ultim. num.* 78. *Cod.*
de Jure Emphyteut. Jul. Clar. §. *Emphyteusis*
q. 18. Molina *disp.* 461. *num.* 9. & alii com-
muniter. Et ratio est, quia res oppignorata,
seu hypothecata non transfertur in Dominium
alienum, sed adhuc manet in Dominio Em-
phyteutæ, qui pensionem annuam adhuc Do-
mino solvit; pignus enim manet in bonis de-
bitoris; *l. Pignus* 9. *de Pignerat. act.* Item si- 20
ne consensu Domini potest rem Emphyteuti-
cam locare ad breve tempus; *Est communis*.
Immo etiam ad longum tempus, dummodo
locatio non fiat ipsius rei Emphyteuticæ sim-
pliciter, sed solum commoditatis ex ea per-
cipiendæ nomine ipsius Emphyteutæ dum vi-
vit; sic Molina *disp.* 461. *num.* 4. Layman
lib. 3. *tract.* 4. *c.* 23. *num.* 10. Pirhing *loc. cit.*
num. 44. Card. Petra *tom.* 2. *in Constitution.* 4.
Innocent. III. sect. 2. *num.* 80. Rota *recent. p.* 13.
decis. 173. *num.* 4. & *p.* 14. *d.* 17. *num.* 11. &
alii. Non potest tamen sine consensu Domi- 21
ni ipsam rem Emphyteuticam alteri in Em-
phyteusim concedere; *Est communis*. Alias po-
test ipsa privari totaliter, vel partialiter pro-
ut alienaverit; *Vide articul. sequent. num.* 13.
Potest insuper Emphyteuta sine consensu Do- 22
mini rem Emphyteuticam cum alia permuta-
re; Silvester *verb. Emphyteusis qu.* 17. Jason.
in l. ultim. num. 101. *Cod. de Jure Emphyteu-*
tico, Layman *loc. cit. num.* 9. Pirhing *loc. cit.*
num. 43. Jul. Clar. §. *Emphyteusis q.* 17. Azo-
rius *loc. cit. q.* 5. Abbas *loc. cit. num.* 9. Reif-
fenstuel *loc. cit. n.* 183. & alii. Tenetur ta- 23
men Emphyteuta ante talem permutationem
prius admonere Dominum directum, utrum
ipse

ipse permutare velit cum æquali emolumen-
to, quod ipsi offertur ab aliis, ceteris enim
paribus semper præferendus Dominus directus,
seu Proprietarius; *arg. cap. Potuit Emphyteuta*
4. *de locato*, *& conducto*, *& l. ultim. Cod. de*
Jure Emphyteutico, & sic docent Molina *loc.*
cit. num. 1. Azorius *loc. cit. q.* 5. Reiffenstuel
24 *loc. cit. num.* 184. & alii. Emphyteuta tene-
tur servare pacta conventa in contractu Em-
phyteutico, textu expresso *in l.* 2. *Cod. de Ju-*
re Emphyteutico, ibi: *In Emphyteutico contra-*
ctu sancimus, siquidem aliquæ pactiones in Em-
phyteuticis Instrumentis sunt conscriptæ, easdem
25 *& in omnibus aliis observari*. Unde tenetur
rem Emphyteuticam meliorem reddere, si sub
hac conditione, & pacto eam accepit, quia
ex Reg. 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventio-*
26 *ne legem accipere dignoscuntur*. Si vero sine tali
pacto meliorandi rem Emphyteuticam acce-
pit, tunc tenetur solum eam conservare in il-
la bonitate, in qua accepit, & si usu quoti-
diano, vel sua, vel servorum culpa evadat
deterior, tenetur propriis expensis restaurare,
& ad pristinam bonitatem reducere; *Sic com-*
munis Doctorum teste Molina *disput.* 456. per
textum *in* §. 3. *ad fin. institut. de locat. &*
conduct. Authent. Qui rem, *Cod. de SS. Ecclesiis*
l. 1. *Cod. de Jure Emphyteutico*, *& Novell.* 7.
27 §. 2. Si nullo præcedente pacto de periculo
res Emphyteutica absque culpa Emphyteutæ
pereat tota, v. g. incendio comburatur, ab
hostibus totaliter vastetur, tunc Domino pe-
rit, & ad nihil tenetur Emphyteuta; si vero
pereat solum quo ad aliquam parvam partem,
tunc petit Emphyteutæ, textu expresso *in* §.
Adeo 3. *Institut. de locatione*, ubi decernitur,
si nihil de periculo fuerit pactum, tunc si totius
rei interitus successit, ad dominum redundare pe-
riculum; *sin autem particularis, ad Emphyteu-*
ticarium hujusmodi damnum venire; concordat
l. 1. *Cod. de Jure Emphyteutico*, ibi: *Si ea,*
quæ fortuitis casibus venerunt, pactorum non fue-
rint conventione concepta, siquidem tanta emer-
serit clades, quæ prorsus etiam ipsius rei, quæ
per Emphyteusim data est, faciat interitum, hoc
non Emphyteuticario, cui nihil rei permansit,
sed rei Domino, qui quod fatalitate ingruebat,
etiam nullo intercedente contractu habiturus fue-
rat, imputetur; *sin vero particulare, vel aliud*
leve contigerit damnum, ex quo non ipsa rei pe-
nitus lædatur substantia, hoc Emphyteuticarius
28 *suis partibus non dubitet adscribendum*. Si res
Emphyteutica culpa Emphyteutæ pereat, v.g.
Domus corruat, quia Emphyteuta eam debi-
to tempore non refecit, & a ruina, uti tene-
batur, non custodivit, tunc ipsi perit, & de
toto damno tenetur. In omni enim contractu,
qui in gratiam utriusque celebratur, oritur
obligatio ex culpa lata, & levi; *arg. l. Si ut*
certo 4. §. 2. *ff. Mandati*, ibi: *In contracti-*
bus . . . . ubi utriusque utilitas vertitur, &
dolus & culpa præstatur, & ita Doctores com-
muniter.

Emphyteuta si pensionem comparatione fru- 29
ctuum valde modicam solvat, & solum in re-
cognitionem Dominii, tenetur ipsam modicam
pensionem solvere, licet ob sterilitatem, vel
hostium incursionem, aut alium casum fortui-
tum paucos, aut etiam nullos colligat fructus,
quia modicam pensionem annorum præceden-
tium, & subsequentium fructibus facile, &
abunde compensat; Unde non liberatur ab one-
re solvendi talem modicam pensionem, nisi
fundus Emphyteuticus omnino pereat, aut in
potestatem hostium deveniat, sine spe brevi
tempore recuperandi; *l.* 1. *Cod. de Jure Em-*
phyteutico, *&* §. *Adeo* 3. *Institut. de locatione*,
& conductione, & sic tenent Doctores commu-
niter cum Julio Claro *lib.* 4. *recept.* §. *Em-*
phyteusis, *quæst.* 8. ubi adducit duos sequentes
versus.

Si perit tota, non debuit Emphyteuta.
Si perit ex parte, nulla se liberat arte.

Si autem Emphyteuta solvat pensionem ma- 30
gnam non solum in recognitionem Dominii,
sed etiam in compensationem juxta proportio-
nem fructuum quos capit, vel capere potest,
tunc si propter aliquam ex dictis causis nul-
los, aut paucos fructus colligat, æquitas po-
stulat, ut fiat ei aliqua proportionaliter re-
missio, quia hoc casu Emphyteuticus parum
differt a conductitio, cui ad ratam partis fru-
ctuum, qui pereunt, fit remissio. Sic tenent
Julius Clarus *loc. cit.* §. *Emphyteusis quæst.* 8.
Gaill. *lib.* 2. *pract. observat.* 24. *n.* 23. Gomez
2. *resolut. c.* 3. *n.* 18. Rebell. *q.* 8. Jason. *in*
l. 1. *C. de Jure Emphyteutico n.* 20. Navarrus
in Manual. cap. 17. *n.* 190. Alvar. Valasc. *de*
Jure Emphyteutic. q. 27. *a num.* 7. Lessius *lib.*
2. *cap.* 23. *num.* 49. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.*
22. *n.* 7. Carpz. *p.* 2. *c.* 38. Sporer *tom.* 2. *tract.*
6. *c.* 7. *n.* 54. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *dub.* 12.
n. 1061. Lugo *tom.* 2. *disp.* 29. *n.* 88. Silvester
verb. Emphyteusis q. 1. Konig *l.* 3. *decretal. tit.*
18. *n.* 43. Pirhing *ibid. n.* 7. Reiffenstuel *ibid.*
n. 156. & communior aliorum.

Emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum gau- 31
dent exemptione ab oneribus Communitativis.
Sac. Cong. Immunitatis in Oppiden. 29. *Maii*
1646. *lib.* 3. *decret. Pauluc. pag.* 282. *In Imo-*
len.

len. 27. *Maii* 1654. *lib.* 5. *decret. Paul. pag.* 41.
32 An meri laici possint conveniri in foro Eccle-
siastico pro bonis Emphyteuticis, & reddititiis
Ecclesiæ pro eo quod pertinet ad directum Do-
minium; *Sac. Cong. censuit Judicium spectare
ad forum Ecclesiasticum. In Carinolen.* 15. *Au-*
33 *gusti* 1668. *lib.* 1. *decret. Altoviti pag.* 252. Cau-
sa assertæ servitutis contra Emphyteutam Men-
sæ Episcopalis, spectat ad Curiam Ecclesiasti-
cam, *Ead. S. Cong. in Tiburtina* 16. *Januarii*
34 1691. *lib. decret. Martelli p.* 719. Non gaudent
Emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum immu-
nitate ab onere personali unius corbæ frumen-
ti. *Ead. Sac. Cong. in Faventina* 14. *Decemb.*
35 1608. *l. decret. Martelli pag.* 388. Emphyteu-
ta Ecclesiæ non potest declinare forum Eccle-
siasticum respectu solutionis Canonis, vel quan-
do agitur de Dominio, Ecclesiæ. *Ead. S.Cong.
in Casalen.* 14. *Februar.* 1628. *lib.* 1. *decret.*
36 *Paul. pag.* 84. Bona Ecclesiarum, & locorum
piorum in Emphyteusim laicis concessa, sive
Canones, qui pro dictis bonis solvuntur, sint te-
nues, sive correspondentes fructibus, sunt exem-
pta ab omnibus oneribus, & impositionibus
laicalibus. *Ead. S. Cong. in Oppiden.* 23. *Ju-
lii* 1652. *lib.* 4. *decret. Paul. in Oppiden.* 23.
Julii 1652. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 191. *in
Papien.* 24. *August.* 1624. *lib.* 1. *decret. Valle-*
37 *man. pag.* 141. Vineæ, & Terræ Emphyteuti-
cæ Ecclesiæ non comprehenduntur sub Edictis,
& aliis similibus publicatis a Laicis, sed sunt
prorsus exemptæ. *Ead. S. Cong. in Montisfa-
lisci* 23. *Augusti* 1632. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.*
38 136. Bona Emphyteutica Ecclesiarum, & Ec-
clesiasticorum non possunt a Laicis collectari.
Ead. Sac. Cong. in Capacen. 27. *Augusti* 1627.
lib. 1. *decret. Paul. pag.* 62. *in Balneoregien.* 15.
Feb. 1633. *lib.* 2. *decret. Paul.* 149. *in Seno-
gallien.* 18. *Decemb.* 1688. *lib.* 1. *decret. Alto-
viti p.* 303. & 3. *Julii* 1696. *lib.* 2. *decret.
Valleman. pag.* 34.

Additiones ex aliena manu.

39 QUod ait Auctor *num.* 7. videlicet posse
Emphitheutam repetere melioramenta fi-
nita Emphitheusi, id intellige si finiatur Em-
40 phiteusis sine culpa ipsius Emphiteutæ. Cete-
rum si Emphiteusis finiatur ex Emphiteutæ
culpa, puta quia alienavit sine consensu Do-
mini directi, &c. nequit ipse Emphiteuta me-
lioramenta repetere. Besold. *delibat. Jur. ex
libr.* 6. *Pandect. quæst.* 11. Anton. Fab. *in Co-
dic. Libr.* 4. *titul.* 43. *definit.* 24. Wurmser.
Pract. observat. titul. 34. *observ.* 2. Rot. *in
Albanen. Devolutionis* 18. *Junii* 1734. *cor. bom.
mem. de Vais.*

Nec indistincte admitti potest, quod asserit 41
Auctor n. 30., nimirum locum esse diminutio-
ni annui Canonis ex damno in substantia rei,
si ipse magnus sit. Videndum quomodo fue- 42
rit Canon reservatus. Si enim reservatus sit 45
Canon in recognitionem directi dominii, ta-
metsi magnus sit, & fere fructibus respondeat, 43
non esse locum ejus diminutioni ex damno in rei
substantia respondit Rota *in Romana domorum
super reductione pensionis* 17. *Januarii* 1746. §. 2.
3. & 13. *cor. bom. mem. Lana.*

ARTICULUS III.

Emphyteusis quoad ea quæ concernunt Dominum directum, seu Proprietarium.

DOminus directus esse, seu in Emphyteusim 1
dare potest omnis ille, cui præter domi-
nium competit libera rerum suarum admini-
stratio. *Sic communis Doctorum arg. l. In re man-
data*, C. *Mandati*. Hoc ipso enim, quod quis
liberam habet potestatem disponendi de rebus
suis, potest de iis disponere per quemcumque
contractum licitum, qualis est Emphyteusis; 2
Sive sit persona privata, *l.* 1. & 2. *tit. de Ju-
re Emphyteutico*; Sive sit integra Civitas, aut 3
alia Communitas Dominium in communi ha-
bens; *l.* 1. §. 1. *ff. Si ager vectigalis*. Sive sit 4
Prælatus, aut Communitas Ecclesiastica, dum-
modo requisitæ a Jure adhibeantur solemnita-
tes, *Cap. Apostolicus* 13. *caus.* 12. *quæst.* 2. *c.
Nulli* 5. *de rebus Eccles. non alienand.* & *Ex-
travag. Ambitiosæ eod. tit.* Hinc, quia libera ad- 5
ministratione rerum suarum non gaudent, ne-
queunt in Emphytesim concedere pupilli, &
minores sub Tutoribus & Curatoribus consti-
tuti; *arg. l. non solum* 4. & *l. Etiam* 13. *Cod.
de prædiis &c. Minor sine decreto*. Neque ipsi 6
Tutores, & Curatores bona Pupillorum, &
Minorum in Emphyteusim concedere possunt
sine decreto, & auctoritate Judicis, quia in
Jure specialiter cavetur, ne hoc sine Decreto,
& auctoritate Judicis attentent, *cit. l. Etiam*
13. & *toto tit.* C. *de prædiis &c. Minor sine
decreto.*

Dominus directus potest omnia sibi bene vi- 7
sa facere in re Emphyteutica, dummodo non
impediat Dominium utile; Rota *part.* 8. *re-
centior. decis.* 40. *n.* 6. Dominus directus potest 8
privare Emphyteutam re Emphyteutica, si per
integrum triennium de Emphyteusi Laicali,
vel per biennium de Emphyteusi Ecclesiastica
non

non solvit debitam pensionem, textu expresso de Emphyteusi Laicali *in l. 2. Cod. de Jure Emphyteutico*, & de Emphyteusi Ecclesiastica *in c. Potuit Emphyteuta 4. de locato, & conducto*, ibi: *Cessando a solutione Canonis per bien-*
9 *nium*. Er hoc procedit etiamsi Emphyteuta pro solutione pensionis, seu Canonis non fuerit interpellatus, ut expresse statutum est in *d. cap. Potuit*, ibi: *Non obstante quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet*. Ex-
10 cipiuntur tamen aliqui casus, in quibus ob non solutum Canonem, seu pensionem Emphyteuta non cadit in commissum, & privari non potest a Domino directo. Primo igitur excipitur, quando nulla culpa intercessit Emphyteutæ: V. G. quando canonem non solvit ex ignorantia, vel alia hujusmodi justa causa, ut si heres succedens ignoret rem esse Emphyteuticam, vel si sciat esse Emphyteuticam, nesciat se teneri ad annuam pensionem, seu Canonem. *Sic communis Doctorum*; quia ubi culpa non est, neque pœna commissi locum habere debet. Secundo excipitur, quando ipse Dominus ex alia ratione tantumdem debet Emphyteutæ, quia saltem in materia odiosa, & ad evadendam pœnam compensatio hujusmodi locum habet; *Sic communis Doctorum* teste Molina *disp. 453. n. 10. arg. l. Si constat 4. Cod. de compensat.* Tertio excipitur, quando Dominus Canonem, seu pensionem loco, & tempore debito ab Emphyteuta oblatum non acceptavit; quia in tali casu per Emphyteutam non stetit, quo minus pensionem, seu Canonem solveret. *Communis*. Quarto excipitur, quando Dominus, postquam Emphyteuta pœnam commissi incurrit ob neglectas pensiones, insequentis temporis pensiones acceptat; tunc enim præsumitur Jus revocandæ Emphyteusis condonare, teste Julio Claro §. *Feudum, quæst. 49. n. 10.* Quinto excipitur, quando Emphyteuta præsertim in Emphyteusi Ecclesiastica post tempus elapsum purgavit moram; *arg. cap. Potuit Emphyteuta 4. de locat. & conduct.* ibi: *Nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset*.

11 In Emphyteusi autem Laicali, quamvis de rigore Juris nulla Emphyteutæ competat facultas purgandi moram, nihilominus ex æquitate, etiam in ista purgatio moræ admittenda videtur. Julius Clar. §. *Emphyteusis quæst. 8. num. 15.* Bald. *in l. Si pacto quo pœnam, Cod. de pactis*, Sarmient. *lib. 3. select. interpret. c. 5.* Pirhing *l. 3. Decret. tit. 18. num. 37.* Reiffenstuel *ibid. n. 202.* & alii, quos citat Jason. *arg. l. Si servum 92. §. sequitur 3. ff. de verbor. obligat.* ubi expresse statuitur, *quod si quis sit in mora solvendi, moram ex æquitate purgare possit. Æquitas autem est præferenda rigori Juris*, ut dicitur, *ibidem*, sicut *l. Placuit 8. Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus præcipuum esse justitiæ, æquitatisque, quam* 12
stricti juris rationem. Quantum autem tempus ad purgandam moram concedatur, cum in Jure non habeatur statutum, & controvertant inter se Doctores, ut notat Glossa *in cit. cap. Potuit, verb. Celeri*, ubi dicit aliquos velle, quod sit tempus decem dierum, eo quod hoc tempus in Jure modicum dicatur; *l. Promissor 21. §. 1. ff. de Pecun. constit.* ibi: *Modicum tempus statuendum est non minus decem dierum*, & alios velle, quod sit tempus usque ad litis contestationem, per varia Jura adducta ibi, *sub d. verb. Celeri*, & alios velle, quod sit tempus ante sententiam per jura *ibidem adducta*. Hinc cum nullum ad hoc sit a Jure determinatum tempus, relinqui videtur determinandum arbitrio Judicis, eo quod ordinarie loquendo, quando quæstio est de termino *celeriter, statim*, & hujusmodi, temporis definitio relinquatur Judicis arbitrio, ut notat Abbas *in d. c. Potuit n. 12.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 200.* Jul. Clarus *loc. cit. n. 15.* ubi testatur hoc esse de communi aliorum.

Dominus directus potest privare Emphyteu- 13
tam re Emphyteutica, si absque suo consensu, & absque debitis Juris conditionibus alienatis *artic. antecedenti sub n. 13.* vendat Emphyteusim, textu claro *in cit. ultim. Cod. de Jure Emphyteutico, & cit. cap. Potuit 4. de locato, & conducto*. Cum hac tamen advertentia, quod si Emphyteuta vendat, seu alienet sine consensu Domini totam rem Emphyteuticam, potest tota privari; si autem alienet solam partem, sola ipsa parte privari potest; *arg. cap. Si Vassallus unic. de Vassallo, qui contra Constitutionem Lotharii tit. 38. l. Feudorum*, ibi: *Si Vassallus contra Constitutionem Lotharii Regis Beneficium alienaverit; si totum, perdat totum; si partem, partem perdat, & ad Dominum revertatur*. Non enim debet quis puniri ultra, quam deliquit. Julius Clarus *lib. 4. sent. §. Emphyteusis, quæst. 13. n. 10.* ubi ait: hanc sententiam esse communiorem, & æquiorem; Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 18. n. 42. vers. Notandum tertio*, Zoesius *eod. tit. n. 96.* Alexander *in consil. 99. Visis processibus col. final. vol. 5.* Annotat. *ad decis. 56. n. 18. part. 9. tom. 1. Rotæ recentior.* & alii contra Silvestrum verb. *Emphyteusis quæst. 5.* Molinam *disput. 459.* & Rosi-

Rosignolum *de Emphyteusi praenot. 7. sect. 3.*
numer. 11. volentes non improbabiliter, quod
Emphyteuta possit privari tota re Emphyteu-
tica, etiamsi alienet solam partem sine consen-
14 su Domini. Item Dominus directus potest pri-
vare Emphyteutam re Emphyteutica, si sua
culpa lata, vel levi talis res fuit notabiliter
deteriorata, immo potest eum cogere, ut id,
in quo rem laesit, resarciat, textu expresso *in*
Authentic. Qui rem, Cod. de SS. Ecclesiis,
ibi: *Qui rem in Emphyteusim acceptam fecerit*
deteriorem . . . . hac lege expelli potest, ut ta-
men id in quo rem laesit, resarciat, sic com-
15 muniter Doctores. Quoties tamen expellendus
est ab Emphyteusi, Emphyteuta non debet a
possessione repelli nisi interventu, & aucthori-
tate Judicis; *arg. l. Creditores; C. de pignor.*
ibi: *Creditores, qui non reddita sibi pecunia con-*
ventionis legem ingressi possessionem exercent, vim
quidem facere non videntur. Attamen auctorita-
te Praesidis possessionem adipisci debent. Unde
etiam Domini directi non nisi eadem auctori-
tate possessionem alteri auferre, & sibi dare
debent, quia nemo sibi ipsi Judex esse debet;
l. 1. Cod. ne quis in sua causa judicet. Tum
quia si quis propria auctoritate Emphyteutam
a possessione expelleret, passim scandala, &
rixae orirentur; & ideo *l. Non* 176. *ff. de Reg.*
Jur. fuit provide statutum, ut sequitur: *Non*
est singulis concedendum, quod per Magistratum
publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumul-
tus faciendi.

16 Dominus directus, quoties Emphyteusis trans-
sit de uno ad alium, potest a novo Emphy-
teuta propter investituram quam ei imperti-
tur, laudemium exigere; textu expresso *in l.*
17 *3. Cod. de Jure Emphyteutico.* Laudemium sic
dictum, ex quo Dominus directus suo con-
sensu, & auctoritate approbet, ac veluti lau-
det talem translationem factam, de Jure com-
muni est quinquagesima pars pretii, quo bo-
num Emphyteuticum aestimatur: *cit. l. 3. Cod.*
de Jure Emphyteutico, ibi: *Quinquagesimam*
partem pretii, vel aestimationis loci, qui trans-
18 *fertur, accipere liceat Domino.* De consuetudi-
ne tamen alicubi trigesima, alicubi vigesima,
& alicubi etiam decima pars pro laudemio da-
ri solet, unde servanda est in hoc loci con-
suetudo; *arg. cap. Cum tanto* 11. *de consue-*
19 *tud.* Tale autem laudemium non est mensu-
randum secundum valorem, quem res habe-
bat, quando primo tradita est in Emphyteu-
sim, sed secundum eum, quem res habet pro
illo tempore, quo in alium transfertur; *citat.*
leg. 3. Codic. de Jure Emphyteutico, ubi prae-
scribitur, ut mensuretur dicta quinquagesima
pars juxta mensuram pretii quo aestimatur res
Emphyteutica, adeoque si crescit mensura pre-
tii, crescit etiam quinquagesima, vel trigesi-
ma, vel vigesima pars ejusdem.

In variis casibus transit Emphyteusis de uno 20
ad alium, & non est solvendum laudemium;
Primo, quando defuncto Emphyteuta, Em-
phyteusis jure hereditariae successionis transit
ad heredem necessarium, ut de Patre in fi-
lium; *Authent. de heredibus; Est communis Do-*
ctorum. Et ratio est quia laudemium datur
pro investitura, & immissione novi Emphy-
teutae in possessione; *cit. l. 3. Cod. de Jure*
Emphyteutico. Quando autem Emphyteusis tran-
sit ad heredem necessarium, non est opus no-
va investitura & immissione in possessionem,
cum heres auctoritate propria possit adire he-
reditatem, adeoque &c. Secundo, quando plu- 21
res habentes rem Emphyteuticam in commu-
ni, eam inter se dividunt proportionaliter in
singulis; talis enim divisio videtur necessaria;
l. 22. Cod. Mandati. Et sic tenet communis
Doctorum. Tertio, quando ante hereditatem, 22
venditio Emphyteusis iterum rescinditur; *Sic*
communis cum Barbosa *in cap. Potuit Emphy-*
teuta 4. de locat. & conduct. nu. 38. Et ratio
est, quia laudemium, seu honorarium datur
propter novam investituram, & immissionem
in possessionem, quae nova investitura non da-
tur, ut de se patet, cum ante traditionem
rescinditur venditio. Emphyteuta enim rema-
net adhuc in pacifica possessione Emphyteusis
ratione primae investiturae. Quarto, quando 23
res Emphyteutica transfertur ex necessitate do-
tandi filiam, cum aliunde non habeatur quo
dotari possit; Sic Doctores communiter cum
Barbosa *loc. cit.* & Bartolo *in l. Et ideo, ff.*
de cond. furt. & ratio est, quia laudemium
duntaxat debetur ex alienatione voluntaria,
& non necessaria, qualis est illa dotandi fi-
liam, quam Pater necessario dotare debet,
textu expresso *in l. ultima Cod. de Dotis pro-*
missione.

Additiones ex aliena manu.

De eo gravis est quaestio, an assumpta ab
Emphyteuta obligatione aliquid in re emphy-
teutica faciendi intra praefinitum tempus sub
poena devolutionis, eoque non facto, locum
sibi vindicet devolutio, Emphytheuta non in-
terpellato?

Affirmandum videretur ex notissima illa Re- 24
gula, quod in obligationibus in quibus appo-
situs

situs est dies, ipse interpellare dicatur pro Homine.

25 Sed contrarium resolvit *Rot. in Romana Devolutionis* 8. *Junii* 1744. *coram bon. mem. Lana*. Regulæ vero illi ita §. 5. respondet: *Regula vero hæc, quod sine ulla admonitione sit locus pœnæ conventionali, procedere visum fuit tantummodo ad effectum inducendi obligationem,*
26 *nempe ut quis, ubi pervenerit dies præfixus solutionis, teneatur ad interesse sive ad fructus conventos non quidem per viam pœnæ, sed solum ratione moræ, prout in casu non solutionis Canonum, ac etiam in casu Alienationum, antequam locum habeat cadutius &c. nec non in omnibus aliis Contractibus, in quibus purgatio moræ non admittitur &c. nunquam vero locum sibi vindicat in pœnalibus ad durum effectum Caducitatis, in quo casu dies non interpellat pro Homine, sed ut pœna incurratur, necessaria est præcedens interpellatio.*

27 Regula est quod Dominus directus in venditione rei emphyteuticæ valeat vel soluto pretio habere prælationem vel petere Landemium; At Regula hæc duas paritur exceptio-
28 nes. Prior est si Dominus directus jam petierit Laudemium. Hac enim petitione renun-
29 ciasse censetur competenti sibi prælationi. Altera si agatur de Emphytheusi, in cujus instrumento fuit concessa libera facultas alienandi. Neque obstat si in eodem instrumento fuerit prohibita alienatio, irrequisito Domino di-
30 recto. Dupliciter enim consensus a Domino directo præstari potest, & ante alienationem, & post alienationem, atque in hac Hypothesi secundus consensus necessarius est, qui præla-
31 tionem haud tribuit. Ita decidit *Rot. in Romana Prælationis* 16. *Junii* 1738. *coram bon. mem. Canilliac.*

EMPTIO, ET VENDITIO.

Articulus I.

Emptio, & Venditio quo ad suum esse, & a quibus, & de quibus fieri possit, & debeat, vel non?

SUMMARIUM.

1 *Emptio & venditio definitæ & explicatæ*, ad num. 4.
5 *Nomine mercis, & pretii quid veniat*, ad n. 6
7 *Nummus & pecunia unde dicantur, & in quo differre censeantur*, ad num. 9.
10 *An detur emptio & venditio absque numerata pecunia.*
11 *Pretium unde dictum, quotuplex, & quale*, ad num. 13
14 *Quid licitum vetitumve sit circa pretium in utroque foro*, ad num. 25
26 *Qui emere & vendere possint vel non, quando & quomodo*, ad num. 33
34 *Quænam res emi & vendi possint*, ad num. 35
36 *An & quando emi & vendi possint Jura, credita, debita &c. ac officia publica temporalia*, ad num. 41
42 *An umquam emptio & venditio fieri queant de rebus spiritualibus & ligitiosis*, ad num. 43
44 *Homo liber qua ætate, a quo, & qua conditione vendi & emi possit vel non*, ad num. 45
46 *An possit vendi servus, ut cum bestiis pugnet.*
47 *Quam pœnam incurrant vendentes arma, equos, & alia ad bellum maxime spectantia, quæ apud Saracenos, & reliquos Christiani nominis hostes perferantur.*
48 *Utrum & quo casu quis teneatur rem suum vendere, vel emere alienam*, ad n. 54
55 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 67

Emptio *est pactio pretii pro merce*. Venditio 1
est pactio mercis pro pretio; *l.* 1. *ff. de contrahenda emptione*. Vel emptio *est contractio rei pro pretio*. Venditio vero *est distractio rei pro pretio*; *leg.* 2. *Cod. de rescindenda venditione*. Sensus integer, & clarus definitionis est iste: *Emptio & venditio est contractus mutuo consensu initus ultro citroque obligatorius de determinata merce pro determinato pretio, & econtra de determinato pretio pro determinata merce tradenda. Est in re communis; arg. cit. l.* 1. *ff. de contrahenda empt. & vendit.* Dicitur primo *contra-* 2
ctus mutuo consensu initus, quia emptio, & venditio essentialiter perficitur mutuo consensu de tali pretio, pro tali merce, dando, & accipiendo, non enim requiritur actualis traditio pretii pro merce, & econtra, sed solus sufficit mutuus contrahentium de hoc faciendo consensus, textu expresso *Institut. de empt. & vendit. in princ.* ibi: *Emptio, & venditio contrahitur simul atque de pretio convenerint, quamvis nondum pretium numeratum sit*. Dicitur se- 3
cundo *ultro citroque obligatorius*, quia uterque con-

contrahentium ex tali contractu obligatur, emptor quidem ad tradendum pretium conventum, venditor autem ad tradendam mercem venditam; *l. Ex empto* 11. §. 1. *ff. de action. Empti*, ibi: *Cum nihil magis bonæ fidei congruat quam id præstari, quod inter contrahentes actum*
4 *est*. Dicitur tertio *de determinata merce pro determinato pretio, & econtra de determinato pretio pro determinata merce tradenda*, quia ad hoc ut valeat emptio & venditio, debet determinata merces pro determinato pretio vendi, & emi, aliter nullus erit contractus; *l. Quod sæ-*
5 *pe* 35. *ff.* §.1. *de contrahenda emptione*. Nomine autem mercis venit quælibet res pretio æstimabilis, sive sit mobilis, sive immobilis, sive sit actio, sive jus, sive officium, sive hujusmodi; *l. Si in emptione* 24. §. *omnium* 1. *ff.*
6 *de contrahend. emption.* Nomine vero pretii venit solus nummus, seu numerata pecunia; §. *Item* 2. *Institut. de emption. & vendit.* ibi: *Pretium in numerata pecunia consistere debet*. Pretium enim definitur, quod *sit pecunia valori rei commensa*.

7 Nummum a Numa Rege, qui nummos primum apud Latinos imaginibus notavit, & titulo nominis sui præscripsit, vocatum tradit Isidor. *lib.* 16. *Orig. c.* 17. ut refert Calvinus *verb. Nummus*, ubi infra subjungit: *Quid tamen si vocem latinam a verbo & ipso latino derives, nempe a numero; nam nummi functio non minus, opinor, numero constat, quam ponde-*
8 *re*. Pecunia vero ex S. Augustino relato *in cap. Tuam 6. caus.* 1. *quæst.* 3. dicta est a pecoribus, ibi: *Ideo autem pecunia vocata est, quia antiqui totum quod habebant in pecoribus*
9 *habebant*. Unde nummi appellatio strictior est quam pecuniæ; *l. Litigatores*, §. *Quod ait Prætor, de arbitris*, *l.* 1. *de contrahend. emption.*
10 Calvin. *loc. citat.* Ubi nummus, seu pecunia non intervenit, sed res una pro altera, merx pro merce datur; permutatio, vel alius contractus, non autem emptio, & venditio erit; *arg. l. Origo* 1. *ff. de contrahend. emption.* ubi etiam emptionis, & venditionis, nummi seu pecuniæ, & pretii origo narratur his verbis: *Origo emendi vendendique a permutationibus cœpit. Olim enim non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur; sed unusquisque secundum necessitatem temporum, ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit, ut quod alteri superest, alteri desit, sed quia non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles: electa materia est (pecunia nempe, seu nummus) cujus publica, & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret; Eaque materia, forma publica percussa usum, dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate; Nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur.*

Pretium id appellari Varro auctor est, quod 11
æstimationis, emptionisque causa constituitur, dictum quasi *peritium*, quia statui debet ex opinione communi eorum, qui istarum rerum periti sunt, non prout cuique videtur; Gœdd. *ad l. Hæc verb.* 192. *num.* 2. *ff. de verb. signific.* Revard. *l. Imaginar. venditio*, *ff. de Regul. Juris*, Calv. *verb. Pretium*. Pretium ge- 12
neraliter loquendo est duplex, scilicet legitimum seu legale, & naturale, seu vulgare; Legitimum, seu legale, sic dictum a lege, est illud quod a lege publica, seu decreto Principis, vel Magistratus habentis ad id potestatem, omnibus prudenter, & attente consideratis, pro communi totius Reipublicæ bono taxatur. Pretium naturale, seu vulgare est, quod, non a lege publica, seu decreto Principis, aut Magistratus, sed communi ac prudenti hominum æstimatione constituitur, considerata non solum ipsa rei natura, sed etiam ejusdem utilitate, vel necessitate, abundantia, vel penuria, ipsaque hominum actione; *arg. l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* Quia tamen diversa est hominum opinio, & consequenter diversa rei æstimatio, hinc hoc pretium non consistit in indivisibili, seu sin certa, ac determinata pecuniæ quantitate uti pretium legitimum, seu legale, sed patitur latitudinem pretii infimi, seu pii, pretii medii, seu moderati, & pretii summi, seu rigorosi; quod idem est ac dicere, quod pretium naturale, seu vulgare dividitur in infimum, seu pium, in medium, seu moderatum, & in summum, seu rigorosum. Pretium infimum, 13
seu pium est infra, quod non potest juste res emi. Pretium summum, seu rigorosum est, supra quod non potest juste res vendi. Pretium medium est supra quod juste potest res vendi usque ad pretium summum, & infra quod potest res juste emi usque ad pretium infimum. Quantam autem latitudinem patiatur hoc pretium naturale seu vulgare ob varia hominum judicia, nequit omnino certa & determinata mathematica regula statui: Hoc solum certum videtur, nempe res pretiosiores majorem pati latitudinem, & viliores minorem; Unde si pretium rei medium sit 10. summum erit 11. cum dimidio, & infimum 8. cum dimidio, & erit latitudo trium graduum; Si autem medium

dium fit 100. summum erit 105. & infimum 95. & erit latitudo decem graduum; Et sic proportione servata regulanda sunt pretia; sed semper cum dependentia a Judicio prudentis, consideratis circumstantiis, seu prout in foro, & communibus negotiationibus sine fraude apparet.

14 Quodvis trium horum pretiorum justum est ac licitum; Unde quandiu emptio, & venditio fit intra limites pretii summi, & infimi, est justa, & licita in utroque foro, quamvis eadem res specifica ab aliis infimo, ab aliis medio, & ab aliis summo pretio vendatur, & respective ematur. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *num.* 7. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. §. 1. *num.* 4. &

15 communis aliorum. In foro conscientiæ omnis venditio notabiliter excedens pretium summum, seu rigorosum, & omnis emptio non attingens pretium infimum, seu pium, est injusta & illicita, & per restitutionem ad æqualitatem reducenda. S. Augustinus *lib.* 3. *de Trinitat. c.* 3. S. Thomas *qu.* 77. *art.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 1. S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 16. §. 3. & communis aliorum, & colligitur ex Levit. *cap.* 25. *n.* 14. ibi: *Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum*; & ex Apostolo 1. *ad Thessalon.* 4. ibi: *Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de iis omnibus.* Unde S. Augustinus *loc. cit.* ait, *Velle vili emere, & caro vendere, utrumque vitium est.*

16 Nec faciunt contra nostram conclusionem Legislatorum placita, quibus dicitur licitum esse contrahentibus in emptione, & venditione se invicem circumvenire, seu decipere, & quod res tanti valet, quanti vendi potest, juxta vulgare Juristarum dictum; Quia statim respondetur hoc totum verum esse intra limites justi pretii, ita ut venditor rem summo pretio vendere, & emptor infimo pretio emere possit, ut recte respondent Lessius *lib.* 1. *cap.* 21. *dub.* 1. *num.* 13. Reginald. *lib.* 25. *num.* 309. Covarruv. *lib.* 2. *var. res. cap.* 3. *n.* 2. Navarr. *cap. Qualitas num.* 45. *de pœnit.* Layman *loc. cit. num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 122. & alii. Vel respondetur quod hoc est permissum, seu toleratum solum in foro externo, in quo, ut mox dicetur, non puniuntur contrahentes se invicem circumvenientes seu decipientes, nec datur actio contra illos, nisi fit læsio ultra dimidium; Non autem in foro conscientiæ, nam in conscientia nemini licet proximum suum ne in obulo quidem decipere. Sporer *tom.* 2. *tr.* 6. *cap.* 5. *sect.* 1. *num.* 27. Molina *tom.* 2. *disp.* 349. Castrop. *de justit. commutat. disp.* 1. *punct.* 17. *num.* 4. Lugo *disp.* 26. *num.* 82. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 122. & alii.

In foro externo utroque Jure, tam Civili, 17
quam Canonico (ob vitandam litium multitudinem, cum quasi connaturale sit homini velle vili emere, & caro vendere) permittitur, & toleratur rem quovis pretio emere, & vendere, dummodo ex parte alterius non fiat læsio, seu deceptio ultra dimidium; non enim conceditur actio contra deceptorem, nisi alter ultra dimidium justi pretii sit deceptus, taliter quod neque dimidiam justi pretii partem receperit, ut si merx, quæ justo suo pretio valebat 10. aureis, fuit empta minus quinque aureis, vel vendita plus quindecim aureis, tunc enim competet contrahenti decepto actio adversus deceptorem, ut vel rescisso contractu mercem restituat, restituto ei pretio, vel stante contractu, justi pretii defectum suppleat; sic habetur *l.* 2. *C. de rescindenda vendit. & cap. Cum dilecti* 3. *& cap. Cum causa* 6. *de emption. & vendit.* Quamvis autem per mox 18
citata jura beneficium illud rescindendi contractum ob deceptionem ultra dimidium justi pretii, expresse soli venditori decepto reperiatur concessum; tamen per æquiparationem etiam emptori decepto concessum intelligendum est, si ultra dimidium justi pretii deceptus sit. *Sic communis Doctorum*; ut tenent, & testantur Sporer *loc. cit. num.* 28. & Layman *loc. cit. num.* 6. Sic etiam quamvis non sit modi- 19
ca controversia, quomodo dimidium justi pretii computandum sit in emptore decepto, ex quo Abbas *in cit. cap. Cum dilecti* 3. *de emptione num.* 2. Fachin. *part.* 1. *lib.* 2. *controv. cap.* 16. Arius Pinellus *part.* 1. *cit. l.* 2. *cap.* 3. & alii velint quod emptor deceptus sit supra duplum, idest plus duplo solverit, quam solvere debuerat, V. G. supra aureos 20. si justum mercis pretium fuit 10. Tamen communis aliorum Doctorum sententia apud Molin. *tom.* 2. *disp.* 349. Layman *loc. cit. num.* 7. Sporer *loc. cit. num.* 28. tenet eodem modo, sicut in decepto venditore, ita etiam in decepto emptore dimidium computandum esse cum ordine ad justitiam pretii, ut si merx petio summo valebat 10. aureis, & emptor solvit supra quindecim, contractus rescindendus sit, vel excessus justi pretii sit restituendus emptori decepto.

Pretium legitimum, seu Legale juste taxa- 20
tum obligat omnes in utroque foro, & ipsum ma-

...rentes, tam in emendo, ... peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem. *Certa & communis*. Et ratio est quia lex a Superiore legitimo juste lata obligat etiam in conscientia, juxta illud Apostoli *ad Rom. c.* 13. *num.* 1. dicentis: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*; & mox infra *num.* 5. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, ubi notanda est illa particula: *propter conscientiam*, ideit ut explicant Commentatores: *subditi estote, non solum metu pœnarum, non solum propter iram, sed etiam ne peccetis, sed etiam propter conscientiam*. Unde *cap. Quo jure* 1. *dist.* 8. dicitur: *Ipsa jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit humano generi*. Atque ideo *Generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis*, ut dicit S. Augustinus *lib.* 3. *Confess. cap.* 8. ac refertur *in cap. Quæ contra* 2. *dist.* 8. Et Lex juste lata in materia violatæ justitiæ per vulgaria Juris, & communem Do-

21 ctorum exigit restitutionem. Pretium juste taxatum observare tenentur etiam peregrini, nisi specialiter eximantur; *Communis & certa*. Et ratio est, quia pretium mercibus statutum pertinet ad contractus, *& ratione contractus forum regulariter quis sortitur*; *c. Licet* 20. *de foro competenti*.

22 Si manifeste constet pretium indebite, irrationabiliter, ac injuste taxatum esse, nemo in foro conscientiæ illud observare tenetur. Layman *loc. cit. n.* 3. Molina *loc. cit. disp.* 364. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 14. & alii communiter; & ratio est, quia talis lex injuste taxans pretium utpote injusta nullam in foro conscientiæ obligationem parit, cum ad hoc ut lex obliget in conscientia, debeat esse justa, honesta, & conveniens; textu expresso *in cap.*

23 *Erit autem Lex* 2. *dist.* 4. Hinc infertur, quod si Magistratus, vel ab eo Deputati ex odio, vel passione, aut muneribus corrupti, vel errore seu ignorantia seducti, pretium rerum injuste determinent; ut si Pistoribus V. G. taxetur pondus panis non secundum proportionem valoris tritici; aut si lex jubeat, ut frumentum, superveniente sterilitate, eodem pretio vendatur, quo ante vendebatur, cum esset frumenti copia, & hujusmodi; tunc potest taxa tuta conscientia transgredi, & reduci ad æqualitatem cum valore mercis. Immo pos- 24
sunt in tali casu venditores, quando alio modo justum pretium obtinere nequeunt, mercibus aliam rem, vel eamdem specie, minus tamen bonam, V. G. optimo tritico aliud mediocre, generoso vino aliud debile, vel etiam aquam, stamno plumbum immiscere, dummodo in modica solum quantitate sufficienti ad seipsos reddendos indemnes, & ita fiat, ut nullum exinde detrimentum emptoribus sequatur, & merx adhuc sit idonea ad usum, vel finem, pro quo emitur. Per talem enim admixtionem nulli emptori fit injuria, cum adhuc, uti supponitur, inter mercem, & pretium servetur justa æqualitas, ac justitia commutativa; Molina *loc. cit. disp.* 353. *in fine*, Layman *loc. cit.* §. 2. *n.* 15. Lessius *loc. cit. cap.* 21. *dub.* 11. Lopez *p.* 2. *instruct. cap.* 42. Gabriel *in* 4. *dist.* 14. *qu.* 10. *art.* 3. *dub.* 1. Silvest., *verb. Emptio q.* 19. Bonacina *disp.* 3. *de restit. q.* 2. *punct.* 4. *n.* 7. *& punct.* 6. *n.* 17. Lugo, Conrad. & alii passim. (*a*) Requiritur tamen semper, quod certo, & manifeste constet pretium esse 25
injuste taxatum; quia si solum sit dubium, an taxatio pretii sit justa, nec ne; tunc non licet taxatum pretium transgredi, quia tunc præsumendum est, legem taxativam esse justam, eique standum est etiam pro foro interno, eo quod universaliter in dubio præsumtio stet pro superiore; *arg. cap. Quid culpatur* 4. *caus.* 23. *q.* 1. *& ibi Gloss. verb. Sacrilego*, & sic tenet communis Doctorum teste Molina *disp.* 364. *n.* 5.

Emptio & venditio potest fieri ab omnibus, 26
qui jure non prohibentur. *Communis, ac certa, arg. c. Jam nunc* 8. *caus.* 28. *q.* 1. *cap.* 1. *de Procuratorib. in* 6. juxta illud vulgatum axio-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Advertat hic prudens Confessarius, ne huic adhærendo opinioni præbeatur venditoribus ansa vitiandi merces, eisque alias non bonas quandoque plus æquo immiscendi, nam præter fraudem, quæ in tali mixtione committitur in damnum emptoris, quæve numquam est licita, opponitur etiam iis, quæ Deus præceperat *Deuter.* 25. vid. P. Paul. Gabriel. Antoine *Theol. moral. tom.* 1. *tract. de Contractibus*, *qu.* 13. *cap.* 5. Addo, ipsum quoque Constantinum Roncaliam, qui dixit, posse Confessarium permittere venditoribus, ut a liquidis diminuant de quantitate, quando pretium taxatum est evidenter injustum; nihilominus in hoc valde cautos vult esse Confessarios ob rationes, quas affert in fine *capitis* 5. *d. tract.* 13. *de contract. n.* 2.

xioma Glossæ marginalis *in c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop. verb. Non invenitur*, ibi: *Concessum intelligitur quod expresse non pro-*
27 *hibetur*. Emere tamen, & vendere solius lucri, & negotiationis gratia nequeunt Clericis, quia omnis negotiatio solius lucri causa Clericis est prohibita; *cap. Consequens 2. cap. Episcopus 3. cap. Prælatum 4. cap. Canonum 3. c. Si quis 4. & cap. Quicumque 9. cauf. 14. qu. 4. cap. Clerici Officia 15. de vit. & honest. Clericor. cap. Cum multa negotia 1. Ne Clerici, vel Monachi, & cap. Secundum 6. eod. titul. & Concil. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 1.* Dicitur autem notanter *folius lucri & negotiationis gratia*, quia ob suam, vel suorum necessitatem emere, & vendere valide, & licite possunt; sed de his vide *verb. Clericus art.*
28 *3. per tot.* Item provinciarum, & locorum Gubernatores, Præsides, Rectores, Vicedomini, Præfecti, Judices, & eorum officiales ac ministri in ipsis locis, in quibus jurisdictionem exercent, emere non possunt nisi necessaria ad victum, & vestimentum, & usum quotidianum, ne videlicet horum potentia, & auctoritate plebei & inferiores terrefacti, coacte potius, quam libere contractus ineant, non sine magno Reipublicæ detrimento; *l. Unic. Cod. de contract. Jud. juncta l. Principalibus, & l. Præsidis, ff. si certum petatur; l. Non licite, l. Qui in Officiis ff. de contrahend. emption. l. Aufertur, §. Quod a Præside, ff. de Jure Fisci.* Hodie tamen tales leges videntur contraria consuetudine abrogatæ, cum fere ubique vigeat praxis, quod omnes supradicti non mi-
29 nus, ac alii libere emant, & vendant. Item Administratores rerum alienarum de jure nec per se, nec per alium emere possunt res illas, quas administrant, nisi id eis specialiter con-
30 cedatur; *l. Non licet 46. de contrah. empt.* Item Tutores, & Curatores prohibentur emere bona Pupillorum & Minorum, quæ administrant; *l. 34. §. fin. ff. de contrah. emption. l. Pupillus §. fin. ff. de auctorit. Tutor.* Possunt tamen Tu-
31 tores, & Curatores talia bona emere, & vendere cum auctoritate Judicis, & interventu propinquorum eorum Pupillorum, & Minorum; *l. Pupillus 5. §. 2. & sequent. ff. de*
32 *auctorit. Tutor.* Sicuti etiam emere possunt a pupillis illi Tutores, qui non habent administrationem eorum bonorum, cum in ipsis non adsit occasio, & commoditas illos decipiendi, textu expresso *in l. Tutores 6. ff. de auctorit. Tutor.* ibi: *Tutores, quibus administratio decreta non est, tamquam extraneos, recte a pupil-*
33 *lo emere placet*. Emere, & vendere non possunt Pupilli &, Minores, [...] itas Judicis, & consensus [...] ratorum; *l. Quamvis 32. ff. de acquirend. & amittend. possession.*

Omnis res humano commercio subjecta emi, 34
& vendi potest, nisi specialiter prohibeatur, textu expresso *in l. Si emptione 34. §. 1. de contrah. emption.* ibi: *Omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel prosequi potest, venditio recte fit. Quas vero natura, vel gentium jus, vel mores Civitatis* (adde, vel jus Divinum, Civile, Canonicum, aut Statutum locale, ut cum alis recte Azorius *lib. 7. cap. 5. num. 5.*)
commercio exuerunt, earum nulla venditio est. 35
Hinc emi, & vendi possunt omnes res, sive mobiles, sive immobiles; *cit. l. Si emptione*,
& communis Doctorum. Item emi, & vendi 36
possunt Nomina, idest jura, seu actiones, credita, debita, chirographa, etiam ignorante, & invito debitore, textu expresso *in l. Nominis 3. C. de hereditate, vel actione vendita*, ibi: *Nominis venditio etiam ignorante, & invito eo, adversus quem actiones mandantur, contrahi solet*, & concordat *l. Nomina 17. ff. de hereditat. & action. vendit.* ibi: *ea enim res est, quæ emi,*
& vendi potest. Dummodo tamen talia nomi- 37
na, seu jura, credita, & hujusmodi sint certa, ac liquida, & liti nondum subjecta, nam incerta, illiquida, aut litigiosa vendi & emi non possunt; *l. Lite pendente 2. l. Quicunque 3. l. Censemus 4. Cod. de Litigiosis, & tot. tit. de rebus litigiosis.*

Officia publica temporalia, ut Præfecti, Can- 38
cellarii, Consiliarii, Judicis, Scribæ, Tabellionis, & hujusmodi, spectando leges positivas humanas vendi, & emi non possunt. Ita clare patet *ex Novella 8. cap. 7. l. Nemo, Cod. Quæ res vendi non possunt, l. 14. Cod. de re militari*, & ratio est, quia hujusmodi venditio, & emptio solet esse Reipublicæ perniciosissima, cum sic ad officia applicentur non qui idonei, & digni, sed ditiores plus offerentes, quamvis aliunde inepti, & incapaces existant, qui una semel, quod officium per pecuniam sunt adepti, omnibus modis per fas, & nefas student pretium expensum recuperare, quotidie justitiam sui Officii violantes: sic docent Joannes Medina, Adrianus, & alii apud Card. de Lugo *tom. 2. disp. 34. sect. 3. num. 24. verb.*
secunda sententia. Supradictis tamen legibus po- 39
sitivis non obstantibus, ubi legitima introducta est consuetudo, valide ac licite talia Officia publica temporalia vendi possunt, dummodo ut licite vendantur, serventur quædam conditiones mox assignandæ. Ita D. Thomas *in Epi-*

Epistola ad Ducissam Brabantiæ opuscul. 21. a
qua de hoc dubio interrogatus fuerat, *Covarr.*
in Manuali cap. 25. *num.* 7. La Croix *lib.* 3.
part. 2. *num.* 991. Azorius *part.* 3. *lib.* 8. *cap.*
7. Castropalao *de justitia commut. disp.* 5. *punct.*
18. *n.* 13. Thomas Sanchez *l.* 2. *consil. c.* 1.
dub. 37. Vasquez *opusc. de benefic. cap.* 2. §. 3.
dubit. 14. Turrianus *disp.* 23. *dub.* 2. Diana
tom. 2. *tract.* 5. *Miscell. resolut.* 108. Cajeta-
nus, Silvester, Armilla, Rosella, Navarra, Pa-
ludan, Salonius, Aragonius, Sotus, Tanne-
rus, Silvius, Rebellus, Filliucius, & fere com-
munis aliorum, & ratio est, quia contra le-
ges positivas humanas valida, & licita est con-
suetudo legitime introducta; *cap. Cum tanto*
11. *de consuetudine*.

42 Conditiones autem, quas, ut talis venditio
licite fiat, assignant prædicti Doctores, sunt
sequentes. Prima, ut sit auctoritas in venden-
te. Secunda, ut vendantur digno. Tertia, ut
non vendantur pretio adeo excessivo, ut neces-
se sit emptorem officio abuti, ut pretium solu-
tum sibi compenset. Quarta, ut id fiat ob Rei-
publicæ necessitatem, cui aliter consuli bene
non possit. Quintam addit Vasquez, ut hi Of-
ficiales suis temporibus examinentur, & visi-
tentur, ut constet an recte sua officia exerceant;
denique addunt aliqui Officium Judicis nunquam
posse licite vendi, ut cum Soto, & aliis fate-
tur idem Vasquez, & idem cum aliis, quos af-
41 fert, sentire videtur Sanchez *loc. cit. n.* 6. Non
desunt tamen magni nominis Doctores, qui su-
stinent non solum Principes supremos posse va-
lide, & licite servatis supradictis conditionibus
talia officia temporalia vendere, sed etiam va-
lide & licite posse id facere alios inferiores de
licentia Principis expressa, vel tacita, quæ ta-
cita facultas præsumitur in multis casibus quos
enumerat Sanchez *d. c.* 1. *dub.* 38. *a n.* 10. Unde
circa hoc standum est legitimæ cujusque Re-
gni, & Provinciæ introductæ consuetudini; *arg.*
cit. cap. Cum tanto XI. de consuetudine. Dum-
modo tamen per abusum vendendi talia officia
personis minus idoneis, & pretio excessivo,
non sit consuetudo inductiva culparum per quo-
tidianas fraudes, & injustitias in nimium Rei-
publicæ detrimentum; talis enim consuetudo
nullibi, & nemini, quantumvis Principi supre-
mo, liceret, cum verius dicenda esset corrupte-
la; *cit. cap. Cum tanto*, ibi: *Quæcumque consue-*
tudine, quæ dicenda est verius in hac parte cor-
43 *ruptela*. Emptio & venditio fieri nequit de re-
bus mere spiritualibus, aut spiritualibus anne-
xis; quia talis venditio esset Simoniaca *ex cap.*
Altare 14. *& cap. Si quis* 15. *caus.* 1. *quæst.* 3.
Idem est de rebus sacris, seu Sacratis qua ta-
libus. Concordat Jus civile *l. Sed Celsus* 6. *l.*
Hanc legem 22. *l. Litteras* 51. *de contrahend. Empt.*
juncta *l. Sancimus*, C. *de Sacrosanctis Ecclesiis*,
& clarius patet verb. *Simonia*. Item emptio,
& venditio fieri nequit de rebus litigiosis; cla- 43
re patet *ex toto titulo de rebus litigiosis*, & *l.*
Pendente 2. *l. Quicumque* 3. *& l. Censemus* 4.
Cod. de litigiosis. Homo liber vendi, & emi non 44
potest; *l. Si emptione* §. *omnium rerum*, *ff. de*
contrahend. emption. §. 1. *Instit. de inutil. stipul.*
nisi tamen major 25. annis consentiat; §. 4. *In-*
stit. de Jure personar. vel nisi sit filius qui a Pa- 45
tre in summa paupertate victus causa venda-
tur, quia *in tit.* 2. *Cod. de Patribus qui filios*
distraxerunt, conceditur Patri, *quod propter ni-*
miam paupertatem egestatemque victus causa fi-
lium, filiamque vendere possit. Quod ipsum et-
iam de Jure naturali licitum videtur, prout re-
cte advertunt Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.*
14. *n.* 4. Tiraquell. *lib.* 1. *de Retract.* §. 26.
n. 17. & alii passim. Et ratio est, quia pro-
les post Deum maxime obligatæ existunt Patri,
unde naturæ omnino conveniens reputatur, ut
proles ad conservandam vitam Patris, liberta-
te privari se sinat. Item nequit a Domino ven- 46
di servus, ut cum bestiis pugnet; *l. Circumci-*
dere, *ff. ad l. Cornel. de Sicariis*; *l. Domini*,
ff. de contrahend. emption. l. Junia, *ff. de ma-*
numissionibus. Arma, Equi, lignamina, funes, 47
& alia hujusmodi nequeunt vendi, & deferri
ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani no-
minis hostes, & id facientes quicumque sunt,
incurrunt Excommunicationem in Bulla Cœ-
næ Domini, ut expresse habetur in ipsa §. 7.

Ordinarie loquendo nemo invitus cogi po- 48
test ad vendendam rem propriam, vel emen-
dam alienam; *l. Invitum* 11. *Cod. de contra-*
hend. emption. l. Nec emere 16. *Cod. de Jure*
deliberandi, & communis Doctorum. Excipiun-
tur tamen aliqui casus, in quibus potest quis
cogi a legitimo Superiore ad vendendam rem
propriam justo pretio. Primus casus est ob 49
publicam necessitatem, vel inopiam V. G.
frumenti, aliorumque victualium ad quotidia-
num usum, tunc enim cogi possunt Cives a
Magistratu ad vendendum justo pretio, *arg.*
l. 1. §. *Cura carnis*, *ff. de offic. Præf. Urbis*,
l. Civitatum 2. *Cod. Ut nemini liceat*, *l.* 14.
& 18. *Cod. de operibus publicis*. Et in tali 50
casu publicæ necessitatis cogi possunt ad ta-
lem venditionem etiam Clerici, non quidem
a Judice Laico, sed a proprio suo Ecclesia-
stico; *Sacra Congregat. Immunitatis in Nea-*
politana 10. *Novembris* 1649. *In Casalensi* 12.

Februarii 1695. *in Neocastren.* 1. *Decembris*
51 1696. Secundus casus est ob bonum publicum, aut favorem Religionis, v. g. si fundus personæ privatæ necessarius sit pro constructione, vel ampliatione Civitatis, Arcis, Viæ publicæ, Principis Palatii, Templi, Monasterii, Collegii, Hospitalis, & hujusmodi; *arg. l. Si locus* §. *Cum via ff. Quemadmodum servitus amittatur*, *l. Si quis Sepulcrum* 12. *de Religiosis*, *& sumptibus Funerum*, & sic communis
52 Doctorum. Tertius casus est, si duo communem servum habeant, quorum alter velit eum manumittere, cogitur enim alter partem suam vendere, libertatis favore, si adsit, qui redimere velit; *l.* 2. *Cod. de communi servo manu-*
53 *mittendo*. Quartus casus est, quando Dominus nimis severe, ac inhumane tractat servum suum, tunc enim cogi potest eum vendere; §. 2. *Institut. de his qui sunt sui, vel alieni juris*.

54 Dantur etiam aliqui casus, in quibus potest quis cogi ad emendum, maxime quando id exigit bonum commune Reipublicæ: sic possunt cives cogi ad coemendum frumentum, & alia vitæ necessaria ob evitandam communem inopiam. Item possunt sic cogi Cives dum timetur obsidio Civitatis. Item possunt subditi cogi ad emenda instrumenta sicut, & alias res, sine quibus nequeunt satisfacere Officio, Obedientiæ, vel obligationi sibi incumbenti; *Ita Doctores communiter*.

Additiones ex aliena manu.

55 Contractus emptionis perficitur ex mutuo consensu de tanto pretio pro tali merce, ut *ait Auctor num.* 2. Quid autem si Contrahentes, dum hunc præstiterunt consensum, reservaverint aliqua pacta postea concordanda? Num perfectus nihilominus dici queat contra-
56 ctus. Affirma, & quidem etiamsi ipsi Contrahentes discordaverint postea circa pacta illa, quæ utpote respicientia accidentalia ipsius contractus, nequeunt obesse ipsius perfectioni re-
57 sultanti ex præfato consensu. Discordia vero illa Contrahentium arbitrio boni viri dirimenda est, ut respondit *Rota in Colonien. venditionis* 12. *Junii* 1750. §. 7. *coram clar. mem. Caprar.*
58 In Foro, ut inquit & *Auctor num.* 18. non succurritur venditori læso, nisi læsio sit ultra dimidium justi pretii, idque ex allegata ab ipso *leg.* 2. *Cod. de Rescindend. vendit.* Ceterum, si dicendum quod recipienda res est, nescitur quomodo ex hac *leg.* 2. *Cod. de Rescindend. vendit.* regula hæc excerpta sit, &
in Foro obtinuerit. Continetur enim in ea 59
non Constitutio aliqua generalis, sed simplex Rescriptum Imperatorum Diocletiani, & Maximiani; Hi sane conquerenti de venditione facta cum læsione ultra dimidium justi pretii, rescripserunt vel recipiendam ab ipso esse rem venditam restituto pretio accepto, vel justum
pretium ei supplendum esse. Sed ex Rescriptis 60
efformari haud posse Regulam generalem vim habituram in aliis casibus tritissima res est, & post alios observavit Hilliger. *in suo Donell. enucleat. lib.* 1. *c.* 5. *in notat. lib. D.*

Idque eo vel maxime locum sibi vindicare debebat in specie de qua agitur, propterea quod Regula, quæ ex dicta *Leg.* 2. *Cod. de Rescindend. venditton.* efformata est, adversatur
juri naturæ, quod æqualitatem in contractibus 61
onerosis demandat.

Sed altas adeo radices in Foro præfata Re-
gula egit, ut difficulter evelli possit. Optan- 62
dum tamen esset, ut ea restringeretur intra terminos emptionis, & venditionis, de qua loquitur ipsa *Lex* 2. *Cod. de Rescindend. venditton.* nec protraheretur ad alios contractus onerosos obstante jure naturæ, quod, ut modo dictum est, & hic est repetendum, æqualitatem demandat.

Altera in Foro invaluit Regula, quod em- 63
ptio, & venditio cum enormissima læsione fa-
cta, sit nulla. Sed si dolus dans causam con- 64
tractui bonæ fidei; non item in illum incidens, reddit contractum nullum *leg.* 7. *ff. de dol. l.* 16. §. 1. *juncta l. ff. de minor. leg.* 5. §. 2. *de Auctorit. Tutor. l.* 3. §. *ultim. ff. Pro socio leg.* 1. §. 7. *ff. Quarum rerum actio non datur.* Voet. *in Commentar. ad Pandect. lib.* 4. *tit.* 3. *num.* 3. Bocer. *ad leg.* 23. *ff. de Regul. Jur. cap.* 2. *num.* 15. non est quod ex læsione enormissima contractus emptionis, & venditionis nullus esse possit, & quidem etiamsi læsio hæc enormissima dolum re ipsa contineat,
idque quia dolus hic non dat causam contra- 65
ctui, sed incidit in ipsum contractum. *Incidere vero* (recte inquit Voet *ubi supra*) *in contractum censetur, quum quis sponte quidem contrahit, sed in modo contrahendi, veluti in pretio, aut aliter, decipitur*.

Sed hoc parum est. Ex enormissima læsio- 66
ne in Foro nulli etiam declarantur Contractus stricti juris, ut transactio, quando ad Legum præscriptum nec dolus dans causam con-
tractui stricti juris, ipsum nullum reddit; *leg.* 67
36. *ff. de verb. Obligation. l. penult. Cod. de Inutil. stipulatione*.

A 2.

Articulus II.

Quoad ea quæ concernunt Emptorem.

1 Emens bona fide rem furtivam, seu alienam tenetur eam restituere Domino statim ac rescit esse suam; *l. Mater* 3. *& l. Adversus* 4. *Cod. de rei vindicatione*, & ratio est, quia a fure, cujus non erat talis rei furtivæ Dominium, non potuit transferri in emptorem; juxta *regulam* 79. *Juris in* 6. ibi: *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi compe-*
2 *tere dignoscitur*. Et sic communior Doctorum. Nec talis emens bona fide rem furtivam restituendo eam Domino, potest ab ipso repetere expensum pro ea; textu expresso *in leg. Mater* 3. *Cod. de rei vindicatione*, ibi: *Rem tuam a possessore etiam non oblato pretio vindicare poteris*, peccaret enim graviter si nollet eam rem restituere, nisi a Domino sibi refunderetur pretium pro tali re bona fide solutum; *l. Incivilem* 2. *Cod. de furtis*, ibi: *Incivilem rem* (hoc est, ut explicat Glossa, juri, ac rationi contrariam) *desideratis, ut agnitas res furtivas non prius reddatis quam pretium solutum fuerit a Domino. Curate igitur cautius negotiari, ne non tantum in damna hujusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis. Et sic tenet communis Doctorum* cum S. Raymundo, qui *lib.* 2. *Summæ tit.* 6. *de furtis* §. 7. sic præcise habet: *Si quis emit rem furtivam ignoranter, & bona fide, & in foro publico, & publice, numquid potest saltem pretium quod numeravit petere a Domino, cum deprehendit rem esse furtivam; vel numquid poterit retinere rem donec pretium sit ei solutum? Respondeo non*.
3 Immo non tantum rem ipsam furtivam, sed & omnes ejusdem rei fructus adhuc extantes, & quos collegit, & consumpsit a tempore cognitæ rei furtivæ, & eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur emptor in utroque foro restituere Domino. Sic communiter Doctores, & habetur clare ex variis Legibus, & signanter *ex l. Certum est* 22. *Cod. de rei vindicatione*, ibi; *Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare, bonæ fidei vero extantes; leg. Senatus consultum* 1. *Cod. de petitione hereditatis*, ibi: *Fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi sunt, nisi ex his locupletiores extiterint*; & concordat *l. Si rem* 22. *ff. de petition. hereditat. l. Utrum* 23. *ff. eod. tit.*
4 Emens bona fide rem furtivam, si durante bona fide eam consumpsit, vel vendidit, vel donavit, non tenetur ad restitutionem; *Communis* cum D. Thoma 2. 2. *q.* 100. *artic.* 6. S. Raymund. *in Summ. lib.* 2. *tit.* 6. §. 7. ubi sic habet: *Bonæ fidei emptor, si durante bona fide ipsius, periit, restituere non tenetur. Idem credo si alienavit durante similiter bona fide*, & habetur clare *ex l. Qui vas* 48. §. *final. ff. de furtis*, ibi: *Quod enim ex re furtiva redigitur, furtivum non esse, nemini dubium est; nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtivæ, non est furtivus*. Et *Institut. lib.* 4. *tit.* 17. *de Officio Judicis*, sic expresse dicitur: *Si vero bonæ fidei possessor fuerit, non habetur ratio neque consumptorum, neque non perceptorum*. Si 5
vero emens plus pretii recepisset in venditione quam in emptione rei furtivæ, teneretur id plus, in quo factus esset ditior, restituere Domino comparenti; *l. Utrum* 23. *ff. de petitione hereditatis, & Communis Doctorum*. Emens 6
bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi, si prævideat non esse reddendam Domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere Domino; Sic Molina *disp.* 722. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 3. *num.* 24. Covarruv. *in Regul. Peccatum, part.* 3. *num.* 3. Castropalao *de justitia commutat. disputat.* 1. *punct.* 9. *num.* 7. La Croix *lib.* 4. *part.* 2. *num.* 100. Cajetan. Medina, Sotus, Armilla, Ledesma, Major cum communiori, & probabiliori aliorum, teste Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 17. *a num.* 105. ubi solide defendit hanc opinionem, sicuti facit Molina *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* solvendo rationes adversariorum, aliique apud ipsos videndi *loc. cit.* Revera tamen est etiam probabile, quod talis 7
emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum; Ita Navarr. *in Manuali cap.* 17. *n.* 9. Silvester *verb. Restitutio* 3. *quæst.* 6. Sayrus, Angelus, Aleusis, Beja, Petr. Navarr. Vasquez, Turrian. Dicastill. aliisque plurimis citatis Lessius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 3. Lugo *tom.* 1. *de justit. disp.* 17. *sect.* 2. Diana *part.* 1. *de contractib. resolut.* 69. Haunold. *tom.* 3. *num.* 260. Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *num.* 40. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *a num.* 121. ubi solide defendit hanc opinionem solvendo rationes adversariorum; Vide *ibi*.

Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat 8
ejus rei Dominium, per textum *in l.* 1. *& penult. Cod. Si quis alteri, & l. Si ex ea pecunia* 6. *Cod. de rei vindicat.* tamen, non obstante rei emptæ Dominio obligatur ad resarciendum omne damnum, ac lucrum cessans tum

tum illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam Venditori, casu quo ab ipso pecunia evincatur; D. Thomas 2. 2. *qu.* 78. *art.* 3. Molina *disp.* 127. *conclus.* 1. Covarruv. *Variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 6. Layman *lib.* 3. *tract.* 4.
9 *cap.* 17. §. 3. *num.* 22. & alii passim. Venditor autem non acquirit dominium talis pecuniæ furtivæ, sed eam debet comparenti Domino restituere, si adhuc in specie extet; Non tenetur vero restituere, si eam jam consumpsit, vel cum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat: textu expresso *in l. Si alieni* 78. *ff. de solutionibus*, ibi: *Si alieni nummi, inscio, vel invito Domino, soluti fuerint, manent ejus, cujus fuerint: Si mixti essent, itaut discerni non possent, ejus fieri, qui accepit*; Sic Glossa *ibid.* & cum mul-
10 tis Layman *loc. cit. num.* 13. (*a*) Emens rem alienam modico pretio, ut eam restituat proprio Domino, qui eamdem rem non erat alias reacquisiturus non nisi majoribus expensis, potest ab ipso Domino repetere pretium solutum, & ipse Dominus tenetur in utroque foro ipsum refundere, quia talis emptor utiliter gessit negotium Domini, ob quod Dominus recompensare tenetur quidquid utiliter in rem eius alter impenderit; *l.* 2. *ff. de negotiis gestis*; *Et sic communis Doctorum: arg. cap. Rapina* 5. *caus.* 14. *quæst.* 6. ibi: *Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui ablata est, reddatur.*

11 Emens communi pretio agrum, in quo scit esse thesaurum, vel similia alia pretiosa, licite emit, & nihil tenetur restituere venditori ignoranti, quia thesaurus ille omnino ignotus, & soli emptori cognitus, revera in communi æstimatione non auget pretium agri, adeoque pretium commune, & vulgare est justum, & licitum; & hoc ipsum innuit Christus recte factum esse *Matthæi* 13. ibi: *Simile est Regnum Cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum*, & colligitur *ex l. A Tutore, ff. de rei vindic.* sic tenet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 5. Sotus *lib.* 6. *de just. qu.* 3. *art.* 3. Navarr. *in Manual. cap.* 17. *num.* 175. Molina *disp.* 56. Lessius *lib.* 2. *c.* 5. *dub.* 15. *num.* 62. Layman *loc. cit. cap.* 5. *n.* 23. Lugo *disp.* 6. *num.* 128. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 72. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 1. *num.* 175. & *cap.* 5. *n.* 70. Bonacina *de restitut. d.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 6. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 942. Card. de Luca *de emptione disc.* 44. *per totum*, ubi affert decisionem Rotæ, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 194. & alii passim contra Vasquez, Turr. & alios paucos cum Diana *part.* 9. *tract.* 5. *resolut.* 17. Sic emens communi pretio 12
rem mobilem, v. g. piscem, in quo reperiatur gemma, vel capsam ferro, vel plumbo plenam, in qua reperiatur aurum, vel aliud quidpiam pretiosum penitus ignotum etiam venditori, non tenetur ad ullam restitutionem venditori, quia invenit in re sua, venditor enim non fuit Dominus illius auri, seu alterius rei pretiosæ, cum ignoravit omnino ibi talia esse, adeoque nullum habet jus ad aliquid repetendum ab emptore, qui tale aurum, seu gemmam, aliamque rem pretiosam acquirit sibi titulo inventionis in re sua, & non titulo puræ emptionis; Ita Sporer *loc. cit. n.* 179. aliique *citati*. Emens rem, sua, & 13
communi æstimatione, vilem, si post emptionem cognoscat esse pretiosam, non tenetur aliquid restituere venditori; quia res tanti valet, quanti æstimatur communiter, adeoque si rem emit pretio communiter justo æstimato, juste, & licite tali pretio emit. Hinc si quis aliquod vas, vel quid simile communiter putatum esse ex vili metallo, & postea reperiat esse ex auro, vel argento, nihil tenetur restituere venditori, quia revera tanti emit, quanti tunc valebat secundum communem æstimationem, a qua desumitur justum pretium naturale, & vulgare rerum; *Communis*. Secus autem esset, si emptor ante em- 14
ptionem cognovisset pretiositatem rei penitus incognitam venditori simplici, & ignaro: tunc enim

Nota Romani Theologi.

(*a*) Sive pecunia illa consumpta fuerit, sive propriis nummis commixta, sive extet, sive non extet, ad obligationem tenetur; Dominus enim, a quo pecunia illa fuit ablata, dominium rei suæ nequaquam perdidit, eo quod ipsi ablata fuerit; unde semper illi est restituenda, si extet apud se: Ratio enim exigit, ut si injuste alteri damnum intulit, æquale ipse subeat damnum, etiamsi nullum ex re aliena habuerit emolumentum; ut colligitur ex D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. & videatur etiam Antoine *Tom.* 1. *de Just. & jur. cap.* 3. *quæst.* 18. Insuper videatur dict. Antoine *cap.* 5. *quæst.* 7.

enim teneretur emptor manifestare ignaro venditori pretiositatem rei. Hinc si venditor ignarus vendat gemmam pretiosam putans esse falsam, vas argenteum putans esse stamneum, & hujusmodi, emptor conscius majoris perfectionis, & pretii rerum, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem, si minoris emat. Venditor enim, quamvis actu ignoret valorem rei, tamen nisi aliter exprimat, semper censetur inteodere, & velle vendere rem secundum suam pretiositatem, vel valorem justom ei
15 correspondentem. Nec talis emptor conscius majoris valoris rei, qui a venditore ignoratur, maoet tutus in conscientia per hoc quod dicat venditori se velle rem illam sine scrupulo emere, & ideo videat, an velit eam pro tali pretio dare, condonando ei, si quid amplius valeat, & venditor consentiat. Et ratio est, quia venditor in eo casu non condonat libere, & spontanee, sed ex pacto, quia emptor alias non volt emere, unde non est condonatio gratuita, sed cessio onerosa, ut emptor rem emat; sicuti mutuatarius promittit usoras, ut obtineat mutuum aliter sibi non dandum. Tum quia hoc modo excusari posset omnis emptio infra justum pretium infimum, interrogando venditorem an contentus esset tali pretio, condonaodo ei, si amplius res valeret. Immo eodem modo excusari posset usurarius interrogando mutoatarium, an vellet gratis promittere, vel condonare usuras, quæ ob mutuum non debentor, ut recte observat Lugo *disp.* 26. *sect.* 8. *num.* 137. & teneot Molina *disp.* 353. §. *Cajetanus*, Palatius, Banoes, Salonius, Ledesma, & alii, quos affert & sequitor Salas *dub.* 36. *num.* 3. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 5. *n.* 69. contra Cajetanum *verb. Emptio num.* 2. Armillam, & alios apud Salas *d. dub.* 36. *num.* 2.

16 Qui scientia privata scit brevi pretium augendum, potest licite emere pretio currenti; D. Thomas 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 8. *ad* 4. Covarruv. *in Regul. Peccatum part.* 2. §. 4. *n.* 6. Lessius *lib.* 2. *cap.* 25. *dub.* 5. Silvester *verb. Emptio q.* 15. *n.* 16. Castropalao *de justitia commutativa disp.* 5. *punct.* 15. *n.* 3. Reiffeostuel *loc. cit. n.* 197. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 938. & alii passim; & clare patet ex illo *Genesis* 41. ubi commendatur Joseph, qui pretio correnti emit copiosissimam quantitatem frumenti, ex quo sciverit certo futuram sterilitatem, & consequeoter pretium molto augendum.

17 Item si qois scientia privata sciat pretiom mercis, seo valorem monetæ esse brevi minuendum, vel mercem aliquam, seu mooetam esse prohibendam, potest mercem licite vendere pretio currenti, & expendere monetam secundum valorem præsentem, & ratio est quia valor justus est valor publice currens secundum communem existimationem, vel secundum taxationem legis, & secundum privatam cognitionem, seu existimationem unius; Unde cum in tali casu adhuc duret valor communis antiqoos, vel ex communi existimatione, vel ex taxatione legis, ex quo lex prior nondum sit revocata, licite sine ulla injustitia potest merx vendi, & moneta expendi suo pretio, & valore præsenti. Dicitor tamen notanter *scientia privata*, quia communis Doctorum com Cardinali de Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. 18
n. 140. tenet, non excusari Magistratus ipsos, qui ex industria, legis promolgationem differunt, ut interim suas merces, vel pecunias majori valore, seu pretio vendant, & respective expendant. Recte tameu addit Cardinalis de Lugo posse illos de Magistratu non aliter ac alios bona fide distrahere sua, non obstante tali notitia, quando in eadem quantitate, seclusa illa notitia, distracturi fuissent; & sic tenent alii cum Illsung. *t.* 4. *nu. d.* 2. *num.* 403.

Chirographa, & aliena credita quantomvis 19
certa, si sine molestia, difficultate, odiositate, damno emergente, vel lucro cessante exigi oequeont, possunt valide, ac licite emi minori pretio juxta qualitatem difficultatis, pericoli, damni, & hujusmodi; *Sic communis Doctorum* cum Molina *disp.* 361. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 5. *num.* 32. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dubit.* 8. *num.* 65. Haunold. *tract.* 10. *cap.* 1. *controv.* 14. *num.* 100. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 61. Sporer *loc. cit. num.* 47. Card. de Lugo *loc. cit. num.* 93. *arg. l. Minus* 204. *ff. de Regul. Jur.* Immo, ut subjungit Sporer *loc. cit.* 20
Doctores merito addont tantam posse esse difficultatem, vel incertitudinem solutionis, ut ejosmodi Chirographa, & credita aliena possint interdum dimidio valore emi, & aliquoties etiam minoris, ut habet communis sententia, & praxis; Et ratio est clara, qoia illud est justum pretiom natorale rerum, quod communi æstimatione statuitur; *l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* Commuoi autem æstimatione minoris, ac in se sint, æstimantur illa aliena credita, & Chirographa, quæ sioe difficultate, pericolo, expensis, lucro cessante, & damno emergente exigi nequeont; Et tanto minoris æstimantur, quanto majoribos subjacent periculis, difficoltatibus, expensis, & hujusmodi, adeoque &c. Chirographa & alie- 21

na credita possunt etiam licite emi minori pretio ab aliquo particulari, qui ob suam industriam, vel favorem Principis, aut officialium, vel ipsiusmet debitoris, potest illa exigere sine difficultate, periculo, aut damno, sine quibus non potest illa exigere creditor, aut alter; Sic Molina *cit. disp.* 361. *num.* 10. Lessius *loc. cit. dubit.* 9. *num.* 75. Layman *loc. cit. num.* 35. Lugo *loc. cit. num.* 94. Bonacina *disp.* 3. *de contractibus quæst.* 3. *punct.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 62. Sporer *loc. cit. n.* 48. & alii passim contra Malderum *tract.* 5. *c.* 7. *dub.* 4. Molsesium *in summ. tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 5. *num.* 116. & nonnullos alios; Et ratio nostra est, quia valor rei non debet desumi ex privata industria, favore, aut utilitate alicujus particularis, sed ex communi æstimatione, qua communiter æstimaretur, si proponeretur palam venalis; *cit. l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* Cum ergo communi æstimatione chirographa, & credita illa minoris æstimentur ratione difficultatum, & incommodorum in illis exigendis, sic etiam minoris potest illa emere talis particularis, quamvis ob suam specialem industriam, vel favorem Principis, aut Officialium, seu etiam ipsiusmet debitoris possit ipse illa exigere sine difficultate, & incommodo; hoc enim imputandum est suæ speciali fortunæ, & industriæ.

22 Immo etiam ipsimet Ministri, & Officiales, qui Principum, vel aliorum debitorum pecuniæ administrant, possunt licite chirographa, & aliena credita erga suos Principales, minori pretio emere, sicut alii, dummodo ipsi non sint causa difficilis, aut periculosæ solutionis, & fecerint quantum in se erat, ut sine difficultate creditoribus satisfieret. Non enim in tali casu debent esse deterioris conditionis, ac sint alii, cum penes ipsos non stet ejusmodi difficultates tollere; Lessius *cit. dubitat.* 9. Layman *loc. cit. num.* 39. Reiffenstuel *loc. num.* 64. Sporer *loc. cit. num.* 48. &

23 alii. Si autem ipsi, ex dolo, vel ex negligentia, aut alia culpa sint causa, quod exactio creditorum evadat difficilis, periculosa, aut onerosa, nullimode possunt illa credita minoris emere; ne ex dolo & malitia commodum reportent contra *l. si Legatarius, Cod. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*, *l. In fundo*, *ff. de rei vindicat.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*: *l. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis*: *cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, *& contumac.* ibi: *Nos attendentes*, *malitiam*, *& dolum nulli patrocinari debere*; *cap. Sedes* 15. *de rescriptis*, ibi; *Quia fraus & dolus ei patrocinari non debent*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentib.* ibi: *Cum fraus & dolus nemini debeat patrocinium impartiri*. Neque ex tali malitia 24
possunt ipsi ministri, & Officiales suggerere amico, ut emat minori pretio aliena credita erga Regem, vel Principem, & postea integra solvere emptori, diviso inter ipsos lucro illius emptionis; Molina *disp.* 313. *§. solent præterea* & alii per mox *citata jura*. Chiro- 25
grapha & aliena credita in casu quo possunt ab alio tertio minoris emi, similiter possunt minoris emi, seu redimi, vel extingui ab ipsomet debitore, dummodo ipse non sit causa minoris æstimationis, & quod solutio præfixo futuro tempore non evadat ex sua malitia, aut negligentia difficilis & periculosa, sed difficultas vel periculum aliunde originem trahat, v. g. quia ratione belli, aut corrosionis fluminum, aut hujusmodi alterius periculi timendum est, ne bona debitoris pereant, sicque ipse tempore solutionis præstandæ solvendo amplius non sit; Lugo *loc. cit. num.* 101. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 70. Burghes. *cent.* 1. *cas.* 10. Sporer *loc. cit. num.* 50. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 988. Navarr. Fagundez, Tamburin. aliique apud Sanchez *lib.* 1. *cons. c.* 7. *dub.* 18. contra Molinam, & alios. Secus tamen si ipse debitor 26
sit malitiosa, & culpabilis causa, cur solutio evadat difficilis, & periculosa. Communis Doctorum per *jura citata sub num.* 23. Unde cavendum est a similibus emptionibus, quæ pretio minori fiunt a debitoribus, vel a supradictis Ministris, & Officialibus, quia sunt valde periculosæ & suspectæ, ut recte advertunt Layman, Reiffenstuel, Sporer *locis citatis*.

Chirographa, & aliena credita certa, & li- 27
quida, pro quibus suo tempore exigendis nulla penitus occurrit difficultas, molestia, vel periculum, neque ullum lucrum cessans, aut damnum emergens, nequeunt licite emi minori pretio; Silvester *verb. Usura* 2. *quæst.* 14. Valentia *tom.* 3. *dis.* 5. *q.* 10. *part.* 2. Petrus Navarr. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 162. Haunold. *tract.* 10. *cap.* 1. *controv.* 14. *num.* 104. Layman *loc. cit. nu.* 32. Sannig *lib.* 3. *decretal. tit.* 17. *c.* 3. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 71. Sporer *loc. cit. num.* 49. Sotus, Angelus, Gabriel, Medina, Lopez, Reginald. Turrian. Rebell. aliique innumeri, quos citant, & sequuntur Lugo *loc. cit. num.* 96. Molina *loc. cit. disp.* 961. & Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 8. contra Abbat. Navarr. Cajetanum, Tolet. Bellarmin. Ac-
mil-

nillam, & alios, quos afferunt Lugo *loc. cit. num.* 95. Lessius *loc. cit. dub.* 8. & Layman *loc. cit. num.* 32. Et ratio nostra est, quia ut fatentur etiam adversarii, ad hoc ut sit justa & licita emptio, & venditio, debet servari æqualiter inter pretium, & mercem, seu rem quæ emitur, & venditur; *arg. l. Si servum* 33. *ff. ad leg. Aquiliam*, & *l. Pretia rerum* 63. *ff. ad leg. Falcid.* atqui si creditum certum & liquidum v. g. 100. aureorum, pro quo exigendo nulla penitus est difficultas, aut periculum, seu damnum &c. emitur minori periculo v. g. 90. aureis, non servatur æqualitas; ergo &c. Major admittitur ab ipsismet adversariis, & minor clare ostenditur, quia creditum certum, & liquidum 100. aureorum, pro quo exigendo nulla penitus est difficultas, aut periculum, seu damnum &c. in se revera valet 100. aureis, unde ut servetur æqualitas inter pretium, & mercem non potest pro eo dari minus 100. aureorum, aliter minueretur ejus valor propter solam dilationem temporis, quod non est dicendum, ne videatur admitti pro licita usura, ratione dilationis solvendi, seu numerandi pecuniam contra expresse damnatam ab Innocentio XI. propositionem in ordine 41. ibi: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & in eo titulo ab usura excusari.*

28 Non licet sine justo titulo ob solam anticipatam solutionem infra pretium infimum emere; *arg. cap. Consuluit* 10. *de usuris*. Non enim minus intervenit usura palliata in emendo viliori pretio ob anticipatam solutionem, quam in vendendo majori pretio ob dilatam solutionem; Sic Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 7. ubi sic expresse dicitur; *Si quis emptor velit emere rem vilius, quam sit justum pretium eo quod pecuniam ante solvit, quam possit res tradi, est peccatum usuræ, quia etiam ista anticipatio solutionis pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium est quod diminuitur de justo pretio rei emptæ.*

Dicitur autem notanter *sine justo titulo*; quia 29 potest emptor minoris emere mercem, si adsit justus titulus, utpote si adsit periculum non nisi cum difficultate, & molestia, seu incommodo habendi mercem emptam statuto tempore, si emptori propter expectationem mercis emptæ lucrum cesset, aut damnum emergat, & hujusmodi.

Minori pretio quam valeat potest res emi 30 ob varias causas. Primo quando emptor emit in gratiam venditoris, & ratione ipsius cessat emptori lucrum, vel damnum emergit; *cap. Precariæ* 4. §. 3. *caus.* 10. *qu.* 2. *l. Hoc jure* 19. §. 1. *ff. de donat. l.* 2. §. *fin. l.* 4. *ff. Eo quod certo loco*. Secundo ratione multitudinis mer- 31 cium; *Communis*. Tertio ratione multitudinis 32 cium simul emptarum; *Communis*. Quarto ra- 33 tione paucitatis emptarum; *Communis*. Quin- 34 to ratione inopiæ, vel paucitatis pecuniæ; *Communis*. Sexto ratione modi vendendi, ut 35 cum venditor rem sponte, & ultronee offert, & enixe erogat ad emendum; merces enim ultroneæ vilescunt pro tertia parte pretii, cum id arguat paucitatem emptorum, & modicam mercis necessitatem, vel utilitatem; Lugo *disp.* 26. *sect.* 4. *num.* 45. Lessius *lib.* 2. *c.* 22. *dub.* 4. *num.* 38. Cajetanus, & alii passim. Immo easdem ultroneas merces vilescere usque ad dimidium docent Rebell. Megala, Bartholomæus a S. Fausto apud Dian. *part.* 1. *tract.* 8. *resolut.* 53. & 78. (*a*) Septimo quando res 36 venduntur sub hasta, seu foro scrutatorio sine ulla fraude, tunc enim possunt etiam emi infra dimidium ejus pretii, quo emerentur ex officina; Ita Molina, Bonacina, aliisque citatis Layman *loc. cit. num.* 10. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 12. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 935. Sporer *loc. cit. num.* 23. Dicitur notanter *sine ulla fraude*, quia si interveniat dolus, vel fraus, ut si inter se conveniant emptores de certo pretio, ultra quod non ascendatur, justitia læditur, & defectus pretii restituendus est juxta fraudem, & damnum Domino causatum, quia ex dolo, & malitia nemo commodum reportare debet; *Sic Doctores communiter* per Jura allata *sub n.* 23.

De-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Caute procedat hic Confessarius, ne sententiæ Rebell. Megalæ, & Bartholomei a S. Fausto plus æquo indulgeat; Advertat ulterius, quod etiamsi pateat effatum illud, quod nempe: *merces ultroneæ vilescunt*, non licet tamen vilius emere res pauperum, quas ipsi necessitate compulsi venales proponunt, eo solum prætextu, quod offeruntur venales; immo ob necessitatem præcise, qua proximus rem suam vendere cogitur, pretium imminuere injustum est, ut opportune docet Antoine *Tract. de Contr. c.* 5. *quæst.* 5. *resp.* 3. *n.* 1.

37 Deputatus ad aliquam rem emendam certo & determinato pretio, si pretium solummodo determinatur, ne excedatur, non potest sibi retinere aliquid, si minoris emit; *Certa ac com-*
38 *munis*. Potest tamen sibi retinere, si Dominus ita determinavit pretium, ut nihil aliud desideret, quam ipsam rem emendam pro tali pretio, relicto emptori, si quid minus expenderit in ipsa re emenda; *Iterum certa & com-*
39 *munis*. Regulariter vero loquendo quando aliter non constat de voluntate Domini, deputatus ad emendam rem determinato pretio v. g. pro decem, si ei contingat emere pro octo, non potest tuta conscientia sibi retinere illa duo, quia eo ipso quod annuit emere alteri, ejusque nomine, & commodo tacite promisit per moralem diligentiam utiliter rem alterius gerere, & emere quanti minoris poterit, perinde ac si famulus ejus esset, vel mercede conductus, adeoque nihil sibi acquirere poterit. Castropalao *de Justitia commutat. disp.* 5. *punct.* 16. Navarr. *in Manual. cap.* 23. *n.* 97. Molina *disp.* 363. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 19. Silvester *verb. Emptio qu.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 433. Sporer *loc. citat. num.* 37. & alii passim. Unde de similibus deputatis, seu mandatariis ad emendum sic dicit Cicero *in Oratione pro Sexto Roscio: Ergo idcirco hæc culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam, & fidem. Nam neque mandat quisquam, nisi amico, neque credit, nisi ei, quem fidelem putat; Perditissimi est igitur hominis, simul amicitiam dissolvere, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset.*

40 Deputatus autem ad emendam aliquam rem, si ultra intentum Domini specialem, & extraordinariam diligentiam, industriam, & laborem adhibuit pro emendo minori pretio, ut si rogatus emere in hoc loco citra suum speciale incommodum se transferat cum suo speciali incommodo & dispendio ad alium locum distantem, & ibi rem commissam emat longe minori pretio, quam Dominus intenderat, vel sperabat, tunc poterit aliquam partem pretii incommodo, & industriæ suæ proportionatam sibi retinere; *Sic communis Doctorum*; Talis enim deputatus in emendo alteri tenetur solummodo ordinariam, & moralem diligentiam adhibere; dicta autem adhibita diligentia est extraordinaria; & qui utitur tali extraordinaria diligentia non intendit Domino, sed sibi
41 negotiari. Sic etiam potest deputatus ad emendam aliquam rem V. G. Sartor deputatus ad emendum pannum, serica, & hujusmodi pro vestimentis conficiendis, potest sibi retinere id quo minus emit, si Mercator, vel venditor in solam sui gratiam partem aliquam pretii justi remisit; quod evenit, quando Mercator dicit Sartori, quia tu frequentas continue meam officinam, emptores sæpe sæpius ad me adducis, & ad hoc ut majores deinceps adducas, de pretio justo a Domino solvendo V. G. de decem argenteis remitto, & dono tibi unum pro singula ulna; Tunc enim juste retinere potest, quia in tali casu Mercator vere de suo remittit, & donat. Dummodo tamen, ut recte advertunt passim Doctores, duo concurrant. Primo, ut Sartor prius 42
adhibeat diligentiam moralem ad emendum pannum, serica, & hujusmodi ab hoc, vel alio Mercatore, quantum potest minori pretio, & vere instet, & urgeat sufficienter venditorem pro minuendo pretio, & non dissimulet, & facile conveniat in pretio spe illius lucri, & præmii sibi a venditore tradendi; alioquin dolum contra dominum sine dubio committet, & restituere debebit. Secundo, ut mercator vere & sine fallacia pannum illum, serica, & hujusmodi, justo pretio, scilicet pro decem vendere consuescat, & ita vendant & alii; adeoque argenteus ille unus Sartori remissus, & donatus vere sit de justo pretio panni, & hujusmodi, nam alioquin mercator non de suo sed de alieno dabit Sartori, cum damno Domini, & ambo simul furtum palliabunt cum onere restitutionis; Unde quia ista plena sunt scopulis, atque scrupulis, antequam fiant, sunt dissuadenda; postquam vero facta sunt, quomodo contigerint, sunt diligenter, & serio examinanda.

Emens frumenta tempore messis, quo minus valent, ut servet vendenda ad tempus quo 43
magis valere solent, si non faciat animo inducendi caritatem, & postea vendat intra limites justi pretii, nullimode est culpandus. Sic communis cum S. Antonio 2. *part. summa Theologiæ tit.* 2. *cap.* 23. §. 16. ubi sic expresse habet. *De ementibus tempore messium blada, & tempore vindemiarum vinum, & alios fructus, ut postea carius vendant in futurum ... si .... propter privatum commodum, tunc fit tripliciter .... secundo fieri potest secundum justitiam commutativam, ut faciunt mercatores, & licite possunt pro opera sua recipere lucrum ut sustententur, dummodo non intendant caristiam inducere.* Ipse enim utitur jure suo, nec alios impedit quo minus etiam emant si velint, & differant venditionem ad tempus quo magis blada, & hujusmodi valere solent; & ita fecit *Joseph Genes.* 41. Dicitur notanter, si non 44

fa-

faciat animo inducendi caritatem, quia si unus, aut pauci coemunt omnia frumenta, & hujusmodi, ut postea illa vendant ad suum libitum eo pretio, quo voluerint, injustissime agunt, & monopolium committunt; *leg. unic. C. de Monopoliis*: Et tamquam perniciosi Reipublicæ legibus, & pœnis coerceri debent, cogendo ipsos in annonæ caritate frumenta, & hujusmodi, minori, justo tamen pretio, divendere; *l. Annonam, ff. de extraordinariis criminibus;* Unde merito *in cit. l. unic. Cod. de Monopoliis* inhibetur sub pœna proscriptionis omnium bonorum, & exilii perpetui, ne mercatores inter se conveniant de non emendis, aut vendendis mercibus, nisi constituto ab ipso pretio.

45 Tales enim monopolæ nedum peccant graviter contra caritatem, sed probabilius etiam contra justitiam cum onere restitutionis, quia quando sic conveniunt monopolæ, & coemunt omnia frumenta v. g. in Urbem invecta, sicque privant alios emendi facultate, ut ipsimet carius pro suo libito postea vendant, violentiam, adeoque injuriam faciunt communitati, seu Reipublicæ. Sic Angelus, Silvester, Navar. uterque, aliique cum Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 17. num. 41.* Sporer *loc. cit. num. 103.* La Croix *loc. cit. num. 496.* Henno *tom. 2. tract. 2. disp. 7. quæst. 3. conclus. 4.* & alii contra Molinam, Turrian. Bonacinam, & Filliuc. Less. Tamburin. & alios volentes non esse contra justitiam.

Additiones ex aliena manu.

46 De his, qui emere possunt, vel non possunt, neutiquam agit Auctor hoc in articulo, quamvis agere debuisset. Regula tamen juris est, quod emere possunt quilibet non prohibiti. Videndum igitur Ecquinam emere prohibeantur.

47 Tutor in auctione publica Pupilli rem emere potest *leg. 5. Cod. de Contrahend. Emption.*
48 uti & a Contutore, si bona fide negotium geratur *leg. 5. §. 2. ff. de Auctoritat. Tutor.*
49 non vero clam, nec per interpositam Personam, nec mala fide; quibus tamen in casibus si Pupillus Major factus emptionem compro-
50 baverit, ea valeret *dict. leg. 5. §. 2. 3. & 4. ff. de Auctoritat. Tutor.*

51 Quæ de Tutoribus cauta, ea quoque in Curatoribus, Procuratoribus, Exequutoribus Testamentariis, aliisque similibus, qui aliena gerunt negotia, procedere debent *leg. 34. §. ultim. ff. de Contrahend. Emption.*

52 Æconomis in universum vetita est Emptio rerum ad Ecclesiam pertinentium. *Authen. Quibuscumque Cod. de Sacrosanct. Eccles.* At 53
uxoribus, idem in his, quod in Tutoribus, servari monet *Groenevvegen ad l. 5. in fine Cod. de Contrahend. Empt.*

Milites emere prohibeutur Prædia ea in Pro- 54
vincia, in quam militant, exceptis Paternis a Fisco distractis. *L. 9. ff. de Re militar.*

Magistratibus, tum eorum Domesticis, ac 55
Ministris per se, vel interpositam Personam, sive palam, sive clam in Provincia illa, cui præsunt, interdictum est emere. Idque quia 56
emptio per Ipsos facta non tam a libera Venditorum voluntate profecta, quam metu potentiæ & auctoritatis extorta crederetur, & magis ereptio, quam emptio esse; in eos, qui contra fecerint constituta pœna quatrupli, tum 57
amissionis rei emptæ, si emerint ex officio, nimirum si emerint dum ipsi officio suo fun- 58
gentes eam vendiderunt, aut vendi jusserunt, atque ita ipsi simul essent emptores, ac venditores *leg. 46. ff. de Contrahend. Emption.* Excipe tamen & hic Prædia Paterna, uti & 59
res ad victum, & amictum pertinentes *leg. 62. ff. de Contrahend. Emption. leg. Unic. Cod. de Contract. Judic.*

Nemo emere Domum potest eum in finem, 60
ut destruat, constituta dupli Fisco inferendi pœna, ita tamen, ut Venditor Emptori solventi Fisco duplum, acceptum pretium reddere teneatur: *Leg. 52. ff. de Contrahend. Emption.* Fit hinc ut inspecto effectu, Emptor, 61
& Venditor simplo singuli mulctentur.

Hæc de his, qui emere possunt, vel non possunt. Nunc illud dispiciendum, an Emptor propria auctoritate possessionem rei emptæ apprehendere possit, si ei permissa ipsa sit in emptionis Instrumento? Negans opinio 62
arridet & jure meritoque Doctissimo Leyser *in Meditat. ad Pandect. special. 207. §. 3. & dub. sequent.* Permissio enim apprehensionis possessionis in Instrumento facta, secundum leges, 63
quibus contrahentes semper se conformasse cen- 64
sentur, de legitima apprehensionis possessione, quæ fit voluntate Venditoris, aut Judicis causa cognita consentientis, explicanda est. Idque verum adeo est, ut si alia fuerit Contrahentium mens, atque sic privatam vim indulgere 65
voluerint, irritum sit pactum, tanquam juri publico bonis moribus, & ordini contrarium. Confer Stryk *de Cautel. Contract. sect. 2. cap. 1. §. 36.*

A 2-

Articulus III.

Quo ad ea, quæ concernunt Venditorem.

1 Venditor ob solam dilatam solutionem, seu vendendo credito sine justo titulo, nequit rem vendere plus justo pretio, idest supra pretium summum. Sic communis Doctorum textu expresso *in cap. Consuluit* 10. *de usuris*, ubi ad interrogationem: *An negotiator pœna consimili* (usuræ) *debeat condemnari, qui merces suas longe majori pretio distrabit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quam si ei incontinenti pretium persolvatur?* respondet Summus Pontifex Urbanus tertius: *Verum quia quid in his casibus tenendum sit ex Evangelio manifeste cognoscitur, in quo dicitur, date mutuum nihil inde sperantes, hujusmodi homines pro intentione lucri quam habent, cum omnis usura, & superabundantia prohibeatur in lege, judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in animarum judicio efficaciter inducendi*. Idem statuit Concilium Mediolanense primum 2. *part. tit.* 68. *de usuris*, ibi: *Ne quis rem aliquam ob dilatam solutionem carius vendat justo pretio*; & *Concilium Burdigalense tit. de usuris*, ibi: *Ne quis ob dilatam solutionis diem carius*
2 *vendat, quam justi pretii ratio ferat*. Dicitur autem notanter *sine justo titulo*, quia si in venditione credito facta, interveniat aliquis justus titulus, ver. grat. periculum, vel difficultas pretii postea recuperandi, lucrum cessans, aut damnum emergens, potest Venditor rem pluris vendere juxta proportionem incommodi, periculi, aut damni, vel hujusmodi. Sic Molina *disp.* 356. Castropalao *de justitia commutativ. disp.* 5. *punct.* 12. *n.* 6. Less. *loc. cit. num.* 21. *dub.* 6. *num.* 54. Medina *de restit. quæst.* 38. *cas.* 3. & 4. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 151. Sporer *loc. cit. num.* 31. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 7. *qu.* 4. *concl.* 1. Diana *part.* 1. *tom.* 8. *resol.* 57. La Croix *loc. cit. a num.* 943. Valentia, Sa, Moya, cum communiori, & probabiliori eorum, quibus etiam favet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 4. *ad* 2. & *opusc.* 73. *c.* 10. *arg. cap. In Civitate* 6. *de usuris*.

3 Ut autem liceat Venditori supra summum pretium vendere pluris ad creditum ratione lucri cessantis, notant passim Doctores requiri sequentes conditiones. 1. Ut Venditor, seu Mercator fuisset revera venditurus mercem alteri numerata pecunia, nisi vendidisset huic credito; quia alias si non vendidisset numerata pecunia, non habuisset jam pecuniam, qua negotiando potuisset aliquid lucrari, & sic nullum ei lucrum cessasset; Unde passim delinquunt mercatores, qui indifferenter quibusvis vendunt carius credito; etiam cum pauci, vel nulli sint, qui emissent numerata pecunia. 2. Ut propter hoc quod ad creditum vendat, non ideo habeat plures emptores, alioquin sic compensaretur damnum suum. 3. Ut revera illa pecunia statim soluta fuisset negotiaturus ante tempus, quo solvetur; aliter si mansura erat otiosa, jam non ideo cessat mercatori lucrum, quia ad creditum vendidit. 4. Ut de lucro exigendo minuatur, seu detrahatur, quod ratione expensarum, & periculorum arbitrio boni viri in ea negotiatione fuisset expensurus. 5. Ut Mercator de suo lucro cessante admoneat Emptorem, maxime cum credit, aut suspicatur, quod nollet Emptor incommodum lucri cessantis subire; unde ipso non monito, potest ei res supra summum pretium vendi ratione solius lucri cessantis in Venditore ex sola dilata solutione Emptoris; Quæ conditiones sunt attente considerandæ, & observandæ a Mercatoribus vendentibus res credito pluris ratione solius lucri cessantis.

Ratione autem periculi perdendi pretium, 4
vel ex toto, vel ex parte posse Mercatores pluris vendere ad creditum, docent cum aliis Diana *part.* 1. *tom.* 8. *resol.* 57. Less. *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 33. aliique viginti apud Moyam *tom.* 1. *tit.* 6. *quæst. ult. num.* 6. Item posse Mercato- 5
res pluris vendere ad creditum ratione difficultatum, molestiarum, & expensarum, quæ probabiliter timentur, seu solent accidere in exigendo postea pretio, docent cum communi S. Thomas *opusc.* 73. *cap.* 10. Sotus, Bannes, Prado, Moya *loc. cit. n.* 7. aliique teste Claudio la Croix *loc. cit. num.* 945. Absque ullo titulo 6
licitum est vendere pluris ad creditum solum intra fines justi pretii, idest usque ad summum pretium; & quamvis mercator easdem specifice merces soleat numerata pecunia vendere pretio medio, vel etiam infimo, potest ipsas ad creditum vendere pretio summo; Et ratio est, quia nunquam quis tenetur per se loquendo vendere infra summum pretium justum, cum venditio usque ad summum justum pretium, etiam numerata pecunia, sit justa in utroque foro, ex dictis *in articulo primo num.* 14. ergo multo magis erit justa usque ad summum justum pretium venditio ad creditum, quæ solet habere multa pericula, & incommoda adjuncta. Sic communis Doctorum teste Azorio *l.* 8. *cap.* 8. §. *In primis constat*.

Supra

7 Supra summum autem justum pretium potest res pluris vendi generaliter loquendo ob varias causas. Primo, ratione damni emergentis, si nempe Venditori ex eo quod rem suam Emptori vendat, damnum emergat, non secuturum, si eamdem servaret. *Communis*, *arg. cap. Precariæ* 4. §. 3. *caus.* 10. *quæst.* 2.
8 *juncta l. Hoc jure* 19. §. 1. *ff. de donat.* Secundo, ratione lucri cessantis. *Communis arg. cit. cap. Precariæ*, *& cap. Naviganti* 19. *de usuris*, *juncta l.* 21. §. 3. *ff. de action. empt.* dummodo tamen concurrant conditiones assignatæ
9 *sub n.* 3. Tertio, ratione penuriæ, seu raritatis mercium. *Communis*, *arg. cap. Legimus* 24. *dist.* 93. ibi: *Omne quod rarum est*, *plus appe-*
10 *titur*, *ac pretiosius est*. Quarto, ratione multitudinis Emptorum: existentibus enim, & concurrentibus multis Emptoribus, merces communiter pluris æstimantur, quæ communis æstimatio pretium justificat, *Communis*, *arg. leg.*
11 *Pretia rerum* 63. *ff. ad l. Falcidiam*. Quinto, ratione specialis ad rem affectus Venditoris, causantis eidem honestam oblectationem. *Com-*
12 *munis*. (*a*) Sexto, ratione periculi faciendi expensas in exigendo postea pretio. *Communis*.
13 Septimo, ratione periculi perdendi pretium sive ex toto, sive ex parte. *Communis*.

14 Venditor interrogatus ab Emptore de certo vitio rei vendendæ, tenetur illud ei manifestare; aliter si fraudulenter negat, vel dolosa æquivocatione celat vitium, venditio est illicita, & iniqua, & tenetur de omni damno, *arg. cap. Sedes* 15. *de rescriptis*, ibi: *Quia fraus*, *& dolus ei patrocinari non debent*, *cap. Ex tenore* 16. *eod. tit.* ibi: *Quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident.* ibi: *Cum fraus*, *& dolus nemini debeat patrocinium impartiri*; *cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, *& contum.* ibi: *Nos attendentes malitiam*, *& dolum nulli patrocinari debere*; *leg. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi. *Non debet via aperiri malitiis*, *l. Si Legatarius*, *C. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*, *l. Labeo* 3. *ff. de actionibus empti*, *& venditi*, ibi: *Si vero sciens reticuit*, *& emptorem decepit*, *omnia detrimenta*, *quæ ex ea emptione Emptor traxerit*, *præstaturum ei*. Si au- 15
tem Venditor non interrogetur de vitio rei, potest licite ipsam vendere cum vitio occulto, dummodo vendat minori pretio proportionato rei vitio, & sit res adhuc utilis emptori juxta portionem pretii. Sic D. Thomas *quodlib.* 2. *art.* 10. *in corpor.* ibi: *Si ergo vitium rei venditæ non faciat rem minus valere*, *quam pretium impositum*, *quia forte Venditor minus pretium imponit propter vitium*, *tunc non peccat tacere vitium*, *quia venditio non est injusta*; *& forte esset sibi damnosum*, *si vitium diceretur*, *quia Emptor vellet habere rem etiam minori pretio*, *quam valeret*, & sic Doctores passim. (*b*)
Nec tenetur Venditor indicare vitium rei ma- 16
nifeste patens, textu expresso *in leg. Ea quæ* 43. §. 1. *ff. de contrahend. emption.* ibi: *Si quis hominem luminibus effossis emat*, *& de sanitate stipuletur* . . . . . *de cetera parte corporis potius stipulatus videtur*, *quam de eo in quo seipse decipiebat*, & sic habet communis Doctorum cum S. Thomas 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 3. *in corp.* ubi sic expresse dicit: *Si vero vitium sit manifestum*, *puta si equus sit monoculus*; *vel cum usus rei*, *etsi non competat Venditori*, *potest tamen conveniens esse aliis*, *& si ipse propter hujusmodi vitium subtrahat quantum oportet de pretio*, *non tenetur ad manifestandum vitium rei*, *quia forte propter hujusmodi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio quam esset subtrahendum*; *unde potest licite Venditor indemnitati suæ consulere*; *vitium rei reticendo*. Tenetur tamen Ven- 17
ditor tale vitium manifeste patens indicare, si adverteret Emptorem esse tam rudem, & imperitum, ut nequidem vitium manifeste patens agnosceret, quia respectu talis vitium censere-

Notæ Romani Theologi

(*a*) Circumstantia illa de speciali venditoris affectu ad rem, assignatur etiam ut sufficiens ad carius vendendum a Reiffenstuel *Theol. Moral. pag.* 201. *num.* 192. quia venditor in gratiam emptoris se spoliat re illa, quam valde diligit, ipsique est valde utilis, & pretiosa. Eamdem pariter approbat circumstantiam Antoine *pag.* 130. *col.* 1.

(*b*) Idipsum quoque docet Antoine *Tract. de Contract. quæst.* 15. *Resp.* 3. Cum ipso tamen est observandum, quod si venditor probabiliter judicat rem illam se esse venditurum tanto pretio, quanto si careret defectu, seu vitio, tenetur ei aperire defectum, saltem post contractum, quia hoc ipso, quod rem suam venalem exponit cum occulto vitio, tenetur ex officii sui lege cavere ex parte sua, ne quis inde aliquod damnum patiatur, alias occasionem præberet inferendi proximo damnum.

feretur occultum. *Sic communis Doctorum* cum Molina *disp.* 553. *num.* 17. Layman *loc. cit.* §. 2. *n.* 14. Petro Navarr. *de restitut. cap.* 2. *dub.* 7. *n.* 54. Silvio in 2. 2. *q.* 77. *art.* 3. *conclus.* 4.

18 Venditor tenetur manifestare vitium, seu defectum rei in substantia, v. g. indicare Emptori esse auricalchum, quod credit esse verum aurum, esse vitrum, quod putat esse gemmam, & hujusmodi; aliter nedum venditio est illicita, sed etiam invalida; quia ubi est error, seu defectus in substantia, deest consensus, qui est de essentia venditionis, & emptionis, textu expresso *in l. In venditionibus, ff. de contrahend. emptione*, ibi: *In Venditionibus, & Emptionibus consensum debere intercedere palam est*, & quod talis emptio, & venditio sit invalida, & nulla, habetur clare *ex ead. cit. leg. In venditionibus*, ibi: *Si igitur ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te vendere Sempronianum putasti, quia in corpore dissensimus (seu erravimus) emptio nulla*
19 *est*. Et sic Doctores omnes. Venditor tenetur manifestare vitium etiam circa qualitatem rei, quando causat damnum, & reddit mercem inutilem ad finem ementis. Sic communis Doctorum; *arg. l. Labeo* 1. §. *Proinde, ff. de Ædilit. edicto*, ibi: *Proinde si quid tale fuerit vitii, sive morbi, quod usum ministeriumque im-*
20 *pediat, id dabit redditioni locum*. Non tenetur tamen Venditor manifestare vitium rei, si ita sit modicum, ut eo non obstante adhuc res sit æque, aut ferme æque utilis ad finem ementis. Sic Doctores communiter, *arg. cit. l. Labeo* 1. §. *Proinde, ff. de Ædilit. edicto*, ibi: *Non utique quodlibet quam levissimum efficere, ut morbosus, vitiosusve habeatur; Proinde levis febricula, aut vetus quartana, quæ tamen jam sperni potest, vel vulnusculum modicum, nullum habet in se delictum, contemni enim hæc potue-*
21 *runt*. Venditor teneretur manifestare vitium occultum etiam in quantitate, idest: si emptor putet mercem majorem in pondere, numero, & mensura, tenetur venditor ei manifestare quod sit minor, aliter manifesta committeretur fraus, & injustitia cum onere restitutionis totius damni. *Est communissima*.

22 Venditor, qui ad alliciendos frequentiores Emptores vendit merces pretio infimo, sed occulte non tradit integrum pondus, & mensuram, partem sibi reservando ad compensandum velut sibi debitum pretium, quo ab aliis Mercatoribus venduntur, peccat graviter, & tenetur restituere tum Emptoribus, quia non stat contractui, & pacto inito cum illis de tradendo integro pondere, & mensura; tum aliis Mercatoribus, qui jus habent, ut Emptores per talem fraudem a suis officinis non abstrahantur. Molina *disp.* 58. Lugo *disp.* 27. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 954. & alii pas-
sim. Possunt tamen Venditores occulte tantum 23
diminuere de pondere, numero, & mensura mercium, quantum requiritur ad complendum justum pretium in casu, quo vel pretium a Magistratu, vel a deputatis sit injuste taxatum, vel emptores inique conveniant, quod non nisi certo minus justo pretio vulgari merces emere velint; & ratio est, quia nulli fit injuria, cum uti supponitur æqualiter inter mercem, & pretium, & Mercatores possint juste suæ consulere indemnitati sine damno alterius. Molina *disp.* 353. Layman *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 15. Lugo *disp.* 26. *num.* 125. Sporer *loc. cit. num.* 75. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 182. Sotus, Tolet. Valent. Rebell. apud Tamburin. *lib.* 8. *cap.* 7. §. 11. *num.* 5. & alii pas-
sim. Venditores habentes mercem v. g. triti- 24
cum extraordinariæ bonitatis, & majoris, quam illud, quod communi, vel taxato pretio venditur, possunt licite admiscere aliquid inferioris materiæ quousque reddatur æquale tritico communi pretio ab aliis in Foro vendi solito. Res enim notabiliter, & manifeste melior alia, jure meretur majus pretium, quod cum venditores obtinere non possint, juste tali admixtione compensant; Salvo tamen semper quod exinde sit apta ad usum, & finem pro quo emitur. Molina *disp.* 353. Less. *cap.* 21. *dub.* 11. Diana *part.* 1. *tract.* 8. *resol.* 51. Layman *lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 15. Lopez *part.* 2. *instruct. cap.* 42. Sporer *loc. cit. num.* 80. & alii passim.

Venditor vini valde præstantis, seu gene- 25
rosi potest ipsi admiscere vinum vilius, ut ad commune Fori vinum accedat, & ipsum ven-
dere pretio communi. *Omnes*. Sic etiam si 26
Venditor vini nequit consequi justum ejus pretium, vel ex quo sit injuste taxatum, vel ex quo emptores ob suam iniquitatem nolint justo pretio emere, potest ipsi infundere modicam aquam ad se reddendum indemnem, dummodo nullum damnum sequatur Emptoribus, uti sequeretur si essent conservaturi illud vinum ad longum tempus, cum vinum aqua dilutum facilius acescat, & tandiu non conservetur. Lyman *loc. cit. numer.* 15. Spo-
rer *loc. cit. numer.* 81. & alii passim. Item 27
si emptores abhorreant a vino nimis meracco, vel rigido emendo, ut, nisi aqua aliquantulum temperetur, non appareat Emptoribus ejus præstantia, & justus valor, & ideo

ven-

venditor cogatur minoris justo pretio vendere, vel omnino repellatur; tunc potest Venditor aliquantulum aquæ ipsi infundere ad reddendum ipsum tenuius, & suavius, & se reddendum indemnem, dummodo Emptoribus nullum omnino sequatur damnum, & dummodo Venditor tantum minuat de pretio vini, quantum auget de admixtione aquæ. Et ratio est, quia venditor non potest vendere majorem quantitatem vini, quam habeat, ut de se patet; majorem autem quantitatem, quam habeat, venderet, si quantum auget de aqua, non minuat de pretio vini, quia vendens decem v. g. urnas, quibus una urna aquæ admixta est, is non nisi novem vini urnas vendit, unam vero aquæ, adeoque committit inæ-
28 qualitatem inter datum & acceptum. Nec valet dicere vinum valde meracem, & rigidum admixtione modicæ aquæ fieri suavius, & quandoque melius; Non valet, inquam, quia hæc ars reddendi suavius, seu melius vinum per admixtionem aquæ est notissima etiam Emptori, qui poterit ipse aquam vino admiscere, si temperari expediat unde: non est cogendus ad emendam aquam pro vino; Sic Rebellus *de contractib. lib. 9. quæst.* 19. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *n.* 15. Sporer *loc. cit. num.* 81. & alii passim cum S. Antonino 2. *p. tit.* 1. *cap.* 17. §. 4. ubi sic concludit: *Debent tamen venditores in hujusmodi casibus minus vendere, quam si esset purum, alias venderent aquam pro vino.*

29 Venditor sciens scientia privata pretium mercis brevi minuendum esse, potest licite vendere pretio currenti, nihil indicando Emptori, quia pretium currens adhuc est justum; *Communis.* Vid. *artic. antecedent. a num.* 16.
30 *ad* 18. Deputatus ad aliquam rem vendendam certo, & determinato pretio, si pretium solummodo determinatur, ne minoris vendatur, non potest sibi retinere aliquid, si majori pre-
31 tio vendat; *Communis.* Potest tamen sibi retinere, si Dominus rei ita determinavit pretium, ut nihil aliud desideret, quam tale pretium, relinquens deputato si quid majoris ob-
32 tinuerit ab emptore; *Communis.* Non possunt autem sibi aliquid retinere famuli, & famulæ, quibus a Dominis indeterminato pretio traditur res vendenda meliori modo quo possunt in utilitatem ipsorum Dominorum; *Com-*
33 *munis.* Regulariter loquendo quando aliter non constat de voluntate Domini, quilibet deputatus ad vendendam rem determinato pretio ver. gr. pro decem, si ei contingat vendere pro duodecim, non potest tuta conscientia retinere illa duo. Vid. *articul. antecedent. a nu.* 39. *ad* 41. Venditor non potest plus justo augere pretium mercis, solum ex eo quod videat 34
emptorem valde indigere illa, aut valde affici erga illam, quia indigentia illa, vel affectus non est res vendentis, nec merci intrinseca, sed est res ementis, unde injustissimum est, ob illam solam indigentiam, vel specialem ad talem rem affectum ementis, plus justo pretio exigere; Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *dub.* 4. *n.* 31. Filliuc. *tract.* 35. *nu.* 77. Sporer *loc. cit. n.* 20. & alii passim.

Venditor pro re valde rara, & peregrina, 35
probabilius non potest repetere ab Emptore quodcumque sibi arbitrarium, & excessivum pretium, sed solum illud quod peritorum arbitrio spectatis omnibus circumstantiis industriæ, raritatis, pretiositatis, pulchritudinis, periculi, laboris &c. justum censetur, quia pretia debent commensurari valori rationabili rerum; *l. Pretia rerum* 63. *ff. ad Leg. Falcidiam*; Sic Cajetan. Navar. Molina, Rebell. Less. Salas, Castropal. *D.* 5. *punct.* 3. Henno *tom.* 2. *tract.* 2. *quæst.* 6. *Peres* 7. Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. *num.* 47. Burghes. *Cent.* 2. *cas.* 58. La Croix *loc. cit. num.* 941. & alii. Est tamen pro- 36
babilis etiam contraria sententia, quod scilicet Venditor pro gemmis extraordinariis, picturis antiquis, avibus indicis, aliisque animalibus, & rebus valde raris, & peregrinis valeat licite accipere quantum vult, & potest, quia talia valde rara, & peregrina, nec legitimum, nec vulgare pretium habent, quia cum non sint necessaria usibus humanis, non veniunt in commercium, aut taxationem communem. Unde venditor potest pro ipsis repetere pretium sibi arbitrarium quantumvis excessivum; & de facto apud Japones, & alias incultas, & remotissimas nationes pro vilissima re peregrina sæpe accipitur maximum pretium; sicuti in dies videmus vendi maximo pretio res raras, & peregrinas etiam minoris momenti, quæ a remotissimis nationibus ad nos deferuntur; Sic Sotus, Medin. Ledes. Salon. Valentia, Sa, Petr. Navar. Bauny, & alii cum Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *c.* 5. *num.* 25. Cum enim in his nulla necessitas cogat emptorem, judicatur is donare excessum supra pretium vulgare.

Vendens in fraudem creditorum, quibus re 37
vendita fit incapax solvendi quod debet, peccat graviter, & tenetur quantum potest ad restitutionem, quia fraus, & dolus nemini debent patrocinium impartiri per Jura tum Civilia, tum Canonica adducta *supra num.* 14.

Et

38 Et quamvis talis fraudulenta venditio, si sit
facta ignoranti fraudem, remaneat valida; ta-
men si sit facta scienti fraudem, rescindi po-
test a creditoribus, etiam non restituto pretio
ipsi emptori; *l. Si debitor*, *l. Si a debitore*, *ff.*
39 *quæ in fraudem creditorum facta sunt*. Si autem
creditores intra annum, quo repetendi pote-
stas est, non repetant rem in suum damnum
a debitore fraudulenter venditam, tunc em-
ptor securus est in foro externo; *l. 1. & l.*
40 *Ait Prætor* 10. *ff. eod.* In foro tamen interno,
seu conscientiæ emptor sciens fraudem vendi-
toris non remanet securus, quia cum sciat ven-
ditionem fieri fraudulenter cum injusto damno
creditorum, videtur cooperari ad talem inju-
stam venditionem consentiendo, & acceptan-
do, unde ratione talis cooperationis ad frau-
dem non remanet tutus in conscientia; *arg.
cit. Juris supra num.* 14. Ita S. Antonin. *p.* 2.
tit. 1. *c.* 12. §. 18. Paludan. *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2.
art. 5. *ad finem*; Cajetan. *in opuscul. de usuris
qu.* 4. Cordub. *lib.* 1. *qq. qu.* 39. *p.* 3. *dicto* 3.
Navarr. *c.* 17. *n.* 271. Layman *loc. cit. n.* 30.
41 Sporer *loc. cit. n.* 88. & alii. Non desunt ta-
men magni nominis Doctores, qui dicunt ta-
lem emptorem remanere tutum etiam in con-
scientia; Sic Petrus Navarr. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.*
218. Molina *tom.* 2. *disp.* 328. Lessius *lib.* 2.
cap. 20. *dub.* 10. *num.* 168. quam sententiam
probabilem affirmant Layman, & Sporer *loc.
cit.* (*a*)
42 Venditor fingens Litteras de submersis navi-
bus, quæ merces advehebant, vel spargens falsum
rumorem de penuria, & caritate mercium in
aliis proximis regionibus, vel de proxima obsi-
dione Urbis, & de aliis similibus, quæ solent
pretium mercium valde augere, si ob talem frau-
dem vendat carius, quam venderet, suas mer-
ces, peccat graviter, & tenetur ad restitutio-
nem; *arg. cit. Jur. supra num.* 14. Castropal.
disp. 5. *qu.* 35. La Croix *loc. cit. num.* 955.
43 Rebell. & alii passim. Unde generaliter om-
nis venditor, qui fraude, aut mendacio indu-
cit emptorem ad emendum majori pretio,
quam empturus esset, quamvis pretium, quod
tradit, adhuc fuerit intra limites justi pretii,
ratione suæ fraudis, seu consimiliter malitiosi
mendacii, graviter peccat, & tenetur ad re-
stitutionem; *arg. toties cit. Jur. supra num.* 14.

Sic Castropalao *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* &
habetur expresse *in l. Julianus* 13. *ff. de action.
empti, & venditi*, ibi: *Si venditor dolo fece-
rit, ut rem pluris venderet . . . . . empti eum
judicio teneri, ut præstet quanto pluris servum
emisset*; Rebell. & alii. Si tamen venditor, 44
vel mercator solum dicat, aut etiam juret
mercem sibi pluris constare, se pluris vendi-
disse aliis, & hujusmodi, quamvis emptor sic
inducatur ad dandum majus pretium, quam
non daret, non obligatur ad restitutionem, si
sistat inter limites justi pretii, quia licet pec-
cet venditor, seu mercator sic mentiens, aut
jurans, tamen quia omnibus notum est talia
solere communiter dici a venditoribus, &
mercatoribus, quamvis vera non sint, debet
sibi imputare emptor, qui ipsis credit; Sic
Rebell. Castrop. La Croix *loc. cit. n.* 956. & alii.
Vendens quid pro quo malitiose v. g. auri- 45
chalcum pro vero auro, & hujusmodi, pec-
cat graviter, & tenetur ad restitutionem;
Communis. Vendens quid pro quo æque utile 46
ad finem emptoris, ut sæpe solet accidere in
Pharmacopola, qui ne cogatur fateri non ha-
bere certum petitum medicamentum, & sic
minus frequentetur sua officina, dat unum
medicamentum pro alio, tunc si tale aliud
medicamentum sit æque utile infirmo, & ejus-
dem virtutis, ac petitum, & præscriptum a
Medico, non peccat, saltem graviter, nec te-
netur ad ullam restitutionem, si tale aliud
datum medicamentum non sit inferioris pretii
seu valoris, ac præscriptum; quia tunc emens
probabiliter non est invitus graviter, dum da-
mnum, & periculum omne absit; Sic Tole-
tus, Valentia, Ledesma, Lopez, Henriquez,
Sotus, Salonius, Bannes, Emmanuel, Vega,
& alii, quos affert, & sequitur Salas *dub.* 35.
num. 1. Tamburin. *lib.* 8. *decalog. cap.* 7. §. 11.
num. 8. & 9. Si tamen Pharmacopola prævi- 47
deat, vel metuat tale aliud medicamentum
graviter periculosum, & damnosum fore, vel
esse posse infirmo, graviter peccabit dando
unum pro alio, & tenebitur ad restitutionem
omnium damnorum; *sic communis Doctorum*.
Unde caveant Pharmacopolæ ab hujusmodi
prava praxi dandi quid pro quo infirmis cum
tot eorum gravissimis periculis, & damnis;
serio reflectant, quod pro conscientia tenentur
tra-

(*a*) Antequam sententiam, quam probabilem adfirmant Layman, & Sporer, amplectatur Confessarius, conferat auctoritatem S. Antonini, & Cajetani cum auctoritate Molinæ, & Lessii, atque insuper illorum, ac istorum expendat rationes.

tradere infirmis medicamenta, ut sunt a Medicis præscripta; & aliter faciendo, non, ut debent, infirmorum saluti consulunt, & utinam sæpissime non nocerent, cum tale aliud medicamentum sibi visum non absimile a præscripto sit sæpe sæpius, & possit esse reipsa, & virtute dissimile, cum nimio periculo, & damno infirmorum, qui si id scirent, certe talia medicamenta non sumerent.

48 Venditor habens frumentum venale (& sic dic de aliis mercibus, & sit illud revera servaturus usque ad tempus, quo solet plus valere, potest licite nunc vendere majori pretio, quam actu valeat, si ab emptore rogetur, ut ipsi nunc vendat; desumitur *ex cap. In Civitate 6. & cap. Naviganti 19. de usuris*, & tenent communiter Doctores cum S. Antonino 2. *p. Summ. Theolog. tit.* 1. *c.* 8. §. 1. ubi sic expresse dicit: *Cum quis vendit merces quascumque, lanam, linum, pannos, victualia, & hujusmodi certo pretio majori, quam sit illud, quod tunc valent, cum venduntur, ex eo quod non intendebat eas vendere, sed servare usque ad tempus, quo probabiliter æstimabat tantum valituras, vel plus quantum nunc vendit, sed ad instantiam alterius vendit; istud est etiam pretium justificatum; & licitum, ut expresse dicitur in*

49 *cap. In Civitate de usuris*. Sic etiam licite vendit pro pretio solvendo, quo valebit v.g. ultima hebdomada Maii, & prima Junii, quando solet plus valere, dummodo revera esset illud servaturus vendendum usque ad illud tempus, textu expresso *in cap. Naviganti* 19. *de usuris*, ibi: *Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem; si tamen eo tempore contractus non fuerat venditu-*

50 *rus*. Et sic communis Doctorum. Et dato quod pretium ultimæ hebdomadæ Maii contingat esse diversum a pretio primæ hebdomadæ Junii, tunc debet sumi pretium medium, idest si pretium unius hebdomadæ erat 80. & alterius erat 70. pretium solvendum erit 75.

51 Debebit tamen ab hoc pretio deducere expensas, quas facturus erat venditor in servando triticum, vel alias merces usque ad tempus præfinitum venditionis; ut recte ex Angelo de Clavasio, Navarro, Petro Navar. & Covarruvia recte notat Cabassut. *Juris Canon. theor. & praxis l.* 6. *cap.* 9. *num.* 13. ibi: *Oportet, ut expensas deducat, quas facturus idem venditor fuerat ad servandum merces suas usque ad præfinitum diem; ut est pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum . . . præterea æstimationem computet diminutionis, deteriorationis, & periculi harum mercium, in id tempus reservandarum; Cum enim venditor, aut creditor fiat ab his omnibus expensis, & damnis immunis, ex quo res istas vendidit, aut mutuavit; si ista non computaret, plus exigeret, quam sibi ex justitia deberetur, & ultra suam indemnitatem in illa anticipata pretii, aut mutui taxatione*.

Venditor non potest licite vendere triticum 52 de mense Novembris summo pretio, quo veniet toto tempore intermedio usque ad Novembrem sequentis anni; Non enim servatur in hoc contractu æqualitas sortis, & periculi inter venditorem, & emptorem; & ideo merito fuit damnatus similis contractus ab Innocentio III. *in cap. In Civitate* 6. & ab Urbano III. *in cap. Consuluit* 10. *de usuris*, & in *Concilio Parisiensi VI. cap.* 53. habito *anno* 829. *in Mediolanensi I.* habito *anno* 1565. & *in Burdigalensi* habito *anno* 1583. Venditor graviter 53 peccat, & tenetur ad restitutionem, si triticum aqua madefaciat, lanam, & hujusmodi in loco humido reponat, ut plus ponderet; pannos, & hujusmodi ad majorem mensuram, vel pondus, quam in se sint, dolosis artibus trahat; Sic communis Doctor. *arg. cit. Jur. supra num.* 14. Unde S. Antoninus 2. *p. summ. Theolog. tit.* 1. *cap.* 17. §. 5. sic expresse habet: *Lanifices, qui faciunt pannos trahere ad tractatorium ultra debitum artis, unde postea madefactus, & tonsus, ut moris est, retrahitur ad longe minorem mensuram, quam debet, fraudem faciunt*, & S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *art.* 2. *in corp.* sic ait: *Si quis scienter utatur deficienti mensura in vendendo, fraudem committit, & est illicita venditio; unde dicitur Deuteronomii* 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus, nec erit in domo tua modius major & minor . . . Abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam*.

Venditor potest licite vendere rem cum pacto retrovendendi, seu redimendi, in futurum; 54 *l.* 2. *Cod. de pact. inter Empt. & vendit.* & communis Doctorum cum Molina *disp.* 375. Less. *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 14. Cardin. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 14. §. 1. & patet *ex Levitici* 25. ubi præcipit Dominus, ut omnes Terræ Populi Israel sub conditione redemptionis venderentur, tum ex censibus, qui venduntur cum pacto implicito redemptionis; Illo tamen casu res debet minoris vendi, eo quod imponatur onus emptori revendendi, quod est pretio æstimabile. Quantum vero di- 55

minui debeat de pretio propter tale onus revenditionis impositum emptori, aliqui dicunt esse fere tertiam partem, alii aliter; At rectius docent alii cum Molina *disp.* 375. *n.* 8. & Card. de Lugo *l. cit. num.* 189. non posse certam regulam generalem assignari; Minus enim diminuendum erit, si facultas redimendi sit ad breve tempus; plus, si facultas sit ad longius tempus; & adhuc plus, si facultas redimendi sit perpetua; unde relinquendum est arbitrio prudentum, qui attentis rerum circumstantiis, & Regionum consuetudinibus, quantum sit de pretio minuendum propter tale onus revenditionis pronunciabunt. Cavendum tamen, ne in similibus pactis revenditionis intercedat damnatus contractus dictus *Mohatra*, vel *Baratra*, Hispanice; Et *Stocco*, seu *Stoc-*
56 *cola*, aut *Varaccola* Italice; Contractus hic intercedit quando aliquis indigens pecunia praesenti, nec illam mutuo inveniens, emit credito a mercatore, seu venditore merces pretio summo v. g. 100. & 10. cum pacto revendendi ipsimet venditori pretio infimo, numerata pecunia v. g. 100. ut sic per talem numeratam pecuniam provideat suae praesenti necessitati, cui non potest providere per tales merces, quibus non indiget ad suum usum; Hic Contractus, ut vides, est palliata usura, cum nihil aliud sit, quam mutuare 100. cum obligatione restituendi postea 100. & 10. unde merito fuit damnata ab Innoc. XI. sequens propositio in ordine 40. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personae, & cum contractu retrovenditionis praevie inito cum intentione lucri.*

Additiones ex aliena manu.

Notabilis est differentia, quae intercedit Socium inter & Fiscum, circa venditionem rei communis. Socius tantum suam partem in re
57 communi vendere valide potest. Quinimo si mala fide rem gesserit, & rem totam quasi in solidum Dominus vendiderit, eamdemque sibi cum alio communem esse reticuerit, quum
58 species furti sit rem alienam absque Domini consensu alienare §. 2. *versic. Unde in rebus mobilibus Institut. de Usucap.* aut actione furti
59 conveniri potest *L.* 4. *ff. de Rei vindicat. L.* 45. *ff. Pro socio*; aut certe in stellionatus crimen incidit *L.* 16. §. 1. *& L.* 36. *ff. de Pignorat. action.* Confer Reiters *de Alienation. part.* 2. *cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 3. *& plur. sequent.*
60 At Fisco ex privilegio rem sibi cum alio communem in solidum vendere permissum est; idque quia publice interest ut res fiscales facilius inveniant Emptorem. Debet tamen Fi- 61
scus pretium pro rata partis ad Socium pertinentis, ei refundere; *L.* 2. *C. de Commun.* 62
rer. alienat. Voet *in Comment. ad Pandect. lib.* 18. *tit.* 1. *n.* 14. Peregrin. *de Jur. Fisc. lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 23.

Num Christiani Mercatores merces ad Infideles licite transferre possint eas ipsis vendendi ergo? Affirmant de tempore pacis, nequa- 63
quam vero de tempore belli; Trenucinq. *variar. resolut. Libr.* 3. *tit. de Verb. obligation. Resolut.* 3. *num.* 1. Molina *de Justit. & Jur. tom.* 2. *tract.* 2. *disput.* 343. *n.* 9.

Articulus IV.

Quoad ea quae concernunt commodum, periculum, & retractum rei venditae.

Commodum, & fructus rei venditae post 1
traditionem pertinent ad Emptorem. Per traditionem enim emptor evadit Dominus rei emptae; *l. Traditionibus* 20. *C. de pactis*, etiamsi pretium nondum sit solutum, modo cautio fidejussoria, aut pignoratitia ab Emptore praestita fuerit; aut Venditor fidem habeat Emptori, rem eidem credito vendendo, §. 41. *Institut. de rerum divis.* Res autem Domino suo fructificat, sicuti ipsi perit; *l. Lectos* 2. *l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, & commodo rei venditae*; *Est communis, & certa.* Fru- 2
ctus rei venditae adhuc pendentes tempore contractus venditionis etiam ante traditionem, pertinent ad Emptorem, sive sint maturi, sive immaturi; *l. Julianus* 13. §. 10. *&* 18. *de action. empt. l. Fructus* 13. *& l. Post perfectam* 16. *Cod. de action. empti l. final.* §. *Fructus*, *ff. Quae in fraudem Creditoris*. Et ratio clara est, quia fructus pendentes censentur pars fundi, vel rei fructiferae; *l. Fructus* 44. *de rei vindicatione*, adeoque uno indivisibili pretio simul cum fundo, seu re fructifera venduntur, nisi aliter sit in contractu conventum, quia in tali casu standum esset conventioni *ex Regul.* 85. *Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; *Est communis, ac certa.*

Immo nedum fructus pendentes, seu extan- 3
tes tempore contractus Venditionis, sed etiam fructus nati, & producti post celebratum, & absolutum contractum, pertinent jure Emptionis ad Emptorem, etiamsi res nondum tradita sit, nec cautio fidejussoria, aut pignoratitia

prae-

præstita, nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit. Sic Silvester *verb. Usura* 2. *quæst.* 21. Petrus Navarr. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 148. Palao *de just. commut. disp.* 5. *punct.* 26. *n.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 13. *n.* 109. Rosella verb. *Usura*, *n.* 47. Armilla *eodem verb. n.* 15. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. *n.* 18. Lopez *de contractib. cap.* 36. *ad* 1. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 17. *n.* 232. Sporer *loc. cit. n.* 94. S. Antoninus, Gabriel, & alii cum communiori Theologorum. Et ratio est, quia æquissimum est, ut ad eundem spectet commodum fructus, & accessio rei, ad quem ejusdem rei damnum, & periculum spectat, textu expresso in §. 3. *Instit. de empt. & vendition.* ibi: *Si post Emptionem fundo aliquid per alluvionem accesserit, ad Emptoris commodum pertinet; nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est; & l. Id quod* 7. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si totus ager post Emptionem flumine occupatus esset, periculum esset Emptoris, sic igitur, & commodum ejus esse debet;* & clarissime *in l. secundum* 10. *ff. de diversis regulis Juris antiqui*, ibi: *Secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda*. Atqui periculum totum, & damnum rei in specie venditæ, etiam ante traditionem, & pretium solutum ad Emptorem pertinet, adeo ut si absque venditoris culpa pereat, vel deterior fiat, nihilominus integrum pretium Emptor solvere cogatur; textu expresso *in* §. 3. *Instit. de Empt. & Vendition.* ibi: *Cum Emptio, Venditio contracta sit (quod effici diximus simul atque de pretio convenerit) periculum rei venditæ statim ad Emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint . . . . Emptoris damnum est, cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium solvere; Quidquid enim sine dolo, & culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est*. Ergo commoda quoque, & fructus rei venditæ etiam ante traditionem, & pretii solutionem ad eumdem Emptorem pertinere debent.

4 Contraria tamen sententia, quod scilicet ad venditorem, & non ad emptorem pertineant fructus provenientes ex re vendita post celebratum, & absolutum contractum, casu, quo res nondum sit tradita, vel si tradita, pretium tamen nondum sit solutum, nec cautio præstita, nec fides de pretio habita, nec dilatio ad solvendum expresse concessa sit, defenditur communiter a Legistis, & etiam a variis Theologis, inter quos Navarr. Covarruv., Angelus, Binsfeldius, & alii cum Molina, *tom.* 2. *disp.* 368. Et ratio non spernenda ipsorum est, quia inter contrahentes debet esse æqualitas, neque unus eorum tenetur implere contractum, nisi & alter vicissim impleat, juxta *l. Bonæ fidei* 50. *ff. de action. empt.* atqui in nostro casu Emptor contractum nondum implevit solutione pretii, transferendo in venditorem Dominium, usumfructum, & commodum pecuniæ, ergo neque venditor tenetur transferre in Emptorem Dominium, usumfructum, & commodum rei venditæ, sed eousque sibi retinere potest, donec Emptor sibi pretium solvat; Venditor enim manet Dominus rei venditæ, donec tradatur, & simul pretium solvatur, vel cautio præstetur, vel saltem fides ejusdem habeatur, §. 41. *Instit. de rer. divis.* ibi: *Venditæ vero res, & traditæ, non aliter Emptori acquiruntur, quam si venditori pretium solverit, vel alio modo ei satisfecerit, vel ex promisso re, aut pignore dato . . . . sed si is qui vendidit, fidem Emptoris secutus fuerit, dicendum est statim rem Emptoris fieri*. Et pro hac sententia adducunt plures Leges, *ut l. Curabit* 5. *Cod. de actionibus Empt. l. Julianus* 13. §. 8. *ff. de actionib. Empt. l. Qui pendentem* 25. *ff. eod.* quas omnes tamen clare solvit Reiffenstuel *loc. cit. a n.* 236. aliis pluribus jam pro nostra sententia adductis *a n.* 232.

5 Notanter autem in conclusione nostra posita *sub num.* 4. fuit dictum, *Nisi aliter inter contrahentes conventum fuerit*, quia si circa perceptionem fructuum provenientium ex re vendita fuerit facta aliqua specialis conventio inter Emptorem, & Venditorem, erit omnino observanda; *arg. l. Si in venditione* 10. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, *l. Qui fundum* 40. §. 18. *ff. de contrah. Empt. l. Julianus* 13. §. 18. *de actionib. Empt.* & §. *Cum autem*, *Instit. de Emption. & Vendition.* & ratio est clara, quia *ex Regul.* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*. Hinc 6 licitus est contractus, cum fundus fructuosus, ut prædium, domus, hortus, aut aliud hujusmodi emitur eo pacto, ut post tot annos dumtaxat Emptor pretium, de quo conventum est, solvere teneatur venditori, & interim venditor usuras summæ capitalis percipiat, donec ipsa soluta sit; *l. Julianus* 13. §. *Ex vendito, ff. de action. Empti, & Venditi*, ibi: *Ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, quæ ab Emptore præstari oportet, veniunt autem in hoc judicio infrascripta; in primis pretium quanti res venit, item usuræ pretii post diem traditionis, nam cum re Emptor fruatur, æquissimum est eum usuras pretii pendere*,

 l. 11.

l. 11. *Cod. de usuris*, ibi: *Quod hujusmodi usuræ, & non quasi usuræ, sed quasi interesse putantur*. *Et sic communis Doctorum* cum Glossa *in cap. Conquestæ, Extravagant. de usuris*, ibi: *Usuræ possunt etiam peti secundum Canones, ut cum vendo tibi prædium, & trado, & percipis fructus, nec solvis mihi pretium ad terminum*.

7 Sic etiam licitus est contractus, quando venditor per specialem conventionem tantum sibi reservat de fructibus rei venditæ, quantum ex dilatione solutionis prudenter sibi timet imminere damni emergentis, vel lucri cessantis; utpote quia venditor pecunias illas negotiationi exposuisset, aut iis quoquomodo lucratus fuisset, si solutio statim facta fuisset. *Communis, & certa*, teste Cardin. de Lugo *tom. 2. disp.*
8 25. *num.* 140. Postquam autem venditor jam transtulit Dominium in Emptorem, nullumque apparet periculum lucri cessantis, vel damni emergentis, non potest ob solam dilatam solutionem pretii, sibi reservare fructus rei venditæ; Ob solam enim talem dilationem solutionis sibi fructus reservare, vel aliquid recipere est usurarium, textu expresso *in cap. consuluit* 10. *de usuris*, *& Concil. Mediolanen.* 1. *part.* 2. *tit.* 68. *& Concil. Burdigalens. tit.*
9 *de usuris*. Item licitus est contractus quando venditor ita convenit cum Emptore, ut Dominium, & periculum rei venditæ ad ipsummet pertineat ante pretii solutionem, & perinde ad se pertineant fructus interim ex ipsa provenientes; Hoc enim casu venditio censetur celebrata non absolute, sed sub conditione, ut non antea rata sit, quam pretium constitutum solvatur; nam tunc quia ad venditorem spectat periculum talis rei, ad ipsum quoque spectare debet commodum, & jus fructus ex ea provenientes recipiendi, donec pretium sit solutum, *nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est*, §. 3. *Instit. de Emption. & Venditione*.

10 Periculum rei venditæ post traditionem pertinet statim ad Emptorem; *l. Lectos* 12. *l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, & commod.*
11 *rei venditæ*. *Communis ac certa*. Immo periculum rei venditæ pertinet ad Emptorem etiam ante traditionem, si vendatur res certa, & determinata in individuo, ut hæc Domus, hic ager, hic equus; tunc enim non obstante interitu, vel deterioratione rei, debet Emptor solvere totum pretium; si nondum solvit, & si jam solvit, nihil potest repetere; §. *Cum autem* 3. *Instit. de Emption. & Vendition.* ibi: *Cum Emptio, & Venditio contracta sit (quod effici diximus simul atque de pretio convenerit) periculum rei venditæ statim ad Emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint. . . . Emptoris damnum est, cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium solvere. Quidquid enim sine dolo, & culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est*. Sic *communis Doctorum*. Limitatur 12
tamen hæc conclusio in pluribus casibus. Primo, quando Emptor, & venditor specialiter inter se conveniunt, ut periculum remaneat penes venditorem, donec res empta tradita sit Emptori; *arg. l. Qui fundum* 40. §. 18. *ff. de contrah. Empt. l. Julianus* 13. §. 18. *de action. Empt. l. Si in venditione* 10. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ, &* §. *Cum autem* 3. *Instit. de emption. & vendition.* Et in hoc nullum est dubium, quia ut expresse habetur *in Regula* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.

Limitatur secundo, quando venditor est in 13
mora tradendi, & res interea casu fortuito perit, vel deterior fit, tunc enim periculum est solius venditoris; *l. Illud* 17. *l. Quod si* 14. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si . . . venditor moram adhibuerit, cum posset se exsolvere, æquum est . . . . moram venditori nocere*; *l. Quod te* 5. *ff. de rebus creditis*, ibi: *Quod te mihi dare oporteat, si id postea perieris, quam per te factum erit, quo minus hic mihi dares, tuum fore id detrimentum constat*; & concordat *l. Si quis* 4. §. *final. l. Illud* 17. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*; *l. Si fundus* 33. *ff. Locati conducti*. Et ratio est, quia *ex Regul.* 25. *Juris in* 6. *Mora sua cuilibet est nociva*. Si autem non solum venditor in tra- 14
dendo, sed etiam emptor in rem sibi oblatam recipiendo, fuit in mora, tunc periculum spectat ad illum, qui est in posteriori mora, sive tradendi, sive recipiendi, textu expresso *in l. Illud* 17. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si interpellavero venditorem, & non dederit id quod emeram, deinde posteriore offerente illo, ego non acceperim; sane hoc casu nocere mihi deberet: sed si per emptorem mora fuisset; deinde cum omnia in integro essent, venditor moram adhibuerit, cum posset se exsolvere, æquum est posteriorem moram venditori nocere*. Si vero res æque periisset, vel deterior facta 15
fuisset apud emptorem, si ei tradita fuisset, ad nihil tenetur venditor ob talem moram; *arg. l. Si plures* 14. §. *Sive autem, ff. depositi, vel contra*; ubi statuitur, quod depositarius ratione moræ ad nihil tenetur, si res deposita etiam periisset apud Dominum, casu quo, eidem

dem

dem restituta fuisset, & concordat *l. Item* 15. §. *fin. ff. de rei vindicat.* ibi: *Si servus petitus, vel aliud animal demortuum sit sine dolo malo, & culpa possessoris, pretium non esse præstandum plerique ajunt, sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere præstari; Nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus*; ubi vides, quod ratio, propter quam periculum est imputandum venditori, est quia si rem restituisset, seu tradidisset emptori, ipse emptor eam forsan distraxisset, & sic omne damnum evasisset, unde a sensu contrario si rem non distraxisset, sed æque apud ipsum, ac apud venditorem periisset, ad nihil tenetur venditor ratione moræ, quia per ipsam in tali casu nullum damnum causavit emptori. *Sic Glossa in* §. *Cum autem* 3. *Instit. de emption. & vendit.* Lugo *tom.* 2. *disp.* 366. *num.* 13. & alii communiter.

16 Limitatur tertio, quando res vendita ante traditionem perit ex dolo, aut culpa lata, vel levi venditoris, *l. Custodiam* 3. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ*, ibi: *Custodiam autem venditor præstare debet, quam præstant hi, quibus res commodata est, ut diligentiam præstet exactiorem, quam in suis rebus adhiberet*; & concordat *l. Si vendita* 11. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si venditor eam diligentiam adhibuisset in insula custodienda, quam debent homines frugi, & diligentes præstare, si quid accidisset, nihil ad eum pertinebit*. Unde si eam diligentiam in custodienda re vendita, donec tradatur, non adhibuit ut debuit, ipsi venditori periculum est imputandum. *Commu-*

17 *nis*. Limitatur quarto, quando res vendita ante traditionem ex delicto venditoris addicitur Fisco. Tunc enim periculum est imputandum venditori, & si jam receperit pretium, tenetur iterum restituere emptori, textu expresso *in l. Si fundus* 33. *ff. Locati*, ibi: *Si vendideris mihi fundum, isque prius quam vacuus traderetur, publicatus fuerit, tenearis ex*

18 *empto, ut pretium restituas*. *Communis*. Limitatur quinto, quando venditio est facta conditionate, & ante impletam conditionem res totaliter perit; v. g. cum emitur equus sub conditione faciendi experimentum de ejus qualitatibus per decem dies, post quos solum si placuerit emptori, censeatur emptus; tunc si antequam elabantur dicti decem dies experimenti, equus sine culpa emptoris, vel pereat, vel a grassatoribus auferatur, periculum imputatur venditori; *l. Necessario* 8. *ff. de pericul. & commod. rei venditæ*, ibi: *Si sub conditione res venierit, si quidem defecerit conditio, nulla est emptio*; *l. Apud* 20. §. 1. *ff. de præscriptis verbis*, ibi: *Si mulas tibi dedero, ut experiaris, & si placuissent, emeres; si displicuissent, ut in dies singulos aliquid præstares; deinde mulæ a grassatoribus fuerint ablatæ intra dies experimenti, quid esset præstandum? Utrum pretium, aut merces; an merces tantum? Et ait Mela, interesse utrum emptio jam erat contracta, an futura? ut si facta, pretium petatur; si futura, merces petatur*: *l. Is, qui* 13. §. 1. *ff. commodati, vel contra*, ibi: *Si quem quæstum fecit is, qui experiendum quid acceperit; veluti si jumenta fuerint, eaque locata sint, id ipsum præstabit ei, qui experiendum dedit, neque enim ante eam rem quæstui cuiquam esse oportet, priusquam periculo ejus sit*. Si vero res sub conditione ven- 19
dita totaliter non pereat, sed tantum deterior evadat, totum periculum conditione impleta ad emptorem spectabit, itaut propter deteriorationem neque pretium minuere possit, textu expresso *in l. Necessario* 8. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ*, ibi, *Si extet res* (vendita sub conditione) *licet deterior effecta, potest dici esse damnum emptoris*. Et ratio est, quia adimpleta conditione, contractus retrotrahitur ad tempus conventionis, & redditur venditio absoluta, & perfecta; *l. Hæc venditio* 7. *ff. de contrahenda emption. & vendit.* ibi: *Conditionales autem venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*. Unde cum sic perfecta, & completa venditione evadat emptor Dominus equi, ipsi debet imputari ejus deterioratio. Rebell. *part.* 2. *de obligat. justit. lib.* 9. *quæst.* 15. *num.* 4. Haunold. *tract.* 10. *controv.* 9. *num.* 49. Palao *de justitia commutat. punct.* 24. *n.* 4. Molina *loc. cit. n.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 220. & alii passim.

Quando res in pondere, numero, aut men- 20
sura consistens venditur ad mensuram, tunc antequam res ipsa tradatur mensurata, ponderata, aut numerata, omne periculum pertinet ad venditionem, textu expresso *in l. Quod sæpe* 35. §. 5. *de contrab. empt.* ibi: *Si omne vinum, vel frumentum, vel argentum quantumcumque esset, uno pretio venierit, idem juris est, quod in ceteris rebus. Quod si vinum ita venierit, ut in singulas amphoras, item oleum, ut in singulas metretas, item frumentum, ut in singulos modios, item argentum, ut in singulas libras certum pretium diceretur, quæritur quando videatur emptio perfici? Quod similiter quæritur & de his quæ numero constant, si pro numero corporum pretium fuerit statutum? Sabinus, & Cassius tunc perfici emptionem existimant,* cum

cum adnumerata, adpensa, admensave sint; quia venditio sub hac conditione videtur fieri, ut in singulas metretas, aut in singulos modios, quos quasve admensus eris, aut in singulas libras, quas adpenderis, aut in singula corpora, quæ
21 *adnumeraveris. Sic communis Doctorum.* Sic etiam si vinum, mel, vel quid simile vendatur ad corpus quidem, non ad mensuram, attamen cum pacto, ut degustetur antequam omnino rata, vel perfecta venditio sit; tunc ante degustationem factam periculum spectat ad venditorem; *l. 1. in princ. & l. Si quis vino 4. §. 1. de pericul. & commod. rei vendi-*
22 *tæ.* Si tamen certus terminus mensurationi, ponderationi, numerationi, vel degustationi præfixus fuit, aut venditor coram testibus emptorem moneat, ut intra certum tempus ad mensurandam, ponderandam, numerandam, vel degustandam rem emptam accedat, post culpabilem ejus moram, periculum ad emptorem ipsum pertinebit; *l. Si quis vina 4. ff. de pericul. & commodo rei venditæ. Communis.*

23 Quando res aliqua vendita est ad corpus totum v. g. venditur totum dolium vini, totus cumulus frumenti, & hujusmodi, dicendo, vendo tibi totum hunc cumulum tritici, totum hoc dolium vini sine ordine ad mensurandum; quidquid dein contineat, tunc periculum spectat ad emptorem, textu expresso *in l. Cum convenit 2. Cod. de periculo, & commodo rei venditæ*, ibi; *Cum universum quod in horreis erat positum veniisse sine mensura, & claves emptoribus traditas alleges; post perfectam venditionem, quod vino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet. Hæc omnia locum habent non solum si vinum, sed etiam si oleum, vel frumentum, vel his similia venierint, & ea, aut deteriora, aut penitus corrupta fuerint. Com-*
24 *munis.* Si autem vendatur totum corpus quidem, sed ad mensuram, dicendo v. g. vendo tibi totum hunc dolium vini, totum hunc cumulum tritici, & pro quavis urna, vel mensura dabis unum argenteum, tunc cum venditio fit ad mensuram, donec vinum, & triticum non fit mensuratum, periculum pertinet ad venditorem, *cit. l. Quod sæpe 35. §. 5.*
25 *de contrab. empt. Communis.* Item erit venditio ad mensuram, si ex toto grege vendantur 10. oves, ex toto cumulo tritici 10. modii, ex toto dolio vini 10. urnæ, & sic donec oves fuerint designatæ, modii tritici, & urnæ vini mensuratæ, periculum spectat ad venditorem; *cit. l. Quod sæpe 35. §. 5. ff. de contrab. empt. Communis.*

26 Retractus gentilius est jus quod habet proximior consanguineus venditoris rescindendi, & ad se revocandi, seu retrahendi intra certum tempus venditionem rei immobilis, oblato eodem pretio, quo illa ab extraneo, vel remotiore consanguineo empta fuerat. *Est in re communis.* Hujus Juris fit mentio *Levitici 25. & in l. Dudum 14. Cod. de contrab. empt. & cap. Constitutus 8. de in integrum restitut.* Et ratio hujus introducti Juris est, ut possessiones paternæ, & avitæ facilius conserventur in proxima posteritate, & difficilius transeant ad extraneos, quod nimis lugubre esse dicitur *in l. Lex quæ tutores, §. & tolerabilibus, Cod. de administrat. tutor.* sola bona mobilia retrahi possunt. *Sic communis Doctorum, arg. l. 62. ff.*
27 *de contrab. emption. l. Si in 35. de Minor.* Inter bona autem immobilia computantur etiam annui redditus, ususfructus, decimæ, aliaque Jura, ac res incorporales super re immobili constitutæ; *arg. Clement. Exivi de Paradiso,*
28 *§. Cumque annui, de V. S.* Retrahere possunt omnes venditoris consanguinei, non tantum Laici, sed etiam Clerici. *Sic communis* Doctorum, *argum. cap. Constitutus 8. de in integrum restitut.* Religiosus autem consanguineus, vel ejus loco Monasterium retrahere nequit, quia per hujus retractum eluderetur ratio finalis retractus gentilitii, quod nempe possessiones paternæ, & avitæ conserventur in proxima posteritate, & non transeant ad extraneos. Engel. *lib. 3. Decretal. tit. 17. num. 25.* Tiraquell. *de Retract. pars. 1. §. 1. Gloss. 8. n. 19. & 20.* &
30 alii communiter. Jus retrahendi ante omnes competit liberis, sive masculis, sive feminis; *arg. l. 1. ff. de verbor. signifi. l. fin. Cod. Quorum bonorum, l. Voluntas 4. l. Cum acutissimi*
31 *30. ff. de Fideic.* Dummodo tamen liberi sint legitimi, quia ab hoc Jure excluduntur filii, & filiæ naturales, & spuriæ; *arg. l. Spurius 4. ff. Unde cognati, l. Humanitas 8. Cod. de*
32 *Natur. liber.* Liberis non extantibus competit hoc jus consanguineis collateralibus cum prælatione semper ad proximiorem venditoris;
33 *arg. l. Peto 2. ff. de Legatis.* Si plures fiot consanguinei ejusdem gradus, possunt omnes simul retrahere, & rem retractam possidere in communi, vel si dividi potest, dividere, aut sorti committere; *argum. §. Optimis 25.*
34 *Instit. de Legatis.* Cum fratre superiore nequeunt simul retrahere liberi fratris, vel sororis defunctæ, quia Frater superstite est proximior venditori: *arg. l. Tutela 3. §. 5. de legit. tutor.*
35 Si consanguineus proximior retrahere nolit, competit tale jus consanguineo remotiori, ordine gradus semper servato; & si unus ex

ex æqualiter propinquis cedat Juri suo, admittendi sunt ad retrahendum reliqui in solidum. *Communis*.

36 Legitime retrahere volens debet quatuor potissimum conditiones observare. Primo debet retrahere intra annum, & diem; *cap. Constitutus* 8. *de in integrum restit.* ibi: *infra annum, & diem*, Titul. 9. §. *final. lib.* 2. *Feud.* Computatur autem hoc tempus a die cognitæ venditionis. Engel *loc. cit. num.* 24. & communis aliorum; *arg. cit. tit.* 9. §. *final. lib.* 2. *Feud.* ibi: *annali silentio, ex quo sciveris, computan-*
37 *do*. Secundo debet offerre integrum pretium ab emptore extraneo solutum, una cum omnibus sumptibus, & expensis ratione contractus necessario factis, itaut emptor servetur omnino indemnis; *argum. l. debet autem* 27. *ff. de Ædilit. Edict. l. Cum dubitatur* 3. §. *Et si*
38 *quidem*, *C. de Jure Emphyteutico*. Tertio debet refundere factas interea ab emptore in rem expensas necessarias, & utiles, quas ipse consanguineus, vel retrahens fecisset; *l. Utilium* 8. *ff. de impens. in res dot. l. Si servus* 25. *ff. de pignorat. action. l.* 27. *ff. de Ædilit. Edict.* Non tamen expensas voluptuarias, *cit. l. Utilium* 8. *de impens. in res dot. & l. fine* 32. *ff.*
39 *de administr. & peric. tutor.* Quarto debet suo nomine, & in suum, non vero in alterius commodum retrahere; Non enim potest tale Jus cedere extraneo, quia Jus retractus gentilitii, seu consanguinei est personale, adeoque extraneus nequit esse, & fieri illius particeps; aliter tueret natura retractus, qui ut diximus introductus est, ne possessiones paternæ, & avitæ in alienas, & extraneas manus deveniant. *Communis*.

40 Hinc si proximior consanguineus venditoris ad impediendos alios remotiores consanguineos a tali retractu, fraudulenter, & dolose retrahat pro alio extraneo, fingens retrahere pro se, & in suum commodum, peccat contra justitiam, & tenetur ad compensanda damna illis inde secuta; *argum. l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addictione*, quia illos malitiose impedivit a consecutione boni, ad quod habent legitimum Jus, privative quoad omnes extraneos, qui nequeunt fieri participes talis Juris, ne, ut diximus, evertatur natura retractus introducti ad hunc specialem finem, ut possessiones paternæ, & avitæ conserventur, & remaneant in proxima posteritate, & familia,
41 & non transeant ad extraneos. Sic etiam peccat contra justitiam, & tenetur ad compensanda damna inde secuta extraneus ille, qui emit agrum, seu domum a Petro pro centum v. g. aureis, sed timens ne domus, seu ager retrahatur a consanguineis, ut hos deterreat, cum consensu Petri scribit fraudulenter, & dolose in instrumento se emisse pro ducentis aureis; Talis enim committit dolum, qui in Jure dicitur *Stellionatus*, & injuste impedit consanguineos venditoris a consecutione boni, ad quod privative quo ad ipsum extraneum, habent verum Jus. Unde si ex tali fraudulenta, & dolosa emptione, consanguinei patiuntur aliquod damnum, tenetur extraneus ad compensationem; *arg. cit. l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addictione*; Et præsertim si consanguineus habens Jus retrahendi, refudisset tali emptori extraneo ducentos aureos, teneretur ipse extraneus hos centum aureos restituere, quia nullo justo titulo posset retinere. Sic recte La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 995. Unde laudabi- 42
lis est consuetudo illorum locorum, in quibus ad evitandas omnes fraudes, occurrente dubio similis malitiæ, & doli, cogitur venditor, & extraneus emptor ad jurandum, quod revera solutum sit tale pretium, & cogitur consanguineus retrahens ad jurandum quod pro se, & suo commodo, & non pro alio retrahat.

Additiones ex aliena manu.

Quod emptione & venditione perfecta, tametsi res vendita non sit tradita, si casu fortuito pereat, damno Emptoris pereat liquet ex §. 5. Instit. de Empt. & Vendit. *ut mo-* 43
net Auctor num. 11. At nihilominus inter alios magnus *Cujacius tract.* 81. *ad African.* in contrariam ivit sententiam. Innititur ipse *L.* 12. 44
& duab. sequent. ff. de Pericul. & commod. Rei vendit. tum & maxime *L.* 33. *ff. Locat.* Ex professo vero eum refutavit, respondítque omnibus hisce legibus clarissimus Alef *de eo quod justum est circa pericul. & commod. rei* 45
vendit. cap. 2. *per tot.*

Inter eos vero, qui tenet perfecto contractu emptionis & venditionis, rem venditam licet non traditam, fortuito casu peremptam damno Emptoris perire non convenit de ratione hujus dispositionis. Vide qui varias Variorum 46
rationes referunt Alef *cit. cap.* 2. *num.* 12. & Vasmuth. *exercitationum ad obscuriora quædam juris Romani capita cap.* 1. *per tot.*

Mox laudatus Alef *eod. cap.* 2. *num.* 13. hanc reddit rationem. = *Quid igitur. Cape sequen-* 46
tia. Est contractus emptionis, & venditionis frequentissimus, atque adeo necessarius, ut dubites possit ne Res publica sine ejus adminiculo vel per horam subsistere. Debebat proinde esse constans,

*quia alias continuo vacillasset subditorum (suis
per hunc contractum necessitatibus prospicientium
securitas) vacillasset Reipublicæ salus. Si hoc,
ergo necesse erat statuere, quod emptione & ven-
ditione perfecta periculum sit penes Emptorem.
Quemadmodum enim rerum pretia continuis mu-
tationibus sunt obnoxia; ita timendum erat, ne
eo decrescente Emptor, accrescente autem Vendi-
tor, a contractu recederet. His proinde vulneri-
bus mederi oportebat, ideoque (quod audisti) ne-
cesse erat statuere, quod contractu perfecto, &
commodum, & periculum sit apud Emptorem.
Debebat sane (quod fatemur omnes) utrumque
esse apud alterutrum. Æquitas postulat eum sen-
tire commodum, qui sentit damnum, ut hoc pen-
setur illo, neque leonina fiant jura. Utrumque
vero si Venditori ferendum, consequens est, ut ad-
mittas esse contractum, venditionem nempe esse
perfectam, nullam tamen inde natam esse obli-
gationem. Nollet enim pretio accrescente stare
contractui Venditor, quia ante traditionem, (quod
ne vis) hunc sequitur commodum. Decrescente
vero pretio, nollet Emptor, quia dum Venditor
lucrum, damnum etiam ferat, necesse est. Utrum-
que igitur in Emptorem conjici prudentissime Le-
ges volunt, ut sic contractum (quæcumque ob-
venerit sive rei, sive pretii mutatio) donarent
firmitate, Contrahentes certitudine, & Rempu-
blicam quiete* = Sed utrum bene an male dif-
ferat Auctor hic alii dicant.

Mihi penitius materiam hanc intuenti vide-
48 tur Jus Romanum sibi non consentire. Juxta
ipsum, ut dictum est, perfecta emptione, &
venditione, res vendita licet non tradita, si
perit, damno Emptoris perit; At quomodo
hoc stare potest cum eo, quod dispositum est
in L. 14. Cap. de Rei vendicat. in qua habe-
49 tur = *Quoties duobus in solidum prædium jure
distrahitur, manifesti juris est, ei cui priori tra-
ditum est, in detinendo Dominio esse potiorem* =
Si Venditor emptione perfecta potest ex jure
Romano rem illam alii vendere, eumque fa-
50 cere Dominum traditione ipsius, a justitiæ &
æquitatis Regulis abhorrere videtur, ut inte-
tim ea, si casu fortuito periisset, damno pri-
mi Emptoris periisset.

51 Libet hic sententiam Grotii hac de re affer-
re = *De venditione* (inquit *lib. 2. c. 12. §. 15.*)
*& emptione notandum, etiam sine traditione ipso
contractus momento transferri dominium posse,
atque id esse simplicissimum; Ita Seneca: vendi-
tio alienatio est, & rei suæ, jurisque sui in
alium translatio: nam & ita fit in permutatio-
ne. Quod si actum sit ne dominium statim tran-
seat, obligabitur Venditor ad dandum dominium,
atque interior res erit commodo & periculo ven-
ditoris. Quare, quod venditio & emptio constat
præstando ut habere liceat & evictionem, item
quod res periculo est Emptoris, & ut fructus ad
eum pertineant antequam dominium transeat,*
COMMENTA SUNT JURIS CIVILIS, *quod
nec ubique observatur, immo plerisque Legum
Conditoribus placuisse, ut ad traditionem usque
res commodo & periculo venditoris sit, notavit
Theophrastus in loco, qui apud Stobæum est* =.

Articulus V.

Quoad ea, quæ concernunt Actiones ex em-
pto, & vendito, & Actionem ob læsionem
ultra dimidium, & pactum legis Commisso-
riæ, & Addictionis in diem.

Actio ex empto, seu empti est jus quod 1
competit emptori ad consequenda ea,
quæ a venditore vi contractus debentur; *l. Ex
empto 11. ff. de action. empt.* Hoc Jus, seu 2
actio oritur statim ac perfecta, & absoluta
habetur venditio, *§. 1. Instit. de emptione, &
venditione.* Non potest tamen cum effectu in- 3
stitui contra venditorem, nisi prius sit pre-
tium ex integro solutum, aut saltem realiter
ei oblatum; *l. 13. §. 8. ff. de action. empti.*
Actio ex vendito, seu venditi est jus, quod 4
competit venditori ad consequenda ea, quæ
ab emptore vi contractus debentur; *l. Julia-
nus 13. §. 9. ff. de action. empti.* Hoc jus, 5
seu actio oritur statim ac perfecta, & absolu-
ta habetur emptio; *§. 1. Instit. de emptione
& vendit.* Non potest tamen cum effectu in- 6
stitui contra emptorem, nisi prius a vendito-
re res tradita sit ipsi emptori; *l. Qui pruden-
tem 25. ff. de action. empti.*

Actio adhibitoria est jus ex empto compe- 7
tens emptori contra venditorem ad redhiben-
dam, idest iterum habendam, vel resumendam
rem venditam, & econtra ad pretium, cun-
ctaque in integrum restituenda, quando ven-
ditor malitiose occultavit, vel non manifesta-
vit rei vitium, defectum, vel morbum, ratio-
ne cujus ipsa res, vel ex toto, vel notabili-
ter est inutilis ad finem, & intentum emen-
tis, adeout si emptor scivisset, non emisset;
Est in re communis, & desumitur clare *ex l.
Cum autem 23. §. Julianus, & l. Facta 60.
& Legibus sequentibus ff. de Ædilitio Edicto.*
Vocatur autem *redhibitoria* ab effectu, quem 8
habet; redhibere enim est facere, ut venditor
iterum habeat, quod jam habuit, & sic ma-
litio-

litiose vendidit, & quia redhibendo id fiebat,
idcirco redhibitio est appellata, quasi reddi-
tio; *l. Redhibere* 21. *ff. de Ædilitio Edicto*.
9 Actio Redhibitoria competit non solum Em-
ptori, sed etiam ejus heredibus; *l. Sciendum*
10 *19. §. 5. ff. de Ædilitio Edicto*. Et potest in-
tentari non solum contra venditorem, sed et-
iam contra omnes ejus heredes; *l. Cum au-
tem 23. ff. de Ædilitio Edicto*.
11 Actio æstimatoria, seu quanto minoris, est
jus, quod ob venditam rem vitio laborantem
competit emptori adversus venditorem, ad
hoc ut tantum restituatur emptori, quanto
minoris emisset, si vitium, vel morbum sci-
visset; *Est in re communis*, & desumitur clare
ex l. 1. l. 31. & aliis pluribus Legibus, *ff. de*
12 *Ædilitio Edicto*. Vocatur autem *æstimatoria*,
seu *quanto*, vel *quanti minoris*, ab effectu, quem
habet, tenetur enim venditor restituere em-
ptori tantum pretium secundum peritorum æ-
stimationem, quanto minoris emisset emptor,
si vitium, vel morbum rei scivisset; *Sic com-
munis Doctorum ex citatis Legibus de Ædilitio*
13 *Edicto*. Actio æstimatoria, seu quanto mino-
ris, vel quanti minoris competit non solum
emptori, sed etiam ejus heredibus; *l. Scien-*
14 *dum 19. §. 5. ff. de Ædilitio Edict.* Et potest
intentari, non solum contra venditorem, sed
etiam contra omnes ejus heredes; *l. Cum au-
tem 23. §. 5. ff. de Ædilit. Edict.*
15 Si venditor ignorans vitium rei, ipsam si-
ne ulla malitia, & fraude vendidit tamquam
bonam, non tenetur de damnis inde secutis,
sed sola actione æstimatoria conveniri potest
ad restituendum pretium, quanto minoris em-
ptor emisset, si vitium rei scivisset; *l. Julia-*
16 *nus 13. ff. de actionibus empti*. Si autem ven-
ditor rem notabili vitio laborantem scienter,
& malitiose vendidit emptori, potest conveni-
ri ab emptore actione Redhibitoria, vel Æsti-
matoria, non solum ad restituendum pretium,
vel partem ejus, sed etiam ad compensanda
omnia inde secuta damna, textu expresso *in cit.
l. Julianus 13. in princ. ff. de actionibus empti*, ibi:
*Qui pecus morbosum aut tignum vitiosum vendidit,
si quidem ignorans fecit, id tantum ex empto actio-
ne præstaturum, quanto minoris esset empturus,
si ita esse scivisset; Si vero sciens reticuit, &
emptorem decepit, omnia detrimenta, quæ ex ea
emptione emptor traxerit, præstaturum ei; sive
igitur ædes ligni vitio corruerint, ædium restitu-
tionem, sive pecora contagione morbosi pecoris pe-
rierint, quod interfuit idonee venisse, erit præ-
standum; Item qui furem vendidit, aut fugiti-
vum &c.* Concordat *l. 1. Cod. de Ædilitiis
actionibus, & l. Quæro 58. de Ædilitio Edi-
cto; Est communis*.
Pro instituenda actione redhibitoria conce-
duntur sex menses, textu expresso *in l. 19. §.* 17
final. ff. de Ædilitio Edicto, ibi: *Tempus au-
tem redhibitionis sex menses utile habes*. Pro 18
instituenda autem actione æstimatoria concedi-
tur annus integer, textu expresso *in cit. l. 19.
§. final. ff. de Ædilitio Edicto*, ibi: *Si autem
non redhibeatur, sed quanto minoris agitur, an-
nus utilis est*, & concordat *l. 2. Cod. eodem*.
Quando ob vitium rei conceditur Actio redhi- 19
bitoria, potest emptor intra sex menses loco
ipsius assumere æstimatoriam; ita tamen ut
non assumpta, variare amplius non possit; *l.
Si quid 18. in princip. ff. de Ædilit. edicto l.
Si is, qui §. 1. ff. de except. rei judic.* Si au- 20
tem intra sex menses emptor nullam intenta-
verit Actionem; potest post illos sex menses
adhuc intra annum intentare Actionem æsti-
matoriam; *l. Si tamen 42. §. de Ædilit. edict.*
ibi: *Non nocebit emptori, si sex mensium exce-
ptione redhibitoria exclusus, velit intra annum
æstimatoria agere*. Anno tamen elapso nullam 21
amplius actionem, nec Redhibitoriam, nec
Æstimatoriam poterit emptor intentare; quia
tales Actiones in foro externo eo tempore
præscribuntur; *l. Cum proponas 2. Cod. de Æ-
dil. Action.* ibi: *Etenim Redhibitoriam actionem
sex mensium temporibus, vel quanto minoris an-
no concludi, manifesti juris est*. In foro autem 22
interno nunquam eximitur venditor ab obliga-
tione restituendi, vel compensandi damna per
talem deceptionem illata emptori; *arg. Regul.
4. Juris in 6.* ibi: *Peccatum non dimittitur nisi
restituatur ablatum*, & sic communis Doctorum
cum Molina *disp. 353. conclus. 2.* Layman *lib.
3. tract. 4. cap. 17. n. 15.*
Actio ob læsionem non conceditur de jure 23
Civili, nisi læsio sit ultra dimidium; habetur
expresse ex *l. 2. Cod. de rescindend. vendit. &
l. Si voluntate 8. Cod. eod.* Sic etiam de Jure 24
Canonico loquendo de foro externo *cap. Cum
dilecti 3. & cap. Cum causa 6. de emption. &
vendit.* ibi: *Cum constitisset nobis Monasterium
in venditione ultra dimidium justi pretii fuisse
deceptum; sententiando decrevimus, ut præfati
Cives, aut recepto pretio possessiones restituerent
memoratas, aut supplerent quantum constaret le-
gitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse;
Communis*. In foro autem interno etiam in- 25
fra dimidium lædens tenetur ad restitutionem,
etiamsi ex ignorantia, & bona fide læserit;
arg. Regul. 206. ff. de Regul. Juris, ubi dici-
tur quod jure naturæ æquum est, neminem
cum

cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem, & concordat *Regul.* 48. *Juris in* 6. ibi : *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*, & sic communis Doctorum cum D. Thom. 2. 2. *q.* 77. *art.* 1. Molina *disp.* 350. *nu.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.*
26 17. *num.* 26. Minoribus 25. annis conceditur actio contra graviter lædentem, etiamsi læsio sit infra dimidium, habetur *ex l. Quisquis* 15. *Cod. de rescindend. vendit.* & ex toto *titul. ff. de Minoribus*, *& Cod. de in integrum restitu-*
27 *tion. Communis*. Sic etiam conceditur Ecclesiis, ac communitatibus, eo quod Ecclesia gaudeat Jure Minorum; *cap. Auditis* 3. *de in*
28 *integrum restitut. Communis*. Sic etiam conceditur universaliter omnibus læsis infra dimidium, si læsio facta est ex dolo, & fraude, datur enim tunc actio ex dolo; *l. Et eleganter, ff. de dolo malo; l. Julianus* 12. *ff. de action. empti*. Et ratio est, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debet; *cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumac. cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis; cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentib. l. Si in fundo, ff. de rei vindicat. l. Cum hi, ff. de transact. & l. Si Legatarius, Cod. de Legatis*.
29 Ob læsionem ultra dimidium competit actio venditori contra emptorem; *l.* 2. *& l.* 8. *Cod. de rescind. vendit. cap. Cum dilecti* 3. *& cap. Cum causa* 6. *de empt. & venditione; Commu-*
30 *nis*. Item competit emptori contra venditorem. In correlative enim oppositis, uti sunt emptor, & venditor, quod statuitur de uno, censetur etiam statutum de altero, si eadem de utroque militat ratio; ut in hoc casu; *arg. l. fin. Cod. de Indict. & l. Cum emptor* 5. *de rescind. vend.* Sic communis Doctorum cum Abbat. *in cit. cap. Cum dilecti num.* 3. Molina *disp.* 349. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 17. *n.* 25. Reiffenstuel *ibid. num.* 335. Hannold. *tract.* 10.
31 *cap.* 1. *num.* 340. Læsio ultra dimidium eodem modo, & æqualiter computari debet in venditore, & emptore; Sic Glossa *in cit. l.* 2. *Cod. de rescindend. vendit. & in cit. cap. Cum causa* 6. *de emption. & vendit. verb. dimidiam*, Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 3. *num.* 8. Guttierez 2. *p. qq. qu.* 133. Lessius *cap.* 21. *n.* 20. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 336. Pirhing *loc. cit. n.* 25. dicens hanc sententiam esse communem, veriorem, & æquiorem, licet Fachin. *lib.* 2. *cap.* 16. Mynsing. *centur.* 14. *observ.* 73. *n.* 4. & alii contrarium sentiant; *Vid. artic.* 1. *n.* 17.
18. *&* 19. Emptor ultra dimidium lædens te- 32
netur, vel defectum pretii supplere, vel rem iterum restituere : textu expresso *in cit. l.* 2. *&* 8. *Cod. de rescind. vendit. & in cap. Cum Dilecti* 2. *de emption. & vendit.* ibi : *In arbitrio emptoris est si velit supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia justi pretii comparatur*, & concordat *cap. Cum causa* 6. *eod. tit.* per verba adducta *supra*
num. 24. Sic etiam venditor ultra dimidium 33
lædens tenetur, vel excessum pretii restituere emptori, vel rem venditam iterum recipere, restituto toto pretio accepto. Sic communiter omnes citati Doctores ob paritatem rationis; *arg. cit. l.* 2. *&* 8. *Cod. de rescindend. vendit. & cit. cap. Cum dilecti* 3. *& cap. Cum causa*
6. *de emption. & vendit.* Nec emptor nec ven- 34
ditor satisfacit restituendo tantum, quantum sufficit, ne læsio sit amplius ultra dimidium, sed debet integre restituere totum id, quod deest justo pretio. Sic communis Doctorum, *arg. cit. l.* 2. *&* 8. *de rescindend. vendit. cit. c. Dilecti* 3. *& c. Cum causa* 6. *de empt. & vend.*
Quando læsio ultra dimidium facta est bona 35
fide, & emptor iterum restituit rem emptam, potest fructus interea perceptos sibi retinere in utroque foro, *arg. cap. Cum ad nostram* 11. *de rebus Eccles. alienand. vel non*; ubi ob enorme dispendium illatum Monasterio ob venditionem Feudi, jubetur emptor recepto pretio Feudum restituere, fructus autem interea perceptos retinere permittitur, ibi : *Cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore*. Sic Guttierez 2. *par. qq. qu.* 134. Molina *disp.* 349. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 17. *num.* 8. Fachin. *lib.* 2. *cap.* 24. Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 15. Pinell. *part.* 4. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 343. & alii passim. (*a*) Quando vero 36
læ-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Si per legis dispositionem emptor ille potest fructus interea perceptos sibi retinere in utroque foro, ex eo quod læsio illa ultra dimidium facta fuerit non mala, sed bona fide, non apparet cur debeat id restituere, in quo factus est ditior. Dum enim rem emptam cum læsione retinebat, ipsam bona fide retinebat, ac semel ac læsionem esse cognovit, rem emptam restituit : nullus igitur in tali emptore dolus apparet, nulla intentio nocendi proximo; adeoque si permittitur ipsi fructuum perceptorum retentio, cogi non debet ad restituendum id, in quo factus est ditior eo tempore, quo rem emptam bona fide possidebat.

læsio ultra dimidium facta est mala fide, seu dolose, & fraudulenter, tunc emptor tenetur una cum re etiam omnes fructus perceptos restituere. Et ratio est, quia nemo debet ex iniquitate sua commodum reportare, & fraus & dolus alicui patrocinari non debet per Ju-
37 ra *cit. supra num.* 28. Quando læsio est facta bona fide, & rescinditur contractus, venditor tenetur refundere emptori expensas, quas interea in necessarias, & utiles rei meliorationes fecit; Universaliter enim bonæ fidei possessori casu, quo res iterum restituitur, sumptus, ac meliorationes restitui debent; *l. Si prædium* 16. *Cod. de prædiis minor. Communis*.
38 Actio contra lædentem ultra dimidium bona fide institui potest usque ad triginta annos; Glossa *in cit. l.* 2. *Cod. de rescindend. vendit. & communis Doctorum*, *arg. l. Sicut* 3. *Cod.*
39 *de præscript.* 30. *ann.* Contra lædentem vero mala fide potest institui actio usque in perpetuum, quia cum mala fide nullo tempore præscribitur; textu expresso *in cap. Quoniam* 20. *de præscriptionibus*, ibi: *Definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam Canonica, quam Civilis; & Regul.* 2. *Juris in* 6. ibi: *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. Communis*.
40 Pactum Legis Commissoriæ, seu Lex Commissoria est pactum a contrahentibus emptioni, & venditioni appositum, ad hoc ut, nisi intra certum tempus emptor solverit pretium, nulla sit ipsa emptio, & venditio; *Est in re communis*, & patet *ex l.* 2. *&* 5. *ff. de Lege commissoria, & cap. Significante* 7. *de pignoribus*, ubi vocatur pactum Legis commissoriæ.
41 Si Emptor determinato per pactum tempore pretium non solvit, dicitur Lex commissa, & statim ipso jure res ad venditorem redit;
42 *l. fin. ff. de Lege commissor. Communis*. Etiamsi emptor a venditore ad solvendum non moneatur, aut interpellatur; *l. Si fundus* 4. *§. fin. ff. de Lege Commissor.* In hoc enim dies interpellat pro homine; *l. Magnam* 12. *Cod. de*
43 *contrab. & commit. stip.* Immo non solum res ipsa iterum redit ad venditorem, sed etiam fructus interea ab emptore percepti, & reliqua commoda, vel accessiones rei eidem venditori restitui debent; *l. Si fundus* 4. *& l. Fundo* 4. *ff. de lege Commissor.* quia ut ibi dicit textus, nihil penes eum residere oportet
44 ex re, in qua fidem fefellisset. Venditor tamen Lege commissa, seu pretio per emptorem, statuto tempore, non soluto, habet in sua libertate, vel pretium adhuc petere, vel rem venditam una cum fructibus repetere, dummodo statim se resolvat, & semel alterutro electo, non amplius variet, textu expresso *in l. Si fundus* 4. *ff. de Lege commissor.* ibi: *Eleganter Papinianus scribit, statim atque commissa est Lex, statuere venditorem debere, utrum Commissoriam velit exercere, aut potius pretium petere, nec posse, si Commissoriam elegerit, postea variare*; concordat *l.* 4. *Cod. de pactis inter empt.* Emptor autem non habet hanc li- 45
bertatem eligendi, sed debet præstare id, quod venditor elegerit; *arg. l.* 3. *&* 4. *ff. de Lege Commissor.* & ratio est clara, quia, quod est introductum in favorem venditoris, cederet in ejus odium, & damnum, quod iniquum est; *l.* 49. *§. final. ff. de fideic. liber.* 6. *Cod. de Legibus, & facit Reg.* 61. *Juris in* 6. ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*.

Pactum addictionis in diem est pactum a 46
contrahentibus venditionis appositum ad hoc, ut liceat venditori rem venditam denuo alteri emptori vendere, si intra certum tempus aliquis meliorem conditionem pro tali re offerat; *Est in re communis*, & desumitur *ex l.* 1. *ff. De in diem addict.* Dicitur *Addictio in diem*, 47
quia non statim addicitur, seu datur primo emptori irrevocabiliter, & perpetuo, sed in diem, idest ad certum tempus, intra quod si nullus emptor meliorem conditionem offerens appareat; addicitur tandem perpetuo, & irrevocabiliter. Ille autem censetur offerre me- 48
liorem conditionem, qui offert aliquid, quod ad majorem utilitatem, & commoditatem venditoris pertineat; *l. Quidquid* 5. *ff. de in diem addict.* Si venditione cum pacto additio- 49
nis in diem celebrata, intra tempus determinatum, alius emptor meliorem conditionem offerat, ut eam venditor acceptet, statim ipso jure absque ulla actione res vendita iterum redit ad venditorem; *l. Si quis hac Lege* 41. *in princip. ff. de rei vindic.* Et tunc debet em- 50
ptor restituere venditori nedum ipsam rem, sed etiam omnes fructus interea ex illa perceptos, & accessiones, & commoda illius; *l. Item* 6. *ff. de in diem addict.* Potest tamen 51
emptor deducere expensas, quas interea in rem necessario fecit, & venditor tenetur eas ipsi compensare; *l. Imperator* 16. *ff. de in diem addict.*

Pactum addictionis in diem non potest suum 52
sortiri effectum, nisi concurrant sequentes conditiones. Prima est, ut vere & sincere absque dolo, & simulatione ab alio emptore melior conditio offeratur venditori, aliter si dolose simulata meliori oblata conditione, æquali solum,

lum, vel minori pretio reipsa alteri venderetur, secunda venditio esset nulla, & dolosus venditor teneretur ad omnia damna emptoris;
53 *l. Si venditor* 14. *ff. de in diem addict.* Secunda est, ut emptor primus nolit ipse oblatam meliorem conditionem præstare, vel adæquare, quia si prior emptor velit præstare totum id, quod sincere offert alius, subsistet venditio;
54 *l. Licet*, *ff. de in diem addict.* Tertia est, ut venditor oblatam a secundo emptore meliorem conditionem reipsa acceptet, quia si secundo huic emptori pro oblata meliori conditione rem vendere recuset, uti revera potest, *ex l. Sabinus 9. ff. de in diem addict.* tunc subsistet prima emptio etiam invito primo emptore, *citat. l. Sabinus*, nisi ipse primus emptor expresse convenerit cum venditore, ut sibi liceret resilire, meliori ei conditione oblata; *cit. l. Sabinus*, quia *ex Regul.* 85. *Juris in 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.
55 Quarta est, ut intra diem, seu tempus addictionis venditor non moriatur, vel si moriatur, adsit intra illud tempus heres idoneus, cui melior conditio possit offerri; *l. Si prædio 15. ff. de in diem addict.*

Additiones ex aliena manu.

56 Actio empti competit emptori. Eaque petitur, ut res vendita corporalis tradatur, incorporalis cedatur, vel alio simili modo ejus
57 quasi traditio fiat, una cum fructibus perceptis a tempore venditionis, tum omnibus accessionibus, aut pacto speciali comprehensis, aut ex generali natura emptionis solitis præstari. Clarissimus Voet *in Comment. ad Pandect. lib. 19. tit. 1. a num. 4. ad plur. sequent.* illustrioribus exemplis, quæ accessionis jure in emptorem transire debeant, ostendit.
58 Actio venditi competit venditori. In id ea tendit, ut emptor pretium solvat, impensas
59 restituat a venditore post venditionem factas, præstetque insuper omnia illa, quæ vel ex speciali pacto apposito, vel ex emptionis natura præstari debent; potissime vero usuras ex mora; Idque quia æquum est, ut dum re fruitur Emptor, usuræ venditori cedant *leg. 5. Cod. de Action. Empt.*
60 Nec ab hac usurarum præstatione, se ex eo subducere potest emptor, quod ob imminentem rei venditæ ac traditæ evictionem, denegaverit solutionem pretii, aut venditor noluerit illud legitimo modo oblatum accepta-
61 re; quum hisce in casibus oportuisset illud consignatum deponere, eo quod usuræ pretii rerum venditarum non ex consideratione mo- 62
ræ ex Persona per interpellationem introductæ, sed propter conventionem, aut moram ex re debentur: ne scilicet Emptor simul lu- 63
cretur usuras pretii, & fructus rei, qualium usurarum cursus neutiquam sola sistitur oblatione, sed accedat oportet depositio, *leg. 19.* 64
Cod. de Usur. Carpzov. *Jurisprud. Forens. part. 2. Constitut. 34. Definit. 38.* Sande *Decis. Frisic. lib. 3. tit. 14. Definit. 8.*

Quæri hic solet, uter prior Contractum implere debeat Emptor an venditor. Facilis vero est responsio, nimirum, quod Is qui agit, sive emptor, sive venditor sit, prius ex latere suo implere, ac præstare debeat omnia, ad quæ præstanda ex Contractu illo obstrictus est, ne alioquin per reum conventum exceptione contractus ex latere actoris nec dum impleri, repellatur; *leg. 13. §. 8. leg. 25. ff. de action. Empt. & vendit. leg. 25. leg. 57. de Ædilit. edict.*, & *leg. 5. Cod. de Eviction.* 65

Et, quod notandum est, exceptio contractus non impleti ex parte actoris, non a reo ipsam proponente, probanda est, sed per actorem ex contractu veluti impleto agentem, implementum probari debet. Et summa ratione. Totum enim Actoris fundamentum in Contractu ex parte sua impleto consistit; necessario propterea implementum illud ab adversario negatum probari debet, Zanger. *de exception. p. 3. cap. 22. n. 6. & plur. sequent.* 66

In quacumque vero Judicii parte actori si objiciatur exceptio contractus non impleti, liberum ei est implementum quantocius offerre, atque hoc pacto efficacem reddere suam, quæ ab initio laborabat, petitionem; *arg. leg. 9. §. ult. ff. de Pignorat. Action.* 67

ENERGUMENI. Vid. *Irregularitas*, *art. 1. n. 12.* & verb. *Exorcista*, *n. 17.*

EPICHEJA. Vid. verb. *Lex*, *art. 5. a n. 41. ad 43.*

EPILEPTICI. Vide verb. *Irregularitas*, *art. 1. n. 12.*

EPIPHANIA DOMINI. Vide verb. *Magi*.

Epi-

EPISCOPATUS.

SUMMARIUM.

1 *An Episcopatus sit Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali*, ad num. 5
6 *Quaenam sit Episcopatus materia & forma*, ad num. 7
8 *Episcopatus quando fuerit institutus*.
9 *Episcopatus qua die sit conferendus*, ad n. 10
11 *Episcopatuum per totum Orbem, qualis hodie est, series recensetur*, ad n. 138
139 *An fuerint olim in Ecclesia Cardinales Episcopi*.
140 *Episcopatus Titulares in partibus Infidelium merito laudantur*.
141 *Utrum Episcopatus exstinguatur per exstinctionem Capituli*.
142 *Subjungitur additio ex Editione Romana*.

1 Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali. Sic Hostiensis *in cap. Cum contingat n. 6. de aetat. & qualitat.* quem ibi sequuntur Joann. Andr. Butr. Card. Ancbaran. Abbas, & ceteri omnes Canonistae; Glossa *in procem. sexti Decret. verb. Episcopus*, Glossa unic. *in cap. solicitudo*, & ibi etiam Praeposit. *num.* 4. *dist.* 12. Glossa *in Clementin. In plerisque, verb. Aliquid, de election.* Abbas *in cap. Aqua, de consecration. Eccles. vel Altar.* Butr. *in c. unic. de Cleric. per saltum promot.* Praeposit. *in cap. Cler.* 9. *dist.* 21. Fagnan. *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, & ibi Canonistae communiter, teste Card. *ibid. num.* 1. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 1. *num.* 18. ubi pro hac sententia citat plusquam 18. etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2209. Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *de Sacramento Ordinis quaest.* 3. *conclus.* 1. Aversa *quaest.* 2. *sect.* 7. Illsung *num.* 18. aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum. Et ratio est, quia Episcopatus, ut a Presbyteratu distinctus, habet omnia requisita ad verum Ordinem, verumque Sacramentum novae legis. Est enim caeremonia sensibilis, cum Episcopatus physice constet ex impositione manuum, & verbis, quibus utitur Minister, dum Sacerdotem consecrat in Episcopum. Et talis caeremonia fuit instituta a Christo, cum hujus non legatur in Ecclesia initium, semper enim, & ubique gentium servata fuit in Episcoporum consecratione manuum impositio etiam ab ipsismet Apostolis, ut patet ex utraque Epistola mox citanda D. Pauli Apostoli ad Timotheum; quod signum est a Christo descendere. Et per talem sensibilem caeremoniam confertur gratia sanctificans, ut expresse asserit Apostolus *in prima Epistola ad Timoth. cap.* 4. ibi: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi cum impositione manuum Presbyteri; & Epist.* 2. *ad eumdem c.* 1. ibi: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum*; quem duplicem locum Chrysostomus, Theophylactus, & passim alii Patres intelligunt de manuum impositione, quam Paulus adhibuit, cum Timotheum ordinavit Episcopum; & Tridentina Synodus *sess.* 23. *cap.* 3. iisdem Pauli verbis utitur, ut probet ordinationem esse Sacramentum; adeoque cum ea verba Paulus de Episcopali Ordinatione intellexerit; manifeste probant ipsum Episcopatum esse vere, ac proprie novae legis Sacramentum distinctum a Presbyteratu. Tum quia per Episcopatum, ut Episcopatum, confertur specialis potestas spiritualis, nempe confirmandi, conficiendi Chrisma, ordinandi Sacerdotes, Diaconos &c. quae potestas non confertur per Presbyteratum; unde cum talis potestas valide conficiendi dicta Sacramenta neque per Summum Pontificem possit ab Episcopis auferri, ex quo Episcopalis Ordinatio tamquam characteristica sit irreperibilis, & indelebilis, stat evidenter quod non sit potestas solius jurisdictionis, sed potestas Ordinis.

Haec nostra sententia deducitur ex pluribus 2
sacris Canon. Primo ex *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, ubi declaratur, quod ordinati scienter ad Sacros Ordines ab Episcopo, qui renuntiavit loco, & dignitati, ordinem accipiunt, licet officii executionem non habeant, quod non esset, nisi Episcopus indelebilem characterem haberet impressum, ut clare sensit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Requisivit, verb. Execution.* Secundo, in Concilio Carthaginensi IV. ubi praescribitur ritus observandus in sin- 3
gulis Ordinibus conferendis, & incipitur ab Ordinatione Episcopi, ut patet *in cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *in cap. Presbyter cum ordinatur* 8. *cap. Diaconus cum ordinatur* 11. *cap. Subdiaconus cum ordinatur* 15. *cap. Acolythus cum ordinatur* 16. *cap. Exorcista cum ordina-*

natur 17. *cap. Lector cum ordinatur* 18. *cap. Ostiarius cum ordinatur* 19. *dist.* 23. Qui Canones sicut intelliguntur de Ordinatione Presbyteri, Diaconi, & aliorum, prout sunt Sacramentum, eodem modo intelligendi sunt de Ordinatione Episcopi, cum per eademmet verba loquantur de Presbytero cum ordinatur, ac de Episcopo cum ordinatur. Et eo magis, quia si egissent de Ordinibus, prout sunt Officia, & gradus Ecclesiastici, eodem modo debuissent præscribere ritum observandum in ordinatione Abbatis, Archiepiscopi, Primatis, & Patriarchæ, ut recte notat ad litteram Fa-
4 gnan. *loc. cit. num.* 43. Tertio, *ex cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Perlectis* 1. *dist.* 25. *cap. Omnium Sacerdotum* 1. *dist.* 31. *cap. Quia Sanctitas* 16. *dist.* 50. *cap. Illud* 1. *dist.* 77. *cap. Diaconus* 13. *dist.* 93. *cap. Veritatis* 4. *de dolo & contumac. cap. Quorumdam* 1. *de Testamentis*; *cap. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles.* qui omnes Canones cum aliis recte expenduntur pro nostra sententia a Fagnano *loc. cit. a num.* 34. *ad* 49. inclusive.

5 Colligitur etiam hæc nostra sententia ex Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 4. adeout oppositum tenere, ut recte dicit Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 11. *num.* 26. sit periculosum, siquidem Concilium Trident. *ibi* Episcopatum expresse inter Ordines connumerat, dum ait; *docet insuper Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, &c.* quæ verba satis clare innuunt Ordinem Episcopalem non solum esse distinctum ab Ordine Sacerdotali, sed etiam esse Sacramentum, sicuti est Presbyteratus, & ceteri Ordines, ponderando illam dictionem *Ceterorum*, quæ ex propria significatione est implicativa similium. Glossa *in cap. Deinde* 3. *dist.* 26. & *ibi* Geminian., & Præposit. Glossa *in c. Et si illa* 23. *caus.* 1. *q.* 7. *verb. scienda sunt*. Præsertim vero, quia in *Canone* 6. *ejusdem sess.* Sancta Synodus definit Sacram Ordinationem vere, & proprie esse Sacramentum a Christo Domino institutum: & pro sacra ordinatione intelligenda est ordinatio illa, de qua prius mentionem fecerat *in d. cap.* 4. videlicet *Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum.* Sic egregie Fagnan. *loc. cit. num.* 47. & 48. qui *a n.* 68. *ad* 71. inclusive varia adducens, & Tridentinum latius expendens concludit, constare ex Divina institutione, seu Jure Divino Ordinem Episcopalem esse prorsus distinctum ab Ordine Presbyterali, adeoque dicendum esse, quod non tantum partialiter, sed etiam integre distinguantur tamquam duo integri Ordines Sacramentales.

Probabilius est, materiam Episcopatus adæquatam esse manuum impositionem, Formam vero hæc verba *Accipe Spiritum Sanctum*. Prima pars Conclusionis patet ex continua praxi Ecclesiæ, tum latinæ, tum græcæ semper, & ubique adhibendi manuum impositionem in conferendo Episcopatu; ut fecit Apostolus ordinando Episcopum Timotheum, & alios ex citatis suis Epistolis prima, & secunda ad Timotheum, & non semper, & ubique adhibendi traditionem annuli, & baculi Pastoralis, impositionem libri Evangeliorum super caput Ordinandi, & unctionem ipsius, uti fit nunc apud Latinos; Annulus enim, & baculus Pastoralis non traditur apud Græcos; immo nec tradebatur apud Latinos Sæculo IV. quia Concilium IV. Carthaginense exponens ritum hujus ordinationis *in c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nullam de illis mentionem facit. Sic impositio libri Evangeliorum licet observata fuerit in Ecclesia Africana Sæculo quarto, cum illam referat dictum Concil. Carthaginense IV. *loc. cit.*, primo tamen, secundo, & tertio Sæculo nondum adhibebatur, nullum enim est monumentum, quo id possit probari; Immo Alcuinus *in lib. de Divinis Officiis scripto de anno* 760. asserit cæremoniam illam non fuisse adhibitam ab Ecclesia Romana, sicuti nec fuit adhibita a Germanis initio sæculi IX. ut scribit Amalarius *l.* 2. *de Officiis Ecclesiasticis cap.* 14. Sic etiam unctio Episcopi, licet sit antiquissima, utpote recensita a S. Leone *serm.* 8. *de passione Domini*, & a S. Gregorio Magno *in cap. decimo primi libri Regum*; non fuit tamen semper, & ubique in usu, utpote non memorata a supradicto *Concilio Carthaginensi* IV. *in cit. cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nec a Conciliis Hispanicis celebratis ante septimum Sæculum, nec illam adhibent Græci. Practice tamen non est tenendum materiam Episcopatus esse solam manuum impositionem; Fagnan. *loc. cit. num.* 57. La Croix *loc. cit. num.* 2148. & alii. Secunda pars 7
conclusionis deducitur ex majori congruentia, quia nihil convenientius assignari potest pro forma Episcopatus, quam verba ipsa prolata tempore applicationis materiæ; tempore autem applicationis materiæ proferuntur *Accipe Spiritum Sanctum*, & non alia; Fagnan. *loc. cit. num.* 59. unde credibile est, D. Paulum ordinando Timotheum, illa verba adhibuisse, cum *Concil. Trident. sess.* 23. *can.* 4. sic dicat: *Per Sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, ac proinde Episcopum non frustra dicere*: *Accipe Spiritum Sanctum*, & hoc præsertim colligat

ligat ex verbis Apostoli adhibitis in ordinatione Timothei in Episcopum.

8 Episcopatus secundum aliquos fuit institutus quando *Joann. cap.* 21. *vers.* 18. Christus dixit Petro: *Pasce oves meas*, fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, & quidem Episcopus universalis Ecclesiæ per dicta verba: *Pasce oves meas*, ut scribit Fagnan. *loc. cit. nu.* 85. adducens *cap. Considerandum* 53. & *cap. Fidelior* 54. *dist.* 50. *cap. Significasti* 4. *de election.* & *Glossam in cap. In novo testamento* 2. *dist.* 21. Aversa tamen *quæst.* 2. *sect.* 10. probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacer-

9 dorio. Vide La Croix *loc. cit. num.* 2207. Episcopatus probabilius conferri non potest eodem die cum Presbyteratu. Campanil. *in divers. Juris Canon. rub.* 6. *cap.* 4. *num.* 5. Innocent. S. Antonin., Suarez, Barbosa, Aversa, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. num.* 2256. dicens, quod cum tam novus Sacerdos, quam novus Episcopus debeat celebrare cum Ordinante, saltem ex hoc capite fieri non posse; sed nostra vera ratio desumitur ex Concilio Trident. prohibente conferri eidem duos sacros Ordines eodem die. Cum enim dixerimus, probabilius Episcopatum esse Ordinem Sacramentalem realiter distinctum ab Ordine Presbyterali, consequenter tenemur dicere, probabilius non posse conferri eodem die cum Presbyreratu, cum Concilium Tridentinum *sess.* 23. *c.* 13. expresse prohibeat conferri eidem duos Sacros Ordines eodem die, ibi: *Duo Sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, Privilegiis, ac Indultis quibusvis concessis non*

10 *obstantibus quibuscunque.* Ordo Episcopatus debet conferri die Dominica; *cap. Qui in aliquo* 5. *dist.* 51. ibi; *die Dominico consecrabitur*, & concordat *cap. Ordinat.* 1. & *c. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75.

11 Hic juvat adducere Episcopatuum omnium totius Orbis novam & exactam notitiam traditam a Barbosa *de Offic.* & *Potest. Episcop. part.* 1. *titul.* 1. *cap.* 7. a Franc. *de Ecclesiis Cathedralibus c.* 35. & præsertim a Graveson *ad Calcem Indicis Generalis suæ Historiæ Ecclesiasticæ*, additis tamen mutationibus, erectionibus, unionibus, & elevationibus expost secutis.

12 *Episcopatus, qui sunt sub Summo Pontifice in districtu Urbis, & a sex antiquioribus Sanctæ Romanæ Eccles. Cardinalibus optantur.*

Ostiensis vulgo *Ostia* ad Decanum Sacri Collegii pertinens, cui unitus est Episcopatus Veliternus, vulgo *Veletri*, in Campania Romana, Ditionis Ecclesiæ.
Portuensis, vulgo *Porto*, prope Romam.
Albanensis, vulgo *Albano*, prope Romam.
Tusculanus, vulgo *Frascati*, prope Romam.
Prænestinus, vulgo *Palestrina*, prope Romam.
Sabinensis, vulgo *La Sabina*, prope Romam.

Episcopatus alii, qui Summo Pontifici in Provincia Romana immediate subjiciuntur. 13

In Campania Romana Ditionis Ecclesiæ.

Tiburtinus, vulgo *Tivoli*.
Anagninus, vulgo *Anagni*.
Segninus, vulgo *Segni*.
Alatrinus, vulgo *Alatri*.
Verulanus, vulgo *Veroli*.
Tarracinensis, vulgo *Terracina*, cui æque principaliter unita est Ecclesia Satina declarata Cathedralis novissime a Benedicto XIII. anno 1725. tertio Kalendas Maii anno primo sui Pontificatus Constit. incipient. *Romanus Pontifex*; & Ecclesia Civitatis Priverni declarata Cathedralis ab eodem Benedicto XIII. anno secundo sui Pontificatus, quarto Idus Septembris 1725. Constitut. incipient. *Super universos*.
Centumcellensis, vulgo *Cività Vecchia*.

In Provincia Patrimonii Ditionis Ecclesiæ. 14

Nepesinus, vulgo *Nepi*, & Sutrinus, vulgo *Sutri*, invicem uniti.
Viterbiensis, vulgo *Viterbo*, & Tuscanensis, vulgo *Toscanella*, invicem uniti.
Horranus, vulgo *Orta*, & Civitatis Castellanæ, vulgo *Città Castellana* invicem uniti. Lege librum a Cl. Abbate *Justo Fontanini* editum, de *antiquitate Hortæ, Coloniæ Etruscorum*.
Cornetensis, vulgo *Corneto*, & Montisflasconis, vulgo *Montisfiascone*, invicem uniti.
Balneoregiensis, vulgo *Bagnarea*.
Urbevetanus, vulgo *Orvieto*.
Aquipendii, & Aquæpendentis, vulgo *Acquapendente*.

In Umbria ditionis Ecclesiæ. 15

Perusinus, vulgo *Perugia*.
Spoletinus, vulgo *Spoleto*, & Mevaniensis, vulgo *Bevagna*, uniti.
Civitatis Castelli, vulgo *Città di Castello*.
Civitatis Plebis, vulgo *Città della Pieve*.
Interamnensis, vulgo *Terni*.
Narniensis, vulgo *Narni*.
Amerinensis, vulgo *Amelia*.
Tudertinus, vulgo *Todi*.
Reatinus, vulgo *Rieti*.
Fulginatensis, vulgo *Foligno*.
Assisiensis, vulgo *Assisi*.
Nucerinus, vulgo *Nocera*.
Aretinus, vulgo *Arezzo* in Tuscia.

In Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ. 16

Anconitanus, vulgo *Ancona*.

Lau-

Lauretanus, vulgo *Loreto*, & Reciuatensis, vulgo *Recanati*, invicem uniti.
Asculanus, vulgo *Ascoli*.
Æsinus, vulgo *Jesi*.
Auximanus, vulgo *Osimo*.
Camerinensis vulgo *Camerino*. Cui æque principaliter unita est Ecclesia S. Venantii Civitatis Fabriani erecta in Cathedralem a Benedicto XIII. 15. Novembris 1728. decret. incipient. *Notoriæ sunt*.
Fanensis, vulgo *Fano*, intra Ducatum Urbinatem.

17 *In Regno Neapolitano.*

Aquilanus, vulgo *l'Aquila*.
Sulmonensis, vulgo *Sulmona*; & Valvensis, vulgo *Valva*, invicem uniti.
Civitatis Ducalis, vulgo *Città Ducale*.
Aprutinus, vulgo *Teramo*.
Marsicanus, vulgo *Marsi*.

18 *Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ cum suis suffraganeis.*

Archiepiscopatus Pisani, vulgo *Pisa* in Hetruria, seu Tuscia, Episcopatus suffraganei.
Aleriensis, vulgo *Aleria*, in Corsica Insula Ditionis Genuensis.
Adjacensis, vulgo *Ajaccio* in eadem Corsica Insula.
Sagonensis, vulgo *Sagona* in eadem Corsica Insula.
Lucensis, vulgo *Lucca*, sui Juris & ab ejus jurisdictione immunis. Novissime autem a Benedicto XIII. Constitution. incipient. *Inscrutabili* erectus est in Archiepiscopatum.
Lunensis Sarzanensis, vulgo *Luni*, e *Sarzana* Ditionis Genuensis, sed ab ejus jurisdictione immunis.

19 *Archiepiscopatus Florentini, vulgo* Fiorenza, *Episcopatus suffraganei in Hetruria, seu Tuscia, vulgo* Toscana.

Fesulanus, vulgo *Fiesoli*.
Pistoriensis, vulgo *Pistoja*, unitus cum Episcopatu Pratensi, vulgo *Prato*.
Volaterranus, vulgo *Volterra*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Collensis, vulgo *Colle*.
Sancti Miniatis Teutonis, vulgo *San Miniato al Tedesco*.
Burgi Sancti Sepulcri, vulgo *Borgo San Sepolcro*.
Montis Politiani, vulgo *Monte Pulciano*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Cortonensis, vulgo *Cortona*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

20 *Archiepiscopatus Senensis, vulgo* Siena, *Episcopatus suffraganei in Hetruria.*

Suanensis, vulgo *Soana*.
Clusinus, vulgo *Chiusi*.
Grossetanus, vulgo *Grosseto*.
Massanensis, vulgo *Massa*.
Pientinus, vulgo *Pienza*, ab ejus tamen jurisdictione immunis.
Ilcinensis, vulgo *Mont' Alcino*.

Archiepiscopatus Firmani, vulgo Fermo, *in Marchia Anconitana, Ditionis Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei.* 21

Maceratensis, vulgo *Macerata*, unitus cum Episcopatu Tolentino, vulgo *Tolentino*.
Ripanus, vulgo *Ripa Transona*.
Montis alti, vulgo *Montalto*.
Sancti Severini, vulgo *San Severino*.

Archiepiscopatus Urbinatensis, vulgo Urbino *in Ducatu Urbinate, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi suffraganei.* 22

Calliensis, vulgo *Cagli*.
Foro-Semproniensis, vulgo *Fossombrone*.
Feretranus, vulgo *Monte Feltro*.
Pisauriensis, vulgo *Pesaro*.
Urbaniensis, vulgo *Urbania*, unitus cum Episcopatu S. Angeli in nado, vulgo *Sant' Angelo in vado*.

Archiepiscopatus Ravennatensis, vulgo Ravenna *in Romandiola, Ditionis Ecclesiæ, Episcopi suffraganei.* 23

Hadriensis, vulgo *Adria*, cujus Sedes Rhodigii, in Ditione Veneta.
Ariminensis, vulgo *Rimini*.
Bertinoriensis, vulgo *Bertinoro*.
Cerviensis, vulgo *Cervia*.
Cæsenatensis, vulgo *Cesena*.
Comaclensis, vulgo *Comacchio*.
Faventinus, vulgo *Faenza*.
Ferrariensis, vulgo *Ferrara*. Sed hic Episcopatus exemptus est a Metropolitano Jure Ecclesiæ Ravennatensis, & fuit resolutum a Congregatione particulari trium S. R. E. Cardinalium, & 14. Episcoporum deputata a Synodo Romana die 21. Maii 1725. adversus quam resolutionem a toto Synodo, Congregatione habita die 25. ejusdem mensis, denegata fuit nova audientia; Et ex post erectus est in Archiepiscopatum anno 1735. a Clemente XII. Constitut. incipient. *Paterna Pontificii*.
Imolensis, vulgo *Imola*.
Forolivienss, vulgo *Forlì*.
Sarsinatensis, vulgo *Sarsina*.

Archiepiscopatus Bononiensis, vulgo Bologna *in Ditione Ecclesiæ, Episcopatus suffraganei.* 24

Parmensis, vulgo *Parma*, in Ditione Ducis Parmensis.

Pla-

Placentinus, vulgo *Piacenza*, in Ditione Ducis Parmensis.

Burgi S. Domnini, vulgo *Borgo San-Donnino*, in Ditione Ducis Parmensis.

Rhegiensis, vulgo *Reggio*, in Ditione Ducis Mutinensis.

Mutinensis, vulgo *Modena*, in Ditione Ducis Mutinensis.

Cremensis, vulgo *Crema*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.

25 *Archiepiscopatus Genuensis, vulgo* Genova, *in Ora & Ditione Genuensi, Episcopatus suffraganei.*

Albinganensis, vulgo *Albenga*.

Naulensis, vulgo *Noli*.

Brugnatensis, vulgo *Brugneto*.

Nebiensis, vulgo *Nebio*, in Corsica Insula.

Marianensis, vulgo *Mariana*, in Corsica Insula, unitus cum Episcopatu Acciensi, vulgo *Acci*, in Insula itidem Corsica.

Bobiensis, vulgo *Bobio*, in Ducatu Mediolanensi.

26 *Archiepiscopatus Taurinensis, vulgo* Torino, *in Pedemontio, Episcopatus suffraganei.*

Eporediensis, vulgo *Ivrea*.

Montis Regalis, vulgo *Mondovì*.

Salutiarum, vulgo *Saluzzo*.

Fossanensis, vulgo *Fossano*.

Pinaroliensis, vulgo *Pinarolo*, novissime erectus a Benedicto XIV. an. 1748. Constitut. incip. *Sacrosancta*.

27 *Archiepiscopatus Mediolanensis, vulgo* Milano, *in Ducatu Mediolanensi, Episcopatus suffraganei.*

Cremonensis, vulgo *Cremona*.

Novariensis, vulgo *Novara*.

Laudensis, vulgo *Lodi*.

Alexandrinus, vulgo *Alessandria*.

Dertonensis, vulgo *Tortona*.

Viglevanensis, vulgo *Vigevano*.

Ticinensis, seu Papiensis, vulgo *Pavia*, sed ab ejus jurisdictione immunis: etenim Benedictus XIV. huic Episcopatui perpetuo univit Archiepiscopatum Amasiensem, & subdidit immediate Sedi Apostolicæ, etiam quo ad causarum appellationes, & absolvit Episcopum ab obligatione sibi eligendi Metropolitanum. Plura de hac re vide infra verb. *Episcopus*, *art.* 7. *n.* 52. & 53.

Bergomensis, vulgo *Bergamo*, in Ditione Veneta.

Brixiensis, vulgo *Brescia*, in Ditione Veneta.

Albensis, vulgo *Alba*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.

Astensis, vulgo *Asti*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.

Vercellensis, vulgo *Vercelli*, in Ditione Ducis Sabaudiæ.

Aquensis, vulgo *Acqui*, in Ducatu Montis Ferrati.

Casalensis, vulgo *Casale*, in Ducatu Montis Ferrati.

Savonensis, vulgo *Savona*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.

Vintimiliensis, vulgo *Vintimiglia*, in Ora, & Ditione Reipublicæ Genuensis.

Patriarchatus Aquilejensis, vulgo Acquileja, *in Foro Julio, extinctus a Benedicto XIV.* 28

Archiepiscopatus Utinensis, vulgo *Udine*, erecti ab eodem Pontifice anno 1752. Episcopi suffraganei.

Patavinus, vulgo *Padova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.

Vicentinus, vulgo *Vicenza*, in Dominio ejusdem Reipublicæ Venetæ.

Veronensis, vulgo *Verona*, in Dominio itidem Reipublicæ Venetæ.

Tarvisinus, vulgo *Treviso*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.

Cenetensis, vulgo *Ceneda*, in Dominio Veneto.

Bellunensis, vulgo *Belluno*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.

Feltrensis, vulgo *Feltre*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.

Concordiensis, vulgo *Concordia*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.

Justinopolitanus, vulgo *Capo d'Istria*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.

Œmoniensis, vulgo *Città Nuova*, in Dominio Venetæ Reipublicæ.

Parentinus, vulgo *Parenzo*, in Dominio Reipublicæ Venetæ.

Polensis, vulgo *Pola*, in Ditione Reipublicæ Venetæ.

Archiepiscopatus Goritiensis, vulgo *Gorizia*, item a Benedicto XIV. anno 1752. erecti, Episcopi suffraganei.

Tridentinus, vulgo *Trento*, in Ditione Imperatoris.

Comensis, vulgo *Como*, in Ducatu Mediolanensi.

Tergestinus, vulgo *Trieste*, in Ditione Imperatoris.

Mantuanus, vulgo *Mantova*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Ditione Ducis Mantuani.

Petinensis, vulgo, *Pedena*, in Ditione Imperatoris.

Labacensis, vulgo *Lubianà*, in Carniola ab ejus jurisdictione immunis.

29 *Patriarchatus Veneti*, *vulgo* Venezia, *in Ditione Reipublicæ Venetæ*, *Episcopatus suffraganei*.

Clodiensis, vulgo *Chiozza*.

Torcellanus, vulgo *Torcello*.

Caprularum, vulgo *Caorle*.

30 *In Regno Neapolitano Archiepiscopatus Neapolitani*, *vulgo* Napoli, *in Provincia Laboris*, *Episcopatus suffraganei*.

Puteolanus, vulgo *Pozzuolo*.

Nolanus, vulgo *Nola*.

Acerrarum, vulgo *Acerra*.

Isclanus, vulgo *Ischia*.

Aversanus, vulgo *Aversa*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

31 *Archiepiscopatus Capuani*, *vulgo* Capua, *in Provincia Laboris*, *Episcopatus suffraganei*.

Teanensis, vulgo *Tiano*.

Calvensis, vulgo *Calvi*.

Casertanus, vulgo *Caserta*.

Calatinus, vulgo *Cajazzo*.

Carinolensis, vulgo *Carinola*.

Iserniensis, vulgo *Isernia*.

Suessanus, vulgo *Sessa*.

Aquinatensis, vulgo *Aquino*, ab ejus jurisdictione exemptus, cui æque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia Pontis Curvi, seu Fregellarum declarata Cathedralis novissime a Benedicto XIII. Constitut. incip. *In excelsa*.

32 *Archiepiscopatus Salernitani*, *vulgo* Salerno, *in Principatu citeriori*, *Episcopi suffraganei*.

Campaniensis, vulgo *Campagna*, cui unitus est Episcopatus Satrianensis.

Caputaquensis, vulgo *Capaccio*.

Policastrensis, vulgo *Policastro*.

Nuscanus, vulgo *Nusco*.

Sarnensis, vulgo *Sarno*.

Marsicensis, vulgo *Marsico*.

Nucerinus, vulgo *Nocera delli Pagani*.

Acernensis, vulgo *Acerno*.

Cavensis, vulgo *la Cava*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

33 *Archiepiscopatus Amalphitani*, *vulgo* Melfi, *in Principatu citeriori*, *Episcopi suffraganei*.

Litterensis, vulgo *Lettere*.

Capritanus, vulgo *Capri*.

Minorensis, vulgo *Minori*.

Scalensis, vulgo *Scala*, unitus cum Episcopato Ravellensi, vulgo *Ravello*, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.

34 *Archiepiscopatus Surrentini*, *vulgo* Sorrento, *in Provincia Laboris*, *Episcopatus suffraganei*.

Vicanus Equensis, vulgo *Vico*.

Massensis, & Massalubrensis, vulgo *Massa*.

Castrimaris, vulgo *Castell' a mare*.

Archiepiscopatus Compsani, *vulgo* Conza, *in Principatu ulteriori*, *Episcopatus suffraganei*. 35

Muranus, vulgo *Muro*, in Basilicata Provincia.

Satrianensis, vulgo *Satriano*, unitus Episcopatui Campaniensi, in Principatu citeriori.

Laquedoniensis, vulgo *Lacedogna*, in Principatu ulteriori.

Sancti Angeli Longobardorum, vulgo *S. Angelo de' Lombardi*, in Principatu ulteriori, & unitus cum Episcopatu Bisacciensi, vulgo *Bisaccia*, in eodem Principatu.

Montis viridis, vulgo *Monte verde*, unitus Archiepiscopatui Nazareno, in eodem Principatu.

Archiepiscopatus Acheruntini, *vulgo* Accerenza, *Episcopatus suffraganei*. 36

Venusinus, vulgo *Venosa*.

Anglonensis, vulgo *Anglona*, sive *Tursi*.

Potentinus, vulgo *Potenza*.

Gravinensis, vulgo *Gravina*.

Tricaricensis, vulgo *Tricarico*.

Montis Pilosi, vulgo *Monte Peloso*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Melphiensis, vulgo *Melfi*, unitus cum Episcopatu Rapollensi, vulgo *Rapolla*, & ab ejus jurisdictione exemptus.

Archiepiscopatus Tarentini, *vulgo* Taranto, *in Provincia Hydruntina*, *vulgo* Otranto, *Episcopatus suffraganei*. 37

Motulensis, vulgo *Motula*.

Castellanensis, vulgo *Castellaneta*.

Uritanus, vulgo *Oria*.

Archiepiscopatus Brundusini, *vulgo* Brindisi, *in Provincia Hydruntina*, *Episcopatus suffraganeus*. 38

Ostunensis, vulgo *Ostuni*.

Archiepiscopatus Hydruntini, *vulgo* Otranto, *in Provincia Hydruntina*, *Episcopi suffraganei*. 39

Castrensis, vulgo *Castro*.

Gallipolitanus, vulgo *Gallipoli*.

Ugentinus, vulgo *Ugento*.

Aletiensis, vulgo *Lecce*.

Alessanensis, vulgo *Alessano*.

Neritonensis, vulgo *Nardò*, sed ab ejus jurisdictione immunis.

Archiepiscopatus Barensis, *vulgo* Bari, *in Provincia Barensi*, *Episcopatus suffraganei*. 40

Bituntinus, vulgo *Bitonto*.

Juvenacensis, vulgo *Giovenazzo*, cui æque principaliter est in perpetuum unita Ecclesia Ter-

Terlitienfis, declarata Cathedralis a Benedicto XIV. anno 1749. Conftit. inc. *Unigenitus*.

Melphitenfis, vulgo *Molfetta*, fed ab ejus jurifdictione immunis.

Ruvenfis, vulgo *Ruvo*.

Converfanenfis, vulgo *Converfano*.

Minerbienfis, vulgo *Minervino*.

Monopolitanus, vulgo *Monopoli*, fed ab ejus jurifdictione immunis.

Bitectinus, vulgo *Bitetto*.

Polignanenfis, vulgo *Polignano*.

Lavellenfis, vulgo *Lavello*.

Catharenfis, vulgo *Cattaro*, in Dalmatia, & Ditione Veneta.

41 *Archiepifcopatus Tranenfis, vulgo* Trani, *in Provincia Barenfi, Epifcopatus fuffraganei.*

Vigilienfis, vulgo *Bifeglia*.

Andrienfis, vulgo *Andria*.

42 Archiepifcopatus Nazarenus in oppido Barulo, vulgo *Barletta*, nullum habet Epifcopatum fuffraganeum, fed ei unitus effe Epifcopatus Montis viridis. Eft autem Archiepifcopatus Nazarenus in Provincia Barenfi.

43 *Archiepifcopatus Sipontini, vulgo* Manfredonia, *in Capitanata provincia, Epifcopatus fuffraganei.*

Veftanenfis, vulgo *Viefte*.

Trojanenfis, vulgo *Troja*, fed ab ejus jurifdictione exemptus.

44 Archiepifcopatus Lancianenfis, vulgo *Lanciano*, in Aprutio, nullos habet Epifcopatus fuffraganeos.

45 *Archiepifcopatus Theatini, vulgo* Chieti, *in Aprutio, Epifcopi fuffraganei.*

Adrienfis, vulgo *Atri*, & Pennenfis, vulgo *la Penna*, invicem uniti, & ab ejus jurifdictione exempti.

Orthonenfis, vulgo *Ortona*, unitus cum Epifcopatu Camplenfi, vulgo *Campli*.

46 *Archiepifcopatus Beneventani, vulgo* Benevento, *in Principatu ulteriori, & ditionis Ecclefiæ, Epifcopatus fuffraganei.*

Afculanus, vulgo *Afcoli di Puglia*. Hic Epifcopatus diverfus eft ab Epifcopatu Afculano, qui eft in Piceno Suburbicario, feu in Marchia Anconitana, ditionis Ecclefiæ.

Telefinus, vulgo *Telefe*.

Sanctæ Agathæ Gothorum, vulgo *Sant' Agata de' Goti*.

Montis Marani, vulgo *Monte Marano*.

Abellinenfis, vulgo *Avellino*, unitus cum Epifcopatu Frequentino, vulgo *Frigento*.

Arianenfis, vulgo *Ariano*.

Trevicenfis, vulgo *Vico della Baronia*.

Triventinus, vulgo *Trivento*, fed ab ejus jurifdictione immunis.

Bojanenfis, vulgo *Bojano*.

Bovinenfis, vulgo *Bovino*.

Vultuarienfis, vulgo *la Vulturara*.

Larinenfis, vulgo *Larino*.

Therminarum, vulgo *Termoli*.

Lucerinus, vulgo *Lucera*.

Guardienfis, vulgo *Guardia Alfiera*.

Sancti Severi, vulgo *S. Severo*.

Archiepifcopatus Roffanenfis, vulgo *Roffano*, in Calabria citeriori, nullum habet Epifcopatum fuffraganeum, & Epifcopatus Bifinianenfis, vulgo *Bifignano*, ab ejus jurifdictione eft exemptus. 47

Archiepifcopatus Cofentini, vulgo Cofenza, *in Calabria citeriori, Epifcopatus fuffraganei.* 48

Marturanenfis, vulgo *Martorano*.

Sancti Marci, vulgo *San Marco*, fed ab ejus jurifdictione immunis.

Melitenfis, vulgo *Mileto*, fed ab ejus jurifdictione immunis.

Caffanenfis, vulgo *Caffano*, fed ab ejus jurifdictione exemptus.

Archiepifcopatus Sanctæ Severinæ, vulgo Santa Severina, *in Calabria ulteriori, Epifcopatus fuffraganei.* 49

Umbriaticenfis, vulgo *Umbriatico*.

Belcaftrenfis, vulgo *Belcaftro*.

Strogulenfis, vulgo *Strongoli*.

Infulanus, vulgo *Ifola*.

Geruntinus, vulgo *Gerenza*, unitus cum Epifcopatu Cariatenfi, vulgo *Cariati*.

Archiepifcopatus Rheginenfis, vulgo Reggio, *in Calabria ulteriori, Epifcopatus fuffraganei.* 50

Catacenfis, vulgo *Catanzaro*.

Crotonienfis, vulgo *Crotone*.

Tropejenfis, vulgo *Tropea*.

Oppidenfis, vulgo *Oppido*.

Nicoterenfis, vulgo *Nicotera*.

Neocaftrenfis, vulgo *Nicaftro*.

Hieracenfis, vulgo *Geraci*.

Squillacenfis, vulgo *Squillace*.

Bovenfis, vulgo *Bova*.

Archiepifcopatus in Sicilia infula.

Archiepifcopatus Panormitani, vulgo Palermo, *Epifcopatus fuffraganei.* 51

Agrigentinus, vulgo *Girgenti*.

Mazarienfis, vulgo *Mazarà*.

Melitenfis, vulgo *Malta*, in Infula Melitenfi.

Archiepifcopatus Meffanenfis, vulgo Meffina, *Epifcopatus fuffraganei.* 52

Cephaludenfis, vulgo *Cefalù*.

Pactenfis, vulgo *Patti*.

Liparensis, vulgo *Lipari*.

53 *Archiepiscopus Montis Regalis*, *vulgo* Montereale, *Episcopatus suffraganei*.

Cathanensis, vulgo *Catania*.

Syracusanus, vulgo *Siracusa*.

Archiepiscopatus in Sardinia Insula.

54 Archiepiscopatus Calaritanus, vulgo *Cagliari*, unicum habet Episcopatum suffraganeum, videlicet Sulcitanensem, vulgo *Villa d'Iglesias*, qui etiam Archiepiscopatui est unitus.

55 Archiepiscopatus Arborensis, vulgo *Oristagni*, unicum habet Episcopatnm suffraganeum, scilicet Vallensem, seu Lezitanum, vulgo Alez.

56 *Archiepiscopatus Turritani*, *vulgo* Sassari, *Episcopatus suffraganei*.

Algariensis, vulgo *Alguer*.

Bosanensis, vulgo *Bosa*.

Ampuriensis, vulgo *Castell' Aragonese*.

Hi sunt Archiepiscopatus, & Episcopatus Italiæ, de quibus si plura scire aveas, leges Italiam Sacram, quam in lucem edidit *Ferdinandus Ughellus* Monachus Ordinis Cisterciensis, eamque in novem tomos distribuit, quorum primus exhibet Episcopatus, qui immediate Sanctæ Sedi subjiciuntur. Alter tomus complectitur Episcopatus Emiliæ, Flaminiæ, Piceni, & Umbriæ. Tertius tomus continet Episcopatus Hetruriæ, seu Tusciæ. Tomus quartus comprehendit Episcopatus Insubriæ, Liguriæ, & Pedemontii. Quintus tomus repræsentat Episcopatus Foro-Julii, & Venetorum dominii. Sextus tomus continet Episcopatus Campaniæ, Aprutii, & Hirpinorum. Tomus septimus complectitur Episcopatus Basilicatæ, & Apuliæ. Tomus octavus continet Episcopatus Samnii. Tomus ultimus exhibet Episcopatus Salentinorum, & Calabriæ. De his Episcopatibus Italiæ, & Archiepiscopatibus, quorum suffraganei sunt, de eorum antiquitate, juribus, ac privilegiis, nec non de Archiepiscopis, qui doctrina, & pietate præditi, eis præfuerunt, lato calamo differit prælaudatus Scriptor *Ferdinandus Ughellus*, quem, si tibi per otium liceat, consulere poteris.

57 *Archiepiscopatus*, *& Episcopatus suffraganei*, *qui nunc sunt in Galliarum Regno*.

Archiepiscopatus Lugdunensis, vulgo *Lion*, Episcopatus suffraganei.

Augustodunensis, vulgo *Autun*.

Matisconensis, vulgo *Macon*.

Cabillonensis, vulgo *Chalons sur Saone*.

Lingonensis, vulgo *Langres*.

Divionensis, vulgo *Dijon*.

Sancti Claudii, vulgo *S. Claude*.

Archiepiscopatus Senonensis, *vulgo* Sens, *Episcopatus suffraganei*. 58

Trecensis, vulgo *Troyes*.

Altissiodorensis, vulgo *Auxerre*.

Nivernensis, vulgo *Nevers*.

Bethleemensis, vulgo *Bethleem*.

Archiepiscopatus Parisiensis, *vulgo* Paris, *Episcopatus suffraganei*. 59

Carnotensis, vulgo *Chartres*.

Aurelianensis, vulgo *Orleans*.

Meldensis, vulgo *Meaux*.

Blesensis, vulgo *Blois*, ab Innocentio XII. ad petitionem Regis Ludovici XIV. erectus anno MDCXCVII.

Archiepiscopatus Rhemensis, *vulgo* Rheims, *Episcopatus suffraganei*. 60

Suessionensis, vulgo *Soissons*.

Catalaunensis, vulgo *Chalons*.

Laudunensis, vulgo *Laon*, seu *Lan*.

Noviomensis, vulgo *Noyon*.

Silvanectensis, vulgo *Senlis*.

Bellovacensis, vulgo *Beauvais*.

Ambianensis, vulgo *Amiens*.

Bononiensis, vulgo *Boulogne*.

Archiepiscopatus Rhotomagensis, *vulgo* Roven, *Episcopatus suffraganei*. 61

Ebroicensis, vulgo *Evreux*.

Bajocensis, vulgo *Bayeux*.

Constantiensis, vulgo *Coutances*.

Abrincensis, vulgo *Avranches*.

Sagiensis, vulgo *Seez*.

Lexoviensis, vulgo *Lisieux*.

Archiepiscopatus Turonensis, *vulgo* Tours, *Episcopatus suffraganei*. 62

Andegavensis, vulgo *Angers*.

Cenomanensis, vulgo *Le Mans*.

Redonensis, vulgo *Rennes*.

Nannetensis, vulgo *Nantes*.

Venetensis, vulgo *Vannes*.

Macloviensis, vulgo *Saint Malo*.

Briocensis, vulgo *Saint Brieux*.

Dolensis, vulgo *Dole*.

Trecorensis, vulgo *Treguiers*.

Corosopitensis, vulgo *Kempertorentin*, vel *Cornovaille*.

Leonensis, vulgo *Saint Paul de Leon*.

Archiepiscopatus Bituricensis, *vulgo* Bourges, *Episcopatus suffraganei*. 63

Claræmontensis, vulgo *Clermont*.

Sancti Flori, vulgo *Saint Flour*.

Lemovicensis, vulgo *Limoges*.

Aniciensis, vulgo *le Puy*, sed ab ejus jurisdictione exemptus.

Tulensis, vulgo *Tulle*.

Ar-

64 *Archiepiscopatus Albiensis*, *vulgo* Alby, *in Occitania*, *vulgo* Languedoc, *erectus die 3. Octobris anni MDCCXXVIII. Episcopatus suffraganei.*
Castrensis, vulgo *Castres.*
Mimatensis, vulgo *Mende.*
Rutenensis, vulgo *Rodez.*
Cadurcensis, vulgo *Cahors.*
Vabrensis, vulgo *Vabres.*

65 *Archiepiscopatus Burdegalensis*, *vulgo* Bordeaux, *Episcopatus suffraganei.*
Aginnensis, vulgo *Agen.*
Engolismensis, vulgo *Angoulemme.*
Sanronensis, vulgo *Saintes.*
Pictaviensis, vulgo *Poictiers.*
Petrocoricensis, vulgo *Perigueux.*
Condomensis, vulgo *Condom.*
Sarlatensis, vulgo *Sarlat.*
Rupellensis, vulgo *la Rochelle.*
Lucionensis, vulgo *Luçon.*

66 *Archiepiscopatus Auxitani*, *vulgo* Ausch, *in Vasconia*, *vulgo* Guascogne, *Episcopatus suffraganei.*
Lectorenensis, vulgo *Leictoure.*
Convenensis, vulgo *Cominges.*
Vasatensis, vulgo *Bazas.*
Conseranensis, vulgo *Conserans.*
Darbensis, vulgo *Tarbes.*
Aturensis, vulgo *Aire.*
Lascuriensis, vulgo *Lescar.*
Oleronensis, vulgo *Oleron.*
Aquensis, vulgo *Acques.*
Bajonensis, vulgo *Bayone.*

67 *Archiepiscopatus Tolosani*, *vulgo* Toulose, *in Occitania Superiori*, *vulgo* Languedoc, *Episcopatus suffraganei.*
Apamiensis, vulgo *Pamiers.*
Mirapicensis, vulgo *Mirepoix.*
Montalbanensis, vulgo *Montauban.*
Vaurensis, vulgo *Lavaur.*
Sancti Papuli, vulgo *Saint Papul.*
Lombariensis, vulgo *Lombez.*
Rivensis, vulgo *Rieux.*

68 *Archiepiscopatus Narbonensis*, *vulgo* Narbone, *in Occitania inferiori*, *vulgo* Languedoc, *Episcopatus suffraganei.*
Biterrensis, vulgo *Beziers.*
Nemausensis, vulgo *Nisme.*
Lutevensis, vulgo *Lodeve.*
Ucetiensis, vulgo *Uzes.*
Electensis, vulgo *Alet.*
Carcassonensis, vulgo *Carcassone.*
Agathensis, vulgo *Agde.*
Montispessulanus, vulgo *Montpelliers.*
Sancti Pontii Tomeriarum, vulgo *Saint Pons.*
Alesensis, vulgo *Alais.*
Elnensis, vulgo *Perpignan.*

Archiepiscopatus Arelatensis, *vulgo* Arles, *in Provincia*, *vulgo* Provence, *Episcopatus suffraganei.* 69
Massiliensis, vulgo *Marseilles.*
Tolonensis, vel Telonensis, vulgo *Toulon.*
Arausicanus, vulgo *Orange.*
Tricastrensis, vulgo *Saint Paul de trois Chateaux.*

Archiepiscopatus Aquensis, *vulgo* Aix, *in Provincia*, *vulgo* Provence, *Episcop. suffraganei.* 70
Aptensis, vulgo *Apt.*
Rejensis, vulgo *Riez.*
Foro-Juliensis, vulgo *Frejus.*
Vapicensis, vulgo *Gap*, in Delphinatu, vulgo *Dauphinè.*
Sistericensis, vulgo *Cisteron.*

Archiepiscopatus Avenionensis, *vulgo* Avignon, *in Provincia*, *seu Comitatu Venasino*, *vulgo* le Comtat Venaisin, & *in ditione Ecclesiæ*, *Episcopatus suffraganei.* 71
Carpentoractensis, vulgo *Carpentras.*
Vasionensis, vulgo *Vaison.*
Caballicensis, vulgo *Cavaillon.*

Archiepiscopatus Viennensis, *vulgo* Vienne, *in Delphinatu*, *Episcopatus suffraganei.* 72
Gebennensis, vulgo *Geneve*, intra Sabaudiam.
Gratianopolitanus, vulgo *Grenoble*, in Delphinatu.
Vivariensis, vulgo *Viviers*, in Occitania.
Valentinus, vulgo *Valence*, in Delphinatu.
Maurianensis, vulgo *Saint Jean de Maurienne*, in Sabaudia.
Diensis, vulgo *Die.*

Archiepiscopatus Bisuntini, *vulgo* Besanzon, *in Burgundiæ Comitatu*, *Episcopatus suffraganei.* 73
Basileensis, vulgo *Basle*, in Helvetia.
Lausanensis, vulgo *Lausanna*, in Helvetia.
Bellicensis, vulgo *le Bellei*, in Beugesia, vulgo *le Beugè.*

Archiepiscopatus Ebredunensis, *seu Alpium Maritimarum*, *vulgo* Ambrun, *Episcopatus suffraganei.* 74
Digniensis, vulgo *Digne.*
Niciensis, vulgo *Nice.*
Senicensis, vulgo *Senez.*
Cemelensis, vulgo *Cimiez*, non longe a Nicia.
Glannatiensis, vulgo *Glandeve.*
Venciensis, vulgo *Vence.*
Grassensis, vulgo *Grasse.*

Archiepiscopatus Tarantasiensis, *vulgo* Tarantaise, *in Alpibus Graiis*, *seu Penninis*, *in Sabaudia*, *Episcopatus Suffraganei.* 75

Augustanus, vulgo *Aousta*, in Sabaudia.
Sedunensis in Valleba, vulgo *Syon*, vel *Sitten en Velez*.

76 Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc extant in Regno Hispaniæ.

Archiepiscopatus Toletani, vulgo Toledo, *in Castella nova, Episcopatus suffraganei.*
Cordubensis, vulgo *Cordova*, in Vandalitia Provincia, sic dicta a Vandalis, qui Hispanias occuparunt, vulgo dicitur *Andalusia*.
Segobiensis, vulgo *Segovia* in Castella veteri.
Carthaginensis, vulgo *Carthagena*, in Regno *Murciæ*.
Seguentinus, vulgo *Siguenza*.
Conchensis, vulgo *Cuenza*.
Giennensis, vulgo *Jaen*, in Vandalitia.
Vallisoletanus, vulgo *Vailladolid*, in Castella veteri.

77 *Archiepiscopatus Burgensis, vulgo* Burgos, *in Castella veteri, Episcopatus suffraganei.*
Pampilonensis, vulgo *Pamplona*, in Regno Navarræ.
Calaguritanus, vulgo *Calaborra*, unitus Episcopatui Calciatensi, vulgo *la Calzada*, in Castella veteri.
Palentinus, vulgo *Palenzia* in Regno Legionis, vulgo *Leon*.

78 *Archiepiscopatus Compostellani, vulgo* Compostella, *in Gallæcia, Episcopatus suffraganei.*
Salmanticensis, vulgo *Salamanca*, in Regno Legionis.
Abulensis, vulgo *Avila*, in Castella Veteri.
Placentinus, vulgo *Plasencia*, in Extremadura.
Lucensis, vulgo *Lugo*, in Gallæcia.
Astoricensis, vulgo *Astorga*, in Regno Legionis.
Zamorensis, vulgo *Zamora*, in Regno Legionis.
Auriensis, vulgo *Orense*, in Gallæcia.
Tudensis, vulgo *Tuy*, in Gallæcia.
Pacensis, vulgo *Badajos*, in Extremadura.
Mindonensis, vulgo *Mondonedo*, in Gallæcia.
Cauriensis, vulgo *Coria*, in Extremadura.
Civitatensis, vulgo *Ciudad Rodrigo*, in Regno Legionis.
Legionensis, vulgo *Leon*, in Regno Legionis.
Ovetensis, vulgo *Oviedo*, in Asturia.

79 *Archiepiscopatus Hispalensis, vulgo* Sevilla, *in Vandalitia, seu vulgo* Andalusia, *Episcopatus suffraganei.*
Gaditanus, vulgo *Cadix*, in Vandalitia.
Guadicensis, vulgo *Guadix*, in Regno Granatæ.
Canariensis, vulgo *Canaria*, Insula ejusdem cognominis in Africa.

80 *Archiepiscopatus Granatensis, vulgo* Granada, *in Regno Granatæ, Episcopatus suffraganei.*
Malacitanus, vulgo *Malaga*, in Regno Granatæ.
Almeriensis, vulgo *Almeria*, in Regno Granatæ.

Archiepiscopatus Cæsaraugustani, vulgo Saragossa, *in Aragonia, Episcopatus suffraganei.* 81
Oscensis, vulgo *Huesca*, in Aragonia.
Jacensis, vulgo *Jaca*, in Aragonia.
Tarasonensis, vulgo *Tarazona*, in Aragonia.
Balbastriensis, vulgo *Balbastro*, in Aragonia.
Terulensis, vulgo *Teruel*, in Aragonia.
Albariciensis, vulgo *Albaricin*, in Aragonia.

Archiepiscopatus Tarraconensis, vulgo Tarragona, *in Catalaunia, Episcopatus suffraganei.* 82
Barchinonensis, vulgo *Barcellona*.
Gerundensis, vulgo *Girona*.
Ilerdensis, vulgo *Lerida*.
Vicensis, vulgo *Vich*.
Urgellensis, vulgo *Urgel*.
Dertosensis, vulgo *Tortosa*.

Archiepiscopatus Valentini, vulgo Valencia, *in Regno Valentino, Episcopatus suffraganei.* 83
Majoricensis, vulgo *Majorica*, in Insula ejusdem cognominis.
Oriolensis, vulgo *Oribuela*, in Regno Valentino.

Archiepiscopatus, & Episcopatus Suffraganei, qui nunc sunt in Germania. 84
Archiepiscopatus Moguntini, italice *Magonza*, Germ. *Mainz*, Gallice *Mayence*, Episcopatus suffraganei.
Argentinensis, Germ. *Strasburg*, in Alsatia.
Augustanus, Germ. *Augsburg*, in Suevia ad Lycum fluvium.
Constantiensis, Germ. *Costanz*, in Suevia.
Curiensis, Germ. *Chur*, vulgo *Coira*, in Rhætia.
Eichstetensis, Germ. *Eichstett*, in Franconia.
Halberstadiensis, Germ. *Halberstad*, in Saxonia inferiori.
Herbipolensis, Germ. *Wurtzburg*, in Franconia.
Hildesheimensis, vulgo *Hildesheim*, in Saxonia inferiori.
Paderbonensis, vulgo *Paderbona*, in VVestphalia.
Spirensis, Germ. *Speier*, intra Palatinatum Rheni.
Verdensis, vulgo *Verden*, in Saxonia inferiori.
VVormatiensis, vulgo *VVormes*, intra Palatinatum Rheni.
Fuldensis, ex Abbatia celeberrima novissime erectus a Benedicto XIV. anno 1752. Const. incip. *In Apostolicæ dignitatis*, cum omnibus juribus & prærogativis, præservato tamen statu Regulari; itaut idem Episcopus & Abbas sit, & nuncupetur; atque Moguntinæ Archiepiscopali Ecclesiæ jure Metropolitico subjectus ab eod. Pontifice Constitut. incip. *Saluberrimum*.

Ar-

85 *Archiepiscopatus Trevirensis*, *Germ.* Trier, *Gallice* Treves, *Episcopatus suffraganei*.
Tullensis, vulgo *Toul*, in ditione Gallorum.
Metensis, vulgo *Metz*, in ditione Gallorum.
Verdunensis, vulgo *Verdun*, in ditione Gallorum.

86 *Archiepiscopatus Coloniensis*, *Germ.* Coln, *Gallice* Cologne, *Episcopatus suffraganei*.
Leodiensis, Germ. *Liek Luttig*, Gallice *Liege*, Italice *Liegi*.
Monasteriensis, vulgo *Munster*, in VVestphalia.
Osnabrugensis, vulgo *Osnabrugk*, in circulo VVestphaliæ.
Mindensis, vulgo *Minden*, in VVestphalia, qui tamen Episcopatus, perinde ac Episcopatus Alberstadiensis transiit in Dominium Electoris Brandeburgensis.

87 *Archiepiscopatus Salisburgensis*, *vulgo* Salzburg, *Episcopatus suffraganei*.
Passaviensis, vulgo *Passau*, in Bavaria; sed modo a Benedicto XIII. Constit. incipient. *Arcan. Divin.* est declaratus exemptus, & insignibus Archiepiscopalibus Pallii, & Crucis præviæ ferendæ integratus.
Frisingensis, vulgo *Freisingen*, in Bavaria.
Ratisponensis, vulgo *Ratisbona*, in Bavaria, sed ab ejus jurisdictione exemptus.
Brixinensis, vulgo *Brixens*, in Comitatu Tirolis.
Gurcensis, vulgo *Gurck*, in Carinthia.
Laventinensis, vulgo *Lavant*, in Carinthia.
Chiemensis, vulgo *Chiemse*, in Bavaria.
Seccoviensis, vulgo *Seckavv*, in Stiria.

88 *Archiepiscopatus Magdeburgensis*, *vulgo* Magdeburg, *Episcopatus suffraganei*.
Misnensis, vulgo *Meissen*, in Saxonia Superiori ad Albim, qui tamen ab ejus jurisdictione est exemptus.
Merseburgensis, vulgo *Mersburg*, in Misnia.
Citizensis, vulgo *Zeitz*.
Naumburgensis, vulgo *Naumburg*, in Misnia.
Brandeburgensis, vulgo *Brandeburg*.
Havelbergensis, vulgo *Havelberg*.

89 *Archiepiscopatus Bremensis*, *vulgo* Bremen, *in Saxonia inferiori*, *Episcopatus suffraganei*.
Lubecensis, vulgo *Lubeck*, in Hollandia.
Raceburgensis, vulgo *Ratzburg*, in Ducatu Pomeraniæ.
Suerinensis, vulgo *Schvverin*, in Ducatu Meckelburgensi.

90 Præter hos sex Germaniæ Archiepiscopatus, moxque recensitos Episcopatus suffraganeos, sex adhuc sunt in Germania Episcopatus, qui sunt exempti, videlicet Episcopatus Neostadiensis, vulgo *Neustatt*, in Austria: Episcopatus Uratislaviensis, vulgo *Breslau*, in Silesia: Episcopatus Bambergensis, vulgo *Bamberg*: Episcopatus Olmutcensis, in Moravia, vulgo *Olmitz*: Episcopatus Tridentinus, vulgo *Trento*: & Episcopatus Labacensis, Italice *Lubiana*. Denique Viennensis in Austria Episcopatus, qui antea erat itidem exemptus, nuperrime ad petitionem Imperatoris Caroli VI. fuit a Summo Pontifice Innocentio XIII. in Archiepiscopatum erectus.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Anglia. 91

Archiepiscopatus Cantuariensis, vulgo *Canturbery*, Episcopatus suffraganei.
Roffensis, vulgo *Rochester*.
Londinensis, vulgo *London*, Gallice *Londres*.
Lincolniensis, vulgo *Lincoln*.
Cicestriensis, vulgo *Chichester*.
Vintoniensis, vulgo *Vinchester*.
Sarisburiensis, vulgo *Sarisbury*.
Exoniensis, vulgo *Excester*.
Vigorniensis, vulgo *VVorcester*.
Glocestriensis, vulgo *Glocester*.
Bathuniensis, vulgo *Bathe*, unitus Episcopatui Vellensi, vulgo *VVelles*.
Lichfeldiensis, vulgo *Lichfeld*.
Herefordiensis, vulgo *Hereford*.
Eliensis, vulgo *Ely*.
Norvicensis, vulgo *Norvvich*.
Oxoniensis, vulgo *Oxford*.
Petriburgensis, vulgo *Peterboroug*.
Bristoliensis, vulgo *Bristol*.
Landavensis, vulgo *Landaff*.
Bangoriensis, vulgo *Bangor*.
Menevensis, seu Sancti Davidis, vulgo *Saint David*.
Asaphensis, vulgo *Saint Asaph*.

Archiepiscopatus Eboracensis, *vulgo* Yorch, *Episcopatus suffraganei*. 92
Castriensis, vulgo *Chester*.
Dunelmensis, vulgo *Durham*.
Carleolensis, vulgo *Carlile*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Scotia. 93

Archiepiscopatus Andreopolitani, vulgo *Sanct. Andrevvs*, Episcopatus suffraganei.
Aberdonensis, vulgo *Aberdene*.
Duckeldensensis, vulgo *Dunckel*.
Moraviensis, vulgo *Murray*.
Dumblanensis, vulgo *Dumblant*.
Brechinensis, vulgo *Brechin*.
Edemburgensis, vulgo *Edembourg*.
Rossensis, vulgo *Rosse*.
Cathanesiensis, vulgo *Caintnes*.
Orcadensis, vulgo *Orkney*.

Archiepiscopatus Glascuensis, *vulgo* Glascovv, *Episcopatus suffraganei*. 94

L 4 Gal-

Gallovidensis, vulgo *Gallovvay*.
Argadiensis, vulgo *Argyse*.
Insularum, sive Sodorensis, vulgo *Colomkill*, *& Isles*.

95 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, qui nunc sunt in Hibernia.*

Archiepiscopatus Armachani, vulgo *Armagh*, in Ultonia, Episcopatus suffraganei.
Midensis, vulgo *Mith*.
Clochorensis, vulgo *Clogher*.
Dunensis, vulgo *Dovun*.
Derrensis, vulgo *Derry*.
Rapotensis, vulgo *Rapoe*.
Kilmorensis, vulgo *Kilmore*, unitus Episcopatui Ardachadensi, vulgo *Ardach*.
Dromorensis, vulgo *Dromore*.
Clonmacnaisensis, vulgo *Cluan*, qui Episcopatui Midensi est unitus.
Connorensis, vulgo *Conner*, qui Episcopatui Dunensi unitus est.

96 *Archiepiscopatus Dublinensis, vulgo* Dublin, *in Lagenia, Episcopatus suffraganei*,

Darensis, vulgo *Kildare*.
Fernensis, vulgo *Fernes*, unitus Episcopatui Leghlinensi, vulgo *Leighlin*.
Offoriensis, vulgo *Offery*.

97 *Archiepiscopatus Cassiliensis, vulgo* Casshell, in *Monomia, Episcopatus suffraganei.*

Limericensis, vulgo *Lymerick*.
Vatefordiensis, vulgo *Wateford*, qui unitus est Episcopatui Lismorensi, vulgo *Lismora*.
Clonensis, seu Claunensis, vulgo *Clency*.
Corcagrensis, vulgo *Corch*, unitus Episcopatui Rossensi, vulgo *Ross*.
Laonensis, vulgo *Killalo*.
Ardfertensis, & Finibriensis, vulgo *Kilfenor*.

98 *Archiepiscopatus Thuamensis, vulgo* Toam, *in Connacia, Episcopatus suffraganii.*

Magionensis, vulgo *Moy*, & Enaghounensis, vulgo *Enaghodovvne*, qui uniti sunt Archiepiscopatui Thuamensi.
Elphinensis, vulgo *Elphen*.
Duacensis, vulgo *Kilmagough*, unitus Episcopatui Clonfertensi, vulgo *Clonfert*.
Aladensis, vulgo *Killala*, unitus Episcopatui Achadensi, vulgo *Achonry*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus, qui nunc sunt in Bohemia.

Unicus est in Regno Bohemiæ Archiepiscopatus, videlicet Pragensis a Clemente VI. Pontifice Maximo anno 1334. institutus.

99 *Archiepiscopatus Pragensis, vulgo* Praga, *in Bohemia, Episcopatus suffraganei.*

Olmucensis, vulgo *Olmitz*.
Litomericensis, vulgo *Leutmeritz*.
Reginohradecensis, vulgo *Konigsgratz*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dania.

Unus duntaxat in Dania, vulgo *Dannemarch*, extat Archiepiscopatus, scilicet Lundensis.

Archiepiscopatus Lundensis, vulgo Lauden, *in Dania, Episcopatus suffraganei.* 100

Roschildensis, vulgo *Roschild*, in Zelandia Insula.
Ottoniensis, vulgo *Odensee*, in Fionia.
Slesvicensis, vulgo *Slesvvik*, in Jutia.
Ripensis, vulgo *Ripen*, ibidem.
Viburgensis, vulgo *Wiborg*, ibidem.
Alburgensis, vulgo *Alborch*, ibidem.
Arhusiensis, vulgo *Arhusen*, ibidem.

Observari tamen debet, hunc in Dania Archiepiscopatum Lundensem ab anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, ex quo Lundis Civitas subest Suecis, desiisse esse Archiepiscopatum, & nunc esse tantum Episcopatum, quia ejus loco Civitas Hafnia, a qua parum distat Lundensis Civitas, Archiepiscopali titulo fuit decorata a Friderico III. Daniæ Rege anno MDCLX.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Svecia.

Archiepiscopatus Upsaliensis, vulgo Upsal, *Episcopatus suffraganei.* 101

Lincopensis, vulgo *Linkoping*.
Scarensis, vulgo *Scara*.
Arosiensis, vulgo *Arosen*.
Vexionensis, vulgo *Vexsio*.
Aboenis, vulgo *Abo*, in Finnonia.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Hungaria.

Archiepiscopatus Strigoniensis, vulgo Gran, *sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 102

Nitriensis, vulgo *Nitra*, sub Austriacis.
Javariensis, vulgo *Jevver*, sub Austriacis.
Agriensis, vulgo *Egher*.
Vaciensis, vulgo *Watzen*.
Quinquecclesiensis, vulgo *Otegiazac*.
Wesprimensis, vulgo *Vesprim*.

Archiepiscopatus Colocensis, vulgo Colocza, *Episcopatus suffraganei.* 103

Bathiensis, vulgo *Bath*, qui unitus est Archiepiscopatui, & est sub Austriacorum Dominio.
Zagrabiensis, vulgo *Zagrab*.
Varadiensis, vulgo *Varad*.
Sirmiensis, vulgo *Szerem*, seu *Strmich*.
Chanadiensis, vulgo *Chanad*.
Bosnensis, vulgo *Bosna*, sedes Jatzæ in Bosnia.
Cibinensis, sive Transilvaniæ, vulgo *Szeben*.
Bachoviensis, vulgo *Backovv*, in Valachia.

Ar-

104 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Polonia.*
Archiepiscopatus Gnesnensis, vulgo *Gnesna*, Episcopatus suffraganei.
Cracoviensis, vulgo *Cracovv*, in Polonia minore.
Uladislaviensis, seu Cujaviensis, vulgo *Wladislavv*, in Cujavia.
Vilnensis, vulgo *Vilenki*, in Lituania.
Posnaniensis, vulgo *Posnan*.
Plocensis, vulgo *Ploczko*, in Massovia.
Varmiensis, vulgo *Varmia*, unitus Episcopatui Sambiensi, vulgo *Szamland*.
Luceoriensis, vulgo *Lucko*, in Volhinia.
Samogitiensis, sive Mednicieusis, vulgo *Samodzka*, *Zembla*.
Culmensis, vulgo *Culmsee*, unitus cum Episcopatu Pomesamiensi, vulgo *Pomesan*.
Uratislaviensis, vulgo *Breslavv*, in Silesia.
Lebussensis, vulgo *Lebusis*, in Marchia Brandeburgica.
Caminensis, vulgo *Camin*, in Pomerania.
Smolocensis, vulgo *Smolensko*, in Moscovia.

105 *Archiepiscopatus Leopoliensis, vulgo* Luvou, *Episcopatus suffraganei.*
Presmiliensis, vulgo *Prezemyzl*, in Russia nigra.
Celmensis, vulgo *Chelm*, in Russia nigra.
Chiovensis, vulgo *Kiovv*, in Volhinia.
Camenecensis, vulgo *Kaminiec*, sub Turcis, in Podolia.

106 Præter latinos in Regno Poloniæ Episcopos, sunt & Russici, seu Ruthenici Ritus, Episcopi sub ditione Regis Poloniæ in Communionem Orthodoxæ Ecclesiæ a Clemente VIII. Pontifice maximo anno MDXCVI. recepti, qui tamen in Comitiis Polonicis locum non habent.

107 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Lusitania, vulgo* Pottugallia.
Hic in primis est observandum, quod novissime de anno MDCCXVI. a Clemente XI. Constitut. incipiente. *In supremo Apostolatus solio* Archiepiscopatus Ulissiponensis fuit divisus in duos Archiepiscopatus, uno vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Orientali, & altero vocato Archiepiscopatu Ulissiponensi Occidentali, qui & in Patriarchatum fuit erectus cum plurimis privilegiis, & utrique fuerunt assignati suffraganei, ut sequitur.

108 *Patriarchatus Ulissiponensis Occidentalis, vulgo* Lisbona Occidentale, *Episcopatus suffraganei.*
Leyriensis, vulgo *Leira*, in Portugallia.
Lamacensis, vulgo *Lamego*.
Funchalensis, vulgo *Funchel*, in Madera Insula.
Angrensis, vulgo *Angra*, in Tercera Insula.

Archiepiscopatus Ulissiponensis Orientalis, vulgo Lisbona Orientale, *Episcopatus suffraganei.* 109
Egitaniensis, seu Guardiensis, vulgo *La Guardia.*
Portalegrensis, vulgo *Portalegra.*
Promontorii Viridis, seu Capitis Viridis, vulgo *Ribera grande*, in Insulis Capitis viridis.
Sancti Thomæ, vulgo *San Thomè*, in Insula ejusdem cognominis, versus Guineam.
Congensis, vulgo *San Salvador*, in Regno Congi.
Sub Benedicto XIV. unicus Ulissiponensis Archiepiscopatus agnitus est.

Archiepiscopatus Bracarensis, vulgo Braga, *Episcopatus suffraganei.* 110
Portucalensis, vulgo *Porto.*
Visensis, vulgo *Viseu.*
Conimbricensis, seu Colimbriensis, vulgo *Coimbra.*
Mirandensis, vulgo *Miranda.*

Archiepiscopatus Eborensis, vulgo Evora, *Episcopatus suffraganei.* 111
Algarbiensis, seu Pharensis, vulgo *Faro*, in Algarbia.
Elvensis, vulgo *Elvas*, in Portugallia.
Tingitanus, vulgo *Tanger*, & Septensis, vulgo *Ceuta*, uniti sub eodem Episcopo in Barbaria.
Angolæ, vulgo *Angola*, in Urbe Laonda.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Livonia. 112
Archiepiscopatus Regiensis, vulgo *Riga*, Episcopatus suffraganei.
Revaliensis, vulgo *Revel.*
Torpatensis, vulgo *Derpt.*
Hapsalensis, vulgo *Hapsel.*
Ossiliensis, vulgo *Orsel.*
Vendensis, vulgo *Vindovv*, nunc Livoniensis.
Nunc Civitas Riga, quæ erat Sedes illius Archiepiscopatus, in manus Magni Ducis Russiæ venit, qui eam expugnavit anno MDCCX.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei, in Valachia, Moscovia, & Russia. 113
In Valachia unus tantum est Episcopatus, seu Bacchoviensis a Clemente VIII. Pontifice Maximo erectus.
In Moscovia, itemque in Russia alba, Episcopi e Cœtu Monachorum Ordinis Sancti Basilii, ut plurimum, eliguntur, solentque undecim Episcopi in universo Mosci Imperio numerari, quorum Metropolita in urbe *Moscau* sedem habebat. Duo etiam in Moscovia sunt Archiepiscopatus, nimirum Rostoviensis, & Novogardiæ Magnæ. Extant vero Episcopatus in Civitatibus Corinæ, Re-

Resaniæ, Columnæ, Casani, Volgdæ, Tuetiæ, Smoleski, & Sudaliæ.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Dalmatia.

114 *Archiepiscopatus Jadrensis, vulgo* Zara, *sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*

Arbensis, vulgo *Arbe*.

Veglianensis, vulgo *Veglia*.

Auxerensis, vulgo *Ossaro*.

115 *Archiepiscopatus Spalatensis, vulgo Spalatro, sub Venetis, Episcopatus suffraganei.*

Signiensis, vulgo *Segna*, in Croatia sub Imperatore.

Nonensis, vulgo *Nona*, sub Venetis in Dalmatia.

Pharensis, & Lesinensis, vulgo *Lesina*, sub Venetis in Dalmatia.

Traguriensis, vulgo *Trau*, sub Venetis in Dalmatia.

Scardonensis, vulgo *Scardona*, sub Venetis in Dalmatia.

Macariensis, vulgo *Macarska*, sub Venetorum Dominio.

Sebenicensis, vulgo *Sebenico*, sub Venetis in Dalmatia.

Tiniensis, vulgo *Tine*, sub Turcis.

Dulmensis, vulgo *Dulmo*, in Bosnia sub Turcis.

116 *Archiepiscopatus Ragusini, vulgo* Ragusi, *sui Juris, in Dalmatia, Episcopatus suffraganei.*

Stagnensis, vulgo *Stagno*, sub Ragusæis.

Mercanensis, vulgo *Merca*, sub Ragusæis, unitus cum Episcopatu Tribunensi, vulgo *Trebingo*, sub Turcis.

Stephanensis, vulgo *Marenta*, sub Turcis.

Braciensis, vulgo *La Brazza*, sub Venetis.

Rosonensis, vulgo *Risano*, sub Turcis.

Curzolensis, vulgo *Curzola*, sub Venetis.

117 *Archiepiscopatus Nidrosiensis, vulgo* Dronsheim, *Episcopatus suffraganei in Norvegia.*

Bergensis, vulgo *Bergen*, unitus Episcopatui Stavangrensi, vulgo *Staffanger*.

Hammariensis, vulgo *Hammer*.

Ansloensis, vulgo *Hola*, in Islandia Insula.

Scalhotensis, vulgo *Scalhot*, in Islandia Insula.

118 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Albania.*

Archiepiscopatus Antibarensis, vulgo *Antivari*, sub Turcis, Episcopatus suffraganei.

Scutarensis, vulgo *Scuttari*.

Polatensis, vulgo *Pulati*.

Drivastensis, vulgo *Drivasto*.

Dulcinensis, vulgo *Dulcigno*.

Sapparensis, vulgo *Sappa*, unitus cum Episcopatu Sardanensi, vulgo *Sardania*.

Pistrenensis, vulgo *Prisseren*, in Servia.

Samandriensis, vulgo *Semender*, in Servia.

Belgradensis, vulgo *Belgrado*, in Servia.

Buduensis, vulgo *Budua*, sub Venetis.

Archiepiscopatus Dyrrachini, vulgo Durazzo, *in Albania sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 119

Alexiensis, vulgo *Alessio*.

Lissensis, vulgo *Lissa*.

Bendensis, vulgo *Benda*.

Canoviensis, vulgo *Canovia*.

Croiensis, vulgo *Croja*.

Archiepiscopatus Scupiensis, vulgo *Uscub*, in Servia. 120

Archiepiscopatus Sardicensis, vulgo *Sofia*, in Bulgaria. 121

Archiepiscopatus Ochredensis, vulgo *L'Ocrida*, in Macedonia. 122

Archiepiscopatus Corcyrensis, vulgo Corfù, *in Epiro sub Venetis, Episcopatus suffraganei.* 123

Zacynthiensis, vulgo *Zante*, unitus cum Episcopatu Cephaloniensi, vulgo *Cefalonia*, sub Venetis in Insulis.

Archiepiscopatus Candiensis, vulgo Candia, *in Creta insula sub Turcis, Episcopatus suffraganei.* 124

Cydoniensis, vulgo *la Canea*.

Rhetimnensis, vulgo *Retimo*, unitus cum Episcopatu Milopotamensi, vulgo *Milopotamo*.

Sithiensis, vulgo *Sethia*, unitus cum Episcopatu Hierapetrensi, vulgo *Hierapetra*.

Sichimensis, vulgo *Sichimo*, unitus cum Episcopatu Archadiensi, vulgo *Arcadia*.

Archiepiscopatus Naxiensis, vulgo Naxia *in Mari Ægeo, Episcopatus suffraganei.* 125

Thienensis, vulgo *Tiene*, ab ejus jurisdictione exemptus, in Insula ejusdem cognominis sub Venetis.

Milensis, vulgo *Milo*.

Scirensis, vulgo *Sira*.

Chiensis, vulgo *Scio*.

Andrensis, vulgo *Andro*.

Therasiensis, vulgo *Santorini*.

Theramniensis, vulgo *Termia*.

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Orientalibus, sub Lusitanis.

Archiepiscopatus Goani, vulgo Goa, Episcopatus suffraganei. 126

Cochinensis, vulgo *Cochin*.

Malacensis, vulgo *Malaca*.

Macaonensis, vulgo *Macao*, in Sinarum Imperio.

Mellaporensis, seu Sancti Thomæ, vulgo *San Thomè*.

Nangazachiensis, vulgo *Nangazachi*, quem Episcopatum Sixtus V. Pontifex Maximus erexit in Nangazaco, Urbe Japoniæ.

Gran-

Granganovensis, aut Angamelensis, vulgo *Angamale*, in India intra Gangem, qui Archiepiscopatus nullum Episcopatum suffraganeum habet.

127 *Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Indiis Occidentalibus sub Hispanis.*

128 Archiepiscopatus Mexicani, vulgo *Mexico*, Episcopatus suffraganei.

Antequarensis, sive Quaxacanus, vulgo *Guaxaca*.

Mechoacanus, vulgo *Mechoacan*.

Taxcalensis, sive Angelopolitanus, vulgo *Puebla de los Angelos*.

Guatimalanus, vulgo *Guatimala*.

Meridæ, vulgo *Merida*, in Yucatania.

Nicaragua, vulgo *Nicaraga*.

Chiappensis, vulgo *Chiappe*.

Veræ pacis, vulgo *Vera paz*.

Durangi, vulgo *Durango*.

Sanctæ Fidei de novo Mexico, vulgo *Santa Fè*.

129 *Archiepiscopatus Sancti Dominici, vulgo* San Domingo, *in Hispaniola Insula, Episcopi suffraganei.*

Episcopatus Conceptionis, vulgo *la Conception de la Vega*, unitus Archiepiscopatui.

Sancti Jacobi de Cuba, vulgo *Santjago de Cuba*.

Sancti Joannis de Portu divite, vulgo *San Juan de puerto ricco*.

Venetiolæ, vulgo *Venezuela*.

Honduræ, vulgo *Honduras*.

130 *Archiepiscopatus Limensis, vulgo* Lima, *Episcopatus suffraganei.*

Cuscensis, vulgo *Cusco*.

Quitensis, vulgo *Quito*.

Arequipæ, vulgo *Arequipa*.

De Truxillo, vulgo *Truxillo*.

Gamangæ, vulgo *Guamanga*.

Panamanus, vulgo *Panama*, in Terra Firma.

Sancti Jacobi Ciles, vulgo *Santajago de Chile*.

Conception, vulgo *La Conception de Chile*.

Archiepiscopatus Sanctæ Fidei, vulgo *Santa Fè de Bogota*.

131 *Archiepiscopatus suffraganei in novo Regno Granatensi, sub Hispanis.*

Sanctæ Marthæ, vulgo *Santa Marta*, in novo Regno Granatensi.

Carthaginis novæ, vulgo *Cartagena*, la Inda, ia Terra Firma.

Popajani, vulgo *Popayan*, in Regione ejusdem cognominis.

132 *Archiepiscopatus Platensis, vulgo* de la Plata, *Episcopatus suffraganei.*

De pace, vulgo *la Paz*, o *Chuquiaca*, in Peruvia.

Tucumanensis, vulgo *San Miguel de el estero*, in Tucumania.

Sanctæ Crucis de Serra, vulgo *Santa Cruz de la Sierra*, *o de Baranca*.

Sanctæ Trinitatis, vulgo *S. Trinidad de Buenos Ayres*, in Paraguaja.

Fluvii de Plata, vulgo *l'Assompcion*, in Provincia Fluvii de Plata.

Archiepiscopatus Manilani, vulgo Manila, *in Insulis Philippinis sub Hispanis, Episcopatus suffraganei.* 133

Nominis Jesu, seu Cebuensis, vulgo *Nombres de Jesus*.

Novæ Segoviæ, *Nuova Segovia*.

Cazerensis, vulgo *Caceres de Camerina*.

Archiepiscopatus Sancti Salvatoris, vulgo San Salvador, *in Brasilia sub Lusitanis, Episcopatus suffraganei.* 134

Olindanus, vulgo *Olinda de Pernambuco*.

Sancti Sebastiani, vulgo *San Sebastiano de Rio de Janeiro*.

Maraniani, vulgo *San Luis de el Maraham*.

Notandum, quod Episcopatum Fluminis Januarii in Brasilia, ejusque amplissimam Diœcesim in quinque partes divisit Benedictus XIV. an. 1746. Constit. incip. *Candor lucis æternæ*, & una earum antiquo Episcopatui relicta, ex aliis duos Episcopatus, nempe Marianensem, & S. Pauli, & totidem Prælaturas, scilicet Gojasiensem, & Cujabaensem, sub jure Metropolitico Archiepiscopi S. Salvatoris erexit.

In Francia nova nullus est Archiepiscopatus, sed unus tantum extat Episcopatus, seu Quebecensis, qui nemini suffraganeus est, & vulgo dicitur *Quebec*. 135

Archiepiscopatus, & Episcopatus suffraganei in Belgio, vulgo Flandria. 136

Archiepiscopatus Mechlinensis, vulgo *Malines*, in Belgio Hispanico, Episcopatus suffraganei.

Antuerpiensis, vulgo *Anvers*, ad Scaldim fluvium in Brabantia.

Brugensis, vulgo *Bruges*.

Gandavensis, vulgo *Gand*.

Iprensis, vulgo *Ipres*.

Ruremundensis, vulgo *Ruremonde*.

Boscoducensis, vulgo *Bolduc*.

Archiepiscopatus Cameracensis, vulgo Cambray, *in Belgio Gallico, Episcopatus suffraganei.* 137

Atrebatensis, vulgo *Arras*.

Tornacensis, vulgo *Tournay*.

Namurcensis, vulgo *Namur*.

Sancti Audomari, vulgo *Saint' Omer*.

Ar-

138 *Archiepiscopatus Ultrajectini*, *vulgo* Utrecht, *Episcopatus suffraganei*.
Daventrensis, vulgo *Daventer*.
Harlemensis, vulgo *Harlem*, in Hollandia.
Leovardiensis, vulgo *Leuvarden*, in Frisia.
Middelburgensis, vulgo *Middelborg*, in Zelandia.

139 Episcopatus cum Cardinalatus officio incompatibilis olim censebatur, nec alii Episcopi inter Cardinales erant, præter septem prius, postea vero sex suburbicarii. Dein tamen usus invaluit, ut etiam Cardinales Cathedralibus Ecclesiis præficerentur; idque approbatum fuit a Concilio Tridentino, dummodo ipsi Cardinales apud suas Ecclesias residerent. Ben. XIV. tom. 2. Constitut. 36. incipient. *Cum a Nobis*.

140 Episcopatus Titulares Ecclesiarum in partibus Infidelium laudabiliter conferuntur, obi hujusmodi Episcoporum opera aliquam Ecclesiæ utilitatem afferat. Idem *ibid.* Episcopatus Titulares posse cooferri Cardinalibus fuse probat idem Pontifex *ibid.* adducens ad id jura, congruentias, & exempla.

141 Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli. Idem tom. 2. Constitut. 35. incip. *Notum tibi*.

Additiones ex editione Romana.

142 Opportunom hic esset ostendere Episcopus jure divino, dignitate, & potestate simplicibus Præsbyteris esse superiores, & in hac potissimom sententia fuisse D. Hieronymum, quidquid blaterent Salmasius, Blondellus, & alii Calvinistæ. Sed angusti limites additionum haod patiuntur, ut materia hanc adeo vastam hic tractemus. Vide, qui de ea pro dignitate agit, affert plura D. Hieronymi loca, tum ipsis locis, quibus abutuntur Adversarii, respondet, Doctissimum Droven *de Re Sacrament. tom.* 2. *lib.* 8. *sect.* 6. *fere per tot.*

EPISCOPUS.

ARTICULUS I.

Episcopos quo ad ejus nomen, originem, & dignitatem.

SUMMARIUM.

1 *Episcopi nominis Etymon & significatio*.
2 *Quibus aliis nominibus appelletur Episcopus, & quæ sit cujusque nominis ratio*, ad n. 13
14 *An Status Episcopatus perfectior quam status Religiosus sit habendus*.
15 *Ordinis Episcopalis, quoad denominationem & gradum, quotuplex sit partitio, & qualis*, ad num. 26
27 *Episcopi, in quorum locum successere, an fuerint sub initio Ecclesiæ a Presbyteris distincti, & quomodo alias nuncupentur respectu eorumdem Jurisdictionis inter se*, ad num. 35
36 *Chorepiscopi quid essent antiquitus, quid in Ecclesia Dei agerent, & cur fuerint aboliti & ablati*, ad n. 41
42 *Qua occasione, & a quo fuerit Apostolorum quisque in Episcopum ordinatus*, ad n. 44
45 *An Episcopi Cathedralibus Ecclesiis antiquiores censeri debeant*.
46 *Quare Episcopi, ac etiam Sacerdotes, dicantur Flamines*, ad n. 49
50 *In quo differat nomen Episcopi & Presbyteri*.
51 *Quid Jure statutum sit circa Episcoporum præcedentiam in Conciliis Provincialibus*.
52 *Varia quoad Episcopos excerpta e Constitutionibus Benedicti XIV.*, ad n. 59
60 *Affertur per extensum Encyclica Clementis XIII. de Episcoporum muneribus*.
61 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad n. 70.

NOmen Episcopi est nomen græcum idem importans ac latine *speculator*; *c. Cleros* §. *Episcopus dist.* 21. vel superintendens; *cap. Qui Episcopatum* 8. *quæst.* 1. *cap. Legimus dist.* 93. Præcipuum enim Episcopi munus est gregis sibi commissi mores, & vitam explorare, & inspicere. Unde S. Ambrosius *de dignitate Sacerdotum cap.* 6. Episcopum dici censet, quasi perinspectorem, ideoque & in solio eum in Ecclesia editiori residere, ut & cunctos respiciat, & a cunctis respiciatur. Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis, ad differentiam simplicium Sacerdotum; *cap. Deus ergo* 3. *quæst.* 1. *cap. Videntes* 12. *quæst.* 1. *c.* 1. §. *Per fontes*, *de Sacram. Unct.* Episcopus enim coogrue dicitur Sacerdos summus, quia ultra suum Ordinem nullus est alius Ordo; *c. De his*, *c. Munus*, *de consec. dist.* 5. nam Episcopatus est maximus Ordinum, qui sint in Ecclesia Dei. *Gloss. verb. Episcopus in proœmio lib.* 9. *Decretal. Gloss. verb. de Episcopis in c. Quia periculosum*, *de sentent. Excomm. in* 6. Episcopus dicitur *Præsul*, quia in Concilio præsidet; *cap. Quod translationem*, *de temporib. Ordinat.* Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans præemi- net

net populo, & est primus templi, & Diæcesis
Sacerdos; §. *Nos autem*, *Instit. de Attiliano*
Tutore, *l. Si quemquam*, & *l. Decernimus Cod.*
de Episcopis, & *Clericis*, Calvin. *verb. Anti-*
5 *stes*. Dicitur Pontifex *cap. Pontifices 7. quæst.* 1.
cap. Messana, *de elect. cap. Quia periculosum*,
de sentent. Excomm. in 6. Pontifex enim, ut
ait Scævola, relatus a Calvino *verb. Pontifex*,
est sic dictus a *posse*, & *facere*, quia, ut Al-
ciatus arbitratur, jus illi erat sacrificandi: fa-
cere enim apud veteres sacrificare est, & E-
piscopus potest sacrificare, & facere sacrifica-
re per Sacerdotes, quos efficit, & ordinat.
6 Appellatur interdum *Legatus Christi*, ut in
cap. Accusatio quoque in fin. 2. quæst. 7. & *in*
Clement. 1. §. *Nec super*, *de pœnis*. Episcopus
enim tamquam Christi Legatus destinatur ad
regendas animas.
7 Vocatur propriissime *Pastor* ab officio, quod
habet pascendi Oves sibi commissas verbi Dei
prædicatione, ac Sacramentorum administra-
tione, ut Pastoris Officii esse proprium, do-
cet, & monet, & sæpius inculcat Concilium
Trid. *sess. 6. de reform. cap.* 1. & *sess.* 23. *c.* 1.
8 Vocatur etiam *Præco*, quia annuntiat populo
9 scelera eorum; *cap. Sit rector 1. dist.* 43. Voca-
tur item *Medicus*, ut sciat attemperare vinum
oleo in curandis vulneribus; *cap. Disciplina 9.*
10 *dist.* 44. Vocatur *Lucerna* super Candelabrum
posita, *Matth. cap.* 5. ut omnibus luceat pro-
11 bitatis, & Doctrinæ radiis. Vocatur *Sal ter-*
ræ, *Matth. eod. cap.* 5. ut condiat aliorum mo-
12 res sapientissimis institutis, & præceptis. Di-
citur *Angelus*, *Luc.* 9. quia mittitur ut Nun-
13 cius prædicaturus verbum Dei. Vocatur *San-*
ctissimus in Authentic. de Sanctissimis Episc. coll.
6. & *in Clement. num.* 1. §. *Nec super*, *de pœ-*
nis, quia cum Episcopus debeat alios sanctos
efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, &
potius exemplis, quam verbis populum sibi
commissum ad Sanctitatem alliciat, & provo-
cet: Unde recte *Eccles.* 2. dicitur: *Ab immun-*
do quis mundabitur? cui concinit illud S. Gre-
gorii *lib. 7. Moral. Manus sordida aliam non la-*
vat, & *oculus plenus pulvere maculam non con-*
sideat; ita mundus debet esse, *qui vult aliena*
14 *corrigere*. Hinc communiter tenetur, quod sta-
tus Episcopalis perfectior sit, quam status Re-
ligionis, & Episcopus debet esse Sanctior Re-
ligioso; nam, ut inquit S. Dionysius *de Eccl.*
Hierarch. c. 5. *Pontificum quidem Ordo consum-*
mativus est, & *perfectivus*; *Sacerdotum autem*
illuminativus, & *lucidativus*; *Ministeantium*
vero Purgativus, & *discretivus*; Fagnan. *lib.* 1.
Decretal. in cap. Nisi cum pridem 10. *de renun-*
ciatione n. 6. & 7.

Ordo Episcopalis quamvis quoad rem, seu 15
essentiam sit unus solus, ex Anacleto Papa
Epist. 3. & *cap. Novationis 6. caus. 7. quæst.* 1.
tamen quo ad nomen, & gradum est quadri-
partitus; textu expresso *in cap. Cleros 1. dist.*
21. §. *Ordo Episcoporum*, ibi: *Ordo vero Epi-*
scoporum quadripartitus est, *idest in Patriarchis*,
Archiepiscopis, *Metropolitis*, *atque Episcopis*. Sic
tenent Fagnan. *lib. 1. Decretal. in c. Requisi-*
vit, *de ordinatis ab Episcopo*, *qui* &c. *n.* 1. Bar-
bosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. c. 6. num.* 4.
Patriarcha est nomen græcum, idem impor- 16
tans, ac latine Summus, seu Princeps Pa-
trum, idest Episcoporum, *cit. c. Cleros*, *verb.*
Patriarchæ dist. 21. Patriarchæ præcipui, & ve- 17
ri in principio fuerunt tantum quatuor, sci-
licet Constantinopolitanus, Alexandrinus, An-
tiochenus, & Hierosolymitanus, *cap. Anti-*
qua, *de privilegiis*; *cap. Renovantes*; *cap. De-*
finimus dist. 22. *cap. Grave nimis*, *de præbend.*
& *Extravagant. Sacrosancta Romana Ecclesia*,
de election. inter Communes, ubi Benedictus XI.
sic expresse scribit: *Sacrosancta Romana Eccle-*
sia, *quæ disponente Domino super omnes alias*
ordinariæ potestatis obtinet principatum a Deo,
utpote Mater universorum Christifidelium, &
Magistra, *quatuor Patriarchales sedes instituit*,
inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, *Con-*
stantinopolitanam primum, *Alexandrinam secun-*
dum, *Antiochenam tertium*, & *Hierosolimitanam*
quartum locum voluit obtinere, *ipsasque multis*
prærogativis, & *honoribus*, *ac privilegiis deco-*
ravit. (*a*) Præter dictos quatuor primarios repe- 18
riuntur etiam alii Patriarchæ non ita princi-
pales, videlicet Gradensis, seu Venetus, Pa-
triarcha Indiarum, & Patriarcha Æthiopiæ,
cum aliis, de quibus Glossa *in cit. c. Cleros* 1.
dist. 21. *verb. Archiepiscopi*, & novissime in-
stitutus est novus Patriarcha Ecclesiæ Ulissi-
ponensis Occidentalis *de anno* 1716. a Clemen-
te

Nota ex editione Romana.

(*a*) In principio non quatuor, sed duo tantum fuerunt veri Patriarchæ, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Vid. Benedict. XIV. *De Sinodo Diœcesana* lib. 2. cap. 4. §. 7. & Dominicum Macri *in Hierolex.* verb. *Patriarcha*.

te XI. Constit. incip. *In supremo Apostolatus*
solio.
19 Patriarchæ, & Primates, late sumpto voca-
bulo, idem sunt, licet differant nomine, col-
ligitur *ex cap. Provinciæ* 1. *dist.* 99. ibi : *Ipsis*
quoque in Civitatibus, vel locis nostros Patriar-
chas, vel Primates, qui unam formam tenent,
licet diversa sint nomina, leges Divinæ, & Ec-
clesiasticæ poni, & esse jusserunt ; & *cap. Nul-*
li 2. *rad. dist.* 99. ibi : *Nulli Archiepiscopi Pri-*
mates vocentur, nisi illi, qui primas sedes te-
nent, quarum Episcopos Apostoli, eorumque Suc-
cessores regulariter Patriarchas, vel Primates es-
se constituerunt ; & *cap. Duo simul* 9. *de Offic.*
Ordinar. ibi : *Cum sit in Canonibus definitum,*
Primates, vel Patriarchas nihil Juris præ cete-
ris habere, nisi quantum &c. Unde Glossa *in*
cap. Coram 7. *de in integrum restit. verb. Su-*
per primatia, auctoritate *cit. cap.* 1. & *cap.* 2.
dist. 99. sic concludit : *Primatia, & Patriar-*
chatus una tantum dignitas est, licet nomina sint
diversa ; & Glossa *in cit. cap. Duo simul* 9. *De*
Offic. Ordinar. verb. Patriarcha sic etiam con-
cludit : *Diversitas in nomine est, dignitas ea-*
20 *dem*. Stricte tamen loquendo Primates non
idem habent Officium, eamdemque auctorita-
tem, quam habent Patriarchæ : ut late osten-
dit Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 6. *a*
num. 10. & *sequentib.* Et conclusio Glossæ ex
citatis Canonibus, quod nulla detur realis dif-
ferentia, sed solum verbalis, inter Primates,
& Patriarchas, est intelligenda de Patriarchis
minoribus, & non de supradictis primariis,
qui vere, & realiter distinguuntur, ut notat
Gigas *de resignat. Episcop. cap.* 18. *n.* 5. Gon-
zal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 41. *num.* 14.
21 Frances *de Eccl. Cathedral. c.* 1. *num.* 81. Un-
de Primates rigorose loquendo dicuntur non-
nulli Metropolitani, qui primarias tenent Civi-
tates, & majores regunt Metropoles. Sic Bi-
turicensis Archiepiscopus est Primas in Burdi-
galensi Provincia, ut de ipso fit mentio *in*
22 *cap. Conquæstus* 9. *q.* 3. Archiepiscopus Pisanus
vocatur Primas Sardiniæ, & Corsicæ, ut no-
tat Additio Marginalis ad Glossam *in c. De-*
finimus. dist. 22. Archiepiscopus Toletanus, &
Archiepiscopus Bracharensis contendunt de Pri-
matu Hispaniæ, ut fit mentio *in cap. Coram*
7. *de in integrum restit.* & pro utroque varii
scripserunt, ut videre est apud Barbos. *loc. cit.*
num. 48. Sic in Galliæ Provinciis ultra Ar-
chiepiscopum Bituricensem se Primates appel-
lant Archiepiscopus Rhemensis, Lugdunensis,
Arelatensis, & Viennensis. Hiberniæ Primas
est Archiepiscopus Armacanus ; Angliæ Can-
tuariensis ; Scotiæ Archiepiscopus S. Andreæ ;
Africæ Carthaginensis ; Hungariæ Strigonien-
sis ; Poloniæ Gnesnensis ; Germaniæ olim Mag-
deburgensis, nunc vero Salisburgensis.
Metropolitanus sic dictus a *Metros*, quod 23
idem sonat ac *Mater*, & Polis, quod idem
sonat ac *Civitas*, est ille, qui residet, &
Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate
præcipua, quæ est veluti Mater, seu Matrix
aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum totius
Provinciæ, Metropolis enim caput Provinciæ
appellatur ; *l.* 4. §. *Ingressus*, & *l.* 7. *ff. de*
Offic. proconf. l. 6. *ff. de excus. tutor. l. unic.*
Cod. ut omnes inde. Unde Provincia, cui præ-
est Metropolitanus, decem, aut undecim
Civitates, & totidem Episcopos suffraganeos
olim sub se continere solebat ; *c. Scitote* 2. *caus.*
6. *qu.* 3. *Glossa in c. Clericos* 1. *dist.* 21. *verb.*
A mensura. Nunc vero *constitutio d. c. Scitote*,
abiit in desuetudinem, & numerus Episcopo-
rum major, vel minor decem, aut undecim
fuit constitutus in unaquaque Provincia sub
Metropolitanis, prout singulis magis expedire
in dies videbatur, ut recte observat Petrus
Gregor. *Sintagm. Juris lib.* 15. *c.* 11. *n.* 3.
Archiepiscopus sic dicitur tanquam primus, 24
seu Princeps omnium Episcoporum suæ Pro-
vinciæ ; *Archos* enim est nomen græcum, quod
latine significat *primum* vel *Principium* ; *cap.*
Cleros 1. *dist.* 21. *verb. Archiepiscopus*, & Archie- 25
piscopus sic captus idem est, ac Metropolita-
nus, ut innuit Ordo Romanus *tit. Qualiter*
Episcopus in Romana Ecclesia ordinetur, ut tra-
dit Barbosa cum pluribus aliis *loc. cit. cap.* 7.
num. 4. & deduci potest etiam *ex c. Pastoralis*,
de Offic. ordinat. & *Extravag. Salvator, de*
prabend. inter communes, c. Referente, de præ-
bend. ibi : *Ad Metropolitanum, videlicet Rhemen-*
sem Archiepiscopum. Non tamen omnis Archie- 26
piscopus est semper Metropolitanus, sicuti om-
nis Metropolitanus est semper Archiepiscopus ;
Dantur enim varii Archiepiscopi, qui nullos
suffraganeos habent, ut inter alios sunt Ros-
sanensis, & Lancianensis Archiepiscopi, ut no-
tavit Barbosa *loc. cit. cap.* 7. *num.* 6. & de ip-
sis, & aliis patet in notitia supra adducta om-
nium Archiepiscopatuum, & Episcopatuum.
Tales enim Archiepiscopi nullos habentes suf-
fraganeos, licet sint vere, & realiter Archie-
piscopi, non tamen vere sunt Metropolitani,
ut ex Barbosa & Azorio recte notat Frances
de Eccl. Cathedr. cap. 1. *num.* 114. Quid au-
tem possit Metropolitanus, seu Archiepisco-
pus in suos suffraganeos, vide *verb. Archiepi-*
scopus art. 1.

Epi-

27 Episcopus, ut jam fuit dictum *n.* 1. est nomen Græcum idem significans ac latine *Speculator*, *cap. Cleros* §. *Episcopus dist.* 22. vel *Superintendens*, *c. Qui Episcopatum* 8. *quæst.* 1. *c.*
28 *Legimus* 24. *dist.* 93. Et sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris superiores; *cap. Decretis dist.* 21. ubi: *Simpliciter majorum, & minorum Sacerdotum discretio in novo Testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apostolos, tamquam majores Sacerdotes, & septuaginta duos discipu-*
29 *los, quasi minores Sacerdotes, instituit.* In locum vero Apostolorum Episcopi, & in locum Discipulorum Presbyteri successerunt, *cap. In novo* 2. *d. st.* 21. *& c. Quorum vices* 6. *dist.* 68.
30 Et quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi, & Presbyteri non distinguerentur quo ad nomen; *c. Olim* 5. *dist.* 95. ibi: *Olim idem erat Presbyter, qui & Episcopus*; Tamen quo ad rem semper fuit distinctio inter ipsos etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiæ; Sic expresse S. Thomas *in* 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad primum*, ibi: *De Presbytero, & Episcopo dupliciter loqui possumus, uno modo quantum ad nomen, & sic olim non distinguebantur Episcopi, & Presbyteri; nam Episcopi dicuntur ex eo, quod superintendunt*, sicut dicit Augustinus 19. *de Civit. Dei*; *Presbyteri autem in Græco dicuntur quasi seniores*; Unde & Apostolus communiter utitur nomine Presbyterorum, quantum ad utrosque, cum dicit 1. *ad Timoth.* 5. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*, & similiter etiam nomine Episcoporum, unde dicit Actor. 20. Presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ loquens: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Sed secundum rem semper inter eos fuit distinctio etiam tempore Apostolorum, ut patet per Dionys. *cap.* 4. *Ecclesiast. Hierarch. & Lucæ* 10. super illud: *Post hæc autem designavit Dominus &c.* Dicit Glossa: *Sicut in Apostolis forma est Episcoporum, sic & in septuaginta duobus discipulis forma est Presbyterorum secundi Ordinis*; *Postmodum tamen ad schisma vitandum necessarium fuit, ut etiam nomina distinguerentur, ut scilicet majores dicerentur Episcopi, minores autem Presbyteri*; Dicere autem Presbyteros non differre ab Episcopis, inter dogmata hæretica numerat Augustinus *in lib. de hæresibus, ubi quod Ariani dicebant Presbyterum ab Episcopo nulla*
31 *differentia debere discerni*. Et Episcopos tam in potestate Jurisdictionis, quam in potestate Ordinis superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 4. & ibidem *Canon.* 7. subjicit anathemati contrarium dicentes ibi: *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem.... anathema sit.*

Episcopus appellatur *Ordinarius*; *cap. Pastoralis* 11. *de Offic. Ordinar.* quia ordinariam in 32
sua Diœcesi habet jurisdictionem. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 8. *num.* 47. Ap- 33
pellatur *Diœcesanus* respectu, & ratione suæ Diœcesis, idest Civitatis, & Territorii Episcopalis, *cap. Statuto* 2. §. *Diœcesani, de decimis in* 6. *Clement. unic. de supplend. negligent. Prælator. Clement.* 1. *de Jurepatron.* Ejus autem 34
Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis, & Sedes sita est; Archidiacon. *in cap. Statutum col.* 1. *de rescript. in* 6. & quia ejus ratione Episcopus recipit Cathedraticum; *cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinar. & cap. Pastoralis* 7. *de Donationibus*. Dicitur *Suffraganeus* respectu Metropolitani, 35
seu Archiepiscopi, cui subditur; *cap. Suffraganeis* 11. *de electione*; *c. Pastoralis* 11. *de Offic. Ordinar. c. Romana Ecclesia* 1. *de foro compet. in* 6. Vel quia suffragium in ejus electione præstare consueverant Episcopi, vel quia suffragantur ipsi in Officio Episcopali, scilicet in consecrando alios Episcopos, in celebrando Concilia, & hujusmodi. Abbas *in c. Suffraganeis* 11. *de election. n.* 1. Barbos. *loc. cit. n.* 46.

Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eo- 36
rum Ecclesiæ erant Cathedrales; *cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. ibi: *Inter Episcopos autem, & Chorepiscopos hæc est differentia, quod Episcopi non nisi in Civitatibus, Chorepiscopi & in Vicis ordinare possunt; Episcopi formatas tribuunt litteras, & Chorepiscopi non nisi Commendatitias, & pacificas dare valent; Episcopi Jus consecrandi habent, Chorepiscopi tantum Minores tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præstare*; *cap. Quamvis* 4. *ead. dist.* 68. ibi: *Quamvis Chorepiscopis, & Presbyteris plurima cum Episcopis ministeriorum communis sit dispensatio; quædam tamen sibi prohibita noverint, sicut est Presbyterorum, Diaconorum, & Virginum consecratio, constitutio Altaris, ac benedictio, vel unctio, siquidem nec erigere Altaria, nec Ecclesias consecrare eis licitum est, nec per impositionem manuum fidelibus baptizatis, vel conversis hæreticis Paraclitum Spiritum Sanctum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet Epistolas mittere; Hæc omnia illi-*

illicita sunt Chorepiscopis . . . Quoniam quamvis consecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent, & concordat *cap. Chorepi-*
37 *scopi* 5. *ead. dist.* 68. Chorepiscopi præficiebantur solum Villis, & Oppidis; *cit. cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. idque vox illa græca *Chore*, quæ latine idem importat ac *Villanus*, seu ruralis, pagum item, seu Villam significat. Episcopi autem in Villis, pagis, seu locis inferioribus collocati nunquam fuerunt; *cap.* 1. *de privileg. cap. Episcopi* 3. *dist.* 80. ibi: *Episcopi non in Castellis, nec in modicis Civitatibus debent constitui*; *cap. Illud sane* 4. *eadem dist.* 80. ibi: *Illud sane quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus Canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque Castellis, & ubi ante non fuerant, Episcopi consecrentur*; *cap. Non debere* 5. *ead. dist.* 80. ibi: *Non debere in Vicis, & in Castellis Episcopos ordinari*. Et Zacharias 1. *Epist.* 9. ad Bonifacium sic ait: *Memineris quid in Sacris Canonibus præcipimur observare, ut minime in Villulas, vel modicas Civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi*.

38 Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, & in Oppidis, & in Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum, eodem fere modo, quo nunc Parochi. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 12. *a num.* 44. *usque in finem*, Barbosa *in Collectan. ad text. in cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. *num.* 6. Antonius Ricciulus *lucubrationum Ecclesiasticarum lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. Bellarmin. *in Controvers. tit. de Cleric. lib.* 1. *cap.* 17. *tom.* 1. *controv.* 5. Frances *de Eccles.*
39 *Cathed. cap.* 1. *num.* 131. & alii. Conferebant Ordines minores, *textu expresso in cit. cap. Ecclesiis dist.* 68. §. *Inter Episcopos, Chorepiscopi tantum Minores tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præstare*.

40 Aliqui eorum consecrabantur, & creabantur Episcopi, & isti non solum Ordines minores, sed & majores conferebant, & alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, & consecrati, & sic vice Episcoporum ministrabant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, & de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur Canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno *can.* 10. *tom.* 3. *Concil. pag.* 1322. & intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem ac sunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, ut recte observant Bellarm. *loc. cit. vers. Respondeo quosdam fuisse*, Ricciulus *loc. cit. num.* 8. Barbosa
loc. cit. num. 2. Frances *loc. cit. num.* 133. Cho- 41
repiscopi fuerunt aboliti, & ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, & ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, & ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur, cùm Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum, & Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis, non fuerint; & secundi Ordinis, scilicet Presbyterorum, officium despicerent; *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. ibi: *Hi vero*, scilicet Chorepiscopi, *propter insolentiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia probibiti sunt*; *cap. Chorepiscopi* 5. *ead. dist.* 68. ibi: *Chorepiscopi tam ab hac Sacra Sede, quam ab Episcopis totius Orbis probibiti sunt: Nimis enim eorum institutio improba est, & prava, quia & si de summo Sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam duos Ordines inter discipulos Domini esse cognovimus*, idest *duodecim Apostolorum, & septuaginta duorum Discipulorum; unde iste tertius processerit, ignoramus, & quod ratione caret, extirpare necesse est*, & sic Barbosa *loc. cit. num.* 5. & 6. Frances *loc. cit. num.* 54. & 142. Bertachin. *tract. de Episcop. in prœl. n.* 4. & alii passim.

Quamvis Apostolos omnes a Christo Domi- 42
no fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardin. Bellarmin. *de Romano Pontifice lib.* 4. *cap.* 13. Soto *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. Diana *resol. moral. part.* 12. *tract.* 3. *resol.* 80. & id videatur inferri ex verbis Divi Augustini *in lib. qq. veter. & nov. testam.* 2. *q.* 97. ibi: *Nemo ignorat, Episcopos Ecclesiis Salvatorem instituisse; Ipse enim priusquam Cœlos ascenderet, imponens manus Apostolis instituit eos Episcopos, & ordinavit*. Tamen communior opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarmin. *lib.* 1. *de Summo Pontifice cap.* 23. Turrecremata *lib.* 2. *Summæ de Ecclesia c.* 32. Barbosa *in Collectan. ad textum in c. In novo* 2. *disp.* 21. *num.* 5. Henriquez *in summa de Sacram. Ordin. lib.* 10. *cap.* 4. §. *cum sequent.* Frances *de Ecclesia Cathedral. cap.* 1. *num.* 13. Fagnanus *lib.* 1. *decr. in c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit, nu.* 18. & 85. & alii passim; *arg. cap. Porro* 2. *dist.* 68. ubi dicitur, Jacobum Alphæi fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, & Jacobo, &
Joanne. Sanctus Petrus alios Apostolos in Epi- 43
scopos consecravit, ex quibus primi fuerunt Filii Zebedæi Jacobus, & Joannes, quorum in-
ter-

terventu facta fuit consecratio Jacobi Alphæi in Episcopum Hierosolymitanum; *cit. cap. Porro 2. dist. 66. B. Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est or-*
44 *dinatus*. Alios item Apostolos tempore discessionis ad prædicandum Evangelium Episcopos ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. *in cap. Oportebat 3. dist. 70. fol. 139. nu. 33. & fol. 206. num. 25.* relatus, & sequutus a Frances *loc. cit. cap. 2. num. 49.* Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum, & Barnabam, quando missi fuerunt ad prædicandum Evangelium, habetur expresse *ex cap. Quod die Dominico 5. dist. 75.* ibi: *Cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex Spiritus Sancti præcepto ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes imposuerunt*
45 *eis manus*. Hinc patet, Episcopos antiquiores esse Cathedralibus, ut observat Frances *loc. cit. cap. 2. n. 43. ex cap. Omnes dist. 22.*

46 Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum, & Archiflaminum, ad tollendum veterum Idolorum cultum; *cap. Urbes 1. cap. In illis Civitatibus 2. dist. 80. cap. Beati Petrus, & Paulus 36. caus. 2. qu. 7.* Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib. 15. cap. 2. num. 8. & 9.*
47 Frances *loc. cit. cap. 1. num. 30.* Flamines autem antiquitus erant Sacerdotes, & ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipiebant; Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis voca-
46 batur, & sic de aliis. Dicti sunt Flamines, a filo laneo, quo caput tegebant, unde Flamines quasi *Filamines* vocabantur, teste Plinio *lib. 18. cap. 11.* & Calvin. *in suo magno Lexico verb. Flamines*; Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per æstum ferre non possent, nec capite intecto eos esse liceret, capita filo religare soliti erant, & habetur expresse *in cap. Cleros 1. dist. 27. verb. Sacerdotes*, ibi: *Sacerdotes autem gentilium Flamines dicebantur; hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid, quem cum propter æstum ferre non possent, filum tantum in capite religare ceperunt, nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat; Unde & a filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi Filamines. Verum in festis diebus filo deposito, pileum imponebant pro Sacerdotii*
48 *eminentia*. Flamines erant in magna veneratione, primumque locum post Regem sacrificulum in Conviviis tenebant; Calvinus *in suo*
50 *magno Lexico verb. Flamines*. Sic Episcopi præ ceteris digniorem obtinent locum, cum ad differentiam Presbyterorum, quorum nomen est ætatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu expresso *in cap. Legimus 24. dist. 93.* ibi: *Recordentur conditionis suæ Presbyter, & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen*,
Præcedentia Episcoporum in Conciliis provin- 51
cialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concil. refert Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Cum certum, de majorit. & Obedient, n. 13.*

Supplementa Auctoris.

Episcopi excitantur ad exactum sui muneris 52
implementum. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 2. incip. *Ubi primum*. Episcopis com- 53
mendatur ministrorum delectus, nempe ut singulos curiatum suatum ministros & officiales pietatis, probitatis, doctrinæ, prudentiæ, aliarumque christianarum virtutum laude præstantiores, & diuturna experientia commendatos diligenter exquirant & seligant. Idem Constit. 85. incip. *Nimiam* §. 20. Episcopi sacrorum 54
ministrorum adjumenta petere debent pro recta suarum Diœcesum institutione. Idem tom. 1. Constitut. 180. incipien. *Gravissimum* §. 5. Ipsi 55
exemplo præire, Diœceses visitare, & in eis residere enixe monentur; Idem *ibid.* §. 18.

Episcopalis Ordo ratione ipsius Ordinis præ- 56
stat dignitati Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia multa facit Episcopus ratione Ordinis, quæ Cardinales facere non possunt. Idem tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*.

Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per 57
relationem ad Corpus Domini verum, sed multo majorem jurisdictionem affert quo ad Corpus Domini mysticum, idest Ecclesiam; Benedict. XIV. in Append. ad tom. 4. sui Bullar. Constit. incip. *Ex tuis precibus* §. 9.

Titulus *Venerabilis Frater*, ita est annexus 58
characteri Episcopali, ut Episcopis quoque schismaticis modo valide ordinatis, a Papa concedatur; Idem tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 20.

Episcopatu indignus est, qui illum petit 59
vel appetit; neque enim quispiam ignorare debet, a peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus; Idem tom. 4. Constit. 15. incip. *Inclytum* §. 6. & 7. ubi dicit hujusmodi desiderium esse semper vitiosum, juxta Angelici Doctoris doctrinam 2. 2. q. 185. *art. 1. in corp. in quodlib. 2. art. 11. in corp. in quodl. 3. artic. 9. in corp.* & ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis *cap. 9. tom. 2.* ibi: *Ceterum nequaquam conve-nire*,

nire , *ut Asceta cupiat unquam ingredi in Clerum* , (ecce Episcopatus desiderium) *aut fratribus præfici* (ecce desiderium Archimandriæ, seu Præpositutæ) *nam diabolica hæc pestis est* , *labesque libidinis dominandi* , *quæ res summæ diaboli nequitiæ insigne est*. Ac etiam verba S. Bernardi *lib.* 4. *de Consideratione cap.* 5. ibi : *Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris fit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est*. Et insuper verba S. Thomæ 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 5. *ad tertium*, ibi : *Si vero aliquis pro se rogat* , *ut obtineat curam animarum* , *ex ipsa præsumptione redditur indignus*.

60 Hic juvat adducere novissimam Clementis XIII. Epistolam Encyclicam Episcopis omnibus datam , qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur & informat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA XIII.

Venerabiles Fratres salutem , & Apostolicam Benedictionem.

AQuo die Nobis præter opinionem nostram , incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas, in acerrima illa cogitatione , perpetuaque cura versati , nimio plus oneris, quam quantum ferre possimus , esse nobis impositum ; tristitiæ , & lacrymis nos plane tradidissemus, nisi quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetæ, Israelisque impigro Duci contigit, a nimio nos mœrore deterruisset . Inclamans enim Moyses Dominum (*Num. XI.* 11. 14.) Cur, inquit , afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum , quia gravis est mihi . Quem, ne deficeret animo , quodque susceperat onus bene ut perferret , congregare sibi jussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moysis spiritum indidit, ut populi essent magistri, & sustentarent cum illo onus, nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat , venerabiles Fratres , quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit; Socios Nobis, & adjutores dederit; ac suo ipsius spiritu , cum Episcopalibus Mysteriis initiati estis , abunde repleverit : ut Nos jam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis, vestri muneris obeundi studio , vestraque freti sapientia, plurimum de nostra tristitia, & sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum ut consolemur in nobis (*Rom. I.* 12.) per eam, quæ invicem est, fidem vestram atque nostram ; tum ut vestram (*II. Petri III.* 1.) excitemus in commonitione sinceram mentem, has litteras ad vos scribimus ; tum vero maxime, ut , quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie, ardentes novimus, & erectos ; tamen quo alacriores , erectioresque ascendatis ex adverso , stantesque (*Ezech. XIII.* 5.) in prælio pro domo Israel dimicetis , ad rem bene gerendam vos adhortemur .

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculoso spes victoriæ eo melior erit , & exploratior, quo (*Ephes. IV.* 3.) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus . Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat caritas vestra, ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur hujuscemodi certaminum semina. Vestrum est id sedulo præstare, ut omnes (*I. Petri III.* 1.) inquirant pacem , (*Rom. XIV.* 10.) omnes sectentur , quæ pacis sunt . Ipse enim Dominus Jesus , paulo antequam Passioni se dederet , (*Joan. XIV.*27.) Pacem relinquo vobis , ait Apostolis , pacem meam do vobis . Nec Apostolis tantum , sed & nobis reliquit pacis hereditatem : (*Joann. XVII.* 20. 21.) Non pro eis , inquit, tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me , ut omnes unum sint, sicut Pater in me , & ego in te : ut & ipsi in nobis unum sint . Hanc tantam hereditatem, tamque præclaram a Christo Domino nobis traditam , videte quæso, Venerabiles Fratres, ut animorum dissensionibus extinguendis constanter, & perpetuo retineamus. Hujus autem hereditatis pignus , ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum . Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, eumque obsecramus, ut ad sanctificandum Ecclesiæ Sacrificium Spiritum Sanctum de Cœlo demittat , nihil aliud nobis postulare videmur , nisi ut per gratiam spiritalem in Ecclesia , caritatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commeminisse oportet, quod quærente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis , & quem ipsum Discipuli crederent ; cum alias de eo respondissent aliorum esse opiniones; B. Petrus (*Matth. XIV.* 14. & *seqq.*) ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne, & sanguine, sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit, in-

ter

ter filios lucis, filiosque sæculi illud jam tum fuisse discrimen: ut hi variis inter se, diversisque opinionibus discreparent; illi unitatis mysterio, per omnium Caput, unam omnium per os unius confessionem profiterentur.

Omnes igitur curas vestras, Venerabiles Fratres, in Fidelium coagmentanda pace defigite. Turbæ, (*II. Cor. XII.* 10.) contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones consilescant; ut qui Catholici nominis sunt, omnes in (*I. Cor. I.* 10.) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (*II. Cor. XIII.* 11.) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse vellent, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris; nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum caritate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia, ne quis erraret in ea re, qua salus humani generis continetur, ostendit nobis Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est. (*I. Cor. XIII.* 4.) Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde caritas absit, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantia, superbumque fastidium, & contumacia, & avaritia, & intolerantia, & ambitio, & invidentia, & inanis gloriæ cupido, cæteræque animi pravitates, quæ omnes (*II. Petri I.* 4.) ex ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi rumor, & contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo, (*I. Joan. II.* 6.) debemus, sicut ille ambulavit, & ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Jesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse major, (*Luc. XXII.* 25.) Reges Gentium, inquit, dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Jesu dominatus, non ad Ecclesiæ principatum, sed ad Ecclesiæ servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores, & consilia nostra conferamus, ut, quæ oves a Domino fidei nostræ commissæ sint, eas integras, & salvas in Ecclesia retineamus; nec quidquam tantopere voluisse videamur, quam earum incolumitati consulere. Quapropter (*I. Petri V.* 1. 2.) Seniores, Apostolorum Principis vos alloquar verbis, obsecro consenior, & testis Christi passionum, qui & gloriæ communicator; pascite, qui in vobis est, Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius (*Joan. X.* 12.) qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit; sed spontanee (*I. Petri ubi sup.*) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (*Joan. ubi sup. v.* 11.) pro Ovibus suis: neque (*I. Petri ibid.*) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim terrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur præesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesse; & forma Gregis factus ex animo, vitæ suæ innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam facem præferat; in quam populus intuendo, lætus & alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam caritatis est maxime proprium præcipua quadam lætitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis, doctrinæque floreat laude, & salutis animarum vehementer cupidus Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exequatur. Ejusmodi vero hominem (*Eccl. IV.* 4.) invidiæ patere proximi sæpiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtrectationibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (*Num. XI.* 27.) castris Eldad, & Medad, Moyses monenti se Josue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus propheraret: Quid (*Ibid. v.* 29.) inquit, æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus propheter, & det eis Dominus spiritum suum? Irritari vero, & ita incendi nefas sibi putat Episcopi caritas: abductum noxiis cupiditatibus hominem, illum quidem (*II. Tess. III.* 15.) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; & blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat, & in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; caver, ne

quid sibi verbum excidat inclementius, & severitate adhibita ab omni abstinet contumelia.

Sed de inanis gloriæ cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, sileri non potest. Ea profecto nihil caritati fortasse inimicius: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit, & infecerit, adhuc obrepit adulatio; hujus nobilissimam partem, animam scilicet, adoritur; hunc venenatis assentationibus capit; huic perpetuo assidet; pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimus, æstimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quærat; quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (*Joan. VIII.* 50.) se quærere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, & ministri affectantur detractio, & mendacium; ut, bonis egregiisque summotis viris, in Episcopi comitatu jam nihil sani, nihil integri reliquum sit. Propterea monet sapientissimus Salomon, (*Eccle. VII. 6.*) melius esse a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: Et, (*Prov. IV.* 24.) Remove a te os pravum: dettahentia labia sint procul a te: Et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis: (*ibid. XXIX.* 12.) Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (*Galat. v.* 26.) igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi: ejusmodi (*Philip. III.* 19.) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt. Nos alte spectemus, cœlestem illam æternæ gloriæ domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem, esse positam gloriam. (*Rom. III.* 23.) Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (*I. Petri II.* 24.) peccatis mortui, in nobis non ipsi glorificemur, sed (*Joan. XIV.* 13.) glorificetur Pater in Filio; utque (*Philip. I.* 11.) repleti simus fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam Dei, cui soli (*Judæ v.* 25.) gloria, magnificentia, & imperium.

Atque inter justitiæ quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Justitia autem illa, (*Philip. III. 9.*) quæ ex fide est Christi Jesu. Verum (*Jacobi II.* 15.) si frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex nobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini, non dederimus autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides? Sic enim Christianos omnes interrogat Jacobus Apostolus. Et cujuslibet quidem Fidelis, ejus maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen largitatem præcipuo quodam jure suo nostram requirunt, qui res Ecclesiæ, quæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea æquum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui sit iis, quibus fas esset: Nostrum est quod expenditis, clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiæ tanta abundamus affluentia rerum, & copia? De bonis igitur Sponsæ tantum sumendum, quo præsto sint (*I. Timoth. VI.* 8.) alimenta, & quibus tegamur; hisque contenti simus (*ibid. v. 6.*) quæstum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quæstus autem ille sane præclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque: omnium vero quæstus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus, qua cæca mens nostra illustratur; nosque ingenito languore fracti, & jacentes erigimur, & sustinemur. Nam cum esurienti effuderimus (*Isai. LVIII.* 10. 11.) animas nostras, & animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, & tenebræ nostræ erunt sicut meridies, & implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynæ: sed oratione, & sacrosancto Missæ Sacrificio nihil efficax magis. Orare (*I. Thessal. v.* 17. 18.) sine intermissione nos jubet Apostolus, & in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei, ne fidei, & caritatis spiritum velimus extinguere: qui quidem spiritus (*Rom. VIII.* 26.) infirmitatem adjuvat nostram, & postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius, sapientia Episcopus indiget: quam propterea (*Jacobi I.* 5.) postulet a Deo, & ipse dabit: postulet autem in fide nihil hæsitans: tantamque, si fieri posset, optandum, ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (*Hebr. XI.* 27.) invisibilem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet: Ego vero, (*Psalm. LIX. 6.*) clamabat David, egenus & pauper sum; Deus adjuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione, & assiduitas, declarant illa Christi Domini verba: (*Luc. XVIII.* 1.) Oportet semper orare, & non deficere. Atque

in ea assiduitate, & constantia Dei numen, (*Habacuc. II. 3.*) si moram fecerit, expectemus: apparebit, & non mentietur: quia veniens veniet, & non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, & ea æque habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qua tanquam Ecclesiæ Fidelium interpretes, omnium fidem, spem, & caritatem ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, & quidvis adipiscendi etiam apetiet augustissimum Eucharistiæ Sacrificium. Idcirco vel maximis nostri muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Jesu Christi Corpus, & Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque majus putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris, populique peccatis Deo Patri immolare.

Cumque medii quodammodo simus Deum inter & homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Hæc est autem (*I. Thessal. IV. 3.*) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (*Coloss. IV. 3. 4.*) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt populi. Christum carnem suam, nostræ, excepto peccato, similem, illam quidem non modo sanctam, sed etiam sanctificantem; possibilem tamen, & morti obnoxiam, quæ omnium nostrum vicem repræsentaret, justitiæ divinæ, simulque (*I. Petri III. 18.*) nos itidem obtulisse: eam item, & nos eodem tempore omnibus objecisse cruciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuam: legi satisfactum: quidquid esset peccati simile, per Jesu Christi mortem, & sepulturam abolitum: E sepulcro Dominum Jesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta, & immortalitatis honoribus exornata revixisse: Idcirco peccatoribus, quo justificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulcrum ingredi, ut ibi culpa temeratam carnem relinquant: veterem hominem itæ Dei, & mortis maledictioni tradendum, relinquendumque; ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem, æternamque gloriam revivíscere. Propterea Christianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abjiciendas voluptates, & divitiarum, quæ voluptarum sunt instrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiæ omnes cupiditates continentur, exuendam esse superbiam: (*I. Joan. II. 17.*) mundum transire, ejusque concupiscentiam: qui autem facit voluntatem Dei, manere in æternum.

Hæc vero, reliquamque doctrinam mysteriorum Dei, quanti negotii sit populum docere, ipsi vos, Venerabiles Fratres, pro sapientia vestra facile perspicitis. Propterea considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum, elegeritis; quanta vitæ innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, justitia, pietas, religio: Quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum consuetudine mala inhæserit moribus, illud Parochos caute, & prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque juvare, & instruere: animæ fideli denique pennas dare, quibus se homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mondo ereptam Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra, quam non ferendum, a Fidelibus sibi commissis eos Parochos rationem vitæ reposcere, qui reddere non possint suæ; & ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitas habeant: Omnis enim (*II. Timoth. III. 16.*) Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utriusque Fœderis Codicem, Ecclesiæ Traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura, & incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechismum, Catholicæ Doctrinæ Summam, assidue versent, & lectitent; unde sacras conciones ad populum habendas depromant. Non studiis igitur privatis, nec ex cujusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque præfer-

fertim, cujus timida virtus ministerium defogiat, fidelem fore potetis ministrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In universum manus cito nemini imposueritis: (*I. Timoth. V.* 22.) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum hominem expendimus, & probamus; quem contra accurate, exquisiteque exploratum, ac severe judicatum oportuit, ne alienis peccatis (*Ibid.*) communicantes inconsultæ temeritatis Deo pœnas demus. Neque vos tædeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quæ magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur: Cujusmodi enim sunt Sacerdotes, ejusmodi plerumque esse solet & populus. In eos, præsertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt. Quapropter neminem perniciosius de Ecclesia mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est, quia sua vitia infundunt in populum, eumque ira corrumpunt, ut plus exemplo suo, quam peccato nocere videantur.

Adscitis autem in sacrum ministerium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos esse defunctos arbitrabimur: sic enim in aliorum manus retia dimittere videremur, quæ tamen tradidit nobis Dominus, ut ipsi simus hominum (*Matth. IV.* 19.) piscatores. Præcipuum Episcoporum officium est Verbum Dei prædicare. Væ mihi, clamabat Apostolus, (*I. Cor. IX.* 16.) si non evangelizavero! necessitas enim mihi incumbit: Nec præcipue ad baptizandi munus quamvis sanctum, sed potissimum ad (*Ibid. I.* 17.) evangelizandum a Christo Domino se missum esse. Ipso autem Apostolorum judicio primos tenere novimus Verbi ministerium, quod (*Act. VI.* 2. 4.) non æquum derelinquere existimarunt sanctissimi viri; ac propterea reliqua opera, quæ ad misericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis censuerunt oportere committi. Et Beatissimus Paulus ad Timotheum scribit: (*I. Timoth. IV.* 13.) Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Si quis autem se carere sentiat facultate dicendi, nec ingenii sui esse dicat id munus exequi; in reliquis saltem, quæ ad Verbum Dei quoquomodo pertinent, non patiatur officium suum requiri. Itaque si mandaverit Clericis, ut Christianæ Doctrinæ rudimenta pueris tradant, in eam rem det operam quoque suam. Parochis etiam in docendo populo socium se adjungat, ut suum annunciandi Verbi munus aliqua ex parte tueatur: quæ res alacritatem etiam summam omnibus afferet, qua suum quisque obeat officium. Quamobrem ne gravetur cum Consacerdotibus suis aliquoties Sacramenta Fidelibus ministrare; Chorum interdum adire, & Psalmos cum Canonicis canere; Collationibus, quas instituerit, coram præesse: ex quo fiet, ut non minimum sacri Ministri de illius spiritu, quemadmodum septuaginta viri de spiritu Moysis, accipiant. Huc accedit, quod populum, qui hæc viderit, summa de divini sanctitate cultus opplebit opinio; & ejusmodi augusto spectaculo homines maculosi deterriti, ad sacrum Ministerium ne aspirare quidem audebunt.

Quoniam vero Ecclesiæ procurationem, gregisque tutelam sui nullo pacto potest gerere, si absit, Episcopus; propterea suæ quisque vestrum Ecclesiæ nullo non tempore adsideatis oportet. Id & naturali lege, & sacris etiam Canonibus, & Tridentinis præsertim Decretis sancitum est. Universæ quoque Diœcesis loca adeunda, ut quarum legum vires deficere cœperint, eas vel a ministrorum indiligentia, vel a subditorum contumacia vindicetis. Quod si qua gravior, & necessaria causa extiterit, quamobrem de vestra Diœcesi discedendum vobis sit, atque ab ea aliquandiu vos abesse oporteat; ne, quæso, patiamini Pastoris desiderio sui confici Ecclesiam, a cujus periculo nunquam potetis absentiam vestram esse sejunctam.

Præterea verbis conjungatur exemplum: (*Tit. II.* 7.) in omnibus nosmetipsos præbeamus exemplum bonorum operum; ut is, qui (*Ibid. v.* 8.) ex adverso est, vereatur, nihil habens dicere de nobis. Ne opera absque sermone sint tacita; neque dicta, factis deficientibus, erubescant: atque illud animo reputemus, perfectum Ecclesiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis ita esse instructum, ut & vita ejus dicendo, & doctrina vivendo exornetur. Domus autem cujusque nostrum sit pudoris, & modestiæ magistra; Ecclesiasticæ Disciplinæ officina; plena dignitatis atque concordiæ: quod tum assequemur, si nullius voluntati, aut gratiæ dediti, nihil animi nostri imbecillitati, & mollitiæ indulgeamus, neminemque habeamus eximium; quod in Ecclesia administranda magnas plerumque turbas creat, & offensionem habet gravem, & Episcopo invidiam, & contemptum parit.

Quod ad nos attinet, vigilias (*Psal. LXXVI.* 5.) anticipaverunt oculi nostri, ut per Civitates constituamus Episcopos, qui ad Episcopatum afferant doctrinam sanam, vitam irreprehensibilem, mentem ad omnia paratam

pro

pro Christo; quippe id sibi munus obvenisse arbitrentur, cui qui præsit, non intumescat amplitudine dignitatis, sed humilitate decrescat. Et in exquirendis quidem explorandisque viris, quos tanto muneri præpositos esse velimus, sancta testimonii vestri religione, & fide confisi, vobis testibus utemur, & auctoribus: quos minime dubitamus, nullam carnis, & sanguinis rationem habituros, sed ejus tantummodo, qui vocavit vos (*Ephes. IV.* 12. 12.) in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi.

Reliquum est, Venerabiles Fratres, ut vos de fortitudine moneamus, & animi robore; quo maxime est opus adversus ea, quæ vel orthodoxam Fidem oppugnant, vel pietatem lædunt, vel morum integritatem infringunt. Repleti (*Michææ III.* 8.) simus, obsecro, fortitudine Spiritus Domini, judicio, & virtute. Ne (*Isaiæ LVI.* 10.) tanquam canes muti, non valentes latrare, Greges nostros patiamur (*Ezech. XXXIV.* 8.) fieri in rapinam, & oves nostras in devorationem omnium bestiarum agri: neque nos quidquam deterreat, quominus pro Dei gloria, & salute animarum ad omnes dimicationes nosmetipsi obiiciamus. Recogitemus (*Hebr. XII.* 3.) eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de Episcopatus vigore, & de Ecclesiæ gubernandæ sublimi, ac divina potestate; nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus, si ad hoc ventum est, ut perditorum minas, aut insidias pertimescamus. Fidentes (*II. Cor.* 1. 9.) igitur non in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, alti, excelsi, humanas res despicientes, Dominum inclamemus: Spes (*Jerem. XVII.* 17.) mea tu in die afflictionis: nec unquam animis, aut corporibus defatigemur: Dei enim (*I. Cor. III.* 9.) adjutores sumus: Dominus autem Jesus nobiscum est (*Matth. XXVIII.* 20.) omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Itaque nullis scandalis, nullis persecutionibus infirmemur, ne electioni Dei videamur ingrati, cujus tam valida sunt adjutoria, quam vera promissa.

Denique, quoniam in æterno examine pro omnibus, & præ omnibus, qui Christi censentur nomine, rationem reddituri sumus: vos obtestamur, Venerabiles Fratres, & obsecramus, ut si quæ scandala, & dissensiones oriantur, quibus sedandi impares sitis, ad hanc Beatissimi Apostolorum Principis Sedem, tanquam ad Caput, & Episcopatus apicem referatis, unde ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emersit. Hinc, veluti de natali suo fonte aquæ cunctæ procedunt, & per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ dimanant, Ecclesiæ omnes sumant quid præcipere, quos abluere, quos, veluti in cœno inemundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda devitat. Nos quidem Dei primum virtute nixi, deinde B. Petri tutela confisi, cujus cura omnes habet præsentes, consilio, ope, auctoritate vos juvabimus. Parati sumus ipsi pro vobis (*II. Cor. XII.* 15.) impendere, & superimpendi, ut incolumes Ecclesias, incolumes Fratres tueamur. Cæterum sub ipsa suscepti oneris mole (*Thessal. II.* 2.) fiduciam habuimus Deo, qui, cum nobis oneris sit auctor, nobis fiet etiam adjutor; & ne sub magnitudine gratiæ succumbat infirmitas, dabit virtutem, qui contulit dignitatem. Interea misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes Nos; muniat fidem vestram; multiplicet devotionem; augeat pacem: meque servulum suum, quem ad ostendendas divitias gratiæ suæ, gubernaculis Ecclesiæ voluit præsidere, sufficientem tanto operi, & utilem vestræ defensioni dignetur efficere; & ad hæc tempora nostræ servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus ætati. Gratia Domini Nostri Jesu Christi vobiscum, quibus benedicimus; vosque salutamus in osculo sancto: omnibusque itidem Consacerdotibus vestris, cæterisque Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIV. Septembris Anno MDCCLVIII. Pontificatus Nostri Anno I.

Additiones ex aliena manu.

Episcopi olim de semetipsis loquentes *servos* 61
semet hujus vel illius Ecclesiæ, sive *fideles &
servos Dei* appellarunt, quam formulam retinet etiamnum Papa. In Apostolorum locum 62
successisse Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, convenit inter Catholicos. Apostolos Christus Dominus non ad certas regendas Ecclesias, sed misit ad universum mundum. Quum autem singuli ubique E- 63
vangelium prædicare nequiissent, varias divisim regiones ipsi peragrarunt, in quibus ordinarunt Episcopos cum potestate alios ordinandi, & Sedes Episcopales constituerunt.

Primis nascentis Ecclesiæ Seculis Episcopi 64
communem habebant sollicitudinem ad fidem

informandi non modo suas , sed & Ecclesias aliorum Episcopatuum .

65 Moribus vero introducta sensim fuit divisio Parochiarum, Diœcesum, & Provinciarum Episcopalium ; Atque hinc factum fuit , ut intra suos quisque fines subditosque potestatem contineret Episcopalem, & injuriam aliis facere censeretur, si eam ultra extenderet ; *Canon.* 15. 16. & 17. *Concilii Nicæni*.

66 Concilium Sardicense statuit ut in Magnis tantum Urbibus starent Sedes Episcopales, ne Episcopi nomen & auctoritas vilesceret in Ecclesiis parvarum Urbium Vicorumque , quarum regimini sufficit Presbyter. *Vide Can. 6. citati Concilii Sardicensis*.

67 Dum Episcopi cogebantur derelinquere Urbes Christianorum jugo Infidelium subactas,
Sancta Sedes consuevit nonnullos eorum præficere aliis Ecclesiis inter Christianos vacantibus, ea lege ut captivitate cessante redirent
68 quasi jure postliminii ad primas Sedes . Illi
vero qui alibi non obtinebant sedem permanentem, appellabantur Episcopi *vacantes*, vel
69 *peregrini*, vel *scoti*, istique titulum Episcopatus
amissæ Sedis Civitatisque retinebant absque
70 Plebe, ac exercitio muneris pastoralis. Quinimo ne memoria periret harum Ecclesiarum in partibus Infidelium, nec voluntas eas in libertatem vindicandi, ordinari cœperunt Episcopi *Titulares*, & ordinantur in diem . Sed de hisce Titularibus Episcopis suo loco dicemus.

Articulus II.

Episcopus quo ad ea , quæ concernunt ejus electionem , confirmationem , & consecrationem .

1 EPiscopi olim eligebantur a toto Clero , accedente præsentia , acclamatione , seu consensu populi ; *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. ibi : *Sacerdotum quippe electio est , & fidelis populi consensus adhibendus , quia docendus est populus , non sequendus* ; *cap. Cum longe* 25. *eod. dist.* 63. ibi : *Sed quia Populus aut Princeps jubetur electioni interesse , non præcipitur advocari ad electionem faciendam , sed ad consensum electioni adhibendum , Sacerdotum enim* (ut in fine superioris capituli Stephani Papæ legitur) *est electio , & fidelis populi est humiliter consentire* , & concordat *cap. Cleri* 27. *eod. dist.* 63. in cujus summario sic præcise dicitur: *Plebis non est*
2 *eligere , sed electioni consentire* . Plurimi tamen
sustinent , Populos , Magistratus , & Principes intervenisse electionibus Episcoporum , nedum per præsentiam , acclamationem , & consensum , sed etiam per propria vota , seu suffragia . Barbosa plurimis citatis *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 8. *a num.* 64. & *de Offic. & potest. Episc. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *a num.* 4. & alii passim variis suffulti sacris Canonibus , & signanter *c. Qui aliquo* 5. *dist.* 51. ibi : *Sed nec ille deinceps Sacerdos* (idest Episcopus) *erit , quem neque Clerus , nec Populus propriæ Civitatis elegit* ; *cap. Episcopos* 13. *dist.* 63. ibi : *Post electionem Cleri , & populi* ; *cap. Electis* 18. *ead. dist.* 63. ibi : *Clerum , & Plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse* ; *cap. Factus* 5. *caus.* 7. *qu.* 1. ibi : *De plebis , quæ tunc adfuit suffragio* , & concordat *cap. Quanto* 10. *cap. Plebs* 11. *cap. Nosse* 12. *cap. Episcopus* 13. *c. Metropolitano* 10. *dist.*
63. Quidquid autem observatum fuerit in pri- 3
mis Ecclesiæ temporibus circa admissionem Laicorum in electionibus Episcoporum, & Pontificum, certum est , nunc Laicos non habere suffragia in talibus electionibus ; *cap. Nullus Laicorum Principum* 1. *cap. Adrianus Papa* 2. *cap. Valentinianus Imperator* 3. *cap. Non est permittendum* 6. *cap. Omnis electio* 7. *cap. Non licet* 8. *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contingit* 8. *de arbitris* , *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis* , *c. Sacro-*
sancta 51. *de election.* Et electio Episcopi per 4
Laicos etiam cum Canonicis facta est nulla non obstante contraria consuetudine , quæ potius dicenda est corruptela, textu expresso *in cap. Massana* 56. *de elect.*

Separatis progressu temporis Clericis a Re- 5
ligiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant , ex claro , & expresso textu *in cap. Obeuntibus* 35. *dist.* 63. fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum , aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem ; *cap. Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *cap. Congregatio* 13. & *per tot. de elect. cap. Congregatio* 43. *caus.* 16. *q.* 7. Et sic tota facultas eligendi Episcopos fuit redacta ad solos Cathedralium Canonicos . Bertachin. *de Episcopo lib.* 1. *pag.* 3. *a princip.* Petrus Gregor. *de elect. cap.* 6. *num.* 9. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *n.* 11. & *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 8.
num. 68. Talis facultas eligendi Episcopos du- 6
ravit in Capitulis, & Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V. ut cum multis observat Barbosa *loc. cit.* Clemens enim V. cœpit reservare suæ dispositioni Cathedrales Ecclesias , quæ apud Romanam Curiam vacare contigisset, ut constat ex Extravag. *Et si temporalium* , *de præbend. inter commun.* Postea Benedictus XI. *in Extravagant. Sancta Romana* , *de*
ele-

election. inter commun. statuit, quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus illis, non posse provideri Romano Pontifice inconsulto. Deinde Joannes XXIII. *in extravagant. Ex debito, de election. inter commun.* provisioni suæ reservavit Episcopales, & earum Superiores Sedes, quæ apud Sedem Apostolicam illo vivente vacare contigissent. Ex post Benedictus XII. *in Extravagant. Ad regimen, de præbend. inter commun.* sibi reservavit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopalium, tunc apud Sedem Apostolicam quomodocumque vacantium, & vacaturarum. Exinde per sequentes Romanos Pontifices reservatio facta fuit simpliciter, & generaliter quoad omnes Ecclesias Episcopales, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam vacantes, seu vacaturas, ut patet in secunda, & tertia regula Cancellariæ, quas cum aliis quilibet Summus Pontifex in initio
7 sui Pontificatus constituere solet. Exceptis tamen Regnis, & Principatibus privilegiatis, ubi Reges, & Principes per specialia Concordata Episcopos nominant, & præsentant ab ipso
8 Summo Pontifice instituendos. Et exceptis Cathedralibus Germaniæ, ubi servatur vetus consuetudo canonicæ electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos, eligat, & electi a Romano Pontifice confirmentur, ut clare ostendunt Concordata Germaniæ, & cum pluribus aliis observat
9 Barbosa *loc. cit.* Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi; *cap. Nullus 7. dist. 79.*

10 Electus in Episcopum debet intra mensem a præsentatione electionis præstare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio, textu expresso in *c. Quam sit, de elect. in 6.* ibi: *Electus vero illum* (scilicet consensum) *adhibere infra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur, quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc se noverit eo ipso pri-*
11 *vatum.* Et intra tres menses a consensu præstito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso *in cit. c. Quam sit, de elect. in 6.* ibi: *Ceterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante infra hujusmodi trimestre tempus emiserit, electio eadem*
12 *eo ipso viribus vacuetur.* Sufficeret tamen ad evadendam talem pœnam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. Glossa *in cit. c. Quam sit, verb. Petere,* Tiraquell. *de pænis tempor. caus. 22. n. 37.* Azor. *pag. 2, cap. 29. quæst. 11.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 1. cap. 4. num. 4.*
Tres menses computari debent prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die præstiti consensus, & dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti. Glossa *in citat. capit. Quam sit, verb. mensem,* Gonzal. *ad regul. 8. Cancellar. gloss. 11. num. 7.* Garcias *de benefic. part. 10. cap. 2. num. 42. & sequent.* Menoch. *de arbitr. casu 50. num. 21.* Sanchez *de Matrim. lib. 2. disp. 24. num. 15.* Barbosa *lib. 2. Juris Eccles. univ. cap. 9. num. 4. & de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. num. 2.* 13

Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis; *cap. Quoniam 1. dist. 109. cap. Cum dilectus 32. de elect.* Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest *ex regula 2. alias 3. Cancellariæ,* quæ Sedi Apostolicæ reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirmantur. Sicuti etiam confirmantur, & instituuntur a Romano Pontifice Episcopi illi, qui vi privilegiorum Apostolicorum a Regibus, & Principibus nominantur, & designantur. Azor. *part. 2. cap. 29. q. 1. & 2.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. c. 9. num. 9. & de Offic. & potest. Episcop. tit. 1. cap. 4. num. 6.* Pro hujusmodi electione, & confirmatione facienda servatur in Curia sequens praxis. Formato processu de vita, & moribus promovendi, ac de statu Ecclesiæ juxta interrogatoria in particulari instructione tradita a Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. cap. 8. n. 141. & de Offic. & potest. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 5. a n. 4.* fit ab ipso professio Fidei juxta formulam præscriptam a Pio IV. in sua Constitutione incipient. *In Sacrosancta,* & deinde fit instrumentum dictæ professionis Fidei a Notario subscriptum in hunc modum, prout ad litteram tradit Barbosa *dicto l. 1. c. 9. n. 11. & seq.* 14 15 16

In nomine Domini. Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum, Quod a Nativitate Domini &c. coram Eminentiss. & Rever. D. N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali &c. meque Notario publico infrascripto comparuis Supradictus adm. R. N. omni meliori modo &c. genibus flexis Professionem Sanctæ, & Catholicæ Fidei juxta supra- 17

supradscriptam formam tactis Sacrosanctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in manibus D. S. Eminentissimæ de verbo ad verbum emisit. Quam Fidei professionem, idem Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalis accepit, & admisit præmisso, & alias omni meliori modo. Super quibus &c. Actum Romæ in Offic. &c. Præsentibus ibidem N. & N. testibus ad præmissa vocatis, habitis specialiter, atque rogatis. Ego Adoardus Tibaldescus, Clericus Spoletanæ Diœcesis, Publicus Apostolica auctoritate Notarius, & ad scribendos, & rogandos processus Reverendissimorum D. D. Archiepiscoporum, & Monasteriorum Consistorialium, privative quoad omnes alios specialiter a S. S. A. deputatus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus. Et subscribitur Cardinalis relator sic: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissum recepi, & ita testor.*

18 Finito examine testium, & emissa professione subscribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. relationem facturus in proximo Consistorio de præmissis, censeo R. N. esse habilem, & idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illum ei præficiendo Episcopum, & Pastorem. Romæ ex nostro Palatio, die &c. Ego N. Cardinal. N. qui supra.* Et subscribitur idem processus a tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali Episcopo, a primo Cardinali Presbytero, a primo Cardinali Diacono.

19 Hoc facto præconizatio fit in primo Consistorio, quæ vicem electionis habet, cujus præconii formula pro Romano Pontifice, sic se habet: *Beatissime Pater, Vacat Ecclesia N. per obitum N. &c. Ad jussum Sanctitatis Vestræ Ego N. Cardinal. N. proponam R. N. &c. Civitatis &c.* Pro Cardinali autem ita fit: *Illustriss. & R. D. In proximo Consistorio, si S. D. N. placuerit, Ego N. Cardin. N. præconium faciam Ecclesiæ N. vacantis per obitum N. in personam R. N. &c. Civitatis &c.* & refertur status Ecclesiæ, & promovendi juxta formam Institutionis prædictæ.

20 Fit positura in secundo Consistorio, & transmittitur schedula pro reassumptione positura, transmissa in prima præconizatione, & hæc secunda præconizatio habet vim confirmationis, & demum transmittitur fides provisionis Apostolicæ a Cardinale Ponente ad Cardinalem Vicecancellarium facta in hunc modum: *Reverendiss. Domine. Hodie Sanctiss. in Christo Pater, & D. N. D. Urbanus Papa VIII. in suo Consistorio secreto, ut moris est, ad relationem meam Ecclesiæ N. cui N. dum viveret, præsidebat, & per obitum ejusdem Pastoris solatio destitutæ de Persona R. N. Diœcesis N. ex Catholicis, ac honestis parentibus, & legitimo matrimonio nati, in utroque Jure Doctoris, in ætate legitima constituti, ac demum ceteris omnibus qualitatibus a Jure, & Conc. Trid. Decretis requisitis prædìti, qui professionem Fidei juxta articulos pridem a Sede Apost. propositos in manibus meis solemniter emisit, de Reverendiss. D. D. meorum Cardinalium consilio, Apostolica auctoritate providit, ipsumque illi in Episcopum præfecit, & Pastoralem curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, absolvens eumdem R. N. electum a censuris ad effectum &c. In quorum fidem præsentem schedulam fieri, & mei parvi soliti sigilli impressione muniri jussi, eamque propria manu subscripsi. Dat. Romæ in ædibus meæ solitæ residentiæ, sub anno &c. D. V. S. Humillimus Servus N. Cardinalis N.*

Electus, & canonice confirmatus tenetur 21
intra tres menses a die confirmationis munus consecrationis suæ suscipere sub pœna amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, & si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia, & Episcopatu ipso Jure privatur, *c. Quoniam 2. dist. 75. c. Quoniam 1. dist. 100. & Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 9. & sess. 23. etiam de reform. cap. 2.* ibi: *Ecclesiis Cathedralibus, seu Superioribus, quocumque nomine, ac titulo præfecti, etiamsi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; & si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso Jure sint privati.* Dictum trime- 22
stre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitæ notitiæ confirmationis de sua electione factæ. Glossa *in cap. Cum in cunctis §. Cum vero, verb. tempore, de elect.* Sanchez *in opuscul. moral. lib. 1. cap. 1. dub. 15. num. 13.* Flamin. *de resignat. lib. 7. qu. 1. num. 92.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. cap. 9. num. 34. & de Offic. & potest. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 5. num. 2. & part. 2. allegat. 2. num. 40.*

Consecratio Episcopi debet fieri die Domi- 23
nica; *c. Qui in aliquo 5. dist. 51. c. Ordinationes 1. & cap. Quod die Dominico 5. dist. 75.*

Consecratio Episcopi non debet a minori nu- 24
mero,

mero, quam trium Episcoporum saltem necessitate præcepti; *c. Episcopus cum ordinatur 7. dist. 23. cap. Episcopi 1. cap. Comprovinciales 4. cap. Episcopum 7. dist. 64. cap. Porro 2. dist. 66. c. Si Archiepiscopus 6. & cap. Nec Episcopi 7.*
25 *de Temporibus ordinationum*. Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia, textu expresso *in c. Si forte*
26 *9. dist. 65.* Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi Sancti Gregorii Magni, Gregorii III. & S. Pii V. quant confirmarunt Innocentius X. & Alexander VII. uti referunt, ac docent Alsarius *de concord. Eccles. Occid. & Orient. lib. 5. cap. 7. §. ultimo*, Schilderc. *tom. 2. num. 117.* Stephanus *tom. 5. d. 7. n. 2.* Cardan. *in 2. Crisi dissert. 2. n. 502.* Gormaz *de Sacram. d. 5. num. 319. & late* Pign. *t. 1. consult. 182.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 9. num. 51.* Et de facto Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Nec Episcopi 7. de temporibus ordinationum num. 10. in fine*, refert, quod hodie in litteris pro consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infrascripta, videlicet: *Tibi Presbytero, ut a quocunque malueris Catholico Antistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, accitis, & in hoc illi assistentibus duabus, vel tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere valeas &c.*

27 Ipse tamen Fagnanus *loc. cit. n. 3. & 9. & in c. Requisivit 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui n. 86.* tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti, & est ita de substantia, ut a paucioribus facta non teneat; & plures tum Canonistas, cum Theologos pro se adducit, & Sacros canones cumulat, & dicit, quod non est Episcopus, qui minus quam a tribus, auctoritate etiam Metropolitani, factus est Episcopus, afferens Epistolam Joannis III. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, quæ habetur *t. 2. Conc. p. 2. pag.* 250. *col. 2. litt. D.* ubi sic legitur: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus, quam a tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani, fuerit factus Episcopus, ideoque illos, quos Chorepiscopos vocatis, qui ab uno, ut audivimus, fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est, & c. Porro 1. dist. 66.* Ibi: *Porro & Hierosolymitanus primus Archiepiscopus Beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus successoribus suis formam dantibus, videlicet, ut minus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus Episcopus ordinetur.* 28 Potest autem Papa immutare hanc formam tamquam traditam ab Apostolis. Archid. *in d. c. Porro*, Geminian. quia non est Juris divini forma; Præposit. Card. *in d. c. Porro*, & expensius *in c. Archiepiscopatus 1. dist. 66.* 29 Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma. Card. Præposit. *in d. c. Porro*. Sic Fagnan. *in cit. c. Neque Episcopi 7. de temporibus Ordination. n. 9. & 10.* ubi dicit, hæc reperisse in libris publicis Sacræ Congregationis Concilii adnotata manu bonæ memor. Cardinalis Alciati illius Præfecti *ad sess. 7. cap. 9.*

30 Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non præcesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio (*a*); *arg. cap. Ex litteris X. de excessibus Prælator.* ibi: *Cum igitur Pontificale officium sine Altaris ministerio non valeat impleri*; *cap. Osius X. dist. 61.* ibi: *sed non eligitur aliquis* (scilicet Episcopus) *nisi in Sacris Ordinibus constitutus*, & tenent Glossa *fin. in cap. unico, de Clerico per saltum promoto*, S. Thomas *in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 2.* Hugo, & Archid. *in cap. Solicitudo 1. dist. 52.* Raymund. *in c. Gratia 2. q. 1.* ubi dicit hujus opinionis esse fere omnes Doctores, ut refert Turrecremata eamdem opinionem sequutus in *d. c. Solicitudo num. 4.* Silvester *verb. Ordo 2. num. 1.*

Borg.

Nota ex Editione Romana

(*a*) In contrariam Sententiam declinavit clariss. Mabillonius in Commentario prævio ad *Ordinem Romanum* §. 18. plures Romanos Pontifices asserens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati: Huic sententiæ subscribit Clariss. Franciscus Pagi *Breviar. Rom. Pontif. in Sabiniano* a num. II. ad VI. & *in Constantino Antip.* num. I. Cæterum Benedictus XIV. in Epistola ad Carolum electum Episc. Justinopolitanum *In postremo* 10. Octob. 1756. §. 10. subscribit Morino, & Juvenin asserentibus nullum extare exemplum Episcopatus non præsbytero collati.

Borg. *de irregular. part.* 5. *rub. de Clerico per saltum promoto n.* 5. Majol. *de irregular. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 3. Henriq. *in summa lib.* 10. *c.* 7. §. 1. Azor. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 30. *q.* 9. Emanuel Sa *verb. Ordo num.* 25. Suarez *tom.* 5. *de Censuris disp.* 50. *num.* 57. Bonacin. *de Censur. extra Bullam disp.* 3. *quæst.* 1. *punct.* 2. *num.* 7. Aversa *quæst.* 1. *sect.* 6. La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *num.* 2210. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Requisivit* 1. *de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit num.* 15. *&* 81. 82. Et ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare Sacerdotes; *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Quamvis* 4. *dist.* 21. *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. potestatem autem exercendi hujusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet, secundum Innocent. *in cap. Quanto, de consuetudine*; Silvester *in verb. Ordo* 1. *num.* 1. *vers. sed si sit Sacerdos*, Fagnan. *loc. cit. num.* 83. *adeo-*

31 *que &c.* Multi tamen tenent, validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus sit Sacerdos; ita Abbas *in cap. unico, de Clerico per saltum promoto num.* 5. *vers. Quod secundum*, Glossa *in cap. Solicitudo* 1. *dist.* 52. ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus, bene reciperet characterem; Joann. Andreas, Ancharan. Covarruvias, & alii, quos citat, & sequitur Barbosa *de Offic. & potest. Episcopor. part.* 2. *alleg.* 1. *num.* 38.

32 Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quæ sunt Ordinis, sed tantum ea, quæ sunt Jurisdictionis, *cap. Transmissam* 15. *de election.* Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Nul-*

33 *lus, de Parochis num.* 5. Non consecratus Ordines conferre non potest, *cap. Transmissam* 15. ubi Glossa *in verb. de talibus, & c. Quod sicut* 78. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in*

34 *cap. Quanto* 4. *de consuetud. num.* 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; *cap. Quamvis* 4. *cap. Chorepiscopi* 5. *dist.* 68. *cap. Transmissam* 25. *& cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Statuimus* 1. *de supplend.*

35 *negligent. Prælator. num.* 19. Potestas, quæ confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Hæretico, Deposito, & Degradato; *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *cap. Quod quidem* 1. *qu.* 1. *cap. Ostenditur*, & ibi Archid. *dist.* 4. *de consecr. cap. unico*, cum ibi notatis, de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, *cap.* 2. *vers. Sicut enim Episcopus, de translatione Episcop.* S. Thomas 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 3. Silvester, verb. *Degradatio num.* 9. Fagn. *in cit. c. Statuimus num.* 8. & alii passim. Juris- 36
dictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre, Ecclesias minores conjungere, annectere, dividere, voti & jurisjurandi vincula solvere, quorundam peccatorum absolutionem sibi reservare, & hujusmodi; *cap. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibid. verb. de talibus, & arg. c. Nosti* 9. *& cap. Qualiter* 19. *de election. & c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Fagnan. *in cit. c. Statuimus num.* 21. & alii communiter. Epi- 37
scopus electus, & confirmatus ante consecrationem potest concedere indulgentias. Sic communiter Doctores cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. *art.* 3. *quæst.* 2. *ad primum, & ibid. art.* 4. *quæst.* 2. *in corpore*, ibi: *Potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, & quia Diaconi, & aliæ non Sacerdotes possunt habere jurisdictionem, vel commissam, sicut Legati, vel ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias concedere, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint absolvere in foro pænitentiali, quod est Ordinis*, quæ Divi Thomæ Doctrina communiter recipitur, teste Navarr. *in tract. de indulgent. in* 31. *notab. vers. Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati.* Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. in c. Accedentibus* 12. *de excessibus Prælator. num.* 10. *& seq.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 88. *n.* 7. cum plurimis aliis ibi citatis.

Episcopi appellatione venit tantum consecra- 38
tus in concernentibus exercitium, & decorem Ordinis Episcopalis, *c. Transmissam* 15. *de election.* cum ibi notatis, & tradit Butrius *in consil.* 19. *Quia hic agitur*, cum aliis congestis a Felino *in c. Eam te* 7. *de rescriptis n.* 1. *col.* 3. *in princip. vers. Et ideo dicit Butrius*, & Fagnan. *in d. c. Eam te nu.* 38. In concernenti- 39
bus autem Jurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel provisus per Papam, quia cum hæc competat etiam electo confirmato *ex c. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibidem verb. de talibus*, & ex adductis *supra num.* 15. ideo dispositio loquens de Episcopo, verificatur etiam in electo confirmato, seu proviso, licet non consecrato, ut notat Glossa *in Clement.* 1. *verb. Episcopi*, & ibi Abbas *num.* 2. *de foro competent.* Fagnan. *loc. cit. num.*

40 *num.* 39. cum aliis ibi a se citatis. Episcopi
appellatione venit etiam nondum consecratus
in materia proportionabili, tam confirmato,
quam consecrato; Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. c.*
Quod nullis 25. *de privil. num.* 23. & aliis ibi
41 citatis. Provisio, seu pronunciatio Papæ in
Consistorio habet vim electionis, & confirma-
tionis; Innocent. *in cap. Cum olim in princip.*
de cauf. possess. & proprietat. Glossa *in cap.* 1.
verb. Provisionem, de election. in 6. ubi quod
Papa providendo eligit, & confirmat; Abbas
in c. Tua, de his, quæ fiunt a Prælat. num. 2.
& in c. Cum in cunctis, de elect. num. 2. Fa-
41 gnan. *in c. Eam te* 7. *de rescript. n.* 15. Pro-
visi, seu pronunciati a Papa in Consistorio ap-
pellantur promoti, etiamsi nondum fuerint
consecrati; Extravagant. *Injunctæ* 1. *de ele-*
ction. inter Communes, ibi: *Qui apud dictam*
Sedem promoventur; & Concil. Trident. *sess.* 7.
c. 9. ibi: *Ad majores Ecclesias promoti munus*
consecrationis infra tempus a Jure statutum susci-
43 *piant*. Fagnan. *loc. cit. num.* 24. *&* 27. Provi-
si quamvis consecrati accedentes ad Ecclesias
ante levatas Bullas incidunt in pœnas d. Ex-
travagantis *Injunctæ* 1. *de elect. inter commun.*
44 Sic Doctores communiter. Civitas interficiens
suum Episcopum consecratum privatur Sede
& dignitate Episcopali, textu expresso *in cap.*
45 *Ita nos* 24. *cauf.* 25. *quæst.* 2. Non privatur
tamen tali Episcopali dignitate Civitas in-
terficiens Episcopum solum electum, & non-
dum consecratum, Bald. *in l. Si nondum; post*
princip. C. de furt. Felin. *in d. cap. Eam te* 7.
de rescriptis num. 1. *vers. Unde Baldus*, Fa-
gnan. *ibid. num.* 17. Glossa *in Clement. Si quis*
suadente 1. *de pœnis vers. Quamvis Pontificem*
dicens, quod in materia pœnali, uti est ista,
appellatione Episcopi, vel Pontificis, non ve-
nit electus, & confirmatus, si nondum sit con-
secratus.

46 Cum consecratur Episcopus, inungitur chris-
mate in capite, & manibus, quod si fuerit
omissum, per tres Episcopos est supplendum,
textu expresso *in c. Cum venisset* 1. *de sacra*
unctione, ibi: *Cum venisset ad Apostolicam Se-*
dem Bracarensis Episcopus, qui in consecratio-
ne sua sacram non acceperat unctionem, quoniam
apud vos (Græcos) *non consueverunt Pontifi-*
ces, cum consecrantur, inungi; Nos, quod illi
defuerat, mandavimus in ipso suppleri, faciente
caput ejus, & manus per Albanens. Episcopum
(*assistentibus ei duobus Episcopis secundum mo-*
47 *rem Ecclesiasticum*) *Sacro Chrisma deliniri*. Un-
gitur autem Episcopus in capite, ut declare-
tur eum esse caput, & Principem Ecclesiæ
suæ; *c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*, Bar-
bosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1.
cap. 5. *num.* 10. Reges vero non in capite, sed 48
in humero unguntur, primo, ut proprius ho-
nor sit illius, quem Deus constituit excelsum
super omnes Reges terræ, & quem oleo læti-
tiæ excellentius, & augustius unxit præ con-
sortibus suis. Deinde, ut ostendatur quod pri-
mo ante omnes Reges, & Principes persona
capitis Pontificali officio repræsentetur. Un-
gitur tamen & Rex in humero, ut neque ip-
se plane excludatur a repræsentatione ejusdem
capitis; nam & hujus Principatus, ut dicitur
Isai. 9. factus fuit super humerum ejus, & ut
sciat se esse ministrum ad portandam Crucem
Jesu Christi ad laudem bonorum, vindictam
autem malorum, *Apost. ad Roman.* 13. Sic ad
litteram Barbosa *loc. cit. num.* 11. *ex cap. Cum*
venisset 1. *de Sacra Unctione* §. 2. Ungitur Epi- 49
scopus in manibus, ut sciat dignitatem non
propter otium, sed propter negotium suscipe-
re, & ut ostendatur accipere potestatem bene-
dicendi, & consecrandi; *cap. Cum venisset* 1.
de Sacra Unctione; Barbosa *loc. cit. num.* 12. 50
Annulus sacer novo Episcopo traditur, ut
Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata
fide custodiat; Barbosa *loc. cit. num.* 15. Mitra 51
deinde tamquam bicorni galea armatur novus
Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua,
duo designare testamenta, anterius novum,
posterius vetus, quæ duo Episcopus debet me-
moriter scire, & illis tamquam duplici cornu
Fidei inimicos ferire; Barbosa *loc. cit. nu.* 18.
Hieronymus Vielonius *de Episcopis Titularibus*
part. 2. *fol.* 13. Traditur in manibus novi Epi- 52
scopi baculus, quo non utitur Summus Pon-
tifex; *cit. c. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctio-*
ne in fine. Et quare hoc; Vide *verb. Bacu-*
lus. Alia de istis vide apud Barbosam *de Offic.*
& potest. Episcop. part. 1. *tit.* 1. *c.* 5. *& part.*
2. *allegat.* 1. & Andream Du Saufay *in sua Pa-*
noplia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu li-
bros septem continente; in quorum primo
agitur de Mitræ Episcopalis antiquitate, in
secundo de virga Episcopali, vel Pastorali ba-
culo, in tertio de annulo Episcopali, in quin-
to de Chirothecis Episcoporum, in sexto de
Dalmatica, in septimo de compagis, & san-
daliis, Pontificum.

Supplementa Auctoris.

Episcopus electus & confirmatus consecra- 53
tionem petere debet intra tres menses, sub
pœna amittendi fructus, atque etiam Eccle-
siam,

Archiepiscopus Cantuariensis, S. Stanislaus E-
6 piscopus Cracoviensis, & alii plures. Debita Obedientia intelligitur, quando Papa propter aliquod negotium ad se vocat Episcopum. Sic Cardinales Romano Pontifici assistentes justam habent causam, ut absint ab Ecclesiis, quarum sunt Episcopi; Azotius *institut. moral. part. 2. l. 7. c. 4. q. 4. & 7.* Barbosa *loc. cit. n.* 13. cum pluribus ibi citatis.

7 Evidens Ecclesiæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest ad defendenda jura suæ Ecclesiæ, vel vocatus accedit ad Concilium Generale, vel Provinciale, quamdiu scilicet durat Concilium; *Communis*. Evidens Reipublicæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest pro utilitate suæ Civitatis, aut totius Regni, ut cum mittitur Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dextere ea negotia tractaturus; *Communis*. Episcopus evidenti Reipublicæ exigente utilitate potest etiam esse Legatus, sive Orator Principis sæcularis, ut habetur *in cap. Cum parati, de Appellationibus*, & tenet expresse Glossa *ib. verb. in Legatione, arg. cap. Si Episcopus* 13. *dist.* 18. *& cap. Salonitanæ* 24. *dist.* 63. & cum pluri-
10 bus aliis Barbosa *loc. cit. num.* 16. Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, & Officio Regii Præsidis, Consiliarii, Proregis, Confessarii, & hujusmodi, si ea sit hominum penuria, ut alii satis idonei minime reperiantur, qui talia officia præstare possint; Azorius *institut. moral. part. 2. lib. 7. c. 4. q. 6.* Diana *part. 2. tract. 1. resolut. 5. in fine*, & cum aliis Barbosa *loc. cit. n.* 17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda verba undequaque Eminentissimi Cardinalis a Turrecremata *in cap. Si vobis 23. qu. ultima*, ibi: *Turpe est, ut Episcopi se inferant*
11 *ad servitia Imperatoris, vel alterius Principis sæcularis, ut deferant causam subditorum, & officia devotionis; Hoc non facerent, si mortem spiritualem timerent, & intelligerent se reddituros rationem de ovibus suis Deo summo Judici: Utinam etiam de Curia Romana hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quærant, aut beneficia addant Beneficiis, aut honores honoribus, atque officia, & Legationes quærant, quæ Curæ animarum sibi commissarum afferunt plurimum impedimenti; Utinam Summi Pontifices considerarent quanta negligentia circa animas committitur ex absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis.*

Decretum factum pro Parochorum residen- 12
tia quod teneantur ministrare etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, & editum a Sacra Congregatione Concilii 23. *Septembris* 1576. multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, & inde providere. Sic declaravit Gregorius XIII. *die* 18. *ejusdem anni* 1576. teste Fagnano *lib. 3. decret. in cap. Clericos* 17. *de Clericis non residentibus num.* 46. *&* 47. Episcopus residere tenetur, 13
licet habeat Coadjutorem; Sacra Congregat. Episcopor. *in Neapolitana* 24. *Martii* 1597. *& in Nicoteren.* 7. *Septemb.* 1619. etiam tempore Contagii; ead. Sac. Congreg. *in Murana* 23. *Julii* 1602. Potest Episcopus residere in quali- 14
bet parte Diœcesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus præscriptis a Sacro Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 1. Sacr. Congreg. Episcoporum 17. *Decemb.* 1649. Episcopus propter aeris intemperiem residens in aliqua parte suæ Diœcesis, non tamen removere debet Vicarium, & Tribunal a Civitate, ut declaravit Sacr. Congr. Episcopor. 28. *Januarii* 1603. *die* 3. *Octobris* 1611. *die* 22. *Februarii* 1647. *& die* 17. *Decembris* 1649. Pignatell. *consult.* 64. *tom.* 7.
Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet 15
Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Diœcesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo. Nec ei suffragatur prætensa consuetudo degendi extra residentiam; Unde a Metropolitano cogi potest ad residentiam, juxta dispositionem Sacri Concil. Trident., ut declaravit Sacr. Congregat. Concil. *sub die* 18. *Sept.* 1683. in qua propositis dubiis.

I. *An Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra trimestre, licet intra fines Diœcesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo? Et quatenus negative;*

II. *An Episcopo suffragetur prætensa consuetudo, ut supra, degendi extra residentiam? Et quatenus negative;*

III. *An, & quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad residendum?*

Sacra Congregatio respondit:

Ad primum, & secundum negative.

Ad tertium servetur dispositio Sacri Concilii Tridentini.

Su-

16 Super reſidentia Epiſcoporum edita eſt *die*
12. Decemb. 1634. ab Urbano VIII. Conſtitu-
tio incipiens : *Sancta Synodus* , in qua multa
ſcitu digna ſtatuuntur , & hic , prout ſunt a
Fagnano *in cap. Qualiter 9. de Clericis non re-*
ſidentibus a num. 11. *ad* 27. ſummarie tran-
17 ſcripta , traduntur . Primo igitur Sanctitas ſua
innovat decreta Conc. Trident. Conſtitutiones
Apoſtolicas, & decreta Conſiſtorialia ſuper re-
ſidentia Epiſcoporum : Multæ enim Conſtitut.
ſuper hoc ante prodierunt , ut Pii IV. & Pii
V. Item multa decreta Conſiſtorialia , & in
ſpecie Gregorius XIII. declaravit decreta Con-
cilii , & pœnas ejuſdem habere locum etiam
in S. R. E. Cardinalibus ; Et Clemens VIII.
ſuo decreto Conſiſtoriali addidit pœnam inha-
bilitatis Epiſcoporum non reſidentium ad ma-
18 jores Dignitates, & Eccleſias obtinendas. Se-
cundo jubet jam Præfectos Cathedralibus , &
majoribus Eccleſiis etiam S. R. E. Cardinales
ſe itineri committere , & ad reſidentiam con-
ferre infra unum menſem , ſi in Urbe exi-
ſtant , infra duos, ſi extra Urbem in Italia, ſi
extra Italiam , infra quatuor computandos a
die publicationis Bullæ . Nondum autem Præ-
fectos, infra terminos ſuperius expreſſos com-
putandos a die eorum promotionis . Indeque
nec ſupradictos , nec alios jam reſidentes ab-
ſcedere abſque licentia per breve , vel litteras
miſſivas ſub pœna Interdicti ab ingreſſu Ec-
cleſiæ, amiſſionis fructuum , & facultatum te-
ſtandi ipſo jure incurrenda , nec non privatio-
nis a regimine , & adminiſtratione Eccleſia-
rum , aliiſque pœnis arbitrio Sanctitatis ſuæ
19 infligendis . Quoad pœnas, Pius IV. in Conſti-
tutione , quæ incipit : *In ſuprema* , edita poſt
Concilii publicationem ſimiliter præcipit Epi-
ſcopis , ut in ſuis Eccleſiis perſonaliter reſi-
deant ſub pœna privationis a regimine , &
adminiſtratione Eccleſiarum ſuarum, ac aliis
ſuo arbitrio imponendis pœnis, & bona dece-
dentium extra reſidentiam decernit tamquam
ſpolia ad Cameram Apoſtolicam pertinere , e-
tiamſi facultatem ſpecialem de illis teſtandi
obtinuerint ; Et pœnam Interdicti ab ingreſſu
Eccleſiæ imponit in alia ejus Conſtitutione
edita ante publicationem Concilii , quæ inci-
pit : *De ſalute gregis* .
20 Tertio declarat contrafacientes non excuſari
a pœnis prætextu ſervitii Imperatoris , alio-
rumque Principum , aut Regnorum , defenſio-
nis litium , etiam Eccleſiarum, ineundi fœde-
ris , aut alterius negotii , etiam graviſſimi ,
ſpeciali nota digni , diſtantiæ locorum , brevi-
tatis temporis expectandi licentiam ab Urbe ,
vel alterius cauſæ , etiam publicæ , ac piæ uti-
litatis , vel neceſſitatis Eccleſiarum , vel perſo-
narum . Quarto excipit cauſam intereſſentiæ 21
in Synodis Provincialibus, vel Congregationi-
bus , ſeu Aſſembleis generalibus , quibus Ec-
cleſiaſtici intereſſe ſolent ratione muneris, aut
Reipublicæ officii Eccleſiis adjuncti , quandiu
tamen actu duraverint ; Hanc ipſam cauſam
excepit Tridentinum Concilium *in cit. cap. 1.*
ſeſſ. 23. ibi : *Niſi cum abſentia inciderit propter*
aliquod munus , & Reipublicæ officium Epiſco-
patibus adjunctum , cujus , quoniam cauſæ ſunt
notoriæ , & interdum repentinæ , ne eas quidem
ſignificari Metropolitano neceſſe erit . Quinto de- 22
clarat , S. R. E. Cardinales priores in Ordine
habentes Epiſcopatus prope Urbem , etiamſi
in illis, vel in Urbe in ſuis titulis reſiderent,
non excuſari a reſidentia in Cathedralibus , &
majoribus Eccleſiis, quibus Præfecti ſunt, nec
ex eo quod Papa eos videat , aut toleret, &
ad functiones etiam Pontificales , & ſolemnes
admittat . Sexto præcipit Auditori Cameræ , 23
ut ſummarie procedat adverſus non reſidentes
uſque ad ſententiam Diffinitivam excluſive ,
quam ſibi reſervavit in Conſiſtorio . Hoc ipſum
ordinavit Pius IV. Conſtitutione incipiente *Cum*
tam Sacroſanctum .
Septimo indulget, ut exiſtentes ultra mon- 24
tes abeſſe poſſint ex cauſa Viſitationis Limi-
num per ſeptem menſes , & citra montes per
quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus
non divertant . Octavo indulget Cardinalibus 25
Præfectis Cathedralibus, & aliis majoribus Ec-
cleſiis, ut ex cauſa vacationis Sedis Apoſtoli-
cæ poſſint non ſolum ad locum Conclavis ac-
cedere, dummodo a Diœceſibus non diſcedant ,
niſi habita certa notitia mortis Pontificis , ſed
etiam in Urbe commorari uſque ad peractam
electionem , & per duos menſes poſt Corona-
tionem Pontificis , quo tamen tempore ela-
pſo, niſi præfati Cardinales illico , ut præfer-
tur , ad Eccleſias præfatas , quibus præſidere
eos contigerit, ſe contulerint, vult Pontifex,
quod ſubjaceant pœnis prædictis. Nono decla- 26
rat eos, qui pluribus Eccleſiis præſunt, excu-
ſari quidem a pœnis , dummodo reſideant in
earum altera, in qua tenentur de jure . Non
tamen propterea excuſari Cardinales habentes
aliquem ex ſex Epiſcopatibus prope Urbem ,
quin teneantur reſidere in aliis, quibus Præfe-
cti ſunt. Ultimo ſtatuit, ut nemo poſſit præ- 27
dictam Conſtitutionem interpretari, aut decla-
rare, præter Romanum Pontificem, & adjicit
clauſulas generales in forma ampliſſima .
Epiſcopus æqua ex cauſa poteſt abeſſe a ſua 28

Ecclesia, & Diœcesi singulis annis per duos, vel tres menses, sive continue, sive interrupte, absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus, & Quadragesimæ, Nativitatis, & Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi diebus; Concilium Tridentinum *sess.* 23. *de reformat. c.* 1. §. *Quoniam*, *& Communis Doctorum*. 29 Episcopus abesse potest a sua Ecclesia, & Diœcesi per tres menses, etiam causa animum relaxandi; Barbosa *Collectan. in Concil. Tridentin. dict. sess.* 23. *cap.* 1. *num.* 16. Azorius, Sanctarell. ibi citati, & alii passim.

30 Nec trimestre spatium, quo Episcopis æqua ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet, ex decreto Concilii Tridentini *dict. c.* 1. *sess.* 23. fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Constitutione incipient. *Sancta Synodus*, ut Sacra Congregatio Concilii in hæc verba respondit: *Die* 3. *Februarii* 1635. *requirentibus nonnullis Episcopis, Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, habito prius verbo cum Sanctissimo Domino nostro, respondit, per Constitutionem super Episcoporum, etiam S.R.E. Cardinalium residentia ab eodem S. D. N. nuper editam non fuisse sublatam facultatem ab eodem Sacro Concilio cap.* 1. *sess.* 23. *de reformat. concessam æqua ex causa abessendi aliquantisper a residentia, dummodo absentiæ spatium duos, vel ad summum tres menses non excedat*. 31 Episcopi temporibus a Conc. Trid. præscriptis, scilicet Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathedralem Ecclesiam residere, itaut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in sua Diœcesi eos alio vocent; Ceterum non incidunt in pœnas a Sancta Synodo *c.* 1. *sess.* 6. *& cap.* 1. *sess.* 23. *de reformat.* Episcopis non residentibus inflictas. Sic decrevisse Sacr. Congregat. Concilii refert Fagnan. *lib.* 3. *decr. in cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus num.* 39. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa, statuit novissime Benedictus XIV. Constitut. incip. *Ubi primum*.

32 Episcopus, dum residet, non potest citari ad comparendum in Curia, nisi de Papæ commissione. Pius IV. Constitut. incipient. *De salute Gregis*. 33 Episcopus residens in sua Diœcesi liber est a residentia suarum Dignitatum, & beneficiorum simplicium, quæ obtinet in alia Diœcesi, nec illud amittit, nisi quotidianas distributiones, & alia, si quæ sunt, quæ absentes justa de causa non percipiunt. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii refert Armend. *in addit. ad recop. Legum*, Navarr. *lib.* 2. *tit.* 23. *l.* 2. *sub Rubr. Utrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus num.* 4. & ex ipso Barbosa *Collectan. Apostolicar. decis. verb. Episcopus circa residentiam num.* 8. 34 Episcopus absens non gaudet beneficio Alternativæ, etiam quando abest ex causa a Concilio approbata. Sic decrevisse Sacram Congregat. Concilii referunt Nicol. Garcias *in addit. ad suum tract. de benefic. part.* 5. *c.* 1. *num.* 463. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælud.* 23. *dub.* 3. *& ex ipsis* Barbosa *loc. cit. num.* 9. 35 Episcopus absens a sua Diœcesi ultra tempus a jure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, & potest ea spoliari per Papam sine citatione, & sententia; *cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus*, ubi Papa Innocent. III. dedit licentiam Canonicis Ragusinis eligendi alium Archiepiscopum, absque eo quod præcesserit formalis citatio, vel sententia privationis, ut bene observat, & tenet Abbas *ibid. in tertio notabil.* Fagnanus *ibid. num.* 4. *&* 6. 36 Conditio personæ excusat interdum Episcopum a personali residentia, ut cum Episcopus est talis conditionis, ut melius, aut saltem æque bene per ipsum absentem regatur Ecclesia, quam regeretur per alium Episcopum præsentem; S. Thom. *quodlib.* 9. *art.* 15. ibi: *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequii, & possit plus servire Ecclesiæ vel tantundem absens, quam alius præsens, & si quæ adsunt hujusmodi*. Et sic videmus in Germania cum sublimibus personis non raro dispensari super retentione plurium Episcopatuum, non quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se alere possint, sed ut Catholicam Religionem, expulsis hæresibus, consilio, opibus, auctoritate, & potentia sartam tectam tueantur, ut observat Fagnanus *lib.* 1. *decret. in c. Dudum* 22. *de election. num.* 29. dicens, Principem Electorem Coloniensem suis temporibus obtinuisse simul Archiepiscopatum Coloniæ, & Episcopatum Leodiensem, Monasteriensem, Paderbonensem, & Hildeseimensem, & de facto *de anno* 1737. Clemens Augustus Frater Ducis Bavariæ erat Archiepiscopus, & Elector Coloniæ, & simul obtinebat Episcopatum Monasteriensem, Paderbonensem, & Osnabrugensem, & hac ratione sex Episcopi Cardinales prope Urbem habent Romæ residentiam, ut docet praxis, & observat Fagnanus *lib.* 1. *in c. bonæ memoriæ* 3. *de postul. Prælator. n.* 38. *in c. Ex parte* 8. *de Clericis non residentibus n.* 36.

Epi-

37 Episcopus nequit jungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis v. g. nequit licite abesse a sua Ecclesia per menses Octobris, Novembris, & Decembris anni 1737. & continuare absentiam per menses Januarii, Februarii, & Martii 1738. Et ratio est, quia talis semestris absentia complectitur illius temporis spatium Dominici Adventus, & Quadragesimæ, quo nedum Episcopo non licet abesse a sua Diœcesi, sed ne quidem a sua Cathedrali, ut in Concil. Trident. *dict. sect. 23. cap. 1. vers. eosdem interim admonet*. Tum quia in eo, qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud verbum *Aliquantisper*, quo utitur Concilium *d. c. 1.* dum ait: *Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt ex veterum Canonum sententia non videntur abesse*, cum Concilium illud restringat ad duos, vel ad summum tres menses, & absentia Episcopi per sex continuos menses ab eodem Concilio non reputetur brevis, ut patet *sess. 6. c. 1.* ibi: *Si quis sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando absuerit, quartæ partis fructuum unius anni pœnam ipso jure incurrat*. Sic Sacra Congregatio super residentia Episcoporum habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi *die 17. Julii*
38 *1657.* Episcopus, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit v. g. in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse; *Sic eadem Sacra Congrega-*
39 *tio*. Episcopo, qui antea per multum temporis v. g. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, & vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa semper se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem Sacro Concilio Trident. *Sic eadem Sacr. Congr.* Quam Congregationis sententiam S.D.N. ad se relatam in omnibus approbavit, teste Fagnano *lib. 3. Decretal. in cap. Qualiter 9. de Cleric. non resident. a n. 40. ad 48.*

40 Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papæ fieri potest; sic expresse habetur *in cap. Sicut alterius 39. caus. 7. q. 1. cap. Cum ex illo 1. cap. Inter corporalia 2. & cap. Licet in tantum 4. de translatione Epi-*
41 *scopi*. Episcopus propria auctoritate se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque; *cap. Si quis Episcopus 31. caus. 7. quæst. 1. cap. Quanto 3. de translatione Episcopi*.
42 Et hoc procedit sive Episcopus fuerit jam consecratus, sive solummodo electus, & confirmatus; *cap. Inter corporalia 2. & cap. Licet in tantum 4. de translatione Episcopi*. Metropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papæ transferret, a confirmatione Episcoporum esset suspensus, textu expresso *in cap. Cum ex illo 1. de translatione Episcopi*. 43
Causæ justæ transferendi Episcopum generatim sunt duæ; scilicet necessitas, & utilitas Ecclesiæ; *cap. Mutationes 34. caus. 7. qu. 1.* ibi: *Mutationes Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessitate fieri licere*; *cap. Scias frater 35. caus. & quæst. eadem*, ibi: *Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas, vel necessitas persuaserit*; *cap. Quanto, de translatione Episcopi*, ibi: *Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata*. 44
Hinc translatio facta in favorem solius translati, & maxime propter ejus ambitionem, aut avaritiam improbatur expresse a Sacris Canonibus, *cit. c. Mutationes 34. caus. 7. q. 1.* ibi: *Sed non propria cujusquam voluntate, aut dominatione . . . non ambitu, nec propria voluntate*; *cit. cap. Scias frater*, ibi: *Non avaritiæ causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ*; *cap. Episcopus 37. caus. 7. quæst. 1.* ibi: *Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat*. 45
Episcopus enim transiens ad aliam Ecclesiam sine justa causa dicitur adulterium committere, *cap. Sicut vir 11. & cap. Sicut alterius 39. caus. 7. quæst. 1.* & expresse Fagnan. *in cit. cap. Quanto 3. de translatione Episcop. n. 94. & 109.* 46

Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad majorem Ecclesiam; *cap. Cum ex illo 1. de translatione Episcop.* ubi Innocent. III. sic scribit Patriarchæ Antiocheno: *Miramur quod ... novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti episcopare Archiepiscopum, immo potius dearchiepiscopare præsumens*; *& arg. cap. Legimus dist. 93.* ibi: *Qui provehitur, de minore ad majus provehitur*; *& c. Licet in tantum 4. de translation. Episcop.* ibi: *Quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere*, & ibi Glossa 2. & Butrius, Imola, & Fagnan. *in cit. c. Cum ex illo num. 9. nam gradatim conferuntur honores, l. Ut gradatim, ff. de muner. & honor.* Dictum fuit notanter *regulariter*, quia ob causas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam Episcopalem, quamvis hæc non sit major altera, immo ab Ecclesia Ar- 47 48

 chie-

chiepiscopali ad Episcopalem, & aliquando ob gravem causam ad subveniendum necessariæ sustentationi, etiam ab Ecclesia Episcopali fit translatio ad Parochialem, *ut in c. Pastoralis 42. caus. 7. quæst. 1. & c. Ad supplicationes 9. de renunciation.* ubi Archiepiscopus, qui absque mortis periculo in sua Ecclesia morari non poterat, ex concessione Papæ ita descendisse le-
49 gitur. Archiepiscopo enim, qui ex justa causa cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopatu vacante provideri potest, & sic fuisse judicatum per Clementem IV. refert Hostiensis *in cit. c. Cum ex illo num.* 6. & ibidem Fagnan. *num.* 20. quando Nelsrancus Archiepiscopus Salisburgensis cessit, & Dux Poloniæ ad eamdem Ecclesiam promotus extitit, & prædicto Archiepiscopo de Episcopatu Jesionensis Ecclesiæ etiam eidem Salisburgensi subjectæ
50 provisum fuit. Secus autem si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu locupletiorem, quod est evitandum; *arg. c. Quanto 3. de translatione Episcopor.* ibi: *Cum secundum traditiones Canonicas, qui ad majorem se plebem transtulerit, a Cathedra repelli debet aliena, & carere propria, ut nec illis præsideat, quas per superbiam sprevit, nec illis, quas per avaritiam concupivit*, & concordat *c. Si quis Episcopus 31. & c. Si quis de Ordin. 32. caus. 7. quæst.* 1. Fagnanus cum multis aliis *loc. citat. num.* 22.

51 Episcopus electus, & confirmatus, sed nondum consecratus non potest transferri invitus ad alium Episcopatum. Sic Hostiensis *in c. final. de postulat. Prælatorum num.* 1. *vers. Et hoc intelligat*, Joann. And. *ibid. num.* 2. *vers. Quod intelligit, de voluntarie consecrato*, Abbas ibid. *num.* 11. *vers. Et hoc verum*, Fagnan. *in c. Quanto 3. de translation. Episcop. n.* 12. & alii
52 passim. Et ratio est, quia nemo ab initio cogitur Episcopari, seu nemo potest invitus in Episcopum consecrari; *c. Innotuit 20., & c. Cum inter Canonicos 21. de election.* Unde satis est, quod Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, dum transferri recusat, omnino cedat Dignitati, allegando se nolle umquam consecrari in Episcopum, ut *in c. Quoniam 2. dist. 75. c. Quoniam 1. dist. 100., & c. Inter Corporalia 2. §. sed neque, de translation. Episcop.* & Concil. Trident. *sess. 23. c. 2. de reformat.* ubi statuitur, quod Episcopus confirmatus ipso jure fit privatus sua Ecclesia, si intra sex menses munus consecrationis recipere neglexerit, quod satis indicat esse in sua libertate velle consecrari, vel non; Et idem docet S. Thomas *in 4. dist. 25. qu. 2. art. 1.* ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in corpus Christi mysticum accipitur potestas, requiri actum suscipientis curam Pastoralem. Tum 53
quia character Sacramentalis non imprimitur præcise coacto, *c. Majores 3. de Baptismo §. fin.* Ibi: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.*

Episcopus consecratus ex rationabili, & ju- 54
sta causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam; *cap. Scias frater 35. caus. 7. q.* 1. ubi Papa Pelagius sic scribit Benigno Archiepiscopo: *Scias frater dilectissime, aliud causam necessitatis, & utilitatis, aliud præsumptionis, ac propriæ voluntatis; Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate ad Civitatem, sed causa necessitatis, & utilitatis, mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati, vel voluntati præferenda est; Aliud est enim mutare, & aliud mutari; nam aliud est sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate venire; unde non isti mutant Civitatem, sed mutantur, quia non sponte, sed coacte hoc agunt. Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis necessitas, aut utilitas persuaserit*. Et sic expresse tenet Glossa in *c. Omnis qui gemebat 7. qu. 1. verb. Coacte*, ubi dicit, Papam posse absolute Episcopum cogere, ut transeat de una ad aliam Ecclesiam; *arg. c. Per principalem 9. quæst.* 3. Idem tenet Ugo, & post eum Turrecremat. *in c. Scias frater, vers. Surgit hic quæstio*, ubi formaliter dicit, Papam ex toto vel simpliciter absolute posse cogere Episcopum, ut ad alium locum transeat, & abrenunciet primo. Calderin. *Consil. 56. circa finem num. 4. vers. Fateor, quod est primum, in tit. de translat. Prælator.* Baldus *in l. rescripta num.* 8. C. *De precibus imperat. offerend. vers. Item omnia beneficia*, Abbas *in c. ult. de postul. Prælat. num.* 13. & ibi Hostiensis *num.* 1. Joan. Andreas *num.* 2. Rhedoan *de simonia p. 2. c. 12. num.* 6. Alexander *cons. 74. num. 29. lib.* 4. Decius *cons.* 124. Cephal. *cons. 235. num.* 2. Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 8. num.* 3. Barbat. *in tract. de præstant. Card. in p. 1. sub n. 14. vers. Et ideo*, Cined. *Canonicus q. 2. sub nu. 3. vers. Et respectu Papæ*, & est communis opinio, pro ut testantur, & tenent Præpositus *in cit. cap. Omnis qui gemebat n.* 1. Roman. *consil.* 345. *n. 3. & seq.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers.*

vers. c. 19. *num.* 34. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 14.

55 Et ratio est, quia licet ab initio nemo possit cogi invitus Episcopari, seu consecrari in Episcopum, ut dictum est supra *sub num.* 51. ex c. *Innotuit* 20. & *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.* tamen ex quo semel consensit, potest per Papam de una ad aliam Ecclesiam etiam invitus transferri; *c. Scias Frater* 35. *caus.* 7. *qu.* 1. Una enim est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum diffusa, *c. Loquitur* 18. *caus.* 24. *q.* 1. adeoque qui semel consensit in hac Ecclesia universali Episcopari, non potest amplius resistere Papæ ipsum transferenti ex rationabili, & justa causa de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem hic solummodo mutatur locus, non autem dignitas Episcopalis respectu Ecclesiæ universalis; *cit. c. Scias Frater*, ibi: *Non ergo mutat Sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut Dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate in Civitatem,*

56 *sed causa necessitatis, & utilitatis mutatur.* Vide totum Canonem *supra num.* 54. Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; *cap. Nolo, & c. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *c. Religiosus, de testamentis in* 6. & imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alligari; *arg. l. Sicut*, C. *de action.*

57 *& obligat.* Tum etiam quia Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; *cap. Licet* 2. *de præbend. in* 6. & *Clement.* 1. §. *fin. Ut lite pendente*, ubi dicitur quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum *plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere*, adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili, & justa causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quo ad hos non competeret plena, & libera dispositio.

58 Non pauci tamen magni nominis Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiæ absolvi, idque tum in pœnam suæ obstinationis, & inobedientiæ, *arg. c. Placuit dist.* 74. tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis; Non tamen possit omnino invitus, & coactus alteri alligari, seu ad aliam transferri. Ita expresse Glossa *in c. Episcopus de loco* 7. *quæst.* 1. Joan. Andr. *in c. Quod ob gratiam num.* 1. *in fin. de Regul. Juris in* 6. dicens quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem ut careat prima Ecclesia. Sannig. *lib.* 1. *Decretal. c.* 3. *num.* 3. asserens quod, si translatus nollet consentire, nullum sequeretur conjugium spirituale inter ipsum, & novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel *ibid. num.* 30. & 32. & late Fagn. *in c. Quanto* 3. *de translatione Episcopi num.* 101. *& seq.* Et ratio sua 59 est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; *arg. cap. Sicut vir* 11. *& c. Sicut alterius* 39. *caus.* 7. *q.* 1. *c. Inter corporalia* 2. *& c. Licet in tantum* 4. *de translatione Episcopi.* Ad validitatem autem spiritualis conjugii, sicut & carnalis, necessarius est consensus contrahentium, *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.* ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum*; *c. Locum, c. Cum apud, & c. Tuæ, de sponsalibus, l. Nuptias, ff. de Regul. Juris*, adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, & consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, & Ecclesiam censeatur ortum vinculum conjugii spiritualis.

Quando Episcopus sciens, & volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factæ in Curia seu Consistorio Papæ translationis. *Communis, ac certa* cum Abbate Panorm. *Consil.* 101. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 2. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 475. *num.* 6. *& sequent.* ubi sub *num.* 16. ostendit, opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam veluti innixam auctoritati Glossæ *in c. Si quis jam translatus* 21. *d.* 2. quæ loquitur de translatione abusiva. Fagn. *in cit. c. Quanto* 3. *de translat. Episcop. num.* 99. Barbosa *in Collectaneis ad c.* 1. *n.* 5. *de translat. Episcop. & lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 19. *num.* 37. ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in hæc verba. 60

Die 14. *Decemb.* 1624. *Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum præposita S. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam admittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suæ, etiam ante expeditionem litterarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstinere exercitio ordinariæ jurisdictionis, eamque transire in Capitulum Sede* 61

vacante, & *ita posse*, & *debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Trident. Concilii praescriptum eligere, sedemque vacantem publicare*.

62 Si transfertur Episcopus absens, & ignorans, non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. Ita Abbas *in cit. consil.* 101. *n.* 4. *lib.* 2. Fagnan. *in cit. c. Quanto num.* 96. & *sequent. citans alios*, Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 7. *num.* 4. Et ratio est, quia, quando Papa transfert Episcopum absentem, & ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet transferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factae; Ita Joan. Monachus *in c. Generali num.* 10. *de elect5ion. in* 6. asserens se hoc vidisse pluries in Curia declarari. In ipsa enim Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa: *Si provisus consenserit*, ut legitur *in c. Si tibi absenti* 17. *de praebend.*

63 *in* 6. Episcopus translatus potest secum deferre fructus jam perceptos. Ita Rota *decis. unic. de translat. Episcop. in antiquis*, Card. Tuscus *litt. T. conclus.* 364. *num.* 10. Calderinus *consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* & alii passim; Redditus enim, seu fructus Beneficiorum dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, & cura, aliisque divinis obsequiis, *c. Cum secundum*, *ibi de praebend.* adeoque justum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales fructus jam perceptos, &

64 exactos. Episcopus translatus potest etiam secum asportare bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo haec nondum fiut Ecclesiae dedicata. Ita Cardin. Tuscus *cit. conclus.* 364. *n.* 10. Calderin. *cit. consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus jam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quae succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *c. Ecclesia* 3. *Ut lite pendente*, junctis pluribus concordantiis, tum Canonicis, tum Civilibus, *ibidem verb. successerunt* a Glossa allegatis.

65 Fructus pendentes, & inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro successori asservari. Colligitur *in c. Cum vos* 4. *de offic. Ordinarii*, *cap. Praesenti* 9. *eod. in* 6. & tenet Glossa *ibid. verb. Reservari*, Petrus Barbosa *in l. divortio n.* 56. *ff. soluto Matrimonio*, citans Rotam *decis. unic. de translatione Episcop. in antiquis*, Bartolum, Paulum Castrensem, & Calderinum *consil.* 2. *De pecul. Clericor.* qui asserit secundum Juris communis traditiones istud esse indubitatum; Navarr. *consil.* 7. *n.* 7. *de successionib. ab intestato* hanc appellans communem opinionem, Rota *in caus. Pharensi Pensionis* 19. *Junii* 1573. relata per Garciam *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 1. *num.* 95. 108. & 109. hanc appellans communem opinionem, Hostiensis, Cardinal. Imola *in cap. ultim. de pecul. Clericor.* Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes*, *ff. de rei vindicat.* unde donec fuerint collecti, seu a solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad successorem in Beneficio ipsos colligentem, *l. Si usufructuarius*, *ff. Quibus modis ususfructus amittit.*, & §. *Is vero*, *Instit. de rerum division.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad heredes ejus non pertinent, sed Domino proprietatis acquiruntur.* Accedit Constitutio Julii III. incipiens: *Cum sicut*, confirmata per Urbanum VIII. in sua Constit. incip. *Aeternus rerum Conditor*, in qua expresse statuitur, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiariorum, etiam Episcoporum, vel Cardinalium inexacti spectant ad Successores in Beneficiis, ubi non debent Rev. Camerae Apostolicae persolvi, & consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortuus, *c. In apibus* 41. *conf.* 7. *quaest.* 1. nequit eos praetendere, cum debeantur Successori. Non desunt 66
tamen magni nominis Doctores, qui tenent, quod fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. Sic Covarruvias *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 15. *num.* 12. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de resignat. Beneficior. c.* 6. *num.* 79. & 80. Nicolaus Garcias *p.* 2. *de Beneficiis c.* 1. *num.* 96. & *seq.* allegans alios, & Cardin. de Luca *de Beneficiis disc.* 84. *num.* 4. & *disc.* 100. *num.* 10. Et quantum attinet ad dictam Constitutionem Julii III. incipient. *Cum sicut*, & allegatam pro opinione contraria, Navarr. *consil.* 4. *num.* 1. *de successionibus ab intestato* arbitratur non esse ubique receptam in Galliis: nec etiam in Hispaniis, & concordat Nicolaus Garcias *de Beneficiis p.* 2. *c.* 1. *num.* 103. & 104. citans insuper Zec. *de*

de Beneficiis, & *pensionibus c. 13. num.* 8. at-
que ulterius ostendens, ipsam in Provincia Me-
diolanensi nunquam usu fuisse receptam; Un-
de quantum ad hoc standum est locorum con-
suetudini.
67 Renunciatio Episcopi non valet, nisi per
Papam fuerit admissa, *c. Inter corporalia* 2. &
c. Licet in tantum 4. *de translation. Episcop.*
Fagnan. *in c. Cum ex illo* 1. *de translat. Epi-*
68 *scop. num.* 11. & *communis aliorum*. Causæ ob
quas Episcopus potest renunciare Episcopatui,
& Papa solet admittere renunciationem, sunt
sex, quæ enumerantur *in c. Nisi cum pridem*
10. *de renunciatione*. Prima est *conscientia cri-
minis*, non quidem cujuslibet, sed illius dun-
taxat, quod post actam pœnitentiam impedit
executionem Officii. Secunda est *Imbecillitas
corporis*, per quam quis impotens redditur ad
exequendum Officium Pastorale. Tertia est
defectus scientiæ etiam competentis. Quarta est
malitia Plebis, ob quam interdum cogitur Præ-
latus ab ipsius regimine declinare. Quinta est
Grave scandalum, quod aliter sedari non po-
test. Sexta est *Irregularitas Personæ*. Et istæ
sex causæ exprimuntur in duobus sequentibus
vulgaribus versiculis allegatis in Summario *cit.
cap. Nisi cum pridem*.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
*Quem mala Plebs odit, dans scandala, ce-
dere possit.*

69 Renunciatio Episcopatus potest fieri dupli-
citer, scilicet renunciando loco tantum, & re-
nunciando loco, & Dignitati simul, textu ex-
presso *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab E-*
70 *piscopo, qui renunciavit Episcopatui*. Renuncia-
tio Episcopatus renunciando loco tantum fit,
quando Episcopus ob aeris intemperiem, vel
ob persecutionem, & odium, sive malæ Ple-
bis, sive Principis, Episcopatum in manus
Papæ renunciat, dimittendo Diœcesim dunta-
xat, titulum tamen Episcopalem, & auctori-
71 tatem retinendo. Renunciatio autem Episco-
patus renunciando loco, & Dignitati simul
fit, quando Episcopus ob Zelum v. g. ingre-
diendæ Religionis, vel ut præveniat prome-
ritam Depositionem, renunciat in manus Pa-
pæ nomen, & omne jus Episcopatis admini-
strationis, atque Ordinis exequutionem respe-
ctu cujuscunque loci, retinendo solum ea,
quæ sunt Episcopalis Ordinis, seu Characteris.
72 Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui
censetur in dubio renunciasse loco tantum, non
autem loco, & Dignitati simul, nisi propter
criminis conscientiam, seu ex metu Depositio-
nis ita renunciaverit. Ita Hostiensis *in Summa*
tit. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit §.
Sed quid si simpliciter, Abbas *ibid. n.* 8. Reif-
fenstuel *ibid. n.* 3. Renunciatio non subtrahit 73
Episcopo Ordinem, sed solum executionem
Ordinis. Glossa *in cit. c. Requisivit verb. Exe-
cutionem*, Hostiensis *ibid. num.* 3. Fagnan. *ibid.
num.* 4. & *communis aliorum arg. cit. cap. Re-
quisivit*. Nequit enim Episcopus renunciare 74
Characteri Episcopali, neque ab Ecclesia po-
test ipsi auferri, unde tamquam indelebilis re-
manet in Episcopo etiam excommunicato,
hæretico, deposito, & degradato, *c. Quod
quidam* 1. *quæst.* 1. *verb. Si forte militiæ, cap.
Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *c. Licite* 32. *quæst.* 7.
c. Ostenditur dist. 4. *de consecrat.* cum concor-
dantiis. *Vid. articul. antecedent. num.* 35. Unde 75
Episcopus, qui renunciavit Ordini, seu digni-
tati, potest de licentia Papæ executionem reas-
sumere sine nova consecratione; *sic communis
Doctorum* teste Fagnano *in cit. c. Requisivit n.* 6.
ubi ex multis recte observat, quod idem sit
renunciare Dignitati, & renunciare Ordini,
cum renunciare Ordini sit renunciare execu-
tioni Ordinis, vel Dignitatis, ut communiter
Doctores *in c. Post translationem, de renun-
ciatione*.

Episcopus, qui renunciavit Episcopatui, 76
quoad locum tantum, potest conferre Ordines
etiam majores, textu expresso *in cit. c. Re-
quisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renun-
ciavit Episcopatui*. Dummodo tamen sit roga- 77
tus ab aliquo Episcopo, textu expresso *in cit. c.
Requisivit*, ibi: *Rogatus ab Episcopo aliquo po-
terit de ratione conferre*. Aliter, si ordinaret si- 78
ne proprii Episcopi licentia, ab eo ordinati
essent suspensi, non quia sunt ordinati ab E-
piscopo post suam renunciationem, sed quia
sunt ordinati ab Episcopo alieno sine proprii
Episcopi licentia. Suarez *Disp.* 31. *de Censuris
sect.* 1. *num.* 3. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 13.
num. 3. Reiffenstuel *ibid. num.* 5. Episcopus, 79
qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, &
Dignitatem simul, nequit licite Ordines Sacros
conferre; *cit. c. Requisivit*, & ibi *Doctores com-
muniter*. Si autem de facto ordinaret, quam- 80
vis illicite, valide tamen ordinaret; *cit. c. Re-
quisivit*, & ibi *communis Doctorum*. Et ratio
est, quia Episcopus licet potuerit renunciare
Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul,
Characterem autem Ordinis Episcopalis inde-
lebilem, sicque potestatem valide conferendi
Ordines a se abdicare non potuit, cum Cha-
racter animæ a Deo infixus, per ministerium
hominis deleri, aut auferri non possit *c. Quod
quidam* 1. *quæst.* 1. *c. Ordinationes* 9. *quæst.* 1.

N 4 *arg.*

arg. cit. c. Requisivit, & c. Quod a praedecessore nostro 1. de schismaticis, & ibi Glossa, & Doctores communiter, & patet ex dictis su-
81 pra *num.* 74. & *art. antecedent. num.* 35. Ordinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, & usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum, *cit. c. Requisivit, & communissima Doctorum sententia*. (*a*)
82 Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines Episcopus non dispensat; *cit. c. Requisivit*, & ibi Fagnan. *num.* 1. testans hoc *de communi*. Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, potest conferre Ordines Minores, necdum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat; textu expresso *in cit. c. Requisivit*, ibi: *Quia & hujusmodi Ordines a non Episcopis quandoque con-*
84 *feruntur*. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum ordinum, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab Episcopo post talem suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; unde indigent dispensari a proprio Episcopo, *c. Eos qui* 2. *de temporibus Ordinationum in* 6. *c. Nullus alterius & c. Nullus Episcoporum, & cap. Lugdunen.* 9. *quaest.* 2. & Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* ibi: *Unusquique autem a proprio Episcopo ordinetur . . . . . Si secus fiat, Ordinans a Collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*, & sic novissime statuit Innocentius XII. in Constitutione incipiente *Speculatores Domus Israel*, & quod Ordinati ad Minores a tali Episcopo, debeant dispensari a proprio Diaecesano Episcopo colligunt ex ipsomet *c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ad Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, Vincentius Goffredus, Tancredus, & Fagnanus, qui exponunt litteram ibi, *poterit*, idest *Dispensative*.

Supplementa Auctoris

Episcopi etiam Cardinales residere tenentur; Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*. 85

Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tempora Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi, nisi forte Episcopalia munia in aliis Dioecesibus eos detineant; Idem Constit. 18. incip. *Ad universae*. 86

Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam dioecesim se conferre tenentur; Idem *ibid*. 87

Episcopis ratione visitationis sacrorum Liminum, si praesint Ecclesiis citra montes, & citra mare positis, abesse possunt per quatuor menses; Si vero praesint Ecclesiis ultramarinis, & ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; Idem *ibid*. 88

Ubi insuper ad praecavendos abusus assignat quae praecipientur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; & quae petentibus dictam licentiam aliis de causis; & qua forma, & quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia, mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitutio incip. *Ad universae*, merito legenda & observanda. 90

Hic juvat afferre quae tradit Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 13. *c.* 8. *a num.* 7. *ad* 9. *inclusive*, circa moderationem adhibendam in concedenda plurium Episcopatuum in una persona coacervatione; inter quae praestat delibare sequentia. 91

Verum fel. Record. Praedecessor noster Clemens Papa XII. cum sapienter animadvertisset, ex eo, quod uni eidemque personae tot Episcopales Ecclesiae permitterentur, eam ab Ecclesia Catholica utilitatem, quae sperabatur, minime

Nota ex Editione Romana.

(*a*) Episcopi Sacrae Congregationi de Propaganda Fide subjecti munia Episcopalia extra districtus jurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariorum licentia, & facultas accedat, sub poena suspensionis Papae reservata; *ex Decreto ejud. Congreg. habitae coram San. mem. Innocent. PP. X. die* 28. *Martii* 1651. Qui vero contra hujus Decreti formam Ordinibus fuerint initiati, suspensi declarantur a Sacra Congreg. Episcoporum, & Regularium Decreto edito 23. April. 1655. Regest. 35. Ita Macri. in *Hierolex. verb. Episcopus*.

minime percipi ex Pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod censuit adhibendum. Itaque cum vidisset, plurium Episcopatuum consecutionem, ex earum litterarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet hujusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat Episcopatum, & ad alium transire non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi aperiret ad aliam Ecclesiam assequendam; duo saluberrima Decreta edidit, quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem Brevium Secretaria. Hæc typis impressa, quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inserre, ut perpetua eorum memoria servetur, & ut executioni opportune mandentur; cum ea plurimum conferre posse puremus, nisi ad tollendam penitus, at saltem cohibendam in Germania immoderatam in una eademque persona Episcopatuum pluralitatem.

92 Primum pro Congregatione consistoriali sic habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII. animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres, vel quatuor, ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias, quarum Præsules temporali quoque dominatu potiuntur, præsertim cum experientia compertum sit, eas Diœceses ab hæreticorum erroribus magis esse immunes, quarum singulæ ab uno gubernantur Episcopo; hinc majorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum attendi exempla, sed peculiares perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum, & Ecclesiarum: ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a majori Ecclesiarum ipsarum bono, ac utilitate. Quod si iis, qui alicui jam præsunt Ecclesiæ, justis de causis a Sede Apostolica, aut jam fuerit concessum, aut deinceps concedi contigerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas Sua, non per hoc censeri debere concessam dispensationem ad effectum simul retinendi prædictam quoque aliam Ecclesiam, post quam electio peracta fuerit; sed, antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas, vel necessitas talium Ecclesiarum, & Catholicæ Religionis tuendæ ratio postulet, impertiri hujusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in ejusdem electionis confirmatione poni oporteat Decretum de alia Ecclesia dimittenda.

Declarat itidem Sanctitas sua, non convenire, ut indiscriminatim, nulloque delectu, & sine causæ cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures Dignitates, aut Canonicatus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniæ Regno: per hoc quippe Divino cultui non mediocre detrimentum affertur, Ecclesiæ debitis fraudantur obsequiis, & Ecclesiastica stipendia, quæ congruæ plurium Ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, incitamentum præbent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas sua, cautius, quam hactenus forsan factum fuerit, hac etiam in re in posterum agi, &, exemplis sepositis spectari in prius id, quod juxta locorum, Ecclesiarum, personarumque conditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi hujus moniti memoria obsolescat, vult Sanctissimus Pater, præsens hoc Decretum asservari apud Acta Sacræ Congregationis rebus consistorialibus præpositæ, atque illud ab ejusdem Congregationis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit, in memoriam revocari eorum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Hac die 6. Januarii anno 1731. 93

Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit usus dispensandi præsertim cum sublimibus personis, ut plures Episcopatus in Germania simul retinere possint, ob eam quidem justam, & laudabilem rationem, ut adversus hæreticorum conatus Catholicam Religionem opibus, auctoritate, potentia fartatecta tueantur; ex inconsulta tamen hujusmodi dispensationum frequentia, immoderatoque usu, gravissima in Christianam Rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim, ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus, vel quatuor, vel etiam quinque Cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disjunctis, præsit, cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter, ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane fit, ut ob Pastorum absentiam, & curarum, quæ ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali Diœcesum cultura, nec Catholicorum mores, qui a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec Ecclesiasticæ disciplinæ nitor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum 94

vene-

veneno polluti homines ad Religionis Orthodoxæ veritatem reduci commode possint. Itaque, ne plurium Episcopatuum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invisa, quæ ex Apostolica auctoritate in ædificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de Concilio plurium Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium decernimus, & mandamus, ut in posterum ei, qui uni jam præsit Ecclesiæ, non nisi causæ cognitione præmissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam: si vero hujusmodi Indultum justa pariter caussa concedendum videatur ei, qui jam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inferatur conditio, ut prædictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit, ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus, atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices Successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in cap. 18. sess. 25. de reformat. salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus prædictis omnino servari curent. Datum ex Palatio nostro Quirinali hac die 5. Jan. 1731.

95 * Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur a Congregatione Consistoriali, nisi ex canonicis causis recensitis in *cap. Cum pridem, de renunciat.*; quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clare constet, ipsos plebis suæ saluti prodesse amplius non posse. Bened. XIV. *de Synodo Diœces. lib.* 13. *c.* 16. §. 3. *nov. edit.*

96 Causæ resignationis non tam rigorose examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici; Ita ex Fagnan. *ibid.* §. 5.

97 Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest redditibus Ecclesiæ, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo prioris Ecclesiæ absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congregationis Concilii per Urbanum VIII. approbata; *ibid.* §. 7.

98 Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ post idem tempus vacaverint, uti decisum est in Tribunalibus Romanis; *ibid.* §. 9.

99 Interim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque hæc pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Diœcesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII. *ibid.* §. 10.

Si Episcopus in manu Paganorum aut Schis- 100
maticorum incidat, & fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica *Can. si Episcopus, de sup. neglig. Prælat. in* 6. quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire Diœcesani valeant. *Ibid.* §. 11.

Additiones ex editione Romana.

De tribus hic *Auctor*, videlicet de residentia, de translatione, tum de Renunciatione Episcopi.

Ad residentiam quod attinet, ea satis præ- 101
cipitur actorum xx. 28. *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis & universo Gregi in quo Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam*
Dei. Quomodo enim attendere, quomodo re- 102
gere poterit, qui præsens haud est? Attendere 103
non in absentem, sed in præsentem convenit. Non potest sibi attendere, nisi apud se sit, & secum habitet; sic neque Gregi nisi apud eum fuerit. Pari modo nec absens poterit pa- 104
scere regere & dirigere Gregem.

Audiendi non sunt qui putant posse Episco- 105
pum Gregem pascere per Vicarium. Recte Maldonatus *in summa quæst.* 10. *articul.* 3. 5. & 6. nomen *Pastoris* (ait) *significat actionem pastoralem, sicut nomen Medici. Itaque sicuti nemo potest per alium curare, ita nemo potest per alium suas oves pascere. Necquicquam valet responsio communis, satis esse per Vicarium laborare; quia per eamdem Regulam satis esset manducare per alium, quia sit scriptum: Qui non laborat non manducat.*

Nec residentiæ facit satis Episcopus; si pro 106
lubitu non in sua Ecclesia Cathedrali, sed alibi in sua Diœcesi residet. Canon: 5. Concilii Carthaginensi V. prohibitum fuit *ne quis relicta principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua Diœcesi constitutam se conferat.* Conformisque est Canon duodecimus Concilii Aquisgranensis II., quem Carolus Manus *Capitular. lib.* 5. *cap.* 177. repetiit. 107

Prohibitio translationis, si dicendum quod
res est, fundata est in avaritia & ambitione, 108
quæ solet Episcopos impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam. Non ignoro esse, qui eam fundent in vinculo matrimoniali Ec-

Ecclesiam inter, & Episcopum, de quo loquuntur Epistolæ Decretales sub nomine Calixti, & Evaristi, quarum fragmenta extant apud Gratianum *cauf.* 7. *q.* 1. *Can.* 11. & 39.
109 Sed epistolas hasce Decretales suppostitias esse jamdudum monuerunt Viri eruditi; Vide Labæum *in nota marginali ad Epistolam Callisti I.* & Antonium Augustinum *Dial.* 4. *lib.* 2. *de*
110 *emendatione Gratiani*. Innocentius vero III., non inficiot *in Cap.* 4. *de Translation.* hoc ipsum vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert *in Cap.* 2. & 3. *eodem Titulo* translationem soli Summo Pontifici esse reservatam; sed confer hic Van-Espen *Jur. Eccles. univers. part.* 1. *Tit.* 15. *Cap.* 4. §. 18. & *plur. sequent.* caute tamen legendum.
111 De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiæ Canonibus recte de ea differit, Bohemer. *ad Decretal. Tit. hoc de renunciatione*.

ARTICULUS IV.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus Præcedentiam, Sedem, Celebrationem, & Pontificalia.

1 EPiscopi ubique gentium habent locum a Protonotariis Apostolicis, & quod in Episcopis sancitum est, ad Ecclesiarum Cathedralium auctoritate Apostolica electos pariter, & confirmatos extendit Pius II. Constitution. in-
2 cipient. *Cum servare*. Episcopus licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet præcedere omnibus aliis Dignitatibus, & Canonicis etiam ipso antiquioribus; *Sacr. Congr. Rituum in Ragusina* 22. *Junii* 1594. *in Ruthenen.* 24. *Septembris* 1605. *In Compostellana* 11. *Julii* 1617. & *in Calaguritana in Sardinia* 13. *Novembr.* 1621.
3 Episcopus prius promotos, seu electus ad Episcopatum debet præcedere alteri Episcopo post ipsum promoto, vel electo, etiamsi sit ipso dignior, & illustrior; *Sacr. Congreg. Rit. in*
4 *Segobiens.* 21. *Martii* 1609. Circa præcedentiam inter Suffraganeos Episcopos Latinorum, & Episcopos Græcos, ceteris paribus, nulla alia ratio habenda est, quam temporis, seu promotionis ad Episcopatum; *Sac. Congr. de propaganda Fide pro Polonia* 16. *Februarii* 1630.
5 Episcopus Diœcesanus in sua Ecclesia, & Diœcesi in functionibus Episcopalibus præferendus est omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, etiam ipso antiquioribus, & dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto; *Sacra Congr. Rit. in Barchinonen.* 10. *Januarii* 1609. sed ex urbanitate debet honorare in sua Diœcesi alios Episcopos advenas, & extraneos; *Eadem Sacra Congreg. Rit. in d. Barchinonen.* Præceden- 6
tia Episcoporum in Conciliis Provincialibus statuenda est juxta tempus Ordinationis, non autem secundum Dignitatem Ecclesiarum; *Sacra Congregatio Concilii* 19. *Aprilis* 1596.
Episcopus debet habere pacis osculum ante 7
Præsidem, & Consiliarios Regios, & omnes alios; *Sacra Congreg. Rit. in Granaten.* 9. *Maii* 1606. Et quod Episcopus præcedere debeat 8
quoscunque etiam Principes sæculares in sua Ecclesia, & Diœcesi, late, & solide probat Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 7. *per tot.* adducens plura jura, & Concilia, & præsertim Conc. Trident. *sess.* 25. *c.* 17. *de reformat.* & varia Sacrarum Congreg. Decreta.

Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori 9
loco sedere; *cap. Episcopus* 10. *dist.* 95. Epi- 10
scopus in omnibus suæ Diœcesis Ecclesiis, quantomvis exemptis, & privilegiatis est honorandus, eique in Choro, in Capitulo, in Processionibus, ac in aliis actibus publicis primus locus, & prima sedes, quam ipse elegerit, danda est; *Sacr. Congreg. Rit. in Tullen.* 7. *Decembris* 1613. Episcopus debet habere se- 11
dem pulchriorem, & majorem, quam Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei; *Sacr. Congreg. Rit. in Perusina* 3. *Octob.* 1615.
Episcopi sedes debet esse fixa, & immobilis; 12
Sacr. Congregat. Rit. in Colimbrien. 23. *Maii* 1603. Episcopi sedes semper est ornanda; 13
Sacr. Congreg. Rit. in d. Colimbrien. 23. *Maii* 1603. & *in Elven.* 10. *Januarii* 1605. Episco- 14
pi sedes apud parietem contra Altare constituenda, & locanda est cum decenti ornamento, & apud sedem Episcopi hinc inde sedes, seu stalla pro Dignitatibus, & Canonicis deponi debent; *Sacr. Congreg. Rit. in Trojana* 9. *Octobris* 1610. Potest tamen Episcopus sibi se- 15
dem in Ecclesia extra Chorum ubicumque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paretur; *Sacr. Congr. Rit. in Granaten.* 9. *Maii* 1606. Episcopus ad Matutinum in no- 16
cte Nativitatis potest sedere vel in Sede Chori, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, & magis populo satisfecerit; *Sac. Congreg. Rit. in Alexandrina* 25. *Martii* 1606. *ad* 15. Sedes Episcopi in Ec- 17
clesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ habens etiam sedem tenet, quando illuc accedit, est in cornu dextro Chori, sive Ecclesiæ collocanda uno gradu eminentiori, cum ornatu congruo, & situ aliquatenus superiori respectu Sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda est uno gra-

gradu humilior absque ornatu, & loco aliquatenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi Episcopali; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7. Februarii 1603. & in Decreto generali circa usum Pontificalium in responsion. ad 15. edit. 27. Septembris 1659.* & declaratur ab *eadem Sac. Congregat.* 20. *Julii* 1660. Vid. verb. *Abbas*, *ubi refertur per extensum*.

18 Episcopus tantum, & non alius, dum private celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari, & duos habere ministros superpelliceis indutos, præter alium ministrum Clericum, sive Laicum communi veste indutum; *Sacra Congreg. Rit. in Cremonen. 7. Julii* 1608.

19 Episcopus potest de jure in omnibus Ecclesiis suæ Diœcesis quantumvis exemptis, & privilegiatis Missas, & Divina Officia cum assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pontificalibus, celebrari facere, & in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo; *Sacr. Congreg. Rit. in Ferrarien. 26. Jul.* 1600.

20 *& in Tullen. 6. Decemb.* 1613. Episcopus extra suam Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, & Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectis, intra fines tamen suæ Diœcesis existentibus, dum ibi celebrat, aut Missæ, seu Vesperis solemnibus quacunque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos, & ibi habere cum eis circulum ad Gloriam, & ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, & benedicere, ac benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare; *Sacr. Congregat. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7. Februar.* 1604. in d. De-

21 creto generali circa usum Pontificalium *in responsf. ad* 15. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.* 10. *Jun.* 1603. & expresso mandato Clementis VIII. & pœnis, & Censuris ad id, vel statim ac impediant quin Episcopus ipse illud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex verbis ipsius Decreti relati ad litteram sub *verb. Bal-*

22 *dachinum num. 6.* vid. *ibi*. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones Episcopales, quæ habent mixtam considerationem honoris, & jurisdictionis, ut ordinare, degradare, chrismare, vel similia facere, quia hæc in litteris non exprimuntur; Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 106. *num.* 21. ubi dicit: Immo nec fortasse prædicare; Diana *part. 3. tract. 2. resolut.* 109. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Quia nos 7. de auctoritat. tom. 1. p. 2. tract. 13. de Exemption. Religiof. quæst. 74. num. 9.* Tamburin. *de Jure Abbat. tom. 1. Disp. 15. qu. 15. num.* 10. Matthæucci *Officialis Curiæ cap. 19. n. 36. & alii.*

Monacelli tamen *tom. 4. supplement. ad 2. tom. 2. num. 362. ex Ventriglia in praxi part. 2. annotat. 26. §. unico, num. 6. verf. His præmissis*, tenet tamquam verius, quod Episcopus possit etiam supradicta omnia facere in Ecclesiis Regularium, & exemptis, quia est in sua Diœcesi. Hoc autem certum est, si Ecclesia Regularis, & exempta, sit Parochialis, quia ut refert Pignatell. *loc. cit. num.* 21. cum quæreretur in Sacra Congreg. Concilii: *An Eminentissimus Episcopus Brixiensis in Ecclesia Parochiali Monachorum exemptorum possit administrare Sacramentum Confirmationis invitis ipsis Regularibus, & quatenus possit, an contra eosdem Regulares impedientes dictam administrationem valeat censuris procedere. Sacra Congregatio, re pluries proposita, & mature examinata, utraque parte informante, affirmative ad utramque dubitationem respondit 9. Junii 1657. arg. cap. Responso 43. de sentent. excomm.* Sicut enim Episcopus tamquam primus Parochus potest procul dubio baptizare in Ecclesiis Parochialibus Regularium, ita etiam ibi Chrisma conficere, illudque ministrare; *arg. cap. Quoniam, de sentent. excomm. in 6.* Supradicta autem non debent extendi ad Vicarios Episcoporum, etiam absente Episcopo, ex declaratione *Sacræ Rit. Congreg. die 10. Julii 1621.* quæ declaravit *non posse hujusmodi Vicarios, invitis Regularibus, erigere Baldachinum in eorum Ecclesiis*. Nec etiam supradicta extendi debent ad Episcopum Titularem suffraganeum; Si enim accederet ad Regularium Ecclesiam Episcopus Titularis suffraganeus ad celebranda Pontificalia, non deberent ei erigere Baldachinum, nam talis usus, & honorificentia, nec in Ecclesiis suis, nec in exemptis Diœcesis, nec extra Diœcesim illi competit, quamvis accederet de licentia Ordinariorum, ut respondit *S. Congreg. Rit.* Episcopo Titulari suffraganeo *Hildesimen. 6. Martii* 1706.

Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti habitu quotidiano cum Stola; *Sacr. Congreg. Rit. in Spoletan. 23. Novembris* 1612. Episcopum celebrantem non decet, ut Prælatos, Canonicos, & alios quoscunque thurificet, & aqua benedicta aspergat; *Sacr. Congreg. Rit. in Uladislavien. 2. Martii* 1613.

23 24 25 26 27 28

29 1613. Episcopo celebranti, sive faciat ordina-
tiones, sive non, tenentur assistere quinque
Personæ juxta formam libri Pontificalis; *Sacr.
Congreg. Rit. in Jacen.* 5. *Januar.* 1606. *& in*
30 *Barbastren.* 17. *Junii* 1606. Episcopo celebranti
debet assistere prima Digniras in Ordine Pres-
byterali constituta quocunque nomine appelle-
tur; *Sacr. Congreg. Rit. in Vercellen.* 7. *Augu-*
31 *sti* 1610. Episcopus volens exercere Pontifica-
lia extra Ecclesiam Cathedralem, potest se-
cum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assi-
stant, & administrent; *Sacr. Congreg. Rit. in
Egitanien.* 3. *Augusti* 1602. *in respons. ad dub.*
32 IV. Episcopo Pontificaliter celebranti in Eccle-
sia Collegiata, vel Parochiali assistere spectat
ad Canonicos Cathedralis, si adsint, non ad
Canonicos Collegiatæ; *Sacr. Congreg. Rit. in*
33 *Brundusina* 15. *Julii* 1617. Episcopus debet
habere assistentes digniores, & honorariores,
& si aliquas functiones exerceat in Ecclesia
non Cathedrali nec Collegiata, debent ei assi-
stere Canonici Cathedralis, vel Collegiatæ,
etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin
numerus Presbyterorum; *Sacr. Congregat. Rit.*
34 *in Calaguritana* 1. *Junii* 1601. Episcopus, si
in die Palmarum, una cum Capitulo, & Cle-
ro personaliter ad Monasterium Regularium
accedere teneatur, debet ipse benedicere Pal-
mas privative quo ad Abbatem; *Sacr. Congr.
Rit. in Faven.* 11. *Aprilis* 1601.
35 Episcopus non debet cum Cappa Vesperas
celebrare; *Sacr. Congreg. Rit. in Alexandrina*
36 23. *Martii* 1608. *in respons. ad dub.* 8. Epi-
scopus assistens Divinis Officiis cum Cappa non
debet singulos Canonicos ante ipsum salutare
detegendo caput, sed satis est illis manu be-
nedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Elven.* 10. *Ja-*
37 *nuarii* 1604. *in respons. ad dub.* 5. Episcopo
assistenti Divinis Officiis cum Cappa non de-
bent Canonici ponere, & deponere birretum
in ejus capite, nec isto casu ei assistere; *Sac.
Congreg. Rit. in Thelesina* 22. *Decembris* 1609.
38 Episcopus, qui nullum habet Episcopatum,
non potest in Ecclesia sua Jurisdictionali, ve-
luti si esset Præpositus, Chrisma conferre, nec
alia Pontificalia exercere, nisi de expressa li-
centia Episcopi, intra cujus Diœcesis fines Præ-
positura existit; *Sacr. Congreg. Concil.* quam
refert Aldan. *in compend. canon. resolut. lib.* 3.
39 *tit.* 24. *n.* 87. Episcopus non potest ministrare
Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam
vocatus ab inferiore intra fines Diœcesis exi-
steure, etiamsi ille inferior prætenderet ratio-
ne Exemptionis vocare Episcopum, quem ma-
luerit, ad ministrandum Confirmationis Sacra-
mentum. Si vero locus talis Exempti non sit
intra fines Diœcesis, sed nullius, tunc potest;
Sac. Congreg. Concilii apud Aldan. loc. cit. tit.
24. *num.* 88. Episcopus potest olea Sacra Ca- 40
techumenorum, & infirmorum, si a Cathe-
drali absuerit, in alia Ecclesia consecrare, &
benedicere; *Sacr. Congreg. Rit. in Oriolen.* 17.
Novembris 1600. Episcopus ex causa necessita- 41
tis potest conficere olea Sacra cum minori nu-
mero ministrorum, quam præscribatur in li-
bro Pontificali; *Sacr. Congregat. Rit. in Cu-
rien.* 21. *Augusti* 1604. *apud Aldan. loc. cit.
num.* 86.

Episcopus in publicis Processionibus cum 42
Cappa & Birreto, non inter dignitates, sed
solus incedere debet. Quod si deferatur aliqua
imago, seu Reliquia, ipse cum Cappa & Bir-
reto incedere debet post Imaginem seu Reli-
quiam, nisi adsit consuetudo in contrarium;
S. R. C. in Savonen. 20. *Novembris* 1620. Vi-
de decreta *S. R. C.* in nostro tomo 8.

Additiones Noviss. ex aliena manu.

Episcopos inter Antiquior præcedentiam ob- 43
tinet supra juniorem. At si Junior ad Archie-
piscopatum promoveatur, indubie præceden-
tiam supra antiquiorem obtinere debet: Quod
si antiquior ad Archiepiscopatum & ipse post- 44
modum promoveatur, adhuc præcedentia de-
betur Episcopo juniori prius ad Archiepisco- 45
patum promoto, ut tradunt Card. de Luc. *de
Præeminent. discurs.* 9. *num.* 6. Piton. *discept.
Ecclesiast.* 116. *num.* 53. & dixit Rot. *in Au-
gustana Juris præcedendi* 28. *Februarii* 1746.
§. 11. *cor. clar. mem. Bussio.*

Obstare tamen videntur plura exempla. In- 46
ter Canonicos, (ut unum hic afferam) ju-
nior Sacerdos digniorem in choro locum te-
net respectu senioris non Sacerdotis. At si de- 47
inde senior factus & ipse sit Sacerdos, præce-
dit Juniori Sacerdoti; Ceccoper. *Lucubrat. Ca-
nonicar. libr.* 1. *titul.* 11. *a num.* 10. Panimoll.
decis. 1. *adnot.* 8. *num.* 26. Rot. *cor. Emer. jur.
decis.* 66. *num.* 2. Sacra Rit. Congr. *in Eugu-
bina Præcedentiæ* 15. *Septembris* 1736.

Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus 48
senior, postea promotus & ipse ad Archiepi-
scopatum, cedere in præcedentia debet Epi-
scopo juniori prius ad Archiepiscopatum pro-
moto *quia*, (ut hisce verbis inquit Rota *in
d. Augustana Juris præcedendi* 28. *Februar.* 1746.
d. §. 1. *cor. clar. mem. Bussio* (*per assumptio-
nem ad præcellentem dignitatem Archiepiscopalem
pereunt jura primævi status*, *ac semel ac quis*
Ar-

Archiepiscopatum acquirit, desinit esse Episcopus; propstereaque allegare amplius non valet antiqui-
49 *tatem status Episcopalis jam extinctam*. Sed in opposito exemplo remanet status canonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, præcedentia desumenda est ab antiquioritate ipsius Canonicalis status.

Articulus V.

Episcopus quoad absolutionem, & dispensationem.

1 Episcopus non potest absolvere a casibus, & Censuris publicis reservatis Summo Pontifici; *c. Cum inferior, de majoritat. & obedient.*
2 Nec a casibus, & Censuris occultis in Bulla Cœnæ contentis, & maxime ab hæresi, ut aliunde ostensum est sub verb. *Absolutio a n.* 2. *ad* 5. Fagnan. *in lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinationum num.* 30. ubi refert sic declarasse Sacram Congreg. Concilii, quæ interrogata, *sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in d. c.* 6. *sess.* 24. *in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicæ reservatis etiam cum clausula* non obstantibus, *absolvere possit?* Censuit, *non posse*. Et in specie de hæresi, cum dubitatum fuerit: *An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex d. c.* 6. *sess.* 24. *absolvere lapsos in hæresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini?* Censuit, *Bullam derogasse Decreto c.* 6. Vid. verb. *Absolutio a n.* 2.
3 *ad* 5. Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Cœnæ ex Concil. Tridenr. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi: *Liceat Episcopis . . . in quibuscunque casibus occultis etiam Apostolicæ Sedi reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ*
4 *gratis absolvere*. Unde Episcopum vigore talis Decreti absolvere posse sive per se, sive per alium Confessarium specialiter delegatum a Censuris incursis ob violatam Clausuram, & Papæ reservatis, dummodo sint occultæ, tenent Monacelli *part.* 1. *in append. adnotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. num.* 4. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. *& ex multis* late probat Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sententia excommun. consil.* 43. *in* 1. *edit. num.* 1. Rodriq. *in exposit. Bullæ S. Pii V. num.* 33. Sorbus *in annotat. verb. Ingredi Monasteria Fratrum post num.* 1. *vers. Circa autem secundum supra notatum*, Sanchez *in summa part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. *& cap.* 17. *num.* 41. Thesaur. late *in* 1. *part. prax. de pœnis Ecclesiast. cap.* 23. *&* 24. Bonacin. *de clausur. quæst.* 1. *punct.* 5. *num.* 7. *vers. secundo quæritur, & de Censuris disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *num.* 1. Diana *par.* 7. *tract.* 5. *de potestat. Episcop. resolut.* 20. Alphons. de Leon *de Censuris verb. mulieres pag.* 361. qui paucis positis ait: hodie est communis; Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *de violata Clausur. Monasterii tract.* 4. *q.* 33. & alii.

Fagnanus tamen *lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinat. nu.* 32. *&* 33. 5
tenet, hodie per Bullam S. Pii V. incipientem, *Decori*, non posse Episcopum absolvere Monialem in materia Clausuræ secreto delinquentem, & adducit ad hoc declarationem Sacræ Congregationis, ibi: *Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c.* 6. *sess.* 24. *posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte ad malum finem fregerat Clausuram, non obstante Bulla S. Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, & est tantum exceptus casus: Nisi in mortis articulo &c. Et quia jam declaratur Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio; Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam Sancti Pii V. habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta; An, si Monialis Monasterii jurisdictioni Regularium subjecta secreto deliquerit in materia Clausuræ, in foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quæ ad Clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto c.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus: stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse*.

Cum impeditis personaliter adire Pontifi- 6
cem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus potest Episcopus directe absolvere ab hæresi, & aliis casibus in Bulla Cœnæ reservatis; Diana *p.* 12. *tract. de Conclavi resol.* 24. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. qui ex communi Doctorum ponit hanc Regulam: *Casus Papalis superveniente impedimento adeundi Papam fit Episcopalis*, quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur; Abbas *in cap. de cetero, de sentent. excommunic. num.* 1. Castropalao *de Fide tract.* 4. *d.* 4. *punct.* 3.

punct. 3. §. 5. *num.* 4. Navarrus *in summa c.*27.
n. 98. Felinus *in cap. Quamvis*, *de sentent. ex-*
communic. Ancharanus *in cap. Eos qui*, *de sen-*
tent. excomm. in 6. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal.*
tit. 7. *num.* 372. Covarruvias *in cap. Alma Ma-*
ter par. 1. §. 11. *num.* 15. cum communi; Vi-
va *ad proposit.* 3. *Alexandri VII. num.* 5. ubi
testatur hoc affirmari communissime apud Card.
de Lugo *dis.* 20. *de Pœnit. num.* 218. & Mar-
tinum Perez *dis.* 50. *arg. cap. Mulieres* 6. *cap.*
De cetero 11. *cap. Ea noscitur* 13. *cap. De Mo-*
nialibus 33. *cap. Quamvis* 58. *de sentent. ex-*
7 *commun.* 7. *cap. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Nec
obstat quod in citatis Canonibus sit sermo de
excommunicatione contracta ob percussionem
Clerici, quæ *in cap. Si quis suadente Diabolo*
29. *caus.* 17. *quæst.* 4. extra mortis periculum
Summo Pontifici reservatur. Non obstat, in-
quam, quia eadem ratio, ac proinde idem jus
est in omnibus excommunicationibus reserva-
tis, ut tradunt communiter Doctores, ne sci-
licet excommunicatus, ob impedimentum ade-
undi Papam, pro dilatione pœnitentiæ incurrat
periculum salutis æternæ, & facit *cap. Eos qui*
22. *de sentent. excomm. in* 6. ubi Glossa *verb.*
Canonis hoc extendit ad alios casus jure com-
muni Papæ reservatos; Et licet Bulla Cœnæ
etiam excipiat solum articulum mortis, Jus
tamen Canonicum exceptionem hanc amplia-
vit ad casum necessitatis, uti est in impeditis
in perpetuum, vel ad longum tempus, ut re-
8 cte observat Viva *loc. cit. num.* 5. Est tamen
advertendum, quod si impedimentum est per-
petuum, absolvuntur sine ullo onere compa-
rendi. Si tamen impedimentum est solum ad
tempus, debent absolvi cum onere adeundi
Pontificem, cessante impedimento; non ad
obtinendam absolutionem, cum jam sint dire-
cte, & plene absoluti; sed ad obediendum
mandato Papæ; *cap. Ea noscitur* 13. *& cap.*
Quamvis 58. *de sentent. Excomm. & cap. Eos*
9 *qui* 22. *eod. in* 6. Alias non comparendo, ela-
pso impedimento, incidunt in aliam similem
excommunicationem; *cap. De cetero* 11. *de sen-*
tent. excomm. & cap. Eos qui eod. in 6.
10 Impediti personaliter adire Pontificem non
tenentur mittere Procuratorem, vel scribere
ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda ab-
solutione a casibus, & Censuris Papæ reserva-
tis, quia Jura præscribunt solum, ut rei per-
sonaliter adeant Pontificem, & ubi lex non
aggravat, neque nos aggravare debemus pœ-
nitentes ultra id, quod a Jure exigitur; Sic
communiter Doctores cum Barbosa *part.* 2. *de*
11 *Offic. & potest. Episc. allegat.* 42. *nu.* 7. Et si
impediti adire Pontificem sint etiam impediti
adire Episcopum, probabilius non possunt a
casibus publicis reservatis Papæ absolvi in fo-
ro conscientiæ a Parocho, aut ab alio Con-
fessario. Sicuti etiam impediti adire Episco- 12
pum pro casibus Diœcesanis publicis sibi reser-
vatis non possunt absolvi ab inferiori extra ca-
sum necessitatis, quia Jura in dictis impedi-
mentis pro casibus Papæ reservatis concedunt
recursum ad solum Episcopum, & pro casibus
reservatis Episcopo ad nullum alium inferio-
rem reperitur concessus pro absolutione recur-
sus, cum non sit tam difficilis personalis ac-
cessus ad ipsum, uti communius tenent Do-
ctores cum Vasquez, Navarr. Suarez, Lugo,
Bonacin. teste Viva *loc. cit. sub n.* 7.

Episcopus nequit absolvere Censuratos ra- 13
tione violatæ Immunitatis Ecclesiasticæ, cum
non habeat talem facultatem in Denunciatis
in foro exteriori; *Sacr. Congreg. Immunit. in*
Nuscana 5. *Februarii* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paul.*
pag. 217. Unde Episcopus absolvens Censura- 14
tos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicæ
incidit in excommunicationem eidem S. Sedi
reservatam, a qua regulariter datur facultas,
ut se faciat absolvere a suo Confessario priva-
tim, & cum Sanctissimo agitur pro dispensa-
tione irregularitatis quatenus incurrerit; *Sacr.*
Congreg. Immun. in Acernen. 29. *Januar.* 1636.
lib. 2. *Decret. Paul. pag.* 241. & alibi, in Squil-
lacen. 16. *Decembris* 1664. *lib. Decret.* Rocci
pag. 608. Quare injungitur Archiepiscopo, qui 15
sine dicta facultate absolvit Censuratos ex cau-
sa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffi-
gat cedulones contra ipsos; *Sacr. Congreg. Im-*
munit. in Brundusina 28. *Aprilis* 1671. *lib.* 1.
Decret. Altovit. pag. 546. Quinimmo tenetur 16
notificare sic a se absolutis, non potuisse ab-
solvere; *Sacr. Congregat. Immunit. in Bobien.*
2. *Martii* 1700. *lib.* 2. *Decret. Valleman. pag.*
275.

Episcopus absolvere potest Excommunicatos 17
ob percussionem Clerici, vel Monachi levem,
etiamsi publicam; *cap. Pervenit* 17. *de sentent.*
Excommun. & ibi Joan. Andr. *n.* 5. Fagnan.
num. 9. & alii passim cum Barbosa *de Offic.*
& potest. Episcop. part. 2. *alleg.* 41. *numer.* 2.
Excommunicatos autem ob percussionem me- 18
diocrem, & enormem potest Episcopus absol-
vere tantummodo, si sit occulta; *Concil. Tri-*
dent. sess. 24. *de reformat. cap.* 6. Vide verba
præcisa relata *sub n.* 3. Et si fuerit publica, 19
potest Episcopus ab ea absolvere, si personæ
excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem
impedimento perpetuo, vel longissimi tempo-
ris;

ris; *cap. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea nescitur* 13. *cap. de Monialibus* 33. & *c. Quamvis* 58. *de sentent. excommun.* & *cap. Eos qui*
20 22. *eod. in* 6. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem; *cap. De cetero* 11. *de sentent. excommun.* & *c. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Quænam autem censeantur personæ impeditæ adire Pontificem; Vid. verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 6. 7. 8. & *sequent.* Episcopus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote non habente jurisdictionem; Gloss. communiter recepta *in c. Omnis utriusque* 12. *de pœnitentiis*, & *remissionibus*, *verb. Alieno Sacerdoti*; & *in Clementin.* 1. *de privileg.* & utrobique notat Abbas, & tenet Fagnan. *in d. cap. Omnis utriusque num.* 85.

23 Nec potest Episcopus prohibere quominus suus subditus absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo, ex regula *l. Nemo qui condemnare*, *ff. de reg. Juris*, & *c. Non potest*, *de re judic.* Fagn. *loc. cit.*

24 Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in sua Diœcesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & aliis deductis ad forum contentiosum; Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi: *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari.*

25 Hinc potest dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatæ tutelæ, quia hujusmodi homicidium volitum causa defensionis, non comprehenditur sub homicidio voluntario, immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet, quatenus sit causa vitandæ mortis, ut cum multis tenet Barbosa *de Officio*, & *potest. Episcopi*
26 *part.* 2. *allegat.* 39. *num.* 35. & 54. Potest etiam Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria, cum hæc in Jure non sit excepta, & in iis, quæ concernunt rigorem, non sit facienda extensio; *arg. cap. Odia restringi* 15. *de regul. Juris in* 6. & sic tenet *communis* cum Barbosa *loc. cit. num.* 49. 27 Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum. Concilium enim concedit Episcopis facultatem dispensandi in Irregularitate ex delicto occulto excepto homicidio voluntario, homicidium autem casuale non est proprie voluntarium, ut patet in eo, qui mandavit Servo, ut Petrum percuteret, sed caveret, ne occideret; si mandatarius percusserit, & occiderit, homicidium inde secutum non est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile; sic cum plurimis Barbosa *loc. cit. n.* 48. & 51.

28 Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quæ contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo publice baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur, fuerit ante baptizatus; *Communis* cum Barbosa *loc. cit. num.* 36. & *super Concil. sess.* 24. *cap.* 6. *num.* 10. 29 Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum; *Communis* cum Barbosa *locis citatis*. 30 Item potest Episcopus dispensare in irregularitate occulta proveniente ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque scienter particeps ejusdem culpæ; Barbosa *in Concil. loc. cit. num.* 12. & *de potest. Episcop. loc. cit. n.* 41. & alii *communiter*. 31 Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quam quis contraxit in exercendo Ordines, quos non habebat, ut exerceat susceptos, & alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum; Barbosa *in Trident. loc. cit. n.* 13. & *de potest. Episcop. loc. cit. n.* 43. & alii passim. 32 Item potest Episcopus dispensare in Suspensione, & Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam ætatem Ordines suscepit, si jam ad legitimam ætatem pervenerit, & delictum sit occultum, licet celebratio sit publica. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. refert Garcias *p.* 2. *de Beneficiis c.* 5. *n.* 51.

33 Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, & Dignitati, aut Censura irretito, schismatico, hæretico, deposito, vel degradato, dummodo delictum sit occultum; *arg. cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*,

tui, & communis Doctor. cum Faguan. *ibid. num.* 1. Barbosa *in Tridentin. loc. cit. num.* 21.
34 *& de potest. Episc. loc. cit. num.* 42. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine litteris dimissoriis, dummodo sit occulta; Barbosa *in Trident. loc. cit. num.* 18. *de potestat. Episc. loc. c.*
35 *num.* 39. & alii. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione contracta ab eo, qui furtive, idest nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit; Suarez *de Censuris, dist.* 42. *sect.* 2. *num.* 5. Couinch *tom.* 2. *disp.* 18. *dub.* 5. *n.* 43. Ugolin. *de Offic. & potest. Episc. cap.* 57. §. 2.
36 *n.* 4. *vers. quarto*, & alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum eo, qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum. Ugolin. *loc. cit.* §. 2. *num.* 4. *vers. Tertio*, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop.*
37 *loc. cit. num.* 40. & alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum Simoniaco occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quæ per simoniam occultam obtinuit. Ita decisum fuisse a Sacra Congregatione testatur Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 61. *num.* 11. Garcias *de Benefic. part.* 8. *c.* 1. *num.* 74. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. n.* 44. & alii apud ipsos.

38 Episcopus non potest dispensare in Irregularitate orta ex hæresi occulta exteriori; desumitur *ex c. Cum illorum* 32. *de sentent. Excomm.* ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus non habent facultatem absolvendi, sed hodie per Bullam Cœnæ est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto hæresis cum derogatione Concilii Tridentini, ut sæpius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expresse, & aperte, *ac cujusvis Concilii Decreta*, ergo etiam intelligitur ipsis ablata facultas dispensandi in Irregularitate ab illa prove-
39 niente; vid. verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 2. 3. *&* 4. Episcopus dispensare potest cum occulto excommunicato, qui publice celebravit, quia licet actus celebrationis sit publicus, non tamen publica est illius malitia. Secus vero, si publice sit excommunicatus, & celebraverit occulte. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Fagnan. *lib.* 3. *Decret. in c. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. n.* 148. Cum enim, ut ibi dicit, quæsitum fuisset: *An vigore cap.* 6. *sess.* 24. *de reform. possit Episcopus absolvere ab Irregularitate proveniente ex delicto, quod licet publicum sit in se, tamen tamquam causa Irregularitatis, occultum censeri potest, quia licet actus publicus sit delictum, publice tamen nescitur esse delictum*; die 9. *Septembris* 1582. *S. C. censuit, quando delictum, ex quo provenit Irregularitas, est publicum, quamvis actus ille, quo interveniente irregularitas incurritur, occultus sit, Episcopum dispensare non posse; veluti si Sacerdos publice excommunicatus, vel notorie simoniacus occulte Missam celebraverit. Quod si delictum occultum est, ut puta excommunicatio, vel fornicatio, actus vero Missam celebrandi, ex quo Irregularitas incurritur, publicus, posse nihilominus Episcopum ab omni Irregularitate absolvere ex d. cap.* 6.

Episcopus dispensare non potest cum Inqui- 40
sitis de delicto, quod non potuit probari, si nec definitive, nec alio modo fuerunt, absoluti, sed dimissi cum cautione de se præsentando. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Fagn. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulier. n.* 137. cum proposito dubio: *An illi, qui occasione delictorum suorum fuerunt inquisiti, sed quia non potuerunt delicta probari, non fuerunt quidem definitive, vel alio modo absoluti, sed simpliciter dimissi, recepta promissione de se præsentando, possint uti beneficio cap.* 6. *sess.* 24. *Sacra Congregatio censuit non posse; quia scriptura deducta est ad forum contentiosum; sicque sufficit sola deductio, quidquid inde sequatur*. Episcopus dispen- 41
sare non potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, & jam finito judicio puniti. Et ratio est, quia per sententiam condemnatoriam delictum efficitur notorium, ut dicitur *in cit. c. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & Mulier.* ibi: *Notorium definitur de quo Presbyter canonice condemnatur, & c. Quæsitum* 10. *eod. tit.* ibi: *Nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam*. Ridiculum enim est, ut post sententiam remaneat delictum occultum; *cap. de hoc.* 11. *de Simonia*. Tum quia si ex declaratione Sacræ Congregationis, allata *num. antecedenti*, non licet Episcopo dispensare in delictis deductis ad forum contentiosum, quando adhuc incertum est, an inquisitus sit culpabilis nec ne; longe minus licebit, quando per sententiam condemnatoriam, certum, & notorium est, reum esse culpabilem. Sic Fagnan. *loc. cit. num.* 140. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 37. *num.* 35. cum multis ibi citatis contra Sanchez, Henriquez, Reginald. & alios ibi citatos sentientes etiam in hoc ca-
su posse Episcopum dispensare. Potest tamen 42
Episcopus dispensare cum reo, qui finito judicio contentioso obtinuit absolutionem ab inje-

cto crimine, quia adhuc manet occultum, & non potest dici deductum cum effectu, ex quo probatum non fuit. Barbosa *loc. cit. num.* 32.
43 cum plurimis ibi adductis. Etiamsi mediis depravatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso poterit dispensare Episcopus. Barbosa *loc. cit. num.* 33. cum Suarez, Sanchez, Sayro,
44 Campanil. & aliis ibi adductis. Immo etiamsi judicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare, ut tenet Campanil. *in diversor. Juris canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 8. *& rubr.* 11. *cap.* 23. *num.* 144. & allegat Gloss. *verb. Obrepsit in cap. Tantis dist.* 81, *& cap. Omnipotens Deus, de accusat.* Majol. *de Irregularit. lib.* 4. *c.* 17. *sub n.* 9. Marchin. *tr.* 1. *p.* 9. *Diffic.* 4. *n.* 8. *&* 9. Barbosa *loc. cit. n.* 34. cum Sayro, Boss. Sigismundo a Bonon. ibi citat.
45 Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium, Vid. verb. *Dispensatio a num.* 22. *usque ad finem*. Quoad Bigemiam, Vid. verb. *Bigamia*. Quad observantiam Festorum, Vid. verb. *Festum*. Quoad jejunia, Vid. v. *Jejunium*. Quoad impedimenta matrimonii, Vid. v. *Matrimonium*. Quoad Irregularitatem, Vid. v. *Irregularitas*. Quoad juramenta, & vota, Vid. v. *Juramentum*, & v. *Votum*. Quoad pœnas simoniæ, Vid. verb. *Simonia*.
46 Varia de Episcopis, quoad Visitationem, vid. verb. *Visitare Visitatio*; quoad Ordinationum, seu Ordines, vid. verb. *Ordinare*; *Ordo* quoad Regulares, verb. *Regularis*; quoad Prædicationem, Prædicatores, verb. *Prædicare Prædicator*; quoad Processiones, verb. *Processio*.

Additiones Noviss. ex aliena manu.

47 Recte Auctor *tom.* 2. *verb. Dispensatio n.* 24. inquit, Episcopum non posse dispensare a Legibus Ecclesiæ nisi in casibus ipsi permissis.
48 Falsa enim est opinio illa quod Episcopus, modo speciatim non sit prohibitus, valeat ab Ecclesiæ Legibus dispensare. Fuit olim, non in-
49 ficior, opinio hæc D. Antonini 1. *part. tit.* 17. §. 20. Sot. *in* 4. *distinct.* 27. *quæst.* 1. *articul.* 4. Victor. *in Relection. de potest. Eccles. num.* 18.,
50 & in præsens omnium fere Gallorum. At opinionem hanc confutarunt Wiestner *ad titul. Decretal. de Constitut. n.* 199. Leuren. *ad eumdem titul. quæst.* 182. *& sequent.* Suarez *de Legibus. libr.* 6. *cap.* 14. *fer. per tot.* Pont. *de Matrim. libr.* 8. *cap.* 6. & novissime Mazzei *de Matrimon. Conscient. cap.* 9. §. 5. *& not.* 2. & qui priori loco commemorandus erat Benedict. XIV. *de Synod. diœcesan. libr.* 9. *cap.* 1. §. 5. *& sequent.* & jure quidem meritoque. Nulla enim 51
Inferiori potest esse potestas dispensandi a Legibus Superioris, nisi hæc ei potestas fiat ab ipso Superiore.

Frustraque objicitur *Canon* 29. *de sentent. Excommunicat.* „ Respondetur, (ita optime ad 52
rem *Cap. hoc* 29. explicat Suarez de Legib. libr. 6. cap. 14. num. 7.) sermonem ibi esse de absolutione a censuris, de qua longe diversa ratio est, quam de dispensatione. In quo multi errant ab una ad aliam argumentantes, non considerando differentiam inter illas, quam supra posuimus. Absolutio enim non est contra, aut præter legem Superioris, sed secundum illam, & ideo nihil mirum, quod possit ab inferiore dari, quamdiu non reservatur. Præterea absolutio a censura, præsertim ab excommunicatione ordinatur ad bonum animæ, & est necessaria ad usum Sacramentorum, & ideo merito concessa intelligitur, quando non reservatur. Quod secus est de dispensatione ab irregularitate v. g. & similibus. Hujus etiam evidens argumentum est, quod *in dicto Cap. Nuper* non solum Episcopo, sed etiam Parocho censetur concessa absolutio a censura Canonis non reservantis. Nemo autem dicet Parochum posse dispensare in omni lege, vel pena, non specialiter ipsi reservata ".

De Regulis ex quibus dignosci queat an E- 53
piscopo permissum necne sit dispensare a Legibus Ecclesiæ, consule Wiestner. & Leuren. *locis modo citatis*.

Articulus VI.

Quoad ea, quæ Episcopus potest, & debet, vel non.

Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis 1
etiam Regularium canantur Cantilenæ, vel laudes idiomate italico; *Sacr. Congreg. Rit. in Novarien.* 7. *Augusti* 1628., & hoc auctoritate tributa a Concilio Trident. in Decreto *de evitand. in celebrat. Missar.* Immo non obstante 2
quacunque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis Cantioncula, & verba spiritualia sint. *Sac. Cong. Rit. in Hispalen.* 3. *Septembris* 1659. *&* 24. *Novembris* 1696. *referente Eminentissimo* D.

D. Cardinali Collaredo in responsione ad quartum,
quia cantus hujusmodi est contra Ritum Ec-
3 clesiæ. Episcopus potest suo arbitrio moderari
scamna, & loca Laicorum in Ecclesia, *Sacr.
Congr. Rit. in Vintimilien.* 10. *Decembris* 1604.
in Fundana 5. *Octobris* 1697., *& in Verulana*
6. *Septembris* 1698. *& Sacr. Congreg. Episcopor.
in Januensi* 7. *Aprilis* 1583. *in Camerinen.* 12.
Januar. 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembris* 1600.,
4 *& in Recanaten.* 10. *Februar.* 1645. Episcopus
potest prohibere, ne sedes Laicorum, etiam
Præfecti, & Commendatarii locorum, locentur
in Presbyterio apud Altare, non obstante qua-
cunque consuetudine in contrarium. *Sac. Cong.
Rit. in Equitanien.* 10. *Junii* 1602. *in respons.*
5 *ad* 6. Episcopus potest removere indecentia,
& scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo. *Sac.
Cong. Rit. in d. Equitanien. in respons. ad* 5.
6 *dubium*. Episcopus potest prohibere Ludimagi-
stris exercitium Scholæ, quamvis fuerint no-
minati a Communitatibus Laicorum, nisi prius
fuerint ab eodem approbati, ut respondit *Sacra
Congregat. Concilii in Asculana Apuliæ* 28. *Ju-
lii* 1691.

7 Episcopus potest ordinare, ut Canonici se-
deant in sedibus Chori, vel in Scamnis apud
Altare hinc inde juxta usum introductum, pro-
ut sibi melius videbitur. *Sacr. Congregat. Rit.
in Alexandria* 25. *Martii* 1608. *in respons. ad*
8 11. *dub.* Episcopus potest decretum edere, ne
Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ec-
clesia tempore Concionis, & quod illi inter-
sint quotidie sub pœna amissionis distributio-
num illius diei, in qua defecerint; *Sac. Cong.
Episcopor. in Comens.* 10. *Maii* 1589. *& in Ca-
stellaneten.* 20. *Augusti* 1602. *& Sacr. Cong.
Concil. in Nicien.* 18. *Novembris* 1628. *& in
Melevitana* 9. *April.* 1707. *& Congregatio Par-
ticular. in Casalensi* 11. *Martii* 1708. *ad* 19.
apud Card. Petram *tom.* 3. *Comm. in Constit.* 2.
9 *Nicolai III. num.* 18. Episcopus potest reduce-
re consuetudinem longioris vacationis Canoni-
corum a servitio Ecclesiæ ad tempus præscri-
ptum a Sacro Concilio Tridentin. *Sacr. Concil.
in Equitanien.* 22. *Novembr.* 1602. *ad* 1. *dub.*
10 Episcopus potest auctoritate ordinaria, & etiam
Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatio-
ne prohibere Decano, & aliis quibuscunque
Dignitatibus, & Canonicis, ne audeant, vel
præsumant quidquam statuere, vel determina-
re, quod ad Ecclesiæ commodum, vel incom-
modum pertineat extra locum Capitularem,
& non vocatis omnibus Canonicis, & Capi-
tularibus; *Sac. Congregat. Rit. in Lamacen.* 7.
11 *Octob.* 1606. Episcopus potest Regularem exem-
ptum, qui ob notorium delictum in Censuras
incidit, denunciare pro publico excommunica-
to, ut tamquam talis evitetur ab omnibus;
Sac. Congreg. Concil. in Messan. 11. *Decembris*
1626. *& in Limana* 29. *Januarii* 1633. & te-
nent Fagnan. *in c. Grave num.* 75. *de Offic. Or-
dinarii, & in c. Potest a n.* 15. *ad* 25. *de sen-
tent. & re judicat.* Barbosa *de offic. & potest.
Episc. allegat.* 105. *num.* 73. Card. de Luca *in
Miscellan. disc.* 14. *num.* 6. *&* 7. *de jurisdict.
disc.* 29. *n.* 2. *&* 3. Panimoll. *decis.* 84. *adnot.*
2. *num.* 65. Pignatell. *consult.* 10. *a num.* 1. *ad*
6. *tom.* 7. *& consult.* 52. *nu.* 6. *& sequent. tom.*
9. Ventrigl. *prax. part.* 1. *adnotat.* 48. *num.* 134.
Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 7.
num. 38. Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 39.
de sentent. excomm. n. 9. Pirhing *lib.* 3. *decre-
tal. tit.* 31. *num.* 115. & alii plures. Contra- 12
rium tamen tenent plures alii, quos conge-
runt, & sequuntur Pasqualig. *ad Lauret. de
Franc. contr. part.* 1. *num.* 138. Donat. *prax.
rer. Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 13. *quæst.* 26.
& 27. quibus favere videntur D. Raynald.
observat. crim. suppl. ad caput 32. *supplem.* 4.
numer. 31. *& seqq.*

Episcopus potest rationem administrationis 13
officii exigere a Vicario Capitulari tempore
Sedis vacantis constituto, & si reus reperiatur,
punire, ut declaravit *Sac. Congregat. Concil.*
8. *Aprilis* 1595. *ad cap.* 16. *sess.* 24. *de reform.*
Immo Episcopus omittens scienter, & negli- 14
genter facere syndicatum Vicario Capituli, se-
cundum graves Doctores peccat mortaliter,
quia Concilium Tridentinum *d. c.* 16. *sess.* 24.
de reformat. non consulit, aut hortatur Epi-
scopum, ut recipiat rationem administratio-
nis officii a Vicario, & aliis Officialibus Ca-
pituli, sed ei præcepit, & imperat illis ver-
bis: *rationem exigat*; Unde Episcopus omit-
tens scienter, & negligenter id facere contra
præceptum Concilii, non est, ut refert Mo-
nacelli *part.* 3. *tit.* 1. *formul.* 40. *num.* 2. im-
munis a culpa mortali per text. satis clarum
in c. Nulli fas 19. *dist.* & ex aliis Juribus ad
hoc probandum adductis a Fagnan. *in c. Quo-
niam num.* 22. *de constitut.*, *& in c. A crapula
num.* 21. *de vita, & honest. Clericor.* Episco- 15
pus potest exigere juramentum de fidelitate
administrandi ab administratoribus Locorum,
& Legatorum priorum. *Sacra Congregatio Con-
cil. in Aliphana* 18. *Julii* 1705. *&* 8. *Maii*
1706. Et potest Episcopus ab ipsis rationes, 16
& computa administrationis exigere, tam in
Visitatione, quam extra, etiam per suum De-
legatum, non obstantibus quibuscumque privi-

legiis. Concil. Trid. *sess.* 22. *c.* 8. *&* 9. *de reformat. Sac. Congregat. Concil. in Hispalen.* 11. *Januarii* 1596. *& in Ferentina* 15. *Martii* 1604.
17 & sæpe alibi. Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, etiamsi defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, & rationem requireret ab Executore, & Administratore, quem voluit a nemine posse cogi ad reddendam rationem. Sic expresse declaravit *Sacra Congregat. Concil.* apud Fagnan. *in c. Tua nobis, de testament. num.* 16. & iterum *in una Civit. Plebis* 10. *Decembris* 1695. in qua bis resolvit, Episcopum tamquam Exequutorem omnium Legatorum piorum posse ad formam *d. c. Tua nobis, de testament.* cogere Administratores ad exequendam, & adimplendam Testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse excluderetur in Testamento his verbis: *Che Monsignor Vescovo, o suo Vicario pro tempore non possa in alcun modo, nè sotto qualsivoglia pretesto, e causa ingerirsi, nè ad effetto d' eseguire, esortare, e persuadere, nè ad altro effetto, nella presente donazione, disposizione ed instromento, ma il tutto sii esente dalla sua giurisdizione ordinaria, e delegata, e dalla lege diocesana, che con questa condizione espressa il detto Donatore dichiara aver fatta, e voler fare donazione, che altrimenti non avrebbe fatta, nè vorrebbe averla fatta, mentre questi potessero ingerirsi*. Vide verb. *Administratio*, & verb. *Confraternitas art.* 3. ubi late ostenditur, posse Episcopum rationem administrationis exigere a locis piis, & Confraternitatibus, etiamsi sint sub immediata Regum protectione.

18 Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canonicorum habere, & suspendere; *Sac. Congr. Episcopor. in Regien.* 4. *Junii* 1604. *& Sac. Congreg. Concil. in Lau-*
19 *retana* 6. *Februar.* 1700. Episcopus potest intervenire in actionibus Capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacunque consuetudine in contrarium. *Sac. Congr.*
20 *Concil.* 2. *Martii* 1619. Episcopus potest cogere Canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in Choro. *Sac. Congr. Con-*
21 *cil.* 17. *Martii* 1619. Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui fructus Præbendæ, non tamen quotidianas distributiones percipiant, ac si Choro præsentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod Canonici non interessentes divinis non percipiant fructus Præbendæ. *Sacr. Congr. Concil.* teste Nicolao Garcia *de Benefic. part.* 3.
22 *c.* 2. *num.* 347. Episcopus potest & debet providere juxta formam *c.* 12. *in fine sess.* 24. *de reformat.* ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt; *Sac. Congregat. Concil. in Gienen.* 7. *Septemb.* 1595. Episcopus 23
potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, pro ut pro tolerantia respondit *Sacr. Congr. Concil. in Trojana* 14. *Febr. &* 14. *Novembr.* 1699. *favore Capituli Collegiatæ Civitatis Foggia*. Episcopus de consensu Capituli erigere 24
potest Dignitatem etiam in Cathedrali. *Sacr. Congreg. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februarii* 1677. *in Mazariensi* 20. *Septembr.* 1692. *& in Sabinen.* 14. *Aprilis* 1696.

Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, non obstante asserta contraria consuetudine, & licentia præstita a Gubernatore, ut 25
declaravit *Sacr. Congr. Episcopor. & Regul. in Viterbiens. seu Aquipendii* 16. *Januar.* 1693. Item 26
potest etiam Episcopus meretricibus larvam prohibere, quamvis Gubernator eisdem illam deferendi permissionem, & facultatem dedisset, prout *Sacr. Congreg. Episcopor. rescripsit. V. Legato Marchiæ* 9. *Martii* 1604. Episcopus po- 27
test prohibere, nedum Clericis sæcularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum larva. *Sacra Congregat. Episcopor. & Regul. in Ferrariens.* 5. *Febr.* 1585. Potest Episcopus carcera- 28
re Regulares offendentes suos Ministros, & Officiales. *Sacra Congreg. Episcop. in Theatina* 27. *Martii* 1692. Episcopus potest coercere, & pu- 29
nire Militem Hierosolymitanum, & alios exemptos offendentes personam Officialium suæ Curiæ Episcopalis in actu exercendi suum Officium, aut alios suam jurisdictionem impedientes. *Sacr. Congregat. Concil. in Panormitana*, ubi proposito dubio: *An Milites Hierosolymitani offendentes in personam Officialium Curiæ Archiepiscopalis Panormitanæ in actu exercendi suum officium, aut alias Illustrissimi Archiepiscopi jurisdictionem impedientes, ab eodem coerceri, & puniri possint? Sac. Congr. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partibus auditis, dubioque accurate discusso, censuit posse*. Card. Ubaldinus.

Episcopus potest retinere familiam armatam, 30
& Satellites. *Sacr. Congr. Episcopor. in Civitat. Castell.* 14. *Aprilis* 1615. *in responsione ad tertium dubium*; & sic *Doctores communiter*. Et si 31
non habeat familiam armatam, potest concedere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut capiant Clericos deferentes arma, modificatio-
ne

ne tamen contenta in Decreto emanato sub *die 3. Februar.* 1635. *in Turritana*, quod est sequentis tenoris: *In locis, ubi adest abusus inter Clericos deferendi arma, & Episcopus non habet familiam armatam, debet publicare edictum, ne Clerici sæculares, vel Regulares arma deferant, & si parere detrectent, & ubi necessitas exposcit, Ministris Curiæ sæcularis facultatem tribuere, Clericos contra prohibitionem arma deferentes capiendi, etiam quoad Regulares, si hi ita notorie deferant, & delinquant extra Claustra, ut populo scandalo sint, ac in aliis casibus in jure, & Constitutionibus Apostolicis expressis, ita tamen, ut ea, qua decet, decentia capiantur, & recto tramite ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ ducantur, lib. 15. decret. pag.* 162. juxta dispositionem Concilii *cap. 3. sess. 25. de reformat.*

32 Episcopus in sua Diœcesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Judicis licentia, quia Lictores requiruntur tamquam personæ privatæ materialiter, ut velint nomine suo (a quo recipiunt auctoritatem) exequi ejus mandata, quod Judex Laicus nullo modo potest prohibere; *cap. final. de immunit. in 6.* Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 174. & pluries declaravit Sacr. Congreg. Immunitat. & præsertim *in Narnien. 23. Junii* 1648. *lib. 4. decret. Pauluc. fol. 13. & in Maceraten. 2. Septemb.* 1664. in qua injunctum fuit extrahi rubricam Decreti alias editi sub *die 30. Junii* 1632. *in causa Vercellen.* tenoris sequentis . . . *Judices, & Ministros Laicos non posse prohibere executoribus Curiæ laicalis, quominus exequantur monitoria, & mandata Curiæ Ecclesiasticæ, etiam nulla petita licentia, vel assensu, lib. decretor. Rocci fol.* 568.

33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. *Sac. Cong. Immunit. in Aquilana* 5. *Martii* 1641. in qua sic respondit Episcopo, *quod Clericis delinquentibus, & non incedentibus in habitu, & tonsura, & non inservientibus Ecclesiis, fiat præceptum cum termino competenti sub pœna privationis privilegiorum Clericalium, quod si non paruerint, poterit procedere ad illorum privationem ser. ser. qua sequuta, gaudere non poterunt, lib. 3. Decretal. Paul. fol.* 139. Et similiter decrevit *in Castrensi. die 21. Martii* 1645. *lib. 3. Decret. Paul. fol.* 246. Et *in Anglonen. 15. Julii* 1654. *lib. Decret. Rocci fol.* 565. Episcopus potest

34 punire Clericum delinquentem, & requisita Concilii non habentem, & tamquam Laicum se habentem, etiamsi Judex Laicus præveoerit, a quo repetere possit, dummodo ille per declarationem a jure, vel ab homine servatis servandis factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus; *Sac. Congreg. Concil.* 12. *Novembris* 1630. quam refert Sperell. *decis.* 17. *n.* 33. *in fine*; ubi testatur, hanc resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII. canonizatam, & approbatam, & ad hoc facit casus sequens.

Clericus primæ Tonsuræ, a die quo fuit Ordinatus per septem annos continuos non incessit in habitu, & Tonsura; immo intra dictum tempus exercuit Officium Judicis; commisso delicto, fuit a Judice Laico inquisitus, citatus, & domi sistere jussus; sed arrepta fuga, reassumptoque habitu, cœpit Ecclesiæ inservire. Pro sua directione supplicat Episcopus Nicien. declarari. 35

I. An iste Clericus gaudeat privilegio fori?

II. An Episcopus possit Judici Laico fundanti super notorietate a reassumptione habitus in fraudem, inhibere, ne procedat, nec quoad personam, nec quoad bona, donec ipse cognoscat, an gaudere debeat?

III. An saltem id possit visis litteris primæ Tonsuræ?

IV. An contra Judicem Laicum nihilominus non desistentem possit procedere ad Censuras?

V. An possit Episcopus hanc causam sibi vindicare?

VI. An debeat?

Die 30. Maii 1676. Sacra Congregat. Concil. respondit *ad omnia affirmative*.

Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem. *Sac. Congreg. Concil. sub die* 10. *Febr.* 1626. Item punire potest illos, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. *Ead. Sac. Congr.* Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus. *Ead. Sac. Cong.* Item punire potest testes, si sint in dolo. *Ead. Cong.* in qua propositis sequentibus quæsitis. 36 37 38 39

I. An Episcopus possit punire contrahentes Matrimonium contra ejus probibitionem contractum?

II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?

III. An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?

IV. An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?

V. An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis, locis tamen piis applicandis?

S. Congregatio &c.

Ad primum, secundum, & tertium respondit Episcopum posse.

Ad quartum posse, quatenus testes sunt in dolo.

Ad quintum pariter respondit posse, & novissime censuras latas in Synodalibus Constitutionibus contra Sponsos, qui Matrimonium absque prævis denunciationibus inierant, esse validas, respondit *Sac. Congr. Concil. in Placentina* 3. *Febr.* 1725. *ad* 2. *dub.* ubi erat lata excommunicatio.

40 Et in Savonen. 2. Martii 1595. respondit: *Matrimonium contractum servata forma Concilii esse validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam, lib.* 8. *Decr. fol.* 106.

41 Episcopus potest contra Concubinarios nullis præcedentibus monitionibus procedere; quando non procedit ad Censuras; *Sac. Cong. Concil. die* 23. *Junii* 1629. Et iterum Episcopus potest contra Concubinarios procedere eos carcerando, quando timetur de fuga juxta formam traditam *in c.* 6. absque monitione. Vel sic Episcopus potest ipse solus ex Decreto Conc. *sess.* 23. *de reform. c.* 14. in crimine concubinatus ad informationem summariam, & incarcerationem procedere, ubi de fuga timetur, idque absque forma & monitione illa, quæ præscripta est dicto Decreto Concilii. *Sac. Cong. Concil.* Utrumque refert Nicol. Garcias

42 *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 186. Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere & determinare causas illorum, apud quos repetiuntur libri prohibiti non sapientes manifestam hæresim. *Sac. Cong. generalis & univer-*

43 *salis Inquisitionis* 2. *Decemb.* 1612. Episcopus potest procedere contra Laicum, qui subornare attentavit testes in causa pendente coram Judice Ecclesiastico. *Sac. Cong. Immun. in Re-*

44 *gien.* 18. *Martii* 1631. Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi benevisо Benedictionem Ecclesiæ, seu Capellæ in agro existentis, si alias est legitime constructa. *Sac. Congreg.*

45 *Rit. in Fanen.* 14. *Febr.* 1632. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. *Sac. Congreg. Rit. in Elbo-*

46 *ren.* 19. *Junii* 1604. Episcopus potest ex causa concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesias conservent Sanctissimum Sacramentum. *Sacr. Congr. Rit. in Iscolen. de Ferro* 11. *Junii* 1604. Episcopus potest pro

47 contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum, quatenus sint Ecclesiastica; *Sac. Congreg. Concil. in Sinuina* 19. *Novemb.* 1628.

Episcopus debet esse vitæ irreprehensibilis; 48 D. Paulus 1. *ad Timoth. cap.* 3. & late Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 2. *Glossa* 3. Debet esse Episcopus hospitalis, & 49 eleemosynarius; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Fratrem dist.* 86. *c. Episcopus, c. Res Ecclesiæ, & c. seq.* 12. *q.* 1. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 9. Episcopus debet esse pudicus, & conti- 50 nens, unde debet fugere consortia mulierum; 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Interdixisti, & c. sequent. dist.* 32. & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 8. Episcopus debet esse sobrius, 51 & non vinolentus, nec epulator; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 5. & 11. Episcopus debet esse mo- 52 destus, mansuetus, & humilis; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Licet plerumque dist.* 45. Concil. Trident. *sess.* 13. *c.* 1. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 12. & 13. Debet ava- 53 ritiam & iracundiam fugere; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Ex parte, de Censibus, c. Episcopus* 11. *q.* 3. & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 14. & 15. Episcopus debet esse doctor, 54 & prudens, ut omnibus omnia factus, sciat pro exigentia monita salutis præbere, & Oves sibi commissas pascere verbo Dei; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Qui Episcopus dist.* 23. *c. Episcopus dist.* 88. *c. Placuit* 10. *q.* 1. *c.* 1. §. *Sane, de Censur. in* 6. Concil. Trident. *sess.* 4. *c.* 2. *de reformat.* & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 6. & 10.

Episcopus debet concordiam, pacem, & 55 unitatem non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter laicos fovere, *c. Præcipimus, & per tot. distinct.* 90. *c. Episcopus, c. Res Ecclesiæ, & c. seq.* 12. *q.* 1. Graff. *decis. aur. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 21. *num.* 21. Episcopus debet pupil- 56 lis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri, & justitiam ministrare; *c. Pervenit, & c. sequent. dist.* 84. *c.* 1. 2. *& per tot. distinct.* 87. *c. Scire* 23. *q.* 8. *c. Super quibusdam in fin. de verb. signific.* Episcopus debet 57 quotidie Missam celebrare, vel saltem audire; *c. Quoniam Episcopi* 12. *de privileg. in* 6. ibi: *Nec semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam diem*; ac si celebret, pro ovibus suis sacrificium applicare. Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat.* Monacell. *t.* 1. *tit.* 1. *form.* 1. *num.* 8. qui *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2. *a num.* 23. & *tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 8. late probat, quod Episcopus teneatur frequenter pro populo Sacrificium offerre. Immo *tom.* 3. *tit.* 2. *form.*

form. 7. num. 24. dicit, quod Episcopus debet
58 saltem diebus Dominicis interesse Choro. Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem, & decorem in Ecclesiis totis viribus fovere, & promovere; Concil. Trid. *sess. 24. cap. 3. de reformat.* Bellet. *disquisit. Clerical. p. 1. §. 5. de favor. Cleric. real. n. 67. & seq.* Crispin. *de visitat. p. 2. §. 14. nu. 8.*
59 Episcopus debet delicta Clericorum præsertim publica punire, & mores reformare; *cap. Nemo quippe, & cap. Si quis Episcopus dist. 83. cap. Quid autem 8. q. 1. cap. Est injusta 33. q. 4. c. final. de excessibus Prælator. c. 1. §. Sa-*
60 *ne, de censib. in 6.* Episcopus debet per se ipsum legitime non impeditum Diœcesim visitare singulis annis, & si propter ejus latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem toto biennio per se, vel suos visitationem complere. Sic expresse Conc. Trid.
61 *sess. 24. c. 3. de reform.* Episcopus debet Officiales, & Ministros bonis moribus, bonoque fama præditos retinere, & improbos arcere; Concil. Trident. *sess. 2. de reformat. c. unico.*
62 Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe, & suspicione Simoniæ, aut spe munerum, & tantum dignis conferre; *cap. Sacerdotes dist. 49. cap. Presbyter 1. q. 1. cap. Per tuas, de Simonia* cum concordant.
63 Episcopus debet mulctas, & pœnas pecuniarias locis, & usibus piis applicare; *cap. Presbyteris, de pœnitent.* Conc. Trid. *sess. 6. c. 1.*
64 *sess. 23. c. 1. & sess. 25. de reformat. c. 3.* Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat, & fideliter de suo mandato locis, & usibus piis applicet; *Sacr. Congregat. Episcop. in Caven. 5. Octob. 1577. in Nicoteren. 1. April. 1596. in Cantanzaren. 16. Augusti 1604. & alibi sæpissime*; Vide verb. *Pœna art. 1. a num. 50. ad 72.*
65 Et debent applicari pauperibus, vel locis piis Diœcesis ad arbitrium Episcopi; *Sac. Congreg. Episcop. in Orien. 21. Maii 1580. in Mo-*
66 *tulana 21. Junii 1652.* Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper, & egenus, nisi sibi a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter permissum, & concessum; Nicolius *Lucubrat. Canon. lib. 5. tit. 37. sub num. 1. amplia 3.* ubi refert ad hoc plura Decreta; Fagnan. *in cap. Presbyteri num. 18. 39. & per tot. de pœnis*; Monacell. *tom. 1. tit. 1. formul. 13. a num. 2. ad 4.* Quarant. *in summ. Bullar. verb. pœnæ pecuniariæ*, Riccius *prax fori Eccles. p. 1. resolut. 321.* Graff. *decis. aur. part. 1.*
67 *lib. 2. cap. 23. num. 18.* Nec Episcopus potest partem ipsarum pœnarum applicare suo Fiscali, vel alteri Officiali; *Sacr. Congreg. Conc. in Alexandrina 18. Januar. 1613. & in Clusina 23. Novembris 1640.* Vide d. verb. *Pœna num. cit.*

Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat jure devoluto ob negligentiam Patroni Laici; *Sacr. Congreg. Conc. 29. Novembris 1600.* Episcopus in 68
collatione Beneficii debet servare formam a Fundatore præscriptam, etiamsi conferat jure devoluto, & sic debet conferre uni ex vocatis; Garcias *de Benefic. p. 10. cap. 3. num. 42.* Monacell. *tom. 1. tit. 2. formul. 10. num. 13.* & alii passim. Episcopus in fundatione Bene- 69 70
ficii debet admittere conditiones præscriptas a Fundatore, quamvis Juri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, & contra naturam Jurispatronatus; & hoc ne Laici a fundationibus retrahantur; *cap. Eleutherius 18. quæst. 2. Clement. Quia contingit, de Religios. domib.* & communis Doctor. cum Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. gloss. 5. num. 47. 102. & 103.* Barbosa *supra Concil. c. 9. sess. 22. de reform. num. 27. & 28.* Lotter. *de re Benef. lib. 1. q. 32. num. 14. & 15.* Episcopus 71
debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit; *Sacr. Congreg. Concil. in S. Marci Synod. 10. Maii 1666. & in Boven. Synod. 17. Februar. 1680.* In Beneficiorum unione Episcopus ad- 72
hibere debet consilium, & assensum Capituli; *Clement. 2. de rebus Eccles. non alienand.* Seraphin. *decis. 108. num. 2.* Monacell. *tom. 4. supplement. ad tom. 2. num. 313.* Item debet Epi- 73
scopus adhibere consilium, & assensum Capituli in erectione novæ Dignitatis, & novi Canonicatus; *Sacr. Congreg. Concil. in Clodien. 5. Julii 1608. in Aquinaten. 20. Febr. 1677. in Mazarien. 20. Septemb. 1692. & in Sabin. 14. Apr. 1696.*

Quid possit, & debeat Episcopus quoad Re- 74
gulares, & Moniales; Vid. verb. *Regulares*, & verb. *Moniales*. Episcopus non potest eri- 75
gere Collegiatam, neque in actu Visitationis; *Sacr. Congregat. Concil. in Catanien. erectionis Collegiatæ 1. Septemb. 1691.* in qua cum quæsitum fuisset: *An erectio Collegiatæ facta per Episcopum in actu Visitationis Ecclesiæ S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argirò sustineretur?* responsum fuit *negative*. Neque potest Episco- 76
pus curam supprimere, ut erigat Dignitatem; *Sacr. Congreg. Concil. in Pientina 14. Februar. 1693.* Neque potest Episcopus de novo concedere Canonicis Almutiam; *Sacr. Congr. Rit. in Placentina 16. Januar. 1620.* Neque Cap- 77

pam sine privilegio, & expressa licentia Sedis Apostolicæ; *ead. Sacr. Congreg. Rit. in Elven.* 16. *Januar.* 1604. *in Brundusina* 10. *Dec.* 1612. *in Hydruntina* 1. *Septembr.* 1618. *in Taurinen.* 21. *Junii* 1641. *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659.
78 Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones; *Sacr. Congreg. Concil. in Patavi-*
79 *na* 23. *Augusti* 1631. Neque potest statuere quod Canonicis Jubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones extraordinariæ, quæ vel ob absentiam; vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, nam pro his indultum suffragatur; *Sacr. Congreg. Concil. in Romana* 5. *Maii* 1703. *& in Burg. S. Domni-*
80 *ni* 19. *April.* 1704. Neque potest statuere, quod distributiones, quæ amittuntur a Canonicis absentibus, & accrescunt inservientibus, applicentur Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; *S. Congr. Conc. in S. Severini* 16. *Julii*
81 1695. *& in Cathacen.* 18. *Julii* 1699. Episcopus sicuti & Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* verb. *Distributiones, & Sacr. Congreg. ejusdem Concilii in Giennen.* 24. *Aprilis, & in Avenion.* 25. *Septembris* 1700.
82 Episcopus non potest uti Oratorio privato extra Domum propriæ habitationis. Sic mandante, & approbante Clemente XI. in Decreto Generali de celebratione in Oratoriis privatis statuit *Sacr. Congreg. Concil.* 15. *Decembris* 1703. Vide tamen Pontificiam declarationem ad id datam sub verb. *Oratorium nu.* 70.
83 Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, & Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis; *Sacr. Congreg. Rit. in Equi-*
84 *tan.* 10. *Junii* 1602. *ad* 4. *dub.* Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Birreto, seu Berretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 2. *Januar.* 1590. *&* 17. *Junii* 1595. Idem censuit etiam *Sac. Cong. Conc.*
85 16. *Febr.* 1619. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicæ licentia; *Sac. Rit. Congreg.* 31. *Januar. &* 4. *Aprilis* 1626. quia *cap. Nullus* 56. *de consecr. dist.* 1. etiam Episcopo prohibet velato capite celebra-
86 re. Episcopus non potest ultra duos menses uti opere Parochi; *Sac. Cong. Conc. die* 8. *Ja-*
87 *nuar.* 1638. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses; *Sac. Cong. Conc. testibus* Nicol. Garcia *de Benef. p.* 3. *c.* 2. *n.*406. Armend. *in addit. ad Recop. ad leges Navarræ lib.* 2. *tit.* 23. *de resident. sub tit. An Canonici &c. n.* 84. & cum ipsis tenent Fagn. *in cap. Licet num.* 37. *de Præbend.* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *form.* 7. *n.* 8. Barbosa, & alii passim firmantes, quod Episcopus licentiam absentiæ ultra tres menses extendere non possit, nisi ex causis expressis in Jure, & juxta formam *c. Unici, de Cleric. non resident. in* 6. Episcopus non 88
potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos; *Sac. Congr. Conc. die* 20. *Sept.* 1631.

Episcopus non potest dispensare, ut habens 89
duo Beneficia etiam simplicia, & ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, & retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant: sic fuit pluries declaratum *a S. Congreg. Concil.* & signanter *die* 10. *Maii* 1607. *& die* 16. *Apr.* 1628. *in una Anagnina* sic: *Beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicæ, quamvis duo priora sint ad obtinentis sustentationem insufficientia, & sic in Aquilana* 14. *Augusti* 1632. & hæc est vera mens Sacri Concilii Trident. ut testatur. Fagnan. *in cap. Cum jam dudum* 18. *de Præbend. num.* 71. de mente ipsius Sac. Congr. Concilii, quæ, ut dicit ipse, sæpe sæpius in casibus contingentibus respondit: *Episcopum habenti unum simplex Beneficium, quod non sufficiat ad ejus sustentationem, posse aliud simile conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicæ, etiamsi omnia simul ad illius sustentationem non sufficiant.* Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Jurepatronatus, ut decrevit *Sacr. Congreg. Concil. in una Boven.* 13. *Novembris* 1629. in qua cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia simplicia, tertium de Jurepatronatus ad præsentationem Patronorum auctoritate ordinaria assequi, & retinere possit absque dispensatione Apostolica? *Sacr. Congreg. censuit, tertium Beneficium simplex, etiamsi de Jurepatronatus, non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicæ dispensatione.* Episcopus non potest Beneficiatis 90
addere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita; Barbosa *supra Conc. Trident. c.* 5. *sess.* 25. *de reformat. n.* 7. Ricc. *in prax. p.* 4. *resolut.* 468. *n.* 2., ubi hoc ampliat, etiamsi aliquo tempo-
te

re ex sua voluntate præstiterint ; Garcias *de Benefic. p. 7. c. 1. num. 111. & 112.* Fagnan. *in cap. Conquærente num. 24. & 25. de Cleric. non resident.* & etiamsi consensus Canonicorum antecessorum intercessisset ; Ricc. *loc. cit. resolut. 463. per tot. Sac. Cong. Concil. in Sarnen. 3. Julii* 1690. in qua responsum fuit, Episcopum non potuisse addere onus Pœnitentiariæ Canonicatui erecto per Testatorem cum solo onere Missarum , *& in Asten.* 14. *Februar.* 1699. in qua fuit responsum , onus personalis residentiæ , & celebrationis Missarum per se ipsum a Fundatore non injunctum non potuisse addi per Executorem testamentarium, neque in provisione Episcopi .

92 Episcopus non potest primam præbendam vacantem assignare pro Pœnitentiario , quamvis in loco videretur magis necessarius , sed prius debet erigi Theologalis propter verba Concil. *sess. 5. c. 1. de reformat.* Si tamen in aliqua Civitate fuerit judicatum magis expediens , ut prius de Pœnitentiario , quam de Theologo provideatur , habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam ; *Sac. Congreg. Concil. in Civitatis*
93 *Castellanæ* 17. *Novembris* 1629. Episcopus non potest conferre Canonicatus Pœnitentiariæ, & Theologalis nisi per viam concursus ex novissima dispositione Benedicti XIII. in Constit.
94 incipiente *Pastoralis*. Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere ; *Sacr. Congreg. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februar.* 1677. *in Mazarien.* 20. *Septembr.* 1694. *& in Sabin.* 14.
95 *April.* 1696. Episcopus non potest transferre in Cathedralem Capellanos habentes servitium Chori in Capella prope Cathedralem existente ob parvum numerum Capellanorum , propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur ; *Sac. Cong. Concil. in Burgen.* 12. *Au-*
96 *gusti* 1618. Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suæ Ecclesiæ absque solemnitate a Concilio requisita . Sic decisum fuisse a Sac. Cong. Conc. refert Aldan. *in compend. canon.*
97 *resolut. lib. 3. tit. 24. n.* 125. Episcopus non potest cogere , sed hortationibus invitare Clericos , & Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiæ. Sic pluries declaravit *Sac. Cong. Conc.* & novissime *in Civitat. Plebis* 15. *Mart.* 1692. in qua collatis decretis , quæ ad invicem videbantur pugnare , ad dubium propositum : *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, ceterosque presbyteros Cathedralis sub pœna pecuniaria, ut accederent ad Congregationem casuum conscientiæ?* Responsum fuit *posse compellere omnes Sacerdotes saeculares Confessarios , etiamsi Canonici sint ; ceteros autem hortari .* Hæc resolutio , quæ cum antiquis decretis relatis a Pignarell. *consult.* 18. *tom.* 8. a Panimoll. *decis.* 1. *annot.* 18. *n.* 20. concordat, fuit deinde confirmata *a Congr. particulari deputata in Vigilien. Synodi* 20. *Maii* 1699. *in responsione ad* 35. *decretum* , & iterum *in Cong. Generali in Ariminen.* 18. *Julii ejusdem anni* , & prius in alia S. Angeli *Bisacciarum* 15. *Aprilis* 1690.

Episcopus, aliique Prælati, & Superiores Mo- 98
nasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis , & non nisi sociati a paucis senioribus, & Ecclesiasticis viris . Sic expresse Gregorius XIII. in Constit. incipien. *Dubiis ;* ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suæ Constitutionis incipientis *Ubi gratiæ* , sic ait : *Constitutione item nostra fuit provisum , ne cui in posterum nisi in casibus necessariis septa Monasteriorum Monialium ingrediendi concederetur licentia , a nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa personas , quæ alterius ad id licentia non indigent , sed sui auctoritate officii nituntur , an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi , vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio præscriptam .* Hæc in proœmio ; & in dispositiva : *Nos omnem hæsitationis materiam tollere , & viam scandali præcidere , ac Sanctimonialium quieti consulere volentes , harum tenore auctoritate Apostolica declaramus , Prælatos omnes tam sæculares , quam Regulares , quibus cura , & regimen Monasteriorum Monialium quovis modo incumbit , facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta , ita demum uti posse , si id faciant in casibus necessariis , & a paucis , iisque Senioribus , ac Religiosis personis comitati &c.* & etiam expressum in Jure , ut *in c. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii* , *& in Clementina Attendentes , de statu Monachor. §. Ipsos autem* , & declaratum *a Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in Gallipolitana* 22. *Maii* 1615. his verbis : *Congregatio decrevit , Episcopum non nisi in necessitatis articulo , & gravibus , maturaque ætatis Ecclesiasticis personis associatum Monasteriorum septa ingredi posse* , & eadem repetit Gavant. *in Manual. Episcopor. verb. Monialium Clausura n.* 46. ubi ait ; *Quibus cura est Monialium , non possunt ingredi , nisi in casibus necessariis , cum paucis senioribus , ac Religiosis viris .* Unde non potest Episcopus secum ducere 99
ullos Laicos tamquam comites , & socios , solum

lum quia sint sui, aut alicujus Monialis amici, aut videre curiosi; *c. Ut juxta 17. de Officio Ordinarii*, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de cetero secularis . . . . secum Visitationis tempore introducat*, & cit. Constitut. incipient. *Dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus, & Religiosis personis comitati*.

100 Nec valet objicere, quod dicta Clementina *Attendentes, de statu Monachor. §. Ipsos autem*, loquitur simpliciter *de aliis viris honestis, & maturis*, & non distinguit, an debeant esse Clerici, vel Laici? Non valet, inquam, quia licet id non declaraverit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII. in dicta Constit. incipiente *Dubiis* per allata verba, & Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. in relata Gallipolitana, quæ etiam alibi semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in *Tarvisina 20. Novembris* 1601. quæ habetur in originali registro *fol.* 105. etiamsi essent Officiales, seu Sanctesii ejusdem Monasterii; ut in *Genuen. 16. Januar.* 1407. in registr. *fol.* 2. & 3. & in *Lucana 22. Januar. 1616. fol.* 15. uti refert Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta 17. de*

101 *Offic. Ordinarii num.* 22. Si tamen Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam utilitatem Monasterii indigeret consilio, & auxilio alicujus periti Laici, tunc posset unum, aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus, non tamquam comes, & socius ingrederentur, quod est prohibitum, sed tamquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia ejusdem Sacræ Congregat. resolutione emanata 18. *Februar.* 1593., quam refert, & originaliter in Archivo Traguriens. servari testatur Pax Jor. *elucubrat. tom. 2. lib. 7. tit. 12. n.* 103., in qua sic habetur: *Nel visitare i Monasteri delle Monache entrino con V. S. o suo Vicario solamente persone Religiose, ed oneste secondo la Bolla di Pio V., e non v' entri alcun Laico, se non quando l' Ordinario lo giudicasse necessario per alcun giusto rispetto*.

102 Numerus personarum qualitates requisitas habentium, quas Episcopus potest secum introducere in Clausuram Monialium, quamvis in d. Constitutione Gregorii XIII. non sit determinatus, tamen non debet esse major, quam octo, ut recte solvit Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta num.* 30. his verbis: *Pondera primo, nam in declaratoria Gregorii non determinatur numerus personarum, quas Prælati possunt secum ducere intra septa Monasterii Monialium, determinatur tamen in præcitata Clementina Attendentes, de statu Monachor. a qua Constitutio Gregorii recipit interpretationem passivam juxta text. in l. 2. Cod. de Noxali. Unde si Visitatores introducerent plures, quam octo ibi* (idest in d. Clementina) *præfinitas utique pœnas constitutionis non evaderent, & hoc planum*. Nam, ut ipse Fagnanus *n. 31. & seq.* probat, cum significatio illius verbi *paucis* in jure sit varia, non 103 valet restringere dictum numerum, sed arbitrio judicantis relinquitur, ut notat Glossa *in cap. Cupientes §. Cæterum, in verb. Contradicentium paucitas, de election. in 6. & in cap. Statutum, §. Insuper, in verb. Paucis, de rescript. in 6.* Arbitrium vero ad Juris correctionem non extenditur, cum potius debeat a Jure regulari ut notat Bart. *in Extrav. Ad reprimendum, in verb. Videbitur num.* 8. Cæsar de Graff. *decis.* 7. *num.* 7. & *decis.* 8. *num.* 2. & 4. *de sentent. & re judicat.* Rota *p.* 7. *recent. decis.* 264. *num.* 1. Unde cum *in d. Clementina Attendentes*, præfixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, & sic intelligendo verba illa *a paucis comitati* declaratoria Gregorii, est conformis prædictæ Clementinæ *Attendentes*, & in specie quod pauci dicantur octo, notat Bartol. *in leg. Scire etiam oportet num. 1. ff. de excusat. tutor.* & concordare videtur Pirhing *lib. 1. decret. tit. 31. de Offic. Ordin. num. 98. vers. Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic: *Verum Constitutio hujus cap. locum tantum habet, quando visitantur Monasteria virorum, in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est quod statuitur in Clementina 2. §. Ipsos autem Visitatores, de statu Monachorum: ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium &c.* Ex quibus recte refert Monacell. *tom. 3. tit. 1. formul. 41. n.* 16. quod Episcopus, & quilibet alius Prælatus Visitator excedens dictum numerum octo, pœnas Constitutionis Gregorii incurrit; qui vero dicto numero contentatur, legem non lædit, qui autem utitur minori, melius facit.

Episcopus contrafaciens dispositioni dictæ 104 Constitutionis Gregorii XIII. incipient. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali, & a Divinis, & pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constitut. ibi: *Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ab ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia*

105 *alia declaratione excommunicatos existere*. Abso-
lutio tamen ab istis Censuris, in quas incidit
Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Mo-
nasterii Monialium ingreditur, non servata for-
ma dictæ Constitutionis Gregorii XIII. non est
Papæ reservata, unde potest ab inferiore absol-
vi, cum Pontifex absolutionem sibi non reti-
nuerit, ut late probat Fagnan. *in cap. Nuper
20. de sentent. excommun. n.* 38.

106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti
facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi
ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apo-
stolicæ, a qua tamen interdum conceditur per-
sonis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, dum-
modo in eis non sit adhibenda sacra unctio,
vel oleum Sanctum, quæ ab ipso tantum Epi-
scopo ordinato, & consecrato benedicenda,
inungenda, & consecranda sunt, ut censuit
Sacr. Rit. Cong. in Brixien. 9. Octobris 1616.
in Imolen. 4. Novembr. 1615. *in Januen.* 12. *&
14. Maii* 1616. *in Saonen. 3. Decembr.* 1616. *in
Taurinen. in Pistorien. & Tarvisina 2. Maii*
1619. *in Novarien. 21. Martii* 1620. *in Tri-
dentina 7. Augusti* 1621. *& in Caputaquen.* 20.
Julii 1730. Et de facto hæc facultas benedi-
cendi paramenta, & Ecclesiastica ornamenta,
& vasa, in quibus nonadhibetur sacra unctio,
fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis,
Archipresbyteris, aliisque personis Ecclesiasti-
cis a Sacr. Congreg. Rit. & signanter *in A-
quilejens. 20. April.* 1599. *in Elven. 17. Maii*
1600. *in Laudunen. 29. Januarii* 1603. *in Za-
moren. 15. Novembris* 1603. *in Meten. 18. No-
vembris* 1606. *in Ruthen. 9. Maii* 1609. *in Au-
gustana 12. April.* 1614. *& in Gnesnen. 4. Se-
ptemb.* 1623. quod clare denotat, non posse E-
piscopum hanc facultatem concedere sine spe-
ciali privilegio Sedis Apostolicæ.

107 Episcopus non potest recipere munera occa-
sione receptionis habitus, seu emissionis Pro-
fessionis Monialium. Clemens VIII. in Con-
stit. de largitione munerum incipient. *Religio-
sæ Congregationes*, & expresse *Sacr. Congreg. E-
piscop. & Regul. in Aversana 22. Januarii* 1591.
his verbis: *Non liceat Episcopis, cum Novitiæ
vestiuntur, vel professionem emittunt, a propin-
quis, vel ab alio quocunque dona tam comestibi-
lia, quam linea etiam parvi valoris accipere,
neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab
eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemni-
tatibus nomine totius Monasterii, etiamsi anti-
quissima inoleverit consuetudo, & Taxa Inno-

108 *centiana*. Episcopus, & quilibet alius Superior
Ordinarius in his transgressor juxta tenorem
dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad
restitutionem, quatenus munera non comesti-
bilia, & præter formam alterius Bullæ Urba-
ni VIII. incipient. *Nuper a Congregatione mo-
deratoriæ*, & declaratoriæ, & confirmatoriæ
illius Clementis VIII. recipiat, adeout neque
a Summo Pœnitentiario (si munus summam
scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi
facta restitutione, prout patet ex novissima
Constitutione Innocentii XII. declaratoria fa-
cultatis Cardinalis Pœnitentiarii emanata ter-
tio nonas Septembris 1692. incipient. *Roma-
nus Pontifex*, in qua §. 17. sic expresse ha-
betur: *Munera a Regularibus contra recolen. mem.
Clementis Papæ VIII. pariter prædecessoris nostri
anno Incarnationis præfatæ* 1594. *tertiodecimo
Kal. Julii editam Constitut. ultra valorem decem
scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum me-
dicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam
restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi.
Infra vero prædictum valorem, non nisi facta ar-
bitrio ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum
eligendi Confessarii eleemosyna, quæ in beneficium
Religionis, seu Conventus, cui de Jure facienda
esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, ab-
solvat, seu mandet absolvi*.

Episcopus, qui habet congruam pinguem 109
excedentem taxam a Concilio præscriptam,
non potest exigere caritativum subsidium. *Sac.
Congreg. Concil. in Gerunden. 17. Februar.* 1663.
& Sacr. Congreg. Episcop. in Policastrens. 19.
April. 1697. Episcopus non potest prohibere, 110
quod Judices Synodales, aut Capitulum non
valeant uti opera alterius Notarii, quam Can-
cellarii Episcopalis, præterquam in Visitatio-
ne. *Sacr. Congreg. Episcopor. in Neritonens.* 15.
Octobris 1613. Immo nec etiam quoad Mo- 111
niales pro instrumentis Depositorum dotalium;
possunt enim talia instrumenta rogari a quo-
libet Notario ad arbitrium Monialium, dum-
modo exhibeantur copia authentica in Can-
cellaria Episcopali. *Sacra Congregat. Episco-
por. in Aquilana* 8. *Novembris* 1652. Quinim- 112
mo nec pro conficiendis instrumentis censuum,
& aliorum quorumcunque contractuum. *Sa-
cra Congregat. Episcopor. in Forosempronien.* 20.
Maii 1661. Episcopus, sive ejus Delegatus non 113
potest pro revisione computorum locorum pio-
rum, mercedem, seu propinam exigere, sed
gratis hoc munus tenetur implere, non ob-
stante quacunque contraria consuetudine, prout
mandat Taxa Innocentiana; & ratio clara est,
quia Ordinarius habet, redditus mensæ, ut one-
ra officii sustineat; *cap. Statutum, de rescript.
in 6.* ubi plane Passerin §. *Si quid autem a n.*
369. *cum seqq.* & sic *Sacr. Congregat. Concil.*

in

114 *in Panormitana* 4. *Martii* 1690. Episcopus non potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Diœcesis procurationem exigere. *Sacr. Congreg. Episcop. in Amalphitana* 12. *Junii* 1693. *&* *Sacr. Congreg. Concil. in eadem Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad secundum:* Et taxa Innocentiana his verbis: *Non potrà esigere emolumento alcuno, così in denaro, come in qualunque altra cosa in tutto quello, che riguarda l' amministrazione de'
115 Sacramenti*. Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas prætendere, quia nomine *victualium* veniunt tantum ea, quæ consistunt in victu. *Sacr. Congregat. Concil. in Larinen.* 12. *Aprilis* 1698. *& in d. Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad tertium*.

116 Episcopus non potest concedere nec permittere, ut Confessarii ingrediantur Clausuram Monialium pro funere peragendo; Constitutio enim Alexandri VII. incipiens, *Felici*, specificat actus ad licitum ingressum in Clausuram, adjecta dictione *nisi*, quæ est exclusiva ceterorum per Sperellum *decis.* 66. *num.* 32. unde cum ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum non enumeret nisi sequentes, scilicet: *Nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec ad commendandam animam Agonizantium*, ingressus pro funere agendo videtur aperte prohibitus, & sic jam expresse decrevit *Sacr. Congreg. Episcopor.* 10. *Martii* 1577. *&* 30. *Januar.* 1582. *&* 4. *Septemb.* 1583. ubi semper respondit non permitti, nec licere Confessario ingredi in Clausuram pro funere agendo in sepulturam Monialium. Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausuræ, nec ab ea, quæ habetur in d. Constitut. Alexandri VII. qui omnibus, & singulis etiam consuetudinibus quoad ea, quæ statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, & specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter judicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula Decreti Irritantis, & sic tenent Pax Jordan. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *num.* 28. *vers. Item neque prætextu*, *& n.* 173. Nicol. *in Flosc. verb. Sepultura n.* 6. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 9. *formul.* 4. *num.* 7. 8. *&* 9. Mathæuc. *Officialia Curiæ c.* 13. *n.* 9. & alii pas-
117 sim. Episcopus non potest permittere, quod Puellæ educandæ recipiantur in Monasterium, nisi sint Sacræ Congreg. licentia suffultæ. Sac. Congreg. Episcop. in decreto Generali emanato 17. *Maii* 1603. his verbis: *Nullatenus permittant Episcopi Puellas educationis causa in Sanctimonialium Monasteria introduci, nisi Sacræ Congregationis licentia suffultas*. Et si alicubi reperiretur introducta aliqua Puella educationis gratia absque licentia Sacræ Congr. Superior, aut Episcopus, qui id permiserit, esset incursus excommunicationem, prout *Sacr. Cong.* 9. *Augusti* 1594. monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc attentaverat.

Episcopus non debet auferre Monialibus jus, 118
quod habent eligendi Officiales; libertas enim tales Officiales eligendi non est ab eis auferenda, neque ad certas personas coarctanda, quoties electio fiat de personis, ætate, moribus, & experientia habilibus, ut declaravit *Sacr. Congregat. Episcop. in Surrentina* 31. *Januar. &*
12. *Maii* 1717. *& in Januen.* 12. *Junii* 1693. Ne- 119
que debet, & potest Episcopus tale jus auferre a Laicis, qui illud habent. *Sacr. Congr. Episcop. in Surrentina* 4. *Novemb.* 1698. in qua prætendente Archiepiscopo nominationem Deputatorum Monasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum Civitatis (ad quem jus nominandi spectabat) factam non admittere, eosque ad libitum removere, ac administrationem redituum ejus impedire, & prohibere, partibus auditis prodiit rescriptum: *Nominationem Deputatorum faciendam esse a novo Syndico Civitatis, & electis competere administrationem cum superintendentia Archiepiscopi ad formam Concilii
cap.* 8. *&* 9. *sess.* 22. Episcopus non debet, nec 120
potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus Ecclesiasticis, seu munere Diaconi, & Subdiaconi in Missis cantatis, non obstante exiguo numero Canonicorum, ut pluries declaravit *Sacr. Congreg. Concil.* apud Nicol. *Lucubrat. can. lib.* 1. *num.* 3. *&* 4. *& in Sarnen. servitii Ecclesiæ* 17. *Junii* 1690. *in Nullius S. Laurentii in campo* 27. *Januar.* 1691. *in Auximana* 26. *Novembr.* 1701. *&* 19. *Augusti* 1702. *& in Signina* 15. *Novembr.* 1703. Et de simplicibus Sacerdotibus, quod non valeant compelli ad interessendum, & assistendum functionibus Ecclesiasticis in Cathedrali, adest resolutio *Sacræ Congreg. Episcop. in una Castri Maris* 20. *Martii* 1692. *emanata partibus informantibus ad relationem clar. mem. Card. Petrucci*, nisi adsit contraria consuetudo. *Sacr. Congreg. Concil. in Trojana* 20. *Septembr.* 1704. *& in Bellicastrens.*
11. *Augusti* 1706. Episcopus non debet Cleri- 125
cis permittere ludum alearum, quia *cap.* 1. *dist.*

dist. 38. & *cap. penult. de vita*, & *honest. Cleric.* Canones ludum alearum Clericis prohibentes, fuerunt a Concilio Tridentino *sess.* 22. *c.* 1. *de reform.* expresse innovati, ibique abrogantur consuetudines contrariæ, & injungitur Episcopis, ut iis non obstantibus, Canones quo-
122 ad hoc observari faciant. Unde a fortiori non debet Episcopus ipse aleis ludere. Monacell. *tom.* 3. *titul.* 2. *formul.* 6. *num.* 16. & alii pas-
123 sim. Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares, & Moniales? Vide verb. *Regularis*, verb. *Monialis*.
124 Episcopus nequit prohibere Clericis, ne conveniant Laicos in causis profanis coram Judice Laico. *Sacr. Congr. Immun. in Tudertina* 20. *Decembr.* 1667. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 183. Vide apud Riccium *in Synops.* verb. *Prohibitio per tot.*

Supplementa ex Auctore.

125 Episcopi jurisdictioni, visitationi, & correctioni subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sacramenta administrantes in Ecclesiis Regularium, in iis, quæ ad dictam curam & administrationem pertinent. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata. Benedict. XIV. *tom.* 1. *Constit.* 109.
126 incipit. *Firmandis*, §. 2. Hinc fas est Episcopo in Pastorali visitatione talium Ecclesiarum, inspicere Altare illud, in quo Tabernaculum SS. Eucharistiæ tenetur; item Fontem Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum e quo Parochus jus habet annuntiandi verbum Dei, Sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad Sacramenta ministranda, Sepulcrum, Cœmeterium Parochiæ; Turrim etiam campanariam, si adsint campanæ ad Parochiam spectantes; ac demum sacra vasa, in quibus particulæ consecratæ asservantur, vel sacra olea Baptismi, & extremæ Unctionis; demum pilam aquæ benedictæ.
127 Episcopus cognoscere potest de vita, & moribus Parochi Regularis, iis exceptis, quæ pertinent ad observantiam Disciplinæ Regularis.
128 Idem *ibid.* §. 8. Delinquentem Parochum Regularem corrigere potest, in quo cumulativam jurisdictionem habet cum Superiore Regulari, & quidem cum præponderantia. Idem *ibid.*
129 §. 10. Et ipsum removere etiam potest absque consensu Superioris Regularis. Idem *ibid.* §. 20.
130 Episcopi consensus, & approbatio necessaria sunt, ut Regularis animarum Curam assu-
131 mere queat. Idem *ibid.* §. 11. Etiam in Ecclesiis ab ipsius jurisdictione, & visitatione exemptis, ratione residentiæ ordinariæ Superioris Generalis. Idem *ibid.* §. 16.

Episcopi Cardinales Episcopatuum suburbicariorum plenam, & privativam jurisdictionem 132
habent in prima instantia in suos subditos intra fines suarum Diœcesum. Idem Constitut. 115. incip. *Romanæ Curiæ* §. 20.

Episcoporum Latinorum jurisdictio ordinaria 133
in Græcos, & Albanenses in Diœcesibus suis commorantes asseritur. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 9. Episcopi Græci Lati- 134
nos ordinare nequeunt, sub pœna suspensionis. Idem *ibid.* §. 7. Episcoporum Græcorum-Mel- 135
chitarum jurisdictio asseritur adversus attentata Prælatorum Maronitarum. Idem Constitut. 87. incip. *Demandatam* §. 12. Episcopi Regnorum 136
Madurensis, Mayssurensis, & Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 17.

Episcopus non potest in totum jus Episco- 137
pale dimittere, & propria auctoritate Ecclesiam, aut Monasterium a sua jurisdictione ordinaria immunem efficere, sed opus est privilegio Apostolico. Idem tom. 2. Constitut. 40. incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

Episcopi Diœcesani consensus a Romanis Pon- 138
tificibus exquiri consuevit ad concedendam Monasteriis plenam exemptionem ab eorum ordinaria jurisdictione. Idem *ibid.*

Episcopi jurisdictionem habent in Civilibus 139
in omnes Regulares. Idem tom. 2. Constitut. 7. incip. *Pontificia*. Item in Regulares extra 140
Claustra degentes omnimodam jurisdictionem habent tamquam Sedis Apostolicæ delegati. Idem *ibid.* Episcopi in Regulares animarum 141
curam exercentes in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus, & in eorum Ecclesias, in his, quæ ad hujusmodi curam pertinent, legitimam jurisdictionem habent ad formam Concilii Tridentini, & Constitutionum Apostolicarum. Idem Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum*.

Episcopi in his, quæ pertinet ad Missarum 142
celebrationem, procedere possunt contra quoscunque etiam exemptos, tamquam delegati Sedis Apostolicæ. Idem Constitut. 17. incip. *Accepimus*. Episcopus concedere nequit licentiam 143
iterandi Sacrificium sine gravi necessitate. Idem Constit. 3. incip. *Declarasti Nobis*.

Ad Episcopum spectat licentiam concedere, 144
ut Sanctissimum Sacramentum publice exponatur. Idem Constitut. 5. incipien. *Accepimus in Civitate*.

Epi-

145 Episcopus tenetur sequi judicium Patroni Ecclesiastici in electione dignioris inter approbatos ab Examinatoribus, si nemo adversus Patroni judicium reclamet. Idem Constit. 4.
146 incip. *Redditæ Nobis*. Contra vero, si inter approbatos ab Examinatoribus sit qui reclamet a prælectione Patroni. Idem *ibid.*
147 Episcopus denegare nequit Clerico, atque etiam Canonico, & Parocho, licentiam ingrediendi Religionem. Idem Constitut. 25. in-
148 cip. *Ex quo*. Episcopus juxta Innocentii IV. sententiam revocare potest Sæcularem Clericum a claustris Religiosis, quando Ecclesia ex
149 illius digressu gravius lædatur. Idem *ibid.* Episcopus quomodo providere debeat animarum Curæ, & quo ad Beneficia Choralia, dum Parochus, seu Canonicus Religionem ingressus, nondum professionem emisit, assignatur
150 ab eodem Pontifice, *ibid.* nempe quod pro eo tempore, quo ad Beneficia curata, debeat idipsum agere, quod alias præstare consuevit, quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat. Et quo ad Beneficia Choralia, relictis Tironi Religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius Beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut jura præscribunt, juxta opinionem in praxi receptam. Vide *tom. 5. verb. Novitius n. 24. ad* 27. ubi expresse de his.
151 Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui pro residentibus habeantur; *c. de cætero 5. & c. Ad audientiam*
152 15. *de Clericis non residentib.* Et istos Canonicos pro suo servitio potest assumere sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata. Sic declaravit *Sacra Congreg. Concil. in Colonien. 9. Septemb.*
153 1628. *& in Cajetana* 1. *Septembr.* 1663. Item potest assumere duos Beneficiatos, seu Mansionarios, sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata suæ Diœcesis, ita tamen ut ultra duos ex omnibus ipsis non adsumat. *Sacr. Congr. Concil.*
154 *in Avenion.* 7. *Januar.* 1640. Non potest autem ipsos assumere, si habeant Curam animarum; *ead. Sac. Cong. in una Montis-flasconis* 26.
155 *Aprilis* 1659. vel sint Canonici Coadjutores; *ead. Sac. Congr.* 15. *Januar.* 1684.
156 Dicti autem Canonici, seu Beneficiati ab Episcopo ad suum servitium assumpti, si absint a Choro, lucrantur quidem fructus suarum præbendarum; sed non quotidianas distributio-
157 nes. Et si redditus omnis ipsis distributionibus constet, duas tantum ex illarum tribus partibus lucrantur. Sic expresse *ead. Sac. Con-*
158 *greg. in Sorana* 22. *April.* 1679. Uti idem dicendum venit de Canonicis comitantibus suum Episcopum in Visitatione Diœcesis, quamvis si ipsum comitentur in Visitatione Sacrorum Liminum, vel ad ipsa visitanda deputentur, omnes distributiones lucrentur, ut pluries resolvit *ead. S. Congr.* & signanter *in Brixien.* 18. *Septemb.* 1626. *in Sulmonen.* 5. *Decembris* 1626. *in Regien.* 18. *Decemb.* 1627. *& in Pennen.* 1. *Octobr.* 1672. apud Card. Lambertin. *volum.* 5. *in Regulis circa servitium Chori*. Vide *verb. Distributiones quotidianæ artic.* 1. *a num.* 40.

Episcopus duarum Ecclesiarum unitarum in 159
die Cœnæ Domini non potest in utraque Missam celebrare, sed debet uno anno dicta die celebrare in una, & inibi Chrisma conficere; & alio anno in alia idipsum facere, & ab una ad aliam Chrisma consecratum transmittere; Idem Constit. 3. incip. *Declarasti*.

Albaniæ Episcopis facultas conceditur con- 160
cordandi, transigendi, atque etiam relinquendi bona Ecclesiastica Albanis, licet injustis detentoribus, ad præcavenda deteriora incommoda; Benedictus XIV. tom. 4. Constitut. 33. incip. *Cum Encyclicas*, in qua præfatis Albanis Episcopis traditur methodus, qua satagant, ut a Catholicis illius regionis sua Ecclesiis bona restituantur, vel aliquo modo super illis transigatur, & si neutrum queat obtineri, facultas fit Episcopis derelinquendi fundos, fructusque possessoribus, eosdemque absolvendi a censuris. Videatur hac de re in tom. 3. ejusdem Bullarii Constitutio 57. incipien. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pontifex multa tradit merito consulenda, de bonis Ecclesiarum, quæ semel ab infidelibus occupata, deinde in Christianorum potestatem evenerunt.

Veronensis Episcopi, ordinaria privativa 161
auctoritate in Civitatem, universamque Diœcesim Veronensem redintegrata, definitur jurisdictio, qua idem Episcopus in Capitulum, subjectasque tum ipsi, tum Monasterio S. Mariæ in Organis Veronen. Parochiales, ac simplices Ecclesias, & in personas earum servitio addictas, utatur; Benedictus XIV. tom. 4. Constitut. 59. incip. *Regis pacifici*, in qua, narrata Aquilejensis Patriarchatus totali extinctione, & in ejus locum duorum Archiepiscopatuum *Utinensis* nempe, ac *Goritiensis*, erectione cum suis respective Diœcesibus, & suffraganeis ipsis ab eo assignatis jam in Constitut. incip. *Injuncta Nobis*, multa per 45. paragraphos statuit, merito ibi videnda & observanda; In ipsa inter alias, §. 14. confirmat privilegium jam ab ipso concessum Canonicis Cathe-

thedralis Veronensis in Constitut. incip. *Præclara decora*, libere utendi palmula seu Buggia, tam in solemni quam in privata Missarum celebratione in Cathedrali, & extra eam.

162 Quoad facultatem Episcoporum suspendendi Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum crimen in foro externo non probatum, confert hic addere, quæ affert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana*, *lib.* 12. *cap.* 8. *a num.* 3. *ad* 5. inclusive. Ibi ut sequitur. Concilium Tridentinum, *sess.* 14. *cap.* 5. *de Reform.* decrevit: *Ei*, *cui ascensus ad Sacros Ordines a suo Prælato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores Ordines, gradus, & dignitates, sive honores, restitutio suffragetur*. Ex quibus verbis colligitur posse Episcopum ob occultum crimen, etiam extrajudicialiter cognitum, non solum Clericis prohibere ascensum ad superiores Ordines, sed etiam a susceptis jam Ordinis ministerio eosdem interdicere. Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter*, constans nihilominus, & perpetua Sacræ Congregationis Concilii sententia fuit, ob continuationem sermonis, censeri repetita, eaque utrumque casum complecti; Ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata, *An verba illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeantur repetita in secunda parte, adeout inde colligi valeat, Prælatum nedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab Ordinibus jam susceptis? Sacra Congregatio die* 24. *Novembris* 1657. *re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab antiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries datis, ac proinde affirmative respondit*, *lib.* 21. *Decretor. pag.* 134. & cohærenter ad hanc responsionem eadem Sacr. Congreg. die 16. Decembr. 1730. sustineri dixit, *suspensionem a Divinis ab Episcopo Capritano ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam, uti videre est in Thesaur. Resolut. tom.* 5. *pag.* 81. Idemque responsum dedit in causa *Oritana, seu Tarentina* 20. *Augusti* 1735. *ejusd. Thesaur. tom.* 7. *pag.* 115.

Adeo porro verum est, posse Episcopum 163 virtute prædicti Decreti, ex causa sibi nota, Clericum interdicere tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur *causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicæ, si suspensus ad eam recursum habuerit*; Quod totidem verbis a Sacra Congregatione responsum legimus Episcopo Vercellensi *die* 21. *Maii* 1643. *lib.* 17. *Decretor. pag.* 170. *& sequent.* Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandum causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem, sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, ead. Sacra Congreg. diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Remensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacræ Congregationis sententiam sciscitantem, die 20. Aprilis 1668. in hunc modum respondit: *Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suæ Ecclesiæ utilem, aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaravit, ab hujusmodi judicio nullam dari appellationem, sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quæ, juxta ipsius Congregationis sententiam, per Gregorium XIII. felic. recordat. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemcumque ordinare, Metropolitano, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eumdem recusatum ordinare. Itaque si qui ex Diœcesanis Episcoporum Eminentiæ vestræ provincialium Sedem Apostolicam adiverint, juxta prænarratam formulam, eorum querimoniis consuletur, cui formulæ, ut unum in præsens addatur, censuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant. Lib.* 16. *Litterar. Visitationis Sacrorum Liminum, pag.* 401.

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo 164 ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere, ejusque obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere præsumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium senserint nonnulli Doctores, ita expresse definivit *Sacra Congr. Conc.*

in

in Sagonen. 21. Junii 1625. *lib.* 24. *Positionum pag.* 1. ubi hæc adnotantur. *Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap.* 1. *sess.* 14. *ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio Curæ: sed ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto, celebravit, & Curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, itaut Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium Curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Concil. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, & Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.*

165 * Episcopi, quibus usque modo concessa est facultas impertiendi benedictionem cum Indulgentia plenaria fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios plos Sacerdotes, quotquot judicaverint opportunos, ut ipsis Episcopis impeditis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus, & singulis Episcopis, qui litteras ea de re petierint; quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, & activa jurisdictione in Clerum & populum. Ita sancit Benedictus XIV. Constit. incip. *Pia Mater* edita an. 1747. nonis Aprilis, in qua etiam ritum hujus benedictionis præbet.

166 Episcopus in sua Synodo non potest quidem definire quæstiones de Fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in *cap. Vestra* deducitur; *De Synod. Diœcesf. lib.* 6. *c.* 4. §. 7.

167 Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter Doctores controversam definire: sed praxim prohibere, uti e. gr. non licet illis pronunciare, utrum jejunii essentia in abstinentia a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV. jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. *De Synod. Diœcesf. lib.* 7. *c.* 3. §. 1.

168 Episcopo ex epicheja fas est aliquando in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa jus commune relaxare, ut decisum a Sacr. Congreg. Concilii refertur *ibid. lib.* 7. *cap.* 17. §. 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. *ibid.* §. 2.

Ad Diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero, etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis; Ita ex DD. *ibid. lib.* 13. *c.* 15. §. 2. *nov. edit.* 169

Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum Diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur; *ibid.* 170

Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod præstare ipse potest, etiamsi prohibitus fuisset a Testatore; ut ex *cap. sua nobis, de Testam.* 171

Quod si Testator executorem reliquerit sui legati, & ei in casu quod segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam ejus exequendi in se suscipere debet; quod valer etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trident. *sess.* 22. *de ref. c.* 8. valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus habentibus territorium separatum, & jurisdictionem quasi Episcopalem; *De Synodo &c. lib.* 13. *c. ult.* §. 1. & 2. *nov. edit.* valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit S. Congregatio, *ibid.* §. 2. 172

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, & Missarum onera, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat, *ibid.* §. 3. 173

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Plura profecto hic habet *Auctor*. Sed, & dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent

possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum hæc tantummodo asserimus.

174 Episcopus sane post electionem ante possessionem de jure Canonico antiquo poterat ea omnia exercere, quæ pertinent ad jurisdictio-
175 nem, & signanter conferre Beneficia. Idque quia in ipso momento factæ electionis consumabatur vacatio Ecclesiæ, ut sequendo originalem theoricam Glossæ *in cap. 15. verbo de talibus de Election.* firmant Germon *de Indult. Cardinal. §. Nec non quatumcumque n.3. & duob. sequent.* Matta *de Caus. Consistorialib. sect. 2. n.39.*

176 Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac abutebantur potestate; Refert abusus hosce Ruta *in Corduben. Beneficiorum 3. Decembris 1696. cor. bon. mem. Ursine.* Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII. *in Extravagant.*
177 *Injunctæ de Election.* hanc ipsis ademerit potestatem, & ita quidem ut deinde Episcopi non nisi apprehensa possessione eam exercere potuerint, possintque etiamnum.

178 Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere numeratam. Hæc enim immutatio nun nisi S. Sedi competit, ut firmant Piton. *Discept. Eccles. 17. num. 45.* Ruta *in Colonien. nominationum ad Canonissatus 1. Julii 1729. §. Absque eo quod, coram bon. mem. Ratto* inter impressas *dec. 264. n. 8.*

179 Episcopi Germaniæ anno 1630. a Sacra Congregatione de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi in conservationem, tum augumentum Catholicæ Religionis Bona ab Hæreticis recuperata, vel recuperanda. Sed dispositio hæc sine Apostolico beneplacito perfici nequit.

180 Episcopus, cui potestas est mutandi Canonicos de una ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc facere absque ipsorum consensu, causæque expressione; *Rota in Giennen. Jurismutandi 28. Junii 1702. §. Et sane coram bon. mem. Pio.*

ARTICULUS VII.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt Episcopum Regularem, Titularem, & Suffraganeum.

1 EPiscopus Regularis a die suæ confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suæ Regulæ, scilicet a jejuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, & reliquis observationibus præscriptis in Regula; Donatus *prax. Regular. tom. 1. part. 2. tract. 8. q. 51. n. 6.* Portell. verb. *Episcopus n. 13.* Thomas del Bene *de inquisit. part. 2. dub. 236. sect. 67.* Felix Potestas *tom. 1. part. 2. n. 1865.* Peyrin. Rodriq. Busemb. & alii passim, & habetur *ex cap. Statutum 1. caus. 18. q. 1.* ibi: *Statutum est, & rationabiliter secundum Sanctos Patres a Synodo confirmatum, ut Monachus, quem electio canonica a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Episcopum fecit, velut legitimus heres paternam sibi hereditatem, postea jure vindicandi potestatem habeat.* Non absolvitur tamen a Votis 2
essentialibus, quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quo ad aliquos effectus Paupertatis, & Obedientiæ juxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Prælati Regularis, tenetur tamen ad obedientiam Papæ, unde non dispensatur ejus obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur ejus Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias; Hinc S. Bonaventura *in 4. sentent. dist. 38. §. ad illud n. 47.* sic præcise ait: *Est enim divitiarum non Dominus, sed Dispensator &c. Similiter in voto Obedientiæ non est dispensatus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius suo Superiori, debet Papæ.* Episcopi Regulares illarum Religionum, 3
quæ ultra tria Vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est Votum vitæ Quadragesimalis apud Minimus, tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur; Unde Peyrin. *tom. 3. privileg. cap. 14. nu. 3.* refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V. Gregorius XV. & Urbanus VIII. dispensaverunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; & signanter Urbanus VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Capruleusi, eum interrugavit: *An factus Episcopus teneretur ad Votum vitæ Quadragesimalis?* & cum respondisset *non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris*, & parum defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare. (*a*)

Nota Romani Theologi.

(*a*) Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, nedum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliqua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respecti-

4 Episcopus Regularis tenetur Habitum suæ Religionis deferre; *c. Clerici officia* 15. *de vita, & honest. Clericor.* ibi: *Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet fer-*
5 *re habitum Monachalem.* Retento tamen colore Habitus suæ Religionis potest se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura; Donatus *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 6. *q.* 12. *n.* 8. *in Rituali Romano reformato sub Clemente VIII.* & sic modo servatur in praxi.
6 Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici sæculares in Episcopos creati; Leo X. Constit. 34. incip. *Dudum*. Vide verb. *Habitus n.* 26. ubi ad id affertur novissima Con-
7 stitutio Benedicti XIII. merito observanda. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ Diœcesis, & non juxta ritum suæ Religionis; *Sacr. Congreg. Rit.* 11. *Junii*
8 1605. Episcopo tamen ex Ordine S. Francisci Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis S. Francisci, & celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Capella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, & Officium pariter recitet cum Breviario Romano; *Sacr. Rit. Congr. in Majo-*
9 *ricen.* 6. *Decembris* 1631. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare Beatis prædictis erigere; *Sac. Rit. Congreg.* 17. *April.* 1660.
10 Episcopus Regularis recuperat jus Successionis ad hereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione; *Sac. Cong.*
11 *Concil. in Neapolitana* 3. *Decemb.* 1639. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit Filius, sed propriæ Mensæ, seu Ecclesiæ quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum; *ead. Sacr. Congr. Conc. in d. Neapolitana*. Episcopus Regularis 12
post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quæsita; *Sac. Cong. Concil.* 11. *Januar.* 1631. *& ead. Sac. Congr. in d. Neapolitana*, in qua cum quæreretur:

I. An Regularis professus incapax bonorum ad Episcopatum assumptus recuperet Jus succedendi quoad hereditatem post assumptum Episcopatum sibi delatam?

II. An eidem obstet cessio, & renunciatio hujusmodi hereditatis facta ad favorem fratris; ad præscriptum Sacri Concil. Trid. c. 16. *sess.* 25. *de Regularibus sub d. die* 3. *Decembr.* 1639. *resolutio prodiit.*

Ad I. Recuperare jus succedendi ad hæreditates post adeptum Episcopatum ad utilitatem suæ Ecclesiæ sibi delatas quoad proprietatem, & ad proprium commodum quoad usumfructum.

Ad II. Eidem non obstare supradictam cessionem, & renunciationem, quoad hereditates, quæ non sint alteri ante adeptum Episcopatum acquisitæ.

Frater Minor factus Episcopus auctoritate 13
Papæ recuperat Jus succedendi ab intestato, & ex testamento; Rota *in Urgellen. Hereditatis* 24. *Maii* 1619. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *decis.* 115. *num.* 22. Bartol. *in tract. Minor. lib.* 4. *dist.* 3. *cap.* 3. *cum aliis allegatis*, quæ quidem conclusio vera est, sed secundum terminos *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. ut sibi usumfructum, & Ecclesiæ proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conservetur; Archidiac. *in d. cap. Statutum num.* 2. Natt. *consil.* 180. *n.* 5. Feder. de Senis *consil.* 20. *n.* 7. & Rota *loc. cit. num.* 23. *&* 24. Episcopo Ordinis Fra- 14
trum Reformatorum S. Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suæ personæ acqui-

spectivam regulam inductas, puta ad jejunium aliquibus determinatis diebus &c. modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; Ita siquidem decrevisse constat Benedictus XIII. in Constit. *Custodes* 7. Martii 1725. cujus hæc sunt verba: *Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum, quam ad Cardinalatum evectis præcipitur, in virtute S. obedientiæ, sub pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Papæ reservata, ut singulis suæ Regulæ obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus officium minime impediant, perpetuo subsint.* Hinc etenim liquet, prædictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quæ in regula, quam professi fuerant, exprimuntur, quæque non pugnant cum onere, & dignitate Episcopali. Idque respectu Franciscanorum præsertim tenendum est tamquam certum, cum eorum Regulæ præcepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promoventur.

acquisitis in quoscunque usus pios convertendis, & etiam ad favorem Consanguineorum, & Affinium, si Sanctissimo placuerit, prout concessit, & facultatem indulsit 12. *Aprilis* 1703. *Cong. particularis in Ajacen. dispensationis* apud Card. Petram *tom. 3. Commentar. in Constit.* 11. *Clement. IV. sub num.* 44. Episco-
15 pus Regularis, si sit negligens in exigendo bona hereditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria ex dispositione *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. & pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de præjudicio Ecclesiæ, & Episcopatus; Rota *cit. tom.* 4. *part.*
16 2. *recent. decis.* 115. *num.* 9. & 10. Episcopus Regularis adeundo hereditatem sibi delatam potest sibi præjudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quæ fuit acquisita Ecclesiæ; Rota *loc. cit. n.* 18.

17 Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, & habuit; *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. & plures statuerunt Summi Pontifices, & signanter Alexander IV. pro Minoribus 5. *Decembris* 1255. Constitut. incipient. *Ex parte vestra*, ubi præcipit, quod Fratres Minores Ordinis S. Francisci ad Episcopalem, & alias Superiores Dignitates promoti, Libros, & alia sua bona, quæ ipsos promotionis suæ tempore habere contigerit, Generali ejusdem Ordini Ministro, vel Provincialibus Ministris, submota quacunque dilatione, resignent, nisi forsan dicti Ordinis Superiores eis ipsorum librorum usus ad tempus concesserint de gratia speciali. Similem resignationem a Patribus Ordinis S. Dominici faciendam statuit idem Pontifex *eod. anno* 1255. 11. *Maii*, *in libro privilegior. Ord. pag.* 33. & sic etiam Clem. IV. 9. *Junii* 1628. Constit. incipient. *Providentia*, ubi universis Fratribus Ordinis Prædicatorum S. Dominici ad Archiepiscopatus, Episcopatus, & Prælaturas assumendis inhibetur, ne consecrationis munus quoquo modo recipiant, antequam libros, & bona Ordinem memoratum contingentia, quæ apud eos tempore suæ promotionis habere contigerit, Prioribus, & Conventibus, de quibus assumpti fuerunt, cum integritate resignent, nisi forsan iidem Priores de consensu ipsorum Conventuum usum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipso ab exequutione Pontificalis Ministerii noverint se suspensos. Inter hujusmodi autem libros non intelliguntur comprehensi Quaternuli, & illæ Chartulæ, vel membranæ, in quibus dicti Fratres sibi certa notabilia cum aliquibus privatis sermonibus collegerunt; & novissime Benedictus XIII. Constit. incip. *Postulat humilitati nostræ* §. 5. expresse interdixit Regularibus omnibus ad quascunque dignitates Ecclesiasticas promotis, ne secum extra Cœnobia ulla bona asportare audeant. Et insuper ibid. §. 6. ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque. Episcopus Regularis non subjicitur 18
Bullæ de largitione munerum, quia ibi prohibentur illæ largitiones quæ fiunt de bonis pertinentibus ad Religiosorum Monasteria. Largitiones autem Episcopi Religiosi non fiunt de bonis Monasterii, sed de redditibus, quorum liberam habet administrationem, & usumfructum, perinde ac si esset Episcopus sæcularis; Rota *Tom.* 4. *part.* 2. *recent. decis.* 115. *n.* 3. Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 15. *q.* 6. *n.* 9. & alii passim. Episcopus Regularis, 19
si ad suam Religionem redierit, Dignitates, & Officia illius obtinere prohibetur. Paul. IV. Constitut. incip. *In Sacra*. Episcopus Regula- 20
ris, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius, quia retinet eminentiam Episcopalem. Sic quidem Imola *in Clement.* 1. *n.* 2. *de electíon.* Federic. de Senis *consil.* 38. *n.* 2. Peyrin. *in formular. Regul. litt. G. cap.* 6. *nu.* 7. Layman. *in Theol. moral. lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 1. *de statu Relig. num.* 9. & cum multis aliis Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 4. *n.* 18. * At nunc attendenda est Constitutio Benedicti XIII. incip. *Custodes*, vi cujus Episcopi Regulares, si se abdicaverint Episcopatu tenentur claustra suæ Religionis repetere, nisi tamen aliter concessum illis sit a Summo Pontifice (*a*).

Episcopi Titulares antiquitus non creaban- 21
tur,

Romani Theologi Nota.

(*a*) Falsum est Regularem Episcopum, si contingat, ut vel Episcopatum resignet, vel aliquam ob culpam Episcopatu privetur, ad propria claustra redire non teneri, Nam in laudata Benedicti XIII. Constitutione Episcopis Regularibus præcipitur, ut „ dimisso Episcopatu,

tur, ſed tantum qui a propriis Eccleſiis ob ho-
ſtilitatem ejecti eraot, in aliis Eccleſiis va-
cantibus Cardinales conſtituebantor, donec ad
proprias Eccleſias reverti permittereotur, *in c.
Paſtoralis 7. quæſt.* 1. Fagnan. *lib. 5. Decret. in
c. Epiſcopalia 1. de Privilegiis, & exceſſibus*
22 *Privilegiator. num. 39.* Modo tamen non jam,
qui expulſi ſunt, dantur Epiſcopi Eccleſiis va-
cantibos, ſed creantur denno Epiſcopi Tirula-
res illarum Eccleſiarum, tum ob alias cao-
ſas, tum ad hoc ur ſoffrageotur aliis Epiſco-
23 pis. Fagnan. *loc. cit. num.* 41. Horum Epi-
ſcoporum Titularium, qni creantur Epiſcopi
alicujus Eccleſiæ in partibus infideliom ſitæ,
quæ neque populum Chriſtiannm, neque Cle-
rum habet, nulla origo reperitur ante decre-
tum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. *ſeſſ. 9.
de Cardinalibus*; ubi permiſit creari Epiſcopos
Titulares, quibus pro ſuffraganeis poſſeot uti
Cardinales Epiſcopi in ſois Eccleſiis, ſicuti
modo utuntur ipſis etiam varii alii Epiſcopi
noo Cardinales, & ideo etiam hodie Summus
Pontifex cum creat hujuſmodi Epiſcopos Ti-
turales, utitur ſimilibus verbis: *Et ſuffragen-
tur talibus donec &c.* Fagnan. *loc. cit. num.* 41.
24 *&* 44. Epiſcopi Titulares ſunt veri Epiſcopi
Characterem habentes Epiſcopalem; *c. Paſto-
ralis 7. queſt.* 1. *&* ibi Archidiac. *ſub num.* 4.
& Præpoſitus in 1. *notabil.* & alii communi-
25 ter. Pontificalia tamen exercere non poteſt
Epiſcopus Tirolaris, oiſi in illa Diœceſi, cui
datus eſt ſuffraganeus, ut ſtatuit S. Pius V.
in decreto ſuo Conſiſtoriali, teſte Fagnan. *loc.*
26 *cit. num.* 50. Neqoe in locis exemptis, niſi de
liceotia Epiſcopi loci, intra cujus fines locus
hujuſmodi exemptus fuerit conſtitutos; Con-
cil. Trident. *ſeſſ. 14. c. 4. de reformat.* & ſic
expreſſe deciſum fuiſſe a Sac. Congreg. Con-
cil. refert Aldan. *in compendio Canon. reſolut.
lib.* 1. *titul.* 4. *num.* 3.
27 Neque poteſt Epiſcopus Titularis in Eccle-
ſia ſua juriſdictionali, velnti ſi eſſet Præpoſi-
tus, Chriſma conferre, nec alia Pontificalia
exercere, niſi de expreſſa licentia Epiſcopi,
intra cujus Diœceſis fines Præpoſitura exiſtit,
ut deciſum foiſſe refert Aldao. *in compendio*
28 *Canon. reſolut. lib.* 1. *tit.* 8. *nu.* 10. Neque po-
teſt Epiſcopus Titularis familiarem ſuum et-
iam triennalem ordinare abſque ſui proprii Præ-
lati expreſſo conſenſo; ſic expreſſe *Con. Trid.
cit. ſeſſ.* 14. *c.* 2. *de reformat.* Immo ordioati ab 29
Epiſcopo Titulari ſioe conſenſu proprii Epi-
ſcopi, ipſo jure ſuſpenſi ſunt, donec ſuo Præ-
lato viſum fuerit. Sic expreſſe Trident. *loc.* 30
cit. Et ipſe Epiſcopus Tirularis Ordioes con-
ferrens, ſeu Pontificalia exercens ſine licentia
Ordinarii Diœceſani eſt ſoſpenſus per annum
ab uſu Pontificalium, textu expreſſo in Tri-
dent. *loc. cit.* Epiſcopus Titnlaris non eſt crean- 31
dus, niſi vere urgeat neceſſitas. Clementin.
In pleriſque c. 5. de elect. & Gloſſa *ibid. verb.
Vagationis*, ubi inhærendo d. Decretali invehi- 32
tor in eos, qui anhelant ad Vicarias Epiſco-
porom, & Eccleſias Titulares; Et ibidem in
verb. *Religioſos* dicit, hunc abuſum maxime
vigere in Religioſis, qui ad hoc laborant in-
terdum etiam importune, & per corruptelas,
ut canere poſſiot cum Pſalmiſta, *Laqueus con-
tritus eſt, & nos liberati ſumus, Pſalm.* 123.
& ſic cum Gloſſa Fagn. *loc. cit. num.* 47. Ur-
ſaya *in Miſcellaneo ſacro, & profan. p. 2. verb.
Epiſcopus n.* 37.
Epiſcopus Titularis Canonicatum obtinens 33
in Eccleſia Cathedrali poteſt, & debet in ea
uti habitu ordinario, quo otuntur Epiſcopi in
Romana Curia, ideſt Rochetto ſupra ſubta-
nam, & Mantelletto violacei coloris. *Sac.
Cong. Rit. in Compoſtellana* 11. *Julii* 1617. Et 34
debet præcedere omnibus aliis Canonicis, &
Dignitatibus, tam quo ad ſtallum, quam quo
ad functiooes cantandi Miſſas, & omnia alia.
Sac. Congr. Rit. in Raguſina 22. *Junii* 1594.
in d. Compoſtellana 11. *Julii* 1617. *& in Cala-
guritana* 13. *Novembris* 1621. Epiſcopus Titu- 35
laris, qui eſt Canonicus, ſubeſt Viſitationi Or-
dinarii adinſtar aliorum Caoonicorum, & te-
netur ad obſervantiam Legis Diœceſanæ, ali-
ter ſubjicitur pœnæ, etiam Excommunicatio-
nis, in ea contentæ. *Sacr. Congr. Epiſcop.* 24.
Julii 1632. apud Card. Petram *tom. 1. com-
ment. in Conſtit. 2. Leonis IX. ſect. 5. num.* 94.
Familiares etiam Epiſcopi Titnlaris gaudere 36
debent privilegio Fori, ita tamen ut conve-
niri debeant, & ſint punieodi ad Ordinario
loci, obi degunt, non ab Epiſcopo, ſeu Ar-
chiepiſcopo Titulari. *Sac. Cong. Immun.* 17.
Januar. 1628. Beneficia, & Penſiones non va- 37
cant io eo, qui ad Titnlarem Epiſcopatum aſ-
ſumi-

„ tu, ſeu quacumque alia dignitate, ad quam evecti fuerint, vel perfuncto muoere ſibi ex-
„ tra clauſtra commiſſo, ad eadem clauſtra redire teneantur, ſub pœna privationis oſus Pon-
„ tificalium; & ſi permanſerint in contumacia non redeuodi clauſtra poſt annum ſint eo
„ ipſo ſuſpenſi a divinis.

sumitur, cui etiam de novo conferri possunt præsertim simplicia. *Sac. Congr. Episcop. in Elboren. 22. Decemb.* 1640. apud Nicol. *in Lu-*

38 *cubrat. tom. 2. l. 3. tit. 5. num. 43.* Episcopus Titularis est de jure vocandus ad Concilia ge-

39 neralia. Vid. verb. *Concilium num. 29.* Episcopus Titularis administrator alterius Ecclesiæ, quas functiones in illa facere possit, & quomodo ei teneantur assistere Canonici Cathedralis? *Sac. Congr. Rit. in Sarsinaten. Function. Episcopalium 22. Augusti 1723. Ponente Cardinali Paulutio*, ubi fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

I. An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus Administrator Ecclesiæ Sarsinaten. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus illis præeminentiis, & prærogativis, quibus fruuntur, & gaudent omnes alii Episcopi in propriis Diœcesibus in casu &c.? & quatenus negative;

II. An dictus Episcopus, & Administrator amovibilis Ecclesiæ vacantis, dum cantat Missam, & Vesperas in Pontificalibus, possit sedere super Cathedra Episcopali elevata quatuor gradibus, parata cum Baldachino, ac Postergali, & uti Baculo Pastorali; vel sedere debeat super Faldistorio prope Altare sine Baculo?

III. An concedere possit Indulgentiam quadraginta dierum sine speciali facultate Apostolica?

IV. An ei, dum assistit Missæ solemni ab alio cantatæ, debeant Canonici facere Circulos ad Kyrie eleyson, Gloria in Excelsis, Credo, Sanctus, & Agnus Dei; Tuncque ubinam debeat sedere?

V. An fieri debeat anniversarium suæ consecrationis, cum Missa cantatur per Capitulum, & Clerum, ejusque nomen debeat in Canone memorari per Sacerdotes celebrantes?

VI. An, dum Administrator Missam cantat in Pontificalibus, debeat poni super Altare septimum candelabrum cum candela accensa?

VII. An, dum idem cantat Missam in Pontificalibus, debeant omnes Canonici Sacris paramentis indui, vel tres tantum fungentes Officiis Diaconi, Subdiaconi, & Presbyteri assistentis?

VIII. An dum vadit ad Cathedram, debeat sumere Cappam magnam in Ædibus superioribus Episcopatus, vel in ingressu Ecclesiæ, seu Presbyterii?

IX. An Canonici cum accessurum ad Cathedralem debeant omnes excipere in dictis Ædibus, vel soli tres, aut quatuor ad portam Ecclesiæ?

X. An diebus Festis fieri debeant publice Orationes pro novi Episcopi electione ad formam Concil. Trident. & Cæremonialis Episcoporum?

Supradicta die 22. Augusti 1722. responsum fuit. 40

Ad primum. Negative.

Ad secundum. Negative quo ad primam partem, Affirmative quoad secundam.

Ad tertium. Negative.

Ad quartum. Negative, & sedeat in primo Stallo Cleri.

Ad quintum. Negative.

Ad sextum. Negative.

Ad septimum. Negative quoad primam partem. Affirmative quoad secundam.

Ad octavum. Arbitrio Administratoris in casu &c.

Ad nonum, decere in casu, de quo agitur, ut omnes accedant.

Ad decimum. Affirmative.

Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali Asculana *die 20. Martii 1720.* in Sacra Congregatione Rituum per Card. Picum a Mirandula propositis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt, ut infra: 41

Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem, debeat illa deferri per dict. Subdiaconum Episcopo Titulari, antequam Canonici Assistentes in Throno illam recipiant ab Episcopo locali? Negative.

II. An canonicus Episcopus Titularis in Missis, & Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur discedere a Stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis præscriptis a Cæremoniali Episcoporum? Affirmative.

III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonicis, deferre Pluviale, vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelletta, & habitu violaceo? Affirmative, exercente Episcopo locali Pontificalia; & assistente Capitulo in paramentis Sacris.

IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? Posse, accedente consensu Episcopi.

V. An, & cujus qualitatis debeat esse Mitra gestan-

gestanda per d. Episcopum? Mitram debere esse lineam.

VI. An in casu concessionis usus Mitræ, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere, & amovere a capite; vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? Per seipsum in casu ut supra.

VII. An liceat Episcopo Titulari canenti Missas, & Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomada uti Faldistorio, & indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in scamno, prout practicatur cum reliquis Canonicis, & absque Pontificalibus indumentis? Ad mentem, & mens est, ut in Missis de Turno abstineat, & subroget alium; In solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi.

VII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? Jam provisum. Et quo ad thurificationem, Episcopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, & Canonicos Throno assistentes.

42 Episcopis Titularibus præcedunt Episcopi locorum etiamsi posteriores sint Consecratione. Frances *de Eccles. Cathedral. c.* 42. *num.* 20. & 21. Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano*

43 *part.* 2. *verb. Episcopus num.* 40. Episcopus, cui datus est Coadjutor, potest esse coadjutor alterius; *Sac. Congr. Consistor. in Constantiensi Coad-*

44 *jutoriæ* 16. *Septembris* 1722. Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, & Diœcesi, de expresso consensu, & licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem Sede vacante, & Capitulo contradicente. *Sac. Congreg. Concil. in Vilnen.* 22. *Februar.* 1631. Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest. *Sac. Cong. Concil. in Constantiensi* 4. *Februar.*

45 1645. Alia de Episcopo suffraganeo, Vid. verb. *Coadjutor a num.* 67. *ad num.* 103. ubi late de ipso.

Supplementa Auctoris.

46 Episcopi suffraganei, annua præstatione super mensa Episcopali ipsis constituta, provideri

47 debent de congrua sustentatione. Benedictus

48 XIV. Constitut. incip. *Cum a Nobis*. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines conferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Diœcesi de-

49 gunt. Idem *ibid.* Episcopus Titularis jurisdictionem exercere potest in subditos Ecclesiæ sibi assignatæ, si ad Christianam Religionem convertantur. Idem *ibid.*

Episcopi ex Ordinibus Monasticis, & mendicantibus assumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare debent; Benedictus XIV. Constitut. incip. *Biennium* §. 3. quæ extat in Supplemento tomi 3. sui Bullarii. 50

Id tamen non procedit quoad Canonicos Regulares, & Clericos Regulares. Idem *ibid.* Sed recte observatur a Fratribus Professis Militiæ Equestris S. Joannis Hierosolymitani. Idem *ibid.* 51

Quoad obligationem Episcoporum exemptorum, & Sanctæ Sedi immediate subjectorum, eis indictam a Concilio Tridentino *sess.* 23. *de reformat. cap.* 2. sibi eligendi Metropolitanum, ad cujus Synodum Provincialem accedere teneantur, & quæ ibi ordinata fuerint observare, & observari facere, Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *c.* 8. *num.* 13. *& seq.* hæc refert: " Tridentinæ sanctionis habita fuit „ ratio in Concilio Romano coacto anno 1725. „ Cumque eidem aliqui Episcopi interfuissent, „ qui a Metropolitani jurisdictione immunes, „ & Sanctæ Sedi immediate subjecti, Archiepiscopum sibi non delegerant, ad cujus Synodum Provincialem accederent, jussi sunt, „ Canonicis etiam pœnis indictis, electionem „ hujusmodi statim perficere; Idemque absentibus significatum fuit, ac insuper particularis instituta Congregatio, quæ Decretum hac „ de re conditum exequendum curaret. Hæc „ Congregatio habita fuit die 28. Maii ejusdem „ anni 1725. editaque ab ipsa sunt consultissima Decreta, quæ, cum a nullo adhuc, quem „ sciamus, Auctore impressa fuerint, optimum „ ducimus ea huic capiti inserere: 52

„ *Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii* „ *Tridentini sess.* 24. *c.* 2. *de electione Metropolitani per Episcopos, qui nulli Archiepiscopo* „ *subjiciuntur, ad effectum perducenda, concordibus, & uniformibus votis fuit relatum, ut* „ *sequitur.*

„ *Primo, Archiepiscopos, qui non habent* „ *Suffraganeos, non teneri eligere Metropolitanum* „ *ad effectum conveniendi in ejus Concilio Provinciali.*

„ *Secundo, sex Cardinales Episcopos urbium* „ *Romæ adjacentium, non teneri, ut supra.*

„ *Tertio, Episcopos omnes, qui sunt inter Provinciam Capuanam, & Pisanam, non teneri* „ *eligere Metropolitanum ad effectum. Eos nihilominus, qui, vel quorum Antecessores jam semel post Tridentinum elegerunt Metropolita-* „ *num,*

„ num, teneri stare electioni, prout etiam Episcopus, qui a Provincia Romana, inter dictas Capuanam, & Pisanam constituta, divulsi fuerint, & assignati Suffraganei Ecclesiarum in Metropolitanas electarum, eidem subesse.

„ Quarto, Episcopos vere immediate subjectos Apostolicæ Sedi, qui sunt extra præfatam Provinciam Romanam, ubicumque locorum existentes, omnino teneri eligere Metropolitanum, juxta Decretum Concilii Tridentini sess. 24. c. 2. de reformat. quatenus ipsi, vel eorum Antecessores jam non elegerint.

„ Quinto, Abbates, aliosque Prælatos inferiores nullius Diœcesis, habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum, & populum, cum Territorio separato, teneri eligere Metropolitanum, ut supra.

„ Sexto, Episcopos, Abbates, & Prælatos inferiores, qui debent, ut supra, eligere Metropolitanum, etsi non teneantur eligere viciniorem, debere tamen, juxta dictum Decretum Concilii Tridentini, vicinum eligere; quod est intelligendum de non nimis longe distante, habita ratione regionum.

53 Deinde *ibid. num.* 15. sic prosequitur: " Inter Episcopos, qui ut Metropolitanum sibi ad prædictum effectum eligerent, a Congregatione compulsi sunt, alter Papiensis fuit, Lucensis alter, sicuti legitur in Regiftris prædictæ Congregationis habitæ, ut dictum est, die 28. Maii 1725. Et hi quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metropolitani electionem declinarent, sed eorum contentiones, & studia in irritum cesserunt, rejectis eorum instantiis per eamdem Congregationem habitam die 11. Februarii 1726. Cum vero felicis recor. Benedictus PP. XIII. justis, gravibusque de causis Episcopatum Lucensem in Archiepiscopatum erexerit, nullo tamen ipsi adscripto Suffraganeo, ut patet ex ejus Constitutione incipient. *Inscrutabilis*, *novo Bullario tom.* 12. & cum Nos Papiensi Episcopatui unitum perpetuo voluerimus titulum Archiepiscopi Amasiæ in partibus Infidelium, sicuti videre est in nostra Constitutione, quæ incipit *Ad supremam*, *in nostro Bullario tom.* 1. *num.* 74. hinc uterque Præsul ab eligendi Metropolitani lege immunis evasit, juxta primum superius inserti Decreti caput. Ad Episcopos vero quod spectat, qui Capuanam, & Pisanam Provinciam interjacent, multo ante fuerat pronunciatum, non adigi eos Metropolitanum eligere, sicut videri potest *lib.* 4. *Decretorum Congregationis Conc. anni* 1558. *pag.* 53. *Sacr. &c. censuit*, *Decretum c.* 2. *de reformat. sess.* 24. *non habere locum in Episcopis*, *qui sunt in Provincia Romana*. De Provincia Romana inter Capuanam, & Pisanam loquitur Innocentius III. *in c. Sua nobis*, *de Officio Vicarii*. Nos de ipsa mentionem fecimus *in superiori lib.* 2. *c.* 2. *num.* 3. ubi etiam retionum momenta attulimus, ob quæ hujusmodi Provinciæ Episcopi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque alteri huic relationis capiti finem imponentes, censemus, facile ex dictis quemlibet Episcopum colligere posse, num ad eligendum Metropolitanum obstringatur, & quomodo de injuncti sibi oneris implemento docere debeat. „ Hactenus laudatus Pontifex *loc. cit.*

54 * Episcopi suffraganei etsi decorentur pallio, in Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin & vetantur illud ferre in præsentia Archiepiscopi. Bened. XIV. de *Synodo Diœc. lib.* 13. *c.* 5. §. 2. *nov. edit.*

55 Pallii honore non decorantur latini Patriarchæ Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *ibid.* §. 17.

Additiones ex aliena manu.

56 De Regulari ad Episcopatum promoto magistralis, & numquam satis pro merito, est Decisio Sacræ Rotæ *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3. *Aprilis* 1761. *cor. R. P. D. Frangipani*. In hac enim Decisione statuitur, quod ut primum Regularis ad Episcopatum promovetur, a jugo Regularis Observantiæ liberatur, liberamque acquirit facultatem donationem inter vivos faciendi ratione causæ piæ, & quidem etiamsi Episcopus sit mere titularis, & agatur de Episcopo mere electo, modo electus sit a Summo Pontifice. Vide & alia ad materiam facientia in hac Decisione.

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Duæ hic de Episcopo Titulari expendendæ sunt quæstiones. Prior est an Titularis Episcopus negligens consecrationem suscipere intra tempus a Concilio Tridentino *sess.* 23. *cap.* 2. *de reformat.* præfinitum incurrat pœnas ab eodem *Concilio* inflictas, videlicet restitutionis omnium fructuum, si negligentia fuerit per tres menses a die Confirmationis; & privationis Episcopatus si negligentia fuerit per alios tres menses & sic per sex menses a Confirmatione.

57 Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim cur *Conc. Tridentinum* ita obligavit Episcopos, fuit, ut occurreret spirituali damno quod, necessario subditis afferre debebat dilata ab Episcopo in longum tempus susceptio consecrationis; Van-Espen *Jur. Ecclesiastici univers. part.* 1. *titul.* 15. *cap.* 1. §. 14. Hallier *de Sacr. Ordination. part.* 3. *section.* 7. *cap.* 21. §. 2. *num.* 16.
58 Hæc autem Concilii Tridentini ratio locum sibi vindicare nequit quantum ad Episcopos Titulares, utpote qui subditos habent habitu tantum, non item actu. Non est igitur quod
59 Episcopus Titularis negligens Consecrationem teneri possit pœnis Concilii Tridentini, ut punctim firmat Hurtadus *variar. resolution. num.* 2. *tract. ultim. resolut.* 12. §. 4. *num.* 720.
60 Accedit quod juxta Concilium Tridentinum ut locum habeat pœna privationis Episcopatus, debet præcedere pœna restitutionis omnium
61 fructuum. At quomodo quantum ad Episcopos Titulares præcedere potest pœna hæc restitutionis omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt possessionem suarum Ecclesiarum, utpote ab Infidelibus occupaturam? Hinc igitur magis atque magis confirmatum remanet quod intelligere nequit Concilium Tridentinum *de Episcopis Titularibus*, eo ipso quod circa ipsos servari nequit ordo ille pœnarum ab ipso Concilio Tridentino stabilitus, & religiosissime propterea servandus. Optime Rota *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3. *Aprilis* 1761. §. 14. *cor. bon. mem. Frangipane*.

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus Titularis, possit a Capitulo suæ Ecclesiæ Cathedralis eligi in Episcopum absque
62 Brevi eligibilitatis? Notum jam est quod Episcopus unius Ecclesiæ non possit in Episcopum alterius Ecclesiæ eligi, sed postulari debeat *cap. ultim. de Postulat. Prælator.*; idque ex matrimonio spirituali, quod Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.
63 Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis Brevi eo quod regula de spirituali matrimonio cessat quantum ad Episcopum Titularem, quippe qui vere & proprie Ecclesiam haud
64 habet. At contrarium, & quidem jure meritoque resolvit Christianus Thomasius *in Respons. Jur. impress. post Programmata* §. 5. *& plur. sequent.* ea ductus ratione, quod Episcopum Titularem inter & Ecclesiam est spirituale matrimonium, adeoque carens ipse Brevi eligibilitatis nequeat ex matrimonio hoc spirituali eligi in Episcopum alterius Ecclesiæ.

E R E M I T A.

S U M M A R I U M.

Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo liberius, & commodius serviat. 1
Communis. Eremus enim est nomen Græcum, 2
quod latine idem significat ac *Desertum*, sive *locus solitarius*, & omni habitatore destitutus;
Unde Eremita juxta nomenclaturam est Eremi 3
cultor, sive Eremicola, & aliquando dicitur Monachus Græce, latine solus; *c. Si cupis* 15. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Si cupis esse quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis in Urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* ubi Gloss. in verb. *solorum* subnectit, idest *solitariorum*. Eremitarum secundum 4
D. Hieronymum *Epist.* 22. ad Eustochium tria sunt genera, ibi: *Primum Cœnobitæ, quos illi Sauses gentili lingua vocant, nos in Communi viventes possumus appellare: Secundum Anachoretæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur; Tertium genus est, quod Romoth dicunt, deterrimum atque neglectum*; hæc ille. Unde 5
alii dicebantur *Cœnobitæ*, scilicet in communi viventes, alii *Anachoritæ*, scilicet soli habitantes, & alii *Romothitæ*, scilicet in communi, sed deterrime, laxe, & improbe viventes.

Sanctus Benedictus *c.* 1. *Regulæ*, *& c.* 15. 6
quatuor enumerat genera Eremitarum, Cœnobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas, & Gyrovagos. S. Augustinus vero *lib. de moribus Eccles.* dicit quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, & Cœnobitas, & non alias species, cum quo videntur concordare Eminentiss.

tiss. Bellarminus *tom.* 2. *de Monach. lib.* 2. *c.* 3.
Sapientiss. Suarez *tom.* 4. *lib.* 1. *de varietat. Re-*
ligion. in genere c. 2. existimantes alias divisio-
nes verbales falsas, aut futiles, cum aliqua
membra prædictorum se se mutuo includant,
ut inter se minime differant. Nam Eremitæ,
& Anachoritæ sola voce differunt. Remo-
bothitæ, & Sarabaitæ, & Gyrovagi, Cœnobitæ
sunt; sed deterrime vivere in Monasterio cum
proprio, & sine obedientia, non facit diver-
sum genus condistinctum ab aliis, sed est cor-
ruptio vitæ Eremiticæ; & quod quidam se con-
ferant in Eremum, non ut sanctius, sed libe-
rius vivant, non est genus diversum, sed re-
laxatio vitæ Monasticæ, ut observat Eruditiss.
P. Donatus *prax. Regul. t.* 4. *tract.* 14. *num.* 6.
7 Fagnanus tandem *lib.* 2. *decretal. in c. Nullus*
Judicum 2. *de Foro competent. num.* 54. *ad* 64.
8 quatuor distinguit species Eremitarum. Primi
sunt Eremitæ, qui emittunt tria vota sub-
stantialia in aliqua ex Religionibus approba-
tis, quales sunt Eremitæ tam calceati, quam
discalceati S. Augustini, Eremitæ Camaldulen-
ses, Eremitæ S. Hieronymi per Hispaniam, &
per Italiam, Eremitæ Servitæ Montis Sena-
rii, Eremitæ S. Hieronymi de Fesulis, Ere-
9 mitæ B. Petri de Pisis. Secundi sunt Eremitæ
viventes in Congregatione, & habentes modum
vivendi ab Episcopo approbatum, & tales li-
cet non sint vere, & proprie Religiosi, quia
non profitentur aliquam ex Religionibus a Sum-
mo Pontifice approbatis, tamen sunt personæ
Ecclesiasticæ, & subsunt jurisdictioni Episcopi
Diœcesani; *arg. c. Indemnitatibus §. penult. de*
elect. in 6. *& Clementin.* 2. §. *Illas quoque mu-*
10 *lieres, de statu Monachorum*. Tertii sunt Ere-
mitæ, qui quamvis nec sint professi alicujus
Religionis, nec vivant in communi, tamen de
facultate Episcopi induunt Habitum Eremiti-
cum, & de ipsius auctoritate sunt deputati ser-
vitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, seu Ere-
11 mitorii, & sub illius obedientia vivunt. Quar-
ti denique sunt Eremitæ, qui non sunt depu-
tati Ecclesiæ servitio auctoritate alicujus Præ-
lati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt,
& ad sui libitum deferunt Habitum Eremi-
ticum.
12 Eremitæ primi, & secundi generis gaudent
privilegio Fori, & privilegio Canonis; de pri-
mis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint
vere & proprie Religiosi: de secundis quod
gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam
Canonis, tenet expresse Silvester *in verb. Ere-*
mita quæst. 1. *num.* 2. *& in verb. Ecclesia* §.
dicto 6. *num.* 6. & cum multis Fagnan. *loc. cit.*
a num. 55. *ad* 60. Eremitæ tertii generis et- 13
iam gaudent privilegio Fori, & Canonis,
Silvester *verb. Ecclesia* 1. §. 5. *dicto* 6. Armil-
la *verb. Eremita num.* 3. Navarr. *in Manual.*
c. 17. *sub nu.* 79. *in fin.* & *Comment.* 2. *n.* 44.
de Regularibus, D. Nicol. Boer. *in tract. de*
statu, & vita Eremit. num. 13. *&* 14. Covar.
practic. qq. c. 34. *num.* 4. Carol. de Grassis, *de*
effect. Cleric. effect. 1. *num.* 105. Aloysius Ricc.
2. *part. prax. resol.* 149. Leonard. Duar. *in*
commen. Bullæ Cœnæ lib. 2. *can.* 15. *quæst.* 6.
cum sua addit. Ricciol. *lib.* 3. *Lucub. c.* 3. *in*
secundo casu. Bonacina *tom.* 3. *de censuris Bul-*
læ Cœnæ disput. 1. *quæst.* 16. *sect.* 1. *punct.* 3.
num. 18. Barbos. *pag.* 2. *de Offic. & potest. Epi-*
scop. allegat. 12. *num.* 41. *& lib.* 1. *Juris Ec-*
cles. univers. c. 39. *nu.* 45. Novar. 1. *quæst.* 67.
multis allegatis a num. 1. *usque in fin. de elect.*
Fori, Lezana *pluribus citatis part.* 2. *c.* 7. *n.* 4.
& 5. Fagnan. *in cit. c. Nullus* 2. *de Foro com-*
petenti num. 61. & cum multis aliis Reiffen-
stuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 1. *num.* 25. *arg. c. Qui*
vere 16. *quæst.* 1. ibi: *Qui vere, pureque soli-*
tariam eligunt vitam, digni sunt convenienti ho-
nore, & Gloss. ibid. verb. *Vere*, *& arg. c. Duo*
sunt genera 12. *quæst.* 1. ubi illud Christiano-
rum genus reputatur inter Clericos: *Quod man-*
cipatum divino Officio, & deditum contempla-
tioni, & Orationi, ab omni strepitu tempora-
lium cessare convenit. Istis autem adnumeran-
tur Eremitæ recepti auctoritate Episcopi Diœ-
cesani ad servitium alicujus Ecclesiæ, vel O-
ratorii, adeoque &c. & quod tales Eremitæ
sint personæ Ecclesiasticæ, censuit *Sac. Cong.*
Episcop. in Fundana 17. *Januar.* 1594. ut re-
fert Barbosa *decis. Apostolic. verb. Eremitæ num.* 2.
Non desunt tamen, qui tenent contrarium, 14
& maxime de privilegio Canonis, ut Car-
dinalis *in Clement. Per litteras, de præbendis*,
& alii, quos citat Fagnan. *loc. cit. num.* 62.
Eremitæ quarti generis non gaudent, nec pri- 15
vilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de
communi testantur Fagnan. *loc. cit. num.* 63.
Reiffenstuel *loc. cit. n.* 28. & alii passim.
Deputatio Eremitæ pro custodia Ecclesiæ po- 16
test pertinere ad Laicos, sed approbatio sem-
per spectat ad Episcopum; *Sacr. Cong. Conc.*
in Albanen. 10. *Maii* 1692. Pro istis Eremitis 17
variæ emanarunt Ordinationes, quæ hic ad
litteram subnectuntur; & in primis datur E-
dictum emanatum sub Clemente XI. 6. Octo-
bris 1702.

18 EDICTUM PRO EREMITIS.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Card. di Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

PEr impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li scandali, che frequentemente succedono in quest'Alma Città, per causa d'alcuni Vagabondi, che si fingono, e portano l'Abito de' Romiti senza la necessaria licenza; La Santità di Nostro Signore inerendo agli Editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla San. Memor. di Clement. VIII. nel 1602. e dalla San. Mem. di Clemente IX. col parere della Sag. Congregazione della Visita sotto li 15. Luglio 1669. ordina, e comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi Borghi, e distretto, anche ne i Romitorj, o case particolari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente Editto, ed a quelli, che verranno per l'avvenire, immediatamente dopo che sono entrati in questa Città, debbano deporre l'abito Eremitico, ovvero andare a star nel Convento, o Ospizio de' Romiti di Port'Angelica, fondato a quest'effetto con autorità Appostolica, affinchè non sieno costretti andare all'Osterie, o Camere Locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V. che incomincia: *Cum nostræ*, emanata li 29. Maggio 1587. ed ivi mostrare le Testimoniali degli Ordinarj de' Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto Ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi cacciarli secondo ordina la medesima Costituzione Appostolica, e quei, che li hanno, riceverli con carità, conforme l'Istituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere, e pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere, ed esilio da Roma, e dallo Stato Ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore, o Superiore del medesimo Ospizio, che ivi dimorano; Di più, che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in iscritto da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legittima, e in detto tempo, che avranno le licenze, non dovranno questuare, nè pernottar altrove, che in detto Ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Vicegerente, ed avranno un'altra speciale licenza in iscritto di dimorare in qualche Romitorio, o Casa vicino le Chiese per fare l'Offizio di Custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

In oltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Appostoliche, e de i replicati Decreti della Sagra Congregazione de' Vescovi, e Regolari, proibisce la Santità Sua, che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore, o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa, con Tonica, o Mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare, o cappuccio simile a quelli de' Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmenre distinti dall'abito regolare, o claustrale, sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de' Padri Cappucini, o simile in maniera, che possano essere riputati di tale Religione, incorreranno, oltre le suddette pene, anche la pena della Scomunica latæ sententiæ imposta dalle Costituzioni Appostoliche della San. Mem. di Paolo III. Pio IV. Gregorio XIII. ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprender in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legittima autorità assegnati di Famiglia, e conviveranno in detto Ospizio, o Convento di Port'Angelica, nè meno i Terziarj, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di Famiglia, o convivono ne i Monasteri, o Conventi de' Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li Trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopraddette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de' casi, con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo, che il presente pubblicato ed affisso ne'Luoghi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo in oltre, che il Superiore di detto Convento, o Ospizio di Port'Angelica debba sempre tenere affisso un esemplare del presente Editto nel Refettorio, o altro luogo pubblico del detto Convento sotto pena a nostro Arbitrio. Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 6. Ottobre 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

Som-

19 *Sommario delle Regole da osservarsi da i Romiti.*

Prospero del titolo di S. Calisto della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

ESsendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell'Ospizio vicino la Port'Angelica di quest'Alma Città, e per altri Romiti. E perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli, o accompagnati alla Custodia di diverse Chiese, e Cappelle dentro, e fuori le Porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente Sommario stampato, che decentemente adattato in Tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella Cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa, che custodisce, privazione dell'Abito, e altre pene a nostro Arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

R E G O L E.

I. Che debbano sempre portar l'Abito differente da quello, che usano i Religiosi.

II. Che non possano fondare nuovo Romitorio senza nostra licenza.

III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.

IV. Che ad ogni nostro Ordine debbano dar conto delle Limosine, che ricevono.

V. Che nelle Feste di precetto debbano intervenire alla Dottrina Cristiana nella propria Parocchia.

VI. Che ogni mese, e in tutte le Feste solenni debbano Confessarsi, e Comunicarsi nella loa Chiesa Parrocchiale.

VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario, e la sera far l'esame della Coscienza, e recitare le Litanie della Beatissima Vergine.

VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.

IX. Che tengano polita la Chiesa, e le sacre suppellettili, come anche la Casa, dove abitano.

X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.

XI. Che non ammettano uomo alcuno a pernottare senza licenza del proprio Parroco: Che se ivi si rifuggiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi, o a Monsignor Vicegerente nostro.

XII. Molto meno ammettere sotto qualsivoglia pretesto, o licenza alcuna Donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua Moglie.

XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa, o Eremo, nè deporre l'Abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza, o di Monsignor Vicegerente, sotto pena della privazione dell'Abito, della Immunità Ecclesiastica, e di carcere.

XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti, o Custodi dimorano, dovranno invigilare nell'Osservanza delle suddette Regole, e trovandoli trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi, o a detto Monsignor, Vicegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti Custodi, però li detti Parrochi dovranno pubblicare almeno una volta l'anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo Eremita le medesime Regole alli Romiti loro Parrocchiani, a questo effetto avvisati, e congregati. Questo dì 13. Novembre 1726.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

BENEDICTUS PAPA XIII. &c. 20

ALias emanarunt a Felic. record. Urbano PP. VIII. prædecessore nostro litteræ in simili forma Brevis tenoris, qui sequitur, videlicet. Urbanus PP. VIII. Ad futuram rei memoriam. Cum, sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes Habitu Fratrum Tertiariorum Ordines ejusdem Sancti Francisci, vel simplicem Tunicam oblongam cum Mantello, vel sine eo, absque Superiorum prædictæ Religionis licentia deferant, vel etiam eis caputium, aut Tunicæ adjunctum, aut ipsi Mantello consutum superaddant, eorumque nonnulli extra Claustra degentes tum scandalose, & inopportune sub specie peregrinationis, aut alterius emendicati prætextus divagentur, tum etiam aliquas Ecclesias, seu Capellas adscito sibi Eremitarum no-

nomine incolant, exindeque maxima apud Sæculares scandali materia, & pravæ opinionis erga prædictam Religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis, & scandalis opportunum aliquod remediom adhibere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitor eumdem Procuratorem Generalem specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si qoibos, quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat conseqoen. harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus incliuati, omnibus, & singolis Locorum Ordinariis, ac Nostris, & Sedis Apostolicæ Nunciis, obivis Terrarum constitutis, & degentibus, tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, ne de cetero quemquam prædictam Tonicam oblongam, cum, vel sine Mantello, absque Superiorum prædictæ Religioois Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis Ordinis ejosdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utqoe, si aliquem præmissorom transgressorem repererint, illum carceri mancipandum, tali Habitu exuendum, & arbitrariis pœnis mulctandum irremissibiliter curent, & præterea nemini licitum faciant, etiamsi prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis universi Ordinis hujosmodi Superiorum scripta, seo quovis alio prætextu roborata licentia desuper accesserint, ot Habitum hujusmodi cum prædicto Caputio, vel Tunica, seu Mantello, ut præfertur, consulto deferant, sublata ejusdem Ordinis Superioribus, ipsisque Locorom Ordinariis, ac Nunciis Apostolicis, & eorum cuilibet quavis auctoritate licentias hujusmodi cuiquam concedendi, ac demum earumdem tenore præsentium volomus, & ordinamus, ot si quispiam tale deferens caputium, vel cum liceutia, vel sine ea, inventus fuerit, Carceris detentione, Habitus privatione, & aliis Arbitrariis pœnis ab eisdem Ordinariis, & Nunciis omnino puniatur. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die V. Oct. MDCXXXVIII. Pontificatus Nostri Anno decimosexto. M. A. Maraldus .. Loco ✠ Annuli Piscatoris.

Cum aotem, sicut dilectus Filios Modernus Procurator Generalis ejusdem Ordinis Nobis noper exponi fecit, nonnulli, præsertim Eremitæ, contra præfatum Urbani prædecessoris Litterarum tenorem, ac dispositionem ipsorum Fratrum, Habitum cum Caputio, non sine eorumdem Ordinis, ac Fratrum dedecore, & perturbatione deferre præsumant, indeque plurima scandala ante hac orta fuerint, ac in dies oriantur, Nobis propterea dictus Procorator Generalis humiliter supplicari fecit, ot in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitor ejusdem Procuratoris Generalis Votis, hac in re, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus qoomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes; hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositoiom, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis prædicti desuper audierunt, ac narrata attenderont, consilio, præinsertas Urbani prædecessoris litteras, omniaque, & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Præterea memoratis Eremitis sub pœnis in eisdem Urbani prædecessoris Litteris expressis præcipimus, ot pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de cetero ultra Barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello, ad differentiam Tertiariorum Commensalium. Decernentes ipsas præsentes Litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, in omnibos, & per omnia, plenissime suffragari, & ab illis respective inviolabiliter, & inconcusse observari. Sicque in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & dictæ Sedis Nuncios, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctori-

ctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus &c.

Datum Beneventi sub Annulo Piscatoris die XVI. Maii MDCCXXIX. Pontificatus Nostri Anno quinto.

F. Card. Oliverius.

Quæ ambæ Constitutiones fuerunt in linguam Italicam translatæ, & publicatæ in locis solitis Urbis ut sequitur.

BENEDETTO XIII.

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII. di fel. mem. Nostro Predecessore Lettere in simil forma di Breve del tenore seguente, cioè:

Urbano VIII. a futura memoria.

I. Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto Figliuolo Procurator Generale dell' Ordine de' Frati Minori della Regolar Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell'abito de' Frati Terziarj del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice Tonaca lunga, o col Mantello, o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggionto alla Tonaca, o cucito ad esso Mantello senza licenza de' Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de' Chiostri scandalosamente, ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione, o d'altro mendicato pretesto; Sì ancora, abitando alcune Chiese, o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue grandissima materia, e occasione di scandalo, e di mal concetto verso di detta Religione appresso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Appostolica qualche opportuno rimedio a tant'incomodi, e scandali. Noi adunque volendo con ispecialità favorire, ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, Censure, e pene fulminate dalla legge, o da Persona umana, per qualsivoglia occasione, o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendolo per assoluto, affine solamente di conseguire l' effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche strettamente comandando, ordiniamo a tenore delle presenti a ciascheduno degli Ordinarj de' luoghi, ed alli Nuncj nostri, e della Sede Appostolica in qualunque parte del Mondo, o costituiti, o permanenti, a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsisia modo la predetta Tonaca luoga, o con Mantello, o senza di esso, senza d' aver ottenuta licenza scritta da'Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco; e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli Ordini, e comandi premessi, procurino, che debba essere carcerato, spogliato di tal' abito, e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; Ed in oltre non facciano lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta, o roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de' Superiori della predetta Religione de'Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione dell' Ordine intiero di portare tal'Abito col predetto Cappuccio; Tonaca, o Mantello, come s' è detto avanti, tolta a'Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinarj de' Luoghi, e Nunzj Appostolici, ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; E finalmente a tenore delle presenti vogliamo, ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, o con la licenza, o senza di essa*, sia onninamente punito dalli medesimi Ordinarj, e Nuncj, coll' esser tenuto in carcere, colla privazione dell' Abito, ed altre pene arbitrarie. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Appostoliche, e gli statuti del detto Ordine, roborati anco con giuramento, confermazione Appostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i Privilegj, Indulti, e Lettere Apostoliche, in qualsivoglia modo concesse, e confirmate, e rinnovate, in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo noi i loro tenori, per pienamente, e sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente, ed espressamente deroghiamo a oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza, ed a tutte l' altre cose ancora, che fossero in contrario; Et acciochè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a' quali esse spettano, vogliamo che alli trasunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notario, e muniti col sigillo di Persona costituita in Dignità Ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio, s' abbia la medesima fede, che si avreb-

avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'Anello Pescatorio ai 5. Ottobre 1638. l'anno 16. del nostro Pontificato.

II. Ma, siccome il diletto figliuolo odierno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni, particolarmente Eremiti, di portar l'Abito di essi Frati col Cappuccio, contro il tenore, e disposizione delle Lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore, e perturbazione del loro Ordine, e de' Frati, e per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente provvedere con benignità Appostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, consentire su questa cosa alli desiderj del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste, da qualsisi Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, censure, e pene fulminate dalla Legge, o da persona umana, in qualsivoglia occasione, o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de' Venerabili nostri fratelli Cardinali della Santa Romana Chiesa, preposti alli negozj, e consulta de' Vescovi, e Regolari, i quali di più udirono il diletto Figliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative, e relazioni, con autorità Appostolica, a tenor delle presenti, approviamo, e confermiamo le lettere preinserte di Urbano predecessore, e tutte, e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Appostolica. In oltre comandiamo a' memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano predecessore, che acciò maggiormente, e più facilmente si discerna la loro differenza da' Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la Tonaca più corta, ed il solito scapolare più lungo del Feraiolo, o Mantello, a differenza de' Terziarj, che convivono in Communità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e siano per essere sempre ferme, valide, ed efficaci, e che sortiscano, ed ottengano li loro plenarj, ed intieri effetti. E che pienissimamente in tutto, e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene, e apparterrà in qualsivoglia tempo, e che da quelli respettivamente si osservino inviolabilmente, e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasi giudicare, e definire per qualsisiano Giudici ordinarj, e delegati, anco Uditori delle cause del Palazzo Appostolico, e Nunci della Santa Sede: E che sia irrito, e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Appostoliche, e tutte, e ciascheduna di quelle cose, le quali nelle preinserite lettere di Urbano predecessore vengono concesse, come non ostative; E non ostanti tutte le altre cose, che fossero in contrario. Vogliamo ancora, che alli trasunti, o esempj delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notajo, e muniti col sigillo di Persona costituita in dignità Ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite, e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'Anello Piscatorio alli 16. di Maggio 1729. nell'anno quinto del nostro Pontificato.

F. Card. Olivieri.

Editto per li Romiti.

Prospero del titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

I. ANcorchè per il buon regolamento de' Romiti, che dimorano per servizio, e custodia di alcune Chiese, dentro, e fuori delle mura di quest'Alma Città, o che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provisioni con varj Editti pubblicati da' nostri predecessori per Ordine de'Sommi Pontefici, specialmente dalla San. mem. di Clemente XI. li 6. Ottobre 1702. e da noi per comandamento della Santità di Nostro Signore li 13. Novembre 1721. in esecuzione del Decreto del Concilio Romano; nientedimeno la Santità sua (confermando primieramente tutti li sudetti Editti) volle per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso, o vogliono prender l'Abito del terz' Ordine delli Religiosi Minori Osservanti di 21

San

San Francesco; che però Nostro Signore inerendo alla Costituzione della san. mem. di Urbano VIII. emanata li 5. Ottobre 1638. e quella confermando in tutte le sue parti con una sua Costituzione emanata li 16. Maggio dell'anno prossimo passato 1729. (ambedue trasportate in lingua Italiana, e publicate ne' luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti, che han preso l'Abito de'Frati Minori Osservanti *non debbano in conto alcuno portare cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande, nè picciolo, nè separato, nè cucito alla Tonaca, o Mantello; debbano bensì portar la Barba, una Tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del Mantello*, affinchè siano distinti dalli Terziarj commensali, li quali convivono colli sudetti Religiosi ne' Chiostri; ma perchè molti de' sudetti non avendo notizia, o fingendo d' ignorare le sudette Costituzioni Appostoliche, non hanno fin' ora ubbidito, perciò la Santità Sua ordina a tutti, ed a ciascuno de' sudetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla Data del presente Editto *debbano levarsi onninamente il Cappuccio, scortarsi la Tonaca, e mettersi lo scapolare, che sia più lungo del Mantello*, sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Appostoliche, cioè di carcere, d'essere spogliati dell' Abito, ed altre pene arbitrarie; che se taluno de' sudetti non è stato ammesso al terz' Ordine da' Padri Minori Osservanti d' Aracelli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la sudetta, ed altre pene più gravi di portar il loro Abito, nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz' Ordine da' medesimi Religiosi nel detto Convento d' Araceli, li quali non li daranno l'Abito, se non li costa d'essere provisto di Romitorio, come prescrive il loro Statuto.

II. Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina, e premurosamente comanda, che nessuno Romito, tanto de' sudetti, quanto di qualsivoglia Ordine, e Istituto, vestito di qualsisia Abito, possa dimorar in Roma in case particolari, nè solo, nè accompagnato, e molto meno andar questuando, sotto le sudette pene, ed anche dell' esiglio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest' Alma Città, passati quei giorni, ne' quali sono albergati nella Santissima Trinità de' Pellegrini, e nell' Ospizio de' Romiti di Porta Angelica, debbano partire, e non fermarsi in casa particolare, nè questuare, sotto l' istesse pene.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 26. Gen. 1730.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

De Eremitis, eorumque variis speciebus si plura cupis, vide san. mem. Benedictum XIV. *De Synodo Diœcesana lib. 6. tit. 3. n. 6.*

Novissimæ Additiones ex aliena manu.

Vexatissima est quæstio, de qua agit Auctor *num.* 13. an Eremitæ qui nec Religionem professi, nec ulli adscripti Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, ejusdemque auctoritate servitio addicuntur alicujus Ecclesiæ, privilegiis gaudeant Fori, & Canonis? Quantum ad privilegium 22
Fori nullus dubito quin eo gaudeant. Ita præter allegatos ab Auctore *ubi supra* sentiunt Ansald. *de Jurisdiction. part.* 2. *tit.* 11. *num.* 24. & qui vel solus sufficit S. Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesan. lib. 6. c. 3. n. 6.*

Quod vero attinet ad privilegium Canonis, 23
eo neutiquam gaudent.

Sumus enim in materia odiosa & pœnali. 24
Fit hinc ut privilegio hoc gaudere debeant Clerici, & Regulares, de quibus Canon loquitur, tum ii, qui posterioribus Canonibus 25
pro Regularibus habentur, ut Conversi *Cap. non dubium, & cap. Parochi de sent. Excomm.* tum Novitii *cap. Religioso §. Quamvis eod. tit. in 6.* Sed Eremitæ, de quibus verba facimus, nec pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo Canone sunt. Non est igitur, quod 26
Canonis privilegio gaudere queant; ut videtur tenere Fagnan. *ad Cap. Nullus num. 62. de For. Competent.*

ERROR.

Vid. verb. *Confessarius art.* 1. *a num.* 33. *ad* 42. & verb. *Jurisdictio num.* 30. & verb. *Impedimenta Matrimonii artic.* 1. *a num.* 2.

E U.

EUCHARISTIA.

Articulus I.

SUMMARIUM.

Eucharistia est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter significantibus Corpus Christi, & Sanguinem sub eis realiter contineri; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 8. *q.* 1. 1
2 Eucharistiæ Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Cœna; *Ita Communis*, & aperte habetur *Matth. cap.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. & 1. *ad Corinth. cap.* 1.
3 Materia consecrationis Eucharistiæ est panis triticeus, ac vinum de vite; *Ita communis Catholicorum*, & habetur in variis Conciliis, & præsertim ex Florentino in decreto Unionis, ubi ait: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vite.*
4 Ad valorem Eucharistiæ quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate præcepti tenetur Sacerdos Latinus consecrare in pane azymo, & Græcus in fermentato; *Ita Communis*, & habetur expresse in Concilio Florentino *in decreto Unionis*, & in Constitutione S. Pii V. incipien. *Providentia Romani Pontificis*.
5 Vino consecrando admiscenda est

est modica aqua ; *Ita communis* , & habetur
ex Concilio Florentino in decreto *Unionis* ,
ubi dicitur , quod vino *ante consecrationem a-
qua modicissima admisceri debet* , ubi per ly *mo-
dicissima* denotatur aperte , quod non potest ,
nec debet multum aquæ apponi , sed sufficit
quælibet modica aqua , etiamsi esset una solum
gutta sensibilis ; & quod vino admiscenda sit
aqua de præcepto Ecclesiastico , docet Conci-
lium Tridentinum *sess. 22. cap. 6.* ibi : *Monet
præterea Sancta Synodus præceptum esse ab Eccle-
sia Sacerdotibus , ut aquam vino in Calice offe-*
6 *rendo misceant* . Forma consecrationis loquen-
do de consecratione Corporis Christi , est ista :
Hoc est enim Corpus meum , & loquendo de
consecratione Calicis , est ista : *Hic est enim
Calix Sanguinis mei , novi , & æterni Testa-
menti , mysterium Fidei , qui pro vobis , & pro
multis effundetur in remissionem peccatorum* . An
autem omnia supradicta verba sint de substan-
tia , seu essentia formæ , sicuti & alias quæ-
stiones , quæ circa materiam , & ipsam for-
mam solent agitari , vide apud Theologos .

7 Omnes Fideles adulti tenentur de præcepto
divino sumere SS. Eucharistiam , non tantum
in articulo mortis per modum Viatici , sed
etiam ante illud periculum , & quidem sæpius
in vita ; *Sic communis* , & desumitur ex ver-
bis Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem
Filii hominis , & biberitis ejus sanguinem , non
habebitis vitam in vobis* , cum concordantiis .

8 Tempus hujus obligationis , cum non possit
generatim determinari , est singulariter deter-
minandum prudenti judicio , ita tamen ut sa-
cra communio non nimium differatur . Unde ,
ut huic præcepto Divino generalius , atque
majori cum fructu animarum satisfiat , Sancta
Mater Ecclesia in Concilio generali Latera-
nensi sub Innocentio III. celebrato præcepit ,
ut Fideles post annos discretionis ad minus in
Paschate Sacramentum Eucharistiæ reverenter
suscipiant ; habetur expresse *in cap. Omnis u-
triusque 12. de pœnitent. & remission.* ibi : *O-
mnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos
discretionis pervenerit . . . suscipiens reverenter
ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum ,
nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob ali-
quam rationabilem causam ad tempus ab hujus-
modi perceptione duxerit abstinendum , alioquin ,
& vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur , & mo-
riens Christiana careat Sepultura* . Et idem de-
clarando statuit Tridentinum *sess. 13. cap. 9.
si quis negaverit omnes , & singulos Christifide-
les utriusque sexus , cum ad annos discretionis
pervenerint , teneri singulis annis saltem in Pa-
schate ad communicandum juxta præceptum S.
Matris Ecclesiæ , anathema sit* . Ad satisfacien- 9
dum præcepto imposito *in d. cap. Omnis utri-
usque* sufficit Eucharistiam sumere in hebdo-
mada Sancta , vel infra octavam Paschæ Re-
surrectionis . Sic declaravit Eugenius IV. Con-
stitut. incip. *Fide digna* . Potest tamen tem- 10
pus Paschale extendi in longius tempus ex E-
piscopi , aut Parochi dispensatione rationabi-
li ; *Sacr. Congreg. Conc. 19. Novemb. 1616.* &
cit. cap. Omnis utriusque .

Eucharistia pro adimplendo præcepto Pa- 11
schali est sumenda in propria Parochia ; *Ita
communis* , & desumitur *ex cit. cap. Omnis u-
triusque* , & pluries declaravit Sacra Congreg.
Concil. Unde si quis communicaret in Eccle- 12
siis Regularium infra tempus Paschale animo
satisfaciendi præcepto Ecclesiæ , non satisface-
ret , quia in Canone *Omnis utriusque* præcipi-
tur a proprio Parocho Eucharistiam sumi ;
Sacr. Congreg. Conc. 23. Januarii 1588. An au- 13
tem communicans in Ecclesia Cathedrali satis-
faciat præcepto ? variant Doctores . Satisfacere
affirmant Abbas *in cap. Omnis utriusque n. 12.
de Pœnit. & remis.* Gutier. *Canon. qu. lib. 1.
c. 30. num. 12.* Lavor. *elucubr. var. tit. 2. c. 11.
num. 65.* Barbosa *de Paroch. part. 2. cap. 20.
num. 12.* Panimol. *part. 3. decis. 61. num. 5.*
Felix potestas *tom. 1. part. 3. num. 2196.* Pas-
serin. Sa , Piasec. & alii . Non satisfacere ta-
men , nisi licentiam dederit Ordinarius , vel
proprius Parochus , merito tenent Cardin. de
Lugo *in respons. moral. lib. 1. dub. 15.* Diana
part. 9. tract. 9. resolut. 64. Dicastill. *d. 10.
num. 170.* La Croix *lib. 6. part. 1. nu. 633.*
Ursaya *in Miscellaneo Sacro , & profano litt. P.
num. 263.* & varii alii , & solide probat Pi-
gnatell. *tom. 7. consul. 89. num. 12. usque in
finem* ; ubi *sub num. 18.* testatur , quod sæ-
pius ita declaravit Sacr. Congreg. Conc. no-
minatim *in Limana , in Sutrina* , & *in Perusi-
na mense Septemb. 1649.* & Innoc. XI. *sub die
5. Februar. 1682.* in audientia Reverendis Pa-
rochis Urbis a Sanctitate Sua publice data ,
inter cetera , suæ vivæ vocis oraculo decrevit ,
omnes utriusque sexus Fideles , qui in Urbe
commorantur , teneri pro satisfactione præce-
pti annuæ communionis Paschalis Sac. Com-
munionem a suo proprio Parocho in suis Ec-
clesiis Parochialibus , in quarum Parochiis ha-
bitant , suscipere , & nullo modo dicto præce-
pto satisfacere per communionem in Ecclesia
Lateranensi , vel Vaticana , vel nationalis cu-
jusvis nationis , vel in quacunque alia susce-
ptam . Et ita in posterum omnino servari
man-

mandavit præsentibus Eminentiss. Cardin. Vicario, Illustriss. Vicegerente, & ipsomet Pignatello Cleri Romani Camerario, ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis Decreto Congregat. Visitationis Apostolicæ, aliarumque Congreg. ac privilegiis, & consuetudinibus quibuscumque etiam immemora-
14 bilibus. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit ut Laicus, tenetur præcepto ut Laicus; Lugo *tom.* 5. *disp.* 18. *num.* 31. Gobat *tract.* 4. *num.* 74. La Croix
15 *loc. cit. num.* 630. & alii passim. Vagi, & Peregrini, & Advenæ possunt ubilibet præcepto Paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb. *Communio Sacra n.* 11. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 10. *dist.* 3. *qu.* 4. *n.* 40. Lantusca verb. *Eucharistia nu.* 6. & ex Constit. Julii II. incip. *Dum ad Sacrum* §. 37.
16 Fratres, & Sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocharæ, Cordellati, & alii quocumque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, & non a Regularibus; Leo X. Constit. incip. *Dum intra* §. 19. *Sacr. Congreg. Episcop.* 11. *Septemb.* 1574. & 20. *Decemb.* 1616. Nec obstant Constitutio: *Pretiosus*, Constitutio: *Paterna*, aliæque emanatæ a Benedicto XIII. quia fuerunt abrogatæ a Clemente XII. Constitut. incip. *Roma-*
17 *nus Pontifex*. Famuli autem, Domestici, & continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus, ut colligitur ex abunde adductis sub verb. *Approbatio art.* 1. *a n.* 64. *ad* 68. ubi fuit ostensum posse Regulares tales commensales continuos absolvere absque approbatione Episcopi; Vide ibi, & tales famulos domesticos habitantes intra septa Religiosa Societatis Jesu satisfacere communicando in templis ejusdem Societatis docet absolute Illsung *tom.* 6. *d.* 4. *num.* 154. & La Croix *loc. cit. num.* 635. ubi dicit adesse hoc expressum privilegium *in compendio verb. Familiaris* §. 1. & 2. & Lantusca verb. *Eucharistia num.* 7. tenet absolute posse hoc Regulares ex concessione Julii II. Constitut. incip. *Dum ad Sacrum*, & testatur
18 de communi Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 40. Hoc tamen privilegio non gaudent sæculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, & vivunt; *Communis*. Nec hoc privilegio gaudent Advenæ, 19
qui in Monasteriis Regularium infirmantur ex Decreto Sacræ Congreg. Concil. quæ in una Monopolitana 27. *Septembr.* 1670. ut *in lib.* 20. *Decret. fol.* 444. censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis*.

Regulares non possunt in die Paschatis ad- 20
ministrare sæcularibus Eucharistiam; *Sac. Congreg. Concil.* 2. *Martii* 1619. Etsi tales perso- 21
næ sæculares in alia die satisfecerint præcepto, ut respondit *Sac. Congr. Concil. in Burdigal.* 9. *Junii* 1644. & *in Senon.* 21. *Jun.* 1650. & *in Mechlinen.* 3. *Januarii* 1682. Per com- 22
munionem sacrilegam non satisfit præcepto; Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii* 1679. damnavit sequentem propositionem 55. in ordine: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Qui culpabi- 23
liter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, & moriens privatur Ecclesiastica sepultura, textu expresso *in cit. cap. Omnis utriusque*, ibi: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura*. Ipse tamen, qui non confitetur, nec commu- 24
nicat in Paschate, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus est per sententiam, unde si ante declarationem moriatur, non est privandus Ecclesiastica sepultura, dummodo obierit cum signis contritionis; *Sacr. Congr. Episcop. in Cajetana* 24. *Junii* 1595. Nisi tamen intermissio esset notoria; *cap. A nobis* 28. *de sentent. excommun.* vel adesset statutum Synodale in contrarium; *Sacr. Congreg. in Bavens.* 15. *Decembris* 1696. Qui tempore Pascha- 25
tis Eucharistiam juxta præceptum Ecclesiæ non recipit, potest insuper pœna pecuniaria, vel excommunicationis mulctari, ut declaravit *Sac. Congr. Conc.* in qua propositis sequentibus dubiis.

I. An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis ad Confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta negligunt accedere, & pœnas cap. Omnis utriusque sexus de pœnit. & remission. contemnunt, possit etiam ad excommunicationem procedere?

II. An pro satisfactione pœnas pecuniarias pio loco applicandas injungere?

III. An expediat talium absolutionem sibi reservare?

Die

Die 28. Januarii 1587. Sacra Congr. Ad primum censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ex rationabili causa communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum posse injungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro hujusmodi excommunicatorum emendatione. Ad tertium non expedire lib. 18. *Decret. pag.* 604.

26 Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate; *Sacr. Congregat. Episcop.* 25. *Maii* 1601. apud Piron. *Constit. ad Parochos utriusque Cleri n.* 205.

27 Nullo modo licere in Missis Defunctorum præbere Eucharistiam Fidelibus illam deposcentibus, statuit *Sacr. Rit. Congreg.* 16. *April.*
28 1701. Neque ministrari in paramentis nigris; *ead. Sac. Rit. Congreg.* 2. *Augusti* 1701. idest nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratione *ejusd. Sacr. Rit. Congreg.* 20. *Mart.* 1711. & confirmat. 1. *Augusti* 1724. At novissime anno 1741. 2. Septembris declaravit ut sequitur. In Missis defunctorum, quæ in paramentis nigris celebrantur, non ministretur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis præconsecratis extrahendo Pyxidem a Custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est quando fidelibus præbetur Communio cum particulis intra eamdem Missam consecratis; *Sacr. Rit. Congr.*
29 2. *Septembr.* 1741. Neque potest Eucharistia ministrari Fidelibus in nocte Nativitatis Domini, non obstante quocunque privilegio; *Sac. Congreg. Rit.* 7. *Septemb.* 1641. 9. *Aug.* 1653. & 20. *April.* 1664. *in una Pisauriensi*, in qua habetur, ut sequitur: *Patres S. Caroli Congregationis Clericorum Regularium petierunt responderi. An liceat in nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare, & communicare fideles? Sac. Congreg. respondit nullo modo licere, sed omnino prohibetur*. Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam, & communionem præbendi fidelibus, iterum tam in Urbe, quam extra resurgeret, denuo observantia dictorum Decret. *a Sacr. Congreg. Visitationis Apostolicæ* 7. *Decembr.* 1702. & Edicto Eminentissimi Card. Vicarii 18. *Decemb.* 1702. stricte demandata fuit. Vide verb. *Missa art.* 5. *n.* 15. & 16. ubi ad litteram dantur.

30 Eucharistia potest præberi pueris novem, aut decem annorum, si super Mysteriis Fidei, & Sacra Communione sint plene instructi, & de reverentia debita non dubitetur; *Communis* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. *quæstiunc.* 4.
in corpor. S. Carol. Borrom. *act. Eccles. Mediolanens. part.* 4. *instruct. de Sacr. commun. tom.* 1. Eucharistia potest præberi mutis, & 31
surdis a nativitate præsertim tempore Paschali, & in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi; Abbas Panormitan. *in cap. Cum apud, de Sponsalibus*, Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *n.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 45. & alii passim. Sic etiam præberi potest Eucharistia Energumenis, (hoc est a Dæmone obsessis) Epilepticis, & aliis infirmis, non solum in Paschate, ac mortis articulo, sed etiam aliis temporibus, dummodo Sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, & cæteroquin indispositi non appareant; *Communis*. Item præberi potest Eucharistia semi- 33
fatuis, stolidis, phræneticis, amentibusque, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiæ, aut irreverentiæ. Non potest tamen præberi perpetuo amentibus; *Communis*. Tenetur ægrotus 34
ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando ex Medicorum judicio est in periculo mortis constitutus, & hoc etiamsi non sit jejunus; *Communis*. Et licet 35
sit jejunus, recte adhibetur adhuc formula: *Accipe Viaticum &c.* cum non minus sumat Eucharistiam *per modum Viatici* ægrotus jejunus, ac non jejunus, ex quo Viaticum sit præparatio pro via ad cœlestem patriam brevi aggredienda, tam a jejuno, quam a non jejuno; Viatici enim nomen venit a voce *Via*, sumpta adnominatione a Cibariis, quæ a Viatoribus ad iter agendum præparantur; S. Thom. 3. *p. q.* 73. *art.* 4. *in corpore*, ibi: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in Patria, & secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi*, & colligitur *ex cap. De his* 9. *caus.* 26. *qu.* 6. Vide verb. *Viaticum n.* 6.

An autem, qui mane ante periculum ex 36
devotione communicavit, si superveniat periculum, teneatur eodem die per modum viatici communicare: Variant Doctores, Suarez, Aversa, Coninch, Lugo, Gobat, *tract.* 4. *n.* 17. *& seq.* La Croix *lib.* 1. *p.* 1. *num.* 617. & alii cum ipsis probabilius negant, quia duplex una die communio prohibetur, & quia, qui communicavit quando erat proxima mors, censetur satisfecisse præcepto Viatici. Vasquez tamen, Turrianus, Ochagav, Hurtad. Quintanadven. Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 3. *n.* 1923. & alii affirmant teneri iterum communicare pro Viatico, quia præceptum Viatici mane non

non obligabat, adeoque ei non satisfecit, & hanc sententiam vocat probabilem, ac tutam Dicastill. *d.* 10. *dub.* 3. & merito tamquam tuta, immo tutior, est sequenda, quia licet, ut dicunt Auctores primæ sententiæ, duplex una die prohibeatur communio, hoc tamen est solum præceptum Ecclesiasticum, quod debet cedere præcepto Divino communicandi per modum Viatici. Nec communicando, quando erat proxima mors, ipso inscio, cum de mane fuerit perfecte sanus, potest censeri satisfecisse præcepto Viatici, de quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum videtur teneri iterum communicare per modum Viatici. „ In tanta „ opinionum varietate, (sic concludit Benedictus XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 2.) Doctorumque discrepantia, integrum erit Parocho eam sententiam complecti, quæ sibi magis arriserit, quin fiat reus violati statuti synodalis, quod certe non potuit casum istum respicere; neque fas erit Episcopo, aut in Parochum animadvertere qui præfato ægrotanti Viaticum denegavit, aut quidquam de ejusmodi controversia in sua Synodo decernere, ne videatur sibi arrogare partes Judicis inter gravissimos hac super re contendentes Theologos. „ Ita ille.

37 In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post aliquot, V. G. sex dies, septem, aut octo repetere Viaticum, non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. *Communis*, teste Busembaum *lib.* 6. *dub.* 2. *art.* 2. Immo Layman dicit hoc posse etiam post solos duos dies.

38 Quando morbus, & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies potest iterum dari communio non jejuno. Sic *Communis*, ut testatur Lugo *de Sacramento Eucharistiæ disp.* 15. *sect.* 3. *num.* 64.

39 Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nullatenus ipsa die potest sanis præberi Eucharistia; *Sac. Rit. Congregat.* 19. *Februarii* 1622.

40 Communio quotidiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est, qui devotis personis, & præsertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus, sæpe, aut etiam quotidie negare non possunt communionem, posito, quod dignæ judicentur, neque deterreri debent a quotidiana communione, cum ista a Sanctis Patribus commendetur, ut patet *ex cap. Non iste* 55. *dist.* 2. *de consecratione* ex verbis S. Ambrosii ibi: *Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Quod & summe optaret Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. ibi: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Circa istam 41 autem Communionem quotidianam attendendum est sequens speciale Decretum editum a Sac. Congr. Concil. 12. Februar. 1679. & expresse approbatum ab Innocentio XI.

Decretum circa Communionem quotidianam.

„ Cum ad aures Sanctiss. D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & simul affirmari eamdem quotidianam communionem præceptam esse a jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquot abusus inolevisse, videlicet quod aliqui, non in Ecclesia, *sed in privatis Oratoriis*, & Domi, immo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumenea, aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Regulares, aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus considerandа commiserit Sacræ Congregat. Cardin. Concilii Interpretum, eadem Sacr. Congreg. prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusque Sacrosanctæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi certis singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quod cuperet tantum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent*; idque non immerito, multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ e contra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa, quæ cum humanis oculis scrutari non possunt, nihil certi de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidia-

„ no

„ no Vitalis Panis esu potest constitui, & „ propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, *Confessariorum secreta cordis explorantium* judicio est relinquendus, „ qui ex Conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu Laicis „ negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. *In Conjugatis* autem hoc „ amplius animadvertant, cum B. Apostolus „ nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos „ serio admoneant, tanto magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. „ In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti, aut „ quotidiana Sacræ Communionis sumptione „ unica præcepti formula aliqui deterreantur, „ aut sumendi dies generaliter constituantur, „ sed magis quid singulis permittendum per „ se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, „ & nihilominus det operam, ut unusquisque „ digne pro devotionis, & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis „ suavitatem deguster. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes, admonendæ erunt, ut in diebus earum Ordinis instituto præstitutis communicent; si quæ „ vero puritate mentis eniteant, & fervore „ spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & „ cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod „ facere debent) accesserint, statim ad illud „ sumendum de magna præparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos, „ qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, „ sive Conjugati, sive quicunque alii, suam „ agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini Judicii formidine, discant „ Cœlestem mensam, *in qua Christus est*, revereri, & si quando se minus paratos senserint, *ab eo abstinere*, seque ad majorem „ præparationem accingere. Episcopi autem, „ in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctiss. Sacramentum, pro illa „ gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito „ prudentiæ, & judicii temperamento alere „ debebunt, & ab eorum officio postulari sibi „ maxime persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. „ Quod abunde continget, si ii, qui devoto „ hujusmodi studio Divina præstante gratia tenentur, *seque Sacratissimo Pane* frequentius „ refici cupiunt, suas vires expendere, seque „ probare cum timore, & caritate assueverint: quibus Christum Dominum, *qui se fidelibus manducandum*, & se pretium in morte tradidit, atque in Cœlesti Regno in præmium est daturus, precatur Sacra Congreg. „ ut suam opem ad dignam præparationem, „ & sumptionem largiatur.

„ Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes communionem „ quotidianam esse de jure Divino; doceant „ in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispositione, seu Privilegio Pontificis de manu „ Sacerdotis sumendam Sanctiss. Eucharistiam, „ nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, præterquam ad infirmos, „ qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta „ accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia, *deferatur publice, & cum pompa* juxta „ formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in feria „ sexta Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ „ formas, seu particulas, neque grandiores, „ sed consuetas. Non permittant ut venialium „ confessio fiat simplici *Sacerdoti non approbato* „ ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, „ & Confessarii, etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant „ Deo Opt. Max. rationem reddituros esse, „ neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, „ etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per „ Sedem Apostolicam specialiter attributa. Et „ facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad „ verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit,

„ ac præsens decretum typis mandari, ac pu-
„ blicari voluit.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.
F. Card. Columna Præf.
S. Archiep. Brancaccius
Episc. Viterbien. Secr.

42 Quando commendatur frequens usus communionis, intelligi debet de sola Communione digna, quia sola digna communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. recte damnavit hanc propositionem 56. in ordine, *Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt; est nota prædestinationis*. Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest qui vivunt continuo in depravatis, & corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per confessiones bonas, & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden. *in* 2. *Crisi*

43 *dist.* 35. *num.* 3. Non dari præceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, est de fide contra Hæreticos, apud Bellar. *lib.* 4. *cap.* 20. Hinc Tridentinum *sess.* 21. *can.* 1. sic definiit: *Si quis dixerit ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes, & singulos Christifideles utramque speciem Sanctiss. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit*. Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *can.* 2. ibi: *Si quis dixerit Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit*. An vero causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus Laicis usus Calicis, Trident. sess. 22. in fine committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore ju-*

44 *dicaverit*. Primis Ecclesiæ temporibus, in quibus Fideles ad Sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sacra Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones; ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus Acatholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur & conculcaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiæ ad proprios lares deferrent, & privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus *Epist.* 50. S. Cyprianus *in lib. de lapsis num.* 92. *& in lib. de spectaculis*, Tertullian. *lib. de orat. sub fine, & lib.* 2. *ad uxorem*, & innuitur in lectione, quæ legitur in Breviario die 13. Augusti pro S. Hippolyto Mart. ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suæ, dum Eucharistiam sumeret, comprehensus*, & plura ad rem recenset Baron. *anno* 57. *num.* 151. *& anno* 570. Gonzalez *in cap.* 1. *de Custodia Eucharistiæ n.* 9. Cabassut. *in Not. Eccles. sæcul.* 1. *diss.* 9. Pax Jordan. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 5. Verum cum tepescente pristina Fidelium caritate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illam in privatis domibus asservandi per quinque fere sæcula permissus, abrogatus fuit, & in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in *Concilio Cæsaraugustano II. can.* 3. ibi: *Si quis Eucharistiæ gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit*; & consonat *cap. Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam*, ubi Glossa verb. *Eucharistiam dist.* 2. *de consecrat.* & Concil. Toletan. *I. can.* 14. & elicitur *c. Statuimus* 1. *de Custodia Eucharistiæ*; ubi statutum fuit ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conservetur, ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Hactenus Eminentiss. *tom.* 3. *comment. in constit.* 1. *Urbani IV. sect. unica a num.* 4. *ad* 6.

Eucharistia nunc omnino asservanda est in 45
qualibet Parochiali, quantumvis paupere; quod si redditus, & societas non sufficiat, instituatur quæstor, vel eleemosynarum Collector. *Sac. Congr. Concil. in Urbinaten.* 22. *Martii* 1594. & *Sacr. Congr. Episcop. in Assisien.* 14.
Martii 1614. Extra Parochiales Ecclesias non 46
conceditur retineri assidue Eucharistia. *Sacr. Congr. Episcopor.* 15. *Januar.* 1610., & *Sacr. Congr. Concil.*, quæ ut refert Genuens. *in prax. cap.* 110. cum ab ipsa peteretur

Primo. *An Episcopus possit concedere Ecclesiæ non Parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papæ?*

Secundo. *Præsupposito quod Episcopus concesserit licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non Parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?*

Re-

Respondit

Ad primum. *Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicæ.*

Ad secundum. *Hujusmodi licentiam fuisse nullam, & propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.*

47 Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quæ professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest. *Sacr. Congreg. Episcopor. & Regul. die* 20. *Decembris* 1626. Unde pro Indulto debet recurri ad Sanctam Sedem, uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucæ, & viventes collegialirer absque obligatione Clausuræ ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia Sanctiss. Sacramentum; Exhibitisque precibus Sacr. Congr. Episcop. *hac sub die* 26. *Novembris* 1708. dictam facultatem concessit arbitrio Eminentiss. Episcopi sine præjudicio jurium Parochialium, ac cum clausulis, & restrictivis per Eminentiam suam præscribendis. Atque hic addenda sunt quæ erudite tradit Eminentiss. Card. Petra *tom.* 3. *Comment. ad Constitut.* 1. *Urbani IV. sect. unica a n.* 21. *ad* 23. Propositis dubiis in Sacra Congregatione Concil. in Salernitana *Jurium Parochialium* 19. *Augusti* 1702. ibi: I. *An omnia jura Parochialia in Ecclesia, & in Oblatis, aliisque mulieribus degentibus in Conservatorio Sanctissimæ Conceptionis Capitis Pentæ sint exercenda per proprium Parochum S. Mariæ, intra cujus limites degunt, sive per illarum Capellanum.* II. *An eædem Oblatæ possint in eadem Ecclesia asservare Sanctissimum Sacramentum, & Sacrum Oleum Infirmorum sine licentia Sacr. Congregationis, & consensu Parochi.* III. *An in dicta Ecclesia valeat earum Capellanus pro suo arbitrio Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponere.* IV. *An prædictæ Oblatæ, & Mulieres morientes sine electione sepulturæ sint tumulandæ in Ecclesia Parochiali, & quatenus sepulturam eligant in earum Ecclesia, debeantur Parocho emolumenta funerum.* V. *An dictus Capellanus intra annum possit celebrare solemnitates, quæ spectant ad Parochum.* VI. *Ad quem spectet benedictio Candelarum in die Purificationis, Cinerum, & Palmarum.* VII. *An denunciationes pro prædictis Oblatis, aliisque Mulieribus exeuntibus a dicto Conservatorio ad effectum nubendi, debeant publicari in ipsa Ecclesia Parochiali pro tempore habitationis.* VIII. *An per dictum Conservatorium debeatur decima Parocho.* Sacra Congregatio respondit: *Citra approbationem Conservatorii* (quæ clausula semper apponitur, dum aliqua quoad Conservatoria determinat, cum ea approbare neque tacite, neque expresse voluerit) Ad I. *Affirmative.* Ad II. *Non posse sine licentia Sacr. Congregationis.* Ad III. *Negative, nisi cum licentia Episcopi.* Ad IV. *Affirmative quoad utramque partem.* Ad V. *Exprimendas esse solemnitates particulares.* Ad VI. *Spectare ad Capellanum.* Ad VII. & VIII. *Affirmative.* Idemque resolutum fuit *in Neapolitana Conservatorii* SS. Philippi, & Jacobi in Regione Nidi Consulum Artis Sericæ sub die 2. Julii 1707. in qua proposito dubio per Summarium: *An liceret retinere SS. Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesia dicti Conservatorii absque Apostolica auctoritate?* Responsum fuit: *Non posse, & dentur Decreta in Salernitana.* Et reproposita causa in folio sub die 28. Julii 1708. rescriptum fuit; *Citra approbationem Conservatorii in decisis, & supplicent Sanctissimo*, nempe pro facultate Apostolica illud retinendi. Itidem non licet illud retinere absque Indulto Apostolico in Grangiis Regularium; unde cum recursum habuissent ad Sacr. Congreg. Concilii PP. Oratorii pro Indulto illud retinendi in Oratorio ejus Grangiæ, seu Domus extra Civitatem existentis, in qua solebant morari aliqui Patres, vel ob infirmitatem, vel recreationis causa, maxima difficultas in concessione orta fuit; sed considerando, quod locus principaliter destinatus erat pro Infirmis, & concurrebat votum Nuncii Apostolici favorabile, ut posset concedi tempore, quo adessent infirmi; Sacra Congregatio scripsit juxta votum arbitrio ejusdem Nuncii, limitando tamen tempus ad septennium salvis juribus Parochialibus, in Ulysiponen. 3. Septembris 1707. *Hæc ille expressis verbis.* Eucharistiam Sanctissimam ex con- 48
suetudine, & privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi. *Sac. Rit. Congr. in Insulana* 10. *Junii* 1604. *& in Asculana* 3. *April.* 1632. *& in Cortonen.* 9. *Maii* 1699. *& in decreto generali* 10. *Decembris* 1703. *in respons. ad* 26. Feria quinta in Cœna Do- 49
mini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum Clave retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, & nullo modo apud Personas Laicas, & sæculares, cujuslibet status, gradus, & conditionis. *Sac. Cong. Rit. in Civitat.* 22. *Novembris* 1631. *& in Calaguritana* 13. *Septembris* 1642. Et hoc in omnibus Ecc-

clesiis tam sæcularibus, quam Regularibus quo-
modocumque exemptis, non obstante consuetu-
dine in contrarium. *Ead. Sac. Cong. Rit. in*
50 *Caurien.* 15. *Decembr.* 1632. Eucharistia SS. ad
Ægrotum adoranda deferri non debet, si eam
ob tussim, aut alias, sumere non potest pro
Viatico. *Sacra Congreg. Concil. teste Zerola in
praxi Episcop. pag.* 1. *verb. Eucharistia* §. 5.
51 Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivita-
te, & per octavam in processione deferre, ab-
sente, vel impedito Episcopo, pertinet ad pri-
mam Dignitatem, vel, ea impedita, ad secun-
dam, & successive ad tertiam, vel quartam, &
omnibus Dignitatibus absentibus, vel impedi-
tis, ad primum Canonicum. *Sac. Cong. Rit. in
Pisaurien.* 21. *Martii* 1609. *in Aretina* 30. *Janua-
rii* 1610. *in Lamacen.* 11. *Novembris* 1614. *&*
52 *in Baren.* 19. *Januar.* 1628. Sacramentum Eu-
charistiæ debet * non in aliqua machina pretiosæ
structuræ, Sacerdotum humeris, quod in omni-
bus Hispaniarum Ecclesiis ex vetustissima, &
immemorabili consuetudine fieri posse decrevit
Sacra Rota *in Hispalen. Processionis*, 28. *Jul.*
1700. *& in Salmatina Juris recipiendi servitium
&c.* 23. *Jun.* 1732. sed * propriis manibus a Ce-
lebrante deferri, non obstante quacunque con-
suetudine contraria. *Sac. Cong. Rit. in Siracu-
sana Modicæ* 2. *Junii* 1618. * Hæc decisio lo-
cum habet in Processione, quæ fit in Festo Cor-
poris Christi, & in die Dominico infra Octa-
vam ejus, ut resolvit *S. R. C.* 23. *Martii* 1709.
in Compsana. Ad Celebrantem vero ita priva-
tive pertinet delatio Sacramenti, ut ipse illud
deferre debeat etiam per Parochias alienas, per
quas processio transiret. *S. R. C.* 21. *Aprilis*
1630. *in Lucana*. Quamvis ille, qui celebrat
Missam in Festo SS. Corporis Christi debeat
deferre Sacramentum in Processione, excipitur
tamen ab hac regula Episcopus, qui licet non
celebret Missam Pontificalem, nihilominus ab
ipso deferri debet Sanctissimum Sacramentum in
Processione, nisi legitime fuerit impeditus, &
non a prima Dignitate, seu a digniori Canoni-
co qui Missam cantavit, ut colligitur ex Cære-
moniali Episcop. *lib.* 2. *cap.* 33. §. 8. apud Me-
ratum *in Additionibus ad Gavantum tom.* 1. *part.*
4. *tit.* 12. *num.* 11. In Vesperis autem Octa-
væ (si fiat Processio) deferri debet ab eo qui
cantavit Vesperas, modo sit Dignitas, vel Ca-
nonicus. *S. R. C.* 12. *Junii* 1627. *in Brundu-*
53 *sina*. * Eucharistia SS. dum elevatur, Canoni-
ci, & Clerus, sive in Choro existant, sive pro-
cessionaliter incedant, semper debent genufle-
ctere. *Sac. Cong. Rit. in Oscen.* 2. *Maii* 1620.
54 Eucharistia SS. quæ pro infirmis asservatur,
singulis octo, aut quindecim diebus est renovan-
da a Græcis. *Clemens VIII. Constitut. incipient.
Sanctissimus sub die* 31. *Augusti* 1595. A Latinis 55
vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qua-
libet Dominica, non autem differri ad quinde-
cim dies. *Sac. Cong. Episcop. in Ravennaten.*
5. *April.* 1573. *ex c. Permittimus* 57. *de sentent.
excomm. & Clemens VIII. cit. Constitut. San-
ctissimus*. Tabernaculum SS. Sacramenti in Ca- 56
thedralibus non debet esse in Altari majori,
propter functiones Pontificales, quæ fiunt ver-
sis renibus ad Altare. In Parochialibus vero,
& Regularibus Ecclesiis debet regulariter esse
in Altari majori, tamquam digniori. *Sac. Cong.
Episcop. in Lucensi* 10. *Febr.* 1579., *& in Ca-
sertana* 29. *Novembris* 1594.
Regulares non possunt publice exponere Sa- 57
cramentum Eucharistiæ sine licentia Episcopi
& ex causa publica ab eodem probata, ut sæ-
pe sæpius respondit *Sac. Cong. Episcopor. &
præsertim in Cajetana* 25. *Octobris* 1602. *&* 10.
Decembris 1602. apud Nicol. *in Floscul. verb.
Eucharistia num.* 23. & Fagnan. *in c. Grave*
19. *de Offic. Ordin. n.* 77. his verbis: *Non li-
ceat Regularibus etiam in propriis Ecclesiis SS.
Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum ex-
ponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit
ab Ordinario, ex causa autem privata possint,
dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non ex-
trahatur, & velatum remaneat, ita ut ipsa Ho-
stia videri non possit; & in Dertonen.* 27. *Maii*
1603. *& Sac. Cong. Concil. in Neapolitana* 17.
Augusti 1630. *& Sacr. Congr. Rit.* 26. *Februa-
rii* 1628. *& ead. S. Rit. Congr.* 22. *Januar.* 1701.
in Firmana expositionis SS. Eucharist. censuit,
*Fratribus Minoribus de Observantia Oppidi Mon-
leani licere publice adorandum exponere SS. Eu-
charistiæ Sacramentum in eorum Ecclesia singulis
diebus festivis totius anni, exceptis Quadragesima-
libus, & Dominicis, de licentia tamen Archie-
piscopi*. Pro personis autem particularibus ex- 58
ponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide
velata, cum luminibus, & assistentia. *Sac. Cong.
Episcop.* 7. *Sept.* 1678. In Ecclesiis Confrater- 59
nitatum non potest exponi sine expressa Ordi-
narii licentia. *Sac. Cong. Episcop.* 20. *Augusti*
1601., *& in Papien.* 2. *Augusti* 1652. *& Sac.
Cong. Rit. in decreto generali* 10. *Decembris* 1703.
in respons. ad 27. *dub.* Episcopus tamen id eis 60
permittere debet juxta solitum, nisi quid rele-
vans adsit in contrarium. *Sac. Cong. Episcop. in
Maceraten.* 16. *Martii* 1646. Neque Sacramen- 61
tum Eucharistiæ possunt exponere, sine licen-
tia Episcopi Diœcesani, alii quomodocunque
exempti, non habentes jurisdictionem in popu-
lum,

sum, ut declaravit *Sac. Cong. Episc. in Florentina Jurisdictionis inter Archiepiscopum, & Episcopum Fesulanum* 18. *Maii* 1696. *referente Eminent. Card. Pamphilio*.

62 Sacramento Eucharistiæ publice exposito, in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a Rubrica præscripto. In Missis vero cantatis, & solemnibus servandum erit decretum *Sacr. Congreg. Rit.* 13. *Febr.* 1666. tenoris sequentis: *Quando exponitur Sacramentum in Altari pro initio* 40. *horarum, vel spiritualium exercitationum, si accidat in Festo primæ, vel secundæ Classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantantur Missæ, una de Festo, seu Dominica post tertiam, altera Votiva de Sacramento post Nonam; vel una cantetur de Die cum commemoratione SS. Sacramenti. In Missis tamen privatis dicta Oratio de Sacramento erit omittenda in Festis primæ, & secundæ Classis*, prout *ead. Sac. Cong. Rit. resp.* 2. *Decembris* 1684. nam proposito dubio pro parte Procuratoris Generalis Lateranensium: *An in Missa privata de Sancto duplici, vel Semiduplici, de quo tali die sit Officium, facienda sit commemoratio SS. Sacramento exposito occasione* 40. *horarum*, prodit rescriptum, *posse, sed omittendam in Festis*

63 *primæ, & secundæ Classis*. Tempore expositionis SS. Sacramenti non possunt celebrari Missæ de Requiem; *Sac. Congr. Rit.* 2. *Decembris* 1684. Circa hanc Sanctissimi expositionem occasione 40. horarum attendenda est instructio de mandato Clementis XII. emanata 1. *Sept.* 1730. quæ ut ab omnibus percipiatur, & observetur hic ad litteram datur.

64 Istruzione, ed Ordini da osservasi nell' Orazione continua di Quarant' ore coll' Esposizione del SS. Sagramento per li bisogni di Santa Chiesa secondo la pia mente de' Sommi Pontefici, confermata e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa Clemente XII.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Cardinale Maresoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Essendo state fatte fin dal tempo dell' introduzione dell' Esposizione del SS. Sagramento per l' Orazione continua di Quarant' Ore diverse provisioni spettanti al decoro di detta Sacra Funzinne, acciò le medesime venghino esattamente osservate, e si rimova ogni abuso, d' Ordine espresso della Santità di Nostro Signore, datoci coll' oracolo della sua viva voce ordiniamo, e comandiamo, che in tutte le Chiese di quest' Alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parocchiali, ed in ogni altra Chiesa sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualsivoglia modo privilegiata, in cui si farà la suddetta Orazione di Quarant' Ore, s' osservi inviolabilmente quanto si prescrive nella presente novissima Istruzione sotto le pene infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa, dove sarà l' Esposizione, un segno del SS. Sagramento ornato di festoni, come pure a capo della strada vicina, perchè sia noto a chi passa, esser ivi l' Esposizione del Santissimo Sagramento.

II. Il SS. Sagramento dovrà esporsi nell' Altare Maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriarcali, nelle quali si suol esporre sopra altro Altare), e si coprirà l' immagine, o statua, che vi sia, come anche le pareti della tribuna, e le vicine all' Altare, se non vi sono ornamenti fissi, si copriranno con drappi, avvertendosi, che gli apparati nnn contenghino Istorie, nè cose profane. Sopra l' Altare non vi si ponghino Reliquie de' Santi, o Statue de' medesimi (non escludendosi però quelle delli Angioli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi si ponghino figure dell' anime del Purgatorio di qualsisia materia, il che si proibisce anche in tutte l' Esposizioni particolari, ed in quelle, che talvolta si fanno per suffragio di quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi sia un Tabernacolo, o Trono con Baldachino proporzionato di color bianco, e sopra la base di esso vi sia un Corporale per collocarvi l' Ostensorio, o Custodia, il di cui giro sarà attorniato di raggi, e non vi sarà d' avanti alcun ornamento, che impedischi la vista del Santissimo.

IV. Ardino sopra l' Altare almeno venti lumi continuamente, cioè sei candele d' una libra, tre per parte dalli lati della Croce, ed otto candele nella parte superiore, con altre quattro dalli lati dell' Ostensorio; nella di cui parte opposta, non vi si ponga onninamente lume alcuno, e vi siano finalmente due Torcieri con le Fiaccole almeno di tre libre l' una. L' istesso numero di lumi vi sia anche di notte dopo serrata la Chiesa, tra quali ve ne siano almeno dieci di Cera, e per la Chiesa nella Sera si mettano lumi sufficienti per evitar la confusione, quali stiano accesi finchè si chiudano le Porte di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le finestre vicino all' Altare dell' Esposizione, ad effetto di raccogliere la mente de' Fedeli all' Orazione.

V.

V. Niun Secolare, benchè vestito di sacco di qual si voglia compagnia, ardisca d'andare intorno l'Altare per aggiustare lumi, o far altro, che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote, o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione. Avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione, ed Ordine per decreto della *Sacra Congregaz. de' Riti*, *Urbis 19. Augusti* 1651. avanti il SS. Sagramento esposto, accostandosi, o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quale celebra la Messa privata, s'insinua esservi decreto della medesima *Sac. Congreg. Urbis 7. Septembris* 1638. che mentre passa avanti l'Altare, in cui sta esposto il SS. Sagramento, dopo fatta l'Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo, alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l'esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più commodo, un Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adequato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sagramento.

VII. Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro costituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d'un banco ricoperto con Tapeto, o panno rosso, o d'altro colore, e qualità decente vicino all'infimo grado dell'Altare, e mai sopra genuflessorj, orando tanto di giorno, quanto di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternità, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde, o d'altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dalli Ecclesiastici sudetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli Astanti, e con voce sommessa per non causar distrazione alli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l'Orologio almeno a polvere per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni Ora con la Campana maggiore tanto di giorno, come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell'Esposizione, dopo il segno dell'Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del Popolo, come anche la Mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell'Ave Maria, durante l'Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell'Altare, dove sta esposto il SS. Sagramento, non si celebri altra Messa, che le solenni per l'Esposizione, e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v'è obbligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sagramento votiva pro re gravi (eccettuate però tutte quelle Domeniche, che sono di prima, o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calendario, tanto universale, quanto particolare di quella Chiesa, in cui si fa l'Esposizione, si fa Officio parimente di prima, o seconda Classe, come anche eccettuata la feria 4. delle Ceneri, e feria 2. 3. e 4. della Settimana Santa, tutti li giorni dell'Ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le Vigilie del S. Natale, e della Pentecoste, e l'ottava dell'Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale con l'Orazione aggiunta del Sagramento sub unica conclusione) e tutto s'osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese sì de' Secolari, che de' Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale, si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva pro Pace, o altra, che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant' Ore con la medesima eccezione delli giorni sudetti, e con la medesima Regola circa l'Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva sudetta, e con l'eccezione, e regola prescritta di sopra nella Messa del Sagramento. Questa però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell'Esposizione, nè quello, dove sia il Tabernacolo col Sagramento incluso; ed in quelle Chiese, che hanno l'obbligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altr' Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell'Esposizione, medio, e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de' Regolari, non ostante qualsisia loro uso, o pretesa consuetudine in contrario. Nelle Messe private, che si celebreranno durante l'Esposizione, non si suoni il Campanello all'Elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno con la solita Campanella. Non si celebrino Messe di Requie, nel tem-

tempo, che durerà l' Orazione di 40. ore, e le Messe del Santissimo, che si celebreranno ne' giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente Votive senza Gloria, e Credo. Nell' altre Messe private correnti si aggiongerà coll' Ordine prescritto dalla Rubrica l' *Orazione del Sagramento*, così comandando la Santità di N. S.

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione sarà vestito di Piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d' altro colore, che in tal caso continuerà il colore della Messa; il Velo umerale però sarà di colore bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sagramento anco nel Venerdì Santo, e li paramenti de' Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra. Parimente il Pallio dell' Altare, dove sta l' Esposizione, sarà sempre di colore bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore; come pur il Baldachino per la Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l' Esposizione, il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sagramento, si ritireranno fuori del Corno dell' Epistola, dove il Celebrante (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l' incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflesso, nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Su 'l fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l' Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più, o meno numerosa, il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sagramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono; lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall' estremità del Velo umerale, e si alzerà: Principiandosi poi da' Cantori l' Inno *Pange lingua &c.* s' incamminerà sotto il Baldachino, recitando con voce sommessa Salmi, ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le fimbrie del Piviale.

XIII. La Processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con Abito suddiaconale, ma vestito con Cotta; v' interverranno onninamente 8. Sacerdotti vestiti con Cotte, e con Torcia accese in mano, li quali procederanno dalli lati avanti il Baldachino, e dopo di essi seguiranno due Acoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La Processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la Piazza, quando l' angustia della Chiesa ne porti la necessità, e quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della Piazza, dove se vi sarà qualche Bottega, dovrà tenersi chiusa durante la processione.

XV. Se vi saranno istituite Confraternità di secolari, o siano vestiti di Sacco, o nò, tanto li Guardiani, ed Offiziali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare, o Regolare che vi sarà, al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda, che li Guardiani, o altri Offiziali di esse non ardischino sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine, o altro, di andar dopo il Baldachino sotto la pena di 25. Scudi a ciascun Fratello, Guardiano, o Offiziale della Confraternità, il quale contravenisse alla presente disposizione in conformità dell' Editto pubblicato l' anno 1689. Qual pena di Scudi 25. si dovrà applicare alla medesima Confraternità, se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro Arbirrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldachino vestito senza Sacco coll' Abito suo Prelatizio, e con il Rocchetto, se ne avrà l'uso. Di più ordiniamo alli sudetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino, che si pratichi il contrario sotto le pene contenute nel sudetto Editto, cioè di Scudi 25. alli Superiori, e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva, e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro Arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le sudette pene imposte di sopra, resterà ipso jure privo dell' Officio, e cassato dalla Confraternità respettivamente; al Guardiano, o Guardiani, ed Offiziali, quali contravverranno a questo nostr' Ordine, resterà interdetta la Confraternità, e Chiesa, e privati di fare più tale santa funzione, ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata; si dichiara anche, che all' Accusatore di tal contravenzione si darà la terza parte della sudetta pena coll' esser tenuto secreto, e la sudetta disposizione vogliamo che si osservi anche in tutte e singole Processioni, ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giun-

e giunto il Celebrante al grado infimo dell'Altare maggiore, il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamente genufletterà deponendo il Velo umerale) e lo collocherà nella base del Trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo. Li Cantori divotamente, e con pausa canteranno il *Tantum ergo*, *&c.* dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l' incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sagramento. Terminato l'Inno senza dirsi il ℣. *Panem de cœlo &c.* si canteranno dalli suderti Cantori le litanie contenute nel libro stampato per l'Orazione delle 40. ore (qual libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo, che si faccia particolare.) Dopo che avrà dette le preci, il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a mani giunte il ℣. *Dominus vobiscum &c.* con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve Orazione, ed indi partiranno a capo scoperto fino ad una ragionevole distanza dal Sagramento, dandosi così il principio all' Orazione delle Quarant' Ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sede Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. de' Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia) con il postergale ornato di panno rosso, o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si avverte alli medesimi, come anche agli altri, che oprano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile, anche nell' Esposizioni particolari, non devesi far riverenza alcuna al Clero, nè ad altra persona, che assista alli Divini Offici. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani, Deputati, ed Officiali delle Confraternite, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a lati, e senza alcun' uso de Cuscini, come pure senza gradini, e senza genuflessorj d'avanti. Qual banco potrà cuoprirsi di panno, e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del Presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe, e Vesperi solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione Sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della Sag. Congreg. de'Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13. Marzo 1683. sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al num. XV. nelli §. §. *Se vi saranno ec. e Di più ordiniamo ec.* Monsignor Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell'Evangelio in un Banco coperto di panno, nell'Abito suo Prelatizio, come si è detto al num. XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, in tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi il Banco, come sopra de' Guardiani, dirimpetto all'Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente alli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuate le Persone Regie, quando vi si trovino) l'entrar sotto qualsisia pretesto ad orare nel Presbiterio, o sia recinto dell' Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino, o all'assistenza dell' orazione, il che s' osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l' Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per Indulto Appostolico, o per altra legittima facoltà, occorre farsi l' Esposizione, benchè per breve tempo, al che provederanno li Superiori, o Sagrestani, col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a' Rettori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare respettivamente qualsivoglia sorte di Sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione sotto la pena di 10. Scudi alli Rettori secolari, da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l' Accusatore, ed a Regolari della privazione della voce attiva, e passiva a nostro Arbitrio.

XVIII. Non si terranno nelle Chiese dell' Esposizioni anche particolari, bacili per limosine, nè vi assisteranno Religiosi, o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per riceverle, come nè meno anderanno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre Persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò li poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della Chiesa sotto le pene contenute nell' Editto stampato a parte, che per ciò sarà parimente cura de' Superiori, Sagrestani, e degli Esecutori, che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d' evitare la distrazione de' Fedeli, che orano, potendo li Be-

Benefattori caritativi far elemosine fuori delle Chiese, siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri.

XIX. S' avverte, che non termini l' Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell' altra, e ciò s' osserverà da qualunque Chiesa, benchè Basilica, e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito respettivamente sopra descritto dopo la Messa dell' Esposizione) e genufletterà colli Ministri avanti il SS. Sagramento nel mezzo sull' infimo grado dell' Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà fino al ℣. *Domine exaudi Orationem meam* inclusive. Dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l' incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il SS. Sagramento e prenderà il Velo umerale. Fatta l' incensazione, il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sagramento dal Trono, e immediatamente stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch' esso Diacono, subito che averà consegnato il Sagramento, praticandosi dipoi rispettivamente ciò, che sopra nell' Esposizione s' è detto circa le Cerimonie, e Rito della Processione ec.

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all' infimo grado dell' Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente, e deporrà il Velo umerale; il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell' Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al ℣. *Genitori*, *Genitoque &c.* alzatosi colli Ministri ponerà, come sopra, l' incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sagramento. Li Cantori diranno il ℣. *Panem de Cœlo &c.* (a cui s' aggiungerà l' *Alleluja* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l' Ottava della Festività del Corpus Domini, in qualsivoglia Esposizione, che si faccia.) Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione sostenendo li Ministri il libro (senza dire il ℣. *Dominus vobiscum*; come per Decreto della Sag. Congreg. de' Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo umerale, ed ascendendo solo all' Altare, fatte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, coll' estremità del Velo umerale l' Ostensorio, e darà con esso la benedizione al Popolo, e riposto il Sagramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tal effetto dovrà ritenersi nell' Altare dell' Esposizione; e l' Ostia consacrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente: dopo di che partiranno, e terminerà l' Orazione di quarant' ore.

XXII. Nel tempo, che durerà l' Orazione medesima, si proibisce espressamente il predicare; ma volendovi far dopo li Vesperi qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il SS. Sagramento, si dovrà prendere la licenza, e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Vicegerente, anche nelle Chiese de' Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell' Esposizione di quarant' ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenza si darà in scriptis. Quello poi dovrà sermoneggiare sara almeno costituito nell' Ordine Diaconale, sermoneggierà con la Cotta, benchè sia Regolare, ma senza la Stola, ed a capo scoperto vicino all' Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in uno sito, che non obblighi gli Ascoltanti a fare atti d' irriverenza con voltare le spalle al Sagramento.

XXIII. Le Chiese, dove sarà l' Orazione di 40. ore, dovranno la sera stare aperte fin tanto che vi sarà il Popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un' ora determinata, sì per la situazione d' esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi l' Estate circa le tre ore, e l' Inverno intorno all' ore cinque. Si avverte però, che anche a Porte chiuse deve continuare l' Orazione, come s' è detto al num. 7. non dovendo mai essere interpolata l' Orazione di 40. ore, come per decreto della Sag. Cong. de' Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la Lista delle 40. ore per informazione de' Fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa, dove è determinata l' Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sagristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l' ignoranza delle Regole, e precetti, che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sa-

o Sagrestano, fuori dell' ordine assegnato nella Lista delle 40. ore, d' esponere, o far esponere il SS. Sagramento sotto qualsivoglia pretesto, o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di S. Santità, o almeno licenza segnata da Noi, o da Monsigner nostro Vicegerente sottoscritta dal Deputato delle 40. ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un Altare, o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà pontualmente il tempo, che dovrà durare l' Esposizione, assegnato nella suddetta licenza sotto le pene infrascritte, e privazione d' Officio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente, che tutti, e singoli espressi Ordini si debbano inviolabilmente osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le quarant' ore, sotto pena alli Maestri di Cerimonie, che assistono alle funzioni, se non faranno adempire esattamente tutte le Cerimonie, ed i Riti prescritti, ed alli Trasgressori respettivamente de'suddetti Ordini, di scudi dieci d'oro da applicarsi a' luoghi Pij, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, di carcere, ed altre pene maggiori riservate a nostro Arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell' Osservanza, si procederà più vigorosamente contro li Superiori, e Sagrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola, e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 1. Settembre 1730.

P. Card. Vicario.

Carlo Guazzuglia, Deputato.

Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

65 Solemnitas, quæ cœpit publice, & cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id pie, & religiose promoventibus Sanctis Virginibus Juliana, & Eva apud Urbanum IV. qui datis litteris ad Evam cum laude hujus introductionis, festivitatem postea (quam nedum Virgines postulaverant) Corporis Christi solemni Decreto in Ecclesia universali (miraculo jam evulgato Ecclesiæ S. Christinæ Bolsenæ) instituit. Patent hæc ex actis *Bollandi tom.* 1. *ad mensem Aprilis pag.* 459. 462. 465. *&* 477. & re cognita, ac examinata *in Sac. Congreg. Rit. sub die* 10. *Junii* 1700. concessum fuit indultum Capitulo Collegiatæ d. Ecclesiæ S. Martini, ut posset in qualibet feria quinta non impedita officio novem lectionem, & je-

66 juniorum, recitare officium Sacramenti. Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum tanta præstat excellentia, & dignitate, ut illud associans gaudeat Immunitate Ecclesiæ; *Sacra Congregat. Immunitat. in Beneventana* 30. *Septembris* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. fol.* 14.

Hic adde, quod Oratio 40. horarum cum Expositione SS. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Jesus Christus in deserto jejunavit, & oravit, cœpit practicari Romæ in Archiconfraternitate Orationis, & Mortis, & ibi prius instituta fuit, & confirmata a Pio IV. Constit. incip. *Divina disponente*. A Clemente autem VIII. Constitut. incip. *Graves*, *&* *diuturnæ* fuit injunctum, ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur: & Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem horam in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paulus V. mediante Brevi concesso die 10. Maii 1606. lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo, che gli riuscirà comodo*. Ursaya *in Miscellano sacro*, *&* *profano par.* 1. *litt. O num.* 65. Exinde die 20. Januarii 1705. de mandato Clementis XI. & die 1. Septembris 1730. de mandato Clementis XII. editæ sunt supra allatæ instructiones observandæ in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40. horarum cum expositione SS. Sacramenti, quæ Instructiones sunt ad litteram allatæ paulo ante a *n.* 64. *ad* 65. Alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Moribundus*, verb. *Viaticum*. 67

Adde ad ubetiorem eruditionem quod tradit eruditissimus Ughellus *in Italia Sacra tom.* 4. *pag.* 27. *litt. d.* ibi: Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore ejus Bono Cremonensi. Hic enim anno salutis 1534. Francisco II. Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcto jacuisset, atque ita per orbem in præcipuis Urbis hujus templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe numquam deficeret. 68

Quod quidem tanto studio facere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum, & apparatuum sumptus lege coerciti fuissent, ceræ & olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps Clementis VIII. decreto traducta est. Ejusdem 69

Boni Cremonensis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum Campanæ daretur, quo fideles admoneantur, ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum ora- 70

oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum
emisisse. Quod & in quibusdam Diœcesis Op-
pidis servatur, & per universum Christianum
Orbem fieri deberet. Hactenus ille. Fuisse au-
tem Institutam Orat. 40. hor. a Patre Josepho
Mediolanensi Capuccino in memoriam 40. ho-
rarum, quibus Redemptor Noster jacuit in
Sepulcro, refert Thyers *l.* 4. *c.* 17. relatus a
Card. de Lambertinis *volum.* 2. *notificatione* 10.
qui tamen ibi citat pro dicta institutione Con-
stitutiones Pii IV. & Clementis VIII. jam a
71 nobis allegatas sub *num.* 67. Et idem Card.
Lambertin. *volum.* 1. *notificat.* 14. colligit ex
annalibus introductam fuisse sæculo sextodecimo
devotionem 40. horarum tribus ultimis bac-
chanalium diebus ante diem Cinerum, pro a-
vertendis fidelibus ab operibus carnis, & con-
vertendis ad opera Spiritus, & pro placanda
Divina indignatione irritata a peccatis com-
mitti solitis illis diebus.
72 Eucharistia in azymo, aut fermentato respe-
ctive a Latinis, & Græcis Presbyteris est mi-
nistranda: Benedict. XIV. tom. 1. Constitut.
73 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 6. Species Sacra-
menti Eucharistiæ iterum coqui prohibetur.
74 Idem *ibid.* §. 6. Eucharistiæ species corruptio-
ni non sunt exponendæ. Idem *ibid.* §. 4. & 5.
75 Eucharistia non est retinenda domi, nec defe-
76 renda in itineribus. Idem *ibid.* §. 6. Euchari-
stia infantibus statim post Baptismum, & pue-
ris in Missa ministrari a Græcis Presbyteris pro-
hibetur. Idem *ibid.* §. 2.
77 Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum
prævalet, & iniquitas, est deferenda a Sacer-
dote Stolam semper habente propriis cooper-
tam vestibus, in sacculo, seu bursa Pyxide re-
condita, per funiculos collo appensa, ac in si-
nu reposita, ab uno saltem Fideli in defectu
Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non
tanta adsunt infidelium, seu hæreticorum peri-
cula, præcipitur, quod Sacerdos indutus super-
pelliceo, Stolaque utrique humero circumsepta,
& præcedente uno saltem lumine, Hymnos, &
Psalmos submissa voce recitans, in Sacra Py-
xide, vel in Calice mundo velamine cooperto
ambabus manibus illud ante pectus tenens, de-
vote deferat. Idem tom. 1. Constitut. 89. in-
cip. *Demandatam* §. 23.
78 Eucharistiæ expositio non exigitur pro lu-
crandis Indulgentiis visitantibus Ecclesiam con-
cessis. Idem tom. 2. Constitut. 5. incip. *Acce-
79 pimus in Civitate*. Requiritur vero, quando id
injungitur in concessione Indulgentiæ, ut in
Oratione 40. horarum; sed fieri non debet abs-
que Episcopi licentia. Idem *ibid.*

Eucharistiæ Sacramentum non potest in Ec- 80
clesiis non Parochialibus retineri sine Apostoli-
ca Auctoritate. Idem Constitut. incip. *Quam-
vis*, §. 24.
Eucharistia nonnisi a naturaliter jejunis lici- 81
te sumi potest. Bened. XIV. Constitut. incip.
Quadam, §. 3. Ex Pontificia tamen dispensa-
tione, urgentibus, & gravibus de causis, quan-
doque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam
etiam non jejuni sumere possent. Idem *ibid.*
§. 9. ubi refert Breve a Pio IV. ad preces Se-
bastiani Lusitaniæ Regis relaxatum, in quo Sa-
cerdotibus per Indias enunciati Regis Domi-
nio subjectas commorantibus, qui vel ob con-
tractam ægritudinem, vel Cœli inclementiam,
post mediam noctem, aliquem sument cibum,
sit facultas successivo die Sacrum peragen-
di. Item refert quod Innocentius XIII. per
suas Apostolicas Litteras in forma Brevis Ro-
manorum Reginæ Elisabethæ Christinæ conces-
sit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam
post aliquem degustatum cibum, quo die In
Bohemiæ Reginam ungi solemniter, coronari-
que deberet, ita exposcente imbecilli ejusdem
valetudine, quæ tam diuturnam functionem,
nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Si-
mileque Indultum ab eodem Pontifice conces-
sum reperitur regnanti Regi Christianissimo
Ludovico XV. sumendi Eucharistiam non je-
juno, die suæ solemnis Consecrationis, & Co-
ronationis.
Dictus autem Pontifex *ibid.* §. 11. sic inde 82
prosequitur. Unicum itaque exemplum priva-
tæ communionis ex devoto Religionis affectu
sumptæ in vim obtentæ a Summo Pontifice fa-
cultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post
refectionis aliquid degustatum, ita exposcenti-
bus imbecillitate, indigentiaque corporeæ habi-
tudinis in Carolo V. Imperatore suppetit. Is
recursum habuit ad Julium III. Pontificem,
qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sum-
ptum exiguum jentaculum, posset Sacram par-
ticipare Communionem. Deinde *ibid.* §. 13.
Quod Julius III. præstitit erga Carolum V.
Imperatorem, idem indulsit Clemens XI. an-
no 1716. Jacobo III. Magnæ Britanniæ Re-
gi. Vide dict. Constitutionem, *Quadam*, per
tot. ubi multa erudite ad rem.
Eucharistia non est in medias flammas pro- 83
jicienda ad incendium compescendum, Bened.
XIV. Constitut. incip. *Cum, ut recte* §. 11. in
cujus titulo, seu summario sic expresse habe-
tur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam
S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite alla-
tam fuisse ex Ecclesia Sacram Pyxidem Sanctis-
simum*

ßimum Sacramentum intercludentem, eaque ſuper populum, & ad furentes flammas benedictum, rationibus, pluribuſque allatis Eccleſiaſticis ſanctionibus, demonſtratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune ſancitur. Nec Euchariſtia ad experimentum quodcumque innocentiæ, vel culpæ, eſt adhibenda. Idem *ibid.* §. 11.

84 Euchariſtia iis tantummodo Ritibus eſt colenda, quos non privata devotio, ſed Eccleſiaſtica auctoritas probaverit. Idem *ibid.* §. 12.

85 & 13. Euchariſtiam Feria quinta in Cœna Domini conſecratam Græci aſſervare conſueverunt in annum integrum pro infirmis. Idem Conſtitut. inc. *Allatæ ſunt* §. 29. Ritus vero hujuſmodi iteratis vicibus fuit proſcriptus. Idem *ibid.*

86 Obſeſſorum Exorcizatio fieri non debet, admota ad eorum corpus Sanctiſſima Euchariſtia. Idem Conſtitut. incip. *Cum ut recte*. §. 15.

87 * Juvat adhuc e variis aliis operibus Benedicti XIV. ad rem ſequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda ſit quotidiana, quibus aliquanto rarius, nihil innovandum ſupra Decretum Innocentii XI. die 12. Februar. 1679. Omnia ſcilicet referenda eſſe docti & prudentis Confeſſarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem acceſſum denegandum eſſe iis, qui in gravia peccata ſæpe labuntur, nec de emendatione ſunt ſolliciti, ſicut nec tam ſæpe iis, quorum cum voluntas ſit a gravibus averſa, venialibus tamen tenacius inhærent. *De Synodo Diœceſ. lib.* 7. *cap.* 12. §. 9.

88 Euchariſtiam una tantum die Paſchatis Reſurrectionis diſtribuere vetitum eſt Regularibus in ſuis Eccleſiis; cæteris vero Paſchalibus diebus id poſſunt citra ullam prohibitionem. *Ibid. lib.* 3. *c.* 42. §. 3.

89 Paſchale tempus, intra cujus ſpatium ſatisfieri poteſt præcepto, ab Eugenio IV. Conſtit. incip. *Fide digna*, definitum eſt, a Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis, nec licet Epiſcopo, etiam in Synodo, tempus illud latius prorogare. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 69. §. 9.

90 Paſchali præcepto de Euchariſtia ſumenda in Parochiali Eccleſia non ſatisfit recipiendo illam in Eccleſia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo *Reſp. Moral. lib.* 1. *dub.* 15. Ita *Inſtit. Eccleſ.* 18. §. 12.

91 Qui præcepto Paſchali de Euchariſtia ſumenda non ſatisfecit tempore apto, etiam poſt illud tenetur, & cogi poteſt pœnis ad Euchariſtiam ſumendam. *Inſtit. Eccleſ.* 45. §. 15.

Famuli & famulæ ſæculares inſervientes Monaſteriis ſæcularium utriuſque ſexus, etiamſi habitent in atriis Monaſteriorum muro circumvallatis; tenentur communionem Paſchalem in Eccleſia Parochiali, intra cujus fines ſitum eſt Monaſterium, recipere; ut ex decreto Sac. Congr. ſæpius deciſum eſt; neque enim habitationes illæ ſunt intra ſepta, ac domos Monaſteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Parœcia. *Inſtit. Eccl.* 55. §. 7. & 8. 92

Sacerdotes Miſſam celebrantes non tenentur præcepto Paſchali ſatisfacere in ſua Parœcia; ſi tamen raro intra annum celebrent, nec volunt ſeu poſſunt celebrare Miſſam in Paſchate, tenentur tunc communicari in Parœcia. *Ibid.* 93

Peccatori occulto publice Euchariſtiam petenti non eſt deneganda, cum jus naturæ ad famam id expoſtulet. *De Syn. Diœc. lib.* 7. *c.* 12. §. 4. *nov. edit.* 94

Occulte vero petenti, & noto Sacerdoti aliunde quam ex Confeſſione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde & ſimul etiam ex Confeſſione ſciat, exprimere debet Sacerdos ſe habere ejus peccati ſcientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo ſcit, ſi ſub arcani naturalis ſigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confeſſione, perinde ſe gerat, ac ſi neſciverit, cum id exigat arctiſſimum Confeſſionis ſigillum. *Inſtit. Eccleſ.* 89. §. 3. 95

Publicus peccator publice petens repellendus eſt. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus eſt a Judice, ſed etiam qui per evidentiam facti, quæ nulla poſſit tergiverſatione celari, talis habetur. *Ibid.* §. 8. & *de Sacrif. Miſſæ lib.* 3. *c.* 20. §. 4. 96

Euchariſtiæ ſumptionem præcedere debet jejunium naturale a media nocte præcedente cæptum. Nec refert ſi poſt cibum ſumptum ante mediam noctem nullus ſomnus captus ſit, nec cibus concoctus ante Communionem. Porro jejunium iſtud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio ſumpta poſt celebratam Miſſam admittenda ab eo eſt, qui eo die alias Miſſas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini, quo in caſu, nec licet celebrare & ad dandum ægroto Viaticum, nam præceptum Viatici obligat quando conferri poteſt juxta ritum Eccleſiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, ſi deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Miſ- 97

Missalis constat. Vicissim si quis ante quam somno se dederit, parum sacchari in os indnxerit, quod paulatim liqnescens in stomachnm delabatur; id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum; vel condimentum ad saporem explorandum, & statim expueret, hæc non esset fractio jejnnii. *De Sac. Miss. lib. 3. toto c. 12.*

98 In dubio num quis fregerit jejunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distingunntur; præstaret tamen abstinere a percipienda Communione. *Ibid.* §. 7.

99 Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti præcipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare, si absit scandalum, & suppetat causa, quæ perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos præsto sit. Causa vero est solemnis aliqua Festivitas. *De Sacr. Miss. lib. 3. c. 17.* §. 19.

100 In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibns administrare non est vetitum, cum Decretum Sac. Congregationis Rit. id prohibens modo non amplius exhibeatur illud poscentibus, & docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, & reliquas, quæ in Tabernaculo asservantur. *Ibid. c.* 18. §. 12.

101 Nocte Natalis Domini ex Decretis S. Rituum Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sacram Communionem fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. *Ibid.* §. 13.

102 Feria VI. in Parasceve, & Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omninm Ecclesiarum certum est. *Ibid.* §. 14.

103 Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, nt qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio S. Thomæ. *Ibid. cap.* 19. §. 2. Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo quod ejus peccato communicat. *Ibid.* §. 3.

104 An unico peccato peccet Sacerdos, qui letali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiæ administrat, dissident inter se DD., alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionis pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. *Ibid.* §. 5.

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetat Sac. Congregat. Concil. Decreto approbato ab Innocentio XI. 12. Februar. 1679. *ibid.* 105

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam pro consecrata, ob periculum idololatriæ, tum respectu suscipientis, tum adstantium. *Ibid. c.* 20. §. 4. 106

Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharistiam, qua Sacerdos fideli communicaturo denunciabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in *cap. Ex tuarum*, in usum revocari non potest, *Ibid. lib.* 3. *c.* 20. §. 3. 107

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invalnit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem, & mortem, quo species Eucharisticæ consumantur. *Ibid.* §. 6. 108

Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt: quamquam fatendum est, canonicas pœnas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in feminæ pectus deciderit, præstat, ut femina suis ipsa manibus levatum in os inijciat. *Ibid.* §. 7. 109

Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit transire per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. *Instit. Eccles.* 89. §. 2. 110

Si quis Sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur. *De Synodo Diæc. lib.* 13. *c.* 13. *c.* 19. §. 25. *nov. edit.* 111

Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in hoc, vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbæ ciendæ. Encyclica 12. *Novemb.* 1742. & *de Sacrif. Missæ lib.* 2. *c.* 22. §. 17. 112

Si quis surripiat hostiam, vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide, vel ex Ostensorio, & extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto Hostiæ consecratæ, quare reo competet demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab Augustissimo*, Bull. *tom.* 1. *n.* 43. 113

114 Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, præsumitur uti voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum, a suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit.

115 Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in Ecclesiasticis degradatione reali. *Ibid.*

116 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis atticulo versantibus, quæ in iis, qui recte valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant & adorent. *Ibid. c.* 12. §. 3.

117 Recte valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione, & reverentia ad Sacramentum accedant; quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter & decimum quartum ætatis. *Ibid.* §. 2.

118 Extreme ægrotantibus, eodem periculo mortis diutius perseverante, potest & debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri, petente maxime ægroto: sed quoties, & quantum temporis intercedere necesse sit inter unam & alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. *Ibid. lib.* 7. *c.* 13. §. 4.

119 Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in Diœcesi Bononiensi. *Instit. Eccl.* 34. §. 12.

120 Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatæ, tenentur Fer. V. in Cœna Domini Sacramentum SS. Eucharistiæ recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sac. Congreg. apud Bissum verb. *Communio n.* 383. *Instit. Eccl.* 38. §. 10.

Novæ Additiones ex aliena manu.

121 Primis Ecclesiæ sæculi Christiani omnes Eucharistiam quotidie suscipiebant, minimeque Sacrificio Missæ assistebant absque Eucharistiæ susceptione. Testaturque D. Hieronymus *Epist.* 5. *ad Pamach.* quod ita Romæ suo tempore ser-
122 vabatur. Frigescente sæculo quinto hoc fervore, Concilium Agathense anno 505. declaravit *Can.* 18. *in Can.* 19. *distinct.* 2. *de Consecrat.* quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis, & Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non habentur.

Concilium Turonense III. *Can.* 50. jussit, 123
ut Laici ter in anno Eucharistiam susciperent.
Falso autem Gratianus *in Can.* 16. *dist.* 2. jus- 124
sionem hanc tribuit Papæ Fabiano addens *in Paschate videlicet*, *& Pentecoste*, *& Natali Domini*, nam certum est, initio sæculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam suscepisse.

Tandem eo res redacta erat, ut Christiani 125
omnino negligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut *Concilium Lateranense anno* 1216. *celebri Canone*, *Omnis utriusque Sexus* 12. *de Pœnitent. & Remiss.* sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Dominica Palmarum ad octavam usque Paschatis in propria Parochia.

De annis *discretionis* certa Regula statui ne- 126
quit, sed judicio Confessoris & Patris remittendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 5. *tit.* 9. *cap.* 7. *n.* 3. ubi quod in aliquibus Diœcesibus anni duodecim dijudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Su- 127
scipique debet Eucharistia in propria Parochia.
Ad hunc autem effectum quænam dicatur pro- 128
pria Parochia, tradit Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 27. *& seq.* Prohibitumque est Regularibus in die 129
Paschatis Eucharistiam etiam ministrare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis, aliis diebus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad octavam Paschatis possunt Regulares mini- 130
strare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia præceptum impleant: Benedictus XIV. *de Synodo Diœcef. lib.* 9. *cap.* 16. *n.* 3.

De licentia tamen Parochi, in Ecclesiis etiam 131
Regularium, suscipi valet Eucharistia. At ne- 132
queunt Parochi dare licentiam *generalem*, ut quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in Ecclesiis Regularium queat? Debet hæc licentia esse specialis, ut decisum referunt Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 3. *tit.* 38. *num.* 2. Romaguer. *ad Constit. Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *n.* 19.

An possit de licentia Episcopi, vel Vicarii 133
Generalis suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quæstio est. Vide diffidentes inter se Doctores apud Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 8. *& sequent.* qui tamen affirmativam tenet sententiam.

De

134 De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio damnatis consule *San. Mem. Benedictum XIV. de Sacrific. Miss. sect. 2. §. 175.* & rursus *de Synod. Diœcesan. lib. 5. cap. 11. num. 3.*

Appendix, seu de Eucharistia

novus ex aliena manu

Articulus II.

In hujusmodi articulo primum variæ nomina indicantur, quibus in Scripturis & Patribus designari hoc Sacramentum solet: Deinde in quibus sita sit hujusmodi Sacramenti natura & essentia declaratur: Præterea errores recensentur circa Eucharistiam ab Ecclesia damnati: Denique in distinctis paragraphis agitur de materia, forma, Ministro, & subjecto, ubi ea fusius exponuntur, quæ ad disciplinam Ecclesiæ orientalis pertinent.

1 Itaque Sacramentum hujusmodi, Eucharistia, idest gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia munus illud excellentissimum in se continet, cujus unice oblatione dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut adnotaverat Chrysost. homil. 25. in *cap.* 8. Matthæi; & instituta a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia commemorant. A tempore quo fuit institutum, *Cœna*, vel *Sacra Cœna* a Patribus & Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Hæretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, & tollendam jejunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportuniis visum sit. At alia nomina, quæ passim apud antiquos Patres occurrunt, ætatis nostræ hæreticorum vanitatem & insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod hujusmodi Sacramentum in se continet, vocatur passim in Scripturis & apud Sanctos Patres *corpus*, *caro*, *sanguis Christi*: In Liturgiis Græcis, in Concilio Laodiceno, & apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta*; a Chrysostomo vero, & Hesichio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta Sanctorum*; a Cypriano *lib. de lapsis*, *Sanctum Domini*; a Basilio in Epistola ad Amphilochium *Ipsum bonum*; in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τέλειον. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis*, ut apud Joannem 6. & apud Auctorem Serm. de Cœna Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, & aliis; interdum *Panis vitæ*, ut a Joanne cap. citato, & a Chrysost. *homil.* 27. in primam Corinth. In Græcorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, & in hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia*, sive *benedictio*, appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis & Vinum in Corpus & Sanguinem Christi transmutentur. Sæpe tamen Eulogiæ a Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quæ in nonnullis præsertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22. *Novum Testamentum*, quia est veluti pignus & instrumentum novi a Deo cum hominibus initi fœderis. Ab effectibus Eucharistia appellata fuit *Vitæ*, teste Augustino *lib. de peccat. meritis cap.* 34. *Viaticum*, quia nobis ad Patriam peregrinantibus maximo subsidio est in via: Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas, & alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur jam morituris. Dicitur etiam *communio*, & *communicatio* 1. ad Corinth. *c.* 10. a Chrysost. Dionysio, Damasceno, & aliis, quia Christianos secum invicem ac Deo conjungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica*, *Cœlestis*, & *Mistica* a plerisque Patribus nuncupatur. A Cœtu in quo conficiebatur *Synaxis*, seu *Collectio*, dicta a Dionysio aliisque fuit. Sæpe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua hujusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato, & Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona*, ab Auctore Constitutionum Apost. *lib. 9. cap.* 13. a Patribus Concilii Nicæni *c.* 5. ab Epiphanio, & in plerisque Liturgiis Græcis. A dignitate qua cæteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacramentorum* appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. *c.* 3. & apud Bern. *in serm. de Cœna Domini*. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur, aliquando *Mysterium*, vel plurali numero *Mysteria*, aliquando *Mysteria tremenda*; quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, & *Mysterium pacis & unitatis*; interdum vero *Sacramentum*, *seu Sacramenta*, *Sacramentum Dominicum*, *Sacramentum corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque hæc præcipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiæ Patribus appellata fuit, ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper & ubique loco-

locorom, Eucharistiam maximum Sacramentom esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

2 Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed omnes fere hæretici pro Sacramento habuere. Si eolm Gnosticos excipias, & Maoichæos eorum asseclas, atque Messalianos & Archonticos, & alios his affines, qoi omnia e medio penitus sostulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentom esse asseroerunt, licet aotiqui Pelagiani, ac ætatis nostræ Sociniani vim gratiæ divinæ prodocendæ eidem concessam esse negaveriot. Ar in assignanda & explicanda hujus Sacramenti essentia arque oatora, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Coosecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata, Panem in Christi Corpus, & Vioum io Christi Saoguinem transmutari, ita ut Coosecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substaotia Paois & Vioi, sed sola substantia Corporis & Sanguiois Christi sub speciebos Panis & Vini, atque communior & magis recepta apud Theologos nostros opioio est, Eucharistiæ Sacramentum, quod per verba Coosecrationis perficitor, atque ita confectum quidpiam permanens manet, *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis & Vini simul, & Corpore ac Sanguine Christi constans, quod in Altari ponitur*. Ita vero accepta Eucharistia defioiri solet: *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectionem animæ spiritualem*.

3 Inter Hæreticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrioam respuont, præter Socioiaoos, quos jam nominavimus, & Armioianos eisdem hac in re affines, occurront Lutherani, & Calviniani, qoibus accedoot etiam Anglicani. Lutherani com Christi Corpore & Sanguine in Eocharistia manere quoque conteodont substantiam panis & vini, atque Sacramentom hujusmodi in mera sumptione coosistere, seu tunc tantum fieri præsens Corpos Christi cum substaotia panis & vini, cum illud Sacramentom suscipitur. Calvioiaoi vero Eocharistiam meram figuram esse ajunt Corporis Christi pro nobis io Crucem acti, ac Sanguinis pro oobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcomque realem præsentiam Corporis & Sanguiois Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinos, Matthæus la Roque, Basnagius, & alii, qui improbo labore conati suot in suas partes trahere non solum Nestoriaoes, Monophysitas, Iconomachos, atqoe alias antiquas hæreticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiæ Patres, & veriti non sunt affirmare, orthodoxom de transubstantiatione dogma, decimo Ecclesiæ sæculo antiquius non esse: Nec desoere impudentissimi viri, qui affirmare non erobuerunt, Græcos, Armenos, Coptos, Syros, aliosqoe Orieotales transubstantiationem negare, ac de reali Christi Corporis in Eucharistia præsentia in eadem com ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi popolo imponunt; com probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monomentis sopeesse præsidium.

Contra hojosmodi Novatores plores Orthodoxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos 4
vero paucos indicamus, quorum qoilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; Ita sane rem tractaruut Natalis Alexander dissertationibus, quas adversus Albertinum, aliosque conscripsit, atque Historiæ suæ Ecclesiasticæ inseruit: Ita Carolos Vitasse *tom. 4. tractat. Theologicorum*: Ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: ita Arnoldus, aut quicumque sit Auctor operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi præsentiam &c.* in Eocharistia: Ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetoitate, quæ doobus voluminibus comprehensæ suot, quorum primom Anno 1711. alterum vero Anno 1716. Parisiis volgatom fuit: Ita deoique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, præter recentiores nostros Theologos, addere jure meritoque possumus doctissimos Patres Beoedictinos Congregationis Sancti Maori, qui Sanctorum Patrum opera doctissimis aoimadversionibus illostrata ediderunt, in quibus singulorum de Eucharistia sententiam luculenter exponunt, & a pravis Novatorum interpretamentis viodicant: qood etiam præstitit doctissimus Pater Leqoien Domloicanos in editione, quam procuravit operom Sancti Joann. Damasceni.

Sed ut perspicue appareat, quam inutiles 5
fuerint hæreticorum cooatus, & quam desperata sit eorum causa, paucis hic observare sufficiat, Christom Dominum in Evangelio se carnem soam in cibum, Sangoinem vero in potum daturom promisisse, ut legere est Joan. 6. atqoe in iostitutione Eocharistiæ, accepto in maoibus pane, dixisse: *Hoc est Corpus meum*, atque accepto deiode Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus &c.* Dubitari non potest, quin

quia divinæ vocis virtute Panis in Corpus, & Vinum in Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res e nihilo ac Universus formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere hæc transmutatio possit? Ita sane post Chrysost. argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstat quominus hæc Christi Domini verba *Hoc est Corpus meum* ita intelligantur, ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper & ubique locorum docuisse, verba illa ex Christi ore profecta *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, hujusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quo discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum, & Sanguinem in potum, & quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet; Nam Ignatius Martyr vir Apostolis coævus in Epistola ad Smirnæos hæreticos illos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Justinus itidem Martyr in Apologia, quæ secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti*, scilicet per hæc quæ Christus pronunciavit verba: *Hoc est Corpus meum, alimoniam unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius verbi Jesu carnem & Sanguinem esse*. Similia habet Irenæus *lib.* 4. contra hæreses *cap.* 32. 34. & 57. Eadem, & iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium sæculorum, quorum auctoritates videri possunt apud supracitatos Scriptores.

6 Patribus accedunt antiquæ Liturgiæ, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum sæculum litteris consignatæ non fuerint. In omnibus hujusmodi Liturgiis preces occurrunt, quæ aperte designant, per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus, & vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quæ de Eucharistiæ forma paulo infra dicturi sumus, apparebit. Accedit etiam omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur in Eucharistia, transubstantiationem, & veram realemque Christi Corporis & Sanguinis præsentiam agnoscere, & venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri, aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnarent. Notum itidem est, quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiæ sæculo, vel de reali Christi præsentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnullis visum est, vel cum substantia panis istud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romæ, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit: Nam ab anno 1050. in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080. in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quæ ad saniorem mentem Berengarium reduxit, decem Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, & quam contraria habita sit universæ Ecclesiæ Fidei, Berengarii hæresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanam & Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per antiquos Patres accepisse, tum ex eo liquet, quod statim, ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo, quod omnes orientales Ecclesiæ a tot sæculis ab ejus communione separatæ in eadem cum ipsa fide consentiunt. Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Græci Schismatici, Armeni, Copti, & Syri Jacobitæ, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanæ Ecclesiæ communione desecerunt; & Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum Anno 431. in Ephesina Synodo. At ii omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis, & Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis fidei, a Renaudotio, ab Assemano, & ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de harum fide & religione scripserunt; & ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi, & Patriarchæ ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis, & Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; Editæ vero a Græcis a Samuele Scbelestratio græce & latine Romæ vulgatæ fuerunt typis Congr. de Prop. Fide duobus voluminibus in f. quorum titulus est *Acta Ec-* 7

clesiæ orientalis adversus Lutheranos. Hæc pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§. I.

De Materia.

8 MAteriam Eucharistiæ Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytæ enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnari *Conc. Carth. III. & Constantin. an.* 680.) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis.

9 Azymo pane utuntur Æthyopes sive Abissini feria quinta in Cœna Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in commentar. histor. Æthyopicæ, & Monachus Ordinis Sancti Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta *anno* 1594. rogatus, *an Æthyopes celebrent in pane fermentato, vel in azymo, & quid sentiant de celebrante in azymo? Respondit, Æthyopes in fermentato celebrant, & illi, qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthyopia feria quinta in Cœna Domini singulis annis in hujus rei memoriam in azymis celebramus.*

10 Chaldæi, qui in Malabria sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azymum adhibere solent; In Concilio Diamperiensi *anno* 1599. statutum fuit, ut in azymo tantum consecrarent; ac etiam antea, teste Josepho Indo *navigat. novi orbis cap.* 134. dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit Asseman. *tom.* 2. *Bibl. Orient. part.* 2. *pag.* 290. Ex Græcis Monachi Cryptæ Ferratæ, & Presbyteri Collegiatæ S. Mariæ *de Grafeo* nuncupatæ, ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

11 Apud Armenos, & Maronitas azymorum usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censeant, per plura sæcula, tum in Occidente, tum in Oriente, promiscuum fuisse azymi ac fermentati usum, ac Armenos, & Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, utut se res habeat, certum est, Armenos, & Maronitas, a mille, & amplius annis azymum adhibere: Gaianus *tom.* 1. *Concil. Eccles. Armen.* de Johanne Armenorum Patriarcha scribit: *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, & auxilio Caliphæ Babylonis Synodum congregavit in Urbe Monascherti in confinibus Haicaniæ Provinciæ, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis, definita fuit in Christo una natura, una voluntas, & una operatio, fueruntque a Sacris ablata mysteriis fermentum, & aqua.* Constat vero, Homarum Saracenorum Ducem regnare cepisse *an.* 634., atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria obiisse *an.* 644., quamobrem jure atque merito conjicimus, circa *annum* 640. antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium *ann.* 692. celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supra nominatæ interfuere, usum consecrandi in azymo apud Maronitas statuisse. Quamquam in Trullana Synodo *Canone XXXII.* damnati fuerint Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis explorarum erat, plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare; vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus *dissert. de Liturgia Armenorum*. Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertant, Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod cepit *an.* 866. e vivis excessit, scilicet *anno* 856. & ex Alcuino, qui eodem sæculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii ætate azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum Ecclesiasticarum eruditione, apprime cognosceret, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiæ judicio, & Christi exemplo comprobatam.

Sed post duo circiter sæcula Græci rerum Ecclesiasticarum imperii odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azymorum usum damnare ceperunt. Michael Caerularius Patriarcha Constantinopolitanus omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiæ materiam constituit: Atque eodem fere tempore, 12

quo

quo illa adversus Armenos prodiere scripta, quæ refert Cotelerius *in notis ad Constitut. Apostolic. lib. 2. cap. 14. & lib. 5. c. 13.* quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *De impia pessimorum Armenorum Religione*; alterum vero *Renunciatio Hereticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit hujusmodi Græcorum erroris originem detexere, atque explicare. Cum *Canone LXX.* ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur; *Canone XI.* Trullanæ Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiæ canonibus, Orthodoxi azyma a Judæis accipere, ac Judæorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti dum immoderato quodam studio reprehendendi, ac damnandi Latinos ferentur, occasionem nacti sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiæ materiam. Liquet id ex nota, quam XI. Trullanæ Synodi canoni adjecit Matthæus Blast. Quamquam ea, quæ exposita sunt, satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse, semper aptam esse Eucharistiæ materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per hæc verba; *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos, ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam.

13 Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiæ materia, aptissima est hujus Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro, & Alcuino supra citatis, ante VIII. sæculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta *anno* 1054. *cap.* 5. scribit: *Ecce jam post mille, ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda*; & Cardinalis Humbertus, *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanæ, & Latinæ simplicitati azymum extorquere nequit*; & infra: *a prima scilicet Ecclesia ad hæc moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit*. Similia habent Gregorius VII., & Innocentius III. *de Myst. Missæ cap.* 2. ubi ait, *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro, & Paulo, quos & vivos habuit, & Defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit*. Nec ante Michaelem Cærularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit, Scriptorem invenire est aut Latinum aut Græcum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis die XIV. dum Judæi Pascha celebrabant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi XII. vers. 15. hæc habentur: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*: atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in cœna illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam: nam Marci XIV. v. 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Judæi Pascha, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* Et *vers.* 21. *manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, fregit, & dedit eis, & ait, sumite, Hoc est corpus meum*; Lucas vero cap. 22. vers. 7. ait, *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha*, & postea subdit, *cum facta esset hora*, hoc est juxta Legis præscriptum, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo*, ac deinde, *& accepto pane, gratias egit, & fregit &c.* Igitur Christus panem accepit, voluitque esse corpus suum, quem Judæi adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum. 14

15 Denique Christus Dominus Eucharistiæ materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus; Nam, ut omittam quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno, aliisque antiquis profanis scriptoribus, illis temporibus communem, & vulgarem panem fuisse sive azymum; sive fermentatum: ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire; sic *Geneseos* XVIII. *vers.* 6. & 19. *ver.* 3. panes, quos apud Abraham, & Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcinericios* ἄρτους ἐγκρυφίας. Ac passim eadem Scriptura panes propositionis commemorat, eosque græca voce ἄρτος designat, quos ex *Levitico* XI. *ver.* 5. constat fuisse absque fermento: ita *Exodi* XXV. *ver.* 30. & *Matthæi* XII. *ver.* 4. Hinc Theodoretus in suo opere *ad* V. 4. *cap.* 10. *Danielis*, inscitiæ eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, & subjicit: *panis enim vocatur & fermentatus*. Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiæ materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

16 Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum ex Græco vocabulo ἄρτος quod azymum panem exprimere nequit; nam *artos*, inquit Cærularius, *interpretatur elevatus*, & *sursum portatus a fermento*, *ex sale calorem*, & *elevationem habens*. Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiæ effectum significare non possint, & cum Symbola sint tristitiæ & doloris, quæ Judæis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quæ est lætitiæ signum. Præterea, quod Melchisedech, cujus sacrificium Eucharistiæ figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Judæorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato, Judæorum cæremoniæ, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitæ sunt. Hæc sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiæ materiam.

17 Sed videamus, quam inepta, & imbecillia sint. Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam ejus nominis, quod est artos, conamini nos vincere, sciatis omnino vanum, & puerile, quia, & a linguarum peritis diversæ etymologiæ dantur ex uno nomine, secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum*. Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustathius, Nallandius in Bibliotheca Photii, Suicerus, & alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Cærularii etymon probet. Præterea jam supra ostendimus, vocabulum ἄρτον in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quæ habentur *Lucæ.* XXIV. *ver.* 40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex 18 qua Sacramenta constant, & effectum, quem producunt, debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non est ut in singulis materiæ qualitatibus analogia hæc reperiatur. Panis autem sive azymus sit, sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget; quod & Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Judæis doloris 19 signum, sed & gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpessi, ita & gaudium, quo afficiebantur ex memoria suæ e manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste præteritum significat; lætitiæ vero est Symbolum, ut gratiam indicat, qua per ipsam donamur, & ut est certum futuræ gloriæ pignus.

Ad tertium, non negamus convenire Chri- 20 sti Sacrificium cum eo, quod Melchisedech obtulit, quod in utroque substantiæ panis & vini materiæ loco fuerint. Aut ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit, cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato differt.

Quod ultimo loco opponunt, cum id sit un- 21 de Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus. *Canon LXX.* Apostolorum hæc habet; *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit* (*ut verbi gratia azyma, aut quid tale*) *deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur*. Canon vero XI. Concilii Trullani hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine annumerantur, vel Laicus Judæorum azy*

ma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem Laicus, segregetur: & Canon XXXVII. *Concilii Laodiceni* habet: *Quoniam non oportet a Judæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

22 Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Judæorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Judæos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, & ova adhibent, addito quoque saccaro, ex quo delicatulos panes *Mazach hascibra*, azyma dicta, pro ægrotis, & amicis etiam Christianis efformant. Hæc sunt azyma, quæ Canones prohibent; hæc vero a Judæis accipere, atque comedere non modo Græcis, sed etiam Latinis, ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopoli ex Riciullo *de jure Person. lib. 11. cap. 39. n. 10. & sequent. Vetitum esse Romæ, ne vel sub benevolentiæ quidem specie Judæi Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judæorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judæorum azyma: neque enim vi Mosaicæ legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiæ institutionem, & non ut Judæorum cæremonia, sed ut Ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

23 Præterea Canones supra relati omnem cum Judæis familiaritatem, & communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judæorum azyma accipere, atque comedere; non solum, ut sunt Hebræes gentis cæremoniæ, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiæ contestationem. At azyma, quæ a Christianis fiunt, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare; Offulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli *resp.* XIV. *sect.* 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis?* quæ verba ad litteram usum azymorum citra Judaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus, nonnisi ut Judaica cæremonia est, intelligitur.

24 *Quæres*. quænam sit mystica significatio azymi, & fermentati, ut in Missæ Sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quæ Ecclesia de Azymorum usu fidelium memoriæ offert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum corporis, tum animæ puritatem, quæ ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, juxta Apostoli verba 1. ad Cor. 5. supra relata, *Epulemur* &c. III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum, eximiam repræsentat carnis Christi, quæ offertur, sanctitatem, cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, & igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, & ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima & corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pani anteposuerit, quia in Sacris litteris azyma numquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum; Christus enim ait, *Cavete a fermento Pharisæorum*, & Paulus, *expurgate vetus fermentum &c.*

Nec deest in fermentato, quod Orientalis 25 usurpat Ecclesia, significatio, quæ ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius, qui celebret, mentem ad Cœlum attolli oportere, ut spiritualia & cœlestia contempletur. II. Incarnatio, sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturæ immisceat humanæ, quemadmodum farinæ fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Græci sese detestari profitentur Ebionæos, Nazaræos, aliosque Hæreticos, qui primis Ecclesiæ sæculis in Oriente præsertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis præposuerit.

Nota. Fermenti nomen apud antiquos Ec- 26 clesiæ Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quæ ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopi communione neutique separatos demonstrarent, ut scribit Innocent. *in Epist. ad Decentium cap. 9.* Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur, tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis, ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem præstabat, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ cui com-

commiscetur, ut inquit *P. Sirmundus cap. 5. de azymo*.

27 *Quæres*, utrum Latinis fermentatum, & Græcis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, & Calviniani, cum Ecclesiæ præcipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo, ac fermentato uti, ac fermentatum azymo præferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus prælationis causa est, quia Latina, ac Romana Ecclesia cuius judicio damnati sunt azymum adhibet, ac præcipit unicuique Ecclesiæ, ut suum morem sequatur.

28 Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiæ præceptum unice proferemus. In Florentinæ Synodi definitione hæc habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem*. Igitur adest Ecclesiæ præceptum, quo Latini in azymo, Græci vero in fermentato consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, & Græcus prout moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiæ;

29 *Quæri* ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Græcorum, ac Græcus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci ritum consecrare;

Responsio ex iis, quæ de obligatione manendi in semel suscepto Ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; & si Græcus in Latinorum locis eandem obligationem retinet, quin ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Græcum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Græcorum teneri ad proprium Ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat; Neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiæ, quæ proprium cuique Ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiæ, peculiares quoque adsunt Ecclesiæ leges. Præter ea, quæ ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis* 13. *Kalend. Septemb.* 1566. in qua hæc leguntur verba: *Quibusvis Presbyteris tam Græcis, quam Latinis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more; & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum, aut facultatum, aut quovis alio prætextu Missas, & alia divina officia celebrare, aut celebrari facere præsumant*. Et Benedictus XIV. Const. *Et si Pastoralis*, §. VI. *num.* 10. Prædecessorum, ac Synodi Florentinæ legem inculcans, *Districtius*, inquit, *inhibemus, etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum, Missas, & alia divina officia, Græci Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere præsumant*. Deinde prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem, in Ciborio cum particulis sub specie fermentari pro Communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro Communione Latinorum *in quocumque Ecclesiæ suæ Altari retineat*, jubetque *ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat*. Præterea ne Laici Latini Communionem sub specie fermentati a Presbyteris Græcis recipiant, omnino interdicit; Græcis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere*. Hæc pro Græcis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Verricello citatum, qui censet, teneri Latinum per Græcorum regionem transeuntem Græco more celebrare, ac Græcum Latino ritu in locis Latinorum: Nam antedictæ Constitutiones sunt pro Græcis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. 30
Secundo errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque apud Verricellum *tit.* VIII. *quæst.* 188. qui asserunt, Sacerdotem Græcum, qui perpetuum inter Latinos Domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum Latino ritu; Nam Ecclesia præcipit, proprium ritum sine Apostolicæ Sedis dispensatione mutari non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent, proprio more Missas, aliaque divina officia celebrare debere, *Tertio* errare quoque Verricellum ipsum, dum loco citato ait posse Latinum Græco more, Græcum vero Latino ritu celebrare in locis; in quibus proprii ritus Ecclesiæ non adsint, quod possint se se loci consuetudini accommodare. Nam Ecclesia præcipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus *cap.* 4. ac distri-

districtus jubet, Sacerdotem quemque juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur *Epist.* 128. *ad Januar.*, & quo mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit; Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiæ, in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicæ Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines, legesque illas spectat, quæ a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco, ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, & celebrandi Missas, & officia juxta propriæ Ecclesiæ morem, personas afficit, quæ suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiæ lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriæ Ecclesiæ celebrandum. Vide *in cap.* 4. quæ diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

31 Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Græca, nec Græco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, & infirmus absque Viatico decedere; Quia utilitas communis privatorum commodis præferenda est: ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ servare præscriptos ritus: & quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, & audiendi Sacri in diebus festis non obligat nisi, dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis; Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiæ præceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

32 In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura, & diligentia: De Græcis scribens Christophorus Angelus homo titus Græcanici peritus libello, quem Græce vulgavit, de præsenti Ecclesiæ suæ statu, *panem*, inquit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit . . . . . antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui litteræ hæc insculptæ, Jesus Christus vincit, imprimunt*. Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthyopes etiam mirabili quadam arte, & cura panem hunc præparant, teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Æthyopiæ *cap.* 12. Jacobitæ denique, & Nestoriani, non secus ac Græci, Syrique Melchitæ, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum, quo ad panem hunc præparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Græci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo hæc apud Nestorianos, & Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti ceperint, ut facilius massæ sigillum imprimerent, eamque coctam facilius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer, hæc olei admixtio habita est. Exstat hac de re decretum *Cong. particularis de Prop. Fide*, quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, & ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, & una ex Liturgiis, quæ in eodem Missali fuerunt a Sede Apostol. approbatæ, introductoque in Congregationem prædicto Archiepiscopo, & mediante interprete, de pluribus circa materiam Sanctissimæ Eucharistiæ interrogato, Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi præcepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in coque sine oleo, ut Græci faciunt, formam, seu sigillum, cum crucibus, & punctis duodecim Apostolorum, & LXXII. discipulorum significantibus imprimi, & in clibano coqui, loco frixorii, in quo Jacobitæ suas solent hostias oleo litas coquere. Præterea Cong. jussit, ut dictus Archiepiscopus, præsentibus Magistro Sac. Palatii, & Secretario Ingolo, cum massa fermentata, & oleo, more suæ nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam delata massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab ea libere separari, & formam ligneam similiter unxit, in qua erant prædictæ cruces, & puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam,*

&

& a Jacobitis adhiberi ob solas duas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, & massa in frixorio coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decisis, ut fine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia, nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, & deinde in clibano coquatur. Sac. Cong. P. F. 22. Junii 1633. Atque hinc patet, merito doctissimum P. Berti *de Theol. disc. lib. 33. cap. 5. Thesi 2.* reprehendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem, nam mixtio salis panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum ferr: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari soleat; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.

33 . Altera materiæ Eucharistiæ pars est vinum de vite: sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharistiæ materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quæ in Æthyopia, & apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent, nefas esse vino modicum aquæ miscere; quibus & tertium addemus, de aqua fervente, quam Græci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

34 *Quæres I.* Utrum liquor ex uvis passis, & zebibo expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur?

Nota 1. Fagundez præcept. 3. lib. 2. cap. 3. ita scribit: *Scio, in Æthyopia ex defectu vini assumere Catholicos, & Patres nostræ Societatis uvas non ita passas, & eas aqua superinfundere, quoad usque lentescant, & postea exprimunt, ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum, & primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthyopiæ.*

Nota 2. An. 1703. *die* 14. *Februarii* propositum fuit dubium a P. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Obs. ac Missionibus Æthyopiæ Præfecto, an liceat Missionatiis celebrare cum vino ex *zebibo*, vel uvis passis expresso, ut in Regionibus illis fieri solet? *Sanctissimus auditis votis Eminentissimor. mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho, quo præcise modo conficiatur vinum ex uvis passis, vel zebibo in Æthyopia; & postea iterum formari, & proponi idem quæsitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, & successive in Congregatione coram Sanctitatem Suam habenda.* Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum hujusmodi in hunc fieri modum: sumuntur ex. gra. 4. libræ Zebibi, franguntur, atque in apto vase tunduntur, ac deinde totidem frigidæ aquæ libræ in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vel ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi, vel uvæ passæ materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo, sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac præmissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; *ac lectis quoque relationibus Patris Joannis Damasceni Consultoris, nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino, Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit, licere, dummodo liquor extrahendus a Zebibo, vel uvis passis ex colore, odore, & gustu dignoscatur esse verum vinum; S. C. S. Off. 22. Julii 1706.*

Resp. His præmissis, ubi vinum desit, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum; Nam sic liquor ex uvis de vite extractus esset, atque iis qualitatibus deprehenderetur, uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvæ naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem, qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa*; nam zebibum uva est, ignis, vel solis calore exsiccata; & si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentario tantum ab illo differat.

Quæres 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua? 35

Resp. Sacr. Cong. S. Off. 14. *Julii* 1707. ad hujusmodi quæsitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini pe-*

penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, præsertim in purificatione, seu prima ablutione; Dum vero tanta sit vini penuria, ut, nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent plurles ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Cong. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus *die* 23. *Januarii* 1665.

36 Vino parum aquæ miscet, tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque præceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicæ puritati, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquæ mixtionem rejiciunt Armeni; Ii in Conciliabulo supra citato Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellatos fuisse censet Julianistas, & Gajanitas, qui, ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiæ Patriarcha *anno* 561. scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendantur confiteri, Christum nuda & simplici Deitate constare*. Facile autem est demonstrare, Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum ætate statuisse, ut vino parum aquæ misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiæ præceptum. Christum Dominum vino parum aquæ miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judæorum Eucharistiam instituerit, ut etiam Armeni, ac alii Hæretici fatentur; At Judæi calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jod benedictione 7. ex Rabbi Maimonide, aliisque, & ex vulgari eorumdem antiquo more; *Proverbiorum c.* 9. & *Apocalypseos c.* 18. Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse, testatus est Irenæus circa medium II. Sæculi *lib.* 4. *adversus hæres. cap.* 57. inquiens: *Accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, & temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit; lib. autem* 5. *cap.* 2. *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuettus: & Cyprianus *Epist.* 63. ad Cæcilium III. sæculo scripsit, *Invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam; ut ipse ibidem explicat. Ergo primis sæculis Ecclesia credebat, Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc eam fuisse imitatam testatur Justinus Apologia 2. *Deinde*, inquiens, *ei qui Fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini*; & testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib.* 8. *cap.* 21. de Christo dicens, *Similiter calicem miscuit ex vino, & aqua, sanctificavit &c.* Et, ut mittam alios PP. omnes antiquæ Liturgiæ Jacobi, Chrysostomi &c. hujus mixtionis ritum præscribant; illumque servandum præcepere Concilia, Carthaginense III. *ann.* 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, & Tridentinum, quod *sess.* 22. *cap.* 7. ait: *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur*. Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper, & ubique vino modicum aquæ miscere, idque non pro re indifferenti, sed præcepta habuisse.

Græci præter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiæ sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, & aqua, quæ fluxerunt a sancto latere Domini, & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris passionis ejus, vivifica esse consistet, veluti ex vivifico deificato corpore vivifica*, ait Balsamon in Resp. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini. Mixtio hæc damnari non potest: tum, quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: nam præscribitur in Liturgiis Basilii, & Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno *orat. cathec.* 1. *cap.* 37. a Theodoreto dialogo primo inscripto; *Immutabilis*, a Damasceno *lib.* 4. *cap.* 14. atque ab aliis Patribus: tum etiam quia, Const. *Etsi Pastoralis* §. VI. *n.* 2. Græco-Italis *permittitur, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in sacrum calicem infundere*. Quamquam id Græcis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; Nam ritum omittendo particulari Ecclesiæ præscriptum, non negant, nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II.

§. II.

De Forma.

37 DE forma Eucharistiæ ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quæ sunt a nostro Auctore prætermissa, & quæ in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur, & quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra Latina, & in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quæ in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, & Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quæ preces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, & vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiæ reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum 1. est quæ Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xysti Papæ, ac tertia Dionysii Metropolitæ Adimeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandum Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in Canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quæstionis necessitas ex eo pendet, quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti; & quia nonnulli Thomistæ putant, omnia, quæ in Calicis consecratione nos adhibemus verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

38 Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus &c.*, esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; & sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, præter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quæ quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi Sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, & post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis, Eucharistiæ Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed & Sacerdotis quæ sequitur, precatione, & benedictione per virtutem Spiritus Sancti*; scilicet, *verba Christi*, ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei, quæ tunc gesta fuit, revocant, & vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur: precatio vero, quæ postea consequitur, & benedictio Sacerdotis revera transmutat, quæ jam erant dona, in ipsum prototypum Corpus, & Sanguinem Domini*. Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, & Christi verba consequi asseruimus, & nonnullæ haud bene intellectæ Patrum sententiæ, quæ per Christi verba, & orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI. Sæculi viri eruditione, & doctrina celebres, qui in Cabasilæ abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Præd. & Christophorus a Capite-fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Cæsariensis. Ii enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes, & argutias devitarent, ac penitus everterent, plenioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiæ consecratione explicationem, & intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem Evangelicis verbis præmissam in Latinorum Liturgiis, quæ incipit: *Quam oblationem tu Deus &c.* Evangelica vero & Christi verba narrative tantum proferre, non significative, & effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus, *Corpus Christi, propter orationem præmissam, & ex vi pacti; & sic de-* 39

sen-

funditur mos Græcorum. Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit, toties se præsentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua *Hoc est Corpus meum &c.* ea ratione, ac ordine, & modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi, & vinum Sanguis; & ut Christus dicendo *Hoc est Corpus meum*, corpus suum id esse demonstravit, illudque discipulis præbere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Cristophorum inter ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione, ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultæ jacuere; sed hoc eodem sæculo a Gallis nonnullis excitatæ, magno argumentorum apparatu expositæ, ac propugnatæ fuere a Petro *Le-Brun* in expositione Liturgiæ Armenorum; & ab Antonio Augustino *Touteè* diss. 3. præmissa operibus S. Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione*, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quæ in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougantio Jesuita, ab Ursio, Meraro, Georgio Assemano juniore, aliisque. Hæc quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

40 Inter Latinos vero aliæ quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac confutare necesse est, ut Systema hac de re absolutum exhibeamus; Innocentius III. in opere de Mysteriis Missæ, quod ante Pontificatum ediderat, *lib.* 4. *cap.* 6. ait *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis*. In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis *lib.* 4. *de divinis officiis*, aliique, quos Catharinus, & a Capite Fontium laudant, ac veluti propriæ opinionis assertores proponunt.

41 Ajunt nonnulli, Scotum in 4. *dist.* 8. *q.* 2. *ad* 2. docuisse, hæc verba *Hoc est Corpus meum*, *Hic est sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed præcedentia necessario addenda esse, alioquin verba illa ad personam loquentis, non ad Christum, cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Hennus, aliique Scotistæ, Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt.

Rursus quamplures Theologi sunt, qui contendunt, S. Thomam omnia verba, quæ a Latinis in calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capisuccus, Natalis Alexander, aliique Thomistæ. 42

Armacanus ait *lib.* 9. *q. Armenorum cap.* 3. hæc esse in consecratione Calicis necessaria: *Hic est Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti*, non vero reliqua. Alii, Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Hæc quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operæ pretium esse arbitror, Evangelica, & Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quæ fuerit hac de re Ecclesiæ a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas Liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt; Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, hæc esse omnino saltem ex Christi præcepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, vel amanuensium incuriæ tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa prætermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent. 43

En itaque verba juxta formulas a Martenio collectas. In Liturgia Jacobi ita forma hæc exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur, & datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc*, & *Hic* particulam *enim*. In Constitut. Apost. *lib. VIII. cap.* 17. hæc forma reperitur, *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum*. In Liturgiis SS. Basilii, & Chrysostomi post *Sanguis meus*, additur *novi testamenti*; ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthyopes utrique formulæ addunt *Amen*. Mozarabes hac utuntur; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. In Libris Sacramentorum, qui præ se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus*. Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, & Indorum (hic addendum erat 44

post

post correctionem) hanc habent formam : *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Liturgia communi, sive Canone universali Æthyopum habetur : *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen.* Iisdem fere verbis aliæ Orientalium Liturgiæ eamdem exhibent formam. Facile vero paret, undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matth. legitur, *Hoc est enim Corpus meum, Hic est enim Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam : *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Paulus autem *I. ad Cor.* 11. ita illa refert : *Hoc est Corpus meum; Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine.*

45 Has ego formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quæ apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, & quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quæ apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur. Primum Christi verba, quæ in Orientalium Liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, & temeritatem, qui corrigere, & ea augere propria, ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, & Liturgiarum usu a primis sæculis comprobata, emendare, ac mutare audeat ? Deinde rite, ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quæ in Liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam constituentia efficere docet quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed præterea, quia hæc unice sunt verba, quæ a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur Liturgiis : quod argumentum est, fuisse hæc semper, & ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice, & ex præcepto tantum Ecclesiæ adhibita. Hic tamen moneo, præceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere; quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in jam probatis Liturgiis habentur, libere prætermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re Systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit.

PRimum hæc assertio inde probari potest, quod Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit; Iis enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere præcepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem* : Sacerdotes vero per verba consecrant, & quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo : non : *Hoc est Corpus Christi*, sed : *Hoc est Corpus meum*. Hinc, *quid nostra consecratio est*, inquiebat Chrysostomus *Hom.* 83. in Matth. *nisi illius repetitio, quam Christus peregit ?* 46

Deinde Christus Sacramentum instituens, qua Deus, & conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, hoc est materiam, & formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedens* enim *verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit Aug. *Tractat.* 80. *in Joan.* Accedunt præterea auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 1. ita de Eucharistia loquitur : *Hoc admirabile Sacramentum in ultima cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus præbere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt*. Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis, vinique, verba proferendo, instituisse, ac perfecisse Eucharistiam. 47

At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quamobrem Paulus 1. *ad Cor.* 10. *v.* 14. *Calicem benedictionis*, vinum consecratum 48

tum appellavit; & dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per præmissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *Accepit panem, benedixit &c.*

49 Sed levis est momenti hæc conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, & confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit; & verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, & verba talia, quæ rem significatam efficerent, præsumendum est. Quæ sola præsumptio plus quam illa conjectura, valet. At præterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quæ id significant, quod in Eucharistia fit, quæ semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quæque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, & gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticæ præmissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐλογήσας, idest *cum benedixisset*, & εὐχαριστήσας, scilicet *cum gratias egisset*, quæ præteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima Cœna ritus servavit Judæorum, qui cœnæ benedictionem præmittebant, & panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quæ benedictione Christum consecrasse autumat, & in 1. *ad Cor. cap.* 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Cœlum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut præstitit suscitaturus Lazarum, & panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem, & consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, & *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant: ut S. Thom. 3. *part. q.* 87. *art.* 1. ac alii post ipsum; & revera, quod consecratur, cœlesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi præmissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestæ sunt ordine, ut pluries observavit August. *lib. de Conf. Evang.* Ad tollendam vero æquivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Judæorum Pascha celebrando præmisisse puto, & quam a consecratione diversam habeo; alteram vero, quæ mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica; quæ ipsa consecratio est, quam innuit Paulus locosupra laudato.

Nota. Etsi vera est hæc nostra sententia, ut ego arbitror, præsertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiæ aperta definitio adest, quæ oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus *in fine opusculi* 2. Alphonsus Salmeron, *circa finem Tract.* 13. Juvenin, Tournely, Du-Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos Hæreticos excogitatam, & quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnaut Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, & Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

Eucharistiæ forma Christi verbis continetur, Hoc est &c., Hic est Calix &c.

HÆc propositio, quæ paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta: At præter verba illa *Hoc est &c.* quæ alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Hæc solum sacri Scriptores commemorant, hæc unice Christi, ac Divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quæ consecrationi necessaria habentur, sacræ Liturgiæ a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Eccur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ, in omnibus reperies invocationes, precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illæ ab Ecclesia institutæ generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversæ habentur, immo & vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiæ hæ preces necessariæ putantur? Verum est, Eucharistiam, quæ necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptisma, & Pœnitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis as- 50

 ser-

sertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiæ Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiæ ipsæ nos doceant.

51 Incipio a Latinis. Tertullianus *lib.* IV. *contra Marcionem cap.* 40., ait, *Accepit panem, & distributum discipulis Corpus illud suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum*. Apud Cyprianum Auctor *serm. De Cœna Dom.* ait: *Ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc est caro mea: Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis ille substantialis, & Calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit*. Ambrosius *lib. de Myst. cap.* 9. *num.* 52. *Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et *num.* 54. sequitur; *Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum cælestium alia species nominatur, post consecrationem Corporis significatur*. Eadem vel ipse, vel quisquis est Auctor *Libror. de Sacram.* qui Ambrosii nomine circumferuntur, *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 14. ait scribens, *Sermo Christi hoc conficit Sacramentum*, & *num.* 19. *Fit Sanguis consecratione verbi cælestis*, *cap.* 5. *num.* 23. *Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi*. Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupati, audi ipsum loco citato *de Myst.* ita loquentem: *Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum*, & IV. *de Sacr. cap.* 5. *num.* 22. *Illa verba Evangelistæ sunt ad usque Accipite: Inde verba sunt Christi*. N. vero 14. *Consecratio autem, quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris; Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi*. Sanctus Augustinus *Serm. de diversf.* 227. *alias* 83. inquit: *Panis ille, quem videtis in Altari: sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi, Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*: Verbum autem Dei est sermo ille Christi, *Hoc est &c.* ut ex Ambrosio, aliisque Patribus aperte constat. Hic notare juvat, Amb. *loco cit. de Myst. cap.* 6. dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius *naturam mutari*, & Aug. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 4. asserere, *Eucharistiam prece mystica consecratam*; ubi uterque verbis Christi precum, vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus, vel alius sub ejus nomine *Hom. in Ramis palmarum: Dixit*, inquit, *Christus tunc per se, & modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum: & tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat, quod dicitur*. Ita Auctor quoque loquitur *sermonis* 28. *de verbis Domini*, qui Augustino tribuitur, & *Sermonis* 5. *de Paschate*, qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Paschasium *lib. de Corpore, & sanguine Domini cap.* 12. & *cap.* 15. Remigium Antissiodorensem, & Stephanum Eduensem, aliosque a Martenio citatos; Ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum Latinorum cujusque ætatis sententiam in Conciliis Florentino, & Tridentino, occasionem dedisse Rubricæ jussu Pii V. Missali Romano præmissæ, quæ *tit. de defectu panis* hæc habet: *Si celebrans ante consecrationem advertit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si advertit post consecrationem, etiam post illius hostiæ sumptionem, posita alia, faciat oblationem, ut supra, & a consecratione incipiat, scilicet illis verbis, Qui pridie &c. Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie &c.* Quæ sane innuunt, sine precibus, & invocatione, Latinæ Ecclesiæ judicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Græcos Patres. Primo loco afferemus Justinum Martyrem. En verba ex *Apol.* 2. *circa finem* deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, *δι' εὐχῆς λογοῦ* per orationem verbi; nomine autem *εὐχῆς* non effusam deprecationem, sed expressam a Christo Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat, quæ in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*. Atque hic notent velim Adversarii, *εὐχῆς* seu *precationem*, vel orationem, Græcos, Patres illam Christi orationem vocare, qua dicit *Hoc est Corpus meum*, sive quod vox illa quamlibet animi sententiam verbis expressam significare quoque valeat, ut nonnulli censent, sive, quod eo animo verba illa prolata, quo Christus eadem pronunciavit, eam præ se mentis humiliationem, ac desiderium, voluntatemque ferant, quæ proferentem, vere precantem con-

constituat. Irenæus, qui paulo post Justinum sæculo II. scripsit, *lib. 4. adv. Hæres. cap. 32. in edit. vero Massuet. 17. num. 5.* aperte ait, Dominum vertisse in Corpus suum creaturam panis, dum dixit, *Hoc est corpus meum*; *& lib. 5. cap. 2. num. 3.* de pane & vino, inquit, *& percipientia Dei verbum Eucharistia fiunt*. Vides ergo, Irenæum verbum Dei appellare verba Christi supra relata, quæ verba *lib. 4. cap. 43. antiquæ edit. Invocationem Dei* appellaverat, dum dixerat, *panis percipiens invocationem Dei . . . est Eucharistia*. Sed audiamus Nyssenum, qui clarius exponit, quid hic *verbi* nomine veniat apud antiquos Patres Græcos. *Or. Catech. cap. 37.* de pane ita loquitur: *Statim per verbum in Corpore mutatur, ut dictum est, a Verbo, Hoc est Corpus meum*. Origenes quoque *in Matth.* ad hæc verba, *Quod intrat in os &c.* Eucharistiam vocat *Cibum per verbum Dei, & precationem sanctificatum, seu consecratum*, ubi sane tuam Liturgiam designat, quæ preces complectitur, & verbum Dei, seu Christi verba, quæ hoc nomine designantur. *Nazianz. Orat. 2. de Pasch.* ait, prolatis verbis a Sacerdote, *Hoc est Corpus meum, qui non credis esse Corpus Christi certe fidem derogat*. Epiphan. *in Ancorato*: *Voluit*, inquit, *Christus per gratiam dicere, Hoc est Corpus meum, & nemo non habet fidem sermoni*. Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Græcis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis, *Hom. 2. in Epist. ad Timoth.* demonstrat, eamdem esse oblationem Christi, ac Sacerdotum, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: *Quemadmodum*, inquit, *verba, quæ protulit Christus, eadem sunt, ac quæ Sacerdos nunc quoque pronunciat, & oblatio eadem est*. Et *lib. de Proditione, Judæ*, habet, *Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum proposita in aliam formam convertit*. Accedit etiam, plurïes Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, *tamquam Christi personam induti, & quasi ipse esset, qui diceret, & faceret*. Quare? Quia nomine Christi dicunt, *Corpus meum*, & Christi virtute semel verbis illis concessa Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus *lib. 4. de Fide Orth. cap. 13.* ait enim, *In principio dixit Deus, Producat terra herbam virentem, & ad hanc usque diem, accedente imbre, divino præcepto impulsa, & roborata fœtus suos profert. Dixit perinde Deus, Hoc est Corpus meum, & Hic est sanguis meus, & Hoc facite in meam commemorationem: idque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat, efficitur*. Ubi explicat, fieri hæc per invisibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem Ecclesia significat, ut nos infra ostendemus. Joannes Phurnes apud Allatium *de Cons. Occiden. & Orient. Eccles. cap. 15. in Epist. de Ritibus in Communione immutatis*, ait, *Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est &c.* En Græcos Patres.

Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem potest extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in *Biblioth. Orientali*, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Benedictum Societatis Jesus in *dissertatione præfixa secundo Operum S. Ephræm Tomo*. Ii enim ostendunt, penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint, qui dum velint in *Missa* Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, & Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab iis coactum an. 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Martene *Tom. 7. Collect. Anecdot.* Adsunt præterea Fidei confessiones, quæ *tom. 3. de perpetuitate fidei circa Euchar.* recensentur, in quibus solis Christi verbis vis consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, & nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit ann. 1668. altera vero Romæ a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliæ fidei Professiones in eodem recensitæ opere, nempe professio fidei Ecclesiæ Damascenæ, & Matthæi Patriarchæ Alexandrini Cophtorum, in cujus confessione Ægyptiorum, atque Æthyopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Græcorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones, idem declarantes, scilicet: Metropolitæ Gazæ, nonnullorum Moscoviticæ Ecclesiæ Presbyterorum, Nicolai Spadarii, aliorumque, qui in toto Moscoviæ Imperio istam consectandæ Eucharistiæ rationem explicari de- 52

S 2 cla-

clararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiæ formam hujus Sacramenti Christi verba statuentem, & Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Jassis in Moldavia recusa fuere an. 1698. In eo novitatis accusatur, atque damnatur Cabasiliana opinio, per hæc verba: *Damnatur novitas opinionum, quas invexit in Ecclesiam Nicolaus Cabasila, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP., nec ab ullo Canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiæ, quæ implorat adventum Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, & vinum Sanguinem omnino efficiendum, sed ut redundet in utilitatem nostram.* Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasilam, inauditam fuisse, in medium proferamus Græcos Patres, qui Florentino interfuere Concilio. Archiepiscopus Nicænus suo, & aliorum Ecclesiam Orientalem repræsentantium Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo, *Volumus*, inquit, *adhærere sententiis Sanctorum Patrum, & rationibus, spretis humanis inventis*, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinæ referens Patribus, quæ post disceptationem Græcos inter atque Latinos a sex Deputatis pro expositione illorum, quæ definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiæ forma dixit: *Græci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis conficeretur, & quod putarent anathema, qui aliud crederet.* Fuit institutum, ut hoc poneretur in definitione? *dixerunt, quod hoc non erat necessarium; immo si hoc poneretur, Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisset aliud. Unde cum semper fuerimus concordes in hoc, definitio non debet fieri nisi, in dubiis, & sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis conficitur.* Si hæc, quæ Græci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quæ supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianæ opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, & a Capite fontium opera fuisse statim Sedis Apostolicæ auctoritate proscripta; Tournæum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, & in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Assemanus junior publice Romæ asseruit, & propugnavit, refutaverunt. Hæc sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatæ auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fa- 53
tentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; & Liturgiæ omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quæ apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero præmittitur, habeturque in oratione illa, quæ incipit, *Quam oblationem tu Deus &c.* Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, & post undecimum Sæculum scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum philosophia in Theologiam materiæ ac formæ vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema res metientes, formæ nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est, in re tanti momenti, & quæ Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quæ partem tollendo necessariæ formulæ potuisset eo tendere, ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, & Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Græcos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim a Latinis nova, ac eorum majoribus contraria de Eucharistiæ confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi ac palam doceri opinionem, quæ opposita esset sententiæ, quam illi didicere, dum sacrum suscepere Presbyteratum; & quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim præsumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura sæcula circa Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelestratius, aliique Viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina forma Sacramentorum, & præsertim Eucharistiæ, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videtur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis hujus, & cujusque Sacramenti forma

designari cœpit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, præsumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

54 Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quæ verbis Christi, & precibus constat: quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri & verba Christi, quia verba Christi sine reliquis Orationibus nunquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formæ Sacramentorum Invocationis, Orationis, & Precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius invocationis nomine donarunt verba, quibus conficitur Baptisma; Irenæus, & Firmilianus Invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eamdemque Origenes appellavit preces, ut Huetius *in Origenianis* observat. Immo quæ Latini verba Sacramenti vocant, Græci passim nominant orationem, & invocationem: Hinc Gabriel Philadelph. inquit, *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis*. Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero, innuere voluisse ea, quæ Christi verba, quibus unice vim transmutandi inesse docuerunt, in sacra Liturgia, vel præcedunt, vel subsequuntur.

55 Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quæ in Liturgiis reperitur, principio ajo, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque præceptam. Nam cum constet, invocationes, quæ in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiæ auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione præsumendum est. Et jure, atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex quo colligunt nonnulli, Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, & Dominica oratione consecrasse, doctissimus Maffejus ex Irenæi fragmento probat, secundo Ecclesiæ sæculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, aitque, in Missalibus Gallicanis a Mabillonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis Liturgiis deesse. Quid ergo præsidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. I. In iis præscribitur, ut Sacerdos, cum ad Evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, & cursim institutionis historia, Christi verba distincte & elevata voce proferat, ut populus magnum opus effici moneatur; immo in ea, quæ Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Maffejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput demittere, & venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum præsentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophthorum Liturgiis præscriptum videtur, quæ populo acclamante præcipiunt. *Amen*. Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa *in Epist. ad Fabium Antiochenum*; Cyrillus *Cathec.* 23. Hieronym. *Epist. ad Pammach.* & Ambrosius, qui refert, a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consegrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex Antiquis monumentis argumentari; Æthyopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam, ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere; Postquam Populus acclamaverit *Amen*, post Christi verbi prolationem, subdit, *Credimus, certo scimus, Laudamus te Domine Deus noster, Hoc est vere, & ita credimus Corpus tuum*.

Ut vero appareat, nil ex illa nos posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, 56
nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo præter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandæ, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus, & sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, & perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem, & potestatem conferat; & in administratione Sacramenti Pœnitentiæ postquam per absolutionem peccata remissa creduntur pœnitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi &c. prosit illi in remissionem peccatorum &c.* Item in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hæ invocationes, precesque ex institutione Ecclesiæ ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quæ post consecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba Sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Ostnensis *in scholiis in Constit.* Apo-

Apostolicae: *Constans & perpetua fuit omnium Patrum sententia; verbis Domini tantum mysterium administrari, quod vero hoc loco dicitur* (loquitur de invocatione) *ad superiora verba respectum habet, & ad illa referri debet: Ut enim quae ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, & Sanguinis Christi dirigenda sunt, sic quae post consecrationem mystice precatur, & facit Sacerdos, ad unum peractae consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens Patenam, & Calicem dicit se offerre Hostiam immaculatam pro peccatis, & Calicem salutaris. Quae actio respondet oblationi Corporis, & Sanguinis faciendae tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, atque proposito conceptae. Ita post consecratam Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, & peracti operis una cum Patre, & Filio effector. Quae invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem, & vinum consecravit; sed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conversio facta est: Nam cum omnia simul, atque uno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis intervallo disponuntur. Quae vero sermone, & tempore dividuntur, cogitatione, & intelligentia sunt in unum conjungenda*. Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Graeci Patres Concilii Florentini responderunt dixerunt Latinae preci incipienti: *Jube haec perferri per manus &c.* Deum rogari, *ut fit Christi Corpus communicantibus in purgationem animae*, ut Graeci illi Patres fassi sunt, & ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur, in quibus dicitur, ut panis *Christi corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tanquam verus, spiritualis, ac divinus cibus.

57 Quod spectat ad Argumentum ex voce *Antitypa* desumptum, ajo, in Liturgia Basilii post Christi verba, sed ante Invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis & Sanguinis Christi, hoc est, figuram Corporis & Sanguinis Christi: sed inde Cabasiliani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus & Sanguinem Christi transmutata. Nam certo constat a Patribus, species panis & vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis, & Sanguinis Christi*, quod species illae sint symbola Corporis Christi, non absentis, sed praesentis, & sub iisdem latentis, & quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus *Catech.* 5. Nazianzenus *orat. II.* Macarius, aliique ab Arcudio, & Allatio relati. Deinde in Basiliana Liturgia dum Sacra dona Antitypa vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a graecae linguae peritis Basilii verba; *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis, & Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem, & vinum, quae figura sunt Corporis, & Sanguinis tui.

Huic solutioni favent etiam Damascenus, Joannes, & Epiphanius, qui, ut ait Tournelius *de Sacr. Euchar. Art. VIII.* nobis significant, vocem illam *Antitypa*, referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in Liturgia. 58

Nota 1. Orientales nonnulli Scriptores, praesertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis post Eucharistiae institutionis historiam, & Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet: censent enim, ibi esse posita, ut in Sacra Liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Aeterni Patris ut Creatoris, & rerum omnium Conservatoris; deinde Aeterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cujusque verbis a Sacerdote ejus gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio & invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, & Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota 2. Quamquam erroris notam vitare nequeunt, qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiae consecrationem pertinere arbitrantur, & sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse docent; tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui praeter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Toutaeus, ac nonnulli alii Catholici tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PRO-

PROPOSITIO III.

Hæc tantum verba sunt consecrationi necessaria, & essentialia: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

59 HUjus propositionis demonstratione clarius fiet, nil in Orientalium deesse Liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium, ac non posse Missionarios, Theologos; neque etiam Episcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quæ in nostra Latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda momenta, ut demonstratio pateat. Nam relatæ superius Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt. Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quæ verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Justinus, Irenæus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, & ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significant vero Christi Corpus, & Sanguinem verba, quæ nos exposuimus, dum nomine Christi, ac vel in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illa tantum recenseant, dum ea referunt quæ Eucharistiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium judicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; & Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitanter; in Calice vero *Sanguinem*, & comitanter Corpus, &c. Quæ sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba, *Qui pridie &c. Accipiens Calicem &c.* non Christi, sed Evangelistarum sunt, & particula *enim* nexum tantum orationis designat; illa vero alia *accipite & comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia *quod pro vobis frangetur*, vel *æterni &c.* in plerisque Liturgiis desunt.

60 Quis ergo dicat, Evangelistarum verba, ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, & quæ in plerisque Liturgiis desunt, ad essentiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestæ spectare; quæ ex gravi præcepto sunt adhibenda, quia ostendunt Sacerdotem Christi personam gerere, ejusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quæ verbis significetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse illa Evangelistarum verba omnino necessaria; quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, & quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait, *Hoc est Corpus meum*. Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fierique a Sacerdote ejus nomine agente, mandavit; si in Christi persona, cujus ministerium gerit, dicere contendat, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*? Verba enim a Christo Sacramentorum formulæ constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Christus instituit, & quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinæ. Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eamdem istis verbis ac formæ aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribuerunt. Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult, quaque nomine Christi *assertive*, & *significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, & ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum*. Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missæ* supra a nobis relata præscribi, ut defectus materiæ panis, qui peracta jam consecratione cognoscatur, ita supleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exordiatur. Jubet id Ecclesia, forrasse ex quoque de causa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere. At nunquam docuit, verba illa, vel ad formæ essentiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi, hujus Sacramenti formam contineri. 61

Superest modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomistarum opinio suggerit de Calicis consecratione; neque enim hæc tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quæ in Canone nostro leguntur; 62

tur; Quia S. Thom. *lect. 6. in c.* 11. *Epist.* 1. *ad Cor.* ait, per illa tantum verba probabilius esse non fieri consecrationem: Et quia S. Pius V. e Cajetani operibus assertionem huic Thomisticæ opinioni contrariam jussit expungi.

63 At hæc tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram. Primum: quia opinio hæc necessaria quoque putat verba illa *Mysterium fidei*, quæ ab Evangelistis, & plerisque Liturgiis maximæ auctoritatis omittuntur: Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, hæc tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei;* Demum, quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quæ statuit verba Sacramenti *significativa* esse, ac efficere quod significant. Ex quo jure meritoque conjicimus, sola illa verba, quæ perfectam, & completam Sanguinis Christi præsentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est Corpus meum* Christi Corporis, ad Calicis consecrationem sufficere.

64 Dicimus vero, S. Pium V. jussisse e Cajetani operibus assertionem expungi, quæ S. Thomæ injuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomæ contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Berti. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quem plures in nostram trahunt sententiam, ajo, vel de formæ esse integritate loquutum, ut loquitur etiam Cathechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi & æterni testamenti &c.* esse de *essentia formæ*, non ut subjecta materia consecretur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem, atque passionem Christi, ut doctissimus P. Berti observavit.

Nota. Diximus sæpe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative, & assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum, ac Orientalis Ecclesiæ consuetudinem verba illa alta voce pronunciandi, assertioni nostræ neutiquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi præsentia exprimat, ut Ambrosius exponit *lib. de Myst. cap. 9.* Addo, Orientalem Ecclesiam Evangelica verba submissa, elata vero voce Christi verba pronunciare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant, proferre. Verba itaque Christi *narrative*, seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis; *significative* vero, prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo, suprema virtute præsens fieri Corpus Christi demonstrat.

§. III.

De Eucharistia, ejusque Ministro, & Subjecto.

Eucharistia Sacramentum est Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini: hoc est, panis, & vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, & Sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiæ panis, & vini. Quæ nostris sensibus panem, & vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina, & Tridentina Synodo appellantur species panis, & vini; a Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis, & vini; a Patribus apparentiæ, umbræ, figuræ, & velamina panis, & vini; immo Theodoretus, & Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur, qui in nostris sensibus fiunt. Hæ appellationes sunt Latinis, Orientalibusque communes. Quid vero sint species, & apparentiæ, sive accidentia hujusmodi, quæstio est, quæ ad Theologos spectat. Nobis sat est indicare, Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis, & vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis, & vini. 65

Cum fides Orthodoxa doceat, sub hujusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus, & Sanguinem, manifestum est, Sacramentum istud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quæ ad istius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta: Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Græcos abusus, præcepit, I. Ut Sacerdotes frequenter ad pœnitentiæ Sacramentum accedant, cum præsertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu pol- 66

pollentes, ac altari servientes, nisi præmissa Sacramentali confessione: II. Tollendum esse abusum tundendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur: III. Eucharistiam, quæ asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus esse renovandam: IV. Non asservandam toto anno, & quæ asservata fuerit, sumendam. V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent: VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu corporale de lino candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus: VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur; Constit. *Etsi Pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicæ Sedis decreto, ita & mores, sive consuetudines aliæ, si quæ sint in Orientali Ecclesia, quæ cum debita Eucharistiæ sive Corporis & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ: ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrellia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramenti venerationi contrariæ, ac præcipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

67 Primo, Græci, Rutheni, Æthyopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim, & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius Populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis ac idololatriæ insimulaverint; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria: nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro Sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ addictæ, a Sacerdote benedictæ; & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus: monentque dandum ei non esse latriæ cultum. Hæc autem cæremonia & est usu comprobata, & cultum relativum tantum præsefert, qui donis debetur, quæ *antitypa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B.M.V. S. Joan. Bapt. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen: Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat. 68

Sed ut omnia, quæ ad rem hanc pertinent, ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt: *Duos*, inquit, *habet Græcorum Liturgia ingressus*, *alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missæ celebratur cum assistentia, & ministerio Diaconi: Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui Calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, 69

feriat, perinde ac si sub speciebus panis, & vini, licet nondum consecrati, Corpus & Sanguis Christi Domini contineretur. *Populus passim, in Græcia quidem, valde dimisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut præsentem in ea oblatione Cælorum Regem alloquitur, & adorat:* ait Arcud. *lib.* 3. *cap.* 14. Christianus Lupus *part.* 3. *suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant; Magri in vocabulario Eccl. verb. *Prothesis*, singillatim describit quæcumque fiebant ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat; Goarius *in not. ad Lit. Chrys. n.* 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophtis, Æthyopibus, ac Syris Jacobitis, ut Bronus, Renaudot. aliique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimos.

70 Perspectum est, Græcos ad normam *can.* 52. *Trullani, in omnibus sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præter quam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium.* Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat & sumit, alteram vero consecratam reponit; quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui fiunt, communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudæum de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcud. *lib.* 3. *c.* 58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quæ fit in majori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.* Arcodius deinceps *lib.* 3. *cit. cap.* 19. aliique; Immo Patres Concilii Zamosciæ *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriæ exponatur.* Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: cum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quæstione proposita, *an abolendus, seu emendandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur solemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem, ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi.* Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa, seu Prothesi, Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquæ vero *minores*, quæ *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quo- 71

quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur: alia in honorem illius Sancti, cujus festus dies celebratur; relicta ceteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro illa, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Rituum jamdiu viguisse probatur ex Diptico Irenes Augustæ, edito a Patre Montfaucon *Tom.* 1. *Analect. Græc. cap.* 34. Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides*; ex quibus si quæ demum supersunt a Celebrante, seu Celebrantibus non consummatæ, distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticæ communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quæstio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis propositis interrogationibus apte satisfecisset, nil fuit innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

72 Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putant vere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quæ in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnant oblationem, quæ in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quæstione, *Utrum tollenda esset oblatio, quæ a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

73 Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales pleræque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non sit reverentia, sed sit irreverentia, & scandalum generet, non devotionem*, Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanæ Ecclesiæ non abhorreat; Ex Brevi Clementis X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchæ, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent, vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Assem. infert, injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel administrent. Nam scribit Balsamon *lib.* 7. *juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitæ, cucullam monasticam in Liturgiæ celebratione, & in ipsa Eucharistiæ consecratione, vel perceptione retinent*; idque ex præscripto Sancti Pacomii Abbatis Regula 91. eamque regulam refert Cl. Assem. *diss. de Syr. Nest. pag.* 306. *part.* 2. *Bibl. Orien.* Iraque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiæ præcepto id est servandum, a quo præcepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicæ Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jesu *lib.* 7. *de Conversione omnium Gentium cap.* 2. inter errores, quorum Nestorianos accusat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldeos, & etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; cæteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt.* At in iis nil est, quod reprehendere possit: non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo hæc in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib.* 7. *hist. Eccl. cap.* 9., ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit.* Basil. in Epist. ad Cæsariam Patriciam: *In Ecclesia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria*: Cyrillus *Catech.* 5. *Damascenus lib.* 4. *de fide Orth. cap.* 14. aliique Græci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiæ morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum sæculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos vero 74

ro antiquus usus viget porrigendi in manus Eucharistiam, & Calicem ori admovendi : *varus vero, & a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Assem. loc. cit. Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

75 Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quæ Latinæ quoque Ecclesiæ per plura sæcula communis fuit, quæque in universo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia sunt, Græcis, in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt : ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*.

76 *Nota*. Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut tenendo, divinum adesse præceptum de communicando sub utraque specie.

77 Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo hæc, ut supra notavi, viguit olim & in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiæ susceptione baptizatos pueros æternam assequi non posse beatitudinem.

78 Hic ex Encyclica sæpe laudata, hæc addimus. Quibusdam Ecclesiæ sæculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiæ administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu, ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess.* 21. *cap.* 4. & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, & amplius ab hinc annis hæc consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos, & Cophthos viget adhuc : atque etiam apud Græcos hæc disciplina servatur, inquit Arcudius *lib. de Sac. Euchar. cap.* 11. sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Septembr. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can.* 7. decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamosciæ an. 1720. §. 3. *de Eucharistia*, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcatur Italo Græcis Constitut. *Etsi Pastoralis &c.*

De Communione quoque sub utraque spe- 79
cie, nonnulla habet, quæ eruditionis causa addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in quo Græcus ritus servatur juxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Græco ritu suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam ritu græco administrari deposcunt. Italo vero Græcis in sæpe citata Const. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, In reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII. Maronitarum Patriarchæ rescripsit : *Laici a Communione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 486. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *par.* 2. *num.* 21. hujusmodi consilio inhærentes decrevere : *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut*

Ho-

Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni præsertim Missa accipere possint, & valeant, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerunt*.

Sexto. Cum in Tridentina Synodo *sess.* 12. *cap.* 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi hæc consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum hæc consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

EUNUCHUS, EUNUCHI.

1 * NEmo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; & quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio
2 communius obtinuit. Disputant vero Canonistæ, num ex vi *Cap. Significavit* sub tit. *de corpor. vitiatis*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere? certum est ex vi ejusd. Cap. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV. *de Syn. Diœc. lib.* 11. *cap.* 7. §. 4. & 5. *nov. edit.* *
3 Alia de Eunuchis, vide verb. *Impedimenta Matrimonii, art.* 2. *n.* 38. 39. & verb. *Patria Potestas n.* 27.

E V I C T I O.

1 EVictio est rei propriæ, quam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. *Est in re communis*. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienæ v. g. furto ablatæ, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, & invito vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitiis hominum obviandum, & sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicunque fuerint sic injuste læsi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum præscriptam, iterum recuperare, & hæc recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem, & hujusmodi, eadem re licet juste possessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit, & hujusmodi; & sic possit illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse sibi restituat; *l.* 1. *ff. de Evict. l. Non dubitetur 6. Cod. de rerum permutation.*

Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor bonæ fidei emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu quod in Jure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Abbas *in cap. ultim. num.* 11. *de emption. & vendit.* Bartol. *in l. Qui absentem* 75. *ff. de Evict.* ibi: *Mota quæstione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem referendam venditor conveniri potest*. 2
Notanter autem dicitur in conclusione, quod emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonæ fidei*; quia venditor malæ fidei, scilicet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta conscientia litem assumere, & ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; *Regul. Peccatum 4. de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, & pretium, & interesse restituere debet emptori decepto; *l. Servus* 30. §. *Si sciens, ff. de actione empti*. Venditor autem bonæ fidei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere, & litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denunciaverit, *l. emptor, & l. empti actio* 21. *Cod. de Evict. & c. Si venditori 7. de emption. & vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet*, nun- 3 4

nunciare . . . . de Evictione juxta legitimas sanctiones (scilicet juxta leges) agere non vale-
5 bit. Denunciare venditori litem esse motam, idem est in Jure, ac laudare Auctorem; l. Auctore laudato 7. Cod. de Evictlon. l. Tenetur, ff. de Actionib. Empti. Romani enim vocabant Auctorem eum, a quo quis jus aliquod, seu causam possidendi habebat. Regul. 175. de
6 Reg. Juris. Tunc autem rite fit talis denunciatio, seu venditor legitime laudatur, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat, & motæ liti assistat. Sic. Communis cum Molina disp. 380. num. 9. Covarr. l. 3. variar. resol. c. 17. n. 3. Abbat. in cit. cap. Si venditori 7. de emption. & vendit. n. 3.

7 Venditor, etsi in contractu specialiter non promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam, postquam res vendita fuerit evicta; textu expresso in leg. Non dubitetur 6. Cod. de Eviction. ibi: Non dubitetur etsi specialiter venditor Evictionem non promiserit, re evicta, ex empto com-
8 petere actionem. Unde venditor tenetur re evicta restituere emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, & partem solum, si pars tantum evicta sit; l. 1. l. Bonitatis 13. l. Ex
9 mille 64. princip. ff. de evict. Immo venditor re evicta, non solum pretium, sed tenetur emptori restituere, & præstare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam, textu expresso in l. Titius 43. ff. de Actionib. empt. ibi: Non enim pretium continet tantum, sed omne, quod interest emptoris, & in l. Evicta 70. ff. de evict. ibi: Evicta re, ex empto actio, non ad pretium duntaxat recipiendum, sed
10 ad id, quod interest emptoris, competit. Nomine autem illius, quod interest, venit lucrum cessans, & damnum emergens; l. Si Sterilis 21. §. 3. ff. de actionib. empti. Unde si fundus alluvione crevit, augmentum illius est præstandum emptori; l. Evicta re 16. prin. ff. de Evict. damni tamen jactura debet esse certa, & liquida, l. Quemadmodum 19. §. 3. ff. ad leg. Aquil. simulque vera ex ipsa natura rei, & non ex privato emptoris affectu proveniens, textu expresso in l. Pretia rerum 63. ff. ad l. Falcidiam, ibi: Pretium rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur, & in l. Si servum 33. ad leg. Aquiliam, ibi: Non affectiones æstimandas esse puto, sed
11 quanti omnibus valeret. Ad hoc autem, ut venditor actione evictionis teneatur & pretium & interesse restituere, requiritur, quod emptor eumdem prius laudaverit, seu eidem legitime denunciaverit litem moveri. Est communis, arg. l. Emptor, & l. Empti actio 21. Cod. de evict. & cap. Si venditori 7. de emption. & vendit. Item requiritur, quod senten- 12
tia contra emptorem jam sit lata, l. Si plus 74. §. fin. ff. de evict. l. Qui rem 3. Cod. eod. & executioni mandata, l. Habere 57. ff. de evict.

Venditor bonæ fidei pluribus in casibus non 13
tenetur de Evictione. Primo venditor bonæ fidei non tenetur de Evictione, quando non fuit laudatus ab emptore, seu quando emptor non ei denunciavit motam esse litem super re illa, ut videat, an velit illam defendere; l. Empto, & l. Empti actio 21. Cod. de evict. & c. Si venditori 7. de emption. & vendit. Non 14
tamen prærequiritur hæc denunciatio, quando evidens, & manifestum est, rem non fuisse venditoris, qui eam petit, itaut non possit ulla tergiversatione celari, & aperte constat nullam competere defensionem venditori. Colligitur ex leg. Emptorem, in princip. ff. de action. empt. & testatur de communi Covarr. l. 3. variar. resolut. cap. 3. num. 6. Nec etiam prære- 15
quiritur denunciatio, quando emptor est minor; arg. leg. Minor 3. Cod. In quibus causis in integrum &c. Minor enim non privatur jure agendi contra venditorem in casu Evictionis, dummodo venditor aliunde sciverit litem moveri emptori. Neque etiam prærequiritur 16
denunciatio, quando emptrix est Ecclesia, quia Ecclesia gaudet jure Minorum; cap. Requisivit, & cap. Auditis, de restitut. in integrum, & est communis. Secundo venditor bonæ fidei non 17
tenetur de evictione, quando res evicta est culpa Judicis, sententia per injuriam lata, cap. Si venditori 7. de emption. & vendit. ibi: Seu per injuriam sententia lata fuit, de Evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit; concordat l. Si per imprudentiam 51. in princip. ff. de evict. ibi: Si per imprudentiam Judicis, aut errorem emptor rei victus est, negamus Auctoris damnum esse debere. Aut quid refert, sordibus Judicis, an stultitia res perierit? Injuria enim, quæ fit emptori, Auctorem non debet contingere. Emptor tamen in tali casu agere potest contra Judicem; l. 2. Cod. de pœna Judic. qui male judic. & princip. Instit. de obligat. quæ ex vi delicto. Tertio venditor bonæ fidei de evi- 18
ctione non tenetur, quando emptor contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, cit. cap. Si venditori 7. de emption. & vendit. ibi: Vel contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit, & rationem dat Ulpianus leg. Si ideo 55. princ. de Evict. Magis

enim

enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.

19 Quarto venditor bonæ fidei de evictione non tenetur, quando emptor præscribere rem potuit, & culpa sua, vel negligentia non præscripsit: *l. Si dictum* 56. §. *Si cum posset*, *ff.*
20 *de Evict.* Quinto venditor bonæ fidei non tenetur de evictione, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia; *l. Herennius* 63. §. *Quia*, *ff. de evict.* quod intelligendum est, nisi manifesta esset justitia sententiæ pro-
21 latæ, & actoris. Sexto venditor non tenetur de evictione, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causæ cognitio non spectabat; *leg. Si dictum*
22 56. §. *Si compromisero*, *ff. de evict.* Septimo venditor non tenetur de Evictione, quando venditor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis; *l. Si rem*, *quam* 29. *ff. de evict.*
23 Octavo venditor non tenetur de evictione, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur; *l. Si fundum* 27. *ff. de evict.* *l. Si fratres* 7.
24 *Cod. Communia Judic.* Nono vendito bonæ fidei non tenetur de evictione, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, nunc autem licet ad interesse, & damna non teneatur, tenetur tamen re evicta reddere pretium emptori, nisi hæc etiam obligatio expresse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto* 11. §. *ultim. ff. de action. empt.* & ratio manifesta est, quia *ex regul.* 85. *Juris in* 6. *Contractus in Conventione legem accipere digno-*
25 *scuntur*. Si autem venditor fuisset malæ fidei, idest sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur, & totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium: idest quo ad nihil omnimode teneatur; *l. Tenetur* 6. §. *fin. de action. empt.* *l. Ex empto* 11. §. 12. *ff. eod.* & ratio est, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, *cap. Ex tenore* 16. *de rescript.* *cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, *& contum. cap. Tuæ* 12. *de Cleric. non residentib.* *& l. in fundo*, *ff. de rei vindic.* *l. Cum hi*, *ff. de transact.* *l. Si Legatarius*, C. *de Legatis*.

Novæ additiones ex aliena manu.

26 De materia Evictionis, quæ frequentissima in Foro est, pro dignitate minime agit Auctoor. Agendum igitur de ea paulo latius. *Evincere* in sensu juris importat, rem ab alio possessam, meliori jure demonstrato, imploratoque Judicis auxilio, Possessori auferre. *Præ-* 27
stare vero *evictionem* significat præstare reparationem damni, quod Possessor rei ablatæ ex illa ablatione passus est, ut nempe possessor indemnis maneat; Stryk. *in usu moder. Pandect. lib.* 21. *tit.* 5. §. 1.

Plura autem concurrant oportet, ut præste- 28
tur evictio. I. *Ut is qui evictionem passus est rem acceperit ex titulo oneroso*. Hinc est, quod præstatur evictio in emptione & venditione, *leg.* 1. *ff. de evict.* in datione in solidum, *leg.* 4. *Cod. eodem*, in permutatione, *leg.* 29. *Cod. eod.* in divisione hæreditatis, *leg.* 66. §. *ult. ff. eod.* in transactione, *leg.* 33. C. *de Transact.* Sed vide quando in transactione præstetur evictio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria* 5. *Junii* 1747. *cor. bon. mem. de Vais*; in Locatione, *leg.* 9. *in princip. ff. Locat.* in divisione rei communis singularis, *l.* 10. §. *final. ff. Commun. divid.* in Emphyteusi, in Feudo, & in omnibus contractibus innominatis, Franzk. *ad tit. ff. de Evict. n.* 41. *& sequent.*

In negotiis itaque lucrativis evictio minime 29
præstatur. Inde non præstatur in donatione, nisi fuerit promissa, *l.* 2. C. *de evict.* sed quando in donatione possit dici promissa evictio tradit Rot. *in Romana Pecuniaria* 15. *Februar.* 1743. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decano*, vel donans fuerit in dolo, *l.* 18. §. 3. *ff. de donat.* Immo nec sufficit quod donans dolose egerit, & animo decipiendi sciens rem alienam donaverit, sed requiritur insuper, ut donatarius magnos sumptus in rem donatam fecerit, ita ut de damno vitando, non de solo lucro captando certet, Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 7. *tit.* 2. §. 5. Ritter. *decis.* 33. *n.* 5. Num præstanda sit in donatione evictio, si ea non a traditione, sed a promissione incipiat, vide dissentientes inter se Doctores apud Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 2. *tit.* 2. §. 6. Cæterum in donationibus remuneratoriis, tum in illis quæ fiunt ob causam aliquam futuram, præstatur evictio, propterea quod his in casibus aliquid onerosi vere subest; Brunneman. *ad l.* 18. *ff. de donat.* Ritter. *decis.* 23. *n.* 5.

In Legatis nec præstatur regulariter evictio, 30
l. 77. §. 8. *ff. de Legat.* 2. Intellige tamen in legato speciei. Si enim genus aliquod legatum fuerit, & hæres rem evincibilem, seu alienam solverit, tunc Legatarius etiam ante evictionem agere potest, rem solutam esse alienam, *l.* 29. §. 3. *ff. de Legat.* 3. Idem intellige in legato ab ignorante Testatore facto. Quod si Te-

Testator sciens rem alienam legavit, tunc hæres de evictione tenetur, *l.* 10. *Cod. de Legat.* modo Legatarius scientiam hanc Testatoris probet. Intellige demum in legato personæ extraneæ relicto; nam si res aliena ignoranter quidem legetur, sed tamen conjunctæ personæ, præstatur evictio, *l. Quum alienam, Cod. de evict.* Quænam autem dicatur conjuncta persona, tradit Guzman. *de evict. quæst.* 27. *n.* 20. *& seq.*

31 II. *Ut proprio nomine & jure tradens rem illi cui evincitur tradiderit*. Ex quo sequitur, quod Tutores, Curatores, Institutores, & Procuratores evictionem præstare non teneantur; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 46. Idem dic de Creditore vendente pignus, dummodo habuerit jus distrahendi pignus, ignoraveritque rem pignori subjectam esse alienam; Stryk. *loc. cit.* §. 44. *& seq.* Num id ipsum procedat in marito uxoris bona vendente? Vide plures quos hic distinguit casus *idem Auctor eod. loc.* §. 51. *& seq.*

32 III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quæcumque demum fuerit, sufficitque rem pro parte evinci, sibi homogenea, sive heterogenea; Brunem. *ad l.* 3. *&* 56. *ff. de evict.* Franzk. *ad dict. tit. de evict. n.* 20. *& seq.* Interest tamen, utrum Uni-

33 versitates, an singulæ res venditæ. Qui vendidit Universitatem, tenetur utique præstare evictionem, si integra universitas a tertio evicta sit, non item si res aliquæ singulares per modum

34 evictionis ablatæ sint; *l.* 1. *Cod. de Evict.* Declara tamen de venditione Universitatis *juris*, puta hæreditatis & peculii. De venditione vero gregis, bibliothecæ, aliarumque universitatum Corporum, seu *facti*, non conveniunt inter se

35 Doctores. Placet hæc distinctio: Si universitas hæc *facti*, per aversionem distrahatur, & ita singula corpora non vendantur, nec in illa pretium constituatur, non tenetur venditor præstare evictionem propter singulas res evictas. Sin autem dicta universitas *facti* sub certo numero capitum pretio in quodlibet constituto vendatur, præstare evictionem tenetur venditor propter singulas res evictas; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 16. *& seq.* Engelbrecht *ad eumdem titul. disp.* 13. §. 18.

36 IV. *Ut actu fuerit evicta*; *l.* 3. *Cod. de evict.* Cæterum si in limine contractus immineat evictio, alter ad contractum implendum minime

37 tenetur; *l.* 24. *ff. de evict.* Quid si sola possessio evicta? Confer Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 43. tum Rot. *in Tyburtina evictionis* 20. *Junii* 1740. *cor. bon. mem. de Vais*.

V. *Ut sit evicta sententia judiciali*. Unde si 38
Possessor rei mota ipsi controversia compromittat, & succubuerit, *nulla* (ait Paulus *in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.*) *actio de evictione danda est adversus Venditorem, quia compromissum* (hanc hujus dispositionis rationem subjungit idem Paulus) *nulla necessitate cogente factum*. Ex hac vero ratione facile est intel- 39
ligere, agere de evictione posse eum qui compromisit & succubuit, si statuto aut alio quoquo modo compromittere tenebatur; Madæus *ad tit. de Act. Empt. Rubric. Quando committ. stipul. n.* 13. *& seq.* Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 10. Quæri solet an & 40
agere de evictione possit, si venditor evictionem promisit cum clausula generali: *Quomodo vel qualitercumque res evicta fuerit*? Affirmant Franzk. *ad tit. de evict. nu.* 767. Hartman. Pistor. *lib.* 2. *quæst.* 10. *num.* 19. Sed alii 41
declarant, ut hoc casu ad pretium tantum, non item ad duplum, si tale promissum aut interesse agi possit; Brunemann. *ad l.* 10. §. 1. *ff. de evict.*

Nec evictio præstanda est, si res evicta sit 42
per sententiam Judicis incompetentis, in cujus jurisdictionem Emptor forte consensit; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 769. Balth. *tit.* 8. *resolut.* 7. *n.* 6. Item si emptor transegit, aut 43
liti renunciavit; Burgund. *de evict. cap.* 78. *fer. per tot.* Emptore vi dejecto non est locus præstationi evictionis, & hoc procedere volunt Doctores, licet Venditor promiserit quod Emptorem de jure & de facto defendere velit: tum licet dixerit se velle teneri quomo- 44
documque res evincatur; Mangil. *de evict. quæst.* 19. *fer. per tot.* Nec regulariter præstatur evictio erepta re per mandatum Principis; *l.* 11. *ff. de evict.* nisi venditor sciverit Principem id facturum esse, & nihilominus hoc reticendo fundum alienavit. Vide Stryk. *juridic. dissert. vol.* 6. *disput. de Princip. evincent.*

VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, 45
quod contractum jam antecedit. Quapropter si res fuerit evicta ex retractu, præstatio evictionis locum non habet, & quidem tametsi Emptor omne periculum in se susceperit; Franzk. *ad tit. de evict. n.* 292. Intellige tamen de retractu legali, non item conventionali; Evicta enim re ex retractu conventionali, agitur de evictione, nisi ejus notitiam habuerit Emptor; Brunemann. *ad l.* 11. *n.* 8. *ff. de evict.* Mev. *part.* 5. *decis.* 312. *per tot.* Quid si emptor per injustam Judicis sententiam fuit condemnatus? Negare videtur Ul-

pia-

pianus *in l.* 51. *in princ. ff. de evict.* At Doctores communiter dictum Ulpiani restringunt ad eum casum, si Judex nullo juris ordine servato, & velo levato Emptorem privavit; Adi Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. §. 13. Re evicta culpa possessoris locum haud esse evictioni omnes intelligunt: & definitum est *in l.* 34. *& in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.* Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat Stryk. *loco citato* §. 14. *& seq.*

46 VII. *Ut legitime evictio præsens denunciata fuerit Auctori, vel ejus hæredibus, & quidem omnibus; l.* 29. §. 1. *ff. de Evict. l.* 9. *Cod. eod. tit.* Fidejussori vero venditoris non est denunciandа. Fieri debet denunciatio judicialiter, ita scilicet ut in ipsa denunciatione Venditor de genere motæ litis instruatur, misso etiam
47 libello & citationis exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre, & præsentem posses-
48 sorem hac ratione defendere queat. An fieri possit in instantia appellationis? Et in quo judicio litis denunciatio fieri debeat? vide apud Stryk. *ubi supra* §. 20. *&* 31. Cessat necessitas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rot. *in Romana Reportationis Pecuniarum* 9. *Maii* 1748. *cor. bon. mem. de Vais*, *& in Faventina seu Ferrarien. Eviction.* 15. *Maii* 1748. *cor. Illust. Molin.*

49 VIII. *Ut præstatio evictionis non sit remissa.* Remittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; *l.* 2. §. 1. *quarum rer. act. non dat.* & quidem sive venditio fiat collusori, sive extraneo, modo hic sciat quod venditor pecunia ex re vendita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso cum tacito; Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. §. 49. ubi an ad pretium
50 agi saltem possit. Huc etiam pertinet quæstio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur præstationem evictionis. Affirmant ex text. *in l.* 27. *Cod. de Evict.* Brunemann. *ad dict. l.* 27. *in fin. Cod. de Evict.* Haiman. Pistor. *part.* 2. *quæst.* 10. *n.* 22. Cald. *de Empt. cap.* 11. *n.* 6. & ita quidem ut Emptor nec ad pretium age-
51 re valeat. At pretium repeti posse ex text. *in leg. ultim. Cod. Commun. de Legat.* tenet Perez. *ad Cod. hoc tit. de Evict. num.* 24. Omittendum vero haud est, *in dicta Lege ultima* agi de alienatione rei fideicommisso conditionali vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. *in Romana Evictionis* 20. *Januarii* 1749. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.*

His concurrentibus agunt ad evictionis præ- 52
stationem Emptores & eorum hæredes, non item successores singulares nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem & hæredes; *l.* 9. *&* 24. *Cod. de Evict.* ac fidejussor, *l.* 4. *princ. ff. eod. tit. l.* 7. 8. 18. *Cod. pariter eodem*. Et si plures Auctores sint, contra singulos *in solidum*; *l.* 15. §. *final. ff. dict. tit.* Petitur vero Evictionis præstatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato, & quidem in Foro Auctoris competenti. In effectu hæc subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior, & continet pretium rei, interesse, & damnum, sumptus litis, aliosque, quos ab Evincente servare non potuit. Quod æstimatio in actione 53
ex Contractu bonæ fidei fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attendatur tempus evictionis; Franzk. *ad tit. de Evict.* 857. *& plur. sequent.* Et hac cum 54
distinctione intelligi debet Rota, dum inquit, pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut *in Romana seu Januen. officii vacabilis* 16. *Junii* 1748. *&* 12. *Maii* 1749. *cor. R. P. D. Elephant.*

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES.

Examen novum non est necessarium in per- 1
mutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic decisum fuisse *a Sac. Congreg. Conc.* refert Garcias *p.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Si vero adsit magna 2
inæqualitas Parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen, ex citata decisione *Sacræ Congreg. Concil.* relata a Garcia *dict. part.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Examen novum requiritur in quolibet 3
ascensu, qui fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canonicatus, ad quem solet institui antiquior portionarius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Beneficium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse refert Garcias *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 3. *num.* 19. Præsentati ad Beneficia simplicia absque præ- 4
vio examine Episcopi institui non possunt ab

iis, ad quos institutio spectat. Sic decisum fuisse refert Garcias *d. p. 9. c. 3. n. 19. ad* 2. Beneficia
5 in Ecclesiis patrimonialibus, sive receptivis numeratis, & non numeratis, nullus consequi potest sine prævio examine, & approbatione Episcopi. Sic resolutum fuisse refert Garcias *d.*
6 *p. 9. cap. 2. num.* 183. Examen delegari potest ab Episcopo, cui directæ sunt Bullæ alicujus simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, in forma dignum, præsertim si is longe absit, aut ægrotet; *Sac. Congreg. Concil.* teste Sellio *in selectis Canonicis cap.* 21. *num.* 70.
7 Examen, & approbatio Vicariorum ad Curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini Sancti Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum pertinet; *Sacr. Congr. Conc. in Augustana* 4. *Decembris* 1631.
8 Examinare non potest Episcopus ad Beneficium simplex illum, quem jam examinaverat pro Ordinis Sacri promotione. Sic resolvunt Garcias *d. p. 9. cap.* 4. *num.* 15. Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico tract.* 2. *cap.* 3. *qu.* 33. *in fine*, Barbosa supra Concil.
9 *sess.* 7. *cap.* 13. *num.* 11. & alii. An, & quatenus Episcopus possit Parochos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac pluries examinare? Vide verb. Parochus *art.* 1. *a num.* 21.
10 *ad num.* 28. Examinatus in Curia, & idoneus repertus ad Canonicatum Cathedralis, & de eo a Sede Apostolica provisus non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem Sacrum Canonicatui annexum; *Sac.*
11 *Congr. Concil. die* 12. *Febr.* 1598. Examinandus non est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ, provisus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum jam habet: ii vero qui Sacros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an illa habeant adjumenta doctrinæ, quæ ex præscripto Sacri Concilii Trident. necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt, erit annexus; sic decisum fuisse *a Sac. Congr. Conc.* referunt Garcias *de Benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.* 234. Barbosa *de Canon. & dignit. c.* 13. *num.* 7. & 8. & *in Summa Apostolicar. decis. verb. Examen*, *Examinare num.* 10. & Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cap. Accepimus* 14. *de ætat. & qualitat. num.* 14. ubi dicit, sic a Sacra Congregat. Conc. fuisse responsum Cardinali Borromæo.
12 Examinatus ad Beneficium, vel Officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini subjicere; Secus si ad majus, vel dissimile; Fagnan. *loc. cit. num.* 39. ubi testatur sic probasse *Sac. Congreg. Concilii*. Examinandi 13
de novo sunt, & per Ordinarium approbandi cœpti beneficiari in quolibet ascensu; *Sac. Congreg. Concil.* teste Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 34. *num.* 74. Examinato, & ap- 14
probato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines denegari sub prætextu insufficientis litteraturæ; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Sutrina* 26. *Januar.* 1594.
Generaliter approbatus ad aliquod Officium in 15
Curia non examinatur ad idem ab Ordinario; *Sacr. Congr. Episcop. & Regul.* 15. *Maii*
1647. Clerici degentes Romæ non possunt ex- 16
tra eam promoveri ad Ordines sine examine, & licentia Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edicto: *Universis, & singulis Clericis, nunc, & in futurum pro tempore in Urbe commorantibus ad Minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoveri volentibus, de mandato S. D. N. Alexandri Papæ VII. vivæ vocis oraculo desuper facto, edicimus, & præcipimus, ne de cætero extra eamdem Urbem, etiam vigore litterarum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel cujusvis alterius facultatis, ad dictos Ordines promoveri se faciant, nisi prævio examine ab Examinatoribus in Urbe deputatis idonei reperti, & approbati fuerint, ac a Nobis licentiam in scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordinum executione eo ipso suspensi sint, & existant, donec a S. D. N. Papa, & Sancta Sede Apostolica absolutionis, & habilitationis gratiam obtinuerint, pro ut alias tempore felic. record. Clementis VIII. litteræ desuper publicatæ fuerunt, & in Secretaria nostra semper publice affixa permanserunt &c.* 11. *Augusti* 1656. *M. A. Episcopus Jerap. Vicesgerens.*
Examinare potest Episcopus Regulares præ- 17
dicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt; *Sac. Congr. Concil. in Ugentin.* 22. *Januar.* 1628. Clemens X. in Constitut. incip. *Superna*, ibi: *Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus, illos, quamvis ab Universitatibus, aut Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & licentiam prædicandi semel eisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere.* Regulares prævio examine semel approbati 18
non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari; Sic S. Pius V. Constitut. incipien.
Ro-

Romani Pontificis, ibi: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari*. Quod item declaravit Sacr. Congr. Concilii his verbis: *Congregatio Concilii censuit Regulares ad audiendum sæcularium Confessiones in Civitate, & Diœcesi ab Episcopo prævio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; ceterum posse iterum a Successore examinari juxta Constitutionem Sanctæ mem. Pii V. dat. octavo idus Augusti* 1571. & statuit Clem. X. in citat. Constit. *Superna* §. 5. ibi: *Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo; secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari; nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare; sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri*
19 *postulaverit*. Superveniente tamen aliqua rationabili, & justa causa, quæ ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, & iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit; Clemens X. in dict. Constitut. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat*, & *Sacr. Congr. Concil.* quæ proposito dubio: *An Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbati possint iterum examinari ab eodem Episcopo? die* 7. *Februar.* 1654. *censuit Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbatos, non posse iterum examinari, nisi nova su-*
20 *perveniente causa*. Regulares pro Confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, & Megistri in Theologia; S. Pius V. cit. Const. incip. *Romani Pontificis*.

21 Quicunque Confessarius, qyantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore, potest iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo Successore; Sic S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Romani Pontificis*, ibi: *A successore autem Episcopo pro majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt, & si minus idonei reperti fuerint, reprobari*. Item cit. *Sac. Congreg. Concil.* per hæc verba: *Ceterum posse iterum a Successore examinari*. Et idem sanxit Urban. VIII. 20. *Augusti* 1629. & Clemens X. *in cit. Constit. Superna* per illa verba: *Secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos*. Quamvis autem possint 22
Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo Successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, & approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto, per abunde adducta verb. *Approbatio art.* 1. *a num.* 54. *ad* 59. Et neque 23
Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo; *Sac. Congr. Concil. in una Civitatis Castellanæ* 22. *Februarii* 1592. Et 24
multo minus Vicarius Generalis Episcopi; *ead. Sac. Cong. in una Reatina* 8. *Junii* 1599. apud Nicol. *part.* 2. *Lucubrat. canon. lib.* 5. *tit.* 38. *de pœnit. & remiss. n.* 9.

Examinatorum Synodalium electio fieri de- 25
bet nomine, & cognomine, non vero titulo Officii seu dignitatis tantum expresso, & Clero, Synodoque congregato nominatim, non autem in genere proponendi sunt, ut ab eodem approbentur, alias illorum deputatio nulla esset; *S. Cong. Conc. in Sipontina Concursus* 14. *Februar.* 1693. Rota *in Hortana Parochialis coram Molines* 4. *Maii* 1693. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3. *n.* 16. cum multis aliis ibi citatis. Electio Examinatorum Synodalium 26
facienda est in Synodo formali, non autem in Congregatione Cleri, licet Congregatio Synodalis denominaretur, prout declaravit *Sacr. Cong. Concil. in Concordien.* 8. *Maii* 1684. in qua cum fere per sæculum Judices, & Examinatores Synodales electi fuissent in Congregatione, quæ singulo anno convocabatur cum interventu Capituli, & omnium Parochorum sub denominatione Synodali, attento communi errore, & bona fide, Concursum, de cujus validitate dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et ad mentem*, & mens fuit, quod injungeretur Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum solemniter, & deputaret Examinatores Synodales. Examinatores, qui ab Epi- 27
scopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo tam per vota secreta, quam aperta, & Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit; *Sac. Cong. Conc.* teste Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. & *ead. Sacr. Cong. Conc. in una Fulginaten.* 3. *Decemb.* 1644. *ad cap.* 18. *sess.* 14. *de reform.* ubi ad dubium: *An electio, seu approbatio Examinatorum Synodalium sustineatur, si non fiat per vota secreta?* Respondit, *sustineri arbitrio Episcopi*. Exemi- 28
T 2 na-

natores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Diœcesana, textu expresso in Tridentino *sess.* 24. *cap.* 18. ubi: *Examinatores autem singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab eo proben-*
29 *tur*. Examinatores Synodales in Synodo ad summum viginti eligi posse, tenent Aldan. *in Compend. Canonicarum resolut. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 29. & Barbosa super *Trident. loc. cit. n.* 85. *& in summ. Apostolicar. decis. verb. Examinatores Synodales num.* 4. attestantes ita fuisse decisum *a Sac. Cong. Concil. in Cæsaraugustana* 13. *Martii* 1623.

30 Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei Evangelia jurare se fideliter munus suum executuros, textu expresso in Trident. loc. cit. ibi: *Jurentque omnes ad Sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita fide-*
31 *liter munus executuros*. Hoc juramentum est de forma substantiali, eoque deficiente Examinatores non dicuntur legitimi, & Concursus factus coram eis ante præstitum juramentum est nullus; *Sac. Cong. Concil. in una Bisignanen.* 2. *Decembr.* 1628. ubi censuit: *Concursus factos non præstito juramento ab Examinatoribus Synodalibus fuisse nullos; sed ex gratia convalidandos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalidavit, & confirmavit*, ut refert Barbosa supra *Concil. Trident. loc. cit. n.* 105. *& in tract. de Parocho cap.* 2. *num.* 78. *& in summ. Apostolicar. decis. verb. Concursus n.* 18. & tenent Doctores *com-*
32 *muniter*. Et taliter est de forma substantiali juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris vitietur totus actus, ut cum multis a se citatis tenet Card. de Luca *de Parochis discurs.* 3. *n.* 4. *& disc.* 37. *n.* 14. Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit semel præstitum sive in Synodo, sive extra Synodum. Non enim requiritur quod juramentum præstetur in Synodo; ut communiter tradunt Garcias *de benefic. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 359. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 31. *n.* 94. Pax Jord. *tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 133. Card. de Luca *de Paroch. disc.* 3. *n.* 6. Gavant. *in praxi Synod. cap.* 31. *n.* 8. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 13. Monacell. *tom.* 1. *form.* 7. *n.* 3. & alii passim, & desumitur ex ipso Trident. *loc. cit.* quia cum ibi Concilium concedat posse eligi Examinatores etiam Regulares, qui non interveniunt in Synodo, manifeste colligitur, quod extra Synodum possint hujusmodi juramentum præstare, & fuit expresse decisum a Rota *in una Fanen. Parochialis* 28. *Junii* 1596. *coram Corduba*.

Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis nec ante, 34
nec post accipere, alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles redduntur, textu expresso in Trident. *d. sess.* 24. *cap.* 18. ibi: *Caveant, ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur*. Quacumque etiam immemorabili consue- 35
tudine non obstante, ut censuit *Sacr. Congr.* teste Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 60. *num.* 52. Examinatores non possunt 36
quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad sustentationem ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *& part.* 9. *cap.* 1. *n.* 374. Riccius *in praxi part.* 4. *resolut.* 76. *n.* 4. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 107. & alii. Non 37
potest Ordinarius statuere aliquod stipendium, etiam minimum, Examinatoribus deputatis in Synodo pro Concursu Parochialium, & si Synodus Diœcesana secus statuerit, decretum est irritum, & nullum. Sic decisum fuisse *a Sacr. Congr. Concil.* referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 374. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 108. *& d. allegat.* 60. *n.* 53. & alii. Examinatores 38
privantur beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive antea, sive post aliquid accipiant, etiam gratis, & liberaliter datum, & ad captandam benevolentiam, etiamsi res modica sit, & levis momenti; Nam a Tridentino *loc. cit.* prohibetur quidquam prorsus accipi occasione hujus examinis; sic resolvunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 390. Riccius *in praxi d. part.* 4. *resolut.* 76. *num.* 3. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 109. & alii.

Examinatores peracto examine debent eos 39
ex communi sententia renunciare Episcopo, quos idoneos repererint. Sic decisum fuisse *a Sacra Congreg. Concil.* referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 104. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 100. *& in summ. Apostol. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 16. & alii. Appro- 40
batus dicitur in concursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit; sic decisum fuisse *a Sacr. Congreg. Concil.* referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 109. & Barbosa *in summ. Apostol. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 15. *& su-*

41 *& super Trident. loc. cit. n.* 116. Examinatorum vota, licet Concilium non expresserit an palam, vel secreto fieri debeant, magis tamen expedit, ut Examinatores inter se sua vota conferant. Deinde Notario jubeant, ut in actis suis simpliciter scribat Titium approbatum idoneum; Sejum vero reprobatum, ut fit Romæ. *Sacra Congregat. Concil.* penes Garciam *dict. part. 9. cap.* 2. *num.* 107. & Barbosam *in Summ. Apostolic. decis. verb. Examinatores Synodales n.* 17. *& super Trident. loc. cit.*
42 *num.* 112. Examinatores debent dare vota, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut etiam Episcopo, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. Garcias *d. part. 9. cap.* 2. *n.* 58. Massobrius *in praxi, Requisit.* 4. *dub.* 4. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 113. Card. de Luca *de Paroch. disc.* 1. *num.* 21. *&* 27. *disc.* 3. *num.* 7. *& disc.* 37. *num.* 19. & alii.
43 Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, ætatem, & reliqua, & debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint; Episcopus vero debet ex iis, qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere. *Sacr. Cong. Concil.* apud Garciam *de benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *& part.* 6. *cap.* 2. *n.* 236. *& part.* 9. *c.* 2. *n.* 108. Barbosa *in summ. Apostolic. decis.*
44 *verb. Examinatores Synodales n.* 18. Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cujus tamen mores ignorantur, & habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum, & approbatum in moribus, hic ultimus est præferendus. *Sacr. Congr. Concil.* apud ipsum Garciam *d. part. 9. cap.* 2.
45 *n.* 111. Barbosa *loc. cit. n.* 19. Non pertinet ad Examinatores Synodales, sed ad solum Episcopum judicare quis ex concurrentibus ad parochialem vacantem sit magis idoneus. *Sacr. Cong. Concil.* testibus Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Parochia* §. 2. Armendar. *in addit. ad recop. Legum Navarræ lib.* 1. *tit.* 18. *l.* 7. *n.* 58. Barbosa *loc. cit. n.* 21. Vide ad rem Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 33. *sect.* 5. *n.* 64.
46 Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim, cui maluerit ex approbatis, beneficium conferre, non habita ratione calculorum ipsorum votorum, & debet expectare, ut Examinatores renuncient, quos judicaverint idoneos. *Sacr. Congr. Concil.* apud Massobr. *in praxi habendi concursum, Requis.*
47 4. *dub.* 4. Barbosa *loc. cit. n.* 20. Idonei, & approbati dicuntur illi, qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, minusque idoneos renunciaret, quoniam tamquam in actu capitulari, seu collegiativo major pars trahit ad se minorem, eamque suffocat, ita ut habeatur, ac si actus ab omnibus gestus esset; Et talis approbatio idoneitatis absque distinctione votorum facta dicitur eo ipso, quod quis habet majorem partem, quæ constituitur etiam per dimidium vocum, quod excedat medietatem. Sic Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 18. *& disc.* 37. *n.* 20.

Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, & absentibus ipsis Examinatoribus. 48
Garcias *d. part. 9. cap.* 2. *n.* 59. Massobr. *dic. praxi requis.* 5. *dub.* 20. Barbosa *super Concil. sess.* 24. *cap.* 18. *num.* 120. Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 20. & alii. Episcopus in 49
paritate votorum potest accedere quibus voluerit, ut si ex quatuor Examinatoribus, duo approbarunt, & duo reprobarunt, accedendo Episcopus, vel Vicarius duobus approbantibus, Examinatus dicitur approbatus, & si accedit reprobantibus, dicitur reprobatus. Unde Episcopus ita accedendo potest aliquem ex non approbato facere approbatum ex declaratione *Sacr. Congreg. Concil. edita sub die* 29. *Aprilis* 1604. per quam casus deciditur in individuo tam circa adhæsionem, quam circa prælectionem, cujus tenor præcisus, ut refert Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *num.* 14. *&* 15. est ut sequitur.

Dubium. *An existentibus duobus concurrentibus examinatis a quatuor Examinatoribus, quorum unus reportavit omnia vota favorabilia, alter vero duo tantum favorabilia, possit Episcopus sui voti accessione approbare secundum; ita ut cum hic secundus ultra dimidium, incluso voto Episcopi, vota favorabilia habeat, sit judicandus idoneus, uti primus; ita ut liceat deinde Episcopo eligere ex his duobus, qui sibi magis idoneus videbitur?* 50

Die 29. Aprilis 1604.

Congregatio censuit, eum quoque, qui a duobus Examinatoribus approbatus, & ab aliis duobus reprobatus fuit, si Episcopus votis approbantium accesserit, quemadmodum ei licet per decretum Concilii cap. 18. *sess.* 24. *approbatum intelligi, ac propterea posse etiam ad Parochialem vacantem regendam Episcopi electione præferri, si eo altero magis idoneum judicaverit.*

In Diœcesi in qua sunt duæ Cathedrales unitæ, sunt deputandi in qualibet Examinatores di- 51

distincti ab aliis alterius Cathedralis; *Sac. Congreg. Concil. in Valvens. & Sulmonen. 7. Septembr.* 1650. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 413. Card. de Luca *de benefic. disc.* 10. *num.* 17. *de Parochis disc.* 3. *num.* 5. *disc.* 37. *num.* 16. *Annotat. ad Concil. disc.* 32. *num.* 6. & alii passim. Vide tamen verb. Synodus *num.* 6. Alia
52 vide *verb. Approbatio art.* 1. *a num.* 47. *usque ad fin. verb. Beneficia art.* 3. *a num.* 22. *ad* 54. *& verb. Concursus art.* 2. *&* 3. *per tot.*

53 Examinis pro collatione Ecclesiarum Parochialium habendi forma praescribitur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitut. 68. incip. *Cum illud* §. 7. Vide tom. 2. *verb. Concursus*, *in prin-*
54 *cipio*. Examinis forma a Dataria Apostolica servata proponitur locorum Ordinariis. Idem *ib.*
55 §. 7. Examinatores judicium ferre debent, non solum de Doctrina, sed etiam de aliis qualitatibus requisitis in Parocho. Idem *ibid.*
56 §. 11. Examen iterari non conceditur in judicio appellationis, nisi ex actis prioris examinis probetur gravamen, quoad doctrinam. Idem *ibid.* §. 7. Vide verb. *Concursus*, ubi alia ad rem.

57 Examini Dioecesani Episcopi ante Ordinationem subjici debent etiam Regolares. Idem tom. 2. Const. 27. incip. *Impositi Nobis*.

58 Examinatorum Synodalium electionem fieri debere nomine, & cognomine, non vero titulo Officii, seu dignitatis tantum expresso, jam tradidi supra *num.* 25. ex decr. Sacrae Congr. Concil. quae iterum novissime, cum in Synodo Dioecesana Policastrensi inter Examinatores Synodales deputatus fuisset etiam Vicarius Generalis Episcopi, sub solo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuisset concursui habito ad quamdam Parochialem, *die* 19. *Septembris* 1745. concursum convalidavit ad cautelam, sed simul scribendum dixit Episcopo, Vicarium Generalem non posse deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, nisi proprio expresso nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesf. lib.* 4. *cap.* 7. *n.* 5.

59 Examinatores Synodales durant usque ad novam Synodum, licet quolibet anno non celebretur; *Sacra Congregatio Concil. in Imolen.*
60 10. *Decemb.* 1695. Si autem aut omnes, aut aliqui ex designatis in ultima Synodo moriantur, vel in longinqua recedant, tunc, si saltem sex ex designatis remaneant, Episcopus istis uti debet, nec potest alios pro mortuis,
61 aut e Dioecesi discessis substituere. Si vero sex saltem non supersint, tunc ex Decreto Clementis VIII. relato a Garcia *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 2. *num.* 72. & a Fagnano *in cap. Cum sit ars*, *nu.* 14. *de aetate & qualitat.* possunt Episcopi alios subrogare, dummodo praediti sint qualitatibus a Tridentino praescriptis, a Capitulo approbentur, & una simul ex electis in Synodo sex non excedant; & id fiat intra annum a Synodo celebrata, quo elapso talis facultas, & eorum auctoritas statim expirat. Idem *cit. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 7. *&* 8. Vide *tom.* 2. *verb. Concursus art.* 2.

Si ex Examinatoribus non subrogatis, sed 62
in ultima Synodo electis sex superstites extent, omnes perseverant in Officio, & illis uti debet Episcopus in concursibus ad Parochiales.
At si vel unus ex illis decesserit, itaut ex ele- 63
ctis in Synodo sex non remaneant, omnium eorum munus expirat, & nullo ex illis uti poterit Episcopus in dictis concursibus, ut censuit Sacra Congregatio Concilii apud Garciam *cit. cap.* 2. *num.* 73. Fagnanum *loc. cit. num.* 14. Massobrium *in praxi habendi concursum requisit.* 12. *dub.* 4. & refert idem Benedict. *loc. cit. num.* 8. qui *num.* 9. recte subjungit, quod elapso anno, & non existentibus sex Examinatoribus in Synodo electis, ut valide possit instituí concursus, necesse est ut Episcopus vel novam Synodum celebret, in qua sufficiens numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos Examinatores extra Synodum deputandi; Alias si concursus fiat co- 64
ram Examinatoribus extra Synodum designatis ab Episcopo, nulla ad hoc instructo speciali facultate, erit nullus; Hinc cum in Dioecesi Bracharensi plures Parochiales collatae fuissent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiscopo cum consensu Capituli, opus deinde fuit, ut qui illas obtinuerant preces porrigerent Summo Pontifici, ut suprema sua auctoritate earumdem collationes convalidaret; & Sacra Congr. Concil. ad quam preces remissae fuerant, *die* 12. *Januar.* 1715. illas convalidandas censuit, quia supplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiscopi attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus Concursus ad illas foret indicendos, quod refertur *in Thesaur. Resolut. tom.* 9. *pag.* 219. *loc. cit. n.* 9.

Sacra Congregatio probe noscens, non faci- 65
le; ob varias causas, esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concorsibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episco-

scopus ei exponit, sex ex electis in ultima Synodo non extare, facultatem ei concedit eligendi novos a majori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; & iterum ad preces Episcopi illos in munere confirmat, quod & dein-
66 ceps semper in annum iisdem prorogat. Idem *ibid. num.* 10. ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis ceteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus, & P. Andreuccius ibi citati existiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites, & controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tunc Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine justa causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit *in una Messanensi die* 20. *Septemb.*
67 1645. similem nominationem, seu electionem Examinatorum Synodalium, quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum *tom.* 9. *in Aversana Electionis Examinatoris Synodalis* §. *Urgente*, refert Eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictæ Sacræ Congregationis Concilii *sub die* 1c. *Januarii* 1739. *&* 16. *Maii ejusdem anni* 1739. instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili supplemento denegati Capitularis consensus, ibi: *An nominatio Sacerdotis Cajetani Perusini in Examinatorem Synodalem facta ab Ordinario sit confirmanda, non obstante dissensu* 10. *ex* 19. *Canonicis in Capitulo intervenientibus, & suffragium ferentibus in casu &c.* Et cum perpensum fuisset, jam tum elapsum fuisse annum, quo præfatus Sacerdos exercere potuisset Examinatoris munus, cum ex supradictis talis facultas soleat concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit causam definire, ejusque propterea discussioni supersedit, cum solo rescripto, *Non proposita attento lapsu anni*. Sic apud dict. *Thesaurum tom.* 9. *in allegata Aversana sub die* 16. *Maii* 1739. Quod dictus Benedictus *loc. cit. n.* 10. allegat. sub die 2. Martii 1739.
68 Examinatores in concursu Ecclesiæ Parochialis juris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent. Idem *loc. cit. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 7. ubi multa tradit ad rem merito videnda & observanda.
69 Examinatores congruentius suffragia ferunt, palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quæ est Fagnani, incliuat Pontifex *loc. cit. cap.* 8. §. 4.
70 In judicio Examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia, tunc enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc præstare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garcia, *ibid.* §. 5.

Novæ additiones ex aliena manu.

Quod ait *Auctor num.* 43. Examinatores in 71
concursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, ætate, aliisque ad regendum Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est, ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiæ, ut firmavit Rot. *in Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 3. *&* 28. *Junii ejusdem anni pariter* §. 3. *cor. Illustriss. Migazzi*.

Idque procedit, etiamsi Examinatores in- 72
quisitionem dictarum aliarum qualitatum propter doctrinam commiserint notioni & conscientiæ Episcopi, tum etiamsi oretenus Exa- 73
minatores retulerint de dictis aliis qualitatibus, dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retulisse, & demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. *a* §. 5. *ad finem*, *&* 28. *Junii ejusdem anni a* §. 6. *ad finem cor. Illustriss. Migazzi*.

Nota vero, quod ut Examinatores dicantur 74
retulisse tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotæ *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 6.) *Examinatores judicium super singulis qualitatibus concurrentium distincte & singillatim proferre teneantur, quum satis sit eorumdem qualitatum ab Examinatoribus habitam fuisse rationem per indefinitam orationem, qua concurrentes ad Ecclesiam regendam idonei renuncientur*.

Hic supplere optimum ducimus quæ adjecimus in fine additionum ad artic. IV. verb. *Electio*, *n.* 119. nempe, quod quæstio illa, an eligente majori parte Capituli inhabilem, sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem non obtenta dispensatione intra terminum juris, consolidetur totus Jus ipsius Capituli in minore illa parte, itaut ab ea electus habendus sit pro electo; adeo implexa visa fuit, ut supremum auditorium Rotæ, ad quod delata fuit in *Comen. Canonicatus Theologalis cor. Rever. R. D. Olivatio Decano* semel atque iterum ex

T 4 æquo

æquo scissum fuerit, nullamque ceperit resolutionem. Sed cumdeinceps die 28. Januar. 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minore parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere:

74 ,, Hactenus dicta luculenter commonstrant,
,, nullum Jus Ignatio comparari ex præsenta-
,, tione a quinque Capitularibus in ipsum col-
,, lata. Nam irrita prorsus, & inanis fuit no-
,, minatio incapacis intuitu ætatis, totumque
,, Jus Capituli coaluit in aliis tribus Canoni-
,, cis Joannem Antonium Nicolina Sacerdotem
,, habilem eligentibus. Impediturque propre-
,, rea devolutio ad Sanctam Sedem, nec Igna-
,, tio prosunt Litteræ Provisionis Apostolicæ
,, perinde expeditæ, ac si ageretur de Canoni-
,, catu devoluto; Nam si major Pars Colle-
,, gii in eodem Actu, proque eadem vacatio-
,, ne eligat inhabilem, aut incapacem, & mi-
,, nor habilem, Jus majoris consolidatur in
,, minori, quia non decet, ut minor eligens
,, habilem, nec ulla in re deficiens privetur
,, Jure eligendi per hoc, quod major Pars in-
,, habilem præsentaverit, per *Text. in cap. Du-*
,, *dum 22. de Election., & Elect. potestat., cap.*
,, *Gratam 2. de postulat. Prælator.*, Piton. *de*
,, *controv. Patron. allegat.* 100. *num.* 2., Fon-
,, tanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *quæst.* 10. *num.* 7.
,, Montal. *de Jur. supervenient. tom.* 1. *qu.* 23.
,, *num.* 118. Rota *coram Herrer. decis.* 94. *n.* 1.,
,, & 19.

76 ,, Nec interest, nominationem majoris Par-
,, tis, quinque nempe Vocalium Ignatio Suf-
,, fragantium, prodiisse sub conditione obti-
,, nendi, quatenus opus, Pontificiam dispen-
,, sationem super ætate intra tempus a Jure
,, præfinitum, quod erat tempus quadrime-
,, stris, ideoque conditione intra hujusmodi
,, tempus minime superventa, inutile evasisse
,, Jus majoris partis, eoque dempto cessasse
,, quoque Jus minoris, quum per electionem
,, collegialiter factam in minori consistere haud
,, possit Virtus Capitularis, quæ consumitur a
,, majori; Abbas *in cap. Quia propter num.* 9.,
,, *& in cap. In Genesi nu.* 4., *ibique* Hostien.
,, *n.* 14., Cardinal. *n.* 3. *de Election.*, Lotter.
,, *de Re benefic. lib.* 3. *quæst.* 17. *num.* 128.,
,, Rot. *in Recent. decis.* 269. *num.* 2. *part.* 1.,
,, *& decis.* 210. *n.* 16. *par.* 9.

77 ,, Quandoquidem ad eliminandum objectum
,, perpendere oportet, majorem Partem Ca-
,, pituli, & quinque Canonicos nominantes
,, Inhabilem, nondumque perventum ad ju-
,, stam ætatem sub conditione obtinendæ dis-
,, pensationis, dispensatione non obtenta, &
,, conditione non extante intra tempus qua-
,, drimestris, perinde haberi, ac si nunquam no-
,, minassent. Jam vero in casu nominationis
,, non factæ a majori Parte, nemo nescit, in-
,, tegram, universamque potestatem Capitu-
,, larem ad minorem percurrere, vel in illis
,, coalescere, qui dignum, & habilem nomi-
,, naverint, Card. de Luc. *de Regular. discurs.*
,, 53. *num.* 8., Lavor. *variar. lucubrat. Canonic.*
,, *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 26., Leuren. *For. Benefic.*
,, *part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quæst.* 571. *per*
,, *tot.*, Ceccoper. *lucubr. Canon. lib.* 4. *titul.* 6.
,, *num.*, 45., & 46. Rot. *in Leodien. Vicariæ*
,, 1. *Julii* 1754. §. 8. *cor. Eminentiss. Molino.*
,, Plane qui præsentat sub certa Conditio-
,, ne impetrandi a Summo Pontifice veniam
,, ætatis, sub contraria Conditione removet con-
,, sensum ab Actu, & quodammodo profite-
,, tetur, se negare electionem, quum hæc,
,, & non alia sit voluntas ita eligentis, Card.
,, de Luc. *de Jurepatronat. discurs.* 64. *num.* 27.,
,, *& de Benefic. discurs.* 28. *num.* 18. Piton. *de*
,, *Controv. Patron. allegat.* 1. *sub n.* 24. *versic.*
,, *modus autem in fin.*, *& rursus allegat.* 2.
,, *num.* 4., Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2.
,, *num.* 3., Corrad. *in prax. Beneficiar. lib.* 4.
,, *cap.* 6. *n.* 26., Vivian. *de Jurepatronat. part.*
,, 2. *lib.* 8. *cap.* 8. *nu.* 10., *&* 24., Gagliard.
,, *de Benefic. cap.* 9. *num.* 10., Idem *de Jure-*
,, *patronat. cap.* 16. *num.* 13., Rot. *in Parmen.*
,, *Beneficii* 26. *Junii* 1750. §. 18., *&* 5. *De-*
,, *cembris* 1751. §. 12. *coram. bon mem. Canil-*
,, *liac.* Præsertim ob clausulam *Et non aliter*,
,, qua quidem major Pars ita consensit Inha-
,, bilis electioni, ut non adito Summo Pon-
,, tifice, nec impetrata dispensatione, qui-
,, nimmo prætergresso tempore ad id præstitu-
,, to, nihil ipsa egisse videatur, & ideo to-
,, tum Jus, & vox Capitularis coerceatur in
,, parte minori, quæ capacem, habilemque
,, elegit. Nec electio majoris partis consumit
,, Jus Capituli, quod per minorem conserva-
,, tur, si majoris Partis electio cassatur, in-
,, terciditque. Alias absurdum esset Capitulo,
,, & minori Parti perniciem creari: Capitu-
,, lo, quod fraudaretur Jure eligendi: Mino-
,, ri etiam Parti, si sine culpa illius, & ex
,, facto majoris Partis ad Superiorem fieret
,, devolutio. Quo fit, ut si Pars tantum, &
,, non totum Capitulum, in culpa versetur In-
,, habilem eligendi, tunc Jus electionis per-
,, volvatur, ac transeat ad aliam partem, &
,, ad reliquos licet numero pauciores vocales,
,, quum

" quum pœna non debeat insontes afficere, " Barbos. *de Jur. Ecclesiast. univ. lib.* 1. *c.* 19. " *num.* 86. Lovurex *dissert. Canon.* 8. *annot.* 50. " *ad nonnullas seqq.* Leuren. *in for. Benefic.* " *part.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 250. *num.* 2. Montalb. *de Jur. superven. tom.* 2. *in addit. ad* " *quæst.* 23. *n.* 24.

" Traducique ad hanc speciem non possunt " Authoritates, quæ de majori parte ignoranter indignum eligente afferuntur. Qui " enim ignoranter eligit indignum, aut inhabilem, nullius culpæ notatur, & pro se cupit electionem impleri: Lex autem est, " quæ illi subtrahit effectum, & ideo vetat " Jus majoris accrescere minori; & in minori coacervari, cum ad id requiratur, majorem Partem vel non eligere, vel culpose " saltem eligere. At vero quisquis eligit incapacem sub conditione dispensationis, & " consequenter ex perspecta Canonicatus indole requirente legitimam ætatem, scienter " eligit, nec excusatur a conditione, nisi removeatur obstaculum nominationis in Incapacem collatæ. Obstaculo vero vigente ob " non impletam Conditionem, res absolvitur " secundum regulam culposæ nominationis, " qualis est illa, quæ proponit Indignum, " privans ex post facto eligentes Jure suffragii, & hoc ea vice transferens in alios, " qui habilem elegerunt, quive ex consolidatione acquirunt vocem Capitularem, ut de " culpose eligentibus statuunt Louvrex *Dissert. Canonic.* 8. *num.* 56. Pafferin. *de Elect. c.* 31. " *n.* 1. Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *c.* 10. " *num.* 2. Rot. *coram Ansald. decis.* 95. *n.* 19. " *& in Colonien. Abbatissatus* 25. *Aprilis* 1759. " §. 11. *cor. bon. mem. Frangipane.*

" Et quamquam alicui mirum videatur, " consolidationem majoris in minori fieri ex " post facto, semel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit minori Parti; perpendere " tamen oportet, id fieri per quamdam retrotractionem, & reditum ad initium. Conditio dispensationis ejus est naturæ, ut si " impleatur, redeat ad initium actus, actumque convalidet ab illo tempore; sin autem " deficiat, etiam defectus ad idem tempus revertatur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum usque ab exordio, quum paria sint nihil fieri, vel fieri " sub conditione, quæ non extet, ut probant " Roland. *consil.* 58. *num.* 16. *& seq. lib.* 3. " Autonin. *var. resol. lib. primo resol.* 56. *n.* 3. " & alii collecti per August. Barbos. *de Axiom. Jur. lib.* 3. *cap.* 43. *de condit.* §. 16. " Paris. *de resignan. benef. lib. primo quæst.* 14. " *n.* 10. Clericat. *de Benef. discord.* 62. *n.* 26. " Rota *coram Molin. decis.* 1161. *n.* 17. Esto " igitur in Patronatibus Laicalibus (cujusmodi " est illud, de quo disseritur, si consideretur " cessio per Communitatem Burmii facta Capitulo sub lege non immutandi naturam Patronalem) esto inquam a Jure Canonico " permittatur actus nominationis Incapacis " sub conditione purgandæ incapacitatis intra " terminum, ut pluribus collectis firmavit " Rota *in Melevitana Beneficiorum* 10. *Junii* " 1712. §. *Pro remotione cor. clar. mem. Card.* " *Aldovrando apud Fargn. de Jurepatr. part.* 1. " *can.* 5. *casu* 11. *num.* 28. tamen a conditionis eventu pendet nullitas, aut firmitas ejusdem actus, itaut extante conditione, actus " valeat retrocedendo, conditione defecta retrocedendo pariter corruat. Hac vi retrotractionis inspecta, nemo miretur defectum " Pontificiæ dispensationis nunquam obtentæ " super ætate, ministerio Juris redire ad initium actus, & ad momentum, quo major " Pars Ignatium præsentavit sub conditione " dispensationem obtinendi: Sequiturque propterea ex eo momento a majori Parte negatum existimari consensum nominationis " Incapacis e medio sublatæ; semper enim " evanescit, & a principio tollitur, ac si non " facta, præsentatio, cui deest conditionis eventus; Rota *in Recent. decis.* 474. *num.* 10. *&* " *seq. part.* 5. *tom.* 2. *& in Romana Locorum* " *Montium, seu Evictionis* 9. *Feb.* 1756. §. 6. " *cor. Illustriss. Stadion.*

" Quamobrem vox Incapaci, & Inhabili " eatenus profutura, quatenus intra præscriptum tempus evasisset Capax, & Habilis, " resolvitur quidem nulla deinceps acquisita " capacitate, sed nihil detrahit nominationi " minoris Partis, quam immo in suspenso " stare jubet, quousque non impleatur conditio capacitatis acquirendæ; Piton. *de Controv. alleg. prima nu.* 24. Gagliard. *de Jurepatron. cap.* 16. *n.* 12. Conditioneque desiderata, nec intra tempus superventa, quemadmodum fas est credere, majorem partem " noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit quodammodo consopitum Jus electionis " minoris Partis, nec amplius consideratur " major, aut minor Pars, quum in minori " totum Jus, ac summa Capituli reperiatur, " actusque minoris Partis, qui manet in suspenso, non prohibetur, quin ex post facto " vires consequatur, uti monent Nic. *in Commentar. ad regul.* 18. *n.* 44. *de regul. jur. in* 6.

" Mon-

„ Montalb. *de Jur. superven. tom.* 1. *quæst.* 1. „ *num.* 37.

„ Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo respondetur. Hæc enim quoad Patronos Jure Collegii, non autem uti singulos eligentes regula traditur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, sed universum, quantum est, Collegium Inhabilem elegerit, tota vox irritetur, & ad Superiorem devolvatur. At si eligentes sese diviserint, & Pars major, ut hic, secesserit ad præsentandum non idoneum, Pars vero minor ad Idoneum declinaverit in eodem actu Collegiali, quo Jus electis conqueritur; plane vox, a qua cadit major Pars scienter eligens Inhabilem, accrescit, & additur minori Parti, quæ dignum, & habilem præsentavit, quoniam ut ait Gloss. *in cap. Gratum de Postulator. in verb. paucio-res*, Jus omnium, & universitas etiam in unum recidere potest, consonatque *Leg. sicut Municipium* 7. *in fin. ff. Quod cujusque universitat. nomine*, magisque Jus omnium recidit in tres eligentes, qui Collegium faciunt; *cap.* 1. *de Election. Leg. Neratius* 85. ibique Gothofred. *litt. K. ff. de verbor. signific.* Idque in solo limitatur casu, si nempe non eodem contextu prodierit nominatio minoris Partis, sed forte prius, & spatio dato, atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis constitui nequit in minori parte ob consolidationem majoris nondum privatæ Jure electionis, ut hæc perstringens non ad opportunitatem, sed pro animi sui Sententia perbelle declarat Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 100. *n.* 2. *&* 3.

„ Contrariis forte urgentibus in electione canonica Prælatorum, & ut vocant *propria*, ad formam *Cap. Quia propter de elect.*, in qua quidem recepta est sanctio *Textus* ex Jure civili *in leg.* 30. *ff. de regul. Jur.*, & ex Jure Canonic. *in cap. Quum auditis* 29. *de election.*, *& cap. Dudum cum gloss. in verb. electionis tempore eodem tit.*, utroque Jure negante tractu temporis convalescere, quæ ab initio nulla sunt; Quia in electione propria non admittuntur vota conditionalia; non enim Eligentes in incerto fluctuare debent; quinimmo in electione propria constitutum est, ut majori parte seligente Inhabilem sub conditione quærendæ capacitatis, minore vero capacem, & habilem absolute nuncupante, statim, & ipso Jure proscribatur vox Eligentium conditionaliter, non expectato conditionis eventu, quia placet vota conditionalia pro non adjectis haberi, & ex puris celebrari electionem, in illos, qui pure nominarunt habilem, ea vice transeunte jure cæterorum, ad Text. *in cap.* 2. *de elect. in* 6.; Ripa *resp.* 2. *per tot. de elect.*; Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. *num.* 11., *&* 13.; Lotter. *de Benefic. lib.* 2. *quæst.* 16. *num.* 7.; Passerin. *de elect. cap.* 18. *num.* 22.; Nid. *de regul. Jur. regul.* 50. *sub num.* 11.; Piton. *discept. Eccles.* 106. *n.* 115.; Rota *coram Millin. decis.* 420. *n.* 7.

„ At longe aliter se res habet in impropria nominatione Patronorum, quos inter recensetur Collegiata Burmii potita Jure eligendi ex cessione Communitatis; nam hic quemadmodum nuncupatio Inhabilis, quæ fit a majori parte sub conditione dispensationis, non habetur tamquam infirma, & infecta (toleratur enim, & permittitur), ita etiam Habilis nominatio pure facta pec minorem partem pro infecta, & infirma, non est quoad actum usque ab exordio, sed utraque manet in suspenso quoad effectum, vel saltem est in implicito statu validitatis quoad usque deficiat conditio dicta a majori parte Inhabilem eligente, eaque defecta, consistit usque ab initio electio minoris partis, ut secernentes propriam ab impropria nominatione considerant, Piton. *discept. Eccles.* 24. *a num.* 13. *ad plur. seq.*; Rota *in Recent. decis.* 210. *num.* 16., *& seq. part.* 9. *tom.* 1., *coram Cerro decis.* 26. *n.* 43., *& seq.*, *& cor. Caprar. dec.* 558. *n.* 7.

„ Idque conficitur tum a Jure, tum ab Homine. *A Jure*, quia eligens Inhabilem sub conditione dispensationis, non videtur a principio eligere, & ideo non attrahit, & absorbet Jus minoris, sed contra ad minorem transfertur etiam Jus majoris, perinde ac si major pars abstinuisset ab electione. *Ab Homine*, quia non accedente conditione, ut erat in facultate majoris partis pœnitere electionis Inhabilis, & aliam intra terminum cumulare electionem, Piton. *de controv. Patron. alleg.* 2. *num.* 4., Carol. Anton. de Luca *de linea legal. part.* 1. *art.* 24. *num.* 10, sic nova electione prætermissa, si major pars intra tempus quadrimestris noluit Habilem eligere, videtur tacite abivisse in electionem Habilis jam a minori parte nominati. Quoniam conflictus majoris partis cum minori, a qua illa se subtraxit, solum durat, quousque impleatur conditio; non impleta vero conditione cessat, & major pars censetur potius fictione legis cessisse

„ Ju-

,, Juri suo, vel nominato a minori consensum
,, quodammodo præbuisse; Montalb. *de Jur.*
,, *superven. tom.* 1. *quæst.* 23. *num.* 125., *&*
,, *seq.*; Rota *in Recent. decis.* 136. *num.* 14.
,, *cum duobus seq. part.* 10.

,, In hunc sensum autem eo pronius Domi-
,, ni iverunt, quo certius est ex duabus de-
,, volutionibus, quarum altera fiat per con-
,, solidationem Juris majoris partis in mino-
,, ri, altera per transitum ad superiorem, uti
,, advertunt Card. de Luca *de Jurepatron. disc.*
,, 31. *num.* 3., *&* *disc.* 35. *num.* 10. Piton.
,, *de controv. Patron. alleg.* 34. *num.* 7. *& seq.*,
,, *& alleg.* 16. *num.* 23.; Vivian. *de Jurepatr.*
,, *lib.* 12. *cap.* 1. *num.* 1., *& seq.*, favorabi-
,, liorem esse primam, quam secundam, &
,, quantopere vitandam hanc, tantopere ad-
,, juvandam illam putarunt, sectantes Judi-
,, cium explicatum a Rota *in Gerunden. Bene-*
,, *ficii* 1. *Julii* 1726. §. *Opposito*, *&* 19. *Apri-*
,, *lis* 1728. §. *Quæ quidem*, *coram clar. mem.*
,, *Card. Calcagnino*.

,, Privat equidem devolutio in vacatione
,, illa Patronos Jure præsentandi. Odium igi-
,, tur incurrit, & tamquam pœna, vel mo-
,, dis omnibus effugienda est, ad *Text. in cap.*
,, 5. *de concess. Præbendar.*, *& in cap.* 18. *de*
,, *elect. in* 6.; Leuren. *in For. Beneficial. part.*
,, 2. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quæst.* 739., Rota *in*
,, *Colonien. Canonicatus* 16. *Maii* 1729. §.
,, *Quandoquidem coram clar. mem. Corio*, vel
,, non aliter admitti solet, nisi quando per-
,, spicue constet ei locum esse, quum in qua-
,, libet dubietate pro exclusione pœnæ devo-
,, lutionis respondendum videatur, Rota *in*
,, *Imolen. Capellaniæ* 1. *Aprilis* 1743. §. *His*
,, *autem coram bon. memor. Canilliac.*, *&* 14.
,, *Aprilis* 1752. §. 2. *coram Eminentissimo Buf-*
,, *fio*.

Debebamus additionem hanc adeo ponderosam facere in Articulo: *Electio*: At quia animo excidit, supplendam hic eam duximus.

EXCOMMUNICATIO.

Articulus I.

Quoad Excommunicationis esse, & divisionem.

1 EXcommunicatio est Censura Ecclesiastica, per quam homo Christianus a Communione Ecclesiæ separatur; *cap. Omnis Christia-*
nus 32. *caus.* 11. *q.* 3. Hæc censura inducta est 2
in Ecclesiam propter potestatem ligandi Præ-
latis Ecclesiasticis traditam a Christo, *Matth.*
18. *num.* 17. *Si Ecclesiam non audierit*, *sit tibi*
sicut Ethnicus, *& Publicanus &c.* & in pra- 3
xim deductam ab Apostolo Paulo, qui 1. *ad*
Timoth. 1. *in fine* quosdam incorrigibiles Sa-
tanæ tradidit, quem locum de Excommuni-
catione interpretatur D. Augustinus *in d. cap.*
Omnis Christianus; *Quia extra Ecclesiam*, in-
quit, *Diabolus est*, *sicut in Ecclesia Christus*,
ac per hoc quasi Diabolo traditur, *qui ab Ec-*
clesiæ communione removetur. Excommunicatio 4
in Jure sæpius etiam anathema appellatur;
anathema enim græce significat latine separa-
tionem alicujus a reliquis partibus. *Commu-*
nis. Licet autem Excommunicatio, & anathe- 5
ma essentialiter non differant, differunt ta-
men quoad solemnitatem. Nam Excommuni- 6
catio, vel incurritur ipso Jure, vel si ab ho- 7
mine infligitur, sola sententia Judicis Eccle-
siastici in scriptis concepta, cum minori stre-
pitu, quam anathema, pronunciatur, ut col-
ligitur *c.* 1. *de sentent. Excommun. in* 6. Ana- 8
thema autem infligitur cum majoribus cære-
moniis ad majorem terrorem aliorum præscri-
ptis *in cap. Debent* 106. *caus.* 11. *q.* 3. Debent 9
enim in anathematis fulminatione duodecim
Presbyteri circumstare Episcopum cum cande-
lis accensis præ manibus, & sententiæ fulmi-
ne lato, in terram ipsas projicere, & pedibus
conculcare, variis aliis maledictionibus, & e-
xecrationibus verbalibus huic solemni fulmina-
tioni adjunctis, ut colligitur *ex cap. Nemo E-*
piscoporum d. caus. 11. *q.* 3. Et per hoc contu- 10
maces contra præcepta Ecclesiæ primum ex-
communicari, deinde vero crescente contuma-
cia, anathemate infligi jubentur; *cap. Cum non*
ab homine 10. *de judiciis*.

Excommunicatio primo dividitur in majo- 11
rem, & minorem; *c. Si quem* 59. *de sentent.*
excommunicat. Major est censura Ecclesiastica, 12
qua Christianus separatur a Communione Fi-
delium absolute, & simpliciter, sive privatur
omnibus bonis communibus, scilicet Sacramen-
tis Ecclesiæ, tam quoad administrationem,
quam susceptionem, publicis suffragiis, & con-
victu, seu societate civili. Minor est censura 13
Ecclesiastica, qua Christianus privatur solum
passiva perceptione Sacramentorum; *d. cap. Si*
quem 59. *de sentent. excommun.* Excommunicatio 14
simpliciter lata, sive a Jure, sive ab homine
intelligitur semper de majori, uti expresse ha-
betur *cap. Si quem* 59. *de sentent. excomm.* his
verbis: *Si quem sub hac forma verborum*: illum
excom-

excommunico, *vel simili, excommunicari contingat, dicendum est, eum majori Excommunicatione ligatum esse.*

15 Secundo dividitur in Excommunicationem la-
16 tæ sententiæ, & sententiæ ferendæ. Excommunicatio latæ sententiæ est ea, quæ ipso facto incurritur, sive criminis perpetratione, sive sententia Judicis; ut si dicatur: præcipimus sub pœna excommunicationis, mox, ipso facto, ex tunc, statim incurrendæ; vel, excommunicatur, communione privatur ipso ju-
17 re, ipso facto, & aliis similibus. Excommunicatio sententiæ ferendæ ea est, quæ quidem in jure jam statuta habetur, tamen a delinquente non statim, & ipso facto ac delinquit, seu mandatum transgreditur, incurritur ante sententiam Judicis; sed primum debet a Judice infligi, ut si dicatur, prohibemus sub pœna excommunicationis; qui hoc fecerit excommunicatur, excommunicationem incurret, & aliis similibus verbis, uti habent communiter Canonistæ, & Morales.
18 Tertio dividitur in Excommunicationem, quæ fertur a Jure, & Excommunicationem,
19 quæ fertur ab homine. Quæ fertur a Jure est, cum per Legem, Canonem, Constitutionem, seu decretum aliquid prohibetur, vel præcipitur sub pœna Excommunicationis, seu Ana-
20 thematis. Quæ fertur ab homine est illa, quæ propter aliquod delictum per Judicis senten-
21 tiam delinquenti infligitur. Hinc patet supponi, censuram in genere aliam esse a jure, & aliam ab homine. Prima dicitur, quæ per aliquod jus lata est, habetque rationem quasi legis perpetuo obligantis, donec per legitimam auctoritatem non revocatur: sic censentur quæ latæ sunt a Sac. Canonibus, ut in Bulla Cœnæ, Conciliis &c. Secunda est, quæ fertur ab actuali aliquo legitimo superiore quasi per modum præcepti transeunter obligantis ad aliquid faciendum, vel omittendum: unde hæc per mortem ferentis cessat; adeo ut qui tunc contrafaceret, nullam excommunicationem incurreret: at qui ante illius mortem contrafecisset, etiam post censura, quam idcirco incurrisset, maneret innodatus, & absolutione
22 indigeret. Quarto dividitur in Excommunicationem reservatam, & non reservatam; & ut facilius ab omnibus secernantur, quænam sint reservatæ, & non reservatæ distincte in distinctos articulos, juxta distinctos personarum status, subnectuntur.

Additiones ex aliena manu.

Num excommunicatio Christianorum a Judaica excommunicatione originem traxerit, non conveniunt inter se eruditi. Affirmat Selden. *de Synedr. lib. 1. cap. 9.* Negat vero Bohemer. *in decretal. lib. 5. tit. 39. §. 7.* 23

De variis excommunicationis speciebus, quæ tum antiquitus obtinuerunt, tum nunc obtinent, late agit Vanespen. *jur. Eccles. univer. part. 3. tit. 11. cap. 3. per tot.* 24

De natalibus excommunicationis *ipso jure*, consule Bohemer. *in decretal. lib. 5. tit. 39. §. 57.* Et de natalibus excommunicationis *minoris* confer Morin. *de Administr. Sacrament. Pœnitent. lib. 6. cap. 15.* 25

Articulus II.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ in Bulla Cœnæ.

EXcommunicationes reservatæ in Bulla Cœnæ, ideo tales dicuntur, quia Feria V. Cœnæ Domini legi & publicari consueverunt omni anno in Capella Papali, & istæ sunt num. viginti, quæ ut facilius, & clarius ab omnibus percipiantur, exhibentur hic, ut fuerunt publicatæ in Bulla a Clemente XI. edita tenoris sequentis.

CLEMENS PP. XI.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace, & tranquillitate procuranda pro sui muneris Officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicæ Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, & conservanda maxime elucet. Nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum ad circumventionem erroris; sed omnes occurrant in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat; sed potius in vinculo caritatis conjuncti, tamquam unius Corporis membra Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem,

nem, atque ita, Divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Prædecessores nostri hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, justitiam, Deo auctore, tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes;

I. Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos qui se e nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

II. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates vero, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum, pro tempore existentium; ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

III. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, & Latrunculos Maritimos discurrentes mare nostrum, præcipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

IV. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcunque Navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis Navibus, sive ex eisdem ejecta in Mari, vel in littore invenia cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in ceteris cujuscunque Maris regionibus, & littoribus surripuerint, ita ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, & immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum, excusari possint.

V. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, præterquam in casibus sibi a Jure, seu ex specialis Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

VI. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Falsarios litterarum Apostolicarum etiam in forma Brevis, ac supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellatii, aut gerentium vices prædictorum.

VII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expresse, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stamnum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel per alios, de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, & favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

VIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos,

eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel asferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscunque fuerint Ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

IX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem; sua, vel aliorum opera, interficiunt, mutilant, spoliant, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam a Nobis, vel nostris Judicibus, non habentes, illam sibi temere vindicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

X. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem, causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

XI. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, vel favorem.

XII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios Personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam, super eorum causis, negotiisque recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorum Gestores, Advocatos, Procurantes, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices, super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant; seu, qui per se, vel per alios directe, vel indirecte delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque præeminentiæ, & Dignitatis fuerint.

XIII. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam sæculares cujuscumque Dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litter. Apost. etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum a Nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, & Præsidentibus Palatii nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam Potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, & sequestra, monitoria, & alia prædicta capi & teneri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super hujusmodi litterarum, & processuum exequutioni, instrumenta, vel Acta conficere, aut confecta, parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, Familiares, Notarios, Exequutores, & Subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel per alium, seu alios publice, vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

XIV. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque, qui per se, vel per alios, auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prose-

se-

sequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tamquam Judices interponunt: quives partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum, ad id, favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii, vel Extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, & Archiepiscopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

XV. Quive ex eorum prætenso Officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, Personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, procurant directe, vel indirecte, quovis quæsito colore; Necnon qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis Consuetudinis, aut Privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse præjudicatur.

XVI. Nec non Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & Inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, nec non Consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quominus sua Jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & Sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

XVII. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas Personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

XVIII. Quive Collectas, Decimas, talleas præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis Personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii potentatus quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus edita, cum Censuris, & pœnis in eis contentis.

XIX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, sub-

subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu Criminalibus contra Personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

XX. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directe, vel indirecte sub quocunque titulo, vel colore, invadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletan. Comitatum Venaysinum, Sabinen. Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Cumaclum, & alias Civitates, Terras, & Loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta; nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem, de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt; nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus a Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Ceterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & Locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.

Quod si forte alicui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, Constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publice revocaverint, & ex Archiviis, seu Capitularibus, locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum, quantocumque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis nullatenus præjudicari posse, aut debere.

Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, ut præfertur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod

quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, indultis hujusmodi, ac de Ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros Processus, ac sententias, quominus includantur, in eis se juvare valeant, vel tueri, quæ omnia quoad hoc eorum omnium tenore, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino revocamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Ut vero præsentes nostri Processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas Processus ipsos continentes, valvis Basilicæ S. Joan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos Processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper ut Processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ Obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries, in Ecclesiis suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Ceterum Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & Sigillo Judicis Ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, eamdem prorsus fidem in judicio & extra illud, ubique locorum, adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, inodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ 24. Martii 1701.

1 * Nota. Excommunicatio, de qua *sup.* §. *VII.* qua vetatur fidelibus deferre arma &c. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, alio transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus. Benedict. XIV. *de Synodo Diœc. lib.* 13. *c.* 20. §. 6. *n. ed.*

2 Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit a Congregatione de Propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarentur fideles, si navibus suis ad Turcas, nullo bello inter Christianos & Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes, & alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum, & quantitatem, ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quæ tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare, atrocesque persecutiones evitare. *Ibid.* §. 7. *

Articulus III.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ extra Bullam Cœnæ.

Contra Prælatos Ecclesiæ.

1. PRælatos vexantes Censuris commorantes in servitio Papæ. *Extravag. 3. de Privileg.*

2. Prælatos trahentes personas Ecclesiasticas ad Forum Laicale; Martin. V. Constit. incipient. *Ad reprimenda.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum, aut cum aliquo tractant de eligendo Pontifice, dum actu vivit Pontifex; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes, seu disponentes contra Bullam Julii II. in electione Summi Pontificis. Julius II. Constitut. incip. *Cum tam Divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in Consistorio, extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X. *in Concil. Lateranens. sess. 9.* & Pius V. Constitut. incipient. *Romani.*

6. Episcopos, aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia Ecclesiastica post suspensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, & ultra formam præscriptam. Pius V. Constit. incip. *Quanta est Ecclesiæ Dei.*

7. Administratores Episcopatuum, & inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, & cum suspicione Simoniæ. Pius V. Constitution. incipien. *Quam plenum.*

8. Inquisitores male procedentes contra Hæreticos. *Clementina Multorum, §. verum, de hæret.*

9. Prælatos, & Gubernatores Civitatum, & locorum status Ecclesiastici recipientes munera præter comestibilia. Paul. II. Constit. incip. *Munera.*

10. Prælatos, & Officiales Pœnitentiariæ recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V. Constit. incip. *In omnibus rebus.*

11 Prælatos, & Ministros Cameræ Apostolicæ non reddentes integre computa ejusdem. Paul. III. Constitut. incip. *Cum sicut.*

Contra Clericos sæculares, & Regulares.

1. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes §. Sane, de pœnis.*

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; *cap. Significavit, de sentent. excommun.*

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV. Constitut. incipien. *Romanum Pontificem*, & Pius V. Constitut. incipien. *Intolerabilis.*

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiæ. Paul. II. Constitut. incipien. *Cum in omnibus.*

5. Prædicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi. Leo X. Constit. incip. *Supernæ.*

6. Procurantes eligi in successorem Papæ. Leo X. *in Concil. Lateranen. sess.* 5. Julius II. Constit. incip. *Cum tam divino.*

7. Absolventes sub prætextu privilegiorum a casibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis. *Decretum Sacræ Congreg. Episcop. & Regular. a Clemente VIII. approbatum* 1602.

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. *Concilium Tridentin. cap. 11. sess. 22. de reformat.*

9. Trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constitut. incipien. *Ad reprimendas.*

10. Parochos, & Beneficiatos non adimplentes juramenta de residendo. Pius IV. Constit. incip. *Inter multiplices curas.*

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. *Extravagant. Ad nostram, de Regular.*

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. *Extravagant. Viam Ambitiosæ, de Regular.*

3. Administrantes Sacramenta Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi. *Clement. 1. de privileg.*

4. Superiores non denunciantes Religiosos, qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum. Paul. V. Constit. incip. *Romanus Pontifex.*

5. Claustrales recipientes Minimos sine licen-

centia Papæ. Julius II. Constit. incip. *Virtute conspicuos*, extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes Habitum Minorum. Leo X. *Constitut. Licet alias*, extra Bullarium.

7. Clericos Regulares Societatis Jesus discedentes sine licentia a Societate, etiamsi prætextu melioris frugis transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Charthusianis exceptis. Greg. XIII. Constitut. incip. *Ascendente*.

8. Minimos subtrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III. Constit. incip. *Cum sicut*.

9. Subornantes, & procurantes vota in electionibus, & complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes. Clemens VIII. Constitut. incip. *Nullus omnino*.

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius V. Const. incip. *Decori*.

11. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis. *Extravagant. commun. 1. de Simonia*.

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare, & audire divina. *Clement. Gravis, de sentent. excommun.*

2. Judices, & Officiales trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incip. *Ad reprimendas*.

3. Officiales, ac Dominos temporales bannientes, seu mandantes banniri personas Ecclesiasticas. Urban. IV. Constitut. incip. *Quia sicut*.

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; *cap. fin. ff. de Immunit. Eccles.*

5. Officiales, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clement. 1. de pœnis*.

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones, & pacta facientes, eorumque complices, & Fautores, etiamsi Imperiali, & Regali fulgeant dignitate. Paul. IV. Constit. incip. *Cum secundum*.

7. Principes, & Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil. Tridenr. *sess. 25. de reformat. cap. 19.* & Clemens VIII. Constit. incip. *Illius vices*.

Contra Omnes

1. Falsarios litterarum Apostolicarum; *cap. Falsariorum, de crimine falsi*.

2. Habentes litteras Apostolicas falsas, & illas non destruentes; *c. Dura, de crimine falsi*.

3. Percutientes Clericum, vel Monachum; *cap. Si quis suadente 17. qu. 4.*

4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papæ; *cap. Quærenti, de Officio Delegati*.

5. Incendiarios a Judice excommunicatos, & denunciatos; *c. Tua nos, de sent. excomm.*

6. Absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes; *cap. Eos qui, de sentent. excommun. in 6.*

7. Vexantes eos, qui censuram in aliquos tulerunt; *c. Quicunque, de sent. excomm. in 6.*

8. Sacrilegos effractores Ecclesiarum; *c. Conquesti, de sent. excommun.*

9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum; *cap. Fundamenta, de election. in 6.*

10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; *c. Nuper, de sent. excommun.*

11. Violantes interdictum modis prohibitis, *in Clementina Gravis, de sent. excomm.*

12. Offendentes Cardinales; *cap. Felicis, de pœnis*.

13. Exigentes tributa a personis Ecclesiasticis; *cap. Clericis, de immunit. in 6.*

14. Conspirantes in personam Pontificis; *Extravag. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

15. Exenterantes corpora defunctorum; *Extravag. Detestandæ, de sepulturis*.

16. Falsificantes monetam Regis Franciæ; *Extravagant. Joann. XXII. Prodiens, de crimine falsi*.

17. Violantes interdictum Sedis Apostolicæ; *Extravagant. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

18. Offendentes Rectores, seu Præsides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ; *Extravag. Joan. XXII. Dierum, de pœnis*.

19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. *Extravag. Grave, de Reliq.*

20. Simoniacos in Ordine, & Beneficio; *Extravag. commun. 2. de Simon.*

21. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis; *Extravagant. commun. 1. de Simon.*

22. Occupantes bona Cardinal. tempore Con-

clavis. Leo X. Constitut. 16. incip. *Temerariorum*.

23. Impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. Julius II. Constit. incip. *Rationi congruit*.

24. Dantes, & recipientes pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. Greg. XIII. Constit. incip. *Cum ab ipso Pontificatus*. Et *Extravag.* 1. *de sent. excomm.* Alexand. VII. Constit. incip. *Inter gravissimas*.

25. Simulantes, & fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV. Const. incip. *Inter ceteras*.

26. Mittentes litteras, aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV. Constit. incip. *In eligendis*.

27. Occupantes bona montium Pietatis, & locorum piorum. *Conc. Trident. sess.* 22. *c.* 11. *de reformat.*

28. Committentes duellum, vel illud consulentes. *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 19. *de reform.* Pius IV. Const. incip. *Ea quæ*. Greg. XIII. Const. incip. *Ad tollendum*, Et Clemens VIII. Const. incip. *Illius vices*.

29. Ambientes Papatum, ejusque causa Simoniam committentes; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum Apostolum*.

30. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII. Const. incip. *Cum sicut*, & Leo X. Const. 27. incip. *Inhærendo*.

31. Capientes, & retinentes Christianos habitantes inter Turcas, & eorum bona diripientes, aut remigare cogentes. Pius V. Constit. incip. *Licet omnibus*.

32. Suadentes Papæ, ut alienet, vel infeudet loca statu Ecclesiastici. Pius V. Constit. incip. *Admonet nos*.

33. Non revelantes conspiratores, & insidiatores, contra Cardinales. Pius V. Constit. incip. *In felicis*.

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V. Const. incip. *Intolerabilis*.

35. Publicantes indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt. Pius V. Constitut. incip. *Quam plenum*.

36. Violantes Ecclesiasticam immunitatem. Gregor. XIII. Constit. incip. *Cum alias nonnulli*.

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, & oleum extra statum Ecclesiasticum sine licentia. Paul. V. Constitut. incip. *Inter gravissimas*.

38. Diripientes animalia, & alia bona, vel illa furata ementes ex statu Ecclesiastico. Gregor. XIII. Constitut. incipien. *Non sine gravi*.

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clemens VIII. Constit. incip. *Sanctissimus*.

40. Impugnantes Institutum Societatis Jesu. Gregor. XIII. Constit. incip. *Ascendente*.

41. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. Gregor. XIII. Constit. incip. *Inter Apostolicas*.

42. Accipientes, & retinentes fructus beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, vel aliam solutionem. Pius V. Constit. *Durum nimis*.

43. Docentes, aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congreg. S. Officii annis 1665. 1666. 1679. 1690. emanata.

44. Feminas ingredientes Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V. Constitut. incip. *Regularium*.

45. Feminas, sive masculos ingredientes septa Monasteriorum Monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis. Greg. XIII. Constit. incip. *Ubi gratiæ*.

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV. Constit. incip. *Inter ceteras*.

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia, libros, quinterna, & folios. Pius V. Constitut. incip. *Cum sicut accepimus* 4. *Novembris* 1568. & Sixtus V. Constit. incip. *Cum sicut* 3. Octobris 1587. & hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros, & mobilia Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

49. Extrahentes vasa, & ornamenta sacra ex Sacristia, & Ecclesia ejusdem Monasterii; Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

50. Extrahentes libros, & scripturas ex publica Bibliotheca a Clemente XI. instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini. Clemens XI. Constit. incip. *Cum nos*.

51. Extrahentes libros Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

A r-

ARTICULUS IV.

Excommunicationes nemini reservatæ.

Contra Episcopos.

1. VEnientes ad Urbem clanculo, & inde recedentes sine licentia Papæ. *Extrav.* 2. *&* 3. *de Major. & obedient.*

2. Usurpantes Prælaturam in Civitate diversarum linguarum; *c. Quoniam* §. *Sed si*, *de Offic. Ordinarii.*

3. Permittentes habitum Fraticellorum, *Extravag. Sancta Romana Joann. XXII. de Religiosis Domibus.*

4. Litteras a Regibus, & Principibus impetrantes ad dignitates obtinenda. Pius V. Const. incip. *Et si Romæ.*

Contra Clericos.

1 Contrahentes matrimonium si sint in Sacris. *Clement. unic. de consanguin.*

2 Audientes medicinam, aut legem, si sint Sacerdotes, vel personatum habentes; *c. Super specula*, *ne Clerici*, *vel Monachi.*

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum, & rituum; *c. Quoniam*, *de Officio Ordinarii.*

4. Impugnantes in Concionibus, vel disputationibus Montes pietatis. Leo X. Constit. inc. *Inter multiplices.*

5. Ficte resignantes, vel permutantes beneficia. Pius V. Constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ.*

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V. Const. incip. *De salute.*

7. Sacerdotes recipientes Præfecturas sæculares, & non desistentes ab illis post monitionem; *c. Clericus*, *ne Clerici*, *vel Monachi.*

8. Procurantes, ut alii occupent jura, & bona Ecclesiarum vacantium; *c. Generalis*, *de electione. in 6.*

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. *Extrav. Ambitiosæ*, *de rebus Eccles. non alienand.*

Contra Regulares.

1. Instituentes novum Ordinem sine licentia Papæ; *cap. unic. de Religiosis domib. in 6.*

2. Professos temere habitum dimittentes; *c.* 2. *ne Clerici*, *vel Monachi in 6.*

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis Religiosis damnum inferant. *Clem. Ne in agro*, *de statu Monach.* §. *Quia vero.*

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. *Clem. Ne in agro*, *de statu Monach.* §. *Quia verò.* Vide verb. *Arma n.* 4. 5. *&* 6.

5. Mendicantes recipientes novas domos, & receptas alienantes. *Clementin. Cupientes*, *de pœnis.*

6. Non servantes interdictum sive a Papa, sive ab Ordinario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci. *Clement.* 1. *de sent. excomm.*

7. Usurpantes decimas Ecclesiis debitas, seu non permittentes, vel dissuadentes illas solvi. *Clem.* 1. *de decimis.*

8. Delinquentes in visitatione Monasteriorum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII. incip. *Felici Sacrarum Virginum.*

9. Minores transeuntes ad Capuccinos, & hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicæ. Sixtus V. Constit. incip. *Pro ea.*

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII. Const. incip. *Quoniam*, & circa hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones. Immo idem Clem. VIII. Constit. incip. *Nullus omnino* pro reformatione Regularium §. 35. relinquendo in suo robore Censuras, & pœnas contra hujusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus pœnam privationis officiorum, & perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi, & suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio. Extrav. *Joan. XXII. Si fratrum*, *Ne Sede vacante.*

2. Præcipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia, & obsequia eis præstent; *cap. Eos qui*, *de immunit. Eccles. in 6.*

3. Impedientes Episcopos, vel Inquisitores in Officio Inquisitionis, *Cap. ut Inquisitionis*, *de heret. in 6.*

4. Concedentes repræsalias contra Ecclesiasticos. *Cap.* 1. *de injuriis in 6.*

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V. Constit. incip. *De salute.*

6. Non servantes statuta in *cap. Felicis*, *de pœnitent. in 6.* contra persecutores Cardinalium. S. Pius V. Constit. incip. *Infelicis.*

Contra Magistratus, & Judices.

1. Facientes servari statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. *Cap. Noverit, de sent. excomm.*

2. Negligentes reddere justitiam Ecclesiasticis post tertiam admonitionem. *Cap. Administratores 23. q. 5.*

3. Extorquentes pecunias prætextu Officii Inquisitoris. *Clement. 2. de hæret.*

4. Potestates, & Officiales Communitatum usuras foventes, & approbantes. *Clement. unic. de usuris.*

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in statu Ecclesiastico. Pius V. Constit. incip. *Cum vices.*

6. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V. Constit. incip. *Sanctissimus.*

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras, non facta prius fidei professione. Pius V. Constit. incip. *In sacrosancta.*

8. Auxilium non præstantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. *Concil. Trident. sess. 25. c. 5. de Regularibus, & Monial.*

Contra omnes.

1. Vexantes Ecclesiasticos, vel eorum consanguineos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. *Cap. Sciant cuncti, de elect. in 6.*

2. Præsidentes, & directores Monialium ponentes, vel nutrientes discordias in electione. *Cap. Indemnitatibus §. Postremo, de electione. in 6.*

3. Conducentes Bononiæ domos alterius Scholastici, vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. *Cap. 1. de locato.*

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. *Cap. 1. de schismat.*

5. Extorquentes revocationem, vel absolutionem a Censuris per vim, & metum. *Cap. 1. de iis, quæ vi & metu, in 6.*

6. Judices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. *Cap. de judic. in 6.*

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis injuriis, & violentiis. *Cap. fin. de offic. delegat. in 6.*

8. Occupantes, & usurpantes prætextu defensionis bona Ecclesiæ vacantis. *Cap. generali, de elect. in 6.*

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. *Cap. periculum, §. Nulli, de elect. in 6.*

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia, vel fructus occupantes. *Clement. unica, de sequestr. possess.*

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. *Cap. I. de homicid. in 6.*

12. Sepelientes hæreticos scienter in loco sacro. *Cap. 2. de hæret. in 6.*

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submittant laicis jura Ecclesiæ; *cap. 2. de rebus Ecclesiæ non alienandis in 6.*

14. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim Interdictos, publicos Excommunicatos, aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. *Clement. 1. de sepultur.*

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. *Cap. Quamquam, de cens. in 6.*

16. Doctores, sive magistros docentes Legem, vel Medicinam Religiosos. *Cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi.*

17. Concedentes represalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. *Cap. unic. de injur. in 6.*

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. *Extravag. Sancta Romana Joan. XXII. de religiosis domibus.*

19. Impedientes Visitatores Monialium. *Clement. Attendentes, de statu Monach.*

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V. *Constit. incip. De protegendis.*

21. Cogentes, vel impedientes feminas ingredi Monasteria. *Concil. Trident. cap. 18. sess. 25. de Regular.*

22. Raptores mulierem, & fautores. *Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reformat. Matrimonii.*

23. Cogentes injuste matrimonium. *Concil. Trid. sess. 24. c. 9. de reform. Matrimonii.*

24. Pingentes, vel colorantes Agnos Dei; Greg. XIII. Const. inc. *Omni certe studio.*

25. Imprimentes libros absque licentia superiorum. Conc. Lateran. sub Leone X. Constit. ejusdem 12. incip. *Inter sollicitudines.*

26. Edentes Glossas in Concil. Trid. Pius IV. Constit. incip. *Benedictus.*

27. Asserentes non esse necessariam Confessione ante sumptionem Eucharistiæ. *Concil. Tridene. can. 11. sess. 13. de Sacram. Eccles.*

28. Assumentes statum Beguinarum. *Clem. 1. de Religiosis domibus.*

29. Contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Clement. unic. de consanguinitate.*

30. Im-

30. Impugnantes Litteras Papæ non coronati. *Extrav. ult. de sentent. excomm.*

31. Falso affirmantes matrimonia Filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata, vel irrita facere posse. *Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matrimonii.*

32. Abortum fœtus animati procurantes, Greg. XIV. Constit. inc. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigor Constitutionis Sixti V. inc. *Effrænatam*, Excommunicationem Papæ reservatam imponentis, nedum pro abortu fœtus animati, sed etiam inanimati.

ARTICULUS V.

Excommunicatio quo ad eos, qui possunt, vel non, excommunicare.

1 EXcommunicare possunt (ultra Summum
Pontificem, qui hanc facultatem habet
2 super omnes Fideles in toto Orbe) Episco-
pi, aliique Ordinarii in suis respective Terri-
toriis, & Diœcesibus; *cap. Perniciosam* 1. *&*
cap. Conquerente 16. *de Offi. Ordinar. & Con-*
cil. Trid. sess. 6. *cap.* 3. *& sess.* 14. *cap.* 4. *de*
reformat. * Nota tamen, quod si Episcopus ex-
communicationem aliquam tulerit per legem
generalem incurrendam a transgressoribus, de-
claretque illos statim fore evitandos, licet pu-
blice ac nominatim denunciati non sint, quia
facti notorietate dignoscitur, illos in Excom-
municationem incidisse; excommunicatio ista
nequaquam sustinetur, cum repugnet Consti-
tutioni Martini V. *Ad evitanda*, quidquid in
oppositum sentiat Fagnanus in *Cap. Quod a Præ-*
decessore, *n.* 55. *de Schismat.* Ben. XIV. de Syno-
3 do diœc. *lib.* 7. *c.* 68. §. 4. * Cardinales in
Ecclesiis sui Tituli; *cap. His quæ* 11. *de ma-*
4 *joritat. & obedient.* Legati Sedis Apostolicæ
in Territorio suæ Legationis; *cap. Novit* 7. *de*
5 *Officio Legati*, *& cap. Legatos* 2. *eod. in* 6. Ca-
pitula Cathedralium Sede vacante; *cap. Epi-*
scopali sede vacante unic. de majoritat. & obe-
6 *dient. in* 6. Vicarius Generalis, non solum E-
piscopi, sed etiam Capituli Sede vacante;
7 *cap. Venerabilibus* 7. *de sent. Excomm. in* 6.
Prælati, & Præpositi Ecclesiarum Collegiata-
rum, & alii habentes jurisdictionem in foro
Ecclesiæ externo; *arg. cap. Quærenti* 20. *de*
verbor. significat. & cap. Cum medicinalis 1. *de*
8 *sentent. Excomm. in* 6. Abbates, & reliqui Su-
periores Regulares non solum Generales, &
Provinciales, sed etiam per se loquendo Lo-
cales, scilicet Priores, Præpositi, Rectores,
Guardiani, & alii hujusmodi respectu suorum
subditorum; *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de ma-*
joritat. & obed. c. Ea quæ 8. *de statu Monach.*
cap. Sicut tuis 33. *de Simonia*. Et demum Con- 9
cilia Generalia, & Provincialia in sua Pro-
vincia aut Natione, sicuti & Capitula, seu
Congregationes, tum Generales, tum Provin-
ciales omnium Regularium. Suarez *de censu-*
ris disp. 2. *sect.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 27.
num. 5. Palao *tract.* 29. *disp.* 1. *sect.* 4. *num.* 2.
& alii passim.

Excommunicare non possunt Laici, *cap. De-* 10
cernimus 2. *de judic. & est communis*. Nec mu- 11
lieres etiamsi sint Abbatissæ Monialium; *c.*
Dilecta 12. *de Major. & obed.* quia Officium
clavium non cadit in sexum femineum. Glossa
communiter recepta *in cap. Nova*, *de pœni-*
tent. & remiss. Nec Clerici conjugati duran- 12
te conjugio, & ideo Vicarii Episcopi esse non
possunt. Sayr. *de censuris lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 12.
Monacelli *tom.* 3. *in princip. num.* 52.

Excommunicari possunt solummodo Christia- 13
ni viatores graviter, & contumaciter delin-
quentes, rationis capaces, & jurisdictioni Ju-
dicis ferentis Excommunicationem subjecti.
Sic communiter Doctores, & ostenditur indu-
ctione. Dicitur primo, *solummodo Christianis*, 14
quia Judæi, Pagani, Saraceni, aliive Infide-
les, ex quo non sint baptizati, & per hoc
nec Ecclesiæ potestati subjecti, nulli Ecclesia-
sticæ censuræ subjiciuntur, ut colligitur ex 1.
ad Corinth. cap. 5. ibi: *Quid enim mihi de*
iis, qui foris sunt, judicare? Unde Hæretici, 15
Apostatæ, atque schismatici, ex quo sint ba-
ptizati, & Christi fidem semel susceperint,
possunt excommunicari, *argum. cap. De Ju-*
dæis 4. *dist.* 45. *cap. Majores* 3. *de Baptismo*,
& de facto quotannis excommunicantur in
Bulla Cœnæ Domini, ut patet in *ejus* §. *pri-*
mo. Dicitur secundo, *viatores*, seu in terris 16
viventes, quia mortui non possunt excommu-
nicari, ut ex verbis Domini expresse probat
Gratianus *caus.* 24. *quæst.* 2. ibi: *Quod autem*
post mortem nullus excommunicari valeat, vel
absolvi, ex verbis Evangelii monstratur, quibus
dicitur: Quodcumque ligaveris super terram &c.
super terram, inquit, *non sub terra*, *ostendens*,
quod viventes pro varietate suorum meritorum
solvere possumus, *& ligare*, *de mortuis autem*
sententiam ferre non possumus, sed, ut inquit
Leo I. relatus in *cap. de Communione* 1. *caus.*
24. *quæst.* 2. *Horum causa Dei judicio reservan-*
da est. Et ut inquit Gelasius Papa relatus in
cap. Ne quisquam 4. *d. caus.* 24. *quæst.* 2. *De*
eo, *qui in Divino Judicio est constitutus*, *nobis*

fas non est aliud decernere, præter id, in quo
17 *eum dies supremus invenit*. Dicitur tertio: *Graviter, & contumaciter delinquentes*, quia cum excommunicatio sit gravissima pœna; *c. Cum non ab homine* 10. *de judiciis*, *& qua pœna in Ecclesia nulla major est*, ut inquit S. Augustinus relatus *in cap. Corripiantur* 17. *caus.* 24. *quæst.* 3. non potest infligi nisi ob gravissimam culpam; *arg. cap. Nemo Episcoporum* 41. *cap. Nullus* 42. *caus.* 11. *quæst.* 3. *& Concil. Trident.*
18 *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Et non nisi in contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus pœnis, & Censuris possint ad Ecclesiæ obedientiam, & debitam submissionem reduci; *cap. Tam Sacerdotes* 14. *& cap. Ecce autem* 18. *caus.* 24. *quæst.* 3. *& Trident.*
19 *sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* Dicitur quarto *rationis capaces*, quia qui non sunt capaces rationis, veræ culpæ, & contumaciæ, ut infantes, Furiosi, & amentes, neque sunt capaces censuræ, ut omnes communiter sentiunt Do-
20 ctores. Dicitur quinto *Jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti*, quia *cum par in parem non habeat imperium*, ut expresse cavetur *in cap. Innotuit* 22. *de electione*, & tanto minus inferior in Superiorem; *cap. Cum inferior* 16. *de Majoritate*, sequitur evidenter, quod solummodo possint excommunicari subjecti jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem; *cap. A nobis* 21. *de sentent. excommunic.* Unde quia Papa nulli est subjectus, a nemine potest excommunicari.
21 Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, & quodvis aliud corpus politicum simul, ac collective excommunicari non potest; *cap. Romana* 5. *de sent. excommunic. in* 6. ibi: *In Universitatem, vel Collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnumquam contingeret, innoxios hujusmodi sententia irretiri, sed in illos duntaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpabiles esse contigerit, promulgetur.*
22 Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo, & hujusmodi comperiantur delicti participes, & in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim, ac determinate, præmissa Canonica monitione, excommunicationis sententia poterit proferri, ut colligitur ex *cit. c. Romana*, & tenet Suarez *disp.* 18. *sect.* 2. Navarr. *lib.* 5. *consil.* 10. *de sentent. excommunic. dicto* 4. *edit.* 1. Avila *part.* 2. *cap.* 4. *d. un. dub.* 5. & alii passim.
23 Immo Papa potest proferre sententiam excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium, & Capitulum simul, ac collective, quia cum Papa non subjaceat ulli prohibitioni juris positivi, ex quo *par in parem non habeat imperium*, *per cit. c. Innotuit* 20. *de elect.* non est dubitandum, quin excommunicatio ab ipso lata in Universitatem, seu Collegium liget omnes de Universitate, vel Collegio, etiam innocentes. Intellige tamen quoad Ec- 24
clesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere, ut excommunicati: Secus vero 25
quoad Deum, quia ut expresse cavetur *in c. a nobis* 18. *de sent. Excommunic. Judicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur. Judicium autem Ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur, quam, & fallere sæpe contingit, & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus.*

* His addenda sunt ea, quæ in hac materia erudite admodum, & sapienter scripsit ab anno 961. S. Nicon in Epistola ad Enclistium de injusta excommunicatione, cujus Epistolæ fragmentum edidit Gentianus Hervetus pag. 86. Collectionis cujusdam, quam ex Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones Sanctorum Apostolorum &c. adjecit Parisiis 1651. *

Additiones ex aliena manu.

Excommunicare possunt alii potestate ordi- 26
naria, alii potestate delegata. *Potestate ordina-* 27
ria illi, quibus est jurisdictio ordinaria ecclesiastica in Foro contentioso; quosque enumerat Auctor *num.* 1. *& plur. sequent.* Num Parochus 28
potestate ordinaria excommunicandi polleat, quæri hic solet; *Etiamsi non desint* (ita opportune ait *Hurtad. de Excommunic. disput.* 12. *difficult.* 1. *num.* 2.) *qui existiment, Parochum eam habere pro casu furti & rapinæ, immo qui existiment, eam habere pro quibuscumque casibus adeo notoriis, ut non indigeant judiciali indagatione: Vasquez tamen &c. Avila &c. & communiter Doctores negant Parocho potestatem ordinariam excommunicandi. Et merito, quia nec ex suo munere, nec ex jure habet potestatem seu jurisdictionem in Foro contentioso, & licet forsan aliquando ex jure excommunicare potuerit, ut indicari videtur in Cap. Quum ab Ecclesiarum* 3. *de Offic. Ordinar. jam tamen consuetudine abolitum est. Quod si alicubi Parochus eam habeat, aut retineat, standum est ibi consuetudini.*

Potestate delegata illi, quibus commissum est 29
ab habente potestatem ordinariam, modo habiles

30 les sint. An delegari possit potestas hæc Laicis? A Papa potest, non item ab Inferioribus
31 Papa. Idem dic de fœmina; Zoes. *in comment. ad Decretal. lib. 5. tit. 39. num. 6. & seq.* Suarez *de Censur. disput. 2. sect. 3. num. 8. & plur. seq.* De Collegio quoque disputari solet,
32 num hæc ipsi potestas delegari possit. Affirmantque *mox dicti Auctores*, etiamsi constet partim Clericis, partim Laicis, si tamen plures sint Clerici, quam Laici, vel etiam æquales.
33 Excommunicari vero ii possunt, qui alicui Superiori Ecclesiastico habenti jurisdictionem in Foro contentioso subditi sunt. Quid autem si degant extra Diœcesim? Vide Hurtad. *de Excommunic. disput. 12. difficult. 2. n. 5.*
34 De Communitate, notat idem Auctor *dicto loco num. 7.* quod *quamvis excommunicari non possit ab homine ob crimen commune in uno aliquo negotio, potest tamen excommunicari excommunicatione juri annexa. Et quamvis Communitas non possit excommunicari ab homine, possunt tamen excommunicari plures Communitatis ex his, qui astiterunt ei negotio, etiam ut membra Communitatis, ob idem commune crimen in aliquo uno negotio, dum non excommunicantur omnes illi, qui in eo negotio assistentes & repræsentantes Communitatem illud crimen commiserunt, quia omnes isti non possunt ut membra Communitatis excommunicari ab homine, quamvis aliqui Communitatis non astiterint ei negotio. Possunt tamen omnes ut membra Communitatis excommunicari ab homine ob diversa crimina, alii ob unum, & alii ob aliud, & etiam omnes ut particulares personæ, etiam ob idem commune crimen ab aliis ut particularibus Personis commissum, quia in dicto Capite tantum est sermo de excommunicatione ab homine lata contra Communitatem talem, ob peccatum commune ab ea commissum, quia non præsumitur, omnes Communitatis qui assistunt alicui negotio, delinquere eodem communi crimine.*
35 De defunctis quoque notat idem Auctor *num. 4.* quod non possunt excommunicari: *Nisi vel indirecte quoad alios, ut alii nequeant ipsos Ecclesiastice sepelire, nec pro eis suffragia communia offerre, vel si directe, sumpta tamen excommunicatione pro declaratione, qua declaratur ex hac vita decessisse in excommunicatione.*
36 Excommunicatum nondum absolutum, posse ex alio delicto iterum excommunicari, quidquid nonnulli contra sentiant, patet ex *cap. 27. de sentent. Excommunic.* tum *ex Clementina 2. eod.* & ex praxi Ecclesiæ.
37 Exempti possunt etiam excommunicari in casu, in quo ex speciali delegatione subjiciuntur. Quid autem si speciali privilegio donentur, ne excommunicari queant? Alibi fuse dicemus.

ARTICULUS VI.

Excommunicatio quo ad ejus effectus.

PRimus effectus Excommunicationis majoris 1
est privare Excommunicatum usu activo, & passivo Sacramentorum; *cap. Cum illorum 32. & cap. Si quem 59. de sentent. Excommunicat. cum concordant.* Secundus effectus est pri- 2
vare Excommunicatum communibus Ecclesiæ suffragiis, & bonis spiritualibus, quæ ex publicis ministrorum officiis, & sacrificiis Fidelibus provenire solent, nec non fructu satisfactionum Christi, & Sanctorum, qui ex communi Ecclesiæ thesauro per Indulgentias Prælatorum anctoritate applicatur. Colligitur ex *cap. A nobis 28. & cap. Sacris 38. de sentent. excomm.* Tertius effectus est privare Excom- 3
municatum assistentia Divinorum Officiorum; Excommunicatus enim nequit interesse Missæ Sacrificio, Horis Canonicis, publicis orationibus, Processionibus, & hujusmodi; *cap. Significavit 18. cap. Responso 43. de sent. excomm. cap. Alma mater 24. eodem tit. in 6. & Clement. Gravis 2. de sentent. excomm.* Permitti- 4
tur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitæ tempore, quo non celebrantur Divina Officia, ad hoc ut citius ad pœnitentiam, & Ecclesiæ obedientiam excitentur; *cit. cap. Responso 43. de sent. excomm.* Sicuti 5
etiam possunt privatim orare, & immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis vel Beneficii, vel Professionis Religiosæ teneantur, ne ex propria iniquitate commodum reportent, ut dicunt communiter Doctores, qui insuper addunt, idem dicendum esse, licet Beneficiatus, ex quo in Excommunicatione Officium præstare non pos- 6
sit, fructibus interim privetur, quia ipsius culpa id accidit, & per ipsum stat, quominus fructus percipiat. *Ex regula enim 86. Juris in 6. damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare.* Quartus effectus est 7
privare Excommunicatum Ecclesiastica sepultura; *cap. Sacris 12. de sepulturis; cap. Consuluisti 7. de consecrat. Eccles.* Quintus effectus 8
est privare Excommunicatum communione politica cum Fidelibus; cum Excommunicatis enim nequeunt Fideles commercia, seu negocia habere, convivere, & hujusmodi, nec Excom-

communicati cum ipsis Fidelibus; *cap. Sicut 16. cap. Excommunicatos 17. cap. Cum Excommunicatio 18. cap. Qui communicaverit 19. caus. 11. quaest. 3. cap. Nuper 29. cap. Si aliquando*
9 *41. de sentent. Excomm.* Sextus effectus est privare Excommunicatum communione Forensi, ita ut Excommunicatus nequeat esse Judex, Advocatus, Actor, Testis, & hujusmodi, neque in causis criminalibus, neque in civilibus. Ita de Judice habetur *in cap. Ad probandum 24. de sentent. & re judicat.* de aliis vero in
10 *cap. Decrevimus 8. de sent. excomm. in 6.* Hoc tamen de excommunicatis vitandis, & non toleratis solummodo est intelligendum, ut ex communi notat Avila *part. 2. cap. 6. disp. 7.*
11 *dub. 1. concl. 2. dub. 3. & 4.* Nihil vero obstat quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus tamquam reus conveniri possit, ne ex propria malitia commodum reportet; *cap. Intelleximus 7. de Judiciis.*
12 Et consequenter omnia ea agere, aut etiam petere potest, quae ad sui legitimam defensionem necessaria sunt; *cap. Cum inter 5. de exceptionibus.*

13 Septimus effectus est privare Excommunicatum saltem vitandum omni jurisdictione Ecclesiastica, ita ut omnia ejus acta invalida sint; *arg. cap. Audivimus 4. caus. 24. q. 1. cap. Ad probandum 24. de sentent. & re judicata.*
14 Unde Excommunicatus non potest alium ex-
15 communicare; *cit. cap. Audivimus.* Neque conferre Beneficia, *cap. unic. Ne Sede vacante*
16 *in 6.* Neque eligere; *arg. cap. Cum dilectus 8. de consuetudine & cap. Cum inter 16. de election.* ubi declaratur, electionem factam a suspensis invalidam esse; omnis autem Excommunicatus ab Officio & jurisdictione suspensus
17 est. Excipitur autem electio Summi Pontificis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem, vel interdictum infirmari potest. *Clement. Ne Romani §. Cete-*
18 *rum, de elect.* Octavus effectus est privare Excommunicatum distributionibus quotidianis; *arg. cap. unic. de Clericis non residentibus in 6.*
19 & Concil. Trid. *sess. 24. c. 2. de reform.* Nonus effectus est reddere Excommunicatum incapacem, & inhabilem ad Dignitates, & Beneficia, & omnia Ecclesiastica officia obtinenda; *c. Postulasti 7. de Clerico excomm. ministrant.*
20 Decimus effectus est reddere Excommunicatum incapacem, & impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum sive gratiae, sive justitiae a Sede Apostolica, taliter quod impetratum ipso jure sit nullum, nisi in ipsa causa Excommunicationis, vel Appellationis ad Excommunicati defensionem impetretur; *c. Dilectus 26. de rescriptis*, & *c. Ipso jure 1. de rescript. in 6.* Undecimus effectus est reddere 21
excommunicatum suspectum de Haeresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit, *textu expresso in Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reform. in fine*, ibi: *Sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de haeresi suspectum, procedi possit.* Et si nullum impedimentum alle- 22
get, seque purgare recuset, potest condemnari ut Haereticus; *cap. Cum contumacia 7. de de Haereticis.* Duodecimus effectus est reddere 23
Excommunicatos omnes communicantes extra casus a jure concessos cum Excommunicato vitando, seu non tolerato. Cum hac tamen 24
distinctione, quod communicantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini, & contumaciae, ratione cujus est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem majorem, eo quod facientes, & consentientes par poena constringat; *cap. Nuper 29.* & *cap. Quod in dubio 30. de sentent. excom.* Communicantes autem in rebus Sacris, aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem; *cap. Illa quotidiana 39. de election. cap. Nuper 29. de sent. excomm.* & *c. Statuimus 3. de sent. excom. in 6.* Cum hac 25
vero advertentia, quod communicando notabiliter in Sacris, & Divinis saltim publice celebratis peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis, venialiter. Navarrus in *Manual. cap. 17. 29.* Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 39. n. 148. cum communi.*

Effectus Excommunicationis minoris sunt 26
tres, unus proximus, per se, & directus, & alii duo remoti, indirecti, & de consequenti. Primus, & directus effectus est, quod Ex- 27
communicatus Excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, & si aliquod recipiat, graviter peccet; *cap. Si celebrat 10. de Clerico excomm. ministrant.* ibi: *Si celebrat, minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet &c.* Secundus, & indire- 28
ctus, seu remotus effectus est, quod si sine necessitatis ratione Sacramenta ministret, peccet saltem venialiter; *cit. cap. Si celebrat*, ibi: *Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta; sed ab eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed a participatione Sacramentorum* (qui in sola consistit perceptione) *remotus.* Tertius, & alter effe- 29
ctus indirectus, remotus, & de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debet eligi ad Beneficium Ecle-

clesiasticum, sed electio infirmanda sit; *cit. cap. Si celebrat*, ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda pro eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus*, ubi vides, quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia cum Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Missam celebrandam &c. a quibus minori Excommunicatione ligatus repellitur, venit de consequenti repellendus etiam a Beneficiis Ecclesiasticis, *pro eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus.*

Additiones ex aliena manu.

30 Bona, quibus privatur excommunicatus, ab Auctore in hoc art. at opportunius hic afferuntur. Ea denotantur vulgatissimo hoc versiculo.

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

31 *Oris* nomine non solum osculum, sed etiam colloquium indigitatur, ut ne quidem per literas, nuncium, signa, aut nutum cum eo
32 agi debeat. Per τὸ *orare* prohibetur omne com-
33 mercium sacrum cum Excommunicato. Voce *vale* omnis honorifica salutatio designatur, quæ Excommunicato adeo deneganda, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, neque via decedere, neque ullum aliud honoris, aut reverentiæ signum exhibere Excommunicato
34 liceat. *Mensa communis* porro esse nequit cum Excommunicato, multo minus ergo communi lecto aut habitatione cum Excommunicato u-
35 tendum. Denique *Communio* prohibetur, qua appellatione omne commercium civile designatur, ut nullum negotium civile vel humanum cum eo suscipere liceat.
36 Patet hinc, statum Excommunicatorum civilem nullum esse, eosque fere pro Capite minutis, seu iis qui mediam Capitis diminutionem passi sunt, habendos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effectus civiles fusissime ab aliis explicatos in compendio ire.
37 I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere potest:* Opponi propterea Accusatori potest exceptio excommunicationis: ut ne quidem hæc elidatur per replicationem, quod reus com-
38 municaverit cum Excommunicato Actore, quia hæc communicatio tantum minorem excommunicationem operatur, atque non a foro, sed a Sacramentorum participatione removet;
Cap. 2. 8. de Except. Tametsi autem agere ne- 39
queat, conveniri potest, ne videatur de sua
malitia commodum reportare; *Cap. 7. de Ju-* 40
dic. Opponique potest exceptio hæc excommu-
nicationis in qualibet parte judicii; *cap. 12.* 41
de Except. Necesse tamen est, ut excipiens de Excommunicatione speciem ejus exprimat, ac intra spatium octo dierum ipsam probet; alioquin ea non obstante Judex procedere potest, quia compertum fuit sæpe per malitiam hanc exceptionem opponi; *Cap. 1. de Except. in 6.*
Neque hoc solum pertinet ad Ecclesiastica ju- 42
dicia; Sæcularis quoque Judex per censuram Ecclesiasticam compellendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat; *cap. 8. de sent. Excom. in 6.*

II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in* 43
foro comparere potest. Quod attinet ad jus postulandi, expresse decrevit Alexander IV. *in dict. cap. 8. de sentent. Excom. in 6.* ne Judices sæculares excommunicatos ad patrocinandum admittant, sive partes Actoris, sive rei
tueantur. Valida tamen acta sunt, licet ad- 44
missus fuerit Excommunicatus ad patrocinan-
dum. Pariter nec procurator esse potest Ex- 45
communicatus; *Cap. 7. de Judiciis*. Sed & 46
valida esse ab ea gesta, si neque a Parte, neque a Judice repulsus sit, docent communi-
ter Canonistæ. Nec potest Notarius excom- 47
municatus munus suum exercere in judicio, quod quamdiu hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem civilem mereatur. Denique nec testimonium ferre excommunicatus potest; *dict. cap. 8. de sentent. Excom. in 6.*

III. *Excommunicatus ad officia publica non est admittendus, nec admissus munus suum exercere*
potest. Cautum est *in cap. 24. de sentent. &* 48
Re judicat. sententiam latam fore nullam, *si unus ex delegatis vinculo excommunicationis pu-*
blice innodatus fuerit. Publica tamen denuncia- 49
tio desideratur, quod evidentius postea & generaliter constitutum est *in decretali Martini V. Ad evitanda scandala.*

IV. *Magistratui Excommunicato non amplius*
parendum. Movet vero Giballinus quæstionem 50
hanc: *An vassalli, & subditi communicare pos-*
sint cum Domino excommunicato? Et posse au- 51
tumat *in iis omnibus, quæ ad homagium & debitam subjectionem spectant ex regula generali. Quum enim vi censuræ Principes & alii Domini neque dignitatem, neque dominium, neque jurisdictionem amittant, tenebuntur vassalli & subditi ea omnia præstare Domino excommunicato vitando, quæ ante excommunicationem debebant. Quandoquidem enim manet idem jus in Domino,*

no, & obligatio in subdito, illa omnino implenda est, & si nequeat impleri absque communicatione, communicandum erit; atque ita solvenda tributa & alia debita in jure subjectionis, etiamsi in propria persona exhiberi debeant, ut sunt homagia quædam personalia. Si enim Privatus non amittit rerum suarum dominium per excommunicationem, neque ejus prætextu potest spoliari bonorum suorum possessione a Domino; quo jure ipse Dominus ratione solius censuræ, suis juribus, dominiis, debitis, ac bonis spoliabitur a subditis fidelitatem, obedientiam, tributa, aliaque obsequia ad quæ præstanda ratione subjectionis tenentur denegantibus, quando manet eadem subjectio post excommunicationem, quæ ante illam erat?

52 V. Et ut alios effectus civiles prætercam, *Infamia juris notatur excommunicatus*; *Cap.* 17. *cap.* 6. *quæst.* 1. Sunt vero qui arbitrantur, infamiam hanc tantum esse Canonicam, non
53 Civilem; nisi inflicta fuerit Excommunicato propter crimen, quod jus Civile infamia notat.

ARTICULUS VII.

Excommunicatio quo ad ejus absolutionem.

1 AB Excommunicationibus a Jure latis, & nemini reservatis absolvere possunt, nedum Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, sed pro Foro interno etiam Parochi, & simplices Confessarii, ut ex *cap. Nuper* 29. *vers. in secundo casu*, *de sentent. excomm.* deducunt Barbosa *sup. dict. cap. num.* 12. & 13. Fagnan. *num.* 16. & 29. Pirhing *in Jus Can. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 41. Anaclet. *lib.*
2 5. *tit.* 39. *num.* 146. & plurimi alii. Ab Excommunicationibus a Jure latis, & Papæ reservatis (exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & aliis sex casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex privilegio Pauli III. Constit. incip. *Cum inter cunctas*, emanata 3. *Junii* 1545. Patribus Societatis Jesu concesso, io quo communicant omnes alii Regulares.

Ab Excommunicationibus ab homine latis
3 per sententiam specialem, potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel ejus Delegatus; *cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea de Offic. Ordinarii*, *cap. Quærentis* 16. *de Offic. Delegati*.
4 Vel ejus successor; *cap. Si Episcopus caus.* 11. *quæst.* 3. pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; *cap. unic. de majoritat. & obedient.*
in 6. Vel Superior Censurantis plenam jurisdi- 5
ctionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum
suæ Provinciæ. Non sic autem Archiepiscopus 6
respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur, quia Archiepiscopus non habet hanc jurisdictionem absolvendi a Censura, quam in proprium subditum tulit Episcopus suffraganeus, nisi ad eum a sententia censuræ appelletur, ut colligitur ex cap. *Nullus Primas* 7. *caus.* 9. *quæst.* 3. ex cap. *Pastoralis* 11. *de*
Offic. Ordinarii. Nec etiam Legatus Sedis A- 7
postolicæ, qui licet aliquo modo Superior sit Episcopi, non tamen in ordine ad causam subditorum, nisi ad ipsum sit appellatum, ut deducitur ex *Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 20. *de reform.* Barbosa ibi, & alii.

Ab Excommunicationibus ab homine latis 8
per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, & pro Foro conscientiæ etiam Parochi, & alii Confessarii approbati, *ex cap. Nuper* 29. *vers. in secundo casu*
de sentent. Excomm. Si autem Auctor illius in 9
ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest præter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem ipsius,
ut dictum est num. præcedenti. Ab Excom- 10
municatione minori a Jure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, & omnis Confessarius approbatus, *ex cap. Nuper*, *de sent. Excomm.* quia, ut ibi habetur, Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, ita deducunt Nicol. *in flosc. verb. excomm. n.* 9. Sayr. *de Censur. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 11. Anaclet. *lib.* 5. *tit.* 39. §. 5. *n.* 158. & alii plurimi.

Excommunicationis absolutio dari potest ne- 11
dum intra Confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti, & etiam invito; Pirhing *in jus Canon. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 164. Anaclet. *lib.* 5. *Decret. tit.* 39. §. 8. *num.* 267. Pax Jord. *elucub. lib.* 14. *tit.* 2.
num. 180. & multi alii passim. Immo etiam 12
mortuus absolvi potest ab eo, a quo poterat absolvi vivus, si ante obitum signa pœnitentiæ dedit, non directe, quia non est amplius homo super terram, sed ad hoc ut sit capax Ecclesiasticæ sepulturæ, & suffragiorum Ecclesiæ, *ex c. A nobis* 28. *de sententia Excommunicationis*.

Excommunicationis absolutio variis modis 13
dari

dari potest. Primo *absolute*, ut cum ab ha-
bente plenam jurisdictionem quis absolvitur
14 nulla adjecta conditione. Secundo *conditionate*,
ut cum quis absolvitur tantum sub conditio-
ne, v. g. absolvo te, si hoc, vel illud fece-
15 ris. Tertio *ad cautelam*, uti solet præmitti
ante absolutionem Sacramentalem, & ante
electionem, vel collationem Beneficii, vel
Ordinis ad vitandam nullitatem, *ex cap. Ve-*
16 *nerabilis 52. de sentent. excomm.* Quarto *cum*
reincidentia, ita ut si absolutus intra certum
tempus, hoc, aut illud non fecerit, reinci-
dat in Excommunicationem, elapso enim ter-
mino præfixo, statim ipso Jure reincidit in
ipsam, ut declaravit *Sac. Cong. Immun. in Ba-*
17 *rens. 19. Decemb.* 1643. Sic pariter absolutus
propter mortis periculum, vel aliud legiti-
mum impedimentum cum onere, quod ces-
sante tali periculo, vel impedimento se præ-
sentet Superiori, non ut iterum ab eo absol-
vatur, cum jam plene absolutus sit, sed ut
pareat, & satisfaciat; *cap. De cetero*; & *cap.*
Quamvis, de sentent. Excomm. si cessante tali
periculo, & impedimento, cum commode po-
test, non se præsentet Superiori, reincidit in
Excommunicationem ipso jure, *ex cap. Eos*,
18 *qui 22. de sent. Excomm. in 6.* Quinto ad cer-
tum dumtaxat effectum v. g. ut Excommunica-
tus possit in judicio examinari, vel testimo-
nium ferre, vel alium actum sibi alias prohi-
bitum exercere, quo tamen casu Excommuni-
catus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab
aliquo ipsius effectu duntaxat liberari cense-
tur, ut cum aliis advertit Pirhing *lib. 5. in*
jus Canon. de sentent. Excomm. n. 165.
19 Absolutionis formæ variæ etiam esse possunt.
Si quis auctoritate propria Excommunicatum
absolvat, poterit hac uti forma: *Absolvo te a*
vinculo Excommunicationis, quod incurristi, pro-
ter hoc, vel illud crimen, & restituo te Sacra-
mentis Ecclesiæ, & fidelium communioni: In no-
20 *mine Patris &c.* Si vero absolvat auctoritate
delegata, poterit uti ista: *Auctoritate Omni-*
potentis Dei, & SS. Apostolorum Petri, & Pau-
li; SS. D. N. Papæ N. vel Eminentissimi, vel
Illustrissimi Nostri N. N. in hac parte tibi con-
cessa, & mihi commissa, absolvo te a vinculo
Excommunicationis, quod incurristi propter tale,
vel tale crimen, & restituo te Sacramentis Ec-
clesiæ, & communioni Fidelium: in nomine Pa-
tris &c. Si autem Excommunicatio non sit 21
certa, sed dubia, uti poterit ista: *Dominus*
noster Jesus Christus te absolvat, & ego aucto-
ritate ipsius te absolvo a vinculo Excommunica-
tionis, si quod incurristi, ob tale crimen, & re-
stituo te &c. In casu autem quod absolutio 22
detur publice, & solemniter, præmitti solet
aliquis psalmus pœnitentialis cum quibusdam
versiculis, & orationibus in Rituali præscriptis,
ex cap. A nobis 28. de sent. Excomm.

Nemo debet absolvi a majori Excommuni- 23
catione, sive pro Foro interno, sive pro ex-
terno, nisi prius juramento promittat de pa-
rendo mandatis Ecclesiæ, vel absolventis, &
de non committendo in posterum hujusmodi
delicta; *cap. Ex tenore 10. cap. Ad hæc 12. de*
sent. Excomm. Et etiam nisi satisfecerit parti 24
læsæ saltem per transactionem ob damnum,
vel injuriam, ratione cujus fuit Excommuni-
catus; *cap. Solet, de sent. Excomm. in 6.* vel
si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per
pignora, vel fidejussionem præstetur, vel si
nec ista ob inopiam, vel aliam causam fieri
potest, præstetur per juramentum, quia nemo
ad impossibile obligari potest, ut tenet Pi-
rhing *in jus Canon. lib. 5. tit. 39. num. 163.*
Anaclet. *lib. 5. Decret. tit. 39. §. 8. num. 168.*
& alii passim. Si autem ita absolutus postea 25
satisfacere negligat, non reincidit in priorem
Excommunicationem, sed poterit iterum a
Judice excommunicari; *cap. Ad reprimendam,*
de Offic. Ord. Absolvens autem ante præsti- 26
tum juramentum de parendo mandatis Eccle-
siæ, vel ante præstitam satisfactionem parti
læsæ, illicite quidem absolvit, sed valide,
quia hæc non pertinent ad substantiam abso-
lutionis; *cap. Venerabilibus 7. §. Sane in fine,*
de sent. Excomm. in 6. (*a*) Absolutio extor- 27
ta

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Nedum illicita, sed & invalida est absolutio ante præstitam satisfactionem parti læsæ, & juramentum interpositum de parendo Ecclesiæ mandatis, si absolutio sit de iis criminibus, quæ in Bulla Cœnæ indicantur. Etenim in §. *Ceterum* prædictæ Bullæ præcipitur, ut nullus talibus detentus criminibus, nisi cautione præstita, absolvatur, atque adeo facultas absolvendi cum sub ea tantum conditione sit concessa, nulla omnino esse censetur, nisi eadem conditio posita fuerit, ut multorum fert sententia Theologorum, teste Lacroisio *lib. 7. n. 167. pag. 592. editionis Coloniensis.*

Re-

ta metu gravi injuste in eum finem incusso, est invalida; *cap. De iis quæ vi, in 6.*

28 * A quibuscumque censuris excommunicationis, suspensionis, & interdicti, etiam contentis in Bulla Cœnæ Domini, absolvere potest Major Pœnitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reliquos vero in foro conscientiæ tantum: quamquam & illos potest absolvere in utroque foro a censuris publicis latis a jure, Apostolicæ Sedi reservatis, & etiam nominatim declaratis, vel latis nominatim ab homine, si expiraverit jurisdictio judicis delegati, a quo latæ fuerunt, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin reincidunt in eamdem censuram. Si vero hæc satisfactio a parte recusetur, tunc major Pœnitentiarius illi præscribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Pastor bonus*. Bull. *tom.* 1. *n.* 95. §. 7. *

Novæ Additiones ex aliena manu.

29 Ut in hac absolutionis materia recte procedatur, distinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a Jure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, is regulatiter absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore, & sede vacante Capitulo, quia non ipsa singularis & individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium, seu dignitas, vi cujus auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior quoque absolvere potest, si ad eum fit appellatum propter jurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impertienda consule Vanespen. *jur. Eccles. univers. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. §. 1. *& plur. seq.*

30 De Excommunicato a suo Episcopo, an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quæri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per sententiam specialem ejusdem; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 161. Suar. *de Censur. disput.* 7. *sect.* 21. *n.* 26. Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam generalem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus per specialem sententiam.

Disputatur & de eo, an post interpositam appellationem absolvere valeat Judex a quo? Affirmant inter alios Vames. *in cap.* 17. *ser. per tot. de Appellat.* Suarez *de Censur. disput.* 7. *sect.* 2. *n.* 31. *& seq.* 31

Gravior est quæstio, an ab Excommunicatione *ipso jure* in Literis Apostolicis comminata absolvere queat Judex, qui sententiam declaratoriam pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Judex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valet absolvere. At affirmativam sententiam, modo in ipsis Literis Apostolicis excommunicatio non sit Papæ reservata, tenuit Rota *in Alerien. Parochialis* 10. *Januarii* 1746. §. 7. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decan. &* 1. *Julii ejusdem anni* 1746. §. 1. *cor. Illustriss. Captar. Alm. Urb. Gubernatori.* 32

Hæc de absolutione ab excommunicatione lata *ab Homine*. Quoad vero excommunicationem a *Jure* latam, hæc Regula communiter statuitur: *Si Pontifex, aut Conditor Canonis, ejus absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unisquisque poterit a proprio Episcopo, immo & a proprio Sacerdote: Cap. Nuper, de sentent. Excomm.* 33

Nomine Episcopi, observante Suarez *de Censur. disput.* 5. *sect.* 3. intelligitur Episcopus proprius Excommunicati; item qui in Episcopalem jurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu habitant; Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 164. 34

Nomine *proprii Sacerdotis*, notante *eodem Aucto-* 35

Responsio Auctoris.

Dicit hic *Rom. Theologus*, quod nedum est illicita, sed & invalida absolutio ante præstitam satisfactionem parti læsæ, & juramentum interpositum de parendo Ecclesiæ mandatis. Et tamen mea conclusio est ipsissima ad litteram tradita a doctiss. Monacel. in *Formular. legal. practic. Fori Ecclesiastici, part.* 3. *edition. Roman. an.* 1709. *pag.* 15. *num.* 77. Videatur ibi, & citat. *Cap. Venerabilibus* 7. §. *Sane in fine, de sentent. & excomm. in* 6.

Hore ubi *supra*, venit proprius Parochus Excommunicati. Ex ratione vero mox citatæ decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi, approbatus scilicet a suo Ordinario tanquam Minister sacramenti Pœnitentiæ a peccatis mortalibus, præsertim quia, ut monet laudatus Auctor *dict. disput.* 7. *sect.* 4. quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices & munus proprii Parochi. De absolutione ad cautelam vide Vanespen. *Juris Eccles. univ. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. §. 16. & *plur. seq.*

Articulus VIII.

Absolutio pro Foro conscientiæ an prodesse possit etiam pro Foro externo?

1 ABsolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, præsertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, præterquam in judicio, ubi lis movetur; Lessius *in Auctar. v. absolut. cas.* 8. Krimer *num.* 1848. Claudius la Croix
2 *lib.* 7. *de Censuris num.* 154. & alii passim. Absolutus in Foro conscientiæ ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis, Missam publice celebra-
3 re, & alia hujusmodi. Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, fit notoria, & publica, poterit tantum in occulto celebrare, & alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; ad evitandum enim scandalum, si ejus Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima ejus absolutione publice non constat, debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, & se publice abstinere ab omnibus, quæ Excommunicatis interdicuntur; Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 1. *c.* 7. Avila *de censur. p.* 2. *cap.* 7. *disp.* 3. *dub.* 12. Navarr. *lib.* 2. *cons. ultim. de judiciis num.* 7. Reiffenstuel *in jus canon. lib.* 5. *decret. tit.* 29. §. 8. *nu.* 247. & 248. Claudius, Henriquez, & alii.
4 Absolutus in foro conscientiæ tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, uti pluries declaravit *Sac. Congr.* per sequentia, & similia verba: *Non prohibetur Episcopus, vel alius Superior, affigere Cedulones, & punire Excommunicatum, licet fuerit in Foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi Sacræ Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. Liceat sess.* 24. *Concil. Trident. vel alio quocunque modo, quia isti duo Fori sunt separati, & actum in uno, non adfert præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiæ datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præjudicium partis.* In Compsana 14. *Junii* 1591. in Oppiden. 8. *Jun.* 1621. & in Milet. 30. *Sept.* 1622.

Additiones ex aliena manu.

Distinctio in subjecta materia recepta, hæc est. Si in Bulla Jubilæi, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, 5
valet absolutio in utroque Foro. Sin autem 6
facultas hæc detur, prout dari ut plurimum solet, *in Foro conscientiæ regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. Dico *regulariter*, nam 7
si quis ob debitum, seu damnum, injuriam, vel contumaciam manifestam, fuerit a Judice excommunicatus, & nominatim declaratus seu denuntiatus, & satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullæ Jubilæi, vel similis, censetur absolutus etiam in Foro exteriori, ut tenent quamplures Doctores relati a Bossio *de Jubilæo sect.* 1. *cas.* 25. *per tot.* qui sententiam 8
hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii V. & Gregorii XIII. Quomodo vero constare debeat de satisfactione Partis, tum de absolutione tradit idem Auctor *dict. sect.* 1. *seq. cas.* 26. 9

Articulus IX.

Excommunicati quinam vitandi sint? in quibus, & qualiter vitari debeant?

JUre antiquo omnes Excommunicati erant 1
vitandi, cum hac differentia, quod illi, quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, & illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam & privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, uti patet *ex cap. Cum non ab homine* 14. *de sent. excomm.* Jure novo post Concilium Con- 2
stantiense celebratum circa annum 1414. & confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii per-

percussores Clerici, & per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo &c.* subjecti, ut clare patet ex Constit. ipsius Martini V. incip. *Ad evitanda animarum pericula* &c. Nec officit quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, & Martino V. praecipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicunque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV. fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V. receptis, intra quas non est ea de evitan-
4 dis Excommunicatis. Ultra quam quod consuetudine (quae est optima Legum interpres, & per se ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut haeretici notorii, aliique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum, & sic, si in hoc valuisset Concilium Basileense, jam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime praescriptam, ut deducitur *ex cap. fin. de consuetudine*.
5 Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando ejus crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari, ut statuit Pontifex in cit. Bulla *Ad
6 evitanda*. Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium, seu per publicam & constantem famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, &
7 ejus malitia excusari. Quod si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, & excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione irae, in motu primo primi, vel ex joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullae: *Sine aliquo Juris suffragio excusari possit*.

Casus vero, in quibus vitari debent taliter 8
Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque deductos *ex cap. Excommunicatos 17. caus. 11. quaest. 3.* ubi habetur: *Nullus cum Excommunicatis in oratione, aut cibo, & potu, aut osculo communicet, aut Ave eis dicat, quia quicumque in his, vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili Excommunicationi subjacebit;* & omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur: *Os*, *Orare*, *Vale*, *Communio*, *Mensa negatur*.

Per ly *Os* intelligitur prohibitus discursus 9
cum Excommunicato, etiamsi fiat per litteras, nutus, internuntium, aut alia signa; sic enim prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiae, nec non receptio munerum. Per ly *Orare* intelligitur prohibita omnis communicatio in sacris, & orationibus,
non enim licet cum Excommunicatis orare, 10
interesse processionibus, Missis, & aliis divinis Officiis, nec Missam coram ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunicatus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam auditurus, deberet moneri ut exiret, & si nominatim monitus nollet exire, novam Excommunicationem Papae reservatam incurreret; *Clem. 11. de sent. excomm.* & posset per vim expelli. Si vero ratione suae praepotentiae nequiret ab Ecclesia expelli, tunc essent omittenda divina Officia, & ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem, tunc enim deberet prosequi usque ad sumptionem, ac Sacrificium maneret incompletum, & facta sumptione Calicis, deberet discedere, & reliqua in Sacristia peragere, vel omittere, si talis locus non adesset. Omnes adstantes autem deberent in tali casu statim ab Ecclesia exire, excepto Ministro Altaris, aliter peccarent participando in Divinis cum Excommunicato vitando, & Excommunicationem saltem minorem incurrerent. (*a*) Per ly *Vale* interdicitur omnis honoris

Romani Theologi Nota.

(*a*) Si excommmunicatus vitandus Ecclesiam ingrediatur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim satius est, ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiae usum, & praxim fuisse, ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, nisi tempore offertorii, Auctor est Cabassutius *in Theoria, & praxi juris Canonici lib. 5. c. 11. n. 5.* Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manente Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, & reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine *Tract. de Censuris cap. 2.*

norifica, & amica salutatio, verbis, signis,
12 gestu, & manus tactu facta. Per ly *Commu-
nio* prohibetur omnis societas cum Excommu-
nicatis vitandis in habitatione, contractibus,
13 judiciis, laboribus, aliisque exercitiis. Per ly
Mensa prohibetur communicatio in cibo, po-
tuque, non enim licet manducare, & bibe-
re cum Excommunicatis vitandis, etiamsi re-
periantur in eodem Collegio, Monasterio, &
Domo.
14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque
rationabili excusante causa communicat cum
excommunicato vitando, peccat, & incurrit
Excommunicationem minorem, *ex cap. Excom-*
15 *municatos* 17. *caus.* 11. *q.* 3. Et si communi-
cet cum ipso cooperando contumaciæ, & cri-
mini, propter quod fuit nominatim Excom-
municatus, dando ei auxilium, consilium,
aut favorem, præter peccatum mortale, in-
currit in Excommunicationem majorem, quia
facientem, & consentientem par pœna con-
stringit; *cap. Nuper* 29. *& cap. Quod in dub.*
16 30. *de sent. excomm.* Communicans cum Ex-
communicato nominatim a Papa, ac publice
denunciato, si est Clericus, incurrit Excom-
municationem majorem, si est Laicus solum
Excommunicationem minorem, *ex cap. Signi-
ficavit* 18. *de sent. Excommunicat. & ex cap.
Excommunicatos* 17. *caus.* 11. *quæst.* 3.
17 Causæ rationabiles, ob quas licet commu-
nicare cum Excommunicatis vitandis, deducun-
tur *ex cap. Quoniam multos* 113. *caus.* 11. *qu.*
3. & comprehenduntur in hoc vulgato ver-
siculo.

Utile, *Lex*, *Humile*, *Res ignorata*, *Ne-
cesse*,

18 Per ly *Utile* intelligitur utilitas notabilis,
sive spiritualis, sive corporalis, tam Excom-
municari, quam communicantis, propter enim
utilitatem spiritualem excommunicati licet cum
consiliis, & exhortationibus persuadere ad re-
sipiscentiam, & conversionem, & cum ipso
conversari, & libere agere in iis, quæ per-
tinent ad absolutionem; *ex cap. Cum volun-
tate* 54. *de sentent. excomm.* propter autem uti-
litatem communicantis licet ab eo exigere de-
bitum; *c. Si vere* 34. *de sent. excomm.* & eum
convenire in judicio, *ex cap. Intelleximus* 7.
de judiciis, & ad eum tamquam ad Advoca-
tum, Chirurgum, & Medicum recurrere li-
cet, si alius non reperiatur, a quo æque uti-
liter subsidium habere possit; *ex cap. Si vere*
19 34. *de sent. excomm.* Per ly *Lex* intelligitur
lex matrimonialis, ratione cujus, si unus vel
uterque conjux sit Excommunicatus, nihilo-
minus eis licebit conjugii debitum petere, red-
dere, & in omnibus aliis rebus inter se com-
municare, ut in gubernatione, & directione
domus, in colloquiis, mensa, & hujusmodi;
ex c. Quoniam multos caus. 11. *quæst.* 3. *& cap.
inter alia* 31. *de sent. excomm.* Per ly *Humile* 20
intelligitur humilitas subjectionis, vi cujus li-
beri cum Parentibus, servi, villici cum Domi-
nis suis, Religiosi cum suis Prælatis, Clerici
cum Episcopis, & Superioribus suis, & mi-
lites cum belli ducibus Excommunicatis pos-
sunt communicare; *ex cap. Quoniam multos
caus.* 11. *quæst.* 3. qua ratione Parentes, Do-
mini, Superiores, Duces &c. communicare et-
iam possunt cum suis liberis, servis, &c. Per 21
ly *Res ignorata* intelligitur ignorantia tam ju-
ris, quam facti, dummodo non sit affectata,
vel crassa, & hujus ratione excusatur a cul-
pa, & censura, qui communicat cum Excom-
municato ignorato tali, vel si scit esse Excom-
municatum, ignorat eum esse vitandum, *ex c.
fin. de constitut. in* 6. Per ly *Necesse* intelligitur 22
omnis necessitas communicandi, tam ex parte
Excommunicati, quam communicantis, sive
hæc necessitas sit animæ, vel corporis, vel fa-
mæ, vel fortunæ, vel obligationis alicujus
contractus; *cap. Inter alia*, *de sent. Excomm.*
sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel
metu gravi injuste incusso, vel ex defectu vi-
ctus, vestitus, medicinæ, consilii, vel cujus-
cumque auxilii necessarii, *ex cap. Si vere* 34.
de sent. Excomm. & ex cap. Quoniam 103.
caus. 11. *quæst.* 3.

Additiones ex aliena manu.

Quæ de effectibus excommunicationis majo- 23
ris dicta sunt *in articulo* 6. & in additione, ea
de jure antiquo obtinent etiam in Excommu-
nicato non denunciato. At jure novo *Extra-* 24
vagantis Ad evitanda restricta sunt, ut mo-
net Auctor, ad eos excommunicatos, qui ex-
presse & specialiter, idest nominatim denun-
ciati sunt, tum ad eos, qui notorie incide-
runt in sententiam Excommunicationis latam 25
pro sacrilega manuum injectione in Clericum,
quamvis denunciati non sint.

Hæc vero habet hic Zoesius *in decretal. lib.* 5. 26
tit. 39. *num.* 108. *De posteriori* (inquit) *tan-
tum est quæstio*, *quum in Extravagant. Ad evi-
tanda*, *in dict. Concilio Constantiensi non fiat
mentio notorii percussoris Clericorum*, *sed genera-
liter notorii Excommunicati*, *qui talis est*, *ut nul-
la tergiversatione celari possit*, *ut non debeat re-
stringi tantum ad notoriam Clerici percussionem*,
sed,

sed, uti verba citata a Navarro dict. tit. 27. num. 35. sonant, generaliter locum habere in quolibet Excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sensit Navarr. dict. loco. Sed consuetudine postea restrictam esse dictam Extravagantem ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam Extravagantem aliter citant, pro his: Aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, legentes: Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incidisse &c. Quam lectionem plerique sequuntur tenentes, non alios vi istius Extravagantis excommunicatos hodie esse vitandos, quam denunciatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, quum videamus passim Catholicos cum Hæreticis publice sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile.

27 Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi *dict. Extravaganti Ad evitanda*, quæ solum excipit Excommunicatos a Jure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, talem a Judice publicari vel denunciari specialiter & expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab Homine est specialiter promulgata.

28 At sententia Communior, & quidem probabilior est, etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita sit interpretata *dictam Extravagantem*. Accedit, quod conveniat fini ejusdem Extravagantis; Lata enim ea fuit ad evitanda scandala, & succurrendum timoratis conscientiis. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum sæpe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer Zoes. *in Decretal. lib. 5. tit. 39. num. 110.* Hurtad. *de Excommunic. disput. 2. diffic. 3. num. 7.*

29 Quoad vero notorios Clerici percussores, duo concurrant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint vitandi; nempe & quod percussio Clerici sit notoria notorietate seu evidentia facti, & quod ea percussio minime pos-

30 sit apparenti aliqua ratione excusari. De utroque vero consule Hurrad. *de Excomm. disp. 2. difficult. 3. n. 9. & seq.*

31 An cum Excommunicatis non necessario vitandis communicari non modo in humanis, sed & in divinis possit, Vide Hurtad. *de Excommunic. disp. 2. difficult. 4. per tot.*

Articulus X.

De Excommunicatione Canonis quo ad suum esse, & intelligi.

Excommunicatio *Canonis* sic appellatur ex 1
quo lata sit *in Canone 15. Concilii II. Lateranensis* sub Innocentio II. *cap. Si quis suadente 29. caus. 17. qu. 4.* per hæc verba: *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

Per ly *Si quis*, comprehenduntur omnes u- 2
triusque sexus personæ Excommunicationis capaces, unde etiam ad feminas extenditur, ipsæ enim si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint, hanc Excommunicationem incurrunt per Glossam *in d. cap. Si quis*, & exponitur *cap. Mulieres 6. de sentent. excomm.* dum Episcopo committitur posse feminas absolvere, si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint. Per ly *Sua-* 3
dente diabolo, denotatur quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiritur gravis injuria, & in ratione sacrilegii peccatum mortale, ita ut hæc simul concurrant, & prava voluntas intendens Clericum, vel Monachum graviter lædere, & externus effectus, seu ipsa gravis læsio in rebus corporis, vel honoris ipsius, unde si unum ex istis deficiat, non contrahitur hæc Censura, quia *Canon* tria copulative ad hanc incurrendam videtur requirere, scilicet factum consummatum, dum dicit *manus injeceris*, animum injuriandi, dum dicit *suadente diabolo*, & violentiam, dum dicit *violentas manus*, uti notat inter alios Spe-rellus *decis. 54. n. 12.*

Per ly *manus violentas injecerit*, comprehen- 4
ditur quælibet actio exterior injuriosa personam Ecclesiasticam, vel res ei adhærentes violenter tangens sive immediate, sive mediate, sive fiat manu, sive pede, brachio, aut quovis alio instrumento capaci ad lædendum Clericum, vel Monachum, quia *Canon* utitur verbo *manus*, ex quo manus sit instrumentum magis aptum, & solitum ad exteriores violentas injurias inferendas, uti esset Clericum occidere, mutilare, vulnerare, percutere, eum

eum violenter detinere in publica, aut privata custodia, eripere aliquid per vim, & injuriam de manibus, vel corpore ipsius, ut librum, pileum, aut vestem ei adhærentem, ipsum conspergere aqua, pulvere, lapillis, eum persequi, ut in fluvium, aut fossam incidat, equo decidat, & similia; Glossa *in d. c. Si quis, verb. manus, & cap. Nuper 29. de sent. excomm. & in cap. Si quis pulsatus 13. 33. qu. 3.* Injicere manus violentas in equum, cui Clericus insidet, illum occidendo, vulnerando, percutiendo, aut detinendo; licet enim hujusmodi violentiæ Clerico illatæ graves non sint comparative corporis, sunt tamen graves, atque mortales comparative honoris, qui contumeliose læditur, uti notavit Innocent. III. *in cap. Nuper 29. de sent. excomm.*
5 Per ly *in Clericum* intelliguntur quicumque
saltem primam Tonsuram ab Episcopo acceperunt, ut colligitur *ex cap. Cum contingat,*
6 *de ætate, qualitate, & ordine præfic.* Sic etiam
Clerici conjugati, si cum unica, & virgine contraxerint, Habitum, & Tonsuram deferant, & alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi ministrent; *cap. unic. de Clericis conjug. in 6.*
7 Concil. Trid. *sess. 23. c. 6. de reform.* Canonis
autem privilegio non gaudent Clerici bigami, qui contraxerunt cum duabus, vel cum una
8 corrupta; *c. unic. de bigamis in 6.* Item Cle-
rici, qui dimisso Habitu, & Clericali Tonsura, negotiis sæcularibus se immiscent, si ter ab Episcopo moniti non se emendent; *cap. In audientia 25. cap. Contingit 45. de sent. Ex-*
9 *comm.* Item Clerici realiter degradati, & so-
lemniter depositi; *ex cap. Degradatio in 6. de*
10 *pœnis lib. 5. tit. 9.* Item Clerici se enormita-
tibus immiscentes, idest si latrocinia, & seditiones iniquas perpetrent, si bella, & seditiones in populo commoveant; *cap. Cum non ab homine 14. & cap. Perpendimus 23. de sentent. Excommun.*
11 Per ly *vel Monachum*, intelliguntur omnes
Regulares utriusque sexus; *cap. Cum illorum 32. & c. De Monialibus 33. de sent. Excomm.*
12 Etiam Conversi, & Conversæ, *cap. de monia-*
13 *libus, & cap. Non dubium 5. eod. tit.* Etiam
Novitii, & Novitiæ; *cap. Religiosa, de sent.*
14 *Excomm. in 6.* Item Tertiarii, & Tertiariæ
mendicantium in Congr., & communitate viventes, ex Constit. Leonis X. incip. *Dum in-*
14 *tra*. Item mulieres Tertiariæ in propriis Do-
mibus viventes, virginalem, & cælibem vitam ducentes ex voto castitatis de Ordinarii licentia emisso, ex d. *Constit. 22. Dum intra* edita a Leone X. 1. *Maii* 1518. *in Concil.*
Later. sess. 11. Item, Eremitæ Habitum Ere- 16
miticum, ex legitima facultate deferentes, & sub speciali obedientia Episcopi, vel alterius Prælati alicui Ecclesiæ, vel Eremitorio in Communitate, vel separatim deservientes, isti censentur Personæ Ecclesiasticæ. Sic Glossa *in cap. Qui vere 16. q. 1. verb. vero*, asserens, quod tales Eremitæ gaudent privilegio Clericorum, licet non renuncient propriis; Fagnan. *cap. Nullus nu. 61. de Foro competent.* post Cardin. in Clement. *Per litteras nu. 9. de præbend.* Innocentius *cap. Cum Monasterium 13. de electiop.* dicens, quod licet Eremitæ possint habere proprium, quia non abrenunciant, tamen Ecclesiasticæ Personæ sunt; Anaclet. *lib. 3. decret. tit. 1. de vita, & honestate Clericorum nu. 25.*
& multi alii. Vide verb. *Eremita n. 13.* Item 17
omnes illi, qui assumpto Habitu Religioso Monialium servituti sunt addicti, & pro illis eleemosynas quærunt, & prope Monasterium earum more vivunt. Sic etiam Laici, qui Habitu Clericali incedunt, & inserviunt Congr. Presbyterorum, qui Collegialiter sub certo Superiore modo Religioso vivunt; sic Antonellus *n. 22.* Matthæucci *Official. Cur. quoad excommunicationem Canonis n. 10.* Felix Potestas *Mi-* 19
nist. Sacram. Pœnit. c. 3. n. 3560. & alii. Item 19
Equites S. Joannis Hierosolymitani vulgo dicti *Cavalieri di Malta*; ipsi enim emittunt tria Vota substantialia in Religione a Sede Apost. approbata, & sunt vere Religiosi, & si se invicem percutiant, Pontifex eis concedit, ut ab Excommunicatione hac de causa incursa absolvi possint ab eorum Priore Sacerdote; *cap. Canonica 59. de sent. Excomm.*

Additiones ex aliena manu.

Num excommunicatio contenta in Canone 20
hoc *Si quis suadente diabolo caus. 17. quæst. 4.* sit latæ an ferendæ sententiæ, non immerito dubitari potest. Non ignoro, quod seculo de- 21
cimosecundo, quo in Concilio Lateranensi sub Innocentio II. dictus *Canon* latus fuit, jam in Ecclesia erant in usu excommunicationes *latæ sententiæ*. Sed formula illa: *Anathemati subja-* 22
ceat, qua usus est præfatus *Canon*, non videtur importare excommunicationem *latæ sententiæ*. *Hæc formula* (ut recte ait Vanespen. *Jur. Eccles. univ. part. 3. tit. 11. c. 6. §. 20.*) *non videtur magis latam sententiam importare, quam hæc: Sit Anathematizatus: Sit sequestratus: quæ* 23
tamen, juxta Gloss. in cap. 2. de For. competent. verb. Sequestratus, nonnisi Excommunicationem ferendæ sententiæ significat.

24 Cæterum Doctorum interpretatione, tum usu Fori, continet *d. Canon* excommunicationem latæ sententiæ, quod sane sufficit, nam, ut inquit Paulus *in l.* 11. *ff. de legibus*, *minime sunt mutanda quæ interpretationem certam semper habuere*.

Articulus XI.

Quinam ab incursu hujus Excommunicationis excusentur, vel non?

1 PRimo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam juris, ut si quis invincibiliter ignorat, ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, & si res deducta sit ad Forum externum, & de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum juramento suam ignorantiam probare; *c. Si vero* 4. *de sent. Excomm.* Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut hæc incurratur, debet re ipsa, & non tantum in apprehensione, Clerico, vel statui Clericali irrogari injuria; Del bene *sect.* 21. *n.* 1. La Croix *lib.* 7. *n.* 322. & alii passim, *arg. cit. c. Si vero* 4. *de sent. Excomm.* & sic de similibus; ut si qui ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quæ revera annexa non est) actioni, quam operatur, hic quidem gravius peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravius prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censuræ; textu expressu *in c. Ut animarum periculis* 2. *de Const. in* 6. & concordat *cit. cap. Si vero* 4. *de sent. Excomm.*

2 & tenent Doctores communiter. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ; *c. Ex tenore* 10. *hoc tit.* & *cap. Significasti*, *de homicid. voluntar. lib.* 5. *tit.* 12. ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges*, & *omnia jura permittant*, *tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ*, *non ad sumendam vindictam*, *sed ad injuriam*

3 *propulsandam*. Tertio excusantur, qui fortuito, & subitanea ira, vel passione sine sufficienti deliberatione Clericum lædunt, ut colligitur *ex cap. Si vero* 3. *de sent. Excomm.* & tenent expresse Glossa ibid. *verb. fortuito*, ubi dicit: *Tunc enim non imputatur*, *quia casus fortuiti*

4 *prævideri non possunt*. Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, & levitate, & non ex odio, invidia, aut indignatione, quia ut expresse habetur *cap. Super* 1. *de sent. Excomm. non potest in ipsis injectio manuum violenta notari*.

Quinto excusantur percutientes Clericum, 5 vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, & uxore, ut habetur expresse in *cap. Si vero* 3. *de sent. Excomm.* Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim ac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo justus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet, sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum, aut Monachum expectant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si peccantem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur *cap. Si vero* 3. §. *Ceterum*, *de sent. excomm.*

Sexto Mulieres percutientes Clericum, vel 6 Monachum pudicitiam suam facto tentantes; *cap. Si vero* 3. & *cap. Ex tenore* 10. *de sent. Excomm.* Non excusantur autem si a Clericis solis verbis aggrediantur; tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis &c. ut advertunt communiter Canonistæ *in cit. cap. Si vero*; & *cap. Ex tenore*.

Septimo excusantur percutientes Clericum 7 privilegiis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; *cap. unico*, *de vita*, & *honest. Cleric. Clement.* 1. *eod. titulo*.

Octavo excusantur Officiales Laici percu- 8 tientes Clericum involuntarie, & casualiter arcendo turbam, & omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina Officia; *cap. Venientes* 16. & *cap. Cum voluntate* 54. *de sentent. Excomm.*

Nono excusantur Clericum percutientes cor- 9 rectionis causa, ut Magistri, seu Præceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; *c.* 1. *c. Ex tenore* 10. & *cap. Cum voluntate* 54. *de sent. excomm.* Item Parentes, & Propinqui, qui disciplinæ gratia filium, vel propinquum moderate, seu leviter percutiunt; *c. Cum voluntate* 34. *de sent. excomm.* Circa hos tamen est advertendum, quod 10 si Magistri, Patres, & Propinqui sint Laici, habeant solum jus corrigendi, & puniendi Clericos in minoribus constituros, non autem in Sacris, & majoribus Ordinibus, sicut expresse, & clare definitur *in d. cap. Cum volun-*

luntate, per præcisa verba: *Si quis vero ratione Officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici Seniores Zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, & qui obtentu prælationis, vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non incurrunt, quod de his dicendum est, qui aliquos de Familia sua, vel propinquos inferiorum ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informent, duxerint corripiendos;* Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, & plurimum vilesceret Clericalis reverentia, si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concederetur, hæc enim est communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriæ potestatis.

11 Decimo excusantur præ ceteris Prælati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpæ castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum; *dict. cap. Ex tenore, & cap.*
12 *Cum voluntate*. Si autem per Laicum fecerint, tum Prælatus mandans, quam Laicus mandatum exequens, Excommunicationem incurrit; *cap. Universitatis 24. de sent. excomm.*
13 In casu vero, quod necessitas urgeat, & Clericus, vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, & capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerentur, immo & torqueantur, tunc Prælati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, & a facinoribus compescendos absque incursu Excommunicationis; *cap. Ut fama 35. vers. Laici, de sent. Excomm.*
14 Non excusantur autem, sed *Canonis* Excommunicationem incurrunt, Primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; *cap. Mulieres 6. de sent. Excomm.* expressis his verbis: *Illi vero qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, & mandato alii violentas injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.*
15 Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato pœniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, & de revocatione ante exequutionem mandati mandatarium serio monuerit. Sicuti eam incurrit projiciens e tecto 16
lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum pœniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis prohibiti jam malitiam complevit; colligitur *ex cap. Ad audiendam, de homicidio*, & tenent Avila *par. 2. cap. 5. disp. 3. dub. 7. conclus. 2.* Ægid. *disp. 14. dub. 15. n. 163.* Confectius *summ. privileg. tit. 14. can. 1.* Layman *de excomm. lib. 1. tract. 1. p. 3. cap. 5. n. 7.* & alii passim.

Secundo non excusantur illi, qui licet non 17
mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur *cap. Cum quis 23. hoc tit. in 6.* his verbis: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris.* Non autem eam incurrunt 18
si ratihabeant talem violentiam factam, non suo, sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: *Si vero injectio eodem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eamdem, non tamen propterea Excommunicationis ullius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.*

Tertio non excusantur, qui Clericum vel 19
Monachum etiam absque ulla læsione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, & violenter retinent, ne exire possint; & quo voluerint, libere progredi nequeant, *cap. Nuper 29. de sent. Excomm.*

Quarto non excusantur consulentes, auxi- 20
lium ferentes, consentientes, sociantes, *cap. Quantæ 47. de sent. Excomm.* & *Clementin. 1. de pœnis*, ubi explicite inter reos hujus canonis enumeratur, *qui injuriose, vel temere percusserit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, vel favorem &c.* Et de sociantibus homicidam etiam sine manuum injectione clarissime habetur *cap. Sicut 1. de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* his verbis: *Illi autem, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum, ac Reverendum virum quondam Cantuar. Archiepiscopum citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mens ejus sequuta fuisset, pari pœnitentia, vel foro pari existerent puniendi.*

Quinto non excusantur omnes illi, qui ex 21
officio, vel alio titulo tenentur, & possunt sine

fine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, & non impediunt, sicque tacite consentiunt, & permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive saeculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, & non impedientes; Parentes non impedientes filios, & Domini, & Officiales non avertentes servos, & milites cum possint; *c. Quantae* 47. *de sent. Excomm.* ibi: *Non autem solos violentiae hujusmodi Auctores praesumptio aliquorum existimet puniendos, sed facientes, & consentientes pari poena plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum possunt, manifesto facinori desinunt obviare*, & Glossa hic *verb. quidam*, clare innuit, *quod, qui auctoritatem habet ex Officio, & non prohibet, si potest, est vere excommunicatus.*

22 Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem; quia licet talis percussio non sit violenta respectu Clerici voluntarie percussi, est tamen violenta, & injuriosa respectu status Clericalis. Canon enim iste non tam pronunciatus est in favorem Clerici, quam in favorem status Clericalis; *cap. Conting. de sent. Excomm.* ubi etiam praecipitur excommunicari Clericus permittens se percuti. *Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi, sponte se subjecerit,*
23 *excommunicetur*. Immo per Sperell. *decis.* 45. *num.* 71. Barbosam, & alios triginta gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, & passione, animo irato, & non ex fervore devotionis, quia injuriam facit ordini Clericali, pro cujus decore, & indemnitate potissimum promulgatus est Canon *Si quis suadente*.

24 Septimo non excusantur, qui venenum Clerico, vel Monacho propinant, maxima enim offensio, & violentia resultat ex propinatione veneni, cujus ministerio, & instrumento propinans personam Clerici, vel Monachi violenter tangit, cum venena de se apta sint
25 mortem inferre. Immo haec Excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni, quia venenum calefactum in stomachum statim incipit agere, & quamvis forte non sequatur mors, hoc est praeter intentionem propinantis, & per se non stetit, per venenum enim est violentia illata personae sumenti, quae per illud incipit violenter disponi ad mortem. Sperell. *decis.* 20. *num.* 21. Claudius la Croix, Beja, Matthaeucci, & alii passim cum Lezana *tom.* 3. *verb. Clericus num.* 7.

Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter Clericum, & ratio est, quia tam intentio, quam opus externum est injuriosum statui Clericali, propter cujus reverentiam imposita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia excusat in hoc casu, cum percutiens habeat intentionem percutiendi Clericum, & re ipsa percutiat unum Clericum, licet credat esse alium Clericum; colligitur ex *cap. Si vero* 2. *n.* 4. *de sent. Excommunic.* 26

Nono excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, male tractantes ejus cadaver; privilegium enim hoc etiam in Clerico mortuo perseverat, & qui ipsum offendit, est adhuc injuriosus statui Clericali; sic tenent Pignatelli *tom.* 6. *consf.* 5. *n.* 3. Sperell. *decis.* 21. *n.* 25. Engel *tit.* 33. §. 1. *n.* 5. & alii passim cum Felino *in cap. A nobis* 2. *n.* 4. *de sent. excommun.* 27

Additiones ex editione Romana.

Quaeri hic solet, an percutiens Clericum in defensionem Tertii, incurrat nec ne excommunicationem, de qua differitur? Negatur, propterea quod defensio Innocentis respectu cujuscumque Aggressoris sit maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita; *Cap. Delicto, de sentent. Excommun.* ut nulla ex eo actu debeat resultare poena, dummodo non cesset vera & justa ratio defensionis; Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 36. Suarez *de Censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 39. 28 29

Quod dicitur *in cap.* 3. *de sentent. Excommunic.* percutientem scilicet Clericum turpia agentem cum matre, filia, & uxore, non incurrere excommunicationem, id intelligendum tam de copula, quam de aliis actibus turpibus; Suarez *de Censur. disput.* 27. *sect.* 1. *n.* 37. Nomine uxoris venit etiam sponsa de praesenti, non item de futuro. Sed an nomine Matris veniat Avia, tum an nomine filiae veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Negat *idem Auctor, citato loco n.* 36. 30 31 32

Percutientes Clericos privatos privilegiis Clericalibus a suo Episcopo non incurrere excommunicationem, recte ait *Auctor n.* 7. Clerici autem privati privilegiis Clericalibus sunt degradati, non item depositi, nisi post depositionem sequatur incorrigibilitas. Sed an requiratur Judicis declaratio; affirmat Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 43. qui tamen alios tradit casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam monitionem privat privilegio Clericali. 33 34 35

Quod

36 Quod ait Auctor *n.* 23. Clericum seipsum percutientem incurrere excommunicationem, intellige cum Zoesio *in Decretal. dict. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 66. *quatenus percussio inducit gravem læsionem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Canonis, quia læditur favor publicus status*
37 *Clericalis*. Clericum vero consentientem sui percussioni non incurrere excommunicationem patet *ex cap.* 36. *de sentent. Excommunic.* in quo habetur, consentientem excommunicandum, quod est argumento non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XII.

Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?

1 AD faciliorem hujus tituli intelligentiam prænotandum est, quod percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum dividitur in levem, mediocrem, & enormem; *c.*
2 *Pervenit, de sentent. Excomm.* Levis est, quæ fit sine relictione maculæ, seu signi percussionis in corpore, ut quæ fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam maculam exter-
3 nam, seu contusionem relinquente. Mediocris est, quæ fit cum relictione maculæ, seu signi in corpore sine mutilatione, aut letali vulnere, ut quæ fit cum dentium, aut magnæ capillorum evulsione, cum carnis suppellatione, cum magna sanguinis effusione, cum vultus fœdatione, vestium effractione, & simi-
4 libus. Enormis est, quæ fit cum gravi vulneratione, mutilatione, aut magna sanguinis effusione, non a naribus, sed a magno vulnere proveniente; *c. Cum illorum* 32. *de sent. excomm.* §.
5 *qui si claustrales*. Et percussio, seu injuria de se non gravis, & enormis potest esse enormis ratione qualitatis personæ offensæ, & loci, in quo offenditur; ratione Personæ est enormis, cum percutitur licet leviter Episcopus, Abbas, vel a subdito suus Superior, a Filio suus Pater, a Discipulo suus Magisteer, ex *cit. capit. Cum*
6 *illorum*, & Fagnan. ibi *num.* 21. Ratione loci fit enormis cum fit publices, v. g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris, Judicis, in Ecclesia, & Cœmeterio, ex *c. Qui sævis* 17. *q.* 4. & ex Fagnan. *loc. cit. num.* 23. His prænotatis resolves:
7 In Articulo mortis, & in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti a qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutus compareat coram Superiore ad exeqnendum quod ille præscripserit; *c. Eos qui, de sent. Excomm. in* 6. & *c. Excommunicamus, de sent. Excomm. inter extravag. commun.* §. *Decrevimus*. Et si- 8
gnanter dicitur *in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio*, quia certum est ex mox laudatis *c. Eos qui &c. & c. Excommunicamus &c.* a censura Excommunicationis reservatæ neminem in mortis articulo absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superiorem, ad quem absolutio de jure spectat; ibi enim §. *Decernimus* sic clare statuitur: *Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens Excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum, absque speciali mandato nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus*.

Extra articulum mortis possunt ab Excom- 9
municatione canonis etiam per percussionem mediocrem, & enormem contracta absolvere Legati a latere, quia licet hæc Excommunicatio in Canone, *Si quis suadente diabolo*, sit specialiter reservata Romano Pontifici, ex declaratione tamen ejusdem extensa intelligitur facultas absolvendi Legatis a latere, quibus constat hanc absolvendi facultatem competere ex Officio Legationis, *ex cap. Ad eminentiam, de sent. excomm.* Et isti Legati a latere pos- 10
sunt absolvere omnes undecumque advenientes. Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici 11
possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suæ Legationis, ut expresse colligitur ex textu *in c. penult. de Offic. Legati*.

Extra mortis articulum possunt Episcopi ab- 12
solvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem etiam publicam; *cap. Pervenit* 17. *de sentent. Excomm.* A contracta 13
vero ob percussionem mediocrem, & enormem possunt absolvere tantummodo, si sit occulta, ex Tridentino *sess.* 24. *de reformat. c.* 6. ubi expresse habetur: *Liceat Episcopis ... in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia salutari*. Et si fuerit publica, possunt ab ea absolvere, si personæ Excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; *cap. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea noscitur* 13. *cap. de Monialibus* 33. *& cap. Quamvis* 58. *de sentent. Excommunicat.* Si impedimentum est perpetuum, 14
X 4 absol-

absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem; *ex cap. Eos qui, de sentent. Excommunicat. in 6. & cap. De cetero 11. tit. 39. de sent. Excomm.* Quinam autem censeantur impediti adire Romam, vid. verb. *Absolutio art. 1. n. 6. 7. 8. &c.*

15 Prælati Regulares (pro quibus in hoc non veniunt Superiores locales Conventuum, *ex decreto Visitationis Apostolicæ 13. Martii 1601.*) possunt suos subditos, & Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem, & mediocrem, *ex c. Monachi; c. Illorum §. Si Claustrales, & cap. Canonica, de sentent. Excomm.* sed etiam ab Excommunicatione contracta ob percussionem enormem ex Bullis Clementis IV. incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV. incip. *Regimini*, Julii II. incip. *Exponi Nobis fecisti*, & Pauli III. incip. *Licet debitum;* inter enim excessus enormes in istis Constitutionibus exceptos, pro quorum absolutione sit a Regularibus Sedes Apostolica adeunda, non reperitur percussio enormis, & casus excepti per omnes firmant regulam in contrarium & in non exceptis, neque constat de expressa, & specifica Sanctæ Sedi reservatione absolutionis a percussione etiam enormi, qua se Regulares offendunt.

16 Tum quia Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. *Maii* 1593. pro limitatione casuum reservabilium a Prælatis Regularibus, statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservare *occisionem, aut vulnerationem, seu gravem percussionem cujuscumque personæ*, sed per hanc concessionem Pontifex aperte supponit in Prælatis Regularibus veram facultatem absolvendi suos subditos a tali enormi, & gravi percussione, cum certe constet nullum Prælatum posse sibi reservare censuram, a qua non possit ipse absolvere, alias superflua esset, & frustranea Pon-

17 tificis dispositio. Et hoc evidentius ostenditur per ea, quæ Urbanus VIII. confirmans ipsum Decretum Clementis in decreto ex expresso ejus mandato edito *a Congregat. Concil. die 21. Septembris 1624.* subjungit: *Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere;* sed Pontifex per hæc verba *facultatem petentibus Superior dare noluerit*, manifeste, & evidentissime supponit, Prælatos Regulares, per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere, ergo certissime constat posse Prælatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere a percussione etiam gravi, & enormi. Sic firmiter tenent Donatus *tom. 1. part. 1. tract. 13. quæst. 17. & tom. 2. tract. 11. qu. 17. & 18.* Anaclet. *lib. 5. Decret. tit. 39. de sent. Excomm. n. 255.* Felix Potest. *tom. 1. part. 4. n. 3578.* Lezana *t. 1. c. 18. n. 3.* Tamburin. *de jure Abbat. tom. 2. disp. 14. qu. 10. n. 6.* Hasbensis, Rodriquez, Layman, Sorbo, Matthæucci, Engel, & alii plurimi. Vide tamen verb. *Prælatus Regularis n. 31.*

Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Prælatis; *ex cap. cum illorum, vers. si vero Claustralis 23. de sentent. Excomm.* ubi expresse habetur: *Si vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius Claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur*, quod ex Molina *de jure, & justitia tract. 3. disp. 60. num. 5.* & Engel *lib. 5. tit. 29. de sent. Excomm.* sic debet intelligi, ut absolutio, & executio pœnæ fiat per Prælatum Religiosi percutientis, tamquam per Judicem Ordinarium, cum consensu tamen, & præscientia Prælati Religiosi offensi tamquam Actoris super injuria sui Religiosi, nisi Prælatus Religiosi offensi totum hoc negotium remiserit Prælato Religiosi offendentis. Et si Religiosi illi adinvicem, & mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere, quia tunc injuria compensatur; sic Felix Marius *pag. 626. n. 9.* Regularis percutiens Clericum sæcularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Diœcesani, vel ab alio Episcopo; *ex cap. Religiosi 21. de sent. Excom. in 6.* vel a Sede Apostolica *ex Stylo Curiæ cap. Cum illorum 32. de sent. Excom.* Vide infra *num. 24.* 18 19

Moniales exemptæ, se invicem etiam graviter, & enormiter percutientes possunt absolvi a suis Prælatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa, eorum Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV. in Bulla aurea Monialibus Prædicatorum, & Minorum, & signanter pro Monialibus S. Claræ concedit Leo X. Constit. *Cum sicut*, Gregorius XIII. Constit. *Ex benignæ Sedis*, & Pius V. Constit. *Et si Mendicantium*, in quibus confirmant privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Mo- 21

Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Or-
22 dinibus. Moniales vero subjectæ Ordinariis se invicem, vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, & enormis; *c. de Monialibus 33. de sent. Excom.*
23 Regulares intra Italiam, & extra Urbem possunt absolvere sæculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum jussu Clementis VIII. editum 26. *Novembris* 1602. sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo 17. quæst.* 4.
24 Ad superius dicta in hoc ultimo art. *n.* 20. addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subjectos a percussione Clerici Sæcularis, ut expresse respondit *Sacr. Congreg. Concil. in Mediolanen. Censurarum* 2. *Decemb.* 1719. *ad* 5. *dubium*, in qua causa cum alia ad rem facientia proposita & resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad litteram subnectuntur, prout referuntur in Thesauro Resolutionum S. C. C. *tom.* 1. *in dicta Mediolanensi Censurarum*, ibi: In Oppido Civitatis Mediolanensis Diœcesis Cœnobium extat Monachorum Montis Oliveti, cujus Abbatia commendata est Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Cœnobii est Parochialis, & cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos, & Vicarium jurgia, & contentiones sæpius exortæ sunt. Cum autem die 26. Mensis Januarii anni præteriti 1718. Livius Bazzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petragrossa Sacerdote, & ab Alexandro Fumagallo Laico Converso, nonnulla Acta in Curia Archiepiscopali gesta fuerunt, de quorum validitate in præsenti est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, & ex cæteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturæ distribuantur, dignabuntur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolanen. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossa, & Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu &c.

II. An liceat eidem Curiæ Archiepiscopali declarare, vel saltem denonciare excommunicatos, in vim Canon. *Si quis suadente*, dictos Monachos, in casu &c. & quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu &c. & quatenus negative.

IV. An, quomodo, & quibus pœnis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu &c.

V. An liceret eidem Abbati Regulari absolvere prædictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint, in vim dicti Canon. *Si quis suadente*, in casu &c.

Eadem S. Congr. Conc. in d. Mediolan. Censurarum die 2. Decemb. 1719. Respondit. *Ad primum* Affirmative, excepto Monitorio expedito die 14. Februarii 1718. nec non excepta citatione expedita die secunda Junii ejusdem anni. *Ad secundum* licere (renovata tamen citatione juxta instructionem) declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium, quatenus delictum habeatur pro notorio, & quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare, idest præcipiendo suis Parochis & Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subjectas, & non conversentur cum eisdem. *Ad tertium* negative. *Ad quartum* detrudendos nomine Sacræ Congregationis in Carcerem formalem, & per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de pœna delinquentibus imposita. *Ad quintum* negative.

De materia hujus articuli, consule, si libet, Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 165.

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM.

SUMMARIUM.

1 *Executorum duplex genus, & quomodo unum ab altero dignoscatur*, ad n. 7

8 *Executor quid facere debeat ante executionem litterarum Apostolicarum*, ad n. 9

10 *Executor litterarum Apostolicarum an procedere possit absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali.*

11 *An possint Ordinarii executionem litterarum Apostolicarum impedire, vel eas exequi cumulative saltem cum Executore deputato*, ad num. 12

13 *Dispensationum Matrimonialium commissiones quibus demandari soleant, quibus vero non*, ad n. 19

20 *Quas litteras Apostolicas Vicarius Capitularis exequi possit, vel non*, ad n. 32

33 *Exe-*

1 Executor alius est merus, & alius mixtus. Executor merus est qui post negotium jam plene discussum deputatur, ita ut nihil illi restet, nisi actualis executio; *leg. Executorem* 8. *Cod. de execut. rei Judic. & leg. Sicut proponit* 6. *Cod. eod.* Unde mero Executori committitur nudum, seu merum exercitium executionis absque exercitio jurisdictionis, uti communiter fit in litteris gratiosis Papæ; si tamen adsit legitimus contradictor, & possessor in Beneficio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus est ille, qui simul partes Judicis assumit, ut si Papa ei committat in forma *dignum*, tunc enim examinare debet narrata &c. ubi e contra Executor merus non cognoscit de subreptione, sed hanc advertens nude cessat ab Executione. Rosa *de executione litter. Apostolicar. par.* 1. *c.* 6. *a n.* 1.
2 *& communis aliorum*. Quando in rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus, præsertim quando Papa ipse non facit gratiam, sed committit faciendam. Rosa *loc. cit.*
3 *cap.* 8. *num.* 1. & alii passim. Sic efficitur executor mixtus per clausulam *Amoto*; Rota *par.* 2. *decis.* 159. *n.* 3. *part.* 3. *decis.* 451. *n.* 3. *p.* 16. *decis.* 107. *nu.* 6. *part.* 18. *tit.* 2. *decis.* 420. *n.* 17. Card. de Luca *de benefic. decis.* 73. *n.* 24.
4 *de jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clausulam *consilio*; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 65. *num.* 7. & 8. Card. de Luca *de benefic.*
5 *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *num.* 24. Vel per alteram *dummodo verificato jure patronatus*. Rota *par.* 18. *tom.* 2. *decis.* 410. *num.* 2. Card. de Lu-
6 ca *de Jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clausulam *vocatis vocandis, vel accedente consensu*; Rota *part.* 1. *decis.* 215. *num.* 3. *part.* 2. *decis.* 525. *num.* 7. *part.* 16. *decis.* 222. *num.* 6. Card. de Luca *de benefic. disc.* 48. *num.* 4. *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *n.* 24. *de jurepatronat. disc.* 41. *sub n.* 6. *de alienat. disc.* 13. *num.* 5. Item
efficitur Executor mixtus per clausulam *dummodo non sit alteri jus quæsitum*; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 451. *n.* 17. 7

Executor Apostolicus debet in primis requirere justificationem Litterarum Apostolicarum; 8
Rota *part.* 3. *recent. decis.* 129. *num.* 5. Non enim eas exequi debet absque earum justificatione; Rota *part.* 7. *dec.* 147. *n.* 5. Nec potest 9
procedere ante illarum præsentationem; Rota *p.* 1. *dec.* 166. *num.* 11. Secus injuste procederet; Rota *p.* 3. *dec.* 129. *n.* 5. *p.* 11. *dec.* 369. *num.* 14. Executor Litterarum Apostolicarum 10
procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali; *Sacra Congreg. Concilii in Turritana* 15. *Novemb.* 1704. ibi: *II. An Executores deputati in Litteris Apostolicis procedere valeant absque illarum exhibitione in Cancellaria Archiepiscopali, & quatenus negative? III. An Archiepiscopus procedere possit in casu contraventionis? IV. An rescripta Apostolica emanata contra Archiepiscopum, ejusque Officiales certis Executoribus directa sint exhibenda in ejus Cancellaria?* Sacra Congr. respondit *ad* 2. *affirmative, ad* 3. & 4. *negative*, *l.* 54. *decret. pag.* 415. Executionem Litterarum Apostolica- 11
rum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Trid. Gregor. enim XIII. Constit. incip. *Ad Romani*, expresse declaravit, quod ex Litterarum Apostolicarum executione eidem Conciliari decreto nullimode contravenitur; quapropter nemo deinceps audeset sub hujusmodi cavillationis prætextu earumdem liberam executionem impedire, sive Executores molestare; Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. in Constit.* 2. *Martini V. num.* 9. Ordinarius nec cu- 12
mulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest; Felin. *cap. fin. n.* 38. *de præsumpt.* aliique adducti a Rota *in dec.* 508. *num.* 2. *cum seq. coram Pamphil. & decis.* 209. *num.* 4. *coram Buratt.* Cardin. Petra *loc. cit. num.* 10.

Dispensationum matrimonialium commissio- 13
nes, si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandati; *sic praxis quotidiana*, & est ad tenorem Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 5. *de reformation.* & Rota *coram Merlino dec.* 693. *n.* 2. Vicariis autem Prælatorum jurisdictionem quasi Episcopalem habentium, non committuntur, cum hi Vicarii in Dignitate Ecclesiastica non 14
sint,

sint, nec eorum officium dignitati æquipare-
tur; Garcias *de benefic. part. 9. cap. 2. §. 1.*
num. 147. Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1.
cap. 5. *num.* 29. & alii passim; & sic servare
stylum Curiæ testatur Pyrrhus Corrad. *in pra-*
xi dispensat. Apostol. l. 7. *cap.* 4. *num.* 57. ubi
etiam asserit sic fuisse a Sacra Congreg. deci-
25 sum. Excipit tamen dictus Pyrrhus Vicarium
Abbatis Montis Cassinen. quem asserit esse in
possessione, ut sibi hæ commissiones dirigan-
26 tur ex Indulto speciali Sixti V. Ad illos so-
los Prælatos sunt dirigendæ, qui jurisdictio-
nem quasi Episcopalem exercent, & sunt nul-
lius Diœcesis; Seraphin. *decis.* 1052. *num.* 1.
Coccin. *decis.* 346. *num.* 7. Rota *in novissimis*
dec. 45. *num.* 4. coram Merlino, & sic fuisse a
Sacra Congreg. decisum *de anno* 1593. *in una*
Prioratus de Valez Ordinis S. Jacobi, testatur
idem Garcias *loc. cit. num.* 142. ubi refert ver-
ba dictæ decisionis, ut sequitur: *Sacra Congr.*
censuit dispensationes matrimoniales, & alias
quascunque subditis inferiorum Episcopis a Sede
Apostolica concedantur, si eas extra Romanam
Curiam committi contigerit, & illi inferiores
nullius Diœcesis existant, & jurisdictionem quasi
Episcopalem habeant, eisdem inferioribus, non
autem vicinioribus Episcopis, esse committendas.
Hieronymus Cardinalis Matthæus.
27 Brevia directa constitutis in dignitate pos-
sunt expediri per Canonicos Cathedralis; Glossa
in l. Vel universorum, ff. de pignoratitia actio-
ne, Genuens. *in praxi c.* 69. *num.* 10. Vincen-
tius de Justis *de dispensat. matrimonial. lib.* 1.
28 *cap.* 5. *num.* 14. & alii. Matrimoniales tamen
dispensationes Canonicis Cathedralis non com-
29 mittuntur; De Justis *ibid. num.* 15. Immo nec
Sede Episcopali vacante hujusmodi dispensatio-
nes committuntur Vicario Capitulari, sed E-
piscopo viciniori, seu ejus Vicario Generali,
quo casu Litteræ commissionis de Stylo Curiæ
concipiuntur sub ista forma: *Discretioni tuæ*
&c. cum, ut dicti Oratores asserunt, Sedes Epi-
scopalis N. ad præsens vacet, & Venerabilis
Frater noster Episcopus N. vicinior Ordin., qui
nunc vivat, existat, per Apostolica scripta man-
damus, quatenus &c. Sic refert, & tenet de
Justis *loc. cit. num.* 22. & tenet Garcias *de be-*
nefic. part. 6. *cap.* 2. *num.* 44. Squillant. *de pri-*
vileg. Clericor. cap. 2. *num.* 200. Cævall. *q. q.*
commun. contra commun. q. 771. *num.* 9. Mo-
nacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *form.* 10. *sub n.* 58. cum
multis aliis, ubi refert sic declarasse *Sac. Con-*
greg. Conc. sub die 23. *Maii* 1622. nempe *Di-*
spensationes matrimoniales directas Episcopo, &
ejus Vicario Generali, si Sedem vacare contin-
gat, non posse per Vicarium Capitularem expedi-
ri. Nec etiam Vicarius Capitularis Sede va- 20
cante potest exequi Litteras Apostolicas in for-
ma *dignum*, & Episcopo defuncto directas;
Sacr. Congr. Conc. in Camarinen. 2. *Aug.* 1631.
Potest tamen Vicarius Capitularis executioni 21
demandare Litteras directas Episcopo per Sa-
cram Congregationem, & ab illo non execu-
tas; *Sac. Congr. Episcop. in Messanen.* 10. *Apri-*
lis 1615. Item Vicarius Capitularis potest exe- 22
qui omne id, quod Episcopo mortuo per Bul-
lam, seu Breve in causis jurisdictionem im-
portantibus erat concessum; *Sac. Congr. Epi-*
scop. in Tranen. 26. *Januar.* 1604. *& in Nea-*
politana 10. *Febr. ejusdem anni* 1604. Item Vi- 23
carius Capitularis potest perinde ac Vicarius
Episcopi esse Executor Gratiarum, & Littera-
rum Apostolicarum tamqnam in dignitate con-
stitutus; Sperell. *dec.* 31. *num.* 5. Sbrozius *de*
Offic. Vicar. lib. 2. *q.* 23. *num.* 3. De Justis *loc.*
cit. n. 20. & alii.
Deputato Vicario non potest exequi Epi- 24
scopus, nec e contra, quoad hujusmodi enim
dispensationum Executiones ille solus procede-
re potest, cui commissa est dispensatio, quia
ista facultas competit Jure Delegato, & non
ordinario, ut recte Trullench. *oper. moral. tom.* 3.
lib. 7. *cap.* 10. *dub.* 6. *num.* 5. Sperell. *dec.* 97.
num. 107. & 110. Dec. *in cap. Quoniam, de*
offic. delegat. & ibi Abbas *num.* 15. Reiffen-
stuel *in appendice ad lib.* 4. *decret. num.* 298.
& cum multis aliis De Justis *loc. cit. n.* 55.
& 62. Et si aliquo casu facta esset Commissio 25
Episcopo, vel ejus Vicario, tunc facta præ-
sentatione uni, non posset alter se intromitte-
re; *cap. Cum plures* 8. *de Offic. deleg. in* 6.
Piasecius *in prax. Episcop. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 7.
Sperell. *dec.* 97. *num.* 11. Gratianus *discept. Fo-*
rens. cap. 92. *num.* 7. & alii. Si Vicarius de- 26
legatus mortuus sit, vel ab Officio remotus,
debebunt Litteræ per successorem in Vicaria-
tu executioni demandari; Garcias *de benefic.*
p. 6. *c.* 2. *num.* 34. Sperell. *dec.* 166. *n.* 7. Pa-
risius *de resignat. benefic. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 17.
& plurimi alii cum Vincent. de Justis *loc. cit.*
num. 56. Quando Papa in commissione non 27
exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal,
& non Personam, unde hujusmodi delegatio
non est personalis, sed realis, quæ transit ad
successorem; Gratian. *disceptat. Forens. cap.* 92.
num. 20. & *cap.* 378. *num.* 11. Sanchez *lib.* 8.
disp. 27. *n.* 2. & 18. Reginald. *lib.* 31. *c.* 27.
n. 209. Filliuc. *tract.* 10. *cap.* 10. *part.* 2. *n.* 343.
tom. 1. & alii passim. Si vero in litteris ex- 28
pressum sit nomen Vicarii, & Tribunalis, tunc
si pri-

si primo loco appositum sit nomen proprium,
ut si dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario &c.*
tunc censetur commissio Personalis, & non
transit ad successorem; sed quamvis etiam de-
sineret esse Vicarius, adhuc remanebit Dele-
29 gatus. Si vero commissio facta sit Dignitati,
non expresso nomine Vicarii, tunc quia hu-
jusmodi dignitas est perpetua in Ecclesia,
transibit ad successorem; Gutter. *de matrim.
c.* 125. *n.* 4. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 11. *De*
Justis *loc. cit. n.* 49. & alii.
30 Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed
solum confirmati, potest dispensationes exe-
qui; Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *c.* 15.
num. 28. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. A-
post. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 45. Sbrozius *de offic.
Vicar. lib.* 2. *qu.* 23. *n.* 4. Guttierez *de matri-
monio c.* 125. *nu.* 14. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27.
31 *num.* 35. & alii. Vicarius, si fiat Episcopus
illius Diœcesis, non poterit exequi dispensa-
tionem sibi commissam, sed ejus in Vicariatu
successor, quia cum commissio fuerit facta Vi-
cario, & Vicarius diversus sit ab Episcopo,
non debet de diversis fieri illatio, *l. Sed si
ante* 17. *ff. de Exceptionib. l. Papinianus* 20.
ff. de Minoribus; cap. Ad audientiam 20. *de
decimis*, Loterius *de re benefic. lib.* 1. *qu.* 24.
num. 83. Parisius *de resignat. lib.* 11. *q.* 8. *n.* 8.
32 De Justis *loc. cit. n.* 66. & alii. Vicarius po-
test exequi litteras, quamvis Episcopus esset
aliqua causa excommunicatus, vel suspensus;
c. 1. *de Offic. Vicarii in* 6. Barbosa *Juris Eccles.
univers. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 4. Sbrozius *de offic. Vi-
carii lib.* 3. *q.* 18. *n.* 1. Squillant. *de obligat. Cle-
ricor. p.* 3. *n.* 97. *& de privileg. Clericor. c.* 2.
33 *n.* 519. De Justis *loco cit. n.* 80. Executor qui-
cumque sit debet ad unguem servare formam
præscriptam in litteris, quarum vigore proce-
dit; Rota *p.* 6. *dec.* 200. *n.* 4. Secus minus le-
gitime procedit, ubi non servat formam præ-
scriptam; Rota *p.* 4. *dec.* 161. *num.* 5. Immo
nulliter, & injuste procedit, si mandet exe-
qui litteras contra formam Juris; Rota *part.*
18. *tom.* 2. *dec.* 473. *n.* 3. *&* 6. Nec enim po-
test excedere fines suæ commissionis, secus ni-
hil agit, nulliter procedit, & reddit om-
nia ab eo gesta irrita, & nulla; Rota
part. 5. *tom.* 1. *decis.* 344. *num.* 13. *part.* 11.
decis. 9. *num.* 15. *&* 16. *part.* 16. *decis.* 377.
num. 20.
34 Executor pro executione nihil prorsus po-
test accipere etiam sponte oblatum, ut habe-
tur expresse in formula litterarum Apostolica-
rum pro dispensatione super impedimento Con-
sanguinitatis, ibi: *Mandamus quatenus deposita
per te omni spe cujuscumque muneris, aut præ-
mii, etiam sponte oblati, a quo te omnino ab-
stinere monemus*, & infra; *volumus autem, quod
si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid mu-
neris, aut præmii occasione præmissarum exigere,
aut oblatum recipere præsumpseris, Excommuni-
cationis latæ sententiæ pœnam incurras, qua tan-
diu innodatus existas, donec per satisfactionem
condignam absolutionis beneficium a Sede Aposto-
lica merueris obtinere*. Quæ prohibitio etiam 35
de esculentis & poculentis, quæ paucis diebus
consumi possunt, intelligenda est; Corr. *in
praxi dispens. Apostol. lib.* 7. *c.* 6. *nu.* 15. Vin-
cent. de Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 241. Sanchez
lib. 9. *disp.* 35. *nu.* 12. & alii passim, & ratio
est quia prohibitio Papæ est universalissima,
ibi: *cujuscunque, & si aliquid*, quibus verbis
omnia comprehenduntur, *arg. leg. Quacunque
ratione, ff. de Proc.* etiam modica, ut bene
advertit Barb. *de Axiom. Axiom.* 151. *nu.* 70.
Tum quia *verba generalia generaliter sunt intel-
ligenda, cap. Quia circa de privileg.* nec datur
in hoc interpretatio, cum verba sunt cla-
ra: in claris enim non admittitur interpre-
tatio, *arg. l. ille, aut ille* 25. *ff. de legat.*
ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non
debet admitti voluntatis quæstio*. Hinc neque 36
sub prætextu laboris in studendo processui,
examinandis testibus, capienda informatione
&c. neque ratione sigilli, papyri, expeditio-
nis, aut taxæ Delegatus aliquid accipere po-
test, prout expresse declaravit *Sac. Congreg.*
apud Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 14. De
Justis *loc. cit. n.* 147. Diana *part.* 5. *tract.* 13.
resolut. 71.
Potest tamen Notarius accipere aliquid, 37
nempe quartam partem aurei pro examinan-
dis testibus, & sumendis ceteris informationi-
bus, prout expresse habet Sacræ Congreg. de-
claratio apud Corrad. his verbis: *Gratis adeo
dispensationes matrimoniales concedendæ sunt,
quod etiam Ordinarii, quibus istæ dispensationes
committuntur, suum officium gratis præstent; ita
ut nec ipse Vicarius aliquid suscipiat pro merce-
de; Notarius vero pro examinandis testibus, &
sumendo ceteras informationes, quartam partem
aurei, seu ducati accipere possit*. Immo post 38
executionem factam etiam ipse Executor po-
test aliquid gratis oblatum accipere, minime
vero aliquid prætendere; Ita Sanchez *lib.* 1.
c. 6. *num.* 245. & alii, eo quod tunc jam ces-
set ratio prohibitionis, quæ est, ne Judex mu-
neribus excæcatus inique dispenset, cessante
enim ratione, & causa legis, cessat ipsa lex;
l. Adigere §. 2. *ff. de jurepat.* cum ratio le-
gis

gis sit anima legis *l. Cum ratio*, *ff. de bonis*
damnatorum.
39 Executor dispensationis Apostolicæ pro Fo-
ro interno super impedimentis Matrimonii oc-
cultis potest esse Magister in Theologia, vel
Doctor decretorum, sive Juris Canonici, ut
patet ex Clausula in ipsis litteris apponi soli-
ta, ibi: *Discreto viro Confessori, Magistro in*
Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis
ab Ordinario per Latorem præsentium ad infra-
40 *scripta specialiter eligendo*. Unde inferunt San-
chez *cit. lib.* 8. *disc.* 34. *num.* 9. Lezana *verb.*
Litteræ Apostolicæ n. 14. Diana *par.* 8. *tract.* 3.
resolut. 103. Vincent. de Justis *lib.* 2. *cap.* 8.
num. 101. & alii communiter, non posse exe-
qui præfatas Litteras Lectores, & Professores
Regulares, qui juxta Ordinis statuta vocantur
Magistri Theologiæ, vel Juris Canonici, nisi
in publica aliqua Universitate, vel Academia
realiter, & formaliter insigniti sint laurea Do-
ctoratus, aut id eis ex speciali competat Apo-
41 stolico privilegio. Sic ex speciali privilegio
Apostolico possunt Litteras Sacræ Pœnitentia-
riæ exequi, ac prout opus fuerit dispensare,
Lectores Jubilati Fratrum Minorum de Ob-
servantia, prout eis expresse concessit Inno-
centius XI. 27. *Novemb.* 1679. Constit. incip.
42 *Exponi nobis*. Item ex speciali privilegio pos-
sunt tales Litteras exequi Patres Confessarii
Societatis Jesu, non quidem omnes, sed illi,
qui ab eorum Præposito Generali, vel de ejus
licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id
specialiter designati fuerint, etiamsi Doctores
Theologiæ, vel Sacrorum Canonum non exi-
stant, prout eis expresse concessit Greg. XIII.
3. *Aprilis* 1582. concessione sequentis tenoris;
Sed possunt Sacerdotes Societatis Jesu designati
per Præpositum Generalem, aut de ejus licentia
per alios Superiores Societatis, & a locorum Or-
dinariis approbati, vel approbandi etiamsi nullo
gradu sint insigniti aperire litteras Sacræ Pœni-
tentiariæ destinatas Magistris in Theologia, vel
in Jure Canonico Doctoribus, & auditis confes-
sionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis pœ-
nitentia in Litteris expressa, vel de jure infli-
genda, eos absolvere, ac in Foro conscientiæ
quascunque sibi, verbo, vel scripto commissas
absolutiones, dispensationes, pœnitentiarum in-
43 *junctiones excipere, & exequi*. Idem possunt ex
communicatione cum privilegiis Societatis alii
mendicantes, ut recte notat Sanchez *lib.* 8.
disp. 34. *nu.* 11. Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul.*
quæst. 62. *a nu.* 8. *in fine*, Vincent. de Justis
lib. 1. *c.* 8. *n.* 103. & alii.
44 In casu quo Sacra Pœnitentiaria commissio-
nem, & inscriptionem ita faciat, ut pluries
pro faciliori executione, & expeditione sua-
rum Litterarum solet facere: *Discreto Viro*
confessori ex approbatis ab Ordinario, tunc po-
terit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius
per dictas Litteras specialiter deputatus illas
exequi, etiamsi non sit Magister in Theolo-
gia, nec Decretorum seu Juris Canonici Do-
ctor, quia in ipso videtur Sacra Pœnitentia-
ria dispensare, nec requirere tales qualitates
seu gradus, quamvis non sit aliunde ad hoc
privilegiatus, sive sit Confessarius sæcularis,
sive regularis. Executor debet esse approba- 45
tus ab Ordinario loci, in quo litteras exequi-
tur, ut declaravit *Sacra Congreg.* teste Vincen-
tio de Justis *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 99. Et debet esse 46
a pœnitente specialiter electus, ut patet ex
verbis Clausulæ supra adductæ *num.* 39. Quod 47
si unus Confessarius a pœnitente electus exequi
recuset, vel ob nimium rigorem pœnitenti di-
spliceat, potest pœnitens alium eligere; San-
chez *lib.* 8. *disputat.* 27. *num.* 40. Guttierez *de*
Matrimonio cap. 125. *n.* 18. Lezana verb. *Lit-*
teræ Apostolicæ nu. 29. De Justis *lib.* 1. *cap.* 8.
n. 122. Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 4. *n.* 72. dicens
ita sæpe interrogatam semper respondisse ipsam-
met Sacram Pœnitentiariam. Executor ad exe- 48
cutionem non debet adhibere testes, ut patet
ex sequenti Clausula in Litteris apponi solita:
Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris
datis. Debet autem litteras lacerare, & nul- 49
latenus potest eas restituere Oratori, seu La-
tori, ut patet ex sequenti clausula in Litte-
ris apponi consueta: *Præsentibus laniatis*,
quas sub pœna excommunicationis latæ senten-
tiæ laniare tenearis, ita ut nullum earum exem-
plum extet; *Neque Latori restituas*. Alia de 50
executionibus Litterarum Apostolicarum vi-
de apud Rosam *de Executor. Litter. Apostol.*
part. 1. & 2. ubi omnia de ipsis accurate ex-
plicat.
Episcopus qui ob tenuitatem redditnum et- 51
iam de consensu Sac. Congreg. Episcoporum,
non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras
Apostolicas Vicario directas; *Sac. Cong. Conc.*
in Aquilana 14. *Novemb.* 1643. *ad c.* 5. *sess.*
22. *de reformat.* apud Pignatell. *tom.* 1. *con-*
sult. 342.

Novæ additiones ex aliena manu.

Executorem Litterarum Apostolicarum uti 52
Delegatum Principis posse subdelegare, com-
munis Doctorum sententia est. At dubitatur,
an hac ipsa polleat potestate certus exequutor
in

in Litteris Apostolicis ita datus : *Per se ipsum*
procedat : Per se ipsum cognoscat : Conscientiam
53 *tuam oneramus :* Si enim relatis vel similibus
verbis electa sit industria Personæ , certum
est , quod is tametsi delegatus sit Principis
54 nequeat subdelegare . Contrarias inter se opi-
niones refert Rigant. *in comment. ad Regul.*
55 *Cancellar. Regul.* 48. *n.* 8. *& plur. sequent.* qui
tamen concludit , non posse subdelegare si in
Litteris Apostolicis dictum sit *Per se ipsum pro-*
cedat : Per se ipsum cognoscat : posse vero sub-
delegare , si ea tantummodo apposita sint ver-
56 ba : *Conscientiam tuam oneramus :* idque quia
verbis prioribus, non item posterioribus vide-
tur electa industria Personæ.

57 De Auditore Cameræ , qui est exequutor o-
mnium Literarum Apostolicarum , an cumula-
tive procedere valeat ad exequutionem Litte-
rarum Apostolicarum , non incongrue hic quæ-
58 titur ? Invaluit distinctio , ut si Literæ expedi-
tæ sint in *Forma dignum antiqua* , seu in for-
ma Commissaria , & datus in iis , ut solet ,
sit certus exequutor , nequeat Auditor Came-
59 ræ ullo modo se ingerere . Sin autem agatur
de Literis expeditis , in quibus ad petitionem
Partis dantur in Bulla separata tres Exequuto-
res , possit cumulative procedere , ita ut sit
60 locus præventioni , modo tamen non sint de-
putati Exequutores in Partibus ultra duas diæ-
tas ; Rigant. *loc. cit. n.* 22. *& plur. sequent.* qui
una monet , quod in casibus , in quibus Au-
ditor Cameræ procedere non potest , si Partes
in eum consentiant , valide procedat.

61 Frequentes etiam in foro sunt controversiæ
de mutatione Exequutoris Litterarum Aposto-
62 licarum . Eadem autem obtinuit distinctio , ut
certus Exequutor a Papa datus in Litteris A-
postolicis expeditis *in forma Dignum* , *sive an-*
tiqua , *sive novissima* , non nisi ab ipso Papa
mutari queat ; Exequutor vero datus in Lit-
teris in forma gratiosa , mutari a Signatura
queat ; Rigant. *ibid. a num.* 48. *ad plur. se-*
quent.

63 Exequutorem Litterarum Apostolicarum pos-
se procedere absque earum exhibitione in Can-
cellaria Episcop. recte firmavit Auctor *n.* 10.
At vide Rigant. *ubi supra num.* 67. *& plur.*
sequent. qui simul refert , Urbanum dictum in
sua obedientia *Sextum* savisse Episcopis , &
sanxisse, ipsis inconsultis, immo non approban-
tibus, Apostolicas litteras exequutioni deman-
dari haud posse ; contrarium vero statuisse Bo-
nifacium Papam *Nonum* in sua obedientia
nuncupatum , Martinum V. Leonem X. Cle-
64 mentem VIII. Tum consule eumdem Rigant.
eodem loco num. 61. *& plur. sequent.* de eo
quod Auctor *num.* 24. ait haud posse Episco-
pum exequi Litteras Apostolicas directas Vi-
cario Generali.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS.

Vide verb. *Testamentum art.* 3.

EXEMPTIO.

---

* EXemptio Ecclesiastici a jurisdictione sui 1
Episcopi non conceditur a S. Congrega-
tione, nisi evidenter probetur sævities contra
se exercita , aut justus timor ne exerceatur ;
& nec tunc , nisi prius audito Ordinario, ipso-
que fraterne admonito ut mitius agat. Ben.
XIV. *de Synod. Diœc. lib.* 13. *c.* 10. §. 30.

Tunc autem plerumque nihil fit aliud , nisi 2
ut probibeatur Ordinarius , ne procedat ad
censuras , carcerationem &c. nisi prius obten-
ta a Congregatione , vel a Metropolitano fa-
cultate . Immo si reus in fragranti crimine
deprehendatur , tunc non intelligitur subtra-
cta facultas Ordinario procedendi adversus de-
linquentem , ut ex decr. S. Congregationis ,
ibid. *

EXEMPTIO REGULARIUM. Vide verb.

Regulares art. 2.

EXEQUIÆ.

---

* SI testator jusserit sepulturæ mandari cor- 1
pus suum sine precibus , & psalmis , &
Missis , associatione Clericorum , candelis ar-
dentibus &c. ejus voluntas non est attenden-
da , ut decidit S. Rota coram Molines *in Rom.*
Funeralium , *die* 15. *Junii* 1699. Bened. XIV.
Instit. Eccles. 36. §. 22.

Clemens XI. mandavit in edicto legendo 2
in ejus *Bull. p.* 317. ut in associatione fune-
ris cujuscumque serventur leges Ritualis Rom.
in tit. de Exequiis , §. *Constituto tempore* . Fie-
ri tamen potest , ut in aliquo singulari rerum
articulo cadaver deferendum sit aliter quam
præ-

præscribat Rituale, quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti e. g. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod sæpe alias prohibuit Sac. Congreg. apud Petram in *Const. Apostolic. Tom. 2. n.* 20.

3 Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiæ illius cum Cruce & stola, ut ex Bulla Bened. XIII. incip. *Pretiosus*, de qua vide verb. *Parochus art. 3. a n. 69.*

4 Cadavera Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis, ut ex Decreto Clementis XI. *cit. Instit.* 36. §. 26. *

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura*.

EXERCITIA SPIRITUALIA.

Lettera della Sacra Congregazione sopra i Vescovi, e Regolari d' ordine d' Innocenzio XI. per li Esercizj spirituali a farsi dagli Ordinandi, e Monacande diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani, da comunicarsi, e farsi osservar da tutti li suoi rispettivi Suffraganei.

1 La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell' Anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, per degnamente prepararsi, tanto in ordine alli promovendi, al ricevimento degli Ordini; quanto rispetto alle Spose di Cristo, al vestir l' Abito, e professar lo stato Religioso; Vuole, e comanda, che tutti li promovendi agli Ordini sì minori, come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l' Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizj spirituali nell' istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Costituzione 126. della felice memoria d' Alessandro VII. che comincia *Apostolica Sollicitudo*, e che parimente tutte quelle, che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monasterio, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizj spirituali per dieci giorni avanti, che ricevano l' Abito, e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizj si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale la Santità sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non averanno adempiuta questa santa preparazione. Desidera in oltre sua Beatitudine, che si procuri con tutte le diligenze possibili, ma con modi soavi, e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l' anno almeno per qual tempo, che si stimerà opportuno, facciano li medesimi Esercizj, per la rinnovazione dello spirito tanto necessaria a chi con essersi rinchiusa ne' Sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani.

Roma 9. Ottobre 1682.

Di V. E.

Umiliss. e Devotiss. Servit.
C. Card. Fachinetti.
E. Panciatici Secret.

Epistola Encyclica ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, & Clericis, Sacerdotibus, alisque Ecclesiasticis illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

Reverendissime Domine uti Frater. Inter 2
gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo præcipue studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, præsertim vero Sacerdotes, & animarum Rectores, ut sacrarum Litterarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitæ, morumque honestate ceteris antecellant, ac in omnibus, juxta monitum Apostoli, præbeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiæ membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces, & Magistri, Mediatores inter Deum, & homines, lucernæ super candelabrum positæ, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; Nihil est, quod alios magis ad pietatem, divinumque cultum accendat, quam illorum vita, & exemplum. Omnes siquidem in ipsos, tamquam in speculum, oculos conjiciunt, ut inde sumere possint, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam, conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, & sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum

didum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur, vel confirmatur; Proinde Sanctitas sua eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo, vehementer exoptans, ut pium hoc & saluberrimum Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque cum Italiæ, tum etiam Insularum adjacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Diœcesi, quo majori poterunt conatu, & studio promovere satagant; præcipue vero iis districte injungit, ac præcipit, quæ dudum san. mem. Innocentius XI. P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium Consultationibus præposita ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Episcopos datam 9. Octobris 1682. quo ad hujusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte, ac inviolabiliter observari, & exequi curent, & quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus & arceant. Præterea Sanctitas sua eosdem Ordinarios admonet, & hortatur, ut fructu, qui sane uberrimus ex prædictis spiritualibus Exercitiis percipitur, opportune proposito, ac explicato, universos ex Clero sibi subjecto, sed præcipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peragenda in domibus Religiosorum Societatis Jesu, seu Presbyterorum Congregationis Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda, & approbanda. Ut autem alacrius ad eumdem spiritualem secessum singuli conveniant, Sanctitas sua omnibus præfatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus, & Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus præfatis, ibique diu, noctuque permanserint, ac interea temporis vere pœnitentes, & confessi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit; Quod ipsum servari præcipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentia obstrictos, & Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, & quotidianas suorum respective Canonicatum, & Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus, & Quadragesimæ tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, & quoad Parochos, idoneis prius Œconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas sua, ut hæ litteræ publicentur in ista Diœcesi, & in Cancellariæ registris pro perenni eorum, quæ in illis continentur, observantia adscribantur, & ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quæ omnia ita diligenter ab Ampl. tuæ vigili providentia, ac pastorali sollicitudine præstanda fore confidit Sanctissimus Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a cœlesti vero bonorum operum Retributore condigna præmia valeat promereri; Et Ampl. tuæ copiosa divinorum Chrismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuæ

Dat. Romæ die 1. Februarii 1710.

Ut Frater

Bandinus Card. Pauciaticus
Præfectus.
V. Petra Secret.

Concessio Indulgentiæ plenariæ Fratribus Regularis Observantiæ S. Francisci, ac Reformatis Cismontanæ Familiæ Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.

ALEXANDER PAPA VII. &c.

Cum, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali ejusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut secessus, & spiritualia mortificationis, & Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanæ Familiæ Ordinis

nis

nis prædicti reassumantur, & illis Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§. 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia hujusmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Christifidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio, & salutari vacaverint, cœlestium Ecclesiæ thesaurorum elargitionem magis excitare volentes, de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus, & singulis prædicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis, seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provinciarum prædictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia prædicta per octidui spatium quandocumque peregerint, & interea temporis vere pœnitentes & confessi Sacro-Sanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus in perpetuum valituris.

§. 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, præsentatione, admissione, seu publicatione præsentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eædem præsentes nullæ sint eo ipso. Quodque eorumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, vel Ministri Generalis prædicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. Junii 1659. Pontificatus nostri anno quinto.

EXHEREDATIO.

SUMMARIUM.

1 *Exhæredatio quid sit.*
2 *Exhæredatio descendentium quando nominatim fieri debeat, & quando non*, ad n. 3
4 *Quæ conditiones requirantur, ut exhæredatio valeat*, ad num. 8
9 *An idem de exhæredatione descendentium, ac ascendentium, dicendum sit.*
10 *Quot & quæ sint causæ legitimæ descendentes exhæredandi*, ad n. 24
25 *An aliæ dentur causæ, præter has, liberos exhæredandi*, ad n. 29
30 *Quot sint & quæ legitimæ causæ parentes vel alios ascendentes exhæredandi*, ad num. 38
39 *Quando hujusmodi causæ cessare intelligantur*, ad n. 40
41 *Quot sunt causæ & quæ fratrem exhæredandi*, ad n. 44
45 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 60

Exheredatio est exclusio heredis, alias necessario instituendi, ab hereditate, ob legitimam causam facta. *Est in re communis*. Exheredatio descendentium, ut rite fiat, & suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim; *princ. Inst. de exher. l.* ibi: *Parens curare debet, ut filium instituat heredem, vel exheredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio præterierit, inutiliter testabitur*, & §. 5. *eodem*, ibi: *Omnes, sive sui, sive emancipati sint, vel heredes instituantur, vel nominatim exheredentur*. Rota *par.* 5. *tom.* 1. *decis.* 321. *n.* 8. Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat: *Filius meus exheres esto* §. 1. *Instit. eod.* Exheredatio, ut valeat, debet fieri ab omnibus bonis paternis, & circa totam hereditatem; *arg. leg. Cum quidam* 10. *ff. de leg. & posthum.* & sic *communis*. Insuper exheredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specifice expressa. *Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento*. Et si causa exheredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum; Rota *p.* 1. *decis.* 568. *n.* 2. tunc enim non dicitur exheredatio, sed præteritio; Rota *ibidem*. Demum, ut exheredatio valeat, requiritur, ut causa exheredationis Testamento inserta ab Herede scripto legitime probetur; *arg. cit. Novell.* 115. *c.* 4. *princ.* ibi: *Nisi probabuntur ingrati &c.* Et per hoc correcta sunt Jura antiqua, vi quorum Exheredato incumbebat probare suam innocentiam, & non Heredi scripto causam exheredationis. Ad hoc autem ut exheredatio locum habeat in Filio, licet plures sint causæ, una tantum probata sufficit; Rota *p.* 4. *tom.* 3. *dec.* 582. *n.* 15. Omnes dictæ conditiones, quæ

quæ requiruntur pro valida exheredatione de-
scendentium, requiruntur etiam pro valida
exheredatione ascendentium. *Novell.* 22. *cap.*
47. & Novella 115. *cap.* 4.
10 Causæ legitimæ exheredandi descendentes
11 sunt quatuordecim. *Novella* 115. *cap.* 3. Pri-
ma, si descendens parenti manus violentas in-
jecit; *cit. Novella* 115. *cap.* 3. ibi: *Si quis*
12 *parentibus manus intulerit*. Secunda, si gravem
ei injuriam inferat, *cit. Novella* 115. *cap.* 3.
ibi: *Si gravem, & inhonestam injuriam eis in-*
13 *tulerit*. Tertia, si criminaliter eum accusat,
non item si civiliter, *cit. Novell.* 115. *cap.* 3.
ibi: *Si eos in criminalibus causis accusaverit,*
quæ non sunt adversus Principem, vel Rempu-
blicam. Dictum fuit *non item civiliter*, quia
filius civiliter agens contra Patrem, eumque
accusans, exheredari non potest, *arg. cit. No-*
vell. 115. *cap.* 3. & ratio est clara, quia *qui*
jus suum persequitur, nemini facit injuriam, *l.*
14 144. *ff. de Regul. Juris*. Quarta, si cum ma-
leficis versatur; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi:
Si cum maleficis hominibus ut maleficus conver-
15 *satur*. Quinta, si vitæ parentis insidiatur; *cit.*
Novella 115. *cap.* 3. ibi: *Si vitæ parentum suo-*
rum per venenum, aut alio modo insidiari ten-
16 *taverit*. Sexta, si Novercam suam carnaliter
cognoverit; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si*
Novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese im-
17 *miscuerit*. Septima, si filius extiterit delator
contra patrem cum gravi ejusdem præjudicio;
cit. Novell. 115. *cap.* 3. ibi: *Si delator contra*
parentes filius extiterit, & per suam delationem
18 *gravia eos dispendia fecerit sustinere*. Octava, si
pro patre incluso filius recusat fidejubere; *cit.*
Novell. 115. *cap.* 3. ibi: *Si quemlibet ex dictis*
parentibus inclusum esse contigerit, & liberi,
qui possunt ab intestato ad ejus successionem ve-
nire, petiti ab eo ut unus ex his in sua eum fi-
dejussione noluerit suscipere, vel pro debito, in
quantum ex se, qui petitur, probatur esse idoneus;
Hoc tamen, quod de fidejussione censuimus, ad
masculos tantummodo liberos volumus pertinere.
19 Nona, si patrem testari impedit; *cit. Novell.*
115. *cap.* 3. ibi: *Si quis ex liberis prohibet,*
20 *vel impedit, ne parens faciat testamentum*. De-
cima, si Arenariis, & Mimis se associat; *cit.*
Novell. cap. 3. ibi: *Si præter voluntatem pa-*
rentum inter Arenarios, vel Mimos, sese filius
sociaverit, & in hac professione permanserit, ni-
si forsan etiam parentes ejusdem professionis fue-
21 *rint*. Undecima, si alicui ex dictis parenti-
bus volenti suæ filiæ, vel nepti maritum da-
re, & dotem secundum vires suæ substantiæ
pro ea præstare, illa non consenserit, sed lu-
xuriosam vitam degere elegerit; *cit. Novell.*
115. *cap.* 3. §. 1. Duodecima, si liberi paren-
tibus in furorem, vel dementiam lapsis obse- 22
quium & curam competentem non præbue-
rint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus
exheredari possunt; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3.
§. 12. Tertiadecima, si liberi parentem capti- 23
vitate hostis detentum non redimant, dum pos-
sunt, juste exheredantur a Patre. Immo ipso
jure exheredes sunt, ipsaque hereditas pro re-
demptione applicanda devolvitur ad Eccle-
siam, ex qua captivus oritur, casu, quo pa-
rens in tali captivitate absque testamento mo-
riatur; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. Quar- 24
tadecima, si proles non sit Catholica; *cit.*
Novell. 115. *cap.* 3. §. 14. Unde omnes dictæ
quatuordecim causæ sufficientes pro exheredan-
dis liberis breviter comprehenduntur in sequen-
tibus versiculis.

Bisseptem ex causis exheres filius esto:
Si Patrem feriat, vel maledicat ei,
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste
redemit,
Testarique vetet, se sociatque malis,
Si Mimos sequitur, vitiatque cubile pa-
rentum,
Si mutet fidem, si filia sit meretrix.

Præter enumeratas causas nullæ aliæ sunt, 25
ob quas possint liberi exheredari, textu ex-
presso *in cit. Novell.* 115. *cap.* 3. *princip.* ibi:
Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas
opponere, nisi quæ in hujus Constitutionis serie
continentur; sic Molina *disp.* 170. Perez *de lib.*
prætor. n. 18. & alii. Unde si proles absque 26
parentum consensu, vel contra expressam vo-
luntatem ipsorum, matrimonium contrahat cum
honesta persona, non potest per hoc exhereda-
ri, *arg. leg. Cum te, Cod. de inoffic. Testament.*
cap. Gemma, de Testament. Concil. Trid. *sess.*
24. *cap.* 9. *de reformat. Matrim.* Et ratio est,
quia nulli facit injuriam, qui utitur jure suo,
l. 115. *ff. de R. J.* sic Jul. Clar. §. *Testamen-*
tum q. 41. *n.* 4. Abbas *in cap.* 1. *de Sponsal.*
Impub. n. 5. Covarruv. *de matrimon. part.* 2.
cap. 3. §. 8. *n.* 5. Jason. *in Authentic. Sed si*
post, *Cod. de inoffic. testament.* Molina *disp.* 170.
Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel
lib. 3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 409. & alii. Im- 27
mo neque exheredari potest proles, etiamsi
matrimonium contrahat cum persona inhone-
sta, & indigna contra voluntatem parentum;
arg. cit. Novella 115. *cap.* 3. *princip.* ubi sta-
tui-

tuitur ob nullam aliam præter quatuordecim assignatas posse parentes liberos exheredare; *& l. Cum. te* 18. *Cod. de inoffic. Testam. & cap. Gemma, de Testament.* & sic tenent Jul. Clar. *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit. num.* 5. & apud eum Immola *in cap. Accedens, de Procurat.* Jason *in Autent. Sed si, Cod. de inoffic. Testam.* Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 500. ubi testatur de communi aliorum: Glossa tamen *in cap. de raptoribus* 3. *caus.* 36. *q.* 1. *verb. Excusata*, Alexander *in l.* 1. *ff. soluto*
28 *matrimonio*, Paul. Parisien. *vol.* 3. *cons.* 29. Felin. *in cap. Idem, de Testam. num.* 13. ac nonnulli alii tenent in hoc casu omnino justam adesse causam exheredandi prolem contra voluntatem parentis ante annos 25. indignæ ac turpi personæ nubentem, saltem si pater alias honestas nuptias obtulir, vel eas non impedivir; *arg. Auth. Sed si post, Cod. de inoffi. Testam.* ibi: *Sed si & sine consensu tuo* (idest parentis) *marito se, libero tamen, copulaverit, eam exheredare non potes.* Ergo inferunt a sensu contrario, si sine consensu parentis marito non libero, vel turpi personæ
29 se copulet, exheredari potest. Unde secundum aliquorum regnorum Edicta, & statuta, si filia ante 25. annos, & filius ante 30. annos absque consensu parentum nubit, non tantum inæquali, sed etiam turpi personæ possunt a parentibus omnino exheredari. Sic statuta Bavariæ *tit.* 49. *art.* 9. & sic varia edicta in Regno Galliæ relata a Pontas verb. *Matrimonium cas.* 10. & laudata *cas.* 17.

30 Causæ legitimæ ob quas licet liberis exheredare parentes, vel alios ascendentes, sunt
31 octo; *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Prima, si parentes ad interitum vitæ liberos suos tradide-
32 runt. Secunda, si venenis, aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitæ insidiati fue-
33 rint. Tertia, si pater, Nurui suæ, aut concubinæ filii sui sese carnaliter immiscuerit.
34 Quarta, si parentes prohibuerint filios suos Testamentum condere de rebus sibi testari per-
35 missis. Quinta, si pater uxori suæ, vel hæc illi venenum præbeat, aut vitæ insidietur, filius enim propter hoc flagitium potest paren-
36 tem reum exheredare. Sexta, si liberis, vel uno ex his in furore constituto, parentes eos
37 curare neglexerint. Septima, si liberi in captivitate detenti negligantur a parentibus.
38 Octava, si parentes non sunt Catholici, & filii Catholici. Sic *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Unde omnes dictæ octo causæ comprehenduntur breviter in sequentibus versibus.

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat nurui, vitæque est insidiatus,
Testari prohibet gnatum, matrique venenum
Præparet, inclusum in carcere, vel furiosum
Negliget, & veram contemnat Religionem.

Omnes tamen supra recensitæ causæ exhere- 39
dandi cessant, si ante conditum Testamentum parentes cum liberis, & liberi cum parentibus reconcilientur. *Sic communis* cum Julio Claro §. *Testamentum qu.* 41. *num.* 9. Rota *part.* 1. *decis.* 29. *num.* 1. Item cessant causæ exheredatio- 40
nis, si proles, vel parentes post datam exheredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsecuta non sit. Covarr. *de Testament. c.* 16. *n.* 28. Abbas *vol.* 2. *cons.* 7. Felin. *in cap. Rodulphus, de rescript.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 505. Glossa *in l. Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric. arg. cap. Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate repellere Monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint.*

Causæ, ob quas exheredari potest Frater in 41
casu, quo turpis persona instituta est heres, sunt tres; *Novella* 22. *cap.* 47. Prima, si vi- 42
tæ fratris insidias mortis tentaverit; *citat. Novella* 22. *capi* 47. ibi: *illum solum tamquam ingratum circa Fratrem effectum participari hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluit Fratris.* Secunda, si Fratrem accusaverit in causis 43
graviter criminalibus; *cit. Novell.* 22. *cap.* 46. ibi: *Aut criminalem inducere contra eum subscriptionem.* Tertia, si bonis Fraternis tenta- 44
verit inferre jacturam; *cit. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: *Aut substantiæ ejus præparavit inferre jacturam, ejus enim portio tam ad reliquos Fratres, quam matrem veniat*; & istæ causæ brevius comprehenduntur sequentibus versibus.

Tres licet ob causas ingratum pellere Fratrem,
Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
Si scelera affingat, ferro, focoque pianda.
Aut si fraternas perdere tentet opes.

Additiones ex aliena manu.

Exhæredatio ut plurimum fit *nota causa, &* 45
in pœnam liberorum. Sed & fieri exhæredatio potest *bona mente.* De hac agendum. 46
Ejus habetur mentio *in l.* 17. *ff. de Liber.* 47
& Postum. instituend. &c. ibi: *Multi non notæ causa exhæredant filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulant, (ut puta impuberibus) eisque fidei-*

commissam hæreditatem dant: tum *in l.* 12. §. 2.
ff. de Bon. Liberor. ibi: *Si quis non malâ men-
te Parentis exhæredatus sit, sed alia ex causa,
exhæredatio ipsi non nocet, ut puta pone furoris
causa exhæredatum eum, vel ideo, quia impu-
bes erat, hæredemque institutum rogatum ei re-
stituere hæreditatem;* Confer itidem *l.* 45. *ff.
eod. l.* 17. §. 2. *ff. de Curat. Furios. l.* 25. C.
de Inoffic. Testam.

48 Exempla exhæredationis *bona mente* sunt.
I. Si Pater habet filium prodigum, & ex eo
Nepotes, potest hæredes instituere Nepotes,
& exhæredare filium, eique quod sufficeret
alimentorum nomine a Nepotibus certum le-
gare, *addita causa necessitateque judicii sui*, ut
dicitur *in l.* 16. §. 2. *ff. de Curat. Furios.* sci-
licet quod eum exhæredavit non notæ causa,
& in pœnam, sed in ipsius favorem ad con-
49 servanda bona, ne ea dissipet. II. Si Pater
ingentes divitias relinquat, insidias vero ti-
meat vitæ parvuli filii ab Agnatis bonis il-
lius insidiantibus, valet alium instituere hære-
dem, eumque fideicommisso gravare de resti-
tuenda hæreditate filio, si in suam tutelam per-
veniat. Vide & alia plura exempla apud
Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 28. *tit.* 2. §. 9.

50 Forma præscripta a Novella 115. de qua
differit *Auctor*, non pertinet ad exhæredatio-
nem hanc, quæ fit bona mente, sed restrin-
genda est ad exhæredationem tantum, quæ fit
notæ causa in pœnam; *Carpzov. Jurisprud.
Forens. part.* 3. *const.* 9. *defin.* 11. *Ricter. decis.*
41. *n.* 16. *& sequent.*

51 Plura autem hinc sequuntur. I. Exhæreda-
tio quæ bona mente fit, ad certum tempus fit,
52 quod alias fieri nequit. II. Valet exhæredatio
53 bona mente sine expressione causæ. III. Po-
stumi bona mente exhæredari queunt, non
item notæ causa, & in pœnam, quum nulla
causa in Nov. 115. determinata cadere in eos
54 possit. IV. Contra exhæredationem notæ cau-
sa & in pœnam factam consulitur filiis que-
rela inofficiosi testamenti, sed hæc locum sibi
haud vindicat in exhæredatione bona mente
55 facta. V. Ex jure Novellæ 115. Pater filio
impuberi notæ causa & in pœnam exhæreda-
to, pupillariter substituere nequit, prout olim
poterat. At potest pupillariter substituere filio
impuberi bona mente exhæredato. Vide &
alias differentias apud *Stryk. in us. modern.
Pandect. lib.* 28. *tit.* 1. §. 10.

56 Reliquum est, ut discutiatur, an in dubio
exhæredatio bona mente facta censeri debeat?
Varias de hac quæstione sententias congesse-
runt *Menoch. de Præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.*
18. *Mascard. de Probat. conclus.* 714. *Linck.
dissert. de Exhæredat. bona mente facta* §. 31.
Porro si illud præsumi debet, quod commu- 57
niter fit, in dubio non *bona mente*, sed *notæ
causa in pœnam* exhæredatio facta præsumi de-
bet. Quæ enim *bona mente* fit exhæredatio, 58
ea a regula recedit, irregularis est, & ad ca-
sus exceptos referenda, ac proinde qui in ea
se fundat, ostendere debet bona mente a Pa-
tre ipsam factam esse; Confer *Linck. dict.* 59
dissert. de Exhæred. bon. ment. fact. dict. §. 31.
in fine.

Nota vero, quod hæc præsumptio generalis 60
est, & sic elidi facile potest per specialiores
circumstantias, quales sunt illæ notatæ in ad-
ductis exemplis, & aliis allegatis *a Stryk.
ubi supra.*

EXORCISTATUS.

Exorcistatus conferendus est Subdiacono, Diacono, & Presbytero Græco, qui ritu latino ad Diaconatum, Presbyteratum, aut Episcopatum sunt promovendi. Benedictus XIV. Constit. incip. *Et si Pastoralis* §. 7.

Alia vide verb. *Ordo art.* 1. *a n.* 34. *ad* 56.

EXORCIZARE, EXORCISTA.

Exorcizare sumitur in duplici sensu. Primo 1
ad significandum exorcismum, seu bene-
dictionem aquæ, & salis, quæ fit in missa
Parochiali, seu Conventuali. Secundo ad ex-
primendam obtestationem, qua utitur Ecclesia
ad expellendum Dæmonem, ejusque potentiam,
ut fit in Cæremoniis, quæ baptismum antece-
dunt, & pro obsessis, aut possessis a Dæmo-
ne. De exorcismo in primo sensu sumpto hic 2
non est sermo; sed solum de Exorcismo sum-
pto in secundo sensu. Et exorcismus sumptus 3
in hoc secundo sensu definitur, quod sit divi-
ni Numinis obtestatio ad effugandum, seu
expellendum Dæmonem, ejusque virtutem,
seu potentiam. Est in re communis. Exor- 4
cismi Cæremonia, quæ fit in baptismo, impe-
ratur expresse in *cap. Sive* 53. *dist.* 4. *de con-
secratione*, ibi: *Sive parvuli, sive juvenes ad
regenerationis veniant Sacramentum, non prius
fontem vitæ adeant, quam Exorcismis, & ex-
sufflα-*

sufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immun-
5 *dus abjiciatur*. Et hujus antiquæ Cæremoniæ fit mentio *in c. Sicut 62. dist. 4. de Consecratione*, ibi: *Sicut nostis, Fratres carissimi, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur Diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut homines possideret. Et in cap. Dehinc 66. ead. dist. 4. de consecrat. Exorcizatur Diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum super se judicium timens recedat ab homine, nec jam contendat eum arte sua subvertere, ne baptismum consequatur; & in cap. Sacerdotes 67. ead. dist. 4. de consecrat.* laudatur antiqua Ecclesiæ traditio imponendi manus super credentes ad Dæmonia ab eis ejicienda, ibi: *Sacerdotes cum per Exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mentes contradicunt, quid aliud faciunt, nisi quod Dæmonia ejiciunt?*

6 Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi jam fuerit baptizatus. Sic expresse statuit Rituale Romanum, & sic expresse statuerunt varia Concilia Provincialia, & signanter Concilium Remense *anno* 1583. Burdigalense *anno* 1584. Aquense *anno* 1585. & alia plurima. Et ratio est, quia ut inquit S. Thom. *3. p. q. 71. art. 3. in corpore* non solum Dæmon conatur impedire ne infans baptismi effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat. Ibi: *Tunc cessante periculo debent suppleri* (Cæremoniæ omnes) *ut servetur uniformitas in baptismo, nec frustra supplentur post baptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus*, & sententiam istam affert Richardus *in 4. dist. 6. art. ult. q.* 1. quem laudat, & sequitur Angelus de Clavasio verb. *Exorcismus n. 2. Quid*, ait hic Auctor, *si aliquis baptizetur sine exorcismo? Respondet Richardus, quod debet post baptismum exorcizari... quia licet baptizato parvulo, peccatum non sit; tamen in eo remanet actualiter fomes peccati, & ideo etiam post baptismum habet efficaciam reprimendi Diabolum.*

7 Exorcistæ munus est manus imponere supra vexatos a spiritibus immundis, ad illos adjurandos, & ejiciendos; item ad exorcizandos Catechumenos. *Sic communis*. Ad licite exer-
8 cendum tria requiruntur. Primo ut fiat Exorcizatio ex causa gravi, non ex levitate, non ad sciscitanda a Dæmone quæsita curiosa, sed ad liberandos Energumenos a Tyrannide Dæmonis. Sic docet S. Thomas 2. 2. *quæst. 90. art. 2.* Secundo requiritur, ut adjuratio Dæmonis fiat absque precibus, sed cum imperio, & objurgatione, sic enim superbia Dæmonis magis confunditur. Tertio requiritur, ut Exorcizatio solemnis fiat ab habente potestatem, quæ non omnibus conceditur, sed tantum aliquibus, secundum prudentiam Episcoporum, habentibus ordinem Ecclesiasticum
Exorcistatus: Unde nemo potest exorcizare si- 9
ne facultate Ordinarii, etiamsi sit Regularis, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regul. in Florentina 22. Februarii 1625.* & expresse statuit *Sac. Congr. S. Officii die 5. Julii 1710.* per litteram Encyclicam directam omnibus Archiepiscopis, aliisque Ordinariis Italiæ, & Insularum adjacentium, tenoris ut sequitur.

Lettera Circolare della Sac. Congreg. del 10
S. Officio, circa l' obbligo, e le qualità de' Sacerdoti dà ammettersi all' esercizio dell' Exorcista.

,, Essendo stati rappresentati alla Santità di ,, Nostro Signore i gravi disordini, che seguono dalla moltiplicità delli Esorcismi, ,, che quasi universalmente s' inventano, e si ,, praticano dalle persone destinate ad esorcizare, e volendo la medesima colla sua Pastorale sollecitudine dare a tali inconvenienti il necessario provedimento, uditi prima ,, li pareri di questi miei Eminentiss. Colleghi Signori Cardinali, Generali Inquisitori, ,, ha stabilito, che per mezzo di questa Sac. ,, Congreg. s' ordini a tutti gli Arcivescovi, ,, Vescovi, ed altri Ordinarj d' Italia, e dell' ,, Isole adjacenti, siccome colla presente s' ordina a V. S., che in avvenire non permetta, che alcun Sacerdote tanto Secolare, ,, quanto Regolare, sia ammesso all' esercizio ,, di Esorcista senza che prima le consti della ,, di lui pietà, integrità di vita, e prudenza, e senza che abbia tutte le qualità ricercate per tale amministrazione dal Rituale Romano.

,, Vuole in oltre sua Beatitudine, che ella ,, insista con tutta la sua attenzione, e vigilanza, acciocchè le persone, che da lei saranno stimate capaci di tal ministero, si ,, vagliano della direzione del sopradetto Rituale Romano, e che non preteriscan le ,, regole, che in quello si prescrivono. Tanto V. S. dovrà eseguire per ubbidire esattamente alli Santi, e supremi Ordini di Sua ,, Beatitudine, e Dio la prosperi.

Roma 5. Luglio 1710.

Di V. S.

Come Fratello
G. Card. Marescotti.

11 Exorcistæ si tale exorcizandi munus exerceant cruculis, & aliis modis insolitis, mittuntur in exilium; *Sac. Congreg. Episc. & Re-*
12 *gul. in una Venetiarum* 27. *Octobr.* 1603. Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi in Clausuram; *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Regiensi* 15. *Maii*
13 1601. *& in Cremon.* 1. *Octobr.* 1610. Neque Sac. Congreg. illam concedere solet; *ead. Sac. Congreg. in una Vicent.* 14. *Maii* 1606. *& in*
14 *una Montir Regalis* 10. *Januarii* 1617. Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis Cellis de infectione suspectis; *ead. Sacr. Congreg. in Imolensi* 23. *Februar.* 1594. Unde
15 *eadem Sacr. Congreg.* 1. *Julii* 1609. pro Monialibus exorcizandis decrevit ut infra: *Nulla Monialis Energumena intra Monasterii Septa a quocumque Presbytero Seculari, vel Regulari etiam Confessario exorcizetur, sed ad Ecclesiam exteriorem ejusdem Monasterii, obtenta prius a Sacra Congregat. licentia, ea de causa deducatur, vel transferatur. In tranrlatione autem hujusmodi, sicuti in actu exorcizationir, honestæ personæ consanguineæ, vel aliæ mulieres provectæ ætatis, ac probatæ conversationis Energumenam comitentur. Exorcista sit ad actum hujusmodi approbatus; Exorcizatio minori, quo fieri potest, fiat strepitu; Ecclesiæ janua eousque occlusa remaneat, quousque Exorcizatione completa ad Monasterium Energumena reducatur; Ceterum tam in reditu, quam in accessu ad Ecclesiam, & Monasterium respective, & sine diverticulo tendatur.* Et alias consimiliter decrevit ut infra: *Adhibitis debitis diligentiis ad cognoscendum, an Monialis sit revera vexata? datur licentia Sacerdoti Sæculari, vel Regulari moribus, & ætate gravi, eam exorcizandi in Ecclesia exteriori intra terminum trium, vel ad summum sex mensium coram Confessario, & duabus, vel tribus feminis consanguineis, & januis clausis; modo expleto exorcismo statim reducatur in Clausuram. Si vero Spiritus, ut plurimum, erunt ficti, carceres, flagella, jejunia, compedes, & similia erunt ejusmodi Energumenarum Exorcismi; Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Tiburtina* 20. *Julii* 1580. *in Fanensi* 18. *Aprilis* 1600. *in Vicent.* 14. *Maii* 1616. *& in Bononiensi* 8. *Octobr.* 1649.

17 Grave indicium diabolicæ vexationis est, quando ex fide jurata Medicorum constat nulla adhibita medicamenta profuisse; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Parmensi* 10. *Novembris* 1645. Delrius autem *lib.* 3. *Disquisit. magic. cap.* 2. *sect.* 2. *quæst.* 3. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 47. *num.* 4. *&* 5. plura referunt hujusmodi signa. Præcipua tamen sunt hæc: si obsessus loquatur variis linguis, quas numquam didicit; si horreat omnia Sacra, si præcipitiis se exponat, si statim intumescat in aliqua parte corporis, & statim detumescat, si tacite interrogatus respondeat, aut tacito imperio pareat; si Epilepsia laboret; si antea scientia ignarus, se perfecte scientificum ostendat, si ita immobilis maneat, ut plurimorum hominum viribus nequeat dimoveri, si sacra verba proferre renuat, qualia sunt *Miserere mei Deus. Qui habitat in adjutorio Altissimi. Magnificat anima mea Dominum. In principio erat Verbum*, & similia; si a facie Sacerdotum, & præcipue Exorcistarum fugiat, in Ecclesiam ingredi nolit, & si ingrediatur, ab ea statim fugere procuret, cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maxime Crucifixi nolit inspicere nec deosculari, immo projiciat, & in hæc omnia conspuat, si clamet, cum aliquæ Reliquiæ Sanctorum superponuntur ejus capiti, etiam occulte, & statim dicat, auferte istas a me, quoniam fœtent, vel sunt nimis graves, & hujusmodi. Ad hæc autem signa integre dignoscenda consule supradictos una cum Candido Brugnolo, aliisque hujusmodi scriptoribus.

Exorcismi in Sacris Ecclesiæ [illegible] non re- 18
lati, non debent admitti. Benedictus XIV.
tom. 1. Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas*
§. 8. Exorcizandi ratio in Rituali Romano 19
præscripta exacte observari jubetur. Idem Constitut. 141. incip. *Sollicitudini* §. 47.

* Regularibus non licet, contradicente Epi- 20
scopo, exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis, & Cœnobiis. Vide tomo 5. verb. *Oratorium* & Constitutionem Benedicti XIV. incip. *Magno*, §. 34.

Additiones ex aliena manu.

Primis Ecclesiæ sæculis non solum Clerici, 21
verum & Laici donum ejiciendi Dæmones habuere, & sic Exorcistarum officium usurparunt.
Testatur Tertullianus *de Coron. Milit. cap.* 11. 22
ejectos a Militibus fuisse spiritus immundos: *Et quos (ait) interdiu exorcismis fugavit, noctibus defensavit.* Et *lib. de Idololatr. cap.* 11.
tradit, Parentes solitos exorcizare proprios fi- 23
lios: *Quare (inquit) Constantia exorcizavit Alumnos suos, quibus domum suam, & cellarium præstat? Ille quidem si excluserit Dæmonem, non sibi placeat de fide, nec ejus inimicum exclusit.* Notarunt Baron. *anno* 56. Justellus *in notis ad Canon* 91. *Eccles. univers.*

Po-

24 Postea peculiare ac distinctum munus in Ecclesia fuit eorum, qui in gradum Exorcistarum cooptati erant, ut docent plura de Exorcistis affirmantes Balsamon *in Can.* 26. *Synod. Laodicen.* Ambian. *ad Tertullian. in Apolog. cap.* 23. *ad finem*; Pamel. *ad Epistol.* 26. D. Cyprian. *Espenc. ad D. Paulum lib.* 1. *Digress. cap.* 9. Lindebrog. *Verb. Exorcista*, qui de his Exorcistis accipiunt Textum *in l.* 1. §. *Medicos, de Var. & Extraordin. Cognit.*

25 Per id vero temporis ad Exorcistatum non ordinabantur nisi provectioris ætatis: *Exorcistæ* (opportune ait Hallier *de Sacris Elect. & Ordinat. part.* 3. *sect.* 7. *cap.* 1.) *nequaquam Ecclesiæ utiles esse poterant, aut officio suo idonei, nisi provectioris ætatis. Neque enim Pueri vel Adolescentes idonei videbantur, qui Dæmones adjurarent, Energumenos custodirent, alerent, eisque manus imponerent. Unde recte & convenienter Syricius eos, qui ab adolescentia Clericatui adscriberentur, in Lectoris gradu atque Officio, qui in ætate jam immatura, in Lectoris aut Exorcistæ ordine aut munere versatos esse præcipit antequam ad superiores ascendant. Juxta eamdem personarum diversitatem eosdem gradus Lectoris quidem in iis, qui ab ineunte ætate Clericali militiæ ascripti essent, Lectoris autem, vel Exorcistæ iis, qui grandiores facti hanc vitam seligerent, attribuit Zosimus.*

26 Mutata hac disciplina, & commisso ut plurimum munere Exorcistæ Sacerdotibus, non amplius ad Exorcistatum ætas provectior requisita est.

EXPOSITI FILII.

PRoposito dubio in Sacra Congreg. Concilii die 18. Decembris 1723. Quomodo se gerere debeat Parochus Sancti Spiritus in Saxia in collatione Baptismatis infantibus, qui ad Archihospitale deferuntur, sive iidem habeant schedulam de Baptismo testantem, sive non habeant; & etiamsi ex colore, & ceteris corporis qualitatibus deprehendatur etiam esse constitutos in ætate sex aut decem mensium, vel unius anni cum dimidio; *Sacra Congregatio die* 15. *Januarii* 1724. *respondit, esse baptizandos sub conditione in omnibus casibus, excepto tamen casu schedulæ, quæ habeat certitudinem.*

Alia ad rem, vide verb. *Filius a n.* 17. *ad* 20. & verb. *Parentes a n.* 20. *ad* 32.

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

* EXpositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 8. evincit, & statuit S. Congregatio Concilii. Quamquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e tabernaculo, & Hostia sit velata, ut ex pluribus S. Congregationis Decretis firmatur *Instit. Eccles.* 30. §. 11. & 12. 1

Reprobatur apud frequentes Scriptores usus exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. *Ibid.* §. 15. 2

Si exponatur SS. Sacramentum intra tabernaculum apertum & in pyxide tecta, sex saltem candelæ ardere debent, ex sensu Sac. Congregationis. *Ibid.* §. 21. 3

Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. *Ibid.* §. 23. 4

EXTRACTIO.

EXtractio Rei inquisiti, vel damnati a loco immuni in casibus permissis, si Clericus sit, fieri potest a Curia Episcopali ex officio; & si laicus, nonnisi ad instantiam Curiæ sæcularis * Benedictus XIV. Constitut. 8. incip. *Alias* §. 5. 1

Ad extractionem inquisiti a loco immuni, in dictis casibus procedi potest, habitis indiciis delicti sufficientibus ad Torturam. Idem *ibid.* 2

Ad extractionem vero banniti, seu damnati in contumaciam in similibus casibus, visa sententia contumaciali & actis, quibus illa fundatur. Idem *ibid.* §. 6. 3

Extractionis, & traditionis denegatio, aliaque decreta Judicis Ecclesiastici super ejus competentia, allegari nequeunt in judicio super executione sententiæ contumacialis. Idem *ibid.* 4

De extractione Reorum ad Sacræ Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 4. verb. *Immunitas*; ubi ad rem duæ afferuntur Constitutiones Benedicti XIV. 5

Extractio segetum, farinæ, & olei extra 6

statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papæ prohibetur sub gravissimis pœnis, sublata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi. Idem tom. 2. Constit. 83. incip. *Quo die*.

7 Quo vero ad alias res mobiles, aut se moventes, remittitur arbitrio Legatorum, Præsidum, & Gubernatorum Provinciarum. Idem *ibid*.

8 Extractio segetum, aliorumque per aquam, etiamsi directa dicantur ad alia loca ditionis Ecclesiasticæ, nisi fiat cum præscriptis cautelis, reputanda erit pro extractione a Statu, & præscriptis pœnis punienda. Idem *ibidem*.

9 Extractio cujuscumque rei de Provincia ad Provinciam quocumque tempore, atque etiam extra statum Ecclesiasticum, permittitur pauperibus, qui spicas a Messoribus relictas colli-
10 gunt. Idem *ibid*. Item Mercenariis, quibus pro mercede datur frumentum, vel quid si-
11 mile. Idem *ibid*. Item Mendicantibus, qui eleemosynæ loco, & pro victu Cœnobii ea
12 colligunt. Idem *ibid*. Ac denique iis, qui pro eduliis ad fora delatis, & loco pretii recipiunt. Idem *ibid*.

EXTREMA UNCTIO.

SUMMARIUM.

Variæ in Ecclesia Dei habentur in praxi 1
Unctiones, pro ut diriguntur ad varias personas. Prima est Catechumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore, & inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia Confirmatorum, qui per Episcopum unguntur in fronte. Quarta Principum sæcularium, qua humeris, & brachiis unguntur. Quinta est Sacerdotum, & Episcoporum, quæ fit in illorum Ordinatione. Sexta est Infirmorum ad extrema reductorum, de qua solum in præsenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat *Tridentini Concilii Catechismus part.* 2. ibi: *Quare hæc unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est*, & ipsum Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unct.* dicit expresse: *Unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

Sacramentum Extremæ Unctionis *est Unctio* 2
hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 23. *quæst. unica*. Est de fide certum, Extremam Unctionem 3
esse verum, & proprie dictum Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. Florent. *in decreto Unionis*, & Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unction c.* 1. ibi: *Instituta est autem Sacra hæc Unctio infirmorum, tamquam vere, & proprie Sacramentum novi Testamenti a Christo Domino nostro apud Marcum quidem* (*cap.* 6.) *insinuatum*, *per Jacobum*

cobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum, ac promulgatum. (*Jacobi* 5.) *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei*. Et ibidem *Canon*. 1. sic definit Concilium contra Hæreticos: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum: sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit*. Et jam hoc definierat etiam *sess*. 7. *can*. 1. ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta novæ legis, & ipsa esse plura, vel pauciora quam septem, inter quæ expresse enu-
4 merat Extremam Unctionem. Hoc Sacramentum Extremæ Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus *Joann*. 20. instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Extremam Unctionem dicit Tridentinum *sess*. 14. *de Extrema Unctione, in proœmio*.

5 Materia remota extremæ Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. *Est communis*, & constat ex Concilio Florentino *in decreto Unionis*, ubi dicit, quod *Extremæ Unctionis materia est oleum Olivæ per Episcopum benedictum*, & Tridentino *sess*. 14. *de Extrema Unction. cap*. 1. ibi: *intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, & constat etiam ex verbis Apostoli Jacobi *cap*. 6. ibi: *Ungen-*
6 *tes eum oleo in nomine Domini*. Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. *Est communior Doctorum sententia*. Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit Beda *in cap*. 6. *Marci*, ibi: *Unde patet ab ipsis Apostolis hujus Sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut Energumi, & alii quilibet ægroti ungantur oleo Pontificali benedictione consecrato*. Idem expressius tradidit Concil. Tridentin. *sess*. 14. *cap*. 1. *de Extrem. Unction*. ibi: *Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum hujus salutaris Sacramenti; Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum*. Et sic tenent Sanctus Thomas *in* 4. *dist*. 23. *quæst*. 1. *art*. 3. *ad quæst*. 4. *& in supplement. quæst*. 30. *art*. 6. Sanctus Bonaventura *in* 4. *dist*. 23. *art*. 1. *qu*. 3. Scotus *ead. dist. n*. 5. Layman *lib*. 5. *tract*. 8. *de Extrem. Unct. cap*. 1. *n*. 1. Durand. *qu*. 6. Paludan. *in* 4. *dist*. 33. *quæst*. 1. *art*. 1. Reiffenstuel *in Theol. moral. tract*. 14. *dist*. 11. *q*. 1. *num*. 7. Henno *tom*. 2. *disp. unic. de Extrema Unct. q*. 3. *concl*. 2. Pontas *verb. Extrema Unctio c*. 3. Silvius *in supplement. S. Thom. quæst*. 29. *art*. 5. & 6. Fagnan. *lib*. 1. *decret. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione num*. 51. & 52. Bellarmin. *cap*. 7. Suarez *disp*. 40. *sess*. 1. Coninch *tom*. 2. *disp*. 19. *dub*. 2. Sotus *in* 4. *dist*. 23. *q*. 1. *art*. 3. Aversa *sect*. 2. Dicastil. *de Sacram. Extremæ Unction. num*. 32. Felix Potestas *tom*. 1. *num*. 3908., & alii passim, & Gobat *de Extrema Unction. num*. 784. ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix *lib*. 6. *part*. 2. *num*. 2092. ubi asserit quod communissima dicit ex præcepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.

Non desunt tamen magni nominis Docto- 7
res qui dicunt simplicem Sacerdotem ex Papæ commissione oleum benedicere posse pro usu hujus Sacramenti. Sic Cajetanus 2. 2. *quæst*. 7. *art*. 3. Victoria *de Extrema Unct. n*. 216. Henr. *lib*. 3. *cap*. 8. *num*. 1. Zambranus *cap*. 5. *de Extrema Unct. num*. 7. Roding. *Theolog. Scolast. tom*. 5. *quæst*. 21. *art*. 2. Frassen *de Sacrament. Extrem. Unct. concil*. 1. Juenin *de Extrema Unction. quæst*. 3. *concil*. 4. Rosignolus *de Extrema Unct. quæst*. 1. *art*. 5. *num*. 12. & alii, Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cujus licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino *in decreto Eugenii VI. de unione Armenorum*, & in Tridentino *sess*. 9. *canon*. 3. *de Confirm*.; tamen ex dispensatione summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos, *ex cap. Pervenit* 1. *dist*. 95., ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniæ propter defectum Episcoporum, ibi: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant concedimus*. Et hoc expresse indicat Eugenius IV. in Concilio Florentino *loc. cit*., ibi: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum confirmationis administrasse*. Et talem facultatem concesserunt etiam alii summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV. Patribus Prædicatoribus, Joannes XXII. & Leo X. Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriquez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X. Gre-

Gregorius XIII. Patribus Societatis, ut testatur Suarez, & alii aliis. Unde inferunt ipsi, ergo etiam ex concessione Summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare, cum videatur quid majus confirmare, quam oleum simpliciter benedicere,
8 & sanctificare. Tum quia id patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione super ritibus Græcorum de oleo Catechumenorum, & infirmorum Constit. incip. *Sanctissimus*; ubi expresse hæc habet: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci, olea Sancta, præter Chrisma, ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere. Cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur; Chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, etiam juxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere.* Ex quibus docte infert Rosignolus *loc. cit. n.* 11. *quod benedictio Episcopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de necessitate Sacramenti, etiam apud Græcos requireretur, ut ex se patet; Unde quod refertur ex Conciliis supraracensitis intelligendum est solummodo de necessitate præcepti*: Hæc ipse, qui *num.* 12. *in fine* concludit: *In hoc consulendam arbitror Sacram Congregationem. Quæ revera opinio non est inferioris ponderis, ni dicam majoris, quam prima.*

9 Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, & licite sæpius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, ut colligitur ex *c. Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles., vel Altaris, & in Rituali Romano sub tit. de Extrema Unctione*, & ex responsione Sacræ Congr. Supremæ, & Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2. Marzo 1679. sopra la condanna di 65. Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l'opinione probabile, lasciata la più sicura. Ed essendo opinione controversa tra Theologi, se per supplire all'Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiongere del non benedetto in più volte: purchè l'aggionto considerato separatamente, ed in ogni aggionta, sia in minor quantità dell'oglio Santo, benchè considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impraticabile benedire tant'oglio, che basti senza l'aggionta; se sia lecito fare detta aggionta all'oglio Santo, per esservi molti Theologi, che tengono l'opinione negativa per più sicura. Onde per avere la risoluzione di tal dubbio l'Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all'Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni di Teologi sopra questo punto. Ma non avendo fin' ora avuta la dichiarazione, supplica perciò l'E. E. V. V. degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della conscienza propria, e del suo gregge.

Feria quinta die 23. *Septembris* 1682. *in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ supra Minervam coram Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis. Lecto supradicto memoriali; Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædicti decreverunt, in casu proposito posse.* 10

Franciscus Richardus S. R. &
Universalis Inquisit.
Notarius.

Forma Sacramenti Extremæ Unctionis sunt sequentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum &c.) deliquisti. Amen*: Sic Concilium Florentinum, & Tridentinum *locis cit.*, una cum Rituali Romano *sub tit. de Extrema Unct.* 11
Invocatio Sanctissimæ Trinitatis non est de essentia, quia Concilium Florentin., & Trident. præmissam formam assignant. *Communis*. 12
Forma Extremæ Unctionis non potest proferri, nisi modo deprecativo, non autem mere indicativo, quia ita instituit Christus, prout promulgavit D. Jacobus *cap.* 5. *Inducat Presbyteros, & orent super eum*, quod satis indicat formam hujus Sacramenti debere esse deprecatoriam, ut tradunt communiter Doctores. 13
Unctiones communiter sunt faciendæ in septem partibus infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quæ actualiter ungi- 14

ungitur. Ita expresse Concilium Florentinum
loc. cit. & Rituale Romanum Pauli V. *sub tit.*
15 de Extrema unctione. Ubi ipsum Rituale di-
cit, Unctionem renum in feminis honestatis
gratia omittendam esse, sicuti etiam in Viris,
quando infirmi commode moveri non possunt.
16 Neque tunc sive in feminis, sive in Viris alia
pars corporis debet ungi pro ipsis renibus.
17 Rituale *ibidem*. Si tamen aliquis careat ali-
quo ex sensibus, v. g. visu, seu mutilatus
existat aliquo membro, v. g. manu, vel pede,
tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro
proxima, quia peccare potuit, licet non per
sensus externos, per potentias internas illis
correspondentes, vel per desiderium actus il-
liciti. Rituale *ibidem*.
18 Tempore pestis, aut alterius necessitatis,
quo omnes unctiones fieri non possunt, suffi-
cit unica Unctio in quolibet sensu magis ad
unctionem exposito, ac detecto, cum unica
tantum forma omnes corporis sensus exprimen-
te sic: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam
piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus
quidquid deliquisti per visum, auditum, odora-
tum, gestum, gressum, & lumborum delectatio-*
19 *nem. Amen.* Extra tamen casum necessitatis
non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro
materia Chrisma, sed debet esse oleum bene-
dictum a Chrismate distinctum. Scotus in 4.
dist. 25. *litt. D.*, quia opiniones affirmantes,
utpote minus tutæ, & exponentes Sacramen-
tum periculo frustrationis & nullitatis, non
sunt practicandæ ex Decreto Innocentii XI.
die 2. *Martii* 1679. in quo inter alias fuit
damnata sequens propositio prima in ordine:
*Non est illicitum in Sacramentis conferendis se-
qui opinionem probabilem de valore Sacramenti,
relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut
periculum gravis damni incurrendi. Hinc sen-
tentia probabili tantum utendum non est in col-
latione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epi-
scopalis.* Solum igitur hoc esset licitum in ca-
su necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma,
vel non possent fieri omnes Unctiones, sicuti
in casu necessitatis baptizandi infantem, si
non possit haberi aqua naturalis, aut nequeat
ablui in capite, licitum est eum baptizare sub
conditione in lixivio, in digito, & hujusmo-
di, cum in tali casu tutius procuretur salus
animæ infantis, quam nullo modo eum ba-
ptizando. In casu necessitatis, v. g. tempore 20
pestis, possunt fieri Unctiones sine contactu im-
mediato utendo virga longa oleo tincta. Im-
mo Dicastill. *tom.* 3. *num.* 150. dicit, se vidis-
se a viris non indoctis ministrari Extremam
Unctionem mediante argentea virgula etiam
extra tempus pestis; sed hoc est in re notabi-
li contra universalem consuetudinem Ecclesiæ
(*a*) Sic quamvis extra casum necessitatis sit 21
gravis obligatio in administratione hujus Sa-
cramenti, utendi habitu convenienti, idest
superpelliceo, & stola, tamen in casu necessi-
tatis potest ministrari sine tali habitu; La
Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 217. & communior
aliorum contra Bonacinam, Naldum, Suarez,
& alios.
Minister validus hujus Sacramenti est so- 22
lus, & omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacer-
dos habetur *ex Epist. D. Jacobi cap.* 5. ubi le-
gitur introducendos esse ad infirmum, non
Laicos, non quoslibet, sicut in Baptismo, sed
Presbyteros; ibi: *Introducat Presbyteros, &
orent super eum*, & habetur ex Concil. Flo-
rentin. *in Decreto Armenorum*, ibi: *Minister
hujus Sacramenti, nempe Extremæ Unctionis,
est Sacerdos;* & Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 3.
de Extrema Unctione, ubi expresse dicitur: *Pro-
prios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ
Pres-*

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Tempore pestis grassantis, extremam conferri posse unctionem morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cujus extremæ parti alligatus sit firmiterque adhæreat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV. in Synodo diœcesana *lib.* 3. *c.* 19. *edit. Rom.* 1755. Sed ejusdem SS. Pontificis verba digna sunt, quæ audiantur. *In Rituali Romano*, sunt illius verba, *in ordine ministrandi hoc Sacramentum hæc verba leguntur*: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in modum Crucis ungit infirmum: *ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa, sectandi præscriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos, facilesque inveniendi modos, quibus pestifero morbo infecti hujus scuti participes fieri possint, nulla subest justa ratio, quæ possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremæ Unctionis Sacramentum superius indicato modo*, nempe per instrumentum ut diximus, *administrandi*.

Presbyteros, quo nomine eo loco, non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes; & *ibidem canon.* 4. anathematizat contrarium sentientes: *Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema*
23 *sit*. Quod omnis Sacerdos possit valide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci ex textu *D. Jacobi cap.* 5. ibi: *Introducat Presbyteros*, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla prorsus exceptione, cum potestas illa competat Sacerdoti non ratione jurisdictionis, sed ratione Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiæ sensus, & per hoc Apostolus dicit, *introducat* non Episcopum, non Parochum, sed *Presbyteros Ecclesiæ*, ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti competere. Unde validum est hoc Sacramentum, etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato, irregulari, degradato, etiam contradicente Parocho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita & potestatem hujus Sacramenti valide ministrandi; *Est communis* teste Rosignol. *de Extrema Unctione*
24 *quæst.* 2. *art.* 2. *num.* 1. & 2. Minister autem licitus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia. *Est communis, ac certa*.

25 Unde nec Regulares possunt licite sine licentia Parochi, vel Episcopi, aut privilegio Summi Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam. *Clement.* 1. *de privileg.* In casu tamen necessitatis, quo non extante Parocho infirmus jam ageret animam, tunc Regulares sine incursu ullius censuræ, immo & licite, sicuti, & quicunque Sacerdotes sæculares, possunt Extremam Unctionem ministrare ex præsumpto consensu Episcopi, vel Summi Pontificis; Valentia *tom.* 4. *disp.* 8. *quæst.* 1. *punct.* 2. Reginald. *lib.* 18. *n.* 408. & *lib.* 28. *n.* 61. Suarez *tom.* 4. *disp.* 44. *sect.* 2. *num.* 3. Navarr. *cap.* 17. *n.* 101. Henriquez *in summa lib.* 3. *c.* 13. *n.* 4. Ghetius *in Thesauro animæ tom.* 4. *verb. Unctio extrema num.* 5. *in explicat. litt. D. Thomæ*. Rosignol. *de extrema Unctio-*
27 *ne quæst.* 2. *art.* 2. *num.* 10. & alii passim. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur; *Sac. Cong. Conc. in Monopolitana* 27. *Sept.* 1670. ubi expresse censuit *non licere Fratribus absque licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis, lib.* 26. *Decret. fol.* 444. Possunt au- 28
tem Regulares sine ulla licentia ministrare Extremam Unctionem famulis, domesticis, & continuis commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentes; Vid. verb. *Approbatio art.* 1. *a n.* 64. *ad* 70. & verb. *Eucharistia n.* 17. & 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio con- 29
feratur a pluribus Sacerdotibus; *cap. Quæsivit* 14. *de verb. signific.* ibi: *Sacerdos uno præsente clerico, & etiam solus potest infirmum ungere. Est communis*. Immo extra necessitatem non 30
est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos latinos. *Communis*. Ecclesiæ enim consuetudo, & praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque torum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis; Ut si infirmus videatur moriturus, antequam 31
unus solus minister omnes Unctiones perficere possit, tunc plures ministri possunt ipsas unctiones perficere, ita ut unus unum sensum ungat proferendo formam ei correspondentem, & alter alterum ungat sensum prolata itidem forma ei correspondente, & sic de communi testatur Suarez *disp.* 43. *sect.* 2. *num.* 8. Et fortasse S. Jacobus idcirco *Presbyteros* nominavit, ut significaret plures ad hujus Sacramenti ministrationem concurrere posse. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *cap.* 6. *in fine*. Sic etiam si dum Sa- 32
cerdos ungit, corripiatur repentino morbo, & moriatur, alius Sacerdos potest, & debet perficere unctiones partium non unctarum, unctiones tamen a primo factas non iterando. *Act. Eccles. Mediolanen. tom.* 1. *part.* 4. *de Sacramento Extremæ Unctionis, vers. Si Æger, & Communis*. Numquam potest, nec licite 33
nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus simul, ita ut unus Sacerdos ungat, & alter formam proferat; Ita de communi testatur Nugnus *in addit. ad tertiam partem qu.* 41. *art.* 3. & Rosignolus *loc. cit. art.* 3. *n.* 3.

Subjectum capax hujus Sacramenti est solus 34
homo baptizatus, rationis capax, & in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, & senectute, & morsu rabido. *Communis*. Pueris usum rationis habentibus 35
dari potest Extrema Unctio, etiam antequam ad S. Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christianæ vixerint. Et sic etiam dari potest phræ-

phræneticis, & delirantibus. Nun tamen perpetuo ameutibus. *Communis*. Nec potest dari hoc Sacramentum iis, qui fine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut præliaturi, in naufragio coustituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso viciuæ, & hujusmodi, quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi, quibus solum est administranda extrema Unctio, juxta textum *Divi Jacobi cap*. 5. *Infirmatur quis in vobis &c*. Extrema Unctio iterum conferri potest, si infirmus, postquam revaluisse videbatur, in periculum mortis recidat. *Communis*.

36

37

38 Nullum præceprum extat extremam Unctionem recipiendi, cum ad salutem necessaria non sit. Sic S. Thomas *in* 4. *dist*. 23. *qu*. 1. Scotus *in* 4. *dist*. 7. *quæst*. 2. S. Bouaventura,

39 & alii communiter. Uude non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, & multo minus peccaut mortaliter do-

40 mestici, si id non procurent. *Communis*. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. *Communis*; & patet ex verbis Coucilii Tridentini *l. cit. c*. 3. ibi: *Nec tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus Sancti injuria*

41 *esse posset*. Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi, ut si infirmus interrogatus, num ante vitæ exitum velit illud accipere, & ipse nulla rationabili causa allata renuat, atque exinde audientes, vel possint de illo falsam suspicionem hæresis concipere, vel ob Personæ auctoritateut, & characterem possint moveri ad hujus Sacramenti vilipensionem. *Communis*.

42 Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus; In re enim gravi non præstat id,

43 ad quod tenetur ex justitia. *Communis*. Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere; Tuuc enim est extrema necessitas Parochiaui forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest, vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dæmoni, & feliciter emigrandum. *Sic communiter Doctores* cum Cardeu.

44 *in* 1. *Crisi disput*. 77. *cap*. 3. *n*. 23. Quinimo Parochus tenetur etiam cum periculo Contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste iufecto, etiam si receperit Sacrameutum Pœniteutiæ, sed non Eucharistiæ, quia licet in tali casu non esset in extrema necessitate, esset tamen in gravi, in qua etiam teuetur subdito subvenire Parochus; Potuit enim Pœnitentia ex parte dispositionis Pœnitentis fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam; sic ut certa traditur a Card. *l. cit. num*. 24. & La Croix *lib*. 1. *part*. 2. *num*. 2112. Intellige tamen modo dicto sub verb. *Pestis num*. 8. & 9. Vide *ibi*.

Effectus speciales, & præcipui Sacramenti Extremæ Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, & per se, si quæ habeat infirmus nondum aliunde remissa, & remissio mortalium secundario, & per accideus, si v. g. infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus a se invincibiliter ignoratis, quateuus bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem a se invincibiliter ignoratum confessio fuit iuvalida, tunc enim hoc Sacramentum confert per accidens primam gratiam. *Sic communiter Doctores*, & colligitur *ex textu D. Jacobi*, ibi: *Et si in peccatis sit, dimittuntur ei*; super quæ verba Concil. Trid. *sess*. 14. *cap*. 2. *de Extrema Unction*. explicans rem, seu effectum hujus Sacramenti, sic ait: *Res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit*. 45

Secundus effectus est alleviare infirmum; *textu expresso in cit. Canonica D. Jacobi cap*. 5. ibi, *Et alleviabit eum Dominus*. Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum *loc. cit. Ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ Misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit*. 46

Tertius hujus Sacramenti effectus est peccatorum reliquias abstergere. *Conc. Trid. loc. cit*. ibi: *Ac peccati reliquias abstergit*, quæ peccatorum, reliquiæ ex communi Theologorum sunt animi languor, torpor, mæror, tristitia, fastidium, anxietas, & aliæ hujusmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriti solent, & Dæmon in illo tunc vehementius suscitat, & in meutem moribundi efficacius inducit, ut facilius ad finalem desperationem reducat, juxta illud Apolypsis *cap*. 12. *nu*. 12. ibi: *Descendit Diabolus* 47

bolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet, & juxta illud Concilii Tridentini *loc. cit.* ibi: *Etsi Adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, Divinæ Misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ respicit*. Unde ad supradicta omnia removenda, & superanda plurimum conducit digna hujus Sacramenti susceptio, juxta verba Tridentini allata *supra*

48 *num.* 47. Quartus hujus Sacramenti effectus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali, ubi saluti animæ id expedierit, juxta illud D. Jacobi Apostoli *cap.* 5. ibi: *Et oratio fidei salvabit infirmum*; & notat Concil. Trid. *loc. cit. cap.* 2. dicens, quod infirmus virtute hujus Sacramenti, *sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur*.

49 Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia tantum, nisi Episcopus concesserit alicui, illud renere domi ob distantiam domicilii. *Act. Eccles. Mediolan. Concil. Prov.* 3.

50 Et eo casu domi in fenestella panno serico vestita intus, & sub clavi retineri debet;

51 *ibid. Concil. Prov.* 4. Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus, cum chordulis, ut de collo pendens ad ægrotos deferri possit. *Ibid. Concil. Prov.* 3. Gavant. *Manual. Episcopor. verb. Olea Sacra*.

52 Per unum, vel plures Presbyteros Græcos administrari potest Extrema Unctio, ubi vi-

53 get talis consuetudo; dummodo credant, & afferant illud Sacramentum, servata debita materia, & forma ab uno Presbytero valide,

54 & licite confici. Et dummodo idem, qui ungit, formam proferat Sacramenti, nec alius ungat, & alius formam pronunciet. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 5.

* Juvat hic summatim collecta subjicere quæ in præsenti materia tradit Benedictus XIV. in suo eximio Opere de *Synodo diœcesana*.

55 Extremam Unctionem verum esse novæ Legis Sacramentum a Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum, & promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum bacchis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ immixtum; quæ tamen materia, si in parva quantitate fuerit adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet vero oleum istud Episcopali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo secius possit ex commissione sive tacita, sive expressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur; ita docet Pontifex *cit. Op. lib.* 7. *c.* 16.

Unctionis extremæ forma in Rituali Rom. 56 expressa, est deprecativa, nunquam tamen definitum est ab Ecclesia, an hæc ita necessaria sit, ut non æque ad Sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, 57 ut Sacramentum fiat; aliæ necessitate, uti vocant præcepti; aliæ vero ratione aliqua suadente tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pedum, & renum unctio, hæc enim in feminis omittitur, illa vero ex gravi incommodo præteriri potest. Cæteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt; num vero singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat, alii aliter disputant. Si necessitas urgeat, ægri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. *Ibid. c.* 18.

Sacramenti hujus ministros esse Sacerdotes 58 nemo, qui fidem Christi profitetur, negaverit; ita definiente Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. Quamquam vero conferri a pluribus simul Sacerdoribus valeat, modo tamen singuli suum diversum sensum cum forma eidem debita inungant: usus tamen jam inde a pluribus sæculis in latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra letalem culpam se non conformare nemo potest. *Ibid. cap.* 19. §. 5. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus sacramenti coadjuvet, quæ verba sunt S. Thomæ *cap.* 43. *lib.* 4. *contra Gentes*; *ibid.* §. 5.

Ministrare istud Sacramentum valide omnes 59 Sacerdotes possunt; uni tamen Parocho de jure competit, cum sit ejus minister ordinarius. Alii si id audeant absque Parochi facul-

ta-

tate contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimo Religiosi ægrotum ungentes, minime a Parocho petita venia præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt Apostolicæ sedi reservatam in *Clement.* 1. *de Privileg.* excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum caritatis non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cum de Græcis alia sit ratio; nam apud illos mos est, nec a Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres præsto sint. *ibid.* §. 8.

60 Unguntur vero fideles tali morbo laborantes, unde peritorum judicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est eis, quibus certum non adest vitæ periculum, puta mare transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis: cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt, & prohibendi; sicut tunc etiam, cum, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendæ, pœnitentes inungunt. *ibid. cap.* 20. *per tot.*

61 Providendum est tamen a Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturius id agat, cum æger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de præcepto, petentibus deneget; id enim si vel ille negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere Sacram unctionem, reum haberi letalis culpæ, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censeri possit. *Ibid. cap.* 22.

62 Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiæ doctrina non datur, quamquam, ut id licite fiat, ætas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes, & furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tuncque inciderunt in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. *Ibid. cap.* 21.

Sed quid, si subita vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere Sacramentum minime valuerint? Eos profecto hoc Sacramento juvari oportet, si præsertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio juvare se non possint. *Ibid. cap.* 21. *per tot.* 63

Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem ante Viaticum ægrotos inunxerint; alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Trident. expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. *Ibid. cap.* 23. 64

Eodem morbo & periculo perseverante repetere Sacramentum istud non licet; Si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, & novum mortis periculum urgeat, tum iterum unctio peragenda est. *Ibid.* in dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat. *Ibid.* 65

An teneatur Parochus Sacramentum hoc administrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarii tunc tenetur, quatenus valeat absque morali vitæ periculo. 66

An valeat Sacramentum, si instrumento, nempe penicillo inungatur corpus ægroti peste infecti, nihil decidirur; asseritur tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum; *Ibid. cap.* 19. §. 17. *nov. edit.* 67

Additiones ex aliena manu.

Apud Græcos oleum a Presbyteris benedicitur; *Goar in not. ad Ritual. Græcor. not.* 22. 68
Benedicit utique & ipse Episcopus ritu Græcorum feria quinta in Cœna Domini sacrum oleum, sed vix facta benedictione totum oleum consumitur, idque quia Græcorum more, *Cuncti* (ait *Goar ibidem*) *accessuri ad sacram synaxim in peccatorum expiationem sese ungendos offerunt, & Episcopus ipse primus omnium Œconomi manu unctionem suscipit, quem deinde omnes alii sequuntur, & ab Episcopo unguntur:* 69
Hac itaque unctione licet cæremoniali, *quum oleum totum consumitur, facultatem illud denuo consecrandi privato cuicumque Parocho ipsi Pontifices tacite ex antiquo more videntur remittere:* 70
ita pergit *Goar ubi supra.* Nec hanc Græcorum disciplinam unquam improbavit Ecclesia Latina, immo approbavit Clemens VIII. in sua instructione ad Episcopos Latinos. 71

Pa-

72 Paret hinc, *Concilium Tridentinum* non eo sensu oleum ab Episcopo benedictum materiam hujus Sacramenti reputasse, quasi ex divina institutione sine hujusmodi oleo conferri valide hoc Sacramentum nequiret, sed dumtaxat eam esse veram & sufficientem, ac etiam necessariam, spectata scilicet Ecclesiæ Latinæ consuetudine.

73 Nec forma deprecativa, qua ex Decreto *Eugenii IV. & Synodi Tridentinæ* utitur Ecclesia Latina, est necessaria ex institutione di-
74 vina. Eam nunquam adhibuit Ecclesia Græca; & tamen Ecclesia Latina nunquam de validitate collati hujus Sacramenti cum forma a Græcis usitata, ipsis quæstionem movit.
75 Quinimo ipsa Ecclesia Latina multis sæculis ipsam ignoravit, & usa fuit forma indicativa, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Ugonem Menardum pag. 251. & notis ipsius Me-*
76 *nardi pag. 332.* Ostendit præterea *Menardus ibidem*, Formam Ambrosianam relatam a S.
77 Bonaventura esse indicativam. Confer quoque *Morin. de Administr. Sacram. Pœniten. lib. 8. cap. 16. Launoium in speciali libro de Sacramento Unctionis Infirmorum*, qui docet, Christum nullam specialem formam hujus Sacramenti instituisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiæ suæ reliquisse.

78 Quoad partes inungendas, magna etiam fuit olim Ecclesiarum diversitas. De hac diversitate consule mox laudatum *Launoium in citato libro sub hoc titulo: Explicata Ecclesiæ traditio circa partes corporis, quæ unguntur in Sacramento Extremæ Unctionis cap. 1. & c. 2. observ. 1.*

79 Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros docuit S. Jacobus, confirmavit traditio Ecclesiæ, & declaravit Concilium Tridentinum.
Plures vero S. Jacobus Presbyteros inducit. 80
Quare ritu Græcorum plures interveniunt, 81
nec tantum intersunt, sed etiam inungunt; *Goar. in not. ad Ritual. Græcor. pag. 408. &*
438. Neque Græcorum sed & Latinorum pra- 82
xis antiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacræ Unctionis ministerium vocarentur, atque simul pro infirmo orarent, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Menard. pag. 253.* Seculo vero XII. fuit dubitatum, an plures requirerentur, & unum sufficere fuit resolutum *c. 14. de V. S.* Secundum vero modernam 83
disciplinam non quilibet Presbyter, sed solus Parochus est Minister hujus Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Jacobi, tradi- 84
tione Ecclesiæ, & Concilio Tridentino, hoc Sacramentum administrandum; & ex Rituali 85
Romano constat, requiri infirmitatem periculosam, & quidem talem, ut ob eam videatur naturale mortis periculum imminere. Hæc ta- 86
men gravitas infirmitatis non eo usque extendenda est, nec administratio hujus Sacramenti tamdiu differenda, ut nulla convalescentiæ spes supersit, aut ipse infirmus sensibus, & ratione destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus, hoc Sacramentum administrandum? Quomodo administrandum Pueris? Amentibus quomodo administrandum? Et demum, quomodo administrandum infirmis sensu, ac ratione destitutis? tradit *Vanespen. Jur. Eccles. univers. part. 2. tit. 8. c. 2. num. 8. & plur. sequent.*

De diversitate olim opinionum, circa iterationem hujus Sacramenti, tum de præsenti disciplina, consule pariter eumdem *Auctorem ubi supra c. 3. a num. 26. ad finem.*

F A L C I D I A.

1 Falcidia est quarta pars bonorum Testatoris, post mortem ejus, deducto ære alieno, & expensis funeralibus residua, Heredi scripto nimiis legatis gravato debita; sic clare habetur §. *Quantitas autem 2. & §. Cum autem*
2 *3. instit. de leg. Falcid.* & sic *communis*. Cum enim olim juxta licentiam *legis 12. tabularum*
3 liberum esset Testatoribus totum patrimonium erogare in legata, seu hereditatem tot ac tantis gravare legatis, ut Heredibus onera hereditatis portantibus, vel nullum, vel nonnisi modicum lucrum remaneret, ac propterea hereditatem respuerent, lata est *Lex Furia* prohibens uni Legatario legari ultra 1000. aureos. Deinde etiam lata est *Lex Voconia* prohibens, ne quis plus relinqueret alicui, quam Heredi; sed cum neutra adhuc sufficeret, lata est *Lex Falcidia* prohibens ne plus liceat legare, quam Dodrantem, seu tres partes omnium bonorum, ita ut heredi semper remaneat saltem quarta pars omnium, quæ inveniuntur tempore mortis Testatoris, post solu-

ta

ta prius debita, expensas funeris, ac merce-
3 dem servorum. Hæc quarta pars dicitur Fal-
cidia, & lex eam introducens dicitur *Lex Fal-*
cidia a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tu-
lit sub Octaviano Imperatore, *Instit. de Lege*
Falcidia, & Cod. ad Legem Falcidiam, &
cap. Quædam 6. dist. 2. ibi: *Sub eodem quoque*
Imperatore (Octaviano) *Falcidius Tribunus*
plebis Legem fecit, ne quis plus extraneis in te-
stamento legaret, quam ut quarta pars superesset
Heredibus, ex cujus nomine Lex Falcidia est no-
minata.

4 Trebellianica est quarta pars bonorum Te-
statoris post mortem ejus, deducto ære alie-
no, & expensis funeralibus, residua, heredi
scripto, Fideicommisso universali gravato de-
bita, §. *Sed quia 7. instit. de Fideicomm. He-*
red. & Cod. ad S. C. Trebellianum. Et sic
5 *Communis. Trebellianica* dicitur a Trebellio
Consule, a quo prodiit Senatus consultum Tre-
bellianum, quo statuitur, ut heres Fideicom-
missarius rogatus seu gravatus totam heredita-
tem restituere, possit quartam sibi retinere,
uti habetur *in cit. §. Sed quia 7. instit. de Fi-*
deicomm. Hered. & Cod. Ad S. C. Trebellia-
6 *num.* Unde sicuti per Falcidiam positum est
temperamentum Legatis, ita per *Trebelliani-*
cam, seu *S. C. Trebellianum* positum est tem-
7 peramentum Fideicommissis. Hinc *Falcidia,*
& *Trebellianica* in hoc differunt, quod *Falci-*
dia detrahatur a nimiis & excessivis legatis,
Trebellianica vero ab excessivo Fideicommisso
universali, & Falcidia derivatur a *Falcidio,*
Trebellianica vero a *Trebellio;* Vide aliam
differentiam *infra sub n. 33.*

8 Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post
mortem Testatoris repertis, solutis tamen
prius omnibus ejus debitis, expensis funeris,
& mercede, seu pretio Servorum, ita ut si
respectu horum omnium bonorum heres scri-
ptus ob nimia legata non habeat quartam par-
tem, possit eam a dictis legatis proportiona-
liter detrahere textu expresso *in §. fin. de le-*
ge Falcidia: ibi: *Cum autem ratio Legis Fal-*
cidiæ ponitur, ante deducitur æs alienum, fune-
ris impensa, & pretia servorum manumissorum;
tunc demum in reliqua illa ratio habetur, ut ex
eo quarta pars apud Heredem remaneat, tres
vero partes inter Legatarios distribuantur pro rata
scilicet portione ejus, quod cuique eorum lega-
tum fuerit. Et sic Rota *part. 2. recentior. dec.*
9 *439. num. 2. & part. 14. dec. 366. n. 8.* Heres
tamen prætendens hujusmodi detractionem,
tenetur ipse probare legata excedere Dodran-
tem, seu tres partes hereditatis; Rota *part.*
10. recentior. dec. 42. num. 50. Et ubi fiat lo- 10
cus dictæ detractioni, heres tenetur ea omnia
in Falcidiam computare, quæ capit Jure he-
reditario; Rota *part. 8. dec. 75. num. 7.* Non 11
autem tenetur heres computare in Falcidiam
ea, quæ capit Jure Legati, aut Fideicommissi
particularis; sed si quæ Testator heredi parti-
culariter legavit, aut fideicommisit, debent
conferri ad quantitatem omnium bonorum, &
Falcidia erit detrahenda proportionaliter a Le-
gatis, seu Fideicommissis particularibus, com-
putato etiam illo, quod Testator per modum
legati, vel particularis Fideicommissi heredi
specialiter reliquit; *l. In quartam 91. ff. ad*
Leg. Falcid. ibi: *In quartam hereditatis, quam*
per Legem Falcidiam heres habere debet, impu-
tantur res, quas jure hereditario capit, non quas
jure Legati, aut Fideicommissi &c. nam hæ in
quartam non imputantur. Falcidia non solum 12
detrahitur a Legatis, sed etiam a Fideicom-
misso particulari; *l. 2. & 3. Cod. ad leg. Fal-*
cid. Rota *part. 6. decis. 171. num. 12.* Item 13
Falcidia detrahitur etiam a donationibus mor-
tis causa factis; *leg. Si quis 18. Cod. ad Leg.*
Falcid. ibi: *Si enim cum mortis causa donatio*
præcedit, & hæc modum Legis Falcidiæ exce-
dat, heres post aditionem repetit eam pecuniam,
quæ ultra modum Legis Falcidiæ corporaliter
quidem data est, Lege autem in patrimonio per-
mansit, & concordat *l. Si mortis 5. Cod. eod.*
Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam 14
Falcidiam illa præcise debet attendi, & com-
putari, quæ post mortem Testatoris, deducto
ære alieno, reperta fuit, sive deinde ante adi-
tionem hereditatis fuerit aucta, vel diminu-
ta, §. 2. *instit. de Lege Falcidia,* ibi: *Quan-*
titas autem patrimonii, ad quam ratio Legis
Falcidiæ redigitur, mortis tempore spectatur.

Falcidia non detrahitur a legatis privilegia- 15
tis, qualia sunt, quæ cum perpetua inaliena-
bilitate relinquuntur; *Auth. Sed &, Cod. ad*
Leg. Falcid. ibi: *Sed & in ea re cessat Falci-*
dia, quæ ita relicta est, ne alienetur, sed per-
maneat ad successores ejus, cui relicta; Rota
p. 5. tom. 1. dec. 88. num. 22. dec. 272. num. 9.
& t. 2. dec. 484. num. 12. Sic Falcidia non 16
detrahitur e Legatis ad pias causas; *Auth. Si-*
militer, Cod. ad Leg. Falcid. ibi: *Similiter*
Falcidia cessat in his, quæ ad pias causas reli-
cta sunt; Barbosa *Juris Eccles. univers. lib. 3.*
c. 27. num. 84. cum communi aliorum, & et-
iam *lib. 2. cap. 11. num. 93.* Pars autem Fal- 17
cidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis,
non est onoranda Legatis profanis, ita ut he-
res integram Falcidiam percipiat, sed solum

a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiæ, quæ ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata; Falcidia enim pro rata de quolibet Legato dettahitur; *l. Hereditatem* 68. §. *fin. l. In quantitate* 73. §. *fin. ff. ad Leg. Falcid.* Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis; Sic Mantica *lib.* 9. *conject. tit.* 3. *num.* 24. & 25. Amostaz. *lib.* 1. *de causis piis cap.* 11. *num.* 34. ubi ad hoc plura ad-
18 ducit. Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiæ; *Communis* cum Cardinal. Petra *tom.* 2. *comment. ad Constitut. X. Innocent.*
19 *III. num.* 75. Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis; Bassi *tract. de Sodalitiis, seu Confraternitatibus q.* 16. *num.* 1. cum multis ibi citatis, & Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers.*
20 *cap.* 11. *num.* 92. ubi testatur de communi. An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta heres? opinio est fortiter controversa, & pro utraque parte enumeratur caterva Doctorum. Pro negativa tamen stat major pars, ut observat Barbosa *l.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 11. *num.* 95. & *l.* 3. *cap.* 27. *num.* 87. adducens plurimos resolventes partem negativam esse veriorem, quos dicit esse sequendos, & Card. Petra *loc. cit. num.* 79. ubi dicit, quod plures recensentur rationes, quod non sit locus detractioni Falcidiæ, quando agitur inter pias causas.

21 Hic tamen cum distinctione censeo esse procedendum; Vel enim ipsæ causæ piæ, scilicet tam instituta heres, quam legataria sunt æqualiter favorabiles cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, & tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta, quia non debet unum Altare discooperiri, ut aliud cooperiatur, *ex Clement. Quia contingit, de Religios. domib. cap. Cum causam, de præbend. & Authentic. Quomodo oporteat Episcopos* §. *Si vero*; & præsertim si in Loco Pio herede remaneat aliquod jus honorificum distribuendi legata pia, & aliquod commodum, ut de Societate herede circa distribuendas dotes legatas, quod habeat jus distributionis considerabile, & reversionis dotium in casu obitus sine filiis, ut dicit Rota *in Hortana, seu Civitatis Castellanæ, Falcidiæ* 3. *Martii* 1684. *num.* 8. *coram Albergato*, & notat Card. Petra
22 *loc. cit. num.* 83. *in fine*. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta heres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, quam causa pia legataria, & tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam ex legatis piis, quia tunc privilegium non currit contra privilegiatum *l. Sed similes* 8. *in princip. ff. de excusat. tut.* Novarius *in praxi for.* q. 21. *n.* 20. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 461. *num.* 15. Sfortia *de restit.* 1. *part. quæst.* 18. *art.* 4. *n.* 52.
Amostaz. *loc. cit. num.* 38. Vel causa pia lega- 23
taria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam causa pia instituta heres, & in hoc casu ex Legatis piis non potest deduci Falcidia, nam privilegium, ut ex Legatis piis non deducatur Falcidia *in d. Authent. Similiter, Cod. ad Leg. Falcid.* fundamentum suscipit in præsumpta voluntate Testatoris, qui cum possit illam prohibere, *Authent. Sed cum Testator, Cod. ad Leg. Falcid.* Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 18. *num.* 10. Tondut. *quæst. civil. tom.* 1. *cap.* 73. *num.* 14. Amostaz *loc. cit. n.* 37. Rota *part.* 2. *dec.* 438. *n.* 1. *part.* 6. *dec.* 171. *n.* 13. *part.* 10. *dec.* 42. *num.* 44. videtur ob animæ suæ bonum velle ne detrahatur, quin potius ut integra Legata persolvantur; Maxime si legata sint cum onere celebrationis Missarum pro suffragio Testatoris, per quod onus legatum redditur longe favorabilius ipsi Testatori.
Unde Falcidia nullimode detrahitur a Legatis 24
cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ, quia certo supponitur Testatorem prævoluisse, & prædilexisse tale onus in suffragium ejus animæ; Card. Petra *loc. cit. n.* 84. & 85. Pasqualig. *de Sacrific. nov. leg. tom.* 2. *tit. de Legatis qu.* 1006. *sub num.* 4. Hodiern. *controvers.* 19. *sub num.* 29. Rubeus *de testam. cap.* 67. *num.* 205. & *seq.* Antonell. *de regim. Eccl. cap.* 10. *num.* 67. *cum sequent.* Bassi *tract. de sodalitiis quæst.* 16. *n.* 4. de Luca *ad Franch. dec.* 612. *num.* 15. Larrea *dec. Granaten.* 61. *sub num.* 44. & 45. ubi ita fuisse decisum testatur Altimar. *ad Rovit. dec.* 87. *in princip.* & Rota *in Hortana seu Civitatis Castellanæ, Falcidiæ* 3. *Martii* 1684. *num.* 2. & 3. *coram Albergato*. Vere enim in hoc debet considerari, & interpretari voluntas Testatoris, ut suffragio meliori, & velociori sibi consulere voluisse præsumendum sit.

Falcidia non habet locum in testamento mi- 25
litis; *l.* 12. *Cod. de testament. milit.* ibi: *In testamento Militis legem Falcidiæ, & in Legatis, & in Fideicommissis cessare explorati juris est.* Neque Falcidia habet locum in casu, quo 26
Testator prohibet Falcidiæ detractionem a Legatis &c. *Authent. Sed cum Testator, Cod. ad Legem Falcid.* ibi: *Sed cum Testator hoc expresse vetuit non ignarus, qui modus sit sui patri-*

trimonii, *cessat Falcidia*. Concordat *Novella* 1.
cap. 2. *in fine*, quibus juribus correctum est
jus antiquum, per quod non licuit Testatori
27 prohibere detractionem Falcidiæ. Hodie enim
de jure communi potest Testator prohibere de-
tractionem ipsius Falcidiæ, ut con constat *ex*
cit. Authen. Sed cum Testator, *Cod. ad Legem*
Falcid. & *Novella* 1. *cap.* 2. *in fine*, & te-
nent communiter Doctores; Surd. *de aliment.*
tit. 8. *privil.* 18. *num.* 10. Tondut. *quæst. civil.*
tom. 1. *cap.* 74. *num.* 14. Amostaz *de causis piis*
28 *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 37. Immo Falcidia prohi-
beri potest a Testatore, non solum expresse,
sed etiam tacite verbis generalibus, & æqui-
pollentibus, quæ aliud commode significare
non possint; Rota *part.* 2. *dec.* 438. *n.* 1. *part.* 6.
decis. 171. *num.* 13. *p.* 10. *decis.* 42. *num.* 44.
29 Hinc censetur prohibita ex prohibitione alie-
nationis; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 582. *n.* 30.
30 *cum sequent.* Et ex eo quod Testator manda-
verit integram suam hereditatem, vel Lega-
tum ad aliquem pervenire; Rota *part.* 1. *dec.*
31 453. *num.* 3. Idem procedit quoties voluit præ-
stationem Legati esse adimplendam absque ul-
la diminutione; Rota *part.* 2. *dec.* 483. *n.* 3.
32 *part.* 10. *dec.* 42. *num.* 46. Falcidia non potest
detrahi ab herede, qui non confecit inventa-
rium; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 399. *num.* 4.
Authent. de heredit. & *Falcid.* §. *Hinc nobis*,
versiculo, *Si vero non feceris*. Quæ conclusio
procedit etiam de jure canonico; Rota *part.* 10.
dec. 54. *n.* 13.

33 Dicta usque modo de Falcidia intelligenda
sunt etiam de Trebellianica, salvis solummodo
duabus differentiis. Prima quod *Falcidia* de-
trahatur a Legatis, donationibus mortis cau-
sa, ac Fideicommissis particularibus; *Trebel-*
lianica vero a solo Fideicommisso universali.
Secunda quod Legatum heredibus Fideicom-
misso universali gravatis factum computetur in
Trebellianica, *l.* 31. *ff. ad Leg. Falcid.* ibi:
Sed in Fideicommissaria hereditate restituenda,
sive Legatum vel Fideicommissum datum sit he-
redi, *sive deducere*, *sive percipere*, *vel retinere*
jussus est, *in quartam ei imputatur*. Secus au-
tem est de Falcidia, juxta dicta *num.* 11. per
34 textum ibi allegatum. Aliam adhuc differen-
tiam affert Fachin. *l.* 5. *controver. cap.* 5. sci-
licet quod Jure communi possit Testator pro-
hibere detractionem *Falcidiæ*, non item *Tre-*
bellianicæ. Verum Julius Clarus §. *Testamen-*
tum quæst. 62. Covarruv. *in cap. Raynaldus*
§. 3. *num.* 6. *de testament.* Molina *disp.* 187.
num. 23. & alii communiter hanc differentiam
negant sustinendo Testatorem jure novo æque
Trebellianicæ, ac *Falcidiæ* detractionem prohi-
bere posse, & sic Rota *part.* 6. *dec.* 5. *num.* 10.
& *dec.* 171. *n.* 14.

Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fi- 35
deicommisso universali graventur, præter Le-
gitimam deducunt etiam Falcidiam, vel Tre-
bellianicam; *Arg. cap. Raynucius* 16. *de testa-*
ment. in cujus summario sic expresse habetur:
In bonis patris, & *matris*, & *aviæ habet quis*
debitam jure naturæ, *in qua gravari nequit*, &
Filius rogatur de restituenda hereditate sub con-
ditione, *detrahit debitam jure naturæ*, & *Tre-*
bellianicam; & *arg. cap. Raynaldus* 18. *tit.*
eod. in cujus summario sic expresse dicitur:
Filius rogatus restituere hereditatem detrahit ter-
tiam jure naturæ, & *quartam Trebellianicam*,
in quibus potest Legata relinquere, *heredes insti-*
tuere, & sic tenent Fachin. *lib.* 5. *controv. c.* 12.
Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *nu.* 76. Be-
soldus *in deliber. Jur. ex l.* 35. *ff. quæst.* 1. Ab-
bas, & Glossa *in cit. cap. Raynucius*, & *cit.*
cap. Raynaldus, ac plures alii. Et ratio est,
quia Legitima debetur liberis Jure naturæ;
cit. cap. Raynucius §. *Cum autem*, ibi: *Legi-*
tima portio Jure naturæ debita, & *leg. Cum ra-*
tio, *ff. de bonis damnat.* Falcidia vero, vel
Trebellianica debetur Jure civili, *Instit. de le-*
ge Falcidia, & *Cod. ad Leg. Falcid.* & §. *Sed*
quia 7. *Instit. de Fideicom. hered.* & *Cod. ad*
S. C. Trebellianum; Atqui ubi eidem personæ
duo diversa competunt Jura, illa est censenda
Jure duorum, quorum sustinet vices, *arg. leg.*
Si consul, *ff. de Adopt.* ergo quia secundum
Leges tota hereditas in 12. partes, seu uncias
regulariter dividitur, Filius nimiis Legatis vel
universali Fideicommisso gravatus, in primis
Jure naturæ pro *Legitima* sua detrahet tertiam
partem, seu quatuor uncias, & quia postmo-
dum remanent adhuc octo unciæ, ex his pro
Falcidia, vel *Trebellianica*, detrahet quartam
partem, idest duas uncias, adeoque universim
sex uncias, seu dimidiam partem totius here-
ditatis, prout amplius explicat Abbas, &
Glossa *in cit. cap. Raynaldus*, & *cap. Raynu-*
cius. Sunt tamen alii, qui absolute tenent 36
contrarium, nempe liberos nimiis Legatis gra-
vatos, aut Fideicommisso universali, non posse
præter *Legitimam* detrahere etiam *Falcidiam*,
vel *Trebellianicam*; Sic Hotoman. *Illustr. quæst.*
44. Cujacius *lib.* 8. *observ.* 5. Hunn. Perez,
Zoesius, & alii. Alii autem tenent posse li- 37
beros præter *Legitimam* deducere etiam Falci-
diam, vel Trebellianicam casu, quo Legata
seu Fideicommissa universalia sub conditione,
seu in diem sunt relicta, non item si pure

sunt relicta; Sic. Gail. *lib.* 2. *observ.* 121. Molina *disp.* 187. *n.* 5. & alii.

Additiones ex aliena manu.

Plura in pandectis hoc titulo occurrunt , quæ jure novissimo correcta sunt . Non inutile est ea adnotare .

38 I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quo-
que legata , quæ Deo relinquebantur , *l.* 1. §.5.
39 *hoc tit.* Sed per *Novell.* 131. hoc jus corre-
ctum , cautumque est , detrahendam haud esse
Falcidiam in Legatis ad pias causas , licet non
indistincte , sed sub certa limitatione , si hæ-
40 res in mora deprebendatur. Interim tamen in
Foro obtinuit indistincte , in Legatis ad pias
causas cessare detractionem Falcidiæ , idque
etiamsi pia causa hæres sit instituta ; nam
quum hæres hoc casu non reperiatur Privile-
giatus , debet uti jure communi ; Confer Bar-
ry *de Success. tom.* 2. *lib.* 15. *tit.* 7. *num.* 8.
41 Ex qua ratione , rejicienda videtur distinctio
quam tradit Auctor *n.* 21. *& duob. sequent.*
42 II. Detractio Falcidiæ, non pertinebat olim
ad Donationes mortis causa , *d. l.* 1. §. 8. *hoc*
43 *titul.* At pertinet *ex l.* 5. *C. hoc titulo* , *&*
l. 1. *C. de donat. mortis causa* .
44 Olim Testator prohibere haud poterat de-
45 tractionem Falcidiæ , ita ut nec pactum Te-
statorem inter & Hæredem valeret ne Falci-
dia uteretur, & ut certam pecuniam , si con-
tra fecisset , præstaret ; *l.* 15. §. 1. *hoc titulo*,
46 ubi hæc redditur ratio, quod Privatorum cau-
47 tione Legibus haud sit refragandum . Immo
conditio hæc : *Aut hæres beneficium Falcidiæ*
amitteret , fraudis causa adscripta videbatur ,
eaque propter habebatur perinde , ac si non
esset adscripta ; *l.* 22. *ff. hoc titul.* Sed *in No-*
48 *vella* 1. *c.* 12. facta est Testatori potestas quar-
tam plane prohibendi , qua facultate concessa
evidens quoque est valere hodie pactum inter
49 Hæredem & Testatorem de non detraben-
50 da quarta secus ac olim . Si enim prohiberi
testamento potest Falcidia , renunciari & ei
potest inter vivos .
51 IV. Hæres aliquod subtrahens ex hæredita-
te , exuebatur olim Falcidia , intuitu istius rei
quam interverterat, vel etiam suam esse con-
tenderat ; *l.* 58. *in fine*, *hoc tit. l.* 6. *ff. de his*
52 *quæ ut indign.* At ubi Justinianus introduxit
Beneficium inventarii *in l. final.* C. *de Jur. de-*
liberan. simul in §. 10. *citatæ Legis*, constituit
Hæredes celantes aliquod dolose ex rebus Hæ-
reditariis, pœna dupli esse plectendos , salva
53 quarta, ne hæres bis puniretur . Sed in *No-*
vella 1. *cap.* 2. noviter statuit , ut hæres de
subtractione rei hæreditariæ convictus , amit-
tat Falcidiam, in favorem legatariorum , &
quidem penitus non tantum intuitu rei sub-
latæ .
V. Jure digestorum propter mortis causa 54
capionem locus non erat beneficio hujus quar-
tæ ; *l.* 93. *ff. hoc tit.* Sed postquam jure novo 55
admissa est Falcidia in mortis causa donatio-
nibus , eadem locum quoque sibi vindicat in
tali mortis causa capione , qua Hæres, condi-
tionis implendæ causa , aliquid alteri ex pro-
priis bonis elargiri debet , *l. penult.* C. *hoc*
titul.
Vide & alias differentias apud Strykium *in* 56
usu modern. Pandectar. lib. 35. *tit.* 2. qui simul
recte explicat , quomodo æstimatio Falcidiæ
ineunda in annuis legatis , tum in Legato
alimentorum.

FALSUM, FALSARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Falsum quid sit* , *& unde constet* , ad num. 2

3 *Quot & quibus modis crimen falsi committatur* .

4 *Quinam Falsum committant* Dicto , ad num. 9

10 *Quinam* Scripto , ad num. 15

16 *Quinam vero* Facto , ad num. 36

37 *Quinam tandem* Usu *vel potius* Abusu , ad num. 38

39 *Quot & quibus modis Litteræ Apostolicæ falsari queant* .

40 *Quas pœnas incurrant tum Laici cum Clerici falsantes Litteras Apostolicas* , ad num. 57

58 *Quid veniat sub nomine Litterarum Apostolicarum* .

59 *An æquales irrogentur pœnæ in falsificantes Litteras Episcoporum*, *Nunciorum &c.* ad num. 60

61 *Qua pœna puniatur falsificans Litteras Papæ*, *Imperatoris*, *Regis*, *aliorumque Supremorum Principum*, *nec non Proregis* , *Locumtenentis &c.* ad n. 63

64 *Qua pœna puniendus sit Clericus falsificans Sigillum Principis*, *Litteras Episcopi vel Capituli*, ad num. 65

66 *Qua pœna puniendi Regulares falsificantes*
Si-

Sigillum vel Litteras Prælatorum, ad num. 67

68 *Quæ fuerit olim, & quæ nunc sit pœna ordinaria contra Nobiles & Servos pro quocumque crimine Falsi.*

69 *Quæ sit pœna Falsi testis Clerici vel Laici in causis tam civilibus quam criminalibus, & qua ratione hujusmodi pœna Judicis arbitrio mitigetur*, ad num. 71

72 *Quæ sit pœna peculiaris Notarii Scribentis falsum testamentum, vel instrumentum, & aliorum falsificantium manum alienam, vel exemplantium copiam diversam ab originali*, ad num. 73

74 *Quæ fuerit olim, & quæ hodie sit, pœna peculiaris Advocati, Procuratoris, Judicis falsum committentis &c.* ad n. 75

76 *Quæ sit pœna præter ordinariam falsificantium legitimas mensuras, pondera, monetas &c.* ad n. 77

78 *Quæ sit pœna impedientium aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare cogentium, vel ad testandum impellentium.*

79 *Quæ fuerit olim, & quæ nunc sit pœna falsum partum supponentis.*

80 *Quæ sit pœna occultantium, surripientium, corrumpentium, abradentium, lacerantium, vel comburentium scripturas publicas, vel libros mercatorum, vel sibi aliud nomen imponentium &c.*

81 *Quæ sit pœna gerentium se pro Curia, seu assumentium nomen Curiæ, juxta diversum finem talia perpetrantium*, ad n. 83

84 Circa aliorum *Falsariorum pœnas Lector remittitur alibi.*

85 *Quot requirantur & quæ, ut quis de Falso pœna ordinaria puniri possit*, ad n. 86

87 *Quam pœnam incurrant falsificantes Litteras Apostolicas, & Supplicationes signatas.*

88 *Quomodo falsitas punienda in expositione facti.*

89 *Quid cavendum sit Litterarum Apostolicarum Executoribus*, ad num. 90

91 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 103

1 FAlsum, seu falsitas *est veritatis immutatio dolo malo in alterius præjudicium facta*; Raynald. *tom.* 2. *in Rubric. cap.* 18. *num.* 7. *& sequent.* Ameno *de delict. & pœn. tit.* 6. *de*
2 *crim. fals. num.* 2. & est in re communis. Ad crimen Falsi tria requiruntur. Primo, ut immutetur, seu pervertatur veritas; *Authent. de instr. caut. & fide, collat.* 6. *Novell.* 73. *in princ.* Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem; *l.* 1. *& l. Impuberem* 22. *ff. & l. Nec ad exemplum* 20. *Cod. ad Leg. Cornel. de Fals.* Tertio, ut Falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsan impediatur; *l. Qui Falsas* 6. *& l. Si falsos* 8. *Cod ad Leg. Cornel. de Falsar.* alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur pœna Falsi, *cit. l. Nec ad exemplum* 20. *ad Leg. Cornel. de Falsar.* Falsum, seu falsitas com- 3
mittitur principaliter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu*, seu potius *Abusu*, Farinac. *prax. crim.* 6. *lib.* 5. *sect.* 16. *q.* 150. *num.* 6. Mascard. *de probat. conclus.* 739. *num. ult.* Engel *l.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 2. Pithing *ibid. num.* 1. Reiffenstuel *ibid. num.* 2. & alii passim.

Dicto crimen *Falsi* committitur multifariam. 4
Primo falsum committunt *Dicto* testes, qui falsum testimonium dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo, textu expresso *in cap. Falsidicus* 1. *de crimine Falsi*, ibi: *Falsidicus testis . . . . uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.* Idem precise habetur *in cap. Quisquis* 11. *quæst.* 3. concordat *l.* 1. *& l. Falsi pœna* 20. *ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Testis Fal- 5
sidicus tres lædit: Deum, Judicem, & partem, textu expresso *in cit. cap. Falsidicus*, ibi: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cujus præsentiam contemnit; deinde Judici, quem mentiendo fallit; postremo Innocenti, quem falso testimonio lædit.* Secundo, 6
Falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari, cum debeant verisimiliter recordari. Item si per malitiam, & dolum respondent versute, & obscure. Farinac. *loc. cit. num.* 224. Pithing. *loc. cit.* 4. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 6. Tertio, fal- 7
sum committunt *dicto*, & criminis Falsi sunt rei, qui testem subornant, vel donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, vel occultandam veritatem, sicuti, & qui utuntur dicto testis Falsi; Clarus §. *Falsum num.* 3. Pithing *loc. cit. num.* 4. Reiffenstuel *loc cit. n.* 5. Quarto, falsum commit- 8
tunt *dicto*, & ut falsarii puniuntur, illi Judices, qui pecunia corrupti, vel alias dolo malo contra Leges, & Constitutiones Principum sententias pronunciant; *argum. l.* 1. §. *Sed & si Judex, ff. ad Leg. Cornel. de Falsar.* Quin- 9
to,

to, Falsum committunt *dicto*, & rei criminis Falsi sont illi Advocati, qui parti adversæ causam revelant, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut probationibus admissis, partem adversam directe, vel indirecte juvant; *argum. l.* 1. §. 1. *ff. Ad Legem Cornel. de Falsar. & l.* 1. §. 1. *Ad S. C. Turpil.* Pirhing *loc. cit. num.* 8. Haonoldus *tom.* 6. *tract.* 2. *num.* 180. Reiffenstoel *loc. cit. num.* 8.

10 *Scripto* crimeo falsi committitur ploribos modis. Primo, si Notarius scripserit Falsom testamentom, seu instrumentom, vel signaverit, vel firmaverit illud; §. *Item Lex Cornelia, de falsar. Instit. de Public. Judic.* ibi: *Qui Testamentum, vel aliud Instrumentum falsum scripserint, signaverint, legerint, subjecerint, vel signum adulterinum fecerint, sculpserint, vel expresserint scienter, & dolo malo.*

11 Secundo, si Notarios, vel quivis alius in alterios Testamento se scripserit heredem, vel sibi legatum adscripserit, *l.* 1. §. *Ad Testamentum, ff. Ad l. Cornel. de Fals.* & *tot. tit.*

12 *Cod. de iis, qui sibi in testamento adscrib.* Tertio, si qois exemplet aliquam copiam ab Originali diversam, vel aliquam partitam aliter transcribat, quam in exemplari reperiatur conscripta; cap. *cum Venerabilis*, §. *Intelligimus*,

13 *de exception.* Farinac. *q.* 150. *num.* 64. Quarto, si quis manom alterius in ejosdem, vel tertii præjudiciom falsificaverit, veloti si quis contrafaciat manom sui creditoris, faciendo aliquam receputam, in ea asserendo debitum sibi suisse persolutum. Farioac. *quæst.* 150. *n.*

14 23. Quinto, si quis mutet diem, & tempus io aliqua scriptura, & ot vulgo dicitur apponendo antidatam; Farinac. *quæst.* 150. *nu.* 99.

15 *& quæst.* 115. *num.* 26. Sexto, si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi motaverit, vel scripserit, *l. Falsi, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Falsi nominis vel cognominis asseveratio pœna Falsi coercetur.*

16 *Facto* crimen *Falsi* committitur etiam pluribos modis. Primo, qoando qois corrupit, abrasit, vel cancellavit Scripturas, vel aliquid delevit, ne itidem veritas appareat, *l.* 1. §. *Is qui pervertit, ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar. l.*

17 *Qui testamentum, ff. eodem.* Item si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destroxerit, ut rei veritas opprimatur, *l. Paulus* §. *Paulus, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Raynaldus *tom.* 2. *cap.* 18. §. 3. *num.* 1. *& seq.* obi *num.* 5. refert, qood Cancellarius Faventiæ coodemnatos fuit ad Triremes eo quia dederat patti processum ex Cancellaria ad comburendum illum. Item, si quis scriptutas, 18
veluti Instrumenta, Testamenta, libros, & similia subripoerit, & occultaverit, ne veritas detegatur; *l.* 1. §. *Qui in rationibus, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Secundo, si venditores, 19
& Emptores pondera, mensuras legitimas frumenti, vini, aut cujoslibet rei corruperint; *l. Hodie* 32. *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Tertio, quando aliqua femioa alieoum partom 20
tamquam ex se natum soppooit, com revera alterius feminæ filius sit; *l.* 1. *l. Qui falsum, & l. Cum suppoSui, Cod. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Quarto, prohibendo aliqoem testari, 21
vel jam factum testameotum mutare, *l.* 1. §. *Si quis ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Volente eo facere testamentum, vel mutare*; Hic enim veritatis occoltator est, qoia Testator mediante testamento intentionem suæ volontatis erat aperiturus de eo, qood post mortem suam fieri volebat. Clar. *in praxi*, §. *Falsum n.* 36. Farinac. *q.* 151. *num.* 1. *&* 6. Quinto, si qois econtra aliquem ad testandum 22
compulerit, ut Rubr. *& toto tit. ff. & Cod. Si quis aliq. testar. prohib. vel coeger.* Sexto, qoando eadem res venditur duobus; *l. Qui* 23
duobus, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar. Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, 24
vel falso diplomate vias commeavit; *l. Eos, qui, ff. Ad l. Cornel. de Falsar. & l. unic. Cod. de mutat. nom.*

Octavo, si qois in scripturis corruperit si- 25
gillum proprium ponendo falsom, & adulterinum. Glossa *in cap. In memoriam, verb. Falsum, dist.* 19. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18. §. 3. *per tot.* Ameno *de delict. & pœn. tit.* 6. §. 1. *num.* 22. Nono, quando quis se pro milite 26
gerit, com ooo sit miles, vel sibi falso titulos honoris, vel status, v. g. Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii, & hujusmodi assomit; Farinac. *q.* 150. *num.* 85. *&* 87. Raynald. *loc. cit. cap.* 18. *supplet.* 1. *n.* 1. *& sequent.* Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *n.* 45. Reissenstuel *ib. n.* 18. Decimo, qoando mer- 27
cibus adulterioa, vel minus utilis materia adjungitur; Farinac. *loc. cit.* Molin. *disp.* 701. *num.* 1. Pirhing *loc. cit. n.* 45. Reiffenstuel *loco* 28
cit. n. 16. Undecimo, supponendo onam Personam pro alia in celebratione alicujus contractus, in testamento, in Judicio, vel alias quomodolibet in tertii præjodicium; Farinac. 29
qu. 150. *num.* 90. *&* 92. Duodecimo, quando quis utitor dolose vestibus, & iodumentis sexui, & conditioni personæ noo convenientibus, puta si sæcularis fraudulenter indutos sit habitu Religioso, vel muliebri, & femina sit in-

induta vestibus virilibus; Caball. *resolut. crim.*
cas. 176. *num.* 10. Cobell. *ad Bullam Bon. Re-*
gim. cap. 40. *a num.* 54. Raynald. *tom.* 2. *cap.*
18. §. 33. *num.* 1. *& sequent.* Panimoll. *decis.*
30 49. *a num.* 10. Tertiodecimo, quando Aroma-
tarius adulterat medicamenta *dando quid pro*
quo, seu unum loco alterius a Medico præ-
scripti juxta casum illius, qui dabat mel ro-
satum loco syrupi rosati solutivi, de quo Ray-
nald. *tom.* 2. *ad cap.* 31. *supplet.* 2. *per totam*.
31 Quartodecimo, quando quis proposita Edicta
dolo malo corrumpit, *l. Hodie*, *ff. ad leg.*
Cornel. de Falsar. Item, si quis utatur falsis
Constitutionibus nullo Auctore, vel quæ non
probatæ sunt, *l. final. ff. eod.*
32 Quintodecimo, committitur crimen Falsi
Facto fabricando falsam monetam, ut late pro-
33 bat Panimoll. *decis.* 77. *per totam*. Falsum cir-
ca monetam juxta ordinationem Caroli V.
art. 3. *princ.* committitur tribus modis. Pri-
mo, si quis cudat monetam non habens fa-
cultatem eam cudendi, quamvis ea cetero-
quin sit proba, & justi ponderis, siquidem jus
cudendi monetam numeratur inter Regalia, ut
patet *ex lib. Feud. tit. Quæ sunt Regalia*, jun-
cta *l.* 2. *Cod. de falsa moneta*. Tum quia ad
ad legitimam, & justam monetam non suf-
ficit materiæ bonitas, sed insuper requiritur
quod sit sculpta, & percussa publica forma.
Arg. l. 5. *ff. de contrahenda Emptione*, *& Ven-*
ditione. Hæc autem forma publica, vel deest,
vel falso fingitur in moneta, privata auctori-
tate cusa, cum nemo possit illam adhibere
absque incursu criminis Falsi sine concursu
supremi Principis, *arg. l. Falsi*, 13. *princip.*
l. Qui nomine 25. *ff. Ad l. Cornel. de Falsar.*
34 *& l. final. Cod. de fals. monet.* Secundo, si
quis legitimæ monetæ justum pondus tondeu-
do, scindendo, abradendo, vel alio modo do-
lose diminuit, *l. Quicunque*, *ff. Ad leg. Cor-*
35 *nel. de Falsar.* Tertio, si quis monetam adul-
terinam cudat, v. g. eam fabricando ex toto,
ex materia falsa, ut ex stamno, cupro, &
hujusmodi, vel veræ materiæ, puta auro, &
argento materiam adulterinam, puta stam-
num, cuprum, & hujusmodi admiscendo,
vel nummos falsos tingendo ut appareant ve-
re aurei, & argentei; *l. Lege* 9. *ff. Ad legem*
36 *Cornel.*, *& l.* 2. *Cod. de falsa moneta*. *Ad*
Falsum circa monetam plerumque reducitur
etiam confectio auri, & argenti arte *Alchi-*
miæ; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. vid. verb.
Alchimia: & hic sufficiat addere quod Alchi-
mia definitur ab aliquibus penes Lemeryum
Cours de Chymie cap. 1. *de Aur. fol.* 61. quod
sit *Ars sine arte*, *cujus principium mentiri est*,
finis vero mendicare, & concordat de Angel.
de delict. part. 1. *cap.* 6. de quibus Alchimi-
stis verificantur ea, quæ refert Pegu. *in dire-*
ctor. Inquisitor. part. 3. *comment.* 26. *in fine*,
nempe:

Ars suspecta probis, ars ipsa invisaque
multis,
Invisos etiam Cultores efficit artis.

Usu, seu potius *abusu* committitur crimen 37
Falsi, dupliciter. Primo, quando quis scienter
utitur *falsitate* ab aliis confecta, ut si quis
falsas scripturas, puta falsum instrumentum,
falsum testamentum ab alio confectum dolo-
se, & scienter in Judicio producat. Is enim
falsum committere dicitur, ac si illud fabri-
casset, *L. Majorem*, *Cod. Ad leg. Cornel. de*
Falsariis. Secundo, quando quis producit do- 38
lose, & scienter falsos articulos a se fabrica-
tos, & super illos procurat examinari falsos
testes utendo eorum dictis. Præsumitur au-
tem quis falsos adducere articulos, quando
respiciunt factum proprium non subsistens,
sed de recenti secutum, vel talis naturæ, ut
nullo modo possit habere locum ignorantia.
Farin. *q.* 159. *n.* 84. *& seq.*

Litteræ Apostolicæ possunt falsari novem 39
modis, ut Innocentius III. scripsit Archiepi-
scopo, & Canonicis Mediolanensibus, & ha-
bentur expressi *in cap. Licet ad regimen* 5. *de*
crimine Falsi, ibi: *Ut autem varietates falsitatis*
circa nostras litteras deprehendere valeatis, eas
vobis præsentibus litteris duximus exprimendas.
Prima species falsitatis hæc est, ut falsa Bulla
falsis litteris apponatur. Secunda, ut filum de
vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud fi-
lum immissum falsis litteris inseratur. Tertia, ut
filum ab ea parte, in qua charta plicatur, inci-
sum, cum vera Bulla falsis litteris immittatur,
sub eadem plicatura cum filo similis canapis re-
stauratum. Quarta, cum a superiore parte Bullæ
altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per
idem filum litteris falsis inserta reducitur infra
plumbum. Quinta, cum litteris Bullatis, &
redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem im-
mutatur. Sexta, cum scriptura litterarum, qui-
bus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua, vel
vino universaliter abolita, seu deleta, eadem
charta cum calce, & aliis juxta consuetum ar-
tificium dealbata de novo rescribitur. Septima
cum chartæ, cui erat apposita vera Bulla, to-
taliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilissima char-
ta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo
glutine conjunguntur. Eos etiam a crimine fal-
sitatis non reputamus immunes, qui contra Con-

stitutionem nostram scienter litteras non de nostra, vel Bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad Bullam, falsas litteras caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur; Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi, vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In ceteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione Bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si Bulla non sit æqualis, vel alicubi magis tumida, & alibi magis depressa.

40 Pœnæ falsantium litteras Apostolicas sunt sequentes. Primo, falsantes per se, vel per alium litteras Apostolicas sunt ipso facto excommunicati; *cap. Ad falsariorum 7. de crimine Falsi*, ibi: *Nos enim omnes falsarios litterarum nostrarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, cum Fautoribus, & Defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos*. Et Bulla Cœn. §. 6. ibi: *Item Excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam, vel justitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, aut gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, ac etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices præ-
41 dictorum*. Absolutio talis Excommunicationis est Sedi Apostolicæ reservata, non solum per Bullam Cœnæ, sed etiam per *cap. Dura 4. de crimine Falsi*, ibi: *Quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari*; Fagnan. *in cit. cap.*
42 *Ad Falsariorum num.* 30. Excommunicationem incurrunt etiam sui Fautores, & Defensores, *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Cum Fautoribus, & Defensoribus*. Sed pro ipsis Excommunicatio non est reservata, quia *in d. cap. Ad fal-*
43 *sariorum* nulla ponitur reservatio; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. Falsarii litterarum Apostolicarum, vel falso eas fabricantes, aut supplicationes falso signantes incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, etiamsi hoc faciant per alios, *arg. c. Qui facit, 72. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Qui facit per alium est perinde, ac si faciat per se ipsum*; Fagnan. *loc. cit. n.* 34. & alii ibi citati. Falsantes litteras Papæ sunt excommunicati sive sint Laici, sive Clerici, sive Monachi: *cit. c. Ad falsar.* ibi: *Omnes Falsarios*; Fagnan. *loc. cit. num.* 89. Episcopi 44
autem & Superiores, licet non incurrant Excommunicationem latam *in d. cap. Ad falsariorum*, quia ipsi & superiores numquam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specialis, ut in *cap. Quia periculosum, de sentent. excommun. in 6.* hodie tamen ex Bulla Cœnæ falsarii litterarum Apostolicarum sunt excommunicati, etiamsi Episcopali, vel alia majori dignitate sint præditi; Fagnan. *loc. cit. num.* 57.

Secundo, falsantes litteras Apostolicas si sint 45
Clerici, sunt ipso Jure privati Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis, *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Clerici, qui Falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati*; Fagnan. *loc. cit. num.* 38. & alii communiter. Tertio, Clerici de tali cri- 46
mine convicti prævia degradatione Judicis Ecclesiastici traduntur Curiæ sæculari secundum Constitutiones legitimas puniendi, scilicet ultimo supplicio, seu pœna mortis, *cit. cap. Ad falsariorum*, ibi: *Ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, sæculari Potestati tradantur secundum Constitutiones legitimas puniendi*, & quod sint puniendi pœna mortis tenent *ibi* Fagnan. *num.* 40. Hostiens. *num.* 8. & alii passim, & ita practicatum fuit tempore Innocentii X. cum Francisco Canonici, alias Mascabruno Subdatario, qui, ut refert Card. de Luca in *tract. de Pension. disc. 69. num.* 1. a summo favore apud Pontificem, ac Purpuræ jam destinatus, veluti alter Sejanus, ex consuetis fortunæ ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia contra Mascabrunum lata fuit die 5. Aprilis 1652. a Hieronymo Boviotto Locumtenente Gubernatoris, de unanimi totius Congregationis Criminalis ejusdem Gubernatoris voto, & assensu, in pœnam ultimi supplicii, nempe furcarum, sed ex speciali gratia Sanctissimi ad relationem Gubernatoris mutata in pœnam amputationis capitis in carceribus Turris Novæ, & deinde asportationis illius Cadaveris ad Plateam Pontis, & expositionis in loco solito, & ibi retentionis per aliquod temporis spatium. Sic 47
refert Ursaya *Institut. Criminal. lib. 3. tit. 6. num.* 23. Clerici tamen falsantes litteras Papæ non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiæ sæculari tradendi, quia hæc pœna *in d. cap. Ad falsariorum* est statuta solum contra Clericos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint*, & pœnæ non sunt extendendæ de casu ad casum, sed potius restringendæ;

dæ;

dæ; *cap. Odia*, *& cap. In pœnis*, *de Regul. Jur. in 6.* Afflict. *decis.* 21. *num.* 7. Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 26. & in specie hæc pœna degradationis non imponitur, nisi in casibus in Jure expressis, & hic casus Clericis falsantis per alium, non reperitur expressus, quin potius exclusus per supradictum textum: *Qui per se falsitatis vitium exercuerit*; Fagnan. *loc. cit. num.* 53. Pir-
48 hing *loc. cit. num.* 26. Plurimi tamen apud ipsum Fagnan. *loc. cit. num.* 42. tenent contrarium: adeo ut Marian. Socin. *ibid. num.* 19. dicat ipsam esse communem opinionem Doctorum.

49 Quarto, falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis, & Beneficiis privantur, si laici, sunt ipso facto Excommunicati, *cit. cap. Ad Falsariorum*, ibi: *Qui sub nomine nostro litteris falsis utuntur, si Clerici fuerint, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si laici tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter*, & infra: *Quod & de his, qui falsas litteras impe-*
50 *trant, statuimus observandum*. Unde ex his ultimis videtur, quod falsis litteris utentes, & falsas litteras impetrantes, sed non exercentes
51 per se falsitatem, æquiparentur. Nihilominus Cardin. *in c. final. col. ultim. in princip. vers. Per hoc*, *tit. eod.* expresse dicit impetrantem rescriptum per falsi subreptionem, aut taciturnitatem, non incidere in pœnam falsi, sed carere impetratis, & insuper teneri ad omnia damna, & interesse, & sequitur Præpositus *in cap. In memoriam num.* 3. *&* 7. *dist.* 19. Alioquin (dicit Fagnan. *l. cit. num.* 55.) si omnes impetrantes per subreptionem litteras Papales, inciderent in pœnas *cit. cap. ad Falsariorum*, oh quam multi reperirentur illaqueati! Quare impetrantes litteras Papæ per subreptionem non esse excommunicatos censent S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 15. *cap.* 13. Silvester *in verb. Excommunicatio* 7. *num.* 9. *vers. Et secundo*; Card. Cajet. *eod. verb. cap.* 6. Suarez *disp.* 21. *de Censur. sect.* 2. *num.* 52. Pirhing *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 28. Fagnan. *loc. cit. n.* 54. *&* 55. & alii. Et ratio est, quia licet tales litteræ falsam informationem contineant, ideoque invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideoque qui tales litteras impetrant, non sunt falsarii, puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo litterarum, & in expensas condemnentur; *c. super litteris* 20. *de rescript.* & insuper teneantur ad omnia damna, & interesse; Hostiens. *in cit. c. Ad Falsarior.* 7. *de crim. Falsi*, Suarez *disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 50. Fagnan. *loc. cit. num.* 54. *&* 55. & alii apud
ipsum, Pirhing *l. cit. num.* 28. & alii. Quin- 52
to, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi, *cap. Dura* 4. *de crimin. Falsi*, ibi: *Si quis falsas litteras se habere cognoscit, intra viginti dies illas, aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere*.

Retinentes scienter falsas Litteras Apostoli- 53
cas ultra viginti dies subjacent Excommunicationi, etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant; Barbosa in *citato cap. Dura nu.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 27. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. & ratio est, quia textus in *cit. cap. Dura*, *§. final.* non loquitur de iis, qui falsis litteris utuntur, sed de iis, qui penes se habent falsas litteras, & illas non lacerant, vel non restituunt intra 20. dies, & tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam a Judice, prout ibi dici-
tur; Pirhing *l. cit. num.* 27. Falsans litteras 54
Apostolicas, etiam semel tantum, incurrit pœnas latas in *cit. cap. Ad Falsariorum* 7. *de crim. Falsi*. Et ratio est, quia licet dictum caput utatur verbo *Exercere*, ibi: *Exercent*, quod reiteratos actus videtur significare, tamen in dispositione pœnali in unico actu verificatur, juxta text. in §. *Item Lex Julia*, *Instit. de public. Judic.* & late Farinac. *in praxi crim. lib.* 5. *de falsitate quæst.* 251. *nu.* 31. Fagnan. *in cit. cap. Ad Falsariorum num.* 26. 27. *&* 28. Ursaya *Instit. crimin. lib.* 3. *tit.* 6.
num. 8. Falsarius litterarum Apostolicarum et- 55
iam occultus incurrit pœnam Excommunicationis & privationis Officiorum, & Beneficiorum eo ipso, quod crimen committit. Glossa in *Clement. in verb. Eo ipso*, *de hæret.* Fagnan.
l. cit. num. 62. Pœna autem degradationis ei 56
infligitur solum, si criminaliter sit convictus, sive per viam accusationis, sive inquisitionis.
Fagnan. *l. cit. num.* 63. *&* 64. Dictæ pœnæ 57
contra falsantes litteras Apostolicas procedunt, quamvis ex hujusmodi *Falso* nullum, aut modicum damnum emergat; Palao *tract.* 29. *disp.* 3. *punct.* 7. *num.* 4. Bonacina *tom.* 3. *de Censuris*, *disp.* 1. *quæst.* 7. *punct.* 2. *num.* 5. Reiffenstuel *l. cit. n.* 33. & alii. Et ratio est, quia *Falsum* in illis sub dictis pœnis prohibetur, non tam propter damnum inde secutum, quam propter contemptum Supremæ Auctoritatis, a
qua litteræ veniunt, ut omnis occasio Falsi 58
in his evitetur. Nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad pœnas contra earum falsatios

farios non solum veniont Bullæ Datatiæ, & Cancellariæ Apostolicæ, sed etiam Secretariæ Brevium. Sic declaravit Ionocent. X. Constit. 51. in ordine. Bellam. *in cap. ex litteris*, *de fide Instrum. num.* 3. Andr. *ibid. num.* 4. Butr. *num.* 4. Hostiens. *num.* 6. quos ita iotelligit Farioac. *in prax. crimin. quæst.* 151. *num.* 24.
59 Ursaya *Institut. crim. lib.* 3. *tit.* 6. *nu.* 2. Ubi qood hoc noo procedit io falsificantibus litteras Episcoporum, & Nnnciorum, quia hæ non sunt proprie litteræ Apostolicæ; Fagnao. *l. cit.*
60 *n.* 24. Ursaya *loc. cit. n.* 3. & alii. Immo secundum mulros apud Raynal. *lib.* 2. *observ. ad cap.* 18. *supplet.* 2. neque hoc procedit in falsificantibus litteras Legati, vel Delegati Summi Pontificis, Sacræ Pœnitentiariæ, & Sacrarum Congregationum, quia non sunt litteræ Papæ, & ideo cum sint diversa, diversa sit illatio; *l. Papinianus exuli*, *ff. de minor.* Raynal. *l. cit. n.* 9. Fagnao. *loc. n.* 24. qui tamen ibidem sobjongit esse advertendom inter litteras Apostolicas comprehendi litteras Pœnitentiariæ secundom Doctores citatos *n.* 58.
61 Falsificans litteras Papæ, & Imperatoris punitur pœna mortis. Sic cum multis Panimoll.
62 *decis.* 76. *n.* 17. & communis aliorum. Sic etiam punitur pœna mortis falsificans litteras Regias, aliorumque Supremorum Principom; *l. Majorum*, *& l. Ubique*, *Cod. Ad. leg. Cornel.*
63 *de Falsar.* & sic statuunt fere omnes cujosque Regni, & supremi Prlocipatus Constitotiones, seu Ordinationes, vel leges; Quarum plorimæ statuont etiam pœnam mortis contra falsificantes litteras Proregis, Locumtenentis, Vicarii, Senatus, Magistratus, aut alterios Tribunalis; & inter alias Constitutiones, & banoimenta Civitatis, & Legatioois Boooniæ, ut refert Raynald. *tom.* 2. *observat. ad cap.* 18. §. 3. statuunt sic: *E se alcuno dolosamente in qualsivoglia modo falsificherà, o falsamente imiterà il Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere, o altre scritture dell' Illustriss. Legato, Reverend. Vicelegato, o Governatore, incorrerà nella pena dell'*
64 *ultimo supplicio*. Clericos falsificans sigillum Principis est ab Ordinibos deponendus, & impresso illi Charactere in signum commissi delicti, in exilium mittendus absque alia pœna corporali, ut statuit Urbanus III. *in cap. Ad*
65 *audientiam* 3. *de crimine Falsi*. Clericus falsificans litteras Episcopi, vel Capituli est ab Officio, & Beneficio suspendendus; *cap. Si Episcop.* 7. *distinct.* 50. & *cap. Tam litteris in* §. *fin. de testib.* & deducitur *ex cap. Quando; ubi Gloss. in fin. de iis, quæ fiunt a Prælat.* Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 2. *tit. de pœnit. Cleric.* §. 44. *num.* 6. Panimoll. *n.* 6. Regulares falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum puoiuntur juxta constitutiones particulares cujusque Religioois. In nostro Ordioe Fratrom Minorom de Observantia falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum carceri mancipantur ad arbitrium Provincialis, pro qualitate delicti; Si vero litteræ falsificatæ fuerint Generalis, vel Commissarii Generalis, a carcere liberari oon poterunt absque expressa liceotia dictorum Prælatorum Generaliom. Statut. Toletan. *tit. de Falsariis*. Portell. *verb. Falsarius n.* 6. Qui vero litteras Prælatorum Generalium, Provincialiom &c. destruxerit, impedierit, vel aperoerit, non dicitur Falsarius, licet graviter etiam puniator pro qualitate delicti; Compend. Sanctor. *verb. Falsificatio n.* 7. *in fine*, & est casus reservatos; Compend. Sanctor. *verb. Casus n.* 15. ibi: *Generalis, vel Provincialis, aut eorum Secretarii litteras tum missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet intercipientes.* 66 67

Pœna ordinaria committentis quodcumque crimeo *Falsi*, olim circa Nobiles erat deportatio com omniom bonorum publicatione, circa Personas viles damnatio ad Metallum, circa Servos ultimum supplicium; *l.* 1. §. *fin. Ad Leg. Cornel. de Falsar. l. Si quis* 38. §. 7. *ff. de Pœnis*. Hodie tamen imponitur ex Arbitrio Judicis prudentis pro diversitate circomstantiarum, prout notat Glossa *in cit. l.* §. *fin. verb. Eorum*, taliter qood aliquoties possit esse pœna pecuniaria, & aliquoties pœna corporalis, & etiam capitalis; *l. Ubi Falsi* 22. *Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi.* Pœnæ falsariorum in specie sunt variæ pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Pœna falsi testis in causis civilibus erit deportationis; *l. in princip.* §. *fin. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* & insoper tenebitur actione io factum ad damna, & iotereste, qoæ passos est alter propter ejus falsam depositionem; Farinacius *q.* 67. *n.* 2. *& seq.* & communis aliorum. In causis vero Criminalibus est pœna *Talionis*, idest pœna illa, qua falso accusatus condemnatus fuit, vel condemnari, seu puniri debuisset; cnm hac tamen advertentia, quod si condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non fuit, tuuc mitiori pœna a Judice arbitranda erit puoiendos; Farinac. *quæst.* 67. *num.* 11. *&* 15. & alii passim. Si falsus testis sit Clericus, iste ab Officii hoore depositus in Monasterium detruditur, *cap. Si Episcopus* 7. *distinct.* 50. juncta *Authent. Presby-* 68 69 70

te-

teri, *Cod. de Episcopis*, *& Cleric.* Vel ad
Triremes, aut perpetuos carceres damnandus
est, quia loco detrusionis in Monasterium olim
consuetæ, hodie succedit damnatio ad Trire-
mes, vel perpetuos carceres, teste Fagnano
in cap. Cum non ab homine, *de Judiciis n.* 104.
71 Farin. *q.* 119. *num.* 55. Hæc tamen ordinaria
pœna Clerici *testis Falsi* limitatur, & in arbi-
trariam reducitur, quando Falsum committit
sine præjudicio notabili tertii, & solum circa
accidentalia. Menochius *de Arbitr. Jud. casu*
306. *num.* 22. Jul. Clarus §. *Falsum num.* 9.
& 25. & alii.
72 Pœna Notarii scribentis falsum Testamen-
tum vel Instrumentum erit deportationis, vel
alia arbitraria, vel etiam amputationis manus,
quando agitur de magna falsitate, & pluries
reiterata. Farinac. *q.* 155. *num.* 11. Immo si id
exigat facti circumsta⁻tia, poterit extendi
etiam usque ad mortem, juxta textum *in l.
Ubi falsi* 22. *Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.*
Et ultra pœnam criminalem tenebitur etiam
ad damna, & interesse. Farinac. *quæst.* 115.
73 *n.* 11. *&* 12. Hac pœna punitur etiam falsi-
ficans manum alicujus, vel exemplans copiam
diversam ab Originali; *l. Quod fit*, *ff. Ad Leg.
Cornel. de Falsar.* Pœna Advocati, & Procu-
ratoris Falsum committentis, præter ordina-
riam assignatam *sub n.* 68. est etiam quod
teneatur ad reparationem damni, ac insuper
ad arbitrium Judicis pro diversitate persona-
rum, & circumstantiarum puniri possit pœna
74 pecuniaria, carceris, & etiam Triremium pro
qualitate delicti. *Communis*, & patet ex Ray-
nal. *observat. ad cap.* 19. §. 1. *in expositione
bannimenti Civitatis & Legationis Bononiæ*.
75 Pœna Judicis *Falsum* committentis olim erat
exilii, & capitis; *l. Lex* Julia 7. §. *fin. ff.
de Jul. repet.* Hodie vero pro diversitate cir-
cumstantiarum, est privatio Officii, & digni-
tatis ac inhabilitatis ad judicandum, confisca-
tio bonorum, vel etiam pœna exilii, Trire-
mium, & capitis. Menochius *de Arbitr. Jud.
casu* 432. *a num.* 7. Farinac. *quæst.* 111. *a num.* 4.
& alii. Judicis autem Ecclesiastici *Falsum*
committentis pœna, præter ordinariam, est su-
spensio a Divinis, & compensatio damni illa-
ti; *cap.* 1. *de sent. & re judic. in* 6.
76 Pœna falsificantium legitimas mensuras, &
pondera præter ordinariam pœnam *Falsi*, est
quod ad duplum restituendum, nec non ad In-
sulam damnentur; *l. Hodie* 32. §. 1. *ff. Ad
Leg. Cornel. de Falsal.* ac insuper per triginta
dies in pane, & aqua plectantur, *cap. ut men-
77 suræ* 2. *de empt. & vendit.* Pœna fabricantium
falsam monetam est confiscatio omnium bono-
rum, damnatio ad bestias, ac ultimum suppli-
cium, & insuper sunt rei criminis læsæ Maje-
statis, *l.* 5. *&* 2. *Cod. de Falsa moneta.* Pœ- 78
na impedientium aliquem testari, vel jam fa-
ctum testamentum mutare, vel ad testandum
compellentium, si hoc factum fuit cum armis,
habebit locum pœna *leg. Jul. de Vi public.* si
vero sine armis, pœna extraordinaria, & Ju-
dicis arbitrio regulanda. Farinac. *quæst.* 161.
num. 4. *& sequent.* & tenebitur insuper qui
id fecerit ad damna, & interesse illi, qui ex
hac prohibitione, vel concussione præjudicium
passus est. Farinac. *quæst.* 161. *num.* 8. Pœna 79
supponentis falsum partum olim erat ultimum
supplicium *l.* 1. *Cod. ad Leg. Cornel. de Falsar.*
sed hodie est pœna extraordinaria *Falsi*, quæ
erit exilium. Farinac. *part.* 10. *quæst.* 159.
num. 239. *cum sequent.* & Brugiot. *Instit. crim.
lib.* 2. *titul.* 13. *num.* 17. Pœna eorum, qui 80
Falsum committunt, occultando, surripiendo,
supprimendo, corrumpendo, abradendo, lace-
rando, vel comburendo scripturas publicas,
vel libros Mercatorum, vel mutando sibi no-
men, aut similia faciendo, regulariter erit il-
la *leg. Cornel. de Falsar.* juxta Textum *in l.* 1.
§. *Qui*, ubi Glossa *verb. Reus est*, *& l.* 1. *Cod.
de mutat. nominis*. Gerens se pro Curia, seu 81
assumens nomen Curiæ, cum non sit, sicut
gerens se pro Magistratu, cum non sit, pu-
nitur pœna Legis Juliæ Majestatis, *l.* 3. *&
ibi* Angelus *num.* 2. *ff. Ad leg. Jul. Majest.*
Panimoll. *decis.* 76. *num.* 29. cum aliis *ibi ci-
tat.* Limitatur tamen hac regula, quando fal-
sus actus non fit animo usurpandi Principis
jurisdictionem, sed ad alium finem, nam
tunc non intrat pœna mortis, sed pœna *Falsi*
arbitraria. Bart. *in l. Omnes populi n.* 14. *ff.
de justit. & Jur.* & ibi Jason *n.* 35. *ad fin.*
Decian. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 9. *n.* 5. *&* 9.
Panimoll. *loc. cit. n.* 30. Farinac. *cons. crim.*
74. *num.* 1. *&* 2. ubi testatur de communi.
Ingrediens propterea sub nomine Curiæ do- 82
mum alicujus mulieris animo carnaliter eam
cognoscendi, non incurrit pœnam mortis, sed
Triremium. Farin. *loc. cit. num.* 11. *& per tot.
consil.* ubi in fine consil. subdit quemdam Mar-
cum Antonium hujus criminis reum salvatum
fuisse a pœna mortis, sed non a pœna Tri-
remium; Panimoll. *loc. cit. n.* 31. *&* 32. Alio- 84
rum falsariorum pœnas qui distincte scire desi-
derat, adeat Farinacium, Afflict. Raynald.
aliosve Criminalistas, & sufficiat pro comple-
mento hic scire, quod ad hoc ut quis de
Falso pœna ordinaria puniri possit, tria copu- 85
la-

lative requiruntur, scilicet quod veritas sit immutata, alteri nocitura, & dolo facta, ut de communi testantur Farinac. *consil. crimin.* 114. *num.* 12. & 36. Panimoll. *decis.* 76. *num.* 2. Cephal. *consil.* 355. *num.* 44. *volum.* 3.
86 & alii passim. Unde his tribus copulative concurrentibus, pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda est, juxta dicta *num.* 68.

87 Falsificantes Litteras Apostolicas, & supplicationes signatas, excommunicantur; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 14. incip. *Pasto-*
88 *ralis Romani* §. 6. dict. Bulla Cœnæ. Falsitas in expositione facti expressa, punienda est ad formam juris. Idem Constitut. 25. incip. *Ad Apostolicæ* §. 5.

89 Falsariorum malitia cavenda est Litterarum Apostolicarum executoribus. Idem tom. 2.
90 Constit. 51. incip. *Magna Nobis*. Falsitas enim in pluribus antiquis exemptionum privilegiis reperta est. Idem Constit. incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

Additiones ex aliena manu.

91 Definitioni *Falsi* ab *Auctore* traditæ adde cum Antonio Matthæi *de Criminib. lib.* 48. *tit.* 7. *cap.* 1. *num.* 1., verba hæc: *seu sup-*
92 *pressio*. Infinitæ vero sunt species Falsi. Sed non incommode ad duo summa capita referri possunt, nimirum ad falsum *testamentarium*,
93 & falsum *nummarium*. *Testamentarium* proprie dicitur, quod committitur circa testamenta. At ejus pœna producta est de Senatusconsultis, & Principum Constitutionibus ad alia instrumenta, litteras, nomen, testimonia, accusationes, obligationes, mensuras, pondera.
94 *Nummarium* committunt, qui monetam adulterinam flant, feriunt, qui nummos aureos radunt, tingunt, fingunt. Longum autem esset, de utroque falso pro dignitate agere. Vide, si lubet, mox *laudatum Auct.* Pauca tantum afferemus de Falso prioris generis.

95 Num is, qui adulterinum testamentum non fecit, sed usus eo est, seu, ut loquuntur Leges, ipsum *recitavit*, teneatur lege Cornelia, quæri solet? Teneri statutum est *in l.* 2. *ff. ad Leg. Cornel. de Fals.* tum *in l.* 8. *Cod. eod.*
96 At Papinianus *in l.* 13. §. 1. *dict. titul.* respondit: *In Cornelium falso recitato, non facto, non incidit*. Sunt qui negationem huic loco detrahunt pro *non incidit*, legendo, *incidit*;
97 Sed obstant Pandectæ Florentinæ, quæ hanc
98 negationem habent. Alii distinguunt inter pœnam ordinariam, & extraordinariam. At in *dict. l.* 2. *ff. dict. titul.* conjungitur recitans falsum, cum eo, qui fecit. Sicut igitur pœna ordinaria tenetur qui fecit, ita & teneri debet qui recitat. Distinguunt & nonnul- 99
li inter recitantem testamentum falsum, & recitatorem alterius instrumenti, sed Leges adductæ de quocumque instrumento loquuntur. Assentior Antonio Matthæi, qui ait, post 100
Papiniani responsum demum constitutum, & receptum fuisse, ut Recitator quoque Lege Cornelia teneretur; Vide *eumdem*, *ubi supra num.* 2.

Disputari & de hoc solet, an Lege Cornelia teneatur is, qui non falsum testimonium dixit, sed verum reticuit? Distinguunt aliqui, utrum pecunia accepta id fecerit nec ne, & priori casu teneri volunt, non item posteriori. Sed Antonius Matthæi, *loco citato n.* 12. probat, & quidem solidissime, teneri, sive pecunia accepta, sive gratis tacuerit. Consule omnino ipsum. 101

Gravior est quæstio, an in Legem Corneliam incidat, qui pecuniam ob testimonium dicendum accepit, nec tamen producentem, sed Adversarium ipsius testimonio suo juvit? Negant fere omnes ea de ratione, quod hic, tametsi accepit pecuniam, falsum testimonium minime dixit. Sed Antonius Matthæi, *eodem loco n.* 13. incidere tenet, quia verba Legis sine distinctione ita concepta sunt, ut si quis ob testimonium dicendum pecuniam acceperit, pœna falsi coerceatur, *L.* 1. §. *Sed & si quis*, *ff. dict. tit.* 103

F A M A.

Fama, opinio, & existimatio idem significant; Glossa *final. in l.* 1. *Cod. ex quibus causis infamia irrogatur*, & Glossa *in l. Cognitionum* 5. *ff. de extraordinariis cognitionibus*, *verb. existimatio*. 1

Fama dicitur a fando, sive loquendo; Unde Fama dicitur quidquid de aliquo divulgatur, sive in bonam, sive in malam partem, ut tradit Calepinus *in Dictionario verb. Famæ*. 2
Hinc fama ut sic secundum Bartolum *in l. De minore* 10. §. *Plurimum num.* 8. *de quæst.* est 3
communis opinio voce manifestata ex suspicione proveniens, & grosso modo dicitur *Vox populi*, & in vulgari dicimus *Vox populi*, *Vox Dei*, quia opinio, in qua omnes concurrunt, vel major pars, præsumitur in se habere rationem, ut dicit Baldus *in cap. Quoniam* 11. *num.*

num. 62. *ad probation.* & *in cap. Vestra* 7. *n.* 2.
de cohabitat. Cleric. ac Fagnan. *in dict. cap.*
Vestra num. 39. seu secundum Calderin. *in dict.*
cap. Vestra num. 32. & Speculatorem *in tit. de*
notor. crim. §. *Fama num.* 1. & 2. Fama est
vulgi, loci, seu majoris partis vehemens opi-
nio rei, de qua quæritur, consentiens, ut
colligitur *ex cap. Inquisitionis* 21. *in fin. de ac-*
cusation. cap. Litteris 12. & *cap. Tertio loco* 13.
de præsumptionibus.

4 Fama ut sic est duplex, Fama hominis in
se ipso, & Fama hominis, quo ad alios; seu
Fama hominis, aut de homine, & Fama in-
ter homines; Fagnan. *in cit. cap. Vestra* 7. *n.*
27. *de cohabitat. Clericor.* Bartolus *in cit. l. de*
minore 10. §. *Plurimum*, *ff. de q.* Mascard. *de*
probation. conclus. 749. *n.* 1. Reiffenstuel *lib.* 2.
Decretal. tit. 20. §. 12. *n.* 387. & alii passim.

5 Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis,
aut de homine, est illæsæ Dignitatis status le-
gibus, & moribus comprobatus, *l. Cognitio-*
num 5. §. *Existimatio*, *ff. de extraordinariis co-*
gnitionibus; Glossa *in cap. infames* 3. *verb. in-*
famia quæst. 7. Speculator *in tit. de notoriis cri-*
minibus §. *fama in princip.* Calderin. *in cit.*
cap. Vestra num. 1. Fagnan. *ibid. num.* 27. &
6 alii. Fama hominis quoad alios, seu Fama
inter homines est publica, seu famosa, ac
communis insinuatio, vel proclamatio ex sola
suspicione, & certo auctore proveniens; Sic
Joan. Andr. *in cit. cap. Vestra num.* 9. *vers.*
Fama inter homines, Fagnan. *ibid. n.* 38. An-
ton. Nebrissensis *in Vocabulario juris vers. Fa-*
ma, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 388. & alii, &
sic dicitur respectu eorum inter quos viget seu
circumfertur.

7 Fama proprie loquendo non dicitur nisi bo-
na sit, quia Fama est argumentum virtutis,
ut recte inquit Baldus *in cap. in Genesi n.* 96.
8 *de electίon.* & Fagnan. *loc. cit. num.* 38. Un-
de fama proprie loquendo, ut bona, *est illæsæ*
dignitatis status legibus, & *moribus comproba-*
tus, & *in nullo diminutus*; Glossa *fin. in l.* 1.
Cod. ex quibus caussis infamia irrogatur; Rota
9 *part.* 17. *recent. dec.* 346. *num.* 17. Et hanc Fa-
mam qui negligit, crudelis est; *cap. Nolo* 10.
caus. 12. *quæst.* 1. ubi ex verbis Sancti Augu-
stini sic expresse habetur: *Duæ sunt res, con-*
scientia, & *fama*; *conscientia necessaria est ti-*
bi, fama proximo; *qui fidens conscientiæ suæ*
negligit Famam suam, crudelis est: Hinc Apo-
stolus 1. *ad Corinth. c.* 9. *num.* 55. ait; *Bonum*
est enim mihi magis mori, quam ut gloriam
meam quis evacuet, cui concinit *cap. Sacerdos*
9. *caus.* 1. *quæst.* 2. ibi: *Expedit mihi magis*
mori, quam ut gloriam meam quis evacuet, &
Ecclesiastici *cap.* 41. *num.* 15. hoc datur pre-
tiosum consilium; *Curam habe de bono nomi-*
ne, hoc enim magis permanebit tibi, quam mil-
le thesauri pretiosi, & *magni*. Et Proverb.
cap. 15. *num.* 30. dicitur: *Fama bona impinguat*
ossa, & *ibid. cap.* 23. *num.* 1. *Melius est bonum*
nomen, quam divitiæ multæ. Quamvis igitur 10
Fama proprie loquendo non dicatur, nisi bo-
na sit, seu in bonam partem accepta, inter-
dum tamen Fama accipitur in malam par-
tem, & speciali nomine appellatur *Infamia*,
idest Famæ privatio, seu diminutio. Et hæc
mala Fama, seu infamia, est *læsa dignitatis*
status, vita, & *moribus reprobatus*, Calderin.
in cit. cap. Vestra num. 31. Fagnan. *ibidem*
num. 21. Reiffenstuel *loc. cit. art.* 2. *num.* 29.
& alii. De infamia hac Vide verb. *Infamia*
per tot.

Fama in multis differt a Rumore. Primo, 11
quia Fama proprie est, quando tota Civitas,
vel vicinia, seu major pars populi aliquid as-
serit. Rumor autem est, quando aliqua mi-
nor pars, nempe media, tertia, seu quarta
pars id asserit; Nebrissensis *in Vocabulario ju-*
ris verb. Rumor; Abbas *in cap. Super eo n.* 3.
de eo qui cognovit consanguin. Fagnan. *in cit.*
cap. Vestra num. 44. Speculator *in tit. de noto-*
riis criminibus §. *Nunc de Rumore num.* 1. &
alii. Secundo, quia Fama proprie dicta pro-
cedit a certo Auctore aliquid asserente; Ru-
mor vero ab incerto Auctore; Baldus *in cap.*
Tua num. 4. *de cohabitat. Clericor.* Fagnan.
loc. cit. num. 44. Reiffenstuel *loc. cit. tit.* 12.
num. 392. & alii. Tertio, quia Rumor est
quid minus, quam Fama, minusque probat,
quam ipsa: Fama est enim communis populi
assertio, Rumor autem est sola paucorum di-
ctio; Abbas *in cit. cap. Vestra num.* 12. *vers.*
Rumor vero; Fagnan. *ibid. n.* 44. Reiffenstuel
loc. cit. n. 392. Nebrissensis *loc. cit. verb. Ru-*
mor & alii. Quarto, quia Fama vires suas
eundo, & perseverando extendit juxta illud
Virgilii *Æneidos* 4. *Fama malum, quo non*
aliud velocius ullum, Mobilitate viget, vires-
que acquirit eundo, & juxta illud Psalm. 18.
In omnem terram exivit sonus eorum, & *in fi-*
nes orbis terræ verba eorum: Rumor vero quan-
doque cito deficit, ut *l. ultim. ff. De heredi-*
bus instituend. Fagnan. *loc. cit. num.* 44. cum
Baldo ibi allegato, Reiffenstuel *loc. cit. num.*
392. & alii. Unde Rumor definitur, quod sit 12
particularis assertio ex incerto Auctore, & so-
la suspicione proveniens; Sic Hostiensis *in cit.*
cap. Vestra n. 3. Joan. Andr. *ibid. n.* 11. Cal-
de-

derin. *ibid. n.* 33. Fagnan. *ibid. num.* 44. Nebriffensis *loc. cit. verb. Rumor*, Specolator *in tit. de notoriis criminibus* §. *Nunc de Rumore num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 392. & colligitur *ex cap. Super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, ex cap. Osius* 2. *de electïon. & ex cap. Veniens* 19. *de Regularibus*.

13 Ut Fama probet, multa requiruntur. Primo requiritur, quod Fama originem duxerit a personis gravibus, honestis, fide dignis, & non iotereffatis: Unde non est attendenda Fama orta ab aliqoibus malitiosis, suspectis, aot proprio commodo, suæqoe utilitati studentibus; *cap. Qualiter, & quando* 24. *de accusationibus*, ibi: *Super clamorem, & Famam ad aures Superioris pervenit, non quidem a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis*; *cap. Licet ex quadam* 47. *de testibus*, ibi: *Nec ab infamibus, & suspectis, sed a fide dignis, omni exceptione majoribus didicerint*; Rota *recent. part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 76. *num.* 4. *part.* 12. *decis.* 419. *n.* 20. *part.* 17. *decis.* 207. *n.* 49. & sæpe alibi, & communis Doctorum.

14 Secundo, ut Fama probet, requiritur, quod habeat certos Auctores, & rationabiles, ac probabiles causas, idest, qood testes super Fama deponentes teneantur exprimere cerias personas, a quibus audierunt, & assignare causas probabiles, ex quibus populus inductus fuit ad sic credendom, v.g. quia audierunt a certis personis hooestis, fide dignis, omnique exceptione majoribus, quæ asseruetont iia se vidisse oculis suis, vel quia ille, de cujus morte dicitor publicam Famam extare, ingressus est bellicum conflictum, aut oavigans passus est naufragium, aut in flumen cecidit, seu projectus fuit, & amplius non est inveotus, nec comparuit, licet diu expectatus sit, vel hujusmodi. Unde noo est attendenda vana vox vulgi, & rumor in populo, quæ nullos habet certos Auctores, nec rationabiles, seu probabiles causas inducentes ad sic credendum; *l. Decurionum* 12. *Cod. de pœnis*, ibi: *Vanæ voces populi non sunt audiendæ, cap. Osius Episcopus* 2. *de electione*, junctis concordantiis a Glossa ibi *in verb. Pupilli* relatis; Rota recent. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 250. *n.* 5. *part.* 12. *dec.* 420. *n.* 15. *part.* 17. *dec.* 43. *n.* 11. & sæpe alibi, ac Doctores communiter.

15 Tertio, ut fama probet, requiritur, quod testes depooant de tempore præciso ante motam litem; *cap. Licet ex quadam* 47. *de Testibus*, ibi: *Et ante litem motam testificata didicerint*. Alioquin præsumeretur orta Fama primum occasione litis motæ, seu ex contestatione ipsius, sicque talis Fama non probaret; Rota *recent. p.* 3. *dec.* 117. *n.* 13. & *dec.* 562. *num.* 6. *p.* 7. *dec.* 182. *num.* 28. *p.* 8. *dec.* 283. *n.* 14. *p.* 10. *dec.* 158. *n.* 15. *dec.* 299. *num.* 8. *p.* 19. *tom.* 1. *dec.* 100. *n.* 20. & sæpe alibi, ac commuois Doctorum.

Quarto, ut Fama probet, requiritur, ut ea sit uoiformis, coostans, perpetua, & inconcussa. Alioquin si esset difformis, inconstans, & contrariis allegationibos debilitata, & conquassata non probaret; Rota *recent. part.* 1. *dec.* 182. *n.* 5. *part.* 2. *dec.* 277. *n.* 3. *p.* 8. *dec.* 211. *n.* 16. *p.* 10. *dec.* 158. *n.* 11. *dec.* 301. *num.* 27. *part.* 16. *dec.* 99. *n.* 8. & sæpe alibi. Generaliter enim Fama per testes probata destruitur, vel incerta, & inconstans redditur ex depositiooe aliorum testium de contraria Fama deponentium; Rota *rec. part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 276. *n.* 13. *part.* 8. *dec.* 99. *n.* 22. *p.* 10. *dec.* 158. *num.* 10. quo casu una Fama destruit aliam; Rota *recent. part.* 6. *dec.* 205. *n.* 10. *part.* 14. *dec.* 276. *n.* 13. In concursu tamen Famæ bonæ, & malæ, semper est præferenda bona, etiamsi testes deponentes de bona Fama esseot pauciores; Rota *recent. p.* 2. *dec.* 277. *num.* 2. *part.* 8. *dec.* 249. *n.* 27. cum variis aliis decisionibus, & Doctoribus ibi citatis. 16 17

Fama probari potest per duos testes graves, fide dignos, & omni exceptione majores; *cap. Inquisitionis* 21. §. *Quæsivisti, de Accusationibus*, ubi Fama censetur probata per duos, vel tres testes, & concordant *cap. In omni* 4. & *cap. Licet universis* 23. *de Testibus*, & *cap. Cum esses* 10. *de Testamentis*, ubi allegatur illud Dominicum *Matth. cap.* 18. *num.* 16. *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*; & *cap. Si testes* 3. §. *Ubi numerus caus.* 4. *quæst.* 2. & 3. ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; & *leg. Ubi n.* 12. *ff. de Testibus*, ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; Sic expresse Glossa *in l. Testium fides* 3. *verb. Confirm. ff. de Testibus*, diceos, quod Fama probatur per duos testes, cum jurant majorem partem populi ita sentire; Bartolus *in l. De minore* 10. §. *Plurimum n.* 19. *de quæstionibus*, Felinus *in cap. Tertio loco* 5. *n.* 4. *de probationibus*, Farinac. *lib.* 1. *Prax. crimin. q.* 47. *n.* 208. 210. & *seq.* Jul. Clar. *in Practic. crim.* §. *final. qu.* 6. *n.* 12. Menoch. *lib.* 8. *consil.* 701. *n.* 49. Mascard. *de probationibus, concl.* 750. *num.* 1. testans de communi. 18

Fama regulatiter loquendo de per se non 19

fa-

facit plenam probationem; Glossa *in cap. Si testis 3. caus. 4. qu. 3. vers. Fama*; Felinus *in cap. Per tuas* 10. *n.* 15. *de probationibus*, Abbas *in cap. Transmissæ* 3. *n.* 10. *Qui filii sint legitimi*, Mascard. *de probationibus concl.* 754. *n.* 1. testans de communi: Fama enim sæpe est fallax, nam *dictum unius facile sequitur multitudo*, textu expresso *in cap. Cum in juventute* 12. *de purgatione Canonica*.

20 Facit tamen semiplenam probationem in causis Civilibus; Secus autem in Criminalibus, ubi requiruntur probationes indubitatæ, & luce meridiana clariores; Glossa *in cap. Veniens ad nos* 10. *vers. Illorum*, *de Testibus*, & Glossa *in l. Testium fides* 3. *vers. Confirm. ff. de Testibus* dicens cum aliis, quod Fama faciat probationem semiplenam; unde facit deferri juramentum; Speculator *tit. de notoriis criminibus* §. *Fama est num.* 5. Sannig *tit. de probationibus c.* 4. *n.* 12. Card. Tusch. *Litt. F. concl.* 66. *num.* 19. Alexander *consil.* 103. *n.* 3. & 5. *lib.* 7. Sigismund. Scaccia *lib.* 2. *de judiciis c.* 9. *n.* 84. 85. Rota *recent. part.* 3. *dec.* 374. *n.* 4.

21 Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam. Primo enim Fama plene, & concludenter probat in antiquis, quæ excedunt memoriam hominum; *cap. Cum causam* 13. *de probationibus*; Rota *recent. part.* 1. *dec.* 75. *n.* 1. & *dec.* 445. *num.* 6. *p.* 4. *tom.* 3. *dec.* 292. *num.* 4. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 264. *nu.* 26. *p.* 3. *dec.* 475. *n.* 3. & sæpe alibi; Alexander *consil.* 83. *n.* 7. *volum.* 3. Reiffenstuel *loc. cit.* §. 12. *n.* 406. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *n.* 7. testans de communi. In antiquis enim cum sint difficilis probationis, atque ob temporum injuriam legitima documenta pereant, admittuntur etiam leviores probationes.

22 Secundo, Fama plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula; *c.* 1. *de Appellationibus*, ibi: *Veritate per idoneas personas, & Famam loci sollicite inquisita*, *cap. Preterea* 27. *de Testibus*, *cap. Illud quoque* 11. *de præsumptionibus* juncta Glossa ibi, *Verb. Fama loci*; ubi pluribus adductis dicit Famam sufficere ad probationem, si aliæ præsumptiones concurrant; Card. Tusch. *litt. F. consil.* 66. *n.* 3. & 65. testans de communi; Rota *recent. part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 424. *n.* 5.

23 Tertio, Fama facit plenam probationem in rebus modici præjudicii, & in causis levioribus, Bartolus *in l. De minore* 10. §. *Plurimum*, *ff. de quæstionibus*, Abbas *in cap. Veniens ad nos* 10. *n.* 9. *de Testibus*, Felin. *ibid. num.* 9. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *num.* 8. & 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 407. & alii passim.

24 Quarto, Fama plene probat, quando agitur Remedio *Canon. Redintegranda* 3. *caus.* 3. *q.* 1. ad recuperandam possessionem. Tunc enim probata publica Fama, restitui debet possessio agenti hujusmodi Remedio; Mascard. *loc. cit. num.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 410. Ancharan. *consil.* 42. *num.* 2. testans de communi.

25 Quinto, Fama plenam facit probationem in iis, quæ sunt difficilis probationis; Rota *recent. p.* 3. *dec.* 481. *n.* 3. Bartolus *in l. De pupillo* §. *Si quis ipse q.* 8. *ff. de novi operis nunciat.* Alexander *consil.* 66. *n.* 9. *lib.* 3. Card. Tusch. *loc. cit. concl.* 66. *n.* 66. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *n.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 409. & alii passim.

26 Sexto, Fama facit plenam probationem, quando agitur de periculo animæ, & peccato evitando, *cap. Super eo* 2. *de consanguinis. & affinit.* ubi sola Fama loci de subsistente impedimento impedit Matrimonium contrahendum, ibi: *Vel si non manifestum, Fama tamen loci hoc habet*; & Glossa *ibid. verb. Fama*, ubi expresse dicit: *Nota, quod Fama impedit Matrimonium contrahendum*, *cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*, *& plus facit Fama hic, quam dictum unius, ubi juramentum intervenit*, *c. Præterea* 12. *de sponsalibus*. *Alias dictum unius, sicut & Fama impedit matrimonium contrahendum*, *cap. Super eo* 22. §. 1. *de Testibus*; Hæc dicta Glossa, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 411. Panimol. *dec.* 19. *adnot.* 3. *num.* 4. cum plurimis ibi allegatis; Sanchez *de Matrimon.* 1. *disp.* 72. *num.* 13. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1031. *num.* 11. & 12. Piasecius *in prax. Episcop. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 39. *vers. Sic & si in contrarium*, Ventriglia *tom.* 1. *de testibus in caus. Matrimonial. annotat.* 3. §. 1. *n.* 18. & alii passim.

27 Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponsos, etiamsi sponsalia fuerint firmata juramento, ut colligitur ex *cap. Super eo*, 2. *de consanguinit. & affinit.* ubi deciditur, Famam impedire Matrimonium contrahendum, *fide imposita*, & ibi Glossa in verb. *Fide* explicat, idest *juramento*. Sic Doctores in eodem textu, præsertim Cardinal. *in fine*, Abbas *n.* 5. Covarruvias 4. *decretal.* 2. *par. cap.* 6. §. 19. *nu.* 11. Mascard. *de probationibus conclus.* 1035. *n.* 12. Bossius *de Matrimon. cap.* 7. §. 13. *num.* 124. & 125. *cum seq.* Piasec. *loc. cit.* Hurtad. *de Matrimon. disp.* 2. *num.* 68. *vers. Sic addi-*

dimus, Guttierez *de Matrimon. cap.* 26. *n.* 13. & 14. Panimoll. *loc. cit.* Ventriglia *loc. cit. num.* 19. Sanchez *loc. cit. num.* 14. ubi dicit non esse attendendum Paludanum contrarium tenentem.

28 Et de facto non advetsatur textus *in c. Cum in tua*, 27. *de sponsalibus*, ubi videtur disponi, quod ultra personam fide dignam requiratur Fama ad impedienda sponsalia juramento firmata, ut prætendit dictus Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 3. *casu* 9. *n.* 27. Non adversatur, inquam, quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciator, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: *Quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt Matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de Fama, vel scandalo doceat*. Unde potius colligitur ex verbis textus Innocentium III. disposuisse, quod etiam sola Fama sufficiat, si a denunciatore fide digno justificata fuerit, ut explicat Glossa *ibid. verb. De fama*, ibi: *Et ita sola fama impedit Matrimonium*. Et ex Alexandro de Nevo, Guttierez, Barbosa, Sanchez tradit Bossius *de Matrimon. cap.* 7. §. 32. *num.* 125. *vers. Neque obstat*, Panimol. *loc. cit. num.* 5.

29 Ut autem Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Judici ut privato, aut Judex de illa a multis in privato audiverit, sed est justificanda per legitimas probationes. Sic Glossa & Doctores *in cit. c. Cum in tua*, 27. *de sponsalibus*, Butrius *num.* 7. Alexander de Nevo *n.* 16. Abbas *num.* 6. Guttierez *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 15. Bossius *loc. cit. n.* 126. 127. 128. Mascard. *loc. cit. num.* 13. Panimol. *loc. cit. num.* 6. Ventriglia *loc. cit. num.* 20. & alii dicentes, quod Fama privata non sufficit ad Impediendum Matrimonium, sed solum dat facultatem ad inquirendum, & ad recipiendum probationes de tali Fama.

30 Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes. Glossa *in cit. c. Cum in tua, verb. Famam*; Rota *recent. p.* 1. *decis.* 182. *num.* 7. *p.* 8. *decis.* 211. *num.* 18. *p.* 9. *tom.* 1. *decis.* 16. *num.* 4. *p.* 15. *decis.* 318. *num.* 6. Paris. *consil.* 64. *num.* 24. *volum.* 3. Mascard. *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. n.* 16. Panimol. *loc. cit. num.* 8. Ventriglia *loc. cit. n.* 22. & alii passim.

31 Et ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui, dummodo jurent; *cit. cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*, ibi: *Vel contra Famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramentum exhibeant propinquorum*, Mascard. *loc. cit. num.* 15. Sanchez *loc. cit. num.* 17. Guttierez *loc. cit. n.* 15. Ugolin. *de Offic. & potest. Episc. c.* 15. §. 11. *n.* 7. *vers. Atqui*, Panimol. *loc. cit. n.* 9. Ventriglia *loc. cit. n.* 23. & alii passim.

Relinquitur tamen arbitrio Judicis, inspecta qualitate personarum, & contrariæ Famæ, an recipiendum, vel rejiciendum sit juramentum consanguineorum super impedimento Matrimonii ad elidendam contrariam Famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, *cit. cap. Cum in tua*, ibi: *Secundum tuæ discretionis arbitrium*, Mascard. *loc. cit. num.* 16. Ugolin. *loc. citat.* §. 7. Menoch. *de arbitr. casu* 243. *num.* 7. & *casu* 454. *n.* 2. Ventriglia *loc. cit. num.* 24. Panimol. *loc. cit. n.* 10. & alii. 32

Rumor, qui ex dictis *supra n.* 16. in multis differt a Fama, & est quid minus, quam ipsa Fama, quamvis ex probabiliori opinione non sufficiat ad impediendum Matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur: Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incurratur contrahendo cum affine, & agatur de modico præjudicio, si sponsalia inter sponsos inita dirimantur, cum facile possint reperire alium, vel aliam, cum quo, vel cum qua contrahant: hinc Rumor debet sufficere ad suspendendum Matrimonium, donec veritas sit indagata. Immo Butrius *in c. super eo* 5. *de eo qui cognovit consanguineam uxoris num.* 7. & Præpositus *ibid. num.* 4. & alii relati a Sanchez *loc. cit. num.* 10. volunt, quod Rumor sufficiat etiam ad impediendum Matrimonium per text. *in leg. Pactum ejus* 92. *ff. de hæred. instituendis*, ubi Rumor fuit creditus justa causa credendi mortem cujusdam *Magnæ*. 33

Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum Matrimonium contractum, & præcipue consummatum, *c. Si duo* 4. *caus.* 35. *quæst.* 6. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1034. *n.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *q.* 45. *num.* 32. Panimol. *l. cit. num.* 54. & alii passim, quia ut habetur *in c. Licet ex quadam* 47. *in fine de Testibus*: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare*. Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, sive Romanus Pontifex conditor Canonum dispensare, non item in Lege Divina positiva 34

de

de indissolubilitate Matrimonii legitime contracti, Matth. *cap.* 19. *num.* 6. & Marci *cap.* 10. *n.* 9. ibi: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

35 Fama publica existente contra Clericum fornicarium, hic debet se purgare; quod si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est, textu expresso *in c. Tua nos 7. de cohabitat. Cleri-*
36 *cor. & mulier.* Fama tamen, sola, nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum; *cit. c. Tua nos.*

37 Fama non potest prævalere veritati; Rota *recent. p.* 5. *tom.* 2. *decis.* 606. *num.* 18. præcipue si agatur de Fama mala producta ex vana populi voce, quæ non est attendenda; Rota *recent. part.* 1. *decis.* 167. *n.* 29.

38 Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat negativam; Rota *recent. part.* 6. *decis.* 28. *num.* 13.

Additiones ex aliena manu.

39 Magna est quæstio, an Homini sit dominium in famam suam? Qui famam cum externis bonis comparant, ii tenent, esse Ho-
40 mini dominium in famam. At rectius alii ne-
41 minem esse famæ suæ dominum sentiunt. Fama enim consequens est virtutis, si causam
42 spectes. Quid ergo in famam tuam statuere poteris, si nihil potes contra virtutem, illæsa honestate? Si vero actum famæ *formalem*, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de tua virtute existimationem, quomodo erit in dominio tuo actus in animo alterius? Deinde aut existimatio tuæ virtuti conformis est,
43 aut difformis. Si difformis, hæc fama non
44 est, sed error. Si conformis, obtinet hæc quidem veræ famæ indolem, minui vero haud potest, nisi vel Boni desinant recte judicare, vel ipse desinas agere; Confer Stryk. *juridic. dissert. tom.* 2. *disput.* 15. *cap.* 5. *num.* 2. & *plur. seq.*

45 Hinc sequitur I. Non posse aliquem se infamare, salva conscientia. II. Ob evitanda tormenta, vel levia, vel gravia non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi pœna propter illud irroganda, illis tormentis
47 gravior, & ultimi supplicii foret. III. Neminem posse obligare famam in commodum alterius, ut si hic ex. gr. non præstet datam fidem, ipse velit malefidus reputari, aut obnoxius esse arbitrariæ illius contumeliæ, cui fidejussit; Idem Auctor *ubi supra.*

48 An quis cum periculo suæ famæ alterius famam teneatur restituere? Quomodo tenea- 49
tur, qui injuriam tantum materialem intulit; verb. gr. detulit apud Superiorem aliquem bona fide, seu ignoranter de falso crimine.
Item quid juris, si damnum bonorum per meam 50
infamationem aliquis passus sit? Vide Fagundez *ad decal. lib.* 9. *cap.* 15. Molin. *Tr.* 4. *disput.* 40. *num.* 3.

F A M I L I A.

FAmiliæ nomen idem importat, ac agnatio, 1
seu denotat agnationem; Rota recent. *par.* 4. *tom.* 1. *decis.* 518. *n.* 11. & *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 588. *n.* 3. Card. de Luca *de jurepatr. disc.* 26. *n.* 6. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 77. & alii passim.

Familia alia dicitur effectiva, & alia con- 2
tentiva. Familia effectiva dicitur illa, cujus ipse testator, seu disponens est causa efficiens vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in ejus descendentibus. Contentiva dicitur illa, quæ comprehendit omnes agnatos, & est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca *in summa Fideicommissor. num.* 148. & alii communiter. Ut quis dicatur de fami- 3
lia contentiva, requiritur concludens probatio descendentiæ a communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod justificetur identitas armorum, & insignium sine diversitate coloris, quæ solet inferre familiæ diversitatem; Rota recent. *part.* 7. *dec.* 15. *n.* 29. & *seq.*

Familia contentiva est duplex, una proxi- 4
ma, seu proximior, altera remota, seu remotior. Proxima, seu proximior est, quæ descendit a patre, vel avo disponentis. Remota autem, seu remotior est, quæ originem trahit ab avo, vel alio ulteriori communi stipite; sic Cytiac. *controvers.* 281. *num.* 72. & *seq.* Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 15. *num.* 31. Manzius *consult.* 368. *num.* 4. & *seq. lib.* 4. Rocca *disp. Select. cap.* 2. *n.* 7. & alii.

In concursu duarum linearum proximioris, 5
& remotioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior. Bald. *consil.* 321. *sub n.* 1. Socin. senior *consil.* 33. *sub num.* 8. *vers. Præterea & seq. lib.* 3. Manzius *d. consult.* 368. *sub num.* 6. *in fine*; Rocca *loc. cit. num.* 8. & alii passim.

Familiæ appellatione, quamvis in dubio ve- 6
niat etiam contentiva, comprehendendo omnes agna-

agnatos etiam transversales ex adductis per Gabriel. *consil.* 132. *q.* 6. *num.* 59. *lib.* 1. Simon. de Pretis *de interpretat. ultim. volunt. lib.* 3. *interpret.* 3. *dub.* 1. *solut.* 11. *num.* 26. Rota in *Romana Fideicommissi de Misinellis* 17. *Junii* 1615. *coram Patriarcha Pamphilio* impressa a Farinac. *decis.* 707. *num.* 6. *part.* 2. *recent.* Cardin. Seraphin. *decis.* 1438. *num.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 645. *num.* 3. & 4. & Rota Recent. *part.* 2. *decis.* 707. *num.* 2. & 6. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 302. *num.* 6. & 7. *part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 586. *num.* 1. Tamen, quando costar, testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon de Pretis *loc. cit.* Ruin. *consil.* 153. *n.* 10. *lib.* 2. Paris. *consil.* 51. *num.* 10. & *consil.* 88. *n.* 36. *lib.* 2. & *consil.* 1. *n.* 59. *lib.* 3. Socin. junior *consil.* 91. *num.* 61. *lib.* 1. Barbosa *de appellativa verborum juris significatione verb. Familia num.* 1. & 2. cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. *part.* 2. *decis.* 707. *n.* 3. cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: *Sed quantum Deo placuerit, Casale in ejusdem Familia remanere debeat*, ponderando illud pronomen *ejusdem*, quod denotat personalitatem secundum jura ibi allegata, & Doctores citatos.

7 Et quod testator, seu disponens senserit solum de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine *sua*, vel *ipsius*, aut *ejusdem*, & similium; Rota recent. *part.* 2. *dec.* 707. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 362. *n.* 7. & *seq. part.* 8. *decis.* 203. *num.* 6. *part.* 12. *dec.* 254. *num.* 7. & *dec.* 318. *num.* 7. & *part.* 13. *dec.* 1. *num.* 14. Menoch. *consil.* 233. *num.* 20. & *consil.* 1171. *num.* 3. & *de præsumpt. l.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 2. Stephan. Gratian. *discep. forens. tom.* 3. *cap.* 645. *n.* 5. Barbosa *l. c. num.* 2. cum pluribus aliis ibi citatis, Pitonius *de controvers. Patron. allegat.* 75. *a num.* 36. *ad* 46. cum juribus, & DD. ibi allegatis.

8 Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiæ non potest verificari in descendentibus, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut Sacerdotes; nam tunc appellatione familiæ veniunt transversales de familia; Rota recent. *part.* 8. *decis.* 203. *num.* 7. Menoch. *consil.* 106. *num.* 229. & *consil.* 424. *num.* 12. *consil.* 1171. *num.* 22. & *consil.* 1171. *num.* 8. Roin. *consil.* 149. *num.* 8. *lib.* 2. Fusar. *de substit. q.* 351. *num.* 31. Peregrin. *consil.* 42. *lib.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 4. Pitonius *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 498. & 546. *cum seqq.* ubi pluribus adductis probat, quod Fundator Presbyter reservando juspatronatus favore illorum de domo, & familia, intelligitur reservasse de domo, & familia contentiva.

Limita secundo, si pronomen *ipsius* adjiciatur Cippo, quo casu denotat Stipitem totius agnationis, & comprehendit etiam familiam contentivam; Rota *part.* 3. *recen. decis. num.* 14. Paris. *in addit. consil.* 33. *num.* 14. *lib.* 3. & alii. 9

Limita tertio, si a testatore, seu disponente vocata sit familia, & agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum conjunctos; *l. Juris consultus*, 10. §. 2. *ff. de gradibus*, Menoch. *consil.* 424. Paris. *consil.* 22. *num.* 604. *cum seq. lib.* 3. Fusar. *loc. cit. q.* 351. *num.* 40. Decian. *consil.* 86. *num.* 28. & *seq. lib.* 3. Peregrin. *consil.* 149. *num.* 22. *lib.* 5. Barbosa *loc. cit. num.* 8. & alii. 10

Quando vocata est familia in genere, intelligitur illa, quæ est de Colomnello disponentis, & descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quæ non habet aliquem commonem stipitem, sed solum identitatem cognominis, & Armorum, quia non identitas Cognominis, & Insignium, sed Agnatio, & descendentia ab uno stipite, quamvis remotissimo, operantur identitatem familiæ. Cardinal. Cels. *dec.* 341. *num.* 2. Surd. *consil.* 316. *num.* 10. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 2. & *consil.* 1177. *n.* 3. & 7. Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 22. *n.* 26. Andreol. *controv.* 338. *num.* 15. & *seq.* Merlin. *decis.* 669. *num.* 32. Paris. *consil.* 1. *num.* 58. & *seq. l.* 3. Altograd. *consil.* 79. *n.* 54. & *seq. l.* 2. Alexander *consil.* 213. *l.* 6. *consil.* 91. *l.* 7. Rocca *disp. select. c.* 2. *n.* 6. cum pluribus aliis ibi allegatis. 11

Familiæ vocatio, quoties plures existunt Columnelli, intelligitur de familia, & Columnello, sub quo disponens continetur, considerato communi stipite; Bartol. *in l. Filius familias*, §. *Cum pater*, *ff. de Legatis* 1. & *in l. Peto*, §. *Fratre*, *ff. de Legatis* 2. Socin. in *l. Si cognatis n.* 31. *ff. de rebus dubiis*, Fusar. *consil.* 107. *num.* 4. & *seq.* asserens, quod familia, seu agnatione vocata, intelligatur de familia, seu agnatione Columnelli, de quo est ipsemet disponens, non existentibus descendentibus 12

tibus

tibus de familia effectiva. Menoch. *consil.* 58. *num.* 1. *& seq.* Peregrin. *de Fideic. art.* 32. *num.* 83. *vers. Si plures sunt Columnelli*, Mandel. *consil.* 32. *num.* 28. *lib.* 2. Altograd. jun. *controv.* 38. *n.* 63. Rocca *loc. cit. num.* 3. Rota recent. *part.* 1. *decis.* 300. *num.* 30. *vers. Et hinc vidimus*, & alii plures cum Barbosa *loc. cit. n.* 36. ubi dicit, quod familiæ appellatione in testamento, quando plures sunt familiæ ejusdem cognominis, venit illa, de qua ipse testator natus est.

13 Agens ad Fideicommissum tanquam unus de familia testatoris, necessarie probare debet se esse unum de Columnello testatoris per gradum, & stipitem; Paris. *consil.* 51. *num.* 6. *& duobus seq. lib.* 2. Merlin. *decis.* 669. *num.* 27. Roc. *loc. cit. n.* 16. & alii.

14 Contendens succedere in Majoratu instituto ad favorem proximiorum Collateralium de familia, liquido probare debet non solum se esse agnatum, & de familia, sed etiam esse proximiorem; Mascard. *de probation. concl.* 410. *n.* 26. late aliis adductis, Merlin. *dec.* 669. *n.* 29. *& seq.* Ciriac. *controv.* 281. *n.* 11. *& seq.* Peregrin. *consil.* 82. *num.* 5. *lib.* 5. Rocca *loc. loc. cit. num.* 11. & alii.

15 Majoratus Institutor quoties non vocat masculos simpliciter, sed masculos de sua familia, tunc masculi ex feminis non intelliguntur vocati. Manzius *cons.* 220. *n.* 10. *l.* 3. Ubage *decis.* 24. *n.* 6. Rocca *l. c. n.* 13. & alii.

16 Feminæ non veniunt appellatione familiæ, quando testator expressit proprium nomen familiæ, ut quando dixit, remaneat *in domo*, *seu familia Ghilna*, quia tunc cum per solos masculos conservetur agnatio, feminæ erunt exclusæ; Peregrin. de *Fideic. art.* 25. *n.* 24. *& n.* 47. *ad med.* Hieron. Gabr. *consil.* 132. *lib.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 17. & alii.

17 Fideicommissum quando tacite vel expresse relictum est pro conservandis bonis in agnatione, feminæ sunt exclusæ. Peregrin. *de Fideicom. art.* 25. *num.* 47. *& consil.* 23. *num.* 10. *lib.* 3. *& consil.* 149. *n.* 25. *cum seq. lib.* 5. Surd. *consil.* 96. *n.* 18. *&* 27. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt.* 88. *n.* 5. *& consil.* 197. *n.* 48. *&* 49. *& consil.* 680. *n.* 24. Card. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 8. Barbosa *loc. cit. n.* 18. cum aliis ibi allegatis.

18 Quando testator constituit Fideicommissum successivum, & duraturum in familia, atquia adessent verba in substitutione, quæ perpetuitatem important, puta in infinitum, vel in perpetuum, tunc non veniunt feminæ appellatione familiæ; Surd. *consil.* 56. *num.* 27. *& seq.* Crav. *consil.* 180. *num.* 1. Nat. *consil.* 676. *num.* 42. Barbosa *loc. cit. num.* 22. cum aliis ibi citatis.

Cum plures familiæ successive vocatæ sunt 19
ad Beneficium juris patronatus, proximior, qui est præsentandus, si tempore præsentationis sit inhabilis ex defectu ætatis, non tollit jus quæsitum remotiori præsentato; immo proximior in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, *Sac. Cong. Conc. in Bononien.* 16. *Julii* 1695. *in Cremon.* 8. *Julii*, *& 30. Septemb.* 1702. *& in Novarien. dispensationis* 13. *Aug.* 1707. *Monacell. tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 7. *n.* 11. *& tom.* 4. *supplem. ad tom.* 3. *n.* 109. Piton. *de controv. Patron. alleg.* 85. *n.* 12.

Inter plures passive vocatos potest Patro- 20
nus, neglecto Clerico actuali, præsentare in fine quadrimestris, vel semestris, si agatur de jurepatronatus Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus. Cum autem Patronus habeat quadrimestre, seu respective semestre ad præsentandum, & possit suo arbitrio præsentare ex pluribus sibi benevisum, non potest arctari ad præsentandum capacem, & habilem de tempore vacationis, sed differre præsentationem usque ad finem termini quadrimestris, seu respective semestris, ut interim præsentandus perveniat ad requisitam ætatem, & capacitatem, ac obtineat Clericatum; Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *n.* 8. *& seq. disc.* 70. *n.* 17. *& disc.* 82. *n.* 5. Piton. *loc. cit. n.* 4. *& discept. Eccles.* 13. *n.* 40. cum aliis ibi citatis, Barbosa *allegat.* 60. *n.* 77. Ventriglia *tom.* 2. *annotat.* 6. §. 1. *n.* 8. & ibi Carolus Antonius de Luca *n.* 6. *& 9.*

Hoc autem procedit, ubi capacitas requi- 21
ritur de tempore præsentationis; Secus vero, ubi capacitas requiritur de tempore vacationis, quia tunc Patronus arctatur ad illum præsentandum qui unice de hoc tempore est Clericus, & sic capax reperitur, ut distinguit ipsemet Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *n.* 7. *&* 8. *vers. sed quia*, *& disc.* 70. *n.* 16. Piton. *dict. allegat.* 85. *n.* 5. Rota *in Civitatis Castelli*, *Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Conciliati*, *coram Scoto*, cum aliis ibi citatis.

Capacitas autem vocatorum censetur requisi- 22
ta de tempore vacationis Beneficii, quando eorum vocatio est directa, & e contra censetur requisita de tempore præsentationis ad Beneficium, quando eorum vocatio est mediata, & non directa. Tunc vero dicitur vocatio directa, quando absque præsentatione & facto

Patroni Fundator vocat personas de certo genere, dirigendo verba ad Judicem, non ad Patronos, sicque vocatio censetur facta cum relatione ad dispositionem juris præferentis capacem incapaci. Dicitur autem vocatio mediata, idest mediante præsentatione, & facto Patroni, quando Fundator non dirigit verba directe in vocatos, sed in Patronum, dando ei facultatem præeligendi, & præsentandi quem maluerit de certo genere, quamvis adveniat ejus capacitas solum de tempore præsentationis, & institutionis. Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 24. Piton. in *Parergon. ad discept. Eccles. part.* 2. *n.* 12. Rota *in cit. Civitatis Castelli*, *Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Conciliari*, *coram Scoto* apud Piton. *cit. alleg.* 85. *n.* 19.

23 Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis præsentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum: Unicuique enim familiæ competere debet sua vox, cum duo proximiores intellecti fuerint per Testatorem de duabus distinctis familiis, non autem ut una tantum familia repræsentare debeat duos proximiores ad exclusionem alterius familiæ contra mentem Testatoris. Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 27. *n.* 7. 8. *&* 12. Rolles *de repræsentat. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 15. *&* 16. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 2. *art.* 32. *n.* 3. *in fine*, *& lib.* 1. *art.* 22. *n.* 38. Rota *coram Cerro decis.* 793. *n.* 5. *& seq. & decis.* 839. *n.* 5. *& seq.* Piton. *de Controv. Patron. allegat.* 94. *n.* 4. & alii.

24 Vocatis pluribus familiis cum lege, quod præsentatio pertineat ad proximiores, & seniores, proximioritas, & senioritas intelligitur discretive in qualibet linea, seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam, quia alias sequeretur magnum absurdum contra mentem Testatoris, qui si vocasset v. g. quinque proximiores seniores quinque familiarum, unica tantum familia, quæ haberet quinque Personas ætate majores respective ad alias lineas, usurpare sibi deberet omnes quinque voces, denudando omnes alias quatuor familias; Baldus *decis. & rer. judic. tit.* 3. *decis.* 33. *n.* 2. *& seq. & decis.* 37. *n.* 15. *& seq. decis.* 38. *n.* 22. *& seq.* Card. de Luca *de fideicomm. disc.* 17. *n.* 8. *&* 11. Peregrin. *de fideicomm.* 20. *n.* 6. Piton. *loc. cit. n.* 13. Carolus Ant. de Luca *de lin. legali art.* 21. *n.* 38. & alii.

25 Reservato jurepatronatus activo seniori de familia, & passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum. Rota recent. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 49. *n.* 19. *&* 20. *& decis.* 84. *n.* 1. *&* 11. *& in Auximana jurispatronatus* 17. *Junii* 1701. §. *Minusque*, *coram Ansaldo*, *& in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. §. *Talisque*, *coram Emin. Priolo*, *& in Mediolanen. Beneficii* 31. *Jan.* 1711. §. *Potissime*, *coram Ansaldo*; Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 29. *num.* 3. Piton. *l. cit. allegat.* 52. *num.* 34. *& seq.* cum aliis ibi citatis. Et ratio est quia si Fundator voluit seniorem de familia esse Patronum, & posse dare alteri Beneficium, multo magis dare sibi, cum propter quod unumquodque tale, & illud magis; si enim voluit illi tamquam prædilecto supra omnes alios de familia tribuere jus activum, a fortiori censendum est voluisse illi tribuere jus passivum, cum prædilectus in jure activo, quod est plus, merito censendus sit prædilectus etiam in passivo, quod est minus, ut dicunt allatæ Rotales decisiones, cum ubi majus conceditur, minus concessum esse videatur, *cap. Ex parte* 27. *de decim.* & cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus, *c. Cui licet* 53. *de Regul. juris in* 6. *& l. Non debet* 21. *ff. de Regul. juris*, & iste in tali casu diceretur nominatus, & præsentatus ab eodemmet Fundatore, ut dicunt Doctores apud Piton. *cit. allegat.* 52. *a n.* 35. *ad* 37.

Præsentatus de familia Fundatoris in paritate vocum præfertur præsentato de familia Patronorum, seu præsentantium extraneorum. 26
Rota *in Mediolanen. Juris patronatus* 3. *Julii* 1648. *coram Paulucccio* impressa apud Piton. *discept. Eccles. part.* 2. *discep.* 38. *num.* 6. *& seq.* Ventriglia *to.* 2. *annot.* 1. §. 3. *num.* 57. cum aliis ibi citatis. Item in paritate vocum 27
præferendus est præsentatus, qui est unus de compatronis, & de familia Fundatoris. Rota 28
in cit. Mediolanen. & Piton. *loc. cit. n.* 7. cum plurimis aliis ibi allegatis. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, & gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia, & nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter præsentatus erat unus ex Compatronis, & de familia Fundatoris: si enim id fuisset expressum, aut retraxisset a concessione, aut saltem eam difficiliorem reddidisset, ac proinde talis gratia, & provisio tamquam subreptitia redditur nulla, *cap. Constitutus* 19. *c. super litteris* 20. *c. Postulasti* 27. *de Rescriptis*. Rota *in cit. Mediolanen.* & Piton. *loc. cit. n.* 8. cum aliis ibi allegatis.

Ma-

29 Major pinguedo vocis non dat prælationem, si præsentatus ab altero coherede sit de familia, & genere Fundatoris, & iste debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum præferendus sit præsentatus ab habente pinguiorem vocem, ex quo v. g. plus contulerit Ecclesiæ, seu majorem quotam hereditariam habeat, ut omissis antiquioribus firmavit Rota *in Lauden. Canon.* 27. *Junii* 1696. §. *Cessante*, *coram Emerix*, & 3. *Martii* 1697. §. *Individuitas*, *coram Tremoille*, & scripsit Piton. *disc. Eccles. part.* 1. *disc.* 4. *n.* 28. Non tamen in concursu consanguinei Fundatoris præsentati ab alio, licet non habente tam pinguem vocem, quia tunc non esset præferendus præsentatus ab habente pinguiorem vocem, si alter præsentatus ab alio Patrono esset de genere, & familia Fundatoris; iste enim tunc præferri deberet; Lambertin. de *jurepatron. lib.* 2. *part.* 3. *q.* 5. *art.* 6. *n.* 5. & 6. Piton. *loc. cit. n.* 28. & 29. & tenuit Rota *in d. Lauden. Canonicatus* 27. *Junii* 1696. *verb. Cessare*, *coram Emerix*, & 3. *Martii* 1697. §. *Individuitas*, *coram Tremoille*.

30 Verba concessionis: *ipsis*, *posterisque suis*, & *post illorum obitum seniori*, & *antiquiori duntaxat de domo illorum*, sunt personalissima, & restrictiva, & intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, & de earum familia effectiva, Gratian. *disceptat.* 645. *num.* 5. Card. de Luca *de jurepatronat. disc.* 14. *num.* 2. & *seq.* Carlin. *controvers.* 507. *num.* 46. & 47. Vivian. *de jurepatron. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 10. Piton. *cit. part.* 1. *discept.* 14. *num.* 26. cum aliis ibi citatis, & variis S. Rotæ decisionibus; Si enim dicta verba intelligerentur de tota familia tam effectiva, quam contentiva, maximum sequeretur absurdum, quod scilicet existente aliquo seniore in linea contentiva, iste succederet ad exclusionem descendentium de linea effectiva Fundatoris contra ipsius mentem, qui propriis descendentibus dumtaxat prospicere voluit, ut ponderat Rota *decis.* 450. *num.* 9. *vers. Et similia*, & *num.* 10. *coram Merlino*.

31 Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus; quia adhuc non venit familia contentiva aliorum transversalium in genere, uti in terminis plurium fratrum eodem modo vocatorum cum ipsorum familia firmavit Altograd. *consil.* 79. *num.* 17. Rota *decis.* 233. *n.* 8. *part.* 12. *decis.* 406. *n.* 28. & *seq. part.* 13. *decis.* 199. *num.* 23. & *seq.* coram Priolo, & in Mantuana Beneficii 3. *Junii* 1689. impressa apud Piton. *cit. discept.* 14. *num.* 28. *vers. Nec aliquid*.

Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, præsentatus a Patrono instituendus est, 32
non attenta qualitate proximioritatis: Cum enim Fundator in jurepatronatu passivo vocaverit illos de parentela in genere, censetur reliquisse Patrono libertatem eligendi quemcumque voluerit, non attento gradu proximioris, aut remotioris. Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 3. ibi: *Dixi prorsus vanam esse dicti Joannis Antonii præsentationem, quamvis esset capax, & proximior; quoniam ubi lex fundationis in jure passivo non vocat gradum proximiorem, sed solum mandat præsentari aliquem de parentela, vel de certo genere, tunc habens facultatem præsentandi, fundationis legem recte implere dicitur præsentando unum de genere quamvis remotiorem, dum sufficit non egredi genus præfinitum*, juxta dispositionem text. *in l. Unum ex familia*, *ff. de Legat.* 2. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 1. *art.* 24. *n.* 24. *vers. Ego pertranseo*; Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 7. *a num.* 27. *ad* 42. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 7. *n.* 8. & *seq.* Rota *in Valentina Beneficii* 22. *Junii* 1703. §. *Talis*, *coram Lanzetta*, *in Vincentin. Beneficii* 25. *Januarii* 1704. §. *final. coram Eminentissimo Caprara*, & *in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *coram Priolo* relat. ab ipso Pitonio *loc. cit.*

Quando vocatur proximior, & antiquior de 33
familia, præcedentiam habet proximioritas supra senioritatem, & intelligitur senior inter solos proximiores; Unde non quæritur senior saltuarie inter lineas proximas, & remotas, ut censuit Rota *in Majoricen. Beneficii* 4. *Julii* 1696. §. *final. coram Card. Tremoille*, Piton. *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 554. & *in disceptat. Ecclesiastic. part.* 1. *discept.* 26. *num.* 18. *in fine*, ubi expresse dicit, quod vocato seniore, & proximiore de familia, intelligitur vocatus senior inter plures proximiores existentes in eodem gradu; Unde licet existens in gradu remotiori sit senior, non tamen præfertur alteri, qui sit proximior: nam in tali casu prærogativa proximioritatis vincit illam senioritatis.

Spectante jurepatronatus ad res familias pro- 34
ximiorum, si ex lege fundationis debeant præsentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu præferuntur duo seniores ex dictis proximioribus: Cum enim Fundator voluerit jus præsentandi spectare tantum ad duos ex proximioribus, si reperiantur tres familiæ æque proximæ, tunc inter dictas tres familias præcedentia debetur duobus senioribus ex dictis tribus familiis, cum omnes tres præsenta-

re non possint; Unde attendi debet qualitas
ſenioritatis veluti motivum prælationis duo-
rum inter vocatos, juxta regulam, de qua
March. *conſil.* 158. *n.* 41. *& ſeq.* Card. de Lu-
ca *de Fideicommiſſ. diſc.* 52. *num.* 14. Fuſar.
de ſubſtitut. quæſt. 356. *n.* 5. Tiraquell. *de pri-
mogen. in præfat. nu.* 106. *& ſeq.* Lambertin.
de jurepatronat. lib. 2. *part.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 26.
n. 2. Piton. *loc. cit. allegat.* 94. *n.* 3.

35 Vocati per poſterius non poſſunt impedire
Clericatum favore prius vocati: Card. de Lu-
ca *de jurepatronat. diſc.* 82. *n.* 5. Carolus An-
tonius de Luca *de linea legali reſponſ.* 22. *n.* 5.
Piton. *loc. cit. allegat.* 65. *n.* 16. Rota *in Tri-
dentina Capellaniæ* 5. *Aprilis* 1715. §: *fin. co-*
36 *ram Cerro*. Concurrente enim Laico de linea
primo vocata, & Clerico de linea ſecundo vo-
cata, Ordinarius tenetur clericare Laicum de
linea primo vocata, illumque inſtituere, ex-
cluſo Clerico actuali de linea ſecundo, ſeu
ſubſidiarie, vocata; quia paſſive vocato ex le-
ge fundationis tamquam arctato ratione Be-
neficil Ordinarius tenetur Clericatum confer-
re; Vivian. *de jurepatr. lib.* 6. *c.* 6. *num.* 56.
Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *num.* 100. *&
p.* 7. *cap.* 10. *num.* 37. Card. de Luca *in Mi-
ſcellan. Eccleſiaſtic. diſ.* 25. *num.* 8. Piton. *loc.
cit. allegat.* 68. *n.* 23. *&* 27. Rota *diſc.* 136.
n. 3. *& deciſ.* 195. *n.* 1. *&* 2. *coram Rambal-
do, ac deciſ.* 1150. *n.* 1. *ſeq. coram Coccino.*

37 Nec tali paſſive vocato currit tempus qua-
drimeſtris, ſeu reſpective ſemeſtris, ſi intra
illud petit Clericatum, & Ordinarius ex ſui
culpa diſtulit illum ei conferre, quia dilatio
Ordinarii cauſata ex ejus facto & culpa non
debet nocere paſſive vocato ad Beneficium,
qui intra tempus debitum inſtantiam fecit pro
Clericatu, ei enim uſque de tempore primæ
inſtantiæ fuit jus quæſitum, ut cenſuit Rota
part. 17. *recent. deciſ.* 80. *nu.* 9. *& ſeq.* Piton.
loc. cit. allegat. 65. *n.* 15. *& allegat.* 68. *n.* 20.
& 27. ubi teſtatur ſic etiam reſolviſſe *Sacram
Congregationem Concilii* 27. *Aprilis* 1714. de-
cernendo, quod ipſi tamquam vere impedito
non curterit tempus.

38 Tempus quadrimeſtris, vel ſemeſtris ſicut
competit Patronis ad præſentandum, ita paſ-
ſive vocatis ad comparendum; Rota *in Bar-
chinonen.* 14. *Martii* 1692. §. *Probata, coram
Urſino*; Piton. *de controverſ. Patron. allegat.* 1.
num. 10. *allegat.* 65. *num.* 4. *& allegat.* 100.
num. 331. Cyrillus *quæſt. Juris cap.* 93. & alii
paſſim.

39 Vocatus in jurepatronatus paſſivo non po-
teſt præteriri per Patronum; Rota *part.* 11.
recent. deciſ. 122. *n.* 1. *& ſeq. part.* 19. *deciſ.*
331. *n.* 1. *&* 2. *& in Alexandrina, Juriſpatrona-
tus* 4. *Decembris* 1699. §. 1. *coram Cardinali
de la Tremoille, & in Faventina Beneficii* 11.
Februarii 1704. §. *Cum enim, coram Muto, &
in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *fere per to-
tam, coram Cardinali Priolo* cit. & ſecuta a Pi-
tonio *allegat.* 84. *num.* 48. Paſſive enim voca- 40
tus dicitur præſentatus per Fundatorem, &
venit inſtituendus, etiamſi Patronus illum præ-
ſentare recuſaverit; Rota *part.* 19. *recentior.
deciſ.* 135. *num.* 2. *& in Aſtenſi Prioratus ſu-
per inſtitutione* 7. *Decembris* 1708. §. *Eoque ma-
gis, coram Aldovrando, & in Senogallien. Ca-
nonicatus de Luchis* 23. *Junii* 1710. §. *Quin pro-
fecerit, coram Aldovrando, & in Civitatis Ca-
ſtelli Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Ratio fiat,
coram Eminentiſſimo Scoto*; Piton. *allegat.* 68.
n. 10. Rocc. *diſp. juris, cap.* 190. *nu.* 22. &
alii. Nam vocatus per Fundatorem cum præ- 41
cepto, quod heres eum præſentet, dicitur præ-
ſentatus ab eodem Fundatore; Rota *coram
Buratto deciſ.* 755. *num.* 4. *& coram Pamphilio
deciſ.* 99. *num.* 3. Piton. *de controverſ. Patron.
allegat.* 82. *n.* 18. Unde Patrono recuſante præ- 42
ſentare quem nominavit Fundator, poteſt hic
nedum irrequiſito, ſed immo etiam invito Pa-
trono, comparere coram Superiore, & petere,
ac obtinere Inſtitutionem; Card. de Luca *de
jurepatronat. diſcurſ.* 20. *num.* 7. *verſ. Etiam ſi-
ne præſentatione*; Piton. *cit. allegat.* 82. *n.* 10.
Rota *coram Buratto dec.* 755. *num.* 2. *& in re-
centior. part.* 12. *deciſ.* 68. *num.* 2. *part.* 15. *de-
ciſ.* 335. *num.* 1. *& ſeq. & in Valentina Bene-
ficii* 9. *Januarii* 1693. §. *Moti, &* 4. *Aprilis
ejuſdem anni* §. *final. coram Molines Decano*:
cum oppoſitio paſſive vocati habeatur pro præ- 43
ſentatione; Rota *coram Pamphilio deciſ.* 99.
n. 3. Piton. *allegat.* 52. *n.* 37. & alii.

Ordinarius conferendo jure devoluto, tene- 44
tur, ſervata forma in fundatione Beneficii
præſcripta, conferre paſſive vocatis; Garcias
de Beneficiis part. 10. *cap.* 3. *num.* 42. Gonzalez
ad Regul. 8. *Cancellariæ gloſſ.* 46. *num.* 33. Lot-
ter. *de re Benefic. lib.* 2. *quæſt.* 24. *num.* 62. *&*
63. Monacell. *part.* 1. *tit.* 2. *num.* 13. Piton.
allegat. 75. *num.* 71. & Rota *in Tuſculana Ca-
pellaniæ* 15. *Mart.* 1715. coram Anſaldo im-
preſſa apud Piton. *loc. cit.* Et id obſervat et- 45
iam ipſamet Sedes Apoſtolica in Beneficiis ad
ipſam devolutis, nullum unquam præjudicium
inferens perſonis in fundatione paſſive vocatis;
Rota *coram Bich. dec.* 489. *num.* 17. *& in re-
centior. part.* 17. *dec.* 321. *num.* 7. *& in Bar-
chinonen. Beneficii* 2. *Decembris* 1701. §. *Nec
atten-*

attendendum, *&* 24. *Mart.* 1672. §. 1. *coram Cardinali Caprara*, *&* 27. *Mart.* 1703. §. *fin. coram Lancetta*, *&* *in Vicentina Beneficii* 17. *Febr.* 1713. §. *Præterea*, *coram Aldovrando*, *&* *in dict. Tusculana Capellaniæ* 15. *Maii* 1715. *coram Ansaldo*, impressa apud Piton. *loc. cit. num.* 72.

46 Præsentatus per medietatem vocum, & habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis præfertur alteri solam medietatem habenti; Rota *part.* 18. *recent. decis.* 667. *n.* 19. *&* *in Romana Capellaniæ Sancti Nicolai* 28. *Jun.* 1709. *&* *in Majoricensi Beneficii* 6. *Decemb. ejusdem anni* §. *Quoque indubitantius coram Ansaldo*, *ac in Sorana jurispatronatus* 22. *Januar.* 1712. §. *Conclusio*, *coram Falconerio*, Pitonius *de controversiis Patronorum allegat.* 94. *n.* 2. & alii.

47 Habens unam vocem privativam, & aliam cumulativam præfertur habenti unam tantum cumulativam; Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 7. *art.* 13. *num.* 7. *vers. Immo*, Pitonius *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 36. & alii passim.

48 Clericus in paritate gradus præfertur Laico; Pitonius *loc. cit. allegat.* 32. *num.* 6. 19.
49 *&* 21. cum variis alii ibi adductis. Item inter pares gradu æque dilectos præfertur ætate major, & Clericus antiquior, præsertim in Beneficio Sacerdotali in habitu, ubi major aptitudo præfertur, quæ reperitur in eo, qui est magis proximus ad Sacerdotium; Rota *in Volaterrana Beneficii* 7. *Decemb.* 1708. §. *Verum quoque*, *coram Crispo*; Panimoll. *dec.* 106. *adnot.* 1. *n.* 12. Amostaz *de causis piis lib.* 3. *c.* 12. *n.* 46. *in fine*, Pitonius *loc. cit. alleg.* 83. *n.* 15. & alii.

50 Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu præfertur Sacerdos Clerico. Dignior enim Clerico est Sacerdos; Vivian. *de jurepatronat. lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 3. Amostaz *de causis piis lib.* 3. *c.* 7. *a n.* 47. *ad* 42. *&* *c.* 9. *n.* 46. Seraph. *dec.* 968. *num.* 1. Rota *coram Zarat. decis.* 18. *n.* 4. *&* *coram Cerro dec.* 458. *n.* 3. *&* *coram Peutinger. dec.* 343. *num.* 4. *&* *coram Emerix jun. dec.* 911. *num.* 6. Pitonius *loc. cit. alleg.* 7. *num.* 10.

51 Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, præfertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, alteri, qui est Laicus, & Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. Cum enim Clericus antiquior, & ætate major sit magis proximus ad Sacerdotium, est omnino præferendus in præsentatione per Patronum, & in Institutione per Ordinarium ratione sic præsumptæ voluntatis Fundatoris requirentis in præsentando, & instituendo Sacerdotium in habitu; Rota *part.* 15. *recentior. dec.* 241. *n.* 2. Garcias *de Beneficiis part.* 7. *c.* 1. *num.* 73. Pitonius *loc. cit. allegat.* 85. *num.* 13. & alii.

Civibus, & Parochianis tamquam Compatronis competit privilegium prælationis in paritate vocum; Pitonius *loc. cit. allegat.* 4. *n.* 20. *&* 22. cum aliis ibi allegatis per Text. *in cap. Nullus invitis* 13. *dist.* 61. *&* *cap. Hortamur* 8. *dist.* 61. 52

Compatronus in paritate vocum habet Prælationem de jure ad Beneficium; Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *q.* 5. *artic.* 7. *per tot.* Barbosa *de potestate Episcop. alleg.* 72. *n.* 203. Pitonius *loc. cit. allegat.* 6. *num.* 5. Rota *in Mediolan. jurispatronat.* 3. *Julii* 1584. *coram Pauluccio*, *&* *in Placentina Parochialis* 16. *Maii* 1708. §. *final. coram Ansaldo*. 53

Habens qualitatem sanguinis, & Patronalem, ceteris paribus, anteponendus est habenti tantum qualitatem sanguinis: Pluribus enim insignitus prærogativis præfertur insignito paucioribus, & duæ qualitates magis prælationem merentur quam una, cum duo vincula magis stringant; Cardin. de Luca *de jurepatr. disc.* 49. *num.* 9. Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 5. *art.* 6. *num.* 6. *&* *art.* 7. *n.* 2. Carolus de Luca *de linea legali lib.* 1. *art.* 24. *num.* 33. §. *Si autem*, *in fine*, Fattinel. *respons.* 54. *num.* 8. Pitonius *loc. cit. alleg.* 6. *n.* 13. 54

Compatronus in paritate vocum præfertur consanguineo alterius Compatroni præsentato; Pitonius *l. cit. allegat.* 6. *num.* 7. *&* *seq.* *&* *allegat.* 7. *num.* 21. *in fine* cum aliis ibi citatis. 55
Item Compatronus habens etiam juspatronatus passivum in paritate vocum gratificandus est in concursu præsentati etiam passive vocati, sed non Compatroni; Pitonius *loc. cit. allegat.* 52. *num.* 39. cum Fattinel. Cardin. de Luca, & aliis ibi citatis. Item præsentatus in paritate vocum semper præfertur in concursu extranei, quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei; Cum enim heres Patronus licet extranei repræsentet personam Fundatoris, subrogatur in omnibus juribus eidem Fundatori competentibus, adeoque sicuti in paritate vocum præfertur præsentatus de sanguine Fundatoris compræsentato extraneo; per Glossam *in cap. Neminem* 1. *dist.* 70. & varias Rotæ decisiones, & Doctores cum Pitonio *loc. cit. alleg.* 100. *num.* 379. ita etiam in paritate vocum præferendus est compræsentatus de sanguine Patroni licet extranei, in concursu ex- 56 57

traneí, qui non fit de fanguine Patroni ; Sic Rota *in Alatrina jurifpatronatus* 15. *Junii* 1705. *coram Scoto*, & *in eadem Alatrina jurifpatronatus* 7. *Decembris* 1705. *coram eodem Scoto*, impreffa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 20. *num.* 19. & 30. cum variis aliis ibi citatis, & Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *quæft.* 5. *artic.* 4. *num.* 11. *in fine*, ubi teftatur, quod ita vidit millies obfervari in facto.

58 In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, & de fanguine præferri debet extraneo licet actu Sacerdoti; Rota *in Melevitana Beneficiorum* 16. *Jun.* 1710. *coram Falconerio* impreffa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 17. *num.* 17. expreffe dicens, quod in Beneficiis vere Sacerdotalibus, fi concurrat extraneus, qui fit Sacerdos in actu, & aliquis de fanguine in aptitudine, debeat ifte ex præfumpta mente Teftatoris præferri; Amoftaz *de caufis piis lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 32. Pitonius *loc. cit.* & alii.

Additiones ex aliena manu.

59 Multa hic confarcinavit *Auctor*, quæ quidem non funt hujus Loci. Propriæ vero funt infpectiones hæ, quæ tum in Patronatibus,

60 tum in Fideicommiffis fæpe occurrunt. *Prima*, vocata familia quando veniat effectiva tantum, & quando item contentiva, de qua

61 agit & ipfe *Auctor*. *Secunda*, quando vocata Familia veniant ii, qui quamvis fint de cognomine, tamen nec de Familia contentiva

62 funt. *Tertia*, quando vocata Familia, five effectiva tantum, five etiam contentiva, veniant non folum Agnati, fed etiam Cognati.

63 Et *quarta* demum, quando vocata familia veniant Fœminæ, de qua *Auctor* quoque fed minus recte agit.

64 Nimium autem effet de his omnibus pro dignitate agere. Vide fi lubet de prima infpectione *Rotam in Firmana Beneficii* 26. *Jun.* 1719. *coram bon. mem. Gamach. in Baren. Beneficii fuper pertinentia patronali* 23. *Apr.* 1728. *cor. clar. mem. Calcagnin.* & *in Romana Legatorum* 28. *Jun.* 1745. *cor. bon. mem. de Vait*. De fecunda infpectione *Rotam in Melevitana Canonicatus* 14. *Maii* 1725. *cor. clar. mem. Corio*, *in Caven. celebrationis Miffarum* 17. *Mart.* 1727. *cor. bon. mem. Gamaches*, & *in Placentina Beneficii* 8. *Aprilis* 1737. *cor. clar. mem. Calcagnin.* De tertia infpectione *Rotam in Lycien. Jurifpatronatus* 17. *Jun.* 1720. *coram bon. mem. Cerro*, *in Ravennaten. Fideicommiffi* 24. *Febr.* 1744. *cor. R. P. D. Canilliac.* & 14. *Maii* 1745. *cor. bon. mem. Vicecomite*, *in Novarien. Jurifpatronatus* 17. *Aprilis* 1744. & 26. *Jun. ejufdem anni cor. clar. mem. Millin.* Et de quarta, & poftrema infpectione *idem Supremum Tribunal in Romana Tenutæ Campi Merli fuper affociatione* 28. *Jan.* 1745. & 16. *Januar.* 1754. *cor. clar. mem. Aldovrand.*

FAMILIARIS.

SUMMARIUM.

1 *Familiarium nomine qui veniant*, & *quid requiratur, ut quis Familiaris cenferi debeat, ac ut vera contrahatur familiaritas*, ad num. 7

8 *Quænam fint Familiarium Papæ jura vel privilegia*, ad n. 17

18 *Et quæ Familiaribus Cardinalium indulgeantur*, ad num. 28

29 *Qui fint Cardinalium vere Familiares*.

30 *Nuncius Apoftolicus quomodo concedere poffit familiaritates*.

31 *An* & *quando poffit Epifcopus Familiarem fuum non fubditum ordinare*, ad n. 35

36 *Quid Juris habeat Epifcopus in Ordinationibus titulo familiaritatis*, ad n. 41.

42 *Familiares Papæ vel Cardinalium atque etiam Epifcoporum quando poffint a Vicario Sanctiffimi promoveri*.

43 *Cardinales tantum Presbyteri quos Ordines Familiaribus fuis conferre poffint*, & *qui ad hunc* & *fimilem effectum Familiares habeantur*, ad n. 46

47 *Quot Canonicos affumere poffit Epifcopus pro fervitio fuæ Diœcefis;* & *an Canonicus familiaris Epifcopi etiam abfens a choro lucretur fructus fuæ præbendæ*, ad n. 48

49 *An* & *quomodo omnes Familiares Epifcopi, etiamfi Laici, gaudeant privilegio fori*, ad n. 57

58 *Familiares* & *Miniftri Inquifitionis quibus fruantur immunitatibus ac privilegiis*, ad num. 65

66 *An Familiares, Domeftici,* & *Commenfales affidui in Monafteriis Regularium fatisfaciant præcepto Pafchali, recipiendo Euchariftiam ab ipfis Regularibus*.

67 *Inter Familiares Epifcopi quinam gaudeant privilegio Fori*.

68 *Sub-*

68 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 84

1 FAmiliarium nomine intelligi debent illi, qui vel patriæ potestatis subjiciuntur, vel Dominicæ, & expensis Domini continuo aluntur, indeque Commensales dicuntur; *cap. ult. de verbor. signific. in* 6. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 5. *n.* 2. cum
2 plurimis aliis ibi citatis. Unde ut Familiaris quis dicatur, requiritur mens, & dens, & sic præstatio victus; Rota *part.* 1. *recent. dec.*
3 584. *n.* 3. Familiaritas enim vera, & actualis est, quæ contrahitur mente, & dente; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 22. *num.* 6. *part.* 12. *dec.* 257. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 33. *num.* 5.
4 Requiritur etiam ad contrahendam certam familiaritatem destinatio ad certum servitium; Rota *part.* 1. *dec.* 584. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 9.
5 *dec.* 22. *num.* 6. Ut probetur vera familiaritas debet concurrere consensus Domini, & mens Familiaris illam contrahendi; Rota *part.* 2. *dec.* 711. *num.* 7. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 403. *n.* 7.
6 Et mens probatur ex servitute a Familiari præstita Domino, v. g. Cardinali ex declaratione, & confessione ipsius Familiaris, & ex receptione servitii ex parte Cardinalis, & præstatione victus; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 453.
7 *num.* 2. 4. & 6. Mens vero probatur ex eo, quod quis habuerit partem a Cardinali in pecunia, victum, & habitationem, Rota *ibidem num.* 8. & 9.
8 Familiares Papæ sunt exempti a solutione pretii pro expeditione litterarum pro suis Benefi-
9 ciis; Sixt. IV. constit. 16. incip. *Divina*. Familiares Papæ non subduntur jurisdictioni Ordinariorum; Leo X. Constit. 10. incip. *Regi-*
10 *mini*. Familiares Papæ inferioris familiæ, etiamsi habeant pensiones, non tenentur gestare vestem clericalem; Sixt. V. Constit. 92. incip.
11 *Cum sacrosancta* §. 3. Reliqui vero Familiares
12 Papæ tenentur, *ibidem*. Familiares Papæ exempti sunt a Gabellis, & ceteris oneribus cameralibus, & non includuntur in revocatione facta ab Innocentio X. Idem Innocent. X. Con-
13 stit. 7. incip. *Et si ea*. Familiares Papæ non residentes possunt percipere fructus beneficii; *cap. Cum Dilectus*, *de Clericis non residentib.*
14 Familiares tamen Papæ non percipiunt in absentia distributiones quotidianas; *cit. cap. Cum dilectus*, juncta Glossa communiter accepta *in verb. Fructus*; Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Licet* 32. *de præbend. num.* 99. Rota *part.* 5.
15 *tom.* 1. *dec.* 22. *num.* 16. Papæ Familiarium, & Officialium Beneficia ubicumque morientium vacant in Curia; *Extravagant. de electione. cap. Ex debito*, *Extravagant. de præbend. cap. Ad regimen*. Papæ Officiales, Capellani, 16
Nuncii, Delegati &c. dicuntur tales durante Officio. *Ibidem*.

Familiares Papæ ad effectum reservationis 17
suorum Beneficiorum factæ in quarta regula Cancellariæ, sunt Cubicularii, & Scutiferi, *ex Constit.* 14. *Leonis* X. Milites Sancti Pauli, *ex Constit.* 36. *Leonis X.* Milites S. Petri, *ex Constit.* 23. *Pauli III.* Milites Pii, *ex Constit.* 5. & 16. *Pii IV.* Milites Lauretani, *ex Constit.* 35. *Sixti V.* Conclavistæ, *ex Constit.* 32. *Sixti V.* incip. *Circumspecta*; Commissarius Cameræ, *ex Constit.* 44. *Sixti V.* incip. *Ad excelsum*; Auditor Cameræ Confidentiarum, *ex Constit. Sixti V.* incip. *Divina Dei providentia*. Et denique Paulus III. Constit. incip. *Sanctissimus*, declaravit reputari veros Papæ Familiares, & continuos commensales Referendarios, & alios Officiales ex Palatio panes habentes, Protonotarios, Subdiaconos, Auditores Rotæ, Acolythos, Secretarios, Litterarum Apostolicarum scriptores, Cubicularios, reliquosque Officiales deservientes, & custodiam facientes in Palatio Romani Pontificis pro tempore existentis, licet in eodem non habitaverint, nec in tinello comederint: quamvis enim illi revera non sint commensales Papæ, nec ullam partem victus illorum aliqui ab eo recipiant; tamen ex quo ipse Papa vult quod habeantur pro veris Familiaribus, & continuis Commensalibus, perinde est ac si realiter essent tales, & consequenter eorum Beneficia sunt reservata per regulam quartam Cancellariæ; Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellar.* Glossa 51. *num.* 16. Simoneta *de reservat. qu.* 75. *n.* 25. & 27. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 57. *n.* 16. & alii.

Familiares Cardinalium actu servientes sunt 18
ab Ordinariorum jurisdictione exempti; Leo X. Constit. 10. incip. *Regimini*. Qui tamen actu Cardinalibus non inserviunt, non sunt exempti. *Ibidem*. Familiaritatis enim privile- 19
gio non gaudent, qui habent litteras Familiaritatis Cardinalium, si non sint vere Familiares; Rota *part.* 2. *dec.* 265. *num.* 5. cum requiratur vera, & non ficta, vel ex privilegio Familiaritas; Rota *part.* 12. *dec.* 174. *n.* 40. & 54. Sunt tamen Familiares Cardinalium 20
exempti ab Ordinariis, esto distent ab ipsis Cardinalibus ad recreationem; Leo X. in d. Constitut. incip. *Regimini*. Familiares Cardi- 21
nalium coram Auditore Cameræ conveniuntur; Julius II. Constit. 28. incip. *Decet*. Fa- 22
mi-

miliares Cardinalium, & Famuli moriente
Cardinali non possunt ab herede exigere ali-
quid, quod sibi ex pacto non debetur. S. Pius
23 V. Constit. 15. incip. *Sanctissimus*. Beneficia,
vel Dignitates Familiarium Cardinalium, et-
iam in Metropolitanis (ubicumque ii morian-
tur) vacant in Curia. Urbanus VIII. Con-
stit. 6. incip. *Sanctissimus cap.* 4. Si excedant
24 valorem decem Florenorum, *ibidem*. Benefi-
cia Familiarium Cardinalium etiamsi apud Se-
dem Apostolicam vacent, conferuntur cum
consensu Cardinalium; Urban. VIII. in d.
25 Constit. incip. *Sanctissimus cap.* 32. Beneficia
Familiarium Cardinalium non censentur illa,
quæ habent ratione officiorum, sed alia, quæ
habent sive in Curia, sive extra. Urban. VIII.
26 *ibid. cap.* 32. Beneficia Familiarium Cardina-
lium morientium, si alias collatio eorum spe-
ctaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt
ab isto, non expectato consensu illius Cardi-
nalis, cujus erat Familiaris, Urbanus VIII.
27 *ib. c.* 33. Quod si talis Familiaris moriatur in
Curia, tunc Beneficia illa conferuntur a Papa
eum consensu Cardinalis Collatoris, non vero
Cardinalis Domini Familiaris mortui. Urban.
28 VIII. *ibid.* Familiaris Beneficium dicitur re-
servatum, etiamsi is mortis suæ tempore Fa-
miliaris esse desierit: sufficit enim ad hunc
effectum, quod durante familiaritate Beneficia
obtinuerit, quantumcunque parvo tempore
duret familiaritas; Garcias *part.* 5. *cap.* 1.
num. 279. Barbosa *de offic. & potest. Episcop.*
29 *alleg.* 57. *num.* 113. & alii ibi citati. Fami-
liares Cardinalium non dicuntur, qui in eo-
rum domibus habent expensas, seu partem,
non ut Familiares, & Servitores, sed ut ami-
ci, & consanguinei; Rota *in una Salmant. &
Abul. Benefic.* 6. *Jun.* 1599. *coram D. Penna*,
& in Hispalen. Archidiaconat. 20. *Februar. &*
30 26. *Junii* 1606. *coram D. Justo*. Nuncius
non potest concedere familiaritates, & ex-
emptiones ab Ordinario alicui, qui sibi actu
non serviat, nec a se victum habeat; *Sa-
cra Congregat. Episcop. in Florentina* 16. *Jul.*
1617.
31 Episcopus Familiarem suum non subditum
ordinare potest, si per triennium secum fue-
rit commoratus, & Beneficium, quacunque frau-
de cessante, statim reipsa illi conferat; Con-
32 cil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 9. *de reformat.* Debet
tamen Episcopus quo ad hoc attendere no-
vam dispositionem Innocentii XII. in Constit.
incip. *Speculatores Domus Israel*, ubi sic ex-
presse statuitur: *Ad hæc nullus Episcopus alie-
næ Diœcesis subditum Familiarem suum ad ali-
quos Sacros, seu Minores Ordines, vel etiam pri-
mam Tonsuram promovere, seu ordinare præsu-
mat absque ejus proprii, Originis scilicet, seu
Domicilii Prælati, testimonialibus litteris, & nisi
ad præscriptum Concilii Tridentini Familiarem
prædictum per integrum, & completum trien-
nium, in suo actuali servitio secum retinuerit,
ac suis sumptibus aluerit. Beneficium insuper,
quod ei ad vitam sustentandam juxta modum su-
perius præfinitum sufficiat, quacumque fraude
cessante, statim, hoc est saltem intra terminum
unius mensis, a die factæ ordinationis re ipsa il-
li conferat, ac in ordinationibus hujusmodi Te-
stimonio expressam itidem Facultatis, ac Litte-
rarum prædictarum mentionem facere teneatur*.
Unde stante tali Constitutione Innocentii XII. 33
non potest Episcopus Familiarem suum trien-
nalem ad titulum Patrimonii promovere ad
Sacros Ordines, ob necessitatem, vel utilita-
tem Ecclesiæ, nullo collato Ecclesiastico Bene-
ficio. Sic expresse decrevit *Sacr. Congr. Conc.
in Tricaricen.* 27. *Jul.* 1697. in qua proposito
dubio: *An stante novissima Constitutione San-
ctissimi Domini nostri, possit Episcopus Familia-
rem triennalem ad titulum Patrimonii promove-
re ad Sacros Ordines ob necessitatem, vel utili-
tatem Ecclesiæ, nullo collato Ecclesiastico Benefi-
cio?* Respondit *negative*, est contra Garciam
de benefic. part. 2. *cap.* 5. *num.* 81. Barbosam *in
summ. dec. Apostolic. verb. Familiares num.* 14.
& alios afferentes antiquum Decretum.

Familiarem suum ordinare non potest Epi- 34
scopus, si illi non contulit Beneficium, quam-
vis possideat aliquod in alia Diœcesi; *Sacr.
Congr. Conc.* 22. *Apr.* 1617. Immo Familia- 35
ris ordinatus ad titulum Beneficii, quod in
alia Diœcesi possidet, tamquam illicite ordina-
tus Suspensionem incurrit; *Sac. Congr. Conc.
in Fulginaten.* 6. *Septemb.* 1687. in qua etiam
monuit Ordinantem, ut consuleret conscientiæ
suæ. Non potest Episcopus ordinare Fratrem, 36
seu Nepotem suum absque dimissoriis proprii
Ordinarii, sub prætextu quod illum uti Fami-
liarem retinuerit domi propriis expensis, et-
iamsi ei conferat Beneficium; *Sac. Congr. Conc.
in Calatina* 7. *Februar.* 1654. Episcopus Sacros 37
Ordines conferens in aliena Diœcesi de licen-
tia Ordinarii potest etiam ibidem ad Ordines
promovere Familiarem sibi non subditum, in
quo tamen requisita ex dispositione Sacri Con-
cilii Trientini concurrant; *Sac. Congr. Conc.*
22. *April.* 1604. Episcopus dispensare non po- 38
test cum suo Familiari triennali alias non sub-
dito super Interstitiis; *Sac. Congr. Conc.* 25.
Jun. 1590. & sic decisum fuisse referunt Garcias
de

de benefic. part. 2. *cap.* 5. *num.* 86. Barbosa *de*
Offic. & potest. Episcop. part. 2. *alleg.* 5. *n.* 14.
39 & ab ipso ibi citati. Episcopus tamen dispen-
sare potest quoad Interstitia cum Familiari
suo jam ordinato, cui collatum fuit statim
Beneficium, quia ratione Beneficii collati,
jam fuit effectus suus subditus; *Sac. Congreg.*
40 *Conc.* 26. *Maii* 1594. Episcopus in casibus,
in quibus potest ordinare suum Familiarem,
potest & illi dimissorias concedere; Barbosa
loc. cit. num. 16. Campanil. *diversf. Juris Cano-*
nici rub. 9. *num.* 6. & sic declarasse Sacram
Congreg. Concilii refert Garcias *de Benefic.*
41 *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 97. Episcopus Titularis
prætextu cujuslibet Familiaritatis, aut conti-
nuæ commensalitatis suæ, aliquem absque pro-
prii Prælati expresso consensu, aut Litteris di-
missoriis ad aliquos Sacros, vel Minores Or-
dines, vel primam Tonsuram promovere seu
ordinare non potest, quia ei, ex quo tantum
sit Titularis, talis promotio est expresse in-
terdicta per Conc. Trid. *sess.* 14. *de reformat.*
cap. 2. ibi: *Nemo Episcoporum, qui Titulares*
vocantur, etiamsi in loco nullius diœcesis, etiam
excepto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis
resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis
Privilegii sibi de promovendo quoscumque ad se
venientes pro tempore concessi, alterius subdi-
tum, etiam prætextu familiaritatis continuæ, com-
mensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati ex-
presso consensu, aut litteris dimissoriis ad aliquos
Sacros, aut Minores Ordines, vel primam Ton-
suram promovere, seu ordinare valeat. Contra-
faciens ab exercitio Pontificalium per annum,
taliter vero promotus ab executione ordinum sic
susceptorum, donec suo Prælato visum fuerit,
ipso jure sint suspensi.

42 Familiares Papæ, vel Cardinalium (etsi
Cardinales habitassent Romæ) atque etiam E-
piscoporum in Curia residentium, post trien-
nium servitutis possunt de licentia ipsorum a
Vicario Sanctissimi promoveri, dummodo ta-
men supradicti omnes sufficientem titulum ha-
beant, & alia a Jure requisita. Sic decisum
fuisse referunt Armendar. *in addit. ad recopi-*
lat. legum; Navarr. *lib.* 1. *tit.* 18. *lib.* 7. *de*
Episcop. in declar. n. 49. Barbosa *loc. cit. n.* 19.
43 & alii apud ipsum. Cardinales Presbyteri
possunt conferre suis triennalibus Familiaribus
Tonsuram, & ceteros Ordines Minores; Ro-
ta *dec.* 731. *n.* 10. *part.* 1. *diversor.* Barbosa *de*
Offic. & potest. Episcop. part. 2. *allegat.* 3. *n.* 15.
44 cum pluribus aliis ibi citatis. Familiaris ut
quis ad hunc & similem effectum dicatur, duo
requiruntur; *Primum*, ut habeat victum; *Se-*
cundum, ut fuerit destinatus ad aliquod cer-
tum servitium; Rota *part.* 1. *recent. dec.* 584.
n. 3. Barbosa *loc. cit. n.* 15. Triennium, in quo 45
Familiaribus commorandum est cum Episco-
pis ad effectum, ut possint ordinari, sufficit,
quod inceperit antequam fuissent Episcopi.
Sic decisum fuisse referunt Garcias *cit. cap.* 5.
n. 83. Barbosa *loc. cit. alleg.* 5. *n.* 8. & super
Tridentin. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 9. *num.* 9.
& plures alii ibi citati. Et sic pariformiter 46
est dicendum de triennio Familiarium Cardi-
nalium. Triennium hujusmodi debet esse con-
tinuum; Campanil. *in diversor. Juris canonici*
rub. 9. *cap.* 9. *n.* 12. Navarr. *in singul. canon.*
concl. 103. *n.* 3. Barbosa *d. alleg.* 5. *n.* 9. &
super Trident. loc. cit. n. 8. cum aliis ibi ci-
tatis.

Familiares duos Canonicos sive de Cathe- 47
drali, sive de Collegiata, & non plures pro
servitio suæ Diœcesis assumere potest Episco-
pus; *Sacra Congr. Concil. in Coloniens.* 9. *Se-*
ptemb. 1628. Familiaris Episcopi Canonicus, 48
quem ille declaravit velle pro servitio suo re-
tinere, lucratur integros fructus suæ præben-
dæ, quamvis nunquam accesserit ad Eccle-
siam, nec primam residentiam a statuto illius
Ecclesiæ requisitam fecerit; *Sacr. Congr. Con-*
cil. in Compostellana 2. *Julii* 1633. Familiares 49
Episcopi etiamsi sint Laici gaudent privilegio
Fori; *S. Cong. Episcop. & Regul. in Regien.*
14. *Febr.* 1581. & *in Turritana* 18. *Maii* 1603.
& *Sacr. Congreg. Immunit. in una Montis Po-*
litiani 13. *Jul.* 1647. ubi declaravit ipsos Fa-
miliares Episcopi gaudere privilegio Fori, &
posse deferre arma. Familiares etiam Epi- 50
scopi Titularis gaudere debent privilegio Fo-
ri, ita tamen ut conveniri debeant, & sint
puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non
vero ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titula-
ri; *Sac. Congreg. Immun. in Regiens.* 17. *Jan.*
1628. Familiares Episcopi, & Ministri suæ 51
Curiæ sunt omnino exempti a Foro Laico;
Sac. Congregat. Immun. in Adjacen. 11. *Jun.*
1704. Etiam Familiares Eminentissimorum
Cardinalium gaudent privilegio Fori; *Sacr.*
Congregat. Immun. in Cesenaten. 30. *Jul.* 1680.
Episcopi tenentur dare nomen suorum Fami- 52
liarium Curiæ Laicali; *Sac. Congr. Immun. in*
Panormitana 16. *Aug.* 1634. Cognitio causæ 53
Familiaris actualis Archiepiscopi, scilicet Pin-
cernæ, deferentis arma prohibita vigore Edi-
cti publicati a Curia Legationis spectat ad
Forum Ecclesiasticum; *Sac. Congreg. Immun.*
in Ravennat. 17. *Decemb.* 1680. Quoad car- 54
cerationem Præfecti Cameræ Nuncii factam a
Cu-

Curia Laica ob delationem armorum prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de ordine Regis, Nuncius declaret Excommunicatos & carcerantes, & Corrigitorem, qui ordinavit, ut detineretur in carceribus; *Sac. Cong. Im-*
55 *munit. in Ulissipon. 6. Junii* 1630. In eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, & alios carcerantes Præfectum Cameræ d. Nuncii, qui ob hanc causam missi fuere in exilium a Rege; *Sacr. Congr. Immunit. in Ulissipon. 16. Februar.* 1681. Ob atten-
56 tata facta a Regiis ministris in Personam Familiaris Archiepiscopi, scilicet Aurigæ, carcerati, processati, & justitiati, iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiæ consueta. Ex decreto *Sacr. Congreg. Immunit. in Neapolitana 22. Ju-*
57 *lii* 1660. Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate, vel Castro, in quo spiritualem, & temporalem jurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi Familiaris, gaudet privilegio Fori; *Sacr. Congreg. Episcop. 11. Decembris* 1625.

58 Familiares, & Ministri Inquisitionis fruuntur indulgentiis, aliisque privilegiis tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis. Paramus *de origin. Inquisit. lib. 2. tit. 1. cap. 3. n.* 8. *& cap.* 4. *per tot.* Carena *p. 1. de Offic. Inquisit. tit.* 14. §. 6. *num.* 25. Card. Petra *tom.* 4. *Comment. in Constit.* 19.
59 *Innocentii IV. num.* 3. & alii passim. Et præ-
60 sertim possunt deferre arma; Cardinal. Petra *ibidem n.* 4. Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio Fori Inquisitionis. *Ita communis* apud Paramum *loc. cit. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 27. &
61 Card. Petram *loc. cit. n.* 5. *&* 6. & plurimos alios ibi citatos. Familiares, & Ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore, ut statuitur *in Clement. 2. de hæretic.* & notant Gonzalez *in c. Dilecto de offic. Archidiacon. n.* 12. Decian. *tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 22. Bobadil. *in polit. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 127. Petra *loc. cit. n.* 9. & pluries a Suprema Inquisitione resolutum refert Card. Albitius *de inconst. in fide cap.* 29. *n.* 48.
62 Familiares, & Ministri censentur in Officio delinquere, si in usu armorum delinquant, & per hoc puniri debent ab Inquisitore; Carena *loc. cit. tit.* 14. §. 4. Card. Albit. *cit. cap.* 29. *n.* 10. Card. Petra *loc. cit. num.* 10. Tales
63 Familiares, & Ministri necessarii Inquisitioni, ii scilicet, sine quibus Inquisitores eorum munus commode explere nequeunt, gaudent privilegio Fori, etiamsi extra Officium delinquant. Sic in casu Nuntii Inquisitionis Senensis fuisse discussum in Suprema Inquisitione, refert Card. Albit. *cit. c.* 29. *n.* 48. *vers. Ministri*, *& vers. Et in puncto*, & cum pluribus aliis tenent Card. Petra *loc. cit. n.* 22. Familia- 64
res, & Ministri Inquisitionis, sicuti nec ipsi Inquisitores, si sint Beneficiati, in eorum absenria non lucrantur de jure distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint. Sic pluries resolvit *Sac. Congr. Concilii*, & signanter *in Toletana 4. Junii* 1595. *lib.* 8. *dec. pag.* 40. *& in Mediol. 3. Febr.* 1635. *lib.* 15. *decret. pag.* 156. Familiares, & Ministri Inqui- 65
sitorum non satisfaciunt præcepto annuæ Communionis per hoc, quod in Communione Generali fieri solita Feria V. in Cœna Domini, ab Inquisitoribus Eucharistiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit *Sacr. Congr. Concil. in Neapolitana 3. Julii* 1666. Familiares, Domestici, & con- 66
tinui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. Vid. *verb. Eucharistia n.* 17.

Familiares Episcoporum illi solum gaudere 67
debent privilegio Fori, quos in jure, & justa consuetudine loci cujuslibet, usque ad hunc diem pro Familiaribus, & Officialibus habitos, & deputatos esse, & haberi, ac deputari solitum est. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 85. incip. Alias §. 9.

Additiones ex aliena manu.

Agit hic *Auctor* de Familiaribus Papæ, Car- 68
dinalium, tum Episcoporum, at parce pro vastitate materiæ. Differere de iis omnibus latius possemus, sed ne nimii simus, de Familiaribus tantum Episcoporum verba faciemus.

Ex consuetudine primum Episcopi ordinare 69
cœperunt Familiares suos *triennales*, quamvis nec originis, nec domicilii, nec Beneficii ratione sibi subditos; Hallier *de Sacr. Elect. & Ordinat. part.* 2. *cap.* 3. §. 2. ubi quod hæc consuetudo ortum habuit a *Concilio Arausicano I.* sub *Leone* Papa I. celebrato. Consuetu- 70
dinem hanc approbarunt deinde *Concilium Tridentinum sess.* 23. *cap.* 9. *de Reformat.* & *S. M. Innocentius XII.* in celebri constitutione, quæ incipit: *Speculatores*; sed certis additis conditionibus. Et Constitutionem hanc comprehen- 71
dere etiam Cardinales Episcopos, ut nequeant Familiares suos ordinare non servatis Legibus ab ipsa præscriptis, refutaro Moreno, probat Monacell. *in Formular. tom.* 3. *pag.* 231. *n.* 46. *& sequent.*

Plu-

72 Plura vero concurrant oportet, ut Episcopus ordinare valeat Familiares suos triennales. I. Quod ordinet cum Litteris testimonialibus Episcopi originis, seu domicilii. Idque additum fuit a dict. Constitutione, *& a Sac. Congregat. Concilii interp. in Laquedonien. seu Bituntina Ordinationis* 16. *Novemb.* 1709.

73 II. Quod triennium sit continuum, nec notabili aliquo spatio temporis interruptum, ut refutato pariter Moreno firmat Monacell. *in*
74 *Formular. pag.* 232. *num.* 43. & *seq.* Sufficit vero, quod triennium sit inceptum ante promotionem ad Episcopatum, ut rejecto Lamperez probat Riganti *in Comment. ad Regul. Cancellar. Regul. XXIV.* §. 3. *a num.* 14. *ad plur. sequent.*

75 III. Quod Familiaris toto triennio tempore manserit sub oculis, & præsentia Episco-
76 pi, illius obsequio, & servitio addictus. Quare si manserit extra Diœcesim, & Civitatem in qua Episcopus residet, quamvis expensis Episcopi, non poterit ab eo ad Ordines promoveri; Monacell. *eodem loco pag. num.* 38. ubi refutat Morenum, qui tenet Familiarem non in ædibus Episcopalibus, sed tantum intra Diœcesim Episcopi domini sui, aut licet extra Diœcesim, prope tamen ipsum manentem, non prohiberi ad Ordines ratione absen-
77 tiæ promoveri. Cohabitatio vero in eodem Palatio Episcopali non requiritur, ut, reprobato Lamperas, firmat *Riganti ubi supra num.*
78 151. Nequit autem Episcopus, ut recte monet Auctor *num.* 36. Nepotes, & consanguineos secum simul in eodem Palatio, etsi per triennium habitantes, & ab ipso victum recipientes, ordinare, nisi revera inserviant, ita ut sint Familiares. De eo varo quæstio est, an Episcopus ordinare valeat Familiarem triennalem Familiaris sui. Et affirmat Riganti *eo-*
79 *dem loco num.* 163. *& seq.* dummodo Subfamiliaris ille vivat expensis ipsius Episcopi, & sub ejus oculis una cum Familiari semper manserit.

80 IV. Quod conferat ordinato intra mensem a die factæ ordinationis Beneficium sufficiens ad congruam substentationem juxta taxam Diœcesis ejusdem Episcopi domini, & ea deficien-
81 te juxta morem Regionis. Quod si Beneficium sit tenue, nequit quod deest suppleri adjectione patrimonii, vel etiam pensionis, & quidem non obstante necessitate, vel utilitate Ecclesiæ. Cæterum si Episcopus Familiari seu Clerico, ante completum triennium familiaritatis, Beneficium sufficiens conferat, non prohibetur illum ulterioribus Ordinibus insignire triennio nondum elapso. Hoc enim casu ordinatio non sequeretur ratione familiaritatis, sed Beneficii, Rigant. *l. cit. n.* 161.

Reliquum est, ut examinamus, an Episcopus sicuti potest ordinare Familiarem suum triennalem, ita impertiri ipsi possit literas dimissoriales ut ab alio Episcopo ordinari valeat; Negat post alios Farmosin. *in cap. Quoad translationem quæst.* 5. *num.* 28. *de tempor. ordin.* At cum Auctore affirmat Riganti ubi supra *num.* 167. *& plur. sequent.* Idque quia si licet Episcopo, quod plus est, ordinare, licere debet, quod minus est, concedere dictas literas dimissoriales.

FAMULI, FAMULÆ.

Famuli, & Famulæ, quæ inserviunt Monasteriis Monialium, quamvis exemptarum, nullum habent privilegium; sed, sicuti ceteri alii Parochiani, tenentur adimplere præceptum Paschale in Ecclesia Parochiali, & ibi sepeliri debent, si alibi non alegerint sepulturam, nec habeant proprium sepulcrum majorum. Ad proprium Parochum spectat eisdem ministrare Sacramenta, dum sint infirmi, & ad Sepulcrum eosdem associare, non autem ad Confessarium Monialium, ut respondit *Sac. Congreg. Concil. in una Leodien.* 24. *April.* 1685. *& in alia Spoletana* 19. *Aprilis* 1691. in causa inter Famulas Monialium S. Matthæi Congr. Lateranensis, quæ habitabant in domo extructa inter Cortile, sive atrium Monasterii, & Parochum S. Martini, intra cujus Parochiæ limites Monasterium existit; & novissime in *Ulixbonen. occidentalis* 19. *Sept.* 1722. Famuli Regularium qui tantum ipsorum Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, subjacent quoad Sacramenta, & sepulturam proprio Parocho, sicuti ceteri alii Parochiani. Vid. verb. *Approbatio num.* 69. & verb. *Eucharistia n.* 18. Famuli autem, qui sunt continui commensales in Monasteriis Regularium degentes, subjacent omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta, & Sepulturam independenter ab Episcopis, & Parochis. Vid. verb. *Approbatio a num.* 66. *ad* 68. *& d. verb. Eucharistia n.* 17. 1 2

Famuli, & Famulæ tenentur suis Dominis aliquo modo præstare ea, quæ filii parentibus, 4

bus, scilicet amorem, reverentiam, & obedientiam; sunt enim illis quasi loco parentum. *Est communis* cum S. Thoma 1. 2. *quaest.* 303.
5 Reginald. *lib.* 20. *num.* 62. Hinc peccant graviter, & tenentur ad compensationem damni, si non laborant, & fideliter non serviunt juxta pacta conventa, & juxta conditionem, & qualitatem suæ servitutis; Lessius *lib.* 2. *c.* 24.
6 & communis aliorum. Item graviter peccant, si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum impedire possint; Navarr. *cap.* 4. *num.* 22. Reginald. *loc. cit.* & alii communiter. Et si tale damnum inferatur (sive a consamulis, sive ab extraneis) in rebus, quarum cura est eis specialiter commissa, ultra quod graviter peccant, tenentur insuper ad restitutionem; Lessius *cap.* 13. *num.* 75. Filliuc. *tom.* 36. *num.* 114. Molina, & alii passim.
8 sim. Item graviter peccant, si sine gravissima causa discedant a Domino ante terminum ela-
9 psum. *Communis*. Item graviter peccant, si in rebus magis momenti non obediant Dominis.
10 *Communis*. Item graviter peccant, esculenta, & poculenta domo asportando, aut vendendo, & licet hæc solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem, unde merito Innocent. XI. 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 38. in ordine: *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta,*
11 *quantumcumque sit magna summa totalis.* Excusantur tamen facilius, si ea domi consumant, cum in his Domini sæpe tantum sint inviti quoad modum accipiendi clam, non quoad rem; dummodo tamen non sint extraordinaria, & in magna quantitate, vel Domini expresse ipsis prohibeant uti talibus esculentis, & poculentis. Layman, Escobar cum Busemb. *lib.* 3. *p.* 1. *tract.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *num.* 10. Less. *loc. cit. n.* 48. ubi docet, quod furta minima Famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantum accipiantur. (*a*)
12 Famulus illicite cooperatur peccato Domini per actiones, quæ per se, & proxime ad illud peccatum concurrunt; La Croix *lib.* 2. *n.* 253. Etiam peccat ponendo actiones de se, 13
& secundum suum esse physicum indifferentes, quoties hic, & nunc sunt proxime ordinatæ ad peccatum, ut admovere scalas, aut humeris sustentare volentem ascendere ad stuprandam Virginem, vel ad occidendum hostem. Viva *supra proposit.* 51. *num.* 4. *ex damnatis ab Innocentio XI.* La Croix *loc. cit. num.* 253. Et- 14
iam probabilius peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo, nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum; Viva *loc. cit. num.* 4. La Croix *loc. cit. n.* 254. & ratio est, quia actiones, seu operationes illæ positæ in illis circumstantiis videntur per se, & proxime tendere ad peccatum, unde sunt intrinsece malæ, nec possunt ex alia causa cohonestari. Hinc justissime Innocentius XI. 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 51. in ordine: *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam Virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Item 15
peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum, v. g. ad fornicationem, vel Duellum. Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus cum La Croix *loc. cit. num.* 273. Et ratio est, quia dicunt ipsi hæc nuntia, & hæ litteræ sunt intrinsece malæ, & sic sentit Viva *loc. cit. num.* 5. ubi cum Navarr. contra Sanch. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. docet peccare Famulum comitando herum ad Lupanar, & comitando Concubinam ad domum heri. Immo Viva *ibid. num.* 5. *in fine*, nec subscribit sententiæ Sanch. *loc. cit. num.* 29. putantis, quod sola ratio famulatus sufficiat, ut licite possit Famulus jussu heri deferre Concubinæ munuscula, aut esculenta; cum enim hæc munuscula, dicit ipse, foveant ignem tartareum, major causa videtur requiri ad reddendas licitas

Nota ex Editione Romana.

(*a*) Quomodo sententia Laymani, Escobarii, Busembaum, & Lessii sustineri possit post damnationem Propositionis 38. inter Damnatas ab Innocentio XI. prorsus ignoro. Scio Theologos, etiam magni nominis, in hac esse sententia, ut si quando Famuli comestibilia degustent, non statim eos peccati esse damnandos. At vero asserere, quod furta minima famulorum ex comestibilibus non coalescant, salvo meliori judicio, a nimia laxitate non excusarem.

16 citas hujusmodi actiones. Si Famulus dubitet,
an litteræ deferendæ contineant turpia, vel
aliquid aliud intrinsece malum, licite potest
eas deferre, quia Famulus tenetur obedire,
ubi non est peccatum, & in dubio stat præ-
sumptio pro Domino. Castropal. Rebell. &
alii cum La Croix *loc. cit. num.* 273.
17 Famuli, & Famulæ coacti laborare die fe-
sto, si non audeant recusare, ex quo pruden-
ter timeant se posse Dominos suos ad gravem
indignationem commovere, & inde sibi ma-
gna evenire incommoda, possunt aliquoties
licite laborare. Quod si tamen frequenter
contingit, eos deserere debent. Layman *lib.* 4.
tract. 7. *cap.* 3. *num.* 3. Illsung T. 5. *num.* 177.
La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 595. Busemb.
lib. 3. *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. Suar. &
18 alii passim. Famuli, & Famulæ excusantur
ab audienda Missa die festo, si ministerium
quod præstant, secundum communem æstima-
tionem, & vivendi modum sit necessarium,
& non permittat audiri Missam, ut domum
custodire, greges educere, si pastores ovium
& armentorum & similes non habeant alios
quos ad pecorum, aut domus custodiam re-
linquant, nec possint diversis horis, & alter-
19 nis vicibus omnes Sacro interesse. *Communis.*
Famuli, & Famulæ nequeunt licite famulari
Judæis in propriis domibus, *cap. Judæi* 5. *cap.*
20 *Ad hæc* 8. *c. Nulli* 19. *de Judæis*. Licet ta-
men eis famulari extra proprias domos, v. g.
conduci ad operas, esse Colonum, vel Agri-
colam, ut patet experientia, hi enim proprie
non sunt servi. Ita Layman. *lib.* 2. *tract.* 1.
cap. 16. *n.* 1. La Croix *lib.* 2. *n.* 86. qui ibi-
21 dem subjungit: Item licebit die sabbati eos
adire, & illis coquere. At rectissime faciunt
Ordinarii illi, qui hoc expresse vetant, ut
sapientissime, & justissime fecit D. Albertus
Mugiasca Episcopus Alexandrinus, in Edicto
edito 30. Januar. 1686. ibi: *Comandiamo a tutti
li Fedeli di Gesù Cristo consegnati alla nostra
Custodia l'osservanza di quanto dispongono li
suddetti Concilii Provinciali, proibendo sotto pe-
na dell'Interdetto personale dall'ingresso della
Chiesa tanto agli Uomini, quanto alle Donne,
. . . l'andare il Venerdì alla sera, ed il Sab-
bato nelle case loro per accenderli il fuoco, scal-
darli il letto, e far altri esercizj vili, e di ma-
nifesta servitù.*
22 Non licet famulari hæreticis, si ob conver-
sationem illam Famuli, & Famulæ sint in pericu-
lo proximo deficiendi a Fide; sed tales tenentur
statim discedere cum quocumque etiam incom-
modo, quia non licet permanere in proximo
periculo peccandi. Unde Innocentius XI. die
2. Martii 1679. merito damnavit sequentes
propositiones 62. in ordine: *Proxima occasio
peccandi non est fugienda, quando causa aliqua
utilis, aut honesta non fugiendi occurrit*, & 63.
in ordine: *Licitum est quærere directe occasio-
nem proximam peccandi pro bono spirituali, vel
temporali nostro, vel proximi*. Nec etiam licet 23
famularis hæreticis, si Famuli, & Famulæ im-
pediantur ab observatione præceptorum Eccle-
siæ v. g. quia debent negligere Missam, la-
borare serviliter diebus festis, carnes come-
dere diebus vetitis, & hujusmodi, nisi excu-
set notabile incommodum, uti recte Navarr.
Sanch. Layman, Bonac. & alii communiter
cum Castrop. *tom.* 22. *quæst. ult. num.* 6. La
Croix *lib.* 2. *n.* 103. Possunt tamen Famuli li- 24
cite famulari hæreticis, nec tenentur deserere
ipsos Dominos hæreticos, quando impediun-
tur ab observantia præceptorum Ecclesiæ, v. g.
ab audiendo Sacro, & hujusmodi, ex justa
causa, quia nempe occupantur in ministerio
juxta communem æstimationem, & vivendi
modum necessario, uti si debeant educere, &
custodire, gregem, vigilare in excubiis mi-
litaribus, navigare in mari per aliquot men-
ses, & hujusmodi. Et ratio est, quia illa et-
iam apud Dominos Catholicos excusant ab au-
ditione Sacri, & hujusmodi, uti fuit dictum
supra *num.* 18. Sic Layman, Sa, Gobat, cum
La Croix *loc. cit. num.* 105. Famuli tamen, 25
& Famulæ, priusquam se obligent famulari hæ-
reticis, debent expresse pacisci quod non im-
pediantur observare præcepta Ecclesiæ, aliter
se exponerent proximis periculis illa non ob-
servandi, & sic peccarent. *Communis.*
Famuli, & Famulæ, quamvis judicent sa- 26
larium suum esse nimis parvum, non possunt
retinere pecuniam aliunde suis Dominis debi-
tam. Sic cum variis aliis Carden. *in* 2. *Crif.
dis.* 23. *a num.* 66. La Croix *lib.* 3. *part.* 1.
num. 972. Nec Famuli, & Famulæ Sarto- 27
rum, licet judicent salarium suum esse ni-
mis parvum, possunt retinere fragmenta pan-
ni, filia serica, & hujusmodi. Et idem di-
cendum videtur de ipsismet Sartotibus, seu
Magistris, si invitis illis, qui vestes consti-
tuunt, retineant ejusmodi reliquias. Sic Vil-
lalob. Diana, & alii. Lugo *disp.* 16. *nu.* 83.
& 85. cum La Croix *loc. cit. num.* 973. con-
tra Sanchez, & alios. Non censentur autem
inviti, nec solent ordinarie talia fragmenta
repetere illi, quibus vestes fractæ non reficiun-
cuntur. Quando autem Famuli, & Famulæ 28
possint, vel non uti occulta compensatione,
vide

vide *verb. Compensatio per tot.* ubi assignantur
conditiones ad licitam compensationem requisitæ, & traditur etiam sequens propositio ordine 37. inter damnatas ab Innocent. XI. 2. Martii 1679. *Famuli, & Famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quando, & de quibus Famuli, & Famulæ possint facere eleemosynam, vide verb. *Eleemosyna.*

Additiones ex aliena manu.

30 Frequentes in foro sunt controversiæ Parochos inter & Regulares, circa administrationem Sacramentorum Famulis ipsorum Regu-
31 larium, tum sepulturam eorumdem. Cæterum si agatur de Famulis non particularis alicujus Religiosi, sed Communitatis, & præterea *actu servientibus, intra eorum septa, & domos residentibus*, tum *viventibus sub eorum obedien-*
32 *tia*; scilicet non *religiosa*, sed *servili*, possunt
33 iis Regulares administrare Sacramenta Eucharistiæ etiam tempore Paschatis, ac Extremæ Unctionis, nec non sepulturam dare, ut rescripsit S. Congregatio Concilii interpr. *in Uratislavien. Jurium Parochialium* 25. *Januarii* 1738.
34 Patet hinc, Regulares a Superioribus Ordinis tantum approbatos ad excipiendas confessiones non posse Sacramentum Pœnitentiæ administrare Famulis Communitatis tametsi habentibus mox dictas tres conditiones. Posse vero censet P. Gaudent. a Janua *de Visitat. tom.* 2. *cap.* 7. *dub.* 17. *sect.* 4. *num.* 39. si induant præterea *distinctum habitum a Sæculari-*
36 *bus*, ut sunt oblati, donati, Tertiarii. Immo addit, quod possint etiam eos absolvere a casibus, quos Episcopus sibi reservavit. Intellige vero semper de iis, qui Communitati servitium præstant.

F E M I N A.

1 Femina non est capax Ordinum; *c. Nova* 10. *de pœnit. & remis.* & est communis inter Catholicos cum D. Cyrillo *super, cap.* 6. *Joann.* D. Ambrosio *c.* 15. *in Epist. ad Roman.* D. Chrysostom. *in Epist. secund. ad Tim.* 2. D. Thoma *in* 4. *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 1. & aliis
2 communiter. Quidquid dixerint, & fecerint Hæretici, qui feminas ad sacros Ordines admittebant, inter quos numerantur primo Cataphrigæ, quorum meminit D. Ambrosius *in prima ad Timoth. c.* 3. Secundo Papatiani, & Papuritæ, de quibus D. Epiphanius *hæres.* 49. Tertio Gnostici, de quibus Tertullianus *lib. de præscript. hæret. c.* 41. Ultimo Wicleffus, & Lutherus, qui docuerunt, mulieres sacri Baptismatis fonte ablutas statim Sacerdotissas consecrari, de quibus Thomas Valdensis *lib. de Sacrament. c.* 59. & Roffensis *art.* 13. *contra Lutherum*. Nec officit, quod in Jure fiat men- 3
tio Diaconissæ, Presbyterissæ, & Episcopissæ, ut *in cap. Diaconissam* 27. *q.* 1. *& c. Mulieres.* 19. *dist.* 32. & sæpe alibi. Non officit, inquam, quia, ut recte notant Baronius *ad annum Christi* 34. *n.* 280. Campanil. *in diversf. Juris Canonic. rubr.* 11. *c.* 2. Vasquez *tom.* 3. *in* 3. *part. Disp.* 245. *c.* 3. & alii passim, ipsæ feminæ tali nomine appellabantur, non quod sic essent ordinatæ, sed quia Viri earum erant assumpti ad Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum, & ideo uxores Diaconorum Diaconissæ, Presbyterorum Presbyterissæ, & Episcoporum Episcopissæ dicebantur, denominatione desumpta ab earum maritis. Nec 4
etiam officit id, quod ab aliquibus asseritur, quod quædam femina, Joanna nomine, ad Summum Pontificatum fuerit assumpta. Non officit, inquam, quia id, quod dicitur de Joanna, est mera fabula, talemque esse probant Bellarm. *lib.* 3. *de Pontifice Romano c.* 24. Baronius *t.* 10. *anno Christi* 853. *n.* 86. Papirius Masson. Gallus *in lib. de Urbis Episcopis*, Onuphrius Panvinius *in suis annotat. ad Platinam*, Floremundus de Remundo *in lib. Error popularis de Joanna, seu Pontifice dicta Papissa*, Graveson, Ursaya, & alii passim. Vide verb. *Ordo art.* 2. *n.* 26.

Potest tamen Femina habere potestatem Ju- 5
risdictionis, quamvis non possit habere potestatem Ordinis. *Communis*. Hinc Femina succedens in aliquo Officio, seu Dignitate, quæ habeat aliquam Jurisdictionem annexam, quamvis alias capax non sit exercitii Curæ animarum, tamen efficitur capax, & potest per seipsam administrare Jurisdictionem, & committere exercitium Curæ Viro capaci talis potestatis, & Beneficia conferre, ut deducitur *ex cap. Dilecta, de Majorit. & obedientia*, & Rota *part.* 10. *dec.* 44. *n.* 23. & tenet Abbas *in cap. Cum Dilectus n.* 20. *de consuetud.* Felin. *in c. Cum venerabilis n.* 36. *de except.* Fagnan. *in c. Judæorum* 3. *de ætat. & qualitat. n.* 14. Joann. de Selva *de Benefic. q.* 5. *n.* 1. *&* 5. & alii passim. Unde Femina habens Jurisdi- 6
ctio-

ctionem, ut v. g. Abbatissa, Priorissa, & hujusmodi, est capax conferendi Parochialem, & Parochum nominandi, & instituendi, quem Ordinarius ad regimen animarum idoneum approbaverit, ut declaravit *Sac. Cong. Concilii in una Mediolanens.* 17. *Decembris* 1701.

7 Femina virtute talis Jurisdictionis potest cum legitima causa privare Clericos sibi subjectos Beneficiis jam illis collatis, auferendo scilicet quod illis dedit, nempe titulum, & possessionem, nam posita hac ablatione censetur Pontifex conferre jus spirituale, quia sicuti Beneficium confertur dependenter a designatione Feminæ, & collatione tituli, & possessionis, ita etiam censetur conservari Jurisdictio a Summo Pontifice dependenter ab iisdem, quibus sublatis etiam reliqua alia tolluntur; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 429. *num.* 10. & 20.

8 Non potest autem Femina ipsos Clericos suspendere, prout suspensio est Censura Ecclesiastica, sicuti neque interdicere, aut excommunicare; nequit enim Femina Censuras ferre, quia caret spirituali Jurisdictione, ut colligitur *ex cap. Dilecta*, *de Majorit. & Obedient.* & Rota dicta *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 429.

9 *n.* 17. & 18. Femina quamvis sit docta, & sancta, non debet docere, maxime publice, textu expresso in *cap. Mulier* 19. *de consecratione*, ibi: *Mulier quamvis docta, & sancta,*

10 *viros in Conventu docere... non præsumat*. Feminæ in Ecclesiis debent tacere, 1. *ad Corinth. cap.* 14. *n.* 34. & *sequent...* ibi: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit; Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim Mulieri loqui in Ec-*

11 *clesia*. Femina quamvis habeat Jurisdictionem, ut Abbatissa, seu Priorissa in subditas, non potest publice benedicere, sed solum eo modo, quo parentes solent benedicere propriis filiis, cum munus benedictionis proveniat ex potestate clavium, quæ non competit Feminæ.

12 *Communis*. Femina non potest pro ministro servire Sacerdoti ad Altare; sic expresse prohibetur in *Missali* §. 1. *de defectibus*, & in *c. Inhibendum* 1. *de cohabitat. Clericor. & mulier.* ibi: *Prohibendum quoque est, ut nulla femina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et si mulier* subjungit la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 388. *Et si mulier in Ecclesia tacere debeat*, uti habetur 1. *ad Corinth.* 14. *multo magis abstinere a ministerio Altaris*.

Femina, si tantum ex levitate utatur veste 13
virili sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, peccat tantum venialiter, alias mortaliter; Deuteronomii enim *cap.* 22. *n.* 5. sic præcise habetur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc*. Nullo autem modo, si utatur ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam* 1. *q.* 7. *cap. Omnes* 1. *de Fer. cap. Consuluisti* 3. *de celebratione Missar.* cum multis similibus; in qualibet enim dispositione intelligitur excepta; *cap. Licet*, *de pœnit. & remis.* Femina tenetur etiam absti- 14
nere ab ornatu muliebri ex se nimis turpi, & ad lasciviam provocante, & hoc sub mortali, si prævideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum. Et ratio est, quia nullum habet jus ad illum nimis turpem, & lascivum ornatum, immo est ei prohibitus, adeoque tenetur ab eo abstinere ad evitandum peccatum alicujus in particulari ab ipsa prævisi probabiliter lapsuri; Busembaum *lib.* 2. *cap.* 2. *art.* 2. & ibi La Croix *num.* 343. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in quint. precept. Decal. c.* 1. *sect.* 2. *n.* 39. & alii. (*a*)

Femina vane se ornans, & pigmentis seu 15
picturis se fucans ea intentione, ut aliorum oculos ad se trahat, & viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter; *cap. Nec solo affectu, & tactu* 12. & *cap. Qui viderit mulierem* 13. *caus.* 42. *q.* 5. Unde S. Joan. Chrysostom. relatus, & secutus a Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in c. Multa* 1. *Ne Clerici, vel Monachi n.* 68. sic ait: *Mulier si se decoraverit & vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi plagam non intulerit, vindictam dabit extremam; venenum enim obtulit, etsi nullus, qui bibat, inven-tus*

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Peccat mulier, si non abstineat ab ornatu nimis turpi, etiamsi non prævideat aliquem probabiliter lapsurum; cum enim prohibitus ei sit turpis ornatus, qui ad peccandum homines provocet, palam est, graviter eo utentem peccare, etsi non prævideat aliquem lapsurum. In verbo illo *nimis* habentur fortasse insidiæ, & deceptiones; lascivæque mulieres numquam nimis turpem credent turpem ornatum. Legantur Auctores citati a Benedicto XIV. de Synodo Diœces. lib. 11. c. 12.

tus sit ; & concordant S. Augustinus *Epist.* 255. *alias* 73. *in cap. Fucare* 38. *de consecrat. dist.* 5. S. Cyprian. *tract. de habitu Virg. post med.* S. Clemens Alexandr. *in Pedagog. lib.* 3. *cap.* 2. S. Thomas 2. 2. *qu.* 169. *art.* 2. *in corpor.* S. Antoninus, & alii communiter. Quamobrem *Eccles.* 4. expresse dicitur : *Ne accipias faciem adversus faciem tuam* , scilicet faciem pictutæ adversus faciem naturalem : & contrafaciens debet timere illud Joel. 2. *Omnis vultus redigetur in ollam* , idest vultus depictus in ollam infernalem, ut explicat Fagnan. *loc. cit. n.* 62. & S. Cyprianus *de disciplina* , *& habitu Virginum* sic expresse dicit : *Opus Dei est quod nascitur, Diaboli quod mutatur.* Et in libro de habitu Virginum incipiente *Disciplina Custos, post med.* sic ait : *Non virgines tantum, aut Viduas, sed & nuptas puto, & omnes omnino feminas admonendas, quod opus Dei, & facturam ejus, & plasma adulterare nullo modo debeant adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet lineamenta nativa corrumpente medicamine.* Et postea subdit : *Manus Deo inferunt, quando illud, quod ille formavit, reformare contendunt, impugnatio ista divini operis prævaricatio est veritatis, Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quod Diabolus infecit, de inimico tuo compta cum illo pariter arsura.*

16 Si autem Femina se ornet, & fucet ex quadam levitate, vel etiam quadam vanitate propter instantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale ; S. Thomas 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. *in corpor.* Fagnan.

17 *loc. cit. n.* 69. & alii passim. Immo si Femina se ornet, & fucet, servata recta intentione, consuetudine patriæ, & conditione status, non est peccatum ; Sic S. Thomas 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 1. *in corpor. & in c.* 3. 1. *Epist. ad Timoth. lect.* 2. *sub fin.* Alexand. Alens. *in summ. Theolog. p.* 2. *q.* 134. *membro* 1. ubi sic præcise dicit : *Licet secundum nobilitatem personæ, secundum consuetudinem Terræ, secundum Dignitatem Officii ornare se vestibus pretiosis, ita tamen, quod absit libido in voluntate, &*

18 *scandalum in exteriori opere.* Unde S. Thomas in *cit. q.* 169. *art.* 2. *ad* 2. subjicit, quod non est vetitum feminis faciei vitia occultare, quod probat his verbis auctoritatem Apostoli adhibens : *Aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa provenientem, puta ægritudine, vel aliqua hujmodi, hoc enim licitum est. Quia secundum Apostolum* 1. *ad Corinth.* 12. *Quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorem circumdamus.* Quo fit, ut forte non peccaverit quidam ex Proceribus, qui cum morbo gallico tabesceret, ostro pingebat pallentes genas, de quo Urbanus VIII. festive fertur dixisse : *Foris minio pictus Ibero, intus autem Gallico.* Et sic etiam licitum est 19
feminæ se ornare sine pictura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti præ aliis mulieribus licitam benevolentiam captet ; S. Thomas in *cap.* 3. *Isaiæ in fin.* ubi sic expresse dicit : *similiter si faciat, ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere debet, & ut ab aliis mulieribus retrahatur*, non peccat ; Pontas verb. *Ornatus muliebris cas.* 2. & alii.

Femina denudans collum, vel pectus ex in- 20
tentione mala, & maxime illum morem inducens, peccat mortaliter (*a*) ; Elizalde *in Regul. morum lib.* 8. *q.* 13. §. 9. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 35. *a num.* 27. *usque ad fin.* La Croix *lib.* 3. *num.* 248. cum plurimis ibi citatis. Unde Ursaya *Institut. crimin. lib. tit.* 5. *num.* 50. notat sub excommunicationis pœna prohiberi posse ab Episcopis, ne mulieres incedant discoopertæ brachiis, vel pectore nudatæ, quia sunt incitamenta ad libidinem, & peccata, ut re mature perpensa in Urbe mandavit San. mem. Innocent. XI. cujus Edictum referunt, & exornant P. Maraccius *in libercul. cui titulus : Rimedio per curare la vanità femminile* ; Franc. de Re *moral. consult.* 37. Raynald. *tom.* 3. *cap.* 27. §. 3. *num.* 1. Quamobrem S. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 2. *Pædagog. cap.* 3. sic expresse scribit : *Nullo modo permittendum est mulieribus, ut appareant aliquid corporis denudantes, ne ambo prolabantur, hi quidem, ut qui ad videndum incitentur, illæ vero, ut quæ in se virorum intuitum attrahant ; Semper autem tamquam præsente Domino honeste versandum est, ne nobis quoque sicut Corinthiis succensens dicat Apostolus : Convenientibus vobis non licet Dominicam cœnam manducare* ; & S. Hieronymus *Epist.*

Romani Theologi Nota.

(*a*) Etiam, seclusa intentione mala, graviter peccat mulier illa. Nam denudatio illicita est, non solum ob pravam mulieris intentionem ; sed etiam quia de se mala est, inducens homines ad peccatum.

Epist. 8. ad Demetriadem de publicis pedissequis illam informans, sic ait: *Illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicum non pectus, & colla denudat, nec pallio revoluto cervicem aperit, sed quæ celat faciem, & vix uno oculo, qui viæ necessarius est, patente ingreditur.*

21 Femina sciens se turpiter amari ab aliquo particulari, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat graviter, si data opera ei se conspiciendam offert; Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13.* Sanchez, Bonacina, Diana, & alii passim cum Busembau, & La Croix *lib. 2. dub. 5. art. 2. num. 243.* Sporer *tom. 2. tract. 5. in quinto præcepto Decalogi cap. 1. sect. 2. n. 35.*

22 Hinc peccat Femina pergens ad hoc templum, ad hoc sacrum, in quo est aliquis particularis, a quo turpiter amatur, quando commode potest aliud templum adire eo periculo vacans. Item quando it per hunc vicum potens

23 commode ire per alium. Item quando domo egreditur sciens eum expectare spectandam, sic cum aliis Sporer *loc. cit. num. 36.* Immo volunt multi absolute cum Busembau *loc. cit.* & probabilius cum La Croix *loc. cit. num. 244.* Feminam scientem, aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, & debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die Festo, semel, atque iterum,

24 ad peccatum illud evitandum. Alii tamen cum Castropalao *tract. 6. disp. 6. part. 16.* Diana *part. 5. tom. 7. resolut. 21. & 22.* & Pasqualig. *de Sacrificio qu. 1347.* universaliter sustinent, quod ob vitandum præcise scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta; Unde Tamburin. *in Decalog. l. 4. c. 2. §. 2. n. 8.* docet, quod Femina sciens se ardenter amari ab aliquo particulari, qui erit in Templo, possit quidem die Festo abesse a Missa propter caritatem, non tamen teneatur, quia hoc est scandalum non datum, sed acceptum, quod omnino non tenetur vitare cum tanto detrimento omissionis Missæ die Festo; sic docet etiam Illsung. *tract. 3. num. 111.* dicens, ne quidem semel teneri omittere. Concedunt ta- 25
men Castropal. Diana, & alii apud ipsos *loc. cit.* omitti debere, vel ad aliquod tempus differri actionem bonam, quæ est tantum consilii.

26 Femina in publicum prodiens, quamvis sciat se ab aliquo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessitate, nullimode peccat, & saltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel jure exeundi domo, aut standi ad ostium domus, vel fenestram; Sanchez, Cajetan. Bonacina, Diana *part. 2. tom. 15. resolut. 20.* Sporer *loc. cit. num. 35.* qui *num. 37.* subjungit consentire omnes, Feminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere a publico, vel actionibus de se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad januam domus suæ stare, vel assidere; sed solum semel, & iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa. Quod si enim alterius turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate, & scandalo pusilli; sed potius ea occasio erit ex propria amantis malitia, & non ex Femina, quæ libertate sua jure utitur; unde deinceps non est de his curandum. (a)

27 Femina permittens tactum sui impudicum ex objecto, vel osculum turpe, ac venereum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commode potest, quia concurrit ad actum intrinsece, & mortaliter malum; Sporer *loc. cit. num. 41.* La Croix *loc. cit. num. 249.* & alii communiter. Si vero ta- 28
ctus sint ex objecto honesti, ut oscula in facie, tactus genarum, compressio manuum, & sola tangentis prava intentione libidinosi sint, id advertente Femina, distinguendum est, vel fiunt in publico, ut in Choreis, in convivio &c. ubi juxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis adstantium suspicionem peccati, & infamando alterum, & tunc Femina non peccat permittendo similes tactus, quia in re per se non mala adest ex-

Romani Theologi Nota.

(a) Volunt multi absolute cum Busembau (inquit Auctor *num. 23.*) Fœminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse & debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die festo; *num.* vero 26. vult, fœminam iisdem in circumstantiis constitutam peccare tantum venialiter, si, ne se privet sua libertate, domo exeat, per fenestram aspiciat, ad januam domus suæ stet, vel assideat. Harum autem fere contradictoriarum opinionum quænam sit amplectenda, prudens judicet lector.

cusatio sufficiens, ne scilicet ratione moris,
& consuetudinis regionis in suspicionem mali-
tiæ apud spectantes veniat tangens repulsus,
29 alias bonæ famæ. Aut tactus fiunt in secre-
to, seu etiam in publico, & sine suspicione
illa, & periculo infamiæ, repelli possunt, &
tunc Femina peccat graviter permittendo si-
miles tactus, oscula, & amplexus, si mora-
liter certo advertat malitiam, & libidinosum
affectum tangentis, osculantis, vel amplecten-
tis; Sporer *loc. cit. num.* 41. Azorius, aliique
cum Bonacina *de matrim. qu.* 5. *p.* 9. *n.* 10.
30 Si autem dubitet, an similes tactus, oscula,
& amplexus ab altero fiant malo animo; Fil-
liucius, & Tamburin. *in Decalog. lib.* 5. *c.* 1.
§. 4. *num.* 25. La Croix *loc. cit. num.* 249. Spo-
rer *loc. cit. num.* 41. & alii negant teneri im-
pedire, quia in dubio nemo præsumendus est
malus; Bonacina tamen probabilius affirmat,
quia vix abest culpa, & Femina utitur iure
31 suo, consulitque saluti proximi. (*a*) Femina
acceptans munera ab amasio, quando ei mo-
raliter certo constet de ejus libidinosa inten-
tione, quamvis ipsa non consentiat ejus pra-
væ intentioni, regulariter peccat mortaliter,
quia sic fovet impurum ejus amorem, ac de-
siderium, & spem copulæ aliquando obtinen-
32 dæ. Nec refert, quod Femina dicat se nolle
consentire ejus pravæ intentioni, quamvis mu-
nera acceptet, nam re ipsa acceptando adhuc
relinquit spem in amasio, quod vi munerum
possit tandem facilius eam expugnare; Sporer
tom. 2. *tract.* 5. *in septim. & decim. præcept.*
Decalogi cap. 3. *num.* 141. La Croix *loc. cit.*
33 *num.* 264. & alii. Si autem semel tantum,
ac iterum accipiat ab amasio munera, nec
certo constet ei de libidinosa intentione, ac
affectione donantis, tunc non peccat sic acci-
34 piendo; Sporer *loc. cit. num.* 141. & alii. Fe-
mina ob munera sibi liberaliter donata ab
amasio, quamvis illicite accepta ob ejus no-
tam libidinosam intentionem, non tenetur ad
ullam restitutionem, sed licite retinere potest;
Et ratio est, quia Femina accipiendo non
peccavit contra justitiam; impurus enim ama-
sius liberaliter ea donavit sciens Feminam non
accepturam cum pacto copulæ, ut supponi-
tur, quamvis ipse eam speraverit. Unde si
sua spe frustratus amasius munera prodegit,
sibi imputet, & suæ libidinosæ credulitati;
Molina *tom.* 1. *disp.* 95. Lugo *disp.* 18. *n.* 49.
& cum aliis Sporer *loc. cit. num.* 41. (*b*)

Femineus sexus in quo sensu dicatur *Devo-* 35
tus notat Macr. *in Hierolexic. verb. Antiphona*
in fin. ibi: Est etiam alia difficultas in illa
B. M. Virginis Antiphona, quæ inter con-
suetas Officii commemorationes habetur super
verba: *Intercede pro devoto femineo sexu*, ac si
sexus alius devotus non esset. Respondetur
tamen, hoc nomen *Devotus* hic non signifi-
care piam, ac teneri cordis erga Deum per-
sonam, sed quæ Deo se devovit, ut sunt Mo-
niales, & similes; quæ Antiphona desumpta
est ex D. Augustino, *in Serm.* 21. *de Annunc.*
cujus mens fuerat distinguere Clerum, & Mo-
niales a populo juxta Ecclesiæ universalis con-
suetudinem in Feria sexta Parasceves, ubi de
iisdem habentur distinctæ orationes; In hoc
etiam sensu D. Agatha dixerat: *Soror mea Lu-*
cia Virgo Deo devota, quia voto perpetuæ Vir-
ginitatis se Deo dedicaverat; Ita pariter *in*
Concil. Tolet. canon. 16. habetur devotam pec-
cantem non recipiendam in Ecclesiam; Sic
apud Ursayam *in Miscellaneo secundo Sacro*, &
Profano, *Canonico*, & *Civili*, verb. *Femineus*
sexus.

Femina quædam viginti duos successive ha- 36
buit maritos, & deinde nupsit viro, qui vi-
ginti sepelierat uxores: qui postmodum vin-
cens superstes remansit; & Populus Romanus
coegit eumdem virum abstinere a lugubri fu-
nere, & lauro coronatum, Palma in mani-
bus tenta, tamquam victorem uxoris cadaver
ad tumulum associare jussit; Sic Vincent. de
Justis *de Dispensat. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 16. Majo-
lus *de irregularitatibus lib.* 1. *c.* 33. Corrad. *in*
praxi dispens. lib. 7. *c.* 2. *n.* 81. & alii apud ipsos.

Expenditur dictum Ecclesiastici *c.* 42. ibi: 37
Ma-

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Si Mulier dubitet actus illos malo fieri animo, impedire, & prohibere illos tenetur; alioquin proximi saluti non consuleret, & semetipsam quoque periculo exponeret peccandi, cum sine commotione, ac delectationis periculo vix amplexus, & oscula illa contingant.

(*b*) Rogarem hic Auctorem, num credat mulierem peccare, quæ impurum in amasio foveat amorem? Si ita opinetur, ut opinari revera censeo: Rursum rogo, num acceptatio donorum amorem illum foveat? Num prudenter suspicari possit ab hujusmodi amore prava oriri posse desideria? Ita sane. Ergo acceptando dona nequit ea mulier esse immunis a culpa.

Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens; idest, melior est pro bono tuo spirituali, quatenus magis tibi proderit, minoris periculi erit, minusque tibi nocebit vir iniquus, qui sua iniquitate, & malitia injuste te vexet, ac bonis temporalibus spoliet, quam Mulier blanda & benefaciens, quæ suis blanditiis, & beneficentiis ad ejus concupiscentiam te adducat, bonisque omnibus spiritualibus te denudet: vir enim iniquus, ac malignus te injuste vexando tuam exercebit patientiam, quæ necessaria est, ut æternæ reportentur promissiones, sicut docet Apostolus *ad Hebræos cap.* 10. *num.* 36. ibi: *Patientia enim vobis necessaria est, ut reportetis promissiones*; *& Luc. cap.* 21. *num.* 19. ibi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*; mulier vero benefica munusculis suis, & blanditiis labiorum suorum venenum libidinis, & ignem lasciviæ usque ad perditionem devorantem in te succendet, ac in laqueum æternæ captivitatis te protrahet, juxta illud Proverbiorum *c.* 7. *a n.* 21. *ad* 23. ibi: *Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum; statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta jecur ejus; velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur*. Unde Ecclesiastici *cit. cap.* 42. antequam *n.* 14. dicatur: *Melior est enim iniquitas viri, quam &c.* numero immediate antecedenti dicitur: *in medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri*; Sic Sacri Expositores passim in prælaudat. *cap.* 42. *n.* 14. *Ecclesiastici*.

Additiones ex aliena manu.

38 *Fœminæ* (ait Ulpianus *in l.* 2. *ff. de Regul. jur.*) *ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt, & ideo nec Judices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere*. Varii Auctores varie celebrem hanc de Fœminis Regulam juris sunt interpretati. Unus autem *Jacobus Gothofredus* meo judicio verum ejus sensum est assequutus.

39 Publica & civilia officia non sunt hic pro eisdem accipienda, ut accipiunt Cujacius, & Petrus Faber, sed observante Jacobo Gothofre-
40 do distinguenda sunt publica officia ab officiis civilibus, ita quidem, ut publica civilia quoque sint, non retro omnia civilia publica. Et in hunc modum particula *Vel* posita est inter genus & speciem, quod non est novum.

Publica autem officia, ut monet idem Jacobus Gothofredus, non dicuntur hic ratione 41
finis, vel loci, verum ratione auctoritatis, quæ scilicet cum publica exercentur auctori- 42
tate, cujusmodi duo tantum exempla hac Regula commemorantur, Judicem esse (pedaneum scilicet, seu causæ disceptatorem) & Magistratum gerere cum jurisdictione & imperio, a quibus obeundis Fœminæ prohibentur. Civilia vero sunt ea quoque ministeria, 43
si actus, qui partim in Civitatis vel Judiciorum conspectu in Comitiis exercentur, partim privatim in cœtus alicujus Virorum ore, seu conspectu, modumque excedunt domesticæ curæ, cujusmodi tria exempla hic commemoran- 44
tur, *Postulare*, idest *Advocare*, *pro alio intervenire*, & *procuratorem existere*, a quibus quoque obeundis prohibentur Fœminæ.

Male autem Græci Interpretes, ut & Glos- 45
sa, Cujacius, & alii, *interventionem pro alio*, hic de *Fidejussoria intercessione* accipiunt. In- 46
terveniendi voce, ut post Petrum Fabrum probat Jacobus Gothofredus, non fidejussoria intercessio intelligi debet, verum judicialis quædam opera, & civile officium, cognitoriæ & procuratoriæ simile.

Ratio vero hujus prohibitionis, sive Regu- 47
læ circa Fœminas non fuit Muliebris sexus levitas, non item infirmitas, & conditio fragilitatis, nec periculum rei familiaris, verum remotæ fuere Fœminæ ab officiis publicis & civilibus ob honestatem sexus, ob verecundiam, & stolæ matronalis decus. Consule toties laudatum Jacobum Gothofredum *hic*.

F E N E S T R Æ.

Nemo potest in muro alieno sine servitute 1
fenestram construere, & aperire, *l. Altius*, *cod. de servitut.* ibi: *In pariete vero tuo si fenestram Julianus vi, vel clam fecisse convincatur, sumptibus suis opus tollere, & integrum parietem restituere compellitur*. Hoc præ- 2
cipue locum habet in Ecclesia propter honestatem, & reverentiam illi debitam; *Clement.* 1. *de sent. excomm.* ibi: *Aut in eis factis fenestris*, ibidemque Butrius *in fine*, ubi quod temerarie agunt, qui construunt hujusmodi fenestras, & in illis audiunt divina; Sabell. *in select. canon. cap.* 3. *n.* 119. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesf. univers. cap.* 11. *n.* 28. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 129. *num.* 1. Unde S. Pius V. anno 3
1566.

1566. mandavit claudi omnes fenestras vicino-
rum, ex quibus haberi poterat prospectus in
Ecclesias, ut refert Tusc. *de visit. lib.* 1. c. 11.
num. 10. in cujus sequelam Decret. suum edi-
dit Card. Sabellius ejus Vicarius præcipiens
omnibus has fenestras habentibus, quod debe-
rent illas claudere, relatum a Quaranta *in*
4 *summ. Bullar. verb. Reverentia Divinorum*. Pro
cujus S. Pontificis Oraculi punctuali executio-
ne Sac. Congr. Episc. semper respondere so-
let, vel denegando facultatem fenestras ape-
riendi, vel mandando claudi illas, quæ de fa-
cto apertæ fuerunt. Cujus Sacræ Congr. mul-
ta Decreta referunt, & sequuntur Pignatell.
tom. 4. *consult.* 129. *a num.* 3. *ad* 9. Nicol. *in*
Floscul. verb. Fenestra num. 1. Pacichel. *de di-
stantiis cap.* 6. *membr.* 4. *num.* 28. Barbosa *lib.* 1.
Jur. Eccles. univers. cap. 11. *num.* 28. Card. de
Luca *de servitut. disc.* 16. *num.* 2. Monacell.
tom. 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *num.* 14. Ursaya *tom.* 4.
par. 2. *discept.* 13. *a num.* 40. & signanter *in
Nullius* 11. *Septembr.* 1615. *& in alta Nullius*
5. *Martii* 1619. *in Casertana* 8. *Junii* 1646. *in
Cosentina* 13. *Decembr.* 1646. *in Calven.* 26.
Septembr. 1652. *in Veronen.* 14. *Junii* 1655. *in
Alexanen.* 14. *Novemb.* 1659. *in Pisaurien.* 3.
5 *Octobr.* 1692. Quem sane rigorem non sine bo-
norum laude nostris temporibus inexorabiliter
ad praxim reduxit tam *in Leodien.* 7. *Augusti*
1705. quando (effectu punctualiter subsecuto)
injunxit Nuncio Coloniensi clausuram fenestræ
apertæ in Ecclesia Carmelitarum, quam *in
Ulixbonen.* 5. *Martii* 1710. Nolens exaudire
preces primariæ Nobilitatis viri Comitis de
Sousa pro simili gratia se exhibentis assignare
capitale bismillium Cruciatorum Ecclesiæ, in
qua prætendebat aperire fenestram; & novissi-
me *Sacr. Congr. Visitationis Apostolicæ in Roma-
na*, *fenestræ* 25. *Januar.* 1717. ut refert Ursa-
6 ya *loc. cit. num.* 95. qui *ibid. num.* 46. refert
sequens Decr. *Sacr. Congreg. Episcop. in Avel-
lina Indulti* 5. *Julii* 1719. ponente Card. Pa-
racciano, in qua licet ageretur de petitione
nedum insignis Benefactricis Antoniæ Spinulæ
Principissæ Avellini, sed etiam Patronæ ejus-
dem Civitatis, ubi aderat Ecclesia Patrum Do-
minicanorum, qui eorum pariter humillimas
preces porrigebant pro eadem gratia. Nihilo-
minus dicta Sacr. Congr. Episcop. gratiam re-
strinxit ad vitam solius Oratricis per hæc præ-
cisa verba: *Pro gratia quoad fenestram cum du-
plici Crate ferrea, & ad vitam Oratricis tan-
tum*. Vide verb. *Ecclesia art.* 5. verb. *Porta*,
& verb. *Prospectus*.
7 Non sunt permittendæ fenestræ respicientes
in Monasteria Monialium, ut pluries declara-
vit Sacr. Congr. Episcop. & signanter *in Me-
diolanen.* 5. *Martii* 1602. ibi: *Non esse permit-
tendas fenestras respicientes Monasterium, &
statim claudi debere ab Ordinario*; & *in Liciensi*
28. *Febr.* 1605. in qua dixit, quod nullo modo 8
debet esse prospectus in Monasteria Monia-
lium; & *in Portugallen.* 16. *April.* 1605. in
qua statuit quod ne quidem a fenestris Cam-
panilis Ecclesiæ vicinæ potest haberi prospe-
ctus in Monasteria Monialium, sed pleno mu-
ro tales fenestræ debent obstrui, ut *in Aqui-
lana* 31. *Julii* 1612. Debent obstrui etiam fe- 9
nestræ illæ, quæ sunt in Monasterio Monia-
lium, per quas videre possunt, ac videri, ut
in *Parmensi* 28. *Novembr.* 1636. ibi: *Doversi
murare a muro pieno alcune aperture con gelosie
fatte nella faccia della Chiesa, per le quali po-
tevano vedere, ed essere vedute*. Nec debet per- 10
mitti alicui ædificium tollere, si per illud ha-
beretur prospectus in Monasterium, ut *in In-
teramnensi* 15. *Maii* 1612. & *in Barensi* 18.
Febr. 1617. Immo sunt demoliendæ mansiones 11
constructæ in viculo intermedio, & clauden-
dum est ambulacrum, quod a tecto imminet
Monasterio, eique prædominat, ut in *Assi-
siensi* 11. *Jun.* 1653. Non obstante qualibet
appellatione, vel recursu, ut *in Conversa-
nensi* 8. *Augusti ejusdem anni* 1653. Fenestræ, 12
& quævis alia foramina Regularium spectan-
tia in hortum, vel Clausuram Monialium o-
mnino claudenda sunt; *Sacr. Congr. Episc. &
Regular. in Amelien.* 23. *Decemb.* 1693. & *in
Neapolitana* 2. *Decembr.* 1639. Fenestræ Mo- 13
nialium tam altæ debent esse, ut ad lumen
tantummodo serviant; *ead. Sacr. Congreg. in
una Civitatis Castell.* 12. *Martii* 1601. Et 14
quando aliunde nequeant lumen habere, fene-
stræ, quæ respiciunt in publicas vias, debent
tubis muniri, & ita aptari, ut per ipsas ne-
queant Moniales videri, nec alloqui cum tran-
seuntibus; *ead. Sacr. Congreg. in Teanen.* 16.
Octob. 1615. ibi: *Quando le stanze de' Mona-
sterj, che hanno le fenestre in strada, possino
avere il lume altronde, le farete ad ogni modo
murare, ma quando restassero cieche, ordinarete,
che si mettano le trombe alle medesime fenestre,
e si acconcino di maniera, che non si possa nè
vedere, nè parlare con chi passa per la via*. Nec 15
tolerari debet, quod propter viciniatem, &
correspondentiam fenestrarum Moniales possint
videre vicinos, vel videri; *ead. Sacr. Congreg.
in Neocastren.* 16. *Augusti* 1594. Fenestræ Com- 16
munionis inservire non debent pro Colloqu-
toriis Monialium, minusque Confessionaria,
ex-

exceptis Sacris functionibus solitis fieri ab Episcopis; *Sacr. Congreg. Episcop. in Encyclica Epistola sub die* 30. *Octob.* & 3. *Decemb.* 1706.

17 Fenestræ Regularium quomodo, & quando claudi debeant, quando habent prospectum in vicinas Ædes sæcularium; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Camarinen. Fenestrarum* 13. *Augusti* 1717. Ponente Card. Scrattembac. Vide Ursayam *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 6. *per to-*
18 *tam*. Fenestrarum aperitioni quando locus sit in Monasteriis Monialium? *Sac. Congr. Episc. in Neapolit.* 16. *Januar.* 1711. Ponente Card. Corsino. Vide Ursayam *tom.* 5. *part.* 2. *discept.* 5.
19 *per tot.* Prohibetur Monialibus sub gravibus pœnis usus telescopii, sive conspicilli tubati longioris; *Sac. Congr. Episcop. in Anconit.* 1. *Octobr.* 1627.

Additiones ex aliena manu.

20 Nemini licet habere Fenestras, ex quibus pateat aspectus in Monasteria Monialium, ut
21 firmat Auctor *num.* 7. & *sequent.* Cæterum hac
22 cum distinctione est procedendum. Si e conspectu antiquæ domus novum Monasterium Monialium sit constructum, non sunt statim claudendæ Fenestræ domus illius, aut repagu-
23 la ipsis apponenda. Sed remedium est adhibendum ex parte sentientis minus præjudicium. Idque summa ratione; quia nihil in hoc casu
24 imputari potest domino antiquæ domus. Idem est, & quidem ex eadem ratione, si utrumque ædificium sit antiquum, sed ex innovatione aliqua facta a Monialibus, e fenestris domus aspectus pateat in Monasterium. Sin autem e conspectu Monasterii Monialium domus antiqua sit elevata, vel nova sit constructa, ex cujus fenestris pateat in Monasterium aspectus, non attento majori, vel minori præjudicio, semper adhibendum est remedium ex parte domus. Quod procedit, etiamsi bona fide innovatio illa facta sit. Confer de his omnibus *Rot. in Romana Fabricæ super reservatis* 13. *Januar.* 1744. & 5. *Jun. ejusdem anni*, *coram bon. mem. Lana* ubi explicantur *decisiones in Calaguritana Fabricæ* 11. *Februarii* 1729. & 4. *Jun.* 1731. *cor. clar. mem. Millin.*

FERRAGOSTO.

Ferragosto etymologia his verbis explicatur a Bernino *nell' Istoria di tutte l' Eresie tom.* 2. *secul.* 6. *cap.* 13. *fol.* 138. *sub Pelagio* 2. & ab Ursaya *in Miscellaneo Sacro Profano Canonico*, *e Civile*, *part.* 2. *litt. F. num.* 19. E' fama, che alla Catena di Erode per Divina virtù, con Celeste simpatia si congiungesse quella di Nerone, con cui fu legato il medesimo S. Apostolo nel Carcere Mamertino, sotto il Campidoglio di Roma, e che di ambedue ne divenisse una, inanellate ed unite insieme senza applicazione di umana industria; E come che la collocazione di queste due Reliquie, e la dedicazione del loro Tempio successe appunto nel primo giorno di Agosto, volle il Pontefice S. Sisto, che regnava all' ora nel Pontificato Romano, con miglior augurio rendere celebre quel giorno, e quel Mese con la memoria di un tanto successo, consecrandolo alle catene di San Pietro, le quali si dissero *li Ferri di Agosto*, che tra noi, con più abbreviata, ma corrotta parola, diciamo *Ferragosto*; E non senza gran mistero parve che volesse Dio abbattere il fasto di Augusto Imperatore con le catene, e ferri di S. Pietro, conciossiacosachè le Calende di Agosto erano di già da prima dedicate dalla Gentilità alla felice ricordanza di quel Monarca, che in tal giorno era stato la prima volta dichiarato Console, aveva molti trionfi riportati, soggiogato l'Egitto, e terminata la lunga Iliade delle civili discordie. Onde per pubblico Decreto del Senato non più *Sextilis* fu denominato quel Mese, ma *Augustus*. Aliis tamen hujusce nominis etymon e *Feriis Augusti*, quæ ab antiquis Romanis ineunte Sextili mense celebrabantur, placet desumere.

FESTA, FESTIVITATES.

S U M M A R I U M.

1 *Quæ nunc temporis sint Festa de præcepto.*
2 *An Episcopi valeant dies Festos indicere*, ad num. 3

 Quid

Festa, quæ nunc sunt sub præcepto, sunt sequentes; scilicet Dominicæ totius anni, Nativitas Domini Nostri Jesu Christi, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequentibus diebus, Ascensio, Pentecostes cum duabus sequentibus, Sanctissima Trinitas, Solemnitas Corporis Christi, Inventio S. Crucis, Festivitates B. M. Virginis, ut Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis (& Conceptionis, ex Decreto Clementis XI. edito 6. *Decembris* 1708. incipien. *Commissi Nobis*) Dedicatio S. Michaelis Archangeli, Nativitas S. Joannis Baptistæ, Festa SS. Petri, & Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, Sanctorum Philippi, & Jacobi, Sancti Bartholomæi, S. Matthæi, Sanctorum Simonis, & Judæ, & S. Mathiæ Apostolorum. Item Festa S. Stephani Protomartyris, Sanctorum Innocentium, Sancti Laurentii Martyris, Sancti Silvestri Papæ, Sancti Joseph Sponsi B. M. V. Sanctæ Annæ Matris B. M. V. & Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque Regno sive Provincia, & alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Oppido, vel Pago, ubi hos Patronos haberi, & venerari contigerit; Urban. VIII. Constitut. incip. *Universa* §. 2. 1

Episcopi licet de jure communi *in cap.* 1. *dist.* 3. *de consecrat.* & *in cap. Conquæstus*, *de feriis*, valeant in propria Diœcesi, vocato Clero, & Populo dies Festos indicere, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 105. *num.* 36. cum multis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 184. Hodie tamen, quamvis talis potestas non sit ablata, nihilominus ab indictione sub præcepto novorum Festorum debent abstinere, prout illos monuit Urbanus VIII. in cit. Constit. incip. *Universa* §. 3. ibi: *Ne autem dies Festos a Locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate* 2

tate deinceps iterum multiplicari contingat, iidem Ordinarii in Domino moneantur, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem, de cetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præ-
3 *cepto novorum Festorum studeant abstinere*. Hinc promissiones, & vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub præcepto Festum alicujus Sancti, ac jejunandi in Vigilia, non obligant Populum, qui tamen potest sponte promissa servare, & nullus est pœnis cogendus, ut illa die abstineat ab operibus servilibus, Barbosa *in Collect. decis. Apostolicar.* verb. *Festum in communi*, *num.* 8. ubi affert Decretum *Sac. Cong. Rit. in Brundusina Massagnæ* 21. *Augusti* 1604. Monacell. *part.* 2. *titul.* 13. *formul.* 1. *n.* 15. ubi testatur se vidisse, plures supplices Libellos hac in re Sacræ Congregationi Rit. porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum, & Votorum, fuisse rejectos, & præcise *in Urbevetana* 6. *Octobris* 1696. *in Messanen. loci Milazzi* 25. *Januarii*, *& in Alessanen. Terræ Corsani* 6. *Septemb.* 1698.

4 Hic juvat afferre Decretum super electione Sanctorum in Patronos a Sacra Rit. Congregatione de Ordine S. D. N. Urbani VIII. emanatum die 23. Martii 1630. „ Sacra Rituum Congregatio, annuente Sanctissimo D. N., in electione Patronorum mandavit infrascripta in posterum servari debere, declarans quod aliter facta electio nulla sit ipso Jure.

„ Primo, quod eligi possint in Patronos ii solum, qui ab Ecclesia universali titulo Sanctorum coluntur, non autem Beatificatorum duntaxat.

„ Secundo, quod de Patrono Civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo, mediante consilio Generali illius Civitatis, vel Loci, non autem ab Officialibus solum, & quod accedere debeat consensus Episcopi, & Cleri illius Loci. Idemque servari debeat in Patrono Regni, qui pariter eligi debeat per secreta suffragia a populo, singularum Civitatum Provinciæ; Et quod Repræsentantibus Regnum, Civitatem, vel Provinciam nulla competat facultas eligendi Patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, & ulterius interveniat consensus Episcopi, & Cleri dictarum Civitatum.

„ Tertio, quod causæ electionis novorum Patronorum debeant in Sacra Congregatione deduci, & ab ea examinari, ac demum causa cognita ab eadem Congregatione approbari, & confirmari.

„ Et ne præmissorum ignorantia ullo umquam tempore possit allegari, eadem Sacra Rituum Congregatio supradictum Decretum imprimi, & publicari mandavit.

Hoc decretum licet irritet electiones postea 5 factas, non irritat tamen electiones Patronorum jam antea celebratas, ut respondit *Sacra Rit. Cong. in Trojanensi*, *Patronatus* 15. *Junii* 1633. *& in Pampilonensi Patronatus S. Francisci Xaverii*, in qua fuit approbata electio facta in Comitiis Regni Navarræ: Quæ resolutio tamquam juridica fuit per Rotam, proponente Reverendissimo Decano, approbata, considerato solum quod ad evitandum præjudicium electionis antiquissimæ S. Firmini, debeat uterque tamquam Patronus coli, quod certo præsupponit validitatem electionis. Et in *Neapolitana Patronatus ejusdem S. Francisci sub die* 15. *Septembris* 1656., & in terminis electionis Patroni, qui ab Ecclesia universali titulo Sancti non celebratur, post dictum Decretum fuit observatum in admissione Beati pro tunc & nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio *anno* 1620. atque adeo ante Decretum editum, celebrata fuit, & deinde *anno* 1647. admissa, & solemni repositione Statuæ in Thesaurum Neapolitanum comprobata. Quoad electiones ex post factas, & faciendas 6 est in viridi observantia, nam recurrentibus Universitatibus ad Sacram Cong. Rit. pro approbatione electionis in Patronum alicujus Sancti, si preces dictis requisitis sunt destitutæ, rescribi solet: *Doceant de servato decreto Urbani VIII.* prout non semel se vidisse testatur Monacell. *part.* 2. *tit.* 16. *formul.* 10. *num.* 11. vel *pro concessione servata, forma decreti Urbani VIII.* Aliis vero Universitatibus, quæ in electione requisita talis decreti observarunt, & locus non est celebris notæ, conceditur approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem Patronum, seu Protectorem non habeant*, & in una *Mazzarien.* 30. *Martii* 1697. *pro Universitate Castri Veterani*, & in alia *Lyciensi* 11. *Julii* 1687. *pro universitate Terræ Monteroni*. Unde hic est advertendum quod in hu- 7 jusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi, tamquam de præcepto, etiamsi ab Ecclesia universali sub tali ritu non colatur, nam has promissiones, & Vota Sacra Congregatio non admittit, nec approbat, sed rejicit, & tantum ex devotione servari posse concedit, ut respondit *in Theatina* 15. *Martii* 1694. pro Clero, & populo nonnullorum Oppidorum, & sæpe alibi, ut patet supra *n.* 3.

Nul-

8 Nullus Princeps Laicus, & nulla Potestas Sæcularis potest instituere, vel indicere dies Festos, seu præcipere observationem alicujus diei Festi. Sic expresse declaravit Innocentius X. 6. Octobris 1653. per suas litteras in forma Brevis, ut sequitur.

INNOCENTIUS PAPA X. &c.

Cum nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit, quod dilecti Filii Senatus Mediolani per litteras circulares datas die 20. Junii proxime præteriti, & dilectus Filius nobilis vir modernus Gubernator Status Mediolani, per Edictum publicum publicatum die 30. ejusdem mensis Junii mandaverint observari diem Festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo Statu, præcipientes, ut Populi, & subditi illius status abstineant ab operibus servilibus, & artifices tabernas, & apothecas clausas teneant, prout servatur ceteris diebus Festis ex præcepto, & ulterius in Edicto prædicto exprimatur festivitatem esse celebrandam cum omni devotione, ac pietate Christiana: Nos, quibus universalis Ecclesiæ regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum auctoritati Ecclesiasticæ id esse possit, cum Principes Laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius tenet necessitas, quam auctoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies Festos, in honorem Sanctorum; de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio, prædictas litteras, & Edictum emanatum auctoritate Laicali super observatione prædictæ Festivitatis S. Dominici, fuisse, & esse omnino nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica Auctoritate tenore præsentium declaramus. Sicque, & non aliter in præmissis per quoscumque judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & quosvis alios quacumque auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. In contrarium facientibus &c. Non obstantibus quibuscumque.

Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

Festum novum non potest cogi populus servare, nisi sit indictum ab Ecclesia, & si novum institui petitur, supplicet populus, *Sac. Cong. Rit. in Pacen.* 20. *Aprilis* 1602. Festa 9
nova de præcepto servanda non possunt institui invito populo. *Sacr. Congr. Rit. in Brundusina* 2. *Martii* 1602. *& in Hispalen.* 21. *Augusti* 1604. Festa Sanctorum, quæ de præcepto non servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub pœna cogendus, ut illa die ab operibus abstineat; *Sacr. Congreg. Rit. in Brundusina Massagnæ* 21. *Augusti* 1604. 10
11
Festa de præcepto sunt inviolabiliter ab omnibus observanda, & sanctificanda; *Exod.* 34. ibi: *Sex diebus operaberis, & die septimo cessabis arare, & metere*; *c. Licet, de Feriis, c. Unic. de Reliquiis, & venerat. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* & ead. *sess.* 25. *de reform. in fine de delectu ciborum, jejuniis, & diebus Festis* S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum*. Urbanus VIII. Const. incip. *Universa*. Festa sanctificare est in illa die non laborare, sed Hymnis, & Canticis vacare. Concil. Coloniens. 2. *part.* 9. *cap.* 9. Neque a Festorum observantia excusat prætextus contrariæ consuetudinis, quia consuetudo mala inveterata quanto diuturnior tanto periculosior; *cap. Schisma* 24. *quæst.* 1. *& cap. cum tanto* 11. *de consuetudine*, ibi: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, & ideo Mercatores Barchinonenses, qui sub clypeo assertæ consuetudinis prætendebant retinere apertas Apothecas diebus Festis, & in illis vendere merces, & necessitatem (ratione loci) vendendi, per testes, & legitimam consuetudinem auctoritate DD. reddere conabantur, fuerunt a Sac. Congregatione Concilii (in qua causam proponere curarunt) *sub die* 14. *Maii* 1679. rejecti, & rescriptum non licere: & cum non aquiescerent, reproposita eorum instantia 21. *Martii* 1692. iterum repulsi fuere, & injunctum, ut amplius non audirentur, *lib.* 33. *decret. fol.* 87. Propter necessitatem tamen, & causam pietatis, & circa res, quæ facile pereunt, potest in diebus Festis laborari, *cap. Licet, de Feriis*. Concil. Toletan. 22. *cap.* 7. ut pluties decrevit *Sacr. Cong. Rit.* & signanter *in Ravennaten.* 9. *Novembris* 1600. *in Ulixbonen.* 30. *Martii* 1621. *& Sacr. Congreg. Concil.* teste Quaranta in *summa Bullar.* verb. 12
13
14
15

Dies

Dies Festus, & Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *c.* 3. *n.* 25. & sic etiam S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum*.

16 Ut autem sciatur quæ diebus Festis fieri liceant, vel non, dantur hic novissimæ dispositiones emanatæ sub Clemente XI. & Benedicto XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA.

17 *Jussu Clemen. Pp. XI. ad Archiepiscopos, & Episcopos Romandiolæ, ac Provinciæ Urbinatis, nec non ad D. Cardinalem Abbatem Commendatarium Abbatiæ Nonantulanæ jussu Summi Pontificis conscripta, qua Festorum dierum sanctificatio, ac irrepentium abusuum extirpatio illis impense commendatur.*

Essendo che la Santità di N. Signore sempre più coltivi nel suo cuore la sollecitudine, che nelli giorni Festivi dedicati specialmente al culto di Dio, si esercitino li Fedeli nell' assistenza a' Divini Offizj, ad opere di pietà, e siccome in essi è ingiunto dalle sacre pagine l' astinenza dall' opere servili, così maggiormente devesi ciascuno astenere dall' esercizio, ed applicazione ad atti vani, ed inonesti; Onde nella Lettera circolare spedita nell' anno 1701. primo del Suo Pontificato giudicò essere delle prime cure del suo Appostolico Ministero ricordare agli Ordinarj il procurare l' Osservanza delle Feste con ingiungere, che si celebrino con modestia, e divozione, a senza spettacoli, a profanità vietata dalli Sacri Canoni; Ora essendo giunto alle sua orecchie, che per avere più concorso di Popolo, che nei giorni festivi si suole radunare nelle Città, e Luoghi, si pratichino nei detti giorni Spettacoli d' Istrioni, Ciarlatani, maschere, e simili voluttuosi, e vani trattenimenti; Per tanto la Santità sua m' ha imposto, che io acciti seriamente il zelo pastorale di V. S., come con questa eseguisco, a porgere rimedj a simili abusi, quando vi siano, e che continuamente con la sua autorità ordinaria, e con le pene dovute proibisca, cha nelli giorni festivi non si faccino maschere, nè spettacoli, e radunazione d' Istrioni, Ciarlatani, Saltimbanchi, e simili, anche con pretesto di solamente vendere, e distribuire medicamenti; a dove per l' uso tollerato si faccino in giorni di festa, nè si possa altrimente, e con prudenza, e soavità ovviare, almeno proibisca, cha le cose espresse non seguano la mattina, ma dopo li Divini Offizj, e Vespero, e che detti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi non usino parole, e gesti osceni, o distribuischino simili canzoni, nè cha segua avanti, o vicino le Chiese, e Monasteri di Monache, o Conservatorj di Zitelle. Non dubito che V. S. con tutta prontezza si conformerà al Zelo di S. B. invigilando con tutta attenzione a quanto se le ingiunge ec.

„ *Roma* 11. *Gennaro* 1719.

G. D. Card. Paraccinai Prefetto.
V. Arciv. di Damasco Segretario.

EPISTOLA ENCYCLICA.

Jussu ejusd. Summi Pontificis ad universos ditionis Ecclesiasticæ Archiepiscopos, & Episcopos conscripta, qua Monita alias data quoad Festorum dierum sanctificationem, & invectorum abusuum extirpationem instaurantur, eorumque executio ipsis enixe commendatur.

La Santità di Nostro Signore eccitata dal debito del suo Appostolico Ministero sino da' primi mesi del suo Pontificato per fare a tutti palese quanto avesse a cuore la pontuale Osservanza, e santificazione delle Feste, con lettera spedita da questa Sacra Congregazione in data delli 30. Luglio 1701. se strettamente inculcare a' Vescovi di dovere con tutta la maggior attenzione procurare, che li giorni delle medesime Feste da' Fedeli commessi alla loro cura veramente si santificassero, con impiegarli nel culto di Dio, nell' assistenza a' Divini Officj, nell' ascoltar la Divina parola, e in altri esercizj, e opere di pietà, dovendosi per tal cagione astenere dall' opere servili, e molto più da' divertimenti vani, e scandalosi. L' istesso ricordo per ordine della Santità Sua fu rinnovato a' detti Vescovi con altra lettera della medesima Sagra Congregazione in data delli 16. Marzo 1703. §. Secondo vuole ec. Susseguentemente avendo Sua Beatitudine considerato, che nel tempo del Carnovale si moltiplicano le occasioni de' mentovati divertimenti troppo ripugnanti alla Santità delle Feste, con altra lettera similmenta circolare delli 11. Gennajo 1719. se insinuare a' medesimi Vescovi di proibire ne' sudetti giorni di Festa assolutamente, se fosse possibile, le Maschere di qualsivoglia sorte, come anco li spettacoli, radunanze d' Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi, ancorchè questi si valessero del pretesto di voler solo dare qualche divertimento al Popolo, per più facilmente vendere, e distribuire li loro medicamenti. Quando poi per la lunga tolleranza avutasi di simili abusi, eziandio ne' giorni Festivi, non si fosse giudicato opportuno di far-

farne per detti giorni un' assoluta, e generale proibizione, come la Santità Sua avrebbe desiderato, dovessero almeno onninamente, e strettamente ordinare, che in quei giorni tanto le Maschere, quanto le altre accennate azioni, non si facessero mai la mattina, ma solo potessero tollerarsi dopo pranzo, cioè dopo finiti li Vesperi, e altri Officj Divini, come parimente dovessero invigilare, che in qualsivoglia tempo da' suddetti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi si osservasse la dovuta modestia, nè si usassero parole, atti, e gesti osceni, anzi nè pure si distribuissero Canzoni simili; nè mai le accennate, o altre somiglianti azioni si permettessero in tali vicinanze delle Chiese, o Monasterj di Monache, o Conservatorj di Zitelle, che o dall' une, o dall' altre potessero udirsi li suoni, o altri strepiti carnevaleschi.

Non ostanti però gli accennati Ordini dati replicatamente, come si è detto, essendo pervenuto a notizia di Nostro Signore, che li medesimi in alcuni luoghi dello Stato Ecclesiastico siano poco osservati, nè dubitando la Santità Sua, che da tale inosservanza siano provenuti, e provenghino quei flagelli, co' quali il Signore Iddio ci ha percossi, e ci percuote, anzi giustamente temendo, che dall' istesso fonte possino derivarne altri più gravi, che ci minaccia, come lo stesso Dio se ne dichiarò in Ezechiele: *Sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos, & consumerem eos*, mi ha perciò strettamente comandato la Santità Sua, che io ecciti di nuovo l' attenzione, e zelo di V. S. come faccio, a invigilare dal canto suo, che puntualmente, e intieramente venga osservato tutto ciò, che si contiene nella suddetta lettera circolare, e che inoltre le notifichi, come parimente faccio, esser sua mente, che in niuna maniera, e in niun tempo sia permesso alli Ciarlatani, Saltimbanchi, e Istrioni di far recite, Commedie, o Rappresentazioni, nelle quali operino, recitino, cantino, o comparischino Donne, ancorchè mascherate; Scrivendosi perciò dalla Segretaria di Stato alli Signori Legati, e dalla Sagra Consulta alli Governatori dello stato Ecclesiastico, che debbano onninamente tutto ciò proibire sotto gravi pene. Non dubito, che ella sia per conformarsi pienamente, ed esattamente alle rette, e sante determinazioni del Sommo Pontefice, come ben richiede quell' efficacia, con cui per ordine della Santità sua se le ne ingiunge l' esecuzione. E auguro a V. S. dal Signor Iddio ogni maggiore felicità.

Roma 4. Gennaro 1721.

G. D. Card. Paracciani Prefetto.

V. Arciv. di Damasco Segretario.

Sub Benedicto vero XIII. promulgatum fuit sequens edictum. 18

Editto, per l' osservanza delle Feste.

Prospero del titolo di San Callisto della S. R. C. Prete Card. Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

I. AVendo la Santità di Nostro Signore opportunamente provisto sino dal principio del suo Pontificato, che le Funzioni Ecclesiastiche si facciano con quella divozione, e decoro, che si conviene, e considerando col suo Pastoral zelo, che appartiene anche principalmente al culto divino la Santificazione delle Feste, per il rispetto dovuto alla Maestà Divina, che le ha istituite, e riservate alla sua venerazione, e che i peccati particolarmente pubblici dei Profanatori, e Trasgressori di esse sogliono maggiormente provocare li castighi di Dio, siccome l' attestano le Divine Scritture, e lo dimostrano gli avvenimenti seguiti in diversi tempi: Onde per togliere alcuni abusi, e corruttele insorte nell' Osservanza delle medesime in quest' Alma Città; inerendo Sua Beatitudine alla disposizione de' Sacri Canoni, ai Decreti del Sacro Concilio di Trento, ed alle Costituzioni Appostoliche della San. mem. di Pio V. che incomincia *Cum primum Apostolatus*, e di Urbano VIII. che incomincia *Universa*, ed agli Editti altre volte emanati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori, particolarmente della San. mem. di Clemente IX. sotto li 12. Luglio 1668. e della San. mem. di Clemente XI. li 8. Febbrajo, e 25. Maggio 1703. ricorda primieramente a tutti li Fedeli l' obbligo di santificarle imposto dalla Divina Legge sotto precetto di peccato mortale. Indi ordina, e comanda a ciascheduna Persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che nei giorni Festivi di precetto, non ardisca lavorare, vendere, aprir Botteghe, far mercati, ed altri negozj profani, ed illeciti in detti giorni, come anche qualunque opera servile, sotto pena, oltre la perdita delle Robe, e merci, che si venderanno, contratteranno, o porteranno, di carcere, ed altre pene pecuniarie, e corporali ad arbitrio nostro,

per

per le quali pene dovranno esser tenuti li Padroni, o Maestri per li Garzoni, li Padri di Famiglia per li Figliuoli, ed i Capi di Casa per li Servitori.

II. Di più espressamente proibisce Sua Beatitudine a tutti i Padroni, ed Affituarj di Casali, Vigne, ed altri Territorj, di far lavorare in giorni di Festa i Lavoranti di Campagna sotto le medesime pene, le quali si eseguiranno contro di loro, e de' loro Contadini irremissibilmente, ed in caso di necessità di vendemmia e raccolta, gli si concederà *gratis* da Noi, o dal Nostro Vicegerente licenza proporzionata al bisogno.

III. E perchè la dovuta Osservanza non venghi a rilasciarsi, sotto pretesto delle cose necessarie al vitto, ed uso quotidiano, ed agl' Infermi, e Convalescenti, sarà a piedi di questo annotato tutto quello, che per tal causa si tollera, dichiarando che tutto il rimanente resta proibito, e col presente Editto si rivocano tutte le licenze, che da qualunque persona fossero state concesse nel particolare dell' Osservanza delle Feste, però occorrendo precisa necessità, o motivo di pietà, si concederà parimente *gratis* la licenza da Noi, o dal nostro Vicegerente.

IV. In tanto Sua Beatitudine per maggiormente avvertire il Popolo del detto obbligo di osservare le Feste, incarica alli PP. Predicatori *pro tempore*, alli RR. Parochi, e Confessori tutti d' inculcare frequentemente a' Fedeli, quanto importi al vivere Cristiano, alla salute delle Anime, e quanto sia opportuna, per placare lo sdegno della Maestà divina, la Santificazione delle Feste, la quale non solo consiste in astenersi dall' opere servili, ma anche nell' impiegare quel Sacro tempo fruttuosamente, con assistere divotamente alla Santa Messa, e far altri esercizj di pietà Cristiana in Ringraziamento de' Benefizj ricevuti, e che continuamente si ricevono dall' Altissimo, e per implorare dal medesimo gli ajuti necessarj alla salute eterna; E quei che sono ignoranti de' Misterj della Santa Fede, devono in detti giorni intervenire anche alla Dottrina Christiana per essere istruiti, incaricando gravemente di quest' obbligo la Coscienza de' Padri di Famiglia, de' Capi di Casa, Padroni di Botteghe ec. acciò faccino istruire quelli, che sono raccomandati alla loro Cura, delli quali perciò dovranno render stretto conto al Tribunale di Dio.

Quel che si tollera nelli giorni di Festa.

1. A Mercanti, Librari, Rigattieri, Setaroli, Berrettari, Coronari, Medagliari, ed altre Professioni ed Arti di cose non comestibili in evento, che l' ingresso alla Casa sia per la Bottega, si tollera, che possano solamente aprire e serrare la Porta, e tener lo Sportello aperto, cioè quello di sopra per ricever il lume, purchè non lavorino nè vendino. Quelli che tengono la Casa separata dalla Bottega, o benchè unita, ma con Porta distinta, tenghino sempre serrato anche lo Sportello, nè vendino, ed avvertano particolarmente li Mercanti di non angariare li loro Giovani in detti giorni.

2. A Speziali, che possino dare le Medicine ogni giorno, ed ogni ora, purchè non tenghino l' Insegna di fuori, e tenghino aperta la Porta tanto, che basti a vedere.

3. A Macellari, Caprettari, e Salcicciari, se averanno Botteghe, vendino dentro di quelle, e tanto loro, quanto quelli che hanno Botteghe tenghino le tende, le quali coprano il Banco del Macello in modo che le Carni non si vedano.

4. A Pescivendoli, che possino vendere il Pesce, e portarlo ancora alle Poste, e venderlo per Roma.

5. A Pizzicaroli, Fruttaroli, Erbaroli, e Melangolari, che vendino dentro le Botteghe con l' uscio solamente aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

6. A Contadini, Vignaroli, Ortolani, e simili, che vengono a vendere Frutti, o Erbaggi ancora con Bestie, non si dia molestia alcuna.

7. Alli Rivenditori di Frutti, Erbaggi, ed Agrumi, si tollera, che possino venderli per le strade o per se stessi, o con Bestie. Ma stando fermi non li tenghino sopra Banchi d' alcuna sorte, nè gridino, il che s' intende proibito a tutti quelli, a' quali in luogo fermo si permette di vendere qualunque cosa ne' giorni di Festa.

8. A Pollaroli, che vendino dentro le loro Botteghe senza tenere in mostra Gabbia, nè altra cosa, e bisognando loro per necessità de Polli, di tenere la Porta aperta, siano obbligati a mettere la tenda, che copra la Porta.

9. Li Fornari non si molestino per tre ore dopo la levata del Sole: E li Molinari dalle 20. ore fino alla sera, in conformità del re-

scrit-

scritto della San. mem. d' Innocenzio XII. sotto li 29. di Luglio 1693.

10. A Ciambellari, che possino vendere dopo le prime Messe, purchè non tenghino Tavola, ma solamente un Canestro in Collo, o in terra lontano dalle Chiese, ed il medesimo si tollera a quelli, che vendono Confortini.

11. I Pelapiedi, e Tripparoli possino dopo aver udita la Messa andar vendendo per Roma sino a mezzo giorno, e questo si tollera per esser cosa, che si adopra la mattina.

12. Il medesimo si permette a coloro, che vendono i Latticini freschi, ed alli Contadini, che portano di fuori Formaggi, Salami, Presciutti, e simili, che possino andarli vendendo per Roma, o tenerli per le Piazze nelle Ceste in terra senza Banco d'alcuna sorte.

13. Li Contadini, che vengono di fuori a vendere Grani, Biade, ed altre cose simili, potranno posarli in terra, e venderli, purchè si facci senza gridare.

14. Ad Osti, e Pasticcieri, che possino tener l'uscio aperto, dare da mangiare, e vendere, purchè tenghino le mostre coperte in modo, che dalle strade non si vedino quelli, che stanno a mangiare. Il medesimo si permette a Magazzinieri di vino, e Bettolieri.

15. I Barbieri potranno solamente in caso di necessità medicar Feriti, ed altri mali, e non altro, purchè ciò faccino a Bottega serrata, e con lo Sportello aperto, o colle tende all'Invetriata.

16. A Sarti, che possino rendere li lavori finiti colla Bottega serrata, tenendo lo Sportello aperto, ed il medesimo si permette a' Berrettari.

17. A Calzolari, che possino calzare le scarpe fatte dentro le Botteghe, tenendo solamente lo sportello aperto.

18. Alli Collarari il poter restituir collari, manichini di già inamidati, o biancheria di già imbiancata, tenendo lo sportello della Porta solamente aperto.

19. All'Artebianca il vendere robe comestibili a minuto, ed anche Carbone, e Fascine, con lo sportello della Porta solamente aperto.

20. Alli Fienaroli si tollera il poter tagliare, o falciare, raccogliere, ed ammucchiare il fieno, ed anche di rimetterlo fuori della Città in luogo sicuro, ma non già di trasportarlo dentro Roma.

21. Alli Cacciatori, Uccellatori, e loro Garzoni il vendere qualsivoglia sorte di carne di Caccia, ed Uccellami, tanto andando per Roma, come stando fermi in luoghi particolari.

22. Alli Orzaroli il poter vendere a minuto, a Porta chiusa, e col solo sportello aperto.

23. A quelli, che vendono Carbone, e Fascine a minuto si tollera l'istessa abilità.

24. A quelli, che vendono Acqua acetosa, Acqua-santa, o simili, portarli per Roma, e vendere ancora con bestie.

25. Parimente si tollerano quelli, che nell' Estate vanno vendendo per Roma Acque rinfrescative, o che le vendono nelle Botteghe, e con la sola Porta aperta.

26. Avvertendo, che tanto alli sudetti Ciambellari, come alli Venditori di Confortini, di Frutti, di Caccie, Erbaggi, Agrumi, Acque rinfrescative, ed altre cose, che si porranno a vendere per la Città, che per la sudetta tolleranza, non si permette loro il poter appoggiarsi, o fermarsi a vendere sopra muri, scalinate, muricci oli, cimiterj, e sottoportici d'alcuna Chiesa.

27. Li Ferracavalli dopo le Messe non s' impediscono di ferrar Cavalli, ed altre bestie, purchè non lavorino nella Fucina.

28. Li Ferrari, ed Arrotatori dopo le prime Messe potranno dare a' Contadini li ferri appartenenti alla Campagna, purchè ciò faccino tenendo solamente lo sportello aperto. E per tutto il mese di Giugno si tollera alli medesimi il poter arrotare, ribattere, ed accomodare le Falci, ed altri istromenti spettanti alla mietitura.

29. Li Contadini, e Vetturali, che hanno portato in Roma Grani, o Biade ed altri frutti, potranno ritornarsene con i loro Animali, dopo che avranno udita la Messa. Il simile dovranno fare coloro, che partono da Roma per portar robe a' Casali, o Precoi, concedendosi solamente a questi, ed alli sopradetti che riportino robe mangiative per servizio, e bisogno proprio, e delle loro genti, ed il medesimo si permette a' Vignaroli, che ritornano alle Vigne, e Case loro.

30. L'Acquavita essendo cosa, che si adopra solamente la mattina, si permette che si venda la mattina fino a due ore avanti mezzo giorno, e non più.

31. Li Commedianti, Saltimbanchi, Ciarlatani, Scrimatori, Ballarini, Saltatori, Ciechi, o altri Cantatori di Canzoni, o Istorie, eziandio di Divozione, non possino esercitar detti

detti atti, nè fare Circoli, nè con quelli rivendere acque, rimedj, o altra cosa.

32. Non si spandino su le piazze, o altrove, nè si portino per Roma Stracci, Panni, Cappelli, Armi, Ferramenti, o cose simili per vendere.

33. Gli Ebrei tenghino le loro Botteghe serrate, non lavorino in pubblico, non vendino, nè prestino cosa alcuna a' Cristiani, nè portino fardelli sotto, nè altre robe di sorte veruna.

34. Si proibisce giocare etiam a giuochi leciti appresso le Chiese, e Monasterj di Monache.

35. Li Semplicisti, e distillatori possino vendere, come li Speziali, cioè, purchè non tenghino l'Insegna, nè cosa alcuna in mostra, o colla porta mezz'aperta in modo, che basti a vedere, però senza manipolare.

36. Li Lattaroli potranno vendere la mattina solamente, però dentro le Botteghe, con mezz'oscio solamente aperto, nè tener in mostra cosa alcuna.

37. Li Caprari, e Gioncatari potranno vendere il latte, e latticini rispettivamente in conformità della tolleranza 12. posta nel primo Editto, e secondo il solito.

38. Li Fornari, e Vermicellari potranno vendere tutto il giorno il Pane, e le Paste, però dentro le Botteghe, con l'oscio solamente mezz'aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

39. Li Vaccinari secondo il rescritto della San. mem. di Urbano VIII. sotto li 26. Maggio 1629. potranno, per evitare ogni pericolo d'infezione, trasportar le pelli dalli Macelli alla Dogana, indi al Fiume per lavarle, se sono d'Agnelli, e poi alle Concie; così anche li Stringari, con farci il lavoro puramente necessario, e che non parisce dilazione secondo le dichiarazioni notificate alli medesimi in un foglio a parte, tenendo però le Botteghe continuamente serrate; ed il detto trasporto solo se li permette nella seconda Festa un'ora avanti mezzo giorno, quando sono due Feste unite, e nel Sabbato all'istess' ora, se occorre in detto giorno Festa di precetto. E li Cordari per la medesima causa potranno pigliare dalli Macelli gl'intestini degli Animali, lavarli nel Fiume, e portarli in Bottega, però dalle 21. ora fino alla sera.

40. Li Cartari potranno cavar fuori ne' soliti Vicoli le carte pergamene senza però farci lavoro alcuno, ma solo per asciottarle.

41. Li Copisti si tollerano per copiare solamente le scritture necessarie alli Tribunali per l'istesso, o seguente giorno, però tenendo chiusa tutta la Porta colli sportelli di vetro, ovvero con tele, o in altro modo, che non siano visti, e per la medesima ragione si tollera allo Stampatore Camerale per le scritture necessarie come sopra, e per li Bandi, che non patiscono dilazione.

42. Gli Osti potranno nel modo, che se l'è insinuato, trasportare dalle Grotte il vino secondo il solito, però dal primo di Maggio per tutto Ottobre.

43. Gli Orzaroli secondo la tolleranza 22. son tollerati per vendere a minuto, ed a porta chiusa, però in cambio dello sportello, se li permette di tenere mezza porta aperta.

44. Quelli, che portano Erba per li Cavalli, ed altri Animali, potranno ciò fare senza però lasciare la Santa Messa, il che anche s'incarica a tutti li sudetti, ed altri Venditori, Bottegari, ed Artisti compresi nelle tolleranze espresse di sopra.

E perchè nel cap. *Licet*, *de Feriis* tutte le dette tolleranze non devono permettersi *in majoribus Anni solemnitatibus*, quali sono secondo la Glossa le Feste di Natale, Pasqua, Ascensione, Pentecoste, ed Epifania, ne' quali giorni solo si permette alli Speziali, e Caprari la mattina per conto degl' Infermi, ed alli Fornari di vendere il Pane, e dopo il mezzo giorno alli Osti, Macellari, Fruttaroli, Erbaroli, Pollaroli.

Per ultimo incarichiamo d'Ordine di N. S. alli Capinotari, Speziali, ed a tutti li Padroni di Botteghe, li quali sono tollerati di vendere, o di operare ne' giorni di Festa, non solo di procurare, che i loro Giovani, o Garzoni rispettivamente vadino a sentire la Santa Messa, ma anche concederli qualche spazio di tempo, per fare le loro Divozioni, e per assistere alla Dottrina Cristiana, o alla Predica, mandando or l'uno, or l'altro a vicenda, acciò tutti siano pienamente istruiti nelle cose necessarie per la salute eterna.

Avverta ciascheduno puntualmente al presente Editto, e di non eccedere li termini discreti delle tolleranze sudette, perchè contro li Trasgressori si procederà alle pene imposte, non ostante qualsivoglia pretesto, o consuetudine in contrario, perchè N. S. affatto l'abolisce.

E affinchè non si possa allegare ignoranza alcuna da tutti quelli, che sono compresi, ed esclusi nelle sudette tolleranze, e per evitare li sbagli, che potessero seguire, per parte delli

delli Esecutori, ordiniamo, che tutti, e ciascbedun Artista, Mercante ec. nominato nelle dette tolleranze debba tenere affisso nel suo Fondaco, Bottega ec. il presente Editto, sotto la medesima pena, ed altre a nostro arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 8. Febbrajo 1727.

P. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

19 His adde quod ad dubium, an liceat Communitati, & hominibus Ripæ habere mercatum die Sabbati, intus, vel extra Civitatem, quando occurrat quod sit dies festivus in casu; *Sacra Congreg. Conc. in Ripana Mercat. die 2. Maii 1711. respondit negative, & amplius.*

20 Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas suadeat juxta notabile rescriptum *Sac.Congreg. Conc.* 22. *Aprilis* 1599. amplexum a *Sac. Congr. Episc. & Regular.* 12. *Martii* 1601. in quo hæc formalia verba leguntur: *Ceterum quoniam verendum est, ne privatis affectibus domesticarum rerum aliqui eo perducantur, ut hac Sacrorum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem P. P. Illustrissimi adjiciunt ad Ordinarii cujuscumque judicium, & censuram pertinere, ut dignoscant num vere ulla ex causis supradictis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut nec dierum Festorum observantia ulla in re violetur, ne opera illis diebus summa cum ratione permissa*

21 *impediantur*. Concessio licenziarum laborandi diebus Festis spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem, vel Judicem Laicum; *Sac. Congr. Immun. in Theatina* 20. *Septembr.* 1630. *& Sac. Congr. Conc. in Ruben.* 1. *Maii*

22 1635. Hæc licentia laborandi diebus Festis debet dari in scriptis; *Sacr. Congr. Episcop. in*

23 *Civitatis Castellanæ* 21. *Aug.* 1615. Licentiæ laborandi diebus Festis non sunt exhibendæ Judicibus Laicis, nec toleranda est hujusmodi prætensio, sed Episcopus illam concedat in scriptis, & in forma ad hoc, ut ostendi possit Ministris Laicis prætendentibus inobservantiam diei Festivi; *S. Congr. Immunit. in Ca-*

24 *stren.* 2. *Maii* 1629. Sic etiam licentiæ vendendi diebus Festivis sunt dandæ a solo Episcopo, non autem a Gubernatore; *S. Congreg. Immunit. in Alatrina* 11. *Martii* 1642. *lib.* 3. *decret. Pauluc. q.* 168.

25 Laicus non potest indicere, nec publicare bannimenta diei Festivi, sed spectat ad solum Episcopum hujusmodi publicatio; *Sac. Congr. Immun. in Theatina* 20. *Septemb.* 1639. *lib.* 3. *decret. Pauluc. pag.* 192. Quare Syndici Communitatis, qui excommunicati fuere ob proclamationem, & publicationem habitatoribus Loci Festorum S. Rochi, & Conceptionis B. M. Virginis (tunc enim hæc Festivitas nondum erat de præcepto) tanquam de præcepto, si petant absolutionem, datur facultas Episcopo eos absolvendi, prævia tamen revocatione dictarum proclamationum; *ead. Sac. Congreg. in Bitecten.* 7. *Sept.* 1695. *lib.* 1. *decr. Valleman. p.* 214. Edictum Curiæ Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam, est nullum, & injungitur Nuncio Apostolico, ut informet, & interim curet, ne lædatur jurisdictio, & Immunitas Ecclesiastica; *ead. Sac. Congr. in Bitecten.* 16. *Novemb.* 1694. *lib.* 1. *decret. Valleman. p.* 156. *&* 1. *Martii* 1995. *ibid. p.* 174. Nec Curia Sæcularis potest impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia, & rusticalia sine licentia, & absque necessitate in diebus Festivis de præcepto juxta dispositionem Sacri Conc. Trident. *ead. Sac. Cong. in Segovien.* 2. *Jun.* 1693. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 51. Pœna pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata, & si fuerit exorbitans, reduci debet ad arbitrium Ordinarii, & reliquum, si fuerit exactum, restitui; *Sac. Cong. Episcopor. in Ravennatensi* 16. *Januar.* 1601. *in Bellicastrensi* 1. *Sept.* 1603. *& in Cornetana* 12. *Decembr.* 1642. Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in fragranti post publicatum Edictum; *Sac. Cong. Episcop. in Terracinensi* 14. *Septemb.* 1594. Neque pro pœna debent bona confiscari; *Sac. Congr. Episcop. in Termolensi* 29. *Aprilis* 1603. *& in Crotonensi* 21. *Junii* 1604. Nam Constitutio S. Pii V. incip. *Cum primum Apostolatus*, de amissione Animalium, uti rigidior, non fuit quo ad hanc partem usu recepta; Unde *Sac. Cong. Episc. in Camerina* 11. *Augusti* 1617. mandavit restitui merces simul cum Animalibus pro transgressione Festorum confiscatas, seu ablatas: Data tamen idonea cautione de solvendo quod ordinatum fuerit ab eadem *S. Cong. ut in Bovinen.* 11. *Apr.* 1645. *&* 14. *Septemb.* 1646. *&* 11. *Jan.* 1647. Non obstante quod Animalia fuissent vendita, & eorum pretium distributum, quia ea jussit redimi, ac Domino restitui, retenta aliqua modica pœna locis piis applicanda 15. *Julii* 1606. sic apud Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 10. *n.* 16.

26 27 28 29 30

n. 16. sed tamen standum est novissimis dispo-
sitionibus anno 1703. & 1727. emanatis, &
supra adductis *n.* 17. 18. 19.
31 Si causæ laborandi in die Festo vere sub-
sint, Ordinarius tenetur licentiam dare; *Sac.
Cong. Episcopor. in Beneventana* 12. *Maii* 1645.
32 Et tenetur ipsam dare *gratis*. Urban. VIII.
Constit. incip. *Universa. Sac. Congr. Conc. in
Cremonen.* 12. *Maii* 1635. *in Messanen.* 9. *Ju-*
33 *lii* 1644. *in Syracusana* 13. *Novemb.* 1647.
Episcopus aliter faciens monendus est, ut con-
sulat conscientiæ suæ, prout monuit *Sac. Cong.
Episcopum Bisacciæ, vulgo Umbriatico* 15. *Jan.*
1619. *& Archiepiscopum Ulyssiponen.* 7. *Decem-
bris* 1691. qui constitutione Synodali prohi-
buerat Barbitonsoribus, ne tonderent Barbas
diebus Festis, quibus tamen aliquando licen-
tia concedebatur recepta pecunia. Unde Re-
currentibus Barbitonsoribus rescriptum fuit:
Servandam esse Constitutionem Synodalem, &
34 *non esse concedendas licentias per pecunias.* Si ta-
men alicubi loca Pia maxima egestate labo-
rarent, tunc licite per modum hortationis pro
illis sublevandis aliqua eleemosyna recipi pos-
set, ut declaravit *Sac. Cong. Episcop. in Ca-*
35 *strana* 29. *Novemb.* 1594. Dispensare super
Festorum observatione spectat etiam ad Vica-
rium, licet Foraneum, non autem ad Archi-
presbyterum, sive Curatum, nisi Vicario ab-
sente, *Sacr. Congregat. Episcop. in Cerentina*
2. *Aug.* 1594. *& in Materanen.* 18. *Novemb.*
1597.
36 Dies Festos, quos Episcopi in sua Diœcesi
servandos præceperint, deberi etiam ab Exem-
ptis omnibus etiam Regularibus observari, sta-
tuit Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regularibus*,
ibi: *Dies etiam Festi, quos in Diœcesi sua ser-
vandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis*
37 *omnibus etiam Regularibus serventur.* Sed num
Episcopus possit in Diœcesi sua novos dies
Festos instituere vigore hujus Decreti, & ex
hoc Decreto, Sacra Congregatio censuit non
esse hanc facultatem datam Episcopo; sic re-
fert, & tenet Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 53.
num. 3. & hoc magis adhuc viget ex Constit.
Urban. VIII. incip. *Universa* §. 3. per verba
38 adducta supra *num.* 2. In casibus, in quibus
Episcopi possunt suis subditis concedere facul-
tatem laborandi diebus Festis, videtur etiam
idem posse facere Prælatos Regulares respectu
suorum etiam subditorum Regularium, cum
sint veri ipsorum Prælati habentes in illos ju-
risdictionem quasi Episcopalem; Azorius *tom.*
2. *Instit. moral. l.* 1. *cap.* 28. Portell. *in dub.
Regular. verb. Abbas*, *num.* 11. Lezana *in sum-*
ma Quæstion. Regularium, verb. Festi dies, n.
12. & alii. Hanc autem facultatem non pos- 39
sunt concedere Sæcularibus, neque pro servi-
tio suorum Monasteriorum, cum non sint ip-
sorum Prælati. Portell. *l. c. num.* 11. Lezana
l. c. num. 12. Rodr. *tom.* 2. *q. Regular. q.* 70.
art. 2. ubi quoad privilegia Regularium dicit 40
nullum esse, quod viderit, Regularibus *conces-
sum Privilegium, quo diebus Festivès possint in
opere suorum Monasteriorum operibus servilibus
sæculares, & ipsi Religiosi occupari; quapropter,
ut id licite facere, aut permittere possint, petere
licentiam ab Episcopis, & Ordinariis tenentur,
qui ad hæc, & alia minima dispensanda habent
a consuetudine auctoritatem; sine dicta enim licen-
tia laborantes, & Prælati permittentes laborare
in dictis diebus, peccato sunt irretiti, nisi ali-
qua necessitate præsenti, aut imminenti excusen-
tur.* Hæc ille, & refert etiam Lezana *l. c.
n.* 10. Unde, ut dicit Portell. *in dub. Regular.
verb. Laborare; Videant Prælati se peccare mor-
taliter, & facere peccare mortaliter alios, si ...
invitent, vel patiantur, quod in suis Conventi-
bus sæculares laborent, etiam gratis. Sed ut li-
cite fiat, & magna necessitas urgeat, debet ob-
tineri licentia Ordinarii, vel ejus Vicarii*, quem
sequitur Henno *tom.* 1. *tract. in Decalogum disp.*
3. *q.* 4. *concl.* 5.
Festa mobilia in die Epiphaniæ publicare 41
debet Canonicus junior juxta formam libri
Cæremonialis, nisi alius ex consuetudine Ec-
clesiæ sit assignatus; *Sac. Cong. Rit. in Ascu-
lana* 16. *Januar.* 1617. Dies Festos in suis Ec- 42
clesiis annunciare nullatenus prohibentur Re-
gulares; *Sac. Cong. Conc. in Bononien.* 2. *Julii* 43
1620. Dierum Festorum ad observantiam cogi
possunt Regulares, sed non quo ad Octavam,
& sunt servandæ Rubricæ Breviarii, & De-
creta novissima Sac. Congr. Rit. *Sac. Congr.
Concil.* 21. *Julii* 1629. penes Sellium *in select.
Canon. c.* 2. *num.* 13. & Barbosa collectan. *in
summa Apostolic. dec.* verb. *Dies Festi num.* 4. 44
Dies Festus Titularis quoties modeste, & sine
abusu celebretur, non potest Monialibus pro-
hiberi, ut respondit *Sac. Cong. Concil. in Hie-* 45
racen. 26. *Januar.* 1692. Festivitas alicujus San-
cti cum majori pompa celebrari debet in Ec-
clesia ejus nomini dicata; *Sac. Cong. Concil.
in Bisinianen.* 22. *Februar.* 1710. Eadem die 46
duæ Ecclesiæ vicinæ non celebrent idem Fe-
stum, sed Ecclesia moderna debet eligere aliam
diem; *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in una
Messanen.* 19. *Martii* 1581. *& in Sabinen.* 20.
Novemb. 1684. his verbis: *Non debet eadem die
celebrari Festum in duabus Ecclesiis vicinis, sed*
mo-

moderna debet eligere alium diem, & in simili habetur Decisio Sac. Rit. Cong. quæ in controversia vertente inter PP. SS. Vincentii, & Anastasii in Trivio (quibus per speciale Breve Innocentius XII. concesserat, ut in feria secunda cujuslibet hebdomadæ publice adorandum exponerent Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum) & PP. SS. duodecim Apostolorum de Urbe, qui eadem die in propria Ecclesia eamdem functionem explent, *sub die 13. Junii 1697.* censuit *consulendum esse Sanctissimo pro translatione Indulgentiæ ad feriam quartam, addita perpetuitate; & facta relatione Sanctitas sua benigne annuit, & translationem Indulgentiæ approbavit.*

47 Festum S. Antonii de Padua ex declaratione Sac. Cong. Episcop. & Regular. potest ipso solemnitatis die celebrari, tum a PP. de corpore Observantiæ, tum a Conventualibus, pro ut infra; *Sac. Congr. &c. attentis narratis, auditisque partibus super hinc inde allegatis, censuit licere tam Fratribus Minoribus Conventualibus, quam Observantibus Reformatis S. Francisci in propriis suorum Ordinum Ecclesiis solemnizare Festum S. Antonii de Patavio Confessoris ea ipsa die, in quam inciderit: modo tamen Reformati a Processionibus abstineant, Decretis, seu Litteris ejusdem Sacræ Congregationis alias circa præmissa emanatis, & reliquis in contrarium eductis, minime obstantibus. Romæ* 20. *Septemb.* 1685.

M. Cardinalis Ginettus.
Emil. Episcop. Camerinen. Secret.
In Regula hujus Congregationis fol. 334.

48 Et consimiliter fuit pronunciatum in Prætorio A. C. *die 19. Febr. 1701. in Alexandrina* inter Minores de Observantia, & Minores Conventuales, non obstante quacumque ea de re inducta transactione, seu alia quavis adstipulata amicabili compositione. Vide verb. *Confraternitas art.* 1. *num.* 35. & 36.

49 Si Festum Annunciationis B. M. Virginis occurrerit in feria sexta in Parasceve, vel in Sabbato Sancto, transfertur ejus Officium una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad aliam diem Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ Classis; *Sac. Cong. Rit.* 11. *Febr.* 1692. *approbante Alexandro VIII. die* 12. *ejusdem men-*
50 *sis, & anni*. Si tale Festum venerit in Feria quinta in Cœna Domini, non est transferendum præceptum audiendi Missam, & abstinendi a servilibus, sed omnino servandum est in prædicta Feria quinta, adeoque per Ordinarios Locorum providendum est, ut eo die pro Civitatum, & Pagorum qualitate, ac Christifidelium in iis degentium numero, plures Missæ privatæ ante Celebrationem Missæ Conventualis pro præcepti adimplemento celebrandæ non desint, ita tamen, ut antiquus mos Communionis Cleri in Missa solemni ejus diei nullatenus omittatur; *Sic Sac. Cong. Rit.* 20. *Mart.* 1660. & *die* 12. *Septemb.* 1716. approbante Clem. XI. *die* 27. *ejusdem mensis, & anni* 1716. & reperitur in Bullario Clementis XI. *inter decreta Sac. Congreg. Rit. decret.* 24.
Idem pariter est dicendum, si in ipsa die in- 51
ciderit Festum S. Joseph, ut decrevit *eadem Sac. Congr. Rit.* 13. *Septemb.* 1692. Si simul 52
transferenda sint Festa S. Joseph, & Annunciationis, prius debet reponi Festum Annunciationis, deinde S. Joseph, seu cujuslibet æqualis ritus, non obstante Decreto edito in contrarium *sub die* 11. *Junii* 1682. Sic eadem Sacr. Rit. Congreg. servari mandavit *die* 14. *Jun.* 1692. Hic advertendum venit, ut recte 53
advertit La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2055. *decret.* 296. quod si alicubi in prædicta Feria 2. post Dominicam in Albis, occurreret duplex primæ Classis, ibidemque Annunciatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, & celebranda Annunciatio. Similiter licet Annunciatio sit secundæ Classis, tamen si haberetur reponendum Officium primæ Classis, nihilominus in prædicto casu esset agendum de Annunciatione. Quod si Annunciatio ulterius protraheretur ob Festum altioris Ordinis in ea Feria secunda alicubi occurrens, non ideo protrahenda esset obligatio audiendi Missam & vacandi ab operibus servilibus. Si Festum S. Mathiæ occur- 54
rat Feria 4. Cinerum, non potest anticipari ejus Vigilia, sed jejunium omnino servandum est ultimo die Baccbanalium; *Sac. Congreg. Rit.* 23. *Januar.* 1694. (*)

Festum SS. Corporis Christi instituit Urba- 55
nus IV. de anno 1262. Constit. incipient. *Transiturus*. Motiva præcipua, & propriora, 56
quæ ad ejusmodi celebritatem instituendam summum Pontificem impulerunt, duo præsertim fuerunt. Unum refertur a D. Antonino 3. *part.*

(*) Nisi aliter visum fuerit Summo Pontifici. Sic Benedictus XIV. anticipari permisit anno 1751., & Clemens XIV. anno 1773.

part. tit. 19. *c.* 13. §. 1. his verbis: *Tunc cum Curia residebat Urbanus in Urbe Veteri, ubi in loco non multum distanti apud Vulsinium in quadam Ecclesia Sacerdote celebrante, miraculum factum est ex ipso Sacramento; nam cum post confectionem Sacramenti guttæ aliquæ sanguinis ex Calice profluxissent in Corporale, Sacerdos ad occultandum defectum suæ negligentiæ cooperuit partem Corporalis pluribus plicis hoc faciens; sed repertum est per omnes plicas illas transiisse, & reliquisse ibi rubram admodum Sanguinis formam Hostiæ in pluribus partibus Corporalis; Quod quidem Corporale ad perpetuam rei memoriam in Ecclesia Cathedrali Urbis Veteris reservatum est.* Alterum motivum exhibuit revelatio institutionis ejusdem Festi quibusdam Religiosis personis facta; quod etiam indicat Urb. Pont. in d. Constit. ibi: *Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam Catholicis divinitus revelatum Festum hujusmodi*
57 *generaliter in Ecclesia celebrandum*. Certe id prius revelaverat Deus B. Julianæ Virg. Leod. Cistercien. Ordinis, quod uti acciderit, refert Joan. Chapeavilius Canonicus Leodiensis *in tract. de vera origine Festi Corporis Christi*, his verbis: *Tempore juventutis suæ quoties Christi Virgo Juliana orationi incumbebat, magnum Dei signum, & mirabile apparebat; apparebat, inquam, ei Luna in splendore, cum aliquantula tamen sui sphærici corporis fractione, quam cum multo tempore conspexisset, mirabatur multum, ignorans quid illi portenderet.* Exinde S. Juliana humiles preces Deo profundens divini consilii particeps fieri meruit. *Tunc*, subdit idem Auctor, *revelavit ei Christus in Luna præsentem Ecclesiam, in Lunæ autem fractione defectum unius solemnitatis in Ecclesia figurari, quam adhuc volebat a suis Fidelibus celebrari.*
58 Inde Juliana nonnullis piis, & Religiosis viris hæc detexit, præsertim Roberto Episcopo Leodiensi, ac Jacobo ejusdem Ecclesiæ Archidiacono, qui postea fuit idem Urban. IV. Hinc Ecclesia Leodiensis prævio gravissimorum Theologorum consilio SS. Corporis Christi Festivitatem celebrare cœpit; idque primo contigit in Ecclesia S. Martini ejusdem Civitatis, ut refert Bolland. *tom.* 1. *ad mensem Apr. pag.* 459. 465. & 477. & inde Urbanus IV. in d. Const. Festivitatem generaliter in Ecclesia celebrandam statuit.

59 Quamvis enim quotidie in SS. Missæ Sacrificio Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum veneretur, *Conveniens tamen*, dicit ipse Pontifex in d. Constit. *Conveniens tamen arbitramur, & dignum, ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam specialiter hæreticorum perfidiam, & insaniam, memoria solemnior, & celebrior habeatur*. Itidemque, etsi in Feria quinta Sanctioris Hebdomadæ id specialius ab Ecclesia præstetur, tamen, ut subdit idem Pontifex; *In die Cœnæ Domini, quo dis ipse Christus hoc instituit Sacramentum, Universalis Ecclesia pro Pœnitentium reconciliatione, Sacri confectione Chrismatis, adimpletione Mandati, circa lotionem pedum, & aliis plurimum occupata plene vacare non potest celebrationi hujus maximi Sacramenti*. Hinc, ut tanto Sacramento debitus, pro humanis viribus, cultus exhiberetur, ejus specialem celebritatem pro Feria V. post Octavam Pentecostes instituit ipse Urban. IV. in d. Constit. incip. *Transiturus*. Et 60
hanc solemnitatem maxime commendavit Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 5. *de Sacramento Eucharistiæ*, ubi declaravit: *Pie, & Religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis præcelsum hoc, & Venerabile Sacramentum singulari veneratione, & solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter, & honorifice per vias, & loca publica circumferretur*: & infra *Canon.* 6. Anathema declaravit, qui dixerit Eucharistiæ Sacramentum *nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus secundum laudabilem, & Universalem Ecclesiæ ritum, & consuetudinem, solemniter circumgestandum*. Hæc omnia habentur apud Card. Petram *tom.* 3. *Comment. in Constit.* 1. *Urban. IV. a num.* 4. *ad* 10.

An autem Urbanus simul cum Festo decreverit Processionem solemnem, quæ hodie peragitur, non satis constat. Affirmativam partem tenent aliqui ducti verbis ipsius Urbani in Bulla Institut. Festi, ibi: *Tunc singulati alacri animo, pronaque voluntate conveniant, sua studia laudabiliter exequendo*; & iterum: *Tam Clerici, quam Populi gaudentes in cantica laudum surgant, tunc enim omnium corda, & vota, ora, labia, hymnos persolvant lætitiæ salutaris*, quæ revera proprie fiunt in Processionibus. Pro parte negativa allegatur testimonium Genebrardi, qui postquam Festi hujus institutionem descripsisset, pergit hoc modo: *Centum annis post Papiæ cœpit lustratio Sacramenti, qua Corpus Christi in ferculum fertur. Chronica Bossii*: atque hinc ad reliquas Occidentis partes manavit. Diestemii autem editus est libellus, quem citat *Nicolaus Serrarius lib. de Processionibus*, ubi *art.* 9. hæc leguntur. „ Verum quamquam Apostolica manda- 61 62

ta omnibus Ecclesiis directa fuissent super celebranda nova de Venerabili Sacramento solemnitare, omnes tamen Ecclesiæ obedire dissimnlaverunt præter Ecclesiam Leodiensem, quæ ubi Apostolicum Nuncium cum Bullis Decretalibus, ac Officio apportatis honorifice suscepit tamquam devota filia, mox quam celerrime obedivit, rejecto Officio, quod V. Juliana confici fecerat (a Joan. scilicet Monacho Leodiensi, quod incip. *Animarum cibum*, ut refert Card. Petra *loc. cit. n. 9.*) utens illo Officio, quod B. Thom. Aquinas confecerat. Itaque ab adventu præfatarum Bullarum tota, & sola Leodiensis Diœcesis præfatam solemnitatem singulis celebravir annis usque ad tempora Domini Joan. Papæ XXII. qui floruir anno Domini 1315. qui omnes Consiit. Clementis publicavit, & ad Universalia studia transmisit. Et ultra illas Ordinationes Urbani IV. Clementinis Constirut. insertas, novas Indulgentias concessit, atque Processionem ordinavir; Ex tunc igitur, & deinceps Solemnitas hæc per totius Orbis Ecclesias devotissime accepta est ad honorem Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Amen. „ Sic præcise habetur *in Theatro vitæ humanæ*, *verb. Processio sub litt. D. & E.*

63 Festum Corporis Christi cum ejus Octava tempore Interdicti, pulsatis Campanis, januis apertis, & alta voce celebrari posse concessit

64 Martinus V. Constit. incip. *Ineffabile*. In die Festo Corporis Christi non est jejunandum, licet incidat in Vigilia S. Joannis Baptistæ; sed anticipandum est jejunium die antecedenri, feria nimirum quarta, prour jejunatur in ipsa Vigilia, de Vigilia vero nihil eo anno fiet; ex Decr. Sac. Rit. Congr. edito 24. *Se-*

65 *ptemb.* 1638. & Constit. Urban. VIII. incip. *Cum evenire*. In festo Corporis Christi non est deferenda in Processione Eucharistia Sacerdorum humeris, sed Celebrantis manibus; *Sacr.*

66 *Rit. Congr.* 2. *Julii* 1618. In Festo Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. *Eadem Sacr. Congr. Rit.* 21. *Martii*

67 1609. In Festo Corporis Christi deferatur Eucharistia a Celebrante, & in Vesperis diei octavæ, si fiat Processio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Cannonicus in Collegiatis; *Ead. Sac. Congr. Rit.*

68 12. *Junii* 1627. Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes; *Ead. Sacr.*

69 *Cong. Rit.* 17. *Martii* 1628. Non convenit quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sacramenti, & deinde altera Dignitas minor gestet illud in Processione; *Ead. Sacr. Congr. Rit.* 31. *Junii* 1632. In Festo SS. 70 Corporis Christi non est facienda Processio cum Sacramento sine pluviali; *Ead. Sacr. Congr. Rit.* 22. *Januar.* 1701.

Festum Conceptionis B. M. V. Immaculatæ est ab omnibus ubique servandum de præcepto, ex Decr. Clem. XI. edito *6. Decemb.* 1708. incip. *Commissi Nobis*. Et ipsa die omnibus Christi fidelibus Confessis, & Sacra Communione refectis visitantibus aliquam ex Ecclesiis tam Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci de Observantia, & Reformatorum nuncupatorum, quam Monialium dicti Ordinis, & ibid. orantibus &c. Benedictus XIII. *die* 12. *Decembr.* 1729. Decreto incip. *Ad augendum*, concessit Indulgentiam plenariam perpetuam; *Sacr. Cong. Rit.* 8. *Maii* 1621. mandante, & approbante Greg. XV. & Urban. VIII. in cit. Const. incip. *Universa* Festum S. 73 Annæ est ubique de præcepto; Gregor. XV. 23. *April.* 1622. Const. incip. *Honor Laudis*; & Urban. VIII. in Constit. incip. *Universa*. Festum S. P. Francisci fuit indictum de præ- 74 cepto observandum ubique a Sixto IV. in Bulla, quæ habetur in Bullario; Rodriquez *fol.* 317. & 318. & *a Sac. Congr. Rit.* 3. *Januar.* 1622. & 21. *April.* 1640. At postea 13. *Septemb.* 1642. ab Urbano VIII. Constit. incip. *Universa* hoc Festum non fuit amplius connumeratum inter Festa de præcepto, sed tantum de Devotione. Festum omnium Sanctorum ce- 75 lebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum Solemnitatibus, & Festivitatibus; *Clement. de Reliquiis*, & *veneratione Sanctorum cap. Unico*. Festum SS. Fa- 76 biani, & Sebastiani una simul celebratur, licet Titulus Ecclesiæ sit tantum de S. Sebastiano, ut Sac. Congr. Rit. respondit *in Cremon.* 22. *Novemb.* 1698. in qua sic declaravit: *Festum S. Fabiani non transfertur*, *sed celebratur una cum S. Sebastiano*. Festa etiam de Sanctis 77 Veteris Testamenti possunt celebrari, & patet experientia de septem Fratribus Machabæis cum Matre, de quibus 2. *Machabæor. cap.* 7. & eorum Festum celebratur *Kal. Augusti*. Item de S. Hieremia, S. Daniele, Elia, & Eliseo Prophetis, aliisque in Martyrologio Romano descriptis, quibus sunt ædificatæ Ecclesiæ. Item de S. Joanne Baptista, & SS. Innocentibus, ut *in c.* 1. *de consecr. dist.* 3. de S. Anna, & S. Joseph, & Venetiis coluntur SS. Job, Hieremias, Simeon, Moyses, Daniel, Samuel, & Zacharias Prophetæ, & in tota Religione Carmelitana solemniter celebrantur Festivitates SS.

SS. Eliæ, & Elisei ex concessione plurimorum Summorum Pontificum, apud Lezanam *consult. 3. num. 7. 13. & 86.* & sic expresse defendit Pignatell. *tom. 5. consult. 39. per tot.* & Ursaya *Instit. Crim. lib. 4. tit. 10. in additionibus n. 65. 66. 67.* ubi refert, quod cum aperitioni Ecclesiæ in honorem S. Job, in Civitate Albani, impedimenta apposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis, proposita causa in *Sac. R. Cong. die 22. Junii* 1680. prodiit rescriptum: *Removenda esse impedimenta*. Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus, reproposita causa *die 31. Augusti ejusdem anni*, rescriptum fuit: *In decisis, & amplius cau-*
78 *sa non proponatur*. Festum de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obligatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus; *Sac. Congr. Rit. 13. Septembris* 1642.
79 Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de præcepto; *Sac. Congr. Episcop. in Sarnen. 11. Julii* 1681.
80 Quoad Peregrinos, & Advenas circa Festa, Vide verb. *Lex a n.* 40. *ad* 42.
81 Quoad Festa attendenda sunt varia quæ sequuntur.

Sanctissimus Dominus Noster Bened. XIV. in sua Encyclica Epistola incip. *Ab eo tempore*, ad Archiepiscopos, Episcopos, & Ordinarios Status Ecclesiastici die 5. Nov. 1745. inter alia eruditissime suo more de Festivitatibus tradita, refert, quod ab eo tempore, quo ad Summum Pontificatum fuit evectus, complures diversi Ordinis illustres viri, itemque Episcopi, & Archiepiscopi in Italia, & extra commorantes, iteratis precibus institerunt, ut dies Festos ubique fere nimis auctos in sublevamen pauperis Christiani populi, & ad adimenda gravia absurda, quæ ex Festorum dierum multitudine, ac frequenti violatione, non sine aperto Religionis dispendio, oriri solent, imminuere dignaretur; Quare re expensa, negotii difficultatem probe intelligens, peculiari scripto publicis etiam typis vulgato, rationes varias, quibus ea imminutio fieri poterat, indicavit; Consilium pariter exquirens nonnullorum S. R. E. Cardin. Episcoporum Italiæ, aliarumque Regionum, Ecclesiasticorum Præsulum, Theologorum, Jurisconsultorum, aliorumque virorum doctorum, an hujusmodi petitio esset exaudienda? Si vero illam exaudiri æquum esset, & congruens, ipsi quoque rationes significarent, quibus utiliter, ac prudenter imminutio præscriberetur.

82 Quia vero petita ad id consilia, & responsa tam varia fuere, ut fere sua cuique fuerit sententia quoad substantiam, & modum imminuendi dies Festos, in aliud tempus negotium tam arduum rejecit, eam in spem adductus, ut Episcopi cujusque Provinciæ, vel Ditionis unanimes possent, concordi pariter suffragio medium aliquod suggerere ex tot memoratis in laudato suo peculiari scripto, ac pro illius executione Pontificium assensum exposcerent.

Interim plurima ad rem pergit adducere, 83
& signanter, quod cum postremi Tarraconensis Concil. Patres regulam quamdam constituerint dierum Festorum, quibus pro illorum conditione, & discrimine populi Divino interesse Sacrificio, & servilibus operibus abstinere, & aliorum, quibus Missæ tantum interesse deberent, tributa postmodum libertate vacandi Operibus servilibus, felic. record. Benedictus XIII. disposita in eadem Provinciali Synodo ad preces Episcoporum approbavit; Quo exemplo alii subinde Hispaniarum Antistites excitati, ipsi humiliter supplicarunt, ut ad minuendum nimis auctum Festorum numerum, liceret eis etiam servare Regulam in præfato Tarraconensi Concil. provide constitutam, quorum instantiæ, ipso annuente, exinde omnium fere Hispaniarum Diœceseon uniformitas in dierum Festorum celebratione, & ritu exorta est.

Varii etiam Regni Poloniæ Episcopi ipsi per 84
litteras significarunt, suis in amplis Diœcesibus æstivo tempore incolas, agrorum culturæ, & aliis servilibus operibus, quibus vivunt, & sustentantur, dantes operam, difficillime ab illis abstinere posse diebus Festis inter hebdomadam occurrentibus; Enixe propterea ipsum rogarunt, ut quæ per hebdomadam æstivo tempore occurrunt Festa, in dies Dominicos transferret, excepto Festo Assumptionis B. M. V. Quorum petitio per ipsum Sanctissimum, maturo præmisso examine exaudita, in Regionibus illis optatam ab Episcopis, & populis tranquillitatem peperit.

Complures alii Catholici Orbis, & præser- 85
tim Italiæ Episcopi, qua voce, qua scriptis improbantes abusum Mercatuum, & Nundinarum, quæ fieri solent diebus Festis, rationem ab ipso petierunt, qua grassanti in die malo occurri possit? Et ipse respondit, quod inter modos propositos, atque servandos in imminutione, ac celebratione Festorum, præcipuus ille est, quo inter ipsos Festos dies discrimen constituitur; Etenim in diebus Dominicis, itemque in Celebritatibus Domini, B. M. V. ac in aliis solemnioribus in memorato peculiari suo scripto indicatis, debet Christianus popu-

populus, nedom inteteffe Divino Sacrificio, fed etiam abftinere ab operibus vetitis; In ceteris vero Feftis minus folemnibus impofita eft Chriftifidelibus obligatio intereffendi Miffæ Sacrificio, tradita in reliquis cuique illorum poteftate ea faciendi, quæ fieri folent diebos ferialibus.

86 Poftremo, plurimis ab ipfo eruditiffime ad rem adductis, a nobis brevitatis gratia omiffis, concludit, quod in tranfgreffione Feftorom nulla valet confuetodo, etiam immemorabilis, ot in *Barchinonen. Obfervationis Feftorum*, contra Mercatores Barchinonenfes, qui contendebant poffe vendere merces fuas diebus Feftis, confuetudine ad id immemorabili fulti; *Sac. Congreg. Conc. die* 13. *Maii* 1669. tefpondit; *Id Mercatoribus non licere, quacumque confuetudine immemorabili nequaquam obftante*. Et denuo repropofita caufa a dictis Mercatoribus validiore conatu objectæ confuetudini immemorabili infiftentibos, eadem Sacra Congregar. 27. Martii 1683. in priori fententia, & Decreto perftitit, filentiumque Mercatoribus impofuit; & *in Ripana Mercatus*, contendentibus Civibus Ripanis contra Edictom Epifcopi prohibentis fieri Mercatus diebus Feftivis, id fibi licere ex confuetudine immemorabili; ac propofito Dubio, *An liceat Communitati, & hominibus Ripæ habere Mercatum die Sabbati intus, vel extra Civitatem, quando occurrat, quod fit dies Feftivus in cafu &c. Sac. Congr. Conc. die* 2. *Maii* 1711. refpondit, *Negative, & amplius*. Quod decretum foa auctoritate Apoftolica comprobans inftar Regulæ effe vult, ac in omnibus temporalis fuæ ditionis Urbibus, & locis S. Sedi Apoftolicæ mediate, vel immediate fubjectis inviolabiliter obfervari præcipit; refertque ad id *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, Conftitut. 5. in ordine Bullarii S. Pii V. dicitque communem effe fententiam quod Mercatus fieri non poffit diebus Feftis, fed fit transferendus in antecedentem, vel fubfequentem diem, fi Feftum inciderit; Ac huic Regulæ inhætens ipfemet facultatem conceffit die 9. Maii 1742. Vito nobili Ferratienfi habendi Mercatum in foo Rure qualibet feria quinta, dummodo io illa non inciderit Feftom de præcepto, qoo cafu Mercatos transferretur in feriam quartam. Qua de re omnem dubitandi anfam præcidens, mandat Epifcopis omnibus temporalis fuæ Ditionis, ne in Diœcefom fuarum Urbibus, & locis Mercatus fieri Feftis diebus patiantur.

87 De Nundiois autem inter alia hæc ad litteram habet. „ Inter Nundinas, quæ in Provinciis Noftris aguntur, illuftriores, ut bene noftis, funt Senogallienfes protractæ multis diebus; cum Anconitanam Ecclefiam Senogallienfi fioitimam regeremos non fine mœrore intelleximus tempore Nundinarum ea omnia fieri Fefto etiam die, quæ aliis hebdomadæ diebus Divino cultui non confecratis, peragebantor; Huic malo occurrere fatagentes, die 24. Augufti fuperioris anni Conftitutionem noftram de Nundinis Senogallienfibus publicavimus, qua præter cetera juffimus, ot diebus Feftis apothecæ clauderentur, neqoe matutinis horis, aut vefperrino tempore, quibus Divina Officia in Ecclefiis celebrantur, vel Dei Verbum populo annunciator, contractus fierent. Imminutum vero hac de caufa fæcularibus negotiis tempus compenfaturi, Nundinarum dies com iifdem privilegiis, & immunitatibus opportune multiplicavimus: Executioni debitæ juffa Noftra hoc anno mandata, meliorem, atque utiliorem rerum ordinem pepererunt, magnum omnium Civium, & bene moratorum hominum folatio.

„ Idipfum, Venerabiles Fratres, & Vos agite. Conftituite Auctoritate Noftra, matotinas, & vefpertinas horas, quibus Fefto die, quo Nundinæ habentur, claudi debeant apothecæ, nec publica poffint exerceri commercia, ut qoi ad Nundinas confluxeriot, Miffæ Sacrificio, & Divinis Officiis interfint, aliifqoe Chriftianis operibus Feftum fanctificent. Vigilate, ut plene, & exacte impleantor. Nos autem per publicum Edictum non prætermittemus extendere Nundinarum privilegia ad diem fequentem, qoi Feftus non erit, ut temporalia negotia paucatum horarom fpatio propter Dei cultum, & animarom falutem intermiffa, integri diei acceffione commode peragantur. 88

„ Hæc fuot, Venerabiles Fratres, quæ poft maturum examen, auditamque gravium, atque doctorum Virorum fententiam de propofita quæftione, Vobis fignificanda cenfuimus, quibus omnibus Apoftolicam Benedictionem peramanter impertimor. 89

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die quinta Novembtis 1745. Pontificatus Noftri anno fexto.

Regulares teneti inter Fefta de præcepto obfervare Feftum fui Sancti Fundaroris, tam quoad Forum, quam qooad Chorum, colligitor ex conceffione facta Ordioi Sancti Benedicti a Benedicto XIII. die 24. Januarii 90

rii 1727. omnibus utriusque sexus sub tegula ipsius Sancti militantibus indulgendo, quod quoties Festum Sancti Benedicti incidit in aliquam diem Majoris hebdomadæ, transferatur tamquam ad diem propriam, ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, *ut in celebratione Festi, & Officii Sancti Patriarchæ omnes Monachi, & Moniales ejusdem Regulam profitentes uniformiter conveniant*; sunt hæc verba Indulti, ubi, ut vides, cum Festum, & Officium distincte ponantur, videntur importare diversa, adeoque festivationem quoad Forum *per Festum*, & Horas Canonicas quoad Chorum *per Officium*; qualem Decreti sensum facit Doctissimus P. Merati, dum in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium *nu.* 350. hæc notat verba: *Festum Sancti Benedicti quoties incidit in aliquam diem majoris hebdomadæ, ab omnibus utriusque sexus sub Regula Sancti Benedicti militantibus transferendum est tam quoad Forum, quam quoad Chorum, ut dictum est in allegato Decreto supra in Indice n.* 270. *emanato die* 23. *Januar.* 1727. sub quo *num.* 270. sequens affert Decretum: *Festum Sancti Benedicti, quod habet annexum Forum, incidens in aliquam diem majoris hebdomadæ transfertur ad feriam tertiam post Dominicam in Albis tamquam diem propriam, translato quocumque alio Officio, etiam æqualis ritus in eo occurrente; Sac. Rit. Congreg.* 6. *Septemb.* 1727. *in Fulden.* Idem antea statuerat pro omnibus Monacis, & Monialibus Ord. S. Benedicti, Benedictus Papa XIII. die 23. Januarii 1727. Hæc ibi.

91 Ejusdem opinionis est Gujetus, qui *lib.* 1. *cap.* 14. *quæst.* 2. 3. *&* 4. *& lib.* 2. *cap.* 19. *quæst.* 3. vult Festum S. Fundatoris debere esse de præcepto, etiam quoad Forum, cum in Religione a se fundata instar Patroni principalis loci habeatur. Nec id repugnare videtur Constitutioni Urbani VIII. incipien. *Universa* §. 2. quum ibi statuat inter Festa de præcepto observanda, etiam esse Festum principalis Patroni cujuscumque Civitatis, Oppidi, vel Pagi. Tum quia in occurrentia Fundatoris, seu Patroni Religionis, & Patroni principalis loci Regulares, præferenter ad Patronum loci, solemnizant Festum sui Fundatoris, ex variis Decretis Sacræ Rit. Congreg. & signanter *in Senogallien.* 22. *Januar.* 1680. *in una Urbis, & Orbis* 2. *Jul.* 1704. *in Burgen.* 25. *Jul.* 1736. *& in Mechlinen.* 16. *Februar.* 1737. relatis a Merati in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium; & a P. Cavalieri *tom.* 2. *p.* 1. *cap.* 26. *de occurrentia, seu translatione Festorum*; Unde si Regulares tenentur ad festivandum etiam quoad Forum Festum principalis Patroni loci, quod apud ipsos cedit Festo sui Fundatoris, a fortiori tenebuntur ad Festum sui S. Fundatoris, per tritam Regulam, *Si id de quo minus videtur inesse, & inest, igitur & de quo magis: Authentic. Multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* Accedit inveterata consuetudo apud Regulares celebrandi Vigiliam etiam cum Officio, & jejunio, & solemnizandi præ omnibus tamquam de præcepto Festum sui respectivi Fundatoris, quæ consuetudo est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetud. l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus.* Quamvis alioquin eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cap.* 13. *n.* 2. *in fine*, reputet Festum Fundatoris Religionis feriationem non importare, sed solemnitatem.

In veteri Lege celebrabantur, & adhuc ce- 92
lebrantur in dies ab Hebræis, ultra Sabbatum qualibet hebdomada in memoriam creationis Mundi, quolibet anno septem aliæ peculiares Festivitates, nempe Pascha, Pentecostes, Scenopegia, Encænia, Neomenia, Expiatio, & Collecta.

Prima igitur solemnitas erat *Pascha*, in 93
qua Agnus immolabatur, & interdicto fermento, solis azymis panibus vesci licebat: Hæc solemnia septem diebus celebrabantur primo mense Hebræorum *Nisan* nostro Martio in plenilunio correspondente, Deo sic præcipiente in gratiarum actionem liberationis Israelitici populi ab Ægypto, & servitute Pharaonis, uti habetur *Levitici cap.* 23. *num.* 6. ibi: *Quintadecima die Mensis hujus, solemnitas Azymorum Domini est, septemque diebus Azyma comedetis, Dies primus erit vobis celeberrimus, & Sanctus; omne opus servile non facietis in eo.*

Secunda erat Festivitas *Pentecostes* hebraice 94
nuncupata etiam *Sabahoth*, idest Festivitas post septem hebdomadas solemnizata 50. diebus post Pascha mense *Sivan*, nostro Majo correspondente, in memoriam Legis a Deo traditæ Moysi in duabus lapideis tabulis, *Levitici cap.* 23. *num.* 16. imperata his verbis: *Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum, omne opus servile non facietis in eo.*

Tertia erat *Scenopegia*, idest Festivitas Ta- 95
bernaculorum, vulgo *Frascate*, & hebraice *Sukot* solemnizata septem diebus mense *Thirsi* correspondente nostro Septembri, & ad commemorandum beneficium Divinæ protectionis, & de-

& deductionis per desertum, ubi sub tentoriis, seu tabernaculis ipsi Hebræi habitaverunt pasti manna eis de Cœlo præstita; & hæc Festivitas habetur præcepta Levitici c. 23. num. 34. ibi: *A quintodecimo die mensis hujus erunt Feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.*

96 In his tribus assignatis Solemnitatibus tenebantur Hebræi quotannis Hierosolymitanum Templum invisere, juxta præceptum eis impositum Deuteronomii cap. 16. ibi: *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei in loco, quem elegerit, in solemnitate Azymorum, & in solemnitate Hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum.*

97 Quarta erat Festivitas Encæniorum, idest novæ purgationis, seu dedicationis Templi, & celebrabatur per dies octo mense *Casleu* correspondente nostro Novembri, in memoriam novæ dedicationis Templi factæ sub Juda Machabæo juxta id, quod habetur 1. Machabæor. cap. 4. num. 59. ibi: *Et statuit Judas, & Fratres ejus, & universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno in annum, per dies octo a quinta, & vicesima die mensis Casleu cum lætitia, & gaudio.*

98 Quinta erat *Neemenia*, idest novilunium, quæ Festivitas *Tubarum* celebrabatur prima die mensis septimi, idest Septembris, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham invenit arietem hærentem cornibus, quem repræsentabant per cornua, quibus buccinabant: Hæcque Festivitas erat eis indicta Levit. c. 23. num. 24. ibi: *Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel; Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur Sanctum; omne opus servile non facietis in eo.*

99 Sexta erat Solemnitas *Expiationis* nuncupata a Judæis *Jomakipburim*, ac celebrabatur decima die mensis septimi, idest Septembris in memoriam illius beneficii, quo Deus ad preces Moysis propitiatus est peccato Idololatriæ populi de adoratione Vituli in Deserto, & tenebantur tali die ad strictum jejunium in signum veridicæ pœnitentiæ, juxta præceptum eis impositum Levit. cap. 23. num. 27. ibi: *Decima die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus.*

100 Septima erat Festivitas *Collectæ*, seu Cœtus celebrata die 22. mensis septimi, idest Septembris in octava Solemnitatis Tabernaculorum, ut sicut illa erat in memoriam Divinæ protectionis, & deductionis per desertum, sic hæc ultima in ejus octava commemoraret singulare Divinum beneficium, quo omnes in unum collecti, & unitim introducti fuerant in Terram Promissionis; & hæc Festivitas legitur eis indicta Levitic. cap. 23. num. 36. ibi: *Dies quoque octavus erit celeberrimus, atque Sanctissimus; & offeretis holocaustum Domino; est enim cœtus, atque collectæ, omne opus servile non facietis in eo.*

Extincta veteri Lege una cum dictis suis Festivitatibus, Sancta Mater Ecclesia nova Domini Sponsa, in nova Lege usque in Mundi finem perseveratura, afflata Sancto Spiritu, alias celebrandas Solemnitates substituit, uberius ac vivius figuras, ac Mysteria in illis contenta exprimentes. Sabbati igitur loco substituta est Sanctificatio Dominicæ, quæ est prima dies a Deo creata, in qua manna primum Deus pluere fecit in deserto, in qua Christus resurrexit, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, *ex Concilio Palæstino celebrato sub Victore II.* 101

Paschati Azymorum successit Pascha Resurrectionis pro stabilienda puritate, & sinceritate vitæ Fidelium in evitando malitiæ, & peccati fermento, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap. 5. num. 7. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis; Ipse enim resurrexit propter sanctificationem nostram: ad Roman. cap. 4. n. 25.* 102

Festivitati Pentecostes Hebræorum pro Lege a Deo data Moysi in duabus lapideis tabulis, respondet nostra Solemnitas Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in igneis linguis supra Apostolos, & Discipulos descendit, imprimens in eorum cordibus Legem Caritatis in his duobus præceptis restrictam; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo . . . & proximum tuum sicut te ipsum; In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ; Matth. cap. 22. n. 37. & seq.* 103

Festivitati Scenopegiæ, seu Tabernaculorum pro manna comesta ab Hebræis in deserto, respondet Solemnitas Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, quæ est vera cœlestis manna summa Dei clementia ad spiritualem, & perpetuam vitam animabus nostris elargita: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt . . . . Ego sum Panis vivus, qui de* 104

Cœlo

Cælo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Joann. cap. 6. num. 49. & seq.

105 Pro Festivitate Encæniorum, seu nova dedicatione, & restauratione Templi indictæ sunt dedicationes, & Consecrationes Ecclesiarum, & Solemnitates Beatæ Mariæ Virginis, quæ est *Templum Domini, Sacrarium Spiritus Sancti*, ut canit Ecclesia *in Officio ejusdem Præsentationis 21. Novembris. Antiph. ad Magnificat in 2. Vesp.*

106 Neomeniæ, seu Festivitati Tubarum successit Solemnitas Apostolorum, qui sunt tubæ Spiritus Sancti, & annunciatores Christi mystici Isaac, per universum Orbem: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum. Psalm. 18. n. 5. Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. cap. 16. n. 15.*

107 Festivitati Expiationis Idololatriæ commissæ in adoratione Vituli aurei in deserto, subingressæ sunt solemnitates Sanctorum Martyrum, *qui tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent Idolis*, ut canit Ecclesia *in 2. Antiph. tertii Nocturni eorum Officii.*

108 Tandem Collectæ Hebræorum pro ingressu in terram Promissionis, correspondent Festivitates omnium Sanctorum, Confessorum, Virginum, & non Virginum, suis pro meritis ad cœlestem Patriam, veram Promissionis terram, evectorum: Quorum cuilibet dictum est a Domino: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Matth. cap. 25. num. 21.* Et omnes a nobis sic suppliciter deprecantur. *Quicumque in alta Syderum regnatis aula Principes, favete votis supplicum, qui dona Cœli flagitant. Ecclesia in Hymno ad Laudes Festi omnium Sanctorum. Sic D. Thomas in Summa 1. 2. quæst. 102. articul. 4. ad decimum. Clericatus in suis spicis italice impressis, verb. Encœnnia per tot.* & alii.

PRO SANCTIFICATIONE FESTORUM

109 juvat hic adducere varia loca, & motiva Sacræ Scripturæ.

Benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret; *Genes. cap. 2. n. 3.*

Requies Sabbati sanctificata est Domino. *Exod. cap. 16. n. 23.*

Sex diebus colligetis manna, in die autem septimo Sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. *Exod. 18. n. 26.*

Videte ut Sabbatum custodiatis, quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris. *Exod. cap. 31. n. 13.*

Custodite Sabbatum meum, Sanctum est enim vobis; Qui polluerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui... Omnis, qui fecerit opus in hac die, morietur. *Exod. cap. 31. n. 14. 15.*

Custodiant Filii Israel Sabbatum, & celebrent in generationibus suis; Pactum est sempiternum inter me, & Filios Israel, signumque perpetuum. *Exod. cap. 31. n. 16.*

Septimus dies erit vobis Sanctus, Sabbatum, & requies Domini; Qui fecerit opus in eo occidetur. *Exod. cap. 35. n. 2.*

Custodite Sabbata mea... dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. *Levitic. cap. 26. n. 2. & 4.*

Filii Israel invenientes hominem in solitudine colligentem ligna in die Sabbati, jussu Dei, eum interceserunt. *Num. cap. 15. num. 33. ad 36.*

Dies septimus celeberrimus, & Sanctus erit vobis; omne opus servile non facietis in eo. *Num. cap. 28. num. 25.*

Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. *Deuteron. cap. 5. n. 12.*

Memento quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento, idcirco præcepit tibi, ut observares diem Sabbati. *Deuteron. c. 5. n. 15.*

Quæ est hæc res mala, quam facitis, & profanatis diem Sabbati? Numquid non hæc fecerunt Patres vestri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super Civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbatum; *2. Esdræ cap. 12. n. 17. 18.*

Neomeniam, & Sabbatum, & Festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri; Kalendas vestras, & Solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. *Isai. cap. 1. n. 13. 14.*

Beatus vir... custodiens Sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne opus malum. *Isai. cap. 56. n. 2.*

Qui custodierint Sabbata mea... dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis, & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. *Isai. cap. 56. n. 4. 5.*

Nolite portare pondera in die Sabbati, neo in-

inferatis per portas Jerusalem, & nolite ejicere onera de domibus vestris in die Sabbati, & omne opus non facietis; Sanctificate diem Sabbati; *Jerem. cap.* 17. *num.* 21. 22. Sabbata mea violaverunt vehementer, dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos: *Ezechiel. cap.* 20. *nu.* 13. Odi, & projeci Festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. *Amos cap.* 5. *num.* 21.

Judæi, qui per necessitatem Nicanorem sequebantur, eum increpabant, quod in Sabbato vellet committere prælium. *Ne ita ferociter*, inquiebant, *& barbare feceris, sed honorem tribue diei Sanctificationis*; & post pauca: *Est Dominus in Cœlis, qui jussit agi septimam diem* 2. *Machabæor. cap.* 15. *n.* 2. *&* 4.

110 Lepidum est quod in Anglia Judæus quidam nomine Salomon, postquam Sabbato in fætidam cloacam decidisset, nolletque ex ea extrahi, ne Sabbatum violasse videtur, coactus fuit etiam Dominico die in eadem remanere; Nam cum ille diceret, *Sabbata Sancta colo, de stercore surgere nolo*: Respondit Judex. *Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem*. Sic ex aliis refert Beyerlinchk in *Theatro vitæ humanæ tom.* 3. *verb. Festum litt. F.*

111 Hic ad eruditionem minus peritorum addere lubet quæ de Sancto Bubone, seu Bovo Confessore, ac ejus Festo traduntur.

Bobo, seu Bovus, aut Bobus, vulgo *S. Bovo*, Nugherii, vulgo *Nogbiers* in Gallia Narbonensi ex nobilissimis, opulentissimis, ac Christianissimis Parentibus, Patre scilicet Adelfredo, & Matre Olinda natus, licet militarem vitam Patrem imitatus ageret, virtutibus tamen Christianis magis ac magis in dies emicabat. Factus grandior Regionem ab irruentibus hostibus ex Hispania (quo tempore illa occupata Mauri, seu Saraceni vicina Galliæ loca excurrentes populabantur) tuebatur. Cum vero Fraxinetum insulam continenti, in quo Bovus Arcem loco ditiore habebat, proximam occupassent, finitimosque populos assiduis excursionibus, & deprædationibus vexarent, Arcemque Bobonis demoliri niterentur, is Beatissimis Apostolis Petro, & Paulo vovit, se depositis armis, orphanorum, & viduarum curam suscepturum, semelque quovis anno per totum vitæ suæ spatium ipsorum limina deinceps petiturum, si de dictis hostibus victoriam reportasset. Quare cum illi per visum eum bono, ac fidenti animo esse jussissent, non modo Arcem illam cum paucis per medios hostes ingressus defendit, sed etiam illos ab insula depulit; Nam cum Rex illius Præfecti conjuge per vim potitus esset, Præfectus injuriam ulturus Bubonem clam in insulam cum peditibus, & equitibus admittit, qui plurimis ex hostibus repente eos adortus occisis, Regi, & aliis ad nostram veram Fidem conversis parcens, insula penitus devastata, Regionem omnem finitimam omnino ab hostium metu liberavit.

Exinde vita Fratris sui occisori, Dei pro amore, concessa, quod vovit fideliter adimplens, orphanorum, & viduarum cura suscepta, ac singulis annis limina Apostolorum petens, hoc in itinere Roma in Patriam rediens, tandem gravi morbo correptus, animam Deo reddidit circa annum 986. die 22. Maii apud Viqueriam, seu Vichariam, aut potius, ut antiquis placuit Vicum Iriæ, quod Derthonensis Diœcesis inter ipsam Derthonam, & Papiam, ad fluvium Stafforam Oppidum est præclarum, nobile, & opulentum, ibique sepultus est, & si quod pecus, vel armentum transisset super ejus tumulum, illico corruens moriebatur, donec locus elatis ligneis septus est; deindeque ad ipsius honorem fuit constructum Monasterium Ordinis Benedictini cum Ecclesia illi sacrata, posita per viam, quæ Magistra dicitur, in capite Suburbii S. Petro dicati, distante viginti circiter passus ab Ecclesia nova eidem S. Boboni, seu Bovo etiam sacrata cum Conventu PP. Capuccinorum. 112

In Ecclesia Collegiata S. Laurentii dicti præclari oppidi quiescit Corpus ipsius S. Bobonis, qui aliter Bobus, vulgo S. Bovo appellatur, & ut Protector principalis, & Advocatus tam Cleri, quam Oppidi, & Territorii Viqueriensis dicta die 22. Maii solemni veneratione colitur, atque in Officio quotidiano, dum Suffragia Sanctorum recitantur, ejus commemoratio celebratur; Ibique, & alibi variis claruit, & in dies claret miraculis, ut videre est in ejus Legenda, quæ extat Viqueriæ in pervetusto Legendario de Vitis Sanctorum, quo utebantur Canonici Collegiatæ S. Laurentii in recitandis lectionibus ad Matutinum in Festivitatibus Sanctorum, & apud eruditissimos Bollandianos *ad dictam diem* 22. *Maii*, doctissimum Philippum Ferrarium *in Catalogo Sanctorum Italiæ, & in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt*; & apud alios, ex quibus sunt hæc nostra collecta. 113

Quamvis tamen non omnes conveniant quoad diem sui decessus, & Festivitatis, aliis, inter quos dictus Ferrarius *loc. cit.* assignantibus 114

ad

ad diem 23. Maii, aliis ad diem 25. ejusdem Maii, ut Veronæ coli asserit idem Ferrarius, aliis ad diem 22. ut rectius ex multis dicti Bollandiani *loc. cit.* insuper referentes, quod in Missali Mediolanensis Ecclesiæ anni 1522. & in Breviario ejusdem Ecclesiæ anni 1539. & 1560. secundum institutionem S. Ambrosii in Kalendario præfixo ista leguntur: *XI. Kalendas Junii S. Bovi Confessoris*, qui & Bovus appellatur, Laudæ Pompejæ, & Viqueriæ, & passim alibi, tum in Officio, tum Missa de Communi Confessoris non Pontificis primo loco: Et discrepent insuper Scriptores quoad locum, in quo ipsius Sancti Corpus quiescat, aliis volentibus, ut supra, ipsum quiescere Viqueriæ, aliis autem Papiæ: Qui tamen facillime conciliari, possunt si asseratur, primitus fuisse quidem sepultum Viqueriæ, & ibidem per multum temporis quievisse, ubi adhuc in præsentiarum existit maximo cultu venerata insignis ejus Reliquia in Ecclesia præclarissimorum PP. Capuccinorum ipsi Sancto sacrata; & ob ingruentium bellorum pericula, & hostiles incursiones Papiam translatum, ac multis evolutis annis fuisse ibidem in Ecclesia S. Apollinatis repertum in arca lapidea die 6. Februarii cum ejusmodi inscriptione: *Hic requiescit Corpus S. Bobonis*; multis luminaribus statim in ea Basilica, ac Stella supra tectum visis, ut ex aliis tradit dictus eruditissimus Ferrarius *loc. cit. in fine*.

115 Viqueriæ autem nihilominus recitantur sequentes Orationes mihi illinc fideliter transmissæ, una cum pia ipsius Sancti Imagine impressa, & inscriptione adjecta.

Oratio S. Bovi Conf. 22. Maii.

P*ropitiare nobis, quæsumus Domine, famulis tuis per hujus Sancti gloriosi Confessoris tui Bovi, qui in præsenti requiescit Ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum &c.*

Alia Oratio ejusdem.

D*Eus, qui in præclara S. Bovi Confessoris tui inventione præfulgidam de Cœlis stellam visibiliter radiare fecisti, ut ipsum in S. Apollinaris Ecclesia vere requiescere demonstrares: concede propitius, ut quod a Te suppliciter petimus, ejus pia nobis intercessione donetur. Per Dominum &c.*

Inscriptio vero supradictæ ipsius Sancti Imagini adjecta, hæc est.

I*Mmagine di S. Bovo Confessore, e Protettore dell' Insigne Luogo di Voghera, e difensore delli Armenti, una Reliquia del quale è con ogni riverenza collocata nella Chiesa de' Padri Cappuccini del detto Luogo, quale divotamente viene da Popoli adorata, e tale Immagine è dedicata alla gloria di Dio, ed al merito dello stesso Santo, che ci perservi li bestiami, ed armenti, e ci difenda da ogni male.*

Can. Graminea scul. super lic. 1717.

Supplementa Auctoris.

Festi dies in pietatis operibus, non in ne- 116
gotiis sæcularibus sunt transigendi. Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 144. incip. *Ab eo tempore* §. 17. Festi dies non sunt omnes æque 117
solemnes. Idem *ibid.* §. 7. Festorum dierum 118
observantia arctiori præcepto fuit in lege veteri injuncta, quam nunc in Ecclesiasticis legibus. Idem *ibid.* §. 10. Festis diebus prohi- 119
bentur mercatus rerum venalium. Nundinæ 120
vero tolerentur sub certis conditionibus, nempe ut ipsis diebus Festis tempore nundinarum occurentibus apothecæ claudantur, & Religioni, ac pietati opera detur. Idem *ibid.* & Constitut. 105. incip. *Paternæ Caritatis*, in qua, ut in Civitate Senogalliensi tempore nundi- 121
narum diebus Festis de præcepto a servilibus operibus abstineatur, protogatur tempus ad dictas nundinas per alios quinque dies peragendas.

* In Diœcesi, ubi adest consuetudo exer- 122
cendi artem barbitonsoriam, etiam die festo, permitti potest; sed tantummodo definitis diebus, non vero omnibus. Benedict. XIV. *Institut. Eccles.* 43. *per tot.* Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum; *ibid.* §. 2.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne 123
ruralibus quidem exceptis. Conceduntur tamen, si urgeat vera & non affectata necessitas. Affectata vero illa diceretur, in qua opera, quæ diebus præcedentibus fieri possent, ad diem festum transferentur. Petenda est tamen a Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc vero facultatem dare solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum, & fructuum; herbam secare, colligere fœnum, quando periculum imminet veræ tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in Civitatem, nec posset commode id differri. *Institut. Eccles.* 55. §. 33. & *seqq.*

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi molendinum aqua, vel vento, seu jumen-

mentis volvatur; non possunt, inquam, seclusa consuetudine, vel necessitate: quæ necessitas si adsit, in Diœcesi Bononiensi facultas non a Parocho, sed ab Archiepiscopo conceditur, *ibid.* §. 27.

124 Piscatio inter opera servilia, die festo vetita, referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eo quod statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret; tunc pauperioribus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodo id non præstent die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, & Corporis Christi, juxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab Alexandro III. de Synodo Diœc. *lib.* 13. *cap.* 18. §. 10. *nov. edit.* *

125 Festi dies in Ecclesiis non Parochialibus ita sunt celebrandi, ut non evertatur populus ab Ecclesia Parochiali. Idem Constitut.

126 42. incip. *Et si minime* §. 15. Festi dies Ecclesiæ Latinæ observari debent a Græcis degentibus in Italia, & insulis adjacentibus.

127 Idem Constitut. 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 9. Festorum dierum distributio per annum juxta Kalendarium Gregorianum ab Italo-Græcis est servanda. Idem *ibid.*

128 Festorum dierum imminutio communiter expetita, absque Episcoporum consensu a Pontifice declaratur non statuenda. Idem in cit.

129 Constitut. *Ab eo tempore* §. 15. Festorum dierum reductio conceditur pro nonnullis Diœcesibus Hispaniæ. Idem Constitut. 62. incip.

130 *Cum sicut*. Festorum dierum reductio conceditur pro Diœcesi Niciensi cum conditionibus opportunis adhuc in ipsis Sacrum audiendi.

131 Idem Constitut. 128. incip. *Inter sollicitat*. Festi dies æstivis mensibus occurrentes infra hebdomadas, ad dies Dominicos transferuntur pro nonnullis locis Regni Poloniæ ob agriculturæ necessitatem. Idem Constitut. 138. incip. *Nuper*. Excepto Festo Assumptionis B. M. V. idem *ibid.* Et nihil immutatu quoad ordinem Divinorum Officiorum. Idem *ibid.*

132 Festorum dierum imminutio ab Urbano VIII. olim facta assignatur a Benedicto XIV. tom. 2.

133 Constitut. 63. incip. *Non multi menses*. Nova earumdem imminutio a multis Episcopis, a-

134 liisque gravibus viris optatur. Idem *ibid.* Pontifex nihil decreturus sine consilio, rationes in utramque partem colligit, & varios illius exequendæ modos demonstrat in peculiari dissertatione, quæ per Ecclesias fuit transmissa.

135 Idem *ibid.* Acceptis quadraginta diversi Ordinis Consultorum sententiis, ex consensione majoris partis nihil generaliter præcipere statuit, sed peculiarem Episcoporum instantiam expectare. Idem *ibid.*

Modum vero illum sibi servandum proponit, quem Tarraconensis Concilii Patres excogitarunt, ipsisque petentibus Benedictus XIII. approbavit; Ut scilicet firmum remaneat præceptum audiendi Missam, sed liceat in aliquibus Festis opera servilia exercere. Idem *ibid.* 136

Dissentiones inter doctos viros diversa sentientes exortæ cum in Ecclesiasticæ pacis perturbationem vergerent, a Pontifice sedantur, interdicta scriptorum quorumcumque publicatione super hujusmodi reductionis negotio sub gravissimis pœnis, ac Censuris Papæ reservatis, ne quis in posterum libros, scripturas, vel alia opera quæcumque audeat typis imprimere, seu aliter in lucem edere, in quibus de imminutione dierum Festorum de præcepto, sive pro ea, sive contra eam, agatur. Idem *ibid.* 137

Festorum aliquot dierum observantia in Regno Siciliæ citra Pharum, & in Diœcesibus Messanensi, & Panormitana reducitur juxta methodum supra expositam. Idem tom. 2. 138

Constitut. 65. incip. *Cum sicut quadam*. Festis diebus personatos incedere fideles in universa ditione Ecclesiastica prohibetur. Idem Constitut. 45. incip. *Inter cætera*. Item circumforanei saltatores, scurrones, & hujusmodi saltem matutinis honoris, & ante expleta Officia Vespertina populum detinere vetantur. Idem *ibid.* 139

Hic juvat adducere Catalogum italico idiomate impressum de' Vescovi, e Diocesi, che finora, cioè fino all' anno 1748. hanno ricercata, ed eseguita la facoltà di sminuire le Feste di precetto, quanto sia per potere attendete alle opere servili. 140

Ne' Regni delle Spagne.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Ceuta.	Di Mondognedo.
Di Siviglia.	Di Malaga.

Per istanze fatte dal fu Re Cattolico FILIPPO V.

LE

LE CITTA' E DIOCESI

Di Vagliadolid.	Di Calahorra.
Di Salamanca.	Di Olivares.
Di Jaen.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Compostella.	Di Tuy.
Di Plasenzia.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Guadix.	Di Balbastro.
Di Huesca.	Di Tarazona.
Di Tervel.	

LE CITTA' E DIOCESI

Di Saragozza.	Di Oviedo.
Di Pamplona.	Di Tudella, e Villa di
Di Albarazin.	Fiteto Nullius.
Di Jacca.	

La Città e Diocesi di Cadice.
Alcuna Univer ità della Diocesi di Badajoz.

IN FIANDRA.

La Città e Diocesi d'Ipri.

IN SARDEGNA.

La Città e Diocesi di Cagliari.

IN POLONIA.

Le Città e Diocesi

Di Cracovia.	Di Posnania.
Di Vilna.	Di Uladislavia.

IN GERMANIA.

Le Città e Diocesi

Di Liegi.	Di Basilea.

IN SICILIA.

Le Città e Diocesi

Di Siracusa.	Di Girgenti:
Di Patti.	Di Cefalù.

NELLO STATO ECCLESIASTICO

Le Città e Diocesi

Di Fermo.	Di Ferentino.
D'Ascoli.	Di Sezza.
Di Montalto.	Di Terracina.
Di Ripa Transona.	Di Piperno.

IN TOSCANA.

Le Città e Diocesi

Di Pienza.	Di Chiusi.
Di Massa di Siena.	Di Grosseto.
Di Montalcino.	Di Soana.

NEL CONTADO DI NIZZA.

La Città e Diocesi di Nizza.

Sic expresse in fine Libri *Raccolta di Scritture*, sub dat. *In Lucca* 1748.

Additiones ex aliena manu.

141 Quatuor potissimum hic sunt discutienda. I. Quis possit indicere dies festos? II. Quid importet. observatio dierum Festorum? III. Quis possit dispensare super observatione dierum festorum? IV. Quis animadvertere possit in Violatores dierum Festorum?

142 Ad primum quod attinet, Potestati sæculari jus haud est indicendi hos, de quibus agimus, dies festos; Capon. *discept.* 208. *nu.* 25. *Cortiad. decis.* 171. *num.* 8. & *sequent.* Jus hoc est Summi Pontificis in toto Orbe, & Episcopi in sua Diœcesi. Non ignoro quod sunt, qui autumant, Episcopum post Constitutionem Urbani VIII. haud posse amplius dies festos indicere; Capon. *dict. discept.* 208. *num.* 36. Ventriglia *in Prax. Jur. Eccles. part.* 1. *adnot.* 16. §. 1. *num.* 3. Sed posse alii, & quidem 143 rectius, sentiunt: *quum* (ut ait Romaguer. *ad Synodal. Gerunden. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 11.) *textualiter in ea solum legatur admonitio facta Episcopis, ut se abstineant publicare novas festivitates ultra in dicta Constitutione præscriptas, non autem clausula aliqua facultatem eis de jure competentem abdicans*. Confer etiam Gonzal. *in cap. final. n.* 17. *de Feriis*.

144 Debet vero Episcopus dies festos indicere, cum consensu Cleri. An item adhibere debeat consensum Populi, controversia est. Adhibe- 145 re

re utique debere de jure, vigore mox dicti *cap. final. de Feriis*, nequaquam vero de consuetudine, quæ jus in hac parte abrogavit, tenent Romaguer. *ubi supra num.* 12. Fagnan. *in cit. cap. final. num.* 31. *& sequent. de feriis*, Zypæus *in nov. jur. pontific. tit. de feriis n.* 3. Cortiad. *dict. decis.* 171. *n.* 16.

146 Hinc autem patet quid sentiendum sit de propositione illa generali ab Auctore *num.* 10. his verbis firmata: *Festa de præcepto servanda institui non possunt invito Populo*. Si enim intellexit Auctor de diebus festis indictis a Summo Pontifice, manifesto erravit, quum Summus Pontifex adhibere haud teneatur consen-
147 sum Populi. Sin autem de diebus festis intellexit ab Episcopo indictis, improbari nequit, quum sint & hodie qui sentiant, teneri Episcopum adhibere consensum Populi.

148 Tametsi autem Potestas sæcularis indicere haud valeat dies festos, potest tamen dies festos a Summo Pontifice, vel Episcopo indictos munire adjectione pœnæ; Fagnan. *in c. Conquestus num.* 72. *de feriis*, Pignatell. *consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *num.* 2. Bellet. *disquisit. Cleric. tit. de fav. Cler. real.* §. 5. *n.* 101. Barbos. *de offic. & potestat. Episcop. allegat.* 105. *num.* 42.

149 Quod concernit secundum, duo observantia festorum importat præcepta: alterum *affirmativum* audiendi Missam; *negativum* alterum cessandi ab operibus servilibus. Plures circa utrumque hoc præceptum occurrunt quæstio-
150 nes. De piscatione præsertim disputatur, an ea veniat sub præcepto negativo? Vide si lubet Romaguer. *ad Synodal. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. *per tot.*

151 Quoad tertium, solius superioris Ecclesiastici est dispensare super observatione dierum festorum. Potestati sæculari minime est jus hoc; Pignatell. *Consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *n.* 3. Pilaja *decis. Canon. lib.* 1. *decis.* 7. *n.* 98.

152 An autem dicta dispensatio gratis, & quibus in casibus concedi debeat, tradunt Capon. *discept.* 211. & rursus *discept.* 212. utrobique *fere per tot.* Barbos. *de Paroch. cap.* 16. *per tot.*

153 Restat, ut de quarto, & ultimo differatur. Porro separandi sunt ii, qui ratione personæ subjecti sunt Episcopo; nam hos punire non potest nisi ipse Episcopus ob violationem dierum festorum. Quoad vero cæteros, locum esse præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, aut sæcularem post Constitutionem Sancti Pii V. tenent Capon. *discept.* 208. *num.* 27. Tondut. *de Prævent. part.* 2. *cap.* 29. *num.* 38. *& seq.* Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 2. *tit.* 9. *n.* 6. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 21. qui *num.* 22. subdit: *Non tamen si ab Episcopo, aut alio ad quem spectat, verbo, aut scriptis sit data licentia laborandi in talibus diebus, nam tali casu non possunt Potestates sæculares eos punire, etiamsi non exhibeantur tales licentiæ*.

Verum si violatio versetur circa præceptum non *negativum*, sed *affirmativum*, congruentius videtur, ut procedat unus Judex Ecclesiasticus, non item Judex sæcularis; Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica*, *verb. Festi dies*, *num.* 7. 154

FEUDUM.

Articulus I.

Feudum quo ad ea, quæ concernunt ejus Originem, Naturam, & Divisionem.

Unde originem trahat Feudum, controvertitur inter Doctores. Aliqui enim cum Zasio *in l.* 2. *verb. Curias*, *ff. de origine Juris*, & Cujac. *in Comment. ad l. Feud. in princ.* volunt Feuda originem habere ex antiquo Romanorum Jure. Alii cum Luca de Penna *in l. Quicumque*, *C. de omni agro desert. l.* 11. sustinent Feuda cœpisse tempore Justiniani. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos, & alias Europæ Provincias venisse, ut potest videri apud Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Communior tamen, ac probabilior tenet Feuda originem habere, ac primitus concessa fuisse a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diuque possederunt, quorum Feudorum consuetudines Obertus de Orto, & Gerardus reduxerunt ad earum legum Feudalium formam, quam habemus, ut testatur Card. de Luca *lib.* 1. *de Feudis disc.* 2. *num.* 5. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Harprecht. in *annotat. ad Jul. Clar. in* §. *Feudum q.* 1. *num.* 11. Engel. *lib.* 3. *decret. tit.* 20. *num.* 1. Reiffenstuel *ibidem num.* 3. & complures alii. Et ratio est, quia in libris Feudorum sæpius fit mentio Longobardorum, & legum Longobardicarum, ut in *lib.* 2. *tit.* 1. *de Feudi cognitione*. Item *lib.* 2. *tit.* 8. *de Investitura*, rursus *lib.* 2. *tit.* 58. *de Notis. Feud.* & sæpe alibi. Tum quia multa vocabula Feudalia arguunt linguam Longobardorum, velut Morgenatica, Marchia, Mar- 1 2

Marchio & Fachin. *lib. 7. controv. cap.* 1. Har-
3 precht *loc. cit.* Engel *loc. cit.* & alii. Feudi nomen derivatur a Fide seu Fidelitate, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ibi: *Cum a Fidelitate Feudum dicatur, vel a Fide*. Natura enim Feudi proprie est obligare Feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga Dominum suum directum, cujus est Vassallus, *cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ubi sic dicitur: *Nulla investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat*; Sic Rosental *cap.* 1. *de Feud. conclus.* 7. *lib.* 1. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 20. *num.* 2. & alii communiter.

4 Feudum proprie dictum est res immobilis alicui, quoad dominium utile, liberaliter, & perpetuo concessa sub onere fidelitatis, & obsequii personalis præstandi. *Est in re communis*, & habetur clare *ex* §. *fin. l.* 2. *Feud. cap.* 33. ubi ita describitur: *Est beneficium illud, quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat, ususfructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum heredesque suos Masculos, sive Feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat ad hoc ut ille, & sui heredes fideliter Domino ser-
5 viant*. Dicitur primo *res immobilis*, ut denotetur, quod res mobilis Feudum esse nequit, *arg. cit.* §. *fin. lib.* 2. *Feud. cap.* 23. ibi: *Rei immobilis*. Nomine autem Rei immobilis non tantum veniunt res corporales, & solo cohærentes, ut Castra, & prædia, sed etiam Jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, ut Jura piscandi, venandi, jurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi, & similia; *arg. l.* & §. *fin. Cod. de præscript. longi temp.* juncta *Clem.* 1. *de rebus Eccl. alien. vel non*. Sic etiam census, & redditus annui, *Clement. Exivi* §. *Cumque annui de V. S.* ibi: *Cumque redditus annui inter immobilia censeantur a Ju-
6 re*. Dicitur secundo *Quoad Dominium utile*, ut denotetur, Dominium directum, seu proprietatem remanere penes Dominum, qui Feudum concedit, *arg. cit.* §. *fin. lib.* 2. *Feud. cap.* 23. ibi: *Ut proprietas quidem rei immobilis be-
7 neficiatæ penes dantem remaneat*. Dicitur tertio *Liberaliter*, ut denotetur, Feudum proprie dictum esse *beneficium ex benevolentia*; ut dicitur *in cit.* §. *fin. l.* 2. *Feud. cap.* 23. per quod differt ab Emphyteusi, in qua Domino directo ab Emphyteuta præstari debet canon annuus. Unde, si etiam in Feudo annua pensio constituatur, prout interdum fieri solet, tunc non est Feudum proprium, sed solum improprium. Non est tamen de substantia Feudi, ut mere gratuito fiat, nam etiam Feudo emi posse constat ex *c. Unico, de Beneficio fratris*. Dummodo minori pretio ematur, ut adhuc speciem Beneficii retineat. Dicitur quarto *Per- 8
petuo*, ut denotetur, quod Feuda proprie dicta non præcise ad certum tempus, vel generationem, uti aliquæ Emphyteuses, sed perpetuo conceduntur, ita ut ad Feudatarium, & ejus heredes in perpetuum pertineant, ut expresse habetur *in cit.* §. *fin. l.* 3. *Feud. cap.* 23. Dicitur quinto *sub onere fidelitatis, & ob- 9
sequii personalis præstandi*, ut denotetur, quod principale onus, & obligatio Feudatarii est, ut Domino directo, a quo tantum beneficium accepit, & sit fidelis, & numquam aliquid contra eum machinetur, sed potius consilio, & auxilio adjuvet, præsertim euntem ad bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco *Domino* acceptabilem mittat, vel dimidium redditus Feudi unius anni Domino subministret pro belli expensis; *l.* 2. *c.* 55. §. 1. *de Prohibita Feudi alienatione*.

Feudum dividitur primo in Feudum pro- 10
prium, & improprium. Feudum proprium est illud, quod in omnibus veram naturam Feudi retinet, juxta descriptionem, & explicationem supra datam, & simpliciter, & pure conceditur nulla temporis aut servitiorum facta determinatione, §. *penul.* & *ult.* C. *Quid sit Investitura*: & *de concess. recti Feudi*. Item *c.* 1. *Quibus modis Feud. constit. potest*. Calv. *Lexico Juridic. verb. Feud.* Feudum improprium est illud, in quo per pacta specialia, seu Investituram specialem a propria natura Feudorum recessum est. Feudum enim improprium censetur, quod conditionibus, vel obsequiis nominatim definitis est alligatum; *c.* 1. *de not. Feud.* & §. *fin. de cap. cur vendi*; Cal- 11
vin. *loc. cit.* In dubio autem omne Feudum præsumitur rectum, & proprium, & si forsan in uno degeneret, in reliquis tamen adhuc propriam naturam retinet; *c. Unico, de Feudo non habente propriam naturam*; Engel *loc. c. sub num.* 6. Secundo, dividitur Feudum in 12
Regale, & non Regale. Feudum Regale est, quod ab Imperatore, vel a Rege conceditur cum annexa Regali Dignitate, idest cum Jure Regalium: hujusmodi Feuda sunt Regnum, Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus, & cetera id genus honoris beneficia, *arg. lib.* 1. *tit.* 14. *de Feud. cap.* 1. *Quis dicatur Dux*; Calv. *loc. cit.* Vultejus *de Feudis cap.* 8. *num.* 10. & alii passim. Non Regale est, quod Personam accipientis

tis quidem nobilitat, absque tamen Jure Regalium; *arg. cit. num.* 1. *tit.* 14. *Feud. c. unic. Qui Feudare possunt*; Calv. *loc. cit.* Vultejus *loc. cit.* Engel *l. c. num.* 10. Reiffenstuel *lib.* 3.
13 *decr. tit.* 20. *num.* 19. & alii. Tertio dividitur Feudum in Nobile, & Ignobile. Feudum Nobile est illud, quod accipientis Personam nobilitat, vel si prius fuit, Nobilem ostendit, ut cum ab Imperatore, vel alio Supremo Principe conceditur; *c.* 1. *Quis dicatur Dux*. Feodum Ignobile est, quod a plebe, vel privatis personis dari solet, quæ ex defectu potestatis nullam nobilitatem conferre possunt Feudom ab ipsis accipientibus; *cap.* 1. *de his, qui Feudum dare possunt*, & *arg. lib.* 2. *Feud. Tit.* 10. & 53. Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 18. Vultejus *loc. cit. num.* 9. & alii.

14 Quarto dividitur Feudom in Ligium, & non Ligium. Feudum Ligium est illud, pro quo Vassallus ita strictam fidelitatem jurat uni Domino, ut ei militare, & servire teneatur contra quamcumque alium; *cap.* 2. *de Feudo Ligio lib.* 2. *tit.* 99. *de Feudo Ligio*. Unde hoc nomen *Ligium* videtur derivatom a *ligando*, seu verbo *Ligo*, quod fœdus, & societatem arctissimam significat; Calvin. *loc. cit.* verb. *Ligius homo*; Engel *loc. cit. num.* 11. Reiffen-
15 stuel *loc. cit. num.* 20. Hinc non potest quis a duobus Regibus Feuda Ligia accipere; *arg. cit. lib.* 2. *tit.* 99. *de Feudo Ligio*, Glossa *in Clement. Pastoralis, verb. Homo Ligius, de re judicata*. Impossibile enim est promittere fidelitatem duobus contra qoemcomque, cum hoc ipso quod uni jam promiserit fidelitatem contra quemcumque nullo excepto, necessario alter a fidelitate videatur exclusus; Claros §. *Feudum quæst. num.* 11. Engel *loc.*
16 *cit. n.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Hujusmodi Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Soperiorem non agnoscentibus dari possunt, alias enim necessario Superior daotis in juramento fidelitatis excipi deberet, sicuti semper censetur exceptus in quovis Feudo Ligio Romanos Pontifex, eo quod contra ipsum nullum fidelitatis juramentum præstari possit; *arg. c. Venientes* 19. *de jurejurando*, ibi: *Cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum*.
17 Feudum non Ligium est illud, pro quo Vassallus ita jurat, & debet fidelitatem Domino, ut tamen alicui alteri in eadem, vel simili causa fidelitatem debitam præstare valeat. Unde potest quis duo, vel plura Feuda non Ligia a diversis Regibus, & Principibus accipere, dummodo in nullo fidelitatem contra Dominum aliquem Feudi juret; *Sic praxis communis*.

Quinto, dividitur Feudum Ecclesiasticum, 18
& Sæculare, seu Laicale. Feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis Prælatis de bonis ad Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico, sive Laico; Voltejus *de Feud. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 19. Engel *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 15. & alii *communiter*. Feudum sæculare, seu Laicale est, quod a Principibus, vel aliis Dominis Sæcularibus, aut etiam a Clericis, de bonis tamen patrimonialibus, & sæcularibus dator. Unde pro cognoscendo an aliquod Feudum sit Ecclesiasticum, vel Sæculare, debet spectari non tam Persona Feudum concedens, quam res ipsa in Feudom concessa, ita ut, si res sit Ecclesiastica, seu proprie ad Ecclesiam pertinens, Feudum quoque erit Ecclesiasticum, etiamsi Laico sit concessum; & e contra, si res sit Laicalis vel Sæcularis, ipsum quoque Feodum erit Laicale, vel Sæculare, etiamsi concedatur Personæ Ecclesiasticæ, sive ipsimet Ecclesiæ, vel Monasterio; *arg. cap. Ex transmissa* 6. *de Foro competent.* Unde multi Episcopi, & Præ- 19
lati Ecclesiastici, qui specialia Territoria in Feudum ab Imperatoribus acceperunt, ratione istorum Territoriorom considerantur ut ceteri Vassalli Sæculares Imperatorum, & coram eis in causa Feudali comparere, & judicari debent, eo quod universaliter quæstiones Feudales per Dominum Feudi terminentur; *cap. Ex transmissa* 6. & *cap. Verum* 7. *de Foro competent.* Andreas Gailus *lib.* 1. *observ.* 30. *n.* 4. & *sequent.* Engel *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. & alii cum Fagnano *lib.* 2. *decretal. in cap. Verum* 7. *de Foro competent. n.* 1. 10. & 12.

Sexto, dividitur in Feudum novum, & an- 20
tiquum. *Feudum novum* est, quod Vassallus possessor non ab aliquo antecedente vi successionis, sed ab ipsomet Domino primum accepit, & cœpit in sua Persona. *Feudum antiquum* est, quod prius jam ab alio ascendentium acquisitum per successionem ad alios devolvitur; *cap.* 1. *de succes. Feud. c.* 1. *de succes. frat.* & *grad. succed. in Feud. cap.* 1. *de natur. success. Feud. cap.* 1. §. *novam: Quot testes sint necess.* & *cap.* 1. *de frat. de novo Benefic. Invest.* Calvin. *loc. cit.* verb. *Feudum antiquum*; Jul. Claros §. *Feudum quæst.* 8. *n.* 1. Engel *loc. cit. n.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 12. Pithing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 20. *n.* 3. & alii communiter. Septimo, dividitur in Feudum 21
hereditarium, & in Feudum Familiæ, seu ex pa-

pacto, & Providentia. *Feudum hereditarium* est illud, in quo vigore Investituræ, non solum agnati primi Vassalli, seu acquirentis, sed etiam quicumque heredes extranei, sive masculi, sive Feminæ, sive ex Testamento, sive ab intestato venientes succedere possunt. Tale Feudum esse censetur, si in Investitura hæc, vel similis clausula habeatur: *Concedo Feudum pro te, & tuis heredibus quibuscumque;* Rota *part.* 3. *recent. dec.* 391. *n.* 8. *p.* 11. *dec.* 112. *n.* 9. *n.* 2. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 6. Pithing *loc. cit. n.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 24. & alii communiter. *Feudum Familiæ, seu ex pacto, & providentia* est illud, in quo soli masculi a primo Vassallo per legitimum Matrimonium descendentes, jure agnationis, & sanguinis succedunt, quia ordinarie in favorem, & conservationem Familiæ conceditur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.* 2. *in fine*, Vultejus *de Feudis c.* 8. *n.* 23. Engel *loc. cit. n.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 23. & alii passim.

22 Octavo, dividitur Feudum in masculinum, & Femineum. *Feudum masculinum* est illud, in quo vigore Investituræ soli masculi succedere possunt. *Communis*. *Feudum femineum* est illud, quod primitus collatum est Feminæ, indeque Feminas succedere petitur; *lib.* 2.
23 *Feud. tit.* 30. & 50. Alii dicunt, etiam illud Feudum Femineum esse, in quo ex speciali Investitura & Feminæ succedere possunt, etsi
24 primitus collatum sit masculo. In utroque tali Feudo Femineo Feminæ nequeunt succedere, nisi masculis deficientibus; ita ut, quando masculus aliquis qui, succedere poterit, superstes est, nulla femina, etsi propinquior, ad successionem Feudi admittatur, textu expresso *in cit. lib.* 1. *Feud. tit.* 8. ibi: *Tunc enim succedit filia, filiis non extantibus*; & *lib.* 2. *tit.* 30. ibi: *Femineum Feudum, deficientibus ma-*
25 *sculis, ad filias pertinebit*. Nono, dividitur in Feudum Francum, idest liberum, & in non Francum. *Feudum francum* est illud, pro quo Vassallus ad nulla servitia præstanda obligatur, & quod Francum liberum dicatur, allegatur *lex in cap. Ex litteris* 1. *de sponsalibus*, Calvinus *loc. cit. verb. Feudum francum*. *Feudum non francum* est illud, pro quo Vassallus obligatur ad certum genus servitii, prout in Investitura determinatur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.*
26 25. *Est communis*. Decimo, dividitur Feudum in Reale, & Personale. *Reale* est illud, quod cum primo acquirente non extinguitur, sed etiam ad heredes regulariter est transitorium, tam respectu Domini, quam Vassalli, *in c.* 1. §. *Cum vero Curandus, de iis, qui Feud. dare poss. cap.* 1. *de duob. fratrib. a cap. Invest.* & *cap.* 1. §. *fin. quibus mod. Feud. ammitt.* nam quilibet censetur suis heredibus prospicere, *l. pactum, ff. de probationibus;* Calvin. *loc. cit. verb. Feudum reale*, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 30. & alii communiter. *Feudum Personale* est illud, in quo nullus heres succedit, sed cum primo acquirente extinguitur. *Communis*.

Feudum Personale varie subdividitur, aliud 27 enim Feudum Personale dicitur *de Camera*, & est, cum alicui ex arca, seu ærario Domini directi certum stipendium solvitur, quamdiu vivit, *lib.* 2. *Feud. tit.* 1. §. *sciendum*, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum de Camera*; Reiffenstuel *loc. cit. n.* 30. & alii passim. Aliud dicitur *de* 28 *Cavena*, & est, cum alicui, dum vivit, præstantur annonæ ex cellario, horreo, vel penuario Domini. Cavena enim locus est, in 29 quo frumentum, vinum, oleum, & similia servantur; Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Rosental. *cap.* 2. *conclus.* 30. & alii passim, & de ipso etiam fit mentio *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 1. §. *Sciendum*. Item Feudum Personale 30 aliud est *Guardiæ*, & est, quod datur alicui ad dies, vel vitæ certum tempus sub onere, ut Vassallus Castrum, Arcem, Territorium, Domum &c. custodiat; *cap. Feud. habit. d. cap.* Conrad. *cap. unic. de Feud. Guardiæ*, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum Personale*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. & alii. Aliud est *Gastaldiæ*, 31 & est, quod datur alicui eo fine, ut domum, aut aliam rem Domini gubernet, administret, aut procuret, *lib.* 1. *Feud. tit.* 2. Calvin. *loc. cit. verb. Feud. Gastaldiæ;* Riffenstuel *loc. cit. num.* 31. Aliud est *Soldatæ*, & est, cum ali- 32 cui, non quidem ex certa Camera, vel Caneva, sed simpliciter annua quantitas pecuniæ, vel vini, seu frumenti sub obligatione fidelitatis, & servitiorum præstatur, ita tamen, ut non tantum per mortem ipsius Vassalli, sed etiam per mortem Dantis expiret, *lib.* 2. *Feud. tit.* 10. ibi: *Soldata est præstatio quædam annua gratuita, quæ a neutra parte transit in heredem; morte enim Dantis, & accipientis interveniente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerumque in solidorum donatione consistit, quandoque autem in vino & annona consistit;* Azorius *lib.* 10. *de Feud. cap.* 2. *quæst.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 32. Calvin. *loc. cit. verb. Feudum Soldatæ*, ubi dicit, quod secundum *Cassiodorum, Vegetium, & Frontinum* Solidatum in militia appellabant eum, cui stipendia ab Imperatore promissa erant; cum enim Populus Romanus supra ducentos annos (ut Livius testatur) propriis impendiis militasset, Anxuro ca-

capto, decreverunt Patres, ut stipendium miles acciperet, cui, & vestem, & frumentum ultra pecunias, equiti etiam equum dare solebant. Qui delecti auctorati dicebantur, temporis vero successu Matriculati, & Soli-
33 dati. Hæc ille. Cuncta hactenus recensita Feuda personalia, dicuntur tantum improprie Feuda, cum non durent perpetuo, & non necessario constituantur super immobilibus, ut requiritur ad Feudum proprie dictum, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit. 23.* & ut fuit dictum supra *a n.* 4. in expositione Definitionis Feudi proprie dicti.

Additiones ex aliena manu.

34 De Feudis *Auctor* agit in hoc & sequentibus duobus articulis. Nos autem in additionibus ad eos differemus de feudis dumtaxat Ecclesiasticis, non item sæcularibus; idque ne longe excedamus præfixos limites. Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto a feudo sæculari distingui debet *solo objecto*, ut illud dicatur, quod in re Ecclesiastica; hoc vero, quod in re profana constituitur; Struvius *in Syntagm. Jur. Feudal. c.* 3. §. 4.

35 Alii feudum Ecclesiasticum & illud dicunt, quod Ecclesia vel a Rege, vel a Principe, vel etiam a Privato accepit, propterea quod in hoc genere Feudi non tam consideratur persona Episcopi, aut Prælati, quam potius ipsa
36 Ecclesia; Vide Cragium *lib.* 1. *Feudor.* §. 10. sed contradicentibus mox citato Struvio ubi supra, Horn. *in Jurisprud. Feudal. c.* 3. §. 13.
37 Vultejo *in Jure Feudal. cap.* 8. *num.* 8. Et non immerito, nam hoc & sæculare esse dicitur *in cap. 6. de For. Compet.* ut etiam in Foro sæculari, non Ecclesiastico, agendum sit de quæstionibus, quæ circa id genus feuda exoriuntur, ut innumeros allegans firmat Lanfre-
38 din. *Respons. Eccles.* 21. *num.* 3. Diversa autem est ratio Feudi Ecclesiastici in sensu stricto, nam de eo in judicio Ecclesiastico feudali de-
39 cernitur ab Episcopo; *Cap. 7. de For. Compet.* non habito respectu Vassalli, sive Clericus, sive laicus sit, quum etiam hic in re Ecclesiastica judicio Ecclesiæ, seu Episcopi subsit.

40 De origine, tum occasionibus Feudi Ecclesiastici in mox dicto sensu stricto, non est una omnium sententia; Adi Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 1. *& plur. sequent.* qui potis-
41 simam occasionem reponit in oblatione Bonorum Ecclesiis hac intentione facta, ut rursus ab iisdem in Feudum offerentibus darentur.

Hujus moris mentio habetur *in Lege Bajuvariorum* apud Baluz. *tom.* 1. *Capit. p.* 95. *de anno* 630. 42

Nec convenit inter Auctores, utrum Feudum Ecclesiasticum in dubio *proprium*, an *improprium* censeri debeat. Utilis autem est hæc inspectio, nam *proprium* a communi Feudorum natura haud declinat, in *improprio* vero a propria Feudi natura receditur. 43

Sunt qui tenent, Feudum Ecclesiasticum magis *proprium*, quam *improprium* in dubio præsumendum esse; propterea quod ea semper capienda est interpretatio, quæ faveat Ecclesiæ; Confer Kloch. *tom.* 2. *consult.* 10. *num.* 57. 44

At qui antiquitates perscrutati sunt, deprehenderuntque primariam occasionem Feudorum Ecclesiasticorum natam esse, ut paulo ante innuimus, ex oblationibus Bonorum factis Ecclesiis ea intentione, ut rursus ab iisdem darentur offerentibus in Feudum, tenent, Feudum Ecclesiasticum in dubio potius *improprium*, quam *proprium* dijudicandum esse: Consule Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 26. qui & aliis rationibus, iisque urgentibus hanc tuetur opinionem. Rationem hanc attulit & Garzon. *de Fœmin. ad Feud. recipiend. num.* 126. *Quod*, scilicet, *Ecclesia a Summo Pontifice, & Deo defensæ non indigeant auxilio manuali vel armato, quum lacrymæ & jejunia sint arma Ecclesiæ, quæ magis congruunt fœminis, quam masculis, & illarum sint sanctiores, eoque magis acceptæ*: ex quo infert, Feuda Ecclesiastica esse promiscua. At *lepida* (ut inquit Bohemer. *loco citato*) *est hæc ratio, & ex ignorantia veterum causarum nata. Maluit tamen* Garzon. *aliquam afferre rationem, quam nullam. Forsan etiam respexit ad Feudorum horum plerumque naturam, quæ frequentius loco servitiorum militarium onus Censum præstandi adjunctum habent, qualia Feuda censualia impropria esse nemo negabit.* 45 46 47

Major est dissensio, num Feudum Ecclesiasticum subsit *juri Communi Feudali*. Loquor de Feudo Ecclesiastico in sensu stricto, nam Feudum, quod Ecclesia tenet a Laico, subesse juri communi Feudali plerique conveniunt. Quod vero attinet ad Feudum hoc Ecclesiasticum in sensu stricto, alii distinguunt inter Feudum Ecclesiæ oblatum, & Feudum, quod Ecclesia primordialiter ex suo allodio concessit, & illic quidem, non hic jus commune Feudorum obtinere sentiunt, & quidem quatenus juri Canonico non contrarietur, ita ut in subsidium ad jus commune Feudale sit recur- 48 49 50

cur-

currendum; Consule hic omnino Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 28.

Articulus II.

Quoad ea, quæ concernunt illos, qui dare, & accipere, & succedere possunt in Feudum.

1 In Feudum dare possunt omnes, & soli rerum suarum administrationem habentes, texto expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum suorum administratio-*
2 *nem habet*; *Communis*. Etiam Plebei, & Feminæ dare possunt in Feudum bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent. De Feminis habetur textus expressus *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Feminam quoque etiam novi Feudi investituram facere posse plerique consentiunt*; & pro Plebeis stat ratio, quia, ubi Juris dispositio non resistit, *Quilibet rei suæ moderator, atque Arbiter existit*; *l. in re mandata, Cod. Mandati*. Nullibi autem reperitur dispositio Juris quo ad hoc Plebeis resistens, quinimmo ipsi libri Feudales eis positive assistunt; dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet habens bonorum legitimam administrationem possit ea dare in Feudum, ut patet in verbis adductis
3 *sub num.* 1. Episcopi, Abbates, ac ceteri Prælati, & Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Juris solemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiæ; *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. alienandis*, ubi nova *Infeudatio* de bonis Ecclesiæ prohibetur solum fieri sine debitis Juris solemnita-
4 tibus; *Communis*. Immo Ecclesiarum Prælati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita, seu antiqua Feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, texto expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.* 1. ibi: *Feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit Feudum dare, & in cap. Ex parte* 2. *de Feudis*, ibi: *Ex parte tua nostro est Apostolatui reservatum, quod sæpius dubitasti, utrum, cum contingit Vassallum tuum decedere, & ad te Feudum ipsius redire, Feudum ejus alii liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis adstrictus non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto*. Ad quod dubium inter alia a Mediolanensi Archiepiscopo sibi proposita, sic respondit Innocentius III. Summus Pontifex: *In priori ergo casu Feudum decedentis libere, si videris expedire, concedas*; *Communis*. Etiam minor potest antiquum Feudum 5
concedere, licet non possit novum, textu expresso *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura, quæ de veteri fit, etiam a Minore poterit dari*; Azorius *lib.* 10. *de Feudis cap.* 5. *quæst.* 8. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 20. *num.* 48. & alii.

Papa noviter assumptus in summum Pontificem debet promittere, & jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, & Locis Sanctæ Rom. Ecclesiæ, & post Coronationem debet suis litteris confirmare. Sic statuit S. Pius V. in Constit. 35. incip. *Admonet* §. 9. quam Constitutionem confirmarunt Pontifices successores, Greg. XIII. Const. 3. incipien. *Inter cetera*, Sixtus V. Constit. 26. incipien. *Quanta*; Gregor. XIV. Constit. 1. incipien. *Romanus Pontifex*, Innocent. IX. Constit. 1. incipien. *Quæ ab hac Sancta Sede*. Hujusmodi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel per alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis pœnam, ac læsæ Majestatis etiam in primo capite, & confiscationis bonorum, privationisque Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt. S. Pius V. in cit. Const. incip. *Admonet* §. 3. Cardinales in assumptione pilei, & Sede vacante in Conclave jurare debent prædictam Constitutionem observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam, aut concessam acceptare. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet* §. 9. Civitates, Oppida, & Loca S. Romanæ Ecclesiæ, etiam infeudari solita, seu alienari solita, ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, & pro tempore devolvenda, eo ipso Cameræ Apostolicæ absque alia declaratione incorporata censentur. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet* §. 2. Et etiam antequam devolvantur, 10
non obstante declaratoria contraria Gregorii XIV. facta in Consistorio secreto Romæ apud S. Marcum *die Vener.* 13. *Septembris* 1591. quia postea Innocent. XI. constit. 1. incip. *Quæ de hac Sancta Sede* §. 4. definivit dicta Constitutione S. Pii V. prohiberi quamcumque infeudationem, & alienationem Civitatum, & Locorum eidem Sedi tam immediate, quam mediate subjectorum, non solum post eorum devolutionem, sed etiam antequam devolvantur, & quamcumque in perpetuum, vel ad tempus prorogationem, & extensionem infeudationum, & concessionum hujusmodi non-

dum finitarum, ipsorumque incorporationem quo ad effectum impediendæ alienationis, prorogationis, & extensionis hujusmodi, non a die eorum devolutionis, sed a die ipsius Constitutionis, & etiam antequam devolvantur, factam censeri, & *in* §. 5. præcepit S. Pii V. Constitutionem jurari debere juxta prædictam declarationem.

11 Dictam Bullam S. Pii V. ut præfertur, declaratam ab Innocentio IX. confirmavit, & innovavit, seque servaturum promisit, ac juravit Clemens VIII. Constit. 1. incip. *Ad Romani Pontificis*; ubi etiam *in* §. 9. declarationem Gregorii XIV. tamquam destruentem S. Pii Constitutionem, alienandique occasionem præbentem, ac minime necessariam revocavit, & annullavit, perinde ac si nunquam emanasset, declarans eadem S. Pii V. Constitutione prohiberi Civitatum, & Locorum in ea contentorum, tam quæ nomquam antea in Feudum concessa, quam quæ alias sæpius infeudata, ac postmodum devoluta, aut etiam nondum devoluta fuerunt, infeudationes, & prorogationes investiturarum etiam ex causa necessitatis, aut evidentis, & veræ utilitatis factas, & faciendas, ut latius *in eadem Bulla* §. 8. Idque exemplo firmavit, dum Ducatum Ferrariæ devolutum, sub Ecclesiæ ditione reposuit, & sub dispositione Bullæ Pianæ comprehendi voluit, ut in Constit. 2. incip. *Sanctissimus*, & confirmavit Urbanus VIII. Constit. 4. incip. *Sacrosancti*, & Innocentius X. constit. 3. incip. *In supremo*, & alii, ut patet expresse in Regula 64. Cancel-
12 lariæ. Unde supradictis stantibus, clarum est hodie Papæ non licere quemquam investire de Feudo nondum aperto, & sic dispositio *cap.* 1. *Qui success. Feud. dare tenean.* & cap. *Ex part.* 2. *de Feudis*, quatenus permittit, ut infeudari possint bona Feudalia ad Ecclesiam devoluta, juramento non obstante, locum non habet in summo Pontifice, sed tantummodo in inferioribus Prælatis. Forma enim juramenti, qua se obstrinxit Papa, est longe diversa a juramento de non infeudando, quo se adstringunt Prælati inferiores In terminis dicti cap. *Ex parte* 2. *de Feudis*, ut expresse dicit Fagnanus *ibid. num.* 35.

13 Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur prohibitus *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Personam investituram accipientis non distinguimus; nam etiam servus investiri poterit.*

14 Hinc Feudum accipere potest etiam Femina; *lib.* 2. *Feud. tit.* 23. §. *final.* & *tit.* 30. & patet experientia, cum passim videantur etiam Feminis Feuda concedi. Etiam Minorennis, 15
& Pupillus, quia Minorennis, & Pupillus, etiam absque Tutore, vel Curatore potest conditionem suam meliorem facere, & consequenter Feudum acquirere, *arg. cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. & *in princ. Instit. de Auctorit. Tutor.* ibi: *Namque placuit meliorem quidem conditionem licere eis (pupillis) facere, etiam sine Tutoris Auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum Tutoris auctoritate*. Etiam Superior 16
potest accipere Feudum ab inferiori, *arg. cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. & *l.* 14. *ff. de jurisdict.* In tali tamen casu Superior potest alium substituere ad servitia præstanda, ut docet experientia, & tenet *Communis*. Item etiam Clerici 17
Feuda accipere possunt, *lib.* 2. *Feud. tit.* 40. §. *final. cap. Ex transmissa* 6. & *cap. verum* 7. *de Foro competent.* ut patet experientia, præsertim in Germania, ubi Episcopi, & Abbates ut plurimum habent Feuda imperialia, ob quæ Imperatori, tamquam Domino directo, in Bello servitia personalia per alios præstant. *Communis*.

Succedunt in Feudis primo loco Descenden- 18
tes Filii, & Nepotes, *lib.* 2. *Feud. tit.* 11. *prin.* ibi: *Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est, filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendentibus, ceteri removentur agnati*. *Communis*. Servatur 19
autem hic ordo succedendi, ut si plures sint, Filii succedant æqualiter in capita, nepotes vero cum Filiis concurrentes, in stirpes loco Patris Defuncti, jure nempe repræsentationis, *lib.* 1. *Feud. cap.* 8. ibi: *Si quis decesserit filiis superstitibus, succedunt filii æqualiter, vel Nepotes ex filio Patris sui*. *Communis*. Filii 20
æqualiter succedunt, quamvis sint ex diverso matrimonio, *lib.* 1. *Feud. tit.* 1. §. 1. ibi: *Quod hodie ita statutum habetur, ut ad omnes æqualiter filios pertineat*. *Communis*. In Feu- 21
dis individuis, ut sunt Marchionatus, Comitatus, Ducatus &c. solus Primogenitus succedit, cujus Filius tamquam nepos Patris præfertur secundogenito, ut patet experientia, & tenet *Communis*. Talia enim Feuda dividi expresse prohibentur, *lib.* 2. *tit.* 55. §. 1. *vers. Præterea*, ibi: *Præterea Ducatus, Marchionatus, Comitatus de cetero non dividantur*. Filii ado- 22
ptivi non succedunt in Feudis, *lib.* 1. *de Feud. tit.* 26. §. *Omnes*. *Communis*. Nec succedunt 23
filii illegitimi, quamvis legitimati, *lib.* 2. *de Feud. tit.* 26. §. *Mulier*, ibi: *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi, nec soli, nec cum aliis admittuntur*; nisi forsan

per

per subsequens matrimonium legitimentur, quia in tali casu æqualiter succedunt cum aliis
24 legitimis. *Communis*. Immo succedere possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat; Fachin. *lib.* 7. *c.* 49. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 20. *n.* 22. Reiffen-
25 stuel *ibid. n.* 77. Quinimmo filii quoque etiam juste exheredati in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab hereditate, *arg. leg.* 114. §. 15. *ff. de Legatis* 1. Filii enim succedunt in Feudo proprie dicto non vi dispositionis testamentariæ, sed vi Investituræ: sic cum Julio Claro Reiffenstuel *loc. cit. n.* 78. & alii.
26 Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt, *l.* 2. *Feud. tit.* 5. ibi: *Successionis Feudi talis est natura, quod ascendentes non succe-*
27 *dunt, v. g. Pater Filio*. Dantur tamen casus, in quibus ascendentes ordinarie succedunt. Primo enim succedunt, quando Feudum est hereditarium, *l.* 2. *de Feud. tit.* 48. Secundo, quando Filius propter merita Patris acquisivit Feudum; Corvin. *Synop. Jur. Feud. l.* 2. *tit.* 4. *in fin.* Engel *loc. cit. n.* 26. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 8. Tertio, quando ita habet consuetudo, & statutum loci. Quarto, quando in Investitura ita expresse cautum, & conventum fuit, *arg. l.* 2. *Feud. tit.* 14. & 84. quia ex *Regula* 85. *Juris n.* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.
28 Deficientibus descendentibus, regulariter succedunt collaterales agnati tam consanguinei, quam germani, non item cognati; *l.* 2. *Feud. tit.* 11. ibi: *Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres, cum fratrum præmortuorum filiis; Deinde agnati ulteriores*, & quod non succedant cognati habetur etiam expresse ibi: *Ad cognatos beneficium non pertinet, nec benefi-*
29 *cii successio*; *Communis*. Deficientibus descendentibus, & fratribus succedunt Nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem, quia in tali casu non succedunt jure repræsentationis, sed quivis jure proprio; *arg. Novell.* 118. *c.* 3.
30 *Communis*. Deficientibus etiam Nepotibus ex fratre succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti Vasalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes; *l.* 2. *Feud. tit.* 50. ibi: *Ad quos perveniat* (*Feudum*) *quæritur? Respondetur ad solos, vel ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste* (*Defunctus*) *fuit, & hoc est, quod dicitur ad proximiores pertinere*; *Communis*.
31 Tam descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum: de Descendentibus est textus apertus *in l.* 1. *Feud. tit.* 1. §. 4. *in fin.* ibi: *In masculis descendentibus novo jure extenditur in infinitum*. De agnatis collateralibus habetur *in l.* 2. *Feud. tit.* 11. & 50. ibi: *Ex latere omnes masculos descendentes usque in infinitum*; *Communis*. Quæ tamen hactenus de 32
successione collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis, quia in Feudo novo nullus Collateralium succedit, sed succedunt soli descendentes, quibus deficientibus, Feudum ad Dominum redit, textu expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.* 1. §. 2. ibi: *Si unus ex fratribus Feudum a Domino acceperit, eo defuncto sine legitimo herede, frater ejus in Feudum non succedit*; & concordat *tit.* 8. 14. & 20.

Clerici, & Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui Clericali 33
indispensabiliter requirentibus, succedere non possunt, immo prius habita dimittere debent, cum fiunt Clerici, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 30. ibi: *Ex hoc illud descendit, quod dicitur, Clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi postea quam habitum Religionis assumpsit, postposuerit. Idem in omnibus, qui habitum Religionis assumunt, ut Conversi. Hi enim nec postea in Feudo succedunt, & si quod habent, perdunt*, concordat textus *tit.* 26. §. *Qui Clericus*, ibi: *Qui Clericus efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso Feudum amittit*, cujus ratio redditur, *in cap. unico, de Vassallo milite, qui eorum &c.* his verbis: *eo quod desiit esse miles sæculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium*; *Communis*. Clerici, & Religiosi succedere possunt in 34
Feudis propriis, si sint annexa dignitati Ecclesiasticæ, aut si vi Investituræ, statuti, vel consuetudinis id eis competat; *arg. lib.* 2. *de Feud. tit.* 40. & *cap. Verum* 7. *de Foro comp.* & patet experientia, præsertim in Germania, ubi plures Episcopi, & Abbates in Feudis propriis succedunt; Fachin. *lib.* 7. *cap.* 45. Pirhing. *lib.* 3. *decr. tit.* 25. *num.* 21. & 22. Reiffenstuel *ib. num.* 99. & alii passim. Cleri- 35
ci, & Religiosi succedere possunt in Feudis Franchis, Hereditariis, Femineis, & in illis, quæ nullum servitium personale requirunt, sed solum reale, v.g. pensionem pecuniariam, immo etiam in illis, quæ requirunt servitium personale, compatibile tamen cum statu Clericali, vel si incompatibile, supplebile tamen per substitutum ex vi Investituræ, seu ex speciali concessione Domini; *Communis*, cum Pirhing *loc. cit. n.* 22. Fagn. *in cap. Quæ in Eccles.* 7. *de Constit.* Reiff. *loc. cit. n.* 100.

36 In prædictis Feudis succedit etiam Mona-
sterium bonorum capax loco sui Religiosi pro-
fessi; Fagn. *in cit. cap. Quæ in Ecclesiarum* 7.
de Const. num. 60. Barb. *lib.* 3. *Jur. Eccles.*
univ. cap. 31. *num.* 19. Jul. Clarus §. *Feud.*
q. 78. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 25. Reif-
fenstuel *loc. cit. num.* 101. Rota *p.* 12. *recent.*
decis. 433. *num.* 15. & communis aliorum.
37 Solummodo tamen, quandiu talis Religio-
sus vivit, quo mortuo, transit ad alios agna-
tos proximos, vel agnatis deficientibus, ad
Dominum; *Communis*, cum mox citatis Do-
ctoribus. Et ratio est, quia, ut recte observat
Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 20. *num.* 24. alias con-
ditio Domini directi fieret deterior, cum Mo-
nasterium nunquam moriatur, & Feudum or-
dinarie, non ad quosvis, sed tantum ad here-
38 des sanguinis transeat. Nisi sit Feudum per-
fecte hereditarium, in quo non minus Mona-
sterium, ac alii heredes perpetuo succedere
possunt; Felinus *in cap. In præsentia* 8. *n.* 48.
de probat. Pirhing *loc. cit. num.* 17. Reiffen-
stuel *loc. cit. num.* 102. & patet ex ipsa natu-
ra Feudi hereditarii, utpote cui proprium est
ad quosvis heredes transire, ut fuit dictum
39 *art.* 1. *num.* 21. In Feudis autem Regalibus,
scilicet Regnis, Ducatibus, Marchionatibus,
Comitatibus & hujusmodi, Monasterium loco
professi non succedit; *Communis* cum Barbosa
loc. cit. num. 1. Jul. Clarus *qu.* 78. Engel *l. c.*
num. 24. Pirhing *l. c. n.* 26. Reiffenst. *loc. cit.*
num. 103. Et quantum ad Regna ratio est,
quia, ut recte dicit Barb. *l. c. num.* 1. valde
indecens videtur, quod Regia Dignitas, seu
Imperatoria Majestas per Monachum, seu po-
tius Monasterium repræsentetur; *arg. c. Hoc*
nequaquam 45. *caus.* 7. *q.* 1. & Glossa *in cap.*
Scripsit 26. *verb. Dignitate, caus.* 27. *q.* 7. re-
cepta communiter, ut per Molin. *de primog.*
lib. 1. *c.* 13. *num.* 80. & per Barb. *loc. c. n.* 1.
& alios apud ipsos. Et quantum ad Ducatus,
Marchionatus, & Comitatus, tenet communis
Doctorum, ac teste Barb. *loc. c. n.* 2. recepta
consuetudo, quia, ut recte dicit ipse, prædi-
ctæ Dignitates ea mente, ac tacita conditio-
ne a Regibus creantur, & conferuntur, ut
Vassalli sua præsentia personali, & apparatu
Regiam Majestatem in publicis actibus conde-
40 corare possint. Aliqui etiam tenent, quod
Monasterium neque possit succedere in Oppi-
dis, & Castris jurisdictionem annexam haben-
tibus; Ast Barb. *loc. cit. num.* 3. cum multis
contrarium verius Jurique conformius censet,
eo quod nullum assignari queat Juris funda-
mentum, vi cujus Monasterium succedere non
possit in Feudis habentibus jurisdictionem;
cum ipsam jurisdictionem exercere, & justi-
tiam administrare possit per alios ad id ido-
neos, ut esse de praxi recte observat Reiffen-
stuel *l. c. n.* 104.

Feminæ, & descendentes ab eis etiam ma- 41
sculi, regulariter in Feudis non succedunt,
textu expresso *in lib.* 5. *Feud. tit.* 1. §. 3. ibi:
Hoc autem notandum, quod licet filiæ, ut ma-
sculi, Patribus succedant, legibus tamen a succes-
sione Feudi removentur, similiter & earum fi-
lii, nisi specialiter dictum fuerit, ut ad eas per-
tineat; & *tit.* 8. §. *Filia*, ibi: *Filia vero non*
succedit in Feudo, nisi Investitura fuerit facta,
ut filii, & filiæ succedant in Feudo; *Commu-*
nis cum Rota *recent. p.* 3. *decis.* 780. *num.* 2.
p. 4. *tom.* 2. *dec.* 107. *num.* 37. *& t.* 3. *dec.* 741.
num. 39. *p.* 7. *dec.* 132. *num.* 12. *p.* 14. *dec.* 78.
num. 6. Succedunt tamen in Feudis femineis 42
idest primitus Feminæ concessis, vel ubi vi
specialis pacti etiam feminis succedere licet;
cit. lib. 5. *tit.* 1. *& tit.* 8. *& lib.* 2. *tit.* 50.
ubi sic expresse habetur: *Non succedit filia,*
nisi ex pacto, vel nisi sit femineum, tunc enim
succedit filia Patri, & Matri; Annotat. *ad*
dec. 262. *num.* 195. *pag.* 8. *Rotæ recent. & de-*
cis. 362. *num.* 4. *part.* 2. Dominus enim con-
cedendo Feminæ Feudum, videtur recedere a
Jure Feudali, & Feminas ad ejus successionem
habilitare; Annot. *ad dec.* 262. *num.* 169. *&*
seq. p. 8. Dummodo tamen nullus masculus 43
extet, quia quandiu adhuc superest aliquis
Masculus, Feminæ non succedunt neque in
Feudo Femineo, textu expresso *in lib.* 2. *Feud.*
tit. 3. ibi: *Si Femina habens Feudum decesse-*
rit, quia Femineum est Feudum, & sine pacto
speciali, deficientibus masculis, ad filias perti-
nebit. Idem est de Feudis, in quibus ex spe-
ciali pacto succedere possunt Feminæ; *lib.* 1.
Feud. tit. 6. ibi: *Si quis eo tenore, acceperit*
Feudum, ut ejus succedentes Masculi, & Fe-
minæ illud habere possint, relicto Masculo, Fe-
minæ ulterius non admittuntur, ut tit. 8. ibi:
Tunc succedit filia, filiis non extantibus; Rota
rec. pag. 1. *dec.* 155. *num.* 5. & annotat. *ad de-*
cis. 262. *num.* 209. *& sequent. pag.* 8. *& dec.*
237. *num.* 7. *pag.* 12. Femina autem in Feudo 44
investita non repellitur a masculo postea na-
to; Engel *loc. cit. num.* 20. & communis alio-
rum; *arg. Regul.* 73. *Juris in* 6. ibi: *Factum*
legitime retractari non debet, licet casus postea
eveniat, a quo non potuit inchoari. Nisi tamen 45
hic masculus tempore Investituræ jam fuerit
in utero Matris. Fœtus enim in utero gau-
det privilegiis nati, *l.* 7. *& l. penult. ff. de*
statu

ſtatu hominum, ibi : *Qui in utero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis eſſet, cuſtoditur, quoties de commodis ipſius partus quæritur*.

46 Ad complementum hujus articuli obſervandum eſt, quod olim nulla dabatur in Feudis ſucceſſio. Poſtea tamen fuit moribus, & legibus introducta, ac ſucceſſive magis extenſa, ut clare habetur *lib.* 1. *Feud. tit.* 1. ibi : *Antiquiſſimo enim tempore ſic erat in Dominorum poteſtate connexum, ut quando vellent, poſſent auferre rem in Feudum a ſe datam. Poſtea vero eo ventum eſt, ut per annum tantum firmitatem haberent; deinde ſtatutum eſt, ut uſque ad vitam fidelis produceretur, ſed cum hoc jure ſucceſſionis ad filios non pertineret, ſic progreſſum eſt, ut ad filios deveniret, in quem ſcilicet Dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita ſtabilitum eſt, ut ad omnes* (Filios) *æqualiter veniat;* & infra : *Hoc quoque ſciendum eſt, quod beneficium hoc adveniens ex latere ultra fratres patrueles non progreditur ſucceſſionem ſecundum uſum ab antiquis conſtitutum, licet moderno tempore uſque ad ſeptimum gradum ſit uſurpatum, quod in maſculis deſcendentibus novo Jure uſque in infinitum extenditur*.

Additiones ex aliena manu.

47 Inſpecta jam in additione ad articulum præcedentem origine, tum natura Feudorum Eccleſiaſticorum, agendum eſſet de legitima eorum Conſtitutione. In hac autem legitima Conſtitutione Eccleſiaſticorum Feudorum, ad perſonas conſtituentes, tum recipientes, ad res, quæ in Feudum aliis dantur, & denique
48 ad modum reſpiciendum eſſet. At quia Conſtitutionibus Summorum Pontificum adempta videtur ea, quæ de jure communi competebat, poteſtas infendandi, prorſus inutile hodie videtur, de legitima Feudorum Eccleſiaſticorum Conſtitutione differere. Vide tamen de ea, ſi lubet, Bohemer. *in Decret. lib.* 3. *tit.* 20. §. 29. *& plur. ſeq.*
49 Illud vero hic haud eſt prætereundum, quod ſub quavis prohibitione non venit infeudatio illa, quæ naſcitur non ex bonis Eccleſiæ, ſed ex allodialibus Laicorum rebus per oblationem illam ſolemnem, de qua in additione ad
50 articulum ſuperiorem verba fecimus; idque quia infeudatio hæc non eſt alienatio, ſed potius directi dominii acquiſitio.
51 Neque obſtare poteſt, quod Prælatus ita brevi manu rem Eccleſiæ antea donatam rurſus tradere videatur. Non eſt enim *in effectu* talis alienatio, quæ prohibita ſit jure Canonico, immo commendata & approbata eſt.

ARTICULUS III.

Feudum quoad ea, quæ concernunt modos, quibus acquiritur, cauſas, ob quas amittitur, & Jura, & obligationes, quas ratione ipſius habent, tam Dominus, quam Vaſſallus.

Tribus potiſſimum modis Feudum acquiri poteſt, ſcilicet primo, Pacto, & Inveſtitura, ſecundo, Præſcriptione, tertio, Succeſſione. Per pactum intelligitur contractus 2 ille Feudalis, quo Dominus ſub certis conditionibus, aut oneribus rem ſuam in Feudum concedit Feudatario, & Feudatarius a Domino recipit. Inveſtitura vero eſt actus ille ſo- 3 lemnis, quo Feudatarius a Domino directo, vel actualiter mittitur in poſſeſſionem rei Feudalis, vel ſignum aliquod v. g. Vexillum, enſem, haſtam, annulum &c. juxta Regionis conſuetudinem accipit ab ipſo Domino ſibi dicente, quod tali ſigno intendat, & velit ei Feudum revera concedere, & illum actualiter inveſtire; *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. Actus autem il- 4 le, quo Feudatarius a Domino directo vel ejus deputato actualiter mittitur in poſſeſſionem Feudi, eſt, & dicitur Inveſtitura propria. Actus vero ille, quo traditur ſignum, eſt, & vocatur inveſtitura impropria, ſeu abuſiva; *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. ibi : *Inveſtitura quidem proprie dicitur poſſeſſio, abuſivo autem modo dicitur inveſtitura, quando haſta, vel aliud corporeum quodlibet porrigitur a Domino Feudi, ſe inveſtituram facere dicente*. Inveſtitura neceſſa- 5 rio requiritur ad acquirendum Feudum, textu expreſſo *in lib.* 1. *Feud. tit.* 25. ibi : *Sciendum eſt, Feudum ſine inveſtitura nullo modo conſtitui poſſe;* Rota *part.* 1. *recent. deciſ.* 127. *num.* 9. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 93. *num.* 36. Suffi- 6 cit tamen ſive ſit inveſtituræ propria, ſive impropria, & abuſiva; *lib.* 2. *Feud. tit.* 31. *in princ.* ibi : *Sciendum itaque eſt, Feudum acquiri inveſtitura &c. vel eo, quod habetur pro inveſtitura*. Inveſtitura poteſt per alium, tam 7 dari, quam accipi, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *circa finem*, ibi : *Verum ipſe, vel alius pro te inveſtituram faciat, vel ſuſcipiat, nihil intereſſe putamus*.

Feudum acquiritur etiam præſcriptione tri- 8 ginta annorum, textu expreſſo *in lib.* 2. *Feud. tit.* 26. §. *Si quis per*, ibi : *Si quis per triginta annos rem aliquam in Feudum poſſedit, &*

servitium Domino exhibuerit, quamvis de ea re non sit investitus, praescriptione tamen triginta annorum se tueri potest. Ad sic autem praescri-
9 bendum contra Ecclesiam, vel alia loca pia requiritur spatium quadraginta annorum, cum tale spatium, seu tempus requiratur universaliter ad praescribenda bona immobilia contra Ecclesiam, vel aliam piam causam, *cap. de quarta* 4. *cap. Ad aures* 6. *cap. Illud autem* 8. *& cap. Quia judicante* 9. *de praescriptionibus*, Engel *l.* 3. *decretal. tit.* 20. *num.* 17. Reiffenstuel *ibid. num.* 16. Rosental. *de Feud. cap.*
10 6. *conclus.* 78. *num.* 7. & alii passim. Ad hanc praescriptionem requiritur bona fides, *cap. final. de praescript.* ubi universaliter statuitur: ut *nulla valeat absque bona fide praescriptio, tam Canonica, quam Civilis*. Unde *Regula* 2. *Juris in* 6. sic expresse habet: *Possessor malae*
11 *fidei ullo tempore non praescribit*. Sufficit autem bona fides, etiamsi sit sine titulo, quia universaliter ad praescriptionem longissimi temporis bona fides absque titulo sufficit, *l. Sicut in rem, Cod. de praescript.* 30. *vel* 40. *annor. cap. Sanctorum* 3. *de praescriptionibus*, *& cap.* 1. *de praescript. in* 6. Engel *loc. cit. n.* 60.
12 & alii passim. Dominus directus contra Vassallum praescribere potest, ut propria, & allodialis res Vassalli evadat Feudalis, si nempe per annos triginta a Vassallo ratione rei alicujus praestantur servitia, vel alia onera Feudalia; Jul. Clar. §. *Feud. q.* 19. *&* 45. *num.* 1. Engel *loc. cit. num.* 17. Reiffenstuel
13 *loc. cit. num.* 16. & alii communiter. Ita etiam Vassallos contra Dominum directum praescribere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis ipsius Vassalli, si nempe per annos triginta bona fide nulla servitia vel onera Feudalia praestat, *arg. l. Omnes* 4. *Cod. de praescript.* Abbas *in cap. Ad audientiam* 13. *de praescript. num.* 17. Engel *loc. cit. n.* 42. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 67. & alii.

14 Feudum acquiritur etiam successione; & de hac dictum est abunde articulo antecedenti a *n.* 18. *usque in finem*, vide *ibi*.

15 Feudum ob quatuor praesertim causas amitti, ac finiri potest, scilicet Primo, ob malam alienationem; Secundo, ob non petitam investituram; Tertio, ob refutatam rem Feu-
16 dalem; Quarto, ob commissam Feloniam. Primo igitur Vassallus Feudum amittit, si illud absque Domini directi consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur; *lib.* 1. *Feud. tit.* 21. §. *final. & lib.* 2. *Feud. tit.* 30. ubi sic expresse habetur: *Si Vassalus contra Constitutionem Lotharii Regis beneficium alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem perdat, & ad Dominum revertatur. Communis.*
Secundo amittitur Feudum, si contingente 17
mutatione, sive ex parte Domini per mortem, sive ex parte Vassalli intra annum, & diem, de novo non petatur investitura, textu expresso in *lib.* 2. *de Feud. tit.* 24. ibi: *Prima causa beneficii amittendi haec fuit, & adhuc est in plerisque Curiis, quod, si Vassallus per annum, & diem Domino suo mortuo steterit, quod heredem Domini sui investituram petendo, fidelitatem pollicendo non adierit, tamquam ingratus existens, beneficium amittit; & e converso, si Domino superstite Vassallus decesserit, & filius ejus per jam dictum tempus neglexerit petere investituram, beneficio carebit.*
Ut autem ob neglectam investiturae renova- 18
tionem Feudum amittatur, necesse est, quod dolose, vel culpabiliter negligatur; *lib.* 2. *Feud. tit.* 52. §. *fin.* ibi: *Sancimus, si Vassallus non dolose per annum, & diem steterit, quod a Domino sui beneficii investituram non petierit, Feudum non ob hoc amittat.* Haec tamen
renovatio investiturae non est in usu in statu 19
Mediolani, Card. de Luca *de Feud. disc.* 59. *sub num.* 7. & plures alii cum Borell. *in summa decis. lib.* 1. *tit.* 34. *de Feudis num.* 94.
Tertio amittitur Feudum per refutationem, 20
seu renunciationem, sive resignationem; *l.* 2.
Feud. tit. 38. Feudum etiam absque consensu 21
Domini licite, & valide resignari potest in proxime successurum; *arg. lib.* 2. *tit.* 36. ibi: *Vassallus etiam sine Domini voluntate recte Feudum refutare potest.* Card. de Luca *de Feud.*
dec. 13. *num.* 12. & communis aliorum. Ex- 22
traneo tamen nequit absque consensu Domini renunciari, eo quod talis refutatio, seu renunciatio esset vera alienatio, quae absque consensu Domini fieri nequit; *lib.* 9. *Feud. tit.* 52.
& 55. & saepe alibi. *Communis*. Resignatio, 23
seu refutatio Feudi antiqui cum consensu Domini facta extraneo, seu etiam ipsi Domino, tenet solum, quandiu talis Vassallus resignans vivit, eo autem mortuo, redit ad proximos agnatos, aeque ac si non resignasset; *lib.* 2. *Feud. tit.* 26. §. *Titius*, quia jus, quod agnatis ex antiqua investitura competit, alieno facto auferri non potest; *l. Id quod nostrum*,
11. *ff. de Reg. Jur.* Quarto amittitur Feudum 24
ob commissam Feloniam, quae Felonia est terminus Feudalis, qui delictum Vassali Feudo privans significat, *lib.* 2. *Feud. tit.* 35. Ad quos
autem revertatur, an ad Dominum, vel agna- 25
tos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis causis, vide apud Feudistas prae-

ser-

sertim Jul. Clar. §. *Feudum*, Rosental. *de Feu-
dis*; Fachin. *lib. 7. per totum*, & alios. Jus
26 competens Domino directo Feudi est jus pro-
prietatis, & dominii directi in ipso Feudo,
seu re Feudali, *lib. 2. Feud. tit. 23.* Et ultra
habet jus positivum consistens in obligationi-
bus, quibus eidem adstrictus manet Vassallus,
27 quæ obligationes infra enumerabuntur. Obli-
gationes autem ipsius Domini erga Vassallum
sunt specialiter sequentes. Primo, ut præstito
fidelitatis juramento, Vassallum illico in pos-
sessionem mittat, & si moram fecerit, om-
nem utilitatem Vassallo præstet, *lib. 2. Feud.
tit. 7.* Secundo, si Vassallum in re aliena, si-
ve scienter, sive ignoranter, investiverit,
tenetur eidem de evictione *lib. 2. Feud. tit. 8.*
dummodo Vassallus tempore investituræ ne-
sciverit Feudum sibi conferendum rem esse
alienam, *cit. lib. 2. tit. 8.* ibi: *Qui enim alie-
næ rei sciens investituram acceperit, nisi pacto
speciali sibi prospexerit, de evictione agere non
poterit*, & dummodo Vassallus post litem mo-
tam, Dominum, ut se defendat, debite mo-
nuerit, *lib. 2. tit. 25.* Tertio, debet Vassallo
reciproce fidelitatem; *cap. de forma. 18. caus.
22. quæst. 5.* ibi: *Dominus quoque fideli suo in
his omnibus vicem reddere debet. Quod si non
fecerit, merito censebitur malefidus, sicut ille,
qui eorum prævaricatione, vel faciendo, vel
consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & per-
jurus.*

28 Jus Competens Vassallo est Dominium utile
in Feudo, ita ut rem Feudalem libere admi-
nistrare, Feudo uti, & frui, & ea omnia cir-
ca illud disponere possit, quæ meliorem, non
item quæ deteriorem reddunt conditionem Feu-
29 di; *lib. 2. Feudor. tit. 8.* Obligationes autem
ipsius Vassalli erga Dominum directum sunt
specialiter sequentes, enumeratæ in *cap. de for-
ma 18. caus. 22. q. 5.* ibi: *Qui Domino fideli-
tatem jurat, ista sex semper in memoria habere
debet. Incolume, Tutum, Honestum, Utile,
Possibile. Incolume, videlicet ne sit in damnum
Domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit in
damnum de secreto suo, vel munitionibus, per
quas tutus esse potest. Honestum, ne sit in dam-
num de sua justitia, vel de aliis caussis, quæ
ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne
sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile,
vel possibile ne id bonum, quod Dominus suus
facere leviter poterat, faciat ei difficile, neve id,
quod Possibile erat, reddat ei impossibile; Ut fi-
delis hæc omnia nocumenta caveat, justum est;
sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat
id quod bonum est, restat ut ex supradictis con-
silium, & auxilium Domino suo fideliter præ-
stet, si beneficio dignus vult, & salvus esse de
fidelitate, quam juravit*, qui textus habetur
etiam *in lib. Feud. tit. 6.* Obligatur insuper
Vassallus, ut contingente mutatione sive ex 30
parte sui, sive ex parte Domini per mortem,
vel alium casum, petat renovationem investi-
turæ, & Domino Fidelitatem juret; *lib. 2.
Feud. tit. 21.*

Vassallus sine consensu Domini potest alie- 31
nare Feuda hereditaria concessa sibi pro suis
heredibus, & quibuscumque dederit, textu
expresso in *lib. Feud. tit. 48.* ibi: *Si quis ea
lege alicui dederit Feudum, ut ipse, & sui he-
redes, & cui ipse dederit habeat, respondeo,
iste, qui accepit, poterit id vendere, vel dona-
re, vel aliter, si placuerit, etiam sine volunta-
te Domini alienare. Communis.* Item potest 32
Vassallus sine consensu Domini alienare Feu-
dum proximiori agnato immediate in Feudum
successuro. *Communis; arg. l. 1. Feud. tit. 13.
§. fin. & lib. 2. tit. 38.* Item potest Vassal- 33
lus etiam absque consensu Domini Feudum
alteri in Feudum dare, dummodo subinfeu-
dandus sit ejusdem conditionis cum Vassallo
Principali, ne fiat deterior conditio Domini,
textu expresso *in lib. 2. Feud. tit. 9. & tit.
34.* ibi: *Nec Vassallus Feudum sine voluntate
Domini alienabit; In Feudum tamen recte da-
bit, si secunda Persona sit talis, quæ Feudo ser-
vire possit, ut si dans miles est, & ille, qui
accepit Feudum, inveniatur miles, ad hoc ut
Feudum si contigerit, Domino similiter servi-
re, ut & prior possit.* Idem habetur *tit. 26.
§. 5. verb. Beneficium.* Jul. Clar. §. *Feud. q.
32.* Pirhing *lib. 3. decretal. tit. 20. num. 18.*
Reiffenstuel. *ibid. num. 124.* & communis alio-
rum. Item sine consensu Domini potest Vas- 34
salus Feudum ad modicum tempus locare,
dummodo locatio non sit fraudulenta aliena-
tio, uti esset locatio ad longum tempus, tex-
tu expresso *in lib. 2. tit. 9.* ibi: *Potest locare,
nisi locatio esset fraudulenta alienatio.*

Non potest tamen Vassallus sine consensu 35
Domini Feudum donare, *lib. 1. Feud. tit. 9.
Communis.* Nec hypothecare, *lib. 2. Feud. tit.* 36
55. Communis. Nec permutare, *cit. lib. 2.* 37
Feud. tit. 55. Communis. Nec testamento re- 38
linquere, aut legare, *lib. 1. Feud. tit. 8. Com-
munis.* Nec in solutum dare, nec in dotem 39
dare, *lib. 1. Feud. tit. 9. §. donare*; Rota *p. 5.
tom. 1. decis. 167.* Card. de Luca *de Feud. disc.
20. num. 2.* & alii passim.

Posset tamen Feudum in dotem dari sine 40
consensu Domini, ubi particularis lex vel con-
sue-

suetudo id concedere, cum his leges, vel con-
suetudines generales cedant; *arg. c. Cum tan-
to* 11. *de consuetud.* Card. de Luca *de Feud.*
41 *disc.* 20. *n.* 4. Item in dotem dari potest sine
consensu Domini, ubi mulier pro cujus dote
Feudum datur, esset dotanti proxime in Feu-
do successura, quia tunc speciem refutationis
continere diceretur, quæ non est prohibita
alienatio, cum sit præventiva successio; Card.
42 de Luca *de Feud. cit. disc.* 20. *num.* 5. Item
sine consensu Domini mulier Feudataria po-
test sibi ipsi in dotem Feudum dare, seu as-
signare, dummodo det, seu assignet inæstima-
tum; secus autem, si æstimatum ea vera æsti-
matione, quæ faciat emptionem, cum tunc
esset formalis alienatio per viam contractus
emptionis, & venditionis, qui occultari dici-
tur, ut ita distinguendo firmant Isernia, &
Bald. in *cap.* 1. §. *Donare, Qualiter olim Feud.
poter. alienar.* Capyc. *Investit. Feud. verb. pro
dote vers. aut sumus in muliere*: A ponte, *de
potest. Proreg. de ascens. Reg. super dot. in princ.
n.* 3. Lerara, *Theatr. Feud. part.* 10. *dilucid.*
60. *num.* 6. Borell. *in summa decis. part.* 3. *tit.*
4. *de Jure dotium num.* 268. Rosental *de Feud.
cap.* 9. *concl.* 9. *num.* 9. Card. de Luca *de Feud.*
43 *cit. Disc.* 20. *num.* 7. & alii passim. Non sic
autem in Regno Neapolitano, ubi neque mu-
lier id facere potest sine assensu. Ita cum aliis
Card. de Luca *de Feud. cit. disc.* 20. *num.* 8.
44 Vassallus sine assensu Domini nequit Feudum
vendere, nec alio quocumque contractu, quo
jus Reale transfertur, alienare, textu expres-
so in *lib.* 2. *Feud. tit.* 52. ibi: *Hac Edictali,
Deo propitio, perpetuo valitura lege sancimus,
ut nulli liceat Feudum totum, vel partem ali-
quam vendere, vel pignorare, vel quoquo modo
distrahere, vel pro anima judicare sine promis-
sione illius Domini, ad quem Feudum spectare*
45 *dignoscitur*. Feudum novum potest Vassallus
cum consensu Domini quocumque contractu
alienare; *lib.* 1. *Feud. tit.* 13. §. *final.* Non
46 item antiquum, nisi accedat etiam consensus
agnatorum, aliter, mortuo alienante, redit
iterum ad proximum agnatum sine refusione
ullius pretii, nisi per annum sciens taceat,
textu clarissimo *in lib.* 2. *Feud. tit.* 26. §. *Ti-*
47 *tius. Communis*. Feudum antiquum male alie-
narum, si proximus agnatus suo tempore non
revocat, possunt illud, eo mortuo, agnati re-
motiores revocare; Fachineus *lib.* 7. *cap.* 13.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 128., & communis
48 aliorum. Agnatis competit jus retractus Feu-
di absque eorum consensu alienati; *arg. l.* 2.
Feud. tit. 9. §. *Porro*, & *tit.* 28. §. *Titius*.

Communis. Licitum est alienare Feudum ad rati- 49
ficationem Domini, seu sub clausula, & con-
ditione: *Si Dominus consenserit*; Jul. Clarus §.
Feudum quæst. 14. *num.* 5. & communis alio-
rum.

Additiones ex editione Romana.

De successione in Feuda Ecclesiastica jam 50
constituta, paucis hic agendum. Spectandæ
autem in primis sunt literæ Investituræ, &
juxta eas successio regulanda est.

Quod si Literæ investituræ lateant, succes- 51
sio in Feuda hæc Ecclesiastica regulari haud
potest secundum jus Longobardicum, propte-
rea quod, ut supra in additione ad primum
articulum diximus, in dubio feudum Eccle-
siasticum non proprium, sed improprium cen-
seri debet; Confer *Bohemer. in decretal. lib.* 3. 52
tit. 2. §. 57. & *plur. sequent.* Hertium *in Pa-
ræmiis Juris lib.* 2. *parœm.* 10. *in fin.* Schilter.
ad Rubric. Jur. Feudal. Alaman. §. 15. Sand.
tit. 3. *consuetud. Feud. Geldr.* §. 7. *num.* 2. &
duob. sequent.

Hinc autem non sequitur, feuda Ecclesia- 53
stica esse hæreditaria, & alienabilia, quum
qualitates hæ Feudi rationem, quoad maxi-
mam partem, destruant, efficiantque, ut fere
nunquam ad Ecclesiam reverti queant, & di-
rectum ipsius dominium fere annichilent. Con- 54
suetudine vero feuda Ecclesiastica accipere pos-
se hanc naturam, ut mere hæreditaria sint,
ita ut de iis testandi facultas permissa sit,
probat post alios Bohemer. *in decretal. lib.* 1.
tit. 2. §. 64.

In dubio autem fœminina potius, quam hæ- 55
reditaria Feuda Ecclesiastica præsumi debent,
ut firmat idem Auctor *loco mox citato sequen-
ti* §. 65.

Num autem in Feuda Ecclesiastica succe- 56
dant Ascendentes, & Collaterales, qui a pri-
mo acquirente sanguinem haud trahunt, non
levis quæstio est. Porro si feuda hæc Eccle-
siastica mere hæreditaria sint, succedunt in ea
& hi. Quoniam vero non omnia feuda Ec- 57
clesiastica habent naturam hanc irregularem,
contrarium in dubio est statuendum. Confer
itidem Bohemer. *ubi supra* §. 66.

Quæ dicta hactenus sunt de successione in 58
Feuda Ecclesiastica, quæ constituta reperian-
tur, eadem locum sibi vindicant, quoad suc-
cessionem in Feuda Ecclesiastica, si qui in po-
sterum constituantur ex solemni oblatione.

Reliquum est, ut verba faciamus de Felo- 59
nia in his Feudis commissa. Porro Prælatus
non

non adeo rigide circa Feloniam commissam procedere valet, præsertim si culpa magis, quam dolo, commissa ea fuerit, utpote si debito tempore renovatio investituræ non sit petita, Feltmann. *lib.* 1. *de titul. honor. c.* 45.
60 §. 21. Alias si gravius quid per dolum in Prælatum commissum sit, privari Feudo Vassallus potest. Vide exempla apud Bohemer. *eod. loco* §. 69.
61 Remissio Feloniæ spectat ad Prælatum, etiamsi inconsulto Capitulo suscipiat, nisi for-
62 san collatio simul Capitulo debeatur. Cæterum, an post Constitutionem *Urbani VIII.* qua tum infeudandi, tum reinfeudandi potestas om-
63 nis adempta penitus est, competere amplius Prælato possit remissio Feloniæ, dubitari & non immerito potest.
64 De altera illa specie Feudi Ecclesiastici in *sensu lato*, in quo scilicet ipsa Ecclesia recipit in Feudum, consule Bohemer. *plur. cit. loco a* §.70. *ad fin.*

FIDEICOMMISSUM.

1 Fideicommissum est hereditas, vel pars illius, quam Heres a Testatore rogatur, vel jubetur alteri restituere. Est in *re communis*; *arg. tot. tit. Cod. de Fideicom. & Instit. de Fi-*
2 *deicom. hered.* Heres, qui jubetur, vel rogatur restituere hereditatem, vel partem ejus, vocatur *Heres Fiduciarius*; item *Heres gravatus*, *l. Seias* 46. *ff. S. C. Trebellian.* item vo-
3 catur *Heres Fideicommissarius*. Is vero, cui jubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter, §. *Sed quia* 7. *Instit. de Fideicom.*
4 *hered.* Fideicommissum dicitur ambitiosum hominis placitum ad conservationem bonorum in
5 Familia. Rota *p.* 6. *recent. decis. num.* 4. Ante legem XII. Tabularum erat incognitum, & ejus usus incœpit temporibus Augusti Cæsaris; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 36. *num.* 44. & *part.* 10. *decis.* 1. *num.* 64.
6 Fideicommissum aliud est universale, & aliud particulare. Universale est quando tota hereditas, vel certa quota ejus debet alteri restitui; §. *In primis*, & §. *Praterea*, *Instit. de Fideicom. hered.* Particulare est, quando non tota hereditas, vel certa quota, sed solum res aliqua particularis restitui debet; *Instit. de singulis rebus per Fideicommiss. relict.*
7 Fideicommissum particulare sequitur naturam Legati, & jure novo reipsa non differt, *l.* 1. *ff. de Legat.* 1. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 72. Reiffenstuel *ibid. num.* 605. & alii passim. Item Fideicommissum aliud est pu- 8
rum, seu absolutum, & aliud est conditionale. Fideicommissum purum, seu absolutum est quod fit absque omni conditione apposita, & tale est, si Testator V. G. dicat: Petrum heredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem, ut totam, vel modicam hereditatem restituat Paulo. *Est in re communis*, *arg.* §. 1. *Instit. de Fideicom. hered.* Fideicommissum con- 9
ditionale est, quod fit apposita aliqua conditione, ut si Testator dicat: Petrum heredem instituo, voloque, ut si sine liberis decesserit, hereditas restituatur Paulo. Hoc autem Fideicommissum conditionale, eveniente, seu purificata conditione evadit purum seu absolutum; *arg. l. Cedere diem* 113. *ff. de V. S.* & *l.* 1. *ac* 4. *ff. Quando dies legat.*

Dictum Fideicommissum subdistinguitur in 10
restitutorium, & conservatorium. Fideicommissum restitutorium est illud, quod pure, & simpliciter ordinatur pro casu mortis, ut cum Testator Heredem instituit, V. G. Titium, eique mandat, ut in casu suæ mortis totam, vel mediam hereditatem restituat Cajo; & de hoc Fideicommisso rato audiuntur quæstiones in Tribunalibus; cum in claris, & in expressis non intrent quæstiones, & argumenta, textu expresso *in l. Ille aut ille* 25. *ff. de Legatis* 3. ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.* Fideicommissum conservatorium est illud, quod instituitur cum expressa prohibitione alienationis, seu confiscationis, ad hoc ut pro majori splendore, ac decore familiæ bona conserventur in agnatione vocata, & ne extra illam exeant; & tunc Heres gravatus non potest illa alienare, vel obligare; *l. Sancimus* 7. *Cod. de rebus alienis non alienandis* cum similibus.

Rursus Fideicommissum in casu mortis aliud 11
est, quod simplex, ac ordinarium dicitur, non excludens Successorum pluralitatem, ac simultaneum concursum omnium, qui eumdem proximitatis gradum, vel æqualem statum habent; Et tunc Heres gravatus non potest alterare ordinem a Testatore præscriptum, uni gratificando, & alium excludendo; *l. omnia* 32. §. *in Fideicommisso*, *ff. de Legatis* 2. alias *l. cum ita legatur*; *l. fin.* C. *de verborum signifi.* cum similibus; Cardinal. de Luca *de Fideicommissis discurs.* 16. *num.* 3. Peregrin. *de Fideicom. art.* 14. *num.* 7. Bellon. jun. *Consil.* 1. *a num.* 32. *ad* 36. Rota apud Seraphin.

phin. *decis.* 874. & apud Coccinum *decis.* 495.
Et aliud est, quod pluralitatem successorum,
seu plurium simultaneum concursum non ad-
mittit, sed uni tantum Personæ convenit;
atque istud sub duplici vocabulo explicatur,
Primogenituræ, scilicet, ac *Majoratus*; & hoc
Fideicommissum regulatur eodem fere jure ac
Feudum; cum a Primogenituris ad Feuda,
vel econtra, quoties lex Feudorum non ur-
ger, licitum sit arguere. Card. de Luca *de*
Feudis discurs. 45. *num.* 4. Molina *de Primo-*
genituris lib. 1. *cap.* 1. *num.* 7. Surdus *Consil.*
241. & alii Juristæ passim, apud quos pluri-
ma de omnibus istis.

12 Substirutio est unius in alterius locum ad
rem aliquam in ultima voluntate vocatio; *est*
in re communis. Substitutio est duplex, dire-
cta, & indirecta. Directa est, per quam substi-
tutus hereditatem Testatoris consequitur imme-
diate, & sine ministerio alterius primi insti-
tuti, uti si Testator dixerit: Petrus sit he-
res, aut si hic non erit, sit Paulus. Indire-
cta est, per quam committitur fidei directi
heredis, ut hereditatem tradat alteri, ideoque
etiam dicitur Fideicommissaria, quia substitu-
tus accipit hereditatem, non directe a Testato-
re, sed a Fideicommissario. Ut si Testator
dixerit: Petrus sit meus heres, quem rogo,
seu gravo, ut quando morietur, hereditatem
totam, seu partem aliquam V. G. mediam,
vel tertiam, vel certam rem Paulo restituat.
13 Unde substirutio Fideicommissaria est, qua
heres ex testamento, vel absolute, vel sub
conditione gravatur, seu obligatur heredita-
tem totam, vel certam aliquam partem ejus-
dem, mediam V. G. vel tertiam, vel cer-
tam rem alteri restituere. *Est in re communis.*;
arg. §. 1. *&* 2. *instit. de Fideicomm. hered.*

14 In Fideicommisso universali ordinato ab ascen-
dente substitutiones intelliguntur factæ sub ta-
cita conditione: *Si institutus, vel gravatus sine*
filiis decesserit, ita ut quævis proles præferatur
extraneo substituto, textu expresso *in l. Cum*
avus 10. *ff. de Cond. & demonstr. & l. Cum*
acutissimi 30. *Cod. de Fideicom.* ibi: *Si quis*
filium suum heredem instituit, & restitutionis
post mortem onere subegit, non aliter hoc videtur
disposuisse, nisi cum filius ejus sine sobole vitam
suam reliquerit. Ubi etiam hæc ratio subiun-
gitur: *Quia merito præsumitur hereditatem suam*
potius propriis descendentibus, quam alienis relin-
quere voluisse. Est communis cum Rota *part.* 5.
recent. l. 1. *dec.* 329. *num.* 11. *part.* 12. *dec.*
380. *num.* 5. *part.* 16. *decis.* 132. *num.* 2.
& seq. p. 17. *decis.* 170. *num.* 8. *part.* 18. *tom.* 1.
dec. 102. *num.* 3. *&* 15. & sæpe alibi. Non 15
decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive
masculum, sive femellam habet, textu ex-
presso *in l.* 148. *de V. S.* ibi: *Non est sine li-*
beris, cui vel unus filius, unave filia est. Com-
munis. Si filius gravatus in testamento Patris 16
hereditatem alteri restituere *si sine liberis de-*
cesserit, ingrediatur Religionem, seu Monaste-
rium bonorum capax, ibique profiteatur, ex-
cluditur substitutus, & succedit Monasterium.
Rota *part.* 8. *decis.* 34. *num.* 4. *& seq. part.* 12.
dec. 433. *num.* 17. *& sequent.* Testator enim
præsumitur diligere Monasterium, sicut filium
instituti, & proinde sicuti prætulit substituto
filios instituti, ita censetur voluisse præferre
Monasterium. Rota *part.* 3. *decis.* 358. *num.* 3.
& sequent. part. 8. *dicis.* 134. *num.* 10. & *seq.*
Covarruvias *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 19.
Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 9. Pirhing *lib.* 3.
Decretal. tit. 26. *num.* 74. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 624. Authent. *Nisi rogati, Cod. ad S. C.*
Trebellian. quæ desumpta est *ex Authent. de*
S. S. Episcop. §. *Sed & hoc, Coll.* 8. *& cap.*
In præsentia 8. *de probat.* ubi in simili casu
proposito judicatum est ad favorem Monaste-
rii contra substitutos.

Limitatur tamen primo conclusio in casu, 17
quo Testator veram, & naturalem filiationem
voluerit, puta si dixerit *sine veris filiis*, vel
sine filiis legitimis, & naturalibus, aut ex cor-
pore suo natis cum similibus. Rota *part.* 3. *dec.*
358. *num.* 3. *& seq. part.* 6. *decis.* 179. *n.* 16.
cum sequent. part. 8. *decis.* 131. *num.* 6. *part.* 12.
dec. 434. *num.* 6. Si enim Testator in condi-
tione *si sine filiis*, expresserit qualitates non
competentes, nisi naturalibus, Monasterium
non censetur consideratum loco filii. Rota
part. 3. *decis.* 358. *num.* 12. *& sequent. part.* 6.
decis. 179. *num.* 17. *part.* 8. *decis.* 134. *num.* 6.
part. 12. *decis.* 434. *num.* 6. Limitatur secundo 18
in casu, quo Testator tacite, vel expresse
consideraverit conservationem agnationis, quo
casu omnes Doctores conveniunt, Monaste-
rium non excludere substitutos. Rota *part.* 8.
decis. 134. *n.* 15. & sic contingit in Primoge-
nituris, ac Majoratibus, qui ad conservan-
dum splendorem Familiæ eriguntur; In his
enim, excluso Monasterio, succedere proxi-
mum agnatum fatentur Doctores communiter
cum Covarruvia *loc. cit. cap.* 19. Molina
disp. 623. Azor. *tom.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. *quæst.* 5.
Limitatur tertio in casu, quo heres iniquo 19
animo fraudandi substitutum Fideicommisso
ingreditur Religionem. Menochius *lib.* 4. *Præ-*
sumpt. 83. *num.* 56. Abbas *in cap. In Præsen-*
tia

tia 8. *de prob. num.* 46. Pirhing *loc. cit. n.* 76. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 626. Sanchez *lib.* 7. *cap.* 16. *num.* 54. & 55. & alii. Et ratio est quia fraus, & dolus nulli patrocinari debet; *cap. Sedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis*, *cap. Tua* 12. *de Clericis non resid. l. in fundo*, *ff. de Rei vindic. l. Cum hi*, *ff. de tran-*
20 *sact. l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*. Limitatur quarto in casu, quo heres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, & blanditiis Monachorum, tunc enim Monasterium nulla bona hujus Professi consequetur, adeoque nec substitutus excluderetur. Menochius *loc. cit. num.* 86. Sanchez *loc. cit. num.* 62. Pirhing *loc. cit. sub num.* 76. per Jura mox
21 allegata. Limitatur quinto in casu, quo heres ingrediatur Monasterium bonorum in communi, & successionis omnino incapax; ut sunt Monasteria Minorum de toto corpore Observantiæ, & Capuccinorum; Tunc enim substitutus succedit statim a die professionis, quia professio in talibus Monasteriis quo ad successionem æquiparatur morti naturali. Menoch. *loc. cit. n.* 81. Pirhing *loc. cit. sub num.* 76.
22 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 626. Limitatur sexto in casu, quo alia causa pia sit substituta, ut si Testator dixerit, si heres meus sine liberis obierit, substituo Hospitale, Pauperes, Ecclesiam Parochialem & hujusmodi, quando enim privilegiatus concurrit cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis, servatur Jus commune, & sic licet heres ingrediatur Monasterium, & ibi profiteatur, adhuc hereditas est restituenda piæ causæ substitutæ, *arg. cap. Cum causa*, *de præbend.* *Communis* cum Pirhing *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 627. Abb. & Glossa *in cap. In præsentia* 8. *de probat.*

23 Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignorari, aut hypothecari nequit, textu expresso *in l. final.* §. *Sed quia* 2. *C. communia*, *de Legat.* ibi: *Nemo itaque heres ea, quæ pure sub certa die relicta sunt, vel quæ restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, putet in posterum alienanda, vel pignoris, vel hypothecæ titulo assignanda; quia satis absurdum est, & irrationabile rem, quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecæ, pignorisque nomine obligare, vel alienam spem decipere.* Rota *p.* 5. *t.* 1. *dec.* 408.
24 *num.* 9. *part.* 12. *dec.* 310. *num.* 1. Limita tamen primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris, dummodo non alienentur immobilia, si pecunia, vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsint. Card. de Luca *de Fideicom. disc.* 161. *num.* 5. & 8. & *in summa num.* 305. & 306. item *disc.* 162. *num.* 8. Tuschus *lit. C. consil.* 283. *num.* 16. Glossa *in l. Filius familias* §. *Diu*, *ff. de Legat.* 1. & alii passim; Et ratio est quia non intendit prohibere alienationem cum præjudicio Creditorum; *arg. l. Creditoris arbitrio*, *ff. ad leg. Falcid.* Limita secundo, si 25
alienatio est necessaria pro competenti dote. *Authent. Res quæ*, *Cod. communia*, *de Legat.* Tuschus *litt. F. consil.* 284. *n.* 1. citans communem. Vel pro alimentis heredis gravati, & suorum descendentium. Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 170. & 171. Tusch. *loc. cit.* Vel pro liberatione possessoris ab hostibus, vel latronibus, Card. de Luca *de Fidzic. in summa num.* 294. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 618. & alii communiter. Limita 26
tertio, si est necessaria distractio pro detractione competentis legitimæ, & Trebellianicæ. Baldus *l.* 4. *consil.* 163. *num.* 4. Parisius *lib.* 2. *consil.* 17. & 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 617. Tuschus, & alii communiter; Et ratio est, quia detractio Legitimæ, & Trebellianicæ debetur de Jure, *Novell.* 18. *c.* 1. *Authent. Novissima*, *Cod. de inoffic. Testam. l.* 33. *Cod. de inoffic. Testam.* §. *Sed quia* 7. *Inst. de Fidecomm. hered. cum Concordantiis*, adeoque si non aliunde, quam vendendo haberi potest, vendi debet. Limita quarto, si distractio est 27
utilis, uti fit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori ipsi gravato, ac aliis substitutis. Card. de Luca *disc. de Fideicomm. disc.* 157. *num.* 7. & 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 619. & alii communiter. Cum enim in tali casu nulli fiat injuria, & damnum, sed commodum omnibus vocatis, & substitutis, præsumitur adesse tacitus omnium consensus. Limita quinto, si alienentur res, quæ servan- 28
do servari non possunt, dummodo pretium inde comparatum postea restituatur substitutis, ut applicetur in re immobili, Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 90. *num.* 9. & communis aliorum. Limita sexto, si omnes vo- 23
cati, & substituti, in quorum favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt, textu expresso *in l. Quoties* 11. *ff. de Fideicom.* ibi: *Quoties ab omnibus, qui alienatione facta ad Fideicommissum petitione adspirare possunt, venditio celebratur, aut quibusdam vendentibus alii consenserunt, contractus auctoritas convelli nequaquam potest.*

No-

Novæ Addi tiones ex aliena manu.

24 Si qua in Jure materia occurrit summopere illustranda, hæc certe est de Fideicommissis, quum vix condatur Testamentum, in quo Fideicommissum haud ordinetur. Sed qunm sciam me intra limites additionum continere debere, materiam, ut vellem, illustrate nequeo, sed agam dumtaxat de Fideicommisso Hæredi præsenti injuncto, tum de Fideicommisso conventionali, de quibus cæteroquin nou omnes differunt.

25 Quod attinet ad Fideicommissum hæredi prælenti injunctum, hoc inductum est *Lege fi-*
26 *nali Cod. de Fideicommissis*, nullamque penitus requirit solemuitatem, sed debet a Testa-
27 tore præsenti Hæredi injungi. Inde namqne tota hujus Fideicommissi validitas depeudet, quod Testator præsentis hæredis Fidei commiserit restitutionem hæreditatis, ut monstrat contextus, & illustrat Harprecht. *de Remed. Leg. final. Cod. de Fideicomm. cap.* 4. §. 10. *&*
28 *sequent.* Non igitur subsistit Fideicommissum
29 hoc, si hæres absens fuerit, ita ut ne valeat quidem schedula ad Absentem missa, cum deficiat fundamentum hujus Fideicommissi *privilegiati; Idem Auctor citato loco* §. 13.

30 Num ad validitatem hujus Fideicommissi requiratur insuper promissio hæredis, non con-
31 veniunt inter se Doctores. Negativa mihi opinio semper arrisit. Dispouit enim hic Testator in vim mortis, & ita tota illa dispositio ex ejus debet dependere arbitrio, nec factum hæredis requiritur, alioquin diceudum foret, hæredem contradicere posse, & contradicentem minime obligari, quod tamen admitti
32 nequit; *Idem Auctor ubi supra* §. 34. Sicuti autem tota hujus Fideicommissi substantia a Fide hæredum dependet, ita tantum per solam confessionem hæredum constare de eo debet, adeo ut si confessionem edere nolint, *necesse habent, vel Sacramentum subire, & omni inquietudine se se ralaxare, vel si recusandum existimaverint Sacramentum, omni modo exactioni Fideicommissi subjacere:* sunt ipsa verba *Le-*
33 *gis finalis Cod. de Fideicomm.* Ubi enim recusant subire juramentum, habentur pro confessis; confitentes autem absolute obligantur ad Fideicommissum præstandum; Ricter. *dec.* 62. *n.* 20. *& seq.*

34 Adeo autem sola Fides hæredum hoc sustinet Fideicommissum, ut ne quidem sufficiat loco juris jurandi delati uti aliis probationibus, si fortassis duo adfuissent Testes, quorum testimouio probari posset, Defunctum præsenti hæredi Fideicommissum injunxisse, quia ita Fideicommissum dependeret a Fide Testinm, non a Fide hæredum; Qnoties autem a Testium præsentia dependet Fideicom- 35
missum, quinque ad minus esse debent, minimeque duo sufficiunt. Hæres vero, si delatum ipsi sit juramentum, non prohibetur conscientiam suam per alias probationes exonerare, velnti si probare absentiam possit; Ricter. *dict. dec.* 62. *n.* 29. Fiuckelth. *observ.* 51. *num.* 7. *&* 11. Hactenus de Fideicommisso 36
hæredi præsenti injuncto.

Fideicommissum conventionale est illnd, 37
quod in actu inter vivos constituitur. Iudu- 38
ctum est autem hoc Fideicommissum moribus gentium.

An hoc fideicommissum conventionale esse 39
possit universale, scilicet de tota hæreditate, vel parte ipsius, dubitatur, & non immerito. Sicuti enim hæreditas pactis dari nequit, 40
ita quoqne per modum Fideicommissi pactitii haud transfertur. At apud plerasque gentes prævaluit opinio affirmativa; Strykius *in usu modern. Pandect. lib.* 26. *tit.* 1. §. 6. Harprect. *de Fideicomm. conventional.* §. 2. & ita quidem, ut nec requiratur confirmatio superioris.

Major dubitatio est, an Fideicommissum 41
hoc conventionale constitui possit in favorem Tertii? De jnre euim Alteri per pactnm Al- 42
terius actio acquiri uequit. Sed & posse receptum est; Strykins *in usu modern. Pandect. dict. lib.* 26. *dict. tit.* 1. §. 4.

Inter omnes vero convenit, in hoc Fidei- 43
commisso conventionali, licet universali, locum hand esse beneficio quartæ Trebelliauicæ. Be- 44
neficium enim qnartæ in Fideicommisso condito in Testamento in favorem hæredis inductum est; idqne quia cnm hic sno facto se hand obstriuxerit ad restituendum, sed ad hoc ex solius Testatoris dispositione teneatur, merito ei ex bonis defuncti aliqnid concedendum erat, qno eo promptins invitaretur ad adeundam hæreditatem, eamque restitnendam. At 45
hæ rationes applicari nequeunt ad conventionale Fideicommissum, qunm gravatus ex data Fide obligetur ad restitnendum, proptereaque minime oporteat per beueficia juris eum allicere ad implementum suæ obligationis; Pirckm. *consil.* 1. *num.* 203. Harprect. *de Fideicomm. conventional.* §. 41.

FI-

FIDEJU SSIO, FIDEJUSSOR.

1 Fidejussio est contractus, quo quis alienam
obligationem suscipit implendam, si debitor principalis non solverit. Et in re *communis*, *arg. Institut. princ. de Fidejuss.* & *l. Si-*
2 *cut* 65. *ff. eod.* Fidejussor (sic dictus a *fide*, & *jubeo*, quasi fide sua jubens, ut alteri credatur, *l. creditor* 60. §. 1. *ff. mandati*, & *l. Ubi* 75. §. *Qui vero*, *ff. de V. O.*) est is, qui alienam obligationem in se suscipit, seu fidem suam interponit de solvendo debito, casu, quo ipse illud non solverit; *Est in re com-*
3 *munis*, *arg. Instit. princip. de Fidejuss.* Fidejussio quavis verborum forma oretenus, & in scriptis, immo inter absentes & per Epistolam fieri potest; Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 12. *n.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 11. & communis
3 aliorum. Fidejussor dari, & Fidejussio constitui potest super quovis debito, vel obligatione quomodocumque contracta, textu expresso *l.* 1. *ff. de Fidej.* & *mandat.* ibi: *Omni obligationi Fidejussor accedere potest*, *l. Graece* 8. §. 1. *ff. eod.* ibi: *Praeterea sciendum est Fidejussorem adhiberi omni obligationi posse*, *sive re*, *sive verbis*, *sive consensu*, §. 1. *Instit. de Fidejuss.* ibi: *Omnibus autem obligationibus adsumi potest*, *idest*, *sive re*, *sive verbis*, *sive litteris*, *sive consensu contrahatur*, *ac nec illud quidem interest*, *utrum civilis*, *an naturalis sit obligatio*, *cui adjicitur Fidejussor*.
5 Potest quis de sistenda persona incarceranda Fidejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, sed punitur poena pecuniaria, vel taxata a Jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria Judicis; & quidem extraordinaria, si reus ex dolo Fidejussoris exhibitus non est, vel aufugit, textu expresso *in l. Si quis* 4. *ff. de fidej.* ibi: *Si quis reum criminis*, *pro quo satis dedit*, *non exhibuerit*, *poena pecuniaria plectitur*; *puto tamen*, *si dolo non exhibeat*, *etiam extra ordinem esse damnandum*; *sed si neque in cautione*, *neque in decreto Praesidis certa quantitas comprehensa est*, *ac nec consuetudo ostendit*, *quae certam formam habet*, *Praeses de*
6 *modo pecuniae*, *quae inferri oporteat*, *statuet*. Fidejussor dari potest non solum pro praesenti, sed etiam pro futura obligatione, *l. stipulatus* 6. §. 2. *ff. de fidejuss.* ibi: *Adhiberi autem fidejussor tam futurae*, *quam praecedenti obligationi potest*.

Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, & a 7
lege non prohibentur; *Communis*, *arg. l.* 3. *ff. de fidej.* Probibentur autem fidejubere, Pri- 8
mo milites, *l.* 8. §. 1. *ff. Qui satis dare coguntur*, & *l. miles* 31. *Cod. de locato*, ibi: *Milites fidejussores fieri prohibemus*. Excipiuntur tamen milites veterani honeste a militia dimissi, quia ipsi cum non teneantur amplius armis occupari, & bello interesse, possunt libere privata negotia, & commercia tractare, *arg. l.* 1. *Cod. de Veteranis*. Secundo fidejube- 9
re prohibentur mulieres, *l.* 1. *ff. ad S. C. Vellejan.* ibi: *Vellejano Senatus consulto plenissime comprehensum est*, *ne pro ullo feminae intercederent*, idest fidejuberent, & haec prohibitio adeo stricte ligat mulieres, ut nec mater possit fidejubere pro filiis, *l. Si cum*, *Cod. S. C. Vellejan.* Nec filia pro parentibus, *l. Si paternum* 8. *Cod. eod.* Nec uxor pro Marito, *l.* 1. *Cod.*
Ne uxor pro Marito. Tertio fidejubere probi- 10
bentur Ecclesiarum Praelati, & Clerici, *cap. Te quidem* 39. *cauf.* 11. *q.* 1. ibi: *Te quidem* (Episcopum alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere*, & *summo studio niti*, *ut omnes vitae hujus occupationes abjicias*, *ne fidejussor existas* &c. & *c.* 1. *fidejuss.* ibi: *Clericus fidejussionibus inserviens abjiciatur*, & concordat
Novell. 123. *c.* 6. Limitatur tamen conclusio, 11
si raro tantum in uno, vel altero casu fiat ex causa praesertim pietatis, vel caritatis, *arg. cit. cap. Clericus* 1. *de fidejuss.* ubi solum prohibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fidejussioni, quae particula frequentiam denotat, uti docet Glossa *ibidem verb. Inserviens*; Abbas,
ibid. n. 1. cum communi aliorum. Clericus 12
autem Fidejubens debet de patrimonialibus, vel quasi talibus, & non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsan ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret Fidejussio; Abbas *in cit. cap. Clericus* 1. *de fidejuss.* & alii passim, quia Ecclesiam debitis gravare Clericus non potest, textu expresso *in cap. quorumdam* 2. *de solutionibus*, ibi: *Firmiter inhibemus*, *ne quis praesumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gra-*
vare debitis. Dicitur notanter *Nisi forsan ex* 13
causa necessitatis, *aut pietatis pro egeno*, *aut alia causa pia contingeret Fidejussio*; quia cum similibus casibus possit, immo subinde teneatur donare, *arg. c. Gloria Episcopi* 12. *q.* 2. juxta dicta verb. *Beneficiatus art.* 1. *num.* 35. & *seq.* multo magis poterit per Fidejussionem interim obligare redditus Ecclesiasticos etiam superfluos.

Item

14 Item fidejubere potest Clericus pro alio Clerico. *Communis*, *arg. cap. Pervenit* 2. *de Fidejussionibus*, ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam non solum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat,
15 sicque tacite approbat. Item Clericus potest fidejubere pro sua Ecclesia; *Communis*, *arg. c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss. l. cum Clericis* 25.
16 *& l. Omnes* 33. §. 2. *de Episcop. & Cleric.* Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis patrimonialibus, vel de aliis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida, & Clericus tenetur ei stare, & in defectum principalis debitoris de præfatis bonis satisfacere. Glossa *in cit. cap. Clericus* 1. *de Fidejuss. verb. Inserviens*; Barbosa *ibid. in fine*, ubi plures citat. Menoch. *de præsumption. lib.* 2. *præsumpt.* 46. *num.* 5. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 22. *n.* 5. Reiffenstuel *ibid. num.* 33. Et ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla declarata Fidejussio Clerici sæcularis. Neque refert quod sit prohibita: quia, ut expresse dicitur in *cap. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus*: *Quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem*.

17 Quarto, fidejubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam superiores sine consensu majoris partis Capituli. De Religiosis privatis habetur textus expressus in *c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss.* ibi: *Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi; ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat*. Idem est de Prælatis, si debitas Juris solemnitates non adhibeant, per textum ex *cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus*; Barbosa *in cit. c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss. num.* 5. Engel *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 34. & communis aliorum: Religiosi enim omnes sive Prælati, sive subditi nihil proprii habent, de quo fidejubere
18 possint. Limitatur tamen conclusio in casu quo Prælatus pro modica quantitate, & raro fidejubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet; Pirhing *lib. decretal. tit.* 22. *num.* 11. Reiffenstuel *ibid. n.* 35. Engel *ibid. n.* 6. Silvester verb. *Fidejussor quæst.* 4. & alii passim. Immo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam, raro, & in modica quantitate fidejubendi habere censetur; Pirhing *l. c. n.* 13. Reiffenstuel *l. c. num.* 35. & alii. Fidejussio 19
a Prælato, vel privato Religioso contra Jura facta, non solum est illicita, sed etiam invalida. Nec obligat Monasterium, & privat etiam Prælatum administratione, tam spiritualium, quam temporalium. *Communis*. Et quod talis fidejussio sit invalida, & Monasterium, seu Ecclesia ad nihil teneatur, habetur expresse ex *cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus*: ibi: *Decernentes ad solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri*: *& ex c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss.* ibi: *Non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere*. Et quod Prælatus incurrat dictam pœnam privationis, patet ex. cit. *cap. Quorumdam* 2. *de solutionibus*, ibi: *Si quis autem contra præmissa venire contempserit, ab administratione spiritualium, & temporalium noverit se suspensum*.

Fidejussor tenetur solvere totum id, quod 20
debitor principalis tempore fidejussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit; *arg. l. Fidejussores* 68. *ff. de Fidejussor. l. Fidejussor* 10. *Cod. eod. l. Si mandato* 8. *c. Quod cum eo, qui alienat.* ibi: *Et sorti, & usuriæ te parere oportere, si te his omnibus obligasti. Quod si Fidejussor Creditto pecunia intercessisti, teneri te ex obligatione explorati Juris est*. Fidejussor obligatur ad plus, 21
quam debitor principalis, textu expresso *in l.* 8. §. 7. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussores ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam debet is, pro quo obligantur*; *Nam eorum obligatio est accessoria principalis obligationis, nec plus in accessione potest esse, quam in principali*. Nec 22
Fidejussor potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis; textu expresso *in l. Fidejussor* 57. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussor antequam reus debeat, conveniri non potest*. Si 23
Fidejussor ad certum duntaxat tempus fidejussit, & Creditor tempus sine consensu Fidejussoris prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor, *l. Item quæritur* 13. §. *Qui impleto* 11. *ff. locati*, Et ratio est, quia ex Regula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*, & sic Glossa *in* §. *Si quid*, *vers. solveris*, *Instit. de Fidejuss.* Layman. *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 29. *in fine*, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 47. & alii passim.

Fidejussor quantum est ex simplici Fidejus- 24
sione, non tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes, textu expresso in *leg. Fidejussores* 68. §. 1. *ff. de Fidejuss.* ibi: *Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis centum anna Petronius, & alii fidejusserant, bona Romuli Fiscus obligata sibi occupaverat, & conve-*

venitbant Fidejussores, tam in sortem, quam in
usuras, qui deprecabantur, lecta subscriptione
Fidejussionis, quoniam in sola centum annua se
obligaverant, non in omnem conductionem; de-
25 *crevit Fidejussores in usuras non teneri*. Tene-
tur tamen ad ipsas, si specialiter, vel univer-
saliter ad has quoque se obligavit, textu ex-
presso in *l. Fidejussor* 10. *Cod. de Fidejuss.* ibi:
Fidejussor, seu mandator, si in usuras quoque
obligatus est, justam causam recusandi eas sol-
26 *vere non habet*, & concordat *l. Quaro* 54. *ff.*
locati. Fidejussoris obligatio transit, etiam ad
ejus heredes, textu expresso in *l. Fidejussor*
24. *Cod. de Fidejuss.* ibi: *Fidejussoris qui-*
dem heres exemplo Fidejussoris tenetur, & §. 2.
Instit. de Fidejussor. ibi: *Fidejussor non tan-*
tum ipse obligatur, sed heredem relinquit obli-
gatum. Communis.
27 Si plures sint Fidejussores super eodem debi-
to, tenentur omnes in solidum, ita ut si re-
liqui solvendo non sint, ille solus, qui sol-
vendo est, ad totum in solidum solvendum
teneatur, textu expresso in §. *Si plures, In-*
stit. de Fidejuss. ibi: *Si plures sint Fidejussores*
super eodem debito constituti, quotquot erunt nu-
28 *mero, singuli in solidum tenentur*. Si tamen
alii confidejussores etiam sint solvendo, non
potest Creditor convenire unum solum pro to-
to debito, & conventus potest excipere, &
dicere, ut singulus æqualiter pro suis partibus
conveniat, prout expresse habetur ex Epistola
Domini Adriani Imperatoris, in §. *Si plures*
4. *Instit. de Fidejuss.* ibi: *Ex Epistola D. A-*
driani compellitur Creditor a singulis, qui modo
solvendo sunt, litis contestatæ tempore partes petere.
Concordat *l. Si contendat* 28. *ff. eodem, l. Non*
recte l. Fidejussor 10. *Cod. de Fidejuss.* ibi:
Is qui cum altero fidejussit non solus convenia-
tur, sed dividatur actio inter eos, qui solvendo
29 *sunt*. Si post factam legitime divisionem de-
biti inter confidejussores, aliqui fiant non sol-
vendo, id accidit damno Creditoris, qui sibi
imputare debet, quod illos tempestive non ex-
cusserit, & convenerit, dum adhuc erant sol-
vendo. Non enim debet hoc damnum impu-
tari, aliis confidejussoribus, qui semel liberati,
non possunt inviti reduci in pristinam ob-
ligationem, *l. Inter eos* 5. §. *Cum inter, ff. de*
Fidejuss. l. Liberum 16. *C. eod.* Zoesius *ff. eod.*
tit. num. 28. Pirhing *l. cit. n.* 21. *in fine*.
30 Fidejussor regulariter conveniri non potest,
nisi postquam fuit conventus, & excussus de-
bitor principalis, & inventus, quod ipse non
sint solvendo, sive in totum, sive in par-
tem; textu expresso in *Authen. Præsente*, C.
de Fidejuss. ibi: *Præsente tamen utroque* (sci-
licet Debitore principali, & Fidejussore) *non*
convenit intercessorem convenire, prius quam reus
inventus est minus idoneus, sive in totum, sive
in partem. Communis. Hoc tamen privilegio 31
non gaudet Fidejussor, si debitor principalis
sit absens, & ipse sit præsens, nisi promit-
tat sistere, seu afferre præsentem debitorem
principalem intra certum tempus a Judice de-
terminatum, *cap. Authent. Præsente, C. de*
Fidejuss. ibi: *Absente autem reo præsens inter-*
cessor jure quidem convenitur, ipso tamen desi-
derante Judex definiet tempus, intra quod dedu-
cat reum primum conveniendum, ipsum in sub-
sidium reservando, nam transacto tempore com-
pellitur satisfacere, cessis a Creditore actionibus.
Nec Fidejussor gaudet tali privilegio & be- 32
neficio, si notorie constet debitorem princi-
palem non esse solvendo, quia tunc frustra
fieret excussio; Engel *lib.* 3. *decret. tit.* 22.
num. 9. Pirhing *ibid. num.* 21. Reiffenstuel *ib.*
num. 52. & alii passim. Nec Fidejussor gau- 33
det tali beneficio, si debitor sit difficilis con-
ventionis, quia potens, injuriosus, & rixo-
sus, ita ut difficiliter excuti possit; in tali
enim casu æque incommodum est creditori
principalem debitorem convenire ac in casu
absentiæ illius: Gail. *lib.* 2. *observ.* 77. *num.*
21. Mising. *cent.* 2. *observ.* 15. Pirhing *loc.*
cit. num. 21. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 54. ex
Haunoldo citante communem. Nec Fidejussor 34
gaudet tali beneficio excussionis, si ipsi ex-
presse, vel tacite renunciavit, quod facere
potest, quia tantum in favorem illius est con-
cessum; *l. pen. Cod. de pactis*, ibi: *Est regula*
Juris antiqui, omnes licentiam habere his, quæ
pro se introducta sunt, renunciare. Et in ead.
l. pen. Cod. de pact. sic etiam expresse habe-
tur: *Pacta autem conventa, quæ neque contra*
leges, neque dolo malo inita sunt, omnino ob-
servanda sunt, & concordat Regula 85. *Juris*
in 6. deducta supra *num.* 23. & sic tenet *Com-*
munis cum Molina *disp.* 545. *num.* 12. Engel
loc. cit. num. 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 56.
Pirhing *loc. cit. num.* 21. Mising. *l. cit.* Nec
Fidejussor gaudet tali beneficio, si malitiose 35
neget Fidejussionem, & postea convincatur.
Communis cum Barb. *in c. Perveniet* 2. *de Fi-*
dejus. num. 6. Molina *loc. cit. vers. Item Fi-*
dejussor, Engel *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 55. Et ratio est, quia mendacium aufert
privilegium *l. penult. Cod. contra jus, & uti-*
litatem, ibi: *Et si legibus consentaneum sa-*
crum oraculum mendax precator attulerit, careat
penitus impetratis.

36 Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fidejussione, etiam antequam solvat; sic habetur expresse in *cap. Eum pro quo 5. de Fidejussoribus*, ubi Gregorius IX. enumerat tres his verbis: *Eum, pro quo te Fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a Fidejussione debeat liberare*, & concordat
37 *l. Lucius 38. in fine ff. mandati*. Primus itaque casus, quo Fidejussor liberationem a Fidejussione petere, eamque debitor præstare tenetur, est si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit, *cit. cap. Dum pro quo, & cit. leg. Lucius*, Pirhing *loc. cit. nu.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. n. 66.* & alii
38 communiter. Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus, & dissipare bona sua, itaut Fidejussor sit in periculo, tunc enim petere potest a Judice, ut liberetur, etiam antequam solvat; *cit. cap. Eum*
39 *pro quo; & cit. l. Lucius. Communis.* Dummodo ramen tempore Fidejussionis sciente Fidejussore non cœperit debitor dilapidare bona sua, quia tunc Fidejussor hoc periculum sponte in se suscepisse censeretur, ut recte docet Glossa communiter recepta *in l. Si pro ea 10. Cod. mandati*, Pirhing *loc. cit. n.* 18. Gailus *l. c. n. 9.* Reiffenstuel *l. c. n. 68. arg. l. Si creditores, ff. de privilegiis creditorum, & l. Si*
40 *Fidejussor 7. ff. Qui satis dare cogantur.* Tertius casus est, si Fidejussor, ut pro debitore principali solvat, a Judice condemnatur, tunc enim illico, antequam solvat, agere potest adversus debitorem, ut eum Fidejussione liberet, ac indemnem servet; *cit. c. Eum pro quo, & c. l. Lucius, & l. Fidejussor 45. ff. de Fi-*
41 *dejuss.* Quartus casus (ultra prædictos tres contentos *in cit. c. Eum pro quo, & cit. l. Lucius*) est, si inter Fidejussorem, & debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fidejussor; *arg. l. penult. Cod. de pactis*, ubi expresse dicitur, *Pacta autem conventa, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*, & Regul. 85. *Juris in 6.* ibi: *Contractus ex conventione le-*
42 *gem accipere dignoscuntur. Communis.* Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili, & justa causa, v. g. negotiationis, Officii, studiorum, & hujusmodi vellet peregre proficisci in longinquas regiones diu absuturus, ideoque periculum immineret; Abbas *in cit. cap. Eum pro quo 5. de Fidejussoribus num. 4.* Barb. *ib. num. 16.* Pirhing *l. c. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num. 74. arg. l. Filius Familias 8. §. fin. ff. de Procurat. l. Aut si 9. & l. Aut longa 23. ff. eod.* Sextus casus est, si inter debitorem 43
& Fidejussorem graves, vel capitales exortæ sint inimicitiæ, dummodo non sint exortæ culpa Fidejussoris, quia alias posset sic pro suo libitu se liberare a Fidejussione; Barbosa *loc. cit. num.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 18. Surd. *de aliment. tit. 1. q. 45. num. 73.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 72. arg. l. Filius Familias 8. §. final. ff. de Procurat.*

Principalis debitor tenetur de jure Fidejus- 44
sorem relevare, eumque ab omni molestia indemnem conservare, ac eumdem reintegrare de omnibus per eum solutis; Rota *part. dec. 373. num. 2. in fine, part. 4. tom. 2. dec. 206. num. 1. cum sequent. & num. 10. cum sequent. part. 13. dec. 305. num. 1. cum seq. part. 17. dec. 310. num. 1. part. 18. tom. 1. dec. 43. n. 1. dec. 89. n. 8. part. 18. tom. 2. dec. 561. num. 1.* & sæpe alibi. Immo non solum tenetur con- 45
servare indemnem Fidejussorem pro summa, pro qua fidejussit, sed etiam pro omni damno, & interesse passo ratione fidejussionis; Rota *part. 17. decis. 287. num. 7. part. 11. dec. 270. num. 2. part. 17. dec. 310. num. 1.* Fide- 46
jussor potest pacisci, & de jure aliquid recipere in compensationem imminentis periculi, quod subit in fidejubendo; Rota *part. 2. dec. 69. n. 3. dec. 139. num. 3. part. 13. dec. 121. num. 8. & seq. & dec. 139. num. 9. & seq.*
Etiamsi debitor existat idoneus, quia semper 47
aliquod Fidejussori imminet periculum; Rota *part. 13. dec. 121. num. 15. & dec. 539. n. 16. & seq.* Regulariter de stylo Mercatorum per- 48
solvuntur pro fidejussore duo in singula centenaria; Rota *part. 13. dec. 121. num. 5. & dec. 539. num. 6. & seq.* Creditor potest ac- 49
ceptare moderatum pretium, ut Fidejussorem liberet a Fidejussione periculosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore. Molina, Sà, Roderic. Alloza cum La Croix *lib. 2. part. 2. num.* 1107. Creditor compelli non potest, ut 50
habito uno Fidejussore, admittat alium, sicuti compelli non potest, ut loco prioris hypothecæ admittar aliam, quia habet jus standi primo contractui; Roderic. *q. 12. num.* 25. La Croix *l. c. num.* 1107. & alii. Si tamen Cre- 51
ditor admiserit alterum Fidejussorem, liberatur primus; Castropal. *§. 2. num. 5. & 6.* La Croix *loc. cit. num.* 1107. & alii passim. Fi- 52
dejussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt Coofidejussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata, &
ratio-

ratione folidi alter pro altero tenetur, & con-
53 veniri poteſt; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decif.* 267. *n.* 1. 2. *&* 3. Ac ideo, ſi alter ex Confidejuſſoribus in ſolidum obligatis ſulvit Creditori principali, poteſt repetere ratam partem adverſus alios confidejuſſores; Rota *part.* 1. *dec.* 362. *num.* 5. *& ſequent. part.* 3. *dec.* 350. *n.* 1. *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 487. *num.* 8. *& ſeq. & dec.* 617. *num.* 1. *& ſequent. part.* 16. *dec.* 135. *n.* 14. *& ſequent. part.* 17. *dec.* 330. *nu.* 1. *cum*
54 *ſeq.* Quilibet tamen Confidejuſſor, pro eo, quod ſolvit, habet actionem mandati contra principalem debitorem; *l. Si remunerandi* 6. §. 2. *ff. mandati, &* §. 6. *Inſtit. de Fidejuſſ.* ibi: *Siquidem autem Fidejuſſor pro reo ſolverit, ejus recuperandi cauſa habet cum eo mandati judicium*; Rota *part.* 7. *tom.* 2. *decif.* 386. *n.* 23.
55 *part.* 6. *decif.* 222. *num.* 9. *& ſeq.* Inſuper habet etiam Fidejuſſor actionem negotiorum geſtorum adverſus principalem debitorem ad repetendum id, quod ſulvit, & indemnitatem conſequendam; *l. Sed videamus* 4. *ff. de negotiis geſtis*; Rota *part.* 6. *decif.* 223. *num.* 10. *& ſeq. part.* 10. *decif.* 232. *num.* 13. Fidejuſſor enim ſolvendo non ſuum gerit, ſed principalis debitoris negutium; Rota *part.* 2. *decif.* 487. *n.* 5.

Additiones ex aliena manu.

56 Inter eos, qui fidejubere prohibiti ſunt, refert Auctor *num.* 10. & Clericos, eoſque fidejubere prohibitos eſſe contendit tam jure Civili *in Novella* 123. *cap.* 6. quam jure Canonico *in Cap.* 29. *Cauſ.* 11. *quæſt.* 1. *& in cap.* 1. *de Fidejuſſor.* Cenſet tamen *num.* 16. quod
57 facta a Clerico fidejuſſio illicita, non item ir-
58 rita ſit. At ſi revera prohibiti fuiſſent Clerici fidejubere, irrita quoque eſſet fidejuſſio, nam in *novella* 123. *cap.* 6. quæ hanc in rem allegatur, habetur: *Quod contra fidejuſſores Clericos nulla ſit danda actio*: & ita quoque ſentiunt Brunemann. *Jur. Eccleſ. univerſ. lib.* 2. *cap.* 15. §. 32. Stryk. *in uſ. modern. Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. §. 3. Lauterb. *ad tit. de Fidejuſſ.* §. 13. Cyriac. *controv. forenſ.* 212. *nu.* 9. *& ſeq.* Hering. *de Fidejuſſor. cap.* 7. *num.* 239. *& ſeq.*

59 Meo autem judicio, nec jure Civili, nec jure Canonico prohibiti in univerſum ſunt
60 Clerici fidejubere. Quod enim attinet ad jus Civile, *Novell.* 123. *cap.* 6. non omnem Clericorum, ſed illam tantum prohibet fidejuſſionem, quæ *pro exactionibus fiſcalium ſanctionum, aut conductione publicarum & alienarum poſſeſſionum, aut curatione domus, aut procuratione litis ſuſcipitur*; idque quia, quum admi- 61
niſtratio negutiurum ſæcularium Clericis ſit interdicta, congruum viſum fuit *Juſtiano* irritam declarare fidejuſſionem illam, quam Clerici ſuſcipiunt pro memoratis cauſis, ex quibus obligari nequeunt. Si itaque *in novella* 62
hac adeſt exceptio, Regula in contrarium formanda eſt, quod Clerici ex fidejuſſionibus obligari queunt. Solet & allegari *Novella* 86. 63
Leonis. At ex prohibentur Clericis *ſponſiones*, quæ ſane fidejuſſiones haud ſit.

Nec Jus Canonicum Fidejuſſiones Clerico- 64
rum prohibuit. Affertur primo loco Canon Apoſt. 19. quem alii 20. dicunt. At Canones 65
Apoſtolicos *ſubleſtæ fidei* eſſe, nec ullum inde idoneum argumentum ſtrui poſſe, nuto hodie notius eſt. Canon 29. *cauſ.* 11. *quæſt.* 1. deſumptus eſt ex quiſquiliis *Iſidori*. Accedit, 66
quod in eo inter alias qualitates, quæ in Epiſcopo deſiderantur, hæc quoque ponitur: *Ne* 67
fidejuſſor exiſtat: At hinc, ut nemo non videt, erui nequit generalis prohibitio omnibus Clericis facta ne fidejubeant. Reſtat ut diffe- 68
ramus *de cap.* 1. *de Fidejuſſor.* ubi legitur: *Clericus Fidejuſſionibus inſerviens abjiciatur*: Deſumptus dicitur textus hic ex *Concilio Can-* 69
tuarenſi, ut indicat rubrica. At ſecundum non- 70
nullos interpretes referre videtur Canonem 19. vel 20. Apoſtolicum. Quidquid autem hu- 71
jus rei ſit, de Clerico fidejubente vix videtur loqui. Lectio adhuc dubia eſt. Alii enim 72
legunt *Fidejuſſoribus inſerviens*, alii *Fidejuſſio-* 73
nibus inſerviens; Pith. *in not. ad dict. c.* 1. At utra lectio amplectatur ſermo eſt de iis Clericis, qui fidejuſſiones procurant, conciliant, & inſtar Proxenetarum ſunt; Bohemer. *in Decretal. lib.* 22. §. 10. Proxima quoque eſt interpretatio Grananiet. *in dict. cap. ſub nu.* 4. *Verius* (ſunt ipſiſſima verba) *dicendum eſt ideo in ſpecie noſtri Textus fidejuſſionem Clericis fuiſſe prohibitam, non ex eo, quod ipſi Fidejuſſores eſſe non poſſunt, ſed ex eo, quod principaliter ſpe lucri fidejuſſores ſe præbebant, & ſic quaſi fidejuſſionibus inſervientes, ſeu debitorum Proxenetæ, quod illicitum Clericis, & animadverſione dignum erat, ideo juſta de cauſa tam gravi pœna puniebantur, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi: Fidejuſſionibus inſervient: quod idem eſt ac ſi textus diceret: Fidejuſſionibus pro lucro ſe offerens*: Eademque fuit interpretatio Morl. *in Empor. jur. tit.* 8. *quæſt.* 25. *num.* 34. Quod ſi etiam ſtandum 74
ſit interpretationi Grananiet. & Morl. patet, non regulam, ſed exceptionem tradi, adeoque male regulam ab exceptione peti.

75 Visum est, qood nec jure Civili, nec jore Canonico prohibiti sunt Clerici fidejubere.

76 At si rem ex vero æstimare velimus, jos Canonicum potius fidejussiones Clericorum obligatorias sopponit. Expresse enim *in cap. 2. de Fidejussor.* supponitur Clericos fidejossores coactos fuisse ad solvendom debitom fidejossorium, nec tamen Pontifex revocavit eam sententiam, prout sane revocasset, si fidejussio eorom irrita fuisset. Idque ipsum suppo-

77 nitur *in cap. 3. eod. titul.* Non ignoro, plures reponere solere, ideo huic fidejussioni robor adscriptum fuisse, qood Clericus pro Cle-

78 rico intercesserat. At se fundat hæc interpretatio in erroneo illo principio, quod generatim fidejossio Clericorum omni juris vinculo sit destituta, id quod tamen jure Canonico, ut recognitum est, demonstrari nullo pacto potest.

79 De fidejussore in Criminalibus plures occurrunt quæstiones, eæque in Foro frequentes. At de iis vide, ubi res postulat, Stryck. *in us. modern. Pandect. lib. 46. tit. 8. & plures sequent.*

F I D E S.

S U M M A R I U M.

1 *Fidei vocabulum in jure & in S. Scriptura quot habeat acceptiones*, ad n. 3

4 *Quæ sit Fidei divinæ definitio, & essentia, & quomodo hujusmodi fides alias appelletur*, ad nom. 6

7 *An Fides Patrum V. T. eadem fuerit ac nostra*, ad nom. 8

9 *Fides divina quomodo a Theologis spectetur, & quanta sit ejusdem necessitas*, ad num. 10

11 *An Fides explicita de existentia Dei ac ejus præcipuis attributis sit necessaria ad salutem necessitate medii*.

12 *An autem Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis D. N. J. C. sit explicite credendum necessitate medii*, ad n. 18

19 *Quid Fideles omnes ad usum rationis perducti teneantur sub mortali necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam scire*.

20 *An sufficiat Fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo*.

21 *An & quando Fideles obligentur ad eliciendos actus Fidei internos*, ad n. 27

28 *An ullo unquam casu liceat Fidem negare externe*, ad n. 32

33 *An possit licite Fides fugiendo, vel alia quadam ratione occultari*, ad n. 36

37 *Quid permissum vetitumve sit Laicis circa disputationes de Fide*, ad o. 42

43 *Qui sint Orthodoxi & qui Heterodoxi, & quæ sit fides mortua, & quæ fides viva*, ad n. 44

45 *An in damnatis, ac animabus Purgatorii adsit fides divina*.

46 *Fidei divinæ mysteria quomodo sint exploranda ac credenda*.

47 *Subjunguntur alia ad rem spectantia*, ad num. 60

61 *Accedit Appendix, sive novus de fide Articulus ex aliena manu*, ad n. 76

Fidei vocabulum generatim acceptum varias in jore habet significationes, qoas refert Glossa *ad Rubricam de Summa Trinitate, & Fide Catholica*, verb. *Fides*, & alia Glossa in *c. Movet 22. q. 1.* verb. *Neque*. Quandoqoidem enim Fides sumitur pro fidelitate, seu securitate in servandis promissis, ut in *c. Noli 23. q. 1.* ibi: *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, quanto magis amico?* quo sensu videtur intelligendom illud ad Roman. 3. *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit?* idest fidelitatem, & veracitatem in promissis. Interdum pro fidelitate seu castitate thori, prout est unum ex tribus bonis matrimonii, ut in *c. Omne 27. q. 2.* Aliquando pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo, ot in *c. Nihil est aliud, de consecrat. dist. 4.* Nonnunqoam pro ipsamet promissione, ut in *cap. 1. de sponsa duorum*, & §. *Venditæ, Instit. de rerum divis.* ibi: *Si is, qui vendit, Fidem* (hoc est promissionem) *emptoris prosequutus fuerit*, & sic accipitur fides 1. ad Timoth. *c. 5.* dom dicitur: *juniores viduæ primam fidem irritam fecerunt*, idest voti promissionem non impleverunt. Idem pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam, ut *Matth. 14.* ibi: *Modicæ fidei quare dubitasti?* & Jacobi *cap. 1.* ibi: *Postulet in Fide nihil hæsitans*. Sumitur etiam pro coscientia, seu dictamine ipsius, *ut Roman. 14. & c. ult. de præscriptionib.* ibi: *Quoniam omne quod non est ex Fide* (idest secundum dictamen conscientiæ) *peccatum est*, & in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonæ Fidei*, vel *malæ Fidei*, juxta quod possidet rem, ut suam, cum dictamine, seu credolitate conscientiæ qood sit sua, vel quod non sit sua. Item sumitur pro æquitate in con- 1

contractibus considerata, qua ratione actiones quædam dicuntur esse bonæ Fidei, & aliæ stricti juris, §. *Actionum autem*, *Institut. de Actionibus*. Item Fides sumitur pro Jure, & fama, quam quis habet ut ei credatur, quo sensu illud Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana amici*, *Fidem perdit*.

2 Insuper & magis ad propositum Fides accipitur pro credulitate, seu assensu intellectus, qui adhibetur alicui aliquid affirmanti, seu dicenti, quod non videtur, propter ejus auctoritatem; quo sensu dicitur probis adhibendam esse Fidem; & quidem auctoritas hæc si sit Hominis dicitur *Fides humana*, si Dei, *Fides Divina*. Unde ut habetur *in c. In Domo* 11. *dist.* 4. *de pœnit. fides est Fide re non visa*, *&*
3 *unde est meritum fidei*. Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione Articulorum Fide divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius, juxta illud Symboli D. Athanasii: *Hæc est fides Catholica*, & *c. Hæc est fides* 24. *qu.* 1. ibi: *Hæc est fides*, *quam in Ecclesia Catholica didicimus*, *quamque semper tenuimus*, *& tenemus*, & distinctissime habetur *in c. Firmiter credimus* 1. *de Summa Trinitate*, *& fide Ca-*
4 *tholica*. Hæc Fides definitur ab Apostolo *ad Hebræos* 11. his verbis: *Est autem fides*, *sperandarum substantia rerum*, *argumentum non ap-*
5 *parentium*. Hac Fide fidelis credit Deum, credit in Deum, & credit in Deo. Credere Deum est credere ipsum esse; credere in Deum, est credendo Deum amare, & amando in eum ire, ac membris ejus incorporari; credere autem Deo est credere verbis ejus; Monacell.
6 *part.* 2. *tit.* 16. *form.* 3. *n.* 28. Hæc Fides vocatur Catholica, idest Universalis, quia per prædicationem Evangelicam toto Orbe Terrarum longe, lateque diffusa existit, juxta illud Propheticum, *Psal.* 18. ibi: *In omnem terram exivit sonus eorum*, *& in fines Orbis terræ verba eorum*, & illud Christi Domini, Marc. *cap. ultim.* ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ*, & Actor. *cap.* 1. ibi: *Eritis mihi testes in Jerusalem*, *& in omni Judæa*, *& Samaria*, *& usque ad ultimum terræ*. Insuper est Universalis etiam quoad tempus, nam numquam deficiet, sed semper durabit usque ad finem mundi, non obstantibus quibuscumque persecutionibus, sicut & ipsa Sancta Ecclesia Catholica juxta infallibilem Christi Domini promissionem, *Matth.* 16. Divo Petro factam, ibi: *Tu es Petrus*, *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, *& portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, & aliam itidem infallibilem promissionem ab ipso factam, *Matth.* 29. ibi: *Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, cum aliis similibus. Item Fides hujusmodi dicitur Orthodoxa, vide infra *num.* 43.

Eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & nostra. *Est communis* inter Catholicos, & expresse tradit D. Augustinus *Epist.* 157. *ad Optatum*, ibi: *Unius mediatoris Dei*, *& hominum Jesu Christi saluberrima fide etiam illi Justi salvi facti sunt*, *qui priusquam veniret in carne*, *crediderunt in carne venturum*: *Eadem fides est*, *& illorum*, *& nostra*, & in *tract.* 45. *in Joan. n.* 9. sic expresse dicit: *Ante Adventum Domini nostri Jesu Christi*, *qui humilis venit in carne*, *præcesserunt justi*, *sic in eum credentes venturum*, *quomodo nos credimus in eum*, *qui venit*. *Tempora variata sunt*, *non fides*, *quia & ipsa verba pro tempore variantur*, *cum varie declinantur*. *Alium sonum habet*, Venturus est, *alium sonum habet* Venit. *Mutatus est sonus* Venturus est, & Venit; *eadem tamen fides utrosque* conjungit, *& eos*, *qui* Venturum esse, *& eos*, *qui eum* Venisse *crediderunt*, *diversis quidem temporibus*, *sed utrosque per unum fidei ostium*, *hoc est per Christum videmus ingressos*. Et ad hoc propositum adducit Apost. 2. *ad Corinth.* 4. dicentem: *Habentes eumdem spiritum fidei*. Et facit ad hoc id, quod idem Apostolus scribit ad Hebræos *cap.* 11. ibi: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (scilicet Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus*, *sed a longe eas aspicientes*, ex quo patet, quod licet a longe aspicientes, & solum implicite multa crediderint de Christo venturo, nondum acceptis repromissionibus, realiter tamen quo ad substantiam juxta Fidem nostram defuncti sunt omnes isti, & sic una, & eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & nostra. 7

Non valet objicere, quod multa nunc sint credenda de Fide, quæ prius de Fide non erant, adeoque mutata sit Fides. Non valet, inquam, quia aliud est dicere quod multa prius non erant tenenda de Fide, *quoad nos*, cum nondum fuissent ab Ecclesia, ut talia, declarata, & nobis proposita, & aliud est dicere, quod multa prius non erant de Fide *quoad se*. Quamvis enim prius non obligaremur ad multa credenda de Fide explicite, ad quæ nunc post definitionem Ecclesiæ obligamur, nihilominus tamen jam in se, & quoad se erant de Fide æque, ac nunc sint, & quoad Fidem in hoc sensu acceptam nulla facta est mutatio, nec unquam fiet per quamcumque declarationem Ecclesiæ, ex quo im- 8

mutabiliter idem ſemper fuerit, ſit, & ſemper erit objectum Fidei, ejuſque articulorum, quoad ſubſtantiam, & mutatio ſolum facti eſt quantum ad majorem ipſorum explicationem, & obligationem expreſſe profitendi, & credendi explicite illos articulos, qui ſolum antea credebantur implicite, utpote contenti in aliis credibilibus, ſive articulis Fidei. Unde Fides *quoad ſubſtantiam*, *& quoad ſe* nunquam mutatur, neque creverunt ſucceſſu temporis ejus articuli in hoc ſenſu, ſed ſolum *quoad nos*, nempe quoad nobis impoſitam obligationem credendi multos articulos explicite, qui prius credebantur implicite. Ita S. Th. 2. 2. *qu.* 1. *art.* 9. *&* 10. S. Bonavent. *in* 3. *diſt.* 25. *art.* 2. *quæſt.* 2. S. Auguſt. *in Pſalm.* 50. *circa fin. & ſerm.* 7. *de Sanctis*, & *lib.* 1. *Retract. cap.* 13. S. Leo *ſerm.* 3. *cap. de Nativit.* & communis aliorum.

9 Fides Divina ſpectatur ſecundum habitum, & ſecundum actum. Fides habitualis a Theologis dicitur virtus, principium, & qualitas quædam ſupernaturalis, qua elevamur, & inclinamur ad credendum Deo, & illis, quæ nobis divinitus revelantur propter ſummam, & infallibilem ipſius ſupremi Revelantis auctoritatem. Fides actualis ſunt actus, ſeu aſſenſus ex illa virtute procedentes, quibus firmiter Deo revelanti, ac revelatis aſſentimur, unde Fides ſecundum habitum dicitur Una, juxta illud Apoſtol. *ad Epheſ.* 4. *Unus Deus*, *Una Fides*; Secundum actum vero eſt multiplex; videlicet multi ſunt actus Fidei, ſeu actus credendi: quandoque enim actum Fidei elicimus circa unum articulum, quandoque circa alium, quandoque circa omnes.

10 Fides non ſolum habitualis, ſed & actualis, ſeu accepta pro ipſo actu credendi aliquod ſupernaturale objectum, fuit, eſt, & erit omnibus uſum rationis habentibus pro quocumque ſtatu neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem. *Communis*, & patet expreſſe ex Apoſtolo *ad Hebræos* 11. ibi: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*, quæ verba communiter a Doctoribus intelliguntur non ſolum de Fide habituali, quam ſolam ſuſcipiunt parvuli in Sacramento Baptiſmi, ſed etiam de Fide actuali quorumdam myſteriorum, quandoque ab Adultis habenda. Unde merito ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1697. fuit damnata ſequens propoſitio inter alias ordine 16. *Fides non cenſetur cade-*
11 *re ſub præceptum ſpeciale & ſecundum ſe*. Fides
explicita de exiſtentia veri Dei, & quod is ſit juſtus Remunerator decernens præmia juſtis, & improbis ſupplicia, omnibus adultis uſum rationis habentibus eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. *Communis*, & deſumitur ex citatis verbis Apoſtoli *ad Hebræos* 11. *Sine fide impoſſibile eſt &c.* & expreſſe habetur ex propoſitione 22. inter damnatas ab Innocentio XI. die qua ſupra: *Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris*. An autem Myſterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit explicite credendum neceſſitate medii? variæ ſunt Doctorum ſententiæ.

Prima ſententia docet, Fidem explicitam 13
SS. Trinitatis, & Incarnationis poſt promulgationem Evangelii eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad juſtificationem, & ſalutem æternam. Ita S. Thom. *in* 3. *diſp.* 25. *q.* 2. *art.* 1. *art.* 1. *qu.* 1. *ad* 2. S. Bonaventura *ibid. art.* 2. *q.* 3. Durand. *ibid. q.* 1. *n.* 9. Gabriel. *ibid. art.* 2. *concluſ.* 3. Molina 1. *p. q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Valentia 2. 2. *d.* 1. *q.* 2. *punct.* 4. Sanchez *lib.* 2. *in decalog. cap.* 2. *n.* 8. *& ſeq.* Granado *controv.* 1. *de fide tract.* 10. *diſp.* 2. *ſect.* 2. *n.* 13. Felix Poteſtas *tom.* 1. *n.* 275. Maſtrius, Sannig, Filliucius, Baſſæus, & quampluri-
mi. Secunda ſententia docet, Fidem explici- 14
tam SS. Trinitatis, & Incarnationis etiam poſt promulgationem Evangelii non eſſe ſimpliciter neceſſariam neceſſitate medii ad juſtificationem, & ſalutem æternam. Ita Sotus *in* 4. *d.* 5. *q.* 2. *art.* 2. Vega *lib.* 3. *in Trid. c.* 19. *&* 20. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide*, *cap.* 10. Corduba *in quæſtionario lib.* 2. *q.* 5. Sa, verb. *Fides*, Caſtrop. *tom.* 1. *tra.* 4. *d.* 1. *punct.* 9. *n.* 7. Hurtad. *de fide d.* 8. *diff.* 7.
Azorius *t.* 5. *lib.* 8. *cap.* 6. *q.* 9. alii. Tertia 15
ſententia docet, talem Fidem explicitam eſſe neceſſariam neceſſitate medii, non ad juſtificationem, ſed ad glorificationem. Ita Canus *de Sacramentis in genere part.* 2. Ledeſma *in* 2. *part. q.* 9. *art.* 2. Caſtro *l.* 2. *de lege pœnit. cap.* 14. Bannes 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *dub. ult.* &
alii. Quarta ſententia docet, Fidem explici- 16
tam horum Myſteriorum eſſe per ſe neceſſariam neceſſitate medii ad juſtificationem, & ſalutem æternam; per accidens autem, ſcilicet ratione ignorantiæ invincibilis, ſufficere Fidem explicitam eorum in voto; ſicut enim Baptiſmus eſt neceſſarius neceſſitate medii in re, vel in voto, ita Fides explicita eorum Myſteriorum eſt neceſſaria in re, vel in voto. Ita Suarez, *diſp.* 12. *de fide ſect.* 4. *n.* 11. Lugo Cardin. *diſp.* 12. *de fide ſect.* 4. *num.* 88.

Lean-

Leandet *part. 6. tract. 2. quæst. 6.* & probabilius Viva *ad proposit. 65. Innocent. XI. n. 10.* & alii.

17 Ex supradictis sententiis prima tamquam probabilior est tenenda. Colligitur ex Symbolo S. Athanasii, ibi: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem . . . Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneremur . . . Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat.* Et ratio est: quia hæc duo mysteria sunt fundamentum totius nostræ salutis, nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari. Per Christum vero sumus redempti, atque salvari, ipseque simul est verus Deus, verique Dei Filius, per quem crea-

18 ti sumus. Nec valet objicere, quod, data nostra conclusione, sequeretur, quod Gentilis, qui ignorantia invincibili horum Mysteriorum laboraret, & simul observasset præcepta naturæ, ac Deum ex toto corde diligeret, salvari non posset, ex quo non crederet explicite mysteria, quæ ignoraret; Hoc autem nullimode est dicendum: non valet, inquam, sic objicere, quia, si quis Gentilis, vel alius a pueritia enutritus in sylvis invincibiliter ignoraret hæc Mysteria, utpote nunquam sibi proposita, servasset legem naturæ, & nunquam mortaliter peccasset, Divina providentia provideret, ut vel speciali lumine supernaturali interius illustraretur, vel ut ab aliquo alio hæc Fidei Mysteria eidem proponerentur, ut ea explicite credere posset, prout in simili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis, *Actorum cap.* 18. & Cornelio Centurioni, *Actorum cap.* 10. Sic S. Thom. *de veritate q.* 14. *art.* 11. *ad* 1. Scotus *in prologo q.* 1. cum suis.

19 Omnes Fideles postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam. Reliqua vero tunc, quando volunt suscipere. *Communis*; Unde merito ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio ordine 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationem Domini nostri Je-*

20 *su Christi*. Non sufficit Fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia Fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix justificationis, ex Tridentino *sess.* 7. *c.* 8. ibi: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*, est Fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, & nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani, & Semipelagiani hæretici. Immo meritum Fidei consistit in hoc, quod independenter a naturalibus rationibus revelata credimus, præcise, quia revelavit Deus, qui est infallibilis veritatis. Hinc justissime fuerunt proscriptæ ab Innocentio XI. die, & anno citatis, sequentes propositiones, scilicet 19. in ordine, ibi: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; 20. ibi: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habet supernaturalem*; & 21. ibi: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus*, & 23. ibi: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit*.

Omnes Fideles, postquam ad usum rationis 21
pervenerint, obligantur præcepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum Fidei, *Communis*, & colligitur ex pluribus Sacræ Scripturæ testibus, & signanter *ex cap.* 1. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*, *ex cap.* 1. *ad Romanos*, ibi: *Justus autem ex Fide vivit*; & *cap.* 3. *ad Galatas*, ibi: *Ex fide justificat gentes, Deus*, ex *cap.* 11. *ad Hebræos*, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet, &c.* Unde rectissime Alexander VII. die 24. Septembris 1665. damnavit sequentem propositionem primam in ordine, ibi: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Caritatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Non 22
sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. *Communis*. Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. damnavit sequentem propositionem in ordine 17. ibi: *Satis est actum Fidei semel in vita elicere*; & hanc aliam in ordine 65. ibi: *Sufficit illa mysteria* (scilicet Trinitatis, & Incarnationis) *semel credidisse*.

Ad eliciendum actum Fidei tenetur quilibet 23
rationis capax, cum primitus ei sufficienter

Fides proponitur: Communis; & colligitur *ex cap. 16. Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur*. Hinc Infideles adulti non excusantur amplius ab infidelitate, cum Mysteria Fidei ita illis credibilia proponantur, ut recta ratio eis dictet nostra Fidem esse veram, & contrariam sectam esse falsam. Unde Innocentius XI. die, & anno citatis juste damnavit sequentem propositionem in ordine 4. ibi: *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione*
24 *minus probabili*. Item ad eliciendum actum Fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra Fidem, tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus Fidei, ut *ex 1. Petri cap. 5.* ibi: *Cui* (Diabo-
25 lo) *resistite fortes in fide*. Item ad eliciendum actum Fidei internum tenemur, quando urget præceptum confitendi Fidem exterius; hanc enim debite, ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat. Herincx *disp. 7. de Fide quæst. 8. num. 77.* Bassæus verb. *Fides 1. num. 16.* Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 1. num. 2. seq.*
26 & alii passim. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens, quoties urget præceptum alicujus virtutis exercendæ, quam sine Fide non possumus exercere, & sic eliciendus est actus Fidei saltem implicitus, quoties eliciendus est actus Spei, aut Caritatis; unde S. Augustinus *cap. 7. Enchir.* sic haber: *Fides credit, Spes, & Caritas orant, sed sine Fide esse non possunt*; quia nisi quis Deum credat, Deum
27 sperare, aut diligere non potest. Item tenemur sæpius, & frequenter in vitæ decursu actus Fidei elicere. Huic autem obligationi satisfacimus per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, v. g. Spei, Caritatis Dei, Pœnitentiæ, Orationis, Recitationis Symboli, Formationis Signi Crucis, auditionis Missæ, & hujusmodi; Sannig *dist. 1. de Fide q. 21. n. 3.* Herincx *disp. 7. de Fide q. 6. n. 76.* Reiffenstuel *tract. 4. de virtutibus Theologicis dist. 2. q. 3. n. 34. & 35.* La Croix *lib. 2. num. 51.* & alii communiter.
28 Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandæ causa licet Fidem negare externe, quamvis ea retineatur interne. *Est de Fide, & communis* inter Catholicos, atque in Concilio Romano sub Cornelio Papa definita contra hæresim Elcesaitarum, & contra Gnosticos, & Priscillianistas, qui dicebant, posse instante persecutione negari Fidem exterius; dummodo serva retur interius; teste enim Baronio ad annum 254. fuit in dicto Concilio damnata tamqua m hæretica sequens propositio: *Licitum est exterius Fidem negare instante persecutione, & sufficit eam in animo suo interius retinere*. Er veritas nostræ conclusionis habetur expresse ex verbis Christi, *Matth. 10.* ibi: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*. Idem habetur *Marci 8.* & idem dicit Apostolus *2. ad Timoth. cap. 2.* ibi: *Si negaverimus eum, & ille negabit nos*, & patet ex gloriosis exemplis tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exterius negare. Immo 29
nedum nullo unquam casu licet Fidem negare externe, sed insuper tenemur de præcepto aliquando eam externe profiteri. *Communis*, & patet ex verbis Christi *Matth. 10.* ibi: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: & Lucæ 9.* ibi: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet*. Dicitur autem notanter *aliquando*, quia duplex est 30
præceptum confessionis, seu professionis externæ Fidei, scilicet præceptum negativum de non denegando Fidem externe, quod obligat semper, & pro semper, cum nunquam liceat Fidem exterius negare, quamvis retineatur corde, & interius; & præceptum affirmativum de confitendo Fidem externe, quod obligat quidem semper, sed non pro semper; & solummodo pro aliquo determinato tempore. Unde per hoc affirmativum præce- 31
ptum tunc præserrim obligamur ad externam Fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda; *sic communis* cum S. Thoma *2. 2. quæst. 3. art. 2.* ubi dicit quod tale præceptum affirmativum obligat, *quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & utilitas proxima impendenda, puta si aliquis interrogatus de Fide, taceret, ex hoc crederetur, vel quod non haberet Fidem, vel quod Fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide. In hujusmodi enim casibus confessio Fidei est de necessitate salutis*. Hinc merito Innocentius XI. *die 2. Martii 1679.* damnavit sequentem propositionem in ordine 18. ibi: *Si a potestate publica quis interrogetur fidem ingenue confiteri, ut Deo, & Fidei gloriosum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno*.

Per se loquendo, si quis de Fide interro- 32
getur a persona privata, non peccat si tacet, quia tunc est potius contemptus personæ,

quam

quam Fidei ipsius: Si vero tale silentium sit signum negatæ Fidei, vel erubescentiæ de confitenda Fide, aut proximo generet scandalum, & occasionem spiritualis ruinæ, tunc sic tacens graviter peccat. *Communis*.

33 Potest licite Fides occultari fugiendo; Tempore enim persecutionis licitum est Christianis fugere, seu se occultare, ne interrogentur, & Fidem confiteri compellantur; Unde idipsum non tantum docuit Christus *Matth.* 10. dicens: *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*, sed etiam ipsemet practicavit fugiens Herodis, & Judæorum persecutionem, ut notavit Gregorius Papa *in cap. Sciscitaris 7. q.* 1. & ipsum imitati sunt inter plures alios S. Athanasius, & S. Paulus Apostolus, ut habetur 2. *ad Corinth.* 11. ibi: *Per murum in sportam dimissus sum, & sic effugi manus ejus*.

34 Non possunt tamen licite fugere Episcopi, aut Pastores, ubi eorum præsentia esset ovibus pascendis, aut in Fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret, quia tenemur magis diligere proximum in spiritualibus, quam nos in temporalibus. Joannis enim 10. dicitur expresse: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; Mercenarius autem videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit*.

35 Item licitum est occultare Fidem signis, quæ ex se sunt indifferentia, ut in Terris Turcarum, & Hæreticorum uti vestibus secundum morem eorum ad vitandum mortis periculum, seu ad habendam permissionem inibi habitandi pro servitio aliorum Catholicorum, seu pro alio justo fine. Sic etiam non delinqueret adversus Fidei confessionem, qui ad occultandam Religionem, & ad evadendum mortis periculum diebus jejunii carnibus vesceretur in locis Hæreticorum, cum esus carnium sit etiam de se signum indifferens. Viva *ad propositionem* 18. *Innocentii XI. num.* 14. & 15. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 47. & alii passim. (*a*)

Illicitum tamen est occultare Fidem signis 36 illis, quæ ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. Sic illicitum est, immo peccatum esset contra præceptum negativum Fidei sacrificare idolis, coram illis genua flectere, & hujusmodi. Illicitum esset uti vestibus Infidelium, si ab ipsorum Principibus essent institutæ in signum ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset templa Hæreticorum adire, eorum concionibus, & precibus interesse, si talia essent præcepta ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset diebus vetitis comedere carnes ab Infidelibus, & Hæreticis appositas ad dignoscendum, an quis sit Catholicus, si inde sequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi scandalum. Unde Apostolus 1. *ad Corinth.* 8. expresse dicit: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum*.

Laicis personis de Mysteriis Fidei publice, 37 vel privatim disputare prohibitum est sub pœna Excommunicationis ferendæ, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. *de Hæreticis in* 6. §. *Inhibemus*, ibi: *Inhibemus quoque ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur*. Ita etiam iisdem expressis verbis habetur in Constitut. 2. Nicolai III. incip. *Noverit* §. 19. ibi: *Item firmiter inhibemus, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur*. Et concordat Constitutio Gregorii IX. incip. *Excommunicamus*. Et Constitutio Innocentii IV. incip. *Noverit*, & *cap. Mulier* 29. *dist.* 23. & *c. Cum ex injuncto* 12. *de Hæretic.* & tenent communiter Doctores apud Barbosam *in cit. c. Quicumque n.* 14. & apud Card. Petram *tom.* 3. *commentar. in Constit.* 1. *Nicolai III. num.* 17. (*b*) Hæc pro- 38 hibitio non solum comprehendit disputationem Fidei dubitativam, quæ fiat animo impro-

Romanæ Theologi Notæ.

(*a*) In iis vero debet abesse scandalum, quo posito usus ille vestium, esus carnium, & alia hujusmodi illicita omnino sunt; abesse quoque debet periculum contemptus præcepti Ecclesiæ in eo, qui carnibus vescatur diebus jejunii, ut alibi ab *Auctore* expositum est.

(*b*) Vide notam in Tom. II. ad verb. *Clerici art.* 1. *n.* 78. ubi ostensum est, iis temporibus, quibus Canones prohibentes Laicis cum Hæreticis de Fidei articulis disputare editi sunt, Clericos vocari consuevisse illos, qui studiis erant addicti, & e contra Laicos nominari illiteratos. Hinc patet, non absolute damnandum fore Laicum in controversiis apprime versatum, qui justis de causis cum Hæretico de Fidei controversiis certamen iniret; cum cap. *quicumque*, & cap. *Noverit*, & alia ab Auctore citata eum nullatenus spectent, nec præfatis prohibitionibus comprehendantur.

probandi, seu revocandi in dubium aliquem Fidei articulum, quia hoc sensu disputare de Fide est prohibitum tam Clericis, quam Laicis; *l. Nemo Clericus*, *Cod. de summa Trinitate*, sed comprehendit etiam disputationem Fidei confirmativam, qua quis Laicus constans in Fide ejus veritatem propugnat contra Hæreticos, & Infideles ex motivo eos convincen-
39 di. Card. Petra *loc. cit. num.* 19. & alii. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos, & quantumvis ad tales disputationes cum Hæreticis suscipiendas idoneos; Glossa *in cit. c. Quicumque* 2. *de Hæretic. in* 6. *verb. Laicæ*, Albertin. *de agnoscen. assertion. quæst.* 13. *nu.* 5. *& sequent.* Alphons. de Castro *de justa Hæretic. punit. c.* 19. Villalob. *in summa tract.* 1. *diffic.* 7. §. 4. Salel. *de mater. Tribunal. Fidei lib.* 1. *cap.* 10. *Regul.* 86. *num.* 85. Del Bene *de Offic. Inquisit. part.* 1. *dubit.* 155. *petit.* 6. *num.* 7. Verricelli *de Apostol. Mission. tit.* 2. *de Fide q.* 38. *n.* 11. Petra *loc. cit. n.* 22. & alii. Et ratio est, quia hujusmodi disputatio non solum interdicitur Laicis, quia ipsi præsumuntur ad id minus idonei, & de rebus Fidei minus instructi, sed quia conveniens videtur, ut disputationes de rebus sacris a solis Ecclesiasticis, sacrisque personis suscipiantur, & non a Laicis, quemadmodum ipsis omnibus interdicitur prædicationis officium; *cap. Mulier* 29. *dist.* 23. *cap. Cum ex injuncto* 12. *& cap. Sicut* 14. *de Hæreticis*, ibi: *Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent. Nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscumque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi*. Pegna *Direct. Inquisit. comm.* 25. *vers. Verum*, Petra *loc. cit. n.* 2. & alii.

40 Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis, veluti si nullus esset Ecclesiasticus idoneus, qui Hæretico simplicem plebem seducenti opponeretur, vel si disputationem suscipiat rogantibus Clericis; *arg. cap. Mulier* 29. *dist.* 23. Sic Coninch *de infidelit. disp.* 18. *dub.* 9. *num.* 145. Becan. *de Fide cap.* 15. *q.* 7. *nu.* 6. Petra *loc. cit. num.* 23. Sive Catholici sint in locis, ubi permixtim vivitur cum Hæreticis; Ledesma *in summa tom.* 12. *tract.* 1. *cap.* 5. *conclus.* 13. Cajetan. *in* 2. 2. *qu.* 10. *art.* 7. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 6. *n.* 7. Salell. *cit. Regul.* 86. *num.* 100. Petra *loc. cit. num.* 23. Vericelli *de Apostolic. Mission. tit.* 2. *de Fide quæst.* 83. ubi alios casus enumerat, in quibus Laici docti disputare possunt de Fide. Et sic pro aliquo 41
ex dictis casibus intelligendi sunt Doctores sentientes Laicos doctos disputare posse de Fide, ut sentiunt aliqui, quos sequitur Diana *tom.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 22. vel intelligendi sunt de Fidei disputatione materiali, hoc est ficta, quæ cum fiat inter Catholicos, uti contingit in nostris Academiis, ubi exercitii gratia etiam de rebus Fidei cum Laicis disputamos, ut melius veritatem attingamus, errores propulsemus, etiam Laicis est permissa, & licita; servatis tamen conditionibus, aut circumstantiis debitis, quas recenset Doctiss. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 1. scilicet tum ex parte disputantium, ne sint viri indocti, seu rixosi, tum ex parte audientium, ne ob eorum simplicitatem decipi, aut scandalum pati contingat, ut etiam notaverat S. Thomas 2. 2. *qu.* 10. *art.* 7. Fidei autem disputatio formalis, 42
hoc est vera, quæ habetur a Catholicis cum Hæreticis, vel Infidelibus ex motivo eos convincendi, & suadendi eis veritates nostræ veræ Fidei, & in qua disputantes non solum verbis, & argumentis, ut in disputatione materiali, & ficta, sed etiam animo, & sententiis inter se pugnant, est Laicis universis prohibita per Jura adducta *sub n.* 26. & citat. Doctores, & allatam rationem *sub n.* 28.

Catholici dicuntur etiam Orthodoxi, quasi 43
dicas sanæ fidei, ab Orthos græce, latine idem quod rectus, & Doxa græce, latine idem ac opinio; e contra vero alii, videlicet Hæretici, & Schismatici dicuntur Heterodoxi, idest alterius opinionis a recta fide, quæ est grande Divinæ Misericordiæ donum secundum illud Apost. 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Misericordiam consecutus a Domino, ut sim Fidelis*. Quod si, 44
qui Catholice credit peccati letalis foret obnoxius, ejus fides dicitur mortua, eo quia est in homine mortuo ad gratiam ratione peccati, quod est mors animæ, & propter idem letale fides est sine merito: e contra vero dum fidelis est in gratia, ejus fides dicitur viva, quia est in homine informato caritate, & gratia, quæ est vita animæ; & ratione ejusdem caritatis, & gratiæ fides est meritoria: ex quibus patet in quo differant fides viva, & fides mortua, de qua *Jacobi cap.* 2. *vers.* 20. *Fides sine operibus mortua est*.

In Damnatis, & Dæmonibus non adest Fi- 45
des Divina, hæc namque supernaturale Dei donum est, & quoddam animæ ornamentum; damnati autem & Dæmones tamquam finaliter

ter proscripti supernaturalibus omnibus, ut de facili patet, denudantur a supremo justissimo Judice: & ideo &c. Quod si Divus Jacobus Epist. Cathol. *cap.* 2. *num.* 19. ait: *& Daemones credunt, & contremiscunt*; non est sensus, quod Daemones Fidem Divinam habeant; sed quia cum experiantur finaliter infideles, & finaliter declinatos a Fide Catholica in aeternum periisse, manifeste concludere coguntur ejusmodi Fidem esse verissimam, ac de ejus auctore contremiscere: tum quia ad idem necessitantur Daemones ex evidenti credibilitate *n. seq.* posita: igitur licet &c. non autem &c. Accedit etiam principalius, quod Daemones credunt non Fide infusa, sed naturali, convicti scilicet miserabili experientia, qua primo in seipsis Vindicem Dei manum experiuntur; unde dum comparatur fides Peccatorum fidei Daemonum, id accidit, non quantum ad naturam, fed quantum ad sterilitatem, quatenus neutra proficit ad salutem. Est tamen Fides Divina in animabus Purgatorii, quia ex una parte tamquam ad Gloriam destinatae, donis supernaturalibus sunt capaces; & ex alia parte cum adhuc in patria non sint, adhuc per speculum, & in aenigmate vident, & non facie ad faciem, sicut vident Beati, atque ideo &c. Nec obstat, quod sint in termino, quia licet sint in termino meriti, non sunt tamen in termino satisfactionis.

46 Tandem pro complemento prae oculis habendum praesertim in tentationibus, quod sicut Judicia Dei abyssus multa, & imperscrutabilia, ut Sacrae litterae testantur, & consequenter non spiritu praesumptionis investiganda, sed fideliter timenda, ita Fidei Divinae Mysteria natura sua viatorum mentes excedentia, non sunt praesumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium Fidei sunt propter summam, & infallibilem Dei revelantis auctoritatem firmiter credenda. His accedit, quod plurima ex naturalibus, vel difficile, vel nullo modo capimus: *Sapient.* enim 9. *vers.* 16. legitur: *difficile aestimamus ea, quae in terra sunt, & quae in prospectu sunt invenimus cum labore; quae autem in Caelis sunt, quis investigavit? & Ecclesiastes cap.* 1. *vers.* 8. *cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone*, sicut de facto liquet de fluxu, & refluxu maris, de Systemate mundi, ac de natura continui, ubi & arenula est lapis Lydius tenuitatem intellectus humani ultro contestans: & ita de innumeris aliis in tantum, quod philophari quasi non videatur nisi pulchre imaginari. Supernaturalia ergo nostrum quis pertingere poterit? unde *Proverb.* 25. *verb.* 27. *qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria*; & Jerem. 32. *vers.* 19. Dominus est *magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, & Ecclesiastici 3. *vers.* 22. *Altiora te ne quaesieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quae praecipit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus*, quare *Joan.* 20. *num.* 29. *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Licet autem Fidei Divinae Mysteria non sint evidenter scibilia, sunt tamen, ut optime docent Theologi, evidenter credibilia, juxta illud Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*; & quidem ex multis motivis, sed praesertim ex octo illis a meo Doctore *q.* 2. *Prolog.* allatis: nempe ex pronuntiatione prophetica, Scripturarum concordia, auctoritate Scribentium, diligentia Recipientium, rationabilitate contentorum, irrationabilitate aliorum, & ex Ecclesiae stabilitate, ac miraculorum claritate, his, inquam, nostram Fidem, Scripturam, & Ecclesiam veras esse, & non nisi a Deo profectas, evincitur evidenter credibile; de quibus singillatim Doctor Subt. *loc. cit.* Mastrius *dis.* 6. *de virtut. Theol. quaest.* 10. *art.* 1. Frassen, & alii passim. Consulantur ipsi praesertim a Missionariis, qui neophytos facere student, idest novos in fide; Neophytus enim dicitur a *Neos* quod est novus, & *Phytos* quod est planta: unde *dist.* 84. *cap. quoniam* Neophytus is dicitur, qui novus est in Fide, vel Religione; * quasi nostrae Fidei, & Religionis planta novella. *

Fidei Christianae occultatio cum simulatione Machumetismi damnatur a Benedicto XIV. 47
tom. 1. Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* 48
§. 3. In Fidei causa conniventiae locus esse nequit. Idem Constitut. 114. incip. *Redditae* §. 49
5. Fides plurium Mysteriorum explicita requiritur necessitate medii; Aliorum vero necessitate praecepti. Idem Constitut. 42. incip. 50
Etsi minime, in qua ad id commendat praesertim Libellum de Clemenris VIII. mandato 51
a Cardinali Bellarmino editum, & approbatum pro tradenda Doctrina Christiana.

* Hinc actus Fidei non debet comprehendere tantum in genere quidquid Fides dictat; 52
sed debent etiam credi explicite ea mysteria, quae sciri debent; idem *Instit. Eccles.* 72.

Actus Fidei, Spei, & Caritatis debent per 53
accidens elici, quum aliqua tentatione urgemur, nec illam superare valemus, nisi efficacia illorum actuum; *ibid.* §. 20.

Nec sufficit ad implenda tria ista praecepta, 54
seu Caritas virtualis, quae in obsequendo divinis

vinis

vinis præceptis exercetur, nec etiam Fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propositionibus firmatur, *ibid.*

55 Si quis diuturno satis tempore negligit elicere actus Fidei, Spei, & Caritatis, illum versari in periculo æternæ salutis, firmatur *ibid.* §. 21.

56 Num licet Christianis degentibus sub Turcarum imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, turcica nomina vel retinere vel sibi imponere; hoc enim pertinet ad externam fidei professionem. Idem Constitut. incip. *Inter omnigenas* ad incolas Regni Serviæ, & finitimarum regionum: & Congregatio universalis Inquisitionis in rescripto ad. postulata Episcoporum Albanensium idem edixit. *De Synodo Diœcef. lib.* 13. *cap.* 20. §. 9.

59 *nov. edit.* Idque non licet etiam ad evirandas pœnas, vel quamcumque utilitatem captan-

58 dam. Idem Constit. incip. *Quod Provinciale* §. 1. Eisdemque nominibus utentes Sacramentorum incapaces declarantur, ac suffragiotum post mortem indigni; *ibid.* §. 4.

59 Christiani ad Turcas apostatantes, deinde redeuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publice abjurare apostasiam: at coram infidelibus non est necessarium, sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponant vestem protestativam falsæ Religionis; & curent, ut successu temporis infideles agnoscant vel ab ipsis, vel ab aliis eorum abjurationem, etiam cum periculo vitæ. Ita ex decreto S. Inquisitionis. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 22. §. 17. At in Decreto servato in Archivo S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum: *curent, ut successu temporis &c.* quare ad id non esse obligandos fideles, additur *ibid.* §. 18.

60 Fidei Christianæ favor, Legum rigori congruas interpretationes abhiberi suadet. Idem tom. 2. Bull. Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 16.

APPENDIX,

sive novus de Fide Articulus.

Hactenus exposita (nempe a P. Ferraris) satis perspicue, ac solide demonstrant, Christianum hominem ita paratum esse debere ad Fidem tuendam, & eam, dum debitus Deo honor, ac proximi utilitas exigat, palam quoque profitendam, ut persecutiones, carceres, cruciatus, mortemque potius debeat subire, quam eam verbis *vel* factis, explicite *vel* implicite *negando, Deum debito per Fidei confessionem honore privare, atque contemnere. Quo autem facilius dubia solvi, & explicari queant, quæ orthodoxæ Religionis Ministris in Infidelium partibus solent passim occurrere circa particularia facta, ac casus nonnullos, quibus vel* facto, *vel* implicite Catholica Fides *violari videtur, brevem hanc instructionem addendam esse existimavimus, quam partim ex decretis deprompsimus, quæ hac super re ex suprema Inquisitione, pro solvendis propositis a Missionariis dubiis, prodiere; partim ex Pontificiis Constitutionibus, quibus abusus damnantur, qui in nonnullis Infidelium, Hæreticorumque Regionibus, contra divinæ Fidei puritatem, in Christianam Religionem irrepserant.*

Primo itaque, Fidem facto suo negare dicitur, qui ea faciat, quæ ad falsi numinis, hæreticique hominis obsequium, & cultum referantur; Is enim facto suo falsam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem supremæ Inq. decretis an. 1626. & an. 1669. definitum est, *nullo modo licere Christianis, nec ulla causa, aut motivo posse permitti, aut tolerari*, ut operam suam navent ædificandis, instaurandis, verrendisque Templis falsis Numinibus, vel Auctoribus falsarum sectarum dicatis; aut eorumdem purgandis parietibus, & pavimentis, mundandis altaribus, & aperiendis, claudendisque foribus. Atque hinc sequitur, rei de se malæ operam dare, ac Facto negare Fidem, qui Idola, quæ Infideles colunt, construant, vel falsi Numinis imagines pingant, quippe falsis Numinibus famulatum præbent, iisque si non per se, per alios saltem obsequium, cultumque exhibent. 61

Secundo, facto Fidem negant, qui ea faciunt, quæ ritum falsum, sacrilegumque cultum comprobent, ratumque habeant; Id enim est Fidem orthodoxam, quæ hæc damnat, contemnere, falsamque Religionem opere profiteri. Ratum habent ritum, falsumque cultum, qui in Schismaticorum, Hæreticorum, Infideliumque Templis, organa, vel alia instrumenta pulsent, metros canant, aut concinendos componant, vel artem musicam alio modo exerceant. Hinc Constitut. quæ incipit: *Omnium solicitudinum*, qua Prædecessorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenses &c. Benedictus XIV. approbat, & mandat observari Decretum Cardinalis Tournon, quo prohibetur: *Ne imposterum Christifideles audeant nec in Pagodis, nec extra, tum occasione Sacrificio-* 62

ficiorum, tum quarumcumque solemnitatum superstitioso cultu imbutarum, sonare, aut canere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, cum nullo modo liceat Christi famulis Belial inservire. Ideoque, subdit, *Missionarii non solum eos monere tenebuntur de prædicta prohibitione, verum etiam illam omnino executioni demandare, & contrafacientes ab Ecclesia expellere, donec ex corde resipiscant, & publicis pœnitentiæ signis patratum scandalum emendaverint.* Hoc modo Fidem negant etiam ii, qui in Infidelium, & Hæreticorum scholis falsos eorumdem ritus, & profana a Catholica Fide aliena dogmata doceant, *ex Decret. Sup. Inq. 2. Maii 1711.* Nam dum docent, facto suo approbant, falsamque profitentur Religionem.

3 Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat, ut, qui impetante Infidele Principe in Catholicæ Fidei contemptum, Sacros Ritus spernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatis utatur, Christianorum Templa evertat, ex equo descendat dum ante fores transit Templi Idolorum; *ex Decret. Sup. Inq. 1674.* Is, & Fidei professionem omittit, quam vigente illo Principis præcepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, & Fidem ipsam exteriori contemptu negat.

4 Quarto, qui vestem induat, quæ ex instituto hominum, usu recepto, & approbato, falsæ sectæ Professorem, sive falsæ Religionis Ministrum designet, ut linteam vestem talarem, quæ Machumetanis Sacerdotibus est propria, vel fasciam quandam, qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur; Is enim hoc modo falsæ sectæ professorem se se ostendit, ac virtualiter saltem Fidem negat; *Decr. Suprem. Inq. 8. Julii 1630.*

5 Quinto „ *qui nomina* Turcica, quorum nec „ memores esse deberent per labia sua, assu„ munt: abominanda Infidelium Templa, „ quæ Moschæas vocant, frequentant: Eccle„ siasticorum jejuniorum dies carnium esu „ profanant, & hæc eo fine, ut Mahumeta„ ni credantur, opera faciunt, quæ menda„ cium in re gravissima continent, & virtua„ lem Fidei negationem, maxima cum Dei „ injuria, proximique scandalo, includunt " quemadmodum legitur *Const.* quæ incipit, *Inter omnigenas, tom. 1. Bull. pag. 32.* in qua Benedictus XIV. abusus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviæ, finitimisque regionibus, in Christianam Religionem irrepserant; atque decernit, eos, *qui obstinate in hujusmodi via impiorum pergere velint, incapaces esse Sacramentorum in vita, & si impœnitentes decesserint, suffragiorum post mortem, ad quæ nullus Ecclesiæ Minister illos admittere præsumat; alioquin a proprio Episcopo Canonicis pœnis plectendus erit.*

Sexto, qui ritus usurpent falsæ Religionis 6 protestativos; hujusmodi enim usu errores contra Christianam Fidem, quos indicant, se se approbare demonstrant, ac falsæ sectæ professores exterius manifestantur. Hinc in citata *Const. Inter omnigenas*, circumcisionis usus Mahumetanorum more damnatur: *Const. Omnium sollicitudinum*, de qua supra, *Mulieribus*, in Regno Madurensi, & ei finitimis Regionibus, *prohibetur deferre collo appensum in signum contracti Matrimonii Taly, quod præfert imaginem licet informem Pulleyaris, seu Pyllejaris Idoli nuptialibus Cæremoniis præpositi*; & Christianis omnibus prohibetur, *cineres ex vaccæ stercore confectos, & impiam Gentilium Pœnitentiam a Rutren institutam redolentes, benedicere, eosque fronti Sacro Chrismate delinitæ impingere, sive quæcumque alia signa albi, vel rubri coloris, quibus Indi superstitiosissimi, vel in fronte, vel in pectore, aut in alia quavis corporis parte utuntur, deferre*: Et *Constit. Ex quo singulari*, quæ est *de Ritibus Sinensibus, tom. 1. pag. 118.* damnantur *cæremoniæ, ritus, & oblationes, quæ fiunt tum singulis mensibus in novilunio, & plenilunio, tum a Litteratis, & Magistratibus, dum in gradus, sive dignitatis possessionem adeunt, vel post adeptam: Item oblationes, quæ fiunt in Templis, seu ædibus, Progenitoribus dicatis, & ritus oblationesque coram Progenitorum Tabellis in privatis domibus, sive eorum sepulchris, una cum Gentilibus, & etiam seorsim ab illis: ac prohibetur, domi retinere Progenitorum tabellas cum inscriptione, qua Thronus, sive sede Spiritus designetur.* Quod spectat ad ritus superstitiosos, vide Appendicem ad caput de Superstitione.

Nota. Si ritus indifferentes occurrant, tu- 7 tius est, ut Catholici quoad fieri possit ab illis abstineant, ne cultu peregrino, & Ecclesiæ Catholicæ ignoto verum Deum venerentur. Nunquam vero licet *Gentilium ritus adoptare, eosque in Christianos usus convertere, inconsulta Apostolica Sede*, ut *Constit.* decernitur antea laud. *Omnium sollicitudinum.*

Implicite contra Orthodoxæ Fidei confessio- 8 nem peccat, qui dum debitus Deo honor id postulet, libere Orthodoxam Fidem non profitetur, sed tacet, atque silentio suo alios in suspicionem ducit, se, vel Fidem negare, vel eam profiteri erubescere. In Deum enim injurio-

juriosus est, qui veritatem ab ipso revelatam libere confiteri erubescit. Primo itaque peccat, qui interrogatus a publica potestate de sua Religione taceat, si interrogatio fit in odium Religionis; Si enim 1. ob politicas Status rationes fieret, ut pecunia v. g. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confessionis silentio non subtrahetur. 2. Si silentium, attentis circumstantiis, non appareat omnibus implicita Orthodoxæ fidei confessio.

9 Secundo peccat etiam, qui interrogatus a privata persona, Fidem palam non fateatur in iis circumstantiis, in quibus confessionis omissione Deus injuria afficeretur, & proximus pateretur scandalum, hæc enim duo semper vitare tenemur; Ut si interrogatus prospiceret ex suo silentio fluctuaturos in Fide Catholicos audientes; vel Infideles Christianos derisuros, quod Fidem Christianam palam confiteri erubesceret.

10 Tertio. Quamquam persecutio in odium Fidei adversus Orthodoxos excitata, in Deum injuriosa est, & interrogationem, quæ ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Auctor demonstravit, qui eam fuga declinare studeat, non modo non negat, sed ipso facto Fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, sed quandoque etiam necessaria est; 1. Quoties Fideles timent, prævidentque periculum succumbendi tormentorum atrocitati, Fidemque negandi. Nam qui hujus periculi conscius Tyranni sævitiam non devitaret, Deum tentaret, qui sicut non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. 2. Quando persona necessaria, ac maxime utilis sit communi Ecclesiæ bono, ut Augustinus *tract.* 46. *in Joannem* exemplo demonstrat Apostoli Pauli, qui ob Ecclesiæ utilitatem se furori Præpositi Damaschi subducit. 3. Declinandum martyrium est, dum prævideatur nemini profuturum, sed Tyrannum magis irritandum fore, & crudelius in Christianos sæviturum. 4. Licite etiam Episcopi, Parochi, & Missionarii fugiunt, ac quandoque sævientem Tyrannum declinare debent, si in ipsos solos sæviat, nec alii Ministri adsint, qui relictis ibi Christianis spiritualia subsidia suppeditare possint. *Manifestum est*, inquit S. Thom. *lect.* 3. *in cap.* 10. *Joan. quod si quæratur sola persona Prælati, possunt alii loco ipsius ad Gregis custodiam deputari, qui vice sui consolentur, & gubernent gregem: unde si sic fugiat, non dicitur dimittere oves, & hoc modo, & casu fugere licet*. Immo expedit aliquando hæc fuga, si ea impediri possit, ne Tyrannus in alios quoque Christianos sæviat; vel si redire posse sperent majori cum fructu. Sed Pastoribus, Sacrisque Ministris fugere non licet, si oves eorum indigent spirituali subsidio, si periculum sit ne dispergantur, & Fidem amittant, ac si eorum fuga scandalum paterentur fideles, atque infideles contemnendi Religionem occasionem sumerent. Tunc enim non solum charitatis, verum etiam justitiæ debito, tenentur rudes instruere, dejectos roborare, & erigere, nutantes confirmare, omnesque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria, & honore adhortari. Hinc proposito dubio, *An ad evitandum periculum liceat Missionariis a Missione discedere absque licentia Sacræ Congregationis?* Anno 1646. Sac. Cong. de Propaganda Fide respondit; *Tempore persecutionis esse magis necessariam Pastorum præsentiam, ne Fideles pervertantur.*

Quarto, dum Infideles, vel Hæretici Sacras Imagines conterant, & Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur Fideles palam orthodoxam Fidem profiteri; debent enim, quoad fieri possit, injuriam Deo, & Sacris Imaginibus irrogatam propulsare, ac per publicam Confessionem palam facere orthodoxam Fidem, sacrasque Imagines honore dignas esse. Seclusco vero periculo contemptus, licet Missionariis sacras Imagines donare Infidelibus, qui iis delectentur, tum amicitiæ pacisque fovendæ gratia, tum ad eos alliciendos ad amplectendam Fidem: Ex *Decret. Suprem. Inquisit.* 1674. Nefas vero est ex eodem Decreto iis sacros libros, ac vasa sacra tradere, qui in Religionis contemptum uti possint. 11

Quinto, dum Infideli, vel Hæretico Magistratu imperante, Christianorum Ecclesiis, ædibus, aliisque locis libelli assignantur, orthodoxæ Religioni detrahentes, eamdemque contumeliis, & calumniis deturpantes, orthodoxi præcepto illo, quo illatam Deo injuriam vindicare, ac sublatum ei honorem restituere tenentur, in ea necessitate constituuntur, ut schedas auferre, libellis respondere, ac ad Judices delati palam orthodoxam Fidem profiteri debeant. At scripturis, quæ non publica auctoritate, sed privata fiunt, quæque Evangelicos Ministros injuriis, calumniisque afficiunt, & orthodoxæ Fidei adversantur, Ministri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris persecutionis periculum. Satius tamen erit injurias, calumnias, & blasphemias patienti animo ferre, ac negative se habere: *Suprem. Inquisit. Decret.* 1674. 12

Quæ-

13 Quæri hic etiam potest, *num de Fide cum Hæreticis, & Infidelibus disputare liceat? quibus & quomodo id liceat?* Quod ut rite expendatur, notare oportet, disputari de Fide idem esse, ac ad examen revocare Religionis Dogmata, atque argumentis demonstrare a Deo esse revelata. Id autem duplici fieri potest modo, privatim scilicet, & publice. Privata disputatio est, quæ in privato loco inter privatos fit, ita ut nulli, aut pauci auditores adsint; quomodo passim in Hæreticorum præsertim Regionibus Hæreticos inter atque Orthodoxos de Fide certari solet. Publica vero disputatio dicitur, quæ fit publico in loco, spectante populo, ac quandoque etiam arbitris constitutis. Privata disputatio cuique viro docto ab Hæretico provocato licita est, ac etiam expediens; primo, si prudenter judicet, Hæreticum desiderio cognoscendæ veritatis, vitandique erroris ad disputationem provocare; secundo, si prudenter speret disputatione illa privata ad orthodoxam Fidem provocantem hæreticum conversum iri: tertio, si silere non possit, quin audientes in Fide vacillent, Hæretici magis in errore confirmentur, ac Orthodoxa Fides contemptui exponatur; Nam quisque tenetur proximi saluti, dum potest, consulere, contemnentes Fidem Orthodoxam ita compescere, ut inde Hæretici majoris contemptus, & derisionis occasionem non arripiant, & ne Deo injuria fiat, impedire, illatamque vindicare. Sed, remotis hujusmodi circumstantiis, *disputatio de rebus Fidei Laicis est prohibita. Sacerdotes nisi sint valde periti, ex consilio debent se abstinere, excusando se bonis verbis, & prætextibus; ex Decreto Sac. Cong. de Prop. Fide 26. Februarii* 1630. Sed licet periti sint Sacerdotes, sive Missionarii, cavere omnino debent, ne Hæreticos ad disputandum provocent: in causa enim essent, ut Hæretici Orthodoxa dogmata refellendo, Hæreseos actus exercerent, ac Catholicam Fidem contemnerent; quæ duæ res grave per se peccatum ferunt; & ne colloquiis privatis disputationes de Fide miscendo, eosdem Hæreticos sine fructu ullo moveant ad Orthodoxæ Fidei contemptum, & ad Catholicorum, non sine Religionis detrimento, persecutionem. *Hæretici enim*, inquit Augustinus *lib.* 15. *contra Faustum cap.* 12. *non disputationem amant, sed quomodo superare impudentissima pertinacia, ut congregent, quæ non pepererunt.* Et Sanctus Bernardus *serm.* 66. *in Cantic. Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt, nec auctoritate corriguntur, quia non recipiunt: nec flectuntur suasionibus, quia subversi sunt.*

A publicis autem disputationibus cum Hæreticis Missionarii abstinere omnino debent. 14
Sac. enim *Cong. de Prop. Fide* 8. *Martii* 1625. *Jussit publicas disputationes non fieri cum Hæreticis, quia plerumque vel ob loquacitatem, vel audaciam, aut circumstantias Populi acclamantis, veritas, falsitate prævalente, opprimitur, & si aliquando hujusmodi disputationes recusari non possent, primum de illis certior fiat Sacra Congregatio, quæ juxta temporis, & personarum qualitatem, quid agendum sit præscribet.* Quamobrem, cum Missionarii nonnulli an. 1635. publicas de Religione disputationes cum Batavis Constantinopoli coram Vicario Patriarchali instituissent, *Sanctissimus mandavit, significari Generalibus Regularium Peræ commorantium, ut illis interdicerent, ne hujusmodi congressus, aut disputationes publicas imposterum facere præsumerent sub pœnis arbitrio Sac. Congregationis Sup. Inq.* Et *Sacra Congregatio de Propaganda Fide* die 18. Januarii 1654. cuidam Missionario in Armenia mandavit, *ut a disputationibus cum Patriarcha Armenorum in Eruam circa Articulum duarum naturarum in Christo se abstineret.*

Multo minus licitum est Missionariis sine 15
expressa Romani Pontificis licentia conventum indicere Ecclesiasticum, in quo cum Hæreticis de Religione disputent. Hinc eadem *Congregatio* die 27. Maji 1644. reprehendendum censuit P. D. Joannem Judischi Missionarium, *Quod susceperit onus convocandi dictum conventum, sine Sedis Apostolicæ speciali mandato.*

Porro si Romanus Pontifex hujusmodi con- 16
ventum permittat, quinque sunt necessariæ conditiones, ut rite fiat. I. Ut Hæretici, non ut Judices, & cum jure suffragii conveniant; sed ut instruantur, convincantur erroris, & corrigantur. II. Ut non definiantur Fidei dogmata, sed definita a Conciliis, vel Apostolica Sede, a Deo revelata esse demonstrentur. III. Ne fiant coram plebe, sed coram doctis. IV. Ne sedeant tamquam Judices Laici, etiamsi sint Principes. V. Non debent Catholici Prælati a Laico Principe cogi ad conventum, sed tantum invitari, & peti debet a Summo Pontifice licentia, ut possint ea de causa a propriis Ecclesiis abesse; Hæreticos autem, & Schismaticos poterit Princeps cogere, ut vocati a Prælatis Catholicis veniant ad reddendam rationem sui erroris, ut ita corrigi, & convinci possint.

FIDEI PROFESSIO.

1 JUre Ecclesiastico obligantur ad emittendam
Fidei professionem omnes baptizandi; *arg.
cap. Prima igitur* 73. *dist.* 4. *de consecr.* Si au-
tem aliqui baptizandi per se ipsos professio-
nem Fidei emittere nequeant, ex quo crede-
re, & loqui non valeant, ut parvuli, amen-
tes, vel muti, tunc debet talis Fidei profes-
sio fieri per alium, oempe Patrinum, textu
expresso in *c. Parvuli alio profitente* 74. *dist.* 4.
de consecrat. ibi: *Parvuli alio profitente bapti-
zantur, quia adhuc loqui, vel credere nesciunt,
sicut etiam ægri, muti & surdi, quorum vice
alius profitetur, ut pro eis respondeat, dum ba-*
2 *ptizantur*. Hæretici ad Ecclesiam Catholicam,
& Apostolicam redeuntes tenentur prius arbi-
trio Episcopi publice suam hæresim abjurare;
c. Ad abolendam 9. *de Hæreticis*, & hoc re-
ctissime fit emittendo Fidei Catholicæ profes-
sionem juxta formam de facto io Ecclesia usi-
tatam, a Pio IV. ab omnibus uniformiter
observandam præscriptam in sua Const. incip.
Injunctum nobis. Immo antiquitus hæretici re-
deuntes ad onitatem Sanctæ Matris Ecclesiæ
Catholicæ teoebantur Fidei professionem etiam
per scripturam, atque oblatum libellum ex-
hibere; *cap. Si qui voluerit* 8. *cap. Maximum*
19. *& cap. Donatum* 20. *caus.* 1. *quæst.* 7.
3 Fidei professionem emittere tenentur Docto-
res, Magistri, Regentes Universitatum, vel
Gymnasiorum docentes qoascumque scientias,
etiam Grammaticam, & alii cujuscumque ar-
tis, ac facultatis professores, sive Clerici, aut
laici illi sint, vel cujuscomque Ordinis Regu-
lares, qui docere, vel ad aliquem gradum
promoveri voluerint; Pius IV. Coostit. incip.
in Sacrosancta, ad cujus calcem tradit etiam
propriam formulam. Et Sacra Congregatio
Concilii declaravit comprehendi in dicta Bul-
la Pii IV. etiam docentes priocipia Gramma-
ticæ, Arithmeticæ, Musicæ, & aliarum ar-
tium, licet publicam scolam non faciant, sed
in propriis domibus doceant. Sic refert Hie-
ronymus a Sorbo in compendio privilegiorum
Mendicantium, verb. *Professio Fidei notabil.* 4.
4 Fidei professionem emittere debent Advoca-
ti, Procuratores, Judices, Medici, Chirurgi,
Confessarii omnes, & Concionatores saltem
semel: *Concil. Provincial. Mediolan. V. tit. de
Professione Fidei*; & sic statutum reperitur fe-
re in omnibus Synodis Diœcesanis, & signan-
ter in Synodo Alexandrina de an. 1733. *tit.* 1.
de Fidei professione; respectu Concionatorum
tamen *S. Cong. Conc. in una Brugnaten.* de-
claravit, neque Regulares prædicare volentes
emittere teneri professionem Fidei, nisi ab
Episcopo exigatur, ut refert Nicolius *lucu-
brat. canon. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 6. *verb. Concio-
natores*. Item Fidei professionem emittere te- 5
nentur Bibliopolæ & Typographi, *Concil.
Provincial. Mediolanens. VI. verb. Librorum
editio n.* 21. Contra Lectores, Magistros, Re- 6
ctores, vel Cancellarios Gymnasiorum, promo-
vendos ad Doctoratum, aliosve recensitos in d.
Constitut. Pii IV. incip. *in Sacrosancta*, si non
emittaot Fidei professionem, imponitur pœna
nullitatis actorum, & aliæ imponuntur contra
Rectores, & Superiores quoscumque Universita-
tum, & Gymnasiorom; Pius IV. *ibi*. Episcopus 7
non exigens, nec recipiens a Doctoribus, & Scho-
laribus Fidei professiooem, incurrit pœnam
interdicti ab ingressu Ecclesiæ; Pius IV. in
d. Coostitut. incip. *In Sacrosancta*. Ioferiores 8
vero non recipientes, ut supra, Excommunica-
tionis latæ sententiæ, privationis Dignitatum,
Beneficiorum, Officiorum, & Feudorum in-
currunt pœnam; Pius IV. *ibid.*

Fidei professio est facienda a Græcis, & sub 9
propria sua formula; Gregor. XIII. Constitut.
incip. *Sanctissimus*. Talis tameo forma refor-
mata fuit ab Urbano VIII. quam refert Ni-
colius in *suo compendio Episcop. verb. Fides*. 10
Fidei professio facta ab Imperatore Græcorum
Lugduni, eadem fuit cum illa, quam faciunt
Latini; Gregorius X. Const. incip. *Exultare*.

Fidei professio simul, & specialis promissio 11
de eadem usque in finem, sincera cordis de-
votione, ac constantissime retinenda, debet
emitti ab illis, qui ad sacros Ordines sunt
promoveodi; *cap. Quamquam 6. dist.* 23. Item 12
Fidei professionem facere tenentur promoti ad
Episcopatum; cap. *Qui Episcopus* 2. *dist.* 23.
cap. Optatum 4. *dist.* 100. Cooc. Trid. *sess.* 24.
cap. 1. *de reform.* Gregor. XIV. Constit. iocip.
Onus Apostolicæ. Forma autem hujus profes-
sionis Fidei, ac juramenti traditur in Pooti-
ficali Romano jussu Clementis VIII. edito;
vid. verb. *Episcopus art.* 2. *nu.* 17. *& sequent.*
Omnes Episcopi in principio Concilii Provin- 13
cialis debent Fidei professionem emittere, &
jurare observantiam S. Concilii Trideotioi,
ut est injunctum in ipso Tridentino *sess.* 25.
cap. 2. *de reformat.* ubi insuper statuit, quod
si quis renuerit, statim denuncietur Summo
Pontifici a Coepiscopis sub pœna divinæ indi-
gna-

gnationis, & interim prædictus renuens com-
14 munione aliorum privetur. Item Beneficiati omnes, & ii qui in Synodo Diœcesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adsuerint. Concil. Trid. *cit. sess.* 25. *cap.* 2.

15 Canonici, & Dignitates Ecclesiæ Cathedralis tenentur a die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo. Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 12. *vers. provisi*, & Pius IV. Constitut. incip. *Injunctum Nobis*. Hanc Fidei professionem Canonici, & Dignitates Cathedralis tenentur facere per se ipsos personaliter, & non sufficit per Procuratorem, ut pluries censuit Sacr. Congreg. Concil. & signanter *in Seguntina* 18. *Aprilis* 1590. & iterum *in alia causa die* 12. *Sept.* 1620. *&* *in Calaguritana* 22. *Septemb.* 1696. & in *Cathacen.* 6. *Febr.* 1726. adeoque propter talia decreta non sunt attendendi Doctores sustinentes posse Fidei professionem emitti per Procuratorem specialiter deputatum.

17 Coadjutores Canonicorum, seu dignitatum Cathedralium de rigore Juris communis, seu Concil. Trid. non tenentur emittere professionem Fidei, quia Coadjutor durante Coadjutoria nondum est verus Canonicus; Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 13. *&* 14. *& de Canonic. cap.* 27. *n.* 12. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 9. *num.* 110. Garcias *de Benefic. part.* 4. *cap.* 5.
18 *num.* 74. *&* 76. & alii passim. Nec talem Fidei professionem tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales, & alii provisi de Capellaniis in Ecclesia Cathedrali; Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 64. *& de Canon. cap.* 17. *num.* 13. Reinffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. §. 8. *num.* 166. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 5. *num.* 1. & alii passim; & ratio est, quia supradicti omnes non comprehenduntur sub illis personis, quas Concil. Trident. *cit. sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* & Pius IV. in Constit. incip. *Injunctum nobis*, obligavit ad Fidei professionem, ut legenti patet; Unde cum ibi sancita a Tridentino, & Pio IV. sint pœnalia, & novi Juris inductiva, non debent extendi ultra personas expressas, nam pœnæ sunt restringendæ juxta Regul. 15. *&* 49. *Juris in* 6. Jurium enim correctio, quantum fieri potest, est evitanda, *cap. Cum expediat, de election. in* 6. proinde non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum; *l. Præcepimus, Cod. de appell.* Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur jure Tridentini, & cit. Constitut. Pii IV. Canonici, & Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, & possidentes Beneficia inferiora non curata: sic decisum fuisse a *Sac. Congreg. Concil. die* 12. *Febr.* 1588. refert Garcias *de benefic. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 11. & Barbosa in *summa Apostolicar. decis. verb. Professio Fidei num.* 6. Vide tamen verb. *Canonicus art.* 4. *num.* 32. *&* 33. & per totum articulum, ubi late de iis, quæ Fidei professionem Canonicorum concernunt. 19

Prælati Regulares, qui præficiuntur Monasteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuscumque locis Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militarium, quocumque nomine appellentur, eamdem Fidei professionem emittere tenentur intra duos menses ab adepta possessione suæ Præfecturæ per extensionem factam a Pio IV. in d. sua Constitutione incip. *Injunctum*. Hanc tamen Pii IV. Constitutionem quo ad hoc non esse in usu, & sic Eminentissimos Cardinales, aliosque Viros doctissimos consuluisse notat Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicant. verb. *Professio Fidei, notab. l.* 1. & sic tenent Sanchez *l.* 2. *Decalog. cap.* 5. *num.* 3. Portell. in *dub. Regul. verb. Professio Fidei, num.* 7. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 8. *quæst.* 3. *num.* 3. Villalob. in *summa tom.* 2. *tr.* 1. *difficult.* 6. *num.* 3. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 78. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. *num.* 161. & alii, qui dicunt, in iis Religionibus, in quibus viget contraria consuetudo, non teneri Prælatos earum ad emittendam Fidei professionem, & hoc per generalia Juris principia, quod in ipsis vel d. Constitutio Pii IV. quo ad hoc numquam fuerit recepta, vel contraria consuetudine denuo abrogata; arg. cap. *Quanto* 11. *de consu.* Barbosa autem *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 7. cum variis aliis ibi citatis improbat istum non usum: Et idem Barbosa *in summa Apost. dec. verb. Professio num.* 3. refert, Sacram Congregationem Concilii decrevisse, quod *professionem Fidei emittere per Episcopos Locorum Ordinarios, si ita illis videbitur, sunt compellendi Regulares, antequam prædicationis munus incipiant*, quod decretum, ut vides, concordat cum allato *sub num.* 4. *in una Brugnaten.* relato a Nicolio, & clare demonstrat, quod Regulares Prædicatores tenentur solum Fidei professionem emittere, quando Ordinariis ita videtur, & ab illis exigitur. 20 21 22

23 Attendenda est hic sequens Epistola Sacræ Congregationis Concilii directa Eminentissimo, & Reverendissimo Cardinali de Lambertinis, postea Summo Pontifici, & ab ipso relata *Volumine tertio*, *Notificatione 19. in fine*, ut sequitur.

Eminentiss & Reverendiss. D. Observand.

Negotium, de quo agitur in adjunctis præcibus nonnullorum Canonicorum istius Metropolitanæ, aliorumque Parochorum tam Civitatis quam Diœcesis, Eminentissimi PP. Sacr. Congregationis Concilii remittendum esse duxerunt arbitrio, & prudentiæ Eminentiæ Vestræ, cui proinde facultatem faciunt, ut Canonicos, & Parochos præscriptos, qui Fidei Professionem coram Ordinario, pro ut exponitur, erronee, & contra dispositionem Sacri Concilii Tridentini emittere prætermiserunt, ad novam Fidei Professionem faciendam coram Eminentia Vestra, sive ejus Vicario Generali admittere possit, eisdemque fructus suorum respective Beneficiorum a die adeptæ possessionis perceptorum, erogata tamen aliqua summa arbitrio Eminentiæ Vestræ taxanda in eleemosynam Christi Pauperum, liberaliter condonare valeat. Id Eminentiæ Vestræ significo, ejusque manus humillime deosculor.

Romæ 10. Novembris 1736.

Eminentiæ Vestræ

Humill. & addictiss. Servus.

A. Card. Gentili pro Eminentiss. Præfecto.

24 Fidei professio exposcitur a Græcis ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ redeuntibus. Bened. XIV. Constitut. incip. *Allatæ sunt*, §. 17.

Alia ad rem. Vide verb. *Canonicatus* art. 4. per tot. tum additiones ex aliena manu ad verb. *Beneficiatus* art. 1. & ad verb. *Canonicatus* art. 4. & superius allata in verb. *Fides* a num. 47. ad 60.

Fidei, Spei, & Charitatis actus a Parocho elata voce emittendi in missa Parochiali; vid. infra sub verb. *Parochus*.

FILIUS, FILII.

1 Filii alii sunt legitimi, & alii illegitimi. *Communis*. Legitimi, vel sunt legitimi tantum, quales sunt filii adoptivi, qui non a natura, sed a sola lege filii facti sunt, vel sunt legitimi, & naturales simul, & isti filii legitimi, & naturales sunt, & dicuntur omnes illi, qui ex vere legitimo Matrimonio, aut saltem putative tali, publice, seu in facie Ecclesiæ absque contradictione, ac bona fide initio, nati existunt. *Communis*; *arg. l. Filium 6. ff. de His, qui sui, vel alieni, & princ. Instit. de Patria potest. & c. Cum inter 1. Qui filii sint legitimi*, ubi filii nati etiam in putativo matrimonio declarantur *legitimi* præcisis his verbis: *Filii eorum* (qui bona fide nulliter contraxerant) *non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice & sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur; Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur*. Dicitur autem notanter *aut saltem* 2
putative tali publice, seu in facie Ecclesiæ, & absque contradictione inito, quia *in cap. Cum inhibitio 3. de Clandestin. Despons.* expresse statuitur, quod si quis *clandestine*, seu sine præviis denunciationibus, aut contradicente Episcopo, vel Parocho, *Matrimonium inire præsumpserit in gradu prohibito* (Consanguinitatis, verb. grat. vel Affinitatis) *etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium*. Et subjungitur ratio his verbis: *Cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur*.

Dicitur etiam notanter *ac bona fide inito*, 3
quia *in d. c. Cum inhibitio* statim sic expresse subjungitur: *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint*. Si au- 4
tem unus tantum ex conjugibus ante matrimonium, vel ejus consummationem scivit impedimentum *dirimens*, alter vero idem ignorans bona fide contraxit, & consummavit matrimonium, filii inde nati reputantur legitimi, quia textus *cit. cap. Cum inhibitio* dicit *ambo parentes*, & sic recte docet Glossa communiter recepta ibidem *in d. verb. Ambo parentes*, & habetur clare *in cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*, & tenent ibi Barbosa *num. 2.* & Abbas *num. 3.* & alii communiter. Talis ve- 5
ro bona fides ex parte saltem unius conjugis debet perseverare, & adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante prolis conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, & con-

& consequenter bona fides cesset, proles erit
illegitima, *arg. cap. Ex tenore* 14. *Qui filii*
sint legitimi; Pirhing *l.* 4. *decret. tit.* 17. *n.* 14.
Pontius *l.* 11. *cap.* 8. *num.* 3. & communis
aliorum.
6 Si cum dubio de latente impedimento, &
non adhibita debita diligentia ad indagandam
veritatem conjuges contrahant, & consumment
matrimonium, & postea impedimentum dete-
gatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt
illegitimi; *capit. Cum inhibitio 3. de clandesti-*
na desponsat. Et ratio est, quia adesset igno-
rantia affectata, quæ æquiparatur scientiæ; *arg.*
l. Ne supina 6. ff. de Jur. & fact. ignor. &
capit. Eos 2. de temp. ord. in 6. ibi: *Qui scien-*
7 *ter, vel affectata ignorantia.* Si autem dubium
superveniat Matrimonio jam contracto, &
consummato, filii concepti stante hoc dubio
erunt legitimi, quamvis lis de valore Matri-
monii in foro externo esset mota, & adhuc
pendens, dummodo ante sententiam sint con-
cepti: *arg. cap. Cum inter 2. Qui filii sint le-*
gitimi, ibi: *Qui concepti fuerant ante senten-*
tiam, non minus habeantur legitimi, & sic Barb.
ibi cum communi aliorum.
8 Filii nati septimo mense post initum matri-
monium habendi sunt pro legitimis, textu ex-
presso in *l. Septimo 12. ff. de statu hominum*,
ibi: *Septimo mense nasci perfectum partum jam*
receptum est propter auctoritatem Doctissimi Viri
Hippocratis; & idcirco credendum est, eum qui
justis nuptiis septimo mense natus est, justum fi-
9 *lium esse.* Etiamsi nascantur ad initium dicti
septimi mensis; *arg. l. Intestato 3. §. fin. ff.*
de suis, & legit. ubi expresse deducitur, *eum,*
qui centesimo octogesimo secundo, idest 182. *die*
natus est, justo tempore videri natum, quod tem-
pus ut clare patet septem menses solum in-
10 choatos constituit. Sic etiam legitimi, sunt
habendi filii illi, qui nascuntur mense deci-
mo; *l. Gallus 29. ff. de lib. & Posthum.* ibi:
Si post mortem in decem mensibus proximis na-
11 *tus erit, hæres sunto.* Filii autem qui undeci-
mo mense jam completo nascuntur, ordinarie
pro illegitimis habentur; *l. Intestato, ff. de*
suis & Legitim. & Novella 19. *c.* 2. ibi: *Mu-*
lier &c. undecimo mense perfecto peperit, ut non
esset possibile dicere quia de defuncto fuisset par-
tus, neque enim in tantum tempus conceptionis
12 *extensum est.* Dicitur tamen notanter *Undecimo*
mense jam completo, quia Glossa ad *cit. Novell.*
verb. Perfecto vult, quod si filii nascantur duo-
bus diebus post decem menses, seu etiam cir-
ca medium undecimi mensis, ut cum aliis vult
Engel *lib.* 4. *decr. tit.* 17. *num.* 7. Reiffenstuel
ibid. *n.* 22. Haunoldus *de Justit. & Jur. tract.*
4. *num.* 139. censendi sint legitimi, maxime
si Mater existat bonæ famæ, castis, & hone-
stis prædita moribus, & maritus usque ad ul-
timos suæ vitæ dies fuerit ad generandum ap-
tus; *arg. cit. Novella 39. cap. 2.* ubi Impera-
tor loquitur, de undecimo mense perfecto, seu
completo, ibi: *Undecimo mense perfecto pepe-*
rit. Immo multi volunt, quod in casu extraor- 13
dinario etiam post completum undecimum men-
sem filius natus reputandus sit legitimus, ma-
xime, si Mater, nedum sit optimæ famæ,
sed etiam sit specialis cujusdam corporalis dis-
positionis, & complexionis, seu alia in ipsa
concurrant, propter quæ ex Medicorum judi-
cio potuerit sic tarde parere, ut quibusdam
adductis exemplis probat sic evenisse Gotho-
fredus in *Nott. ad cit. Novell. 39. c. 2. litt.*
C. Quinimmo ex Judicio Parisiensi fuit repu-
tatus legitimus partus quatuordecim mensium
ex eo, quod inter alia concurrentia Mater es-
set honestissimis prædita moribus, ut refert
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 23. & ratio est, quia
delictum non præsumitur, donec probetur,
arg. l. Merito 61. ff. pro socio, & cap. Estote
2. de Regul. Juris, & in dubio pro favore in-
nocentium prolium sentiendum, ac judicandum
est, *arg. cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legi-*
timi, ibi; *In favorem prolis potius declinamus,*
& l. Nuper, Cod. de Naturalibus liber. ibi:
Et hoc favore sancimus liberorum. Accedit quod
in dubiis semper benigniora præferenda sint; l.
Semper 56. ff. de Regul. Juris.
Filii stante Matrimonio nati censendi sunt 14
legitimi, quamvis constet, uxorem pluries
adulterasse, & ipsi filii magis assimilentur adul-
tero, quam Matris Marito; *arg. l. Titium,*
ff. de His qui sui, vel alieni Jur. ibi; *Non*
tamen ferendum, Julianus ait, *eum, qui cum*
Uxore sua assiduo moratus noluit filium agnosce-
re quasi suum: Et l. Miles 11. §. Defuncto,
ff. ad Leg. Jul. de adult. ibi: *Nam non utique*
crimen adulterii, quod mulieri, Infanti præju-
dicat; cum possit & illa adultera esse, & im-
pubes defunctum Patrem habuisse. In dubio enim
favendum est proli; *arg. cit. c. Ex tenore, &*
cit. l. Nuper. Limita tamen in casu, quo ex 15
Mariti absentia, infirmitate, seu impotentia,
vel alio impedimento probetur, tempore con-
ceptionis non potuisse maritum copulam ha-
bere cum uxore, tunc enim filius sic natus,
esset censendus illegitimus, *arg. c. Causam 4.*
Qui filii sint legitimi, & l. Filium 6. ff. de
His qui sui, vel alieni, ibi: *Mihi videtur si*
constat aliquandiu maritum cum uxore non con-
cubuis-

cubuisse infirmitate interveniente, vel alia causa . . . ut generare non possit, hunc, qui in domo natus est, licet vicinis scientibus filium non esse. Communis.

16 Filii censendi sunt legitimi, quamvis mater fateatur eos esse adulterinos, *arg. c. Per tuas, de probationib.* Barbosa *ibid. num.* 3. & Abbas *n.* 4. Engel *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 11. ubi afferit, quod Legistæ communiter reputant fatuum filium, qui credit matri asserenti eum ex adulterio esse natum, alleganti enim suam turpitudinem nulla cum alterius præjudicio debetur fides; *cap. Officii* 9. *& ibi Glossa de pœnit. & remiss.* Nicolius *in Flosculis verb. Fides num.* 14. aliter Mater odio habens aliquem filium facile posset ei

17 præjudicare, & hereditatem ei auferre. Filios quoque expositos, quorum parentes ignorantur, censendos esse legitimos tenet Menochius *de præsumptionib. lib.* 6. *quæst.* 54. *nu.* 20. Mascard. *de probationib. concl.* 799. Gonzalez *in c. Conquestus* 1. *Qui filii sint legitimi n.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 14. Barbosa *tit. de infant. & languid. exposit. num.* 3. *& de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 51. *num.* 150. ubi dicit, hanc sententiam esse magis communem, & pro ea citat plusquam 24. Doctores, qui moventur ea ratione, quia in dubio sumenda est conjectura, quæ delicti præsumptionem excludat, cum delictum non præsumatur, donec probetur; *arg. l. Merito* 51. *ff. pro socio*, *& c. Estote* 2. *de Reg. Juris*. Adducunt enim *c. Lator* 5. *& c. Pervenit* 11. *Qui filii sint legitimi*, ubi adversario injungitur onus probandi illegitimum esse filium; Et affertur etiam *c. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, *& l. Nuper, Cod. de Natural. lib.* ubi in dubio fit præsumptio pro favore prolis per verba adducta *sub num.* 13. Non enim solum ob pudorem, & metum infamiæ, sed etiam ob necessitatem parentum, instans periculum, vel aliam urgentem causam liberi exponi solent, ut patet in Moyse, Paride, & alii. Vide infra *n.* 113. *& seqq.*

18 Quod autem tales infantes expositi illegitimi censeri debeant, docent multi Doctores apud Amostaz *de causis piis lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 73. & juxta communiorem, & tutiorem sententiam late Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 34. *per tot.* Garcias *de benefi. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 9. *& seq.* ubi quod debeat attendi universalis causa projectionis, quæ verificari solet in illegitimis, & rarissime in legitimis, Corrad. *in prax. dispens. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 1. Rota *in noviss. decis.* 790. *num.* 2. Seraphin. *decis.* 1081. *num.* 3. ubi expositionem infantis in Hospitali Sancti Spiritus Urbis valde repugnare legitimæ filiationi; & Romæ expositi apud Hospitale prædictum pro illegitimis ab omnibus habentur, & dispensatione indigent; Mandos. apud Garciam *cit. part.* 7. *c.* 2. *num.* 6. Corrad. *cit. num.* 9. Gratian. *discept.* 34. *n.* 31. Garcias *in addit. ad part.* 7. *cap.* 7. Cardinal. Petra *comment.* 22. Sixti IV. *num.* 14. ubi *sub num.* 11. cum variis aliis dicit, quod tenenda sit tutior opinio, nempe quod censeri debeant illegitimi, quoad suscipiendos Ordines, & indigeant dispensatione, cum urgens conjectura sit pro illegitimitate eorum projectio. Et Sac. 19
Congreg. Concilii *in Sulmonensi* 23. *Februarii* 1710. *censuit*: *In casu, de quo agitur pro dispensatione ad cautelam*, quia aderant conjecturæ hinc inde pro legitimitate, vel illegitimitate. Et hanc sententiam comprobat pra- 20
xis Romanæ Curiæ, cum obtineantur pro expositis dispensationes Apostolicæ ad Sacros Ordines; Corrad. *cit. num.* 2. *& num.* 9. dicit Hospitale Sanctissimæ Annunciationis Neapolis obtinuisse privilegium, quod inibi expositi promoveri valeant ad Ordines per Archiepiscopum Neapolitanum sine alia dispensatione, sicque hoc privilegium præsupponit illegitimitatem eorum.

Filii illegitimi sunt illi, qui non nascun- 21
tur ex Matrimonio legitimo, vel saltem putative tali, bonaque fide in facie Ecclesiæ contracto. *Communis*, *arg. l. Filium* 6. *ff. de His qui sui, vel alieni*, *& princ. Institut. de patria potest. & cap. Cum inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, *& cap. Cum inhibitio* 3. *de clandestina dispensatione*. Filii illegitimi alii sunt, 22
& dicuntur *naturales*, alii *Spurii*, & alii *ex damnato coitu*. Naturales de Jure Canonico 23
sunt illi, qui nati sunt a parentibus solutis, inter quos tempore conceptionis, vel saltem nativitatis suæ poterat esse legitimum matrimonium, sive dein Mater fuerit meretrix publica, sive concubina patris. *Communis*. De 24
Jure tamen Civili soli illi dicuntur *Naturales*, qui nati sunt ex concubina soluta domi retenta a soluto, loco Uxoris, & non ex furtivo accessu; *l.* 1. *& sequent. ff. de concub.* Illi qui nascuntur ex scorto, seu publica me- 25
retrice solent vocari *Manzeres*, vel *Manseres*. Glossa in *cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciat. verb. Manzeres*. Illi qui nascuntur ex so- 26
luta, quæ nec est concubina, nec publica meretrix, dicuntur *Bastardi*, Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 17. *num.* 25. *in fin.*

Spurii de Jure Canonico vocantur illi, qui sunt

sunt nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis non poterat esse matrimonium; *arg. cap. Quanta* 4. *Qui filii sint legitimi*, & dicuntur *Spurii* a spurcitia per leges reprobata; Reiffenstuel *lib.* 1. *decre-*
28 *tal. tit.* 17. *num.* 2. De jure civili autem non solum præfati, sed etiam illi *Spurii* dicuntur, qui a Meretrice pluribus accessum præbente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gignuntur; *arg. l. Vulgo* 23. *ff. de statu hominum*, ibi: *Vulgo quæsiti sunt qui patrem demonstrare non possunt, vel possunt quidem, sed eum habent, quem habere, non licet, qui &*
29 *Spurii appellantur*. Ex qua lege, ut vides, *Spurii* appellantur etiam *Quæsiti*.

30 Filii *ex damnato coitu* dicuntur illi, qui nascuntur a parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec tempore nativitatis potuit esse Matrimonium. Novella 74. *c.* 6. Unde nati ex damnato coitu de Jure Canonico cum Spuriis conveniunt. Immo etiam de Jure civili, excepto quod nati ex concubina de Jure civili etiam *Spurii*, non vero ex damnato coitu, vocari possunt: *l.* 1. *& sequent. ff. de concubin.* qui tamen concubinatus per Leges Ecclesiæ sublatus est; *cap.* 8. *Nemo* 4. *cauf.* 32. *quæst.* 4. & Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. *de*
31 *reformat.* Horum *Spuriorum*, seu notorum ex *damnato coitu* alii sunt, & vocantur *Nothi*, qui videlicet nascuntur ex conjugato, & soluta. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 27. *n.* 2. Alii *Adulterini*, qui scilicet ex adulterio ex parte utriusque gignuntur. Alii *Sacrilegi*, idest qui ex Religioso, aut Moniali, vel Clerico in Sacris constituto generantur. Alii *Incestuosi*, qui nempe ex parentibus affinitate, vel consanguinitate collaterali conjunctis nascuntur; §. *Inter eas, Instit. de Nuptiis*. Alii *Nefarii*, idest qui ex parte, & filia, aliorumque ascendentium, & descendentium copula procreantur; §. *Ergo, Instit. de Nuptiis*.

32 Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium inter parentes eorum legitime contractum, *c. Conquestus* 1. & *c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, ibi: *Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur*. Concordat *l. Divi Constantini* 5. *l. Nuper* 11. *l. Cum quis* 18. *Cod.*
33 *de natural. liber.* Etiamsi Matrimonium non sit consummatum, sed præcise ratum. Engel *lib.* 4. *decretal. tit.* 17. *num.* 9. Pirhing *ibid. n.* 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 13. Barbosa *in c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, & alii communi-
34 ter. Et hoc quamvis Matrimonium contrahatur a senibus infirmis, aut etiam in periculo mortis. Barb. *loc. cit. num.* 8. Pirhing *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 32. Covarr. *part.* 2. *de matrim. cap.* 8. §. 2. *num.* 10. Pontius *lib.* 11. *cap.* 1. §. 2. *num.* 16. Azorius *tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 13. *q.* 11. & communis aliorum. Sive 35
matrimonium immediate, vel mediate sequatur generationem filii illegitime nati, adeo ut legitimetur filius, quamvis pater ejus non statim cum matre, sed cum alia prius contrahat, & postea hac defuncta, matrimonium ineat cum Matre filii illegitimi. Pirhing *loc. cit. num.* 36. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. Pontius *loc. cit. n.* 15. Abbas *in c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi n.* Barb. 3. *ib. nu.* 7. & alii communiter. Et ratio est, quia Jura allegata supra *num.* 32. plus non requirunt, quam ut matrimonium legitimum inter parentes prolis illegitimæ sequatur, nec specificant an mediate, vel immediate fieri debeat, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *c. Quia circa* 22. *de privil.* & *l. de pretio, ff. de Publiciana in rem action.* eo vel maxime quod favores sunt ampliandi, *c. Odia* 15. *de regulis Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, præsertim quando agitur de favore liberorum: *cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, ibi: *In favorem prolis potius inclinamus*.

Filii illegitimi naturales legitimantur per 36
subsequens matrimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dummodo fuerit validum, uti est in locis, ubi Concil. Trid. non est receptum; Barbosa *in cit. cap. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, Sanchez *lib.* 3. *disp.* 44. *nu.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 36. Reiffenstuel *loc. cit.* *n.* 34. & alii. Quinimo filii illegitimi naturales 37
legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi tale matrimonium non sit verum, sed tantum putativum ratione bonæ fidei, & ut verum existimatum; Si quis enim ex consanguinea fornicario concubitu suscipiat prolem, & postea ignarus consanguinitatis cum ea contrahat bona fide matrimonium, proles illa erit legitima, ratione talis subsequentis matrimonii; *arg. cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, Gonzalez *in cap. Cum inter* 2. *eod. titul. n.* 6. Pirhing *loc. cit. n.* 36. Pontius *lib.* 7. *cap.* 1. §. 2. *n.* 13. Covarruv. *in* 4. *decretal. part.* 2. *cap.* 8. §. 2. Gabriel *in commun. conclus. lib.* 6. *de legitim. conclus.* 1. *n.* 4. & 5. & alii. Et ratio est, quia filii nati ex putativo matrimonio pro legitimis declarantur, textu expresso in *cap. Cum inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, ergo filii prius illegitime nati per subsequens putativum matrimonium legiti-

mantur; non enim apparet ratio cur idem
matrimonium putativum habeat vim faciendi
ut filii legitime nascantur, & non habeat
vim legitimandi filios prius illegitime na-
tos. Tum quia in dubiis favorabilior Juris
interpretatio est assumenda; *cap. Estote* 2. *de
Regulis Juris*, præsertim cum agitur de favo-
re liberorum; *cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint*
38 *legitimi*. Non desunt tamen magni nominis
Doctores contrarium sentientes, ut Abbas in
cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi; Engel
lib. 4. *decretal. tit.* 17. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid.
n.* 36. Zoesius *ibid. n.* 13. Fachin. *lib.* 1. *con-
trov. cap.* 55. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *de ju-
stitia, & Jure disp.* 172. *n.* 11. & alii.
39 Filii spurii, seu nati ex damnato coitu,
idest a parentibus inter quos nec tempore
conceptionis, nec nativitatis poterat esse
matrimonium, per subsequens matrimonium
non legitimantur. *Communis Doctorum, arg.
cit. cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, in
cujus summario sic præcise habetur: *Natura-
les legitimantur per subsequens parentum conju-*
40 *gium. Spurii vero non*. Hoc tamen procedit
in casu, quo uterque parens scit tale impe-
dimentum contrahendi inter se pro tunc ma-
trimonium, ex quo v. g. unus reperiatur
Uxoratus, & sic filius sciente utroque parente
susceptus sit ex adulterio. Non autem in casu,
quo unus ex parentibus sciverit, & alter igno-
raverit; tunc enim bona fides alterius parentis
ignorantis adulterium facit, ut filius ille legi-
timus fiat subsecuto inter eosdem parentes ma-
trimonio, textu expresso in *cap. Ex tenore* 14.
Qui filii sint legitimi, & tenet *communis Do-*
41 *ctorum*. Dicitur autem notanter, *inter quos
nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat
esse matrimonium*, quia si parentes fuerint in-
habiles ad contrahendum inter se matrimo-
nium pro tempore, quo fuit concepta proles,
& facti sint habiles pro tempore quo proles
nata est, ut si v. gr. vir vivente uxore sua
aliam imprægnet, & postea Uxor moriatur,
antequam adultera partum edat, proles ex
tali adulterio concepta legitimatur per subse-
quens parentum matrimonium. Engel *lib.* 4.
decret. tit. 17. *n.* 11. Reiffenst. *ibid. n.* 39. Co-
varr. *de Matr. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 2. Pontius *lib.* 1 *t.
c.* 3. *n.* 2. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 7. *n.* 19. Molina
cit. disp. 172. *n.* 4. & alii plurimi. Et ratio
est, quia universaliter in quæstionibus, in
quibus est dubitatio de statu liberorum, at-
tenditur tempus partus, vel conceptionis, pro-
ut nempe exigit favor, aut utilitas liberorum,
textu expresso *in l. Nuper* 11. *Cod. de natu-
ral. lib.* & concordat Novell. 89. *c.* 8. Sic etiam
per subsequens matrimonium legitimatur pro- 42
les concepta tempore, quo parentes ratione
affinitatis, vel consaguinitatis erant inhabiles
ad contrahendum inter se, si ante nativitatem,
sublato per dispensationem Apostolicam impedi-
mento, facti sint habiles, & matrimonium con-
traxerint. Barb. in *c. Tanta 6. Qui filii sint legiti-
mi n.* 31. Reiff. *loc. cit. n.* 41. & alii passim.
Legitimati per subsequens matrimonium 43
habentur in omnibus pro veris legitimis pe-
rinde ac si ab initio ex legitimo matrimonio
concepti fuissent, unde æque ac legitime con-
cepti succedunt in hereditate ex testamento,
& ab Intestato, sunt habiles ad Ordines, &
Dignitates, tum sæculares, tum Ecclesiasticas,
arg. cit. cap. Tanta, & l. Cum quis 10. *de
natural. lib.* Novell. 12. *c.* 4. Novell. 74. *c.* 2.
Instit. *de Hered. ab intest.* & sic communis
Doctorum cum Glossa *in cit. c. Tanta, verb.
Legitimi*, ubi pro ratione adducit, quod per
subsequens matrimonium omnia præcedentia
purgantur. Legitimatis per subsequens matri- 44
monium possunt dari litteræ, seu attestatio-
nes, quod sint legitime nati, & sic legitima-
ti veniunt in dispositione hominum, & sta-
tutorum volentium, quod quis debeat esse
legitime natus. Richter. *p.* 2. *decis.* 80. *n.* 17.
Reiffenstuel *loc. cit. n.* 43. Ex speciali tamen 45
dispositione Sixti V. facta anno 1590. in
Constit. incip. *Postquam verus*, tales legitima-
ti per subsequens matrimonium non possunt
promoveri ad Cardinalatum.
Filii illegitimi, nedum legitimantur per 46
subsequens matrimonium, sed etiam per
Rescriptum Principis. *Communis*. Et quidem
Papa habet potestatem legitimandi quoscun-
que illegitimos quoad ordines, honores,
dignitates, ac Beneficia Ecclesiastica ubique
terrarum, & quoad successionem hereditariam,
honores, & dignitates sæculares in Terris
temporali suæ jurisdictioni immediate subjectis;
Communis, textu expresso in *cap. Venerabi-
lem* 13. *Qui filii sint legitimi*. Immo potest
Papa legitimare illegitimos quoscumque, etiam 47
quoad successionem in hereditate, & bonis
temporalibus in Terris alienis, non tamen
solet regulariter hoc facere. Pirhing *lib.* 4.
decret. tit. 17. *n.* 43. Barbosa *in cit. c. Per
Venerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi, n.* 3. ubi
pro hac sententia citat Hostiensem, Gof-
fredum, Germonium, Præpositum, & Sac.
Rotam Romanam, quæ, ut observat ipse,
reprobat omnes alios contrarium sentientes.
Et revera in casu extraordinario, & ubi 48
com-

communis necessitas, vel alia ardua causa urgeat, posse Papam legitimare quoad temporalia etiam illegitimum non subditum, ultra quam quod concedunt omnes Doctores, habetur expresse *in cit. cap. Per Venerabilem* §. *Rationibus igitur*, ubi Papa dicit hoc ei competere, tam ex veteri, quam ex novo testamento, ibi: *Causam tam ex veteri, quam ex novo testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus.*

49 Principes supremi superiorem non agnoscentes possunt legitimare suos subditos seculares
50 illegitime natos. *Communis ac certa.* Ex privilegio possunt legitimare etiam Legati Sedis Apostolicæ, & Comites Palatini. *Com-*
51 *munis.* Ad quos autem illegitimos, & ad quæ se extendat eorum facultas legitimandi, desumendum est ex tenore Rescripti, aut privilegii a Supremo respective Principe eis concessi, quia eorum facultas non potest se extendere ultra tenorem Rescripti, *arg. c. Cum dilecta* 22. *de Rescript.* & *l. Diligenter, ff.*
52 *mandati.* De jure solum illegitimi naturales, de consuetudine autem solent legitimari Rescripto Principis etiam omnes alii illegitimi.
53 *Communis.* Legitimati Rescripto Principis sæcularis non fiunt habiles, nisi ad effectus politicos, & sæculares, & nullatenus ad effe-
54 ctus Ecclesiasticos. *Communis.* Legitimati vero a Papa fiunt habiles ad effectus Ecclesiasticos, & ad effectus politicos, maxime existentes sub ejus jurisdictione temporali.
55 *Communis.* Legitimati per subsequens matrimonium per omnia æquiparantur legitime natis, & etiam vocari possunt legitime nati, & comprehenduntur in dispositione hominum & statutorum requirentium, ut quis sit legitime natus, *arg. l. Cum quis* 10. *de natur. lib.* Novell. 12. *c.* 4. Novell. 74. *c.* 2. §. 2. Instit. *de Hered. ab intest.* & *c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, & ibi Glossa communiter recepta.
56 Non sic autem legitimati per Rescriptum Principis, qui in iis tantum æquiparantur legitime natis, ad quæ se extendit gratia Rescripti, quod est maxime attendendum, *arg. cap. Cum dilecta* 22. *de Rescriptis.*
57 Illegitimi omnes prohibentur ordinari, nisi vel Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit dispensatum, textu expresso *in c. Ut filii* 1. *de filiis Presbyterorum ordinandis, vel non*, & in *cap. Is, qui* 1.
58 *eod. tit. in* 6. Illegitimi, si Religionem approbatam ingrediantur, possunt ordinari, non vero ad Prælaturam assumi; *c. Presbyterorum. dist.* 56. & *cit. c. Ut filii.* Ad Ordines ma- 59
jores & Beneficia Curata, sicut & ad Dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum dispensat cum illegitimis solus Papa, & is, cui hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit, *Communis.* Et ratio est, quia irregularitas ex defectu natalium proveniens, est solius Juris positivi humani, seu Ecclesiastici, supra quod sine dubio Papa, & is, cui id concesserit, potest dispensare, textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Præbendæ.* Et quod solus Papa possit dispensare ad supradicta, patet *ex cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum*, & *cap. Is, qui* 1. *eodem tit. in* 6. & *cap. Quamvis* 4. *de Præbendis in*
6. Episcopus cum illegitimis dispensat quo ad 60
Ordines minores, ac Beneficium simplex, & ad Canonicatus Ecclesiæ Collegiatæ, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, *cap. Is, qui* 1. *de filiis Presbyter. in* 6. Barbosa *de offic.* & *potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 45. *num.* 20. & *de Canonicis*, & *Dignitatib. c.* 13. *num.* 25. Zerola *in praxi Episcopor. quæst.* 1. *verb. Canonica*, Garcias *de Benefic. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 69. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 17. *num.* 11. &
alii passim. Dicitur autem, quoties non requi- 61
runt Ordinem Sacrum, quia, cum in tali Ordine nequeat dispensare Episcopus cum illegitimis *ex c. Ut filii* 1. *de filiis Presbyterorum*, & *c. Is qui* 1. *eod. tit. in* 6. neque poterit dispensare in Beneficiis simplicibus, & Canonicatibus Collegiatæ, quoties requirunt Sacrum Ordinem; *arg. c. Translato* 3. *de Constit.* ac notat Glossa *in cap. Is qui* 1. *verb. Tale*,
de filiis Presbyterorum in 6. Capitulum Sede 62
vacante potest dispensare cum illegitimis in iis, in quibus potest Episcopus, cum succedat Episcopo in iis, quæ sunt ordinariæ jurisdictionis, sicut est talis dispensatio; Zerola *p.* 2. *praxis Episc. vers. Capitulum*, §. *Tertio*, Navarrus *consil.* 7. *de Filiis Presbyterorum*, Barbosa *loc. cit. n.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 15. & alii passim.

Filius illegitimus dispensatus ad Ordines mi- 63
nores, non censetur dispensatus ad Beneficium etiam simplex, quia hæc duo sunt separabilia, atque executio Ordinum potest stare sine Beneficio; Barbosa *in tract. de Appellativa verborum signific. verb. Ordo in* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Garcias *de Beneficiis p.* 1. *cap.* 6.
num. 70. & *seq.* cum aliis ibi citatis. Si ve- 64
ro sit dispensatus ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus ad obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin in opprobrium Ordinis Cleri-

Clericalis mendicare cogatur; *arg. c. Proposuit 6. de Filiis Presbyterorum*, ibi: *Quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatu ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici Beneficii provisione carere &c.* & ibi Glossa *verb. Carere*,
65 Abbas *num.* 1. & alii. Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficia non potest obtinere nisi unicum, non autem duo simul, textu expresso *in cap. Is, qui* 1. *de Filiis Presbyteror. in* 6. §. *Ille vero*, ibi: *Nisi unicum*
66 *Beneficium obtinere*. Sic dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum, Garcias *de Beneficiis p.* 1. *c.* 6. *num.* 59. citans Rotam *decis.* 2. *de Filiis Presbyterorum, in novis*, Rebuff. *tit. de dispensatione super defectu natalium num.* 51. *& seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 19. Barbosa, & alii passim. Et ratio est, quia talis dispensatio veluti odiosa est stricte interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, *arg. cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyteror. & cap. Is, qui* 1. *eod. in* 6. *& cap. Quamvis plenissima* 4. *de præbend. in* 6.

67 Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi Pater ejus beneficium habet, vel habuit, quodcunque Beneficium obtinere, *cap. Ad præsentiam* 2. *cap. Cum decorem* 15. *& cap. Ad abolendam* 16. *de Filiis Presbyteror.* & expresse Concilium Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de reformat.* ibi: *Ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat Filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam dissimile beneficium obtinere. Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias ob-*
68 *tinuerunt, habere*. Immo Filius illegitimus in tali Ecclesia nec etiam potest Sacristam, Musicum, aut alium ministrum agere, ut colligitur ex Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*, & sic fuisse decisum a Sac. Congreg. refert Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 65. *num.* 20. & tenent Navarr. *consil.* 1. *quæst.* 17. *de Constit.* Garcias *de Beneficiis part.* 3. *c.* 3. *num.* 68. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 31. & alii
69 passim. Etiamsi fuerit illegitime natus ante Clericatum parentis; & ratio est, quia etiam illegitime procreatis ante Clericatum urget ratio allata a Concil. Trident. *loc. cit.* scilicet: *Ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis arceatur*, & sic fuisse a Sacra Congregat. decisum refert Garcias *loc. cit. cap.* 3. *num.* 15. & sequitur Barbosa *loc. cit. allegat.* 65. *num.* 6. cum aliis.

Filius Presbyteri quamvis legitimus, idest 70
procreatus legitime ante Clericatum, nequit immediate succedere in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Quoniam* 10. *& c. Ad extirpandat* 11. *& c. Michael* 13. *de fil. Presbyt.* Po- 71
test tamen Filius legitimus Presbyteri succedere mediate in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Ex transmissa* 2. *de Filiis Presbyteror.* Barbosa *loc. cit. alleg.* 65. *num.* 16. Garcias *loc. cit. c.* 3. *num.* 18. Pirhing *lib.* 1. *decretal. num.* 50. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 34.
& alii communiter. Filius legitimus Presby- 72
teri potest habere aliud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ministrat, textu expresso *in c. Ad hæc* 12. *de Filiis Presbyter.*
Immo Filius legitimus Presbyteri potest et- 73
iam præesse Ecclesiæ, in qua Pater sine titulo quandoque ministravit, textu claro *in c. Constitutus* 8. *de Filiis Presbyter.* Tunc enim non fit successio in Ecclesia, vel Beneficio,
cum istud Pater non præbabuerit. Solus Papa 74
dispensat, ut Filius immediate succedat Patri in Beneficio, textu expresso *in cap. Dilectus*
Filius 17. *de Filiis Presbyteror.* Potest tamen 75
absque alia dispensatione Pater succedere immediate in Beneficio præhabito a suo Filio legitimo; sic fuisse decisum *a Sacra Congreg. Conc.* 22. *Decemb.* 1594. refert Garcias *de Beneficiis p.* 7. *c.* 3. *n.* 29. & tenet Engel *lib.* 1. *decr. tit.* 17. *n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 39. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 65. *n.* 17. & alii communiter.

Filius familias (idem est de Filia familias) qui est filius naturalis, vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quatuor præstare tenetur parentibus; scilicet amorem, obedientiam, reverentiam, & auxilium. Contra amorem graviter peccat filius, si signa odii parentibus ostendit, & aspere tractet, si torvis oculis fere semper eos intueatur, ac ita aspere, & dure loquatur, ac si odio haberet, si grave malum v. g. mortem eis optet. Ad hoc faciunt duæ propositiones merito damnatæ ab Innocentio XI. *die* 2. *Mart.* 1679. Prima, quæ est in ordine 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia scilicet ei obventura est pinguis hereditas.* Secunda, quæ est 15. in ordine: *Licitum est Filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate*

ter-

perpetrato propter ingentes divitias inde ex heredi-
78 *tate consecutas*. Contra reverentiam graviter peccat Filius, si parentes percutiat etiam leviter, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, si maledicta, convitia, & hujusmodi in eos conjiciat, si pauperes despiciat, vel nolit eos pro parentibus agnoscere, si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen hæresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi mo-
79 dus. Contra obedientiam graviter peccat Filius, si in re gravi sit Inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, ad bonos mores, vel ad animæ salutem; si contra voluntatem parentis ducat Uxorem se indignam, idest cum qua juxta suæ regionis praxim nequeat contrahere sine dedecore; si sine justa causa nolit eam ducere, quam ju-
80 ste vult parens. Contra debitum auxilium graviter peccat filius si non subveniat in gravi necessitate spiritnali, vel corporali.
81 Bona Filiorum familias alia sunt Castrensia, alia quasi Castrensia, alia Adventitia, & alia Profectitia. Quæ sint talia bona, & quid circa ipsa possunt, vel non, Filii, vid. verb.
82 *Bona art.* 4. *a num.* 38. *usque ad finem*. Filius peccat graviter, & tenetur ad restitutionem, si rationabiliter invito Patre notabilem quantitatem surripiat de bonis paternis; *Commu-*
83 *nis*. Quæ autem sit notabilis quantitas sufficiens ad peccatum mortale, non satis conveniunt in hac assignanda Doctores; Lessius enim *lib.* 2. *c.* 12. *dubit.* 23. *num.* 76. *de injuriis fortunarum*; Navarr. Fillincius, & alii volunt, filium non esse condemnandum peccati mortalis, si duos, vel tres aureos auferat a Patre divite: secus si a Mechanico exiguæ fortunæ. Salas de hoc rogatus respondit, filium unicum Patris habentis annue mille quingentos aureos, posse sine mortali auferre singulis annis viginti vel triginta aureos, quod Lugo *dist.* 16. *sect.* 4. non improbat, si parens non sit tenax, & filius jam adoleverit, simulque furetur ad usus honestos; Bannes dicit, ad furtum grave filii parentis perdivitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod Lugo *cit. disp.* 16. *num.* 76. merite rejicit, nisi forte esset Filius Principis, aut Magnatis; Cenedo apud Tamburin. *lib.* 8. *t.* 2. *c.* 5. *n.* 3. dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sexdecim solidos Hollandicos; Fagundez, si non ultra quatuor, vel quinque. At quia in hoc generalis regula statui nequit; Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in sept. & decim. præcept. Decalog. c.* 5. *sect.* 2. *num.* 57. merito dicit, quod prudens Confessarius arbitrari debet, non solum ex materia ablata, sed etiam ex circumstantiis personarum, scilicet ex statu, & facultatibus parentis, ejus genio, & affectu in filium, ex filiorum pluralitate, vel paucitate, ex filii accipientis ætate, & rei acceptæ usu, & similibus, semper tamen vitando extrema, ut nec temere peccati mortalis scrupulus iis injiciatur, nec etiam ansa præbeatur ad furandum nimium de bonis parentum.

Filius peccat graviter, si expendat in res 84
turpes, aut vanas (ut in ludum, in compotationes, in feminas) contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus, v. g. ad emendos libros, vestes, ad solvendum didactra Magistris; Navarr. *c.* 17. *num.* 164. Lessius *loc. cit. n.* 77.
& alii passim. Insuper talis filius tenetur ad 85
restitutionem, cum ad alium usum jus non habuerit, maxime si parens inde damnum acceperit, ita ut ratione talis mali usus facti a filio, plus quam expendisset, debuerit pater expendere. Et si non possit restituere, tenetur adducere in divisionem, nisi forte constet alios fratres tantumdem expendisse, vel nisi parens condonaverit, aut pater & fratres tales vanas, & turpes expensas scientes non petant satisfactionem, quia in tali casu censentur condonare; Lessius *loc. cit. num.* 77. Burgh.
centuria 2. *cas.* 36. & alii. Si Filius alatur in 86
loco distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in lusus honestos, & similes honestas recreationes, v. g. 5. ex 100. item illud, quod parcius vivendo re-
servat ex pecunia sibi emissa; *Communis*. Fi- 87
lius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec si illud negetur, uti occulta compensatione; Glossa *in l. Cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis &c. verb. Ejus substantia*; Petrus Navar. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 75. Silvester *verb. Peculium* 2. *quæst.* 12. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 234. Diez *in Pract. qq. qu.* 8. §. 2. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 8. *num.* 12. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 1034. aliique plurimi, quos citat & sequitur Moya *tom.* 6. *d.* 4. *q.* 1. Et ratio est, quia Jura indistincte ajunt, quæ ex re, sive substantia patris proveniunt, ipsi patri acquiri. *Inst. Per quas personas nobis acquiritur* §. 1. *& c. l. Cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis &c.* Quid enim magis rationi congruum est, inquit Card. de Lugo *disp.* 5. *n.* 44. quam ut filius agricolæ juvet patrem in agricoltura, filius mercatoris in mercatura? præsertim cum sic addi-

addiscant illas artes, ut inquit recte Molina *l. c.* addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. Tum quia si salarium petat, pater juste subtrahit victum, & vestitum, non enim tenetur hæc dare filio potenti ea lucrari, adeoque salarium compensatur per sustentationem.

88 Contraria tamen sententia est etiam probabilis, & hanc post Bartolum sustinent Navar. *cap.* 17. *n.* 144. Angelus *verb. Peculium n.* 11. Lopez *par.* 2. *instruct. cap.* 21. Dicastil. *l.* 2. *tom.* 2. *d.* 9. *num.* 187. Burgh. *cas.* 80. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 81. aliique apud Moyam *t.* 6. *d.* 4. *q.* 1. qui *num.* 7. vocat hanc sententiam probabilissimam; Dian. *par.* 4. *tom.* 4. *resolut.* 66. vocat tutam. Et ratio iterum est, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quam famulus, vel extraneus, qui cum hero lucraretur juncta industria; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat Sanchez *in Consil. l.* 1. *c.* 2. *d.* 8. Vel si opera, & obsequia præstita non sint ex iis, quæ pater a filio potest jure paterno exigere, sed sint supra debitum filii, tunc enim, ut recte notat Lugo *cit. disput.* 5. *num.* 42. posset

89 filius velle stipendium sibi reddi. Si autem ob metum reverentialem Patris filius salarium petere non audeat, vel probe sciat, si petat, se repulsam laturum esse, volunt citati Doctores pro secunda sententia, quod licitum sit

90 filio uti occulta compensatione. Quod tamen non auderem ego admittere, quia occulta compensatio non est licita, nisi ubi jus est certum, idest ubi moraliter certo constet rem esse tuam, aut tibi ex justitia deberi; *l.* 4. *de compensationibus*, ut dictum est *verb. compensatio*, *num.* 3. & recte dicit La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 962. *& num.* 1035. Jus autem filii non est hic certum, quia nostra sententia est saltem probabilis, adeoque &c. & videtur sic tenendum etiam ratione propositionis 37. inter damnatas ab Innocentio XI. 2. *Mart.* 1679. ibi: *Famuli, & Famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

91 Filius in extrema necessitate Patris, & Filii proprii tenetur potius subvenire Patri, quam Filio, quando non potest utrique; D. Thomas 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 9. *ad tertium*, Magister sentent. *in* 3. *dist.* 29. Abulensis in Matth. *cap.* 22. *qu.* 311. Coninch. *de Caritate disp.* 25. *num.* 109. Ovied. *de Caritate contr.* 8. *punct.* 5. *num.* 106. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 3. *vers. Sed ego in ejus favorem*, Busembaum *lib.* 2. *tract.* 3. *dub.* 1. *sub num.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 721. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 4. *præcept. Decalog. cap.* 6. *n.* 138. ubi dicit esse communissimam; Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 291. *& num.* 2040. & alii plurimi ex Theologis. Ex Juristis autem Cinus *in lib.* 2. *in fine Cod. de Patribus qui filios distrax.*; Ascanius *de patria potest. effectu* 16. *num.* 34. Bellamera *in cap. Parsimoniam lib.* 41. Præpositus *in cap. Cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium*; Surdus *de alimentis tit.* 1. *quæst.* 94. *n.* 6. & varii alii. Immo multi vo- 92
lunt potius Patri, quam filio esse subveniendum etiam in alia æquali necessitate, quando non potest utrique; sic Paschalis *de patria potest. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 63. Pontanus *de alimentis tit.* 1. *cap.* 9. *num.* 3. Præpositus *in cit. capit. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimon.* Surdus *de alimentis tit.* 1. *qu.* 94. *num.* 3. *& sequent.* Salicetus, seu Auctor ab eo relatus *in lib.* 2. *num.* 7. *in fine; Cod. de patribus qui filios distrax.* & alii. Et ex Theologis D. Thomas 2. 2. *qu.* 26. *art.* 6. *ad tertium*, Magister *in* 3. *sent. dist.* 29. Cajetanus 2. 2. *q.* 31. *art.* 1. *ad quartum*, Valentia 2. 2. *disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 5. *vers. octavo sequitur*, Sanchez *de Caritate fraterna disp.* 9. *sect.* 4. *n.* 6. Ovied. *de Caritate controv.* 8. *punct.* 5. *num.* 107. & alii plures apud Joannem Angelum Bossium *tract. de effect. Matrimonii part.* 2. *cap.* 22. §. 6. *num.* 1215.

E contra multi alii tenent absolute opposi- 93
tum, scilicet quod quis in concursu necessitatis Patris, & Filii, teneatur potius alere filium; Sic Rocafull. *in sua praxi quid agendum part.* 3. *lib.* 2. *n.* 45. Bartolus *in l. Nam quemadmodum, ff. de Liber. agnos.* Paleotus *in cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimonium*, Merlinus *de legit. lib.* 1. *tit.* 3. *dec.* 5. *n.* 32. Franciscus Maria Pratus *lib. practic. observat.* 891. Alexander *in l. In suis num.* 7. *ff. de lib. & posth.* Faber *in* §. *Jus naturale n.* 3. *Instit. de Jure nat.* Aucharanus *in cap. Cum haberet, num.* 13. *de eo, qui duxit in Matrimonium*, Corduba a Lara *in l. Si quis a liberis in princip. num.* 35. *ff. de lib. agnosc.* Joannes de Lignano *in tract. de amicitia* §. *de subventione paterna, & filiali nu.* 16. Antisiodorensis *lib.* 3. *summæ tract.* 3. *cap.* 5. Fagundez *in Decalogum lib.* 4. *c.* 1. *num.* 12. & alii apud Bossium *loc. cit. num.* 1213. *&* 1214. *& sequent.* & fuse Rosignolus Contract. XV. *de Matrim.* 2. §. 19. *num.* 5. ubi absolute concludit, quod etiam stante extrema necessitate utriusque, potius

tius sit subveniendum filio quam Patri, & ad-
ducit varias probationes, & resolvit argumen-
ta contraria; Sic etiam tenet *in tomo de pa-
tria potestate discept.* 3. *c.* 4. *n.* 25. & 26.
94 Filius in extrema necessitate Matris, & Fi-
lii proprii, quando non potest utrique subve-
nire, tenetur etiam potius subvenire Matri,
quia antiquius, & excellentius debitum est er-
ga parentes, qui nobis existendi causa, &
principium post Deum fuerunt. Unde æquitas
postulat, ut in extrema necessitate eos ab in-
teritu ante omnes alios liberando, eis veluti
vicem rependamus; & quidem patri prius,
& potius quam matri, quia pater priorem,
& excellentiorem principii locum, & ordinem
obtinet, quam mater, sicuti notaverunt S.
Hieronymus *in cap.* 44. *Ezechielis*, S. Thomas
2. 2. *q.* 26. *art.* 10. Richard. *dist.* 29. *artic.* 1.
q. 9. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 3. *n.* 6. Spo-
rer *loc. cit. num.* 138. ubi testatur esse commu-
96 nissimam. Filius in extrema necessitate tene-
tur subvenire potius Patri, & Matri, quam
propriæ Uxori; *Communis* cum S. Thoma *loc.
cit. art.* 9. & Magister Sent. *in* 3. *dist.* 29. re-
ste Sporer *loc. cit.* propter rationem numero
96 antecedenti assignatam. Immo prius quam
Uxori tenetur in extrema necessitate potius
succurrere propriis filiis, quia potior est con-
junctio parentum ad filios tamquam aliquid
sui existentes. Hanc quoque Sporer *loc. cit.* di-
cit esse communissimam, quamvis alii non im-
probabiliter aliter sentiant.
97 Extra autem extremam necessitatem debet
potius filius subvenire propriæ Uxori, quam
parentibus, & filiis, quia Maritus cum Uxo-
re sit una caro; Genes. 2. *Relinquet homo Pa-
trem suum & Matrem, & adhærebit Uxori*,
& ad Ephes. 5. *Vir diligit Uxorem tamquam
carnem suam*; Sporer *loc. cit. num.* 139. & alii
98 passim. Sunt tamen qui volunt nedum in ex-
trema, sed etiam in gravi necessitate debere
filium potius subvenire Patri, & Matri, quam
Uxori, & Filiis; Sic Tamburinus *l.* 5. *cap.* 3.
§. 5. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 722. &
99 alii. In communi necessitate tenetur filius po-
tius subvenire proli suæ, quam parentibus,
quia proles est sub cura parentum, & ab illis
etiam extra extremam, & gravem necessita-
tem jure postular alimenta, non item paren-
tes; 2. enim ad Corinth. *cap.* 12. sic habetur:
*Non enim debent filii parentibus thesaurizare,
sed parentes filiis*; *Communis*. Vide verb. *Ne-
cessitas*.
100 Filius quantumvis obstrictus voto Religio-
nis non potest Religionem ingredi existentibus
parentibus in extrema necessitate, cui non pos-
sint obsistere sine ope filii; *Communis* cum S.
Thoma 2. 2. *qu.* 101. *art.* 4. *ad tertium*, &
quartum; Silvester *verb. Religio* 6. *qu.* 9. Na-
varr. *in Manual. cap.* 14. *num.* 14. Astens. *in
summa part.* 1. *lib.* 1. *tit.* 24. *art.* 3. *q.* 4. Ca-
jetan. 2. 2. *q.* 189. *art.* 6. Nec officit, quod fi-
lius sit vinculo voti obstrictus, quia ut recte
notat Joannes Angelus Bossius *de effect. Ma-
trimon. part.* 2. *cap.* 23. *num.* 268. & Rosignol.
de Patria potest. discept. 3. *num.* 17. obligatio
naturalis subveniendi parentibus extreme indi-
gentibus antiquior est, & fortior obligatione
voti, nec voto tolli potest. Si filius existentibus 101
suis parentibus in extrema, vel gravi necessitate
Religionem ingrediatur, & profiteatur profes-
sio est valida, sed illicita, unde si aliter ipsis
subvenire nequeat, tenetur exire. Non tene-
tur autem, nec potest exire, si sine egressu
possit ipsis subvenire suis operibus & industria,
v. g. si a pœnitentibus, aliisque sibi benevolis
petat eleemosynas ad subveniendum suis pa-
rentibus in extrema, seu gravi necessitate con-
stitutis, vel si ex sibi a Religione attributis
aliquid subtrahat, & illud conferat parentibus,
vel si, impletis consuetis muneribus præstan-
dis in favorem Monasterii, se exerceat in pin-
gendo, scribendo, concionando, vel aliis ope-
ribus, ex quibus mercedem, seu eleemosynam
aliquam acquirat, & conferat in subventio-
nem parentum, petita facultate a Superiore,
& hujusmodi; Valentia 2. 2. *disp.* 7. *quæst.* 1.
punct. 2. *vers. puto omnes*; Suarez *tom.* 3. *de
Relig. cap.* 6. *num.* 10. Sayrus *lib.* 1. *Clavis
cap.* 6. *num.* 18. La Croix *lib.* 4. *n.* 180. Rosi-
gnol. *de Patria potest. loc. cit. num.* 39. & alii
passim.
Filius Religiosus professus nequit e Reli- 102
gione exire ad subveniendum suis parentibus
in extrema, vel valde gravi necessitate, nisi
accedat suorum Superiorum placitum, & fa-
cultas; S. Thom. 2. 2. *quæst.* 101. *art.* 4. &
ibi Cajetanus, & *quodlib.* 3. *art.* 16. & *quod-
lib.* 20. *art.* 9. Alexander *tertia part. quæst.* 33.
memb. 4. *qu.* 2. Astensis *in summæ prima parte
lib.* 1. *tit.* 24. *art.* 3. *qu.* 4. Liranus in Matth.
cap. 15. Silvester *verb. Religio* 6. *q.* 9. Tabie-
na *verb. Pietas num.* 3. S. Antoninus, Armil-
la, Sa, Sanchez, Layman, aliosque plures al-
legat Joannes Angelus Bossius *part.* 2. *de effect.
Matrim. cap.* 24. *num.* 1297. La Croix *lib.* 5.
num. 180. Et ratio est, quia professus in Re-
ligione non habet posse, nec velle, cum suam
voluntatem, seque ipsum transtulerit in pote-
statem Religionis, a qua in omnibus depen-
dere

dere debet, adeo ut quidquid agit contra voluntatem Superiorum ejusdem, inique agat, & consequenter non accedente Superiorum consensu, non poterit a Religione exire ad subveniendum extremæ, seu valde gravi necessitati parentum, cum talis necessitas superveniens professioni jam emissæ inveniat subje-
103 ctum impotens ad sic subveniendum. Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes, posse Filium e Religione exire etiam contra voluntatem suorum Superiorum ad subveniendum parentibus in tali necessitate, quia dicunt ipsi, professus adhuc manet filius, & obligatio filii erga parentes ita est naturalis, & intrinseca, ut nequeat per ullum statutum eximi; Sic Palatius *in* 4. *dist.* 38. *disp.* 1. Silvius *part.* 1. *verb. Egressus e Monasterio*; Viguerius *lib. Instit. cap.* 6. §. 7. aliique plures apud Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 25. & apud Mendo *d.* 3. *num.* 2. & apud Rosignol. *de Patria potest. loc. cit. n.* 49.

103 Filius Familias, si sui parentes non sint in extrema, vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statum Religiosum assumere; S. Thom. 2. 2. *q.* 189. *art.* 6. Bartolus *in l.* 1. §. *Si parens*, *ff. Si quis a Parent. fuer. man.* Palatius *in cap. Per vestras* §. 11. *num.* 1. *de donat. inter Vir. & Uxor.* & communis aliorum. Et ratio est, quia filius in statu eligendo est sui Juris, præsertim in his, quæ sunt Divini obsequii; Tum quia magis est obediendum vocanti Deo, quam parentibus carnalibus; Hinc Christus Matth. 8. reprehendit discipulum, qui nolebat eum statim sequi intuitu paternæ sepulturæ; Et S. Hieronymus *in Epist. ad Heliodorum*, quam refert D. Thom. 2. 2. *q.* 101. *art.* 4. ait: *Per calcatum perge Patrem, per calcatum perge Matrem. Ad vexillum Crucis evola, summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelem.*

105 Filius non solum inspecto jure naturali, sed etiam jure civili, potest vendi a patre in extrema, & valde gravi necessitate, cui aliter subveniri non possit. Quod hoc possit de jure naturali, colligitur ex pluribus textibus Sacræ Scripturæ, ubi habentur plures venditiones filiorum factæ a parentibus, ut 2. Nehemiæ *cap.* 5. Exod. 21. Deuteronomii 19. quæ tamen ibidem non reprobantur, & certe non subsisterent, si essent jure naturali vetitæ, & sic tenent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *c.* 14. Angelus *verb. Servitus num.* 1. *ad fin.* Sotus *de Institut. lib.* 4. *quæst.* 2. *art.* 2. & *in quarto dist.* 29. *qu.* 1. *art.* 4. Silvester *verb. Emptio qu.* 3. *num.* 6. Rosella *verb. Emptio num.* 26. Tabiena *verb. Emptio num.* 7. *ad fin.* Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *vers. Mihi vero probatur*, & alii passim. Quod hoc etiam possit de Jure civili, colligitur *ex textu in l.* 2. *Cod. de patrib. qui fil. distrax.* & sic tenet Salicetus *in d. l.* 2. *num.* 1. *ff. de patrib. qui fil. distrax.* & ibi Baldus *num.* 3. & Glossa, Navarr. *in Manual. cap.* 13. *num.* 24. Rebellus *de obligat. justit. part.* 1. *lib.* 1. *qu.* 9. *n.* 9. Joannes Angelus Bossius *tract. de patr. potest. c.* 3. *num.* 5. Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 10. *diffic.* 9. *num.* 7. Lessius *de justit. lib.* 2. *cap.* 5. *vers. Adverte*, Rosignol. *de patr. potest. loc. cit. num.* 5. & alii. Immo antiquitus sanci- 106
tum fuerat in lege Romuli, de qua mentionem faciunt Covarruvias *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 4. *vers. secundo*, Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *vers. secundus effectus*, Rosignol. *loc. cit. num.* 1. quod absolute posset pater indistincte, & sine ulla necessitate filium cuicumque voluerit, vendere, sed barbara illa lex Romuli correcta est per textum *in l. Celsus*, *& l. Si in Emptione* §. *liberum*, *ff. de contrahen. Empt. leg. liberis* §. *Si quis sciens*, *ff. de liberorum caus.* per quæ jura est absolute statutum, quod patres nequeant vendere, seu alienare filios, nec quisquam possit hominem liberum vendere.

Filius tamen Sacerdos non potest a Patre 107
vendi, neque in extrema egestate famis; Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 38. *num.* 16. Barbosa *collect. ad l.* 2. *num.* 8. *Cod. de patrib. qui fil. distrax.* Covarruvias *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 14. *num.* 4. Paschalis *de virib. patr. potest. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 15. Molina *de Justit. & jur. tract.* 2. *disp.* 35. *vers. Sciendum*, Azorius *par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *q.* 7. *vers. Si verum roges*; Joann. Angel. Bossius *tract. de patria potest. cap.* 3. *num.* 9. & alii, qui omnes adducunt pro ratione privilegium concessum statui Sacerdotali, cui derogare nequit necessitas parris, cum venditio caderet in dedecus talis status. Nec filius, nec filia Matrimonio co- 108
pulati possunt a patre vendi ob necessitatem famis; Covarruvias *lib.* 3. *variar. resol. c.* 14. *num.* 5. *& seq.* Castropalaus *de justitia tract.* 1. *disp. unica punct.* 9. *num.* 6. *vers. At spectato*; Molina *de Justitia & jur. tract.* 2. *disp.* 33. *vers. sciendum*, Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *vers. Si iterum roges*, & alii: quamvis enim stando Juri communi filii, & filiæ per Matrimonium non solvantur patria potestate, quia tamen venditio illorum caderet in detrimentum alterius conjugis, facultas parentum ad illam non extenditur. Nec 109
etiam

etiam filius emancipatus potest vendi a Patre ob necessitatem famis; Paschalis *de vir. patr. potest. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 12. Lessius *de justitia lib.* 2. *c.* 5. *num.* 17. Pinellus *in rubr. Cod. de bonis mater. part.* 2. *num.* 23. & alii magis communiter. Facultas enim concessa Patribus *in cit. leg.* 2. *Cod. de patrib. qui filios distrax.* non est solum ratione sanguinis, sed etiam ratione patriæ potestatis, a qua sunt exempti filii legitime emancipati, per textum *in* §. *Admonendi, Instit. quib. mod. jus patriæ potest. solv.* & *l. Cum in adoptionibus, vers. Si vero in fin. Cod. de adopt.*

110 Inspecto jure naturali, in extrema necessitate famis potest filius vendi etiam a Matre, & Avo. Filii enim de jure naturæ post Deum sunt obligati parentibus, a quibus esse acceperunt, adeoque parentum vitæ jure naturali compellontur suam libertatem postponere. Hinc in Sacris paginis Exod. 21. Deuteron. 15. Nehemiæ *cap.* 1. non solum in ordine ad Patrem, sed etiam ad Matrem permittitur talis venditio; sic tenent Covarruv. *l.* 3. *variar. resolut. cap.* 14. *num.* 4. Sotus *lib.* 3. *de just. q.* 2. *art.* 2. Tiraquell. *lib.* 1. *de retract.* §. 26. *num.* 17. Ascanius Clemens *de patria potest. part.* 2. *c.* 1. *num.* 9. Molina *de justitia tom.* 1. *disp.* 33. *vers. sciendum*, Silvester *verb. Emptio num.* 6. Lessius *de Justit. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 17.

111 & alii. Inspecto autem præciso Jure civili, talis facultas vendendi filios ob famis extremam egestatem non competit Matri, quia Mater non habet tantam potestatem in filios, quantam habet Pater, prout colligitur ex textu *in l. Transactione, Cod. de transaction.* adeoque in hoc non venit nomine patris, cui specialiter hoc privilegium concessum est *in cit. l.* 2. *Cod. de patribus, qui filios distrax.* quod, cum sit contra filium, adeoque contra jus tertii, non est extendendum, sed strictissime accipiendum; *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. Et sic tenent Salicetus *in d. l.* 2. *num.* 2. *Cod. de patribus, qui filios distraxer.* Et ibi Glossa *verb. Vendiderit*, Baldus *num.* 4. Pinellus *de Rubr. part.* 2. *a num.* 20. *Cod. de bonis matern.* Gloss. *in princip. Instit. de patria potest.* Ascanius Clemens *de patria potest. cap.* 6. *effect.* 1. *num.* 20. Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 24. *num.* 16. & *consil. moral. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 13. *num.* 2. Rebellus *de obligat. just. part.* 1. *lib.* 1. *qu.* 9. Joannes Angelus Bossius *de patria potest. c.* 3. *num.* 28. Molina *loc. cit. tract.* 2. *disp.* 33. *vers.*

112 *sciendum*, & alii. Nec etiam talis facultas inspecto præcise jure civili competit Avo, seu aliis Ascendentibus, quia quamvis appellatione Patris quandoque veniat etiam Avus, *l. Parentum appellatione*, *ff. de verb. signif.* in lege tamen strictissima, in qua ex dispositione juris speciale privilegium consistit, venit solummodo pater naturalis; Salicetus *in d. l.* 2. *num.* 3. *Cod. de patribus, qui filios distraxer.* Montalvus *lib.* 7. *ad fin. tit.* 17. *part.* 4. Barbosa collectan. *ad d. l.* 2. *num.* 10. *Cod. de patribus, qui filios distrax.* & ibi Baldus, Surdus *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 38. *num.* 20. Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. disp.* 24. *num.* 16. & alii.

Filius non tenetur credere Matri asserenti 113 ipsum non esse legitimum. Mater enim est incerta ad dignoscendum, an conceperit ex coitu mariti, an vero adulteri, cum supponatur pro eo tempore cohabitare cum marito, prout colligi potest ex textu *in l.* 1. §. *Si mulier*, *ff. de lib. dignoscend.* ubi quod possit contingere casus, quod femina carnaliter cognita non sentiat conceptionem, adeoque ejus dicto non videtur firmiter credendum; *arg. l. Lucius Titius*, *ff. de condit. demonstrat.* Tum quia allegandi suam turpitudinem, maxime ubi hæc potest esse in præjudicium tertii, ex vulgata regula non est fides præstanda; Glossa *in cap. Officii, de pœnis.* & *remiss.* hocque satis evincit textus *in l. Mercedem, Cod. de condit. ob turp. caus. l. Transactione, Cod. de transact.* præcipue cum jura possint semper præsumere, quod assertio fuerit ex odio, vel aliquo alio pravo prætextu, prout haberi videtur *in l. fin. ff. de probat.* Sic tenet Bartolus *in l. Filius, ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*; Menothius *de arb. Judic. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 89. *num.* 5. & *num.* 27. *vers. Extenditur quarto*, Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 14. *num.* 8. Decius *in cap. Per tuas num.* 4. *de probat.* Boerius *dec.* 299. *num.* 6. *in fin.* Joan. Nevizani *in Sylva nupt. lib.* 1. *n.* 50. *vers. præsertim quando filius*, Rosignolus *de patria potestat. discept.* 1. *cap.* 7. *num.* 2. Suarez *de Censuris disp.* 50. *sect.* 4. *num.* 5. Bonacina *de his, quæ pertinent ad usum Matrimonii quæst.* 4. *punct.* 15. *num.* 21. Sayrus, & alii plures.

Filius nec pro foro interno tenetur sic cre- 114 dere Matri, pro ut signanter notat Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 14. *num.* 6. & 27. Rosignolus *loc. cit. n.* 6. Filius enim habet fundatam intentionem suam in viribus matrimonii, cujus favor semper prævalet; *arg. l. Miles* §. *Defuncta*, *ff. de adult.* Etiamsi Ma- 115 ter juret ipsum non esse legitimum, *cap. Per tuas* 10, *de probation,* & ibi Felinus *in princip.*

&

& *num.* 14. & communiter Canonistæ, & ex Theologis Suarez *tom.* 5. *de censur. disp.* 50. *sect.* 4. Silvester *verb. Adulterium num.* 5. Bannes 2. 2. *qu.* 62. *art.* 6. Bonacina *de iis quæ pertinent ad usum matrim. q.* 4. *punct.* 15. *n.* 22.
116 & alii. Etiam si Mater in exonerationem suæ conscientiæ juret in articulo mortis, & mandaverit suo Confessario, ut post suum obitum hoc propalaret, quia nihilominus filius non tenetur eidem credere; Boerius *dec.* 229. *num.* 7. *vers. Et hoc etiam*, Joann. Baptista de Barbobus *de filiis famil. quæst.* 45. *num.* 15. Rosignol. *loc. cit. sub num.* 9. & alii. Unde Legistæ *in l. Filium, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris*, quos citat Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in c. Cum esset* 10. *de testament. n.* 104. & sequitur Menochius *de arbitrariis Judicum l.* 2. *cent. num.* 28. & Bartolus *in d. l. Filium, de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*, fatuum reputant filium, si credat Matri asserenti eum ex adulterio esse genitum, ut fatuum reputarunt Regem, qui renunciavit, & dimisit Regnum, eo quod Mater Regina in articulo mortis asseruisset, Filium, qui jam Regnum assumpserat, non esse ex se, & marito Rege procreatum, sed ex se, & quodam milite; & teste Fagnano *loc. cit.* conveniunt Doctores, quod talis non tenebatur Matri credere in foro conscientiæ, quia ei non credit lex, cui debebat se conformare, & merito Bartolus *l. c.* ipsum arguit nimiæ levitatis, eo quod fiderit verbis maternis, & subdit, quod, si ipse in tali casu fuisset, non deposuisset, quia matris verba non possunt filiis præjudicare quoad filiationem, per textum *in l. Neque professio, C. de testamentis, & l. Non nudis, C. de pro-*
118 *bationib.* & aliis concordantibus. Intellige hæc tamen de filio, qui non habet conscientiam læsam, *arg. d. l. Filium, de iis qui sunt sui, vel alieni juris*, alioquin si veniat contra conscientiam, ædificat ad gehennam; *cap. fin. de præscrip.* Fagnan. cum aliis *in lib.* 5. *decretal. cap. Officii* 9. *de pœnit. & remiss. num.* 20. ubi in *summario sub num.* 18. dicit præcisis verbis, quod *filius, qui matri eum Spurium asserenti, fidem adhibuit, & Regno renunciavit, deluditur a Legistis, laudatur a Canonistis*.

118 Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. Primo, per mortem naturalem patris, per textum *in* §. 1. *vers. Hic vero, In-*
119 *stit. Quibus modis jus patriæ potest. solv.* Secundo, per ejusdem patris mortem civilem, scilicet per deportationem in Insulam ob maleficium, prout habetur in §. *Cum autem, In-*
stit. Quibus modis jus patriæ potest. solv. Tertio, per lapsum patris in hæresim, etiam ante 120
condemnationem, textu expresso in c. 2. §. *Il-*
lorum autem filiorum, de hæreticis in 6. Quar- 121
to, per electionem filii ad patritiam, vel Consulatem dignitatem; *l. ult. Cod. de Decurionibus l.* 10. *& l. ult. Cod. de Consulibus l.* 12. *& §. Filius Familias, Instit. Quibus modis jus*
patriæ potest. solv. Quinto, per electionem filii 122
in Episcopum; *cap. Per venerabilem, Qui filii sint legitimi*. Sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate; Glossa *in Extravag. Execrabilis, de præbend. inter communes, vers. solemnitatem*, Bartolus *in tract. de præstantia Card. part.* 1. *q.* 1. *num.* 69. *in cap. Quia nos num.* 5. *de testament.* Bossius *de patr. potest. c.* 2. *num.* 76. & com-
munis aliorum; Sexto, per professionem Fi- 123
lii, seu Patris in Religione; Sic communior Doctorum, tum Juristarum, tum Theologorum. Ex Juristis Baldus *in l. Sacrosancta n.* 1. *Cod. de Episcopis, & Clericis*, Mysingerius *in §. Filius Familias, Instit. Quibus modis Jus patr. potest. solv.* Covarr. *in cap. Qui nos n.* 5. *de testament.* & alii plures, quos allegat, & sequitur Joann. Angel. Bossius *de patria potest. cap.* 2. *num.* 36. Ex Theologis Molina *de justitia, tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 140. *vers. Utrum autem*, Sanchez *in summa lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 29. Azorius *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 29. *vers. Sexto*; Armilla *verb. Patria Potestas*, Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 8.
sub num. 13. ubi testatur de communi. Septi- 124
mo, per emancipationem filii coram Judice factam; *l. ult. cod. de mancip. l. Instit. Qui-*
bus modis jus patr. potest. solv. Octavo per 125
adoptionem filii familias factam non ab extraneo, sed ab Avo paterno, vel materno, *l. Cum in adoptivis §. Si vero, Cod. de adoptionibus*.

Filii alendi sunt a suis parentibus; *l. Si* 126
quis a liberis, ff. de agnoscend. & alend. liberis. Non solum legitimi, sed etiam spurii. 127
Quamvis enim Jure Cæsareo parentibus interdictum esset alimenta præstare Spuriis, seu ex coitu damnato ortis; *Authent. Quibus modis naturales &c. §. penult. Authent. Ex complexu, Cod. de incest. nuptiis, Authent. Licet, Cod. de naturalibus liberis*; Jure tamen Canonico sancitum est, quod a parentibus moderata alimenta debeant præstari quibuscumque illegitime natis, *cap. Cum haberet* 5. *de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine: *Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque parentum liberis suis, secundum quod eis*

eis suppetunt facultates, *necessaria subministret*.
128 Cum hac tamen advertentia, quod mater
tenetur alere filios primo triennio, & post
triennium tenetur pater usque ad emancipa-
tionem, ut colligunt recte Doctores *ex l. Nec
filium*, *Cod. de patria potest. & cap. Ex litte-
ris*, *de convers. infidelium*, ubi decernitur fi-
lium a patre alendum post triennium. Unde
deducti sunt hi vulgati versiculi.

*Mater alit puerum trimum, trimoque mi-
norem,*
Majorem vero pascere patris erit.

129 Nomine alimentorum aliud intelligitur re-
spectu Patris, & aliud respectu Matris; Re-
spectu enim Matris intelligitur solum lac,
plus enim quam lac non tenetur filio exhibe-
re; Unde si proli alia necessaria subministra-
verit sine animo donandi, potest repetere a
patre; *leg. Alimenta*, *Cod. de negotiis gestis*,
& cit. l. Si quis a liberis §. *Si mater alimen-
ta*; Azorius *Instit. moral. part.* 2. *l.* 2. *cap.* 5.
qu. 8. Bonac. *de leg. disp.* 6. *q. unic. punct.* 6.
§. 2. *num.* 3. Gobat *in Quinario tract.* 5. *c.* 28.
num. 15. *&* 19. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *n.* 697.
130 & alii passim. Si autem mater nequeat ipsa
lac præbere filio, tenetur pater suis impensis
nutricem conducere. Si vero possit ipsamet,
tenetur præbere, vel suis impensis nutricem
conducere; Azorius *loc. cit.* Bonac. *loc. cit.
punct.* 6. *num.* 5. Gobat *loc. cit. num.* 19. *&*
131 20. La Croix *loc. cit. num.* 697. & alii. In
defectum patris, si is videlicet pauper sit, te-
netur alere filios avus paternus, vel alii ascen-
dentes, & in defectum ascendentium paterno-
rum, hæc obligatio devolvitur ad matrem,
ut colligitur *ex l. Si quis a liberis*, *ff. de li-
ber. agnoscend.* §. *Utrum autem*; *& Authent.
Si pater*, *Cod. de divortio*, *in fine*, & tenent
Thesaurus *dec.* 212. *num.* 9. Layman *loc. cit.
num.* 7. Angelus, Armilla, Silvester *verb. Ali-
menta*, & alii apud Gobat *in experient. tract.*
10. *num.* 782. quamvis addat usum præsentium
132 temporum esse contrarium. Deficiente autem
matre, tenetur filios alere avus, aliique ascen-
dentes materni; *l. penult. ff. de filiis agno-
scendis*; Layman *loc. cit.* & alii. Vide verb.
Parentes n. 8.

133 Filii etiam Spurii alendi sunt ab heredibus
parentum; *Authent. Licet*, *Cod. de naturalibus
liberis*; Gobat *in Quinario loc. cit. num.* 31.
Covarruvias *in Epitome decret. part.* 2. *cap.* 8.
§. 6. *num.* 21. La Croix *loc. cit. num.* 698. &
alii; Aut a Fisco, si bona patris ei sint ad-
dicta ob crimen distinctum a crimine hæresis,
vel læsæ Majestatis; Gobat *loc. cit.* La Croix
loc. cit. Bonacina *loc. cit. num.* 10. Clericus 134
potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam
ex bonis Ecclesiasticis; Navarr. *in tract. de
spoliis Clericorum* §. 10. *num.* 11. Azorius *loc.
cit. cap.* 12. *qu.* 4. Filliuc. *tract.* 28. *part.* 2.
num. 31. Bonacina *loc. cit. num.* 4. Gobat *loc.
cit. num.* 29. & alii *argum. cap. Pasce dist.* 86.
& c. Cum haberet 5. *de eo*, *qui duxit in Ma-
trimonium*. Supradicta tamen de præstandis 135
alimentis filiis, intelligi debent, si filii non
possunt habere, unde se alant, *cit. l. Si quis
a liberis*, *ff. de filiis agnoscend.* §. *Sed si fi-
lius*, Covarruvias *loc. cit. num.* 13. cum cete-
ris Jureconsultis, Gobat *loc. cit. n.* 24. Layman
loc. cit. n. 7. Regin. *lib.* 20. *n.* 39. & alii; Ali-
menta enim debent præstari, si necessitas adsit,
& non aliter; Thesaurus *loc. cit. n.* 16. Gobat
loc. cit. n. 24. & alii passim. Unde si filius
aliunde habeat sufficientem sustentationem, vel
laborando honeste acquirere possit spectata qua-
litate personæ, ac status sui, vel si sit arti-
fex, parentes non tenentur ipsum alere; Tunc
enim præsumitur posse seipsum alere; Thesau-
rus *loc. cit. num.* 24. quandoquidem quilibet
præsumitur ex suo opificio posse non solum ali,
sed etiam ditari; Sic ex Baldo Gobat *loc. cit.
n.* 24. Thesaurus *loc. cit.* & alii.

Filios spirituales esse alendos a patribus spi- 136
ritualibus, docent quidam Juristæ apud Tira-
quell. *Commentar. in l. Si unquam*, *Cod. de
revocat. donat.* Glossa *in verb. Suscepit liberos
num.* 31. At, ut recte notant Gobat *loc. cit.
num.* 39. La Croix *loc. cit. num.* 703. & alii,
nulla lex, vel consuetudo hoc probat, quod
filii Spirituales alendi sint a patribus Spiritua-
libus, si desint parentes naturales, unde ta-
lis opinio videtur minus probabilis; *Citati
Doctores*.

Filii an possint, & ob quas causas, exhere- 137
dari; Vid. *verb. Exheredatio*.

Filii quorum bonorum dominium habeant, 138
& quid possint, vel non, circa sua bona,
Vide verb. *Bona artic.* 4. & verb. *Domi-
nium*.

Filii quas eleemosynas facere possint; Vid. 139
verb. *Eleemosyna*.

Varia de filiis expositis; Vid. verb. *Paren-* 140
tes a n. 20. *ad* 32. & verb. *Expositi*.

Filius, an & quando teneatur ad restitutio- 141
nem mutui sine consensu Patris accepti; Vide
verb. *Mutuum a n.* 5. *ad* 19.

Sap-

Supplementa Auctoris.

142 Filii ex Matrimoniis occultis nati, fraudari nequeunt bonis paternis, & avitis; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 35. incip. *Satis Vobis*
143 §. 9. Filii nati ex soluto & soluta legitimantur per subsequens Matrimonium; Idem Con-
144 stitut. 113. incip. *Redditæ* §. 2. Filii nati ex Adulterio, & nati constante Matrimonio, non legitimantur per subsequens Matrimonium;
145 Idem *ibid.* §. 3. *& per tot.* Si autem filii generati ex adulterio, nati sint post mortem legitimæ uxoris, cum quantum ad hoc inveniantur Textus Textibus contrarii, cumque Doctores Doctoribus, Tribunalia Tribunalibus adversentur, non aliter disponeret in hoc casu Pontifex, quam secundum sententiam in Tribunalibus, & Curia illius Regionis rece-
146 ptam, in qua esset pronunciandum. Et in dubio, proli favendum esse censet; Idem *ibid.* §. 3.
147 Filii nati ex incestu, legitimantur accedente dispensatione *in radice Matrimonii*; Idem
148 *ibid.* Ut autem obtineatur dispensatio in radice Matrimonii, requiritur quod proles nata sit ex copula non manifeste fornicaria, sed putative Matrimoniali, quodque impedimentum, quo Matrimonii nullitas inducta est, non a jure Divino, aut naturali, sed a jure dumtaxat Ecclesiastico proveniat; Sicque, & non aliter, legitimatur proles incestuosa, vigore dispensationis, quæ dicitur *in radice Matrimonii*; Idem *ibid.* §. 40.
149 Filii mulierum Christianarum ex Turcarum contubernio geniti, quando ad Baptismum admitti debeant, nec ne; Vide tom. 1. verb. *Baptismus.*
150 Filii in potestate sunt Patris, non vero Matris; Idem tom. 2. Constitut. 28. incip. *Postre-*
151 *mo mense* §. 15. Ubi tamen Fidei Christianæ favor intercedit, potest Mater, invito Patre, filios ad Baptismum offerre; Idem *ibid.* §. 16.
152 Filii Judæorum in parentum potestate sunt; Idem *ibid.* §. 9. Non ideo tamen ipsis relinqui debent, quando constat baptizatos fuisse, etiamsi illicite; Idem *ibid.* §. 30.

Additiones ex aliena manu.

153 Pacifica haud est opinio *Auctoris num.* 41. quod habilitas ad Matrimonium, quam in Parentibus exigit legitimatio per subsequens Matrimonium, non requiratur tempore conceptionis, sed sufficiat tempore nativitatis. Communior tamen est sententia, Prolem non legitimari per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium; Zoes. *in decretal. lib.* 4. *tit.* 17. *num.* 18. rursus *in Pandect. lib.* 25. *tit.* 7. *n.*14. & demum *in Cod. lib.* 5. *tit.* 27. *qu.* 5. Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 4. *tit.* 6. §. 1. Wames. *consil. canon.* 545. *n.* 6. Sarmient. *lib.* 1. *select. Interpret. cap.* 5. *num.* 5. optime Merend. *controvers. jur. lib.* 24. *cap.* 5. *num.* 20. Pax Jordan. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 18. *num.* 46. Coccejus *jur. controvers. lib.* 1. *tom.* 6. *qu.* 10. Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 24. *num.* 50. Fusar. *de substit. quæst.* 409. *num.* 10. Garz. *de Benefic. part.* 7. *cap.* 2. *num.* 36. Rot. *in recent. dec.* 100. *num.* 51. *part.* 5. *tom.* 1.

Non obstat allegata ab *Auctore* Lex *Nuper* 154
Cod. de Natural. liber. ubi in fine habetur, quod in quæstionibus de statu liberorum non conceptionis, sed nativitatis tempus, si iis sit favorabile, attendi debeat. *Non obstat* (ait ex proxime allegatis Zoes. *in Codic. lib.* 5. *tit.* 17. *quæst.* 5.) *quia quum dicat inspiciendam esse qualitatem, quæ est tempore nativitatis, si ea sit Proli favorabilior, non est accipienda de qualitate ex delicto complexus, sed ea quæ causatur ex instrumentis dotalibus confectis vel ante nativitatem, vel postea, cui subjungitur supradicta decisio, ut neutiquam sit dicenda respicere qualitatem conjunctionis damnatæ, quæ uti dictum non purgatur per nativitatem Prolis eo tempore, quo conjuges esse possunt. Nam alias Imperator sibi contradiceret in dict. l. Nuper, in cujus principio ad legitimationem desiderat, ut ea in contubernio habeatur, cum qua connubium esse poterat, quæ res respicit omnino copulam, quo modo si ea damnata fuerit non procedat legitimatio, utpote deficiente uno ex requisitis.*

Posita hac sententia, hoc venire solet in 155
quæstionem, an locum habeat legitimatio per subsequens Matrimonium, si a morte primæ uxoris ad nativitatem Prolis effluxerint dies 182. in quibus concipi ea, & nasci potuit; *l.* 12. *ff. de stat. Homin. & l.* 3. §. 12. *ff. de suis & legitim. Hæred.* & sic concurrerit habilitas ad matrimonium utroque tempore conceptionis, & nativitatis?

Porro negari haud potest, quod non ob- 156
stante discordia Philosophorum, & Medicorum prævaluit in jure opinio *Hippocratis*, qui 157
in libro de Partu septimestri (ab Eruditis apocrypho existimato teste Fabroto *in exercit. de tempor. Human. Pars. pag. mihi* 14.) scripsit septimo mense incæpto, idest diebus 182. homi-

minem nasci posse, ut videre est *in dict. l.* 12.
ff. de stat. Homin. & in dict. l. 3. §. 12. *ff. de*
158 *suis & Legitim. Hered.* At ponderandum est,
quod in jure nostro non aliter opinio hæc
Hippocratis admissa sit, quam si is, de quo agitur,
ex justo præterea Matrimonio natus sit,
ut satis eruitur ex ipsa *l.* 12. *ff. de stat. Homin.*
& innuunt Noodt *in Comment. ad Pandect. lib.* 1. *tit.* 6. §. *superest*, ac Bohemer. *in
exercit. in Pandect. tom.* 1. *exercit.* 20. §. 12.
159 Ita scilicet favore Matrimonii prudenti consilio
statutum fuit, ad amputandas dissensiones,
quæ perpetuo inter conjuges duraturæ essent,
si Partus septimo mense a die contractus Matrimonii
editus alii quam viro attribueretur.
160 Quapropter non est, cur nativitas tempore septimestri,
quæ per naturam non est semper
certa, & in jure unice admissa est in gratiam
eorum, qui ex Matrimonio geniti sunt,
extendatur ad eum, qui extra Matrimonium
natus est.
161 Neque id novum in jure est. Favore quoque
ejusdem Matrimonii receptum est, ut qui
partus nascitur Marito cum Uxore cohabitante,
nec manifesta Impotentia præpedito, is
attribuatur ipsi Marito, quantumvis Uxor sui
copiam aliis fecerit, ad vulgatissimum Textum
in l. Miles 11. §. *Quæ propter*, *ff. ad l.*
162 *Jul. de Adult.* At si extra Matrimonium genitus
quis sit ex Muliere, quæ cum pluribus
commercium habuit, quum cesset favor Matrimonii,
nec ei partus adscribi valet, quem
Mulier Patrem designavit, utut cum eodem
postea Matrimonium contraxerit.

Gravior est quæstio, an ex dispensatione in
radice matrimonii obtenta, post contractum ipsum
Matrimonium legitimetur ad omnes effectus
Proles antea nata, perinde ac si ex justo Matrimonio
nata esset?
163 Invaluit distinctio, quod aut impedimentum
tum in Parentibus ad ineundum Matrimonium
erat juris divini, & dicta dispensatio in radice
Matrimonii efficere nequit, ut filii nati
perinde legitimentur ac si ex justis nuptiis
nati essent, sed vix eis tribuit legitimationem,
quæ dicitur *per rescriptum*, quum nequeat
Summus Pontifex dispensando tollere
nullitatem Matrimonii a jure divino indu-
164 ctam. Aut vero impedimentum erat juris Ecclesiastici,
rursus distinguendum est, quod videlicet
si Matrimonium nec de facto præcessit,
dispensatio in radice Matrimonii operatur, ut
in casu præcedenti, legitimationem Filiorum
natorum per rescriptum, idque quia ubi nullum
præcessit Matrimonium, non est radix in
qua dispensetur. Sin autem de facto præcessit 165
Matrimonium, quantumvis irritum ex dicto
juris Ecclesiastici impedimento, dubium nullum
esse potest, quia attenta summa, qua Summus
Pontifex pollet, potestate tollendi legem
Ecclesiasticam quoad omnes effectus non solum
incurrendos sed & incursos, dispensatio in
radice Matrimonii vim habeat plenissime legitimandi
Filios natos, eodem prorsus modo ac
si ex legitimo Matrimonio nati essent; Molin.
de Primogenit. Hispan. lib. 3. *cap.* 2. *n.* 2.
Fajard. *de Legitim. per subsequ. Matrim.* Torre
de Majorat. Ital. tom. 1. *cap.* 29. §. 4. *num.* 28.
& plur. seq. De Justis *de dispensat. Matrimon.
lib.* 1. *c.* 7.

Nec admitti potest opinio *Auctoris num.* 44. 166
quod Legitimati per subsequens Matrimonium
veniant sub dispositione Hominis directa *ad
Legitime natos*. Quum enim in his terminis
qualitas legitimitatis tanquam proprie, & vere
requisita tempore nativitatis, prædicari nequeat
de Legitimatis per subsequens Matrimonium,
qui nonnisi per quamdam juris fictionem
habentur pro legitimis usque ab initio;
hinc est quod legitimati per subsequens Matrimonium
venire nequeunt sub dicta dispositione
ad legitime natos directa; Merend. *controv.
jur. lib.* 17. *cap.* 22. *num.* 18. & rursus
lib. 24. *cap.* 5. *num.* 34. Peregrin. *de Fideicom.
art.* 24. *a num.* 25. *ad plur. seq.* Fajard. *de Legitim.
per subsequens Matrim. membr.* 4. *n.* 337.
Torr. *de majorat. Ital. tom.* 1. *cap.* 29. §. 9. *a
num.* 95. *ad plur. seq.* Rot. *in Romana Immissionis*
21. *Junii* 1726. §. *Recedere*, *coram bon.
mem. Crispol. & in Romana Salviana* 8. *Maii*
1728. §. *Ut igitur cor. clar. mem. Calcagnin.*

Legitimati per subsequens Matrimonium 167
quoad omnes juris effectus exæquati sunt vere
legitimis in his, quæ proveniunt, vel a
providentia ipsius Legis, vel ab Hominis dispositione
Legi tamen conformi, nequaquam
vero in his, quæ dependent a dispositione Hominis,
quæ a Lege recedendo unice ad vere
legitimos directa est, quum in his prout in
aliis materiis dispositio Hominis faciat cessare
dispositionem Legis, ut ex mox allegatis
optime præ ceteris differit Rot. *in Romana
Immissionis* 21. *Jun.* 1726. §. *Siquidem*, *&
plur. seq. cor. bon. mem. Crispolto*.

Non incongrue hic quæritur, an quæ a statutis
proveniunt, attribui debeant Legis providentiæ,
ita ut ad ea indiscriminatim admittendi
sint Legitimati per subsequens Matrimonium?

Si sermo sit de statutis conditis a Communi-

nitate, sive Ecclesiastica, sive Laicali superiorem recognoscente, non Legis sed Hominis providentiæ attribui debent, quæ ab ipsis proveniunt, nam ea nequeunt legibus accenseri, obligantque non uti Leges, sed uti pacta; Huber. *in Prælect. Jur. Roman. & Hodiern. part. 2. lib. 1. tit. 3. num.* 11. Strauch. *ad jus Justin. dissert. 1. thes. 9.* Stryk. *juridic. dis. t. 5. disp.* 11. *cap. 2. a num. 7. ad plur. seq.* Ziegler. *de Jurib. majest. lib. 1. cap. 4.* §. 16. Atque hinc nequeunt Legitimati per subsequens Matrimonium indiscriminatim admitti ad ea, quæ proveniunt a statutis; Eo vel maxime quod Legitimati per subsequens Matrimonium pro vere legitimis habeantur, quoad ea dumtaxat, quæ proveniunt a jure communi; *Add. ad* Zoes. *in Codic. lib. 5. tit. 27. lit. F.* Fajard. *de Legitim. per subseq. Matrim. membr. 4. num.* 302.

FILIUS VIDUÆ NAIM.

Additamenta novissima Auctoris.

QUis fuerit filius Viduæ Civitatis Naim a Christo e mortuis revocatus, tradit inter alios eruditissimus Clericatus parte prima *delle Spighe raccolte*, italico idiomate edita, dicens, quod vocabatur *Maternus*, ætatis viginti circiter annorum, dives & nobilis, lubricam vitam ducens cum Maria Magdalena tunc in dicta Civitate Naim commorante, solo milliario a suo Castro Magdalo distante: *Et erat mulier in Naim molliens virum ex mollitie pestis alliciendo ad libidinem*, ut tradit Victor Antiochenus, relatus ab Alberto Magno *cap. 7. in Lucam*. Mortuo, Deo sic disponente, Materno, & a Christo in vitam restituto; is Magdalenam monuit de visis horrendis suppliciis, quibus torquentur peccatores, ipsam serio exhortans ad pœnitentiam de peccatis commissis, & ad omnimodam conversionem, ut & ipse decreverat, & facto jam cœperat. Magdalena monitis, & exhortationibus *Materni* obtemperans, illico penitus contrita convolavit ad pedes Jesu Christi existentis in eadem civitate, & ad mensam accumbentis in domo Pharisæi: *Et ecce mulier, quæ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, lacrymis capit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat. Luc. cap.* 7. 17. Et exinde uterque ad meliorem frugem vere conversi, fidelissimi sequaces facti sunt Jesu Christi, ut & fecit vidua Materni mater facta discipula, & sectatrix Deiparæ Virginis, ut notat laudatus Albertus Magnus *in cit. cap. 7. Luc.* Tandem post passionem, mortem, Resurrectionem, & Ascensionem Domini Nostri Jesu Christi a D. Petro Apostolo una cum Eucherio, & Valerio, ordinatus Maternus Episcopus, & ad convertendos Tungrenses, Colonienses, & Trevirenses, aliosque finitimos populos missus, sanctissime obiit Treviris Episcopus, & ejus festum colitur die 14. Septembris. (*a*)

FISCUS; Vide verb. *Pœna art. 2. n. 7.*

FORNICATIO. Vide verb. *Luxuria a num. 3. ad 9.* & Verb. *Pœna art. 2. n.* 102. 103.

FORTITUDO. Vide verb. *Virtus n.* 120.

FO-

Nota ex edit. Romana.

(*a*) Hæc historia, si vera foret, quæstionem illam perantiquam, & perobscuram solveret de muliere, quam D. Lucas peccatricem adpellat. Verum quum de illa nondum liqueat (nec unquam liquebit, ait Ant. Sandini in Histor. Familiæ Sacræ cap. x.) hæc ab auctore nostro proposita pura puta fabella credenda est. Alia etiam falsitatis argumenta occurrent, si auctores, qui de S. Materno scripserunt, consulas.

FORUM, SEU FORUS.

SUMMARIUM.

1 *Nomen Fori quas habeat significationes*, ad num. 4
5 *Quid sit Forum competens, & quid sit Juris Actori vel Reo circa illud*, ad n. 7
8 *Orta quæstione de competentia Fori inter Judicem Ecclesiasticum & Laicum, cuinam cognitio pertineat.*
9 *Quot & quales sint modi præcipui Forum sortiendi*, ad n. 33
34 *Quid intelligatur per privilegium Fori, & quinam eodem privilegio gaudeant, nec ne*, ad num. 58
59 *Quænam dicatur causa mixti Fori*, ad n. 61
62 *Quid sit Forum internum, externum, & contentiosum*, ad n. 64
65 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 82

1 NOmen Fori varias habet significationes, aliquando enim in masculino, & aliquan-
2 do in neutro genere ponitur. Forum in neutro genere venit a *Ferendo*, sic dictum ab eo, quod controversiæ, & res venales illuc ferantur; M. Varro *l.* 1. *de lingua latina*; Calvin. *in Magno Lexico* verb. *Forum neutrius generis*. Sic dicitur Forum Boarium, Piscarium, in quo boves, vel Pisces veneunt; Calvin. *l. c.*
3 verb. *Forum Boarium*. Forum in neutro genere magis proprie accipitur pro districtu, seu Territorio cujusque Judicis, intra quod in facinorosos animadvertere potest; *l. Pupillus* §. *Territorium*, *ff. de verb. signific.* & post Hostiens. notat Abbas *ad Rubr. de Foro compe-*
4 *tenti*, & alii passim. Forus in masculino genere describitur, *quod sit exercendarum litium locus a Fando dictus, sive a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit*. Sic ad litteram in *cap. Forus* 10. *de verb. signific.* Alio nomine dicitur Tribunal, *ut l.* 1. *ff. de Judiciis*. Item Auditorium, *l. contra Pupillum*, *ff. de Re judicat.*

5 Forus competens idem est, ac Tribunal Judicis, cujus Jurisdictioni Reus, qui convenitur, subjectus existit. Notanter autem hæc Definitio Fori competentis ponitur in ordine ad Reum, quia generale est, ut Actor Forum sequatur Rei; *cap. Si Clericus* 5. *de Judice compet.* ibi: *Cum Actor Forum Rei sequi debeat*; & *cap. Cum sit* 8. *eod.* ibi: *Cum sit generale, ut Actor Forum Rei sequatur*, & *l. ultim. Cod. Ubi in rem actio &c.* Si Reus ha- 6
bet multiplicem Forum, in electione Actoris est eum, in quo maluerit, foro convenire; Glossa *in cap. Delicti* 17. *de Foro competent. vers. Ubi Domicilium*; & *l. ult. Cod. Ubi in rem actio &c.* id probans *in l.* 2. §. *Plane, si perfecta*, *ff. de judiciis*, & sic communis Canonistarum, ut testatur, & tenet Fagnan. *in cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 41. Reus 7
coram incompetente Judice conventus, impune non comparet opponendo exceptionem fori, dummodo tamen hæc exceptio proponatur statim ab initio ante litis ingressum, ne reo sciente, & conivente procedatur ad alia, & sic videatur is in talem Judicem consensisse, ejusque personam approbasse, ac jurisdictionem prorogasse; *l. Consensisse* §. 1. *ff. de judiciis*, & patet hoc *in l. ult. Cod. de exceptionibus*, & amplius declarat Glossa *in cap. Exceptionem*, *vers. In dilatoriis*, *de exceptionibus*, & Abbas *ib. n.* 11. & alii.

Orta quæstione de competentia fori inter Ju- 8
dicem Ecclesiasticum, & Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus; sic habetur expresse *in cap. Si Judex* 12. *de sentent. excommun. in* 6. Ubi Bonifacius VIII. loquendo de malefactore, qui captus a Judice sæculari dicit se esse Clericum, decidit aperte, & absolute, quod tunc cognitio hujus causæ spectat ad Judicem Ecclesiasticum, vocato tamen Judice sæculari, ibi: *Si Judex Laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens ad Curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tamquam suum Clericum repetat a Judice ipsum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum, dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica, & spirituali, vocato tamen Judice sæculari, vel alio, cui interest) cognitio pertinebit*. Ob quem textum adeo clarum datam conclusionem tenuit Rota *dec.* 3. *alias* 202. *tit. de sentent. excommun. in novis*; & tenent Canonistæ communiter cum Glossa *ib. in princ.* ubi dicit, *quod talis Pontificia decisio est expediens, & utilis valde, & sæpissime practicatur*; & Covarruvias *Pract. Quæst. cap.* 33. *circa init.* recte monet, quod sit semper præ oculis habenda, & Felinus *in cap. Pastoralis num.* 4. *de Rescript.* advertit Lectorem, ut hujus nunquam sit oblitus; & sic Barbosa *in cit. cap. Si Judex n.* 3. Spetell. *dec.* 8. *Fori Ecclesiastici n.* 23. &

& dec. 24. *num.* 59. allegans alios; Julius Clarus *lib.* 5. *Practic. crimin.* §. *fin. q.* 36. *n.* 21. Farinacius *in appendice de Immunit. Eccles. n.* 367. *& lib.* 1. *Praxis criminal. q.* 8. *num.* 33. citans plurimos alios; Jason *in l. Ex quacumque num.* 19. *ff. Si quis in Jus vocatus &c.* post Anton. de Butrio *in cap. Ceterum col.* 4. *de Jud.* & Joan. de Imola *ibid.* subjungens, quod hoc communiter tenetur.

9 Quamvis sint plurimi modi sortiendi Forum, quorum multos enumerant *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* Hostiens. *nu.* 3. Joan. Andr. *num.* 2. & Fagnan. *num.* 27. & ad sexaginta duos recenset Speculator *in tit. de competent.*

10 *Judic.* §. 1. Tamen modi ordinarii, seu speciales sortiendi forum, sunt quatuor, qui expresse enumerantur a Gregorio IX. *in d. cap. Licet* 20. *de Foro competent.* ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, forum regu-*

11 *lariter quis sortitur*. Primus igitur modus specialis sortiendi forum est ratione delicti, in cujus enim Territorio quis delinquit, ejus jurisdictioni subjicitur, licet alias ei subjectus non sit; *cap. Postulasti* 14. *& cap. Licet* 20. *de foro competent. cap. De illis* 1. *de Raptoribus, & cap. Placuit* 6. *qu.* 3. *& Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam Juri subjaceat.*

12 Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu Personae, quam respectu bonorum etiam alibi existentium, est de jurisdictione Judicis illius loci, in quo delictum fuit commissum, dummodo executio sententiae, quod ad bona alibi existentia, fiat a Judice, in cujus Territorio bona condemnati existunt. Sic clare deducitur *ex cap. Postulasti* 14. *de foro competent.* ubi decisum habetur, quod, quando Clericus habet Beneficium in una Dioecesi, in alia vero delinquit committendo crimen dignum privatione Beneficii, tunc Episcopus Dioecesis, in qua deliquit, sententiam pronunciet super Clericum privando ipsum Beneficio, & executio talis latae sententiae quoad privationem Beneficii fiat ab Episcopo, in cujus Dioecesi Beneficium existit, ibi: *Respondemus, quod per Episcopum, in cujus Dioecesi deliquit, sententia promulgari poterit in eumdem, sed ab eo, in cujus Dioecesi Beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda*. Et sic textum istum intelligit Glossa *ibid.* verb. *Executio facienda* praecisis his verbis: *Et sic ille Episcopus, cui subest illa Ecclesia istius Clerici, privabit illum per sententiam ab alio Episcopo latam*, quam sequuntur Speculator *tit. de executione sententiae*, §. *Nunc dicendum num.* 13. verb. *Item facit*, Abbas *in cit. cap. Postulasti num.* 7. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. tit.* 2. *num.* 48. *& sequent.* & alii passim: Atque idem decisum habetur de simili *in cap. Romana* 1. *de foro compet. in* 6. §. *Contrahentes*, ubi unus Episcopus decernit missionem faciendam in bona, quae reus contumax in alia etiam Dioecesi obtinet, quam deinde ad illius requisitionem alter Episcopus exequitur.

Si delictum sit inchoatum in Territorio unius 13 Judicis, & finitum, seu consummatum in Territorio alterius, ut si quis existens in Territorio Alexandrino explodat sclopum, & occidat hominem existentem in Territorio Dertonensi, probabilius est, quod tunc tam Judex Alexandrinus, quam Dertonensis possit contra Reum procedere, & si concurrant, detur locus praeventioni; Ita Abbas *in cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 25. Joan. Andr. *in cap. in obscuris num.* 5. §. *solutio, de Reg. Juris in* 6. Farinacius *tom.* 1. *criminal. l.* 1. *tit.* 1. *qu.* 7. *num.* 46. allegans plures alios, & inquiens, quod haec sit veritas; Reiffenst. *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 75. *&* 78. Julius Clarus *lib.* 5. *Criminalium* §. *final. q.* 38. *num.* 11. asserens ita communiter servari. Et ratio est, quia, qui explodit sclopum ex uno Territorio, & occidat hominem existentem in alio, in utroque Territorio delinquit, & utrumque Territorium ex tali delicto laeditur, seu injuriam patitur, nam etiam ille jam noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem; *cap. Sicut noxius est* 1. *de praesumptionib.* ibi: *Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem &c.* adeoque, ne crimina maneant impunita, merito utrique Judici tribuitur jurisdictio in solidum. Fateor tamen, quod pro- 14 babile etiam est, quod solus ille sit competens Judex, in cujus Territorio consummatum est delictum, & nullatenus ille, in cujus Territorio est inchoatum; Sic tenent Bartolus *in l. Libellorum num.* 7. *ff. de accusat.* Felinus *in d. cap. Licet* 20. *num.* 14. Aretinus *ibid. n.* 7. quorum sententiam approbat Fagnan. *ib. n.*3. ac probabilem censet Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 28.

Secundus modus specialis sortiendi Forum 15 est ratione Contractus, ut si quis in alieno Territorio per se, aut per alium contrahat, vel contraxisse fingatur, eo quod in tali loco sese soluturum promiserit, possit ibidem super tali contractu conveniri; etiamsi domicilium

lium ibi non habeat; *cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. l. Heres absens*, *& l. Omnem obli-*
16 *gationem*, *ff. de judiciis*. Contractus tamen non accipitur hic stricte, prout esse dicitur ultro, citroque obligatorius, ut emptio, venditio, societas, juxta textum *in l. Labeo*, *ff. de verb. signific.* sed latissime pro omni eo, quod obligationem inducit, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantum; *ut in l. omnem obligationem*, *ff. de judiciis*, *& l. Heres absens*, *ff. eod.* & secundum Glossam *in cit. cap. Licet vers. Ratione contractus*, Abbat. *ibid. num.* 29. Hostiens. *ibid. num.* 4. Butr. *ib. num.* 11. Fagnan. *num.* 5.

17 Dantur tamen plures casus, in quibus contrahentes nequeunt conveniri in loco contractus. Primo, quando inter partes contrahentes conventum fuit, ut non in loco contractus, sed alibi v. g. in loco domicilii teneantur respondere, si forsan in posterum lis oriri contingat super talem contractum, prout limitatur *cit. l. Heres absens §. Proinde*, *ff. de judiciis*. Ut enim statuitur *in Regula* 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere di-*
18 *gnoscuntur*. Secundo, quando quis tamquam Advena, & Viator contrahit in aliquo loco mox inde discessurus, & hoc scitur ab altera parte contrahente; tunc enim non tenetur ibi respondere, nisi voluerit, sed habet jus revocandi domum, seu ad forum sui domicilii; *cit. l. Heres absens §. Proinde*, *ff. de judiciis*, ubi datur hæc ratio, quia *durissimum est quotquot locis quis navigans*, *vel iter faciens delatus est*, *tot locis se defendere*. Sic enim a suscepto itinere, aliisque negotiis suis magno
19 cum damno posset sæpe sæpius impediri. Hoc autem est intelligendum de vero Advena, seu Viatore, qui habet alibi certum domicilium, non vero de Vagabundis per mundum nullibi certum domicilium habentibus, quia isti possunt conveniri, non solum in loco contractus, sed ubicumque reperiantur, ne alioquin Creditores jus suum perdant; Glossa marginali *in cap. Licet* 20. *de foro competent. vers. aut domicilii*, & Glossa *in l. Heres absens §. Proinde verb. debebit*, *ff. de judiciis*, quam Glossam sequitur Bartolus *ibidem §. Quæro quid si Debitor*, Joann. Andr. *in cit. cap. Licet* 20. *de foro competent. num.* 11. Fagn. *ibid. num.* 26. Felin. *ibid. num.* 20. Pirhing *lib.* 2. *Decr. tit.* 2. *num.* 15. Reiffenstuel *ibid. num.* 46. *&* 87. Sanchez *lib.* 3. *de Matrimon. disp.* 25. *num.* 5. & alii passim. Et id desumitur *ex l.* 1. *Cod. Ubi quis*, *de Curiali &c. & l.* 1. *Cod. Ubi de crimin. agi oport.* juncta Glossa *ibid. in verb. Reperiuntur* de talibus Vagabundis illud volgatum allegante: *Ubi te invenero*, *ibi te judicabo:* Tertio, quando agitur de contractu dotis, 20
quia pro hoc contractu, istud habetur speciale, quod non inspiciatur locus contractus, seu in quo instrumentum dotis factum est, sed locus, ubi vir habet domicilium, & in cujus domicilium etiam ipsa mulier per conditionem Matrimonii est itura, eo quod sequatur forum Mariti; *l. Exigere* 65. *ff. de judiciis*, & ibi Glossa, & Doctores communiter. Excipe 21
tamen, nisi partes contrahentes aliter inter se convenerint juxta Regulam 85. *Juris in* 6. traditam *supra num.* 17.

Tertius modus specialis sortiendi forum est 22
ratione domicilii; *cap. Ex parte* 15. *& cap. Licet* 20. *de foro compet. & l. Cives*, *de Incolis lib.* 10. & hic proprie dicitur verus, & naturalis forus, ut tradunt *in d. cap. Licet* Innoc. *num.* 3. Butr. *num.* 16. Felin. *num.* 23. Fagn. *num.* 9. & alii passim. Hinc appellatio- 23
ne *suæ Diœcesis* in dubio intelligitur Diœcesis domicilii, seu habitationis, non autem originis, vel alia; Glossa singularis *in cap. Statutum verb. Unam dictam*, *de Rescript. in* 6. asserens sic servari in Curia Romana; Felin. *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 22. citans alios; Fagn. *ibid. num.* 10. Compostell. *in cap. Nonnulli in* 4. Glossa *de Rescript.* Specolat. *in tit. cit. §.* 1. *circa princ.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25. & alii. Sic etiam appellatio- 24
ne *subditi*, seu *subjecti* in dubio venit duntaxat *subditus*, vel *subjectus* ratione domicilii; *arg. l. Cives*, *Cod. de Incolis lib.* 10. & sic Glossa *in cap. Nuper*, *verb. Absolutio de sentent. Excomm.* & Glossa *in Clement.* 1. *verb. subditus*, *de foro compet.* quam ibi omnes sequuntor, teste Fagn. *in cit. cap. Licet n.* 10.

In foro domicilii, potest quis conveniri et- 25
iam pro delictis alibi commissis; *l. Sciens*, *Authent. Quæ in Provincia*, *Cod. Ubi de crimin. agi oportet*; ac pro contractibus alibi gestis; *cap. Delicti* 17. *de foro compet.* & super rebus alibi sitis; *l. ultim. Cod. de Præscript. long. tempor.* Et sic tenent Abbas *in cap. Si quis Clericus* 1. *num.* 6. *in cap. Cum contingat* 13. *& cap. Licet* 20. *num.* 38. *de foro compet.* Felin. *in cit. cap. Licet num.* 23. Fagn. *ibid. num.* 12. Reiffenst. *loc. cit. n.* 28. & alii. Judex domicilii potest procedere contra subdi- 26
tum, nedum præsentem, sed etiam absentem, & ubicumque existentem, nam potest ab ipso citati quoad omnes effectus, scilicet ut procedat contra eum, vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem, si status cau-

sæ patiatur, quia ubicumque sit, ejus subditus remanet, & citatio decernitur in proprio Territorio ipsius Judicis, licet nuntius exequatur extra Territorium; nam actus nuntii citationem exequentis, ut citatus futuræ litis notitiam habere possit, est nudum duntaxat ministerium executionis, & non actus jurisdictionis, & ideo potest exerceri extra Territorium, ut notatur *in cap. Novit, de offic. Legati, & in cap. Romana §. Contrahentes, de foro competenti in 6. & in l. omnes, verb. Verum si appar. Cod. de Episc. & Cler.* & tenent Hostiens. & Joan. Andr. *in cap. 7. de raptor.* Abbas *in cit. cap. Licet 20. de foro competent.* Fagnan. *ibid. num.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. & alii.

27 Habens domicilium habitationis æqualiter in duobus locis, eo quod utrobique æqualiter per anni decursum commoretur, tunc in utroque loco censetur sortiri forum, & utrobique potest conveniri; Colligitur *ex cap. Ex part. 15. de foro compet.* & tenent Glossa *ib. verb. Andegavensi*, Abbas *ib. num.* 8. & alii passim Doctores, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 42. & concordat textus *in l. Labeo, & l. Assum-*
28 *pto §. fin. ff. Ad municipalem.* Mutatio domicilii non perimit instantiam coram Judice illius domicilii jam cœptam, textu expresso *in cap. Proposuisti 19. de foro compet.* ibi: *Proposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quod is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab alio jam præventus.* Unde clare patet ex textu, quod legitime citatus coram hujusmodi Judice citante causam prosequi debet, non obstante, quod post citationem mutaverit domicilium; *Communis.*

29 Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur. Unde coram illo Judice, in cujus territorio res religiosa existit, vel illius possessio habetur, potest quis conveniri, textu expresso *in cap. Licet 20. de foro compet.* ibi: *Ratione . . . rei, de qua contra possessorem causa movetur . . . forum regulariter quis sortitur*, & concordat *cap. Sane 3. eod. & l. 1. cum seq. Cod. Ubi in rem actio.*

30 Et hoc procedit, sive res sit immobilis, sive mobilis, *l. Quod legatur §. Si autem, ff. de foro compet.* & *l. ult. Cod. Ubi in rem actio*; Ita Glossa *in cit. cap. Licet 20. de foro compet. verb. contra possessorem*, Innocent. *ib. num.* 1. Hostiens. *num.* 5. Fagnan. *ibid. num.* 20. & alii passim.

Præter quatuor supra recensitos speciales 31
modos sortiendi forum, datur quoque alius modus generalis sortiendi forum, videlicet ratione communis patriæ, vel communis Superioris in Romana Curia. Roma enim communis est Patria; *l. Roma, ff. Ad municip.* & Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum Mater est, & Magistra; *cap. Licet 20. de foro compet.* & Papa est Judex ordinarius singulorum; *cap. Cuncta per mundum 9. q. 3.* Unde quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis, ac spiritualibus causis conveniri coram Summo Pontifice, seu in Curia Romana, ibique conventus non habet jus declinandi forum, licet ibi non delinquat, nec contrahat, nec habeat domicilium, seu possessionem alicujus rei; *Est communis*, & est sic expresse decisum *in cap. Licet 20. de foro compet.* ibi: *Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & Magistra, rite compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet.* Papa enim, ut jam fuit dictum, est Judex ordinarius singulorum; *cit. cap. Cuncta per mundum 9. q. 3.* & totus mundus est sibi Territorium quo ad causas spirituales, ut patet ex auctoritate per Christum sibi demandata *Matth. 6.* ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram, eris solutum & in Cœlis*, & concordat *cap. Duo sunt 10. & cap. Si Imperator 11. dist. 96. & cap. Solitæ, de majorit. & obedient.* cum similibus.

Neque dispositioni dictæ Decretalis *in cap.* 32
Licet, qua deciditur, ut quilibet in Romana Curia conveniri possit super Ecclesiasticis, & spiritualibus causis, fuit quidpiam derogatum per Concil. Trid. *sess. 24. cap. 20. de reform.* quamvis ibi statuerit, quod *causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium a die motæ litis terminentur.* Sub illis enim verbis: *Coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur*, non solum ut optime respondet Fagn. *in cit. cap. Licet num.* 25. comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordinarius cujusque loci, ubi quis ex Juris Præscripto forum sortitur, sive id contingat ratione originis, vel

Be-

Beneficii; *cap. Cum nullus, de tempor. ordin.*
in 6. ſive ratione delicti, contractus, ac rei
litigioſæ; *cap. 1. de privileg. in 6.* & conſe-
quenter comprehenditur etiam Ordinarius loci
Romanæ Curiæ, cum in ea quilibet non ſo-
lum Clericus, ſed etiam Laicus in cauſis Ec-
cleſiaſticis, & ſpiritualibus forum ſortiatur, &
Papa ſit Ordinarius ſingulorum, ut dicit Gloſ-
ſa *final. in cap. Licet 20. de foro competent.* &
totus mundus ſit ei territorium, ut jam di-
ctum eſt *ſupra n. 31.* per Jura ibi citata.
33 Fori privilegio quinam gaudeant; Vide
34 verb. *Clericus, art. 2.* Per privilegium fori in-
telligitur illud, vi cujus quis exemptus eſt ab
omni poteſtate, & juriſdictione fori ſæcularis,
adeo ut non poſſit amplius a Judice ſæculari
in judicium trahi, carcerari, vel puniri, ſed
duntaxat a Judice Eccleſiaſtico, ut colligitur
ex cap. Si imperator 11. diſt. 96. & ſic tenet
35 *communis Doctorum.* Hoc fori privilegio gau-
det Clericus, non obſtante irregularitate con-
tracta ob homicidium; *Sac. Congreg. Immun.*
in Alatrina 13. Auguſti 1658. *lib. Decret. Rocci*
36 *pag.* 112. Etiamſi Clericus non habeat requiſi-
ta S. Concil. Trid. remittendus eſt Epiſcopo
illum repetere volenti; *Sacr. Congreg. Immun.*
in Tudertina 12. Septembr. 1645. *lib. 3. Decr.*
37 *Pauluc. pag.*262. Clericus gaudet privilegio fo-
ri quoad perſonam, etiamſi poſt delictum, &
proceſſum Clericatum aſſumpſerit; *ead. Sacr.*
Congreg. in Regien. 28. Maii 1626. *lib. 1. De-*
cret. Paul. pag. 2. & in Januen. 16. Decembr.
38 1642. *lib. 3. Decret. Paul. pag.* 191. Cleri-
cus ſucceſſor Laici non ligatur inſtantia in-
choata coram Judice Laico; *ead. Sacr. Congr.*
in Nullius 27. Septembr. 1632. *lib. 2. Decret.*
Paul. pag. 140. *& in Hyeracen. 12. Octob. ejuſ-*
dem anni 1632. *lib. 2. Decr. Paul. pag.* 142.
39 Clericus provocans Fratrem Laicum ad divi-
ſionem, convenire debet coram Judice Laico,
uti Judice Rei conventi; *ead. Sacr. Congreg.*
in Nullius 9. Octobris 1635. *lib. 2. Decr. Val-*
40 *lem. pag.* 235. Clericus laudatus non poteſt de-
clinare forum Judicis Laici, quando ſententia
dirigitur contra Laicum laudantem, ſecus ſi
dirigatur contra Clericum laudatum; *eadem*
Sacr. Congregat. in Bojanen. 4. Septemb. 1640.
lib. 3. Decr. Paul. pag. 128.
41 Filius legitimus Clerici ante Clericatum ſu-
ſceptus gaudet privilegio Fori durante vita Pa-
tris; *Sacr. Congr. Immun. in Callien. 18. Martii*
42 1631. *lib. 2. Decret. Paul. pag.* 99. Et licet
gaudeat privilegio fori, non ideo eſt incapax
Officiorum Communitatis; *ead. Sac. Congreg.*
in Urbanien. 13. Jun. 1640. *lib. 3. Decret. Paul.*
pag. 120. Verum filii Clericorum non gaudent 43
poſt mortem Patris privilegio fori; *ead. Sacr.*
Congr. in Biſignan. 28. Novemb. 1653. *lib. 5.*
Decr. Paul. pag. 24. Filius Clerici Græci, qua- 44
tenus ſit legitimus, vivente Patre, gaudere
debet privilegio fori; *ead. Sacr. Congr. in Hy-*
druntina 29. Septemb. 1624. *lib. Scripturarum*
vet. pag. 39. *& in Caſſanen. 21. Mart.* 1645.
lib. 3. Decr. Paul. pag. 247. Filii Græcorum 45
Ritus Græci redeuntes ad convivendum cum
Matribus Viduis gaudere debent privilegio Fo-
ri; *ead. S. Congr. in Nullius S. Mariæ del pa-*
tire 15. Maii 1628. *lib. 2. Decret. Altoviti pag.*
1546. Fori privilegio gaudet ille, cui reſerva- 46
ta fuit penſio Eccleſiaſtica, cum ad hunc effe-
ctum penſionem obtinens habeatur pro Cleri-
co; *Sacr. Congr. Conc. teſte Didaco Narbona de*
ætate ad humanos actus requiſ. ann. 14. qu. 59.
num. 10. & Armendar. *in addit. ad recop. le-*
gum Navarræ lib. 2. tit. 19. de Foro compet.
num. 3. & 7. Etiamſi non incedat in Habitu, 47
& Tonſura; *ead. Sacr. Congr. Conc.* apud Ni-
col. Garciam *de Benefic. part. 1. cap. 6. n.* 70.
& noviſſime *ead. Sacr. Congr. Conc. in Portu-*
galen. 10. Apr. 1622. apud Barboſ. *de Offic. &*
poteſt. Epiſcop. part. 3. alleg. 57. num. 151. &
in ſumma Apoſtolicar. deciſ. verb. Fori privile-
gium n. 7.
Fori privilegio gaudent Prothonotarii Hono- 48
rarii, etiamſi Eccleſiæ non inſerviant; *Sacr.*
Congr. Conc. ſub die 9. Jul. 1626. nec ſervitio
alicujus Eccleſiæ adſcripti ſint, dummodo in
habitu Clericali incedant; *ead. Sac. Congreg.*
in Toletana 27. Mart. 1632. quam refert Bon-
fadin. *in Theſauro Eccleſiaſt. dec. reſol. 17. n.* 20.
Fori privilegio gaudet de præſenti Laicus pro 49
tempore, quo fuit Clericus; *Sacr. Congr. Im-*
mun. in Nullius Garopoli 9. Septemb. 1631. te-
ſte Bonfadin. *dict. reſol. 17. num.* 25. Fori pri- 50
vilegio gaudet Clericus, qui ante carceratio-
nem reaſſumpſerat habitum; *Sacr. Congr. Im-*
mun. in Roſſanen. 18. Mart. 1631. apud Bon-
fad. *dict. reſol. 17. num.* 24. Equites Regulares 51
quorumcumque Ordinum Militarium gaudent
Fori privilegio; *Sacr. Congr. Immun. in Aſſi-*
ſienſ. de menſe Decembris 1627. in qua annuen-
te Sanctiſſimo mandavit Placidum Bentium
Equitem Chriſti ad Forum Eccleſiaſticum eſſe
remittendum, de qua meminit Sperell. *dec. 2.*
num. 120. Ead. Sacr. Congr. in Mantuana 25.
Septemb. 1617. cenſuit Equitem Religionis Con-
ſtantinianæ inquiſitum, & carceratum a Mi-
niſtris Ducalibus conſignari Epiſcopo Mantua-
no una cum originali proceſſu facto, quam-
vis nullo, qui ut delegatus cauſam cognoſcat,

Gg 4 au-

audito Procuratore Ducali, & facta consignatione, ut supra, mandavit, quod Dux absolveretur, & omnes complices ab Episcopo, apud Sperell. *dec.* 2. *num.* 120. Barbos. *in Summa Apostol. dec. verb. Eques Regularis*, *n.* 4.

52 Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis lampadibus, & aperiendis Ecclesiæ portis deserviunt; *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. sub die* 28. *Januar.* 1603. apud Barb. *in Summa Apostolic. decis. verb. Fori privilegium*

53 *num.* 19. Filius Cancellarii Curiæ Episcopalis non gaudet privilegio Fori; *Sacr. Congr. Immun. in Interamnen.* 1. *Februar.* 1661. *lib. decr.*

54 *Rocci pag.* 213. Filius Titii quondam Fiscalis Curiæ Episcopalis non gaudet privilegio Fori; *ead. Sac. Congr. Immun. in Balneoreg.* 8. *Apr.*

55 1642. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 172. Filius, seu Nepos subaffictuarii bonorum mensæ Episcopalis non gaudet privilegio Fori; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Ravennat.* 28. *Januar.* 1681.

56 *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 2146. Filii Colonorum Ecclesiasticorum, etiamsi sint partiarii, non gaudent privilegio Fori; *ead. Sacr. Congr. Immun. in S. Agathæ Gothorum* 4. *Jun.* 1630.

57 *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 41. Attamen Filii Colonorum Partiariorum Mensæ Episcopalis, & alii de eorum Familia inhabitantes cum eisdem Colonis, & bona ejusdem Mensæ colentes, gaudent privilegio Fori, prout gaudent ipsi Coloni; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Urbevetana* 6. *Mart.* 1635. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 222. *in Civitatis Ducalis* 13. *Jul.* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 65. *in Interamnen.* 16. *Julii* 1641. *d. lib. pag.* 151. *in Agnanina* 27. *Dec.* 1679. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1000.

58 Pro complemento verbi *Fori* notandum, quod sæpe per *Forum* intelligitur *Judicium*, *Jurisdictio*, *Potestas*. Et in hoc sensu dicitur, quod aliqua causa pertineat ad Forum Ecclesiasticum, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, seu Potestatem Ecclesiasticam, & quod aliqua spectet ad Forum sæculare, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, & Potestatem sæcularem, & quod aliqua sit mixti Fori, si pertineat ad utramque Jurisdictionem,

59 seu Potestatem. Causa mixti Fori dicitur illa, quæ in utroque Foro tam Ecclesiastico, quam Laicali tractari potest, ita ut detur locus præventioni. Sic colligitur *ex cap. Sunt quædam* 23. *qu.* 5. *& c.* 1. *de Offic. Ordin.* ac notat *Sac. Congr. Immun. in Sorana* 18. *Febr.* 1631. apud Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 2. *n.* 58. Sic causa mixti Fori est, quando persona est Sæcularis, & pœna statuta est a Jure Canonico, & tunc datur locus præventioni; Sperell. *dec.* 9. La Croix *lib.* 4. *num.* 1412. Florentinus, Delbene, & alii. Unde causa rixæ secutæ inter Mulieres in Ecclesia spectat ad Gubernatorem stante præventione reali; *Sac. Congreg. Immun. in Signina* 17. *Jun.* 1663. *lib. decret. Rocci pag.* 496. Punitus ab uno Judice super crimine mixti Fori non potest amplius regulariter accusari, ac puniri in altero Foro, quia nec Deus judicat bis in idipsum; Nahum *c.* 1. *& cap. Sunt plures §. Auctoritas*, *de pœnit. dist.* 3. Nec de delicto unius hominis sæpius quæritur, *cap. de his criminibus* 6. *de Accusat.* Simulque bona fides non patitur, ut semel exactum, iterum exigatur; *Regul.* 83. *Juris in* 6. Et sic tenent Abbas *in cap. Tuæ n.* 5. *de Procurator. & cap. Cum sit generale num.* 1. *de foro comp.* Covarruvias *lib.* 2. *var. resol. cap.* 10. *num.* 6. Barb. *in cap. Felicis num.* 38. *de pœnis in* 6. & alii ab his citatis. 60 61

Forum aliud dicitur externum, sive *Forum Fori*, in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Reipublicæ, sive Ecclesiasticæ, sive Sæcularis; & aliud internum, sive *Forum poli*, seu *Conscientiæ*, quod intus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur; *Communis*. Forum internum aliud dicitur *Pænitentiæ*, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, sive Absolutione Sacramentali. Et aliud non Pœnitentiæ, in quo aliquid geritur sine Sacramento Pœnitentiæ, uti si aliquis extra Sacramentum absolvatur a Censura, vel Reservatione peccati. Unde ex his patet, Forum *Pænitentiæ*, & *Conscientiæ* non esse idem. Nam Forum *Conscientiæ* est quid commune Foro Sacramentali, & non Sacramentali. Forum autem Pœnitentiæ comprehendit solum Forum Sacramentale; *Communis*. Forum contentiosum dicitur ex eo, quod in illo contendatur, seu litigetur. Unde illud dicitur deductum ad Forum contentiosum, super quo ad Judicem jam delato facta est contestatio litis; *arg. cap. Ex parte* 10. *de verbor. significat. Communis*. 62 63 64

Additiones ex aliena manu.

Libet paucis differere de Foro dumtaxat Ecclesiastico competenti.

Forum Ecclesiasticum competens est vel ratione causarum, vel personarum. Si ratione causæ forum Ecclesiasticum fundatum est, ratio haud habetur Personarum; Christianus Michael Bohmius *de Laicis For. Eccles.* 65

Causæ ad Forum Ecclesiasticum spectantes vel sunt Civiles, vel Ecclesiasticæ, vel mixtæ. 66

Causæ civiles etsi regulariter ad Forum Ecclesiasticum

clesiasticum haud pertineant, C. 7. *Qui filii sint legitim.* ex accidenti tamen pertinere pluribus modis ad ipsum queunt.

67 I. *Ratione peccati* circa causam civilem sub prætextu juris commissi, vel committendi, adeoque præcavendi. Quem in finem quicumque Laici denunciari possunt judicio Ecclesiastico, ut præcaveatur, ne sub prætextu juris peccatum committatur. Pone esse statutum, quod præscribens sive cum bona, sive cum mala fide tutus sit. Adversus eum, qui cum mala fide præscripsit, nullum in Foro sæculari suppetit remedium. At denunciari hic potest Foro Ecclesiastico, ne sub prætextu juris committat peccatum. Vide alia exempla apud Felin. *in c. 13. n. 5. & seq. de Judic.* tum apud Scacc. *de Judic. lib. 1. c. 53. n.* 4. Denunciatio hæc dicitur evangelica, &, ut vides, introducta est, ut Judex Ecclesiasticus imploratus super quacumque causa procedere queat, si peccatum imminere videatur. Scripsit contra eam Thomasius *in dissertat. de usu practic. denunt. evangel.* At ex ipsis protestantibus ipsam tuentur Brunemann. *Jur. Eccles. lib. 3. cap. 6. §. 9.* & de Jena *in tract. de denunc. evangel.*

68 II. *Ratione denegatæ justitiæ*. Si enim Judex laicus suo desit officio, nec integram justitiam administret, de causa cognoscere potest Judex Ecclesiasticus, ut supplere possit defectum Judicis sæcularis; *Cap. 6. de For. compet.* ibique Gonzal. *num. 5.* Sed an denegata justitia a Judice Ecclesiastico de causa cognoscere queat Judex laicus, magna controversia est. At contrariis confutatis negativam tenent sententiam Gonzal. *in cap. 17. fer. per tot. de Judic.* Ansald. *de Jurisdict. part. 3. cap. unic. tit.* 21. aliique.

69 Addi III. possunt causæ de omnibus, & quibuscumque negotiis, quibus juramentum accessit; *c. 13. de Judic. & cap. 3. de For. compet. in 6.*

70 Causæ Ecclesiasticæ vel sunt civiles, vel criminales. Civilium nomine veniunt quæcumque causæ de Rebus spiritualibus, vel annexis spiritualibus, inter quas juspatronatus eminet; *cap. 3. de Judic.* Cognoscere de iis debet Judex Ecclesiasticus, tum in petitorio, tum in possessorio si reus sit clericus; Barbos. *Jur. Eccles. univ. cap. 39. num. 73. & seq.* Wiestner. *in decretal. lib. 2. tit. 12. num.* 116. Quod si Reus sit laicus, cognoscere & de ipsis in possessorio debet Judex Ecclesiasticus, si titulus quoque edendus, vel saltem colorandus; Oliva *de For. Eccles. part. 1. quæst. 8. nu. 58. & seq.* Sperell. *dec. 8. n. 25.*

Criminalium vero nomine veniunt causæ de delictis Ecclesiasticis, ut sunt delicta Hæreseos, Schismatis, Apostasiæ, Simoniæ &c. de quibus & Judex Ecclesiasticus debet cognoscere. 71

Causæ mixti fori illæ sunt, quæ tam coram Judice Laico, quam coram Judice Ecclesiastico agitari queunt, itaut operetur præventio. Ad eas referuntur causæ miserabilium personarum; *c. 26. de verb. signif. in fin.* licet alii contradicant *ob c. 11. de For. compet.* Confer tamen Oliv. *de For. Eccles. part. 3. quæst.* 40. Item contractuum usurariorum; Werbet. *de Jur. Consist. cap. 27. sect. 19.* concubinatus, adulterii, stupri, incestus, & aliorum delictorum carnis; Tondut. *de prævent. part. 2. cap.* 28. tum aliorum criminum, turbationis scilicet sacrorum, violationis festorum &c. 72

Hactenus de Foro Ecclesiastico competente ratione causarum. Agendum nunc de Personis, quæ ei subjiciantur in causis civilibus. 73

Ei subjiciuntur Clerici cujuscumque generis, & ita quidem, ut nec per prorogationem voluntariam, tamesti juramento confirmatam, queant Judicis sæcularis cognitioni se se subjicere; *cap. 12. de For. competent.* nec reconveniri queant coram eodem Judice sæculari; *c. 12. eod. tit.* Cæterum quoad Clericos, qui nondum sacris ordinibus sunt initiati, *Concilium Tridentinum* ita statuit: *Fori privilegio non gaudent Clerici prima tonsura initiati, aut etiam in minoribus ordinibus constituti, nisi Beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate licentia Episcopi quasi in via ad majores ordines versentur.* 74

Extensum autem est hoc privilegium Clericorum ad totam Familiam ipsorum. Quinam autem veniant sub Familia Clericorum explicant Klock *vol. 1. consil. 39. num.* 45. Bruneman. *Jur. Eccles. univers. lib. 3. c. 1. §.* 12. Illud tamen certum est, non venire Famulos conductos; Gonzal. *in cap. 10. n. 3. & sequ. de Offic. Archidiac.* Barbosa *Jur. Eccles. univers. lib. 1. cap. 46. §. 2. n.* 57. 75

Item extensum est ad servos dotales Ecclesiarum; Gonzal. *in cap. 10. num. 4. de offic. Archidiac.* Stamm. *de servit. personal. lib. 11. cap. 7. num. 6.* & conveniunt de hodiernis etiam servis dotalibus Ziegler. *de dot. Eccles. cap. 12. §. 39.* Schilter. *in Prax. Jur. Roman. exerc. 6. §. 74. in fin.* 76

Et in aliquibus locis extensum est præterea ad Scholarum Publicarum Præceptores. 77

Nota

78 Nota hic, quod hoc privilegium Fori est immutabile, quum Clerici, qui characterem receperunt, laicorum sortem induere nullo modo queant, sed etiam depositi vel suspensi Clerici maneant, & privilegio Fori fruantur; Gonzal. *in cap.* 10. *num.* 11. *de Judic.* Wiestner *in decretal. tit. de Pœnis num.* 7. Quod si vero degradatio solemnis accessit, tum demum in laicalem conjiciuntur statum, & brachio sæculari traduntur, & privantur omni Fori privilegio; *c.* 2. *de Pœnis in* 6.

79 Tum nota, Forum Ecclesiasticum prædominari, si vel maxime in una eademque causa Clericus cum Laico sit conveniendus, cum continentia causæ non sit dividenda, & hoc modo dignius Forum, quale est Ecclesiasticum, sit præferendum; Berlich. *part.* 2. *decis.* 220. *n.* 24.

80 Cæterum non aliter Clerici Fori privilegio gaudent quam si Reorum vices teneant. Sin autem conveniant Laicum, coram Judice Laico litigare tenentur; *cap.* 5. *de For. compet.* quum Actor sequi debeat Forum Rei. Facile autem est & hoc decidere, an Clerici moto concursu Creditorum, tum *ex l. diffamari*, conveniri queant coram Judice sæculari. Vide tamen Stryk. ad Brunemann. *tract. de concurs. Credit. c.* 1. §. 2. & Mev. *part.* 4. *decis.* 213. Quid si denuncianda sit lis Clerico, qui de evictione tenetur? Vide Burgund. *de evict. c.* 67. *n.* 3. *& seq.*

81 Nec Clerici aliique gaudent privilegio Fori, quum non principaliter lis primum contra eos movetur, sed jam mota conrra eos continuatur, idque quia litis pendentia haud mutatur per intervenientem mortem Rei; Oliva *de For. Eccles. part.* 3. *quæst.* 24. *n.* 23.

81 In causis criminalibus Clerici quoque subjiciuntur Foro Ecclesiastico, de quovis crimine conveniantur, nec aliter ad Forum sæculare trahendi sunt, quam ut supra diximus postquam degradati fuerint. Quod si dubitetur utrum delinquens sit Clericus, an laicus, cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat; Oliva *de For. Eccles. part.* 3. *quæst.* 20. *n.* 64.

82 Sunt tamen & alii casus, in quibus Clerici Fori privilegium in criminalibus amittunt; veluti si Clerici sint Assassini, vel eorum fautores, & submissores; *cap.* 1. *de Homicid. in* 6. si in habitu sæculari inventi fuerint delinquentes; *cap.* 1. *de Apost.* si post delictum commissum Clericatum susceperint in fraudem Legis; Corvin. *de Person. & Benefic. Eccles. lib.* 3. *c.* 22. *n.* 9. Barbosa *Jur. Eccles. univ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *n.* 69. *& sequent.*

FRANCHITIÆ.

Franchitia Ecclesiasticorum non potest, nec debet reduci; *Sacr. Congregat. Immun. in Aquilana* 5. *Martii* 1641. *lib.* 5. *decret. Paul. pag.* 138. 1

Quare nihil innovandum est circa diminutionem Franchitiæ Clericorum, sed servandum est solitum; *ead. Sac. Congr. Immun. in Sulmonen.* 10. *Januar.* 1639. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 84. Hoc idem dicitur de Franchitiis Monialium; *ead. Sac. Congregat. in Sarnen.* 7. *Maii* 1678. *lib. decr. Rocci pag.* 89. 2

Ecclesiastici gaudent Franchitia, non obstante transactione, quæ ex defectu Beneplaciti Apostolici est omnino irrita, & non confirmanda; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Cosentina* 21. *Septemb.* 1633. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 171. 3

Episcopus quamvis absens debet gaudere Franchitia pro fructibus suorum bonorum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Agrigentina* 20. *Februar.* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 124. 4

Sic Clerici quacumque de causa absentes gaudent Franchitia sibi competente; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Biselien.* 25. *Maii* 1638. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 61. *in Bojanen.* 30. *Junii* 1643. *ibi*, *pag.* 183. *in Aquilana* 31. *Decemb.* 1667. *lib.* 1. *decret. Altovit. pag.* 187. *in Nullius Altamuræ* 7. *Maii* 1672. *ibi*, *pag.* 686. *in Juvenacen.* 16. *Novemb.* 1688. *lib. decret. Martelli pag.* 369. 5

Amplia I. Etiam pro tempore, quo Clerici fuerunt negligentes illam petere a Gabellariis, qui hoc ignorantes non dederunt exitum Communitati pro ipsius bonificatione; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Nullius Terlitii* 16. *Novemb.* 1688. *lib. decret. Martelli p.* 369. 6

Amplia II. Quamvis abfuerint ob metum Inquisitionis. *Ibidem.* 7

Amplia III. Quamvis absentes non incedant in habitu, & tonsura, ac velut Laici inserviant personis privatis. *Ibidem.* 8

Amplia IV. Quamvis absentes causa carcerationis secutæ de Ordine A. C. *in ead. Terlitii* 21. *Januar.* 1676. *lib.* 1. *decret. Altovit. pag.* 1200. 9

Amplia V. quoad absentem ob periculum vitæ; in eadem *d. lib. pag.* 1486. *anni* 1677. 10

Amplia VI. Quamvis absentes ratione peregrinationis ad Annum Sanctum, pro tempore 11
ta-

tamen dictæ peregrinationis; *Bituntina 12. Junii 1675. lib. 1. decret. Altov. pag. 1108.*

12 Pariter debentur absenti causa studii; *Materanen. 7. Maii 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 579. & 25. Junii D. A. & l. p. 589. Bovinen. 22. Jun. D. A. & l. p. 582.*

13 Item absenti ex causa infirmitatis; *Salernitana 10. Maii 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 580.*

14 Item absenti qui docet cantum Gregorianum; *Materanen. 4. Junii 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 585.*

15 Tandem Franchitiæ debentur Ecclesiasticis absentibus studiorum causa, vel ob lites pro capitulo, aut pro suis bonis Ecclesiasticis; *Juvenacen. 31. Julii 1674. lib. 1. decret. Alt. pag. 975. Montis Casini 18. Junii 1680. lib. 2. decr. Alt. pag. 1988. Nullius Castellaneta 12. Januarii 1694. lib. 1. decr. Vallem. pag. 99. Oritana 12. Decembris 1699. lib. 2. decret. Vallem. pag. 271.*

16 Porro Gabellarii, qui debent bonificare Franchitias Ecclesiasticis forensibus, sed commorantibus in loco Terlitii, tenentur bonificare etiam Ecclesiasticis concivibus, qui eodem tempore sunt absentes ex quacumque causa; *Juvenacen. 16. Novemb. 1688. lib. decr. Mart. pag. 369. Terlitii d. die pag. 370.*

17 Limita tamen, dummodo tempore absentiæ alibi iis bonificata non fuerit Franchitia; *Lycien. 8. Decembris 1688. libr. decr. Martelli pag. 385. & 29. Novembris 1692. l. 1. decr. Vall. pag. 5. Biteten. 28. Martii 1693. l. 1. decret. Vall. pag. 33. Ruben. 18. Julii 1700. l. 2. decr. Vall. pag. 301.*

18 Sic Clerico, qui per annos quindecim a Patria absuerat, & interim nesciebatur an viveret, non debetur Franchitia; *Melphien. 31. Jan. 1703. l. 3. decr. Vall. pag. 471.*

19 Franchitia non debetur Sacerdoti pro bonis in Territorio loci, ubi non moratur, sed ubi moratur; *Tranen. 2. Decemb. 1670. l. 1. decr. Alt. pag. 502.*

20 Sic Clericus Advena habens domicilium in alia Diœcesi, ibidem debet frui Franchitia Farinæ, non obstante decreto, vel sententia Curiæ Episcopalis contra Clericos Advenas; *Salernitana 4. Septemb. 1703. lib. 1. decret. Vallem. pag. 515.*

21 Similiter Franchitia competit Clerico in loco sui domicilii a multis annis, non in loco suæ originis, & in quo ordinatus fuit; *Lycien. 21. Jan. 1687. l. decr. Martelli pag. 40.*

22 Afferta consuetudo, quod Clericis absentibus competat medietas Franchitiæ Farinæ, probanda est intra terminum sex mensium ab Episcopo præfixum; *Motulen. 5. Maii 1699. lib. 2. decr. Vall. pag. 218.*

Franchitia debetur Clericis in ea quantitate, quam usquemodo habere consueverunt etiam respectu colentium bona Ecclesiæ, & Beneficiorum, ac Patrimonialia, necnon respectu Custodum animalium, tam Ecclesiæ, quam Clericorum, quos quidem colentes, & Custodes Sac. Congreg. censuit non teneri solvere Gabellam dictam *del Foro; Bovinen. 21. Jun. 1634. l. 3. decr. Paulucci pag. 229.* 23

Unde Episcopus circa Franchitias Ecclesiasticorum curet omnino servari consuetudinem solitam, nec permittat quid innovari in eorum præjudicium; *Thelesina 24. Maii 1670. l. 1. decr. Alt. pag. 434.* 24

Apocha remissionis Franchitiæ Molituræ, seu *del Macinato*, quamvis ad tempus factæ ab Ecclesiasticis in favorem Communitatis laicalis, non sustinetur; *Cathacen. 3. Decembris 1686. l. decr. Mart. pag. 15.* 25

Nullo modo annuendum est petitioni Ecclesiasticorum circa remissionem partis Franchitiæ ad septennium in favorem Communitatis; *Caven. 24. Maii 1644. l. 3. decret. Paul. pag. 229.* 26

Non est concedenda facultas Capitulo, & Clero donandi medietatem Franchitiæ, qua Personæ Ecclesiasticæ fruuntur; *In una Sancti Marci 12. Decembris 1645. l. 3. decret. Paul. pag. 268.* 27

Sacra Congregatio censuit, Capitulum, & Presbyteros Terræ Carovineæ, qui medietatem Franchitiæ Farinæ absque facultate Sacr. Congr. mutuam dederunt Communitati in subsidium Universitatis, & pauperum, non incurrisse Censuras, attentis circumstantiis in casu, de quo agitur; at Episcopus mandet restitui mutuum; *Ostunen. 28. Aprilis 1665. lib. 3. decr. Paul. pag. 634.* 28

Denegatur Episcopo posse applicare Franchitias Clericorum Monasterio in pœnam eorum, qui non habent requisita; Sacr. Congr. Conc. Trid. *Aquilana 23. Septemb. 1659. l. decr. Rocci pag. 207.* 29

At facultas, ut Ecclesiastici pro reparatione Ecclesiæ Parochialis cedant quibusdam Franchitiis, ad quinquennium conceditur; *Lycien. 13. Septembris 1701. l. 3. decr. Vallem. pag. 379.* 30

Circumscripta reductione Franchitiæ Clericorum facta per Vicarium, servanda est primæva taxatio, scilicet pro Sacerdotibus tumulorum viginti quatuor, pro constitutis in Sacris 31

cris Ordinibus tumulorum decem & octo, pro Clericis in Minoribus duodecim; *Cosentina 27. Aprilis 1632. l. 2. decr. Paul. pag. 123.*

32 Clericis competit Franchitia duodecim tumulorum, donec ab eis probata sit consuetudo pro majori quantitate; *Neritonen. 24. Aprilis 1663. l. decr. Rocci pag. 481.*

33 Per modum provisionis resolutum fuit circa quantitatem controversam Franchitiarum competentium Ecclesiasticis, debere servari solitum locorum finitimorum; *Bituntina 26. Jan. 1673. l. 1. decr. Altoviti pag. 769.*

34 Ecclesiastici Civitatis Ruben. sunt manutenendi in possessione exigendi Franchitiam Farinæ ad rationem rotulorum quinquaginta pro quolibet tumulo; at eisdem non debentur Franchitiæ pro rata Gabellæ diminutæ, nec pro tempore absentiæ, si alibi habeant; *Ruben. 11. Aprilis 1690. lib. decr. Martelli pag. 598.*

35 Pariter Clerici Ruben. Civitatis manutenendi sunt in solita Franchitia pro vino musto, *ibidem*.

36 Ecclesiastici possunt vendere Franchitiam sibi competentem; *Bovinen. 7. Septembris 1636. l. 3. decret. Paul. pag. 14. Anglonen. 7. Julii 1633. l. 2. decret. Paul. pag. 158. Asculana 12. Septemb. 1673. l. 1. decret. Alt. pag. 839.*

37 Quare Edictum prohibens contrahere, vel vendere farinam non comprehendit Ecclesiasticos; *Ruben. 11. Apr. 1690. lib. decr. Mart. p. 598.*

38 Et Episcopus debet procedere sua ordinaria facultate contra prohibentes, ne Laici emant Franchitias, quæ Ecclesiasticis superfluunt; *Nullius Altamuræ 23. Martii 1683. l. 3. decr. Alt. pag. 155.*

39 Clerici, qui ob paupertatem, vel aliam causam legitimam nequeunt emere frumentum pro sua quantitate Franchitiæ, & vivunt pane vendibili, possunt vendere suam Franchitiam; *Oritana 6. Maii 1631. lib. 2. decret. Paul. pag. 77.*

40 Pariter Franchitia integra competit Clericis, etiamsi non habeant famulos, & vivant aliorum expensis; *Sulmon. 21. Martii 1646. l. 3. decr. Paul. p. 276.*

41 Sacerdotes, & Clerici gaudere debent Franchitia simpliciter pro quantitate frumenti eisdem necessaria, & ideo nihil innovandum est in præscribendo eis certam quantitatem Franchitiæ; *Bovinen. 17. Decemb. 1641. l. 3. decr. Paul. p. 165.*

42 Franchitia duorum tumulorum concedi solita aliis Canonicis, debetur etiam Canonico Clerico; *Tranen. 6. Jun. 1673. l. 1. decr. Alt. pag. 610.*

Quando Communitas Laica auget exactionem pro molitura solvi consuetam, nihil innovandum est quoad Ecclesiasticos; *Policastren. 2. Octobris 1691. lib. decret. Grim. pag. 16.* 43

Quoad assignationes factas Franchitiarum Episcopi tueantur, tam de jure, quam ratione conventionum cum Sede Apostolica; *Neapolitana, & aliarum Civitatum Regni 12. Febr. 1668. l. 4. decr. Paul. p. 5.* 44

Ecclesiasticus debet gaudere Franchitia etiam pro Conjunctis, & Familiaribus, qui in eadem domo ejus expensis vivunt; *Caven. 27. Apr. 1632. l. 2. decret. Paul. p. 123. Teramen. 18. Julii 1562. l. decret. Rocci p. 417.* & sæpe alibi. 45

Non debent vero gaudere Franchitia pro Conjunctis, & aliis, quando non vivunt eorum expensis; *Capuana 21. Martii 1645. lib. 3. decr. Paul. p. 246.* 46

Clerico petenti Franchitiam non tantum pro sua persona, sed etiam pro omnibus suis famulis actualibus; Sac. Congr. respondit non competere Franchitiam in majori quantitate expressa, seu taxata in concordia pro Clerico simplici; *Aquilana 18. Decembris 1668. lib. 1. decr. Altov. p. 297.* 47

Franchitia panis non extenditur ad panem laboratorum Clerici, seu ut dicitur *de' Massari di campagna*; *Tranen. 2. Octobris 1668. lib. 1. dec. Altov. p. 272.* 48

Ecclesiasticis Episcopo inservientibus, & viventibus ejus expensis, ac manducantibus ex ejus pane competit Franchitia Farinæ, quam vendere possunt; *Melphien. 13. Maii 1692. lib. decret. Grimaldi pag. 129. Laquedonen. 14. Octobris 1630. lib. 2. decret. Paul. pag. 62. & 26. Augusti 1636. lib. 3. decret. Paul. pag. 12.* 49

Episcopo competunt Franchitiæ etiam pro famulis Laicis, quibus assignat partem panis in deductionem salarii, sed non competunt eisdem famulis *in Cartella*, sicut Ecclesiasticis; *In eadem Melphien. ibidem.* 50

Eremitis non habentibus requisita necessaria non debentur Franchitiæ; *in dicta Melphien. ibid.* 51

Clerici annorum triginta, aut quadraginta non transeuntes ad Ordines Sac. & incumbentes operibus Sæcularibus, gaudent Franchitiis; *Hydruntina 11. Junii 1675. lib. 1. decret. Altov. pag. 1109.* 52

Clericus non incedens in habitu, & tonsura gaudet suis Franchitiis, usque ad sententiam declaratoriam decidisse a Privilegiis Clerica- 53

rica-

ticalibus; *Lycien.* 21. *Januarii* 1687. *lib. decr. Martelli pag.* 49.

54 Clerici convictores Seminarii gaudentes suis Franchitiis pro tempore, quo recipiunt victum in Seminario, non debent separatim frui Franchitia respectu Clericatus; *Neritonen.* 12. *Julii* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1610.

55 Puellæ viventes in Conservatoriis, asservantes Sacramenta in earum Ecclesia, & observantes Clausuram, gaudent Franchitiis debitis Personis Ecclesiasticis; *Aquilana* 23. *Junii* 1676. *lib.* 1. *decr. Altov. p.* 1266.

56 Gabellarii non possunt diminuere Rectori ac Magistro Seminarii Cathedralis consuetam Franchitiam Farinæ; *Salernitana* 4. *Novembr.* 1683. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 84.

57 Gabellarii non possunt denegare Franchitiam Ecclesiasticis sub prætextu, quod cum mittunt triticum ad Molendinum, non deferunt cartulam vulgo *Bolletta* ab iisdem Gabellariis subscriptam; *Nullius Altamuræ* 7. *Novembris* 1693. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 85.

58 Temperamentum captum ab Episcopo, quod Ecclesiastici diurno tantum tempore introducant Farinam in Civitatem, ut melius observentur, an abutantur eorum Franchitiis? approbatur. Et Officialis ad hoc observandum ab Episcopo est deputandus; *Caven.* 4. *Sept.* 1668. *lib. decr. Altov. pag.* 272.

FRANCISCANI.

De Franciscanis plura afferuntur in verb. *Minoritæ*, ubi de eorum Missionibus in unum congesta sunt decreta Benedicti XIV. *a n.* 1. *ad* 12. Vide etiam verb. *Alimenta n.* 118. verb. *Alternativa num.* 15. *ad* 17. verb. *Capuccini num.* 1. verb. *Doctrina Christiana n.* 1. verb. *Indulgentia art.* 5. verb. *Religiones Regulares art.* 5. verb. *Tertiarii*, *Tertiariæ*, verb. *Visitatio*, *visitare num.* 122. & verb. *Votum art.* 2. *n.* 130. *& seqq.*

FRAUS.

1 Fraus omnis est prohibita de jure naturali, & quidquid ratione fraudis prohibetur tamquam jus naturale, de similibus ad similia extenditur; *l.* 1. *& l. ultim. ff. Si quid in fraud. patr. l. Cum hi §. Si cum lex*, *de transact.* Fagn. *lib.* 2. *decr. in cap. In præsentia* 8. *de probation. num.* 64. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta, *l. Imperialem §.* 1. *de prohibit. Feud. alien.* Frideric. Afflict. *dec.* 111. *num.* 3. Fagnan. *lib.* 1. *decr. in cap. Magnus* 1. *de obligatis ad ratiocinia &c. num.* 30. cum aliis relatis ab Alciat. *cauf.* 69. *num.* 10. *& sequent. lib.* 8. Put. *decis.* 234. *circa fin. vers. Si autem lib.* 3. Fraus enim, & dolus nulli patrocinari debent; *cap. Ex litteris* 2. *de Dolo*, *& contumacia*, ibi: *Nos attendentes malitiam*, *& dolum nulli patrocinari debere*, *cap. Sedes* 15. *de Rescriptis*, ibi: *Quia fraus*, *& dolus ei patrocinari non debent*; *cap. Ex tenore* 16. *Cod.* ibi: *Quia fraus*, *& dolus alicui patrocinari non debent*; *Cap. Tuæ* 12. *de Cler. non residente*, ibi: *Cum fraus*, *& dolus nemini debeat patrocinium impertiri*; *& l. in fundo*, *ff. de rei vindic.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est*; *l. Cum hi*, *ff. de transact.* ibi: *Non debet via aperiri malitiis*, *& l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suæ calliditatis*, *cum aliis apud Rotam dec.* 53. *n.* 203. *coram Peutingerio*.

2

3

Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit; *l.* 4. *§.* 4. *Si ab ignoto*, *ff. de Manumiss.* Ita cum multis aliis, Fagnanus *in cit. cap. Magnus num.* 37. Si e contra fraus arguitur ex brevitate temporis; *cap. Officii*, *de elect. l. Si neutri §. fin. de privileg. Creditor.* Et sic cum multis aliis Fagn. *loc. cit. nu.* 38. Fraus, & collusio dicuntur esse delicta, nec præsumuntur, nisi probentur; Rota *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 132. *n.* 1. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 26. *n.* 5. *part.* 14. *dec.* 126. *num.* 17. *part.* 17. *dec.* 107. *n.* 15. Nec ad fraudem probandam admittuntur conjecturæ; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 26. *nu.* 21. *p.* 13. *dec.* 407. *num.* 8. Nisi conjecturæ sint legales, evidentes, ac perspicuæ; Rota *ibidem*, *& p.* 16. *dec.* 2. *n.* 6. Quæ tamen conjecturæ eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi; Rota *ibid. n.* 7. Adeo ut ad prædictum effectum lata sit admittenda interpretatio; *Annotat. ad dec.* 16. *num.* 7. *p.* 8. *Rotæ recentior.* Immo suspicio fraudis ex qualitate personarum tollitur; Rota *p.* 13. *dec.* 421. *n.* 11. Et ideo in Viro nobili non est fraus præsumenda; Rota *p.* 9. *tom.* 1. *dec.* 472. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 107. *n.* 6. Minus fraus præsumitur in persona constituta in Ecclesiastica Dignitate; Rota *ibid.* Sicuti nec in Infante potest considerari fraus; Rota *part.* 19. *tom.* 2. *dec.* 429. *n.* 24.

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Tol-

15 Tollitur etiam, & cessat fraudis, ac doli
suspicio in iis, quæ palam, ac publice fiunt;
16 Rota *p.* 2. *dec.* 206. *num.* 10. Et sic tollitur in
herede palam ac publice possidente; Rota *par.*
17 14. *dec.* 82. *num.* 9. Nec fraus præsumitur in
eo, cui nullum commodum ex actu resultat;
18 Rota *p.* 2. *dec.* 206. *num.* 11. Eumdem effe-
ctum quoad fraudis exclusionem operatur actus
ratihabitio, & geminatio; Rota *p.* 14. *dec.* 97.
19 *num.* 12. Operatur quoque prædictum effectum
conscientiæ exoneratio; Rota *p.* 9. *tom.* 1. *dec.*
20 25. *num.* 28. Attenditur etiam deficientia cau-
sæ fraudandi ad effectum excludendi quamli-
bet fraudis suspicionem; Rota *part.* 1. *dec.* 407.
num. 8. & *dec.* 529. *num.* 3. *part.* 13. *dec.* 336.
21 *num.* 10. Quo casu conjecturæ pro fraude in-
ducenda adductæ non operantur; Rota *ibid.*
22 *num.* 12. Quare fraude cessante, cessare debet
quoque dispositio ad obviandum fraudibus;
Rota *p.* 3. *dec.* 463. *n.* 3.
23 Fraus, & deceptio deducitur ex circumstan-
tia temporis, actus gesti, & ex qualitate a-
ctum gerentis; Rota *part.* 13. *dec.* 241. *nu.* 8.
24 Item ex inverisimilitudine; Rota *ibid. n.* 10.
25 Hinc fraudis suspicione non caret volens fin-
gere id, quod non est; Rota *part.* 6. *dec.* 339.
26 *num.* 50. Nec dicta caret suspicione, qui ma-
joribus abundat cautelis in rebus suspectis;
Rota *part.* 10. *dec.* 305. *n.* 12. *part.* 17. *dec.* 256.
27 *n.* 10. Actus fraudulentus revocari non potest,
nisi ab eo, cujus in fraudem factus est; Rota
part. 18. *tom.* 1. *decis.* 309. *num.* 10. & *sequ.*
28 Et fraudantis bona prius excurienda sunt an-
tequam quis contra Tertium agere permitta-
tur; Rota *part.* 16. *dec.* 413. *num.* 13. & *seq.*
29 Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt rejicien-
da, etiamsi ageretur de causis piis; *Annotat.*
30 *ad dec.* 16. *n.* 5. *part.* 8. Rota *recentior.* Hinc
leges in quantum possunt, resistunt fraudibus;
Ibidem num. 1. & *sequent.* vide *supra num.* 3.
31 Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est
occurrendum, & via præcludenda; Rota *part.*
5. *dec.* 43. *n.* 5. & *dec.* 386. *n.* 4. *part.* 6. *dec.*
229. *num.* 12. & *decis.* 243. *num.* 4. *part.* 10.
32 *dec.* 332. *n.* 11. Adverte tamen, quod fraus, &
deceptio possit stare in multis sine læsione;
33 Rota *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 497. *n.* 165. Et quod
sæpe cum veritate fiat, atque misceatur; Ro-
ta *part.* 15. *dec.* 351. *n.* 4.

Additiones ex aliena manu.

34 De Fraude, duæ in titulo Pandectarum de Re-
gulis juris sunt Leges; scilicet *L.* 78. & *L.*
79. *Generaliter* (ait L. 79.) *quum de fraude di-
sputatur, non quod habeat Actor, sed quod per
adversarium habere non potuerit, considerandum
est: Fraudis* (sunt verba legis 79.) *interpreta-
tio semper in jure civili non ex eventu dumta-
xat, sed ex consilio quoque desideratur.*
Utilis esset expositio utriusque hujus Legis 35
pro definitione etiam quæstionum, quæ in fo-
ro agitantur, sed ne nimius sim, omissis aliis
qui commentarios edidere ad titulum de Re-
gulis juris, Revardo quoque & Petro Fabro, 36
consule unum Jacobum Gothofredum.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM, ET PRÆSERTIM BENEFICIATORUM.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in
Synopsi *verb.* Fructus.

Fructus universi Ecclesiasticorum, qui col- 1
liguntur in bonis, tam Beneficialibus, quam
Patrimonialibus, sunt exempti ab oneribus, &
impositionibus laicis, nec ullo modo est ad-
mittenda restrictio ad certam ratam, & por-
tionem; *Sacr. Congr. Immun. in Ortonen.* 24.
Julii 1634. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 196. *in La-
vellen.* 27. *Februar.* 1677. *lib.* 2. *decret. Altov.
pag.* 1354.
Ecclesiastici non possunt impediri asportare 2
fructus recollectos in bonis propriis, nisi adsit
indigentia Civitatis; *Sacr. Congr. Immun. in
Assisien.* 22. *Januarii* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul.
pag.* 121.
Recurrentes ad Judices laicos, ut impediant 3
Ecclesiasticis collectionem fructuum, Censuras
incurrunt; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Apru-
tina* 2. *Decembris* 1698. *lib.* 2. *decret. Vallem.
pag.* 188.
Contra Gubernatorem retinentem fructus Be- 4
neficii cujusdam Ecclesiastici, injungitur Episco-
po, ut viriliter tueatur; *ead. Sacr. Congr. in A-
quilana* 1. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. p.* 165.
An Laici sint præferendi in emptione fru- 5
ctuum decimalium, cognitio spectat ad Judi-
cem Ecclesiasticum; *ead. Sacr. Congr. in Au-
gustana* 22. *Aprilis* 1698. *lib.* 2. *decret. Vallem.
pag.* 148.
Recurrentes ad Potestatem Laicam, ut im- 6
pe-

pediant decreta Episcopi pro libertate venditionis fructuum decimalium, excommunicantur; *Ibidem*.

7 Prævia renunciatione dictis recursibus, & reintegrata parte, absolvuntur etiam in forma privata; *Ibidem*.

Cetera de fructibus, sive redditibus Beneficiatorum, vide verb. *Beneficiatus artic.* 1. 2. & 3. & verb. *Dominium art.* 2.

Additiones ex aliena manu.

8 De Fructibus Beneficiorum frequentes sunt
9 controversiæ. Si obierit Beneficiatus, fructus nondum exacti de jure communi spectant ad successorem in Beneficium, & quidem etiamsi cesserit dies eorum solutionis vivente adhuc Beneficiato; Rota *in Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. §. 4. *coram clar.*
10 *mem. Millin.* ubi quod in Hispaniis ex consuetudine ubique recepta spectent ad Hæredem Beneficiati.

11 Idem juris obtinet, si Beneficiatus Beneficium resignaverit. Illud vero peculiare in Re-
12 signatione occurrit, quod Resignatario debentur fructus Beneficii resignati a die admissæ resignationis, etiamsi ipse Resignatarius possessionem Beneficii resignati non apprehenderit; Piton. *discept. eccles.* 74. *num.* 23. Parif. *de Resignat. lib.* 1. *quæst.* 6. *num.* 27. *& sequ.* Rot. *cor. Cavaler. dec.* 104. *num.* 1. *& sequent. & in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. §. 3. *cor. clar. mem. Millin.*

13 In locis, in quibus fructus Beneficii nondum exacti non spectant ad successorem in Beneficium, sed ad Hæredem, vel ad Cameram Apostolicam, quæri solet, an subrogatus in juribus defuncti prætendere queat fructus ipsi
14 defuncto debitos? sed negativa amplexa fuit sententia a Rota, idque quia nisi in subrogatione fiat expressa mentio fructuum, intelligitur subrogatio quoad jus defuncti quod erat in lite, non item quoad fructus decursos, ut respondit Rota *in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. §. 6. *cor. clar. mem. Millin. in Aurien. Parochialis super fructibus* 24. *Januarii* 1755. §. 5. *cor. Illustrifs. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore*.

15 Major in iisdem locis est dubitatio de Accumulato, an is prætendere possit fructus decursos per id temporis, quo primo loco Præsentatus litem sustinuit super Beneficio? At definitum quoque fuit minime posse prætendere; Confer Rotam *in dict. Aurien. Parochialis super Fructibus* 5. *Maii* 1754. §. 6. *& plur. sequent. cor. Illustrifs. Figueroa, &* 24. *Januar.* 1751. §. 7. *& plur. sequent. cor. Illustrifs. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore*.

Translato ab una ad alteram Ecclesiam an 17
& cujus temporis fructus debeantur, plene distinctis variis casibus agit Bohemer. *in decret. lib.* 1. *tit. de Translat.*

F R U M E N T U M.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in Synopsi *verb.* Frumentum.

Edictum taxæ super pretio frumenti editum 1
a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat Publicum bonum, injungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum; *Sacr. Congreg. Immun. in Melevitana* 1. *Decembris* 1648. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 58.

Non est permittendum Ecclesiasticos com- 2
prehendi in prohibitione Laicorum vendendi, & emendi frumenta, sed urgente necessitate potest Ordinarius suo peculiari Edicto Ecclesiasticis prohibere; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Ragusina* 10. *Junii* 1636. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 7.

In venditione frumenti, Bladarum, & simi- 3
lium Ecclesiastici non tenentur servare taxam, & alias ordinationes editas a potestate laica; sed Episcopus sua ordinatione constituat eamdem taxam pretii justi, & contra Transgressores procedat; *ead. Sacr. Congregat. Immun. in Melevitana* 21. *Martii* 1646. *lib.* 3. *decr. Paul. p.* 276. *Boven.* 17. *Maii* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 189.

Episcopus potest in casu necessitatis proprio 4
Edicto statuere pretium frumenti Ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu, & sustentatione ipsorum æqua, & proportionata quantitate; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Casalen.* 12. *Febr.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 171.

Injungitur Episcopo, ut pro currenti anno, 5
attenta gravissima penuria, præfigat proprio Edicto justum pretium frumento Ecclesiasticorum, & obliget auctoritate Sacr. Congregat. Ec-

Ecclesiasticos, tam Sæculares, quam Regulares ad venditionem frumenti, reservata tamen pro usu, & sustentatione eorum ea quantitate, quæ æqua, & proportionata omnibus consideratis ab eodem Episcopo reputata fuerit; *eadem Sacr. Congregat. Immun. in Neocastren.* 1. *Decembris* 1696. *lib.* 2. *decr. Vall. pag.* 16.

6 Quatenus Episcopus judicet talem esse penuriam frumenti, ut sit expediens prohibere Ecclesiasticis extractionem, eam prohibeat proprio Edicto, nulla facta mentione, vel habita relatione ad Edictum Laicale; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Neocastr.* 8. *Augusti* 1693. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 66.

7 Mandatur Episcopis, & Archiepiscopis Regni, ut, attenta penuria, vendant eorum frumenta, & respective vendere faciant a Personis Ecclesiasticis, pro pretio tamen per eosdem cum emptoribus concordato, & quatenus non concordent, vendant pro pretio justo judicato arbitrio Episcoporum; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Neapolitana* 10. *Novembr.* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 63.

8 Tempore penuriæ, ut dicitur *le rassegne* Frumentorum, & Bladarum Ecclesiasticorum faciendæ sunt per Ecclesiasticos Curiæ Episcopalis, & ab Episcopo arbitranda est quantitas, qua indiget unusquisque Ecclesiasticus. Frumentum vero, & Bladæ asserventur in loco ipsi Episcopo beneviso, & sub custodia Deputati ab ipso Episcopo. Et ut dicitur *si spiani* in furno Ecclesiasticorum, si quem habent; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Civitatis Castelli* 14. *Jan.* 1630. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 23.

9 Perquisitio frumentorum in locis immunibus est prorsus prohibita Laicis; *ead. Sacr. Congr. in Florentina* 15. *Decemb.* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 66.

10 Dantur litteræ circulares Episcopis status Ecclesiastici pro perquisitione frumenti in locis immunibus ad effectum faciendi ejus assignationem Ministris abundantiæ, soluto competenti pretio; *ead. Sacr. Congr. Immun.* 20. *Aug.* 1678. *lib.* 2. *decr. Altov. p.* 1630.

11 Datur facultas perquirendi, & extrahendi frumentum ad effectum consignandi pro servitio Abundantiæ Civitatis; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Interamnen.* 2. *Aprilis* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1555.

12 Episcopus pro extractione frumenti mensæ Episcopalis de loco ad locum in eodem Gubernio non tenetur recipere Bulletinum; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Fanen.* 17. *Novembris* 1671. *lib.* 1. *decr. Altoviti p.* 618.

Contra Ministros laicos impedientes exactionem Frumenti debiti cuidam Beneficiato Episcopus tueatur efficaciter, adhibitis etiam Juris remediis; *ead. Sacr. Congregat. Immun. in Cajetana* 30. *Martii* 1695. *lib.* 5. *decr. Vallem. pag.* 180. 13

Idem mandet restitui frumentum executatum in loco immuni per Ministros laicos spectans ad Ecclesiasticum; *ead. Sacr. Congr. Immunit. in Aquilana ibidem.* 14

Frumenta Ecclesiasticorum non tenentur ad Gabellam introductionis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Camerin.* 10. *Febr.* 1680. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1623. 15

Frumentum recollectum in bonis propriis Ecclesiastici potest asportari, nec in hoc potest impediri, nisi adsit indigentia Civitatis; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Assisien.* 22. *Jan.* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 121. 16

Sacra Congregatio inclinat, Clerum Sæcularem, & Regularem non teneri ad recipiendam portionem frumenti horrei publici, de qua agitur, sed in omnem casum distribuendum esse per capita, comprehensis etiam Equitibus, & omnibus aliis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Melevitana* 6. *Octobris* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 74. 17

Nuncio Neapolis scribitur, non esse extendendam facultatem extrahendi frumenta, ita ut etiam cum deputatione personæ Ecclesiasticæ minime liceat Commissario Regio extrahere frumenta recondita in locis immunibus, etiamsi fortassis empta contra formam Pragmaticæ; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Neapolitana* 28. *Septemb.* 1694. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 149. 18

Conceduntur Gubernatori Piceni de ordine Sanctissimi Litteræ perquisitionis in forma quoad frumenta recondita in locis immunibus; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Macer.* 10. *Octbris* 1671. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 610. 19

Gubernator Marchiæ vigore asserti Brevis non potest prohibere Episcopo Auximano, ejusque Colonis parriariis, ne absque sua licentia in scriptis extrahant de loco ad locum intra fines Provinciæ frumentum in terris Episcopi collectum; *eadem Sacr. Congregat. Immun. in Auximana* 10. *Decembr.* 1627. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 35. 20

Idem Gubernator non potest cogere Ecclesiasticos ad asportandum in horrea publica partem suorum frumentorum; *ead. Sacr. Congr. Immun. ibid.* 21

Idem

22 Idem non potest præcipere Ministris Montium frumentorum, ne absque sua licentia distribuant in singulos annos statutis temporibus frumentum pauperibus; *ead. Sac. Congr. Immun. ibid.*

23 Circa Edicta publicata a Gubernatore Perusiæ super assignatione frumentorum præcipitur eidem, ut publicet novum Edictum totaliter conforme Edicto Eminentissimi Camerarii edito *die* 19. *Augusti* 1697. cum revocatione Edicti publicati ab eodemmet Gubernatore, seu Præside die 14. d. mensis; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Perusina* 30. *Septemb.* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 618. & *seq.*

24 Communitas Oppidi Centi in Legatione Ferrariensi tenetur ad recipiendum frumentum Mensæ Episcopalis Bononiensis (cum jam se ad hoc obligaverit, dummodo d. Mensa clauderet furnum in d. loco) recollectum in territorio Centi pretio majori Calmerii de mense Novembris, & Decembris, dummodo d. frumentum sit mercantile, & plane mundum. Tenentur pariter ministri d. Mensæ infra totum mensem Octobris notificare ministris Annonæ, se promptos esse ad vendendum frumentum, & exprimere quantitatem tradendam; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Bonon.* 5. *Jan.* 1696. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 2.

25 Injungitur Eminentissimo Legato, ut præfigat terminum 15. dierum d. Communitati Centi ad emendum frumentum d. Mensæ Archiepiscopalis, quo elapso liceat eidem Mensæ aperire furnum ad effectum, ut dicitur, *di spianare* præfatum frumentum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Bononien.* 17. *Martii* 1696. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 12.

26 Appaltatores Pistrinorum teneantes se accommodare appretiationi factæ super triticum Ecclesiasticorum, censuras incurrunt; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Tudertina* 27. *Julii* 1683. *lib.* 3. *decr. Altov. pag.* 211.

27 Ad supplicationem Reipublicæ Lucanæ a Sanctissimo Sac. Cong. temissam, petentis frumentum Ecclesiasticorum debere vendi Ministris Reipublicæ, & prohiberi Ecclesiasticis vendere panem minutatim confectum ex frumento recollecto in bonis propriis Ecclesiasticorum; Sac. Congreg. auditis informationibus deductis ab utraque parte censuit, si Sanctissimo placuerit, posse præfato Clero, Jus, & libertatem eidem ex dispositione Sacrorum Canonum, & declarationibus Sac. Congreg. competentem vendendi minutatim panem confectum ex frumento in bonis propriis recollecto suspendi per septennium proximum futurum cum infrascriptis conditionibus.

I. Quod Ecclesiastici utriusque Cleri intra mensem Septembris declarare debeant in actis Curiæ Episcopalis, an velint dare frumentum recollectum in propriis bonis Ministris publicis, & in qua quantitate; factaque declaratione cum oblatione frumenti, teneantur tradere quantitatem oblatam, & ad id cogi debeant per Curiam Episcopalem.

II. Quod tota quantitas Frumenti a Clero tam Urbano, quam Forensi intra sex milliarios respective tradenda, non excedat staria duodecim millia.

III. Quod frumentum præfatum solvi debeat, vel pretio currenti de tempore traditionis cum augmento duorum Juliorum Romanorum pro quolibet rubio Romano, vel majori, & altiori pretio, quo fuerit venditum frumentum in locis publicis Civitatis de mensibus Novembris, & Decembris. Et casu, quo Ecclesiastici vendere velint frumentum ante prædictos menses Novembris, & Decembris, tunc teneantur Ministri publici illud recipere, & solvere pretio currenti de tempore traditionis cum præfato augmento duorum Juliorum.

IV. Quod frumentum debeat mensurari ad mensuram consuetam in platea Civitatis, ubi publice venditur, & tam mensura, quam consignatio fieri a Clero Urbano intra Civitatem in horreis, vel domibus, in quibus Ecclesiastici illud retinent. Frumentum vero dandum a Clero Forensi teneantur Ministri Annonæ suscipere ex horreis, vel domibus, ubi frumentum reperitur, & propriis sumptibus transportare, pretiumque solvere utrique Clero in actu consignationis frumenti, quod esse debeat qualitatis recipientis, & ut vulgo dicitur *Mercantile*.

V. Quod quolibet anno in mense Septembris eligantur duo Periti, alter a Clero, alter a Ministris Annonæ, quorum judicio standum sit super qualitate frumenti consignandi, & unitim eligatur etiam Tertius, qui in casu discordiæ Peritorum, suum tunc debeat ferre judicium cui partes stare debeant.

VI. Quod Ministri publici teneantur declarare in mense Octobris, an velint accipere frumentum oblatum ab Ecclesiasticis. Et eveniente casu, quo illud non recipiant cum prædictis conditionibus, sit in omnium, & singulorum Ecclesiasticorum arbitrio redire ad usum Canonicæ libertatis vendendi minutatim panem confectum ex frumento recollecto in propriis bonis; quod pariter iisdem liceat casu, quo prædicti Ministri patiantur, seu to-

lerent aliquem Laicum minuratim vendere in Civitate panem ex proprio frumento confectum.

Alia insuper adjecta clausula, quod præsens indultum per septennium sit servandum, & nullo unquam tempore ad exemplum trahi possit; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Lucana* 20. *Martii* 1699. *lib.* 2. *decret. Vallemani pag.* 209.

28 Additur pro declaratione præfati Decreti, quod pro pretio regulando Frumenti vendendi ab Ecclesiasticis Ministris., habeatur ratio ad pretium illius Frumenti, quod in locis publicis venditur, & dicitur *da panizare*, non autem ad pretium Frumenti, quod dicitur *da Seme*. In reliquis in decis. *ead. Sac. Congreg. Immun. in ead.* 21. *Martii* 1700. *lib.* 2. *Decr. Vallem. pag.* 278.

FUGITIVUS A RELIGIONE. Vide verb. *Apostata a num.* 19. *ad* 61.

FUNDATOR BENEFICII. Vide verb. *Beneficia art.* 2. & verb. *Capellania*.

FUNERALIA, FUNERA. Vide verb. *Sepultura*.

F U R N U S.

---

1 FUrni spectantes ad Ecclesiasticos gaudent exemptione; *Sacr. Congregat. Immun. in Nuscana* 20. *Martii* 1630. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 33.

2 Capitulum, & Clerus habere possunt furnum proprium, eoque uti, & locare ad usum furni personæ sibi benevisæ ad effectum, ut dicitur, *di spianare* eorum frumenta; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Engubina* 9. *Martii* 1632. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 116.

3 Clerici, & Ecclesiastici possunt aperire furnum ad effectum *di esitare* eorum frumenta, dummodo sint recollecta in propriis bonis, tam Ecclesiasticis, quam Patrimonialibus; *ead. Sac. Congr. Immun. in Ravennaten. Spoletana*, & *aliis* 25. *Septemb.* 1627. *l.* 1. *decret. Paul. pag.* 67. *Civitatis Plebis* 9. *Septemb.* 1679. *lib.* 4. *Decret. Altov. pag.* 1831. & 20. *Febr.* 1680. *d. lib. pag.* 1932.

4 Super competentiis Episcoporum in aperitione Furni visum fuit Sac. Congr. particulari desuper habitæ non posse, nec expedire Decretum, seu regulam generalem præscribere ob diversas rationes, & circumstantias, quæ in unoquoque loco intercedunt; sed quod in casibus particularibus provideatur insimul per utramque Sacr. Congreg. scilicet Immunitatis, & boni Regiminis; *ead. Sacr. Congregat. Immun. die* 21. *Julii* 1699. *lib. Decret. Martelli pag.* 499.

Sac. Congr. ex remissione Sanctissimi pluries auditis Ecclesiasticis, & Appaltatoribus Veliternis quoad expensas factas pro aperitione Furni Ecclesiasticorum, censuit, quod prævia solutione scutorum quinquaginta, & facta obligatione per Appaltatores de solvendo insuper quidquid fuerit judicatum, nec non soluto pretio frumenti Ecclesiasticorum ad rationem Juliorum quadraginta trium pro quolibet rubio, quod pretium pro medietate solvatur in consignatione Frumenti, & alia medietas per totum Februarium immediate proximum, claudatur Furnus Ecclesiasticorum. In futurum vero, servatis litteris Sac. Congreg. Boni Regiminis quoad interpellationem, declaravit taxari pretium frumenti Ecclesiasticorum ad rationem taxæ, ut dicitur *dello spiano*, alias licere Ecclesiasticis aperire Furnum. Omnia approbavit Sanctissimus, & mandavit publicari hujusmodi Decretum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Veliterna* 29. *Decemb.* 1674. *lib.* 1. *Decr. Altov. pag.* 1048. 5

Licet Episcopo uti libertate aperiendi Furnum, quando Appaltator panis vendibilis recusat emere frumentum mensæ Episcopalis juxta ordines Sacr. Congr. Boni Regiminis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Tudertina* 9. *Decembr.* 1679. *lib.* 2. *Decr. Altov. pag.* 1891. 6

Episcopus claudat Furnum, dummodo Appaltator se obliget emere frumenta suæ Mensæ Episcopalis in pretio, & quantitate declaranda a Sac. Congreg. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aquipendii* 9. *Febr.* 1604. *lib.* 1. *Decr. Vallem. pag.* 104. 7

At quia concordare non potuit super quantitate, & pretio, ideo Sac. Congreg. a decisis recessit, & declaravit, licere Episcopo aperire Furnum; *ead. Sac. Congr. Immun. in eadem* 7. *Apr. d. Anni*, & *lib. pag.* 115. 8

Item Episcopo Faventino licet aperire Furnum, nisi Appaltator intra 15. dies offerat se empturum frumenta Mensæ Episcopalis pretio currenti cum augmento vigesimæ; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Faventina* 20. *Martii* 1695. *d. l. pag.* 187. 9

Idem

10 Idem licet Episcopo Camerinen. nisi intra 15. dies Communitas se offerat cum effectu emere frumentum collectum in tota Diœcesi cum augmento vigesimæ, ut in prædicta Faventina; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Camerinen. 12. Januar. 1709. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 265.*

11 Sic licet Em. Commendatario aperire Furnum, facta tamen declaratione in principio mensis Octobris quantitatis Frumenti, ut dicitur, *di spianare*. Et quatenus Em. Abbas non deveniat ad declarationem, servetur Decretum in Faventina; *ead. Sac. Congr. Imm. in Assisien. 1. Octobris 1703. lib. 3. Decr. Vall. pag. 523.*

12 Licet Em. Cardinali *fare spianare*, ut dicitur, in proprio Furno Frumentum recollectum in bonis Patrimonialibus, & Beneficiorum, attento, quod Abundantiarii recusent emere frumentum ipsis exhibitum debitis temporibus; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Cesenaten. 18. Octob. 1681. lib. 2. Decr. Alt. pag. 2275.*

13 Quando Priores communitatis præsumunt impedire Episcopum in sua libertate aperiendi Furnum, recusantibus ipsis emere Frumentum Mensæ Episcopalis, Sac. Congreg. rescripsit: Detur Decret. in Faventina sub die 20. Martii 1695. secundum quod Episcopus se gerat; *ead. Sacr. Congregat. Immun. in Faventina 24. Octobris 1699. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 252.*

14 Licet Ecclesiasticis, qui recipiunt Franchitias farinæ in cartella, retinere furnum pro usu proprio; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Melphien. 13. Maii 1692. lib. Decr. Grimaldi pag. 129.*

15 Non licet Gubernatori visitare Furnos Ecclesiasticorum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Urbevetana 9. Novemb. 1695. lib. 1. decr. Vallem. pag. 227.*

16 Ecclesiastici coquentes panem in Furno publico Baronis, in quo solvunt omne onus Furnatici, quatenus voluntarie utantur tali Furno, tenentur ad solutionem d. oneris; *eadem Sac. Congr. Immun. in Larinen. 28. Sept. 1694. lib. 1. Decr. Vallem. pag. 148.*

17 Communistæ, qui destruxerunt Furnos Ecclesiasticorum, absolvuntur, quatenus supplicent, & reædificent Furnos destructos; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Brundusina 1. Novemb. 1682. lib. 2. Decr. Altov. pag. 2279.*

18 Furni intra Claustra Regularium existentes, pro ipsorum usu tantum inservire debent; *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana 4. Decemb. 1628. lib. 1. Decr. Paul. pag. 115.*

Et non possunt a Laicis impediri, ne ædificentur; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Baren. 28. Junii 1704. lib. 3. Decret. Vallem. p.590.* 19

Nuncius provideat circa Furnos Regularium Neapolis, ut illis utantur tantum pro eorum usu; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Neapolitana 2. Decemb. 1681. lib. 2. Decr. Alt. p.2292.* 20

Eadem Facultas circa Furnos Ecclesiasticorum Neapolis conceditur Archiepiscopo; *ead. Sac. Congr. Immun. in ead. 27. Januarii 1682. lib. 3. Decr. Altov. pag. 3.* 21

Quando Regulares, & Moniales vendunt fraudulenter panem coctum in propriis Furnis, in præjudicium Communitatis, Archiepiscopus procedat pro sua prudentia cum facultatibus Sacr. Congr. ne sequantur fraudes sub pœnis gravibus, & quoad Regular. etiam privationis vocis activæ, & passivæ, non tamen Censurarum; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Panormitana 25. Maii 1685. lib. 3. Decret. Alt. p.446.* 22

Ad evitandos abusus Furnorum Ecclesiasticorum in locis immunibus, nec non, ut confugiti non inserviant Furnis positis intra Claustra, ut plurimum habentibus januas correspondentes in viis publicis, & tandem ad evitandas fraudes in præjudicium Annonæ Civitatis Neapolitanæ, & ad Instantiam Electorum d. Civitatis; Sac. Congr. decrevit, licere Ecclesiasticis, vel retinere proprios Furnos intra Claustra inserviendos, & exercendos per proprios Ministros, vel illos etiam locare personis sibi benevisis, extra tamen locum immunem; Et Emin. Archiepiscopus & D. Nuncius respective ad proprios subditos procedant, ne fraudes committantur, & fraudantes puniant; *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana 10. Mart. 1693. lib. 1. Decr. Vallem. p. 30.* 23

FUR, FURTUM.

SUMMARIUM.

72 *Res furtivæ inventæ apud Furem a Judice apprehensum ad quem spectare debeant.*
73 *Ad quid teneatur inventor rei alienæ, ne fur evadat*, ad num. 74
75 *Subsequuntur plura ad rem*, ad n. 96
97 *Affertur egregium dictum Catonis de furibus*
98 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 106

1 FUR, & latro aliquando sumuntur tamquam
Synonima, *ut in cap. Suscepimus* 10. *de
homicidio*, ubi textus prius vocat, & dicit *la-
trones*, ibi: *Ingredientes de nocte quidam latro-
nes ad eos*, & postea vocat, & dicit *Fures*,
ibi: *Et Fures se solvere niterentur*, & sic ibi
notat Abbas *in* 1. *notabil. & in cap. Interfe-
cisti Furem* 2. *de homicid. in* 1. *notabil.* ubi
etiam Marian. Socin. *num.* 2. Fagnan. *in cit.*
2 *cap. Suscepimus num.* 2. Aliquando autem Fur,
& latro sumuntur tamquam quid diversum,
ut in cap. Interfecisti 2. *de homicid.* ibi: *Inter-
fecisti Furem, aut latronem*, ubi, ut vides,
textus dicit alternative *furem*, aut *latronem*,
3 ut notat Fagnan. *ibid. num.* 2. Aliquando ve-
ro sumuntur sic, ut dicatur latro, qui stat in
silvis, ut spoliet transeuntes, & fur de nocte
in domibus, *ut in Authent. Ut nullus Judic.* §.
penult. collat. 9. *& l.* 1. *Cod. Depos.* & notat
Glossa *in cap. Cum duobus* §. *Damna*, *in verb.
Subreptum*, *ff. Pro socio*, Fagnan. *in cit. cap.*
4 *Suscepimus num.* 3. Aliquando tandem *Fur* ap-
pellatur nocturnus, & *latro* diurnus, ut post
Goffred. notat Butrius *in cit. cap. Interfecisti
num.* 6. & Joan. de Anania *n.* 1. & Cardin.
5 *in cit. cap. Suscepimus in* 1. *notabil.* Hæc ta-
men differentia confunditur *in l. Itaque* §. *Lex*,
ff. ad L. Aquil. & in cap. Si perfodiens 3. *de
homicidio*, ubi Fur appellatur non tantum
nocturnus, sed etiam diurnus, ibi: *Si Fur no-
cturnus occidatur, si autem diurnus fuerit &c.*
6 Unde dicendum est, quod Fur proprie appel-
letur, qui clam furatur, *ut in l.* 1. *ff. de fur-
tis*, nec distinguitur, an noctu, vel interdiu,
& ita intelligitur textus *in cit. cap. Si perfo-
diens*. Latro vero, qui palam furatur, ut per
Doct. *in Authent. sed novo*, *Cod. serv. fugit.*
Florian. *in l.* 3. *in princip. ff. ad l. Aquil.* Fa-
gnan. *in cit. cap. Suscepimus n.* 4.
7 Furtum dicitur *a furvo*, idest *nigro*, eo
quod *clam, & in obscuro fiat, & plerumque
de nocte*, ut dicitur *in l.* 1. *in princip. ff. de*
8 *furtis*. Furtum est occulta, & injusta rei alie-
næ ablatio, invito rationabiliter Domino. *Est
in re communis* apud Theologos; Et concor-
dat textus *in l.* 1. §. *final. ff. de furtis*, ibi:
*Furtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri fa-
ciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus
ejus., possessionisve*. Furti species ordinarie assi- 9
gnantur quinque, nempe Furtum simplex, Sa-
crilegium, Plagiatus, Peculatus, & Abigea-
tus. Furtum simplex est, quod in solo furan- 10
di actu sine concurrentia alterius delicti con-
sistit. Sacrilegium est, quo Sacrum de Sacro, 11
vel Sacrum de non Sacro, vel non Sacrum de
Sacro furtim surripitur, textu expresso *in cap.
Quisquis* 21. *caus.* 17. *qu.* 3. ibi: *Sacrilegium
committitur auferendo Sacrum in Sacro, vel non
Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro*.
Plagiatus, seu Plagium est, quo quis dolose 12
surripit Hominem sui Juris existentem, vel
Servum alienum, sive detineat illum, vel ven-
dat, donet, permutet, vel alio contractu,
quo Dominium rerum transfertur, aliis tra-
dat; *l.* 1. *& seq. ff. ad l. Fabiam, de Plagia-
riis*. Hoc crimen, si homo, qui surripitur,
est sui juris, non est proprie furtum, quia li-
bera persona sub nullius est dominium; §. *Item
Juris, Instit. de inut. Stipul.* Si vero homo,
qui surripitur, est sub alterius potestate, vel
dominio, tunc est proprie furtum; §. *Inter-
dum, Institut. de obl. quæ ex delict.* Peculatus 13
est, quo quis pecuniam ad ærarium publicum,
aut Fiscum Principis pertinentem, seu Com-
munitatis bona publica in suos usus privatos
convertit; *l.* 1. *l. Lege* 4. *in prin. & §. fin.
l. Sacrilegi* §. *Labeo*, *ff. ad l. Jul. Pecul. &*
§. 9. *Instit. de pub. Jud.* Abigeatus est fraudu- 14
lenta Ovium, Bovum, Equorum, & aliorum
id genus pecorum ex pascuis, aut armentis
subtractio, & quodammodo deprædatio; *l.* 1.
§. 1. *ff. de Abigeis*. Dicitur autem notanter *ex* 15
pascuis, aut armentis, quia, si quis oves er-
rantes, vel equos in solitudine relictos abdu-
xerit, non est Abigeus, sed fur potius; *cit.
l.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis*, *l.* 47. *tit.* 14. Sic et-
iam notanter dicitur *subtractio, & quodammo-
deprædatio*; quia ad hoc, ut quis dicatur Abi-
geus, non sufficit, quod subtrahat, seu sur-
ripiat unam ovem, aut unum equum, vel u-
num bovem, sed requiritur, quod plures sur-
ripiat, & quodammodo deprædetur. *Abigeus*
enim non est, sed simplex fur, qui de grege
Ovium minus, quam decem, & de grege por-
corum minus, quam quinque abducit, textu
expresso *in l. fin. ff. de furtis*.
Addunt aliqui sextam Furti speciem, nem- 16
pe Rapinam, sed cum Furtum, & Rapina spe-
cie differant, ut docet communissima D. D.
cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 4. non recte
hæc illius species constituitur. Ratio autem
di-

distinctionis specificæ inter furtum, & rapinam est, quia præter injustitiam furti, scilicet injustam usurpationem rei alienæ, rapina continet aliam speciem injustitiæ circa personam, & honorem proximi. Vim enim alicui inferre est species contumeliæ lædentis honorem proximi. Sic recte notat S. Thomas *loc. cit. art. 9.* & cum ipso alii passim Doctores.

17 Unde rapina definiri potest, quod sit injusta ablatio, seu contrectatio rei alienæ externæ cum vi facta Domino, vel legitimo detentori; *Est in re communis.*

18 Furtum, & rapina ex genere suo est peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei furto ablatæ excuset a mortali; *Est Communis*, & patet *ex cap. 20. Exod.* ibi: *Non furtum facies; ex cap. 5. Zachariæ*, ibi: *Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ, quia omnis fur . . . judicabitur*; *ex c. 2. Habacuc*, ibi: *Væ ei, qui multiplicat non sua*; & *ex 1. ad Corinth. c. 6.* ibi: *Neque fures,*
19 *neque rapaces . . . regnum Dei possidebunt*. Nec valet objicere, quod *Proverb. 6. expresse habetur*, quod: *Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit*. Non valet, inquam, quia, ut recte exponit V. Beda: *Furtum non ex sui æstimatione, sed ex comparatione peccati majoris, idest adulterii, non grandis esse culpæ perhibetur*. Revera enim furtum ex genere, & objecto suo est peccatum levius omnibus aliis peccatis in Decalogo prohibitis, ceteris paribus, & hoc clare patet, quia peccata contra præcepta primæ tabulæ, cum versentur circa ipsum Deum, ejusque cultum, utique sunt graviora furto versante circa hominem tantum. Alia autem peccata contra præcepta secundæ tabulæ, cum versentur aut circa proximi personam, aut bonum vitæ, famæ, honoris, sunt etiam ex genere suo, ceteris paribus, graviora furto versante circa bona externa fortunæ proximi, quæ sunt longe inferioris ordinis, ut de se patet, & ut recte notat Sporer *tom. 2. tract. 5. in VII. & X. Præcept. Decalog. c. 5. n. 21.*

20 Quænam quantitas materiæ furtivæ requiratur, & sufficiat ad peccatum mortale, non potest una certa, & determinata taxari, sed taxanda est arbitrio Prudentum, tum ex quantitate rei ablatæ, tum ex circumstantiis Personæ per furtum læsæ, temporis, loci, & hujusmodi. Malitia enim, & gravitas furti provenit ex damno, quod Proximo injuste infertur, damnum autem non est æquale respectu omnium, ex jactura ejusdem quantitatis, ac rei; Siquidem majus censetur damnum ex re ablata, si auferatur pauperi, minus si diviti: majus, si tempore penuriæ, minus si tempore abundantiæ; majus, si auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, minus ubi argentum, & aurum est in abundantia. Unde cum 21
in assignanda quantitate sufficienti ad constituendum peccatum mortale non satis inter se conveniant Doctores, ita ut propemodum tot sint sententiæ, quot capita, assignando alii, ut Navarrus, nimis stricte solum dimidium Regalem, vel Julium, seu unum Pacium, vel paulo plus; alii cum Corduba unum Regalem, scilicet duos Pacios circiter; alii cum Molina, Rebell. Lessio duos Regales, idest quatuor, vel quinque Pacios, seu duos Julios; alii cum Valentia, Sayro tres Regales vel Julios, idest medium Florenum circiter; alii cum Sanchez quatuor Regales, idest medium Talarum, vel unum Florenum circiter; alii cum Soto, Silvestro, Angelo unum, vel duos Aureos, seu Ducatos; alii tandem nimis laxe 100. Aureos; hinc in tanta opinio- 22
num varietate tenenda est probabilior, & communior Doctorum sententia, quod non possit pro regula universali statui una certa quantitas pecuniæ, quæ sit materia absolute gravis, sive quæ ad mortale requiratur, & sufficiat respectu omnium, sed taxanda sit judicio prudentum tam ex quantitate rei ablatæ, quam ex circumstantiis personæ, cui aufertur, temporis, loci, & hujusmodi; Reiffenstuel *in Theolog. moral. tract. 9. de præcept. Decalog. dist. 5. quæst. 1. num. 7.* Sporer *loc. cit. n. 28.* Moya *tom. 3. dist. 3. quæst. 3. c. 1. §. 2.* Gormaz *a n. 693.* La Croix *lib. 3. part. 1. n. 983. & seq.* & alii passim.

Quantitas igitur furti respective gravis po- 23
test sic esse, ut respectu cujuscumque etiam ditissimi Regis sint duo Aurei, seu duo Ducati, pro quibus veniunt quatuor Imperiales, seu sex Pacii Regales, aut sexdecim Julii, seu quadraginta octo Pacii, vel circiter centum sexaginta Crucigeri; respectu inferioris Principis unus Aureus, seu unus Ducatus, aut duo Imperiales, vel quatuor Floreni, seu sexdecim Regales, aut Julii; respectu viri perillustris, aut mercatoris valde divitis unus Imperialis, seu duo Floreni, aut octo Regales, vel Julii, aut viginti quatuor Pacii; respectu Mercatoris mediocriter divitis medius Imperialis, seu medius Talarus, vel unus Florenus, aut quatuor Regales, seu quatuor Julii; respectu Civis mechanici tertia pars Imperialis, seu Talari, aut octo Pacii; respectu tenuioris civis, vel Rustici duo Regales, seu duo Julii, aut sex Pacii; respectu hominis ut-

eumque pauperis unus Regalis, & dimidius, seu unus, & dimidius Julius, seu quatuor Pacii, & dimidius, respectu plane pauperis etiam unus Regalis, seu unicus Julius, aut tres Pacii, vel decem circiter Crucigeri, & sic de omnibus intermediis loquendum est cum proportione. Ratio autem hæc est, quia dicta taxata quantitas videtur requiri, & sufficere respective ad singulorum sustentationem pro integra die, adeoque per eius ablationem censebuntur pati grave damnum, & esse graviter inviti, merito enim ab omnibus multum æstimatur posse pro una die honeste subsistere, & cui hoc tollitur, vere redditur miserabilis pro illa die, & per consequens censetur illi dari causa gravis contristationis, & dissolvendæ amicitiæ, quod secundum communem sensum

24 est gravis injuria. Hinc materia gravis furti, & quantitas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quæ ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi homini, cui injuria furti infertur; Sanig *dist.* 10. *de justitia quæst.* 1. *num.* 7. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *num.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 29. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 9. Gormaz *n.* 699. La Croix *loc. cit. n.* 985. *cum sequentibus*, & in re consentiunt alii, speciatim Illsung *tom.* 4. *d.* 3. *num.* 147. Marchant. *Tribun. part.* 2. *tract.* 8. *tit.* 1. *quæst.* 5. & re ipsa fere coincidunt Bonacina, Petrus Navarrus, & alii cum Lugo *disp.* 16. *sect.* 1.

25 Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia furata in se sit levis. Primo, si materia furata sit Domino valde proficua, ut Sartori acus, quam unicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat; Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 33. & communis aliorum. Secundo, si in furando rem levem fuerit intentio furandi notabilem quantitatem, si adfuisset copia, & commoditas; *Communis*. Tertio, si materia levis fuerit furata in finem mortaliter peccaminosum; *Communis*. Quarto, si materia levis furetur Domino valde pauperi, & indigenti; *Communis*. Quinto, si Dominus habuerit justum, & rationabilem quemdam specialem affectum ad talem rem, ob cujus ablationem periculum sit, ne tamquam nimis iracundus prorumpat in mortales blasphemias, seu alias colerice mortaliter peccet, dummodo tamen fur ante furtum habuerit sufficientem cognitionem de tali speciali affectu, & periculo; *Communis*. Sexto, si res auferatur cum notabili violentia; *Communis*.

Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur. Primo non committitur, cum quis aufert rem alterius sciens illum, etiamsi sit, non tamen debere esse invitum rationabiliter; *Communis*. Secundo non committitur furtum, cum quis aufert aliena, ipso Deo supremo rerum omnium Domino facultatem dante, qua ratione Israelitæ spoliarunt Ægyptios; *Communis*. Tertio non committitur, cum quis aufert gladium a furioso, vel alias occisuro; *Communis*. Quarto non committitur, cum quis aufert libros hæreticos a non habente legendi facultatem; *Communis*. Quinto non committitur, cum Uxor v. g. auferat a Marito pecunias, ne ludis, aut comessationibus prodigat, aut Vinum, ne inebrietur; *Communis*. Sexto non committitur, cum quis accipit rem alienam, tamquam sibi debitam ob justam compensationem; *Communis*. Septimo non committitur, cum quis pro se, vel pro alio in extrema necessitate constituto alienum accipit, quantum necessarium est ad sustentationem, sed de hoc infra. In his enim, & similibus casibus Dominus esset irrationabiliter invitus sibi rem talem auferri; *Sic communis Doctorum*. 26

In extrema necessitate licitum est auferre rem alienam, quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeo ut talis neque furtum committat, neque peccet; *Communis* cum S. Th. 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 2. *ad* 5. & habetur *Ex cap. Exiit* §. *Nec quidquam, de verb. signific. in* 6. ibi: *Nec jure poli in extremæ necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta*. Et ratio est, quia in extrema necessitate constitutus habet jus naturale, immo & obligationem conservandi vitam, adeoque etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc furatur, quia ille, cui surripit, non est, nec potest 27

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Vere Auctor scribit; cave vero, ne putes retinere res illas hominem posse, nec ad restitutionem, vel compensationem teneri, jam remoto periculo, vel sublata necessitate; Vide explicationes aliis in locis.

test esse rationabiliter invitus: quia in extrema necessitete omnia sunt communia quoad jus utendi in ordine ad conservationem vitæ; de ratione autem formali furti est, quod fiat Domino rationabiliter invito, ut patet ex ejus definitione. Unde cum Dominus in tali extrema necessitete nequeat esse rationabiliter invitus, talis surripiens bona alterius non dicitur furari, uti notaut communiter Doctores
28 cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 65. *art.* 5. In extrema necessitate si quis non possit per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest ejus loco quivis alius ex proprio subvenire nou poteus, uti habet communis cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *artic.* 7. *ad* 3. & Scoto *loc. cit.*

29 Tunc enim surripiens est veluti instrumentum indigentis. Si Dominus, aut detinens bone sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro eo surripere ipsi Domino, aut detinenti, quia tunc duplici jure res illa Domino, aut detinenti debetur, primo propter æqualem extremam necessiretem, secundo propter dominium, & possessionem rei, in pari enim causa melior est conditio possidentis. Sic Scotus *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *ad* 5. & *Communis* aliorum.

30 In gravi duntaxet necessitata non esse licitum aliena surripere, colligitur *ex cap. Si quis* 3. *de furtis*, ibi: *Si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres*, ubi ut vides, fames, & nuditas supponunt surripieutis necessitatem, & quidem valde gravem, unde si hac necessitate non obstante talis surripieus censetur pœnitentia dignus, cum pœnitentia supponat peccatum, censetur non excuseri a furto peccaminoso. Hinc justissime eb Innocen. XI. die 2. Martii 1678. fuit demnata sequens propositio 26. in ordine, ibi: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*; Ita conformiter Doctori Subtili *l. c.* Mastrius *disp.* 9. *Theolog. moral. num.* 21. eppellans hanc sententiam communiorem, & veriorem, & Sporer *loc. cit. n.* 105. vocans eam verissimam; La Croix *loc. cit. num.* 955. & alii passim, quemvis nonnulli apud Lugonem *disp.* 26. *de justit. & jure num.* 153. Dianam *part.* 1. *tract.* 3. *Miscellan. resol.* 29. & apud Sporer *l. c. num.* 104. oppositam sententiam probabilem censuerint.

31 Si tamen necessitas gravis sit urgeus; adeout adsit simul periculum labendi iu necessitatem extremam, ut si morbus gravis probabiliter sit futurus lethalis, aut perpetuus, nisi remedio tempestivo ei occurratur; si quis sit in probabili periculo incidendi in captivitatem, vel infamiam grevissimam, nisi equo eiieno adjutus elabatur, & his similia: tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevaudam, quia tunc censetur extrema esse morelitet præsens, cum sit proxima, aut hæc sit illi æquivaleus; pati enim modo naturæ jure inditum est, ut grevem necessitatem, quæ facile vergit ad extremam, æque ac ipsem extremam necessitatem, a se quisque, quoquo modo potest, avertat; Lugo *loc. cit. num.* 154. Lessius *num.* 71. Sporer *loc. cit. num.* 103. Haunold. *de justitia tom.* 1. *tract.* 2. *a num.* 347. Carden. *in* 2. *Crisi d.* 23. *num.* 17. & fusius *in* 1. *Crisi d.* 80. La Croix *loc. cit. num.* 957. Tamburin. *lib.* 8. *tr.* 2. *cap.* 9. §. 1. ubi dicit
hanc sententiam esse certam. Si tota Respu- 32
blica sit in necessitate gravi, possunt licite eusetri a divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam, & ratio est, quia necessitas gravis Reipublicæ æquivalet, immo superat necessitatem, quem haberet uuus privatus, uti cum S. Thoma, & aliis docet Carden. *loc. cit. num.* 16. La Croix *loc. c. num.* 956.

Qui in extrema necessitate rem alienam ab- 33
stulit, & pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem, & pinguiorem fortuuem devenerit, nunquam tenebitur restituere; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *& communis* aliorum. Et retio est, quia is usus fuit jure suo, & rei tuuc acceptæ, quatenus sibi necessaria fuit, dominium sibi comparavit, cum res illa per talem justam acceptionem facta sit accipientis, ut patet ex D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. & ex communi aliorum.
Si autem res accepta in extrema necessitate 34
non sit absumpta, sed adhuc existat, ut equus, vestis, & hujusmodi, tunc est restituenda; *Communis*. Et ratio est, quia extrema necessitas tribuit solum tantum Juris in rem elterius, quantum necessarium est ad illam sublevandem. In proposito autem non erat necessaria res adhuc existens, sed solum ejus usus, adeoque extreme egens occupando illam, solum comparavit sibi dominium utile illius rei, dominio directo edhuc remanente penes pristinum Dominum, & per consequens res adhuc existens post superatem necessitatem erit resti-
tuenda Domino. Qui rem accepit ante extre- 35
mam necessitatem, sive ex delicto, furto v. g. sive ex contractu, v. g. Deposito, Commodato, Loceto, vel quovis elio titulo, & in extrema necessitate absumpsit, tuuc superata necessitate, si ed meliorem fortunam redierit, tenebitur restituere in aquivelenti; Ita Scotus

in 4. dist. 15. qu. 2. art. 3. respons. ad argum. Adrian. *in 3. de restitut.* §. *Quia dictum est, de lucro;* Navarr. *cap.* 17. *num.* 61. Covarruv. *regul. Peccatum part.* 8. §. 1. *num.* 4. Medina C. *de restit. num.* 3. *in princip.* Less. *lib.* 2. *c.* 16. aliique cum Sporer *loc. c. num.* 101. Et ratio est, quia tunc egenus rem illam, exclusa necessitate, alio titulo debet Domino suo, quæ obligatio per supervenientem necessitatem extremam non extinguitur, sed sopitur, adeout superata necessitate, Domino compensanda est æque ac antea compensari debuisset, maxime si antea res fuerit furto ablata; aliter si res antea furto ablata, & postea in extrema necessitate absumpta non deberet restitui, superata necessitate, ab eo, qui eam ante dictam necessitatem furatus fuerat, sequeretur, quod quis posset commodum reportare ex sua malitia; malitia autem, & iniquitas nulli debet prodesse; *arg. cap. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis; cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. Cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contum.* & aliis similibus.

36 Est tamen æque probabilis, immo teste Sporer *l. c. num.* 102. jam communior opposita sententia, quod nempe, qui rem ablatam, vel apud se depositam, commodatam, impignoratam, locatam &c. urgente necessitate extrema absumpsit, nihil restituere debet, postquam ad meliorem fortunam pervenit, sic expresse Angelus verb. *Furtum* §. 37. Silvester verb. *Furtum q.* 3. *&* verb. *Eleemosyna in fine;* Jul. Clar. *l.* 5. §. *Furtum num.* 25. Layman *t.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *num.* 7. Sporer *l. c. num.* 102. & alii. Et ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur ab onere restitutionis, ut fert communis opinio; talis autem in extrema necessitate, nedum bona fide rem alienam, sed immo tanquam Dominus ejus effectus, & suam reputans, absumpsit, adeoque non tenetur pro ea ad restitutionem. Neque ei patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas, ad quam sublevandam, sicuti potest de præsenti auferre rem alienam, & ipsam absumere sine ullo onere restitutionis, ita sine onere restitutionis potest absumere rem alienam de præterito ablatam.

37 Qui per furta minuta intendit ditescere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ procedente; *Communis*. Et ratio est, quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti invito Domino, simulque singula externa furta procedunt ex intentione mortifera furandi seorsim quantitatem notabilem, adeoque talis singulis furtis minutis peccat mortaliter; Hinc de similibus dicitur *Deuteron.* 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera majus & minus ... Abominatur enim Deus eum, qui facit hoc*, & Proverb. 11. *Statera dolosa abominabilis est apud Deum*. Recte tamen notant Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 12. *dub.* 7. *num.* 48. Sporer *loc. cit. num.* 35. & alii, non committi tot distincta furta mortalia, quot sunt furta minuta, sed continuari solum jam cœptum, quia omnia furta minuta & detentiones acceptorum censentur una continua executio illius mortalis intentionis. Quod etiam in furtis gravibus repetitis & sub una intentione unitis usuvenit. 38

Qui furatur quid modicum, animo tamen, & voluntate plura furandi, si posset, peccat mortaliter; *Communis ac certa*. Et ratio est, quia talis, quantum est ex se, si adesset copia, & commoditas, habet pravam voluntatem, & affectum furandi quantitatem notabilem, adeoque peccat graviter ratione talis pravæ, & mortiferæ voluntatis, & affectus. Unde recte monet Layman *loc. cit. num.* 3. esse a Confessariis examinandos illos pœnitentes, qui confitentur modicum quid esse furatos, an habuerint voluntatem, & affectum plura furandi, si adfuisset copia, & commoditas. 39

Qui furatur materiam levem, quæ cum aliis præcedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injustæ gravis detentionis, quia licet priora præcedentia furta minuta quo ad ablationem fuerint solum venialia, tamen accrescente materia complente quantitatem sufficientem ad mortale, ratione injustæ detentionis exurget peccatum mortale, & obligatio restituendi sub mortali. Et ratio est, quia illud opus, quo injustum grave damnum proximi completur, mortale est; per illud autem ultimum furtum, quo quis advertit se pervenire ad summam gravem, v. g. furando ultimum Pacium, vel ultimum Regalem, seu ultimum Julium complentem Talarum, vel Imperialem, seu ducatum, respective completur grave damnum proximi, adeoque illud ultimum furtum unius Pacii, Regalis, seu Julii mortale est, non quidem secundum se absolute, sed cum habitudine ad furta præcedentia consideratum. Unde talis secundum omnes sub mortali tenetur restituere summam notabilem furtis minutis con- 40

gre-

gregatam; Sporer *loc. cit. n.* 37. & 40. Cardenas *in 2. Crisi d.* 23. *n.* 90. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 244. & ipso teste alii communissime. Hinc Innocent. XI. *die* 2. *Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem 38. in ordine : *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.*

41 Non quidem, ut notat Sporer *loc. cit. n.* 37. sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quæ constituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi; quaque restituta, non retinetur amplius quantitas notabilis cum gravi damno proximi secundum communem D. D. apud Cardin. de Lugo *disp.* 16. *sect.* 3. *de ju-*

42 *stitia nu.* 41. Nec valet dicere, quod non plus noceat ultimum furtum, quam præcedentia, adeoque omnia esse venialia tantum. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non plus nocet absolute secundum se sumptum, conceditur antecedens, non plus nocet respective, & ut est conjunctum cum furtis præcedentibus, negatur. Ultimo enim furto minuto completur materia notabilis sufficiens ad peccatum mortale, cum aufe- ratur jam integer Florenus, vel respective Ducatus, qui non ablatus erat furtis præce-

43 dentibus. Nec etiam valet objicere, quod peccata venialia quantumcumque multiplicata nunquam faciunt mortale. Non valet, inquam, quia hoc verum est, quando peccata venialia sunt omnino disparata absque omni connexione ad invicem in materia, vel effectu causato, ut in cogitationibus inutilibus, verbis otiosis, mendaciis jocosis, &c. etiam in infinitum multiplicatis. Falsum autem hoc est, quando sunt ita connexa, ut ultimum veniale compleat materiam notabilem sufficientem ad peccatum mortale, ut in nostro proposito, ubi, quamvis furta, seu peccata venialia, ut talia, in individuo non faciant unum mortale, ultimum tamen furtum, quod secundum se solum esset veniale, hic & nunc ratione connexionis cum præcedentibus furtis fit mortale.

44 Peccat graviter, qui post levia furta, quæ non potest restituere, addit aliud leve, quo completur quantitas gravis; Lugo *disp.* 15. *sect.* 3. *num.* 39. Illsung *t.* 4. *d.* 3. *num.* 157. Sporer *loc. cit. num.* 39. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1006. Dicastill. *lib.* 2. *t.* 2. *d.* 9. *num.* 55. & alii contra Lessium, & Granado. Et ratio est, quia ut recte dicit Lugo *loc. cit.* malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. In casu autem posito, sive fur restituere possit, sive non possit priora furta, eodem modo per ultimum furtum facit, quod proximus grave detrimentum patiatur, ubi ante ultimum hoc furtum patiebatur solum detrimentum leve, adeoque, etiamsi non possit fur restituere præterita, curare debet, ne ex illis, & hoc alio proximus grave detrimentum patiatur, quod facere potest vitando hoc ultimum furtum. Si tamen 45
haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali, uti notant Molina, Rebell. Sanchez, aliique cum Lugo *loc. cit. a n.* 40. La Croix *loc. cit. num.* 1006. Qui semel con- 46
flavit materiam gravem, & iterum furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum, si nondum pœnituit de furtis præcedentibus, nec restituere proposuit, probabilius peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo furatur modica ab eodem, quia tunc semper habet explicitam, vel implicitam saltem voluntatem augendi damnum notabile proximi, & retinendi notabilem quantitatem rei alienæ semper majorem, & majorem. Si au- 47
tem talis jam pœnituit de furtis præcedentibus, & restituere vere proposuit, tunc furando iterum minuta peccat tantum venialiter, donec rursus attingat quantitatem notabilem sufficientem ad furtum mortale, quia tunc per pœnitentiam, & restituendi propositum abrupit continuationem furtorum præcedentium cum sequentibus, & sequens materia furti non concrescit amplius cum præcedenti, sed manet per se sola, & venialis; Lugo *loc. cit. num.* 43. Dicastill. *loc. cit. n.* 59. Sporer *loc. cit. num.* 39. La Croix *loc. cit. n.* 1007. Amicus *de peccat. d.* 23. *n.* 233. Ovied. *de Peccat. contr.* 3. *num.* 114. & alii. Furta 48
parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis, ut si quis defraudet eumdem semel venditione, semel cambio, semel furando &c. quia licet diversa sint negotia, in quibus furta committuntur, in omnibus tamen causatur damnum ejusdem rationis; Sanchez *in Decal. lib.* 7. *c.* 21. *n.* 16. La Croix *l. c. n.* 1008. contra Rebell. Tanner. & Dianam.

Furta minuta usque ad notabilem summam 49
concrescentia constituunt peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, non solum cum fiunt ab eodem eidem, ut usque modo fuit suppositum, & conclusum, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis; Sic Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Lessius *lib.* 2. *de Justitia c.* 12. *dubit.* 7. Laym. *lib.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 6. San-

Sanchez *lib. 7. moral. c. 5.* Sporer *loc. c. n.* 43. Lugo *disp.* 16. *sect. 3. num.* 48. ubi dicit, quod rejicitur communiter sententia contraria Joannis Medinæ, Angeli, Petri Navarræ, & aliorum dicentium, illa minuta furta non constituere peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, etiamsi fiant animo comparandi magnam quantitatem, quia, dicunt ipsi, singulis Dominis parum nocent: Ratio autem nostra est, quia licet talis minuta furando a diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim, & actualiter, infert tamen notabile grave damnum omnibus collective, seu ipsi Communitati, vel Reipublicæ saltem habitualiter, & consecutive, quatenus scilicet, si talis modus furandi minutatim a diversis Dominis non esset graviter prohibitus, sequerentur maxima incommoda, & inconvenientia contra bonum publicum, & contra indemnitatem etiam singulorum Civium: sequeretur enim non peccare mortaliter eum, qui ex granario tritici totius Communitatis furaretur magnam quantitatem, quia singulis civibus parum nocet. Item sequeretur non peccare mortaliter contra justitiam eum, qui sine justo titulo exigeret tributa, seu gabellas, etsi minutas, ab omnibus transeuntibus per aliquem pontem, quia singulos levissime læderet. Item sequeretur posse aliquem sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus, & mensuris modice falsificatis, & diminutis, quod tamen est ubique gravissime prohibitum, & in Sacra Scriptura damnantur qui talia agunt; *Deuter.* 25. ibi: *Non habebis in sacculo diversa pondera majus, & minus . . . abominatur enim Deus, qui facit hoc. Proverb.* 31. ibi: *Statera dolosa abominatio est apud Deum.*

50 Restitutio autem a talibus furantibus minuta a diversis Dominis v.g. per falsa pondera, per alteratas mensuras, & hujusmodi, facienda est iis, a quibus acceperunt, in quantum possunt, v. g. in simili occasione furta minuta commissa Dominis minutim supplendo, aut si ii ignorentur, vel amplius conveniri non possint, talia pauperibus erogando, prout in simili dicitur *in cap. Cum tu 5. de Usuris.*

51 Furta minuta facta eidem a diversis non moventibus se mutuo, quamvis isti advertant per omnia dicta furta simul sumpta causari eidem grave damnum, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis, nec sub mortali obligant singulos ad respectivam restitutionem; Sanchez *l. 7. moral. c.* 21. *n.* 22. Lessius *lib. 2. cap. 12. dubit. 9.* Tanner. *tom. 3. d. 4. qu. 6. dub. 9. num.* 285. Diana *part. 2. tract. 17. resol.* 42. Lugo *Disp. 16. sect. 3. n.* 55. Sotus *in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2.* & clarius *lib. 4. de justitia q. 7. art. 3. colum. 6.* Malderus *de Furto tract. 4. cap. 1. dub. 5. cas. 3.* Salas *in t. 2. tract. 13. disp. 19. sect. 27. n.* 92. Sporer *loc. cit. num.* 47. Ovied. *de peccatis controv. 3. num.* 112. La Croix *lib. 3. part. 1. n.* 1010. Illsung *t. 4. d. 3. num.* 158. & alii. Et ratio est, quia singuli non sunt causa, neque physica, neque moralis damni ab aliis causati, sed tantum illius, quod per se inferunt, quod est leve, & exiguum, ut supponitur, adeoque non peccant singuli graviter, nec tenentur sub gravi ad restitutionem, alioquin sequeretur, quod posito ad furtum mortale sufficere decem Regales, seu decem Julios, & Paulus jam abstulisset novem, Antonius autem conscius absque ulla cooperatione, auferret solum unum Regalem; vel unum Julium, peccaret mortaliter, & Paulus solum venialiter, quo nihil absurdius; adeoque quamvis furta minuta facta eidem a diversis ascendant ad summam notabilem, illi diversi furantes non peccant singuli mortaliter, nec sub mortali tenentur singuli ad restitutionem.

Plurimi tamen apud Lugo *loc. cit. num.* 54. 52
ut Suarez, Vasquez, Navarrus, Medina Major, Corduba, Rodriquez, Salonius, Rebellus, Angelus, Ledesma, Sayrus, Petrus Navarra, Covarr. Molina, Turrianus, Bonacina, Filliucius, tenent contrarium, scilicet quod singuli peccent graviter, & sub gravi teneantur ad restitutionem, quia dicunt ipsi scienter concurrunt singuli ad grave damnum ejusdem, & consentiunt in illud. At ut recte notat Sporer *loc. cit. num.* 47. *in fine* tale fundamentum, seu principium est solum verum, quando influit in totum damnum moraliter jussu, concursu, &c. quod nos ultro fatemur, nam certum est, si plures communi consensu, consilio, vel cooperatione ingressi v. g. in Vineam ita notabiliter furentur, singulos peccare mortaliter, & obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum, quia singuli sunt causa moralis totius damni; Sicuti etiam si unus suo malo exemplo efficaciter moveat alios ad furandum, v. g. si ex coborte militum, aut peregrinorum transeuntium, unus principalis, ut capitaneus, vel conductor primus furetur ex vinea aliquos racemos, aut ex viridario aliqua poma prævidens suo malo exemplo alios ad simile furtum efficaciter movendos, reus est furti mortalis, debetque deficientibus sociis totum damnum resarcire, quia pet-

perinde est, sive quis facto, sive exemplo, sive verbo fit causa moralis damni illati.

53 Advertendum tamen est, quod sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures, sive diversi ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illa, quæ simul ablata constitueret peccatum mortale, v. gr. ad minimum plus dimidio. Et ratio est, quia Domini non sunt ita inviti ad furta successive, seu per intervalla facta, quam ad furtum rei notabilis simul factum, & ordinarie non tantum damnum infertur; Mulina *tom. 3. disp. 689.* Sanchez *lib. 7. moral. cap. 5.* Lugo *disp. 16. n. 15.* Spurer *loc. cit. n. 44.* & alii passim.

54 Item major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli, quia tunc omnes, & singuli non tam grave damnum patiuntur actualiter, & ordinarie illud patiuntur minus inviti, quam unus solus, qui eorum illud damnum per plura minuta furta causatum cogatur in se uno sustinere;

55 *Communis* cum præcitatis. Item major requiritur quantitas in furtis factis sive eidem, sive diversis, quando fiunt per majora temporum intervalla, quam quando brevi temporis successu fiunt, quia eo magis deficit unios damni connexio, & domini minus inviti censentur. Unde licet Imperialis, seu respective Ducatus v. g. simul, vel successive brevi tempore ablatus constitueret peccatum mortale, tamen successive per longum tempus, utpote duorum, vel trium annorum surreptus non concrescit in peccatum mortale. Et si pluribus tanto temporis intervallo absque ditescendi proposito talia furta minuta fierent, etiam duo, vel tres Aurei non sufficerent ad mortale peccatum. Hæc autem omnia attentis circumstantiis personarum, locorum, & temporum judicio prudentis Confessarii relinquuntur.

56 Furta domesticorum, Uxorum, Maritorum, filiorum, parentum, Religiosorum, famulorum &c. facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Prælato, Domino &c. sunt vera furta, quia omnes illi vere usurpant rem alienam invito rationabiliter Domino; *Communis*.

57 Talia domesticorum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiæ quantitas, quam in furtis extraneorum; quia pater familias v. g. non est ordinarie ita invitus, quod res sua a Domesticis surripiatur, quam si surriperetur ab extraneis;

58 *Communis*. Hinc contra tales personas Domesticas, uxorem, filios; famulos &c. In foro externo non conceditur Actio pœnalis, & famosa furti, sed tantum alia mitior Actio rerum amotarum. Et quidem inter conjuges propter reverentiam, & honorem Matrimonii non dari rigorosam Actionem furti, sed tantum Actionem rerum amotarum, habetur expresse *in l. 1. & seq. ff. de actione rerum amotarum*, *in l. Si quis 52. ff. de furtis*, & *l. Manifestissimi 22. §. 4. Cod. eod.* ubi ulterior ratio additur his verbis: *Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi conjunctam erubuit*. Similiter contra filios, & servus non datur Actio furti, texto expresso *in* 59
§. Hi qui 12. Instit. dd obligat. ex delicto, *l. Ne cum 16. & l. Servi & filii 17. princip. de furtis*, ibi: *Servi & filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur, neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet adversus furem litigare; idcirco nec Actio ei a veteribus prodita est*. Item contra famulos, 60
ac mercenarios apud Dominum degentes non datur Actio furti, si leviora, & modica furta commiserint; *l. Respiciendum, ff. de pœnis*. Secus autem, si eorum furta sint gravia, 61
vel nimis multiplicata, quia tunc etiam pœna corporali puniri solent, ut ex communi D. D. notat Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. Furtum n. 22.* apud Layman *loc. cit. n. 4.*

Famuli, ancillæ, & Operarii apud Dominum degentes ordinarie non peccant graviter, 62
surripiendo esculenta, aut poculenta communia in usus proprios, nisi forent excessiva, secus in aliis materiis; *Communis* quoad utramque partem; quoad primam enim patet, quia Domini respectu illorum non solent esse inviti, quoad substantiam, sed tantum quoad modum, quandoquidem si illa peterentur, concederentur, dummodo tamen sint esculenta, & poculenta communia, idest famulantibus ordinaria, non autem extraordinaria, rariora, & delicatiora, & dummodo illa surripiant in usus proprios, quia si illa surripiant ad dandum parentibus, amasiis, amicis, ad vendendum, ad ludos, ad compotationes, meretricia, & alia hujusmodi, committunt furtum mortale obnoxium restitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per minuta furta, ablata est, quia respectu illorum est simpliciter, & rationabiliter invitus Dominus. Quoad secundam partem etiam patet; quia in aliis materiis v. g. pecunia, vestibus, linteis, & hujusmodi peccant sicuti extranei. Immo gravius, cum illorum cura sit eorum fidelitati & custodiæ commissa, & ideo longe gravius puniuntur furta domestica, quam alia, quia hu-

hujusmodi furta, quæ a Servitoribus, & fa-
mulis committuntur, dicuntur proditoria a Ca-
ball. *Crim. resol.* 104. *num.* 24. *cum seq.* Ray-
nald. *in obser. crim. cap.* 14. *num.* 299. *cum seq.*
& *in Voto* 168. *num.* 5. & in sæculari puniun-
tur pœna ultimi supplicii secundum Fabr. §.
Alia deinde, *Instit. de public. Judic.* Farinac.
& alios cum Raynald. *in cit. Voto* 168. *n.* 5.
63 Reliqua de furtis famulorum, vid. verb. *Fa-
mulus*.
64 Parentes, qui quantitatem notabilem sur-
ripiunt ex bonis, quorum filii habent domi-
nium, & administrationem, ut sunt bona ca-
strensia, aut quasi castrensia, si ipsi filii sint
rationabiliter inviti, peccant graviter, & te-
nentur ad illorum restitutionem, sicuti extra-
nei; *arg. cap. Qui abstulerit* 6. *caus.* 12. *qu.* 1.
& *l.* 2. *Castrense*, *ff. de peculio castrensi*, vi-
de verb. *Bona art.* 4. In dicto enim casu de
facto rem alienam accipiunt invito rationabi-
65 liter Domino, adeoque &c. *Communis*. Filii
etiam peccant mortaliter, si quantitatem no-
tabilem surripiant ex illis bonis, quorum do-
minium, vel usufructus spectat ad patrem;
Proverb. enim 28. sic expresse habetur: *Qui
subtrahit aliquid a Patre suo & a Matre*, *&
dicit hoc non esse peccatum*, *particeps homicidæ*
66 *est*; *Communis*. Reliqua de furtis filiorum,
67 vide verb. *Filius*, verb. *Bona art.* 4. Maritus
peccat graviter cum onere restitutionis, si dis-
sipet, & dilapidet bona Uxoris parapherna-
lia, dotalia, immo & communia sine ejus li-
centia; *l. Hac lege*, *Cod. de pactis conventis*;
68 Vide verb. *Bona art.* 4. Sic etiam Uxor gra-
viter peccat, si ex bonis, quorum dominium,
aut administrationem habet maritus, quanti-
tatem notabilem surripiat rationabiliter ipso
invito; *Communis*. Unde merito a Clero Gal-
licano *anno* 1700. condemnata fuit sequens pro-
positio: *Potest Uxor viro surripere pecuniam et-
iam ad ludendum*, *si mulier talis sit conditio-
nis*, *ut ludus honestus pari loco cum alimentis*,
69 *& victu habeatur*. Reliqua de Uxore quo ad
70 bona mariti, vide verb. *Bona art.* 4. Religiosi
surripientes de bonis Monasterii quantitatem
notabilem, duplex peccatum mortale incur-
runt, unum furti contra justitiam, & alte-
rum proprietatis contra votum paupertatis;
71 *Communis*. Et ratio est, quia quamvis Reli-
giosi sint in Monasterio, quasi filii familias,
immo & illius membra, quia tamen ratione
voti paupertatis sunt omnis proprietatis inca-
paces, ideo quidquid surripiunt invito ratio-
nabiliter Prælato, furtum est, & actus pro-
prietatis. Eadem autem quantitas requiritur
& sufficit in Religioso ad furtum mortale, &
ad mortalem transgressionem voti pauperta-
tis, quæ sufficit ad furtum mortale Sæcula-
rium, exceptis tamen esculentis; & poculen-
tis, in quibus, quia Superior ordinarie ma-
gis invitus est quoad modum, quam quoad
substantiam, major requiritur quantitas ad
mortale; communis Doctorum sententia apud
Molinam *disp.* 86. Sanchez *lib.* 7. *moral. c.* 20.
num. 5. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 1.
qu. 5. Sporer *loc. cit. num.* 62. ubi subjungit,
quod in hac communi sententia damnatur Re-
ligiosus, si de bonis Monasterii tenuis surri-
piat unum Florenum, & de bonis Monasterii
opulenti surripiat ducatum.
Res furtivæ inventæ apud furem a Judice 72
apprehensum, non Fisco, nec Judici, nec of-
ficialibus ejus, sed Domino restitui debent,
non obstante consuetudine, aut statuto contra-
riis; Sic expresse declaravit Carolus V, *in
Constit. crim. art.* 207. & Fridericus I. *in re-
cessu* 1559. qui ambo etiam statuta, & con-
suetudines contrarias tamquam veros abusus,
& corruptelas Juri divino, & naturali contra-
rias reprobarunt. Et revera iniquum, & Juri
naturali contrarium est, quod quis cum ja-
ctura alterius locupletetur, & Domini res si-
ne facto, & consensu illius in alium transfe-
rantur; *l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indebit.*
ibi: *Nam hoc natura æquum est*, *neminem al-
terius detrimento fieri locupletiorem*; *& cap. Lo-
cupletari* 48. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Locu-
pletari non debet aliquis cum alterius injuria*,
vel jactura. Sicuti etiam omnino iniquum, &
rationi naturali contrarium est ex facto unius
alterum prægravari, & delictum unius in al-
terius perniciem trahi; *l.* 1. *ff. de alien. Jud.
mut. caus.* ibi: *Omnibus modis Proconsul id a-
gat*, *ne cujus deterior causa fiat ex facto alte-
rius*. Qui rem alienam alicubi inventam acci- 73
pit animo retinendi, & Domino comparenti
non restituendi, vere furtum facit, & Actio-
ne furti tenetur, textu expresso *in l. Falsus*
43. §. 3. *ff. de furtis*, ibi: *Qui alienum quid
jacens lucrifaciendi causa sustulit*, *furti obstrin-
gitur*, *sive scivit*, *cujus sit*, *sive ignoravit*, *ni-
hil enim ad furtum minuendum facit*, *quod*,
cujus sit, *ignoret*. Hinc si quis aliquam rem 74
invenit, ignorans cujus sit, tenetur de rei do-
mino debite, & sufficienter indagare, v. g. per
promulgationem ex Cathedra, vel per Præco-
nem, vel per schedulam publico loco affixam
juxta qualitatem, & æstimationem rei inven-
tæ, aliter, si hanc indagationem omittat, &
rem retineat, Furti tenetur; *arg. leg. Falsus*
43.

43. §. 4. & 7. *ff. de furtis*, quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur. Si autem post dictam, vel consimilem diligentem indagationem nulla amplius spes de Domino comparituro appareat, probabilius tenetur hujusmodi rem inventam pauperibus, vel ad pias causas erogare, cum hæc credatur voluntas Domini; Sic S. Thomas 2. 2. *qu.* 66. *art.* 5. *ad* 3. Covarruvias *in cap. Peccatum*, *de Regulis Juris in* 6. *part.* 3. §. 1. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 171. Molina *de Justitia*, & *Jure tract.* 2. *disp.* 746. & alii passim contra aliquos contrarium sustinentes cum Reiffenst. *lib.* 5. *decr. tit.* 18. *num.* 20. 21. 22. Vide verb. *Dominium art.* 3. ubi abunde de his, & similibus.

75 Fur Pyxidis in ciborio, in qua servatur SS. Eucharistiæ Sacramentum, spargens particulas in Ciborio bene, & valide fuit ab Episcopo extractus ab Ecclesia, & causa remittitur ad S. Officium; *Sac. Congreg. Immun. in Lucana* 2. *Decembris* 1681. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.*
76 2290. Et quatenus Sac. Congregat. S. Officii renuat procedere in hac causa, Episcopus procedat ipse juxta suas ordinarias facultates; *in eadem* 23. *Januarii* 1982. *lib.* 3. *decret. Altov. pag.* 8.

77 Fur Pyxidis cum indecenti projectione SS. Sacramenti in Terram, mandante Sanctissimo, cum istud sit crimen læsæ Majestatis Divinæ, & Hæresis, consignatur a Curia Ecclesiastica, in cujus fortiis existit, Curiæ Sæculari condigne puniendus; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Siracusana* 6. *Aprilis* 1692. *lib.* 1. *Decret. Paul. pag.* 132. Et sic statuit etiam Innocentius XI. Constitut. 1. incip. *Ad Nostri Apostolatus auditum*.

78 Mandatur Archiepiscopo, ut extrabat a loco immuni furem Sacrilegum Pyxidum a Tabernaculo, ac retineat in carceribus Ecclesiasticis, etiam adhibita particulari custodia, conficiat processum, ac transmittat; *eadem Sacra Congr. Immun. in Neapolitana* 22. *Jan.* 1697. *lib.* 2. *Decret. Valem. pag.* 71.

79 Furans vero Pyxidem, seu vas Sacrum gaudet immunitate Ecclesiastica, si tempore furti non extet in Pyxide Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum; *ead. Sac. Congregat. in Squillacen.* 26. *Maii* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.*
80 128. Sic quatenus constet particulas repertas apud furem Sacrilegum non esse consecratas, Fur restituendus est Ecclesiæ, de rebus vero furto sublatis Episcopus disponat prout juris; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Eugubina* 3. *Febr.* 1674. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 893.

Fur rerum Sacrarum, & signanter Pyxidis, 81
sine tamen Particulis, pacifice, & quiete degens in loco furti, gaudet immunitate, sed annuente Sanctissimo condemnatur ad pœnam extraordinariam exilii; *ead. Sac. Congr. Immun. in Civitatis Castellanæ* 10. *Junii* 1681. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 2204. Item furans 82
in Ecclesia argenta, & alia pretiosa B. M. V. oblata, de rigore non privatur Immunitate, ex gratia tamen Sanctissimi potest puniri pœna Triremium; *eadem Sacr. Congregat. Immun. in Placentina* 21. *Novembris* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 238. *in Mantuana* 15. *Novembris* 1645. *lib.* 3. *Decret. Paulucci pag.* 264.

Fur sacrilegus quatuor lampadarum argen- 83
tearum in Ecclesia, & postea confugiens ad aliam Ecclesiam, & deinde exiens ab ista tempore, quo Baroncellus dedita opera eum expectabat, ut carceraret, sicuti de facto carceravit, gaudet Immunitate: Sed mandante Sanctissimo retinetur in carceribus Ecclesiasticis, & conficitur processus a Curia Episcopali, attentis gravibus delicti circumstantiis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Spoletana* 3. *Julii* 1674. *lib. Decret. Altov. pag.* 963.

Furans in Ecclesia gaudet Immunitate, sed 84
potest puniri aliqua pœna leviori; *eadem Sacra Congregat. Immun. in Squillacen.* 18. *Martii* 1631. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 100. Sim- 85
plices fures gaudent Immunitate, adeoque sunt restituendi Ecclesiæ; *ead. Sac. Congr. Immun. in Sorana* 14. *Jan.* 1698. *lib.* 2. *Decret. Vall. pag.* 133.

Sed merces, & pecuniæ restituantur inte- 86
gre, reservatis juribus repetendi alimenta præstita furibus carceratis, quibus de jure; *ead. Sac. Congr. Immun. ibid.*

Cum facultate Sacræ Congregationis possunt 87
extrahi Fures ab Ecclesiis ad correctionem, quando reperiuntur actualiter furantes; *eadem Sacra Congreg. Immun. in Urbevetana* 5. *Junii* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 127. Curia 88
Episcopalis non potest absque dicta facultate extrahere Fures, nec res furto sublatas; *ead. Sacr. Congreg. Immunit. in Perusina* 1. *Martii* 1695. *d. lib. pag.* 176. Neque ad effectum vi- 89
tandi popularem tumultum; *ibid.* Et si ex- 90
traxerit, Sacra Congregatio mandat Episcopo, ut faciat restitui; *ibid.*

Episcopus cum facultate Apostolica potest 91
extrahere res furto sublatas, dummodo non permittat consignari Judici Laico pro corpore delicti; *ead. Sac. Congr. Immun. in Ravennaten.* 5. *Novembris dict. An.* & *lib. pag.* 227.

Ve-

92 Verum jussu Sanctissimi injungitur Episcopo Faventino, ut consignet Curiæ Legationis Ferrarien. septem Fures detentos in suis carceribus una cum processu contra illos formato cum solita præservatione; *ead. Sac. Congregat. Immun. in Faventina* 17. *Aprilis* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. p.* 118.

93 In causa furti nocturni cum qualitate *di scalata*, ut dicitur, & cum fractura portarum, jussu Sanctissimi datur Legato Urbini facultas examinandi Cancellarium Vicarii Foranei, ac procedendi contra eum, si culpabilis reperiatur; *eadem Sac. Congregat. Immunit. in Urbi-*
94 *naten.* 25. *Maii* 1694. *d. lib. pag.* 125. Deinde idem Sanctissimus præcepit d. Episcopo, ne ulterius procedat in eadem causa, sed procedat Tribunal Legationis; *in eadem* 5. *Junii ibidem*.

95 Quamvis Latro extractus gaudeat Immunitate Eccles. attamen conceditur facultas Ordinario ipsum retinendi aliquo tempore in carceribus pro exemplo aliorum, ac attenta mala ipsius qualitate, & circumstantiis facti; *ead. Sacra Congr. Immun. in Pisana* 23. *Augusti* 1633. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 169.

96 Annuente Sanctissimo conceditur Ministris Montis Pietatis Forolivien. ut possint offerre de pecuniis Montis præmium scutorum 300. Detectori, seu Propalatori furti facti cum fractione muri in dicto Monte scutorum 2500. ac etiam conceditur de mandato Sanctissimi facultas Em. Legato promittendi impunitatem alicui complici in delicto, arbitrio Eminentiæ suæ; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Forolivien. pag.* 80.

97 Fures Rerum privatarum in compedibus vitam agere; publicarum in auro, & purpura conspicuos incedere, ait Cato *sent.* apud Ursayam *in* 1. *Miscellan. sacro, & profano litt. F. num.* 173.

Additiones ex aliena manu.

An civilis pœna dupli, vel quadrupli pro- 98
ut furtum erat manifestum vel non manifestum, a jure Romano statuta adhuc obtineat? negat Groenovvegen *de Legib. Abrogat. Instit. lib.* 4. *tit.* 1. §. 4. *num.* 1.

Quoad pœnam publicam, eadem non est 99
pro furto cum violentia commisso, ac pro furto non violento. Quoad vero ipsum furtum 100
non violentum oportet distinguere, num sit primum, an secundum, an tertium. Valor 101
etiam rei furtivæ inspiciendus est in hoc furto non violento. Tum illud videndum, an sit domesticum. Vide de varia furti pœna publica, prout varium est ipsum furtum, egregie differentem Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 47. *tit.* 2. *fere per tot.*

Illud breviter est examinandum, an pœna 102
mortis pro furto sit justa. Negant aliqui, quia nulla est proportio inter pœnam hanc, & delictum. Addunt, quod jure divino non pœna mortis, sed dupli, quadrupli, &c. solum in Fures statuta est *Exod.* 2. *v.* 1. *seqq.*
At affirmant Carpzov. *Prax. crimin. quæst.* 77. 103
Hoppius *in Comment. ad* §. 5. *Instit. de Obli-*
gat. quæ ex delict. nascunt. in us. hodiern. In 104
irrogatione enim pœnarum non ad delicti quantitatem, id est ad rem circa quam delinquitur, sed ad qualitatem, idest dolosam legis transgressionem, & exinde propullantem turbationem Societatis humanæ respiciendum est. Hinc nullum dubium est, quin pœna 105
mortis pro justa haberi debeat. Quod vero at- 106
tinet ad Legem Mosaicam, quum ea in parte hac, in qua de furto disposuit, sit mere forensis, nihil impedit quo minus Princeps duriorem quoque pœnam circumstantiis ita exigentibus Furibus dictare valeat.

GABELLA, GABELLARIUS.

1 Gabella descendit a *Gabbia* voce Syriaca significante Publicanos, qui conducebant vectigalia exigenda, & Ministros eorum; apud Romanos quidem functionem honestissimam, quæ non nisi equestri Ordini conferri soleret, apud Judæos autem, & Græcos infensissimam, & plane invidiosam, ut eorum libertati contrariam; Spondan. *ann.* 31. *n.* 26.
2 Nicol. *in Flosculis verb. Gabella num.* 1. Gabella, Dacia, Talla, Passagium, Pontivegium, Guidagium, & similes voces, quæ apud Italos sunt species certi tributi, & exactionis, nemo ignorat esse ab Interpretibus e trivio sermonis italici collectas; Lexicon Calvini, verb. *Gabella*. Unde quia multi sunt modi exigendi tributa, & hæc variantur ex personis, a quibus exiguntur, ex rebus, de quibus solvuntur, ex titulis, propter quos petun-

runtur, ex tempore, ex loco, ex quantitate, & aliis pluribus circumstantiis; ideo innumera videntur esse genera tributorum veterum, & novorum, quorum præcipuorum nomina, & significata ad uberiorem notitiam hic recensentur.

3 Appellantur igitur istæ exactiones, seu contributiones aliquando *Tributum*, sic dictum a contributione, vel ex eo, quod militibus tribuatur; Ulpian. *de verbor. significat. lib.* 77. *in fine*, & Festus *lib.* 17. Lexicon Calvin. verb. *Tributum*. Unde tributa, postquam Augustus cum populo provincias partitus est, appellari cæpta sunt, quæ bello victæ Provinciæ populo quotannis pendebant; Lexicon Calvin. *loc.*

4 *cit.* Tributum stricte sumptum est pensio, quæ subditis imponitur Principi solvenda ad hoc, ut statum suum tueri, & communibus utilitatibus, ac necessitatibus congrue prospi-

5 cere possit; *Est in re communis*. Dividitur in ordinarium, & extraordinarium. Ordinarium est, quod singulis annis ad dictum finem ex lege nova, vel antiqua in certa quantitate solvitur. Extraordinarium est, quod non in singulis annis, nec aliis certis, ac determinatis temporibus, sed ingruentibus extraordinariis necessitatibus ex mandato Principis juxta determinationem ejusdem a subditis solvi debet, prout plerumque fit tempore belli. Hujusmodi extraordinaria tributa alias vocantur *Exactiones*, Talia, seu Taleæ, ita ut horum omnium nomine aliud non significetur, quam extraordinaria *pensio*, seu *Tributum*, ut Alciat. super verb. *Extraordinarium in l. Placet, de Sacrosanct. Eccles.* Calvin. *in Lexico Juridic.* verb. *Talea*, ubi etiam dicit, quod Talea pro exactione est barbarum prorsus vocabulum, narum e schola imperitorum Lariniratis, cui

6 multa id genus similia debemus. Tributum adhuc subdividitur in duo membra. Unum est, quod singulis personis, seu capitibus, nulla habita ratione facultatum ponitur, & *capitatio* vocatur, cujus impositio modica solet esse, cum a singulis etiam minimæ fortunæ famulis, & famulabus præstetur. Alterum vero, quod secundum æstimationem bonorum, quæ quivis possidet, taxatur, & imponitur; *l.* 3. *ff. de censibus*, *l.* 42. *ff. de pact. l.* 32. *in fine de usufructu*.

7 Aliquando *Vectigal*, quod est id, quod rebus Civitatis invectis, vel evectis publico solvitur; Alciat. *in commentar. ad Leg. inter publica*, *ff. de verb. signif.* Calvin. *in cit. Lexico* verb. *Vectigal*. Vectigalium jus proprie dicitur redditus, qui Principi, vel Reipublicæ pro evectione, & invectione mercium in compensationem salvi conductus, ac reparationem viarum, ac pontium in certo loco penditur; Ita cum aliis Calvin. *loc. cit.* Aliquando *Portorium*, 8
& hoc Vectigal est, non tantum quod in portu, sed & quod in transitu pontis pro exportandis mercibus solvitur; *l.* 203. ubi vide Gæddeum, *ff. de verb. signif. l.* 3. *Cod. de Vectigal. l.* 60. §. 1. *ff. locat.* unde Publicani, qui hoc Vectigal redemerunt, Portitores dicuntur; *Portorium* rerum venalium dixit Cic. *in Pison.* & cum aliis Calvin. *in cit. Lexico*, verb. *Portorium*. Aliquando *Guidagium*, & est 9
illud, quod transeuntes dant pro salariandis illis hominibus, qui secure deducunt per loca, vel alias loci securitatem præstant; Glossa *in cap. Quamquam, in princ. de censib. in* 6. Quod idem stricte loquendo significat *Pedagium*: *Guidagia* enim sunt quasi *Pedagia*; *cap. Super quibusdam* 26. *de verb. signific.* Joan. Andr. *in cit. Lexico* verb. *Guidagia*, Schardius, verb. *Pedagium*. Unde capiens *Pedagium*, seu *Guidagium* debet dare salvum conductum, & territorium ejus tenere securum, adeo ut teneatur ad resarciendum damnum, si transeuntes a raptoribus, vel aliis vias infestantibus, damnum patiantur; Calvin. *in cit. Lexico* verb. *Pedagia*, cum Archidiacono & Baldo *ibi cit.* Schardius verb. *Pedagium*, Reiffenstuel *lib.* 3. *Decr. tit.* 39. *num.* 39. & alii. Guidagium, seu Pedagium, est quod datur alicui pro securo conductu transeundi per terram alicujus; *C. de raptoribus* 36. *part.* 3. Calvin. *loc. cit.* verb. *Guidagium*. Aliquando *Census*, quia censebantur singulorum facultates ad ejus solutionem; 10
Card. de Lugo *de justit. & jure disp.* 36. *n.* 2. Aliquando *Collectæ*, quia colliguntur a singulis, seu *Præstantiæ*, quia præstantur; Lugo 11 12
loc. cit. Aliquando *Stipendium*, quia per stipes colligitur; Lugo *loc. cit.* Aliquando *Gabella*, 13 14
& est illud tributum, quod in Civitatibus, & Pagis pro certis rebus, vino, cerevisia, frumento, carnibus, vel aliis mercibus solvitur; Calv. *in cit. Lexico Juridic.* verb. *Gabellæ*. Di- 15
cta tamen nomina, licet ad diversa tributa significanda imposita sint, usu tamen confunduntur, & uno nomine cetera Tributa, seu Gabellas, Gabellarum Communitatis nominibus significare solemus. Unde hic pro nomine *Gabellæ* intelligimus quodcumque Tributum, seu quascumque Exactiones quocumque nomine appellentur.

Ad justitiam Gabellarum, Tributorum, & 16
hujusmodi tres potissimum conditiones requiruntur; *Communis*. Prima est, ut legitima au-

auctoritate imposita sint. Unde Gabellas, Tributa, & hujusmodi imponere, & exigere possunt soli Principes supremi in terris suis alium Superiorem non agnoscentes, aut ii, qui a supremis Principibus privilegio, aut legitima consuetudine jam præscriptam facultatem has Gabellas, Tributa, & hujusmodi imponendi, consecuti sunt; *Communis, ac certa, argum. cap. Innovamus* 10. *de censibus, cap. Super qui-*
18 *busdam* 25. *de verb. signific.* Secunda est justa causa, videlicet Principis decens sustentatio considerato ejusdem statu, dignitate & meritis in Rempublicam: Necessitas, seu magna utilitas communis Reipublicæ: Expunctio debitorum pro communi necessitate, seu utilitate Reipublicæ contractorum, & hujusmodi;
19 *Communis.* Si causa necessitatis, vel utilitatis sit perpetua, v. g. conservatio murorum, pontium, custodia Civitatis, & hujusmodi, perpetua etiam potest imponi Gabella, Tributum, & hujusmodi. Si vero causa sit solum temporalis, & transitoria, ut defensio contra hostem tempore belli, reparatio destructorum per hostes, & hujusmodi, tunc ea causa cessante, debet cessare etiam Gabella, Tributum,
20 & hujusmodi; *Communis, ac certa.* Tertia conditio est modus debitus imponendi Gabellas, & Tributa, ut videlicet exactio, seu contributio non sit nimia, sed moderata, & juxta mensuram causæ, vel necessitatis, ob quam contribui debet, & secundum proportionem facultatum singulorum, ut non alii plus, alii minus graventur, quam justum sit; *Communis.*

21 Imponentes Gabellas novas, nova Pedagia, & hujusmodi sine dictis conditionibus, præter restituendi obligationem, incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, ut expressis verbis habetur *in* §. 5. *ejusdem Bullæ*, ibi: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, præterquam in casibus sibi a Jure, seu speciali*
22 *Sedis Apostolicæ licentia permissis imponunt.* Unde hic juvat adducere ad litteram, quæ habet Reiffenstuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 39. *num.* 42. ibi: Colliges, Principes non tantum gravissime peccare, sed etiam ipso facto Excommunicationi subjacere, ac insuper ad restitutionem teneri; I. Quoties sine justa causa publica nova *Tributa, Vectigalia, Gabellas*, vel alias *Exactiones*, qualitercumque ea baptizent, imponunt subditis. II. Si plus exigunt, quam causa ipsa requirit. III. Si causa justa cessante continuant, nisi nova emergat. IV. Si antiqua *Tributa* aut *Vectigalia* augent, absque justa causa. V. Si antiqua, & extraordinaria *Tributa* aut *Vectigalia* per se jam essent sufficientia ad causam, vel necessitatem præsentem tollendam. Peccant etiam VI. Si nimiis, & excessivis luxu, pompa, lusu, conviviis, donationibus, recreationibus, ædificiis &c. omnino exhauriant æraria, vel etiam debitis Cameram gravent, ut quavis urgente necessitate cogantur statim indicere nova *Tributa*, *Vectigalia*, *Gabellas*, & id genus Exactionum, cum alias antiqua *Tributa*, & Ærarium ad tollendas similes necessitates, vel omnino sufficientia fuissent, vel certe cum magno sublevamine pauperum multum contribuere potuissent. Et in hoc habent, quod multum attendant Consiliarii, & Confessarii Principum, ne alias vel muti canes, vel adulantes politici, vel displicere timentes, & se, & Principes in æternum perdant, simulque miseros subditos plurimis, iisque gravibus oneribus, & *Exactionibus* emungant. Certe severe scribunt de hac materia cuncti Doctores, *hactenus* Reiffenst.

Defraudantes Gabellas, Tributa, Vectigalia, & alia hujusmodi peccant pro materiæ 23
quantitate graviter, vel leviter, & ad restitutionem tenentur; *Est communior*, & re ipsa vera sententia DD. & signanter hanc tenent Lugo *disp.* 35. *sect.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 33. *dub.* 2. *num.* 8. Molina *disp.* 674. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. Covarruv. *in cap. Peccatum, de Regul. Juris in* 6. *part.* 2. §. 5. *num.* 1. & 5. Diana *part.* 1. *tract. de Legibus resol.* 19. Navarr. *in manual. cap.* 17. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 269. Sanchez *l.* 2. *consil. c.* 4. *dub.* 1. *num.* 8. Sporer *tract.* 5. *in decal. c.* 5. *nu.* 150. Gabriel, Silvest. Cajetan. Medina, Sotus, Sayrus, Corduba, Turrianus, Vega, aliisque congestis Suarez *l.* 5. *de legibus c.* 18. Vasquez *de restit. c.* 6. §. 2. *dub.* 2. Alfonsus de Castro *l.* 1. *de lege Pœnali cap.* 9. & 11. ubi dicit, conclusionem adeo esse certam, ut contraria doctrina sit error, Reiffenstuel *l. c. num.* 45. ubi dicit, esse communissimam aliorum contra Angelum, Henricum, 24
Durandum, aliosque satis graves Doctores dicentes, subditos non obligari in foro conscientiæ solvere ejusmodi Gabellas, & tributa, antequam petantur ab Exactoribus, quia ut volunt ipsi, Lex pœnalis non obligat in conscientia nisi ad pœnam post Judicis condemnationem; Lex autem Gabellarum, Vectigalium, & hujusmodi solvendarum pœnalis est, quia Magistratus intentio esse videtur, ut subditi, vel negotiatores, aut Gabellas, & Vecti-

ctigalia solvant, aut si non solvisse deprehendantur, pœnam solvant, quæ communiter debet esse pœna commissi, vel caducitatis, seu confiscationis mercis. Nec per hoc derogatur bono communi, nam unus defraudans deprehensus abunde solvet pro viginti occulte elapsis, & hanc sententiam tenent etiam Tabiena verb. *Pedagium conclus.* 3. Beja *part.* 2. *cas.* 12. & in eadem inclinant Sotus *lib.* 3. *qu.* 6. *art.* 7. *in fin.* Toletus *lib.* 5. *cap.* 65. & probabilem censet Lessius *lib.* 2. *c.* 33. *num.* 55. Bonac. *de restit. disp.* 2. *qu.* 9. *punct.* 1. *num.* 3. & alii.

25 Ratio autem nostræ conclusionis est, quia justitia commutativa obligat semper in conscientia, etiam antequam petatur debitum: Justæ autem Gabellæ, justa Tributa, & Vectigalia sunt debita Principi ex justitia commutativa, tamquam jure naturæ debitum stipendium ad suum statum, & bonum publicum sustinendum, justitia enim commutativa postulat, Principi publica onera compensari ab iis, quorum gratia sustinet ea, quia *dignus est operarius mercede sua*. Tum quia lex, vel mandatum Superioris justum obligat in conscientia juxta certissimam apud Covarruv. *in cap. peccatum, de Regul. Juris in* 6. *part.* 2. §. 5. *num.* 1. juxta illud Pauli *ad Roman.* 13. ibi: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, non est enim potestas, nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt, itaque, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt*. Adeoque justæ Gabellæ, & justa tributa, Vectigalia, & hujusmodi præcepta a justa lege Principis sunt in conscientia solvenda; Tum etiam quia obligatio solvendi gabellas justas, justa tributa, vectigalia, & hujusmodi est de jure divino, adeoque obligat in conscientia; *ad Romanos* enim *cap.* 13. dicitur expresse: *Ideo enim, & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui Vectigal, Vectigal*; & *Matth.* 21. Christus Ipse quæstione facta de hac materia, ostenso sibi Numismate census dixit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*. Immo non tantum verbo, sed & exemplo docuit, justas Gabellas, & justa Tributa, Vectigalia, & hujusmodi esse solvenda, dum *Matth.* 17. pro se, & Petro tributum solvit.

26 Non solum subditi, sed etiam exteri tenentur ad solvendas justas Gabellas, Vectigalia, Pedagia, Guidagia, quia quoad usum Pontium, Fontium, viarum, & hujusmodi, Gabella etiam exteris ideo imposita justificatur, cum ad illorum etiam utilitatem cedat. Sic recte Medina, Suarez, Vasquez, Azorius, Filliucius, aliique cum Sanchez *d.* 45. *n.* 9. Bonacina *loc. cit. n.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 275. Emens ab eo, a quo scit defraudari Gabellas certe justas, si vere cooperetur defraudationi, tenetur ipse Gabellam solvere pro venditore, quia Gabella est onus reale, quod cum merces transit ad ementem, & ipse, ratione suæ veræ cooperationis, esset causa damni, adeoque tenebitur resarcire in defectu Venditoris; *Communis*. Si vero non cooperetur, sed tantum permittat, Molina, Lessius, Bonacina, Dicastill. *dub.* 9. Sanchez *dub.* 12. Sporer *loc. cit. num.* 151. & alii, dicunt non teneri, quia Gabella non est stricte onus reale gravans mercem, sed merx tantum est veluti hypotheca obligata pro Gabella, si fiat excussio, & intentetur actio. 27

Quando certo, aut satis probabiliter constat, Gabellas, Tributa, & hujusmodi ex toto, vel ex parte injuste esse imposita, tunc potest quis ea, vel ex toto, vel ex parte subterfugere, & defraudare. Immo potest insuper occulta compensatione uti, casu, quo in foro externo, uti ordinarie fit, ad solvendum cogeretur; Sic Laym. *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. Molina *dis.* 674. Silvester *verb. Gabella* 3. *qu.* 3. *art.* 14. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 39. *num.* 43. & post alios Sporer *loc. cit. n.* 152. dicens ita pro certo tenere omnes. Et ratio est, quia unicuique jure naturæ concessum est damnum suum injustum impedire, vel resarcire, quatenus licite fieri potest, in eo autem casu exactiones Gabellarum injustarum, seu quorumcumque injustorum Tributorum subditi patiuntur damnum injustum, quod alia ratione impedire non possunt, nisi subterfugiendo solutionem, vel si jam solvere coacti sint, occulte compensando, dummodo serventur conditiones justæ compensationis, ut patet ex dictis verb. *Compensatio*, adeoque &c. 28

29 Quando est dubium de justitia Gabellarum, Tributorum, & hujusmodi, sive dubium sit negativum, dum scilicet dubitatur de tali justitia, absque eo, quod sit aliqua ratio probabilis pro, aut contra, sive dubium sit positivum, dum scilicet dubitatur de tali justitia, ex eo quod pro utraque parte sint rationes probabiles, non datur in conscientia obligatio ea solvendi. Ita communior, & verior, ac in praxi tuta sententia, quam tenet Lugo *de just. & jure disp.* 36. *sect.* 6. Sanchez *lib.* 2. *consil. cap.* 4. *dub.* 6. Molina *disp.* 674. *num.* 9.

num. 9. Azorius *part.* 3. *cap.* 22. *qu.* 7. Diana *p.* 7. *tract.* 17. *resol.* 59. Sporer *loc. cit. n.* 154. Reiffenst. *loc. cit. num.* 44. Cajet. Silvester, Medina, Armilla, Gabriel, Corduba, & communis fere omnium, teste Cardin. de Lugo *loc. cit. arg. cap. Pervenit* 5. *de censibus*, & *cap. Quamquam* 4. *eod. in* 6. & ei, qui petit, incumbit probatio debiti. In proposito autem subditus possidet adhuc bona fide res suas, & Princeps petit Gabellas, Tributa, & hujusmodi, ut sibi debita, adeoque, donec a Principe probetur justitia Gabellarum, Tributorum, & hujusmodi, subditus non tenetur solvere.

30 Nec valet objicere, quod in dubio justitiæ legis, & præcepti præsumendum est pro justitia, & parendum Legislatori juxta communem. Non valet, inquam, quia verum quidem est, quod in dubio justitiæ legis, & præcepti præsumendum est pro justitia, & parendum Legislatori, quando non agitur de ipso Legislatoris interesse proprio, qui tunc præsumi potest partialis, aut quando non agitur de interesse ipsius subditi, seu inferioris, cujus rem suam possidentis meliori, & potiori conditioni præjudicari non debet. Et in nostro casu præsumptio non stat pro ipso Legislatore, cum, ut patet, agatur de ipsius interesse, & etiam de interesse subditi meliori, & potiori conditione adhuc bona fide res suas possidentis. Tum quia novæ Gabellæ, Tributa, Pedagia, & hujusmodi damnantur, & rejiciuntur tum in Jure civili; *l. Non solent*, *Cod. Vectigalia nova*, tum in Jure Canonico, *cap. Quamquam*, *de censibus in* 6. ibi: *Quamquam Pedagium, Exactiones, tam Jure Canonico, quam Civili regulariter merito sint damnatæ*, adeoque solvendæ non sunt, quando de eorum justitia aperte non constat; *arg. cap. Pervenit* 5. *de censibus*, eo quod contra ipsas Gabellas, Tributa, & hujusmodi militet utrumque jus, tam Civile, quam Canonicum per textus mox citatos. (*a*) Hinc pro praxi Con- 31
fessa-

Notæ Romani Theologi.

(*a*) Videat hic prudens lector, num Censores ferre æquo animo possint doctrinam numeris 28. 29. & 30. expositam? Fac enim in dubio de justitia tributorum licere aut dolo solutionem declinare, aut quidquid solutum sit occulte compensare, ubi tunc Principes securi esse poterunt de suis ex solutione tributorum proventibus? Cum enim plerumque justæ causæ, quæ Principem ad tributa exigenda movent, occultæ sint, atque Populo incognitæ, & cum pauci ex plebe sint homines, qui justam agnoscere, ac decernere tributorum causam valeant; nec aliunde desint, qui causa etiam incognita, tributorum injustitiam prædicent, facile erit, si non omnibus, plerisque saltem de tributorum justitia dubitare. Quamobrem pauci semper erunt in Republica homines, qui se ad tributa solvenda obligatos credant. Ubi ergo tunc esset debitum præcepto Principis obsequium? Ubi debita eidem subjectio? Nam semel facta populo, ob dubium in ejus mente ortum de tributorum injustitia, libertate, statim Princeps veluti tirannus contemnitur, ac animus debitam ei subjectionem exuit: Satius ergo est asserere cum Antoine de justitia, & jure *cap.* 5. *quæst.* 17. in dubio de justitia tributorum solvendum omnino esse, *quia in dubio justitiæ debet præsumi pro justo præcepto superioris possidentis jus præcipiendi, & exigendi tributa, quod jus est altius, & majus jure, quod habent subditi in bona quæ possident. Præterea Princeps sæpe habet causas occultas. Immo etiamsi essent evidenter injusta sive ex toto, sive ex parte, tamen solvenda sunt, cum exiguntur, ad vitandum scandalum, ac perturbationem publicam, ob quam causam quisque juri suo cedere debet.* Hæc quantum ad solutionem; ad compensationem vero quod adtinet, satis notum est ex iis quoque, quæ Auctor exposuit ubi de compensatione tractavit, compensationem permitti non posse, nisi in casu certo. Dubium ergo de tributorum injustitia satis non est ad compensationem hujusmodi permittendam. Accedit etiam, doctrinam hanc perniciosam Reipublicæ esse, cum fovendo adversus ipsam occultam compensationes, ad occulta eidem inferenda damna homines alliciat; ut consideranti patet.

Ex iis facile etiam est agnoscere, tutam non esse doctrinam num. 31. expositam. Si enim subditi, etsi dubitant de tributorum injustitia, solvere illa tenentur ob superius allatas rationes, cogendi a Confessario sunt ad restitutionem ii, qui subterfugiis solutionem declinaverint. Neque enim ex difficultate, quam patitur pœnitens ad restituendum, moveri Confessarius debet ad eum absolvendum a restitutione. Confessarius enim Judex est, qui cogere pœnitentem debet ad suum cuique tribuendum.

fessariorum placet referre consilium Molinæ *tom. 2. de justitia disp. 673. num. 9.* valde laudatum a Cardin. de Luca *cit. disp. 36. sect. 4. num. 43.* a Sporer *loc. cit. num. 156.* La Croix *loc. cit. num. 282.* & ab aliis, & est, quod quando evidenter, vel satis probabiliter non constat de justitia Gabellæ, Tributi, & hujusmodi, monendi sunt pœnitentes, ut solvant, & non defraudent, ne nimis laxentur habenæ in præjudicium Reipublicæ, & in spretum legum, & præceptorum Supremorum Principum. Post factum autem, & post jam defraudatas Gabellas, & hujusmodi in ipso dubio, & incertitudine justitiæ ipsarum non sunt cogendi pœnitentes ad restitutionem, ne nimis graventur, & illaqueentur animæ, cum ex mille in similibus casibus vix unus restitutionem faciat. Unde ut refert Card. de Lugo *loc. cit.* & ex ipso Rosignolus *de restitutione 1. prænot. XI. sub num. 14.* Potentissimus Hispaniarum Rex Philippus II. Ministris conquerentibus contra fraudantes Gabellas, Vectigalia, & hujusmodi, sic respondit: *Sinite eos, furantur enim de suo.*

32 Gabella, Vectigal, seu portagium, quamvis antiquitus solveretur ob translationem Cadaveris de uno loco ad alterum, juxta *l. Funeris 37. ff. de relig. & sumpt. fun.* ibi: *Vectigalia*, idque duraverit apud Romanos usque ad tempus Imperatorum Valentiniani, Theodosii, & Arcadii, quapropter bene carpit Romanos Xiphilinus in Nerone, ibi: *Scitis quantum pendamus pro mortuis? Romanis solis etiam mortui vivunt, ut aliquid ex his accipiant, neque enim mori licet apud eos sine tributo, & mulcta;* Besoldus *de Ærario publico c. 4. §. 17.* Pancirol. *in Thesauro lib. 3. cap. 31.* Cujacius *obser. lib. 5. cap. ult. & lib. 11. observ. c. 21.* Petrus Gregorius *de Republica lib. 3. cap. 6.*
33 *a num. 21.* Prædicti tamen Imperatores lege lata hæc Vectigalia abstulerunt, liberumque reliquerunt corpora de uno ad alium locum transferre; *in l. ultim. Cod. de Religios. & sumpt. funer.* Unde de jure communi loquendo, quando corpora de uno ad alium locum transportantur, ut alibi funerentur, aut tumulentur, in transitu per Oppida, vel Parochias, per quas corpus transfertur, vel in pontibus, Vectigal, seu Portagium nullimode licet exigere, *ex d. l. ult. Cod. de Relig. & sumpt. funer.* ubi Vectigal pro transferendo corpore de uno ad alium locum percipere expresse interdicitur. Et sic non posse exigi Gabellam pro extractione, introductione, vel transitu cadaveris, reprobatis contrarium sentientibus, nervose probat Card. de Luca *de Regul. disc. 166.* occasione prætensionis excitatæ pro cadavere Card. Giberti Borromæi, qui obiit in Oppido Neptuni, & transportatus fuit ad Urbem, & in fine testatur ita vivæ vocis oraculo decisum fuisse a San. Mem. Alexandri VII. occasione ejusdem prætensionis Dohaneriorum pro translatione cadaveris infantis Margaritæ de Sabaudia, quæ in Urbe pie decedens Assisii sepulturam elegerat, quem aliis adductis sequitur *Add. ad Pamphil. dec. 323. num. 9.* Ursaya *Institut. crimin. lib. 8. num. 40.* & late sic etiam tenet cum plurimis aliis Amostaz. *tom. 2. lib. 6. de causis piis, a num. 40.* ubi *sub num. 44.* subjungit, quod cadavera ad mercimonium trahere, & quæstum de eis percipere odiosum est, *cap. Quæsita 12. & cap. Postquam 13. caus. 13. qu. 2.* Unde nulla valet considerari ratio, ut simile Portagium, seu Vectigal percipi possit in translatione cadaverum; *& num. 45.* addit similiter 34
esse dicendum de Parochis volentibus aliquam portionem, seu stipendium percipere ex translatione Cadaveris per ipsorum Parochias, hoc enim nullo jure Decretum est. Vide verb. *Cadav. num. 15.* ubi affertur ad id decretum Sacræ Congregationis Immunitatis.

Gabellarii, seu Dohanerii, exigentes Ga- 35
bellam in excessu, tenentur ad restitutionem, & possunt puniri; *l. Locatio alias licitatio 9. §. Quod illicite, ff. de Publicanis, & l. 3. Cod. Vectigalia nova*, per quæ Jura deciditur, Publicanum exigentem Gabellam in excessu, & ultra modum, teneri ad restitutionem, quinimmo & puniri posse disponit textus *in l. 4. Cod. Vectigalia nova*, Bajard. ad Clar. §. *Furtum*, Galeot. *respons. fiscal. 10. num. 17. cum seqq.* Card. de Luca *lib. 2. de Regalibus disc. 71. num. 4.* Neque consuetudo præterita excusat, quoniam ista, tamquam contra legem, censenda est potius corruptela, frequenter, & de facili per hujusmodi Publicanos, & Gabellarios, seu Dohanerios induci solita, ideoque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per prædecessores introducta esset, id operari posset excusationem a delicto, & pœna, non autem a restitutione exacti; Franc. Marc. *dec. 421.* Fachin. *consil. 61. lib. 2.* Guttier. *de Gabell. qu. 3. num. 14.* apud quos ceteri. Hinc, ut recte notat Sporer *loc. cit. num. 144.* cautissime debent procedere Confessarii circa Gabellarios, Telonarios, & similes Officiales, qui inscio Principe propria auctoritate certas expensiones sibi exigunt, & in consuetudinem deducunt, nunquam, aut difficulter abrogandam.

dam. Quamvis enim aliquando excusari videantur ob justam causam, vel compensationis ob defectum stipendii, vel extraordinarii laboris, & molestiæ, vel quod homines benevolentia, vel gratitudine ultro liberaliter donare videantur, omnia tamen periculosa, & caute trutinanda a Confessario; hæc Sporer.

37 Gabella carnis noviter imposita non est solvenda a Clericis; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Asculana* 30. *Maii* 1628. *lib.* 1. *Decr. Paul. pag.* 94.

38 Gabella vini, vulgo *della Foglietta*, non est solvenda a Vendentibus vinum in Civitate Lauretana, nisi Venditores sint caupones, vel ut dicitur *diano da mangiare*. Nec huic resolutioni obstat Constit. Clem. VIII. super extinctione recentiorum Victualium; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Lauretana* 18. *Julii* 1629. *lib.* 1. *Decret. Paul. pag.* 145.

39 Clerici, & Ecclesiastici vendentes vinum recollectum in propriis bonis minutatim in suis domibus, non tenentur ad Gabellam vulgo dictam *della foglietta*, & cognitio fraudum, quæ desuper fieri possunt, spectat ad Judicem Ecclesiasticum; *ead. Sac. Cong. Imm. in Ravennaten. Spoletana*, & *aliis* 25. *Sept.* 1627. *l.* 1. *Decret. Paul. pag.* 67. *Nolana* 26. *Jan.* 1644. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 218. *Theatina* 15. *Martii* 1661. *lib. Decret. Rocci pag.* 323. *Faventina* 25. *Januar.* 1677. *lib.* 2. *Decr. Alt. pag.* 1338.

40 Sacra Congreg. inhærendo decretis alias factis censuit, personas Ecclesiasticas, tam Sæculares, quam Regulares vendentes vinum minutatim in propriis locis, & domibus, recollectum in eorum bonis non teneri ad solutionem Gabellæ etiam vigore Constitut. Sixti V. dummodo ibidem non dent, ut vulgo dicitur, *da mangiare*, *e non faccino Bettole*, a quibus debent abstinere ratione honestatis Clericalis; cognitionem autem fraudum, quæ desuper committi possunt, spectare ad Judicem Ecclesiasticum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Asculana* 23. *Januarii* 1646. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 268.

41 Ecclesiastici non tenentur ad solutionem Gabellæ dictæ *della foglietta* pro vino vendito in propriis domibus minutatim, & recollecto in eorum bonis, cum Communitas nunquam appaltaverit d. Gabellam juxta præscriptum Bullæ Sixti V. sed solum juxta quædam Capitula Communitatis; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Auximana* 2. *April.* 1680. *lib.* 2. *decr. Ale.*

42 *pag.* 1954. Item non tenentur ad Gabellam pro vino minutatim vendito, & pignus desuper factum est iis restituendum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Callien.* 1. *April.* 1704. *lib.* 3. *decr. Vallemani pag.* 568.

An Ecclesiastici vendentes vinum minutatim possint permittere, ut ementes bibant vinum emptum, dum degunt in eorum Cellis Vinariis, seu Anditis, & ibi manducent res comestibiles per ipsos emptores secum latas? Sac. Congr. respondit: Serventur litteræ Sac. Congr. Sublevaminis sub die 4. Junii 1656. in Tudertina, quibus hoc cavetur, & dicitur esse facere (ut vulgo ajunt) Betulam; *ead. Sac. Congregat. Immun. in Faventina* 5. *Martii* 1697. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 78. *in Tolentina* 15. *Aprilis* 1699. *ibi pag.* 215. *in Firmana* 19. *Augusti* 1704. *lib.* 3. *decr. Vallem. pag.* 605. 43

Quare Ecclesiastici, vel se abstineant a venditione Vini minutatim cum permissione ementibus manducandi, vel solvant Gabellam dictam *della foglietta*; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen.* 4. *Decemb.* 1680. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 2105. 44

Vinum Ecclesiasticorum non potest vendi in caupona sine solutione gabellæ dictæ *della foglietta*; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Senogallien.* 12. *Julii* 1678. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1612. 45

Pro vino recollecto in propriis bonis, quod Canonici Lateranenses faciunt vendere in domo per eos conducta, solvi non debet Gabella dicta *della foglietta*, si ibi non vendantur comestibilia ad edendum; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Ravennaten.* 1. *Decemb.* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 81. 46

Vinum, quod ab Ecclesiasticis traditur ad vendendum, assignata certa mercede ei, qui curam habet vendendi, debet esse omnino exemptum a quacumque Gabella vino imposita; *eadem Sacr. Congregatio Immunit. in Ulixbon.* 1. *Decembris* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 82. 47

Canonici non tenentur ad gabellam pro eo, quod minutatim vendant vinum absque comestibilibus; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Lauretana* 27. *Julii* 1674. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 193. 48

Personæ Ecclesiasticæ sive vendentes, sive ementes vinum minutatim non comprehenduntur sub Gabella imposita vendentibus, & ementibus Vinum; *ead. Sac. Congregat. Imm. in Nolana* 12. *Julii* 1649. *lib.* 4. *decret. Paul.* 49

pag. 113. Gaudere debent exemptione a Gabella vini, tam personæ Ecclesiasticæ vendentes, quam ementes ab illis; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Taurinen.* 11. *Septemb.* 1634. *lib.* 3. *decr.* 50

decr. Paul. pag. 202. *Conversana* 14. *Jun.* 1653. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 5.

51 Taxatio quoque exemptionis, seu Franchitiæ super oneribus vini, & molituræ singulis Ecclesiasticis assignandæ non spectat ad Judices Laicos, nec cognitio controversiarum, quæ illorum occasione oriri possunt, sed ad Judicem Ecclesiasticum, prævio tamen beneplacito Apostolico; taxatio insuper vini, & frumenti non est facienda pro singulis tantum Ecclesiasticis; sed etiam pro omnibus, qui vivunt expensis Ecclesiasticorum; *ead. Sacr. Congr. Immun. in eadem Taurinen.*

52 Rata, seu portio vini spectans ad Ecclesiasticos est duntaxat exempta ab oneribus, cognitio vero super hujusmodi portione spectat ad Judicem Ecclesiasticum. Ad obviandas fraudes committendas ab Ecclesiasticis, quarum cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum, hic pro opportuna provisione prohibere potest Ecclesiasticis, ne recipiant in propriis Cellis vinariis vinum laicorum, nec proprium vinum reponant in Cellis vinariis laicorum; *eadem*

53 *Sacr. Congreg. Immun. in eadem Taurinen.* Vina recollecta in Feudis Ecclesiasticis excipiuntur ab oneribus; *in ead. Taurinen.*

54 Personæ Ecclesiasticæ gaudent exemptione a Gabella Vini, dummodo non adsit fraus; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Jan.* 9. *Aprilis* 1647. *decr. Paul. pag.* 130.

55 Bannimenta laicalia super venditione vini non possunt comprehendere Ecclesiasticos; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Lycien.* 30. *Jun.* 1632. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 130.

56 Absque solutione ullius Gabellæ Episcopus potest vendere vinum propriæ mensæ, dummodo nihil indecens intercedat; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Asculana* 5. *Apr.* 1672. *lib.* 1. *decr. Altoviti pag.* 677.

57 Episcopus tueatur jura Ecclesiasticorum vendendi vinum minutatim recollectum in eorum bonis, vel in propriis domibus, vel in apothecis in Civitate ad hunc effectum electis, & per laicos ad hunc effectum deputatos contra Edictum Gabellariorum prohibens cuicumque recipere vinum ad effectum vendendi sine eorum licentia; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Callien.* 14. *April.* 1693. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 17.

58 Ecclesiasticus Faventinus introducens Ravennam proprium vinum, partim per aquam, partim per viam Terræ, tenetur tantum ad Gabellam vini introducti per aquam; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Faventina* 20. *Novembris* 1685. *lib.* 3. *decr. Altov. pag.* 509.

Ecclesiastici medio eorum juramento assignent quantitatem vini recollecti per ipsos in propriis bonis, & deinde consignent attestationem mulioni de vino, quod extrahetur, ad evitandas fraudes; *ead. Sac. Congr. Immun. in Faventina* 4. *Maii* 1688. *lib. decr. Mart. pag.* 282. 59

Denegatur facultas petita, quod Ecclesiastici teneantur consignare notam vini deputato Civitatis ad effectum illud appretiandi, etiamsi adsint conditiones, quod pretium debeat esse justum, & Ecclesiastici non teneantur solvere Gabellam, & etiamsi una cum Ordinario consenserint; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Salernitana* 26. *Febr.* 1636. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 245. 60

Quoad exemptionem a Gabella vini, ut dicitur *a minuto*, dantur D. Nuncio Litteræ adinstar earum, quæ datæ fuerunt Episcopo Lucano sub die 26. Nov. 1655. quibus ei injungebatur, ut prohiberet Regularibus suæ jurisdictionis, ne venderent comestibilia, sive cocta, sive cruda Sæcularibus quovis prætextu, sub pœnis sibi benevisis; *ead. Sacr. Congregat. Immun. in Neapolitana* 12. *Martii* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 177. 61

Additiones ex aliena manu.

De Gabella sine Beneplacito Apostolico imposita Venditoribus laicis super rebus ad victum necessariis, puta carne, vino &c. an ea lædere censeatur Immunitatem Ecclesiasticam, non incongrua est hic quæstio. 62

Examinavit eam ex professo clar. mem. Cardin. Lanfredinus occasione talis Gabellæ anno 1730. impositæ a Senatu Civitatis Ulissiponen. auctoritate Regis; & affirmativam tenuit sententiam, idque quia licet Gabella non sit imposita Personis Ecclesiasticis, sed Laicis, onus tamen novæ illius Gabellæ afficit non minus Ecclesiasticos quam Laicos; & hoc quia res illæ, æque Ecclesiasticis, ac Laicis sunt necessariæ, & ab omnibus cariori pretio sunt emendæ propter impositum Gabellæ onus. Læsa autem dicitur Ecclesiastica libertas, etiamsi indirecte, & tacite graventur Ecclesiastici, præsertim post B. Cœnæ, in qua Summus Pontif. excommunicationem fert in Principes, qui Ecclesiasticis etiam indirecte Gabellas imponunt. 63 64 65 66 67

Idque procedere ait, etiamsi Gabella, de qua differitur, imposita sit ob communem utilitatem, tam Laicorum, quam Ecclesiasticorum. Hæc enim communis utilitas justam præ- 68 69

præbere valet causam impetrandi a Summo Pontifice facultatem gravandi etiam Ecclesiasticos, nequaquam vero potis est sustinere Gabellam sola auctoritate Magistratus sæcularis impositam. Consule mox laudatum Auctorem *Respons. Ecclesiast.* 25. *per tot.*

70 Cæterum si agatur de Gabella absque Apostolico Beneplacito imposita supra aliis rebus, licet ejus onus per accidens afficiat Ecclesiasticos, non dicitur lædere libertatem Ecclesiasticam, adeoque sustinetur; idem Auctor, ubi supra *num.* 11. ibi: *Atque hinc facile declinatur auctoritas Molinæ, quem specialiter laudat Theologus Lusitanus in tract.* 2. *disp.* 663. *num.* 2. *ubi agens de vectigali nuncupato* Alcavala, *quod Laicis impositum est, pro venditione rerum tam mobilium, quam immobilium, probat eam non repugnare Ecclesiasticæ immunitati per hoc, quod Clerici eas res ementes cariori pretio emere cogantur. Etenim observandum est, quod cum Rex Alphonsus XI. ad Mauros ex Hispaniis depellendos cogitaret de imperando tributo, quod a Nobilibus, non autem a plebe solvendum esset, Nobiles, ut suam a tributis exemptionem servarent illæsam, obtulerunt se soluturos trigesimam, aut vigesimam partem pretii rerum omnium, quæ venderentur, indeque ortum est vocabulum* Alcavala: *idest:* Alquovala; *atque ita fieri cæpit sub annum* 1342. *Promptum itaque est intelligere, quod in origine impositionis hujus tributi non venit in mentem cogitatio, & desiderium gravandi Clericos, sed sincera, & bona fide fuit dumtaxat cogitatum de exigendo hoc tributo a Laicis, ex pretio ad eos perventuro, dum res suas venderent. Ideirco autem Molina inquit momenti non esse, quod ratione talis oneris per accidens augeatur pretium, quo indiscriminatim res illæ emuntur sive a Laicis, sive a Clericis, prout etiam contingit in portoriis, sive Gabellis, quas Mercatores solvunt pro transvectione Mercium venalium, cum in his vectigalibus imponendis vere non alter habeatur respectus, quam ad ipsos Mercatores, qui negotiationis causa Merces asportant; ideoque per accidens fit, quod inde augeatur pretium, quodque etiam Clerici emptores earum Mercium idem pretium solvant, quod Laici, prout eo exemplo utitur ipse Molina.*

GEOMANTIA. Vide verb. *Superstitio num.* 17.

GRADUS AFFINITATIS, & CONSANGUINITATIS. Vide verb. *Affinitas artic.* 2. *n.* 14. & verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 1. *a num.* 32.

G R Æ C I.

GRæcæ Ecclesiæ laudabiles consuetudines, 1
jejunia, ritusque immutari nequeunt inconsulta Sede Apostolica; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 87. incip. *Demandatam* §. 3.

Græci Italiæ, & Insularum adjacentium sub- 2
jiciuntur Ordinariæ Jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum Latinorum, in quorum Diœcesibus manent; idem Constitut. 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 9. Ita tamen ut iidem 3
Episcopi Vicarium Græcum retineant pro negotiis, & causis Græcorum; idem *ibidem*.
Quemadmodum Metropolitanus pro causis Græ- 4
corum vigore appellationis ad se delatis Judicem Græcum deputare debet; idem *ibid.* Si 5
vero proprium Ordinarium Græcum habeant, ab Episcoporum Latinorum jurisdictione, & visitatione exempti esse debent; idem *ibid.*

Græcorum filii quo ritu baptizari debeant; 6
Vide verb. *Baptismus*. Infantes Græcorum ad 7
ejus Parochi jurisdictionem pertinent, cujus ritu sunt baptizati; Laud. Pontifex in cit. Constitut. 57. §. 2.

Græcorum Ordinationes in Italia duobus E- 8
piscopis delegantur; uni Romæ commoranti, & alteri in Calabria in Collegio Corsino; idem *ibid.* §. 7. Exclusis schismaticis Episco- 9
pis, & etiam Latinis, quantumvis locorum Ordinariis; idem *ibid.* Prædicti tamen Episco- 10
pi ad Ordinationes Græcorum deputati, nullam habent ordinariam jurisdictionem; Nec ordinare possunt aliquos absque dimissoriis Ordinariorum, præter Alumnos Collegii Corsini; idem *ibid.* Tam ipsi quam alii quicumque E- 11
piscopi Græci Latinos ordinare prohibentur, sub pœna suspensionis; idem *ibid.*

Græci ordinati ritu Latino cum dispensa- 12
tione Apostolica, promoveri possunt ad reliquos Ordines ritu Græco. Si vero ordinati fuerint ritu Latino absque dispensatione, coguntur remanere in ritu Latino, maxime si post susceptos Ordines latine vixerint; idem *ibid.* §. 7.

Græ-

13 Græcis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaco-
nis permittitur retentio uxoris, quam ante
Ordinem Sacrum duxerint unicam, & virgi-
14 nem. Si vero bigami sint, ad Sacros Ordi-
15 nes promoveri non possunt. Et si post Ordi-
nes susceptos Matrimonium contrahant, sepa-
randi sunt, & ab Ordine deponendi; idem
ibid. §. 7.
16 Græci Laici communicari possunt sub spe-
cie azymi in Ecclesia Latina, ubi desit Ec-
clesia Græca. Nunquam vero Latini sub spe-
17 cie fermentati; idem *ibid.* §. 6. Græci non
aliis Libris Ecclesiasticis in Sacramentorum
administratione, & Missis, Divinisque Offi-
ciis celebrandis uti possunt, nisi iis, qui per
Congregationem a S. Sede Apostolica emen-
dationi librorum hujusmodi deputatam, cor-
recti, typisque impressi fuerint; idem *ibi-
dem* §. 9.
18 Græcorum, & Latinorum præcedentiæ de-
sumi debent a dignitate personali, ab Ordi-
ne, & antianitate; idem Constitut. 57. in-
19 cip. *Et si Pastoralis* §. 9. Græco-Melchitæ La-
tino ritu baptizati de prærerito eligere pos-
20 sunt, quo ritu vivere velint. In posterum
vero sic baptizati, Græcum ritum sequi te-
nentur; idem Constitut. 87. incip. *Demanda-
tam* §. 18.
21 Græca lingua legitur Evangelium, & Epi-
22 stola in Missa Pontificali Papæ. Et id olim
fiebat per Monachos Basilianos Cryptæ Fer-
ratæ; donec ad Alumnos Collegii Græci mu-
23 nus istud translatum est; idem tom. 2. Con-
24 stitut. 33. incip. *Inter multa*. Græci sine ullo
proprii Ritus detrimento Latinorum Antisti-
tum jurisdictioni subsunt; idem *ibid.*
25 Apud Græcos gradus octavus consanguinita-
tis, vel affinitatis respondet quarto gradui
apud Latinos. Et in hujusmodi gradu Matri-
monia prohibentur; idem cit. Constit. 57. in-
cip. *Et si Pastoralis* §. 8.
26 A Græcis in Sacris Ordinibus constitutis
recitari debent horæ Canonicæ; idem *ib.* §. 7.
27 Græci in Latinorum Episcoporum Diœcesi-
bus commorantes impediri non debent, ne
suis ritibus vivant; idem Constitut. incip. *Al-
28 latæ sunt* §. 13. A Græcis, & Orientalibus
ritibus non licet ad latinum transire absque
dispensatione Apostolica; idem *ibidem* §. 21.
29 Græci, qui ritus suos ita sectantur, ut lati-
nos damnent tamquam improbos, sunt hoc
30 ipso hæretici; idem *ibidem* §. 22. Græci non
sunt a latinis Ecclesiis arcendi, ubi præser-
tim propria carent Ecclesia; idem *ibidem*
§. 41.

Uxores ante ordinationem ad Ordines sa- 31
cros acceptas jure retinent Græci Sacerdotes;
idem Constit. incip. *Allatæ sunt* §. 13. & 22.
Vide supra *n.* 13. *ad* 15.

Italo-Græcis duo constituti sunt Græci Epi- 32
scopi, qui eosdem ad Ordines promoveant;
idem Constit. incip. *Allatæ sunt* §. 15. Consti-
tutiones pro Italo-Græcis editæ Græcos Græ-
cis Episcopis subjectos non afficiunt; idem *ib.*
§. 15. & 16. Nec ipsis Italo-Græcis licet si-
ne dispensatione Apostolica ad latinum ritum
transire; idem *ibid.* §. 21.

Italo-Græci mentionem Romani Pontificis 33
in Missa facere debent, idem Constit. incip.
Ex quo primum §. 17. Italo-Græci quoad com- 34
memorationem in Missa habendam, latinam
disciplinam sequi tenentur. Ideoque nec Epi-
scoporum, nec Patriarcharum Orientalium
commemorationem facere debent in Sacrificio
Missæ; idem *ibid.* §. 21. Italo Græci Kalen- 35
dario novo uti debent: Attamen quandoque
ex peculiaribus circumstantiis iisdem permissus
est veteris Kalendarii usus; idem dict. Const.
Allatæ sunt §. 45.

GRASSATOR, GRASSATIO.

Grassator viarum, quamvis a multis cum 1
latrone confundatur, stricte tamen lo-
quendo unus differt ab alio. Nam Grassator
dicitur ille, qui in itineribus frequentatis, aut
stratis publicis prædæ causa homines violenter,
absque tamen occisione, aggreditur. Ita desu-
mitur ex Bulla Gregorii XIV. incip. *Cum alia*
§. 3. ibi: *Viarum Grassatores, qui itinera fre-
quentata, vel publicas stratas obsidens, ac via-
tores ex insidiis aggrediuntur*, ubi, ut vides,
nulla fit mentio de occisione. Latro autem
publicus dicitur ille, qui violenter cum armis
homines aggreditur, & spoliat cum occisione;
Ameno *de pœnis tit.* 9. §. 6. *Latrocinium* 3. &
4. Reiffenstuel *lib.* 3. *decr. tit.* 49. *num.* 34. Of-
ficialis Curiæ *quo ad Immunitatem Eccl. n.* 4.
& alii passim. Concordat, & distinctionem
inter Latrones, & Grassatores facit *l. Capita-
lium* 28. §. 10. *ff. de pœnis*, ibi: *Grassatores,
qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus
habentur*.

Tam Grassator viarum, quam publicus la- 2
tro non gaudet immunitate Ecclesiastica; *cap.*

Inter alia 6. de Immun. Eccles. Gregorius XIV. Constit. incip. *Cum alias*, & novissime Benedict. XIII. incip. *Ex quo*.

3 Grassator viarum, ut careat immunitate Ecclesiastica, requiritur I. ut non una tantum, vel altera vice, sed sæpius grassetur, & homines aggrediatur. II. Ut auferendi causa id fiat. III. Ut in itineribus frequentatis, ac stratis publicis hoc agat. IV. Ut de hoc constet notorietate Juris, vel facti; Reiffenstuel *loc. cit. n.* 94. & alii passim, & sic sæpius decrevit Sac. Congreg. Immun. ut patet in sequentibus decretis.

4 Grassatores non privantur Immunitate Ecclesiastica, nisi reiteratis vicibus delictum Grassationis commiserint; *ead. Sac. Congregat. Immun. in Beneventana* 20. *Novembris* 1640.

5 *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 133. Immo de jure requiritur trina Grassatio ad hoc, ut quis privetur Immunitate Eccles. *ead. Sac. Congregat. Immun. in Aprutina* 14. *Novemb.* 1645. *lib.* 5. *decr. Paul. pag.* 262.

6 Et insuper requiritur plena, & concludens probatio quoad trinas Grassationes, ut quis privetur privilegio Immunitatis; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Lauden.* 7. *Novemb.* 1651. *l.* 4. *decr. Paul. pag.* 163.

7 Verumtamen justificatis pluribus Grassationibus in publicis viis commissis extractus immunit. non gaudet, & consignandus est Curiæ sæculari; *ead. Sac. Congreg. Immunit. in Brugnaten. seu in Florentina* 11. *Martii* 1681. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 2165.

8 Grassator publicus, qui commiserat sex homicidia, & postea assumpserat habitum Laici in Religione, carceratus ab Episcopo ante professionem, annuente Sanctissimo exuto habitu Regulari, conceditur justitiæ sæculari; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Mediolanen.* 16. *Septemb.* 1625. *lib. script. vet. pag.* 71.

9 Quando vero legitime non probantur prætensæ Grassationes, extractus est restituendus; *ead. Sac. Congregat. Immunit. in Cremonen.* 2. *Maii* 1661. *lib. decret. Rocci pag.* 232. *in Fesulana* 11. *Sept.* 1685. *lib.* 3. *decr. Alt. p.* 485.

10 Sic quando delictum non est commissum in publica via, gaudet Reus Immunitate; *eadem Sac. Congreg. Immun. in Albinganen.* 22. *Junii* 1627. *l.* 1. *decr. Paul. pag.* 33.

11 Mandatur Nuncio, ut constito quod Reus commiserit unicam Grassationem, reintegrata Ecclesia annuat pro pœna extraordinaria, citra pœnam tamen sanguinis; *ead. Sac. Cong. Immun. in Neapolitana* 2. *Decembris* 1666. *l.* 1. *decret. Altoviti pag.* 75.

In Causa Grassationis annuente Sanctissimo 12
datur Gubernatori facultas examinandi personas Ecclesiasticas, & Ministros Religionis Hierosolymitanæ, eosque cogendi in casu renitentiæ etiam per alium (modo sit Clericus) cum solita præservatione, & procedendi contra easdem personas, dummodo denuncientur; *eadem Sac. Congreg. Immun. in Viterbien.* 19. *Februar.* 1695. *l.* 1. *decr. Vallem. pag.* 172.

Supradicta autem modo sunt corrigenda, & 13
regulanda juxta novissimam dispositionem Benedicti XIII. Constit. incip. *Ex quo* §. 3. ubi sic præcise statuit: *Cum itaque prædicta Gregoriana Constitutione cautum sit, ut publicis latronibus, viarumque Grassatoribus, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, aut viatores ex insidiis aggrediuntur, immunitas Ecclesiastica minime suffragetur; non levis autem inter Doctores emerserit controversia, an quis ex unico actu publicus latro, & Grassator dici possit, vel plures ad id actus requirantur? Nos ejusmodi controversiam dirimere intendentes unicam tantum grassationem in via publica, aut vicinali admissam sufficere ad hoc, ut quis publicus latro, & Grassator dici valeat, dummodo tamen grassati mors, aut membrorum mutilatio secuta fuerit, tenore præsentium definimus, & declaramus.*

GRATIA, UT EST DONUM DEI.

Gratia est donum Dei gratis homini con- 1
cessum ex meritis Christi, reddens hominem Deo gratum, vel capacem eliciendi opera ad finem ultimum supernaturalem conducentia; *Est in re communis*. Gratia per respe- 2
ctum ad finem, ad quem datur, dividitur in Gratiam gratis datam, & in Gratiam gratum facientem. Gratia gratis data specifice sumpta est illa, quæ præsertim ad aliorum utilitatem, & salutem procurandam homini a Deo conceditur; *Est in re communis*. Gratia gratum faciens est illa, quæ ad ipsius recipientis salutem, & Dei gratiam obtinendam primario conceditur. Gratiæ gratis datæ novem sunt 3
species, quas enumerat Apostolus 1. *ad Corinth.* 12. ibi: *Per spiritum alii datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alteri fides, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum*. Gratia 4
gratum faciens alia est habitualis, & alia actua-

actualis. Habitualis eſt qualitas ſupernaturalis
inhærens permaneuter homini, ipſumque for-
maliter, & intrinſece ſanctificans reddendo
ipſum Deo gratum. Gratia actualis eſt ali-
qua motio in nobis Divinitus excitata, qua
tranſeunter illuſtratur intellectus ad bonum,
& malum cognoſcendum, vel pulſatur volun-
tas ad illud proſequendum, & iſtud fugien-
5 dum in ordine ad beatitudinem. Gratia habi-
tualis ſanctificans eſt duplex; *Prima* ſcilicet,
& *Secunda*. *Prima* Gratia dicitur, qua homo
peccator primo juſtificatur, atque ex inimico
amicus Dei conſtituitur, inde dicta *Prima*,
quia nullam aliam Gratiam habitualem præ-
ſupponit, cum ipſa immediate fit expulſiva
peccati mortalis, & talis Gratia prima per ſe
confertur per Sacramenta mortuorum, Baptiſ-
mum ſcilicet, & Pœnitentiam. Gratia *ſecun-
da* dicitur Gratiæ prioris augmentum, & om-
nis Gratia ſanctificans habitualis præſupponens
in ſuſcipiente primam, ſeu eſt illa, quæ con-
fertur homini jam in Gratia conſtituto, inde-
que dicta *ſecunda*. Et talis Gratia ſecunda
per ſe confertur per Sacramenta vivorum,
ſcilicet Confirmationem, Euchariſtiam, Ordi-
nem, Extremam Unctionem, & Matrimo-
nium. Item talem Gratiam ſecundam acqui-
rimus meritorie per omnem actum merito-
rium, factum ſcilicet in ſtatu Gratiæ.
6 Gratia ſanctificans actualis eſt triplex, ſci-
licet Excitans, ſeu præveniens, Adjuvans,
ſeu concomitans, ſubſequens, ſeu complens.
Hæc Gratiæ diviſio deſumitur ex Scriptura Sa-
cra; Nam prævenientis fit mentio *Pſ.* 20.
Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.
Concomitantis 1. *ad Corinth.* 15. *Laboravi*,
non ego autem, *ſed gratia Dei mecum*. Et ſub-
ſequentis *Pſ.* 22. *Miſericordia tua ſubſequetur
me*. Hujus triplicis Gratiæ meminit Conci-
lium Trident. *ſeſſ.* 5. *cap.* 16. ubi ſic dicit:
Ipſe Chriſtus Jeſus tamquam caput in membra,
& tamquam vitis in palmites, *in ipſos juſtifi-
catos jugiter virtutem influit*, *quæ virtus bona
eorum opera antecedit ſemper*, *& concomitatur*,
& ſubſequitur, *& ſine qua nullo pacto Deo
7 grata*, *& meritoria eſſe poſſent*. Gratia exci-
tans, vel præveniens eſt ſupernaturalis motio
animæ ad bonum aliquod volendum, vel ma-
lum fugiendum; dicitur enim *excitans*, quia
excitat hominem velut dormientem, dicitur
præveniens, quia voluntatem prævenit, dicitur
antecedens, quia antecedit conſenſum noſtrum.
8 Gratia concomitans, ſeu adjuvans eſt illa,
per quam Deus cum volumus, & ſic volu-
mus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur ad
illud volendum, & exequendum, ad quod præ-
vie excitavit. Hocque colligitur ex S. Augu-
ſtino *lib. de gratia*, *& liber. arbitr. c.* 13. ibi:
Ut velimus, inquit, *ſine nobis operatur*, *cum
autem volumus*, *& ſic volumus*, *ut faciamus*,
nobiſcum cooperatur. Dicitur enim *concomitans*,
quia concomitatur liberum voluntatis uſum;
dicitur *adjuvans*, quia hominem jam motum,
aut excitatum adjuvat ad bonum opus actu
perficiendum, vel malum evitandum; dicitur
cooperans, quia actionem bonam, ad quam
Deus prævie excitavit, nobiſcum coefficit.
Gratia ſubſequens, ſeu complens eſt illa, quæ 9
liberum voluntatis conſenſum ſequitur, corro-
borat, & confirmat; de hac Gratia loquitur
S. Auguſtinus *in Enchirid. cap.* 32. ubi poſt-
quam de gratia præveniente dixiſſet; *Nolentem
prævenit*, *ut velit*, de ſubſequente ſubdit: *Vo-
lentem ſubſequitur*, *ne fruſtra velit*. Dicitur enim
ſubſequens, quia ſubſequitur juſtificationem,
& dat homini juſtificato, ut in ſanctitate ac-
cepta confirmetur, ac perſeveret; dicitur *Com-
plens*, quia corroborando hominem juſtificatum
tribuit operi bono cœpto ultimam perfectio-
nem, & complementum, ne juſtus iterum fiat
impius, & ne a tali bono opere cœpto defi-
ciat, & cadat; unde S. Fulgentius *l.* 1. *ad
Monimam cap.* 11. de ſubſequente ſic ſumpta,
ſicuti & de præveniente, præclare ait: *Præve-
nit impium*, *ut fiat juſtus*; *ſubſequitur juſtum*,
ne fiat impius . . . *prævenit eliſum*, *ut ſurgat*,
ſubſequitur elevatum, *ne cadat*.
Gratia excitans dividitur in ſufficientem, 10
& efficacem. Gratia ſufficiens ſpecifice ſum-
pta eſt illa, quæ licet præbeat vires ſufficien-
tes ad ponendum effectum, ad quem ultimate
datur, non ponitur tamen defectu conſenſus
ex parte hominis. Efficax vero eſt illa, quæ
ſemper, & infallibiliter infert effectum ulti-
mate intentum, & cooperationem liberi arbi-
trii. Utriuſque hujus Gratiæ meminit Scri-
ptura: de Sufficienti 2. *ad Corinth.* 15. ibi:
Sufficit tibi Gratia mea: & *ad Philipp.* 4. ibi:
Omnia poſſum in eo, *qui me confortat*. Effica-
cem commemorat Ezechiel *cap.* 26. ibi: *Spi-
ritum meum ponam in medio veſtri*, *& faciam*,
ut in præceptis meis ambuletis; & Paulus *ad
Philippen.* 2. ibi: *Deus eſt*, *qui operatur in no-
bis velle*, *& perficere*. Homini lapſo datur in- 11
terior Gratia mere ſufficiens, quæ defectu con-
ſenſus liberi arbitrii fruſtratur effectu a Deo
ultimate intento; *Eſt certiſſima* apud Catholi-
cos contra Pelagianos, qui Gratiam omnem
rejecerunt, & contra Calvinum, & Lutherum,
qui omnem Gratiam, efficacem eſſe voluerunt,
& ita

& ita efficacem, ut voluntas juxta Calvinum nonnisi rapta, & necessitata operetur, immo juxta Lutherum, ut in actibus bonis mere passive se habeat nihil operando, & contra Bajum, & Jansenium, qui ultimus *lib. 3. de Gratia Christi cap. 3.* dicit Gratiam sufficientem esse monstrum quoddam singulare Gratiæ. Veritas nostræ conclusionis patet clare ex pluribus locis Sacræ Scripturæ; *Isaiæ* enim 5. sic dicitur: *Habitatores Hierusalem, & viri Juda judicate inter me, & vineam meam, quid debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? Expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas*, ubi, ut vides, populus habebat Gratiam interiorem, qua bene operari poterat; illa autem Gratia non erat efficax, quia non habuit effectum, quoniam loco uvarum, fecit labruscas: ergo erat sufficiens, adeoque homini lapso datur interior Gratia mere sufficiens, cui resistitur; *Matthæi* 23. sic habetur: *Hierusalem, quæ occidis Prophetas, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos; & noluisti*; *Isaiæ 65. & ad Romanos* 10. sic dicitur: *Tota die expandi manus meas ad Populum non credentem, & contradicentem*; *Proverb.* 1. *Vocavi, & renuistis*; *Actor.* 7. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis*; 2. *ad Corinth.* 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ex quibus aperte patet, dari Gratiam sufficientem ad salutariter operandum, alias non posset juste Scriptura viam salutis negligentes increpare, & patet etiam, non omnem Gratiam esse efficacem, nam inutiliter hortaretur Apostolus Corinthios, ne in vacuum Gratiam Dei recipiant. Hinc merito Innocentius X. in Constit. incip. *Cum occasione*, damnavit ut hæreticam sequentem propositionem Jansenii secundam in ordine: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, & dict. Innocentii Constitutionem una cum aliis confirmavit, & innovavit Clemens XI. Constit. incip. *Vineam Domini Sabaoth*, ex qua damnata propositione aperte constat, & sequitur, quod Gratiæ aliquando resistatur, si autem resistitur, non est efficax, adeoque tantum sufficiens.

12 Nec valet objicere illud *Joan. 6.* ubi expresse dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, quod D. Augustinus *lib. de prædestin. Sanctorum c.* 8. intelligit de tractione efficaci, adeoque Gratiam sufficientem non dare posse ire ad Deum, & consequenter esse superfluam. Non valet, inquam, quia supposito, quod fiat ibi mentio tractionis efficacis, distinguitur antecedens. *Nemo potest &c.* absolute loquendo, negatur antecedens: omnis enim habens Gratiam sufficientem potest absolute credere, & sequi Christum, cum nihil aliud requiratur ex parte Gratiæ. Nemo potest &c. ex suppositione quod Deus viderit non venturum, conceditur antecedens, sed nihil inde contra nos.

13 Item non valet objicere illud *ad Romanos* 9. ubi dicitur: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei*, quod non posset dici, si daretur Gratia, cui homo posset consentire, vel dissentire, quia in tali casu esset etiam volentis. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non est volentis ex propriis viribus, conceditur antecedens. Non est volentis quatenus gratia excitati, & adjuti, negatur antecedens. 14 Item non valet objicere, quod Deus nihil facit frustra, sed frustranea est Gratia sufficiens, cum nunquam habeat effectum, adeoque &c. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo minorem. Est frustranea ex parte Dei, negatur minor; semper enim habet effectum proximum, & generalem, ad quem Deus illam tribuit, qui est instruere hominem de mediis necessariis ad salutem, ipsisque præbere sufficientem illius obtinendæ potentiam. Est frustranea ex parte hominis potentis, & nolentis ea sua malitia ipsi assentiri, conceditur minor. Unde Gratia sufficiens de se nobis bona est, utilis, proficua, medicinalis, cum det homini omnia, quæ ad actum primum completum sunt necessaria, ita ut nihil aliud requiratur ex parte Dei, ut quis possit plane operari salutariter. Hinc merito Alexander VIII. die 7. Decemb. 1690. damnavit inter alia sequentem propositionem 6. in ordine: *Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam perniciosa est, sic, ut proinde merito possimus petere, a Gratia sufficienti libera nos Domine.*

15 Gratia sufficiens datur omnibus; *Est communis* inter Catholicos contra Calvinum, & alios hæreticos, & habetur clare ex variis Scripturæ locis; *Joan.* enim 1. dicitur expresse: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Quod omnes Patres de lumine Gratiæ intelligunt; & signanter S. Augustinus *lib. 1. de Genes. contra Manich. cap.* 3. ubi sic dicit: *Illud autem non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda, quæ Deum credunt, & ad ejus præcepta servanda convertuntur, quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; *ad Rom.* 8. ibi: *Qui etiam proprio filio suo non pe-*

per-

percit; *sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* 1. *ad Timoth.* 2. ibi: *Omnes homines vult . . . ad agnitionem veritatis venire*, & 2. *ad Tim.* 2. ibi: *Deus vult omnes homines salvos fieri*; *Ps.* 18. ibi: *Non est qui se abscondat a calore ejus*; *Ezech.* 22. ibi: *Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*, & alibi sæpe consimiliter. Homo potest cum Gratia Divina, quæ nulli deest, omnia Dei præcepta observare; *Est communis* inter Catholicos contra hæreticos nostri temporis, & habetur ex S. Scriptura *Matth.* 11. ibi: *Jugum meum suave est*, *& onus meum leve*; *Lucæ c.*1. de Zacharia, & Elisabeth dicitur: *Erant justi ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis*, *& justificationibus Domini*; 1. *Joan.* 5. ibi: *Mandata ejus gravia non sunt*; *ad Philipp.* 4. ibi: *Omnia possum in eo, qui me confortat*, & sæpe alibi consimiliter.

16

17 Facienti quod in se est ex viribus Gratiæ, Deus non denegat Gratiam; *Est communis*, & colligitur *ex Zach.* 1. ibi: *Convertimini ad me*, nempe per Gratiam prævenientem, *& convertar ad vos* per Gratia ulteriores, & tandem per gratiam reconciliantem, & justificantem; Unde S. Thom. *in q. disputat. q.* 14. *de Fide art.* 11. *ad* 1. sic ait: *Si aliquis nutritus in Silvis, vel inter Bruta animalia ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, scilicet cum auxilio gratiæ, certissime est tenendum, quod & Deus per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem Fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicuti misit Petrum ad Cornelium*, & idem S. Doctor *q.* 14. *de veritate art.* 11. *ad* 2. expresse dicit; *Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet in eo, quod est nobis necessarium*. Nullatenus autem potest homo solis naturæ viribus Gratiam actualem etiam salutis initialem consequi. Est contra Pelagianos, & Semipelagianos, & habetur clare ex variis Scripturæ locis; *Joann.* 6. sic dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*; Item *Joannis* 15. habetur: *sine me nihil potestis facere*; 2. *Corinth.* 3. sic dicitur: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, & similiter alibi sæpe; Unde S. Augustinus *lib.* 2. *contra duas Epist. Pelagian. cap. ult.* sic expresse concludit: *Nemo potest bonum inchoare sine Domino*, & S. Bernardus *tract. de Gratia*, *& liber. arbitr. vers. finem* sic præcise dicit: *A Deo sine dubio sit salutis exordium, nec per nos, nec nobiscum*.

18

19 Gratia æqualis potest esse respectu unius sufficiens, & respectu alterius efficax: Colligitur clare ex S. Scriptura; *Matthæi* enim 11. sic præcise habetur: *Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in Vobis, olim in cinere, & cilicio egissent pœnitentiam*, quibus verbis Christus ostendit, quod si Gratiæ eædem, quæ sunt concessæ habitantibus Corozaim, & Bethsaidæ, concessæ fuissent Tyriis, & Sydoniis, certe cum illis egissent pœnitentiam, adeoque eadem Gratia fuisset efficax respectu Tyriorum, & sufficiens respectu aliorum. Immo aliquando convertuntur illi, qui 20 minorem habent Gratiam, & non convertuntur, qui majorem habent, ut colligitur *ex Matth.* 12. ubi Christus Judæos reprehendens dicit; *Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ*: Jonæ autem prædicatio fuit minor Gratia in Ninivitis, quam in Judæis multa, & maxima Dei auxilia, adeoque Ninivitæ cum minori gratia conversi sunt, & non Judæi cum majori. Tum quia certum est, aliquos superiores Angelos cecidisse, minores vero perseverasse in Gratia; Gratia autem fuit major in superioribus, cum Gratia Angelis data sit cum proportione ad naturam. Sic etiam probabile est, Judam accepisse majores Gratias pluribus prædestinatis. Hinc deducitur Gratiam in actu secundo red- 21 di efficacem per cooperationem voluntatis humanæ elevatæ per Gratiam adjuvantem, uti colligitur *ex* 2. *ad Corinth.* 6. ubi Apostolus clamat nobis, ne in vacuum Gratiam Dei recipiamus; ibi: *Exhortamur, ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis*; quibus verbis videtur clare monere, ut demus efficaciam Gratiæ, adeoque pender a cooperatione nostra, non quidem nuda, sed elevata per Gratiam adjuvantem, & hoc est conforme Concilio Tridentino *sess.* 6. *can.* 4. ubi asseritur, esse in potestate liberi arbitrii consentire, vel dissentire vocationi; sic enim liberi arbitrii cooperatio reddit Gratiam efficacem, & concordat ratio, quia non alia ratione Gratia in actu secundo dicitur efficax, nisi quia voluntas consentit, & non aliunde est inefficax, nisi quia voluntas dissentit, adeoque &c. Dicitur autem notanter *Gratia in actu secundo*, quia efficacitas Gratiæ potest spectari in actu primo, hoc est, in quantum potest habere suum effectum, & sic Gratia habet efficacitatem in actu primo ab

ab ipso Deo, qui ideo concedit illam homini, ut per illam operetur voluntas nostra. Et potest etiam considerari in actu secundo, in quantum scilicet suum effectum obtinet, & de efficacitate Gratiæ sic sumpta in actu secundo procedit conclusio.

23 Gratia divina non necessitat voluntatem humanam ad bonum, nam voluntas gratiæ resistere potest; *Est communis* inter Catholicos contra Calvinistas, Lutheranos, & Jansenistas, & habetur clare ex Sacræ Scripturæ locis; *Proverb.* 1. ibi: *Vocavi, & renuistis*; *Actorum* 7. ibi: *Vos semper Spiritui Sancto resistitis*; *ad Romanos* 10. ibi: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem*; *Matth.* 23. ibi: *Quoties volui congregare filios tuos . . . & noluisti?* 2. *ad Corinth.* 6. ibi: *Exhortamur ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis*; *Genes.* 4. ibi: *sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*; *Ecclesiastici* 31. ibi: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus*, & sæpe alibi consimiliter. Accedit ratio, quia si homo non esset liber, non posset mereri, nec demereri, nec præmiari, nec puniri, quare Scotus *in* 1. *dist.* 39. inquit, *negantes libertatem exponendos esse tormentis, quousque credant possibile esse eos non torqueri*. Hinc Innocentius X. in Constitut. incip. *Cum occasione*, damnavit ut hæreticam sequentem Jansenii propositionem, secundam in ordine: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, & ut falsam, & hæreticam damnavit etiam hanc sequentem, quartam in ordine: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas re-*
24 *sistere, vel obtemperare*. Reliqua de Gratia quære apud Theologos.

Appendix Prima.

In Articulo de Christi Gratia plura in Auctore desiderantur; & quæ exposita sunt, unius Scotistarum Scholæ opiniones indicant, & inter hæreticos stabilire videntur Auctores illos Catholicos, qui negantes dari gratiam sufficientem obcæcatis, & obduratis, hanc dari omnibus negant; ac præterea talia argumenta ab eodem adhibita sunt, ut quis suspicari facile possit, reprehendere eum voluisse Thomistarum, & Augustinianensium de gratia efficaci opiniones. Hac de causa duas hasce addidi Appendices: In hac prima de vitio, atque eorum crimine agam, qui Bajanismi, & Jansenismi catholicas opiniones insimulant; in altera vero principaliores opiniones designabo, quæ notari erroris nequeunt.

Venio itaque ad grave eorum crimen explicandum, qui Thomistas, Augustinianos, & Theologos saniores morum regulas edocentes, Jansenismi accusant. Principio vero statuo, gravem esse culpam in re gravis momenti Apostolicæ Sedi non obtemperare, ejusque præcepta sub onere sanctæ obedientiæ, & sub gravissimis pœnis imposita palam contemnere. Id enim Catholicis est omnino exploratum. Videamus modo Apostolicæ Sedis Decreta, & Constitutiones. Mitto latas in causa Baii Constitutiones, atque rem ex Innocentii XI. decreto exordior. Is itaque die 2. Martii anni 1679. *omnibus in virtute sanctæ obedientiæ præcepit, ut tam in libris imprimendis, ac MSS. quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, nec non a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede re cognita supra iisdem propositionibus judicium proferatur*. Deinde Innocentius XII. die 6. Januarii anni 1694. decreto suo sancivit, *ne quis traducatur invidioso nomine Jansenismi, nisi prius legitime constiterit, aliquam ex quinque propositionibus docuisse ac tenuisse*. Vides Apostolicæ Sedis præcepta. Parent ne decretis, præceptisque hujusmodi, qui Thomistas, Augustinianos, ac Theologos eorum opinionibus non faventes Jansenianos palam prædicant? Sed rem persequamur. Satis nota est celeberrima Constitutio, quæ incipit *Unigenitus*. Cum ea promulgata nonnulli Quesnellianismi, & Jansenismi insimulare cœpissent assertores gratiæ per se efficacis, ac saniores morum regulas edocentes, re ad Clementem XI. Pont. Max. delata anno 1718. v. Kalendas Septembris Constitutionem edidit, cujus initium est *Pastoralis*, in qua ad eos coercendos, qui Scholarum opiniones cum damnatis in Bulla *Unigenitus* propositionibus confundebant: *Cæterum*, inquit, *in hoc ipso præpostero judicio consuetum calumniandi modum non derelinquunt; nisi enim excæcaret eos malitia eorum, ac nisi diligerent magis tenebras, quam lucem, ignorare non deberent, sententias illas, ac doctrinas, quas ipsi cum erroribus per nos damnatis confundunt, palam, & libere in Catholicis Scholis, etiam post editam a nobis memoratam Constitutionem sub oculis nostris doceri, atque defendi, illasque pro-*

pte-

pterea minime per eam fuisse proscriptas. Verum supercecidit ignis contentionis, & non viderunt solem lucidissimæ veritatis. Cum vero hæc satis non fuerint ad eos compescendos, qui partium studio incitati, atque superbiæ spiritu ducti, proprias alienis opinionibus præponere, & de adversariis victoriam, ac veluti reportatum triumphum canere student; Clemens XII. die 2. Octobris anno 1733. novam Constitutionem edidit, quæ incipit, *Apostolicæ providentiæ officio*, in qua celeberrimæ Constitutionis *Unigenitus* mentione præmissa, in hunc modum loquitur; *Nos paterna quoque sollicitudine inhærentes magnopere dolemus, tenebras a dissensionis filiis offusas nondum ex quorumdam mentibus satis esse discussas, sed plerosque etiam nunc intolerabili pertinacia contendere, censuræ laudatæ Constitutionis doctrinam Sanctorum Augustini, & Thomæ de divinæ Gratiæ efficacia esse perstrictam. Ut igitur nullas charitatis partes ad revocandos errantes nobis reliquas faciamus, universis, & singulis Christifidelibus, quacumque dignitate, etiam Episcopali, & majori fulgentibus, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & sub canonicis pœnis mandamus, ne disputantes, aut docentes, sive in Scholis, sive in concionibus, sive scriptis editis, sive aliter propositiones defendant, aut enuncient, quæ antedictas Novatorum calumniat firmare, & promovere possint; Mentem tamen eorumdem Prædecessorum perspectam habentes, nolumus aut per nostras, aut per ipsorum laudes Thomisticæ Scholæ delatas, quas iterato nostro judicio comprobamus, & confirmamus, quidpiam esse detractum cæteris Catholicis Scholis diversa ab eadem in explicanda divinæ gratiæ efficacia sentientibus, quarum etiam erga hanc Sanctam Sedem præclara sunt merita, quominus sententias ea de re tueri pergant, quas hactenus palam, & libere ubique etiam in hujus Almæ Urbis luce docuerunt, & propugnarunt. Quamobrem fel. record. Pauli V. & aliorum prædecessorum nostrorum ad restringendum dissensionum fomitem vestigia prosequentes, & saluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque nostra omnibus, & singulis superius expressis interdicimus, & prohibemus sub iisdem pœnis, ne vel scribendo, vel disputando, vel aliaqualibet occasione Notam, aut censuram ullam theologicam iisdem Scholis diversa sentientibus inurere, aut eorum sententias conviciis, aut contumeliis incessere audeant, donec de iisdem controversiis hæc Sancta Sedes aliquid definiendum, ac pronunciandum censuerit. Pacem siquidem, quam cum veritate diligendam Dominus præcipit, inter Catholicæ Ecclesiæ filios fovere, & communire debemus, & curamus, ut conjunctis diversarum licet Scholarum studiis firmius sit adversus erroris insidias præsidium.*

Accedunt etiam Litteræ in forma Brevis Benedicti XIII. ad universos Fratres Ordinis Prædicatorum adversus calumnias doctrinæ SS. Augustini, & Thomæ intentatas, quarum initium est, *Demissas preces*. In iis itaque habetur: *Eos qui Constitutione* Unigenitus *damnatam Augustinianam, & Thomisticam doctrinam asseverant, Apostolicæ auctoritati detrahere:* atque ita concluditur: *Magno igitur animo contemnite, dilecti Filii, calumnias intentatas sententiis vestris de Gratia, præsertim per se, & ab intrinseco efficaci, ac de gratuita Prædestinatione ad gloriam sine ulla prævisione meritorum, quas laudabiliter hactenus docuistis, & quas ab ipsis Sanctis Doctoribus Augustino, & Thoma se hausisse, & Verbo Dei, summorumque Pontificum & Conciliorum decretis, & Patrum dictis consonas esse commendabili studio Schola vestra gloriatur. Cum igitur bonis, & rectis corde satis constet, ipsique calumniatores, nisi dolum sequi velint, satis perspiciant, SS. Augustini, & Thomæ inconcussa, tutissimaque dogmata nullis prorsus antedictæ Constitutionis censuris esse perstricta: ne quis in posterum eo nomine calumnias struere & dissensiones tenere audeat, sub canonicis pœnis districte inhibemus. Pergite porro Doctoris vestri opera Sole clariora sine ullo prorsus errore conscripta, quibus Ecclesiam Christi mira eruditione clarificavit, inoffenso pede decurrere, ac per certissimam illam Christianæ doctrinæ regulam sacrosanctæ Religionis veritatem, incorruptæque disciplinæ sanctitatem tueri, ac vindicare &c.* 29

En Apostolicæ Sedis decreta, præcepta, ac latas in contemptores pœnas. At quæ sub præcepto, & in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub canonicis pœnis vetita sunt, ea gravem præ se obligationem ferre, nemo ignorat. Ita vero Apostolica Sedes vetat Jansenismi notare opiniones, quæ in Scholis a Thomistis, & Augustinianis traduntur, quæ palam Romæ sub Pontificis oculis docentur, & propugnantur, & quæ ab Auctoribus Catholicis proponuntur, dummodo per legitimam causam probatum non sit, sensum illas involvere damnatorum errorum. Quis ergo non videt, peccare eos, qui invidiosis hujusmodi nominibus viros catholicos traducant, ac publicos etiam esse Apostolicæ Sedis contemptores? 30 31

At convicia, & calumniæ hujusmodi non solum inobedientiæ, & contemptus Apostoli- 32

cæ

ex Sedis reatum habent, sed injuriam maximam secum ferunt, ac alia quamplurima, quæ peccatum augeant. Nam crimen hæreseos maximum est, ac maximam secum fert infamiam. Ergo gravissima viro præsertim Ecclesiastico, vel Regularium Ordini injuria fit, dum hæreticus prædicatur, & gravissi-
33 mum peccatum hujusmodi convicium est. Accedit præterea odium, quod inde sequitur, & publicæ inter Ecclesiasticos viros inimicitiæ, atque lites, quæ res Populo Christiano sunt maximo scandalo, atque hæreticis occasionem præbent contemnendi Ecclesiam Catholicam, fidemque Orthodoxam. Quænam vero etiam apud benigniores Theologos doctrina est, quæ a gravissima culpa mala hæc valeat excusare? Non solum enim charitas in re gravissima, sed etiam justitia manifeste læditur, ut ex iis, quæ de Charitate & Justitia disputata sunt, manifestum est.

34 Dicet vero aliquis, non posse opiniones illas censura notari, sed fas esse Theologo, qui in opposita sententia versetur, Thomisticas, vel Augustinianas opiniones ita confutare, ut ex earum opinione Bajanismum, vel Jansenismum consequi argumentetur. Ut enim cuique licet omni argumentorum genere contrarias opiniones refellere, ac proprias tueri, ita etiam licitum cuique erit ob absurda, quæ inde sequerentur, opiniones illas rejicere, quia veris illis constitutis, vera quoque adstruere oporteret Baii, Jansenii, Quesnellique theses.

35 Non nego, licite id fieri posse, immo & quandoque hujusmodi oppositiones plurimum conferre censeo ad exponendum Catholicum dogma, & ad aperiendum, explicandumque discrimen, quod inter damnatas ab Ecclesia propositiones, & Catholicorum opiniones in-
36 tercedit. Quamobrem, si servatis Charitatis legibus, ac eo tantum animo hujusmodi argumenta urgeantur, ut veritas magis magisque clarescat, & ut certi inter damnatam doctrinam, atque orthodoxas opiniones limites detegantur, laude digni Theologi haberentur.
37 Sed si fallaces illas ratiocinationes, quas adhibent, tanti faciant, ut certos se esse jactitent, opiniones illas, Bajanas, Jansenianasque esse, atque ita prædicent, tum peccant revera contra Apostolicæ Sedis præceptum, & Apostolicam Sedem contemnunt, cum pluris faciant privatam eorum opinionem, quam illius judicium, & mandatum: peccant etiam contra charitatem, & justitiam, quia lædunt quam maxime famam proximi sui, illumque ad odium, & dissidia talia provocant, ut maxima inde in Christiano Populo scandala equantur; ac demum Catholicæ Religioni plurimum obsunt, tum ob honorem, quem præbent damnatis sectis, dum cum iisdem Theologos nostros sentire prædicant, tum ob derisionem, cui apud illas sectas exponunt judicium Ecclesiæ, quod veluti iniquum traducitur, quasi in illis damnasset, quod in aliis tolerat, ac aperte permittit; tum denique, quia ita difficiliorem faciunt errantium conversionem. Hæc vero tanti mihi momenti 38
semper visa sunt, ut non modo convicia hæc, sed etiam hujusmodi argumentandi rationem horruerim. Neque enim facile fieri posse censeo, ut ita argumentando scandalum apud simpliciores præcavere possit, & ut animus in eo, qui ita agit, desit in opinionem contrariam, illiusque assertores invidiam concilian-
di. Accedit etiam, argumenta hujusmodi me- 39
ra esse sophismata, posita jam definitione Ecclesiæ, quæ decrevit opiniones illas a damnatis erroribus esse omnino diversas. Ecquis enim ignoret, in re Theologica purum putumque sophisma esse ratiocinium illud, quo probari quid jam contenditur, quod judicio Ecclesiæ adversetur? Quis ergo dicat non perverse agere, qui nisi sophismatum violant charitatem, scandala creant, & ad minus periculo se se exponunt lædendi in re gravissima famam proximi, & contemnendi Ecclesiam?

Denique muneri desunt suo Scholastici illi, 40
qui hujusmodi ratiocinandi rationem adhibent. Nam Scholasticæ Theologiæ institutum, ac Theologi officium est explicare orthodoxa dogmata, Novatorum adversus ea sophismata solvere, ac discrimen ostendere, quod inter proscriptos errores, & catholicorum opiniones intercedit; Hac enim unice de causa Theologia Scholastica utilis dici potest; quodnam enim aliud est bonum, quod ejus usu Religioni, atque Ecclesiæ afferri possit? Numquid ingenii ostentatio, gloriosa apud homines, aut seria occupatio, quæ otium excludat? At priora duo Ecclesiæ malum potius, quam bonum afferunt, tertium vero inutile prorsus est, nisi ex occupatione illa quidpiam erui valeat, quod Religioni prosit. Age vero, qui tanto conatu student Thomisticas, vel Augustinianas, aut aliorum Catholicorum hominum opiniones Jansenianas ostendere, an non potius confundere orthodoxas opiniones cum erroribus videntur, quam discrimen detegere, & explicare? An non favent potius, quam noceant errori proscripto, dum illum cum Catholici hominis op-

opinione confundendo, occasionem Novatoribus præbent sub velo orthodoxæ opinionis tegendi errores, ac hæreses? Ubi tunc est bonum, quod Ecclesiæ affert Theologia Scholastica? Nam ita potius errori, quam veritati
41 catholicæ præsidio est. Nec dici potest, obscuram hac in re materiam esse; etenim Ecclesiæ definitio, quæ Scholarum opiniones im-
42 munes ab errore declarat, perspicua est. Theologi Thomistæ, & Augustiniani perspicue explicant discrimen inter proprias, & damnatas sententias, atque id egregie quoque tuentur. Ut ii ergo id faciunt, cur conjunctis viribus adversus errorum insidias ex horum etiam principiis agere Theologi reliqui non poterunt? Ita sane prudentiores omnes faciunt, dum contra Semipelagianos disputando, eos constituta quoque *scientia media* confutant, etsi hæc hujus aliquando erroris insimulata fuerit. Quare ergo Thomistica, vel Augustiniana, aut quacumque alia constituta hypothesi refelleudi non erunt Lutherani, Janseniani que? Hac via Catholicorum honori, Ecclesiæque bono consulitur, & conjunctis viribus, ut Apostolica Sedes jubet, hæreses impugnantur. Hæc quantum ad Monitum; quoad explicationem Catholicarum opinionum, earumque a Janseniano errore discrimen, vide sequentem Appendicem.

Appendix altera.

In qua discrimen ostenditur inter Catholicas opiniones, & Jansenianam hæresim; Ut vero clarior res fiat, exponuntur varii hominis status ad Gratiam comparati.

43 Status hic sumitur pro conditione illa, sub qua humana Natura ad suum ultimum finem juxta providentiæ leges comparata concipitur: quo sensu ii, qui ultimum finem possident, eoque fruuntur, in statu termini; qui vero per virtutes, ac bona opera ad illud pervenire contendunt, in statu viæ positi dicuntur.
44 Dum hominem spectamus veluti in via positum, per quam juxta providentiæ ordinem ad finem pervenire studeat, triplicem distinguimus ipsius statum; hoc est, innocentiæ, naturæ lapsæ, & naturæ per Christi gratiam repara-
45 tæ. Status innocentiæ ille est, in quo fuit Adamus a Deo positus a doloribus, miseriis, ac morte immunis, cum ea naturæ integritate, per quam sensus affectusque perfecte rationis imperio subesset, & cum originali ju-
46 stitia ac gratia sanctificante. Status naturæ lapsæ misera est illa Adami posterorum conditio, qui nondum per Baptismum ab originaria, quæ ex eodem Adamo trahitur, culpa liberati sunt. Status denique naturæ reparatæ 47
is est, in quo sunt homines Christi gratia liberati, & redempti. Atque ii status sunt, in quibus revera homo aut fuit, aut nunc est. Disputari quoque solet de statibus, qui non fuere, sed esse possint, qui possibiles appellantur, & inquiri. I. Num possibilis sit sta- 48
tus puræ naturæ, in quo homo sine vitio, & sine gratia esset, subjectus tamen infirmitatibus, aliisque miseriis, quibus nunc sumus obnoxii? II. Num possibilis sit status naturæ in- 49
tegræ, in quo supernaturali auxilio careret homo, nec ad supremam esset beatitudinem elevatus, sed iis naturæ præsidiis donaretur, quibus immunis fieret a nostris miseriis, ac per naturales virtutes iis respondenrem beatitudinem comparare sibi posset? III. Denique 50
num possibilis sit status naturæ lapsæ, non reparandæ, in quo fuisset homo post Adæ peccatum, si Deus infinita sua misericordia eum non liberasset. De iis ergo statibus primum dicendum est.

Atque a recensendis proscriptis erroribus 51
exordior. Pelagiani initio V. Ecclesiæ sæculi negantes Originale peccatum, Adamum dixere ita a Deo conditum, ut nunc homines nascuntur, sine ullo naturæ adjutorio, & sine supernæ gratiæ auxilio. Horum hæresim exci- 52
tavere iterum sextodecimo sæculo Sociniani, originariam culpam negantes, ac docentes Adamum mortalem, ac iis omnibus obnoxium conditum fuisse miseriis, quibus nos premimur. Iis proxime accedunt Arminiani, qui 53
juxta Limbrochii explicationem, in Adamo nullum supernaturale donum, nullamque indebiram prærogativam cognoscunt, licet scientia aliqua ei in illo statu necessaria donatum fuisse asserant, eaque rectitudine, qua nec inordinate concupisceret, nec concupiscere posset; quia cum lex tunc non esset, liberrimus voluntatis usus sine culpa erat; Et licet contra Pelagianos, ac Socinianos doceant, a morte futurum fuisse immunem, virtute fructus arboris vitæ, quo in Paradiso uti potuisset, statunt nihilominus, hominem viribus naturæ, quas etiam in præsentia habet, Deo ultimo fini, ac superno bono proportionatum esse, ac ad illius possessionem pervenire posse; & Adamum peccato suo, seclusо pravo exemplo, nihil prorsus homini nocuisse.

Contra vero Calvinus, Lutherus, Bajus, Jan- 54
seniani que, hominem ob Adami peccatum, ita vitia-

vitiatum in natura, ac depravatum effutiunt, ut non tantum qualibet indebita in eo prærogativa desideretur, sed etiam naturales, ac propriæ ipsius virtutes, ac perfectiones, quibus ante illius peccatum Deo ita proportionatus erat, ut solis naturæ viribus cognoscere, amare, ac bono libertatis usu facile Deum consequi potuisset. Dicam paucis, omnia concessa Adamo bona, integritatis, justitiæ, innocentiæ, quibus a passionibus, infirmitate, ac morte immunis erat, & facile virtutem sectari, sanctèque vivere poterat, naturæ fuisse
65 proprietates, & appendices tradunt. In eo ergo cum Pelagianis, Socinianisque conveniunt, quod hominem omni bono spirituali, ac superna gratia destitutum, initio a Deo conditum asserant, & quod solæ ei naturæ vires ad finis consecutionem sufficerent; dissident vero, quia nunc nonnullis naturæ proprietati-
56 bus, & perfectionibus spoliatum asserunt. Ita vero Calvinum docuisse, verba hæc satis aperte declarant, quæ a Bellarmino recensentur *de Gratia primi hominis cap.* 1. *Ergo animam hominis Deus mente instruxit, qua bonum a malo, justum ab injusto discerneret; ac quid sequendum, vel fugiendum sit praeeunte rationis luce videret. Huic adjunxit voluntatem, penes quam est electio. His præclaris dotibus excelluit prima hominis conditio.* Vides nullam fieri supernaturalis gratiæ mentionem, sed libertatis tantum per peccatum amissæ, & naturalis cognitionis per istud obtenebratæ, ut ipse alibi exponit; Lutherus vero *Commentar. in* 3. *Genes. caput* clarius loquitur, quia postquam dixit, *justitiam non fuisse quoddam donum, sed fuisse vere naturalem, ut natura Adæ esset, diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum*, subdit, *Hæc tam naturalia fuere in Adamo, quam naturale est, quod oculi lumen recipiant.* Et infra: *Porro hæc probant, originalem justitiam esse de natura hominis: ea autem per peccatum amissa, non mansisse inte-*
58 *gra naturalia, ut Scholastici delirant.* In eamdem abiere hæresim Bajus, ejusque sectatores. Vide Baji propositiones circa gratiam Angelorum, & primi hominis, 1. 3. 7. 9. 21. 23. 24. 27. 65. 66. in quibus asserit, Angeli, primique hominis *merita* non recte vocari *gratiam*; felicitatem, quam consecuti sunt Angeli, quamque perseverando assecutus esset Adam, non *gratiam*, sed *mercedem* fuisse; *merita* primi hominis *munera* fuisse creationis, ac exaltationem humanæ *naturæ* in divinæ consortium, idest justitiam, & sanctificationem, sive in filii Dei adoptionem, naturalem dicendam esse, non supra naturæ ordinem, atque indebitam; naturalem itidem, sive juxta naturæ conditionem fuisse immortalitatem. Denique irridet Theologos ajentes, Adamum supernaturalibus, & gratuitis donis ac auxiliis indiguisse, ut fide, spe, & charitate Deum coleret.
Hæc vero cum ita se habeant, quis non vi- 59
det, Bajum cum Calvino, ac Luthero sensisse, hominem a Deo initio formatum cum debitis ipsius naturæ perfectionibus, ea fuisse mente, ac libertate præditum, qua bonum malumque discernere, sancte vivere, ac æternam adipisci beatitudinem potuisset, si vellet, quave perfecte corpus, ejusque motus deprehenderet, ac nutu suo facile regeret; corpus denique habuisse, nec infirmitatibus, nec morti obnoxium? Ita sane ipsius sententiæ declarant, atque ita expositæ illæ fuere a celebrioribus Theologis, scilicet a Bellarmino *de Grat. primi hominis lib.* 1. *cap.* 1. ab Aloysio Turriano *in tract. contra Bajum cap.* 1. §. 1. a Vasquesio, a Suaresio *proleg.* 6. *de Grat. cap.* 2. *n.* 5. a Ripalda, Goneto, Estio, Francisco
Macedo, aliisque. Hoc vero posito, quis non 60
videt, turpiter eos errare, qui censeant, cum Bajo sentire, negantes possibilem statum puræ naturæ, quia hic *propos.* 55. dixerat: *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur?* Nam Bajus puram naturam hominis eam credidit, quæ in Adamo fuit, nunc vero non puram, sed depravatam, vitiatam, ac in naturalibus corruptam ob peccatum esse, & a Deo vitiatam fieri non potuisse naturam asserit. At qui negant inter Catholicos, naturam puram a Deo creari potuisse, ex aliis principiis id eruunt, quæ non sunt improbata, ut infra ostendemus. Redeo nunc ad rem.

Neque dubitari potest, quin in eadem cum 61
Bajo hæresi fuerit Jansenius damnati illius systematis propugnator acerrimus, cum recensendo Adamiticæ culpæ consectaria ea doceat, quæ ex pravis Baji principiis sequuntur, de quibus
infra dicemus. Interim indicare sufficiat Ques- 62
nellianas illas theses, quæ eumdem errorem præseferunt. Sunt vero 34. 35. 36. 37. in quibus declarat, Adami gratiam, quæ sequela fuit creationis, debitam adhuc integræ naturæ fuisse, & humana dumtaxat produxisse merita; ac discrimen designando, quod gratiam status innocentiæ, atque Christi gratiam intercessit, ait, illam quemque *in propria persona* recipere debuisse, hanc vero *in persona Christi*; ac illam, sanctificando hominem in semetipso, fuisse *ei proportionatam*; hanc vero,

non

nos in Christo sanctificando, omnipotentem esse, ac Dei Unigenito Filio dignam. Quæ sane perspicue designare videntur, voluisse Quesnellium adstruere integritatem, ac sanctitatem, cæterasque Adami prærogativas, naturæ nondum per culpam depravatæ, inseparabilem conditionem, ac debitas proprietates fuisse. Id vero ne gratis videatur assertum, celebres nonnullos Theologos indicandos censui, qui rem ita explicaverunt. Vide Jacobum Fontanam *tom. 1. Constitut. Unigenitus propugnatæ pag.* 747. *& seq.* Instructionem editam, ac probatam post comitia Cardinalium, Archiepiscoporum, & Episcoporum Galliæ anno 1714. Henricum Cardinalem Bissy *in tractat. Theologico advers. Quesn. &c.* Gregorium Selleri S. R. E. Card. in principio *Tomi VI.* aliosque Theologos.

63 Habes itaque hæreses contra Catholica de statu innocentiæ dogmata, quæ credere nos cogunt, Adamum in illo fuisse statu positum, supernaturali gratia instructum, per quam in sanctitate & justitia constituebatur, & a morte, miseriisque immunem; nec denique concupiscentiæ, & passionibus subjectum, cum affectus rationis imperio omnino subditi essent.

64 Dum hæc intacta maneant, nil est quod in Scholasticorum opinionibus reprehendas, quæ versantur, vel circa instans, in quo fuit illi gratia collata vel circa distinctionem originalis justitiæ a charitate; vel circa necessitatem originalis gratiæ per se efficacis, ultra sufficientem, vel circa naturam habitus supernaturalis auxilii, aliudve simile. Dum enim statuas habuisse supernaturale auxilium, sine eo nil agere potuisse, quod ad æternam felicitatem conferret, ac liberum sub hoc auxilio mansisse, Fides nostra sarta tecta servatur, sive dicas, gratiam sanctificantem habuisse, & sufficientem qua bene agere posset, si vellet; sive auxilium efficax ultra sufficiens ad salvandam dependentiam a Deo, necessarium ei fuisse ad agendum opinetis; sive putes supernam dilectionem divinitus eidem inspiratam, ac in eo permanentem charitatem fuisse, qua sanctus Deoque charus esset, & qua, si vellet, bene agere, ac in accepta justitia perseverare potuisset, quin etiam novo auxilio adjuvaretur, sive alio modo Scholasticis etiam ignoto explices inhærentem, aut permanentem in eo sanctitatem, & justitiam, & supernum adjutorium, sine quo bene agere, ac perseverare non poterat. Idem de integritate, aliisque privilegiis dicas; nam modo rationis in affectus imperium adstruas, ac immunem illum a morte fuisse concedas, nil vetat, quominus vel in gratia supernaturali, vel in naturali rectitudine vim illius imperii constituas, & quominus ona, vel altera hypothesi, qua id contigerit ratione, demonstres; sicut liberum cuique est investigare, quo modo ab infirmitatibus, & morte futurus fuisset immunis, dum tamen legem fateatur, qua a moriendi necessitate liberabatur.

Pauca nunc de statu puræ naturæ dicemus, 65 idque ex eo quod Sporerius, sive illius supplementi auctor, aliique confidenter asserant, Bajanos, Jansenianosque esse, qui hunc possibilem negant, sed ducti principiis superius a nobis expositis, quæ sunt hæreseos ab Ecclesia notata. Si ergo Theologi sunt, qui principia 66 illa improbent, ac alia via adstruere conentur, vel Deum hominem concupiscentiæ rationi rebelli subjectum condere initio non potuisse, vel debuisse etiam illum supernaturali gratia donare, cur damnati erroris contra Apostolicæ Sedis sententiam arguuntur? Sunt vero quam plures, qui hominem fieri potuisse, qualis nunc nascitur, negent, ac nonnulli etiam, qui attenta divina providentia, nequidem sine gratia condi posse propugnent. Ex iis autem nemo cum Jansenianis convenit in damnatis erroribus. Ii enim, ut vidimus, integritatem justitiamque originalem, & sanctitatem debitas naturæ proprietates adstruebant. Contra vero Augustiniani, aliique Theologi Orthodoxi, hæc indebita homini esse, ac sanctitatem gratuitum donum supernaturale fatentur; Negant vero posse hominem fieri concupiscentiæ subjectum; quia hanc effectum peccati, ad peccatum inclinantem, & contra naturam esse hominis rationalis juxta SS. Augustinum, & Thomam opinantur. Quid vero in hoc est revelationi, ac definitioni Ecclesiæ contrarium?

Dicent fortasse, damnatam esse Baij pro- 67 positionem, quæ hominem fieri potuisse negat, sicut nunc nascitur. Sed jam dixi, quo 68 sensu hæc proscripta fuerit, ac celebriores Theologi asserunt, hanc unam ex illis esse, quæ aliquo pacto defendi possunt, licet attentis Baji principiis jure meritoque proscripta in eo fuerint. Videatur Petrus Mausius *de Peccato Originali quæst.* 4. ubi plurima profert ex Augustino, Thoma, Bonaventura, Alensi, aliisque Theologis, qui probant concupiscentiam esse ab appetitu sensitivo distinctam, ac perversam affectionem, sive qualitatem, quæ Deum auctorem habere nequeat. Accedit etiam quod si ex illa fas esset inferre, potuisse

se revera Deum hominem facere qualis nunc nascitur, cum nunc peccato nascatur infectus, ita quoque fieri potuisse oporteret, quo nihil absurdius.

69 Alii vero censent, non solum fieri a Deo non posse hominem concupiscentiæ subjectum, sed nec etiam supernaturali gratia destitutum; non quod hæc naturæ sit debita, cum donum sit gratuitum, & supernaturale, sed quia posito homine ad imaginem Dei formato, ac amante Deum, atque in ipsum veluti in ultimum finem suum tendente, illumque appetente, providentiæ ordo postulat, ut ea ipsi concedantur, quæ ad illius consecutionem sunt necessaria; & sicut alii Theologi teneri Deum ex providentiæ lege asserunt ad unicuique dandum in hoc statu auxilia sufficientia Redemptoris, quibus possint homines expedite, & proxime mandata servare; quæ tamen auxilia etsi ex illa lege debita, ad veram tamen gratiam pertinere tuentur; ita isti quod hominis naturam exigere asserant imaginem Dei, innatum Dei clare videndi appetitum, & esse non possit, quin Deum amet, quem tamen nequit sine gratia diligere, nequidem ut naturæ auctorem, in quocumque statu ex providentiæ, & justitiæ lege homini gratiam Conditoris deberi opinantur, ut mandata servare, Deum auctorem suum diligere, ac optatam beatitudinem consequi valeat.

70 Opinio hæc Novatorum supra expositam hæresim detestatur, atque in tribus fundatur principiis, in quibus Theologi pro libito disceptare salva Fide possunt: Nam asserunt I. Hominem natura sua ad imaginem Dei esse. II. Fieri non posse, quin indito naturæ appetitu feratur in Deum ipsius auctorem, ac finem clare videndum. III. Amare non posse Deum ne quidem ut naturæ auctorem, quin superna gratia a creaturis, & supra se ipsum elevetur, ac diligatur in Deum propter se amabilem. Hæ vero opiniones sunt, quæ revelatis principiis, & Ecclesiæ definitionibus non adversantur, & quæ in Scholis Catholicis semper

71 apud nonnullos viguere. Ex hujusmodi principiis eruunt, Deum condito homine rationali, vi suæ providentiæ, debere illi gratiam conferre, qua suum auctorem diligere possit, servare mandata, & in finem suum pervenire; qua gratia is, qui est natura servus, adoptatur, ut licite serviat, & suum dominum colat, & jus habeat ad illam hæreditatem, sine

72 qua beatus esse non possit. Ubinam hæc opinio ab Ecclesia proscripta est? Immo Apostolica Sedes, ut improbat eos, qui contrariam, quæ communior est, Pelagianismi, & Manichæismi cum Jansenio insimulant; ita eos reprehendit, qui hanc Jansenianismi accusant. Atque hæc una ex illis Scholæ opinionibus est, quæ a Catholicis etiam Romæ sub oculis Pontificis propugnatur; Mitto enim Contensonium celebrem e Dominicana familia Theologum, aliosque, qui editis jam Operibus variis in locis puræ naturæ statum impossibilem tradidere, Cardinalis Norisius, Fulgentius Belelli, & Laurentius Berti Romæ hanc propugnaverunt opinionem, ac in editis in lucem Operibus asseruere, & eamdem traditam vidi ac publice propugnatam, non solum in Schola Augustinianensium, sed etiam a Monachis Cassinensibus in Monasterio S. Calisti, & a Viro Clarissimo Antonio Francisco Vezzosi Clerico Reg. in Conventu S. Andreæ de Valle. Sed hæc satis de statu innocentiæ, & naturæ puræ.

Disputandum nunc est de statu naturæ lapsæ, 73
hoc est de misera illa conditione, in qua humanum genus ob Adami culpam nunc reperitur, spoliatum nempe naturæ indebitis donis; miseriis, quibus premimur, concupiscentiæ, potestati Dæmonis, Deique indignationi subjectum, ac Adamitica ipsa culpa per generationem propagata infectum. Orthodoxa 74
Fides docet, omnes homines ex Adamo propagatos, etiam ex Fidelium parentibus ortos, originali peccato infectos nasci, esse jure ad æternam felicitatem privatos, filios iræ, atque vindictæ, & æternæ damnationi obnoxios. Hæreticorum nonnulli, ut Pelagiani, Sociniani, & Arminiani, Originale peccatum negant. Lutherani vero, Calviniani, ac Janseniani, nimium illius effectus extollunt. Nam per istud liberum arbitrium omnino extinctum prædicant, ac rationem misere obtenebratam, depravatamque ipsam naturam. Ad Lutheranos, Calvinianosque quod spectat, præter quam quod peccatum originale in concupiscentia formaliter positum asserunt, quæ etiam in baptizatis remanet, ajunt, Baptismum tegere tantum, aut radere, non vero tollere originale peccatum, & editi contra eosdem in Concilio Tridentino Canones palam faciunt, docuisse etiam perditum omnino Adami culpa fuisse liberum arbitrium. In quam hæresim abiisse quoque Bajum, Jansenium, atque Quesnellium, eorum damnatæ propositiones ostendunt, ex quibus constat, in homine post Adami peccatum libertatem deesse indifferentiæ, ad merendum, & demerendum satis esse, ut a coactione immunis sit, nec requiri ut a necessita-

cessitate antecedente, & inevitabili sit liber. Hinc ajunt, peccare homines damnabiliter, etiam in iis, quæ vitare nequeunt, indeliberatos concupiscentiæ motus esse vera peccata; impossibilia Deum jubere, ac hominibus quoque justis impossibilia esse aliqua Dei præcepta, atque iis similia, quæ clariora fient eorum exposita hæresi.

76 Omnes ergo Novatores isti ajunt, Adamum per voluntarium peccatum dona naturæ debita amisisse, & inter alia libertatem indifferentiæ; & claram cognitionem eorum, quæ ad jus naturæ pertinent. Quamobrem ignorantia eorum quæ ad naturæ legem pertinent, & agendi, peccandique necessitas, atque concupiscentia rebellis, veluti voluntarie in Adamo volitæ reputantur. Ideoque invincibilis juris naturæ ignorantia a culpa non excusat, indeliberati concupiscentiæ motus peccata sunt contra præceptum *Non concupisces*, & operationes omnes, quamquam necessariæ, ut sunt opera omnia Infidelium, secundum hypothesim Jansenianam, sunt peccata, quia necessitas illa, qua inevitabiliter fiunt, ex voluntaria, & libera Adami culpa, cum quo nos quoque peccavimus, orta est, ac remanet in homine, etiam postquam per Baptismum sit orignale peccatum sublatum.

77 Itaque homo post Adami peccatum libertatem amisit, ac necessarie agit quæcumque operatur. Quamobrem spectari juxta Novatores hujusmodi debet, veluti agens necessarium, delectatione ad ea, quæ operaturus sit, determinandum. Itaque sicuti bilanx determinatur pondere, & sicut lanx quæ majori premitur pondere necessario inclinatur, ita necessarie in eam trahitur partem hominis voluntas, in quam major delectatio urgeat. Hæc est vera Jansenianæ hæresis imago a Luthero, & Calvino delineata, sed a Bajo, Jansenio, atque Quesnellio veluti aliquo velo obducta.

78 Videant vero ii, qui Augustinianos, ac Thomistas Jansenianismi insimulant, num jure horum de libertate hominis sententia, cum Jansenii systemate confundatur? Nam ii omnes fatentur per Adami peccatum attenuatas quidem esse liberi arbitrii vires, sed manere adhuc indifferentiæ libertatem.

79 Sed antequam ad aperiendum discrimen veniamus, quod inter hos Novatores, Catholicosque Theologos intercedit, observare necesse est, tria alia illos statuere, quæ sunt cum recensito errore connexa; scilicet amissam cum libertate fuisse naturalis scientiæ cognitionem, castumque amorem Dei integræ naturæ debitum, ac loco istius dominantem cupiditatem successisse. Cum vero in homine necessitas, ignorantia legis, & vitiosa cupiditas ob peccatum insint libere in Adamo commissum, asserere non verentur, ad peccatum, & demeritum agendi necessitatem non obesse, sed libertatem sufficere libere in Adamo amissam, eamdemque ob causam peccata esse, quæ ex ignorantia etiam invincibili contra naturæ legem fiunt; atque dominantis concupiscentiæ motus. Hæc basis est Janseniani Systematis. Ut vero pessimas, quæ inde nascuntur, conse- 80
cutiones, intelligere valeamus, duo illi amores, sive duæ illæ delectationes exponendæ sunt, quibus veluti pondere necessario flectitur, agiturque voluntas. Sunt ii duo amores amor mundi, qui vitiosa cupiditas, ac terrena quoque delectatio dicitur, & amor Dei, sive charitas a Deo inspirata. Nullam in homine actionem esse contendunt, quæ aut ex vitiosa illa cupiditate, aut ex charitate perfecta non oriatur. Quamobrem, quæ ex charitate non sunt, ea omnia ex cupiditate, ideoque vera peccata esse prædicant. Hinc omnia opera Infidelium, & peccatorum cum ex charitate non sint, veluti ex vitiata radice prodeuntia infecta esse, atque peccata ajunt: Hinc vel ipsum timorem gehennæ, quo peccator ad conversionem disponitur, actusque reliquos, qui a charitate non oriantur, cujusque generis sint, vera peccata esse definiunt. Hac de causa, ajunt, liberum arbitrium sine sanctificante gratia nihil nisi peccatum operari posse, atque gratiam omnem extra dominantem charitatem, etiam sufficientem, excludunt. Hæc indicasse sufficiat, ut inde concludere clare possim, toto Cœlo Thomistarum, Augustinianensium, aliorumque Theologorum opiniones, ab horum Novatorum erroribus diffidere. Nam ut incipiam a libero arbitrio.

Quis ex his est, qui Adami peccato extin- 81
ctum asserat? Numquid illud perimit gratia efficax? At hæc infirmo, & attenuato arbitrio a Deo datur, ut illud roboret, adjuvet, perficiat, modo tamen ejusdem indoli consentaneo, libero scilicet, cum libera sit illius indoles; Gratia enim efficax, quæ lapsis hominibus datur, medicinalis est, neque præsumi potest, peritum medicum cognito ægroti morbo medicinam porrigere, qua illum occidat. Quis ergo credat, Deum divinum medicum, cui arbitrii infirmitas cognita est, congruam medicinam non porrigere? Si Adami peccatum non extinxit arbitrium, numquid medicina divina illud interficiet? *Si non occi-*

 ditur

ditur per vulnerantem, inquit Prosper, *numquid per medentem?* Quod medicus gravi infirmitati, natura sua efficax remedium porrigat, ideone ægroti natura detrimentum accipiet? Paucis dicam, efficax gratia actio est Dei Omnipotentis, qui non tollere, sed roborare, juvare, perficere vult libertatem; ergo perficit, non minuit, non extinguit; aliuqnin effectus infinitæ causæ virtuti nun responderet. Dices: intellectu difficile est, qua ratione id cum arbitrio concilietur. At mysterium est, ut ait S. Augustinus, quid ergo mirum?

83 Hæc vero non ad Thomistas tantum, sed etiam ad Augustinianos pertinent. Si enim medicinalis efficax gratia a Deo ad perficiendum libertatis usum destinata est, sive hæc præmotio dicatur, sive divina inspiratio, sive dilectio prævia, ac victrix, semper Dei actio est, atque effectum parit, quem Deus vult. Quid si dicant moralem necessitatem afferre præviam prædominantem delectationem? Quis unquam hanc proscripsit opinionem? Sed ut os obstruatur imperitis nonnullis, quibus Sorbonicus ille Tournelius imposuit, dum asseruit, delectationem superiorem, seu relative victricem, basim constituere Janseniani systematis, paulo fusius rem agam. Opinio hæc, damnata jam Janseniana hæresi, propugnata fuit a Basilio Puntio, Augustino Burgensi, Mansio, Macedo, Haberto, Cardinali Lauria, Cardinali Norisio, aliisque; & Romæ sub oculis Pontificis Summi tradita, & propugnata fuit ab Augustinianis, & Monachis Cassinensibus, ac asserta, & typis tradita a Laurentio Berti, aliisque. Numquid passa id fuisset Apostolica Sedes, cujus judicio Janseniana hæresis damnata fuit, si res ita se ha-

84 beret, ut Tournelius asserit; Immo pluries hæc doctrina expensa fuit, ac post illius examen, Norisius Cardinalis renunciatus fuit, ac Berti laudatus. Sed annon Moliniani ipsi propugnant gratiam relativam, comparatam malitiæ gradibus, quæque respectu Syriorum est efficax seu victrix, & respectu Cotozaitarum inefficax est? Numquid hæc a Jansenianis differt, quia gratiam, non vero inspirationem, lumen cæleste, sanctam delectationem vocant?

85 At hic non est de nominis appellatione contentio. Itaque cum jam sit notum, Jansenium extinctum asserere arbitrium per peccatum Adami, jam patet fundamentum systematis: ac delectatio illa victrix in Jansenio non potest libertatem, quæ non est, tollere, sed naturam necessarie operantem flectere debet; ut ab aliis vero usurpata, juvat, fovet, perficitque libertatem, ut alia quæcumque efficax gratia.

Diffident præterea Thomistæ, Augustiniani, 86
aliique ab istis Novatoribus: Quia isti præter dominantem charitatem, nullam aliam gratiam agnoscunt, ac sufficientem damnant. Contra vero Thomistæ sufficientem adstruunt, quæ vere potentiam perficit, ac dat posse operari, atque hanc ab efficaci diversam statuunt, concessamque asserunt non prædestinatis tantum, sed Catholicis, Hæreticis, ac etiam Infidelibus, licet nonnulli eorum cum aliis Catholicis sentiant, non dati parvulis decedentibus in utero Matris ac obcæcatis nonnullis peccatoribus, & Infidelibus. Qua in re 87
consentientes quoque habent Augustinianos, qui gratiam sufficientem, usurpata ab Augustino phrasi, etiam parvam vocare solent, quod concupiscentiæ conatus non vincat: Differunt vero isti a Thomistis, quia sine novo auxilio hanc satis esse ajunt ad orandum, si homo velit, ut gratiam uberiorem ad vincendum aptam obtineat.

Aliud est Augustinianæ doctrinæ caput, quod 88
cum damnatis erroribus aliqui imperiti confundunt, quod scilicet ii doceant hominem teneri ad actiones suas humanas in Deum ultimum finem dirigendas, nec posse eas ita in Deum referre sine gratia. At a Jansenianis, Bajanisque hæc opinio longe diversa est, cum Augustiniani dicant, tantum vel actu, vel virtute in Deum referendas; cum adstruant, præsto esse infidelibus, & peccatoribus etiam, saltem non obcæcatis, gratiam, qua ita actiones dirigant suas; cum fateantur, non ita esse mentem ab originali culpa depravatam, ut motus aliquos bonos natura sua habere non possit, ac non habeat, & ut gratia destituta necessarie ad peccandum trahatur. Nam beatitudinis amor, qui in natura est, bonus est naturæ motus, & si qui sint actus, qui ad Deum non referantur juxta Augustinianos, non sunt mali, ac lethalia peccata, quæ ab infecta dominante cupiditate inficiantur, sed mali tantum dici possunt ob defectum rectæ ordinationis, ac fere semper culpa venialis, ac levissima sunt. Rursum gehennæ metum in pœnitente bonum, ac salutarem fatentur, & Novatores hac in re validissime confutant, licet asserant esse præterea ad justificationem obtinendam necessariam initialem charitatem qua, & Deum pœnitens diligere incipiat, & se se a creatura avertere, atque convertere ad Creatorem. Hanc opinionem censura notari posse vetuit Apostolica Sedes, ut videre est in supe-

superiore appendice. Vides ergo quam late distent Catholicorum opiniones a damnatis sententiis.

89 Sed unum adhuc monendum superest, scilicet, notandos non esse Catholicos, qui salva Fide, qua credimus hominem justificari per gratiam eidem inhærentem, gratiam ei necessariam esse ad bene agendum etiam ad initium Fidei, eamque iis conferri omnibus, quos supra diximus, atque hanc arbitrii libertatem juvare, & roborare, non adimere; diverso a recepto in Scholis modo supernaturalium donorum, & gratiæ interioris naturam explicent. Nam id Philosophi potius munus est modum declarantis, quo actiones nostræ fiant, habitusque in anima insit, quam Theologi revelationem unice proponentis, atque consecutiones ex ea deducentis. Quis ergo reprehendat illos, qui sanctificari animam per charitatem asserant, & charitatem esse vel Dei in nobis permanentem actionem, vel inspiratam divinitus dilectionem, quæ naturam elevet, elevatam ad Deum amandum, ejusque amorem augendum inclinet, adjuvetque etiam ut vere actu diligatur Deus, vel Dei amore quidquam agatur? Si hæc salva libertate fiant, quid est, quod damnari possit, præsertim cum aliæ etiam divinæ in homine gratiæ operationes, juxta definitam ab Ecclesia doctrinam explicentur? Dum necessitas gratiæ salvatur ad initium Fidei, ad sanctitatem, ad credendum, sperandum, agendumque ut oportet, libertas una cum gratia operante, & mysterium in conciliando gratia cum libero arbitrio, salva Fides, ac Ecclesiæ doctrina est.

GRATIA, UT EST GRATIOSUM RESCRIPTUM.

---

1 GRatia, quam Papa concesserit, eo mortuo non evocatur, etiamsi adhuc res integra maneat; *cap. Si super gratia 9. de offic. Deleg. in 6.* ibi: *Ipsa gratia, licet nondum sit in ejus executionem processum, morte non perimitur concedentis: cap. Si cui 36. de præbend. eodem in 6.* ibi: *Hujusmodi concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam re integra per obitum concedentis.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancellar. gloss. 12. in princ. num. 32. & seq.* ubi in pluribus exemplis hoc ipsum demonstrat, Barbosa *de Offic. & Potest. Episcop. lib. 1. num. 8.* Card. de Luca *de Pension. disc. 1. num. 25.* Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 3. num. 250.* ubi testatur de
communi circa gratiam jam factam, ut suppo-
nit nostra conclusio. Secus autem circa gratiam 2
faciendam, idest quando Rescriptum Apostolicum continet gratiam primum faciendam, seu concessam non in proprium recipientis litteras, sed in alterius duntaxat favorem, quia tunc ejusmodi gratia facienda expirat morte concedentis re adhuc integra, textu expresso *in cit. cap. Si cui 36. de præbend. in 6. §. final.* ibi: *Secus si super provisione certæ personæ facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui provideri mandatur, gratiam, vel favorem, illa quidem expirat omnino, si concedens re integra mo-
riatur.* Et ratio disparitatis est clara, quia cir- 3
ca gratiam jam factam, seu quando Rescriptum Apostolicum continet *gratiam factam*, jam illi, cui talis gratia facta est, fuit Jus acquisitum, quod non decet ei amplius auferri ratione solius mortis concedentis. E contra vero *circa gratiam faciendam*, seu quando Rescriptum Apostolicum continet *gratiam primum faciendam*, nulli adhuc Jus quæsitum fuit; unde nullum est inconveniens, quod talis gratia veluti primum facienda expiret morte concedentis re adhuc integra, seu cum in ejusdem executione necdum cœptum est procedi.

Gratia facta ad beneplacitum concedentis, 4
durat, donec ille eam revocaverit, quia istud beneplacitum nulli subjacet legi, adnotat. *in leg. Fideicommissa §. Quamquam, ff. de Legat.* ubi glossa verb. *Voluerit*, Natt. *consil. 508. nu. 5. vol. 3.* Cokier *de jurisd. ordinaria in exempt. part. 3. quæst. 5. num. 3.* Barbosa *clausula 8.
num. 2.* & alii passim. Aut donec ipse conce- 5
dens moriatur, quia morte voluntas solvitur, & extinguitur, textu expresso *in cap. Si gratiose 5. de rescriptis*, ibi: *Hujusmodi gratia per ejus obitum (per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur) eo ipso expirat. Et sic communis* Doctorum cum Barbosa *loc. citat.* & Reiffenstuel *loc. cit. num. 260.* Card. de Luca *disc. 40. n. 4.*
Gratia concessa ad beneplacitum Sedis Aposto- 6
licæ, aut interim, dum Sedes Apostolica voluerit, non expirat morte Papæ concedentis, sed opus est expressa revocatione, textu expresso *in d. cap. Si gratiose*, ibi: *Secus autem si usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta*; tunc enim quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. *Sic etiam communis* cum præcitatis.
Si gratia fieret, & concederetur ad beneplacitum 7
Personæ, & Dignitatis, quæ perpetua est, aliqui volunt, quod præponderet dignitas, & sic quod

quod illa gratia minime extinguatur morte concedentis, cum Dignitas sit perpetua. Ita Joan. Andr. *in d. cap. Si gratiose num. 6. in fine*. Alii autem volunt, quod præponderet nomen, quod præcedit, & sic quod gratia non extinguatur, si præcedat nomen Dignitatis; *arg. cap. Quoniam* 14. *de offic. & Potest. Judic. Delegat.* quia Dignitas non moritur, neque variatur per mortem, & variationem personæ; *cit. cap. Si gratiose* 5. *de rescriptis in* 6. & quod extinguatur, si præcedat nomen personæ, quia tunc sequitur personam, & veluti accessoria extinguitur cum persona, *arg. cap. Privilegium personale* 7. *de Regul. Juris in* 6. *& cap. Accessorium* 42. *de Regul. Juris etiam in* 6. Et sic tenet Imola *in d. cap. Si gratiose*; ut eum referunt Dominicus *ibid. nu.* 6. & Franch.
8 *in fine*, & Barbosa *loc. cit. num.* 6. Gratia concessa cum clausula *donec revocaverimus*, *donec aliud duxerimus ordinandum*, & hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur, neque expirat morte concedentis. Sic Barbosa *clauf.* 43. *nu.* 21. Theodor. de Rub. *in singul. Rotæ tom.* 2. *part.* 4. *clauf.* 290. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 263. Menochius *de Arbitr. Judic. lib.* 1. *quæst.* 69. *num.* 12. citans communem aliorum contra Bartolum; Et ratio est, quia ad revocationem requiritur actus positivus contrarius, qualis non habetur per solam mortem concedentis, nam aliud est voluntatem cessare, & aliud eam revocare: prius fit per mortem; *l.* 4. *ff. Locati*, posterius autem requirit factum quoddam, nempe novam dispositionem, & expressionem ipsius revocationis; Menochius *consil.* 360. *num.* 9. cum aliis, Barbosa *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.*

9 Gratia solo verbo Papæ perficitur etiam Litteris non expeditis: *cap. Inquisitionis* 25. *qu.* 1. *Clement. dudum, de Sepulturis* §. *ultim.* Archidiacon. & Joan. Andr. *in proœm.* 6. *Decretal.* Felin. *in cap. In nostra in fin. de rescript.* Pyrrhus Corrad. *Prax. dispens. Apostolic. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 4. Rota *part.* 1. *tit. decis.* 585. *num.* 2. *p.* 7. *decis.* 218. *num.* 7. *part.* 8. *decis.* 79. *num.* 21.
10 Gratia recipit robur, & virtutem suam, & regulatur a sola signatura Papæ a die ejusdem datæ; Rota *part.* 2. *decis.* 327. *num.* 1. *& seq. part.* 8. *decis.* 70. *num.* 17. *part.* 17. *decis.* 270. *num.* 4. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 469. *num.* 5. *p.*
11 19. *tom.* 2. *decis.* 648. *num.* 4. Gratia Papæ per solam signaturam perficitur; Rota *part.* 6. *decis.* 38. *num.* 80. *& seq. part.* 17. *decis.* 270.
12 *num.* 5. Scriptura autem, seu litteræ Apostolicæ requiruntur tantum ad probationem gratiæ; Rota *locis mox citatis*, Mascard. *de probationibus concl.* 843. *num.* 10. Pyrrhus Corrad. *loc. cit. num.* 7. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancell.* Glossa 2. *num.* 47. ubi dicit, quod in lingua Prin- 13
cipis stat gratia, & in scriptura testimonium, & in executione commodum. Gratia concessa 14
per Pontificem Prædecessorem absque expeditione Bullarum, est exequenda per Successorem expeditis litteris sub forma: *Rationi congruit*. Card. Petra *tom.* 5. *in comment. in Constit.* 1. *Pii II. num.* 12. ubi tradit etiam tenorem talium Litterarum; Rota *part.* 1. *decis.* 121. *n.* 5. & habetur ex Regula decima Cancellariæ, in qua super litteris non expeditis solet concedi facultas expeditionis pro gratiis factis, & non expeditis a duobus Antecessoribus Pontificibus tantum. Unde Regula tantum quoad 15
nominatos Pontifices suffragatur, quia ceteri non nominati exclusi censentur; Amyden. *de Stylo Datariæ lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 14. Card. Petra *loc. cit. n.* 15. & alii passim.

Hæc regula Cancellariæ, seu hic modus ex- 16
pediendi litteras ab Antecessore, seu antecessoribus non expeditas, desumpta fuit ex Jure communi, *in c. Litteris, de Rescriptis*. Ex quo Canone arguunt DD. Pontifices successores ex congruenti ratione debere exequi gratias, quas concesserunt Prædecessores, & morte præventi exequi non potuerint. Barbosa *in c. Litteris n.* 5. Mandos. *in Regula de Litteris in forma, Rationi congruit, expediendis, quæst.* 2. *n.* 5. Rosa *de execut. Litterarum Apostolicarum part.* 1. *c.* 2. *n.* 19. *& sequent.* Card. Petra *l. c. n.* 16. Hinc 17
novus Papa nullam facit gratiam de novo, sed solum testatur de gratia concessa, vel exequitur eam, juxta verba Gregorii IX. *in cit. c. Litteris*, ibi: *Cum factum Prædecessoris nostri potius, quam nostrum, fuerimus prosecuti*. An ista expeditio requirat, ut supplicatio sit 18
signata tempore antecessoris, vel sufficiat, si gratia sit facta solo verbo Papæ; variant Doctores; Rebuffus *ad Regul.* 10. *Cancell. n.* 8. dicit vidisse hujusmodi Litteras expeditas per Successorem super Gratia viva voce facta ab Antecessore, sed Jure probata; Mandos. *l. c. q.* 11. affirmat in Gratia etiam verbo facta, si Papa statim moriatur, vel æger fiat usque ad mortem, ut expediantur istæ Litteræ in forma, *Rationi congruit*; Secus si diu supervivat, quia sibi imputet impetrans, si supplicationem signari omiserit; Glossator antiquus hujus Regulæ decimæ *n.* 2. quem sequitur Amyden. *l. c. n.* 18. dicit non posse expediri has litteras, nisi in gratia per supplicationem signata. Corrad. vero citatus a Card. Petra *loc. cit. n.* 21. dicit, quod si Papa mandaverit expediri,

Jure

Jure expedirentur sub ipso, sed ex Stylo non solent expediri hæ Litteræ, nisi signata fuerit supplicatio tempore Antecessoris; quia mora non obtinendi supplicationem signatam debet impetranti nocere, quia *ex Regula* 25. *Juris in* 6. *Mora sua cuilibet est nociva*, & idem docet Rosa *l. c. n.* 25. Card. Petra *loc. cit. sub n.* 21. ubi dicit, quod vere si deberent expediri litteræ hujusmodi, super gratia solo verbo facta, plures fraudes occurrere possent pro probanda tali gratia per testes, aut alio modo.

19 Hinc inolevit mos, quod supplicationes signatæ statim mortuo Papa consignentur Collegio Cardinalium sigillatæ, ut præsententur futuro Pontifici, & sic supplicatione signata gratiæ non expirant morte Papæ concedentis, etiamsi litteræ expeditæ non sint, sed sunt expediendæ per Papam Successorem sub dicta forma, *Rationi congruit*. Rota *part.* 18. *tom.* 3. *decis.* 808. *n.* 15. Card. de Luca *de Pensionibus disc.* 44. *num.* 6. Rota *loc. cit. nu.* 18. & 24. Card. Petra *loc. cit. sub n.* 21. & alii passim.

20 Gratiam non suspendit Clausula, *Ex nunc prout ex tunc*, quando est apposita in collatione de vacanti, secus si de vacaturo. Cassad. *dec.* 3. *n.* 15. *de præbend.* Crescent. *decis.* 7. *n.* 13. & 19. *de concess. præbend.* Achill. *dec.* 7. *n.* 4. *de renunc.* & fuit dictum *in una Ilerden. Canonicatus* 25. *Octobris* 1597. *coram Card. Pamphil.* ut referunt Mart. *clauf.* 54. *n.* 2. Aloysius Ricc. *in Collect. dec. part.* 1. *Collect.* 753. *in*

21 *princip.* Barbosa *clauf.* 61. *n.* 5. Dicta enim clausula operatur, quod unum tempus alteri inesse dicatur. Rota *part.* 3. *dec.* 770. *num.* 3. *part.* 5. *tom* 5. *decis.* 350. *n.* 9. & *communis*

22 *Doctor.* cum Barbosa *loc. cit. num.* 6. Gratia expectativæ concessa cum clausula *Ex nunc prout ex tunc*, retrotrahitur ad tempus datæ ipsius gratiæ; Felin. *in cap. Licet causam n.* 6. *de probat.* Alexander *consil.* 211. *n.* 13. unde perinde est, ac si Papa tempore datæ primam gratiam contulisset; Crescent. *decis.* 4. *lib.* 2. *alias decis.* 7. *n.* 13. *de concession. præbend.* Ferret. *consil.* 314. *n.* 7. *lib.* 2. Barbosa *l. c. n.* 7. Rota *in Anconitana Canonicatus* 8. *Octobris*

23 1592. *coram Penna*. Gratia ita dicitur perfecta, si Papa concordat expectativam de beneficio vacaturo cum clausula: *Ex nunc prout ex tunc*, ut non expiret morte concedentis, ut fuit dictum in una *Calaguritana Canonicatus* 1. *Junii* 1591. *coram Penna*, cujus meminerunt Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellar. Gloss.* 12. *n.* 42. *vers. sic etiam*; Lotter. *de re beneficiar. lib.* 1. *quæst.* 29. *num.* 34. Barbosa *l. c. num.* 9.

Gratia conditionalis expirat per mortem Papæ concedentis ante illius purificationem. 24
Card. de Luca *de Pension. disc.* 1. *n.* 14. Gratia dicitur conditionalis per tacitam conditionem, *si preces veritati nitantur*. Rota *p.* 13. *dec.* 25
353. *n.* 1. Dicitur etiam conditionalis emanata cum clausulis, *Ut asseris*, *Dummodo*, *Constito*, *Si ita est*, & *hujusmodi aliis*. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 142. *n.* 5. *part.* 7. *decis.* 157. *n.* 3. & *part.* 17. *decis.* 41. *n.* 2. *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 379. *num.* 2. Gratia concessa sub aliqua conditione, regulari debet ab ipsa conditione; Rota *part.* 11. *decis.* 206. *num.* 6. *par.* 14. *decis.* 536. *num.* 86. Ad quem effectum requirit præcisam, & concludentem justificationem; Rota *part.* 7. *decis.* 157. *n.* 3. *part.* 12. *decis.* 341. *n.* 2. *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 379. *n.* 9. & 10. Et interim stat in suspenso, nec capi potest alia provisio, donec per necessarias probationes verificetur; Rota *part.* 10. *d.* 122. *n.* 21. *part.* 19. *t.* 1. *d.* 379. *n.* 10. Hinc fit quod gratia conditionalis cessat, cessante, vel non purificata conditione; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *Decis.* 184. *sub n.* 1. *Decis.* 641. *n.* 2. *part.* 7. *Decis.* 237. *num.* 5. *part.* 11. *Decis.* 187. *n.* 11. *part.* 14. *Decis.* 88. *n.* 14. *part.* 15. *Decis.* 147. *num.* 19. *part.* 16. *Decis.* 186. *num.* 4. *part.* 18. *tom.* 2. *Decis.* 416. *n.* 5. Purificata vero conditione perinde est, ac si ab initio simpliciter emanasset; Rota *part.* 13. *Decis.* 62. *n.* 17.

26 27 28 29 30 31

Gratia alicui concessa, præterquam in certo casu, si ille casus evenerit, cessat; Rota *p.* 14. *Decis.* 5. 6. *n.* 124. Et gratia concessa cum aliqua limitatione subsistit, donec venerit casus limitationis, & interim dicitur pura; Rota *ibid. n.* 518. Gratia concessa cum clausula: *dummodo tempore datæ præsentium non fuerit alteri jus quæsitum*, constito quod alter habeat legitimum Jus, resolvitur, ac si non fuisset concessa; Rota *p.* 9. *t.* 1. *Decis.* 254. *n.* 9. Prout gratia Apostolica facta sine præjudicio alterius habetur pro non facta, si ex ea aliquod præjudicium resultet; Rota *p.* 4. *t.* 2. *Dec.* 260. *n.* 13. & *seq. p.* 18. *t.* 2. *Dec.* 495. *n.* 10. Facta enim cum præservativa Juris alterius, vel sine derogatione eidem, tertio præjudicare non potest; Rota *p.* 18. *t.* 1. *Dec.* 139. *n.* 12. Et in omni casu clausulæ præservativæ reddunt gratiam conditionalem, & præservant Jus alteri ex antecedenti provisione quæsitum; Rota *p.* 19. *t.* 2. *Decis.* 566. *n.* 21.

32 33 34 35 36

Per gratiam *Si neutri* acquiritur Beneficium, quando neuter litigantium super illud Jus habet; Barbosa *clausula* 164. *nu.* 2. cum aliis ibi citatis. Gratia *Si neutri* est conditionalis, dum- 37 38

 modo

modo scilicet per eventum litis appareretit neutri jus competere ; Rota *p.* 4. *t.* 1. *Decis.*
39 220. *n.* 6. Gratia *Si neutri* ita pendet a futuro litis eventu, ut antequam operetur effectum suum, debeat expectari dictus eventus ; Barbosa *d. clausula* 164. *num.* 5. cum multis ibi citatis ; Rota *p.* 2. *Decis.* 726. *nu.* 3. Et interim nullum jus tribuit, non impleta conditione, seu non impleto tali eventu ; Rota *p.*
40 19. *tom.* 1. *Dec.* 223. *n.* 18. Gratia *Si neutri* non habet locum, nisi quando Beneficium est litigiosum lite nondum extincta ; Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancellar. Gloss.* 32. *n.* 4. Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *c.* 72. Barbosa *loc. cit. n.*
41 6. Immo Gratia *Si neutri* requirit litem de tempore datæ gratiæ ; Garcias *de benefic. part.* 6. *c.* 2. *n.* 212. & *seq.* Mantic. *Decis.* 56. *n.* 1. Verall. *dec.* 34. *num.* 1. & *sequent. part.* 2. & fuit resolutum *in Gerundensi Hebdomadariæ* 13. *Junii* 1602. *coram Patriarcha Pamphilio* impressa per Farinac. *Dec.* 456. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* Sicuti enim piscis nequit esse sine aqua, ita nec Gratia *Si neutri* sine lite, ut fuit dictum a Rota *in Salamantina Archidiaconatus*
42 16. *Junii* 1581. *coram Rubeo*. Unde Gratia *Si neutri* non conceditur pro lite movenda ; Barbosa *loc. cit. n.* 8. Verall. *Decis.* 34. *n.* 4. *part.* 2. & fuit resolutum a Rota *in Verdun. Canonicatus* impressa per Nicol. Garciam *de*
43 *Benefic. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 44. Gratia *Si neutri* ut suffragetur, debet, ultra litem, verificari duplex conditio, videlicet, quod Beneficium vacet, & quod neutri jus competat ; Barbosa *d. clausula* 164. *num.* 4. cum multis
44 ibi citatis ; Rota *part.* 2. *Decis.* 726. *n.* 1. Quibus probatis, scilicet vacatione Beneficii, lite inter Provisos, & non jure utriusque, habet executionem paratam ; Rota *p.* 22. *Decis.* 298. *num.* 12. *p.* 17. *Decis.* 298. *num.* 1.

45 Satis autem probatur lis, seu Beneficium esse litigiosum ex commissione causæ appellationis, ex citatione cum inhibitione, & illius executione ; Rota *part.* 2. *Decis.* 81. *n.* 1. &
46 *Dec.* 455. *n.* 1. Non jus impetrantis probatur ex ipsiusmet impetrantis confessione, & ex non justificatione prioris gratiæ ; Rota *part.* 2. *Dec.* 699. *num.* 2. & *Decis.* 736. *num.* 6. *part.*
47 5. *tom.* 1. *Decis.* 68. *num.* 3. Beneficii vacatio probatur per mortem ultimi legitimi possessoris, & non factam adhuc de illo ullam legitimam canonicam provisionem. Unde, ad hoc ut sit valida Gratia *Si neutri*, debet fieri mentio illegitimæ, & non Canonicæ provisionis adversarii, seu ipsius intrusionis, & fructuum malæ perceptionis ; Flamin. *de resignat. lib.* 2. *q.* 3. *num.* 43. Barbosa *loc. cit. num.* 12. Rota *part.* 2. *Decis.* 105. *sub num.* 1. In Gratia *Si neutri* attenditur data, non autem expeditionis tempus ; Rota *part.* 11. *Decis.* 124.
nu. 52. Gratia *Si neutri* debet præsentari infra 48
novem menses, & pro illius executione instari, alias remanet nulla ; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *Decis.* 237. *num.* 11. Item debet intimari,
quando agitur de privatione ; Rota *part.* 2. 49
Decis. 99. *n.* 4. Verum, ut dicatur intimata, 50
sufficit eum, contra quem agitur, fuisse citatum ad dicendum contra gratiam Rot. *ibidem*.
Gratia *Si neutri* non est subreptitia, ex eo, 51
quod non sit facta mentio, quod collitigans sit provisus Apostolicus ; Gregor. *Dec.* 150. *per*
totum, ubi *n.* 3. dicitur, quod hæc gratia ex 52
Stylo Datariæ conceditur proviso Apostolico etiam contra alium provisum Apostolicum ; & *n.* 6. quod non est præjudicialis, quia non habet locum, nisi data invaliditate gratiæ partis adversæ ; Barbosa *loc. cit. num.* 16. & 17.

Gratia in *forma dignum* non est conditiona- 53
lis, quia illa verba *quatenus idoneus reperiatur*, respiciunt qualitatem idoneitatis, quæ de jure inest, & potius sonat in monitionem, & instruunt Executorem, ut intelligat, qualis esse debeat ille, cui providet, & sic non reddunt gratiam conditionalem, quoad ejus substantiam, sed tantum respectu executionis, & provisionis faciendæ, quæ est dilata in tempus, postquam idoneus repertus fuerit. Licet enim ista conditio impediat executionem gratiæ, donec constet de idoneitate impetrantis, tamen non impedit acquisitionem, si in rei veritate impetrans sit habilis, & sic ista suspensio est circa executionem, non circa acquisitionem juris, cum qualitas idoneitatis sit pura, & certa in rerum natura, licet a nobis ignorata, antequam examinaretur, & conditio de præterito, vel præsenti non suspendit ; *l. Cum ad præsens*, *ff. Si certum petatur*, *l. Institutio talis*, *ff. de condition.* Sic Barbosa *clausula* 16. *n.* 1. Rota *p.* 4. *t.* 3. *dec.* 539. *n.* 1. *p.* 10. *dec.* 122. *n.* 19. *p.* 17. *dec.* 116. *n.* 11. & 12. Et quod talis gratia non sit conditionalis quoad substantiam, sed suspensiva solum executionis, donec constiterit Provisum esse dignum, resolutum fuit a Rota *p.* 1. *dec.* 711.
n. 2. Clausula enim *in forma dignum* posita in 54
gratia, operatur, ut Beneficium habeatur pro collato, remanente solum suspensione circa executionem ratione examinis, & collationis ab Executore faciendæ ; Rota *part.* 16. *decis.*
141. *num.* 33. Hinc ubi hujusmodi gratia *in* 55
forma dignum sit justificata, tribuit non solum jus

jus ad rem; sed etiam in re; Rota *part.* 17. *dec.* 207. *num.* 46.

56 Sequuta morte Provisi *in forma dignum*, antequam dignus repertus, seu declaratus fuerit, Beneficium non vacat per mortem illius, sed per mortem ultimi possessoris; Barbosa *d. clausul.* 56. *n.* 7. cum aliis ibi citatis; Rota *p.* 5. *tom.* 2. *dec.* 549. *num.* 21. *& decis.* 569.

57 *num.* 25. Gratia *in forma dignum* censetur facta a die ejus datæ, ita ut excludat gratiam alterius postmodum impetratam; Rota *part.* 2. *decis.* 523. *num.* 3. Quando gratia est concessa *in forma dignum*, Executor fit mixtus; Garcias *de Benefic. part.* 6. *cap.* 2. *num.* 126. *&* 127. ubi citat varias decisiones Sac. Rotæ; Barb. *loc. cit. num.* 8. ubi adducit etiam va-

58 rias Sac. Rotæ decisiones. Unde ab executore cum ista clausula *in forma dignum* appellare licet, & possessio interim capta est attentata; Sic sæpe fuit resolutum in Sacra Rota, & signanter *in una S. Agathæ Gothorum*, *& Zamorensi Beneficiorum*, *& in Nullius Sacristiæ* 26. *Octob.* 1601. *coram Penna*, *& in Barchionen. Parochialis* 10. *Decemb.* 1601. *coram Card. Sacrato*, *& dec.* 701. *sub num.* 2. *p.* 1.

59 *recent.* apud Barb. *loc. cit. num.* 9. Hoc tamen est intelligendum, quando alius est in possessione, vel adest legitimus contradictor; tunc enim datur appellatio propter præjudicium possessoris; Secus quando nullus est in possessione, nec adest legitimus contradictor; Rota *part.* 4. *tom.* 2. *decis.* 333. *num.* 5. *& sequent.* Barbosa *loc. cit. num.* 10. ubi adducit alias decisiones Sacræ Rotæ, & testatur de communi.

60 Provisus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum jam habet, examinandus non est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ; ii vero qui Sacros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an illa habeant adjumenta doctrinæ, quæ ex præscripto Sacri Concilii Tridentini necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt, erit annexus; Sic decisum fuisse a Sac. Congr. Concilii referunt Garcias *de Benefic. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 234. Barbosa *de Canonic. & Dignitatib. cap.* 13. *n.* 7. *&* 8. *& in Summa Apostolicar. decision. verb. Examen*, *Examinare num.* 10. Fagnan. *lib.* 1. *Decret. in cap. Accepimus* 13. *de ætat. & qualit. n.* 14. ubi dicit, sic a Sacra Congr. Conc. fuisse responsum Card. Borromæo.

Additiones ex aliena manu.

61 De Gratia *derogatoria Jurispatronatus in totum*, de Gratia *pro præsentato cum derogatione medietatis vocum*, tum de Gratia *si neutri*, quæ concedi quotidie a Dataria solent, haud abs re videtur pauca hic adnotare.

Ut locus esse queat *Gratiæ derogatoriæ jurispatronatus in totum*, ante vacationem Beneficii lis debet inter Patronos pendere, tum nemo ex ipsis debet existere in pacifica quasi possessione præsentandi. 62

Ad primum requisitum quod attinet, litis pendentia satis probatur ex præcedenti instantia facta coram Judice competenti, quod jus præsentandi ad Instantem pertineret cum productione nonnullorum, eaque instantia intimata aliis Patronis. Minimeque obstat si citati non comparuerint, quia ad hujus gratiæ validitatem non est necessaria litis contestatio, sed sufficit eam fuisse introductam. Maxime si Summo Pontifici expressa fuerit simplex hæc litis introductio. Pariter nec obstat si a litis introductione effluxerint triginta & amplius anni, quia instantia de jure Canonico est perpetua, & pro extincta non habetur, nisi vel supervenerit sententia illius extinctionem decernens, vel cum lapsu temporis concurrat malum jus Actoris. Confer de his omnibus Rotam *in Camplen. Cappellaniæ* 28. *Novembr.* 1725. *cor. clar. mem. Millin.* 63 64 65 66

Cæterum si instantia non fuerit legitime intimata, vel reproducta, deest requisitum pendentiæ litis; Rot. *in Colonien. Parochialis de Vittemberg.* 16. *Januar.* 1747. *cor. bon. mem. Vicecom.* Idem est si fuerit affectate introducta; Rot. *in Januen. Jurispatronatus* 27. *Martii* 1748. *&* 15. *Junii ejusdem anni cor. Illustriss. Molin.* ubi quod lis re judicata sublata non est subjectum Gratiæ derogatoriæ jurispatronatus in totum, etiam obtenta commissione restitutionis in integrum, si elapsis centum annis nihil actum sit. 67 68 69

Alterum requisitum est, quemadmodum supra innuimus, ut nullus Patronus existat in pacifica quasi possessione præsentandi. Cæterum si sit Patronus, qui in pacifica quasi possessione præsentandi existat, cessat ratio reservationis reposita in incertitudine Personæ præsentare debentis, adeoque frustra impetratur gratia derogatoria jurispatronatus in totum, quum non intendat Summus Pontifex præjudicium illi irrogare; Rot. *in dict. Colonien. Parochialis de Vittembergh.* 17. *Januar.* 1746. *cor. bon. mem. Vicecom.* 70

Intellige tamen, si existat ex *persona propria*, non item *ex persona sui Auctoris*; Rot. *in dict. Camplen. Cappellaniæ* 28. *Novembris* 1746. 71

1746. *coram clar. mem. Millin.* In jurepatronatus vero familiari suffragari & quasi possessionem præsentandi Anctoris ad impediendam dictam Gratiam, respondit idem sacrum Tribunal in *Compostellana Parochialis S. Thirsi* 8. *Martii* 1755. *coram bon. mem. Nunez*, & 12. *Febr.* 1745. *cor. bon. mem. Vicecomit.* Hæc de Gratia *derogatoria jurispatronatus in totum.*

72 Ad Gratiam vero *pro præsentato cum derogatione medietatis vocum* satis est fuisse præsentatum a Patronis existentibus in quasi possessione præsentandi pro medietate ad formam

73 ultimi status. Quinimo potest obtineri hæc Gratia ante hanc præsentationem, sufficitque quod ea intra quadrimestre superveniat; Rot. *in Papien. Beneficii* 4. *Maji* 1744. *cor. Illustrissimo Thunn*, & 15. *Martii* 1749. *cor. Illustriss. Clement.* & *in Colonien. Vicariæ* 12. *Junii* 1750. *cor. R. P. D. Canilliac.*

74 In hac Gratia quasi possessio Anctoris prodest Successori, qualecumque sit jus patronatus.

75 Nec attenduntur exceptiones quamcumque indaginem admittentes; Rot. *in dict. Camplen. Cappellaniæ* 28. *Novembris* 1746. *cor. clar. mem. Millin.*

76 Validitati hujus gratiæ non obstat sententia super institutione alterius Præsentati lata jam ab Ordinario. Diversum tamen esset si Ordi-

77 narius gratificationem illi concessisset. De cæ-

78 tero si gratificatio, & gratia præseferant datam ejusdem diei, præsumptio est pro anterioritate gratiæ, nisi concludenter probetur, quod per aliquod spatium ejusdem diei Ordinarii sententia præcesserit; Rot. *in Colonien. Personatus* 22. *Novembris* 1743. *cor. bon. mem. Nunez*, & 25. *Januar.* 1745. *cor. Illustriss. Caprar. Almæ Urbis Gubernatore*, & 14. *Februar.* 1746. *cor. R. P. D. Canilliac*, & 13. *Martii* 1747. *cor. bon. mem. Vicecom.*

79 Nec obstat si reticeatur alterum Præsentatum a Patrono habente medietatem jurispatronatus esse filium ejusdem, dummodo is, qui dictam gratiam obtinuit, sit Consanguineus, & agatur de jurepatronatus hæreditario; Rot.

80 *in dict. Colonien. Personatus*. Quod si Præsentatus a Patronis habentibus medietatem jurispatronatus; sit insuper unus ex Patronis, dicta gratia vitiatur ex ejus reticentia; Rot. *in Tuden. Parochialis de Luvaderes* 9. *Maji* 1749., & *in* confirmatoria 29. *Novembris ejusdem anni* 1749. *cor. Illustriss. Molin.*

81 Restat, ut verba faciam de Gratia *Si neutri*. Ejus requisita sunt non jus utriusque, &

82 litis pendentia. Quoad vero illum, qui impetrat gratiam hanc, hoc ipso quod eam impetrat, fatetur nullum sibi jus competere, ut dixit Rot. *in Mindonien. Parochialium* 15. *Februar.* 1748. *cor. bon. mem. Lana.*

Lis per renunciationem sublata inefficax est 83
ad sustinendam dictam gratiam. Idque etiamsi 84
affectate renovata sit. Quando autem dici pos- 85
sit affectate renovata, vide apud Rot. *in Colonien. Parochialis* 22. *Januarii* 1748. *cor. Illustris. Clemente.*

An Gratia hæc impetrari queat a Tertio? 86
affirmandum videtur secundum ea, quæ firmavit Rot. *in Cesenaten. Vicariæ* 14. *Maji* 1727. *coram bon. mem. Gamaches.*

Quando & ex quibus clausulis dicta gratia 87
impetrata dici queat ad majorem cautelam, adi Rotam *in Vercellen. Cappellaniæ* 29. *Nov.* 1720. & *in* confirmatoria 5. *Junii* 1722. *cor. bon. mem. Foscar.*

GUBERNATOR.

Gubernator non comprehenditur sub nomine 1
Magistratus Civitatis; Sac. Congr. Rit. *in Alexandrina* 15. *Mart.* 1608. *in* 4. *dubio* teste Sellio *in select. Canon. cap.* 27. *num.* 18. Barbosa *in summa Apostolicar. decision. verb. Gubernator num.* 1.

Gubernatori Provinciæ non debet textus E- 2
vangelii osculandus porrigi; Sac. Congr. Rit. *in Cusentina* 17. *Julii* 1614. & *in Tropien.* 3. *Junii* 1617. ubi quod nec etiam debet in processionibus simul cum Episcopo incedere, quas refert Sellius *d. cap.* 27. *n.* 30.

Gubernator Civitatis Lauretanæ præcedit 3
juxta consuetudinem Vicario Generali; Sac. Congr. Rit. *in Lauretana* 9. *Maii* 1609. quam citat Sellius *d. cap.* 27. *num.* 31.

Gubernator, & Magistratus recusantes con- 4
tra solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem, debitis remediis cogendi sunt, ut accedant; Sac. Cong. Rit. *in Fanen.* 1. *Sept.* 1607. penes Antonin. Dianam *moral. resol. p.* 5. *in fine*, *in collect. declaration. n.* 49. Lezanam *in sum. quæstion. Regular. tom.* 3. *verb. Ecclesia num.* 18.

Gubernator Civitatis non debet habere Se- 5
dem, seu locum in Choro, nec supra, nec inter Canonicos, sed omnino extra Chorum in loco decenti; Sac. Cong. Rit. *in Signina* 4. *Junii* 1615. referente Sellio *dict. c.* 26. *num.* 32.

Gubernator Civitatis debet habere Sedem 6
pro audienda concione apud Episcopum, quæ ta-

tamen non sit major, nec pulchrior Sede ipsius Episcopi, & neutra sit coloris rubri; Sacr. Congregat. Rit. *in Perusina* 3. *Octobris* 1615. cujus meminit Ald. *in compend. Canon. resol. l.* 1. *t.* 16. *n.* 59.

7 Gubernatori Prælato solita Sedes cum strato in Ecclesia paranda est; Sac. Congr. Rit. *in Fulginaten.* 30. *Januar.* 1610. apud Ald. *d. tit.* 16. *num.* 71.

8 Gubernator Civitatis, quæ est caput Provinciæ, thurificandus est, & pacem habere debet ante Vicarium Episcopi, etiam absente Episcopo; in aliis vero minoribus Civitatibus post Episcopum thurificari, & pacem habere debet, sed absente Episcopo ei prefertur Vicarius; Sac. Cong. Episcop. & Regular. *sub die* 30. *Junii* 1592. quam adducit Aldan. *d. tit.* 16. *num.* 62.

9 Gubernator status, ubi viget consuetudo, thurificandus est ante Barones, & Curatos Ecclesiarum; Sac. Cong. Rit. *in Gotian. in Sardinia* 5. *Julii* 1613. teste Aldan. *d. tit.* 16. *num.* 63.

10 Gubernator Protonotarius cum habitu prælatitio, id est rochetto, & mantelletta Divinis assistens, thurificandus est ante Canonicos immediate post Episcopum; Sac. Cong. Rit. *in Faven.* 5. *Julii* 1603. attestante Aldan. *d. tit.* 16. *n.* 64.

11 Gubernator dignissimus, & perpetuus thurificandus est immediate post Episcopum, & ante Canonicos etiam paratos; Sac. Congr. Rit. *in Alexandrina* 15. *Martii* 1607. *in resp. ad* 4. *dub.* penes Sell. *d. capit.* 27. *num.* 34. & Barb. *Summa Apost. dec. verb. Gubernator num.* 11.

12 Gubernator Civitatis etiam non Prælatus, thurificandus est immediate post Canonicos assistentes, ante alios Canonicos; absente vero Episcopo immediate post Vicarium Generalem; Sac. Congreg. Rit. *in Faventina* 9. *Maii* 1606. *& in Fanen.* 1. *Septembris* 1607. apud Sellium *d. c.* 27. *num.* 35. etiamsi Gubernator sit uxoratus; Ead. Sac. Congreg. *in Faventina* 17. *Novemb.* 1607. cujus meminit idem Sellius *d. cap.* 27. *n.* 36.

13 Gubernatores Civitatum Sedis Apostol. quando sunt Referendarii, & Prælati, & utuntur rochetto, post Episcopum, & assistentes, ante Canonicos juxta consuetudinem thurificandi sunt; Sac. Congreg. Rit. *in Cesenaten.* 7. *Decemb.* 1601. quam refert Aldan. *d. titul.* 16. *num.* 65.

14 Gubernator thurificari debet post Dignitates, & Canonicos tam Ecclesiæ Cathedralis, quam Collegiatæ; Sac. Congr. Rit. *in Camplen.* 28. *Januar.* 1612. quam citat Aldan. *d. tit.* 16. *num.* 66.

Gubernator Civitatis thurificandus est duplici, non triplici ductu thuribuli; Sac. Cong. Rit. *in Civitatis Ducalis* 11. *Novembris* 1614. apud Sellium *d. c.* 27. *n.* 38. 15

Gubernatores Capitulares electi a Capitulo, Sede vacante, non debent præcedere Decano, & Canonicis aliis ipsis dignioribus; Sac. Congreg. Rit. *in Elboren.* 25. *Januar.* 1603. de qua Sellius *d. c.* 27. *num.* 39. Licet ad ipsos tantum, & non ad Decanum, & alios Canonicos non electos pertineat decidere, & votare in iis, quæ pertinent ad curam ei commissam; Ead. Sac. Congreg. *in d. Elboren.* 5. *Julii* 1603. penes Sellium *d. c.* 27. *n.* 30. 16

Gubernator Judex, & alii Ministri non possunt prohibere Executoribus Curiæ Laicæ, quo minus exequantur monitoria, & mandata Curiæ Eccles. etiam nulla ab eis petita licentia, seu assensu; Sac. Cong. Imm. *in Macerat.* 2. *Septemb.* 1664. *lib. Decret. Rocci*, *p.* 587. *in Vercell.* 30. *Junii* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 131. 17

Gubernator debet permittere Episcopo liberum usum Birruariorum, & carcerum Laicalium; Ead. Sac. Cong. Immunit. *in Civitatis Castellane* 19. *Julii* 1679. *lib.* 2. *Decret. Altoviti pag.* 1800. 18

Quare Gubernator carcerans Balivum Curiæ Laicæ, eo quod ei præsentasset præceptum Curiæ Episcopalis, excommunicatur; Ead. Sac. Cong. Imm. *in Sutrina* 13. *Jan.* 1703. *lib.* 3. *Decr. Vallem. pag.* 468. 19

Gubernator denegans claves carcerum communium Curiæ Ecclesiasticæ, graviter reprehenditur; Ead. Sac. Cong. Immun. *in Civit. Castellana* 28. *Februarii* 1662. *lib. Decr. Rocci pag.* 386. 20

Gubernator pariter reprehenditur graviter, & acriter pro carceratione Birruarii Curiæ Episcopalis, & ipsi injungitur, ut sine mora eum relaxet cum refectione damnorum; Ead. Sac. Congr. Immun. *in Camerinen.* 9. *Mart.* 1649. *lib.* 4. *Decr. Paul. pag.* 73. 21

Gubernator non potest cogere Colonos bonorum Patrimonialium Episcopi ad mittendum eorum animalia pro servitio, & reaptatione viarum, nisi habeat a Sancta Sede facultatem specialem; Ead. Sac. Cong. Imm. *in Macerat.* 15. *Decembr.* 1654. *lib.* 5. *Decr. Paul. pag.* 60. 22

Nec potest prohibere Notariis, & Officialibus Curiæ Episcopalis, quin exercere possint Offi- 23

Officia publica Communitatis; Eadem Sacra
Congr. Imm. *in Firmana* 8. *Aprilis* 1631. *lib.*
2. *Decret. Paul. pag.* 74.
24 Gubernator declaret per suum Edictum circa damna data non esse cogendos Ecclesiasticos ad dandas querelas pro damnis datis in bonis Ecclesiasticis in Curia Gubernatoris. Ead. Sacr. Congr. Immun. *in Massana* 2. *Junii* 1693. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 50.
25 Non potest, nec debet Episcopus permittere Clericum incedentem in habitu, & Tonsura gerere vices Gubernatoris Laici absentis. Ead. Sac. Congreg. Immun. *in Civitatis Plebis* 24. *Januarii* 1651. *lib.* 4. *Decret. Paul. pag.* 97.
26 Gubernator contra eum, qui in fraudem reassumpsit habitum Clericalem, potest prosequi causam quoad bona, non autem quoad personam; Eadem Sac. Congreg. Immun. *in Reatina* 10. *Septembris* 1629. *lib.* 2. *dec. Paul. p.* 6. *in Nullius S. Laurentii in Campo* 17. *Decembris* 1630. *lib.* 2. *dec. Paul. pag.* 68.
27 Injungitur Gubernatori, ut faciat suos Birruarios excommunicatos parere, alias illos removeat. Ead. Sac. Cong. Immun. *in Macera-ten.* 16. *Junii* 1651. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 165.
28 Facto verbo cum Sanctissimo injungitur Gubernatori, ut non impediat, quatenus Episcopus procedat ad pœnas spirituales contra Birruarium, qui Clericum offendit, etiamsi Gubernator prævenerit in captura. Ead. Sac. Cong. Immun. *in Macerat.* 20. *Junii* 1656. *lib.* 5. *decr. Paul. pag.* 100.
29 Gubernator non habet potestatem visitandi molendina Ecclesiasticorum, nec molestandi Molitores affictuarios eorumdem. Eadem. Sacr. Congr. Immun. *in Verulana* 2. *Octobris* 1691.
30 *lib. decret. Grim. pag.* 18. Nec visitandi Furnos
Ecclesiasticorum; vide verb. *Furnus n.* 15.
31 Gubernator tenetur declarare in suo Edicto, quo prohibetur indistincte, ne quis possit emere, & vendere frumenta absque ejus licentia, non comprehendi Ecclesiasticos. Ead. Sacr. Congr. Immun. *in Guardien.* 6. *Augusti* 1695. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 208.
32 Non potest impedire, seu punire Larvatos die festo de licentia Episcopi. Ead. Sac. Congreg. Immun. *in Civitatis Castellanæ* 6. *Februar.* 1694. *d. lib. pag.* 102.
33 Gubernatori, quamvis sit Clericus conjugatus, datur facultas procedendi contra Personas Ecclesiasticas, & quomodocumque exemptas, nec non examinandi; easque in casu renitentiæ cogendi cum solita præservatione. Ead. Sacr. Congr. Immun. *in Perusina* 2. *Junii* 1703.
34 *lib.* 3. *decr. Vallem. pag.* 492. Item quamvis
non sit Clericus, datur facultas procedendi contra Clericum. Ead. Sacr. Congr. Immun. *in Amerina* 24. *Martii* 1688. *lib. decret. Martelli pag.* 257.
Jussu Sanctissimi aliquando Episcopus consignat Gubernatori corpus delicti. Ead. Sac. Cong. Immun. *in Aquipendii* 11. *Decembris* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 160. *& alibi*. 35
Injungitur Gubernatori, qui mandaverat carcerari reum in loco immuni, ut ipse una cum aliis Ministris suæ Curiæ omnino adeant Episcopum pro absolutione a Censuris incursis, & simul injungitur Episcopo, ut benigne illos recipiat, & dictum Gubernatorem, & Magistrarum absolvat privatim, alios vero officiales inferiores publice in forma Ecclesiæ consueta. Ead. Sac. Congreg. Immun. *in Narnien.* 4. *Augusti* 1627. *lib.* 1. *dec. Paul. fol.* 59. 36
In casu occisionis mulieris cum fœtu, Sanctissimus tribuit Gubernatori facultatem procedendi, & injungit Curiæ Archiepiscopali Firmi, ut consignet carceratum eidem Gubernatori. Ead. Sac. Cong. Immun. *in Asculana, seu Firmana* 15. *Maii* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 121. 37
Ad tuendam publicam quietem a Bannitis, & Facinorosis datur Gubernatori Asculi facultas procedendi contra Personas Ecclesiasticas, tam sæculares, quam Regulares, & quovis alio titulo privilegiatas, easque examinandi, & cogendi absque incursu Irregularitatis; Ead. Sacr. Cong. Immun. *in Asculana* 20. *Octobris* 1694. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 152. Etiam extra Jurisdictionem. Ead. Sacr. Cong. Immun. *in ead.* 1. *Martii* 1695. *d. lib. pag.* 175. 38

Recensentur aliqui Gubernatores Excommunicati.

Datur Episcopo Narnien. facultas absolvendi privatim Gubernatorem, ejusque Cancellarium ob carcerationem cujusdam Rei habilitati a Curia Episcopali ad habendam Civitatem loco Carceris; impositis pœnitentiis salutaribus, ac de consensu Partis; & quatenus hæc sit absens a d. Civitate, recipiat idoneam cautionem de reficiendis damnis juxta summam liquidandam. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Narnien.* 7. *Nov.* 1693. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 85. 1
In honorem Festi Paschalis absolvitur cum reincidentia Gubernator, & Ministri Curiæ Laicalis, eo quia processerunt in quadam causa Clerici conjugati, & carcerarunt successive ejus consanguineos ob recursus ab ipso factos ad Curiam Episcopalem, dummodo non exi-
stant 2

stant in aliqua actuali læsione Immunitatis Eccles. & se obligent de parendo mandatis Papæ. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Policastren. 30. Martii 1694. lib. 1. decr. Vallem. pag. 114.*

3 Episcopus absolvat cum reincidentia Gubernatorem Civitatis N. qui violenter posuit, ut dicitur, *un Banco* in Ecclesia, quatenus judicet dignum tali gratia, & pro sua prudentia id expediens judicaverit. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Isernien. 30. Octob. d. Anni, & lib. pag. 154.*

4 Gubernator, & Satellites, qui carcerarunt Balivum Curiæ Episcopalis, absolvuntur in forma privata, & abolitis prius actis factis per Curiam Laicalem, & refectis damnis ob d. carcerationem ipsi illatis. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Imolen. 10. Jan. 1690. lib. Decret.*

5 *Mart. pag. 561.* Item absolvuntur Gubernator, & complices ob recognitionem corpus delicti factam in Ecclesia absque facultate Apostolica. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Nullius S. Marci 21. Nov. 1693. lib. 1. Decret. Vall. pag. 87.*

6 Item Gubernator, qui propria auctoritate extrahi fecerat ab Ecclesia cadaver ad effectum recognoscendi corpus delicti. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Portuen. eodem die pag. 87.*

7 Item Gubernator Atini, Ministri, & Executores Curiæ Laicalis ob carcerationem, & læsionem Clericorum. *Ead. Sacr. Cong. Immun.*

8 *in Atini 17. April. 1694. d. lib. p. 119.* Insuper ob carcerationem Cursoris Curiæ Episco-

9 palis. *Ead. Sacr. Congr. Immun. ibidem.* Præterea sustinentur censuræ contra dictum Gubernatorem, eo quod vulneraverit Cursorem

10 dict. Curiæ. *Ead. Sac. Congr. Immun. ibid.* Rursus idem Gubernator absolvitur impositis gravibus pœnitentiis salutaribus, quia carceraverat duos Clericos Salvaticos. *Ead. Sacr. Cong. Immun. in ead. 9. Julii 1695. d. lib. pag. 200.*

11 Contra Gubernatorem Minerbinen. Episcopus procedat ad aggravationem Censurarum super earum contemptu, & procedat etiam juridice super Edicto læsivo libertatis Ecclesiasticæ, ex eo quia prohibebat sæcularibus emere, & recipere panem Franchitiarum Ecclesiasticis debitarum. *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Minerbinen. 6. Nov. 1694. lib. 2. decret. Vallem. pag. 155.*

12 Et injungitur Nuncio Apostolico, ut instet apud d. Proregem, ut condigne puniat Gubernatorem pro publicatione præfati Edicti. *Ead.*

13 *Sacr. Congr. Immunit. ibid.* Rursus contra præfatum Gubernatorem denuo proceditur ad aggravatorias ob spretum Censurarum. *Ead. Sac. Congr. Immun. in ead. 8. Decemb. d. Anni, & lib. pag. 160.*

Prævia consignatione carceratorum in manibus Curiæ Ecclesiasticæ, præstita cautione de in omnibus parendo mandatis Ecclesiæ, datur facultas absolvendi d. Gubernatorem cum reincidentia post mensem, quatenus se gesserit cum debito respectu erga Censuras, saltem ab initio Quadragesimæ. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in ead. 26. Martii 1691. d. lib. pag. 179.* 14

Denuo injungitur Episcopo, ut procedat prout de jure contra Gubernatorem d. Civitatis, & alios pro Edictis læsivis Ecclesiasticæ libertatis, & ut supra *num. 12.* pro extractione a loco Immuni, & in reliquis ad ulteriora procedat super spretu Censurarum. *Ead. Sac. Congr. in ead. 19. Aprilis d. Anni, & lib. p. 183.* 15

Insuper quia carceraverat duos Clericos Salvaticos, datur facultas eumdem absolvendi, constito de reintegratione Ecclesiæ, & prævia obligatione de non incurrendo amplius in similia, & impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in ead. d. Anni, & lib. pag. 200.* 16

Gubernatorem Carinolen. ejusque Ministros prævio deposito penes personam Eccl. summæ exactæ a Custode animalium Clerici carcerati, eo quia Clericus non obedierat Edicto edito circa animalia, Episcopus absolvat cum reincidentia, quatenus humiliter petat. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Carinolen. 19. Julii 1695. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 203.* Insuper contra eundem procedat super spretu Censurarum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in ead. 6. Aug. d. Anni, & lib. 207.* 17 18

Constito de reparatione Ecclesiæ violatæ ob extractionem confugiti in eamdem, arbitrio Episcopi absolvitur private Gubernator, alii vero in forma consueta, prævio tamen consensu omnium interesse habentium, qui sunt in Diæcesi, & prævia cautione de reficiendis damnis, & parendo mandatis Ecclesiæ. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Theanen. 4. Junii 1695. d. lib. pag. 193.* 19

Sic Gubernator Avellinen. absolvitur private, ejus autem Minister publice ob carcerationem Clerici. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Avellinen. 8. Maii 1694. d. lib. pag. 21.* 20

Gubernator Verulanus, seu ejus Curia excommunicatur, quia visitavit Molendina Ecclesiasticorum, & carceravit Molitores affictuarios eorumdem. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Verulana 2. Octobr. 1691. lib. decret. Crim. p. 18. in Vigilien. 12. Novembr. 1704. lib. 3. Decr. Val. pag. 627.* 21

Gubernator Castri Turris absolvitur, dummodo revocet præceptum factum Officialibus Con- 22

Confraternitatis de non egrediendo a d. loco, nisi soluta dote quibusdam mulieribus debita ab ipsa Confraternitate; & revocet omnia alia læsiva libertatis Ecclesiasticæ. *Ead. Sacr. Congr. Imm. in Alatrina* 13. *Decemb.* 1692. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 10.

23 Proceditur contra Gubernatorem retinentem fructus cujusdam Beneficii. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Aquilana* 1. *Januar.* 1695. *d. lib. pag.* 165.

24 Attenta reintegratione Ecclesiæ, & prævio consensu Partis, ac juramento de non incurrendo amplius in similia, absolvitur Gubernator cum suis Ministris ob carcerationem Clerici, & sequestrationem rerum ejusdem. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Materanem.* 12. *Nov.* 1695. *lib.* 1. *Decret. Vall. pag.* 227.

25 Item constito de reintegratione, & cum supradictis conditionibus absolvitur Gubernator private, sed servata forma, alii vero in forma consueta, qui carceraverant Custodes animalium Clerici. *Ead. Sacr. Congr. Imm. in Carinolen.* 17. *Decemb. d. Anni*, & *lib. pag.* 235.

26 Gubernator, ejusque Ministri absolvuntur cum reincidentia, prævia cautione de parendo mandatis Ecclesiæ, & quatenus humiliter, & personaliter petant; *Ead. Sac. Congr. Immun. in S. Severina* 17. *Decemb. d. Anni*, & *lib. pag.* 236.

27 Attenta abolitione actorum, & prævia obligatione de abstinendo a similibus, absolvitur Gubernator, qui processum formaverat contra Sacerdotem; *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Asculana* 31. *Augusti* 1700. *lib.* 2. *Decret. Vallem. pag.* 311.

28 Præmissis consuetis conditionibus, & facta obligatione de servando in posterum debitum respectum Immunitati, & Jurisdictioni Ecclesiasticæ, absolvitur Gubernator cum suis Ministris ob carcerationem Clerici; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Nepesina* 18. *Septembris d. Anni*, & *lib. pag.* 314.

29 Gubernator Frosinonis absolvi potest a Confessario, ejus autem Ministri absolvantur ab Episcopo privative ob carcerationem detentorum in carceribus Laicis vigore mandati Curiæ Episcopalis; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Verulana* 3. *Augusti* 1694. *lib.* 1. *Decr. Vallem. pag.* 138.

30 Locumtenens Frosinonis, eo quod testem examinatum in Curia Ecclesiastica super loci Immunitate carceraverat, jubetur accedere ad Urbem; *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Verulana* 14. *Januar.* 1698. *lib.* 2. *Decret. Vallem. pag.* 133.

Locumtenens positis solitis conditionibus absolvitur in forma Ecclesiæ consueta ob perquisitiones in Ecclesia factas; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Hydruntina* 9. *Februarii* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 105. 31

Imposita aliquali eleemosyna arbitrio Episcopi, absolvitur Locumtenens Oppidi N. qui extraxerat ab Ecclesia homicidam, præcise ad vitandum tumultum Populi acriter concitatum; *Ead. Sacr. Cong. in Aquen.* 28. *Septemb.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 148. 32

Gubernator Placentiæ in Hispania aliorum auxilio confugam violenter ab Ecclesia extraxit, ac per Civitatem publice fustigatum in Ecclesiam reposuit: constito autem, quod idem Gubernator, & alii abstinuerint ab exercitio quorumcumque munerum, & se gesserint in omnibus tamquam Censurati per mensem, & prævia satisfactione partis, & quatenus Oratores humiliter petant, datur Episcopo facultas absolvendi Gubernatorem in Sacello Episcopali in forma Ecclesiæ, alios vero in Ecclesia, servata forma pariter, soluta prius tamen per Gubernatorem eleemosyna in summa duplarum 100. & per alios omnes in summa duplarum viginti quinque, eroganda in aliquo patenti opere in reparationem injuriæ Ecclesiæ illatæ, arbitrio Episcopi; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Placentina Hisp.* 18. *Augusti* 1699. *lib.* 2. *Decret. Vallem. pag.* 240. 33

Gubernator, Magistratus, & alii Censurati ob violentias Ecclesiæ illatas in violenta collocatione scamni, prævia remotione ejusdem scamni, absolvuntur arbitrio Episcopi etiam in forma privata, si humiliter petant; *Ead. Sac. Congr. Imm. in Isernien.* 1. *Martii* 1695. *lib.* 1. *Decr. Vallem. pag.* 174. 34

Gubernatori Urbis nulla competit jurisdictio in Civilibus contra Clericos, & Loca Pia. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 115. 35
incip. *Romanæ Curiæ* §. 23. Exceptis causis mercedis, & summæ infra scuta 25. etiamsi adsit obligatio Cameralis. Idem *ib.* §. 24. 36

Gubernatore Civitatis, aut Loci Ditionis Ecclesiasticæ decedente, non licet Magistratibus, sive Consiliis subrogare Pro-Gubernatorem. Idem Constitut. 117. incip. *Ad populorum* §. 1. Non obstante quacumque consuetudine, aut quasi possessione. Nisi doceant de expresso privilegio a Sede Apostolica sibi concesso. Idem *ibid.* §. 7. & 8. 37 38 39

Gubernatoribus Prælatis Civitatum Ditionis Ecclesiasticæ decedentibus, subrogantur ipso facto eorum Locumtenentes cum facultatibus, & emolumentis. Idem *ib.* §. 1. Guberna- 40 41

natoribus non Prælatis substituuntur similiter Procuratores Fiscales. Idem *ib.* §. 2. & 3.

42 Gubernatoribus a Præfectis sive aliis Gubernatoribus dependentibus subrogari jubetur ali-
43 quis Pro-Gubernator. Idem *ib.* §. 4. In Legationibus Romandiolæ & Ferrariæ hujusmodi subrogatio pertinet ad Cardinales Legatos,
44 sive Præsides Provinciarum. In Legationibus autem Bononiæ, & Urbini spectat ad eos, ad quos pertinet deputatio Gubernatorum. Idem *ib.* §. 5. & 6.
45 Gubernatoris Urbis Tribunal certo Judicum, & notariorum numero constare debet, quibus omnibus certa emolumenta assignantur a Benedicto XIV. tom. 2. Constitut. 44. incip.
46 *Rerum humanarum.* Iisdem certa summa annua attribuitur pro expensis commissionum, ex qua si quid reliquum fuerit in fine anni, inter omnes æqualiter dividendum erit. Idem
47 *ibid.* Gubernatori Urbis prohibetur ullum Judicem, Notarium, aut substitutum admittere supra numerum a Pontifice statutum. Idem
48 *ibid.* Gubernator Urbis cibaria taxare debet pro Judicibus, & Commissariis ad commissiones prodeuntibus; & idem annua scuta centum loco præmii partiri potest inter eos, qui digniores se præstiterint. Idem *ibidem*.
49 Gubernatori Urbis S. R. E. Vice-Camerario concessum est Rochettum per Urbem deferre, & Lemniscos nigros equorum capiti appensos habere. Idem *in Appendice num.* 5. *pag.* 30.
50 Gubernatorum per Ditionem Ecclesiasticam constitutorum controversiæ Cæremoniales cum Episcopis definiuntur, & assignantur certæ Cæremoniales Leges, quas erga Episcopos servare jubentur. Idem tom. 1. Constitut. 18. incip. *Quod Apostolus*, & *tom.* 2. *in Appendice num.* 2. *pag.* 11. & *sequent.* ubi ad longum adducuntur, & ibi brevitatis gratia videndæ relinquuntur.

GUIDAGIUM, SEU PEDAGIUM. Vid. verb. *Gabella num. 9.*

G U L A.

S U M M A R I U M.

1 *Gula quid sit, & quot quibusque modis peccatum Gulæ committatur*, ad num. 7.
8 *An gula, comessatio, potatio, sit ordinarie per se, vel tantum per accidens peccatum mortale evadat*, ad num. 9.
10 *An sit illicitum comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, & quid pro satietate intelligi debeat*, ad num. 11.
12 *Ebrietas quid sit, an suapte natura peccatum mortale, & an liceat unquam se inebriare*, ad num. 17.
18 *An alterum inducentes seu provocantes ad illicitam ebrietatem, & præsertim Caupones, mortaliter peccent*, ad num. 20.
21 *An & quomodo peccet Judex inebrians reum, ut eum sic inducat ad fatendum crimen.*
22 *An graviter peccet reum ad mortem damnatum ac rite dispositum inebrians eo fine, ut cruciatus & mortem non sentiat.*
23 *An & quando in carcere detentus graviter peccet Custodes inebriando, ut ipse evadat*, ad num. 25.
26 *An liceat unquam aliquem inebriare ad malum quodlibet evitandum*, ad n. 27.
28 *An graviter peccent, & ad quid teneantur qui sciunt se in ebrietate solere percutere Uxorem, Filios, atque Domesticos, aut damna aliis inferre.*
29 *An & quando liceat bibere in sanitatem aliorum*, ad num. 31.
32 *Quot & quæ sint Gulæ filiæ*, ad n. 37.

Gula est inordinatus, seu immoderatus appetitus, usfusque cibi, ac potus. *Est in re communis*. Quinque sunt species, seu modi, quibus peccatum Gulæ solet committi; Sic S. Gregorius *l.* 3. *moral. c.* 17. ibi: *Quinque modis Gulæ vitium tentat, aliquando namque indigentiæ tempora prævenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ sumenda sunt, accuratius præparari appetit, aliquando in ipsa quantitate sumendi mensuram necessitatis excedit, aliquando in ipso æstu immensi desiderii peccat.* S. Gregorium sequitur D. Thomas 2. 2. *q.* 184. *art.* 4. 1 2

art. 4. & *communis aliorum*, & prædicti quinque modi comprehenduntur in hoc versu a S. Thom. *l. c.* adducto.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

3 *Præpropere* quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando tempora indigentiæ prævenit. Unde si in die jejunii notabiliter præveniat tempus ordinarium refectionis sine necessitate, peccat mortaliter, si autem aliis diebus, vel nimis mane, vel ante orationem, vel sæpius, quam deceat, comedat, & bibat, peccat solum venialiter. Hic juvat adducere duos sequentes veteres versus:

Qui semel est, Deus est; homo qui bis; bestia qui ter.
Qui quater Dæmon, qui quinquies est sua Mater.

4 *Laute* quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando nimia solicitudine quærit cibos pretiosos, delicatos, aut particulares, & similiter pretiosiora, & delicatiora vina ex sola Gulæ aviditate. Si autem propter infirmi consolationem, Principis, amicorum, seu conjunctorum adventum, convivii occurrentiam, vel ordinariam sese lautius certis diebus recreandi consuetudinem quærantur cibi pretiosiores, delicatiores, & rariores, nullum ordinarie committitur peccatum. Unde S. Augustinus *l.* 3. *de Doctrina Christiana c.* 12. sic ad rem dicit: *In omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupiditatis, vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur; insipiens autem fœdissima Gulæ flamma in vilissimum ardescat.* Idem ait S. Gregorius *l.* 30. *moral. cap.* 14. *Neque enim cibus*, inquit, *sed appetitus in vitio est, unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus.*

5 *Nimis* quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando nimiam, & immoderatam cibi, & potus quantitatem absorbet; quia tamen difficile est limites debitæ comessionis, & potationis non excedere, cum venter sit exactor inquietus, nisi temperantiæ frænum ei injiciatur; Unde S. Gregorius *l.* 30. *moral. c.* 14. dicit: *Quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid voluptas suppetat, ignoratur*: Ideo debet unusquisque complexionem suam consulere, & inde sibi regulas præscribere, semper in mente retinens id, quod dicit Card. Bona *in Manud. ad Cœlum c.* 4. §. 1. scilicet quod *pauci sunt infirmi, quos Gula ad ægritudinem non adegerit*; & *ibidem* §. 1. *in fine* quod *Gula multo plures occidit, quam Gladius.* Unde recte Poeta, prout refert Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano verb. Gula.*

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

Ardenter quis dicitur peccare peccato Gulæ, 6
quando cibum, & potum nimis avide sumit, quod contingere potest etiam in cibis, & potionibus vilioribus, ut patet experientia in Esau, qui nimis avidus lenticulæ fratris sui Jacob pro ea primogenita sua stulte commutavit. Unde S. Augustinus *l.* 10. *Confess. c.* 31. ait: *Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis... Scio Esau lenticulæ concupiscentia deceptum.*

Studiose quis dicitur peccare peccato Gulæ, 7
quando nimis accuratam, & exquisitam in ciborum condimentis præparationem exquirit: Unde Hugo *de disciplina c. ult.* dicit: *Quidam sunt, qui præparandis cibis nimium studium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo calida, modo cocta, modo assa desiderant, & tanta solicitudine præparantur, ut devoratis jam quatuor, aut quinque ferculis prima non impediant novissima, semper novos sapores desiderant instar fœminarum prægnantium..... ad irritandam autem Gulam hæc fiunt, non ad sustentandam naturam, ad aviditatem explendam, non ad necessitatem supplendam.*

Gula, comessatio, potatio ordinarie per se 8
est solum peccatum veniale, quia nimirum excessus non enormis in re alias indifferenti, vel licita, nonnisi venialis culpa est. Sic S. Augustinus *serm.* 4. *in die Animarum tom.* 10. ubi ait: *Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit quam necesse sit, ad minuta peccata pertinere noverit*, & S. Thomas 2. 2. *quæst.* 148. *art.* 2. sic dicit: *Si vero in vitio Gulæ intelligatur inordinatio concupiscentiæ tantum secundum ea, quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationes ciborum ... est peccatum veniale.* Per accidens tamen potest evadere peccatum mortale multipliciter. I. Ratione enormis excessus, & deformitatis contra virtutem temperantiæ, qua homo statum naturæ rationalis enormiter, & horrende deturpat, maxime, qui scienter, & ordinarie se infarcit, & ingurgitat usque ad vomitum, & qui ex proposito comessat, & potat in excessu, ut vomat; talis enim Gula, comessatio, & potatio *ad Roman.* 13. *Galat.* 5. 1. *Petr.* 4. & *in Epistola Judæ n.* 12. inter peccata mortalia enumeratur. II. Ratione scandali, dicit enim Apostolus 1. *ad Corinth.* 8. *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum,*

num, ne fratrem meum scandalizem. III. Ra-
tione gravis nocumenti corporis, ut qui ex
nimia comessatione, & potatione prævidet,
aut prævidere debet contracturum se morbum
notabilem, ut enim dicitur *Ecclesiastic. 37. Pro-
pter crapulam multi perierunt*. IV. Ratione
gravis nocumenti animæ, & cum quis adver-
tit ex nimia ingurgitatione sibi causari graves
morbos libidinosos, quibus ordinarie consen-
tire solet. V. Ratione impotentiæ servandi
præcepta graviter obligantia, ut solvendi de-
bita, alendi familiam, studendi in Judice,
aut Advocato, ubi res urget, & hujusmodi.
VI. Ratione ultimi finis positi in cultu ven-
tris, ut faciebant olim Epicurei, de quibus
Apostolus *ad Philippens.* 3. dicit: *Quorum Deus
venter est*; & *ad Roman.* 16. *Christo Domino
nostro non serviunt, sed suo ventri*.

10 Illicitum est comedere, & bibere usque ad
satietatem ob solam voluptatem. Innocentius
enim XI. *die* 2. *Maii* 1679. expresse damnavit
sequentem propositionem inter alias ordine 8.
*Comedere, & bibere usque ad satietatem ob so-
lam voluptatem non est peccatum, modo non obsit
valetudini, quia licite potest appetitus naturalis
11 suis actibus frui*. Hic ad damnatæ propositio-
nis intelligentiam est advertendum, quod sa-
tietas potest duo significare, vel comestionem
& potationem talem, qua satisfit fami, & siti;
vel talem, quæ fiat in majori quantitate,
quam requirat sustentatio. Si sumatur primo
modo, comedere & bibere usque ad satieta-
tem nullum est peccatum, si secundo modo,
est peccatum. Sic ex S. Augustino *tom.* 10.
serm. 4. *in die animarum*, ex S. Gregorio *lib.*
30. *moral. c.* 17. ex S. Isidoro relato, & se-
coto a S. Thoma 2. 2. *q.* 148. *art.* 4. probat
Cardenas *in* 2. *Crisi dissert.* 7. *n.* 26. Sanctus
enim Augustinus *l. c.* sic ait: *Quoties aliquis
in cibo, & potu plus accipit, quam necesse est,
ad minuta peccata pertinere noveris*. S. Grego-
rius *loc. cit.* ait committi peccatum Gulæ, cum
quis *in ipsa quantitate sumendi mensuram neces-
sitatis excedit*; S. Isidorus *loc. cit.* affirmat pec-
care gulosum, dum excedit in cibo *secundum
quantum*; S. Thomas *l. cit. in dicto versu* di-
cit, quod committitur peccatum Gulæ, cum
quis *Nimis* comedit.

Ebrietas est excessus voluntarius in poto vo- 12
luptatis gratia factus usque ad privationem
usus rationis. *Est in re communis*. Ebrietas 13
formalis & voluntaria est peccatum mortale.
Est communis cum S. Thoma 2. 2. *q.* 150. *art.*
2. & habetur ex Sacra Scriptura; *ad Galatas*
enim 5. *Ebrii excluduntur a Regno Dei*, &
Isaiæ 5. legitur: *Væ qui consurgitis mane ad
ebrietatem sectandam . . . Væ qui potentes estis
ad bibendum vinum, & Viri fortes ad miscen-
dam ebrietatem*. Væ autem non usurpat Scri-
ptura; nisi contra peccatum mortale. Proba- 14
bilius licitum est se inebriare ex præscripto
Medici ad recuperandam sanitatem, si desit
aliud medium. Et ratio est, quia sicuti lici-
tum est se in perpetuum privare brachio, vel
pede, ut servetur totum corpus, ita multo
magis ad breve tempus usu rationis; non
enim est inebriatio formalis, quia non est vo-
luptatis gratia, ut requiritur ex data defini-
tione, sed materialis, ut ex justa causa, cum
talis ebrietas sit re ipsa necessaria ad conser-
vatio-

Notæ Rom. Theologi.

(*a*) Damnata ab Innoc. XI. propositio eo videtur exposita consilio ab Auctore nostro, ut licitum esse velit intendere delectationem, quæ capitur ex cibo & poto moderato; quemadmodum a Sanchesio, Escobario, Moya, aliisque benignioribus Theologis propugnatur. Cum solam cibi vel potus quantitatem respicere propositionem illam contendat, facile est intelligere, Ferrarium nostrum opinari improbatam a Summo Pontifice non esse delectationem, quam pro fine habeat ultimo comedens, & bibens ad satietatem. Sed quis æquo animo ferat hanc interpretationem? Voluptas sane, & sapor cibi & potus peccatum non est, quia *non solum cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis*, inquit August. *lib.* 4. contra Julian. *cap.* 14. sed qui manducant, & bibunt ob solam voluptatem, semper peccant saltem venialiter; nam inordinatus tunc est eorum appetitus quo fruuntur utendis, ideoque peccatum gulæ, juxta traditam definitionem. Audiatur S. Thom. 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 2. *Homines*, inquit, *gulæ dediti, ventri suo, tanquam ultimo fini famulantur, ut* Rom. XVI. *ait Apostolus*; *Hujusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed ventri. Item ad* Philippen. III. *Quorum Deus venter est. Si vero in vitio gulæ*, subdit idem Doctor, *intelligatur inordinatio concupiscentiæ, secundum ea, quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationem ciborum, non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale*.

vationem vitæ (*a*). Sic tenent Silvester verb. *Ebrietas q.* 2. Sa *eod. verb. n.* 4. Armilla *eod. verb. n.* 5. Naldus *eod. verb. n.* 2. P. Ledesma *tract.* 23. *c.* 3. Navarr. *c.* 23. *n.* 119. Tolet. *lib.* 8. *c.* 61. Tanner. 2. 2. *d.* 3. *q.* 4. *n.* 53. Diana *p.* 6. *tract.* 7. *resolut.* 44. Bonacina *t.* 2. *d. ult. q.* 1. *p.* 1. *propos.* 1. *n.* 3. Alv. L. 2. *d.* 147. *n.* 6. Reginald. *lib.* 22. *c. ult. n.* 55. Baldell. *lib.* 3. *d.* 30. *n.* 23. Rayn. *de virt. & vit. lib.* 6. *sect.* 2. *c.* 6. *n.* 113. Joan. Pontius *d.* 22. *q.* 12. *n.* 103. Stephen. *t.* 1. *d.* 5. *n.* 76. Loth. *tract.* 18. *art.* 8. Illsung *tract.* 4. *d.* 1. *n.* 54. Layman *lib.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. Busembeum *l.* 5. *dub.* 5. *art.* 2. Sporer *t.* 1. *tract.* 1. *c.* 7. *sect.* 2. *n.* 62. La Croix *lib.* 5. *n.* 311. aliique plurimi citati ab ipso *n.* 309. Varii autem alii
15 cum Mendo *d.* 13. *q.* 24. Henno *tom.* 1. *tract.* 1. *de peccatis actualib. disp.* 4. *art.* 3. *conclus.* 1. & apud ipsum S. Antoninus, Silvius, & alii sustinent contrarium, quia, dicunt ipsi, ebrietas est intrinsece mala, & per se loquendo est peccatum mortale, adeoque nunquam potest esse licita. At revera ebrietas est solum intrinsece mala, cum est facta *voluptatis gratia*, non autem cum est facta ex justa causa, qualis est conservatio vitæ non alio medio conservabilis.

16 Sic probabilius licitum est se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam, dummodo absit scandalum, neque cedat in contemptum Religionis, & virtutis temperantiæ a Christianis servandæ. Et ratio est, quia, si ad redimendam vitam a Tyranno fas est sibi ipsi manum, vel pedem amputare, cur non etiam rationis usum ad breve tempus sibi adimere? Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 4. *n.* 37. Layman *loc. cit. n.* 5. Busembeum *l. c. n.* 3. Azor. Reginald., Baldell., La Croix, & alii. Contra- 17
rium tamen sentiunt multi alii nitentes pro se adducere Divum Augustinum *serm.* 232. *de tempore*, ubi sic habet: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur*. Sed S. Augustinus, ut exponunt Lessius, Dicastill., Illsung apud La Croix *l. c. n.* 311. loquitur de casu, quo in contemptum Religionis, vel virtutis bibendum esset, quod & concedit etiam nostra conclusio. Fateor tamen contrarIam opinionem esse vere probabilem, quinimmo Henno *loc. cit. conclusion.* 2. dicit esse communem contra paucos.

Alterum inducere, seu provocare ad illicitam ebrietatem, semper est peccatum ex genere suo mortale. Sic S. Augustinus *serm.* 231. *de tempor.* ubi sic habet: *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere laudem meretur ex crimine .... Ob infelicitas generis humani. Quam multi inveniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius, quam oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus, vel unum calicem dissimulant dare ..... Quando animalia ducuntur ad aquam, ubi saturaverunt sitim suam, etiamsi supra aquam ipsam diutius teneantur*, 18

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Ebrietas jure naturali, & divino prohibita est. Itaque a supremo Medico, in cujus manu salus, & vita hominis est, omnino damnatur. Quis ergo Medicorum pro medicina præscribat, quod supremus vitæ Dominus execratur? Docet utique S. Thomas largiorem potum sanitatis causa sumi posse ad vomitum excitandum, sed subdit 2. 2. *quæst.* 150. *art.* 1. *ad* 3. *nec tamen ad vomitum requiritur, quod sis potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat; & ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate*. Sed abstineo ab ulteriori confutatione, quia casus chimæricus est; Neque enim designari morbus potest, cujus necessaria, & unica medicina ebrietas sit, sicut morbi occurrunt in brachio, vel alio membro, quos sola membri amputatio curare, & sanare possit. Quamobrem frustra in ebrietatis favorem hæ ac iis similes opiniones excogitatæ a Probabilistis fuere; neque tutæ haberi possunt opiniones, quas Auctor infra recenset *num.* 16. 23. & 26. quas conferre juvat cum doctrina S. Cæsarei *serm.* 295. *in Appendice oper. S. Augustini*: *Solent*, inquit, *Ebriosi, ut dicant*: *Persona potens me coegit ut amplius bibam: & in convivio Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus, & quod implere noluimus, non potuisse nos dicimus ... Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibes, aut morieris: melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur*. Item *serm.* 292. *Qui alterum cogit ut se, plusquam opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per ebrietatem occideret*.

antur, *expleta siti bibere nolunt omnino*, *nec possunt*; *considerent ebriosi*, *si non pejores animalibus judicandi sint* ... *Et quod pejus est*, *aliqui Clerici*, *qui hoc deberent prohibere*, *ipsi cogunt aliquos plus bibere*, *quam expedit* ... *Si & te*, *& alium inebriaveris*, *habebis hominem amicum*, *habebis Deum inimicum*. Sic S. Ambrosius *de Elia*, *& jejunio*, *c.* 13. *&* 14. graviter tales reprehendit, qui ad vini haustus se mutuo provocant, verisimiliter prævidentes in se, vel altero ebrietatem secuturam esse. Et S. Augustinus citat. *serm.* 231. *de tempore*, sic expresse ad rem loquitur: *Qui enim alterum cogit*, *ut se plus quam opus est*, *bibendo inebriet*, *minus malum ei erat*, *si carnem ejus vulneraret gladio*, *quam animam ejus*
19 *per ebrietatem necaret*. Sic graviter peccant Caupones, si inebriandos, plura vendendi, ac lucrandi prætextu ad potum continuandum provocent, nam si teste Apost. *ad Romanos* 1. digni sunt morte, non tantum qui male agunt, sed etiam qui male agentibus consentiunt, a fortiori digni erunt morte, qui alios ad male agendum
20 provocant, & inducunt. *Communis*. Immo mortaliter peccant caupones, qui potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda. *Communis & certa*, teste Henno *loc. cit. artic.* 4. *conclus.* 1.
21 Judex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad fatendum crimen, dupliciter peccat; primo peccat tantum, & eo genere peccati, quantum, & quo illi, qui illicite aliquem ad ebrietatem provocant. Secundo peccat etiam contra justitiam, quia vult ab invito extorquere confessionem, quare gravi injuria illum afficit; *arg. c. Qualiter*, *& Quando* 17. *de accusat*. Hinc ex illa scientia, utpote illegitima nec juridica illicite procederet ad torturam, vel ad sententiam, Baldell. *lib.* 5. *disp.* 30. *num.* 29. Lessius *l.* 2. *c.* 29. *dub. ult. n.* 172. Clarus *in prædicta criminali q.* 55. Glossa, &
22 DD. *in l. penult. ff. de q.* Si quis reum ad mortem damnatum, & rite dispositum inebriaret eo fine, ut cruciatus, & mortem non sentiret, peccaret graviter, quia hic non est finis potus, neque est ratio sufficiens tollendi rationem pro eo tempore quam maxime necessariam. Dicastill. *lib.* 1. *de justitia*, *& jur. disp.* 3. *dub.* 11. *n.* 146. Tanner. *tom.* 3. *disp.* 2. *q.* 6. *dub.* 8. Gobat *tom.* 2. *c.* 13. *n.* 38. &
23 alii. Injuste detentus in carcere non peccat inducendo Custodes ad materialem ebrietatem, cum in tali casu ex quo ebrietas ipsis Custodibus non sit voluntaria, ipsi inculpabiliter inebrientur, & aliunde injuste detentus utatur jure suo ad se liberandum a tali injustitia sine propria, & custodum culpa. Peccat tamen, si 24
inducat ad ebrietatem formalem, etiamsi adesset periculum mortis, quia est intrinsece malum inducere aliquem directe ad peccatum, quidquid contra dicere videatur Lessius *l.* 4. *de justitia c.* 3. *n.* 35. & Baldellus *l.* 5. *disp.* 30. Si autem juste detinetur in carcere, peccat, 25
licet ad materialem tantum ebrietatem inducat, partim quia inducit ad aliquid de se malum, partim quia est causa injusta gravium malorum, quæ patientur Custodes. Gobat *tom. cap.* 13. *n.* 30. La Croix *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 5. *art.* 2. *n.* 332. & alii.

Si grave malum non possit alia via impediri, nisi Auctor inebrietur, licet eum inducere 26
ad ebrietatem materialem ei penitus involuntariam, ut scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur, v. g. præbendo tali homini vinum fortissimum, seu medicatum, cujus vi ignorata inebrietur, & sic omittat grave illud malum jam ideatum, & præparatum, exempli gratia proditionem Urbis, incendium communium, & publicarum scripturarum, abductionem, seu deprædationem publici ærarii, & hujusmodi. Tunc enim videtur adesse justa causa sic eum materialiter inebriandi, & aliunde non induceretur ad peccatum formale, cum talis ebrietas esset ipsi penitus involuntaria. Sic Lessius *lib.* 4. *c.* 3. *dubit.* 4. *n.* 37. Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. d.* 11. Busembaum *lib.* 5. *c.* 3. *art.* 2. *n.* 5. Diana, Medina, Gobat, & alii. An autem hoc 27
casu liceat eum inducere ad ebrietatem formalem ipsi voluntariam, & culpabilem, variant Doctores. Lessius *loc. cit. n.* 32. affirmat, quia, inquit, licet suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. Rectius tamen negant Arsdechin *in q. q. singul. q.* 11. Burgh. *cens.* 3. *caus.* 68. Layman *l.* 3. *sect.* 4. *n.* 6. Busembaum *loc. cit.* & alii. Qui in ebrietate scit se solere percutere Uxorem, Filios, 28
aliosque Domesticos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem, aut justitiam, si se inebriet, teneturque compensare damna in tali ebrietate aliis illata, cum sint satis prævisa in causa, neque adhibeatur sufficiens, & requisita præcautio. Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 19. *sect.* 1. La Croix *l.* 5. *n.* 334. & alii passim.

Bibere in sanitatem aliorum, v. g. Regum, 29
Principum, Magnatum, amicorum, & hujusmodi, est mos satis antiquus, ut ex Ovidio, Horatio, atque aliis ostendit Fornerus *l.* 3. *de*

tumulentiæ malo c. 16. & potest esse laudabilis, & licitus, si re ipsa nihil aliud contineat, quam sanitatis apprecationem, cum sit consuetudo usitatissima in conviviis etiam Clericorum, & Religiosorum modestiæ laude non carentium, dummodo tamen non interveniat in similibus potationibus aliqua ad vini haustus mutua provocatio cum solito periculo ebrietatis, ut ad rem S. Augustinus, & S. Am-
30 brosius adducti supra *sub num.* 18. Si autem per talem potum intenderet, & vellet quis inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, esset peccatum superstitionis, quia esset per actum per se indifferentem, & non spectantem ad Dei gloriam velle movere, & inducere Deum ad aliquid faciendum, quod est superstitiosum, cum ex S. Thoma 2. 2. *q.* 93. *art.* 2. *in corpore*, & communi aliorum, actus superstitionis exerceatur, quoties ad Dei gloriam facimus aliquid, quod ad Dei gloriam non pertinet. Tum quia potest esse peccatum, cum tales propinationes sæpissime fiant ex sola adulatione, & talia pocula ut plurimum ebibantur cum præsentissimo periculo lædendi mentem sanitatemque propriam, vel alienam; Unde, ut refert Gobat *tom.* 2. *tract.* 5. *c.* 14. *sect.* 8. *num.* 68. scite scripsit quidam sibi notus Medicus.

Quo tibi potarum plus est in ventre salutum;
Hoc minus a potis hisce salutis habes.

Hinc S. Ambrosius *de Elia, & jejunio c.* 7. sic ait: *Quid autem obtestationem potantium loquar? Quid memorem sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit, sit voti reus in devotione. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus salute non biberit. O piæ devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum sanitate. Et hæc vota ad Deum pervenire credunt. O stultitiam hominum, qui ebrietatem sa-*
31 *crificium putant.* Unde Fornerus *loc. cit. c.* 19. suadet Principibus, ne permittant hujusmodi vinaria vota pro sua salute fieri, ne Deus irritatus peccatis, quæ intervenire solent, morbo potius illos plectat, quam sanitate donet; Vid. Gobat *loc. cit. sect.* 8. *per tot.* La Croix *loc. cit. n.* 327. Forner. *loc. cit. c.* 19.

32 Gulæ filiæ quinque assignantur a S. Gregorio *l.* 3. *moral. c.* 17. (*alias* 31.) a S. Thoma 2. 2. *qu.* 148. *art.* 6. *in corp.* a S. Antonino *part.* 6. *tit.* 6. *cap.* 4. *ante* §. 1. & sunt: Hebetudo mentis, Inepta lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, Immunditia. *Per Hebetudinem mentis* intelligitur obfuscatio intellectus orta ex ciborum, & poculorum fumositate, caput perturbante, atque impediente operationes intellectus, ac rationis, ut non possint penetrare ea, quæ ceteroquin possent, ac deberent, & ideo monuit Christus *Luc.* 21. *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate.* Unde S. Joan. Grysost. *hom.* 44. *in Joan.* sic ait: *Nihil gula perniciosius, nihil ignominiosius est; hæc obtusum, & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc excæcat intellectum, nec finit, ut quidquam perspiciat.* Tunc 33
solum per eam aggravatur malitia gulæ, quando per eam impeditur cognitio illorum, quæ quis scire debet, v. g. necessaria ad salutem, necessaria ad recte fungendum officio proprio, & hujusmodi; S. Anton. *loc. cit.* Baldell. *Theolog. moral. lib.* 3. *disp.* 2. *num.* 1. & alii. *Per* 34
ineptam lætitiam intelligitur lætitia vaga, & incomposita reddens hominem inaniter hilarem, & eum excitans ad stulte, obscœne aut infamatorie loquendum, ad ridicule saltandum, ludendum, & hujusmodi; Unde *Exodi* 32. dicitur, *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*, & S. Gregorius *lib.* 1. *moral. c.* 4. (alias 5.) sic ait: *Pene omnes epulas comitatur voluptas, nam cum corpus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Ordinarie loquendo non excedit peccatum veniale, nisi adhibeantur gestus, saltus, aut verba ad grave peccatum inducentia, vel grave malum causantia. *Per* 35
Multiloquium intelligitur certa quædam superflua loquacitas, per quam augetur mortaliter gulæ malitia, quando potus, vel cibus ingestus causa est gravis detractionis, secretorum revelationis, & hujusmodi; Unde *Prov.* 10. dicitur, *In multiloquio non deerit peccatum. Per* 36
Scurrilitatem intelligitur certa jocularitas, qua excitatur risus per verba inhonesta, aut etiam per actus exteriores inhonestos, S. Thom. *loc. cit. art.* 6. S. Anton. *loc. cit.* §. 5. Unde S. Chrysost. *homil.* 57. *ad popul.* sic ait: *Ubi ebrietas, ibi Diabolus, ubi turpia verba, ubi saturitas, illic Dæmones choros agunt &c.* Scurrilitas si fit in materia indifferenti cum solo excessu in jocis, & facetiis est solum venialis.
Per immunditiam intelligitur inordinata emis- 37
sio quarumcumque superfluitatum, sive per vomitum, sive per pollutionem; S. Thomas *loc. cit. art.* 6. Gobat *tom.* 2. *tract.* 5. *c.* 23. *n.* 209. Unde Apostol. *ad Ephes.* 5. dicit: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*, & Sanctus Hieronymus *Epist.* 83. *ad Oceanum* sic habet: *Venter mero æstuans cito despumat in libidines, in*

vino

vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Ordinarie Immunditia est solum peccatum veniale, potest tamen esse mortale, si inde sequatur notabile damnum in corpore, vel bonis fortunæ, aut aliorum scandalum; aut ex excessivo, potu, & cibo intendatur, & directe procuretur voluntaria pollutio.

HABITUS.

1 Habitus non facit Monachum, sed Professio regularis, textu expresso *in cap. Porrectum* 13. *de Regularibus*, ibi: *Cum Monachum non faciat Habitus, sed Professio regularis*, & *in cap. ex part.* 22. *eod. tit.* ibi: *Cum habitus non faciat Monachum, sed Professio regularis;* Et est communis Doctorum sententia cum Glossa *in cit. cap. Porrectum, verb. Non*
2 *facit Habitus*: Ad hoc tamen, ut Professio regularis faciat verum Monachum, debet Novitius per integrum annum probationis deferre Habitum Monachalem, seu Regularem, aliter professio est invalida; Conc. Trid. *c.* 15. *sess.* 25. *de Regularibus*, & sic tenent communiter Doctores, & Glossa *in cap. final. verb. Habitus* 17. *quæst.* 2. *& in cap. Super eo, de Regularibus*, ubi expresse dicit probationem debere fieri in Habitu Monachali, & *cap. Statuimus, de Regularibus, alioquin*, inquit, *non posset probare austeritatem Monachalem, quæ ma-*
4 *gna ex parte in vestibus consistit*. Et quod in habitu Sæculari nequeat fieri Novitiatus, expresse decrevit *Sacr. Cong. Episcop. & Regul. in una Senogallien.* 17. *Aprilis* 1602. *& in una Mediolan.* 25. *Octobr. ejusd. anni* 1602.

4 Habitus Novitiorum est triplex pro diversitate Religionum, ac Constitutionum earum, & consuetudinis, ut bene advertit Glossa communiter recepta *in Clement. Eos qui* 2. *de Regularibus, verb. Deinceps*. Primo enim in aliquibus Regularibus est penitus indistinctus ab Habitu professorum, de quo *in cap. Statuimus* 23. *de Regularibus, & in cap. Is qui* 1. *de Regularibus in* 6. Secundo in nonnullis Religionibus est quidem distinctus, sed latenter seu non patenter, ut si Habitus Professorum soleat benedici, non Habitus Novitiorum; *cit. cap. Statuimus* 23. *de Regularibus, & cit. cap. Is, qui* 1. *de Regularibus in* 6. Tertio in pluribus Religionibus est patenter, & manifeste distinctus ab Habitu Professorum; *cap. Constitutionem* 3. *de Regularibus in* 6. v. g. quia Habitus Novitiorum est albus, Professorum vero niger, vel quia habet alia externa patentia signa, uti in mea Religione, & Provincia, ubi ad Novitiorum Habitus appenduntur petia ad distinctionem Habitus Professorum. Deferre Habitum Novitiorum non est 5
de essentia, & necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis seu professorum, quia etsi de Jure communi Canonico Novitiatus debeat omnino, & simpliciter fieri in Habitu Regulari, ut dicit Glossa *in cap. Si quis* 3. *clausf.* 17. *quæst.* 2. *in verb. Habitus*, & habetur *in cap.* 1. *Super eo, de regularibus*, ibi: *Religionis Habitum susceperunt, & cap. Statuimus* 23. *eod. tit.* ibi: *Ante susceptum Religionis habitum:* Nihilominus in citatis locis nihil in specie dicitur de Habitu Novitiorum, sed tantum de Habitu Religionis, qui æque se extendit ad Habitum Novitiorum, & Professorum, etiamsi inter se reperiantur in aliqua Religione distincti. Quis enim diceret, quod in mea Religione, & Provincia Habitus delatus per integrum annum Novitiatus, solum ex quo non habuerit appensa supradicta parvula petia, non sufficeret ad validitatem Professionis expressæ, concurrentibus omnibus aliis requisitis? Tum quia ex supradictis in pluribus Religionibus Habitus Novitiorum est penitus indistinctus ab Habitu Professorum, ut in specie de suo præclarissimo Ordine Prædicatorum testatur Doctissimus Donatus *in praxi Rerum Regul. tom.* 2. *tract.* 10. *q.* 23. *num.* 1. dicens, quod Novitiorum, & Professorum est unus, & idem omnino habitus, sola benedictione distinctus, & tamen validissimæ sunt Professiones. Unde secundum Jura supracitata debet intelligi Concilium Tridentinum *in cap.* 15. *sess.* 25. *de Regularibus*, ibi: *Nec qui minori tempore quam per annum post susceptum habitum* (supple Religionis) *in probatione steterit*, ut bene advertit Suarez *tom.* 3. *de Relig. lib.* 15. *de ingressu cap.* 14. *num.* 10. Donatus *tom.* 4. *tract.* 11. *quæst.* 4. *num.* 4. & patet ex eo, quia per Trident. *loc. cit.* non aufertur Professio tacita, quæ incurritur per annalem pro-

probationem factam cum habitu Professorum; cap. Ad nostram 8. de Regularibus; & Clementin. Eos qui 2. de Regularibus, & notat Pellizar. in tract. de Monialibus art. 2. sect. 2. qu. 13. n. 40. Donatus loc. cit. n. 4. & sic respondit Sac. Cong. Concil. ut tefert Armendar. in addit. ad recopilat. LL. Navarræ lib. 7. tit. 18. de Relig. n. 6. Navarr. in sua Lucerna Regul. verb. Professio n. 24.

6 Hinc Novitius deferens per annum Religionis Habitum, completo integro anno probationis, censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitu Professorum, & aliunde concurrant aliæ qualitates requisitæ; Clement. Eos qui 2. de Regularibus per expressa verba infra adducenda; Donatus tom. 2. tract. 10. quæst. 22. n. 1.

7 cum aliis infra citandis. Secus autem si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum, nempe in colore, forma, & scissura, prout in Ordine Minorum; habetur utriusque conclusionis decisio expressa in cit. Clement. Eos qui 2. de Regularibus, ibi: Eos, qui deinceps in discretionis constituti ætate Novitiorum habitum in aliqua Religione per annum portaverint, hoc ipso Religionem illam decernimus esse professos. Nisi hujusmodi habitus in colore, scissura, vel forma se distinctum patenter exhibeat ab Habitu Professorum; Sic Silvester verb. Relig. 3. quæst. 19. vers. 3. Inducitur, Navarr. de Regularib. consil. 41. num. 1. in 1. edition. & comm. 4. eodem cis. num. 72. & 74. Rodriquez in compend. resolut. 101. in fin. Donat. loc. cit. n. 2. & alii.

8 Nec requiritur protestatio ad hujusmodi Professionem præcavendam; Miranda tom. 1. Manual. Prælat. quæst. 24. art. 10. in fine, quia ipsummet signum, quod patenter defertur, & quod a Professis distinguit, est sufficientissima protestatio; Panormit. in cap. Ex parte, & cap. Postulasti, de Regularibus, Donat. loc. cit.

9 n. 3. Nec nocent antiqua Jura, quia censentur correcta per dictam Clementin. Eos qui 2. de Regularibus, Donat. loc. cit. n. 5. Immo Silvester loc. cit. Donat. loc. cit. dicunt, quod talis delatio quantumcumque producta etiam ad centum annos nunquam talem Professionem inducet.

10 Habitus Religionis debet patenter deferri, non autem occulte; Nullus enim Religiosus de jure communi potest habitum sui Ordinis dimittere, ut constat ex cap. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6. & ex Tridentino sess. 29. de Regularibus cap. 19. in fin. ubi sic expresse habetur: Nec detur licentia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum suæ Religionis, & sic docet Navarr. lib. 3. de Regul. consit. 51. num. 3. & consil. 53. nu. 1. Donat. tom. 1. tract. 3. num. 3. & alii passim. Potest 11 autem Religiosus Habitum occulte deferre, seu etiam deponere, & alium induere absque ulla culpa, dum transiturus est per loca Infidelium, vel Hæreticorum cum periculo vitæ, aut ob metum servitutis, verberum, vel alrius gravis incommodi, & ut evadat incolumis, neque cognoscatur ab hostibus ipsum ad necem insectantibus, & hujusmodi; arg. cap. Deus qui 11. de vita, & honestate Clericor. sicuti ob similes rationabiles, & justas causas potest Clericus occulte deferre suum Habitum Clericalem, & alium induere; Berbosa in Clementin. Quoniam 2. de vita, & honestate Clericor. Portell. verb. Habitus §. Additio n. 1. Reiffenstuel lib. 3. Decret. tit. 1. num. 112. & 117. Bonacina tom. 5. de Censuris disp. 3. q. 6. punct. 6. n. 2. Sanchez, Cajetan. Aragon. & alii communiter post Glossam in cap. Clericus 5. de vita, & honestate Clericor. verb. Relaxaverint, ubi id declarat exemplo Clerici, qui a Papa reprehensus, quod sine Tonsura, & Habitu Clericali Romam accessisset, sequentibus versiculis se excusavit:

Tutius ut peterem Laici sub imagine Romam,
Fas fuit, ut finerem luxuriare comam.

Religiosus dimittens temere Habitum suæ 12 Religionis est ipso facto excommunicatus, textu expresso in cap. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6. ibi: Ut periculosa evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cetero aliquis quamcumque Religionem tacite, vel expresse professus in scholis, vel alibi temere Habitum Religionis suæ dimittat; nec accedat ad quævis studia litterarum, nisi a suo Prælato cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa: si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Habitus dimissio dicitur te- 13 meraria ad incurrendam hanc excommunicationem, cum sit animo vagandi, & sine rationabili causa, secus si ex justa causa; Barbosa in d. cap. Ut periculosa num. 5. Suarez tom. 5. disp. 23. sect. 4. n. 27. & 29. Sanchez in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. c. 8. n. 41. & alii passim. Religiosus temere exiens a 14 Claustro cum Habitu ita abscondito, ut a circumstantibus cognosci nequeat, cujus Ordinis sit Religiosus, incurrit dictam excommunicationem, quia licet non dimittat habitum materialiter, dimittit tamen formaliter, in quantum

tum est talis Religionis protestativus, & sine illo, sive dimisso, sive abscondito non cognoscitur, quod sit hujus, vel illius Religiosi; Bannez 2. 2. *quæst.* 12. *art.* 1. *quæst.* 3. *dub.* 2. *conclus. ultim.* Cajetan. *in Summ. verb. Excommunicatio cap.* 61. Donat. *prax. Rerum Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 6. *quæst.* 8. Navarr. *in Manual. c.* 27. *num.* 131. Suarez *tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 12. Rodriq. *tom.* 1. *quæst.* 30. *art.* 2. Sanch. *loc. cit. c.* 8. *n.* 63. & cum variis aliis Barbosa *loc. cit. sub n.* 5.

15 Religiosus dimittens Habitum temere, sed intra Claustra, non incurrit dictam excommunicationem, quia ipsa incurritur ob dimissionem habitus factam ad finem libere vagandi, ut aperte habetur in principio ipsius Cap. *Ut periculosa*, ibi: *Ut periculosa evagandi materia subtrahatur*, & cessante causa finali Legis, cessat legis dispositio; *l. Adigere* §. 2. *ff. de jure patronat.* maxime si sit pœnalis, ut est ista, de qua agitur, cum Lex pœnalis sit potius restringenda, quam amplianda; *arg. cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. Talis autem Religiosus in nostro casu, dum existit intra septa Monasterii, ut supponitur, non potest dici, quod actu vagetur extra illud, adeoque non incurrit dictam pœnam, seu Excommunicationem; Donat. *loc. cit. quæst.* 9. *per tot.* Angelus *verb. Excommunicatio* 7. *casu*
16 27. & alii. Non incurrit dictam Excommunicationem Religiosus, qui intra, vel extra septa ex quadam levitate dimittit Habitum suæ Religionis, verb. gr. ut quietius dormiat, melius studeat, expeditius currat, aut saltet, aut lapidem projiciat, ut Habitum purget, vel accommodet, ut se in Balneo melius lavet, & hujusmodi; quia non censetur facta dimissio habitus ex contemptu legis; Suarez *tom.* 5. *de censur. dist.* 23. *sect.* 4. *n.* 29. Donat. *loc. cit. quæst.* 7. *num.* 2. Sanchez *loc. cit. c.* 8. *n.* 55. Sayr. *lib.* 3. *cap.* 33. *n.* 13. *&* 14. Barbosa *loc. cit. num.* 6. *&* 8. & alii apud ipsum.

17 Nec etiam dictam Censuram incurrit, si Habitum dimittat ad finem domestice manendi per totam diem in Camera, vel alibi, dummodo sæcularium conspectui non se exhibeat, quia talis dimissio Habitus non dicitur facta ad finem vagandi; Cajetan. *verb. Excommunicatio cap.* 61. Donat. *loc. cit. quæst.* 7. *num.* 3. & alii. Nec item incurritur d. Censura pro- 18
pter dimissionem Habitus, si fiat animo adeundi pro brevi tempore ad lupanar, vel ad aliquid turpius peragendum; Sanchez *l. c. c.* 8. *num.* 56. Donat. *loc. cit. quæst.* 7. *n.* 3. Barbosa *loc. cit. n.* 9. & alii. (*a*)

19 Religiosus tenetur semper portare Habitum suæ Religionis, ut colligitur *ex cap. Sanctimonialis Virgo* 24. *dist.* 23. ibi: *In talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est Professioni, & Sanctimoniæ aptis*; & *cap. Vidua* 15. 20. *quæst.* 1. ibi: *Tunc accepta a Sacerdote apta Religionis Professioni veste, in quocumque loco consistens constanter ea utatur*. Cum enim Habitus sit signum protestativum propriæ Religionis, adstringuntur Professi illum semper, & in omni occasione portare, ex Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. Verum ly *semper* debet intelli- 20
gi moraliter, hoc est seclusis causis rationalibus occultandi, vel dimittendi Habitum Religionis propriæ, ut sunt illæ assignatæ sub *num.* 11. & aliæ consimiles; Donat. *loc. cit. quæst.* 5. *per totum*. An autem Religiosus te- 21
neatur deferre proprium Habitum etiam in lecto, & dormire cum ipso sub culpa? Respondent Doctores, quod de Jure communi non licet Religioso Professo dormire sine Habitu absque peccato, nisi ab eo excusetur ex aliqua causa rationabili, ut colligitur expresse *ex cap. Vidua* 15. *caus.* 20. *quæst.* 1. ibi: *Seu in lectulo quiescens*, *& cap. Sanctimonialis Virgo* 24. *dist.* 23. cujus verba relata sunt sub *num.* 10. An autem dormire sine Habitu sit 22
peccatum veniale, seu mortale; relictis brevitatis gratia diversis Doctorum opinionibus, quorum aliqui volunt esse peccatum veniale, & alii esse peccatum mortale, maxime si sit cum scandalo; Respondeo cum sapientissimo Donato *loc. cit. quæst.* 10. *num.* 6. quod ad hoc dignoscendum unusquisque Religiosus debet attendere tenorem suæ Regulæ, & particularium Constitutionum sui Ordinis; Quæ si de hoc, quod quæritur, nihil dicant, recurrendum est ad Jus commune, nempe *ad d. cap. Vidua* 15. *caus.* 20. *quæst.* 1. *& cap. Sanctimonialis Virgo* 24. *dist.* 23. quæ duo capitula, cum non sint præceptiva, sed consultiva, &

Nota Romani Theologi.

(*a*) Non video, cur non incidat in censuram dimittendo habitum ad breve tempus propter pravum illum finem; dimissio enim habitus eo tunc animo fieret, quo liberius concupiscentiæ, & libidini serviret.

inter consilium, & præceptum magni intersit, videtur dicendum, quod dormientes sine Habitu, dempto contemptu, & scandalo, non peccent ne quidem venialiter, etsi alias sint castigandi.

23 Habitum suorum Ordinum debent deferre Regulares ad Cardinalatum assumpti; Greg. XIV. Constitut. incip. *Sanctissimus*, & Benedictus XIII. Constitution. incipien. *Custodes*.

24 Sic Episcopus Regularis tenetur portare Habitum suæ Religionis; *Communis* cum Henriq. *in summa lib.* 10. *cap.* 32. §. 5. & *cap.* 33. *in fine;* Valent. 2. 2. *disp.* 10. *quæst.* 3. *punct.* 8. Azor. *part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 7. *quæst.* 4. Bartholomæus a S. Fausto *in Thesauro Relig. lib.* 6. *quæst.* 199. Barbosa *super Trident. sess.* 25. *de Regularibus cap.* 19. *num.* 38. Lessius *de justitia lib.* 2. *cap.* 40. *dubit.* 14. *num.* 113. Petrus de Ledesma *in summa part.* 2. *tract.* 32. *c.* 3. *ad fin.* Fr. Joan. a Cruce *de statu Relig. lib.* 1. *cap.* 7. *dubit.* 4. Sanch. *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *num.* 22. & ex multis probat Rodriq. *Addition. ad summ. verb. Episcopus*, *cap.* 68. *conclus.* 6. maxime ex Concilio Lateranensi, & addens Sixtum V. semper gestasse Habitum Regularem Ordinis, ut de facto vidimus etiam hisce nostris temporibus Benedictum XIII. semper eum gestasse, & citat Cæremoniale Papæ Clementis VIII. ubi jubetur, quod Episcopus Monachus non portet Rochetum, sed vestes coloris sui Habitus Regularis cum birreto nigro, & galero circum circa fibrato viridis coloris. Et sic novissime statuit sub pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Benedictus XIII. cit. Constit. incip. *Custodes*, relata per extensum a D. Ursaya *tom.* 6. *part.* 2. *discept.* 37. *num.* 6. ubi multa ad rem; quæque etiam a nobis ad litteram afferetur infra sub *n.* 26.

25 Episcopi autem, & Cardinales Regulares, quamvis sine causa Habitum Religionis deponant, non incidunt in Excommunicationem latam a Bonifacio VIII. *in cit. cap. Ut periculosa* 2. *Ne Clerici*, *vel Monachi in* 6. quia Episcopi, & Cardinales licet teneantur deferre Habitum suæ Religionis, & certe peccarent si talem Habitum non deferrent, ut docet Cardin. Petra *Tom.* 4. *commen. in Constit.* 1. *Eugenii IV. num.* 22. & *tom.* 5. *in Constit.* 9. *Sixti IV. sub num.* 17. tamen sunt extra Religionem, quo ad vim coactivam, ita ut requiratur mentio specialis eorum, & non possint venire sub nomine, & turma Professorum, de quibus loquitur Bonifacius VIII. *in cit. cap. Ut periculosa*, quotiescumque elevati fuerint ad dignitatem Episcopalem; maxime quia cessat causa, & ratio *textus* ne vagentur Professi extra obedientiam Superiorum Habitu dimisso, quod non est verificabile in Regularibus Episcopis, & Cardinalibus; Passerin. *tom.* 1. *de statu homin. quæst.* 185. *art.* 8. *num.* 142. Diana *part.* 2. *tract.* 2. *de dub. Regul. resolut.* 50. Card. Petra *tom.* 5. *Comment. in Constit.* 9. *Sixti IV. num.* 17. Barbosa *super Trident. sess.* 25. *de Regularib. cap.* 19. *n.* 39. Azorius *loc. cit. lib.* 12. *c.* 17. *qu.* 4. Sanchez *loc. cit. cap.* 6. *num.* 23. Bartholomæus a S. Fausto *loc. cit. quæst.* 200. Fr. Emman. *tom.* 2. *quæst.* 58. *art.* 3. Sanctarell. *de Apostasia cap.* 1. *n.* 15. Bonacina, & alii passim, contra Majol. *de Irregul. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 13. Fulv. Pacianum *consil.* 132. *num.* 42. *volum.* 1. Sord. *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 79. *num.* 10. Henriq. *lib.* 10. *c.* 33. *in fin.* & alios existimantes Episcopum Regularem omittentem Habitum, & assumendo illam albam, & candidam vestem, quæ ab Episcopis exterius defertur, incurrere excommunicationem latam contra Monachos deponentes proprium Habitum *in cit. cap. Ut periculosa* 2. *Ne Clerici*, *vel Monachi in* 6.

26 Habitu Clericorum Sæcularium, qui in Episcopos creantur, uti possunt Canonici Regulares ad Episcopatum assumpti; Leo X. Constitut. incip. *Dudum*. Nunc autem quoad concernentia habitum, & varia alia Episcoporum, & Regularium, attendenda est novissima Constitutio Benedicti XIII. quæ ut ab omnibus percipiatur, hic ad litteram datur.

BENEDICTUS Pp. XIII.

Custodes super muros Hierusalem a Christo Domino constituti, de omnibus Sacrorum virorum Ordinibus in eo, quo decet, sanctioris disciplinæ splendore servandis magnam vigilantiam, & solicitudinem gerere debemus; tum vero illud nobis incumbit, ut qui e Regularium, Monachorum, & Mendicantium institutis ad onus Episcopale admoventur, majoris observantiæ, & virtutum specimine gregi sibi subjecto præluceant; primævique instituti, cui nomen dederunt, insignia more majorum perpetuo retineant non solum in Monastica, & Regulari professione, sed etiam in specialibus indumentis, inque rasili tonsura ad planitiem cutis in summo capite circumducta, vel eo gyro, & forma, quibus quisque, ut sui Ordinis Regularis, Monastici, & Mendicantis peculiaribus signis, pridem solemni ritu vitam Deo consecraverat.

Mo-

Mœrorem, quem jam dudum animo premimus, celare diutius non possumus, nec debemus; quippe quem post nostram humilitatem ad summum Apostolatum evectam, præsulum doctrina, & pietate præstantium expostulationes auxerunt, nimirum quod nonnulli Episcopi ex Regularium, Monachorum, & Mendicantium familiis assumpti reperiantur, qui brevioribus vestimentis pristinæ suæ professioni minime congruis, sed quibus tantum inferiores Clerici sæculares uti soleant, se in ipsa etiam civitatum frequentia palam spectandos pati non erubescant, laneasque tunicas a suorum Ordinum conditionibus præscriptas & eorumdem vitæ sanctimoniæ quodammodo consecratas induere detrectantes, etiam contra Cæremonialis Episcoporum sanctiones, a Romanis Pontificibus antecessoribus nostris probatas, summa omnium admiratione vestes sericas præferant; eo quoque impudentiæ, sui status plane immemores, progressi, ut albas chirothecas ad ostentationem gerant, inque Pontificalibus Ecclesiæ functionibus, unde omnis arrogantiæ typhus, & fucus abesse debet, superpelliceum Episcopis Monachis, vel ex Ordinibus Mendicantium proprium abjicientes, rocchetum Præsulum ex Clericis sæcularibus, vel regularibus assumptorum temere adhibeant, nec defuerit, qui colores a suo instituto omnino abhorrentes in exterioribus vestibus jactare non dubitaverit. Hæc quam dedeceant Episcopos, qui ex Monachorum, & Mendicantium regulis non sine spiritus Apostolici afflatu conscriptis, modestiam Sacerdotalem nunquam ex suis animis obliterandam, ceterasque virtutes aliis propinandas haurire debuissent, quosque in majori gradu, quo Spiritus Sanctus eos posuit, auctas retinere oporteret; non jam nostris verbis dicemus, ne ipsi, qui regulam Ordinis Fratrum Prædicatorum, quam professi fuimus, & profitemur, quique onus Episcopale per totos quinquaginta annos sustinentes ejusdem nostri Ordinis sacros ritus, disciplinamque, Deo juvante, in omnibus observare studuimus, ex privato affectu loqui videamur: sed suis verbis dicent Romani Pontifices, qui nobis in eorum locum longe dispari merito suffectis exempla, quæ sectari debeamus, reliquerunt. Dicent Concilia ab iisdem probata, auctorum Ecclesiasticorum, quos honoris causa Patres, Doctoresque appellamus, documenta memorabunt.

Ut ergo a primis, hoc est a Romanis Pontificibus ordiamur, inclytæ record. Innocent. Papa III. Pennensem Episcopum Ordinis Cisterciensis olim Abbatem propterea graviter objurgavit, quod post acceptum Episcopatum *in sui Ordinis injuriam ageret in pluribus, ut apostata, & propriæ conditionis oblitus picturata sella, & chirothecis sericatis uteretur, amplo se galero coronaret, & Cistercienses Ordinis observantias non custodiret, a quibus eum Pontificalis dignitatis susceptio non absolveret*, sed earumdem onus ei magis augeret. Si ad Concil. statuta evolvenda hinc processerimus, nobis se offeret Canon 27. Concil. Œcumenici VIII. seu Constantinopolitani IV. decernens, illos, qui Monasticam vita amplexi, *Episcopalem meruerunt honorem, conservare schema, & amictum Monasticorum indumentorum, & ipsam Beatam vitam, nullamque habere potestatem deponendi jam dictum schema propter typhum, & arrogantem voluntatem, ne per hoc inveniatur propriorum transgressor pactorum*. Postremo *Episcopum, qui Monasticarum vestium schema deposuerit, aut corrigendum, aut deponendum statuit*. Hæc rata habuit Canon 16. Concil. Œcumenici XII. sive Lateranensis IV. sub jam dicto Innoc. Papa III. definiens *Episcopos Monachos deferre habitum Monachalem*. Hoc idem postea sanxit Synodus Londinensis ab Otthobono S. R. E. Diacono Cardinali S. Hadriani, & Apostolicæ Sedis Legato celebrata, cujus Canon V. *iis, qui de Monasteriis, vel de regularibus locis in Episcopos sunt assumpti, vel de cetero assumentur, suum deferre habitum regularem* speciatim indicit. De inconvenientia, & dedecore habitus splendidi in Episcopis sæcularibus, eoque magis in regularibus, extat Canon 16. Concil. Nicæni II. Sed nostrorum temporum regulares Episcopos instruentem audiamus Ferrandum Carthaginensis Ecclesiæ Diaconum de B. Fulgentio Ruspensi Episcopo testantem, Episcopatum sine aliqua ambitione ab illo susceptum, *nec ita factum Episcopum, ut esse desisteret Monachus; sed eum, accepta Pontificis dignitate professionis præteritæ servasse integritatem, nunquam pretiosa vestimenta quæsivisse, orario, sicuti Episcopi, nunquam usum, sed pelliceo cingulo, tamquam Monachum*. Nec vero soli Episcopi, sed & ipsi Romani Pontifices eadem Religione se obstringi voluerunt. De Magno enim Gregorio intelligimus, una cum ejus corpore inventum baltheom, *qui speciem propositi regularis, olim a S. Benedicto statuti, manifestaret*. De Eugenio III. legimus, *laneam tunicam carni ejus adhæsisse, & diebus ac noctibus cuculla vestitum intus Monachi Habitum retinere, extra se Pontificem, & moribus, & vestibus exhibere consuevisse*.

visse. Denique Doctor Ecclesiæ B. Thomas Aquinas, ob sanctioris Doctrinæ excellentiam *Angelici* elogio cognominatus, cujus hodie festa recolimus, diserte docuit: *si qua sunt in regularibus observantiis, quæ non impediant Pontificale Officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia hujusmodi; ad hoc remanet Religiosus, etiam factus Episcopus, obligatus; & per consequens ad portandum Habitum suæ Religionis, qui est hujus obligationis signum*.

Hæc in sacris, receptisque Ecclesiæ Codicibus de exteriori amictu, & habitu Episcopi regularis sancita reperimus, quæ nostrates ejusdem disciplinæ Episcopi sibi dicta meminerint. Rasilem capitis coronam in orbem expressam ad humilitatem docendam regulæ Monasticæ, Constitutiones, Usus, & consuetudines statutis anni temporibus earumdem Sacris alumnis renovandam præscribunt: quos postea Episcopali charactere insignitos ea maxime distinguendos nemo in dubium vocaverit. Hæc tamen, quæ ex venerandis Ecclesiæ monumentis adduximus, cum per humanam corruptelam, nisi eis occurratur, nobis ipsis spectantibus, in desuetudinem abire videantur, hac nostra Constitutione Apostolica, firmum robur perpetuis futuris temporibus habitura, ea omnia confirmantes, & renovantes statuimus, atque sancimus, ut ex Monastico, Regulari, & Mendicantium instituto ad Episcopalem, seu quamcumque aliam dignitatem, etiam S. R. E. Cardinalatum jam evecti, & in posterum evehendi, universis, & singulis suæ Regulæ Officiis, & obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus Officium minime impediant, perpetuo subsint, & proinde sui Monastici Ordinis, sive alterius regulæ Mendicantium insignia, & propria indumenta lanea, suoque peculiari colore distincta, rasilem quoque, & ad cutis planitiem in summo vertice, vel eo gyro & forma expressam coronam præferant, quibus antea cum intra eorumdem regularium Ordinum claustra Deo militarent, ex solemni sua professione induere, & coronam præferre tenebantur, a cujus professionis obligationis per munus Episcopale neutiquam absolvuntur, aut ullo pacto eximuntur. Propterea hujusmodi Episcopis ex familiis Regularium, Monachorum, & Mendicantium assumptis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, ut omnia, & singula præsentibus litteris nostris hactenus recensita undequaque observare non differant. Si vero, quod absit, hoc agere contempserint, vel neglexerint, eos pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda tamdiu innodatos esse declaramus, donec a contumacia resipiscentes ejusdem suspensionis relaxationem meruerint obtinere.

Quia vero pastoralis nostræ sollicitudinis est non solum excubare pro optimo statu, & conservatione Regularis observantiæ in Religiosis viris, qui ex Monasticis, & Mendicantibus institutis ad onus Episcopale assumuntur; sed etiam prospicere, ne illi, qui ex his ceterisque universis Religiosis Ordinibus ad ejusmodi gradum evecti Ecclesia sibi commissa postmodum se abdicaverint, ita vivant, ut, qui eos primum in claustris Monasteriorum, deinde in culmine Episcopali conspexerant, quique ipsos demum curarum Episcopalium oneri subductos visuri essent, eis objicere nullo modo possint, quod ideo ad Episcopatum irrepserint, ut hac via Regularem observantiam deserentes extra sua claustra, quasi nullum unquam Religiosum Ordinem professi, vitam ducerent; hæc animum nostrum, omnium quorumcumque Ordinum Regularium honoris amantissimum permovent, ut Apostolica auctoritate approbemus, confirmemus, & tanquam præsentibus inserta habeamus Decreta duo ab antecessoribus nostris felicis recordationis Alexandro VII. die 20. Julii anno Domini MDCLXII. & Clemente XI. die 11. Junii MDCCXV. vulgata: quibus Decretis Regulares ad transmarinos Episcopatus, sive Vicariatus Apostolicos translati, vel etiam Ecclesiarum administratores, aut visitatores creati, quotiescumque in locis, & Ecclesiis sibi in Episcopalis dignitatis collatione adsignatis minime resederint, vel Episcopatum dimiserint, aut munere suo perfuncti fuerint, seu quomodocumque a Schismaticis, vel infidelibus impediri munus Episcopale exercere non possint, jubentur ad pristina suorum Ordinum claustra reverti cum reliquis confratribus suis sub eodem instituto Religiosam vitam ibidem acturi.

Hujusmodi autem Episcopis tam pio disciplinæ regularis instinctu ad suos redeuntibus Apostolica largitate concedimus, ut in sua Provincia quodcunque Ordinis sui Cœnobium, & Monasterium, ubi commode, & Religiose degere possint, sibi pro libitu eligant; ideoque volumus, & præcipimus, ut illorum præsides, & Superiores Regulares congruas eis, & honestas cellulas in cœnobiis, & Monasteriis ab eisdem electis adsignent. Itaque Monachis, Mendicantibus, & cujuscunque Ordinis Regularibus, qui onere Episcopali sibi imposito dein-

deinceps quomodocumque etiam ultro se abdicaverint, præcipimus, eosque monemus in Domino, ut ad suorum Ordinum cellulas ultro quoque regrediantur: qua in re sanctitate, & Doctrina illustrium, & magnorum Præsulum exempla eis imitanda proponimus, Cælestini Papæ V. antecessoris nostri, Gregorii Nazianzeni, Petri Damiani, aliorumque ob virtutes Sacerdotales omnium sæculorum præconiis maxime dignorum antistitum; ut interim sileamus legationibus, & muneribus clarum Ardicinum juniorem a Porta Aleriensem Episcopum, & S. R. E. presbyterum Card. tituli Pammachii, a felicis recordationis Innocentio Papa VIII. renunciatum. Is enim, annuente Pontifice, dimissis dignitatibus, vetus propositum in Sacrum Camaldulensium Eremum confugiendi resumere, atque ultro executioni mandare sanctum existimavit. Ubi vero, quod minime credimus, iidem regulares paternis nostris monitis aures accommodare noluerint, his nostris perpetuum robur habituris decernimus, volumus, & præcipimus, ut Monachi, Mendicantes, & cujuscumque alterius instituti Regulares, specialissima etiam mentione digni, qui Episcopatu sibi pridem collato quacumque de causa se in posterum abdicare permissi fuerint, claustra suæ Religionis repetere omnino teneantur, & debeant; iis tantum exceptis, qui a nobis, sive a Romanis Pontificibus antecessoribus, aut successoribus nostris obtinuissent, vel obtinebunt facultatem expressam vivendi extra claustra sacro alicui muneri, quod cum vita claustrali exerceri non posset, ex peculiari voluntate nostra, vel eorumdem antecessorum, aut successorum nostrorum speciatim addicti: quod quidem munus respiciat servitium, & obsequium nostrum, vel successorum nostrorum, sive hujus Sanctæ Apostolicæ Sedis. Eis autem, vel eorum cuilibet, qui hanc Constitut. violare tentaverint, vel eam quomodocumque neglexerint, omni usu Pontificalium, etiam cum facultate, & permissione cujuscunque Episcopi exercendorum, penitus & undequaque interdicimus; sique perseveraverint in contumaciam non redeundi ad claustra, post annum sint eo ipso suspensi a Divinis.

Omnia vero, & singula Romanorum Pontificum Decreta, Conciliorum Canones, Patrum dicta, sententias, regulas, Constitut. Usus, Consuetudines, statuta his nostris litteris memorata, post maturam hac de re habitam deliberationem, ex certa scientia, auctoritate nostra confirmamus, innovamus, & stabilimus, inque plenario robore perpetuis futuris temporibus servanda sancimus, præsentesque semper validas fore, sicque & non aliter per quoscunque Judices semper judicari, interpretari, & definiri debere statuimus. Quidquid autem secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus, non obstantibus privilegiis, concessionibus, ordinationibus, aliisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, confirmationis, innovationis, sanctionis, declarationis, suspensionis, præcepti, decreti, Interdicti, & voluntatis infringere, vel ei temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Dominicæ Incarnationis millesimo septingentesimo vigesimo quinto, nonis Martii Pontificatus nostri anno secundo.

P. Card. Prodatarius.
F. Card. Oliverius.

Habitus, & color peculiaris fuit præscriptus 27
pro discretiva visibiliter servanda in quolibet Ordine Regulari; Passerin. *de statu hom. t.* 2. *q.* 187. *art.* 6. *n.* 13. *&* 17. & alii passim.
Quam diversitatem habitus, & præceptum ser- 28
vandi formam illius juxta præscriptum in Constitut. procedere etiam quo ad Moniales, sub Regula approbata per Sedem Apostolicam viventes, præcise resolvit *Sacr. Cong. Concil.* 27. *April.* 1686. *in Romana delationis Habitus*.
Unde una Religio non debet, nec potest as- 29
sumere Habitum alterius Religionis, & ad hoc variæ Religiones obtinuerunt expressa privilegia a S. Sede, ne eorum Habitus ab aliis assumeretur; uti de PP. Prædicatoribus referunt Constitut. Gregor. IX. & Innocent. IV. ambæ incip. *Quia confusio Habitus*, Gregor. XI. incip. *Virtute conspicuos*, Clem. VIII. & Alexand. VII. ambæ incip. *Ex injuncto Nobis*, & Benedicti XIII. incip. *Pretiosus in conspectu*, & de Minoribus Gregor. IX. Constit. incip. *Regularem vitam*, Clem. IV. Constit. incip. *Virtute conspicuos*, Urban. VIII. Constit. incip. *Cum sicut*, & de mandato Innocent. XI. ad instantiam Procuratorum Generalium Ordin. Minor. de Observantia, Reformator. & Capuccinor. *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.* 21. *Martii* 1686. & novissime Benedict. XIII. Constit. incip. *Alias emanarunt* edita ad instantiam Procuratoris Ordinis Minorum de Obser-

van-

vantia, quæ ad litteram cum alia Urbani VIII. refertur sub verb. *Eremita num.* 20. Et eodem privilegio gaudent omnes Regulares Ordines, sive per speciales concessiones Apostolicas, sive per communicationem; Rodriq. *q.* 76. *art.* 1. Portell. *dub. Regul. verb. Habitus num.* 6. & alii passim.

30 Et sic per eandem rationem prohibitus est Clericis Sæcularibus Habitus Regularium, & Regularibus Habitus Clericorum Sæcularium; Hinc in Concil. Aquisgrani *anno* 816. apud Gonzalez *in c. Intelleximus n.* 4. *de stat. & qualit.* habetur: *Reprehensibilem, & Ecclesiastica moderatione dignum apud plerosque Canonicos comperimus casum, eo quod contra morem Ecclesiasticum cucullas, quibus solis Monachis utendum est, induant; cum utique illorum Habitum usurpare non debeant, a quorum professione quodammodo distant, quia sicut eis indecens est, ut arma militaria more Laicorum gestent, ita nimium inhoneste, & valde indecorum est, ut alterius propositi indumenta sibi imponant.* Cuculla enim est talaris vestis, *Floccus* dicta, propria & distinctiva Monachorum. Clementin. *Ne in agro, de statu Monachorum*, Gonzalez *in cit. c. Intelleximus* 11. *num.* 4. *de stat. & qualit.* & cum aliis. Card. Petra *loc. cit. num.* 14.

31 Pueris quoque sexto ætatis suæ anno expleto non licet, neque possunt ex devotione, Habitum Religiosum deferre, sed ipsum debent statim deponere, prout *sub die* 10. *Januarii* 1627. fuit rescriptum Neapoli Cardinali Buncompagno, ut per extensum refert Lantusch. *Theatr. regul. verb. Habitus num.* 1.

32 Novitio exeunti non est restituendus Habitus Religionis, sed illius pretium. Sic decisum fuisse *a S. Cong. Concil.* referunt Nuvarius *in Lucerna Regul. verb. Habitus num.* 6. Barbosa *in sum. Apostolic. dec. eod. verb. Habitus num.* 9. Lezana *in sum qq. Reg. tom.* 1. *c.* 25. *num.* 38.

33 Super admissione ad Habitum, ejusdemque concessione Tertiariis cum Claustralibus habitantibus, servari debet decretum Congr. super Statu Regularium, quam licet Innocentius XII. sub die 4. Augusti 1698. *Const. Debitum* extinxerit, & suppresserit; singulas tamen facultates eidem quomodocumque a Prædecessoribus concessas, illis exceptis, quas Congregationi super disciplina Regulari, præfatis Litteris institutæ impertitus est, in Congregationem Episcoporum, & Regularium transtulit, ex speciali mandato Sanct. mem. Clementis X. sub die 16. Maii 1675. ea de re editum tenoris qui sequitur.

DECRETUM.

Etsi decretis Sacræ Congregationis super statu Regularium de mandato Summorum Pontificum Innocentii X. & Alexandri VII. jam pridem editis pro Novitiis recipiendis statutum sit, ut omnes, qui ad Habitum probationis se recipi postulaverint, diligenter examinentur, ac per vota secreta probentur, quotquot idonei reperti fuerint, ætate, aliisque requisitis, ad præscriptum Apostolicarum Constitutionum ac Statutorum Ordinis; nec quispiam censeatur habilis ad hujusmodi Habitum suscipiendum; ut Clericus, nisi annum ætatis suæ decimum quintum, neque ut Conversus, nisi annum vigesimum expleverit: nihilominus in pluribus Religionibus Italiæ, & Insularum adjacentium, aliquibus ab hinc annis introductum est, ut recipiantur adolescentes Laici non quidem pro Conversis, ut annum probationis incipiant, & finito tempore Novitiatus admittantur ad Professionem, sed pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis, eisque tradatur Habitus, ut vocant sine Caputio illis dari consueto, ut sic inserviant alicui Religioso particulatim, aut pluribus, vel omnibus communiter; & multoties pueri, & adolescentuli recipiantur in Monasteriis non ut Novitii, sed ut hospites, seu postulantes se recipi pro Clericis ad Habitum probationis, & parva veste induti plures menses, quinimmo & annos, sic detinentur intra Claustra, donec compleverint annum ætatis decimum quintum Clericis ut supra præscriptum ad annum Novitiatus inchoandum; idque prætextu, ut interea fiat experimentum de ipsorum indole, & aptitudine ad Religionem, & aliquando etiam in eadem veste iidem pueri, & adolescentuli admittantur in Novitiatibus, & cum Novitiis degant ad hoc, ut eorum voces pueriles in Choro cum vocibus Professorum misceantur, dum Divina peraguntur Officia.

Quoniam vero secundum Canonicas Sanctiones, & Juris regulas, cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debeat admitti, & memorati abusus irrepserint in fraudem Legis, & elusionem Decretorum ut supra editorum in Religionum dispendium, ac non sine multorum admiratione, & scandalo; idcirco ead. Sac. Congr. ut in dies crescat in Ecclesia Dei Sacrarum Religionum splendor, & veneratio, ex speciali mandato Sanct. D. N. D. Clementis Divina providentia Papæ X. hoc præsenti decreto in virtute Sanctæ Obedientiæ

præ-

præcipit omnibus, & singulis Superioribus Generalibus, Provincialibus, & Localibus, quocumque nomine, ac titulo appellatis, quorumcumque Ord. & Congreg. tam mendicantium, quam non mendicantium, ut de cetero neminem pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis, aut Commissis, vel servientibus, nec pro hospitibus, seu postulantibus, vel Cantoribus, aut alio quocumque nomine nuncupatis, aut quovis prætextu, vel causa, aut quæsito colore recipiant, seu admittant ad Habitum intra Claustra, nisi vigesimum ætatis suæ annum expleverint, omnesque sic receptos, seu admissos (iis tantum exceptis, qui completa ætate annorum quindecim pro Clericis, seu Choristis in Habitu Novitiorum annum probationis agunt) a Monasteriis, seu Domibus Regularibus omnino amoveant & ejiciant infra terminum duorum mensium, inchoandum a die intimationis præsentis Decreti faciendæ Procuratoribus eorumdem Ordinum, & Congregationum in Romana Curia existentibus.

Quod si prædicti Superiores præsenti Decreto per omnia non paruerint, aut in aliqua ejus parte contravenerint, pœnam privationis Dignitatum, & Officiorum, quæ tunc temporis obtinebunt, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ ipso facto absque alia declaratione incurrant, non obstantibus quod ad omnia suprascripta, privilegiis, indultis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Dat. Romæ 16. *Maii* 1675.

34 Prohibentur disputationes super verâ forma Habitus S. Francisci; cum enim in dies orirentur lites inter Patres Conventuales, & Capuccinos circa veram formam Habitus, & Caputii Seraphici Ordinis, Urbanus VIII. *die* 14. *Decembris* 1630. *mandavit eisdem sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, nec non privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque etiam corporalibus arbitrio Sanctitatis suæ pœnis, ne audeant de cetero voce, vel scripto de hujusmodi materia tractare, donec ab eadem Sanctitate sua aliter fuerit ordinatum. Joannes Antonius Thomasius S. Roman. & Universal. Inquisition. Notarius*. Sic apud Lantusch. *Theatr. Regul. verb. Habitus num.* 11.

35 Interdicuntur libri omnes tractantes de vera successione Filiorum S. Francisci, & vera forma Caputii. Alexander enim VII. fieri mandavit sequentia decreta, & in Indice librorum prohibitorum apponi, videlicet: *Libri omnes impressi, & qui inconsulta Sacra Congregatione imprimentur, tractantes controversiam de vera, & non interrupta successione Filiorum S. Francisci, & de vera forma Caputii ejusdem, prohibentur sub pœnis in Indice librorum prohibitorum contentis die* 20. *Junii* 1658. *Inscriptiones omnes Imaginum SS. Francisci, & Antonii de Padua, in quibus dicitur formam Habitus, qua depicti sunt, esse eandem, qua ipsi usi fuerunt, vel in quibus asseritur in hoc, vel illo Ordine S. Francisci esse veram, legitimam, & non interruptam ejusdem S. Patris in Filios successionem, inhærentes decreto alias edito die* 20. *Junii* 1658. *prohibentur. Romæ* 20. *Novemb.* 1663. 36

Suspenduntur quoque, & prohibentur Imagines S. Augustini, S. Nicolai de Tolentino, & aliorum Sanctorum ejusdem Ordinis impressæ, & depictæ a Fratribus Discalceatis Augustinianis in eorum Habitu, prout in Decreto *Sacr. Rit. Congreg. edito die* 19. *Decembr.* 1627. quod ab Urbano VIII. approbatur, & confirmatur Constit. incip. *Exponi nobis*, *la* 240. *tom.* 5. *Bullar.* Expost tamen dicta suspensio & prohibitio fuit revocata per varia posteriora Pontificia Rescripta, de quibus vide quæ adducuntur in verb. *Imagines* sub *n.* 39. ubi inter alia occurit Rescriptum Benedicti XIII. specialiter attendendum. 37

Prohibentur sculpi, aut facere pingi Imagines Domini Nostri Jesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, & Sanctarum cum Habitu peculiari alicujus Ordinis Regularis, seu alio modo in Ecclesia Catholica inconsueto, & jam sic sculptæ, aut pictæ prohibentur teneri, & publico aspectui exponi, & mandatur, ab Ecclesiis, & aliis locis quibuslibet amoveri, & deleri. Et Regulares, & Moniales parere negligentes possunt a locorum Ordinariis, & Legatis Apostolicis juris remediis, & etiam Censuris Ecclesiasticis, & aliis arbitrio eorum ad observantiam cogi, & quo ad loci Superiores etiam privationis Officii, ac vocis activæ, & passivæ pœnis compelli. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 15. Martii 1642. Constitut. incip. *Sacro-Sancta Tridentina*, *la* 163. *Bullar. Cherub. tom.* 4. 38

Habitum Fratrum Mendicantium osculantibus concessit Joan. XXII. quinque annos, & totidem quadragenas de injunctis pœnitentiis, qui sunt dies 2075. Sic referunt Casarrub. *verb. Indulgentia quo ad Saculares* §. 9. *num.* 6. Fr. Emanuel *quæst. Regul. tom.* 2. *quæst.* 76. *artic.* 10. Laurent. de Peyrinis *de privileg. Regul. ad Constitut.* 3. *Sixti* 4. *num.* 5. Barbosa *in Sum. Apostol. decis. verb. Habitus num.* 5. & alii passim. 39

fim. * Vide tamen dicta verb. *Indulgentia art.*
40 5. *num.* 48. * Talem Indulgentiam lucrari possunt iidemmet Regulares, quia conceditur omnibus Christifidelibus Habitum osculantibus, inter quos Fratres deterioris conditionis esse non debent; Nec indulgentia hæc revocata est per Paulum V. quia non est concessa Fratribus immediate, sed omnibus etiam sæcularibus; Lanrusch. *Theatr. Regular. verb. Habitus*
41 *num.* 10. Cum Habitu Fratrum Minorum morientibus, vel cum eo sepeliri eligentibus, Clemens IV. Nicolaus III. & Urbanus V. concesserunt remissionem tertiæ partis peccatorum; Casarrub. *in compend. Privileg. verb. Indulgentiæ quo ad Sæculares* §. 6. *num.* 1. 2. & 3. Leo X. concessit indulgentiam plenariam morientibus cum Habitu Fratrum Minorum, vel cum habitu Sororum Tertiæ Regulæ Sancti Francisci sub obedientia Ministrorum Generalis, & Provincialium degentium, ad quam lucrandam indulgentiam declaravit idem Pontifex sufficere, Habitum prædictum petere, ac super se usque ad mortem habere, ac in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur. Casarrub. *loc. cit. num.* 6. 7. & 8. Alexander VI. concessit, ut mulieres suscipientes ante mortem, vel post mortem, Habitum S. Claræ habeant talem relaxationem peccatorum, qualem habent viri pro Habitu Fratrum Minorum; Casarrub. *loc. cit. num.* 5.

41 Eligentes sepeliri in aliquo Habitu Religiosorum sive Minorum, sive aliorum habentium eadem privilegia per speciales concessiones, aut per communicationem, debent, ut lucrentur Indulgentias, recipere Habitum a Superiore illius Religionis, cujus est habitus, vel ab alio, cui ille duxerit committendum, & non ab aliis quavis auctoritate fulgentibus; Sixtus IV. in Bulla aurea. Unde prædictum Habitum dare non potest particularis Frater subditus, neque Confessarius Monialium, neque quivis alius, nisi id sibi a Prælato concedatur; Portell. *dub. Regul. verb. Habitus, additio ad additionem*, & *verb. Sepultura num.* 6. Non est autem necesse, ut habitum petentes dent aliquam eleemosynam Fratribus pro Habitu, quia Bullæ Pontificiæ illas indulgentias concedentes nihil loquuntur de obligatione dandi eleemosynam pro illo. Rodriquez *tom.* 2. *quæst. Regul. quæst.* 76. *art.* 10. *ad fin.* Portell. *loc. cit. verb. Habitus*; Lantusch. *loc. cit. n.* 6.

43 Volentes sepeliri in Habitu Religiosorum, non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est habitus, sed possunt sepeliri, ubi sepulturam elegerint; prout eorum relinquitur arbitrio a Leone X. Constit. incip. *Dum intra*, ibi: *Volentes quoque sepeliri in Habitu eorumdem Fratrum in Claustro non degentes, sed in propriis domibus cohabitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint*. Sixtus IV. statuit quod corpora 44
volentium cum prædicto Habitu sepeliri, deferantur ad sepulturam sine alio pallio, vel tegumento superimposito; non obstante quacumque Ordinatione, vel prohibitione Ordinariorum locorum, etiam sub censuris facta. Sic refert Casarrub. *loc. cit. verb. Sepultura num.* 15. Vide verb. *Vestis num.* 17.

Sæculares utentes Habitu Religiosorum ignominiose in ludis, vel in lasciviis, peccant 45
mortaliter, & per *l. Authentica*, *de Sanctiss. Episcop.* §. *ultim.* plectuntur exilio, & insuper incurrunt alias pœnas civiles, & possunt puniri etiam per Judices Sæculares; Silvester *verb. Habitus num.* 3. & alii. Sic mortaliter 46
peccaret, qui Habitum traderet ad lusum profanum, aut ad facinus exequendum; Sanctorus *in compend. verb. Habitus num.* 3. *ex Const. Ordinis cap.* 2. *Statut.* 71. *qu.* 4. Hinc locorum 47
Ordinarii, aliive Prælati Regulares non debent dare licentiam, nec permittere, quod Moniales tempore Baccbanalium recreationis gratia dimittant proprium Habitum, & assumant alium Sæcularem præsertim virilem, *ut Sacr. Congr. Episcop. & Regul. rescripsit Episcopo Ferrar.* 27. *Apr.* 1654. Femina enim non 48
potest uti veste virili, nec vir veste feminea, & si hoc fiat sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, erit tantum peccatum veniale; alias mortale; *Deuteronom. enim c.*22. *n.* 5. sic expresse habetur: *Non induatur mulier veste virili, nec vir utatur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hoc*; Nullum tamen erit peccatum si hoc faciat ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam* 1. *quæst.* 7. *cap. Omnes* 1. *de fer. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione necessitas intelligitur excepta; *cap. Licet*, *de pænit. & remiss.*

Habitum, & Tonsuram deferre tenentur 49
Clerici Beneficiati non solum in sacris constituti, sed etiam in Minoribus, & Clerici Tonsura insigniti, sub pœna privationis ipso facto, ipsoque jure Beneficiorum, & pensionum absque ulla monitione ac Judicis decreto, sed Beneficia ipsa libere aliis conferri possunt, & pensiones cassatæ, & extinctæ dicuntur; Sixt. V. Constitut. 92. incip. *Cum Sacrosanctum*.
Habitum decentem, atque vestem talarem deferre 50

fetre tenentur percipientes fructus, vel pensiones ex Beneficiis Ecclesiasticis excedentes valorem 60. ducatorum auri de camera; Idem Sixt. V. in d. Constitut. *Cum Sacrosanctum*.

51 Habitum dimittens Clericalem potest illum reassumere non obstante irregularitate superveniente, & Ordinarii prohibitione; *Sac. Congreg. Concil. in Mazarien.* 27. *Jun.* 1630. & *in Regien.* 29. *Novembris* 1692. apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 2. *num.* 199.

52 Clericalis vestis Curialibus permittitur, præter Collare, quod sit a Collari Clericorum diversum; Benedict. XIII. *in Concilio Romano tit.* 16. *cap.* 4. ibi: *Laicis vero Curialibus, cum sæpe sit eis in Palatio nostro Apostolico versandum, sæpissime etiam cum Cardinalibus, & Prælatis agendum, togam Clericalem nigram communem facimus; & Collaria Clericorum propria, sive rotundæ sint formæ, sive quadratæ, penitus prohibemus eisdem, & prohibita jam sibi esse sciant, tenore servato nostri Edicti die* 22. *Januarii* 1725. *expediti*.

53 Irregularitas ex homicidio voluntario non impedit reassumptionem Habitus Clericalis, & Episcopus procedat prout de jure; *Sacra Congreg. Immun. in una Civitatis Ducalis* 10.

54 *Mart.* 1699. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 206. Clericus reassumens Habitum post commissum homicidium gaudet privilegio quoad personam tantum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Gravinen.* 7. *Jul.* 1699. *d. lib. pag.* 230.

57 Item Clericus, qui post renunciationem Clericatus inquisitus a Curia Laica, denuo reassumpsit Habitum, gaudet privilegio quoad personam tantum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Spoletana* 20. *Nov.* 1696. *lib.* 2. *decr. Val. p.* 49.

56 Similiter Clericus, qui per duas vices renunciavit privilegio Clericali, & ista renunciatio acceptata fuit ab Ordinario, potest denuo reassumere Habitum, & gaudere; *eadem Sac. Congr. Immun. in Marsicen.* 22. *Apr.* 1692. *lib. dec. Grim. pag.* 121.

57 Inquisitus de pluribus delictis, & obligatus ad ratiocinia ob officium Syndici Communitatis, de consensu Episcopi reassumens Habitum Clericalem, licet habeat uxorem, & Filios, gaudet quoad personam, non quoad bona; *ead. Sac. Cong. Immun. in Sorana* 2. *Jun.* 1693. *lib.* 1. *decr. Vallem. p.* 51.

58 Item gaudet privilegio Fori Clericus reassumens Habitum, postquam exercuit officium Notarii, administravit publicum Archivum, ac alia officia Laicalia; *ead. Sac. Congr. Immun. in Narnien.* 30. *Septemb.* 1698. *lib.* 2. *decret. Vallem. pag.* 178.

Clericus conjugatus soluto Matrimonio rite 59 potuit reassumere Habitum cum Decreto Episcopi; *ead. Sac. Congr. Immun. in Anglonen.* 19. *Augusti* 1698. *lib.* 2. *decret. Valleman. pag.* 169.

Archiepiscopo injungitur, ut adducat ratio- 60 nes cur deneget reassumptionem Habitus Clericalis; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Tranen.* 2. *Decembris* 1692. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 8.

Quidam Episcopus denegans, seu impediens 61 reassumptionem Habitus adduxit sequentes causas.

I. Quod toto tempore habiti Matrimonii cum Virgine, & unica, non incesserit in Habitu.

II. Quod non posset promoveri ad superiores Ordines ob imperitiam, & podagræ morbum.

III. Quod non reddiderit rationes administrationum locorum piorum juxta Ordines Episcopi.

IV. Quod exercuerit macellum, & laridariam.

V. Quod esset Usurarius.

At cum primæ tres causæ militent in promovendis, non in promotis, duæ autem ultimæ non justificentur; Sac. Cong. pronunciat: Orator utatur jure suo quoad reassumptionem Habitus; *ead. Sac. Congreg. Immun. in una Civitatis Ducalis* 13. *Jan.* 1699. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 197.

Utens Habitu honorifico alicujus, ab eo in- 62 hiberi potest; Ursaya *Instit. Crim. tit.* 10. §. 4. *num.* 77. Abbas *in Cathal. Glor. Mund. p.* 1. *consider.* 32. & *seq.* Menoch. *de Arbitr. cas.* 18. *num.* 23. & *seq. l.* 2. Urseol. *conclus. legal.* 171. *num.* 8. & alii passim. Benedictio parvorum 63 Habituum facienda est a Patribus Carmelitis in illis locis, in quibus Conventum habent, etiamsi ante fundationem dictorum Conventuum facta fuisset a Parochis, vel a Capellanis Confraternitatum; A quibus pariter Patribus facienda est Processio in die Dominica infra Octavam propriæ Festivitatis, cum facultate tamen Confratribus illam associandi, vel faciendi aliam Processionem posteriori die. Vertente enim controversia intra Patres Carmelitas discalceatos Loci Biumii Varasii, & Confraternitatem Beatæ Mariæ V. de Monte Carmelo super d. Confraternitatis translatione ad Ecclesiam prædictorum Patrum, eaque delata ad S. Congr. Episcop. & Regul. prodiit *die* 13. *Sept.* 1707. rescriptum: *Confraternitatem non esse transferendam, & cum SS. propha-*

na-

natione, & quia præfata Confratetnitas benedictionem parvorum Habituum, qui distribui solent a PP. Carmelitis, impugnare, & Processionem similiter fieri solitam quolibet anno in Festivitate Beatæ V. ad sui libitum celebrare prætendebant, hinc pro parte dictorum Patrum *die* 1. *Martii* 1709. proposita causa in d. Sacr. Congr. Episcop. & Regul. per Emin. Card. Corsinum, ex post Clement. XII. Summum Pontificem, fuit rescriptum: *Benedictionem, & distributionem parvi Habitus spectare in posterum ad Superiorem Conventus Patrum Carmelitarum, & quoad Processionem videatur particulariter*.

Repropofita vero die 22. Junii ejusdem anni 1708. fuit rescriptum: *Quoad benedictionem, & distributionem Habitus parvi persistendum in decisis. In reliquis ad Emin. Archiepiscop. pro concordia*.

Tertia tandem vice iterum proposita die 10. Aprilis 1710. rescriptum fuit: *Quoad benedictionem, & distributionem Habitus parvi persistendum in decis.* 1. *Martii & 22. Jun.* 1708. *Quoad Processionem vero, illam faciendam prius esse die Dominica infra Octavam per Patres Ordinis, cum facultate Confratribus, vel illam associandi, vel aliam Processionem alia die posteriori faciendi*; Sic refert Ursaya *tom*. 3. *part*. 1. *disc*. 24. ubi egregie rem tractat suo more per totum.

64 Cum quidam Canonicus Regularis Lateranensis obtinuisset Indultum Apostolicum retinendi Beneficium Parochiale cum Clausula *servata forma Decreti Clementis X.* dubitatum fuit: Primo, an teneatur deferre Habitum Regularem, tam in functionibus Ecclesiasticis, quam extra Ecclesiam. Et secundo, an eidem competat regressus, seu reintegratio ad bona renunciata occasione Professionis Regularis; & Sac. Congreg. Concilii in Firmana 23. Maii 1722. censuit: Ad primum, ad mentem ut servaretur solitum. Ad secundum, Affirmative quoad usum tantum; Sic refert Card. Petra *tom*. 5. *comment. ad Constitut.* 9. *Sixti IV. sect. unic. sub n.* 5.

65 Habitus viatorius ad formam habitus per Prælatos, & Familiares Pontificis extra Urbem gestari soliti servato tamen nigro colore, Advocatis Consistorialibus conceditur a Benedicto XIV. tom. 1. Constit. 106. incip. *Inter conspicuos* §. 13.

66 Alia quoad Habitum Clericalem; vid. verb. *Clericus art*. 1. Quoad Habitum Religiosum; vid. verb. *Apostata*. *Conventus*. *Novitius*. Quoad Habitum Tertiarii; vid. verb. *Tertiarii*.

Additiones ex aliena manu.

A reprehensione excusari nequit *Auctor*, qui 67
tum hic *num*. 37. tum in verb. *Imagines n*.39. *Suspenduntur quoque* (ait) *& probibentur Imagines S. Augustini, S. Nicolai de Tolentino, & aliorum Sanctorum ejusdem Ordinis impressæ, & depictæ a Fratribus Augustinianis discalceatis in eorum habitu*. Latum utique fuit, ut ipse tradit, a Sac. Rit. Congreg. die 19. Decembris 1637. tale decretum: at istius decreti asperitas primum & ab ipso Urbano VIII. (qui ceteroquin illud confirmaverat) cæpit demulceri, ac temperari Constit. *Divinæ Majestatis* 19. Aug. 1641. qua Fratribus ejusdem Ordinis Provinciæ Galliarum ejusmodi Imagines depingendi imprimendive denuo facta fuit potestas, donec tandem post varios alios casus trica omnis a Benedicto XIII. e medio fuerit sublata. Hic enim supplici pro hac eadem re sibi oblato libello a Fratribus Augustinianis Discalceatis juxta eorum vota rescripsit die 16. Decembris 1729. his verbis: *Sanctissimus petitis benigne annuit, & proinde firma remanente Constitutione confirmativa privilegiorum a S. Sede concessorum Ordini Eremitarum S. Augustini per Sanctitatem suam emanata Kalend. Januarii* 1727. *atque ejus motu proprio* 21. *Martii* 1729. *declaratoria ejusdem Constitutionis mandavit: non molestari Patres Excalceatos ipsius Ordinis S. Augustini, seu alios quoscumque in depingendo, aut quovis alio modo repræsentando Excalceatos, & cum eorum habitu Sanctos, seu Beatos ejusdem Ordinis: Immo licere eis, & licitum esse Sanctos, & Beatos ipsos depingere, & repræsentare, prout pie hactenus depinxerunt, seu depingendos vel repræsentandos curarunt, etiam ad tenorem Constitutionis san. mem. Urbani VIII. incipien. Divinæ Majestatis latæ anno* 1637. *ac insuper eosdem PP. impediri non posse, immo etiam licere illis sive publice, & solemniter, sive privatim benedicere, & distribuere Cingulos, seu Cincturas S. Monicæ, & Panniculos S. Nicolai Tolentinatis juxta declarationem Congregationis Episcoporum, & Regularium* 30. *Septembris* 1622. *ab eadem Congregat. confirmatam* 16. *Jul.* 1627. *& ita ab omnibus servari mandavit, perpetuumque super his silentium imposuit Constitutione, & motu proprio supradictis, quam, & quem in hac parte moderavit, aliisque quibuscumque etiam necessario exprimendis in contrarium non obstantibus*.

HÆ-

H Æ R E S I S.

S U M M A R I U M.

1 HÆresis est verbum Græcum Latine significans electionem, ac sectationem, eo quod sit novæ, & a communi Ecclesiæ, & Spiritus Sancti vero sensu alienæ Doctrinæ, & opinionis electio, aut secta; *cap. Hæresis* 27.
2 *& cap. Hæreticus* 28. *caus.* 24. *qu.* 3. Hæresis alia est materialis, & alia formalis. Hæresis materialis est hominis baptizati, & Fidem professi erroneus assensus contra aliquam veritatem Fidei ex sola ignorantia, vel errore proveniens absque pertinacia voluntatis in eo
3 persistendi; *Est in re communis*. Hæc Hæresis materialis inter veras Hæreses numeranda non est; *arg. cap. Dixit Apostolus* 29. *caus.* 24. *q.* 3. *& cap. Damnamus* 2. *de Summa Trinitate*.
4 Hæresis formalis est hominis baptizati ac Christianam Fidem professi error voluntarius, & pertinax contra aliquam veritatem Fidei; *Est*
5 *in re communis*. Unde patet, quod ad Hæresim formalem duo copulative requiruntur, scilicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate; *arg. cap. Dixit Apostolus* 29. *& cap. Qui in Ecclesia* 31. *caus.* 24. *q.* 3. *& cit. cap.*
6 *Damnamus* 2. *de Summa Trinitate*. Pertinacia autem ex parte voluntatis requisita ad constituendam Hæresim formalem non consistit in hoc, quod quis acriter, & mordicus diu retineat, defendat, & tueatur errorem contra Fidem, sed in hoc, quod hujusmodi errorem retineat postquam contrarium eidem est jam sufficienter propositum; vel quando scit contrarium teneri a vera universali Christi in terris Ecclesia, cui judicium suum præferre præsumit; Sic Doctores communiter. Talis autem pertinacia, & error debet esse *hominis baptizati, & Christianam Fidem professi*, ad hoc 7
ut contineat Hæresim, quia errores, quos non baptizati, v. g. Turcæ, Gentiles, Judæi contra Fidem Christianam habent, non sunt *Hæreses*, sed Paganismi, Gentilismi, vel Judaismi sunt, & vocantur; *Communis*. Talis per- 8
tinax error ad hoc ut sit *Hæresis*, debet esse *contra aliquam veritatem Fidei Christianæ*. Nam si sit circa alia objecta, quæ ad Fidem Christianam non pertinent, non est *Hæresis*, ut de se patet; Et si non sit contra *aliquam*, sed contra omnem Fidei Christianæ veritatem, non Hæresis, sed Paganismus, vel Judaismus erit, aut Apostasia a Fide, aut denique Atheismus perfectus; Quælibet enim Hæresis admittit aliquos articulos, & veritates Fidei Christianæ, v. g. Christum pro nobis esse passum, & mortuum, resurrexisse, & ascendisse in Cœlum, & hujusmodi.

Hæresis formalis, de qua hic est sermo, 9
alia est interna, seu mentalis, & alia externa. Hæresis interna, seu mentalis est illa, quæ in corde, seu mente retinetur, & nec verbis, nec facto externo manifestatur. Hæresis externa est illa, quæ interne vigens, verbis, vel facto aliquo externo sufficienter externe exprimitur; *Communis*. Hæresis exter- 10
na dividitur in occultam, & publicam, seu manifestam. Hæresis externa publica, seu manifesta est illa, quæ palam, & coram pluribus externe manifestatur. Hæresis externa occulta est illa, quæ verbis, vel facto, aut signo aliquo externo proditur, vel nemine, vel uno, aut altero solummodo præsente, & audiente, dicendo v. g. *Non credo tres esse Personas divinas. Non credo secundam Divinam Personam esse incarnatam*, & hujusmodi. Et hæc Hæresis, quia vere est, & dicitur *externa* quantumvis occulta, sufficit ad incurrendas pœnas, nec requiritur, ut sit publica, dummodo alias conditiones habeat. Quot au- 11
tem, & quænam fuerint Hæreses, & Hæresiarchæ, vide Berninum, ubi late, & fuse de omnibus per quatuor integros Tomos, Graveson in Historia Ecclesiastica, Nicolium in Flosculis, Boyvin *in Theologia tom.* 4. aliosque passim Dogmaticos, & Historicos de Hæresibus, & Hæresiarchis expresse tractantes, & quo ad antiquos S. Augustin. & S. Epiphan.

lib. de Heresi, & S. Isidorum relatum *in cap.*
Quidam autem 39. caus. 24. quæst. 3. ubi plu-
rimæ antiquæ Hæreses, & Hæresiarchæ enu-
merantur.
12 Hæresis differt a Schismate puro per hoc,
quod ipsa per se, ac directe opponatur Fi-
dei, negando, seu non credendo unum, aut
plures Fidei Articulos; Schisma vero opponi-
tur unitati, tollendo Ecclesiæ unitatem, quæ
per Caritatem habetur; *Sic communis* cum D.
Thoma 2. 2. *quæst. 39. art.* 1. Sanchez *lib.* 2.
Moral. c. 35. *num.* 6. Reiffenst. *lib.* 5. *Decret.*
13 *tit.* 8. *num.* 7. Unde constat, Schisma esse er-
rorem voluntatis, non intellectus, ut est Hæ-
resis; Ursayà *Instit. crimin. lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 4.
14 Notanter autem dicitur, *a Schismate puro*;
quia schisma purum facit quidem recedere ab
unitate Ecclesiæ, & ejus Capitis Vicarii Chri-
sti in terris, sed absque errore in Fide; ad
differentiam schismatis mixti, seu conjuncti
cum Hæresi, quod nedum facit recedere ab
unitate Ecclesiæ, sed & insuper facit recede-
re a vera Fide, negando v. g. seu non cre-
dendo Summum Romanum Pontificem esse in
terris Vicarium Christi, & Caput totius Ec-
15 clesiæ Catholicæ &c. Hinc patet, posse esse
schisma sine Hæresi, sed non econtra; Omnis
enim Hæreticus est schismaticus, sed non e-
converso, ut declarat Goffred. *in Summa de*
Schismat. & Socin. cum Fagnan. *lib.* 5. *decr.*
in cap. Quod a prædecessore 1. *de Schismaticis*
16 *num.* 20. Ordinarie tamen, & practice loquen-
do vix nostris hisce diebus unquam datur am-
plius Schisma purum, seu sine Hæresi, quam-
vis enim in sui principio Schisma non habeat
perversum Fidei dogma, sicut Hæresis, tamen
in fine nullum Schisma est sine Hæresi, ut ex
verbis S. Hieronymi recte notatur *in cap. Hæ-*
resim 26. *caus.* 24. *qu.* 3. ibi: *Inter Hæresim*,
& Schisma hoc interesse arbitrantur, quod Hæ-
resis perversum dogma habeat; *Schisma propter E-*
piscopalem dissensionem ab Ecclesia pariter sepa-
rat. Quod quidem in principio aliqua ex parte
intelligi potest; Ceterum nullum Schisma non ali-
quam sibi confingit Hæresim, ut recte ab Eccle-
sia recessisse videatur.
17 Hæresis causa spectat solummodo ad Judi-
cem Ecclesiasticum, est enim Hæresis crimen
mere Ecclesiasticum; textu expresso *in cap. Ut*
inquisitionis 18. §. *Prohibemus de Heret. in* 6.
ibi: *Prohibemus quoque districtius, Potestatibus,*
Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdem-
que Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc cri-
mine, cum sit mere Ecclesiasticum, quoquomodo
cognoscant, vel judicent, & Gloss. *ibid.* com-
muniter recepta. In specie autem Judices Ec- 18
clesiastici in causa Hæresis sunt sequentes.
Primo, Summus Pontifex; *Communis, & in-* 19
dubitata. Secundo, Sac. Congr. Cardinalium
Generalium Inquisitorum ad hoc erecta a Pau-
lo III. anno 1542. Constit. 34. incip. *Licet*,
& denuo restituta a Sixto V. anno 1587. Con-
stit. incip. *Immensa*. Tertio, Episcopi respe- 20
ctu omnium existentium in sua Diœcesi; *cap.*
Excommunicamus 13. §. *Adjicimus, de Hæreti-*
cis; Clement. 1. §. *Propter quod, de Hæreticis*,
& Communis Doctorum. Immo Episcopi et- 21
iam exemptorum Regularium Judices sunt in
causa Hæresis, non ut Judices Ordinarii, sed
ut delegati Papæ, textu expresso *in cap. Ad*
abolendam 9. §. *final. de Hæretic.* ibi: *Si qui*
fuerint a Lege Diœcesanæ jurisdictionis exempti,
soli subjaceant Sedis Apostolicæ Potestati; Nihi-
lominus in his, quæ contra Hæreticos sunt insti-
tuta, Episcoporum subeant judicium; & eis in
hac parte, tamquam a Sede Apostolica delegatis,
(non obstantibus libertatis suæ privilegiis) ob-
sequantur. Vicarius tamen Generalis sine spe- 22
ciali mandato Episcopi non est Judex in cau-
sa Hæresis; Farinac. *de Hæresi qu.* 186. *n.* 13.
Imola *in Clement.* 1. *de Heret. num.* 18. Pi-
rhing *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. *num.* 124. Reiffen-
stuel *ibid. num.* 439. & alii: & ratio est quia
ob gravitatem hujus criminis requiritur spe-
cialis commissio, ut desumitur ex Concilio
Tridentino *sess.* 24. *de reform. c.* 6.
Quarto, Judex Ordinarius in causa Hæresis 23
est etiam Capitulum Sede vacante; Sic Fari-
nac. *de Heresi qu.* 186. *num.* 177. Hostiens. *in*
cap. Ad abolendam 9. *de Hæreticis num.* 2. *&*
4. Barb. *ibid. num.* 2. Abbas *ibid. num.* 1. Pi-
rhing *loc. cit. num.* 125. Reiffenstuel *loc. cit. n.*
440. *arg. cit. cap. Ad abolendam*, ibi: *Vel Cle-*
rici ipsi Sede vacante, cum consilio (si oportue-
rit) viciniorum Episcoporum, hæreticos judicave-
rint. Non potest tamen Capitulum Sede va- 24
cante Exemptos judicare in causa Hæresis;
Farin. *de Hæresi qu.* 186. *num.* 182. Abbas *in*
cit. cap. Ad abolendam in fine, & alii com-
muniter. Et ratio est, quia Capitulum Sede
vacante succedit Episcopo solum in iis, quæ
jure ordinario competunt Episcopo, non ve-
ro in iis, quæ non nisi jure delegato, aut
speciali habet; *arg. cap. Pastoralis* 11. *de offic.*
Judic. Ordin. & Regul. 7. *Junii in* 6. *& l.*
in omnibus, ff. de Regul. Juris. Quinto, Ju-
dices competentes in causa Hæresis sunt In- 25
quisitores Fidei in S. Officio Inquisitionis spe-
cialiter deputati a suprema, & universali Con-
greg. Cardinalium Generalium Inquisitorum,
jux-

juxta cit. Constit. Pauli III. incip. *Licet*, & Constitut. Sixti V. incip. *Immensa*. Et est communis *arg. cap. Ut officium*, *de Hæreticis in 6. cap. Ut inquisitionis eod. in 6. Clementi-*
26 *na* 1. *de Hæreticis*, cum similibus. Inquisitores autem Provinciarum, & Diœcesum non sunt Judices Episcoporum, Nunciorum, & Officialium Apostolicorum, sed occurrente casu suspicionis, vel accusationis, vel denunciationis contra ipsos, debent significare Sedi Apostolicæ, prout expresse statuitur *in cap. Inquisitores* 16. *de Hæret. in* 6. & Extravagant. *Cum Matthæus* 3. *de Hæretic.* inter communes.

27 Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim in causa Hæresis contra suspectos, vel denunciatos procedere; ita tamen ut si separatim procedant, Sententiam condemnatoriam ferre non possit Inquisitor, nisi prius processum communicet Episcopo, vel Sede vacante, Capitulo; Nec Episcopus, nisi suum processum communicet Inquisitori, si in sua Diœcesi officium Inquisitionis vigeat, textu claro *in cap. Ut Officium* 11. *de Hæret.*
28 *& cap. per hoc* 17. *eod. in* 6. In locis, ubi non viget Officium Inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate Inquisitoribus alias competente. Sic probat receptus usus, & consuetudo, ut observant Azorius *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 18. *q.* 2. Pithing *loc. cit. nu.* 130. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 449. & alii passim. Episcopi enim in suis Diœcesibus sunt Inquisitores nati, ut recte notat Card. de Luca *Relat. Curiæ Romanæ disc.* 14. *n.* 4.

29 Principes, Potestates, & Judices Sæculares nullo modo possunt se immiscere in processum a Judice Ecclesiastico contra Hæreticos instituendum, vel institutum, sed debent indilate exequi sententiam Judicis Ecclesiastici, textu expresso *in cap. Ut Inquisitionis* 18. *de*
30 *Hæreticis in* 6. Nec possunt prætendere videre prius processum a Judice Ecclesiastico factum, & si prætendant, debet illis negari; *cit. cap. Ut Inquisitionis*, & Innocent. VIII. Constit. incip. *Dilectus*, ubi præcipit, ut Judices Sæculares sine ulla visione Processus ab Inquisitore facti exequantur sententiam sub pœna
31 Excommunicationis ipso facto incurrenda. Sententia autem Judicis Ecclesiastici dicitur statim & indilate exequi a Judice Sæculari, si intra sex dies exequitur, textu expresso in cit. Constitut. Innocentii VIII. incip. *Dilectus filius*, ibi: *Præcipiatis, atque mandetis, ut infra sex dies postquam legitime fuerint requisiti sine aliqua dictorum Processuum per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra hujusmodi Hæreticos prompte exequantur appellatione remota*.

Hæresis pure mentalis, cum excommunicationem annexam non habeat, potest absolvi a quocumque etiam simplici Confessario; Barbosa *de potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 40. *num.* 13. Bordon. *in Tribunali cap.* 12. *num.* 2. *&* 3. Del Bene *de Offic. Inquisit. part.* 1. *dub.* 49. *petit.* 3. Bonacina *de Censur. in Bulla Cœnæ disp.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 2. *num.* 3. & cum aliis a se citatis Card. Petra *tom.* 3. *comment. ad Constit.* 18. *Innocent. IV. num.* 13. Episcopi, & Inquisitores absolvere possunt in utroque Foro ab Hæresi deducta in Forum contentiosum; *cap. Ut Officium* 11. *de Hæret. in* 6. & docent communiter Doctores teste Cardin. Petra *loc. cit. num.* 27. ubi dicit sic pluries respondisse Sacram Supremam Inquisitionem; nec obstare Bullam in Cœna Domini, cum ipsa procedat quo ad absolutionem ab Hæresi non deducta ad Forum contentiosum. Non possunt tamen absolvere ab Hæresi in Foro conscientiæ tantum, ut pluries de Inquisitoribus respondit Suprema Inquisitio, teste Card. Albitio *de inconstantia in Fide c.* 25. *num.* 16. Salell. *lib.* 2. *cap.* 8. *regul.* 200. *num.* 35. Cardin. Petra *loc. cit. num.* 28. & de Episcopis pluries respondit Sac. Congreg. Concil. præsertim *Die* 21. *Augusti* 1609. *Die* 7. *Julii* 1617. *Die* 5. *Novembris* 1644. 32 33 34

Quamvis enim Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reform. cap.* 6. concesserit Episcopis facultatem absolvendi in Foro conscientiæ ab Hæresi occulta, tali tamen Decreto Tridentini derogatum esse per Bullam Cœnæ pluries respondit Sac. Congr. ejusdem Concilii, & signanter *in Concordien. anno* 1585. *lib.* 4. *decretor. pag.* 17. *censuit*; *Decreto Concilii sess.* 24. *cap.* 6. *derogatum esse in casu Hæresis per Bullam Cœnæ Domini*, *& in Cameracen.* 28. *Februarii* 1602. *lib.* 10. *decretor. pag.* 25. ibi: *Quamvis a Concilio Tridentino Episcopis tributa fuerit facultas ab Hæresi per se ipsos in casibus occultis absolvendi, eam tamen illis adeptam esse Pontificia Constitutione, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit; Ideoque oportere ipsum, si ita e re esse arbitretur, ejusmodi facultatem petere a Sede Apostolica, a qua facile illam impetrabit; & in causa Hiberniæ* 9. *Septemb.* 1690. ibi: VI. *Cum de jure, ubi non adest inquisitio, Episcopus sit Inquisitor, an possit saltem ut Inquisitor absolvere ab Hæresi, etiamsi specialem ad id non habeat a Sede Apostolica facultatem concedi solitam ad tempus limitatam Episcopis Hiberniæ*. VII. *cum neque Episcopus, ne-* 35

que Vicarius Generalis commode adiri possint pro absolutione ab Hæresi, an liceat Episcopo delegare facultatem Parocho absolvendi ab ea? Sac. Congr. respondit *Ad VI. Negative. Ad VII. Negative, & ad mentem, & mens est, ut quatenus facultas absolvendi non sit concessa, concedi possit, & debeat*: & sic etiam pluries declaravit Suprema Inquisitio, ut testantur Pegna *part. 3. director. comm.* 141. Card. Albit. *loc. cit. cap.* 25. *num.* 9. Cardin. Petra *loc. cit. num.* 21. & teste Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 40. *num.* 24. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 391. Pegna, Piasec. Fagnan. & alii. Sic pariter declaratum est a S. Pio V. Gregorio XIII. & Clement. VIII. & clarissime ultimo constat ex Decreto Alexandri VII. de anno 1665. 24. Septembr. damnantis hanc propositionem tertiam in ordine: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem Hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Trident., in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Jul. in Consistorio Sac. Congr. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est*. Et hanc
36 aliam 4. in ordine: *Prælati Regulares possunt in Foro conscientiæ absolvere quoscumque Sæculares ab Hæresi occulta, & ab Excommunicatione propter eam incursa*.

37 An autem Prælati Regulares possint absolvere suos subditos ab Hæresi occulta? Vid. verb. *Absolutio*, ubi late de hoc.

38 Absolutio in Foro interno non suffragatur in Foro externo. Pœnitentes enim sic absoluti possunt adhuc in Foro externo inquiri, & puniri; Locatus *verb. Absolvere num.* 1. & *verb. Hæreticus num.* 24. Repertor. Inquisitor. *verb. Confessio §. verum*; Zanchin. *de Hæretic. cap.* 34. Duard. *in Bulla Cœnæ lib.* 3. §. 2. *quæst.* 12. *num.* 12. Barbosa *loc. cit. allegat.* 40. *num.* 29. Card. Petra *loc. cit. num.* 39. & alii passim.

39 Hæresis abjuratio præcedens requiritur tamquam conditio necessaria in Litteris Apostolicis dispensationum, quæ super gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, aliisve impedimentis petuntur pro personis diversæ professionis; Bened. XIV. tom. 2. Constit. 51. incip.
40 *Magnæ Nobis admirationis*. Hæresis abjurandæ promissio non sufficit, ut hujusmodi Litterarum Executor, seu Episcopus dispensandi facultatem ab Apostolica Sede habens, dispensationes ipsas ad effectum perducat; Idem Con-
41 stitut. 59. incip. *Ad tuas manus*. Hæretici ratione suscepti Baptismi ad amplectendam Fidem Catholicam cogi possunt; Idem *ibidem*.

In locis tamen, in quibus toleratur; ut hæ- 42
retici mixti cum Catholicis habitent, videndum quid ferat usus, & consuetudo; Idem *ibid.*

Hæreticorum conjugia ex perpetua Sedis 43
Apostolicæ disciplina, sunt Catholicis interdicta; Idem Constitut. 52. incip. *Magnæ Nobis admirationis*. Si vero aliquando ex gravissimis 44
causis permittuntur, opportunæ adjiciuntur cautelæ, quibus & conjugis Catholici Fides, & futuræ prolis Catholica educatio in tuto habeatur; Idem *ibid.* Hujusmodi conjugia in ali- 45
quibus locis, in quibus hæretici cum Catholicis mixti vivunt, de facto ineuntur, & a Potestate Ecclesiastica, ne majora mala proveniant, tolerantur; Idem Constitut. 19. incip. *Ad tuas manus*. Verum dispensationes super 46
gradibus aut impedimentis, ab Apostolica Sede pro ipsis non conceduntur, nisi adjecta conditione abjurandæ prius hæresis; Idem *ibid.* & citat. Constitur. 51. incip. *Magnæ nobis admirationis*.

Hæretici occulti absolvi possunt a Pœniten- 47
tiaria Apostolica; Idem rom. 1. Constitut. 95. incip. *Pastor bonus* §. 9. Hæretici ad Fidem 48
redeuntes summa Caritate ab Ecclesia recipiuntur; Idem Constit. 129. incip. *Quamvis tempore* §. 11.

A censuris propter Hæresim formalem ex- 49
ternam incursis nullus Confessarius quibusvis amplissimis facultatibus munitus, vel etiam tempore Jubilæi, absolvere potest, nisi expressam ad id facultatem habuerit; Benedict. XIV. Constitut. incipien. *Inter præteritos* §. 85. Etiamsi occulta Hæresis sit; & Con- 50
fessarius facultatem habeat absolvendi a Censuris in Bulla Cœnæ reservatis; Idem Benedictus XIV. Constitution. incip. *Convocatis* §. 53.

HÆRETICA PROPOSITIO; vid. verb. *Propositiones damnatæ num.* 22.

Heresi proxima Propositio. Sapiens hæresim. Suspecta de hæresi; vid. *ibidem num.* 23. *ad* 25.

H Æ-

HÆRETICUS.

1 HÆreticus est, qui negat aliquem ex Articulis ab Ecclesia definitis; *cap. Sicut* 2. *dist.* 15. *cap. Cum Christus* 7. *de Hæreticis*; Fagnan. *lib.* 3. *Decret. in cap. Ex parte* 8. *de Cle-*
2 *ricis non resident.* & communis aliorum. Ad hoc autem ut quis sit Hæreticus formalis, articulum ab Ecclesia definitum negare debet cum errore intellectus, & pertinacia voluntatis; *arg. cap. Dixit Apostolus* 29. *& cap. Qui in Ecclesia* 31. *caus.* 24. *quæst.* 3. *& cap. Da-*
3 *mnamus* 2. *de Summa Trinitate*. Hæreticus enim censeri non debet errans in Fide, si Romanæ Ecclesiæ Fidem se tenere confiteatur, & errorem suum supponat judicio Sedis Apostolicæ, quia in suo errore non est pertinax contra Fidem; *cap. Hæc est Fides* 14. *caus.* 24. *qu.* 1. *cap. Dixit Apostolus* 29. *caus.* 24. *quæst.* 3. ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi*; & concordat *cap. Damnamus* 2. *de Summa Trinitate* §. *In nullo*: juncta Glossa *ibidem verb. Paratus*, & Extravagant. *Vas electionis, de Hæreticis*, & Glossa *ibi verb. Corrigenda*, & sic Communis Doctorum.

4 Hæreticus autem formalis est, qui positive dubitat de Fide, vel de aliquo illius articulo sufficienter sibi proposito, pertinaciter asserendo, vel judicando non esse omnino certum, vel esse dubium, an sit certus, vel verus talis Articulus Fidei; *arg. cap. Dubius* 1. *de Hæreticis*, ibi: *Dubius in Fide infidelis est*; *cap. Firmiter* 1. *de Summa Trinitate*, juncto Symbolo S. Athanasii, ibi: *Nisi fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*; Sic S. Thom. 2. 2. *quæst.* 10. *artic.* 5. *& quæst.* 11. *art.* 1. Abbas *in cit. cap. Dubius num.* 1. Pirhing *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. *num.* 4. Reiffenstuel *ibidem num.* 10. & communis aliorum.

5 Dicitur autem notanter, *de articulo sufficienter sibi proposito*, quia ex hujus defectu formales Hæretici non sunt, qui inter Hæreticos nati, & educati de uno vel pluribus articulis dubitant; His enim dubitare interim licet, donec instruantur; & argumenta, seu motiva credibilitatis Fidei nostræ sufficienter, & recte apprehendant. Et ratio est, quia talis dubitatio in istis non est conjuncta cum pertinacia, immo eam ordinant ad penetranda melius fundamenta Fidei Catholicæ exemplo Beroensium, qui audita prædicatione S. Pauli *susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent*, ut legitur in actibus Apostolorum *c.* 17. & sic colligitur ex verbis S. Augustini *Epist.* 162. *relat. in cap. Dixit Apostolus* 29. *caus.* 24. *q.* 3. & docet Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 13. *num.* 5. Valent. *tom.* 3. *d.* 1. *quæst.* 10. *part.* 4. Sanchez *lib.* 2. *c.* 1. *num.* 8. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. *n.* 11. & alii.

Hæreticus est qui de Sacramentis aliter sentit ac docet, quam Romana Ecclesia prædi- 6
cat, & observat; *argum. cap. Ad abolendam* 9. *de Hæreticis, & cap. Hæresis* 27. *cons.* 24. *qu.* 3. Fagnan. *lib.* 1. *Decret. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unction. num.* 96. Hæreticus alius 7
est lapsus, & alius relapsus. Lapsus est, qui a professione Fidei in Hæreticam pravitatem incidit, in eaque perseverat; Relapsus vero est, qui postquam pœnitens errorem abjuravit, iterum in Hæresim relabitur; Farinac. *de Hæresi qu.* 194. *&* 195. Brugiot. *Institut. crimin. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 9. Card. Albic. *de Inconstant. in Fid. part.* 1. *cap.* 16. *n.* 1. *& sequent.* Ursaya *Instit. Crimin. lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 12. Relapsus 8
alius dicitur relapsus manifestus, seu vere, & alius præsumptus, seu ficte. Relapsus manifestus, seu vere, est ille, de cujus primo, & secundo lapsu constat ex manifestis probationibus; Decian. *lib.* 5. *cap.* 10. *nu.* 1. Relapsus vero præsumptus, & ficte, est ille, cujus duplex lapsus non est concludenter probatus, sed solum ex vehementi suspicione; Ursaya *loc. cit.* 9
nu. 13. Non solum autem relapsus dicitur, qui in eamdem speciem Hæresis, quam abjuravit, relabitur, *ut in cap. Ad abolendam* 9. *de Hæretic.* §. *Illos quoque*, sed etiam ille, qui post abjuratam simpliciter, & generaliter Hæresim, inde in quamcumque aliam Hæresim incidit vel receptat, associat, defendit, vel auxilium fert Hæreticis; *cit. cap. Ad abolendam* 9. *de Hæreticis*. §. *Illos quoque*, Ursaya *Instit. Crimin. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 15. & cum aliis Penia *de Inquisit. part.* 2. *Commen.* 65. Menoch. *de Arb. cap.* 374. *n.* 1. *& seq.*

Hæreticus, vel Schismaticus, si non resipi- 10
scat,

ſcat, nequit ſalvari, ſed æterno damnabitur,
nec ad ſalutem ei proderunt Baptiſmus, elee-
moſyna, aut mori pro Chriſto, text. expreſſo
in cap. Firmiſſime 3. *de Hæreticis*, ubi ex ver-
bis S. Auguſtini (ſive potius, ut aliqui vo-
lunt S. Fulgentii) ſic præciſe habetur: *Fir-
miſſime tene, & nullatenus dubites, omnem Hæ-
reticum, vel Schiſmaticum cum Diabolo, & An-
gelis ejus æterni ignis incendio præcipitandum,
niſi ante finem vitæ, Catholicæ fuerit incorpora-
tus Eccleſiæ*; & poſt pauca: *Omni homini, qui
Eccleſiæ Catholicæ non tenet unitatem, neque Ba-
ptiſmus, neque eleemoſyna, quantumlibet copio-
ſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta pro-
ficere poterit ad ſalutem* (*a*).
11 Catechumenus nondum baptizatus deficiens
a Fide, quam recepit, non eſt proprie dictus
Hæreticus ſaltem coram Eccleſia, & in Foro
externo, ſed Infidelis, quia Fidem ſolemniter
in Baptiſmo non eſt profeſſus, adeoque neque
formaliter, & completive membrum Eccleſiæ
factus eſt, ſed inchoative ſolum; Sanchez *lib.*
2. *moral. cap.* 7. *nu.* 34. Azor. *part.* 1. *Inſtit.
moral. lib.* 8. *cap.* 9. *q.* 3. Pirbing *loc. cit. n.* 6.
12 & alii. Ficte, & invalide Baptizatus ſi Fidem
deſerat, habendus eſt ut Hæreticus, quamdiu
de Baptiſmi fictione, aut invaliditate non con-
ſtat; licet in genere talis non ſit defectu Ba-
13 ptiſmi. *Communis*. Qui metu mortis perculſus
negat Fidem, V. G. ſe eſſe Catholicum, vel
aliquid Fidei contrarium affirmat, abſque ullo
tamen interiore mentis aſſenſu, peccat quidem
contra præceptum profitendi Fidem, at non
eſt vere, & proprie Hæreticus, cum Hæreſis
eſſentialiter conſiſtat in interno judicio erro-
neo intellectus contra Fidem. Azorius *part.* 1.
Inſtit. moral. lib. 8. *cap.* 9. *q.* 9. cum commu-
ni aliorum.
14 Tamquam Hæreticus cenſendus eſt, non ſo-
lum is, qui temere aſſerit, ſed etiam qui ver-
tit in dubium animam rationalem, ſeu intel-
lectivam non eſſe formam corporis humani per
ſe, & eſſentialiter: *Clement. Unic. §. Porro*,
15 *de Summa Trinitate*. Sic etiam tamquam verus
Hæreticus eſt habendus non ſolum is, qui
temere negaret, ſed etiam qui vertit in dubi-
tum, animam rationalem, ſeu intellectivam
eſſe immortalem. Concil. Lateranenſe tertium
ſub Leone X. ſeſſ. 8. ibi: *Damnamus, & repro-
bamus omnes aſſerentes animam intellectivam mor-
talem eſſe, & hoc in dubium vertentes, cum il-
la non ſolum vere, & per ſe, & eſſentialiter
humani corporis forma exiſtat, verum & immor-
talis, quod manifeſte conſtat ex Evangelio*. Ur-
ſaya *Inſtit. Crimin. lib.* 1. *tit.* 6. *de crimine Hæ-
reſis n.* 2. habet hæc præciſa verba: Si aliquis ho- 16
die aſſereret Terram eſſe mobilem, Solem ve-
ro Orbis Centrum, & immobilem, eſſet Hæ-
reticus; quia contrarium a Sacra Congregatio-
ne Sanctiſſimæ Inquiſitionis definitum fuit die
22. Junii 1633. teſte Caferr. *in Syntagm. vetuſt.
ad diem* 22. *Junii* condemnando opinionem
præſtantiſſimi Mathematici Galilæi, qui eam-
dem antiquam ſententiam Copernici, & Pi-
thagoræ totis viribus defendebat. Hæc Urſa-
ya. Et quidem merito cum ex Sacra Scriptu-
ra expreſſe habeatur Solem moveri, & Ter-
ram quieſcere; De motu enim Solis habetur
Joſue *cap.* 10. *nu.* 12 13. & 14. *Tunc locutus
eſt Joſue . . . dixitque coram eis: Sol contra
Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem
Ajalon; ſteteruntque Sol, & Luna, donec ulci-
ſceretur ſe gens de inimicis ſuis . . . Stetit itaque
Sol in medio Cæli, & non feſtinavit occumbere
ſpatio unius diei. Non fuit antea, nec poſtea
tam longa dies, obediente Domino voci hominis,
& pugnante pro Iſrael*. Et Eccleſiaſtes *cap.* 1.
nu. 5. & 6. *Oritur Sol, & occidit, & ad lo-
cum ſuum revertitur, ibique renaſcens gyrat per
meridiem, & flectitur per Aquilonem: luſtrans
univerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in circu-
los ſuos revertitur*. Et Iſaias *cap.* 38. *n.* 8. *Re-
verſus eſt Sol* (in Horologio Achaz) *decem
lineis per gradus, quos deſcenderat*, juxta id
quod habetur etiam 4. *Regum cap.* 20. *n.* 11.
Et Matthæi *cap.* 5. *n.* 45. Chriſtus ipſe dicit:
*Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & ma-
los*. Et Apoſtolus ad Epheſ. *cap.* 4. *n.* 26. di-
cit: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*.
Pro terræ autem quiete habetur Paralipomenon
lib. 1. *cap.* 16. *num.* 30. *Commoveatur a facie
ejus omnis terra; ipſe enim fundavit orbem im-
mobilem. Et Pſal.* 92. *num.* 1. *Etenim firmavit
orbem terræ, qui non commovebitur. Et Pſal.*
103. *num.* 5. *Qui fundaſti terram ſuper ſtabili-
tatem ſuam, non inclinabitur in ſæculum
ſæcu-*

Notæ Rom. Theologi.

(*a*) Scilicet, dummodo mors pro Chriſto ſuſcepta non includat implicitam hæreſis deteſta-
tionem; nam ſi charitate motus hæreticus pro Chriſto mortem ſubeat, implicite deteſtatur
hæreſim.

seculi . *Et Proverbior.* 8. *num.* 29. *Quando appendebat fundamenta terræ* . Et Ecclesiastes *cap.* 1. *num.* 4. *Terra autem in æternum stat* . Hinc juremerito Copernici, Pithagoræ, Galilæi, suorumque sequacium opinio de motu terræ, & solis quiete tamquam contraria Sacræ Scri-

Notæ Rom. Theol.

(*a*) Lucius noster hospitem omnino in re theologica se se demonstrat, dum hæreseos notat opinionem, quæ terram moveri, Solem vero centrum esse mundi, atque immobilem asserit. Scimus, sub Paulo V. an. 1616. & sub Urbano VIII. anno 1633. vetitum fuisse hanc opinionem propugnare: at nefas inde est concludere declaratam fuisse hæresim, atque ut hæreticam proscriptam, etsi enim qualificatores notarint ut in philosophia falsam, *& formaliter hæreticam* hanc propositionem: *Sol est in centro mundi, & immobilis motu locali, quia est expresse contraria sacræ Scripturæ*; ut legitur in sententia contra Galilæum lata; tamen Apostolica Sedes neque tunc, neque deinceps illam hæreticam declaravit. Id ex ipsa abjuratione sententiæ annexa satis superque liquet. En verba Galilæi: *Eo quod postquam mihi cum præcepto fuerat ab hoc sancto Officio juridice injunctum, ut omnino desererem falsam opinionem, quæ tenet, Solem esse centrum mundi, & immobilem, & terram non esse centrum, ac moveri, nec possem tenere, defendere, aut docere quovis modo, vel scripto prædictam falsam doctrinam, & postquam mihi notificatum fuerat, prædictam doctrinam repugnantem esse sacræ Scripturæ scripsi, & typis mandavi librum, in quo eamdem doctrinam jam damnatam tracto, & adduco rationes cum magna efficacia in favorem ipsius non afferendo ullam solutionem; Idcirco judicatus sum vehementer suspectus de hæresi, videlicet quod tenuerim, & crediderim, Solem esse centrum mundi, & immobilem; & terram non esse centrum, ac moveri*. Vide ergo, mi Ferrari, Galilæum non hæreticum, sed suspectum de hæresi habitum ob hanc opinionem fuisse, quæ quidem suspicio vehemens ex eo quoque oriebatur, quod monitus a suprema Inquisitione de falsitate opinionis pugnante cum sacra Scriptura, illam obstinate tueri etiam deinceps voluerit. Injuria ergo dicitur fuisse hanc opinionem ut formalem hæresim damnatam. Dicet fortasse ita fuisse a Theologis notatam. Sed nota illa per Apostolicam Sedem probata non fuit, neque ab omnibus Theologis adjecta propositioni fuit; fuere enim, qui eam erroneam in fide existimarunt; Sed neque hæc ita probata fuit censura, quemadmodum Lucius noster affirmat; nam in sententia dicitur tantum Galilæum se reddidisse *vehementer suspectum de hæresi*; atque ita coactus fuit abjurare.

Itaque a suprema Inquisitione prohibitum fuit, ac etiam nunc prohibetur defendi ut thesim prædictam opinionem de motu telluris, quia textos sacræ Scripturæ, qui exprimunt motum Solis, ac quietem telluris, a Sancti Patribus In sensu litterali accipiuntur; & non juxta vulgi intelligentiam, & captum, ut nonnulli philosophi exponunt. Nefas vero est recedere a sensu litterali sacræ Scripturæ etiam de re philosophica differente, Sanctis Patribus probato, sine perspicua, & omnino evidenti demonstratione contraria. Hac de causa vetitum est hanc opinionem tueri veluti thesim; nam ut hypothesis propugnari, & doceri licite potest ex Decreto Supremæ inquisitionis anni 1712. Immo si eo Philosophi devenirent, ut evidenti demonstratione ostenderent, quiescere Solem in centro mundi, ac terram moveri, statim permitteretur omnibus hanc opinionem amplecti; sicuti universim tenemus dari antipodas contra plures Patres, qui exponentes secundum litteram nonnullos Scripturæ textus dari antipodas inficiati sunt. Hoc in casu diceremus, Scripturam de Solis motu loquentem, id exprimere quod oculis apparet, & quod vulgo homines putant; non vero qua ratione motus illi juxta naturæ leges fiant.

Responsio Auctoris.

Censurat hic *Rom. Theologus* propositionem a me traditam *loc. cit.* nempe *si aliquis hodie assereret, Terram esse mobilem, Solem vero orbis centrum, & immobilem, esset hæreticus*. Et tamen dicta propositio tamquam contraria Sacræ Scripturæ ann. 1616. sub Paulo V. & ann. 1633. sub Urbano VIII. proscripta fuit, *ut temeraria, & hæretica* apud Ricciol. *lib.* 9. *Almagesti* & Fortunatum a Brixia *in Philosophia sensuum mechanica, tom.* 2. *tract.* 1. *dissert.* 2. *proposit.* 3. &

Scripturæ anno 1616. sub Paulo V. & anno 1633. sub Urbano VIII. proscripta est, ut temeraria, & Hæretica apud Ricciol. *lib. 9. Almagesti*, & Fortunatum a Brixia *in Philosophia sensuum mechanica tom. 2. tract. 1. dissert. 2. proposit. 3.* & alios passim (*a*).

17 Omnis communicatio politica, seu quæcumque conversatio, commercium, & convictus cum Hæreticis, unde imminet periculum subversionis Fidei, vel morum, est Catholicis prohibita sub mortali. *Communis*. Apostolus enim *ad Titum 3.* sic præcise dicit: *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita, sciens quia subversus est*; & 2. *ad Timoth. cap. 2.* idem Apostolus prohibet omnem conversationem, & colloquium cum Hæreticis dicens: *Profana, & inaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus Hymenæus, & Philetus, qui a veritate exciderunt*, & ex Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, in illo peribit*.

18 Si autem absit periculum subversionis, & scandalum, possunt Catholici licite cum Hæreticis communicationem politicam habere, etiamsi essent Lutherani, Calvinistæ, aliive publice denunciati, excommunicati quotannis per Bullam Cœnæ. Et ratio est, quia Martinus V. in Concilio Constantiensi per Constitutionem incip. *Ad evitanda*, declaravit, nullum excommunicatum in posterum esse vitandum, nisi a Judice specialiter, & nominatim sit denunciatus, aut nisi sit publicus, & notorius percussor Clerici. Denuntiatio autem, quæ fit in Bulla Cœnæ, non est specialis circa aliquas Personas nominatim expressas, sed generalis dumtaxat omnes Lutheranos, Calvinistas &c. in genere complectens, adeoque &c. Sanchez *lib. 2. moral. cap. 9. num. 3.* Pirhing *lib. 5. Decret. tit. 7. num. 22. & 23.* Reiffenstuel *ibid. num. 22. & 23.* & communis aliorum juxta praxim, & usum communem.

Hinc citati Doctores, & alii inferunt, licitum esse Catholicis, præsertim in locis ubi cum Hæreticis permixti vivunt, Primo, inire, & habere cum eis civiles contractus. Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 11.* Sanchez *loc. cit. cap. 9. n. 5.* Pirhing *loc. cit. n. 24.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 24.* Secundo, adire, & visitare templa Hæreticorum, & ibi ritu Catholico orare, vel conciones eorum audire, si ex justa causa fiat, V. G. ut famulus Dominum suum comitetur, vel ut errores Prædicantis Hæretici annotentur ad confutandum, dummodo absit scandalum, & periculum propriæ perversionis. Sanchez *lib. 2. moral. cap. 4. num. 26.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 11. num. 5.* Becan. *tract. de Fide cap. 9. quæst. 5. num. 17.* Azor. *loc. cit. cap. 11. q. 4.* Pirhing *loc. cit. sub num. 24.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 23.* Tertio, admittere filios Hæreticorum ad Scholas, vel studia Catholica, non tamen e contra Filios Catholicorum ad Scholas Hæreticorum ob perversionis periculum. Navarr. *lib. 1. consil. 1. num. 26.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 24.* Quarto, cum Hæreticis nondum personaliter denunciatis simul orare, & rem Divinam, ac conciones cum eis audire, & funus ad sepulcrum comitari, dummodo id fiat solo affectu civilitatis, & amicitiæ sine communicatione in ritibus, & cæremoniis Hæreticorum, & Hæretici non sepeliantur in loco Sacro. Navarr. *consil. 12. n. 7. de Hæreticis*. Azor. *loc. cit. cap. 11. q. 2. & 4.* Pirbing *loc.* 19

3. & Ursaja, *Instit. criminal. lib. 1. tit. 6. de crimine hæresis num. 2.* expresse concludit. quod id asserens *esset hæreticus*, quia contrarium a Sac. Congreg. SS. Inquisitionis definitum fuit *die 22. Junii 1633.* teste Caserr. in Syntagm. vetust. ad dictam diem 22. *Junii*, condemnando opinionem Galilæi, qui eandem antiquam sententiam Copernici, & Pythagoræ totis viribus defendebat. Et novissime Eruditissimus D. Antonius Maria de Lugo Congregationis Somaschæ *nel Dizionario Storico portatile*, lingua italica impress. 4. verb. *Galileo Galilei* sic expresse tradit: quest' opera avendo fatto rumore, Galileo fu citato di nuovo all'Inquisizione di Roma, che lo costrinse con un decreto *de' 22. Giugno 1633. di abjurare il suo sistema come un errore, e come un' eresia, come se l' immobilità della terra fosse una verità, ed un dogma di fede, e non già una pura questione di scuola, ed una vecchia popolare opinione*. Unde videat prudens Lector, an mea propositio innixa tot præclarissimis Auctoribus, uno ore fatentibus sententiam Galilæi fuisse proscriptam, *ut temerariam, & hæreticam*, fuerit digna tam injusta censura *Theologi*, esto quod ex formula abjurationis Galilæi a se adducta colligeretur, Galilæum se reddidisse tantum suspectum vehementer de hæresi, ubi tot celeberrimi Auctores a me secuti expresse tradunt, fuisse Galilæi opinionem damnatam ut *hæreticam*, sicuti etiam, ut ipse fatetur, fuit a Theologis (certe non inferioris subsellii) ut formalis *hæresis* notata, & ab aliis, ut *erronea in fide* existimata, quamvis, ut ipse tradit, talis censura a Sede Apostolica non probata.

loc. c. n. 24. Quinto, servire, seu famulari Hæreticis. Reiff. *l. c. n.* 24. & communis aliorum (*a*).

20 Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis debite, ac ritu Catholico contracta, sunt valida. S. Thomas, & S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 39. *q.* 1. *art.* 1. Abbas *in cap. final. de condition. appos. n.* 5. & ibi Joann. Andr. *nu.* 8. Cardinalis *nu.* 3. Sanchez *lib.* 72. *disp.* 72. *nu.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 22. *n.* 49. Reiffenstuel *lib.* 4. *Decret. tit. num.* 357. cum communissima

21 aliorum, & hodie certa; *arg. cap. Decretis* 14. *de Hæreticis in* 6. Talia tamen Matrimonia sunt illicita sub peccato mortali, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur. *Communissima* ob clara jura hujusmodi Matrimonia expresse, & graviter prohibentia, uti patet ex Concilio Agathens. relat. *in c. Non oportet* 15. *caus.* 28. *qu.* 1. ibi: *Non oportet cum hominibus Hæreticis miscere connubia*. Concil. Illiberitan. *cap.* 16. ibi: *Catholicas puellas neque Hæreticis dare placuit*; & *cap. Cave* 15. *caus.* 28. *qu.* 1. ibi: *Cave Christiane .... ne Hæreticam omnem alienam a Fide, tua uxorem accersas tibi*. Concordat Concil. Laodicense *cap.* 10. Carthaginense III. *cap.* 12. Chalcedonense *cap.* 14. juncto *cap. Decrevit* 14. *de Hæreticis in* 6. ubi mulieres Hæreticis nubentes in pœnam peccati privantur dote, & sic tenet communis Catholicorum cum Perez *de Matrimonio disp.* 36. *sect.* 2. *n.* 2. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 72. *n.* 5. Sporer *tom.* 4. *cap.* 1. *sect.* 1. *n.* 118. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 14. *num.* 2. Gobat *tract.* 9. *cas.* 11. *nu.* 216. dicentium peccare mortaliter Catholicum, aut Catholicam, si cum Hæretica, aut Hæretico Matrimonium contrahat, quia in re gravi agit contra justissima Ecclesiæ præcepta. Et novissime declaravit Clemens XI. *die* 16. *Junii* 1710. teste Card. Petra *tom.* 4. *Comment. in Constit.* 12. *Joann. XXII. n.* 13. Vide ibi, ubi multa ad rem.

22 Noranter autem dicitur, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur, quia interveniente Pontificis dispensatione, talia Matrimonia sunt licita, cum Pontifex possit sine dubio supra jus Ecclesiasticum dispensare; textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concession. præbend.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*. Si- 23
cuti etiam sunt licita talia Matrimonia, si rationabiles causæ interveniant, quæ potissimum tres esse possunt. Prima utilitas spiritualis, utpote si conjux Hæreticus promittat, vel certe magna spes sit illum Fidem Catholicam amplexaturum; Ita expresse cit. Concil. Illiberitanum, & Laodicense, & communis Doctorum cum Layman *loc. cit. sub n.* 2. Marchant. *tom.* 2. *tract.* 2. *sect.* 4. *qu.* 11. *in appendic.* qui huc refert connubia cum Hæreticis Regibus, & Principibus, si inde speretur conversio Regnorum, protectio Catholicorum, cessatio persecutionum. Secunda moralis quædam necessitas, V. G. dum qui habitat in Regionibus Hæreticorum prædominantium, nec facile reperit personam suæ qualitatis, & conditionis, cui honeste nubere possit. Tertia gravis damni evitatio, V. G. quia alias esset periculum exheredationis, proscriptionis, ruinæ totius familiæ, Hereditatis totius ad Hæreticos devolvendæ, & hujusmodi. In his, & similibus casibus permittuntur connubia Catholicorum cum Hæreticis, consulto tamen semper, cum fieri potest, Pontifice, vel saltem Ordinario. Immo Azorius *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 24
11. *q.* 5. Sanchez *cit. disp.* 72. *n.* 5. Sa *de Matrimonii impedimentis n.* 8. Layman *loc. cit. sub n.* 2. Sporer *tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 3. *sect.* 3. *n.* 33. Reiffenstuel *lib.* 4. *decr. tit.* 1. *sub n.* 371. & alii addunt, in Germania, & ceteris locis, ubi Hæretici cum Catholicis permixti habitant, id licere ex consuetudine, dummodo revera absit omne periculum subversionis, & scandali, Matrimonium celebretur ritu Catholico, & educatio totius prolis in Fide, & moribus maneat penes conjugem Catholicum saltem usque ad annos pubertatis, & emancipationis. Observa tamen novissimam declarationem allatam supra *n.* 21. *in fine*. Adisis etiam

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Vide Append. verb. *Fides* adjectam, in qua laxæ *Auctoris* nostri opiniones hic expositæ confutantur. Hic vero satis duximus responsionem afferre, quam dedit Anglis ann. 1606. Paulus V. *Accepimus namque*, inquit SS. Pontifex, *compelli vos gravissimis pœnis propositis templa hæreticorum adire, cætus eorum frequentare, concionibus illorum interesse .... nihilominus zelo Pastoralis officii nostri impulsi, & pro paterna sollicitudine, qua pro salute animarum vestrarum assidue laboramus, cogimur monere vos, atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultus, & salutis vestræ.*

etiam Benedicti XIV. de Synodo Diœcef. *c.* 3. *lib.* 9. ejusque Constitutionem *Magnæ nobis*, quæ legitur Tomo 2. Bullarii *num.* 51.

25 Unde iniquissimum, & graviter peccaminosum est tam contra Jus Ecclesiasticum, quam Divinum, illud pactum, quod in aliquibus locis dicitur adjici Marrimonio Catholici cum Hæretica, nempe ut masculi educentur in Fide Catholica Patris, & feminæ in secta Hæretica Matris; vel e contra; Navarr. *lib.* 1. *consil.* 1. *qu.* 25. *num.* 63. Dicastill. *disp.* 7. *n.* 705. Perez *de Matrimon. disp.* 36. *sect.* 2. *n.* 6. Bosco *de impediment. Matrim. disp.* 2. *sect.* 11. *concl.* 3. *num.* 118. Sporer *tom.* 4. *cap.* 1. *sect.* 1. *num.* 118. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 371. Layman *loc. cit. num.* 3. ubi dicit id apud omnes in confesso esse. Et quidem quod sit contra Jus Ecclesiasticum, patet *ex cap. final. de convers. infidelium*. Et concordant Jura allegata *supra num.* 21. Quod autem sit contra Jus Divinum inde constat, quia juxta communem Theologorum ad utrumque parentem de Jure Divino pertinet cura educandi omnes liberos

26 in vera Fide, ac Religione. Nec valet dicere, pluribus in locis adesse immemorabilem consuetudinem de existentia, & tolerantia hujusmodi pacti. Non valet, inquam, quia cum tale pactum sit contra Jus naturale, & Divinum, nulla valet consuetudine etiam immemorabili roborari, & licitum reddi, textu expresso *in cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*, ibi: *Nemo sanæ mentis intelligit naturali Juri, cujus transgressio periculum salutis inducit, quacumque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari*.

27 Disputare publice, vel privatim cum Hæreticis de Fide, est prohibitum omnibus Laicis sub pœna Excommunicationis ferendæ sententiæ, textu expresso *in cap. Quicumque Hæreticos* §. *Inhibemus* 2. *de Hæreticis in* 6. ibi: *Inhibemus quoque, ne cuiquam Laicæ Personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunica-*

28 *tionis laqueo innodetur*. Notant tamen, teste Sanchez *lib.* 3. *moral. cap.* 6. *num.* 7. Palao *tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 4. Herincx *disp.* 9. *de Fide q.* 3. *num.* 34. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. *num.* 28. Pirhing *ibid. sub num.* 28. & alii Legem, seu prohibitionem hanc, vel casu nunquam fuisse receptam, vel contraria consuetudine iterum abrogatam in locis, in quibus Catholici habitant permixti cum hæreticis, quia passim ibidem Laici Catholici disputant cum Hæreticis in privatis colloquiis, & id sæpe necessarium est pro avertendo pusillorum scandalo, præsertim, ubi ob persecutionem Hæreticorum non tolerantur Clerici.

29 Disputare cum Hæreticis non est prohibitum Clericis, maxime si sint sufficienter docti, & debitas circumstantias prudenter observent respectu audientium loci, & temporis, ut recte observat Gonzalez *in cap. Cum ex injuncto* 12. *de Hæreticis*, Reiffenst. *loc. cit. n.* 29. & 30. Vid. verb. *Fides a n.* 36.

30 Stando in rigore Juris communis tum Canonici, tum Civilis, nec recipi, nec tolerari possunt Hæretici, & ritus eorum in territoriis Catholicis, sed eos ubique repellere, expellere, & exterminare tenentur Principes Catholici. Et quidem in Jure Canonico sic statuitur expresse; *cap. Excommunicamus, de Hæreticis*, & concordat *cap. Ad abolendam* 9. §. *Statuimus tit. eod.* & *cap. Ut Officium* 11. §. *Statuimus eod. in* 6. & sæpe alibi. In Jure Civili sic statuitur *leg. Omnes* 2. *Cod. de Hæreticis*, *l. Manichæus* 5. *Cod. eod. Authent. Si vero*, *Cod. eod. Auth. Gazaros*, *Cod. eod.* &

31 sæpe alibi. Ad evitandum tamen majus Religionis, vel Ecclesiæ Catholicæ malum recipi, & tolerari possunt Hæretici in locis Catholicis; Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 17. *num.* 4. cum variis aliis; Reiffenstuel *loc. cit. n.* 146. & alii passim, & docet usus & praxis communis.

32 Hæretici sunt revelandi, seu denunciandi Inquisitoribus sub pœna Excommunicationis; Innocent. IV. Constitut. 18. incip. *Noverit*.

33 Immo Hæretici evidenter cogniti tales sunt denunciandi, quamvis probari non possint; Alexander enim VII. die 7. Septembris 1665. inter alias merito damnavit sequentem propositionem in ordine quintam: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse Hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis*.

34 Libros Hæreticorum scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ; *Communis ac certa*, textu expresso in ipsa Bulla §. 1. ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus &c. omnes, & singulos hæreticos &c. ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.* Sed de istis late sub verb. *Libri*.

35 Hæretici omnes formales externi ipso facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam;

tam; *Communis*, *& certa* ob clara Jura *cap. Sicut* 8. *cap. Ad abolendam* 9. *cap. Excommunicamus* 13. *de Hæreticis*, *& Bullæ Cœnæ* §. 1.
36 Immo non solum hæretici, sed etiam credentes eis, receptores item, defensores, & fautores eorumdem; *Communis*, *& certa* ob expressa Jura *cit. cap. Excommunicamus* 13. *de*
37 *Hæreticis & Bull. Cœnæ* §. 1. Credentes autem in proposito dicuntur, qui eorum erroribus aliquo modo assentiuntur, saltem implicite & in confuso, v. g. dicendo, & tenendo vera esse, quæ Lutherus, Calvinus, vel alius determinatus Hæreticus contra Ecclesiam Catholicam docuit, vel dixit; etsi in particulari eorum errores ignorent; Communis cum Barbosa *in cit. cap. Excommunicamus* 13. *de Hæreticis num.* 20. Pirhing *loc. cit. n.* 106. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 248. Sporer *loc. cit. n.* 27.
38 Receptores dicuntur, qui Hæreticos ob causam Hæresis fugientes domo, vel alio loco recipiunt, & abscondunt, ne a Judicibus le-
39 gitime inquisiti capiantur; *Communis*. Defensores dicuntur, qui quovis modo, vi, aut dolo, verbis, aut calamo Hæreticorum errores, vel Personas defendunt, & impediunt ne cum
40 eis justitia fiat; *Communis*. Fautores dicuntur, qui aliquem illis favorem præstant, quo eorum hæresis, aut immunis permaneat, aut illam liberius diffundere possint, & exercitia sua hæretica, conventicula, aut alia quæque ad hæresim fovendam, & promovendam spe-
41 ctantia exercere valeant; *Communis*. Excommunicationem ipso facto etiam incurrunt, qui Hæreticos, aut eis credentes, aut eorum receptores, defensores, aut fautores in loco Sacro sepeliunt; *cap. Quicumque* 2. *de Hæreticis*.
42 Omnes Hæretici publici, & notorii ipso facto sunt Irregulares, & remanent tales etiam post conversionem, & absolutionem; Communis, ac certa; *arg. cap. Nos consuetudinem* 8. *dist.* 12. *cap. Si qui Presbyteri* 1. *cap. Convenientibus* 4. §. *Ex hac auctoritate*, *& cap. Saluberrima* 21. *caus.* 1. *quæst.* 7. *juncto cap.* 2. §. *Hæretici*, *& cap. Statuimus* 15. *de*
43 *Hæreticis in* 6. Etiam hæretici occulti probabilius sunt Irregulares; Sicut enim ob hæresim occultam contrahitur Excommunicatio, ita & Irregularitas; Jura enim universaliter loquuntur; Tum quia Clemens VII. concessit Inquisitoribus facultatem dispensandi in irregularitate ob hæresim occultam, quod est manifestum signum eam etiam incurri propter hæresim occultam, aliter esset superflua talis concessa facultas dispensandi in ipsa; Sic Farinac. *de hæresi quæst.* 192. *num.* 68. Donatus *prax. rerum Regul. tom.* 2. *tract.* 5. *q.* 21. *n.* 5. Silvest. *verb. Crimen qu.* 2. *num.* 3. Azorius *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 11. *qu.* 3. *& cap.* 21. *qu.* 8. Sanchez *lib.* 2. *Moral. c.* 25. *num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 255. cum communiori, & veriori aliorum. Irregularitas incurritur etiam 44
a Credentibus, Receptoribus, Defensoribus, & Fautoribus Hæreticorum; *cap. Quicumque* 2. §. *Hæretici*, *& cap. Statutum* 15. *de Hæreticis in* 6.
Hæretici omnes, Credentes, Receptores, 45
Defensores, & Fautores eorum, sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica; *textu expresso in cit. cap. Quicumque* 2. §. *Hæretici*, *& cit. cap. Statutum* 15. *de Hæreticis in* 6.
Hinc tenentur Beneficia in hæresi recepta una 46
cum fructibus dimittere, & restituere; *arg. cit. cap. Quicumque*, *& cit. cap. Statutum*, ubi expresse subjungitur: *Quod si secus actum fuerit*, *decernimus irritum*, *& inane*, quod autem est irritum & inane nullo modo subsistit; & sic talis collatio Beneficii est ipso Jure nulla, & fructus injuste sunt recepti, adeoque &c. Farin. *de hæresi qu.* 189. *num.* 71. Garcias *de benefic. p.* 11. *c.* 10. *num.* 72. *&* 80. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 27. *num.* 4. Pirhing *loc. cit. num.* 49. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 257. & alii
passim. Talis inhabilitas ad Beneficia, & Of- 47
ficia Ecclesiastica durat in ipsis etiamsi convertentur, & hæresim abjurent, præsertim si fuerint publici, seu notorie hæretici; Gemինian. *in cap. Super eo* 4. *de hæreticis in* 6. Hostiens. *in Summa de Hæreticis* §. *Quando*, *& qualiter n.* 12. Palao *de hæresi tract.* 4. *disp.* 5. *punct.* 5. *num.* 2. dicens id esse certum; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 258. & alii relati a Farinac. *de hæresi qu.* 193. *num.* 68. Et hæc in- 48
habilitas probabilius durat etiam in hæreticis occultis post eorum conversionem, & absolutionem; Jura enim citata indistincte loquuntur, & ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de privil. & l. de pretio*, *ff. de Publiciana in rem actione*. Reiffenst. *loc. cit. num.* 259. & alii apud Farin. *de hæresi qu.* 189. *num.* 82. *& seq. & q.* 193. *a num.* 66. & Donat. *Prax. rer. Regul. tom.* 2. *tract.* 5. *q.* 21. *n.* 5. ubi ex *cap. Nos consuetudinem* 8. *dist.* 21. *& cap. Convenientibus* §. *Ex hac auctoritate* 4. *caus.* 1. *q.* 7. expresse dicit, quod qui lapsus est formaliter in hæresim, sive occulte, sive manifeste, etiam post absolutionem remanet Irregularis, non solum quo ad recipiendas dignitates, sed etiam quo ad recipiendos Ordines, & etiam ad exercendos.

dos eos, quos habet; Ricciol. *de Jure Person. lib. 5. cap.* 18. *tom.* 1. Bonacin. *de Censur. disp.* 7. *q.* 5. *part.* 7. *num.* 6. *& seq.* & multis citatis Peyrio. *tom.* 2. *de Prælat. q.* 2. *cap.* 5. §. 6. *n.* 73.

49 Hæretici, eisque Credentes, Receptores, Defensores, & Fautores eorum, sunt insuper privati Beneficiis, & Officiis prius rite obtentis; Communis, *arg. cap. Ad abolendam* 9. *de Hæreticis*, *& cap. Ut commissi* 12. *eod. in* 6.

50 Et hoc ipso Jure ante sententiam Judicis; Garcias *de Benefic. p.* 11. *c.* 10. *num.* 66. Gonzal. *de Regul. Cancell. Gloss.* 15. *num.* 65. Farin. *de hæresi q.* 183. *num.* 77. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 26. *num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 262. Flaminius *lib.* 3. *q.* 1. *num.* 31. Castro Palao *loc. cit.* Covarruv. *variar. resolut. c.* 8. *n.* 4. & communior, & probabilior cum Fagn. *in cit. cap. Ad abolendam a num.* 29. *usque ad* 44. *arg. cit. cap. Ad abolendam* 9. *de Hæreticis*, & facit praxis, & Stylus Curiæ Romanæ hæreticos a die commissi criminis hæresis censentis privatos Beneficiis, ita ut a die lapsus in hæresim nulli amplius resignari possint, sed a quovis impetrari valeant; Fagn. *loc. cit. n.* 41.

51 Sic de tali stylo & praxi testantur Sanchez, & Farin. *locis citatis*. Ante tamen sententiam declaratoriam criminis commissi Beneficia dimittere, & fructus post privationem ipso Jure statutam perceptos restituere non tenentur; *arg. cap. Cum secundum leges* 19. *de Hæretic. in* 6. Farin. *loc. cit. qu.* 189. *num.* 8. Sanchez *loc. cit. num.* 7. Castro Palao *loc. cit. num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 265. Azor. *p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 8. *q.* 3. Fagn. *loc. cit. n.* 42. citans alios.

52 Hinc infertur quod privatio Beneficiorum prius rite obtentorum locum non habeat, quandiu hæresis manet occulta, cum supra hæresi occulta nequeat sententia declaratoria proferri, ut de se patet; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 266. & alii passim.

53 Tam filii, quam nepotes patris Hæretici, soli autem filii non item nepotes matris Hæreticæ ipso jure sunt inhabiles ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, & Irregulares, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. §. *Hæretici*, *& c. Statutum* 15. *de Hæreticis in* 6. & sic com-
54 munis Doctorum. Redduntur tamen habiles, si eorum parentes convertantur, & ad Ecclesiam Catholicam redeant, sive nati ante, sive post ipsorum conversionem, textu expresso *in cit. cap. Statutum* 15. §. *Hoc sane*, *de Hæreti-*
55 *cis in* 6. Rursus *Communis*. Qui ad preces, vel recommendationem Hæreticorum obtinent Beneficia, ipso actu privantur sic acquisitis, & inhabiles fiunt ad alia, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. §. *Ad hæc*, *de Hæreticis in*
6. Communis. Hæretici, eorumque Recepto- 56
res, Defensores, & Fautores, ipso Jure privati existunt Ecclesiastica Sepultura; *arg. cap. Sicut* 8. *de Hæreticis*, *& cap. Quicumque* 2.
eod. in 6. *Communis*. Hæretici propter crimen 57
hæresis confugientes ad Ecclesiam, non gaudent immunitate; Gregor. XIV. Constit. incip. *Cum alias*, ubi inter Personas non gaudentes immunitate Ecclesiastica expresse excipiuntur *hæresis rei*. Notanter autem dicitur, 58
propter crimen hæresis confugientes, quia si Hæretici tolerati confugiunt ad Ecclesiam propter aliud crimen, v. g. furtum, homicidium &c. immunitate gaudent ut ceteri, cum solum pro hæresis crimine, & non pro aliis delictis non exceptuatis immunitate priventur; Nicolius *Lucubr. utriusque Juris part.* 1. *lib.* 1. *tit.* 8. *limita secundo*, Silvester *verb. Immunit.* 3. *quæst.* 3. Zoesius *de Immun. Eccles. n.* 16. & alii passim. Et sic docet praxis, & usus communis.

Hæretici omnes sunt infames; *cap. Infames* 59
17. *caus.* 6. *q.* 1. *cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, *de Hæret. & Authen. Gazaros*, *Cod. de Hæretic.* ibi: *Omnes Hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur perpetua damnamus infamia*. Post tamen sententiam declaratoriam criminis commissi, ut docent Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 26. *num.* 1. Pirhing *loc. cit. num.* 52. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 239. & alii communiter, nisi sint Hæretici publici, & notorie tales; Sanchez *loc. cit. n.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 304. Azorius *p.* 1. *lib.* 8.
cap. 13. *q.* 8. & alii. Receptores, Defensores, 60
& Fautores Hæreticorum redduntur etiam ipsi infames, si postquam fuerint excommunicati intra annum satisfacere contempserint, textu expresso *in cit. cap. Excommunicamus* 13. §.
Credentes, *de hæreticis*; Hæretici, eorumque 61
Receptores, Defensores, & Fautores sunt etiam inhabiles ad omnia Officia publica, honores, & omnes actus Civiles; *cit. cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, *de hæreticis*, & concordat *cap. Quicumque hæreticos* 2. §. *Hæreticis in* 6. *l. Manichæos* 4. *l. Quæ Samaritis* 18. *& Authent. Credentes*, *Cod. de hæreticis*, & sic communis Doctorum.

Hæretici a die commissi criminis ipso facto 62
amittunt patriam potestatem in filios, & isti efficiuntur sui Juris, textu expresso *in cit. cap. Quicumque hæreticos* 2. §. *final. de hæreticis in* 6. Et ibi Glossa communiter recepta, verb.
Defuerint. Sic mulieres Hæreticæ amittunt do- 63
tem,

tem, & omnia alia privilegia, textu expres-
so in §. Item privilegium, Cod. de hæreticis.
Hæretici amittunt facultatem faciendi Testa-
mentum, & succedendi in hereditatem, tam
ab intestato, quam ex Testamento; l. Mani-
chæos 4. §. 2. & §. 5. Cod. de Hæreticis; Con-
cordat Authen. Credentes, & l. Ariani, &
l. final. Cod. eodem; & expresse cap. Excom-
municamus 13. §. Credentes, de hæreticis.
65 Hæretici a die commissi criminis ipso Jure
incurrunt confiscationem omnium suorum bo-
norum; itaut nec filiis eorum Catholicis suc-
cessio aliqua vel hereditas relinquatur; cap.
Vergentis 10. de hæreticis, cap. Cum secundum
19. de Hæreticis in 6. Et Authent. Gazaros,
66 Cod. de hæreticis. Ante autem sententiam de-
claratoriam commissi criminis hæretis, Hære-
tici possessionem non amittunt, & bona sua
Fisco tradere non tenentur; arg. cit. cap. Cum
67 secundum 19. de Hæreticis ad finem. Et com-
munis Doctorum. Nisi tamen Hæretici sint
publici, & notorie tales, quia tunc cum cri-
men jam notorium celari non possit, declara-
tio illius non erit expectanda; arg. cap. Evi-
68 dentia, de accusat. Hæretici amittunt jurisdi-
ctionem, & dominium in vassallos, & servos;
ipsi enim vassalli, & servi, aliique liberantur
a privata obligatione debita Hæreticis, & fi-
de eisdem servanda, textu expresso in cap. Ab-
solutos 16. de hæreticis.
69 Hæretici debent damnari ad carceres perpe-
tuos, vel temporales juxta criminis, & Per-
sonarum circumstantias, & qualitates; cap. Ut
commissi 12. vers. Et illorum, de Hæreticis in 6.
70 Hæretici impœnitentes ultimo supplicio affici,
& comburi debent; Sic communis Doctorum;
arg. l. Ariani 5. l. Quicumque 8. Cod. de Hæ-
reticis, cap. Excommunicamus 13. de hæreticis,
& Constitutione Caroli V. an. 1540. edita, vi
cujus Hæretici impœnitentes comburi, resipi-
71 scentes vero gladio feriri jubentur. Sic etiam
ultimo supplicio afficiendi sunt Hæretici elapsi,
etiamsi pœniteant, & hæresim denuo abjurent,
& plene se convertant; arg. cap. ad Abolendam
9. de hæreticis, & concordat cap. Super eo 4.
& cap. Accusatus 8. eod. in 6. Et sic commu-
nis Doctorum, teste Palao de Fide tract. 4.
disp. 6. punct. 2. n. 7.
72 Filii, & Filiæ parentum Hæreticorum,
quamvis sint Catholici, privantur quavis he-
reditate paterna, tam ex Testamento, quam
ab intestato, eis alias competente; cap. Ver-
gentis 10. de hæreticis, cap. Cum secundum 19.
eod. in 6. & Authent. Gazaros, Cod. de Hæ-
73 reticis. Non sunt tamen incapaces hereditatis
ascendentium, collateralium, & exterorum;
quia Jura statuentia privationem successionis
ex Testamento, & ab Intestato loquuntur de
sola successione paterna, non autem Avi, Col-
lateralium, & exterorum bonis, & consequen-
ter ad hæc extendenda non sunt; arg. cap. O-
dia 15. & cap. In pœnis 49. de Regul. Juris
in 6. Communis cum Farinacio de hæresi qu.
291. num. 26. Pirhing loc. cit. num. 99. Moli-
na de Jure & Just. disp. 6. num. 19. Filii, & 74
Filiæ Hæreticorum sunt etiam infames; arg.
l. Quisquis 5. Cod. Ad l. Jul. Majest. & cap.
Quicumque 2. de hæreticis in 6. Et expresse ha-
betur in pluribus Constitutionibus Pontificiis,
ut Innocent. IV. incip. Ad extirpanda, edita
1259. Clementis IV. incip. pariter Ad extir-
panda, edita 1265. Honorii IV. incip. Exhi-
bita, edita 1286. quibus specialiter declaratur,
filios Hæreticorum esse infames, ut videre est
apud Farinac. de hæresi quæst. 191. num. 26. &
Pegna in Direct. Inquisit. part. 1. comm. 4. vers.
Hæc autem infamia; Claudius tamen La Croix 75
lib. 6. part. 12. num. 2218. ex Sa, Henriq. San-
chez, Layman, Sayr, Gibal. Gobat, dicit,
quod nati in Germania ex hæreticis parenti-
bus non sunt Infames, unde conversi possunt
sine dispensatione promoveri ad sacros Or-
dines.
Filii Hæreticorum sunt immunes a reliquis 76
temporalibus & corporalibus pœnis; cap. Ver-
gentis 10. de Hæreticis, & l. Quisquis 5. Cod.
Ad l. Jul. Majest. Communis. Immo Filii hæ- 77
reticorum sunt immunes etiam a pœna priva-
tionis Beneficiorum, & Officiorum obtento-
rum ante parentum condemnationem; Quam-
vis enim Jo: Andr. Gigas, & alii, quos re-
fert Ricciullus de Jur. Person. lib. 5. cap. 29.
num. 4. teneant, & affirment, ipsos talem pœ-
nam incurrere; merito tamen negat Abbas in
cap. Vergentis 10. de Hæreticis num. 4. & alii.
Unde cum tempore san. Mem. Clement. VIII.
quæstio hæc ad Sedem Apostolicam delata fuis-
set, idem æque Summus, ac Doctus Pontifex
auditis sententiis Cardinalium approbavit hanc
partem negativam, ut testatur Ricciullus loc.
cit. & recognosci potest ex decis. 87. & 90.
impressis post 2. vol. Consil. Farinac. Sic Ur-
saya Instit. Crimin. lib. 1. tit. 6. num. 72. &
tenent Sanch. lib. 2. moral. cap. 28. num. 28.
Menoch. consil. 805. n. 33. Felin. in cit. cap.
Vergentis num. 3. Clarus §. hæresis num. 14.
Pirhing loc. cit. num. 106. & plures alii con-
tra Gonzalez, Reiffenst. loc. cit. num. 281. &
plures alios ibi ab ipso citatos.
Hæretici, qui ad Catholicam Ecclesiam re- 78
deunt,

deunt, possunt libere, & licite retinere tamquam sua propria omnia bona Ecclesiastica olim a suis majoribus, seu a seipsis usurpata. Sic novissime amplissime concessit Clemens XII. Constit. incip. *Sedes Apostolica*, edita pro Hæreticis in ditione Saxonica existentibus. Uti jam concesserat Benedictus XIII. Constit. incip. *Æterni Patris*, edita 12. Augusti 1724. pro Ruthenis redeuntibus ad Ecclesiam Catholicam (*a*).

79 * Hæretici occulti absolvi possunt in foro conscientiæ a majori Pœnitentiario, vel de ejus mandato; Occulti vero sunt, qui etsi hæresim suam extrinsecis actibus manifestatunt, nemo tamen illos vidit; ita Benedict. XIV. Constit. 95. tom. 1. incip. *Pastor bonus* §. 9.

80 Potest etiam major Pœnitentiarius in foro conscientiæ absolvere publicos hæreticos, seu apostatas a fide, quando necesse non est complices denunciare; illis nempe mortuis, sive degentibus in locis palam infestis; non vero si vivant ubi Inquisitionis officium viget; *Ibid.*

Princeps, vel qui Vicario nomine Statui præsunt, Dominia, & Respublicæ, illarumque administratores, vel qui administrationem habere solent, Episcopi, & Superiores Prælati, in casibus publicis contentis in Bulla Cœnæ Domini ab illo, nempe majori Pœnitentiario, absolvi nequaquam possunt; *ibidem* §. 11. 81

Sicuti nec ab eo absolvi possunt ab incursa censura omnes quicumque etiam S. R. E. Cardinales, qui vivente Romano Pontifice, de alio eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusque, aut pactiones fecerint; *ibid.* §. 12. 82

Nec potest absolvere eos, qui per astrologiam judiciariam per se, vel per alios de statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita & morte Rom. Pontificis tunc existentis inquisiverint; *ibid.* §. 13. 83

Denique nec potest absolvere in casibus publicis violatæ immunitatis, seu libertatis Ecclesiasticæ, etiam non deductis in judicium; §. 14. 84

Te-

Romani Theologi Nota.

(*a*) Constitutio Benedicti XIII. de qua loquitur Auctor noster de solis Ruthenis ad Catholicam Ecclesiam redeuntibus verba facit; & Clementis XII. de Solis hæreticis in Saxonia degentibus: ait enim Summus Pontifex: *Omnia, & singula bona Ecclesiastica cujuscumque qualitatis, & valoris in Ducatu Saxoniæ, aliisque ditionibus* Augusto Regi, uti *Saxoniæ Duci subjectis, consistentia, præteritorum temporum confusione occupata modernis eorum possessoribus, seu detentoribus, cujusvis status, ordinis, dignitatis, conditionis, & præeminentiæ fuerint, qui ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem jam redierunt, vel in posterum redierint, eorumque successoribus quibuscumque Catholicis, & in sinceritate Orthodoxæ Fidei perseverantibus, una cum fructibus perceptis, harum serie de speciali dono gratiæ remittimus, condonamus, cedimus, & relaxamus &c.* Ex quo perspicuum fit, iis tantum Ecclesiæ bona jam antea occupata concessa fuisse; alios vero eadem relaxatione atque cessione indigere.

Responsio Auctoris.

Dicit hic *Rom. Theologus* quod Constitutio Benedicti XIII. incipien. *Æterni Pastoris*, loquitur de solis Ruthenis, & Constitutio Clementis XII. incip. *Sedes Apostolica*, de solis hæreticis in Saxoniæ degentibus; & revera sic loquuntur dictæ Constitutiones, ut jam *ibi* tradidi. Sed ad alliciendos hæreticos ut ejurent hæresim, & ad Catholicam Ecclesiam redeant, neve ab hoc absterreantur, propter debitum restituendi bona Ecclesiastica a suis majoribus, seu ab ipsis usurpata; sicuti præfatis Ruthenis & Saxonibus est specifice & nominatim concessum, ut talia bona tuta conscientia redeundo ad Catholicam Ecclesiam retinere possint: ita generice insinuare juvat aliis hæreticis, ad magis eorum conversionem planandam & augendam; quia ubi eadem est ratio, eadem est legis dispositio; *L. Ideo 27. ff. de legibus*; *L. Illud 32. ff. ad legem Aquiliam, & cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.* Quum ratio legis sit anima legis, textu expresso *in L. Quum ratio 7. ff. de bonis damnat.* & quatenus opus esset etiam pro aliis similis specifica concessio facile posset semper haberi. Et utinam tali indulgentia allici possent ad ejurandam propriam hæresim, & ad Catholicæ Ecclesiæ castra repetenda, qui est finis a Summis Pontificibus intentus.

85 Tenetur Episcopus etiam in locis ubi Officium S. Inquisitionis viget, sedulo curare, ut creditam sibi Diœcesim ab Hæreticis purget; & si quem repererit, pœnis canonicis punire debet; cavere tamen debet, ne Fidei Inquisitores a suo munere obeundo impediat. Deductum vero hæreticum ad suum tribunal non minus Episcopus, quam Inquisitor reconciliare possunt Ecclesiæ, & pro utroque foro absolvere. Quin & possunt hæreticum, postquam errores suos ejuraverit, ad simplicem Confessarium pro absolutione remittere, quæ tunc data a Confessario in foro Sacramentali absolutio pro foro pariter externo valet. In Tract. *De Synodo Diœc. lib. 7. cap. 32.* §. 3.

86 Ab hæresi mere interna & mentali, nullo exteriori signo manifestata, simplex Confessarius absolvere potest, cum hæresis sit Summo Pontifici reservata per censuram adnexam, quæ certe in eo casu nulla est. Potest etiam simplex Confessarius eum absolvere, qui verbo aliquo vel facto Fidei articulum negaverit, interiori tamen assensu fidem retinuerit, neque enim in ea rerum circumstantia censura illigaretur. Quamquam in foro externo tanquam hæreticus puniretur, & nequidquam obtenderet se in corde fidem retinuisse; *ibidem* §. 4.

87 Si vero agatur de hæresi externa occulta nondum deducta ad forum Episcopi, olim quidem facultas facta fuit Episcopis a Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 6.* ut per se, non vero per Vicarios suos, illam absolverent in foro conscientiæ. Sed cum in Bulla singulis annis publicata reservetur Romano Pontifici absolutio inter cætera etiam ab hæresis crimine, & in ea Bulla derogetur omnibus contrariis decretis cujusvis Concilii, hinc quæstio agitatur apud Theologos, num hodie pariter Episcopo maneat facultas absolvendi hæreticos in foro conscientiæ. Neganda tamen est illis hæc facultas, nam illis verbis *non obstantibus cujusvis Concilii Decretis*, omnis Concilii Tridentini facultas Episcopis adimitur. Quam in rem multa Congregationis S. Officii, & Congregationis Concilii afferuntur Decreta, adjiciuntur S. Pii V. Gregorii XIII. Clementis VIII. vivæ vocis oracula, ne quid dixerim de propositione inter damnatas ab Alexandro VII. *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sac. Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa & tolerata est*. Ingenue quidem fatendum, hanc propositionem ideo confixam fuisse ex falsa assertione de approbatione Sac. Congregationis, quæ nulla fuit. Vix tamen creditur Pontificem adeo se præbuisse sollicitum de amovenda hac Sacræ Congregationis approbatione ab ea propositione, nisi & eamdem ipsam propositionem improbabilem judicasset. *De Synod. Diœc. cit. lib. 7. cap. 32.* Sed nec credi potest, faculta- 88
tem hæresis hujusce absolvendæ Gallicanis Episcopis datam esse, quamquam eam sibi multi arrogant, ut multis argumentis *cap. 33.* evincitur. Quod vero negatur Episcopis, negandum est etiam Inquisitoribus Hispaniæ & Lusitaniæ, quibus si aliqua olim fuit in hanc rem auctoritas, modo ex Bulla Cœnæ sublata est. *Ibid.* §. 4.

Additiones ex aliena manu.

Lapsus in Hæresim, privatur ipso facto om- 89
nibus bonis, & juribus ex text. *in Cap. Vergentis de Hæretic. Cap. Quum secundum Leges eod. titul. in 6.* At intellige, si accedat senten- 90
tia Judicis declaratoria incursæ hæresis, & pœnæ condignæ, ut advertit Auctor *num. 66.* & dixit Rot. *in Romana Pecuniaria seu Livellorum 2. Decemb. 1746. §. 5. cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernator. & 5. Febr. 1748. §. cor. bon. mem. Certad.*

Dubitatur vero, an hoc ipsum procedat res- 91
pectu Hæretici manifesti? Negant post alios Fagnan. *in Cap. Absolutos num. 13. de Hæret. quæst. 189. num. 66.* tenentque etiam citra sententiam declaratoriam privatum esse Hæreticum manifestum omnibus suis bonis, & juribus.

Cæterum Textus *in Cap. 26. de Verb. signi- 92
ficat.* statuit: *Illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra Fidem Catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt errorum errores, vel qui coram Prælatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate.*

Debitores Hæretici etiam manifesti, tamet- 93
si solvere non teneantur Hæretico ipsius creditum; tamen nihil sibi lucrantur, quum Fis- 94
co illud solvere debeant; Perra *in Comment. ad Constit. Apostol. Constit. 8. Innocent. IV. num. 26.* Farinac. *de Hæres. quæst. 89. num. 68. in dict. Romana Pecuniaria seu Livellorum 2. Decemb. 1746. §. 8. cor. Illustriss. Caprar. & 5. Febr. 1748. cor. bon. mem. Certad.*

Inde sequitur, quod si Fiscus non exegerit 95
cre-

creditum Hæretici, interimque Hæreticus absolutus fuerit ab omni pœna, potest ipse Hæreticus suum creditum a Debitore suo exigere; Rot. *in dict. Romana Pecuniaria, seu Livellorum 2. Decemb.* 1746. §. 8. *cor. Illustriss. Caprar. & 5. Februar.* 1748. *coram bon. mem. Cortad.*

96 Illud non omittendum, quod licet lapsus in hæresim repellatur a testimonio dicendo; ab eo tamen minime repellitur ille, qui Patris sui vestigia sequens, Hæreticus natus est; Rot. *in Paderbonen. Canonicatus* 22. *Martii* 1734. *coram clar. mem. Calcagnin.*

HEBDOMADA, HEBDOMADARIUS.

---

1 Hebdomas, Græcis spatium dierum septem, vocitatur septenarium; Latini septimanam, ut vulgus appellant: Calvin. *in*
2 *Lexico Jurid. verb. Hebdomada*. Et hæc septimana sic a vulgo appellata, dicitur latine communiter Hebdomada; & dupliciter sumitur; uno modo pro hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in Sacra Scriptura, & signanter *Genes.* 28. 29. ubi Patriarcha Jacob nonnisi post servitutem septem annorum præstitam Labano obtinuit in uxorem pulcbram Rachelem, ibi: *Acquievit placito, & hebdomada transacta, Rachel duxit in uxorem*. Aliud exemplum habetur *Levitic.* 25. 8. pro anno Jubilæi, ibi: *Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem, sanctificabisque annum quinquagesimum*. Tertium exemplum habetur *Daniel.* 9. 24. ubi ab Archangelo Gabriel fuerunt revelatæ Danieli Prophetæ septuaginta hebdomadæ, post quas venisset, ut de facto venit, Messias Redemptor Mundi, ibi: *Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ* (idest definitæ) *sunt super populum tuum, & super Urbem sanctam tuam, ut consumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas; & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus San-*
3 *ctorum*. Alio modo sumitur pro Hebdomada composita ex septem diebus, eam incipiendo a Die Dominico usque ad Sabbatum, & hæc initium habuit ab origine mundi, dum Creator Omnipotens omnia creavit, & eduxit ex nihilo, termino sex dierum, ut habetur *Genes. cap.* 1. *per tot.* quibus sex diebus adjunxit septimum, vocatum diem quietis, & sanctificatum Domino, ut habetur *Genes.* 2. *num.* 2. *&* 3. ibi: *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requievit die septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret*; Et hæc est Hebdomada, qua impræsentiarum communiter utimur omnes; Clericat. *in suis spicis verb. Hebdomada*.

Decanus, qui ex consuetudine simul est Canonicus, & una hebdomada servit ut Decanus, & altera ut Canonicus, in hebdomada, qua servit ut Canonicus, debet sedere in loco Canonicali, circumscripta consuetudine; *Sac. Congregat. Conc. in una Fulginatensi* 26. *Novemb.* 1616. 4

Impeditus a Capitulo, aut etiam expulsus, quominus cum aliis Choro interesset, quotidianas distributiones non amittit, & in hoc casu non est necessaria protestatio, nisi ante expulsionem aliquid omisisset, quod potuisset facere pro consequendis distributionibus hujusmodi, veluti si omisisset facere hebdomadam probatoriam; *Sac. Rota in Casalensi distributionum coram Orcembergio* 16. *Novemb.* 1605. 5

Canonicus etiam non constitutus in Sacris debet habere suam hebdomadam, si collatio spectat ad Canonicum hebdomadarium per Turnum; *Sacra Rota in Leodien. Beneficii coram Durano* 24. *Novemb.* 1628. 6

Si quis gravi morbo oppressus, fuerit a Sede Apostolica provisus de Canonicatu in Ecclesia Cathedrali, dictoque morbo durante possessionem cœperit per procuratorem, absque eo quod ex causa ejusdem morbi nunquam personaliter inservierit, sed solum in ultima hebdomada Mensis Vesperas, & Missam per alium Canonicum celebrare fecerit, lucratur distributiones a tempore possessionis, ut supra, captæ; *Sac. Cong. Concil.* 23. *Julii* 1650. *in una Sarsinaten. ad c.* 11. *sess.* 24. *de reformat.* 7

Cum in Liberiana Basilica S. Mariæ Majoris de Urbe, Beneficia illius Ecclesiæ spectent pro duabus ex tribus partibus ad Archipresbyterum pro tempore, & pro alia ad Canonicum de Hebdomada, ita ut Canonicus pro una, Archipresbyter pro duabus hebdomadis Beneficia præfata conferat ex concessione Pii IV. Si quis ex Beneficiaris Ecclesiæ prædictæ moriatur in Vesperis Sabbati, licet hebdomada Canonici Turnarii incipiat a dictis Vesperis Sabbati juxta text. *in Canon. quod die* 75. *dist. & in cap.* 1. *de fer. & in Clement. de relig. & vener. Sanct.* attamen collatio Beneficii spectat ad collatorem, qui erat in hebdo- 8

domada vacationis, non autem ad Canonicum Turnarium successorum, cujus facultas nondum accesserat, ad text. *in cap. ex parte de concess. praeb.* Hebdomada enim non completur, nisi post adventum mediam noctem ultimi illius diei, & in Beneficialibus attenditur dies naturalis, quae incipit a media nocte diei praecedentis, & spatio viginti quatuor horarum terminat in mediam noctem sequentem, juxta text. *in l. more Romano, ff. de fer. & in cap. Consuluit, vers. licet etiam, de offic. & potest. Jud. Deleg.* Et ad effectum reservationis sic computat diem Dataria, & Cancellaria, & idem servatur in alternativa Mensis inter Papam, & Episcopum; & Collatio Beneficii ratione Mensis non differt a Collatione ratione hebdomadae, sed utraque iisdem regulis subjacet, ut erudite *Rota Romana, Beneficiatus S. M. Majoris coram Albergato Decano part. decis. recent.* 1. *tom.* 1. *decis.* 98. *num.* 1. *& seqq.*

9 In Hebdomadariis existentibus in Ecclesia Collegiata, cui Animarum Cura annexa est, ut Collegio non ut singulis, examen per concursum non requiritur, sed *in forma digno*, ut resolvit *Sac. Congr. Conc.* 13. *Aug.* 1596.

10 Quilibet functiones suas prompte obeat, ut puta Missam planam, vel cantatam, tam solemnem, quam Conventualem, ac hebdomadariam juxta Ecclesiae laudabilem consuetudinem sub poena punctaturarum juxta Sacrorum Canonum dispositionem, ac Ecclesiae consuetudinem; *Sac. Congr. Episcop. & Regular. in Theatina* 18. *April.* 1617.

11 Hebdomadarius non debet celebrare valde diluculo; *Sac. Congr. Episcop. & Regul.* 20. *Feb.* 1601.

12 Hebdomadarius absens ex causa, ex qua conceduntur distributiones, nihil tenetur dare supplenti hebdomadam pro ipso, nec ipse supplere, quando rediit; *Sac. Congr. Episcop. & Regul.* 5. *Martii* 1602.

13 Hebdomadarii absentis, vel impediti vices supplere debet Canonicus junior juxta consuetudinem Ecclesiae, & non Coadjutor, licet sedeat post ultimum Canonicum; *Sac. Congr. Rit. in Elboren.* 15. *April.* 1606. apud Barbosa *de Canonic. & Dignit. cap.* 29. *n.* 34.

14 Hebdomadarius non potest praetendere celebrationem Missarum, & Officiorum, quae ad primam Dignitatem pertinent, ea vero absente, vel impedita, tunc secunda Dignitas debet illa celebrare; *Sac. Congr. Rit. in Andrien.* 15. *Martii* 1608.

15 Hebdomadarius quando est paratus debet sedere in primo loco; quando vero non est paratus debet sedere in proprio stallo; *Sacra Congreg. Rit. in Perusina* 20. *Decembr.* 1660. Si vero est consuetudo, ut quando non est paratus, praecedat aliis Canonicis, aut Dignitatibus, servanda est; *Ead. Sac. Congr. in Andrien. d. die* 20. *Decemb.* 1601. apud Barbosa *in Summ. Apostolic. decis. verb. Hebdomadarius num.* 3.

Hebdomadarius Officium faciens primum 16 locum habere debet super omnes Canonicos, & Dignitates, si ipse est Canonicus, vel Dignitas. Si vero est Clericus, debet accedere in medio Chori; *Sacr. Congregat. Rit. in Brundusina* 17. *Junii* 1616. apud Barbosa *loc. cit. num.* 4.

Hebdomadarius in decantandis Horis Canonicis non debet uti stola; *Sac. Cong. Rit.* 4. *Augusti* 1663. apud Piton. *Constitut. ac decision. ad Canonicos num.* 718. 17

Canonici denominantur Hebdomadarii, si 18 tales in creatione vocati sint, & Hebdomadarii vocantur etiam Canonici, si ita ab observantia sint vocati; *Sac. Rota in Avenionen. Denominationis, coram Rondin. part.* 17. *recent. decis.* 212. *n.* 2. *&* 3.

Tales Hebdomadarii tenentur assistentiam 19 facere Canonicis celebrantibus juxta statutum Ecclesiae; *Sac. Cong. Rit. in Avenion.* 24. *Martii* 1612. *apud Barbos. loc. cit. n.* 5.

Dignitates Collegiatarum tenentur exercere 20 Officium Hebdomadarii, & alia munia subire, sicut ceteri Canonici; *Sac. Cong. Concil. in Cursul.* 29. *Maii* 1653. *& in Romana contra Archipresbyterum Collegiatae S. Mariae in Cosmedin* 11. *Decemb.* 1694. 26. *Mart.* 1695. *&* 11. *Februar.* 1696. apud Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *num.* 10.

Hebdomadarius etiam non paratus, quando 21 est facturus Officium, debet sedere in primo loco supra omnes Canonicos, & Dignitates; *Caeremonial. lib.* 2. *cap.* 6. ibi: *Canonicus &c. facturus officium &c. ascendit Chorum in primo stallo, seu sede, ex ea parte ubi ea stet hebdomada, Chorus assignatur.* Et resolvit *Sac. Congr. Rit. in Romana* 21. *Novemb.* 1626. *& in Aretina* 24. *Jan.* 1688. & ita judicavit *Congregatio particularis Eminentiss. Card. Mariscotti, Colloredi, & Nigroni* inter Capitulum S. Mariae in Cosmedin, & Abbatem Piazza ejus Archipresbyterum, & per sententiam 4. Septemb. 1705. demandatum fuit, *Canonicum Hebdomadarium, facientem Officium, etiam non paratum, debere in omnibus praecedere Archipresbytero, servata forma super modo sedendi in Choro in*

in omnibus, *& per omnia*, *prout disponitur in Caeremonial. Episcop. lib. 2. cap. 6.*

Additiones ex aliena manu.

22 De Canonico Hebdumadario parato quaeritur, utrum is sedere debeat in scamno panno cooperto a cornu Epistulae praeparatu, an in primo stallu ab ea parte chori, in qua Heb-
23 domada obtingit? Dubium inde nascitur, quod *Caeremonial. Episcopor. lib. 2. cap. 3. §. 4.* non absulute jubet, ut Canonicus Hebdumadarius paratus sedeat in primo stallo ab ea parte churi, in qua obtingit Hebdomada, sed alternative, ut sedeat, vel in dicto scamno panno cooperto a cornu Epistulae praeparatu, vel in primo stallo ab ea churi parte, in qua Hebdumada obtingit.
24 Distingui autem debent Missae a Vesperis. Porro si de Missis agatur, chorusque sit retro Altare, Canunicus Hebdumadarius paratus nun in primo stallo ab ea parte churi, in qua obtingit Hebdumada, sed in scamno panno cooperto a cornu Epistolae praeparato sedere debet, ne alias toties accedere, & recedere, de
25 loco ad locum teneatur. Et de his sane functionibus intelligi debet Caeremoniale Episcoporum, dum Canonico Hebdomadario parato potestatem facit sedendi in scamno panno cooperto a cornu Epistulae praeparato. Concordatque Rubrica Missalis Romani *tit. 17. de Ordin. sedend. in Miss. solemn. n. 6.*
26 At si res sit de Vesperis, pariterque sit chorus retro Altare, Canonicus Hebdomadarius paratus, qui semper in churo assistere debet, excepto modico illo spatio, in quo dum cantatur Psalmus: *Magnificat:* incensatur Altare, non in scamno pannu cooperto a cornu Epistolae praeparato, sed in primo stallo ab ea parte chori, in qua Hebdomada obtingit, sedere debet, ut ita semper assistat, prout tene-
27 tur, in choro. Et de hisce aliis functionibus intelligendum est Caeremuniale Episcoporum ubi ait, Canonicum hebdomadarium paratum sedere posse in primo stallo ab ea parte chori in qua obtingit Hebdomada; Ita tradunt Bauldry *in Manual. Sacr. Caeremon. part. 1. cap. 11. de Vesper. artic. 1. num. 4. & 11.* Merat. *part. 3. tit. 11. fol. mihi 364.* optime Cardinal. de Luca *de Miscellan. Eccles. discurs. 38. num. 8. & duob. sequent.* tum etiam optime Castald. *in Prax. Caerem. lib. 2. sect. 1. cap. 3. num. 13. & sequent.*
28 Non ignoro, Sacram Rituum Congregationem anno 1757. *in Balneoregien.* sensisse, quod & in Vesperis Canonicus Hebdomadarius Paratus sedere debeat in scamno panno cuuperto a cornu Epistulae praeparato. At ita sensit, ex peculiaribus facti circumstantiis.

HEBRAEUS.

HEbraeus confugiens ad Ecclesiam gaudet privilegio Immunitatis Eccles. *Sac. Congreg. Immun. in Sarzanen. 26. Sept. 1651. lib. 4. Pauluc. pag. 161.* 1

Hebraeus, seu Judaeus captus a Bitruariis sub tecto, seu stillicidio Ecclesiae gaudet Immunitate; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Pisauren. 26. Mart. 1686. lib. 3. decret. Altov. pag. 550.* 2

Hebraeus, seu Judaeus dolose extractus ab atrio Inquisitiunis Anconae, est restituendus; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Anconit. 17. Nov. 1699. lib. 2. decr. Vallem. pag. 256.* 3

Cognitio causae commercii carnalis habiti cum duabus sororibus Christianis, spectat ad Curiam Episcopalem; *Ead. Sac. Congr. Imm. in Mantuana 7. Jun. 1678. lib. 2. decret. Alt. pag. 1749.* 4

Causa rixae Hebraeorum secutae in eorum Synagoga die festo eorumdem Hebraeorum, attenta praeventione spectat ad Curiam Saecularem; *Ead. Sac. Cong. in Senogallien. 15. Jan. 1686. lib. decret. Altov. pag. 527.* 5

Hebraea mulier viro relicto Christianam fidem amplexa fuit, permansitque innupta, sperans ejus virum Catholicam Religiunem amplexurum, qui ducta alia muliere Hebraea in uxorem, post multos annus una cum ipsa Catholicam fidem amplexus fuit; Ipsa autem repetente virum, *Sac. Congr. Conc. in Florentina Matrimonii 1. Jul. 1679.* respondit referendum Sanctissimo ejus votum, scilicet debere virum redire ad primam. Sic apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro, & profano p. 1. verb. Hebraea.* 6

Manutenendi sunt Parochi in possessione exigendi a Judaeis Pretaticum vulgo nuncupatum, pro decimis, oblationibus, aliisque incertis, quae a Christianis percipiebant, antequam eorum dumus ad ipsos Judaeus quocumque titulo devenissent, textu expresso *in cap. Quanto, de usur. cap. De terris, de decimis*, & concordat *cap. Nimis prava, de excessib. Praelat.* & late probat ex multis Pignat. *tom. 5. caus. 70. per tot.* ubi *num. 14.* dicit quo ad quan- 7

quantitatem hujusmodi Pretatici standum esse consuetudini, & transactionibus. Card. de Luca tamen *de Parochis disc.* 29. *num.* 3. dicit quod Hebræi non tenentur aliquid reficere Parocho pro domibus per ipsos inhabitatis, & prius per Christianos.

8 Hebræi in Urbe obligantur ad observationem Festorum, quæ servat Ecclesia; *Paulus IV. Const.* 3. incip. *Cum nimis absurdum* §. 2. apud Laert. Cherub. *in Magno Bullario tom.* 1.

9 Hebræi omnes debent habitare in uno, eodemque loco, & si ille capax non fuerit, in duobus, vel tribus, aut quot satis sint contiguis, ad quos unicus tantum ingressus pateat, & a quibus non detur exitus; *Paul. IV. in d. Constit.* 3. *Pius V. Constit.* 6. incip. *Rom. Pontifex* apud Laert. Cherub. *in Magno Bullario tom.* 2.

10 Hebræi utriusque sexus qualitate habitus a Christianis discerni debent, ita ut masculi birretum, feminæ vero aliud signum patens, quod nullo modo celari, aut abscondi possit, palam deferre teneantur, nec super non delatione birreti, aut alterius signi hujusmodi cujusvis eorum gradus, vel præeminentiæ, vel tolerantiæ causa excusari, aut per Camerarium, vel Sedis Apost. Legatos absolvi possint; *Paulus IV. d. Const.* 3. & *Pius V. d. Const.* 6.

11 Hebræi ne de cetero auderent quovis prætextu, & quæsito colore, etiam emptionis, & venditionis bonorum, ingredi domos meretricum, & si quid ab eis prætenderent habere, & ob id eas alloqui vellent, id in portis, & januis domorum earumdem mulierum apertis facerent, & non intra easdem domos facere liceret, neve dictas mulieres ad eos pro similibus negotiis emptionis, & venditionis accedentes permitterent domos, & apothecas suas ingredi, sed tantum in illarum portis, & januis, & foribus apertis, cum eis alloqui, & tractare possent sub pœna privationis a Synagoga, & gravi pecuniaria, præcepit *S. Pius V.* mediante ejus Vicario *sub die* 20. *Maii* 1566.

12 Hebræi medici, aut alias infideles, ne ad curandos Christianos infirmos admittantur, imposita Christianis pœna subtractionis Sacramentorum, & sepulturæ Ecclesiasticæ, prohibuit *Gregor. XIII. Constit.* 68. incip. *Alias piæ memoriæ* apud Laert. Cherub. *in Magno Bullario tom.* 2. de illa meminit Scortia *in select. Summor. Pontific. Constit. epit.* 136.

13 Hebræis qualibet hebdomada Verbum Dei est prædicandum, & id curent Prælati in terris, ubi sunt eorum Synagogæ (non tamen in loco sacro, vel ubi sacra confici solent) per aliquem Magistrum in Theologia, aut alium idoneum virum, Hebraicæ, si fieri potest, linguæ peritum, qui scripturas veteris Testamenti exponat. *Gregor. XIII. Constit.* 92. incip. *Sancta Mater*, *de anno* 1584. apud Laert. Cherub. *in Magno Bull. tom.* 2. & illius meminit Scortia in *select. Summ. Pont. Constit. epit.* 136. Et novissime Clemens XI. Constit. incip. *Propagandæ* §. 20. Vide infra *sub n.* 21. ubi affertur per extensum.

Hebræi sola arte Stracciariæ, seu cenciariæ contenti esse debent ad tollendam, quantum fieri potest, occasionem familiaritatis inter illos, & Christianos; *Paulus IV. in d. Const.* 3. §. 1. 14

Hebræorum per plateas non est deferenda Sanctissima Eucharistia; *Sac. Cong. Rit. in Anconit.* 22. *Feb.* 1593. 15

Hebræorum accessus ad Monasteria Monialium nullo modo permitti debet ad alloquendum cum illis; *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Ravennaten.* 28. *April.* 1594. teste Sell. *in select. Canon. cap.* 28. *n.* 18. 16

Inquisitores libere contra Hebræos procedere possunt in sequentibus casibus. Si negaverint, quæ circa Fidem communia sunt cum Christianis. Si Dæmones invocaverint, aut eis immolaverint. Si quem Christianum hæc docuerint, vel ad ea perduxerint. Si hæreticas blasphemias dixerint. Si Christianum a Fide deviaverint. Si Infideles ad Fidem Christi transire impedierint. Si Hæreticum scienter receptaverint. Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos quomodolibet damnatos tenuerint. Si Hostiam salutarem, aut Crucem, & similia, vel Christianos deriserint. Si Nutrices Christianas retinuerint, vel easdem ab hac die, qua Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, lac in latrinas effundere coegerint; *Greg. XIII. Const.* 70. incip. *Antiqua Judæorum*, *de anno* 1583. apud Laert. Cherub. *in Magno Bullario tom.* 2. & de illius materia Scortia *in sel. Summ. Pontif. Constit. epit.* 132. Vid. *Const.* 20. *Clem. VIII.* incip. *Cum Hebræorum malitia*, *de anno* 1593. apud Laert. Cher. *t.* 3. 17

Non potest prohiberi Regularibus, ne prædicent, vel ne Confessiones audiant sub prætextu, quod originem duxerint ab Hebræis; *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Elboren.* 16. *Novembris* 1621. 18

Edictum, quo plura Judæis interdicuntur ad tollendas corruptelas, & abusus ex illorum cum Christianis consuetudine provenientes. 19

Gaspare per la Misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

LA Santità di nostro Signore volendo con suo Pastoral zelo provedere agl' inconvenienti, che procedono dalla comunicazione de' Cristiani con gli Ebrei nelle cose proibite da' Sommi Pontefici, particolarmente dalla san. mem. di Paolo IV. nella sua Costituzione, la quale comincia: *Cum nimis absurdum*, e dalla dichiarazione fatta dal B. Pio V. e pubblicata dal Cardinal Savelli suo Vicario sotto li 11. Gennajo 1572. ordina, e comanda a tutti gli Ebrei, li quali dimorano in Roma, di non farsi servire da Cristiani, particolarmente da Fanciulli, o Fanciulle nelle sere del Venerdì, e giorni di Sabbato per accendere il fuoco, e lumi, per la provisione de' comestibili, nè li suddetti Cristiani possano andare a servirli.

In oltre ordina, che li suddetti Ebrei non vadino a lavorare nelle Domeniche, ed in altro giorni Festivi di Precetto in Case di Cristiani, molto meno in Case de' Sacerdoti, e Conventi de' Regolari; nè questi debbano in conto alcuno ammetterli.

Finalmente inerendo all' Editto pubblicato nel tempo della S. M. di Clemente VIII. sotto li 6. Ottobre 1604. si proibisce alli medesimi Ebrei di vendere, e donare il loro pane azimo, detto volgarmente l'azimelle, alli Cristiani di qualsivoglia stato, grado, e condizione, nè questi le debbano ricevere sotto pena in caso di trasgressione di ciaschedunna delle cose suddette alli Cristiani di scudi cinquanta; alla quale rispetto alli Fanciulli, e Fanciulle sian tenuti li loro Padri e quelli che hanno cura di loro; Agli Ebrei parimenti sotto pena di scudi cinquanta, e di tre tratti di corda, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua.

Volendo che il presente Editto pubblicato, ed affisso ne' luoghi soliti di Roma, obblighi tutti, e ciaschedunno, come se gli fosse stato personalmente intimato.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 2. Aprile 1708.

G. Card. Vicario.

Niccolò Antonio Canonico Cuggiò Segretario.

20 **Edictum quo Mulieres Judææ nocturno tempore e septis Judaicæ Nationis in Alma Urbe constitutis exire prohibentur.**

Gaspare per la Misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale, ec.

ESsendo pervenuti a notizia della Santità di Nostro Signore li grandi inconvenienti, che nascono, e ponno nascere dalla gran quantità delle Donne Ebree, che escono di notte dal Ghetto, e si trattengono nell' Osterie, e che vanno a passeggiare per Piazza Navona, ed altri luoghi, dove vi si fanno fuochi o Feste da' Cristiani, contro gli Editti altre volte emanati; e volendo rimediare a tanto disordine, per ordine ancora datoci a bocca da Nostro Signore, rinnovando primieramente tutte le proibizioni emanate dal nostro Tribunale contro gli Ebrei circa l'uscir di notte dal Ghetto, ordiniamo, e comandiamo a tutte, e singole Donne Ebree di qualsivoglia età, che non ardiscano per qualsivoglia causa uscire dal Ghetto, nè trattenersi fuori di quello dopo l' ora solita, che si permette di tenere aperto lo sportelletto del Portone di esso Ghetto, sotto la pena di scudi dieci, e della frusta da eseguirsi irremissibilmente contro quelle Donne, che si troveranno fuori del Ghetto dopo di detta ora, non ostante che avessero qualsisia licenza, benchè speciale, e specialissima, benchè fossero in compagnia de' loro Mariti, Padri, e Fratelli, o altri parenti più prossimi, e similmente ordiniamo al Portinaro Cristiano del Ghetto, che non ardischi permettere, che niuna di dette Donne eschi dal Ghetto vicino alla dett' ora, il quale in ogni caso di trasgressione incorrerà incontinente nella medesima pena di scudi dieci per ciascuna Donna, che esso farà uscire, ed inoltre la privazione dell' Officio, volendo che il presente, affisso che sarà nelli luoghi soliti del Ghetto, e Portoni, s' intenda come se fosse personalmente intimato a ciaschedunno.

Dato dal nostro Palazzo questo dì 5. Agosto 1712.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Cuggiò Segretario.

Judæis, aliisque infidelibus conversis conceditur retentio bonorum, filiisque familias legitima; Immo bona illicite quæsita, nisi notæ sint personæ, quibus restitui debent, ipsis conversis applicantur; & privilegia Civitatis conceduntur. Clemens XI. Constit. incip. *Propaganda per universum*, quæ ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic datur ad litteram.

CLE-

CLEMENS EPISCOPUS,

Servus servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

PRopagandæ per universum Terrarum Orbem Christianæ Fidei, cujus illibatum, ac perenne depositum Romana in primis servat Ecclesia, pro commissi Nobis Apostolici muneris debito jugiter intendentes, dum in remotissimas quasque partes Evangelii Præcones ablegare satagimus, in eam simul curam diligenter incumbimus, ut quicumque disjectis Infidelitatis tenebris ad verum Justitiæ solem, qui Christus est, agnoscendum, eo adjuvante festinant, nullis, quoad fieri potest, humanarum rerum obstaculis impediantur; sicque ad Catholicæ Ecclesiæ gremium ex omni natione, quæ sub cœlo est, eo frequentior, quo facilior, expediatur accessus.

§. 1. Quamvis enim non temporalium rerum commodo, sed æternæ potius hereditatis intuitu ad suscipiendam Christi Fidem Infideles allici oporteat, quin etiam edoceri, præcipuam Christiani hominis gloriam in eo maxime sitam esse, ut terrena despiciat, existimetque omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini Nostri; nihilominus rationi congruum, & piæ Matris Ecclesiæ institutis consentaneum arbitramur, ita paternam nostram erga eos, qui adhuc in Fide parvuli lacte potius, quam cibo solido nutriendi sunt, providentiam temperare, ut infirmiores quique a Christianæ Religionis proposito amittendarum facultatum, incurrendæque potius miseriæ egestatis horrore non retrahantur: cum potius juxta Canonicas sanctiones, eos qui ad Fidem veniunt, melioris conditionis esse oporteat post Baptismum, quam antequam Fidem susceperint, haberentur, & in illis etiam impleri debeat Christi certa promissio: Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

§. 2. Quam quidem ob causam cum plures Romani Pontifices Prædecessores nostri pro tradita sibi divinitus in iis, quæ ad ejusdem Sanctæ Fidei favorem, & propagationem pertinent, Apostolica potestate, multa in Neophytorum commodum privilegia concesserunt, aliis quoque additis ordinationibus, quibus & indemnitati ipsorum, & Christianæ Religionis dignitati, & faciliori simul infidelium conversioni consultum foret; præcipue vero fel. rec. Paulus PP. III. Apostolicam constitutionem edidit in hæc verba.

§. 3. Paulus Papa Tertius. Ad perpetuam rei memoriam. Cupientes Judæos, & alios Infideles quoslibet ad Fidem Catholicam converti, & prætextu bonorum per eos ante possessorum ab eadem Fide non distrahi, motu proprio, & ex certa scientia nostra, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, hac in posterum valitura Constitutione sancimus, quod cuicumque eorumdem Judæorum, & Infidelium, ad dictam Fidem converti volenti, etiamsi in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcumque, tam mobilia, quam immobilia intacta, & illæsa permaneant. Ita ut etiam Filii familias, & in patria potestate, ut præfertur, constituti, legitima, & quacumque portione bonorum patrimonialium aut maternorum eis de jure, seu successione bonorum eis alias debitorum, per eorum parentes fraudari, aut privari non possint, neque debeant; sed eis integre, etiamsi contra voluntatem parentum suorum ad Fidem ipsam conversi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus, debeantur.

§. 4. Et si bona ipsa ex usura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de jure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur; personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus convertenda, bona hujusmodi eisdem Judæis, & aliis Infidelibus, in favorem suscepti Baptismatis, tamquam in pium usum libere concedimus, eaque apud ipsos sic conversos Judæos, & alios Infideles remanere decernimus. Interdicentes sub divini anathematis pœna quibusvis tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus personis, ne ullam super bonis hujusmodi quovis quæsito colore molestiam inferant, aut inferri patiantur; sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrari fuerint.

§. 5. Et quoniam, ut scriptum est, qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? Si ipsi conversionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, omnes tam Ecclesiasticos, quam sæculares per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manus porrigant adjutrices: ipsi quoque Diœcesani non solum Christianos ad subve-

niendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de redditibus Ecclesiarum prout poterunt, quam de his, quæ ad pauperum usus per ipsos convertendos devolvuntur, hujusmodi Neophytos sustentare non negligant, ipsosque a detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant.

§. 6. Et quoniam per gratiam Baptismi Cives Sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem Constitutione statuimus, ut Civitatum, & locorum, in quibus Sancto Baptismate pro tempore regenerabuntur, vere Cives sint, & privilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alii ratione nativitatis, & originis duntaxat consequuntur, gaudeant.

§. 7. Curent insuper Sacerdotes Baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes, tam ante Baptismum, quam post, illos in articulis Fidei, ac legis novæ præceptis, Catholicæ Ecclesiæ ritibus diligenter instruere, & tam ipsi quam Diæcesani operam dent, ne cum aliis Judæis, seu Infidelibus, saltem per longum tempus conversentur, ne, sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat.

§. 8. Et quoniam experientia teste compertum est, mutuam ipsorum Neophytorum inter se conversationem, ipsos in Fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum Ordinarios, ut quantum pro incremento Fidei viderint expedire, curent, & studeant Neophytos ipsos cum originariis Christianis Matrimonio copulare.

§. 9. Et prohibeant eisdem sub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum sepeliant, aut Sabbata, aliasque solemnitates, & antiquæ sectæ ritus quoquomodo observent, sed & Ecclesias, & prædicationes, prout alii Catholici, frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant.

§. 10. Contemptores autem prædictorum per Sacerdotes, in quorum Parochiis degunt, aut alios, ad quos de jure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscumque, Diœcesanis, seu Inquisitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato si opus fuerit auxilio brachii sæcularis, per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus, in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos, & Sacerdotes in præmissis negligentes, quam ipsos Neophytos, & Infideles prædictos contemptores, opportunum adhibeatur remedium.

§. 11. Si quis autem cujuscumque gradus, vel præeminentiæ fuerit, hujusmodi Neophytos, ne observationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, foverit, aut defenderit, pœnas contra Fautores Hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat; Neophyti vero si se corrigere post monitionem Canonicam neglexerint, & ad vomitus judaizantes redire comperti sint, contra eos tamquam perfidos hæreticos, per Ordinarios locorum secundum Sacrorum Canonum instituta procedatur.

§. 12. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis Privilegiis, Indultis, & Litteris etiam Apostolicis, seu etiam Regiis, vel Imperialibus eisdem Judæis, vel Infidelibus quomodolibet concessis, quæ quatenus in detrimentum Catholicæ Fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis quomodolibet vergant, & ad effectum præsentium, cassamus, & irritamus, ac cassa, & irrita esse decernimus, aliis Decretis, & Constitutionibus Apostolicis, quæ super præmissis sunt condita, in suo robore duraturis.

§. 13. Et ut hujusmodi Sanctæ Constitutionis jugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætendere possit, illam per singulas Cathedrales, & Collegiatas Ecclesias, aliaque pia loca, in quibus uberior erit Fidelium concursus, semel in anno ad minus infra Divina publicari volumus, & decernimus.

§. 14. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferre, volumus, & etiam declaramus, quod earumdem præsentium transumptis, seu copiis, etiam impressis, & manu alicujus Notarii publici subscriptis, ac sigillo alicujus Prælati munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, ubicumque forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 15. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die 21. Martii millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octavo.

§. 16. Nos igitur, ne tam salubris Constitutionis memoria temporis diuturnitate deficiar, & observantia neglectu cujuspiam obsolescat, aut etiam Fidei hostium dolo notitia converti volentibus supprimatur, de nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum

S.R.E.

S. R. E. Cardinalium, & Dilectorum Filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum, quibus hujusmodi negotium commisimus expediendum, consilio, atque etiam motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine eamdem præinsertam Constitutionem, omniaque, & singula in ea contenta tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innovamus, eamque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari perpetuis futuris temporibus debere statuimus, & mandamus.

§. 17. Simulque ad omnis dubitationis umbram penitus removendam, eadem a memorato Paulo Prædecessore statuta clarius explicantes, & quatenus opus sit, etiam amplius extendentes, bona quædam adventitia, quocumque modo talia censeantur, ad filios familias Christianam Religionem profitentes, utpote a Patriæ potestatis jugo, quo parentibus infidelibus subdebantur, sacri Baptismatis beneficio prorsus exemptos, pleno jure spectare, neque super illis usumfructum, aut aliud quodcumque jus, præfatis parentibus, quamdiu in infidelitate permanserint, ullo modo competere; e contra vero parentes ipsos, aliosque quoscumque, qui conversis, eorumque descendentibus alias alimenta, seu dotem præstare quocumque titulo, etiam in subsidium tenerentur, ad eadem alimenta, seu dotem, illis subministranda pariter teneri, & obligatos esse post conversionem eorum, similiter tenore præsentium declaramus, atque etiam ex integro statuimus, decernimus, & mandamus.

§. 18. Et quoniam Infidelium, ac præ ceteris Judæorum malitiam eo usque in odium Christiani nominis processisse pluries compertum est, ut bona sua occultando, seu in alios transferendo, vel alias de illis inter vivos, vel etiam in ultima voluntate disponendo, Filios, aliosque consanguineos ad Christi Fidem conversos eorumdem bonorum successione, ad quam ab intestato legitime admittendi fuissent, aut etiam spe successionis ejusdem fraudare tentaverint; Idcirco Nos rec. mem. Gregorii PP. XIII. Prædecessoris nostri, qui per suas quasdam sub annulo Piscatoris die 13. Septembris 1581. Pontificatus sui anno decimo datas litteras hujusmodi malo, utpote in Christianæ Fidei detrimentum cedenti, occurrendum merito censuit, vestigiis inhærentes, Judæos quoslibet, sicut & alios infideles, bona sua, & jura quæcumque, in præjudicium filiorum, aut aliorum consanguineorum, qui alias ipsis ab intestato decedentibus successuri essent, & Christianam susceperint Religionem, quocumque modo alienare, seu occultare, vel diminuere, inter vivos, aut in qualibet ultima voluntate, non posse; sed potius eadem bona, & jura quæcumque (tradita statim post Baptismum legitima, quibuscumque alias post obitum competeret eorumdem) integre conservare, teneri, & obligatos esse, tamque ipsos, quam alios bonorum eorumdem detentores, vel occupatores ad illa, seu eorum rationes, quoties opus fuerit, exhibenda, & de eisdem Inventarium legitime faciendum, & de utendo, & fruendo arbitrio boni viri cavendum, opportunis Juris, & facti remediis compelli posse; atque in eorum bonis, & juribus, si in infidelitate decesserint, ipsorum filios, seu alios quoscumque Consanguineos, ut præfertur, Christianos eodem prorsus modo, & jure, nulla etiam obstante Ingratitudinis, aut alia quantumvis legitima exheredationis causa, quam, ob suscepti postea Baptismi venerationem, sublatam prorsus esse volumus, succedere debere, ac si iidem Judæi, seu alii Infideles, nullum fecissent, aut ordinassent testamentum, vel etiam ultimam voluntatem, omnesque, & singulas bonorum, & jurium, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, alienationes, distractiones, aut alias dispositiones prædictas in hujus nostræ Constitutionis fraudem, & in odium Christianæ Fidei factas, seu potius attentatas censeri, ac nullius proprerea roboris, & momenti esse, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, tenore præsentium sancimus, decernimus, & ordinamus.

§. 19. Ceterum, ne dum provida solicitudine temporalia conversis ad Fidem commoda comparamus, spirituale animarum lucrum negligere videamur in convertendis; quemadmodum Infideles ceteros, qui longe sunt, Sacris Missionibus institutis, Evangelica prædicatione instruere non cessamus; ita de Judæis etiam, qui magno numero inter Christianos vivunt, & nostris quodammodo oculis observantur, æterna salute procuranda præcipue cogitamus. Tristitia enim nobis magna est (fidenter cum Apostolo dicimus) & continuus dolor cordi nostro, dum paterni amoris visceribus miseremur Israeliticam gentem, olim Deo amabilem populum, quem elegit Dominus in hereditatem sibi, & custodivit quasi pupillam oculi sui; nunc autem (postquam Judaica in summum sceleris erumpente perfidia, vere iratus est furore Dominus in Populum suum, & usque in finem abominatus est hæ-

hæreditatem suam) velut gregem sine Pastore dispersum per invia quæque, & inaquosa misere divagantem, ac verbi Dei, quod illi unicum superest, salutari pabulo destitutum, solo scilicet litteræ, quæ occidit, a Judæis cortice degustato, spiritu vero, qui vivificat, & animalibus hominibus non percepto.

§. 20. Propterea ad eosdem Judæos in sanctæ Fidei veritate salubriter erudiendos, & trahendos ad Christum, ea omnia, & singula, quæ de sacris lectionibus, seu sermonibus per singulas hebdomadas ad ipsos, ubicumque eorum Synagogæ fuerint, habendis memoratus Gregorius Prædecessor noster in aliis suis Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octogesimo quarto, Kalendis Septembris, Pontificatus sui anno tertiodecimo, editis Apostolicis litteris, quarum tenorem pro expresso in præsentibus haberi volumus, sapienter constituta sunt, ab omnibus, ad quos pertinet, inviolate servari, & sicuti in desuetudinem abierunt, in usum revocari præcipimus, & mandamus; Concionatores omnes, qui ad id munus electi fuerint, specialiter admonentes, iisque etiam in nomine Domini districtius injungentes, ut memoratos Judæos non injuriis, contumeliis, aut nimia verborum asperitate, quibus in Judaica magis perfidia obfirmarentur, sed charitate potius, & mansuetudine, quam mitis nos, & humilis corde Christus edocuit, velut oves errantes ad Sanctæ Ecclesiæ caulas suaviter allicere, & patefacta, ex veterum potissimum, quas venerantur, Scripturarum oraculis, Christianæ veritatis luce, velamen ab oculis eorum detrahere omni studio satagant, ut ex Judaicæ pravitatis tenebris, quibus obscurati sunt oculi eorum, ne videant, Dei Omnipotentis operante virtute liberentur.

§. 21. Postremo Judæos omnes, ceterosque Infideles quoscumque, qui ad Baptismi gratiam, Deo donante pervenerint, omnibus Ecclesiarum Prælatis, ac sæcularibus etiam Principibus per misericordiæ Dei nostri viscera, commendamus, ut eos patrocinio foveant, auctoritate adjuvent, potentia tueantur, neque ab aliis, præsertim vero a Judæis, aut quibusvis Infidelibus ulla in re indebite vexari patiantur; Universosque ubique Terrarum Christifideles in Unigeniti Filii Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, cujus vice fungimur, nomine hortamur, & obsecramus, ne venientes ex Infidelitate, præsertim pauperes, despiciant, aut aversentur; potius novella hujusmodi Ecclesiæ germina officiis, ac beneficiis, prout quisque poterit, excolere, & irrigare non desint, atque, ut veros in Christo Fratres, ac domesticos Fidei effectos benigne excipiant, in necessitatibus sublevent, & omni demum Christianæ charitatis genere prosequantur, ut de suscepto Sanctæ Fidei proposito gaudium ipsorum sit plenum, & exultatio, iis vero, qui foris sunt, & adhuc infidelitatis caligine detinentur, ad ejusdem Sanctæ Matris Ecclesiæ gremium properandi excitentur.

§. 22. Decernentes easdem præsentes Litteras etiam ex eo, quod quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, eisdem non consenserint, aut vocati, seu auditi non fuerint, aliaque quavis de causa, quantumvis legitima & in corpore juris clausa, de ullo subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quocumque defectu notari, impugnari, vel in controversiam revocari, aut ad terminos juris reduci nullatenus posse, sed semper, & perpetuo validas, firmas, & efficaces existere, & ab iis ad quos spectat, & in futurum spectabit, inviolabiliter observari; Sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos quavis auctoritate fungentes, etiam Caussarum Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, & definiri debere; irritum quoque, & inane, quidquid secus super omnibus, & singulis præmissis, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 23. Non obstantibus de jure quæsito non tollendo, ac ceteris nostris, & Cancellariæ regulis, aliisque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, etiam Conciliaribus, nec non aliis quibuslibet, etiam Juramento, Confirmatione Apostolica, aut alia quavis firmitate roboratis, statutis, consuetudinibus etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, indultis, & Litteris etiam Apostolicis, seu etiam Regiis, & Imperialibus eisdem Judæis, vel Infidelibus quibuslibet singulis, aut eorum Universitatibus quomodolibet, & ex quibusvis causis, etiam publicis, gravissimis, & urgentissimis, atque etiam titulo oneroso, & vim contractus hinc inde obligatorii inducente concessis, quæ quatenus in detrimentum Catholicæ Fidei, quam humanis quibusque rationibus quicumque debet præferre Christianus,

quo-

quomodolibet vergant, & ad effectum dumtaxar præsentium cassamus, & irritamus, ac cassa, & irrira esse decernimus, aliisque omnibus sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis quomodoliber in contrarium præmissorum editis, confirmaris, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, eriamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque rotis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores, formas, & occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, insertis, & servaris respective habenres, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expresse derogamus, ac derogatum esse volumus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 24. Ut autem eædem præsentes Litteræ omnibus innotescant, quibuscumque locorum Ordinariis, in quorum Diœcesibus aliqua Judæorum Synagoga, aut notabilis aliorum Infidelium numerus reperiatur, injungimus & mandamus, ut ea omnia, quæ a Nobis, ur præfertur, constituta, & ordinata sunt, ad eorumdem Judæorum, aliorumve Infidelium notitiam quotannis semel, seu pluries, & eo modo, qui iisdem Ordinariis opportunior visus fuerit, sermone vernaculo deduci faciant, & in memoriam revocari, atque ut nemo prorsus earumdem Litterarum ignorantiam allegare valeat, volumus, ut illæ, seu earum exemplum, ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, ac præfatæ Cancellariæ Apostolicæ, Curiæ Generalis Innocentianæ, nec non in acie Campi Floræ de eadem Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, prout moris est, publicentur & affigantur, quæ sic publicatæ, & affixæ omnes, & singulos perinde afficiant, ac si illis personaliter intimatæ fuissent.

§. 25. Quodque illarum transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus Personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in Judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 26. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, declarationis, extensionis, Statutorum, Decretorum, mandatorum, sanctionis, ordinationis, præceptorum, admonitionis, commendarionis, irritarionis, cassationis, derogationis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quarto, quinto Idus Martii, Pontificatus Nostri anno quarto.

Canonicatus, Præbendæ, ac Dignitates in Cathedralibus Ecclesiis, principalesque dignitates in Collegiatis, existentes in Regnis Portugalliæ, & Algarbiorum non conferantur aliquibus personis de genere, seu stirpe Hebræorum descendentibus usque ad septimum gradum inclusive. *Clemens VIII. in Litteris ad formam Brevis, quas confirmavit, & innovavit Paulus V.* 1612. 17. *Januarii, apud Barbos. de Canon. & Dignit. cap.* 13. *n.* 48. 22

Statuta puritatem sanguinis requirentia in obtinentibus Canonicatus sunt exorbitantia, & pœnalia, ac proinde strictissime interpretanda, quia illis, qui a Judæis originem trahunt, auferunt habilitatem, quæ alias eis competit de jure communi; *in cap. Eam te 7. de Rescriptis.* Rota 13. *Jan.* 1624. *in Ulysipponen. Quaternariæ coram Coccino Decano, apud Barbos. loc. cit. cap.* 13. *n.* 30. 23

Est invalidum statutum a Capitulo conditum, quod descendentes ex genere infecto, nempe Judæorum, Maurorum, vel Hæreticorum non admittantur ad Beneficia Ecclesiastica, cum hujusmodi statutum sit contra Jus commune; *cap. Eam 7. de rescript.* Rota 28. *Junii* 1628. *in Cordubensi dimidiæ portionis coram Merlino, apud Barbos. loc. cit. cap. ultim. n.* 18. 24

Originem trahentes ab Hebræis, vel Hæreticis nequeunt recipi in Fratres Ordinis Minorum de Observantia; Nec Fratres hujusmodi possunt eligi in Ministros Provinciales, & Guardianos; Clemens VII. 19. Martii 1525. Constitut. incip. *Officii nostri;* Et quamvis Julius III. apud Roderic. *in collect. Privileg. Regul. tom.* 2. *Bulla* 1. *hujus Pontificis*, quæ incipit, *Ad hoc*, revocaverit, & annullaverit dictam Constitutionem Clementis VII. hanc tamen Julii III. revocationem nullam facit, & dicti Clementis VII. ordinationem validam declaravit Paulus IV. anno 1559. 24. April. apud eumdem *ib.* Bulla 2. quæ incipit: *Cum ex Apostolatus officio*, & dictam Paulinam declara- 25

clarationem confirmavit Pius IV. anno 1564. 5. Dec. Bulla 3. quæ incipit *Provisionis nostræ*.

26 Principes Christiani licite toleraot in suis Territoriis Hebræos, ritusque, & synagogas eorum; Barbos. *in cap. Sicut Judæi 9. de Judæis*, Card. Petra *tom. 2. Comm. ad Constit. 1. Honorii III. n.* 8. cum pluribus ibi citatis. Pignatell. *t.* 5. *consult.* 14. *a n.* 70. Engel *lib.* 5. *Decret. tit.* 6. *n.* 2. & commonis aliorum; *arg. cap. Sicut Judæi 9. & c. Et si Judæos* 13. *Et si Judæos, quos propria culpa submisit perpetuæ servituti, pietas Christiana recepiet, & sustineat cohabitationem illorum*; juncta *l. Nullus* 14. *Cod. de Judæis*, & *Nov.* 146. *cap.* 1.

27 Judæi antiquas suas Synagogas restaurare possunt, non aotem novas erigere; *cap. Judæi* 3. & *cap. Consuluit* 7. *de Judæis*, ibi: *Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerint, pati non debet; Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari, non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fecisse noscuntur*.

28 Judæi, qui in Christianorum Territoriis semel recepti, & de protectione assecurati sunt, sine justa, & legitima causa expelli non possunt. Decian. *in pract. crim. lib.* 5. *cap.* 11. Socinos *consil.* 86. *lib.* 4. Vasquez *Illustr. contr. cap.* 8. *n.* 12. Barbos. *in cap. Sicut Judæi 9. de Judæis n.* 4. & alii passim; *arg. l. Nullus* 14. *Cod. de Judæis*, coilibet eoim etiam *Judæo*, & gentili fides joste data servanda est; *arg. l. Sicut* 5. *Cod. de oblig. & action.*

29 Notaoter autem dicitur sine josta, & legitima causa, quia ob justam, & legitimam causam Judæi semel recepti, iterum expelli possunt, *arg. l. Judæi* 11. *l. Judæi*, 16. *Cod. de Judæis*; & sic tenent Doctores citati *n. antecedenti*, & Farioac. *Frag. Crim. part.* 2. *litt.* 1. *n.* 64. Tuschus *litt.* 1. *verb. Judæi conclus.* 371. *num.* 58. *tract. de Jure personar. extra gremium Eccles. existent. lib.* 2. *cap.* 51. Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 14. *n.* 109. citans plures alios. Justæ autem, & legitimæ causæ eos expellendi recensentur a Ricciullo *loc. cit. a n.* 9. a Barbosa *loc. cit.* a Pignatell. *loc. cit. a n.* 120. quæ, ut ab ipso recensentur, hic ad litteram dantur.

30 Prima igitor eos expellendi causa est si versarentor in Regno noviter ad Fidem converso. Nam quo facilius ibi Christiaoa religio propagaretur, posset indici Judæorum ceterorum, ac Infideliom expolsio, ut Constaotinum fecisse in Ecclesiæ primordiis, testantur Hostiens. *in cap. consuluit, de Judic.* Oldrad. *consf.* 87. *n.* 2. pro quibus facit textus *in Canone Sæpe malorum* 28. *q.* 1.

31 Secunda, si in Christianam Religionem evadant contumeliosi; *arg. d. cap. Quia super*, & *cap. Et si Judæos, de Judæis*. Ob hanc caosam exularunt ab Anglia, propterea quod Uvorvici puerum Christianum in die Parasceves io oostræ Religionis contemptum cruci affixerunt. Idemque fecerunt Judæi Nordovici degentes, ot refert D. Antooin. *part.* 2. *histor. tit.* 17. *cap.* 1. §. 6. & Polydor. Virgil. *lib.* 16. *histor. Anglic.* Et ob similem causam anno 1510. e Marchia Brandeburgensi geoerali Edicto sob pœna capitis proscripti sunt, ac quadraginta ipsorum exusti, ex eo quod unus ipsorum Sacratissimam Christi Hostiam, qoam pharisaica infidelitate coemerat, crebris pugiooom ictibus confodere nixus erar, Hostia semper integra permanente; reliqui vero plurimos Christianorum infantes ictibus, & punctionibus peremisse, fassi sunt. Surius *de reb. in Orbe gestis sub anno* 1510.

32 Tertia, si seditiones excitent, aut aliter in nos detegantur injoriosi, ut recte colligitur *ex d. l. Christianis, C. de pagan.* Hac de causa imperante Phoca ejecti fuerunt Antiochia; Ingentem enim Christianorum multitudinem ferro conciderant, vel igne exusserant, nec non & Anastasium ejusdem Civitatis Aotistitem fœda morte affecerant. Nicephor. *lib.* 18. *cap.* 44.

33 Quarta, si in tam magnum numerum excreverint, ut inde timeri posset proditio, *d. l. Christianis*, ibi: *nihilque turbulentum tentantibus*. Quam ob causam abire coacti sunt e Regois Hispaniarum, ut patet ex *Constit. Granat. pag.* 5. & 6. *anno* 1491. & ex Concilio Toletano *capite* 8.

34 Quiota, si Leges non servent, ut probat textus *in d. l. Christianis*, ibi: *Nihilque tentantibus turbulentum, legibusque contrarium*. Quapropter ejecti fueront Parisiis anno 1180. per Philippum Francorum Regem; Nam contra Ecclesiastica Decreta in Domibus suis servos Christianos, & ancillas habebant, eosque ex aliqoa parte cogebant judaizare, ut testatur Jo: Naucler. *gener.* 40.

35 Sexta, si ita Divites evaserint, ut ex facultatum augmeoto aliquid incooveoiens suspicari possit; In his enim casibus possunt, vel in facultatibus ex aliqua parte mulctari, vel in parte ejici, prout casus qualitas exquirit; Quia potest Princeps ex causa publicæ utilitatis tollere dominium rerum a subditis; *l. Si quis sepulchrum, ff. de Relig. & sumpt. fun.* Roman.

Roman. *conf.* 310. *sub num.* 2. Ang. *conf.* 139. *n.* 3. Fulgof. *conf.* 143. *n.* 3. Felin. *in c.* 2. *post princip. de constit.* Decian. *conf.* 352. *sub init.* *& in cap. Quæ in Ecclesiarum n.* 19. *de constit.* Grammat. *conf.* 8. *n.* 8. *in Civile*, *& conf.* 190. *n.* 11. Tum etiam quia Judæi tolerantur ex commiseratione, & ut ipsi tandem convertantur ad Fidem, non tamen, ut officere possint Christianis. Ifern. *in Constit. Si quis in posterum tit. de Judæis*.

36 Et generaliter quidem expulsionis exempla suppeditant superiorum temporum Annales. Nam sub Imperio Caroli IV. anno 1348. Judæos, ex eo quod ex fontibus per ipsos veneno infectis, pestis universalis orta diceretur per totam ferme Europam, flammis, aliisque suppliciis absumptos ex Jo: Nauclero recenset Seb. Franc. *Chron. Germ. fol.* 198. *&* 199. & præcipue 205. Plura expulsionis Judæorum exempla ex historicis refert Marquard. de Susan. *tract. de Judæis p.* 1. *cap.* 7. *num.* 2.

37 Et de facto talibus, vel consimilibus justis causis intervenientibus jure merito expelluntur; Eo vel maxime, quod Judæi censeantur personæ odiosæ, & infames; *c. Cum sit*, *de Judæis*, *leg. final. Cod. de Judæis*; Inimici Crucis Christi Redemptoris nostri; *c. Licet universis*, *Extrav. de testibus*, & ejusdem nominis blasphemi; *c.* 1. *c. Cum sit nimis*, *Extravag. de Judæis*, & ut constat ex eorum Thalmud; quod, ut observat Sixtus Senensis *lib.* 4. *Biblioth. Sacr.* est ingens, & vastum opus Judaicarum traditionum, in quo decreta omnia Rabbinorum collecta sunt, Sammai, Hillel, Akiba, Joseph, & filiorum Asamonæi, una cum aliis innumeris aliorum Magistrorum staturis, sententiis, & tam Divinarum, quam humanarum legum expositionibus, quibus nunc tota Judæorum natio regitur; Ab aliis vero vocatur Jus Judaicum, tam Civile, quam Canonicum, Doctrinale etiam, ac Pandectæ, & digesta. Cœptus est autem anno a Domino Jesu 100. ad finem perductus anno ejusdem 400. Sed Ben Majemon in compendium redegit Thalmud, & scripsit anno 1150. & habetur secundo loco post Bibliam, & tantæ est auctoritatis, ut Thalmud, continens innumeras ineptias, fabulas, impietates, contumelias, blasphemias, imprecationes, maledictiones, hæreses, & hujusmodi, quarum variæ hic ad litteram subnectuntur, ut referuntur a Pignatelle *t.* 5. *conf.* 14. *an.* 11.

38 „ Deus ante mundi creationem, ne otio „ torpesceret, exercebat se in extruendis va- „ riis mundis, quos ubi condiderat, paulo post „ destruebat, atque iterum restaurabat, quo- „ adusque hunc, quem nunc habemus, Mun- „ dum facere didicisset. *Ordin.* 1. *tract.* 4. *dist.* 5.

„ Deus tres primas horas diei totas insumit 39
„ in lectione Legis Judaicæ. *Ordin.* 2. *tract.* „ 1. *dist.* 14.

„ Moyses cum aliquando ascendisset in Cœ- 40
„ lum invenit Deum scribentem Accentus in Scriptura Sancta. *Ordin.* 5. *tract.* 6. *dist.* 5.

„ Deus die prima novilunii mensis Septem- 41
„ bris judicat universum Orbem; reliquis dein- „ de sequentibus decem ejusdem lunæ diebus „ applicat se ad scribendum justos in libro „ Vitæ, malos vero in libro mortis, *Ordin.* „ 2. *tract.* 8. *dist.* 5.

„ Deus quotidie orationes, & precationes 42
„ animo devoto peragit. *Ordin.* 1. *tract.* 1. „ *dist.* 1.

„ Deus habet locum quemdam separatum, 43
„ in quo statutis temporibus multis cum la- „ crymis deflet, ac se ipse affligit, quod Ju- „ dæis iratus Templum everterit Jerosolimita- „ num, & populum suum in captivitatem „ dispserserit. *Ordin.* 2. *dist.* 5. *& ordin.* 1. „ *dist.* 7.

„ Deus quotidie imponit sibi circa caput, 44
„ & brachia Vitas, sive Corrigiolas quasdam „ coriaceas *Thephillin* appellatas, induitque se „ tunica quadam linea, quæ *Zizith* nuncupa- „ tur, eoque modo ornatus procumbit in ge- „ nua, & orat. *Ordin.* 2. *tract.* 8. *dist.* 5.

„ Deus præcipit populo Judæorum, ut sin- 45
„ gulo quoque novilunio Sacrificium expiatio- „ nis peragant ad expiandum scelus perpetra- „ tum a Deo, quando lumen, quod injuste „ Lunæ ademerat, Soli attribuit. *Ord.* 4. *tr.* „ 6. *dist.* 1.

„ Deus quotidie reminiscitur calamitates, 46
„ quas Judæi a gentibus patiuntur, lacrymas „ duas effundit in Oceanum, & præ dolore „ pectus utraque parte contundit. *Ord.* 1. *tract.* „ 1. *dist.* 9.

„ Deus quinta die creavit pisces duos ma- 47
„ gnitudinis pene interminatæ, Leviathan ap- „ pellatos, quorum corporum vastitatem cum „ ipse secum animo perpenderet, veritus ne „ omne piscium genus a tam magnis belluis „ deglutiretur, & ne ab ipsis mare universum „ navigiis invium redderetur, sicque humani „ generis commercia prorsus tollerentur, si „ ex iis proles propagaretur, occidit femel- „ lam, & ex ejus salitis carnibus salsamenta „ delicatissima paravit justis, & electis suis „ post hanc vitam comedenda; masculum ve- „ ro

„ ro sibi vivum reservavit, ut cum eo subse-
„ civis diei horis quotidie luderet ; juxta il-
„ lam *Ps.* 103. sententiam : *Draco iste, quem*
„ *formasti ad illudendum ei*. Pro quo Hebræi
„ legunt : Leviathan iste, quem creasti, ut
„ cum eo luderes. *Oedin.* 4. *tract.* 3. Itaque

48 „ Deus tribus postremis diei horis laxandi
„ animi gratia ludebat olim cum pisce illo
„ vastæ magnitudinis Leviathan dicto. *Ord.*
„ 2. *tract.* 1. *dist.* 14. & *Oed.* 4. *tract.* 8.

49 „ Deus ignota de causa indignatus pisci ma-
„ gno Leviathan dicto, ipsum occidit, carnes-
„ que ejus sale condivit, ut ex eis cibum mi-
„ nistraret animabus Sanctorum in futuro sæ-
„ culo. *Ord.* 4. *tract.* 3. *dist.* 5. "

50 Paulo aliter de Thalmude refert Hierony-
mus de S. Fide, ex Judæo Christianus, qui
fuit Medicus Benedicti XIII. circa annum 1412.
lib. 1. *contra Judæos c.* 9. ubi sic scribit : *Dici-*
tur in Thalmud, quod animal Behemoth est
omnium animalium majus, & quod masculus,
& fœmina fuerunt ab initio creati. Videns autem
Deus, quod si filios genuissent, præ illorum ma-
gnitudine, & multitudine totus mundus esset de-
structus, castravit masculum, & refrigeravit fe-
minam, quam custodit, ut det eam justis tem-
pore Messiæ ad comedendum.

51 Item piscium squamas non habentium acci-
piunt majorem, quem Leviathan appellant,
& dicunt, quod Deus habet ipsum salsum, ut
eum det justis ad comedendum in futurum,
in tantum, quod multi hodie reperiuntur, qui
partem suam hujus Leviathan, quam come-
dere sperant, multo auro, & argento minime
commutent, & ad veritatem rationem habent.
Ego namque Hieronymus de S. Fide hujus
opusculi compilator, non dimitterem, pro
maxima pe..niæ quantitate, partem meam con-
gri, aut lampredæ, quam, postquam agnovi
Messiam veracem, comedere consuevi.

52 Proxima his est fabula aliorum Hebræorum,
qui, ut ait Albertus apud Dionysium, asse-
runt Leviathan esse serpentem, seu piscem,
qui circulo sui corporis totum terræ ambit glo-
bum, quique Solem, ac radios apprehendere
nititur, & volare ; Sicque Solem in circulo
suo semper agitat fugientem. Vastum animal,
sed fabulosum, qualia multa fabularis Judæo-
rum Theologia progenerat. En qualis bellua
est Behemot.

53 Ex Lyrano autem Judæi dicunt, quod in
una die depascit herbas mille montium, &
crastino renascitur herba in tanta magnitudi-
ne, sicut erat in præcedenti die. Et ad hoc
adducit Rabbi Sammon super istum locum au-
ctoritatem *Psalmi* 49. in quo, uti habemus,
Jumenta in montibus, & boves, Hebræi di-
cunt, *Behemot in montibus mille*. Translatio a
Hieronymo sumpta immediate de Hebræo, ha-
bet : Pecudes in montibus millium.

De hujus autem belluæ magnitudine hæc 54
item leguntur ex Hebræorum sententia apud
Albertum, & Dionysium. Quod Behemot sit
bos, cujus corpus septem milliaria contineat,
collum unum, & caput unum ; sicque novem
milliaria in universum contineat, cujus cauda
sit quasi silva cedrina. Ingens procul dubio,
& immane non tam animal, quam menda-
cium, inquit Joannes Pineda. Sed si non men-
tiuntur, addit idem, at somniant procul du-
bio homines veræ sapientiæ, veræque Theo-
logiæ expertes, quod viros mediocris sapien-
tiæ pudet & somniare. Adjungunt Judæi, quod
in resurrectione Deus occidet illud animal, ut
justis paret convivium. Quam sollicita est de
convivio alterius vitæ, salitisque carnibus Ju-
dæorum natio!

Similis est fabula apud Eliam Thesbitem in 55
Juchna, ubi sic habet : *Invenitur in Agadah*
avem esse magnam, quæ vocatur Bariuchna, cu-
jus ovum miræ magnitudinis esse dicunt in Mas-
sechetb Becheroth. Etiam audivi, quod Deus
tandem in futuro sæculo ex eo justis paraturus
sit convivium una cum Leviathan, & Bove.
Sed nondum fabularum Judaicarum est finis.
Quæ sequuntur translata sunt e Thalmude.

„ Deus semel quotidie irascitur, & tunc 56
„ crista gallorum gallinaceorum ruborem emit-
„ tit, ipsique interim uno pede stant. Tunc
„ si quis eodem momento alicui maledixerit,
„ is statim concidet mortuus. *Oed.* 1. *tr.* 1.

„ Cum olim Rabbini quidam adversus Rabbi 57
„ Eliezer disputationem iniissent, Deus voce
„ cœlitus demissa, sententiam contra illos pro
„ Rabbi Eliezer protulit, quamobrem indigna-
„ ti Rabbini Deum anathematis pœna damna-
„ runt. Tunc Deus ipse subridens, Filii, in-
„ quit, mei me vicerunt. *Oed.* 4. *tract.* 2. *dist.* 7.

„ Cum Deus die quadam in Cœli Curia dis- 68
„ sereret de specie quadam lepræ, quam ipse
„ mundam ajebat esse, ceteris dissentientibus
„ Rabbinis, qui immundam esse affirmabant,
„ lis tamen communi omnium assensu devoluta
„ est ad Sapientissimum quendam Rabbinum,
„ qui cum sententiam proferre pararet, statim
„ ejus anima relicto corpore, vociferari cœ-
„ pit, *Mundam, mundam*. *Ord.* 4. *tr.* 2. *dist.* 7.

„ Tanta fuit olim in Rabbino quodam pru- 59
„ dentia, ut Diabolum simul, & Deum hoc
„ astu eluserit. Cum Rabbinus in extremo vi-
„ tæ

„ tæ articulo laboraret, Diabolum precibus „ exorat, ut sese jam moribundum ad portas „ usque cœlestis Regni deducat, ut inspecto „ inde loco Divinæ habitationis, lætus ex hac „ vita decedat. Hanc gratiam cum Diabolus „ veteri amico præstitisset, Rabbinus illico se „ intra portas Cœli conjiciens, juravit per „ Deum viventem se nunquam inde recessu„ rum. Qua de causa coactus est Deus homi„ nem apud se retinere, ne illum perjurium „ faceret, sicque hac una arte prudentissimus „ vir Deum, & Diabolum simul fefellit.

60 „ Cum Angelus Gabriel flagitium grave „ commisisset, Deus jussit eum igneo flagello „ flagellari. *Ord.* 2. *tract.* 5. *dist.* 8.

61 „ Animæ hominum migrant de corpore in „ corpus hac lege, ut si anima in primo cor„ pore peccet, mittatur in secundum, in quo „ si iterum peccet, mittatur in tertium cor„ pus; in quo si peccare non desistat, denique „ in gehennam detruditur. *Ordin.* 4. *tract.* 2.

62 „ Anima Abelis migravit in Seth, anima „ Seth in Moysen. *ibid.*

63 „ Animæ hominum indoctorum in resurre„ ctione non recipient corpora sua. *Ord.* 3. „ *tract.* 1. *dist.* 3.

64 „ Rabbini duo singula quaque hebdomada „ pridie Sabbati duos vitulos creabant, quos „ deinde totos comedebant. *Ord.* 4. *tract.* 4. „ *dist.* 2.

65 „ Quicumque ter in Sabbato comederit, vi„ tam æternam consequetur in altero sæculo. „ *Ord.* 3. *tract.* 1. *dist.* 6.

66 „ Nihil comedi debet numero pari, sed „ impari; hoc enim numero maxime delecta„ tur Deus. *Ordin.* 4. *tract.* 2. *dist.* 7.

67 „ Si quis oraverit facie ad meridiem con„ versa, sapientiam consequetur; ad Septen„ trionem vero divitias. *Ord.* 4. *tract.* 3. *dist.* 2.

68 „ Si quis sub ventre Cameli, aut inter duos „ Camelos, aut inter duas mulieres pertran„ sierit, nihil unquam ex Thalmud poterit „ edifcere. *Ord.* 4. *tract.* 10. *dist.* 2.

69 „ Gemina superioribus fabula est, quod tem„ pore Messiæ Judæa proferet Judæis panes co„ ctos, & vestes sericas cuique Judæo acco„ modatas.

70 Quod Deus Adamo creaverit duas mulieres, ex quibus texunt fabulatores genealogias interminatas, ut ex Augustino refert Beda *in Epist.* 1. *ad Timoth.*

71 Quod Deus antequam legem suam daret Israelitis, eamdem præsentarit Idumæis, & Ismaelitis, quorum illi habitarunt in Seir, hi vero in Deserto Pharan. Idumæos autem rejecisse Legem, cum audivissent quintum præceptum; *Non occides*; Recordabantur enim, quod patri eorum dictum esset: *Vives in gladio*. Ismaelitas vero eamdem rejecisse, cum audissent sextum præceptum, *Non mœchaberis*. Ita fabulantur, dum exponunt illa *Deut.* 33. 2. *Dominus de Sanai venit, & de Seir ortus est nobis; apparuit de monte Pharan, & cum eo quinquaginta millia.*

Quæ postrema ut exponant, fingunt fuisse in datione Legis in monte Sinai animas omnium Prophetarum, qui postea inter Judæos prophetaverunt, ac singulos eo tempore, & loco accepisse prophetias suas, quas ediderunt. Addunt etiam fuisse ibi omnes Rabbinos, conditores Thalmudi. 72

Hæc sufficerent ad exhibendam formam Theologiæ fabularis Judaicæ. Sexcenta alia enarrari potuissent, sed modus servandus fuit. Notum enim est, Judæorum Rabbinos post Christi Domini anastasim Sacram Scripturam fabulis a se confictis fæde contaminasse. Quarum fabularum non paucæ sunt in libro dicto Thargum, qui Caldaicam translationem continet. 73

„ Adversus autem Legem Moysis hæc ha- 74 „ bent: quod licitum sit cum propria uxore „ masculino concubitu uti. Quare cum duæ „ Mulieres essent de hac re apud Synagogam „ conquestæ, responderunt Rabbini, virum „ esse uxoris dominum, ac proinde posse eum „ uti corpore uxoris suæ, utcumque voluerit, „ non aliter quam ille qui piscem emit. Is „ enim tam anterioribus, quam posterioribus „ piscis ejus partibus ad arbitrium vesci po„ test. *Ordin.* 3. *tract.* 3. *dist.* 2.

„ Si quis aut filiam suam, aut sororem 75 „ suam, sibi Matrimonio junxerit, is rem „ Deo facit gratissimam. *Ordin.* 2. *tract.* 1.

„ Rabbinum, qui non oderit hostem suum 76 „ usque ad mortem, & qui vindictam adver„ sus eum non quæsierit, indignum esse no„ mine Rabbini. *Ordin.* 5. *tract.* 1. *dist.* 2.

„ Gravius plectendos esse eos, qui contra- 77 „ dicunt verbis Scribarum, quam verbis Mo„ saicæ Legis, quibus qui contradixerit ab„ solvi potest; qui vero verbis Rabbinorum „ contradixerit, morte moriatur; *Ord.* 4. „ *tract.* 4. *dist.* 10.

„ Si testes de falsitate convicti fuerint, pu- 78 „ niri debent pœna talionis. Quod si conti„ gerit injuste accusatum fuisse damnatum, „ & ita pœna affectum; tunc falsi testes ab„ solvi debent, & nulla pœna puniri; *Ord.* 4. „ *tract.* 4.

„ Si quem major pars Judicum ad mortem 79 „ damna-

„ damnaverit, is mori debet; Si vero omnes, nullo excepto, in ejus damnationem „ consenserint, absolvatur; *Ord.* 4. *tract.* 4.

80 „ Si quis marsupium loco publico invenerit, sciveritque ejus Dominum jam de inventione marsupii desperasse, non tenetur „ ad restitutionem marsupii; *Ord.* 4. *tract.* 2. „ *dist.* 5.

81 Hæc autem adduxi, ut Christianis persuadeatur quid de perfidæ illius gentis dogmatibus sentire debeant, & patescat animus nefariorum hominum in Religionem Sacrosanctam. Hunc finem producendi nonnulla ex Thalmud habebat Sixtus Senensis, qui ita mentem suam aperit: *Decreveram profecto nullam talium librorum habere mentionem, & omnem doctrinæ hujus memoriam, quantum fieri potuisset, silentio aboleri, sed quoniam me præteritorum temporum experientia docuit, hujusmodi volumina toties extincta, iterum instar hydræ capita reviviscere, permittente id Principum Christianorum avaritia, qui quovis parvo pretio indulti, facultatem instaurandi hos libros Judæis vendunt; ideo me operæ pretium facturum existimavi, si turpitudines, impietates, & blasphemias nonnullis Thalmudicis voluminibus comprehensas aliqua ex parte manifestarem, annotatis nominatim libris, ubi hæc habentur, ut si quando hæc nefaria scripta, quibus adhuc abundat Asia, Africa, Græcia, & Germania, apud nos revocentur in lucem, habeant pietatis Christianæ propugnatores indicem, quo veluti manuducantur ad inveniendos, ac detegendos particulares hujus operis libros, ac locos, in quibus prædictæ blasphemiæ scriptæ sunt, & his detectis, Christianos Principes iterum adversus renascentis hydræ colla inflamment.*

82 Subjungit deinde nonnulla, quibus capitale Judæorum odium in Christianos innotescit; Qualia sunt.

83 „ Statuimus, ut quilibet Judæus ter in die „ blasphemet omnem Christianorum gentem, „ ac Deum precetur, ut confundat, exterminetque ipsam cum Regibus, & Principibus „ suis; atque hoc maxime faciant Sacerdotes „ Judæorum in Synagoga ter quotidie, orantes in odium Jesu Nazareni; In Thalm. *Ordin.* 1. *tract.* 1. *dist.* 4.

84 „ Deus præcepit Judæis, ut quovis modo, „ sive dolo, sive vi, sive usura, sive furto „ facultates Christianorum sibi vindicent; *ib.*

85 „ Præcipitur omnibus Judæis, ut Christianos omnes loco brutorum habeant, nec aliter eos tractent, quam bruta animalia; *Ordin.* 4. *tract.* 8.

86 „ Judæus Gentilibus neque boni, neque „ mali quicquam faciat. Christianum vero „ omni studio, atque industria conetur de vita tollere; *Ordin.* 4. *tract.* 8. *dist.* 2.

87 „ Si quis Judæus Christianum præcipitio „ propinquum inspexerit, ipsum statim præcipitare tenetur; *Ordin.* 4. *tract.* 8.

88 „ Imperium Christianorum execrabilius est „ Imperio ceterarum gentium, & levius peccatum est servire Principi gentili, quam „ Christiano; *Ord.* 2. *tract.* 1. *dist.* 5.

89 „ Templa Christianorum sunt domus perditionis, & loca Idololatriæ, quæ Judæi tenentur destruere; *Ord.* 1. *tract.* 1. *dist.* 2.

90 „ Evangelia Christianorum, quæ inscribi „ debent Iniquitas revelata, & peccatum manifestum, a Judæis comburi debent, etiamsi „ in eis nomen Dei contineretur.

91 Hic igitur Thalmud, sive Jerosolymitanus, sive Babylonicus, demptis etiam ineptiis, figmentis, & blasphemiis, scriptus est Judæorum pervicacium odio in Christum, & Christianos capitali flagrantium, ac pleraque in eo scripta tacite, & aperte Christianæ Fidei mysteria obscurant, vel evertere nituntur, & ad superstitionem ducere. Uterque sæpe ab Ecclesia Catholica jussus est comburi, idque aliquories justissime factum, quia plurimis, gravissimisque contra Christum Dominum, Divinamque Majestatem, & hujus administros, & amicos, Angelos, & Testamenti veteris Divos, Beatissimam Virginem Mariam, Christianos omnes, immo & contra Moysis legem, jus gentium, atque omnem naturæ legem, & rectam rationem erroribus, mendaciis, contumeliis, & blasphemiis scatet.

92 Quo circa Gregorius Nonus omnia Thalmudica volumina flammis adjudicavit anno 1230. & Pontificium decretum instauravit Innocentius IV. anno 1244. Clemens IV. Honorius IX. & Joannes XXII. Cum autem eadem volumina a Judæis pristino nitori restitura fuissent, & artis typographicæ præsidiis in infinitum prope numerum propagata, Julius Papa III. novo edicto promulgato, inquiri jussit, & anno 1553. cum Festa Tabernaculorum a Judæis Septembri mense celebrarentur, per omnes Italiæ Urbes exuri jussit. Postea Paulus Papa IV. una cum Sacrosancto Inquisitionis Senatu anno 1559. idem fieri imperavit, & Thalmudicos libros inter scripta ab Ecclesia Catholica damnata connumerari voluit. Extat etiam ea de re Pii V. decretum anni 1566. & Gregorii XIII. quo statuitur, ut ab Inquisitoribus procedatur contra Judæos hujusmodi vo-

volumina retinentes; Et tandem Clementis VIII. contra impia scripta, ut loquitur Constitutio anni 1593. & libros Hebræorum Thalmudicos, Kabalisticos alios, opera, tractatus, volumina, & scripta quæcumque tam lingua Hebraica, quam quavis alia lingua conscripta, aut versa, edita, impressa, ac in posterum conscribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda, continentia, seu continentes tacite, vel expresse hæreses, vel errores contra sacras veteris Legis scripturas, nec non contumelias, impietates, blasphemias contra Deum, Sanctissimam Trinitatem, Salvatorem nostrum, Beatissimam Virginem, Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, Sanctissimam Crucem, Sacramenta novæ Legis, Sacras imagines, Sanctam Catholicam Ecclesiam, Sedem Apostolicam, ac contra Christi fideles, præsertim Episcopos, Sacerdotes, & alias Ecclesiasticas personas, atque etiam contra Neophytos, & alias contra Catholicam Religionem, vel in quibus impudicæ, & obscenæ narrationes habentur, etiam sub prætextu, quod expurgatæ fuerint, vel donec expurgentur. Item impii Thalmudici, Kabalistici, aliique nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant, & censeantur. Idem fecerunt Principes Sæculares. In Galliis S. Ludovicus Rex Francorum anno 1240. In Hispaniis Ferdinandus, & Isabella, & antea Livigius, ac demum Carolus V. In Dominio Veneto Benedictus Valerius, Marcus Centanus, & Franciscus Longus Senatores anno 1553. Immo Constitutio Justiniani Imperatoris contra Judæos, & eorum scripta, intelligitur de libris Thalmudicis, adeo ut omnino prohibiti sint, nec eorum correctio per Bullam Clementis VIII. admittatur; hactenus Pignatell. *loc. cit.*

93 Ex quo juvat etiam ad litteram referre, quæ habet *ibidem a num.* 119. Intermittere, ait ipse, nequaquam possum, quin saluberrima Concilii primi Mediolanensis sub Sanctissimo viro Carolo Borromæo de Judæis proponam, quæ plane a generalibus Conciliis, Pontificum Constitutionibus, ac Sacris Canonibus excerpta sunt.

94 Ut quantum possumus Judæis corrumpendi Christianorum mores, & eis bona per fraudem auferendi occasionem adimamus, ipsosque ad viam salutis traducere studentes, ex Sacrorum etiam Canonum decretis edicimus.

95 Ut Judæi semper, & quocumque iter faciant, viri pileum, seu birretum Crocei coloris, mulieres impositum reliquo capitis integumento pannum ejusdem coloris ferant.

Ne Christiani ad convivia, nuptias, vel dies festos, & Synagogas Judæorum accedant, aut cum eis ludant, vel quod detestabilius est Choreas cum Judæis agant. 96

Ne Judæis Christiani in famulatu esse possint. 97

Ne Christiani, si in diem, vel horam Judæis operas suas locaverint, apud illos cibum capiant. 98

Ne Christianæ Mulieres Judæorum nutrices in earum domibus esse ullo pacto possint. Neve extra eorum domos, nisi cum necessitas, Ordinario probanda, postularit. 99

Ne Christiani Judæos medendi causa ad se accersant. 100

Ne in conjungendis inter se Matrimoniis eorum opera utantur. 101

Ne Christianæ Mulieres Judæos fuci, pigmentorum, aut ornandi se causa adhibeant. 102

Agros, prædia Ecclesiastica Judæis locari, vestes, vasa, aliave sacra, vel ad usum Ecclesiæ destinata, vendi, aut pignori dari non liceat. 103

Ne in ædibus, quæ Ecclesiæ vicinæ sint, Judæi habitent, & si quis in eis nunc habitat, intra certum tempus omnino cogatur emigrare.

Ne Christiani cum Judæis in diebus festis, emptionis, venditionis, vel alio nomine contrahere audeant. 104

Ne Dignitatem, vel publicum Officium, quod ad Christianos pertinere aliquo modo possit, Judæi obtineant. 105

Hæc & reliqua, quæ de Christianorum cum Judæis consuetudine a Sacris Canonibus constituuntur, curent Episcopi, & Principes, ac Magistratus pro suæ quisque auctoritatis munere, pœnis contra Christianos, & Judæos acrioribus constitutis, ut inviolate serventur. 106

Vehementer etiam a Principibus petimus, ut in singulis Civitatibus certum locum constituant, ubi Judæi separatim a Christianis habitaturi conveniant. Et si quas proprias ædes Judæi in Civitate habent, intra sex menses eas vere, non autem simulato contractu, Christianis vendi jubeant. 107

Illud præterea pro sua pietate Principes statuere debebunt, ut Judæi quibusvis contractibus, & negotiis, quæ cum Christianis habuerint, in libris suis conscribendis, litteris, & lingua vulgari nostra, non autem sermone, & characteribus Hebræis utantur. Si secus fecerint, severe puniantur, nullumque inde jus eis esse possit agendi, vel excipiendi. 108

Omni

109 Omni denique diligentia illos in eo uti æquum erit, ut fraudulentam & insidiosam Judæorum cum Christianis contrahendi rationem, & eorum facultatibus inhiantem avaritiam comprimant, & coerceant.

110 Monemus vero Episcopos, ut ab hominibus piis, ac peritis linguæ Hebraicæ, & rituum Judæorum, vel si hujusmodi non reperiantur, ab aliis doctis ac bonis viris curent Fidem, ac Doctrinam Christianam Judæis prædicandam.

111 Ad eas Conciones Judæi omnes jussi conveniant, sed pueri, ac puellæ seorsim a parentibus, atque aliis majoribus natu concionatorem audiant, qui ipsos familiariter instituat, & interrogantibus benigne satisfaciat.

112 In quo signum aliquod conversionis cognitum fuit, is ab aliis separetur, & in domum aliquam Catechumenorum ad id paratam deducatur, ubi diligentius omnia, quæ scire Christianum oportet, doceatur.

113 Catechumeni ne baptizentur, nisi prius diligenter instructi, & examinati fuerint, præsertim si grandiores sint.

114 Baptizati curæ alicujus probi viri, saltem per annum, committantur, qui vitam illorum his rationibus regat, ac moderetur.

115 Ut diebus festis Missam, Conciones, ac Vesperas adeant.

116 Aliis diebus aliquo artificio, quo victum quærere possint, utantur.

117 Ne cum Judæis ullam omnino consuetudinem habeant.

118 Neve cum Christianis, quorum vita flagitiosa sit.

119 Curet Episcopus, ut Judæus, qui ad Fidem se convertit, omnia bona sua habeat, ac si filius familias sit, legitima, & quæcumque alia bonorum pars ei jure debita a patre etiam vivente, detur. Vel si mulier fuerit, ei dos a marito restituatur, vel a patre constituatur, unde ali possit ex præscripto Constitutionis Pauli III. Summi Pontificis, præsertim in iis, quæ ille statuit de iis facultatibus, quæ ex usuris comparatæ sunt. Vide novissimam Constitutionem Clementis XI. allatam supra *n.* 21.

120 Placet etiam adducere quædam proloquia, sive decreta, quæ ex variis declarationibus, resolutionibus, atque responsis S. Inquisitionis Romanæ congessi, quæque forsan nusquam alibi reperiuntur, suntque hujusmodi.

121 Judæi tenentur ex se suos libros expurgare, alias puniendi.

122 Fere semper est ipsis deneganda licentia medendi Christianos.

123 Non debet eis permitti, ut a Christianis accendatur ignis in suis domibus, præsertim die Sabbati, etiam si offerrent eleemosynam locis piis erogandam.

124 Prohibentur cum Christianis promiscue larvatas adire Comœdias tempore bacchanalium, ac simul tripudiare, & contra eos potest procedi per Inquisitores.

125 Fingentes se Christianos, & sumentes Eucharistiam, vel tradendi sunt Curiæ Sæculari, vel, si recipiant Sacramentum Baptismi, admittendi sunt ad pœnitentiam, sed videndum prius est, quo animo id fecerint.

126 Retinentes pro suis servitiis puellas Christianas, quæ non accedunt ad Missam, puniuntur in S. Officio, ad quod hujusmodi caussæ spectant, & non ad Judicem Sæcularem.

127 Deferentes arma Algerium, vel ad alia loca Infidelium sub prætextu illa deferendi ad aliquem locum Catholicum, puniuntur in Sancto Officio.

128 Amplectentibus Fidem Catholicam conceditur retentio suorum bonorum, dummodo constet, non fuisse fœnore acquisita. Sancta tamen Congregatio de propaganda Fide 15. Junii 1646. approbante Sanctissimo, non solum dixit observari posse Constitution. 32. San. mem. Pauli III. quæ incipit: *Cupientes Judæos*, quo ad licite acquisita, vel illicite ab incertis, ipsis conversis tamquam pauperibus applicanda, sed etiam alias fuisse factam gratiam filiis Hebræorum ad Fidem Christianam conversis, etiam de bonis illicite acquisitis a certis personis (*a*).

129 Testes absque tortura, non faciunt fidem in caussa contra Christianos, itaut possit procedi ad torturam contra reum.

130 Retinentes libros prohibitos puniuntur ab Inquisitoribus ex Constitutione Clementis VIII. etiam cum confiscatione. Unde Inquisitores si ha-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Pauli V. Constitutio confirmata fuit a Clemente XI. Constit. incip. *Propagandæ*; immo §. 17. ampliatur illa constitutio *favore filiorum* conversorum, tam hebræorum, quam infidelium, quoad legitimam, & subtractionem a patria potestate.

habeant sufficientia indicia, quod hujusmodi libros retineant, & præcipue Thalmud, qui corrigi non potest, debent contra eos procedere. Nec iidem Inquisitores debent illorum correctionem acceptare, vel libros expurgatos subscribere.

131 Transferentes cum pompa, & luminaribus Arcam ab una in aliam domum puniuntur in Sancto officio.

132 Non possunt absque licentia Sedis Apostolicæ novas Synagogas construere.

133 Accedentes ad hospitia Christianorum non puniuntur in Sancto Officio.

134 Infantes, quos nutrices Christianæ baptizare faciunt, insciis eorum parentibus, illis non restituuntur, quia sunt vere baptizati, & eorum parentes tenentur ad præstandom alimenta.

135 Ipsis conceditur per Breve expeditum die 2. Junii 1593. licentia accedendi ad quæcumque loca statûs Ecclesiastici occasione mercaturæ, dummodo in illis non contrahant domicilium, quod in nullis Civitatibus, ac locis ditionis Ecclesiasticæ possunt habere, nisi Anconæ, Romæ, Ferrariæ, & ex Brevi Urbani VIII. in Ducatu Urbini.

136 Dantes Christianis panes azymos, quos in Paschate conficiunt, puniuntur extra Urbem in Sancto Officio, in Urbe per Eminentiss. Cardinalem Vicarium.

137 Persolvunt pœnas, vel pœnitentias, sibi impositas, non quidem manendo præ Foribus Ecclesiæ, sed ante Synagogam.

138 Circumcidentes Infantem Christianum severe puniuntur ab Inquisitoribus.

139 Existentes in triremibus, volentes amplecti Fidem Catholicam, instruuntur, & baptizantur, sed remanent in triremibus.

140 Habentes commercium carnale cum mulieribus Christianis non puniuntur in Sancto Officio, sed ab Ordinariis. Aliquando tamen simul procedunt.

141 Non possunt eorum Synagogam, licet combustam, in alio loco ædificare, sed debent illam in eodem loco reficere.

142 Percutientes, vel corrumpentes Imagines Sanctorum puniuntur in Sancto Officio, etiam privative quoad Judices Laicos, idque etiamsi prævenerint.

143 Descendentes ex eorum progenie non admittuntur ad Canonicatus, ad Dignitates in Collegiatis, ad Beneficia curam animarum habentia, nec etiam ad munus Vicarii, & curæ etiam amovibilis. Quod item servandum est a Regularibus in Ecclesiis, in quibus habent curam animarum. Ad Ordines vero promovendi non sunt, nisi viri probatæ vitæ, & ii, quibus merita vitæ suffragantur.

Divites coguntur ad subministrandum expensas victus suis filiis neophytis ad Fidem conversis. 144

Non possunt uti nutricibus Christianis, etiam extra Ghettum, nec de licentia Episcopi; In casibus tamen necessitatis, ita ut aliter eorum filii educari non possint, nisi a nutricibus Christianis, potest Episcopus ex se id permittere, ita tamen, ut omnino prohibeat quodcumque commercium cum ipsis Judæis, & omnino separatæ existant, & infantes in propriis domibus Nutrices retineant, prohibendo Judæis, ne ad illas accedant; Quo in casu Inquisitores se ingerere non debent. 145

Pro exercendo fœnore debent petere licentiam a Summo Pontifice. 146

Nequeunt occidere sua animalia in macellis Christianorum cum suis superstitiosis observationibus. 147

Non possunt uti opera Christianorum in lavandis pannis; Verum ob penuriam aquæ potest ob bonum publicum permitti, ut ipsimet deferant pannos lavandos mulieribus Christianis ad locum, in quo dealbantur, & lotos ad suas domos reportent; Neque ipsis expresse permittitur, quod uti possint servitiis bajulorum in conducendis sibi lignis, frumento, & vino, sed totaliter per conniventiam. 148

Procurantes liberationem Turcarum a triremibus, ut judaizent, puniuntur in Sancto Officio. 149

Non possunt uti opera Christianorum in addiscendis litteris latinis, vel scientiis, aut artibus. Quod si concedatur licentia, potest concedi, ut doceantur in aliqua Domo privata extra Ghettum, in qua non inveniant pueri Christiani, & exceptis diebus Festis, atque habita prius diligenti informatione de sufficientia, & pietate præceptoris. 150

Nequeunt docere Christianos scientiam aliquam, vel artem. 151

Prohibentur accedere ad Caupones Christianorum cum meretricibus. 152

Non possunt promoveri ad gradum aliquem Doctoratus in Universitatibus Catbolicis. 153

Prohibentur apponere suis sepulcris epitaphia, & insculpere nomina, & cognomina, ac patriam Defunctorum, & apposita amoventur. 154

Permittitur ipsis uti opera Christianorum quoad frumentum, ligna, & vinum advehendum tantum, cetera denegantur, & utentes 155

alliis servitiis Christianorum puniuntur in Sancto Officio, sicut & Christiani illa exhibentes.

156 Nequeunt vocari nominibus Christianorum.

157 In vendendis, ac emendis libris tenentur servare Ordines Bibliopolis Christianis datos.

158 Debent subscribere suum examen, licet examinentur die Sabbati.

159 Cum Medicis, & Chirurgis ad eorum domos causa eos medendi accedentibus Episcopus conniveat; annuum tamen salarium iis prohibeat.

160 Barbitonsores debent ab Episcopo prohiberi, ne accedant ad illorum domos pro illis tondendis.

161 Cum puellis ultra secundum gradum dispensatur, ut ingredi possint Religionem, & habilitantur ad officia, & munera.

162 Occasione pestis permittitur ipsis usus Medicorum Christianorum, si non habeant Medicos Judæos.

163 Nullo modo est ipsis concedenda licentia conducendi prædia a Christianis, & concessa revocandi.

164 Eorum Synagogæ erectæ absque licentia Sedis Apostolicæ supprimendæ, ac destruendæ.

165 Eorum filii infantes, baptizati in Lazareto, educandi apud Christianos, & a suis parentibus, si possident bona, subministrentur alimenta, sin minus Episcopus suo zelo pastorali illis provideat.

166 Ad Christianismum conversi post conversionem, & pœnitentiam ab anterioribus, & pristinis delictis in Judaismo perpetratis etiam in foro sæculari quoad pœnam corporalem impunitatem non consequuntur. Idque etiamsi cum tota familia baptizentur.

167 Prohibetur mercatura librorum Ecclesiasticorum, & illos apud se retinere. Nec permittitur typographia idiomatis hebraici.

168 Baptizati, & relapsi in Judaismum, non sunt iterum baptizandi, sed abjurare debent de formali.

169 Non possunt deferre processionaliter per Ghettum Bibliam.

170 Eorum spontaneas comparitiones volentium suscipere Baptismum, debet Inquisitor remittere ad Ordinarios.

171 Ipsorum filii minores septem annorum possunt baptizari ad instantiam patris, vel matris conversorum ad Fidem Catholicam: Sed ii, qui excedunt septem annos, suntque doli capaces, sunt relinquendi suæ voluntati.

172 Filii eorum, quamvis non possint, invitis parentibus, baptizari, si tamen de facto baptizentur, valet Baptismus, & apud Christianos alendi sunt; non licet tamen hujusmodi Baptismum conferre, eorum parentibus invitis. Quia, tametsi finis sit bonus, media tamen sunt illicita, præsertim ex Constitutione Julii III. imponentis pœnam mille ducatorum, & suspensionis baptizantibus filios Judæorum, invitis parentibus.

Contra hortantes eorum filios neophytos ad 173
redeundum ad Judaismum non devenitur ad confiscationem bonorum, sed ad mulctam pecuniariam.

Amplectentes sectam Turcarum, & inquisi- 174
ti in Sancto Officio expediendi, ac si essent sponte comparentes cum abjuratione, vel retractatione erroris, in quem inciderant, juxta formam præscriptam a Pegna *in Comment. q. Directorii*.

Pronunciantes blasphemias hæreticales pu- 175
niuntur in Sancto Officio.

Puellæ, quæ confugiendo ad Christianos plu- 176
ries asserunt se velle fieri Christianas, collocantur apud aliquam nobilem mulierem Christianam, ipsæ, earumque parentes examinantur, & nolentes Fidem amplecti, restituuntur suis parentibus.

Non licet Christianis pueros Judæos in arti- 177
culo mortis constitutos baptizare, nisi ubi nulla spes adsit, quod hujusmodi pueri possint supervivere, nec adsit scandalum.

Judæa, quæ ante Baptismum nupserat Ju- 178
dæo, restituenda est viro Fideli, cui postea nupsit, non attento quod tunc non constabat dictum Judæum suum primum Virum obiisse. Faciendæ tamen sunt diligentiæ, an præfatus Judæus adhuc vivat, & monendus an ad Catholicam Fidem converti velit, vel saltem cum ipsa cohabitare sine injuria Salvatoris, & absque eo, quod traheret illam ad peccatum mortale. Quod si dictus Judæus moneri legitime non poterit, id sufficiens videtur pro causa dispensationis juxta Breve Gregorii XIII. in hac materia, ut scilicet dispensetur cum dicta muliere ad cohabitandum cum viro fideli, cui nupserat.

Infans Judæus, cujus pater consensum, ut 179
baptizaretur, præstiterat, & postea pœnituit, retinetur sub custodia Christianorum, examinantur testes super consensu, & in casu periculi ordinatur Baptismus.

Qui a lege Hebraica apostatarant ad Mahume- 180
tismum, damnantur ad revocandam, & detestandam sectam Turcarum juxta formulam præscriptam, damnantur ad carceres ad tempus arbi-

arbitrio, & interim benigne suadentur ad suscipiendum Baptismum.

181 Juvat hic afferre Edictum pro Judæis, quod jussus ab Eminentissimo Domino Cardinali Ginetto Summi Pontificis Vicario italice composuit idem Pignatell. ut ipse testatur *loc. cit. num.* 34.

Editto per gli Ebrei.

182 QUantunque con diverse Costituzioni di Sommi Pontefici, e con varj Decreti del Tribunal supremo del Santo Officio, come anche con altri nostri Editti, e del nostro Tribunale si sia pienamente provveduto a quanto bisogna per togliere a' Giudei ogni occasione di corrompere i costumi de' Cristiani, ed a schivare gl' inconvenienti, ne' quali s' incorre per la pratica intrinseca con essi; con tutto ciò desiderando la Santità di N. S. che per corso di tempo non si possa pretendere ignoranza, o dissimulazione veruna, d' ordine espresso datoci dalla Santità sua a bocca, e per l' autorità del nostro Officio, non recedendo da' bandi altre volte fatti, ma quelli di nuovo innovando, s' ordina, e comanda.

183 Che niuno Cristiano dell' uno, e dell' altro sesso di qualsivoglia qualità, e dignità che si sia, ardisca d' entrare nelle Sinagoghe, o Scuole degli Ebrei ad udire le loro prediche, ad assistere alle loro circoncisioni, o altre cerimonie, a ricever da essi azimelle per qualsivoglia pretesto, sotto pena di scudi 25. d' oro per ciascheduna volta, ed altre pene ad arbitrio nostro, nelle quali incorreranno anche gli Ebrei, da' quali il Cristiano sarà ammesso alle Scuole, o riceverà azimelle.

Edictum S. Officii 21. *Decembris* 1600. *Edictum Rusticucii* 1592. *Decret. S. Officii* 9. *Augusti* 1605.

184 E similmente che niun Cristiano tanto maschio, come femmina possa entrare in casa d' Ebrei ad effetto di dar loro latte a putti, servire, o ajutar donne parturienti, acconciar letti, scopar case, lavar piatti o panni, o portargli, accender fuoco, o lume, particolarmente il Sabbato, o fare qualsivoglia altro servizio, sotto pena di scudi 50. per ogni volta, e della frusta da eseguirsi inviolabilmente tanto nella persona del Cristiano, quanto dell' Ebreo; si tollera però solamente, che i Facchini Cristiani portino loro le legna, vino, e pane.

Decreta S. Officii 8. *Novembris* 1595. 9. *Octobris* 1597. 27. *Julii* 1628. 17. *Martii* 1616. 15. *Martii* 1612. 12. *Aprilis*, & 17. *Maii ejusdem anni*, & 1. *Septembris* 1616. *cap. Et si Judæos*, & *cap. Ad hæc*, *de Jud. Gregor. XIII. Constit.* 70. & *Nicol. V. Constit. Super gregem*, §. *Nec possint*.

Che niuno Stufarolo o Barbiere possa lavare, nè rosare Ebrei sì dentro come fuori della propria stufa, o bottega sotto le medesime pene da eseguirsi nella persona dell' uno, e dell' altro come sopra. 185

Decreta S. Officii 11. *Jan.* 1629. *C. Nullus* 28. *q.* 1.

Che niuno Ebreo sotto qualsivoglia pretesto, eziandio di mercatanzia, o altro più giusto titolo, ardisca d' entrare di giorno, nè di notte in case di Donne Cristiane disoneste, sotto pena di scudi 200. d' oro per ogni volta, e della frusta, ed esilio da Roma, da eseguirsi tanto nella persona dell' Ebreo, quanto della Cristiana, dalla quale sarà ammesso, dichiarando, che per questa pena non s' intenda mitigata la pena della Legge comune, quando fra loro si provasse commercio carnale. 186

Cap. in Nonnullis, §. *Unde*, *de Jud. l. Ne quis Christianam*, *Cod. de Jud. Pius V. Decreto suo die* 20. *Maii* 1566.

Che niuno Ebreo possa ricevere nella sua casa, o bottega Neofiti, o Catecumeni, tanto maschi, come femmine, ancorchè fossero loro fratelli, o figlie, o sorelle, e di tenera età, nè praticare con esso loro, eziandio fuori del Ghetto, o sotto qualsivoglia pretesto, sotto pena di tre tratti di corda, e di scudi 50. per ogni volta. 187

Edictum Cardinalis S. Severinæ ex mandato Clementis VIII. sub die 28. *Julii* 1592. & 17. *Julii ejusdem anni*. *Edictum Card. Vicarii jussu Pii V. sub die* 30. *Julii* 1569. *Paulus III. Constitut.* 23. §. 5. & 6.

Che niuno Ebreo ardisca di dar lezione a Cristiani tanto di lingua, quanto di qualsivoglia altra scienza, o facoltà, o arte, ancorchè fosse di musica vocale, o instrumentale, o di qualsivoglia altro mestiere, ancorchè mecanico, sotto pena di scudi 25. e d' altre ad arbitrio, nelle quali egualmente incorrerà il Cristiano, che riceverà, o darà lezione all' Ebreo. 188

Decreta S. Officii 9. *Januarii* 1620. 25. *Januarii ejusdem anni*, 16. *Martii* 1622. *Edictum Rusticucii*.

Che niuno Ebreo ardisca di mangiare, nè di bere, nè di nuotare, nè di giuocare con Cristiani, ancorchè fossero giuochi per altro 189

leciti, nè di pernottare negli Ospizj, o nelle locande, se non fosse per viaggio, sotto pena di scudi 50. per ogni volta, da esigersi irremissibilmente tanto dal Cristiano, quanto dall' Ebreo.

C. Omnes 28. q. 1. C. Quam sit, de Jud. Turrecr. in d. c. Nullus.

190 Si proibisce espressamente a Medici Ebrei tanto Fisici, quanto Cirusici, e Speziali, che non ardiscano, ancorchè chiamati, ed invitati di preparar Medicine, nè di medicare Cristiani, ancorchè fossero chiamati in compagnia d'altri Medici Cristiani, sotto pena di scudi 25. e d'altre a nostro arbitrio per ogni volta, da esigersi tanto dalli Ebrei, quanto da' Cristiani.

Decreta S. Officii 14. Maii 1614. & 17. Julii 1618. C. Nullus 28. quæst. 1. Gregor. XIII. ubi supra.

191 E sotto le medesime pene s'ordina, e comanda a Medici, e a Cirusici, e agli Speziali Cristiani, cha non debbano obbligarsi a condotta dell'Università degli Ebrei, nè di medicarli senza licenza da darsi ne' casi necessarj da Noi, o dal nostro Vicegerente, che sarà pro tempore gratis, e senza interesse veruno.

Eadem Decreta S. Officii.

192 Che essi Ebrei non ardiscano di comprare, barattare, nè pigliar pegni da persone minori d'anni 14. sotto pena della perdita della robba, o del valore di essa, e d'altre pene riservate al nostro arbitrio.

Edictum Card. Rusticucii.

193 Che niuno Ebreo possa tener magazzino, o bottega fuori di Ghetto, nè ivi dormire di notte sotto pena di scudi 200. d'oro. Nè andare in Carrozza sotto la pena di scudi 100. e di tre tratti di corda ogni volta.

Abusus recentissimus extirpandus.

194 Che tutte le robbe, che saranno da essi comprate, o cambiate di valore d'uno scudo in su, si debban da essi loro notificare nell' Offizio di Cesi Notaro del nostro Tribunale per tutto il giorno seguente, designando essi la persona, dalla quale saranno state vendute, o cambiate, il luogo, e la qualità della robba, sotto pena della perdita d'essa. Oltre che in caso, che non sia notata, se si troverà rubata, si presumerà contro di essi, e si procederà contro di essi nel medesimo modo che se fosse stata rubata con loro participazione. Delle quali robbe non ne possano disfare, guastare, tingere, fondere, nè in qualsivoglia modo trasformare alcuna per dieci giorni dopo che le avranno comprate, nè in detto tempo possano venderle, nasconderle, o in qualsivoglia modo trabalzarle, ma tenerle in mostra sotto le medesime pene, e presunzioni; eccettuando però i corpi di suppellettili e altre robbe, che compreranno all' ingrosso, i quali possano pubblicamente venderle a lor piacere.

Edictum Rusticucii.

Che niun Ebreo dell'uno, e dell'altro sesso sotto pretesto di comprare, o di vendere, o di qualsivoglia altra occasione, o colore ardisca d'entrare in Palazzi, Case, Vigne, o botteghe de' Cristiani, eccetto che di persone pubbliche, come di Giudici, Avvocati, Procuratori, Notaj, e Offiziali per cose spettanti all'offizio loro, sotto pena di scudi 50. e di tre tratti di corda agli Uomini, e alle Donne della frusta da incorrersi ipso facto, e l' istessa pena pecuniaria incorrano tutti i Cristiani maschi, e femmine, che li chiameranno, ammetteranno, o faranno entrare in detti luoghi, e le Meretrici, e donne disoneste nella pena anche della frusta. Nè meno entrino in Parlatorj, Oratorj, e Chiese di Monache, e Ospedali di donne, sotto dette pene, o maggiori ad arbitrio nostro, permettendo però loro, che possano entrare nell'altre Chiese, Oratorj, Monasterj, o Conventi di Religiosi, e nell'Ospedale degl' Infermi. 195

Edictum Rusticucii sub Clemente VIII.

Che essi Ebrei non chiamino, ammettano, nè faccino entrare nelle Case, o Botteghe loro donne Cristiane nè di giorno, nè di notte, nè uomini Cristiani dopo le 24. ore; nè permettano, che quelli, che vi sono entrati, vi stiino dopo detta ora, o vi pernottino, sotto pena agli Ebrei di scudi 50. e della frustâ, e a' Cristiani dell'istessa pena pecuniaria, e alle Meretrici, o donne disoneste anche della della frusta. 196

Edictum Rusticucii.

Che niuno Ebreo dia, venda, baratti, o doni carni da essi sciattate, o con le loro cerimonie uccise, sotto pena di scudi 25. tanto a chi le darà, come a chi le riceverà. Ed ogni volta, che con l'istessa carne non si dia anche il bollettino del Cristiano, dal quale l'Ebreo l'avrà avuto, si presuma sciattata, e uccisa da essi, ed incorra nell'istessa pena tanto chi la dà, come chi la riceve. 197

Decreta S. Officii 8. Julii 1615. C. Omnes 28. q. 1. Edictum Rusticucii.

Che non possano andare a lavar panni in luogo alcuno, se non nel fiume tanto, quanto 198

to si distendano con il loro serraglio, e non in compagnia di Cristiani, sotto pena della frusta, ed a Cristiani, che anderanno in loro compagnia, o da se, per quanto si distende la Riva di detto Serraglio, di scudi 25.

Edictum Rusticucii.

199 Che non sii loro lecito d'aver tutori, Curatori, o esecutori testamentarj Cristiani sotto pena di scudi 100. a chi se ne valerà, o a chi darà o accetterà tal peso.

Edictum Rusticucii.

200 Che non prendano danari da Cristiani ad imprestito, o sotto alcun altro titolo, per dar poi loro parte certa, o incerta dell' usure, o di guadagni, che ne traggono sotto pena della frusta, ed a Cristiani della perdita del danaro, ed altrettanto di pena.

Edictum Rusticucii. Et elicitur ex Concilio Tolet. IV. & Meldensi cap. 58. Ubi qui eorum usuras adjuvat, eorum perfidiam fovet, qua sibi persuadent, fœnerari licitum esse.

201 Che non portino alle berette, e a capelli coperta gialla levaticcia, nè appontata, ma ben cucita sopra il capello, e beretta; e l' una e l'altra dalla banda di dentro siano foderate dell' istesso colore, o almeno la falda, e non vi portino velo, o fascia nera, ma sia dell'istesso color giallo. E l' Ebree portino il segno scoperto in testa senza mettervi sopra il fazzoletto, o altra cosa sotto pena di scudi 50. e della frusta, e delle pene altre volte imposte.

Decreta S. Officii 21. Junii 1629. cap. Nonnullis, de Jud. Paul. IV. & Pius V. in suis Constit. 3. & 7.

202 Che non comprino, tengano, vendano, o contrattino in qualsivoglia modo, o colore per se stessi, o mediante altre persone Agnus Dei, o Reliquie de' Santi con ornamento, o senza, Croci, Quadri, Figure, Immagini di Nostro Signore, della Madonna, o di Santi, Officioli, Diurni, Breviarj, Messali, Biblie Sacre, o altri Ecclesiastici libri, e di Religione Cristiana, tovaglie, paramenti d'Altare, nè qualsivoglia suppellettile sagra, o spettante al culto Divino, ancorchè guasta, stracciata o rotta, ancorchè per abbrucciare, o cavarne oro, o argento, sotto pena di scudi 200. e della Galera alli Ebrei, e a Cristiani di detta pena pecuniaria, ed altre ad arbitrio.

Decreta S. Officii 28. Maii 1614. 7. Nov. 1613. & 1634. & Edictum Rusticucii.

203 Che quelli che vanno comprando per Roma non portino le robbe che comprano nascose, ma scoperte, e volendole portare in saccoccie, siano di rete con maglie larghe, in modo che si veda ciò, che vi è dentro sotto pena della perdita della robba, e di 25. scudi.

Edictum Rusticucii.

Che non possano tagliare, nè far di pezza vestiti nuovi di sorte alcuna, ma solo rassettare i vecchi, sotto pena della perdita de' vestiti, e di scudi 25. concedendo noi loro quattro mesi di tempo a vender quei lavori, che fin quì si troveranno fatti, o tagliati, pur che diino nota fra il termine di otto giorni nell' Officio del suddetto Notaro, il quale debba spedire ogni cosa gratis, eccettuando i vestiti che faranno, o taglieranno per uso proprio. 204

Edictum Rusticucii; licet Rota in Romana Artis sutoriæ sub die 20. Martii 1620. coram Sacrato censuerit Hebræos in Urbe commorantes posse conficere indumenta etiam ex nova materia.

Che in tutte l'arti, che essi fanno, abbiano da regolarsi con i capitoli di tale Arte, e contravenendo incorrano nell' istesse pene contenute in tal Capitolo di dette Arte, e maggiori ad arbitrio nostro, nè per questo s' intendano sottoposti a i Consoli dell' Arte. 205

Edictum Rusticucii.

Che i loro Fattori procurino con effetto di mandare, e mandino con effetto almeno il numero di ducentocinquanta Ebrei da 12. anni in su alla predica dell' Oratorio, e del luogo solito della Santissima Trinità de' Convalescenti sotto pena di 25. Ducati d' oro in oro di Camera, e d' altre pene riservate al nostro arbitrio per ciascheduna volta, e quelli che manderanno una volta, non debbano mandare nell' altra, ma vadi per torno sempre l' istesso numero di 250. finchè sarà finito il numero di tutti, il qual si ricominci da' primi, che saranno andati la prima volta, seguitando il medesimo ordine inviolabilmente, ed in modo, che i Giovani, e le Giovani infino all' età d' anni 20. debbano sedere, e star separati da' loro Padri, e Madri, e da altri loro maggiori d' età, sotto le medesime pene. 206

Edictum Rusticucii 14. Octobris 1593.

Che tutti gli Ebrei la sera ad un' ora di notte debbano serrarsi dentto il Ghetto, e la mattina non ardiscano uscire se non per il Portone maestro sotto pena di scudi 25. e d' altre a nostro arbitrio per ogni volta. 207

Edictum Rusticucii.

208 Che per qualsivoglia pena apposta a' suddetti Capitoli non s' intendano diminuite le pene, che secondo la ragion comune si debbono per tali delitti; non ostante qualsivoglia privilegio da' Sommi Pontefici Predecessori fosse concesso a' detti Ebrei, e d'ogni altra cosa, che facesse in contrario, de' quali fosse anche bisogno farne special menzione di parola in parola, e con qualunque clausule derogatorie, anche delle derogatorie, le quali si abbino qui per espresse.

Edictum Rusticucii.

209 Ed acciochè le suddette cose abbino la dovuta osservanza, deputiamo esecutori de' nostri Ordini N. N. N. e vogliamo, che la copia del presente Editto pubblicata nel Ghetto degli Ebrei, ed affissa ne' Portoni di esso abbia l'istessa forza che avrebbe, se fosse a ciascuno di essi Ebrei personalmente intimato.

Dato nel nostro Palazzo ec.

210 Quod dictum est non licere Christianis Ingredi cum Judæis idem balneum, nec adhibere Medicum Judæum, nec sumere medicinam a Judæo præparatam, ut loquitur textus *in c. Nullus* 13. *caus.* 28. *qu.* 1. intelligendum est extra casum necessitatis, quia in casu necessitatis, ubi alius pro recuperanda, aut conservanda salute idoneus Medicus, vel Chirurgus, quam Judæus haberi nequit, hunc quoque adhiberi licet, ut recte advertit Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 31. *num.* 8. Silvester *verb. Jud. q.* 1. Pirhing *lib.* 5. *Decr. tit.* 6. *num.* 2. & alii passim; Sic etiam dicendum est de usu balnei, & medicinæ a Judæo præparatæ, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam*, 1. *q.* 7. *c. Omnes* 1. *de Fer. c. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar.* cum multis similibus, & in qualibet dispositione intelligitur excepta; *cap. Licet*, *de pœnit. & remiss.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Nibil* 44. *de elect. num.* 26.

211 Quod dictum est non licere Christiano famulari Judæo, ut habetur *ex c. Ad hæc* 8. & *c. Et si Judæi* 13. *de Judæis*, debet intelligi habitando in eadem Domo Judæi, illi enim soli proprie dicuntur famuli. Ita Bonacina, Coninch, La Croix *lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 2. *num.* 86. Glossa *in cit. cap. Ad hæc vers. in eorum domibus;* & Abbas *ibid. num.* 2. contra Joan. Andr. *ibid. in fine*; Felinum *ibid. num.* 3. Barbosam *ibid. num.* 4. Gonzal. *ibid. num.* 1. Sanchez *in Decalog. lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 19. & 29. Silvester *verb. Judæus qu.* 2. *dict.* 3. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 6. *num.* 12. Hinc licet extra Domum famulari Judæo, v. g. conduci ad operas, esse colonum, vel agricolam etiam originarium, hi enim proprie non sunt servi. Ita Layman *lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 16. *num.* 1. La Croix *loc. cit.* & alii, sic videtur jam obtinuisse praxim.

Quod dictum est, non licere Christianis comedere cum Judæis *ex c. Omnes* 14. *caus.* 28. *q.* 1. debet intelligi, quod non licet Christianis ad convivia invitare Hebræos, nec invitati in conviviis eorum interesse, & maxime illam comestionem cum Judæis prohiberi, in qua Judæi discretionem ciborum observant secundum Legem Mosaicam; Non est autem illicitum cum Judæo manducare in eadem mensa, casu quo in eodem diversorio conveniant, & nec Christiani sint invitantes illos, nec invitati ab illis, ut recte advertit Sanchez *cit. lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 15. Pirhing *lib.* 5. *Decretal. tit.* 6. *num.* 3. Reiffenstuel *ibid. num.* 13. La Croix *loc. cit. n.* 84. Bonacina, & alii. 212

Quod dictum est, non licere Christianis familiaritatem habere cum Judæis, intelligendum est de ea solum familiaritate, ex qua periculum perversionis, vel scandalum timeri potest; non autem de ea familiaritate, quæ sine tali periculo, & scandalo contrahitur cum Judæis ratione contractuum; & a fortiori nec de ea, quæ contrahitur cum ipsis ad bonum finem, ut nempe facilius pertrahantur ad nostram Fidem; hoc enim fine licet Christiano in fide stabili cum Judæis familiariter agere, bibere, comedere, & hujusmodi. *Communis.* 213

Quod dictum est, esse prohibitam Christianis comestionem azymorum, debet intelligi, quod sola illa azymorum comestio sit prohibita, quæ fit ritu Judaico, idest ex observatione Legis Mosaicæ, & illa, ex qua scandalum posset generari. Ita Suarez, & Coninch, quos citat & sequitur La Croix *loc. cit. num.* 87. 214

Quod dictum est, non licere Cristianis intrare Judæorum Synagogas, volunt aliqui hoc non esse intelligendum, quando abest scandalum, & perversionis periculum, præsertim si fiat ex sola curiositate, & breviter ad observandos, & irridendos eorum superstitiosos ritus; sed esse intelligendum in casu, quo quis frequentaret eas, & diu moraretur in eis, cum scandalo, & periculo perversionis; Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 13. *n.* 17. Azorius *part.* 2. *Institut. moral. lib.* 8. *cap.* 22. *in fine*, Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 6. *num.* 19. & alii. 215

He-

216 Hebræorum lingua ad pronuntiandum est adeo difficilis, ut S. Hieronymus in illa peritissimus extremitatem, seu superfluitatem dentium sibi limare fecerit ad illam recte pronuntiandam, ut observant Historici illi, quos referunt, & sequuntur Gonzalez *in c. Ex parte n.* 10. *in fine de corpor. vitiat.* Majol. *de Irregul. lib.* 1. *cap.* 14. Ursaya *Instit. Crimin. l.* 4. *tit.* 10. *num.* 75.

217 Hebræi, & Judæi, unde sic dicti. Vide verb. Thalmud Hebræorum *num.* 1. ubi & de Proselytis.

218 Additur ad rem attendenda Constitutio Benedicti XIII. incip. *Alias emanarunt*, edita 22. Martii 1729. in qua confirmatur Constitutio Innocentii XIII. incip. *Ex injuncto*, super prohibitione mercaturæ rerum novarum Judæis tum in Statu, tum extra Statum Ecclesiasticum degentibus, in qua inter alia statuitur quod Hebræi, qui in detrimentum Mercatorum Christianorum bombycinos folliculos, vulgo Coccuni, o Bucci a Christianis emere, & mercari, ac sericum texere, pannosque sericos contexere præsumunt, in posterum id nullimode possint, expresse declarando, quod sub novarum rerum mercimonii prohibitionem eis factam, tam texturam, & confectionem serici cujuscumque generis, vel speciei, quam emptionem, & venditionem etiam indirectam novi serici, sive contexti, sive non contexti, ac folliculorum, bombycinorum, quos gallico idiomate *Cocon*, italice vero *Coccone*, seu *Boccio* appellant, comprehendi, & cumprehensas esse intelligatur; Cum Judæi sola arte *Straciaria*, seu *Cenciaria*, ut vulgo dicitur, contenti, aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessarium facere solum possint; Insuper nec ut Medici, etiam vocati, & rogati ad curam Christianorum accedere possint; Nec se a pauperibus Christianis Dominos vocari permittere; Nec Nutrices, seu ancillas, aut alios utriusque sexus servientes Christianos habere, vel eorum infantes per mulieres Christianas lactari, aut nutriri facere; seu Dominicis, vel alias de præcepto Ecclesiæ Festis diebus in publico laborare, aut laborari facere, seu Christianos quoquomodo gravare, ut contractus fictos, vel simulatos celebrare, seu cum ipsis Christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem, seu conversationem habere. Hinc sancitum est, ut Judæi a Christianorum domibus penitus sint sejuncti, & quod signum aliquod adferant, ut dignoscantur. Hæc, & alia jam prius statuerant varii alii Summi Pontifices, & signanter Clemens IV. Constitut. incip. *Cum sæpe*, S. Pius V. Constit. incip. *Romanus Pontifex*, Paulus IV. Constir. incip. *Cum nimis absurdum*. Et dictus Innocentius XIII. Constitut. incip. *Ex injuncto*, ubi & alias supradictorum Pontificum confirmans, uti jam fecerat Paulus IV. inhibet Judæis bona stabilia comparare, & possidere, & etiam conducere, ac hujusmodi.

Judæi sunt in servitute apud Christianos, 219 non quidem pœnali, sed Civili. Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 12. Hebræi sparsim per Ditionem Ecclesiasticam degentes a S. Pio V. a Sixto V. & Clemente VIII. in varia loca restricti fuere, nempe a S. Pio V. in solis Civitatibus Romæ, & Anconæ, a Sixto V. in solis Locis mœnibus septis, a Clemente VIII. in Civitatibus Romæ, Anconæ, & Avenionis. Cum vero Apostolica Sedes Urbini, Ferrariæque Civitates recepisset, non ejecti fuere Judæi ab iis Urbibus, Oppidisque, ubi antea per Duces iis licuerat commorari. Idem *ibid.* §. 12. Ex quo Hebræi a Christianis Principibus in suis ditionibus tolerentur, sequitur quod nec vi, nec injuriis, contra Asyli ius, cum ipsis sit agendum. Idem *ibid.* §. 13. Unde Judæi non vi, sed instructionibus, & suasionibus ad Fidem amplectendam adduci debent. Idem *ibid.* §. 37. Sisebutus Hispaniarum Rex Judæos per vim ad Baptismum suscipiendum impulit. Quod non fuit commendatum. Idem *ibid.* §. 38. & 39. Judæis Romæ semel in singulas habdomadas Evangelium annuntiatur, ipsique hujusmodi prædicationi interesse coguntur. Idem *ibid.* §. 59. *in fine*.

Hebræos septennio major, si Catholicam Religionem amplecti se velle ostendat, & de 220 hoc denuntietur, evocari, & interrogari debet de causa, qua motus est; Et in Christiana Fide est instituendus cum omni diligentia, ut dignoscatur quo spiritu ad Ecclesiæ societatem optandam adducatur. Idem *ibid.* §. 40. & 41. Judæus denunciatus de voto suscipiendi Baptismum, non statim retinendus est, nisi indices sint duo saltem testes per omnia conformes, aut omni exceptione majores. Idem *ibid.* §. 16. Et in dubio de ejus vera voluntate Judex Catholicus, qui Romæ est Vicesgerens pro tempore; ejus voluntatem extra Ghettum, vel in ejus Domo, vel in aliqua Ecclesia, vel alio loco sibi beneviso semel, atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut Hebræi consilio clare perspecto, eum tuto jubeat, aut ad Ghettum remitti, aut Catechumenis recenseri. Idem *ibid.* §. 56. & *sequent*.

 221

221 Hebræus puer, si Baptismum petiisse denuncietur, sed rationis usum non habere reperiatur, parentibus est restituendus. Idem *ibid.* §. 40. Si autem ratione præditus inveniatur, & Baptismum petat, sive completo, sive non completo septennio, baptizandus erit, etiam invitis parentibus. Idem *ibid.* §. 32. Si autem dubitetur de perfecto rationis usu, non statim restituendus erit, sed differri debet Baptismus, donec certa ratione utens, & auditis Fidei Christianæ documentis, voluntatem suam aperiat. Idem *ibid.* §. 33.

222 Hebræorum filii, liberi arbitrii usum non habentes, invitis parentibus baptizari non debent. *ibid.* §. 45. Judæorum infantes parentibus orbi, & sub tutela degentes, absque Tutoris assensu baptizandi non sunt. Idem *ibid.* §. 14. Hebræorum filii infantes, baptizari possunt, si mortis periculo inveniantur. Idem *ibid.* §. 8. Item si crudelem in modum a parentibus deserantur, nempe si in loco publico, soli, derelicti, abjecti, atque omni cura, & spe destituti reperiantur. Idem *ibid.* §. 9. Item si ad Baptismum offerantur a Patre etiam invita Matre; Et etiam si a Matre offerantur sine Patris consensu. Idem *ibid.* §. 15. & 16. Item si ab Avo paterno, in cujus potestate sunt, offerantur ad Baptismum, etiam utroque genitore invito. Idem *ibid.* §. 17.

223 Judæorum infantes oblati a parentibus, qui semel dixerunt se Catholicam Fidem amplecti velle, etiamsi parentes a proposito recedant, sunt baptizandi. Idem *ibid.* §. 58. Qui autem infantiam excesserint, non cogendi, sed retinendi sunt ad tempus longe a parentum consuetudine, donec instructi, de statu suo deliberent. Idem *ibid.* §. 18.

224 Hebræi infantes, si valide baptizati fuerunt invitis parentibus, eis restituendi non sunt, etiamsi spondeant se eos Christianos reddituros cum ad convenientem ætatem pervenerint, nihilque illis contra Fidem Catholicam tradituros. Idem *ibid.* §. 30. Judæorum infantuli a Nutrice, aliove illicite, sed valide baptizati a Christianis educandi sunt, & cum ad rationis usum pervenerint, ad perseverantiam in Fide Catholica cogendi. Idem *ibid.* §. 27. Judæorum filii supra infantilem ætatem constituti, quibus non expresse petentibus, collatum fuerit Sacramentum Baptismi, retineri debent, omnique ratione exploranda est eorum voluntas. Idem *ibid.* §. 27.

225 Hebrææ mulieres a Maritis, aut sponsis ad Baptismum oblatæ, quando retineri debeant, fuse ostenditur ab eodem Pontifice *ibid.* §. 18. & *sequent.* nempe quod quotiescumque sponsus Hebræus Christianæ Religioni nomen dare statuerit, & Evangelio sponsam offerat, prudenter, ac diligenter interrogetur, quomodo sponsalia probentur. Et argumenta sponsalibus comprobandis idonea erunt, si tanti esse ponderis, & momenti videbuntur, ut contracta inter Catholicos sponsalia iisdem rationibus evinci aperte, ac tuto valeant. Et si probationes tales fuerint, e vico, seu Ghetto evocanda erit mulier, & semel, atque iterum, aut quamdiu opportunum judicabitur, ejus voluntas in Ecclesia aliqua, aut alibi exploranda, ac demum, aut innata in pervicacia, atque errore relinquenda, si resipiscere nolit, aut inter Catechumenos retinenda est, ut instruatur, si conversionis certa spes aliqua oboriatur. Cum autem sponsus aut alius quilibet fide dignus talia argumenta proferat, quibus plane constet sponsalia vere contracta fuisse, apud ipsos Hebræos valida, atque obligatoria, tunc illico inter Cathecumenos collocanda est mulier, ubi tamdiu versabitur quandiu necesse erit, dummodo quadraginta dierum spatium non superetur. Idem *ibid.* §. 69. & 70. *Vide ibi*, ubi multa scitu dignissima.

Judæi si accepto Baptismo, ad Judæorum 226
Scholam redeant, contra eos legibus agendum est, uti contra hæreticos *Judaizantes*. Idem *ibid.* §. 29. Hebræus, qui se ad Fidem con- 227
vertit, conjugem hebræam interpellare debet, velit, nec ne, Christianam veritatem amplecti, & sine Creatoris injuria cohabitare. Idem Constitut. 38. incip. *Apostolici Ministerii*. Quod si ipsa recuset, maritus liber efficitur; non tamen potest ei *Libellum repudii* Judaico ritu mittere. Idem *ibid.* Hebræis conversis prohibetur quovis modo, sive in Judæorum vico, aut Ghetto, sive extra, coram Notario, aut testibus Christianis, *Libellum repudii* dare uxoribus, recusantibus se convertere. Et eadem procedunt pro mulieribus conversis quo ad maritos in Judaismo remanentes. Idem *ibid.*

Judaizantes habentur, & contra eos de mo- 228
re proceditur, quicumque post Baptismum, *Repudii Libellum* Judaicis ritibus dederint conjugi non converso. Idem *ibid.* Atque etiam, si id fecerint coram Notario, & testibus Christianis, licet tunc minori pœna plectendi sint; Quod si intra Vicum, seu *Ghettum* fiat, pœnæ statuuntur etiam contra Universitatem Judæorum. Idem *ibid.*

Descendentes ab Hebræis non sunt arcendi 229
ab Ordinibus, & Beneficiis, nisi aliter in erectione Beneficii a Fundatore cautum fuisset, vel

vel aliter Summus Pontifex decrevisset. Idem *de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 65. num. 4.* per text. in cap. *Eam te 7. de Rescriptis* ibi: *Pro eo vero, quod Judæus extiterit, ipsum dedignari non debes*. Idem quoque dicendum de illis, qui ex infidelibus descendunt. *Ibid.* §. 4. Idem etiam dicendum de Ordinibus Sacris. *Ibid.* §. 5.

230 Hebræi Beatum Andream Rhinnensem, & Beatum Simonem Tridentinum primæ ætatis infantes in odium Christi occiderunt. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Beatus Andreas* §. 1. & 5. Qui *ibid.* §. 17. plures alios infantes Hebræorum crudelitate, perditoque in Christum odio necatos recenset.

231 * Christianis vetitum est sub excommunicatione cum Hebræis cohabitare, ex *cap. 5. de Judæis*. De Synodo Diœcef. *lib. 6. cap. 4.* §. 2. sicut nec accepta mercede servitium illis assiduum impendere.

Alia quoad Hebræos vide in *Additionibus ex aliena manu*, ubi inter cætera in compendium redigitur celebris Epistola Benedicti XIV. ad Archiepiscop. Tarsensem, quæ est de Hebræorum Baptismo.

Additiones ex aliena manu.

232 Non incongrua hic est quæstio, utrum iis in casibus, in quibus Leges Hebræorum forenses contrariæ sunt juri communi, vel particulari quorumcumque locorum, controversiæ inter ipsos motæ decidendæ sint secundum forenses eorum leges, an secundum jus commune, vel particulare? Distinguunt communiter Doctores, inter *ordinatoria judicii*, & *decisoria*, id est inter *formalia processus*, & *materialia*, *seu merita causæ*. In illis jus commune, in his vero jus proprium forense observandum censent; Consule Fermosin. *ad Rubric. tit. Decretal. de Judæis quæst. 3. num. 9.* Cyriac. *controv. forens.* 241. *num.* 11. Surd. *decis.* 233. *num.* 3.

233 Hinc inferunt, ætatem minorennem Hebræorum non ex jure communi, sed forensi eorum æstimandam est, ut Masculi annorum quatuordecim, Fœminæ duodecim pro majorennibus habeantur, ad effectum ut restitui in integrum nequeant; testamentum Hebræorum valere duobus, vel tribus adhibitis testibus; in successionibus ab intestato Masculos Fœminis præferri; valere testamentum Hebræi relinquentis filio legitimam, absque institutionis titulo &c.

234 Hujus sententiæ potissimum fundamentum assignatur, quod Leges & consuetudines Hebræorum, quæ non sunt specialiter prohibitæ, nec directæ sunt in contemptum nostræ fidei, iis sunt permissæ *per C. 3. D. 45. C. 7. & C. 9. de Judæis l. 10. & 12. C. eod.*

Quæritur etiam, an id ipsum obtineat, si 235 controversiæ sint Hebræos inter & Christianos? Sed in hac quæstione etiam in *decisoriis* secundum jus commune vel particulare judicandum esse, plerique admittunt, licet in casibus particularibus admodum dissentiant; Confer Fermosin. *ad Rubric. decretal. de Judæis dict. quæst. num.* 10. Cyriac. *dict. controv. forens.* 241. *n.* 12.

Meo autem judicio sive controversiæ sint 236 inter ipsos Hebræos, sive Hebræos inter & Christianos, standum est etiam in *decisoriis* juri communi vel particulari, ut sentit, & quidem recte Bohemer. *in decret. lib. 5. tit. 6.* §. 60. *Sunt Judæi* (inquit) *Legum suarum tenacissimi, reliquas spernunt, nihilque magis curæ cordique habere solent, quam ut se exleges faciant intuitu Legum localium. Id vero adeo rationibus civilibus adversatur, ut nullo jure defendi queat. Immo quia se facile a Legum obligatione eximere sueverunt, hæc prima a plurimis præcautio commentata est, ut non aliter recipiantur, quam sub hac lege (quamvis etiam hæc per se ex natura subjectionis subintelligantur) ut actiones suas civiles ad jura loci communia componant.*

Quod autem attinet ad textus adductos, ii 237 unice statuunt, ut Hebræi in solemnibus ritibus sacris, aliisque, quæ ad cultum sacrum pertinent, non sint inquietandi, observante Bohemero *ubi supra*.

Ex his patet, eo minus Hebræis esse deoe- 238 ganda jura illa communia, quæ ne quidem legibus ipsorum Forensibus sunt contraria. Sic liberos habent in potestate non secus ac Christiani; *cap. final. de Convers. Fidel.* Knipschildt. *de Civit. Imper. lib. 2. cap. 30. n. 26. & sequent.* Nec Hebræorum liberi per id temporis, quo sub patria sunt potestate, condere valent testamenta, suntque Parentibus suis hæredes non aliter ac Christiani; Tiraquell. *de Jur. Primog. quæst. 66. num.* 2. Fœminæ pro dote sua communi privilegio gaudent, quod in L. 12. C. *qui potior. in pignor.* traditur; Tiraquell. *cit. loc. n.* 10.

Non æquali tamen semper jure utuntur, quan- 239 do agendum est ipsis cum Christianis. Hebræi testimonium ferre non possunt contra Christianos, si vel maxime Christianus contra Christianum agat; *L. 21. C. de Hæretic.* Cæterum si lis sit Christianum inter & Hebræum, & ille

ille Hebræum produxerit testem, statur testimonio Hebræi etiam contra Christianum, quippe quia Christianus Hebræum producendo ipsum approbavit; Bohemer. *in decret. lib.* 5. *tit.* 6. §. 70. Similiter nec Hebræi inhabiles testes sunt in Christianorum Contractibus, & ultimis voluntatibus, quod disertis verbis exceptum est *in dict. L.* 21. *C. de Haeretic.* At testimonium Christiani contra Hebræos in omnibus causis recipiendum est; *cap.* 21. *de Testib.*

240 Hebræi Actoribus Christianis instrumenta edere semper tenentur *ob Clementin. unic.* §. *Caeterum*, *de Usur.* qua cautum, ut libri Usurariorum semper edi Actoribus debeant. Id quod ad Hebræos ideo extenditur, quod ii præsumuntur usurarii; Pacian. *de Probat. lib.* 1. *cap.* 53. *num.* 65. At id meo judicio tunc admitti potest, quum ob usurariam pravitatem contra Hebræos agitur.

241 De eo est magna inter Doctores dissensio, an Hebræus admitti possit ad juramentum suppletorium contra Christianum. Vide Bohemer. *in decretal. lib.* 2. *tit.* 20. §. 3. Mynsinger. *centur.* 5. *observ.* 6. Berlich. *part.* 1. *conclus.* 54. *num.* 67. & Berger. *in discept. For. ad Process. Saxon. tit.* 21. *observ.* 1. *not.* 8.

242 Nec convenit inter Doctores, an Hebræi mercaturam exercentes, jure cæterorum mercatorum frui debeant, quod eorum libris deferri solet; Affirmat Bohemer. *in decret. lib.* 2. *tit.* 22. §. 9. At videtur negare & quidem rectius Hornius *Class. XI. Responf. num.* 87. Adisis ipsum loco citato.

243 Adest Epistola Benedicti XIV. Ad Archiepiscopum Tarsensem, quæ est de Hebræorum Baptismo, in qua plures casus resolvuntur, quorum solutio plurimum confert ad solvenda dubia, quæ circa Hebræos conversos oriri solent. Principio itaque statuit Summus Pontifex, non licere baptizare Hebræorum infantes, eorum invitis Parentibus, & deinceps ad casus descendit, in quibus eos baptizare liceat.

§. I.

De Infantibus in extremo vitæ periculo constitutis.

244 *Cum id eveniat, ut ab aliquo Christiano Hebræorum Puer morti proximus reperiatur, rem oppido laudabilem, Deoque gratam is certo efficiet, qui salutem puero aqua lustrali præbeat immortalem. Inter cætera Congregationis Sancti Officii decreta unum extat latum postridie Kalendas Novembris anno* 1678. *cujus verba hæc sunt;* Cum Filius Hebræorum consignatus fuisset Nutrici Christianæ in deficientia Nutricum Hebræarum, dum esset proximus morti, fuit baptizatus, & Sacra Congregatio declaravit, prædictum puerum fuisse licite baptizatum „. *Cum quo convenit alterum emanatum die* 18. *Februarii anno* 1705. *quæstioni respondens fel. mem. Præsulis Caroli Maigrot; illud autem est hujusmodi.* An filii infantes Infidelium possint baptizari invitis Parentibus? Eminentissimi, audito voto DD. Consultorum, dixerunt, non licere, nisi in articulo mortis; Gobat *in Theologia experimentali tractatu* 2. *caus.* 11. *n.* 329. *maxime commendat virum Religiosum de Societate Jesu, qui cum vi quasi coactus Mahumetani domum esset ingressus, veluti Medicus, ejus puellam morti proximam invisurus, eam caute baptizavit, quin id Pater cognoverit; quæ quidem puella post menses aliquot ex hac vita emigrans ad Cœlum feliciter evolavit. Conveniunt quoque in eamdem sententiam* Suarez *in tertiam partem S. Thomæ disp.* 78. *q.* 25. *art.* 3. §. *Ex his autem*, Becanus *de Sacram. Baptismi c.* 10. *qu.* 7. *num.* 7. Hurtadus *de Sacr. Bapt. disp.* 3. *diff.* 3. Azorius *part.* 1. *lib.* 9. *c.* 25. *quæst.* 10. Castropalaus *tract.* 19. *disp. unic. de Bapt. punct.* 9. *num.* 16. Paschal. *de viribus patriæ potestatis part.* 1. *num.* 11. Barbosa *in Canon. Judæorum* 18. *quæst.* 1. *num.* 3. *Ad hanc rem præclare facit epistola S. Francisci Xaverii pag.* 67. *Romæ typis edita, in qua confirmans Patrem Franciscum Henricum, quod quereretur, paucos a se Infideles in Indiis ad veri Numinis cultum revocari, sic scribit* „ Plus itaque proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquisitos per Baptismum Cœlo parturiendo; *Nam certum est, Xaverium hic loqui de Indorum infantibus extremum vitæ agentibus, quos Pater Franciscus Henricus rite, ac licite baptizabat* „ At memento, te octo mensibus, quibus isthic versaris, plures animas conservasse moribundis infantibus baptizandis.

§. II.

De Infantibus expositis.

Si item evenerit, ut puer aliquis Hebræus projectus esset, atque a Parentibus derelictus, communis sententia omnium est, pluribus quoque confirmata judiciis, eum baptizari oportere, reclamantibus etiam, repetentibusque parentibus 245

ut

ut recte docent Azorius *Instit. Moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 25. *quæst.* 5. Ricciol. *Lucubrat. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 30. Clericatus *de Jurisdictione discord.* 17. *n.* 12. Sessa *de Judais cap.* 51. *n.* 110. *& seqq. At Hebræorum parentes patriam se in filios habere potestatem contendunt, nec plane injuria.* Compertum *est patriam potestatem, neque ad jus divinum positivum, neque ad jus naturale, neque ad jus gentium pertinere, sed* juris, *ut ajunt* humani Romani *esse; Cum autem Civitate Romana Antoninus Imperator omnes Imperio Romano subjectos donaverit, juxta ea, quæ leguntur in l. In Orbe Romano, quæque in aliis exemplaribus incipiunt In Urbe Roma, ff. de statu hominum, & Hebræi Imperio Romano tunc essent subditi, hoc ipsis argumentum suppeditat pro patria in filios potestate: Sic disserit* Abbas *in cap. cit. ex lit. num.* 3. *de convers. Infidel.* Judæus habet filium in potestate, & est ratio, quia Judæi contrahunt justas nuptias, sunt sub Romano Imperio, & sic gaudent legibus imperialibus. *Sed itidem plane constat, prædictam patriam potestatem tunc certe amitti, cum filius derelinquitur, projiciturque; juxta responsum* Gregorii IX. *cap.* 1. *de Infantibus & languidis expositis, cujus hæc sunt verba:* Si a Patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus.

Animadvertendum tamen est, eum infantem non inter projectos, expositosque adnumerandum, quem sine Patre, sine Matre, nullo comite, aut per Urbem, aut extra Hebræorum vicum temere vagantem inveneris, sed quem in loco publico solum, derelictum, abjectum, atque omni cura, & spe destitutum offenderis, is absque dubio projectus, is sane expositus censendus est.

§. III.

Declarationes circa casus præmissos.

246 *Postquam casus magis obvios exposuimus, in quibus nostra hæc regula prohibet, Hebræorum infantes, invitis parentibus, baptizari, aliquas insuper declarationes addimus ad hanc regulam pertinentes, quarum hæc prima est: si parentes desint, infantes vero alicujus Hebræi tutelæ commissi fuerint, eos sine tutoris assensu licite baptizari nullo modo posse, cum omnis parentum potestas ad tutores pervenerit;* Sic Azorius *Instit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 28. *quæst.* 9. Thomas a Jesu *de Convers. gent. pag.* 212. Sessa de Jud. *cap.* 25. *num.* 32. *alios præterea Doctores eadem sentire non ignoramus, a quibus recensendis brevitatis gratia supersedemus.*

Secunda est, si Pater christianæ Militiæ nomen daret, juberetque infantem filium baptizari, eum quidem, vel Matre Hebræa dissentiente, baptizandum esse, cum filius non sub Matris, sed sub Patris potestate sit habendus juxta textum in lege Nulla, ff. de suis, & legitimis hæredibus, & in §. Fœminæ, Instit. tit. de adoptionibus, quod quidem ad verbum statuit Gregorius IX. in sua Decretali ad Argentinæ Episcopum scripta, & relata in cap. Ex litteris, de conversione Infidelium.

Tertia est, quamvis Mater, filios sui juris non habeat, tamen ad Christi Fidem si accedat, & infantem offerat baptizandum, tametsi Pater Hebræus reclamet, eum nihilominus, aqua baptismatis abluendum esse; Ita cum cæteris Azorius verba facit in loco præfato quæst. 3. Ubi de communi fidei bono agitur, nulla habenda est ratio patriæ potestatis, quam leges, & jura Romana sanxerunt; & propterea Mater fidelis, quamvis ei jus civile patriam potestatem non tribuat, jus habet ad baptismum filium offerendi: *Huic quidem sententiæ favet prædicta Decretalis Gregorii IX. in qua licet loquatur de patria potestate in eo casu, quem explicabat, Patris nempe Christiani filium aquis lustralibus offerentis, Matre Hebræa perperam discrepante: statuit tamen sententiæ suæ in favorem fidei fundamentum:* In favorem maxime fidei Christianæ respondemus, patri eumdem puerum assignandum: *favor autem fidei in utroque casu valere plurimum jure debet.*

Quarta est, quod si pro certo habeatur, parentum voluntatem esse infantium baptismati necessariam, quoniam sub appellatione parentum locum quoque habet paternus avus, ut observatur in l. Justa interpretatione 201. ubi Glossa *in verbo Avus, ff. de verb. signif. cum eo, quod amplius legi potest in discept.* 977. *num.* 4. *Gratiani. Hinc necessario sequitur, ut si paternus avus Catholicam fidem amplexus sit, ac Nepotem ferat ad sacri lavacri Fontem, quamvis mortuo jam Patre, mater Hebræa repugnet, tamen infans sit absque dubio baptizandus. Martinus Navarrus vir Sacrorum Canonum doctrina excellens, cum hic Romæ casus hujusmodi evenisset, plus valere contendebat Matris dissensum, ut videre licet in ejus cons.* 4. *lib.* 3. *de conversione Infidelium. Contra eum scripsit Præsul Ruetilius Benzoni; Pontifex autem Gregorius XIII. pro avo sententiam tulit, ut ipse refert in suo Speculo Episcoporum lib.* 1. *quæst.* 9. *dub.* 1. *ubi testatur, Hebræo infanti baptismum se contulisse.*

Quam-

Quamobrem in fine Consilii Navarri leguntur : Advertendum autem, contra opinionem, latam sententiam, infantemque traditum fuisse avo Christiano, & demum baptizatum, perseverareque adhuc in fide. *Hujusce facti Marchinus etiam testis est, de bello Divino part. 1. cap. 2. Non desunt alia judicata, quorum vi avus ad fidem conversus præferri debet, non solum si Mater, sed etiam si Pater dissentiat, & quamvis ambo pariter protestentur, sese filii baptismati non assentiri, ut videri potest in cit. discept. 977. Gratiani, cum præter favorem Religionis, qui maximi habendus est, argumenti loco etiam esse debeat Text. in Can. Patrem 32. q. 3. ubi in neptis nuptiis, avi sententia patris judicio antepouitur, cum avus liber, pater autem servus existit* „ Patrem Puellæ Ecclesiæ nostræ famulum, avum vero ejus liberis ortum constat esse natalibus, & ideo avi magis electionem de conjunctione neptis, quam patris ejus, cujus nullo modo liberum potest esse arbitrium, decernimus attendi. Quia ergo electione avi huic istam nupsisse probatur, hanc constat legitime esse copulatam „.

§. IV.

De Patre Hebræo, qui se Religionem Catholicam amplecti velle prædicet, ac se filiosque baptizandos offerat, postea vero sui se consilii pœniteat, abnuatque filium baptizari.

247 *Id Mantuæ evenit, ubi Hebræus quidam non modo cum viro perhonorificum dignitatis gradum tenente, sed ipso etiam cum Duce id rei gessit. Duos habebat infantes liberos, totidemque pueros, atque uxorem, cumque deinceps ad Christi fidem accedere recusasset, Ducisque spem frustratus esset, res ad examen deducta est in Congregatione Sancti Officii, ac Pontifex die 24. Septembris anni 1699. statuit ea fieri, quæ sequuntur :* „ Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum, decrevit, quod duo filii infantes, alter scilicet triennis, alter quinquennis, baptizentur. Alii, nempe filius octo annorum, & filia duodecim collocentur in domo Cathecumenorum. si ea Mantuæ adsit; sin minus, apud piam honestamque personam, ad effectum explorandi ipsorum voluntatem, eosque instruendi. Uxoris quoque in loco a filiis separato exploretur voluntas. Patrem vero, & Maritum respective, quia a proposito suscipiendæ fidei Christianæ recessit, non esse cogendum, sed contra eum posse procedi, prout de jure „. *Id ferme accidit Augustæ Taurinorum, ubi cum Hebræus quidam Religionem Catholicam amplecti nollet, postquam id se facturum promiserat, cumque instaret, ut filiola, quam baptizandam obtulerat, ideoque a Matre Hebræa jam ablatam Christianæ Nutrici lactandam dederat, in potestatem rediret suam: Congregationis Sancti Officii auctoritate Romæ sancitum fuit, ut puellula Christianos penes esset, & ad Sacrum regenerationis Fontem elevaretur, quod videri potest* apud Sessam *cap. 51. n.* 98. *Hoc autem prudenter statutum est, ne scilicet Parentes Hebræi, quibuscum summa æquitate apud Christianos agitur, eo impudentiæ deveniant, ut & nos, & Ecclesiam audeant irridere.*

§. V.

De Infidelibus, qui Baptismum recipiunt ob bonum aliquod temporale.

Sunt quoque aliqui Infideles, suos infantes Christianis offerre soliti, ut aquis salubribus abluantur, non tamen Christi ut stipendia mereantur, neque ut originalis culpa eorum ex anima deleatur : sed id faciunt indigna quadam superstitione ducti, quod nempe Baptismi beneficio existimant, eosdem a malignis spiritibus, a fœtore, aut morbo aliquo liberandos; S. Augustinus *in Epistola ad Bonifacium Episcopum tom. 2. typis Patrum S. Mauri num. 5. de hac re ita disserit* „. Nec illud te moveat, quod quidam non ea fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, qui non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrantur enim per eos necessaria ministeria, & verba Sacramentorum, sine quibus consecrari parvulus non potest. *Mens quippe non infantem baptismo offerentis, sed baptizantis est serio consideranda;* At non parentum, sed ministrorum mens est spectanda; hi enim si bona, & recta mente voluerunt exequi, quod Ecclesia postulat, omnino baptismum valide contulerunt. *Verba sunt Arcudii lib. de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 1. cap. 12.* 248

Res ad examen revocata fuit in Synodo habita anno 1148. *sub Patriarcha Luca, de qua Synodo sermonem habet Balsamon* super Canone 84. Trullano. *Agareni quidam Synodo adfuerunt, qui ut baptismum reciperent, invitati illico responderunt; Se se jam pridem Sacro Baptisma-*

ptisma-

ptismate initiatos; nam id in more suam apud gentem esse dixerunt, infantes vix natos, ad Sacerdotes Catholicos deferri solitos, ac baptizari: Non tamen admissi fuerunt; audierat enim (prædictus scilicet Patriarcha) quod Baptismus, quem infideles a Christianis petunt, non bona affectione, & Orthodoxo proposito petitur, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sui liberi a dæmone vexentur, & tamquam canes male oleant, nisi baptismum Christianum assequantur. *Verba sunt Balsamonis e Græco sermone in Latinum versa a Cardinale Baronio ad an.* 1148. *unde significari videtur, illius Concilii Patres Baptismum ratum, ac validum nequaquam existimasse.* Propositum fuit hac de re dubium supremæ Inquisitioni, ejusque decreto in hunc modum solutum die 6. Septembris 1625. Sacra Congregatio universalis Inquisitionis habita coram Sanctissimo, relatis literis Episcopi Antibarensis, in quibus supplicabat pro solutione infrascripti dubii: An cum Sacerdotes a Turcis, ut baptizent eorum filios, non ut Christianos efficiant, sed pro corporali salute, ut liberentur a fœtore, comitiali morbo, maleficiorum periculo, & lupis, an in tali casu possint saltem ficte eos baptizare, adhibita baptismi materia sine debita forma? Respondit negative, quia Baptismus est janua Sacramentorum, ac protestatio fidei, nec ullo modo fingi potest. *Neque hoc loco prætermittendum est, vigesimam nonam inter propositiones ab Innocent. XI. damnatas die 2. Martii 1679. esse hujusmodi:* Urgens metus gravis est justa causa Sacramentorum administrationem simulandi.

§. VI.

Non esse conferendum baptismum ubi adsit periculum perversionis.

249 *In Congregatione Sancti Officii habita die 3. Maii 1703. decretum fuit, Baptismum conferre infantibus non licere, qui filii Infidelium essent, atque in eorum potestate mansuri. Hoc tamen decretum eos excepit pueros, qui gravissime ægrotantes vita periclitarentur.* Non licere, si sint filii Infidelium, & in potestate eorum relinquendi, secluso tamen mortis imminentis periculo. *Licere autem, si filii quidem Barbarorum sint, sed jam Christi militum, dum tamen, aut a viris Apostolicis illic degentibus, aut ab ipsis parentibus, de Sanctæ Religionis præceptis, ac mysteriis edoceantur, cum adoleverint.* Licere vero, si sint filii Barbarorum baptizatorum; curandum tamen per Missionarios, ac per ipsosmet eorum parentes, ut cum ad annos discretionis pervenerunt, a se, vel ab aliis instruantur, præsertim in illis regionibus, si non prævideantur in promptu adfuturos *Ministros* Evangelicos, qui in hoc parentum commode supplere possint defectum. *In Servia audivimus pauperculas esse mulieres Christianas inito cum Turcis matrimonii vinculo copulatas, quæ cum filium pariunt, eum Sacerdotibus offerunt, ut baptizetur. Idcirco postulatum fuit, qui debeant in casu hujusmodi se se gerere Sacerdotes? De hac re decretum habetur in nostro Bull.* 2. 89. §. 8. *ubi apparet, conferendum esse baptismum, si constet mortem oblato puero imminere:* Istarum vero filios, quos Parochis baptizandos exhibent, ubi eorum vitæ periculum imminere videatur, sacro lavacro abluere prædicti Parochi maxime debent, admonitis Matribus, ut si convaluerint, ipsos in Christiana Religione sedulo educare curent; *Si nullum adsit vitæ periculum, certa regula generalis statuta non est, cum oporteat diligenter omnes expendere circumstantias, & præsertim,* vel eos in Evangelicæ legis, & fidei cultu perseveraturos, vel Christiana educatione ab ejusmodi Matribus fraudatos, Mahumetani Patris impietatem secuturos esse. *Si Sacerdotes, postquam pie, & religiose hoc negotium Deo commendaverint, æquum bonumque existiment, prædictos infantulos baptizare, id quidem facerent, matres tamen enixe admonerent de gravissimo, quo tenentur, munere filios de Christiana Religione sedulo edocendi.*

§. VII.

In Casibus illicitis collatum Baptismum validum esse.

Hujus rei plures Sacrarum Congregationum solutiones affert, ex iis unam proferam ex Cong. S. Officii habita die 30. Martii 1638. circa Baptismum datum parvulæ puellæ annorum trium circiter filiæ Hebræorum a Faustina Christiana, invitis parentibus. Eminentissimi Domini censuerunt, parvulam puellam esse vere baptizatam, concurrente materia, forma, & intentione; Baptismum probari unico teste, & quamvis filii Hebræorum non possint invitis parentibus baptizari, si tamen de facto baptizentur, valere Baptismum, & characterem imprimi, & filiam baptizatam penes Christianos alendam, mulierem baptizantem 250

tem acriter monendam, ut imposterum caveat a similibus; notificandum vero populo, non licere invitis parentibus filios Hebræorum baptizare, quia licet finis sit bonus, media non sunt licita, præsertim stante Bulla Julii III. imponente pœnam mille ducatorum, & suspensionem baptizantibus filios Hebræorum invitis parentibus.

Nota. Dum dicitur, Baptismum unius testimonio comprobari, *intelligendum est, dummodo testi aut mari, aut fœminæ, fides adhiberi prudenter possit, aut idem si testatur qui baptivit; hic siquidem se ipsum asserens Baptismum Hebræo infantulo ministrasse, non rem modo a se gestam, sed etiam pœna dignissimum suo se ipse testimonio confirmaret*, sunt verba ejusdem Pontificis, qui alium quoque refert casum in Congregatione Concilii propositum, & resolutum die 15. Januarii 1724. de infantulis projectis, qui ad Xenodochium feruntur chartam collo suspensam præseferentibus, in qua scriptum legitur jam Baptismum eisdem fuisse collatum. Resolutio hæc fuit: *Si non lateret, qui chartulam scripserat, eidemque fides tuto præstari posset, tunc infantem ut baptizatum habendum, ac ne baptismo quidem initiandum sub conditione.*

Altera Constitutionis pars de adultorum baptismate agit, ac *primo* statuit, puerum sui compotem, & quodammodo adultum censeri, dum septennium compleverit, regulariter loquendo; sed hac in re, *certissima regula est*, inquit, *quod si citra illam ætatem certo constat, puerum fidei Catechismis instructum satis intelligere, quidnam sit baptizari, & quemadmodum sit professio Christianæ legis, baptizandus est, quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur; lex autem divina baptismi neutiquam ab humana dependet.*

Secundo. Si de perfecto rationis usu dubitetur, monet, Sacramentum esse differendum, sed hoc qui postulat, retinendum esse, ac sic interea informandum, ut idoneus accedat baptismati postmodum suscipiendo.

Tertio. Si quis adultus ad salutis fontem accesserit voluntate animatus accipiendi, non quodcumque lavacrum, sed unice Ecclesiæ proprium ac peculiare, baptismum esse validum dubitari non posse.

Quarto. Si quis baptismum accipiens præsenti voluntate careat, quam alias tamen habuerit, talis suscipiendæ lotionis, qualis in Ecclesia frequentatur; tunc examinare oportere, utrum voluntas antecedens, nunquam deinceps retractata, adhuc moraliter perseveret. Nam ubi nulla præcesserit retractatio, & moraliter perdurare intentio videatur, est certe validum Sacramentum.

Quinto. Si nulla sit dubitatio, planeque constet, ac luce clarius, adulto baptismum accipiendi nullam prorsus fuisse voluntatem, aut intentionem, nil restare aliud, quam eumdem & hortari & admonere, ut rite id faciat, quod jam irrite fecit, & suscipiat absolute, ac libere Sacramentum, ac si obstinate repugnet, tum nihil aliud superesse, nisi ut remittatur. Si autem res in dubio sit, nec intelligi possit, retinendum esse, baptizandumque sub conditione. Qui vero ita baptizati sint, omnino Fidem Catholicam observare tenentur.

Sexto. Si denuncient, Hebræum serio petiisse Baptismum, ut duo testes singulares, aut unus tantummodo, sed fide dignus, & omnem citra dubitationem idoneus, & multo magis si adminiculis suffultus; tunc habito testium, vel testis examine, non oportere Hebræum ad Cathecumenos ducere, sed Judex Catholicus, qui Romæ est Vicesgerens pro tempore, ejus voluntatem extra vicum, vel domi suæ, vel in Templo aliquo semel atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut Hebræi consilio clare perspecto, & cognito, eum tuto jubeat, aut ad vicum remitti, aut Cathecumenis recenseri.

Septimo demum. Virum aut sponsum Hebræum Christi legem amplexum jure optimo oblationem facere suæ vel uxoris vel sponsæ, in quam jus a Legibus, & auctoritatem sibi concessam habet. Facta vero hæc oblatio, nec sane potest, nec omnino debet a Christifidelibus recusari, qui tenentur nulli parcere diligentiæ, nullique studio, ut Christiana veritas jam viro, aut sponso cognita, uxori quoque aut sponsæ lucem afferat, ac salutem: eo vel maxime, quod Romani Pontifices licet Judæis vim fieri quoad Religionem severe prohibeant; palam tamen significant, nihil sibi antiquius esse, optabilius nihil, quam ut iidem aliquando e tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem veniant; ideo semel in singulas hebdomadas iis publice Evangelium annuntiari, eosdemque jubent sacris hisce Concionibus interesse, *ut apparet* in Constit. 1. Nicolai III. & Constit. 106. Gregorii XIII.

HE-

HEMORRHOISSA A CHRISTO SANATA.

HEmorrhoissa a Christo Domino a profluvio sanguinis liberata, de qua *Luc.* 8. *v.* 43. S. Ambrosius de Salomone *cap.* 5. arbitratur, quod fuerit S. Martha, Eusebius *Histor. Eccl. lib.* 7. *cap.* 17. asserit, quod fuerit quædam mulier ethnica ex urbe Paneadis ad Jordanis fontem sitæ, quæ grati animi ergo ob relatam gratiam Salvatori statuam erexit, quam suis inspexisse oculis Eusebius ipse fatetur. Et Sozomenus *lib.* 5. *cap.* 20. & Philostorgius *l.* 7. *cap.* 7. ad ætatem usque Imperatoris Juliani eam perdurasse commemorant, apud Calmet, verb. *Hemorrhoissa*. Clericatus autem nelle *Spiche*, verb. *Hemorrhoissa*, tenet, quod fuerit nobilissima & ditissima femina e Cæsarea Philippi oriunda, & juxta communem opinionem vocaretur *Beronice*, quod italice *Veronica*, & esset illa pia mulier, quæ proprio suo sudario vultum Redemptoris Nostri Crucem ad Calvarium ferentis, copioso sudore & Sanguine conspersum abstersit, in quo sudario facies dolorosissima ipsius Jesu Christi remansit miraculose impressa. Et ibi insuper ita subjungit: di questo pure il Masini nelle sua scuola del Cristiano alla pag. 247. nota questa erudita osservazione, riferita da molti gravissimi Autori, ivi citati, con queste parole = E' costante opinione, che S. Veronica porgesse il velo al Salvatore piegato in tre doppie, e che in tutte tre quelle parti s' improntasse l' immagine di Gesù Cristo, le quali poi fossero divise in tre; stante che ne' tempi nostri ancora si venerano in tre luoghi, e sono accreditate per originali. La prima in S. Pietro di Roma, una nelle Città di Iaen nell' Andaluzia, Provincia di Spagna; l' altra in Gerusalemme, e si mostrano a' fedeli con molta divozione: & concludit, che il Masini segue a dire molte altre cose di S. Veronica e di S. Amatore suo marito = * Vide tamen quæ de hoc argumento erudite non minus, quam critice profert Nat. Alex. *in Synopsi Hist. Eccl. sæc.* 1. *art.* 5.

HEREDITAS,

HEreditas nihil aliud est, quam universum 1
Jus defuncti, textu expresso *in l. Hereditas* 62. *ff. de Regul. Jur.* ibi: *Hereditas nihil aliud est quam successio in universum jus,*
quod defunctus habuit. Hereditas tota commu- 2
niter a Jure vocatur *As*, & nisi aliter exprimat Testator, dividitur in duodecim partes, seu uncias, quæ singulæ, pro numeri diversitate, diversa sortiuntur nomina, omnes autem simul sumptæ *Assem* constituunt; Unde Heres totius hereditatis, Heres ex *Asse* nominatur, *arg.* §. *Hereditas* 5. *Instit. de hered.* ubi etiam habetur, quod in potestate Testatoris sit, in quot partes hereditatem dividere velit, ibi: *Hereditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ Assis appellatione continentur: habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia usque ad Assem, ut pote hæc*; *Sextans* idest sexta pars Assis, quæ facit duas uncias; *Quadrans*, sive quarta pars Assis continens tres uncias; *Triens*; sive tertia pars Assis complectens quatuor uncias totius Assis; *Quincunx*, sive quinque unciæ; *Semi-Semis*; sive dimidium Assis comprehendens sex uncias; *Septunx*, sive septem unciæ; *Bes*, idest octo unciæ; *Dodrans*, sive novem unciæ; *Dextans*; sive decem unciæ; *Deunx* sive undecim unciæ; & tandem *As*, sive omnes partes simul sumptæ, seu tota hereditas.
Hereditatis nomine veniunt omnes, & sin- 3
gulæ res, jura, & commoda, sive parva, sive magna defuncti, quæ Heres titulo hereditatis acquisivit, vel acquirere potuisset; item omnes actiones activæ utiles ad aliquid prosequendum, & acquirendum, *Communis*, *arg. l. Qui Filiifamilias* 14. *ff. de heredit.* Rota *part.* 1. *decis.* 182. *num.* 3. *part.* 7. *decis.* 164. *n.* 13. *part.*
12. *dec.* 271. *n.* 3. *part.* 13. *dec.* 64. *n.* 11. Ap- 4
pellatione hereditatis veniunt omnia bona ubique existentia. Rota *part.* 10. *decis.* 156. *num.* 13. & veniunt etiam omnia credita, tam activa, quam passiva. Rota *part.* 7. *decis.* 257. *n.* 3. Venit pariter Juspatronatus. Rota *part.* 10. *dec.* 240. *n.* 11. Immo veniunt non solum bona stabilia, sed etiam mobilia. Rota *part.* 2. *dec.* 518. *n.* 2. Hereditas enim comprehendit omnes species quorumcumque bonorum undequaque provenientium, quæ apud Defunctum repe-
riuntur. Rota *part.* 4. *t.* 3. *dec.* 565. *n.* 9. *cum* 5
seqq.

seqq. Non veniunt tamen hereditatis nomine
Legata. Rota *part.* 3. *decis.* 160. *n.* 6. *& dec.*
472. *n.* 2. & minus veniunt Prælegata. Rota *ibid.*
6 Hereditatis petitio est actio, qua quis hereditatem, vel totam, vel pro parte petit,
seu vindicat ab eo, qui illam pro herede, aut
pro possessore possidet. Calvin. *in Lexico Jurid. verb. Petitio hereditatis*, *l. Licet minimam*
10. *ff. de heredit. petit.* *& l.* 27. *ff. de rei vindicat.* Pro herede autem possidet qui putat se
heredem esse; *l. pro herede* 11. *ff. de hereditat.
petit.* Pro possessore vero possidet, qui causam
suæ possessionis aliam reddere nequit quam quia
possidet, *cit. l.* 11. *& seq. ff. eod.* Uterque scilicet, & qui jus pro herede, & qui possessor possidet, regulariter tenetur petitione hereditatis:
7 *l. Regulariter* 9. *ff. eod.* Adire hereditatem aliud
non est, quam se pro herede declarare, seu hereditatem amplecti, agnoscere, seu admittere;
l. Pro herede 20. *& l. Gerit* 88. *ff. de acqui-*
8 *rend. heredit. Est in re communis.* Aditio hereditatis variis modis contingere potest, scilicet
verbis, factis, aut aliis signis; dummodo tacite, vel expresse quis significet, quod se pro
herede declarare, habere, aut agere velit; *l.
Pro herede* 20. *& l. Gerit* 88. *ff. de acquirend.*
9 *hered. Est in re communis.* Hereditatem adire
potest omnis, qui se obligare potest. *Commu-*
10 *nis.* Ad hoc autem ut hereditatem adire quis
possit, debet ei prius ex testamento, vel ab
intestato esse lata hereditas, ac sufficienter
constare, quod adire volens, sit certo heres.
lib. 7. *Comment. cap.* 4. *n.* 16. & alii passim.
11 Hereditas ad hoc, ut transmittatur ad heredes heredis, debet prius esse adita; non
adita enim non transmittitur, excepto casu,
quo heres *suus* nondum adiit hereditatem, textu expresso *in l.* 1. §. *In novissimo*, ibi: *Hereditatem etenim, nisi fuerit adita, transmitti,
nec veteres concedebant, nec nos patimur, exceptis liberorum personis.* Rota *part.* 6. *decis.* 22.
num. 6. *& seqq. part.* 7. *decis.* 74. *n.* 5. *& decis.* 106. *n.* 2. *part.* 16. *decis.* 35. *n.* 8. & sæpe
alibi; est enim necessaria hereditatis aditio ad
effectum transmissionis. Rota *part.* 12. *dec.* 400.
12 *num.* 10. *p.* 13. *dec.* 137. *n.* 15. Per aditionem
hereditatis acquirit quis jus & dominium omnium rerum hereditariarum, quas defunctus habuit, textu expresso *in l. Cum heredes*, 23.
ff. de acquir. & amit. possess. ibi: *Adita here-*
13 *ditate omnia Jura ad nos transeunt.* Nec requiritur quod eorum possessionem actu, & corporaliter accipiat, quia aditio hereditatis solo
animo fieri potest, & in nuda voluntate consistit, dummodo de ea sufficienter per signa
externa constet, §. *final. Instit. de Hered. qualit. & differ.* ibi: *Nuda voluntate extraneus
heres fit.* Possessio tamen ipsa non acquiritur
per solam aditionem hereditatis, nisi quis eam 14
naturaliter etiam apprehendat, textu expresso
in cit. l. Cum heres 23. *ff. de acquir. & amitt.
possess.* ibi: *Adita hereditate omnia quidem jura
ad nos transeunt: possessio tamen, nisi naturaliter comprehensa, ad nos non pertinet*, & ratio
est, quia possessionem sic dictam a pedum positione, *l.* 1. *ff. eodem* adipiscimur corpore, &
animo, neque per se animo, neque per se
corpore, ut dicitur *l.* 3. *princip. ff. eod.* Et *est
communis*.

Aditio hereditatis transfert in heredem o- 15
mnem obligationem Defuncti, etsi vires hereditatis excedat, casu quo non fecerit inventarium, vel sine beneficio legis, & Inventarii
hereditatem adierit; *l. final.* §. *Sin autem*,
Cod. de jure deliber. & cap. In litteris 5. *de
Raptorib. Sic communis Doctorum*. Hinc post 16
aditionem hereditatis tenetur heres solvere cuncta Legata, & Fideicommissa, totamque adimplere voluntatem Defuncti, ita tamen ut detrahere possit a Legatis, non tamen piis, Falcidiam, vel a Fideicommissis Trebellianicam,
si fecit inventarium; *l.* 1. *C. de SS. Eccles.* &
est *communis ac certa*; Dicitur autem notanter: *Si fecit inventarium*, quia qui sine beneficio Legis & Inventarii adit hereditatem, Falcidiam detrahere non potest, textu claro *in l.
fin. C. de jure deliber.* Et probabilius nequit
etiam detrahere Trebellianicam. Haunold. *par.*
4. *tit.* 16. *cap.* 2. *n.* 11. Covarr. *c.* 16. §. 11.
n. 6. *de Testam.* Clarus §. *Testamentum q.* 66.
& alii, quia, ut recte dicit Rota, inter heredem adeuntem hereditatem sine beneficio Legis, & Legatarios, & Fideicommissarios censetur iniri quasi contractus, ratione cujus heres remanet ipsis obligatus. Dicta Rota *part.*
5. *tom.* 1. *decis.* 19. *num.* 9. *tom.* 2. *decis.* 438.
nu. 4. *&* 12. *par.* 9. *tom.* 1. *dec.* 79. *num.* 2.
parc. 15. *dec.* 222. *n.* 42.

Hereditas repudiari, vel adiri debet. Rota 17
dec. 323. *nu.* 23. alias habetur pro derelicta.
Rota *ibid.* Pro parte autem acceptari, & pro 18
parte repudiari non potest. Rota *part.* 5. *tom.*
1. *dec.* 272. *n.* 15. *& seqq.* Repudiatio autem 19
hereditatis est hereditatis jam delatæ recusatio,
seu rejectio, vel non admissio. *Communis*.
Dicitur autem notanter *Hereditatis jam delatæ*, quia quæ nondum est delata, repudiari
non dicitur, textu claro *in l.* 1. §. *Decretalis*, *ff. de success. edict.* Dicitur autem hereditas delata alicui, quando mortuo jam illo, de
cujus

cujus hereditate quæritur, potest sine ullo impedimento hereditatem, si vult, statim adire, & acquirere, vel repudiare. Baldus *in l. Potuit, C. de jure deliber.* Calvin. *in Lexico Jurid. verb. delata*, Molina *disp.* 274. *n.* 20. & *com-*
20 *munis* aliorum. Hereditatem repudiare potest omnis, qui eam acquirere potest; *l. Is* 18.
21 *ff. de acquirend. heredit. Communis*. Ordinarie loquendo, qui semel hereditatem adiit, eam repudiare amplius non potest, sicut e contra qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit; *l. Sicut* 4. *C. de repud. heredit. Communis* cum Rota *par.* 1. *dec.* 495. *nu.* 7. *in fine par.* 3. *dec.* 288. *n.* 2. *par.* 11. *dec.* 19. *n.* 8. *par.*
22 12. *dec.* 358. *n.* 2. *par.* 13. *dec.* 232. *n.* 5. & sæpe alibi. Dicitur autem *ordinarie loquendo*, quia limitatur conclusio in herede *suo*, utpote qui repudiatam hereditatem adhuc adire potest intra triennium, si nondum alienata est; *l. Si quis suus*, *C. de repud. heredit.* Rota *part.* 15. *dec.* 130. *nu.* 11. & limitatur etiam in Minore. Rota *part.* 12. *dec.* 358. *n.* 3.

23 Renunciatio hereditatis est cessio, seu remissio juris, quod quis ad hereditatem habet, vel habere potest, *arg. l.* 1. *Cod. de Pactis*.
24 Est in re *communis*. Renunciatio futuræ hereditatis alicujus adhuc viventis incerti, seu in genere licite, & valide fieri potest, etiamsi fiat in favorem tertii, *arg. l.* 3. *ff. Pro socio*, Sanchez *l.* 7. *moral. cap.* 2. *n.* 31. Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 7. *n.* 3. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 29. *n.* 534. & communis aliorum; Et ratio est, quia in hujusmodi renunciatione abest periculum voti captandæ mortis, ob quod alia jura prohibent renunciationem hereditatis futuræ hominis adhuc viventis in favorem ter-
25 tii; *arg. l. fin. Cod. de Pactis*. Quævis renunciatio hereditatis hominis adhuc viventis etiam in alterius favorem facta valet, si fiat cum illius consensu, quem non revocet usque ad mortem, *l. final. Cod. de Pactis*. Et est *com-*
26 *munis*. Renunciatio autem de hereditate viventis, sine hujus consensu facta non valet, textu claro *in l. final. Cod. de Pactis*. *Com-*
27 *munis, ac certa*. Nec talis renunciatio valet quamvis juramento confirmata sit. Bald. *in c. Ad nostram, de Jurejuran. n.* 7. Sanchez *lib.* 7. *c.* 2. *n.* 33. Tolosan. *Syntag. Jur. unic. lib.* 41. *n.* 13. Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 7. *n.* 3. & communis aliorum. Et ratio est, quia hujusmodi renunciatio de hereditate viventis sine ipsius consensu est contra bonos mores, utpote in qua inducitur votum captandæ mortis alterius; *l. final. Cod. de Pactis*. Ex *Regula* autem 58. *de regul. Juris in* 6. non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum; nec actum jure nullum validat, si ideo est nullus, ut in nostro casu; quia est contra bonos mores, vel Jus naturale; §. *Sed naturalia, Instit. de jure natur. gent. & Civ.* vel quia est in præjudicium tertii; *cap. Cum contingat* 28. *de jurejurando*, adeoque talis renunciatio non valet, quamvis juramento firmata sit.

Additiones ex aliena manu.

Si plures instituti sint hæredes, secundum 28
jus Romanum solemnis fit distributio hæreditatis in duodecim uncias. Ita enim jurisconsultus *in l.* 50. §. 2. *ff. de Hered. Instit.*. *Hereditas* (ait) *plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ assis appellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia, usque ad assem, puta hæc: Sextans, quadrans, triens, quincunx, semix, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as.*

Quod si minus distribuit Testator potestate 29
juris in hoc revolvitur, ut puta si duos hæredes ex quadrante scripserit, nam hæreditas ejus residua accedit, ut scripti ex semissibus videantur, *l.* 13. §. 2. *ff. dict. tit. de Hered. instituend.* Pariter si hæredes scripti sint alter 30
ex quadrante, alter ex semisse, quadrans adhuc superest, qui pro partibus hæreditariis ipsis accrescit; *dict. l.* 13. §. 3. *ff. dict. tit. de Hered. Instit.* Quod si duodecim uncias excesserit 31
in divisione, æque pro rata decrescit; *dict. l.* 13. §. 4. *ff. dict. tit. de Hered. instit.*

Fluunt ex hac solemni distributione & aliæ 32
plures decisiones *in l.* 14. *ff. dict. tit. de Hered. Inst.* relatæ, de quibus an laborandum sit hodie dubitari vel ex hoc potest, quod naturales constituuntur portiones pro lubitu Testatoris, ac propterea si adscriptæ sint omnibus partes suæ, recurrere minime oporteat ad solemnem partium distributionem, sed dividenda sit hæreditas in tot partes, quot assignavit Testator. De cetero si non omnibus partes sint adscriptæ, recurri & nunc debet ad solemnem distributionem partium, idque quia alias constare haud potest, quid ei, qui sine partibus est scriptus hæres, assignari debeat. Confer Stryk. *in us. modern. pandect. lib.* 28. *tit.* 6. §. 10.

HERES.

1 Heres, (cujus nomen derivatur ab *Hero*, quia Veteres *Heredes pro Dominis appellabant*, *§. final. Instit. de Hered. qualit.*) est qui in universum jus defuncti vel Testamento, & dispositione Testatoris, vel ab intestato, & dispositione Legis succedit. Est in re *communis*, & habetur clare *ex l. Heredem 59. ff. de regul. juris*, ibi : *Heredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit Defunctus, constat*, & *l. Heres 37. ff. de acquir. Hered.* ibi : *Heres in omne jus mortui, non tantum singularum rerum Dominium, succedit*.

2 Heres alius est ab intestato, & alius ex Testamento, seu institutus. Heres ab intestato est qui ex dispositione Legis succedit in universum jus illius, qui intestatus decedit, qui nempe, aut omnino Testamentum non fecit, aut non jure fecit, aut id quod fecerat, ruptum, irritumque factum est, aut si ex eo nemo heres extiterit, juxta verba Justiniani *princ. Instit. de Hered. quæ ab intest.* Hujusmodi ab intestato sunt proximi consanguinei intestatorum. Heres ex Testamento, seu institutus est, qui ex speciali dispositione Testatoris in Testamento instituitur ad succedendum in bonis suis. *Est in re communis*.

3 Heres ex Testamento alius est *universalis*, sive ex *Asse*, qui instituitur ad succedendum in omnibus bonis, & juribus Defuncti, & consequenter ad subeunda etiam omnia onera, seu debita realia ipsius. Alius est *particularis* in parte Hereditatis aliquota V. G. Sextante, Quadrante, Triente, Semisse; vel *particularis* in re aliqua certa, ac determinata, V. G. in tali agro, domo, & hujusmodi, & talis potius Legatarii loco habetur, adeoque jura, onera & debita Defuncti ad eum nihil pertinent, sed ad Heredem proprie dictum, qui Defuncti personam tam quo ad jura, & commoda, quam quo ad onera, seu debita repræsentare debet; *l. Quoties, Cod. de Hered. instit.* Si autem solus Heres particularis etiam in re aliqua certa, ac determinata tantum verbis ipsi directis institutus sit, aut alii Heredes particulares ante Testatorem mortui sint, reliqua etiam Hereditas illi accrescere debet; *l. 1. §. Si ex fundo, ff. de Hered. instit.*

4 Heres ex Testamento rursus alius est *necessarius*, & alius *non necessarius*, seu voluntarius. Necessarius dicitur, quem Testator in portione legitima instituere cogitur, nisi justam exheredandi causam habeat ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exheredatio*, & tales Heredes necessarii sunt omnes descendentes, & ascendentes legitimi. Heres non necessarius, seu voluntarius dicitur ille, quem Testator instituere non cogitur, uti sunt omnes tum extranei, tum etiam sanguine, vel stirpe conjuncti, sed non in linea recta descendente, vel ascendente, adeoque etiam fratres, & sorores Testatoris defuncti, cujus proinde Testamentum infirmare non possunt, quod præteriti sint, nisi aliquem infamem instituisset; tunc enim ipsis competeret querela inofficiosi Testamenti, nisi & ipsi infames essent, vel de ingratitudine erga Testatorem notati; *l. Fratres 27. Cod. de inoffic. Testamen.*

Heres insuper alius est *suus*, & alius *non suus*. Heres *suus* dicitur proximus descendens in potestate Defuncti mortis tempore existens, 5 etiam posthumus, ac naturalis legitimatus per Matrimonium; *§. 2. Instit. de Hered. qualit.* ibi : *Sui autem, & necessarii Heredes sunt veluti Filius, Filia, Nepos, Neptisve ex Filio, & deinceps ceteri Liberi, qui in potestate morientis modo fuerint*. Ubi etiam Legislator dat rationem, quare ita vocentur. *Sui quidem Heredes ideo appellantur, quia domestici Heredes sunt*. Item quia Hereditatem prius quodammodo jam suam obtinent; *l. In suis 21. ff. de liberis, & posthumis*. Heres *non suus* dicitur omnis alius Heres, sive ab intestato, sive ex Testamento constitutus; & talis Hereditatis Dominium non acquirit, antequam adeat, seu voluntarie acceptet, declarando se Heredem esse velle : *§. ultim. Instit. de Hered. qualitat.* Et datur eis anni spatium, postquam sibi Hereditatem collatam cognovit, ad deliberandum utrumnam adire velit, nec ne? & interea moriens usque ad finem anni potestatem adeundi ad Heredes transmittit. Sporer *tom. 2. tract. 6. in complem. VII. Præcept. Decal. cap. 3. sect. 6. n. 116.* & alii passim. Et si intra 31. dies a cognita sibi Hereditate delata inventarium 6 conficere incœperit, & intra alios 60. dies absolverit, non tenetur Defuncti creditoribus debita solvere ultra vires Hereditatis; *leg. ultim. §. Sin autem dubius, Cod. de jure deliberand.* Sporer *loc. cit.* Layman *loc. cit. cap. 6. num. 7.*

Heres potest esse omnis, qui non prohibetur. 7 *Communis, ac certa, arg. l. Non juris 31. ff. de Hered. instit. & princ. Instit. eod.* Prohibentur autem de jure institui Heredes omnes sequen-

sequentes. Primo, Judæorum communitas; *l.* 1. *Cod. de Judæis*. Secundo, Hæretici, eorumque receptores, & defensores. Excipiuntur tamen Lutherani, & Calvinistæ, qui saltem in Imperio Romano Heredes esse possunt vi pacis Monasteriensis. Tertio, Apostatæ a Christiana Fide; *l. Hi, qui* 3. *Cod. de Apostatis:* Quarto, qui percutiunt, vel persequuntur Cardinalem; *c. Felicis recordationis* 5. *de pœnis in* 6. Quinto, Peregrini, qui jus Civitatis Romanæ ex causa pœnæ amiserunt, quales sunt Deportati; *l.* 1. *Cod. de Hered. instit.* Secus est de peregrinis sine causa pœnæ, seu alienigenis, hi enim quia facere possunt Testamentum, *Authent. Omnes peregrini, Cod. Communia, de Successorib.* etiam Heredes institui possunt, eo quod Testamenti factio activa tamquam nobilior annexam habere soleat passivam. Sexto, damnati ad ultimum supplicium eo quod statim, ac damnantur, evadunt peregrini; *leg. Qui ultimo* 29. *ff. de pœnis* 8. *&* *servi pœnæ* 3. *ff. de his, quæ pro non script. habentur*. Septimo, liberi rebellium, & perduellium; *l. Quisquis* 5. §. 1. *Cod. ad Leg. Jul. Majest.* Octavo, Spurii ex damnato coitu nati; *Authent. Ex complexu, Cod. de incestuos. nupt. & Authent. Licet, Cod. de naturalib. liber.* Nono, ex Testamento, vel ab intestato Heres esse nequit, qui occidit Testatorem, *l.* 7. §. *penult. ff. de bonis damnator.*; *& l.* 15. §. *final. ff. & Cod. J. C. Silaniano*. Decimo, nihil capit ex Testamento, qui manifestissime comprobatus est id egisse, ut per negligentiam, vel culpam suam, illa Persona, a qua Heres institutus est, moreretur; *leg. Indignum* 3. *ff. de his, quæ ut indignis*. Undecimo, institui Heredes non possunt omnes illi, qui ob delictum Testamentum facere non possunt; de quibus suo loco sub verb. *Testamentum*.

8 Duodecimo, vi suæ Regulæ, & altissimæ paupertatis Heredes institui prohibentur Fratres Minores de Observantia, Reformati, & Capuccini. *Clement. Exivi* §. *Quia igitur, de verb. signific.* & expresse Concil. Trid. *sess.* 25.

9 *cap.* 3. *de Regular.* Tertiodecimo, non solum particulares Professi, & Coadjutores vota formata habentes, sed nec etiam Collegia, & Domus Societatis Jesu ratione alicujus talis Professi, aut vota formata habentis possunt succedere in hereditatem, vel esse Heredes, sive ex Testamento, sive ab intestato; *Part.* 6. *Constit. cap.* 2. §. 12. ibi: *Non solum particulares Professi, & Coadjutores formati Hereditariæ successionis non erunt capaces; verum nec Domus, nec Ecclesia, nec Collegia eorum ratione; Sic enim omnibus litibus, ac controversiis præcisis, Charitas cum omnibus ad Dei gloriam melius conservabitur*. Sic Sanchez *lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 16. 24. Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 5. *cap.* 5. *nu.* 3. Molina *tom.* 1. *tractat.* 2. *disp.* 139. *vers. Tam professi, juncta disp. sequent.* Possunt tamen Societatis Jesu Collegia, & Domus Hereditates accipere, dummodo non deferantur contemplatione suorum Professorum; *Part.* 6. *Constitut. cap.* 2. §. 5. & docet Sanchez *lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 15. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *quæst.* 195. *verb. Regula*, Layman *loc. cit. sub num.* 4.

Alii Ordines omnes, eorumque Professores, 10
etiam Mendicantes, quibus permissum est bona stabilia in communi possidere, possunt esse Heredes sive ex Testamento, sive ab intestato; *l. ultim.* §. *Hoc etiam, Cod. de Episcop. & Cleric.* Et ratio est, quia licet Religiosi per votum solemne paupertatis privati sint omni jure, & proprietate per se, & pro se in particulari; manent tamen capaces jurium, quatenus sunt membra Communitatis capacis ejusmodi jurium in communi, atque adeo Heredes esse possunt sive ex Testamento, sive ab intestato; cum hoc tamen, quod ratione suæ Professionis emissæ omnia eorum bona ac jura (excepta portione legitima Heredibus necessariis sive descendentibus, sive ascendentibus debita) in Monasterium transeunt ipso facto absque alia apprehensione, quia transeunt accessorie ad ipsam personam transeuntem in Monasterium, *Authent. de Monachis*, §. *Illud quoque*, ibi: *Ingredientem namque simul sequuntur omnino res*; *Authentic. Si qua mulier, de SS. Ecclesiis*; *l. ultim.* §. *hujus autem, Cod. de Episcop. & Cleric. cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *quæst.* 2. Hinc Monasterium ratione sui Mo- 11
nachi Hereditatem delatam adire potest etiam ipso Religioso ignaro, & invito, vel ante aditionem mortuo; Religiosus vero eam adire nequit absque Prælati, vel Monasterii mandato, quia Religiosus professus propter paupertatis votum est incapax sibi acquirendi, sed omnia ejus bona, & jura ex Hereditate, legato, donatione, industria, vel quovis alio titulo acquisita ad Monasterium transeunt; quidquid enim acquirit Monachus, acquirit Monasterio; *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *quæst.* 3. *cap. In præsentia* 8. *de probationib.* & sic contra Legistas docet communis Theologorum, & Canonistarum, quos citant, & sequuntur Rodriq. *tom.* 2. *qq. Regular. q.* 77. *art.* 1. Sanchez.

chez *lib. 7. moral. cap. 12. quæst. ult.* Molina *tom. 1. tract. 2. disp.* 140. Covarruv. *c. 1. de Testament. num.* 1. Layman *loc. cit. n.* 7.
12 Religiosus ad Episcopatum translatus, quamvis fuerit Ordinis Mendicantium, & etiam Ordinis Minorum, est capax Hereditariæ successionis, ita tamen, ut bonorum sola administratio ipsi acquiratur, Dominium vero Ecclesiæ cui præest; Rota *in Urgellen. Hereditatis* 24. *Maii* 1619. *par.* 4. *recent. tom.* 2. *dec.* 115. *n.* 22. Battol. *in tract. Minorum lib.* 4. *dist.* 3. *cap.* 3. cum aliis allegatis *arg. cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quæst.* 1. Vide verb. *Episcopus art.* 7. *n.* 11. 12. 13. *& sequent.*

13 Heredes ab intestato succedunt sequenti ordine. Primo, ante omnes legitimi liberi, tum mares, tum feminæ Dominii capaces, æqualibus portionibus, in quorum mortuorum locum succedunt nepotes in stirpem, non in capita, *Novella Justiniani* 118. *collat.* 9. *c.* 1. Secundo, deficientibus liberis, ac Nepotibus descendentibus, succedunt Pater, & Mater Defuncti, si superstites sint; si vero superstites non sint, in locum Patris succedunt Avus, & Avia paterna, & in locum Matris Avus, & Avia Materna; *Authent. de Heredib. ab intestato*. Tertio, deficientibus tam descendentibus, quam ascendentibus, succedunt Fratres, & Sorores Defuncti ex utraque parte conjuncti æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo Patre, vel sola Matre conjuncti sunt, atque in illorum mortuorum locum etiam succedunt Nepotes; *Auth. Itaque, Cod. communia, de successionibus*. Quarto, deficientibus Fratribus, & Sororibus ex utraque parte conjunctis, ac eorum Filiis, succedunt Fratres, ac Sorores ex una tantum parte conjuncti respective ad bona profecta, ut qui ex parte Patris conjuncti sunt, succedant in bonis a Patre profectis, & qui ex parte Matris conjuncti sunt, succedant in bonis a Matre provenientibus, in reliquis communibus bonis æqualiter omnes, ut docet Glossa communiter recepta *in cit. Auth. Itaque, Cod. communia, de successionibus*. Quinto, deficientibus omnibus fratribus, & sororibus, eorumque Filiis, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum, civili computatione facta æquali divisione in capita, nulla habita ratione, utrum ex utraque, vel ex una tantum parte conjuncti sint, dummodo in eodem gradu vicinitatis conjuncti sint; *Authent. de Heredib. ab intestato c.* 3. *& Authent. post Fratres, Cod. de legitimis Heredibus*. Sexto, deficientibus etiam Heredibus collateralibus usque ad decimum gradum, succedit conjux Defuncti, nisi inter eos fuerit divortium; *l. unic. ff. & C. Unde vir & uxor*. Septimo denique, si ab intestato decedentis, neque consanguineus ullus, neque uxor extet, succedit Fiscus in omnibus bonis Laici quidem ab intestato Defuncti, Fiscus sæcularis, Clerici vero sic ab intestato Defuncti, Fiscus Ecclesiasticus; *l. Vacantia* 4. *Cod. de bonis vacantibus, & cit. l. unic. Cod. Unde vir & uxor*. Vide tamen verb. *Successio ab intestato*, ubi fusius de omnibus.

Heredibus descendentibus, scilicet Filii, ac 14
in illorum defectu Nepotibus, si non adsit aliqua justa causa ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exheredatio*, eos exheredandi, debetur semper legitima portio, quæ est Triens Hereditatis, si non sint plures liberi quam quatuor; & Semis, si sint plures quam quatuor; *Authent. de Triente, & Semisse, Authent. Novissima, Cod. de inofficios. Testament.* In supradicto descendentium numero computandi sunt etiam, qui Hereditati renuntiarunt, non tamen qui legitime sunt exheredati, aut ob Religionis Professionem incapaces facti sunt: Cum hoc tamen discrimine, quod liberi immediati eorumque Nepotes singulares, de illa portione legitima participent in capita; Nepotes autem unius plures, tamquam unius Patris personam repræsentantes, etiam unius tantum portionem participent in stirpem; *Instit. de Heredibus ab intestato, §. Cum filius*. Unde dantur communiter sequentes versus.

Quatuor, aut infra dant natis Jura Trientem;
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.

In defectu autem descendentium, legitima 15
portio ascendentium est semper *Triens* Hereditatis, immediate debita parenti utrique, vel uni superstiti, & neutro superstite in locum patris succedunt Avus, vel Avia Paterna, & in locum Matris, Avus, vel Avia Materna; *Authent. de heredib. ab intestato*. Talis autem 16
legitima portio debet relinqui omnibus supradictis Heredibus sine ullo onere, aut gravamine; alioquin apposita onera, & gravamina habentur pro non appositis: *l. Quoniam, Cod. de inoffic. Testament.*

Quod si alicui descendenti, aut ascendenti 17
relinquatur pro legitima minor portio quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum Legitimæ, quæ actio durat ei usque ad 30. annos; *l. Omnimode, Cod. eod. & Authent. Et cum de appellat. cognoscitur*,

tur, §. *hac autem dispoſuimus*, & ſic ex communi ſententia Gomez 1. *reſolut. c.* 11. *n.* 23. Molina *diſp.* 177. Layman *loc. cit. num.* 11.
18 Si vero ſine juſta exheredandi cauſa non ſolum minor portio, quam aſſignata, ſed nulla relinquatur pro Legitima, Teſtamentum ipſo jure eſt nullum, quoad extranei Heredis inſtitutionem (non item quoad Legata, Commiſſa, & alia) *Authent. Ex cauſa*, *Cod. de liberis præteritis*; & præterito Heredi competit actio triginta annorum ad Teſtamentum nullum dicendum; Gloſſa communiter recepta *in l. Licet verb. Longe*, *Cod. de jure deliberandi*.
19 Quod ſi autem legitima cauſa exheredationis ſit Teſtamento inſerta, ſed ab Herede inſtituto probari non poſſit, tunc competit Heredi neceſſario querela inofficioſi Teſtamenti, per quam evacuabit Teſtamentum quoad Heredis extranei inſtitutionem, ſed neceſſario abſolvenda intra quinquennium; *l. Si quis filium* 34. *leg. Scimus* 36. *Cod. de inoffic. Teſtam.* & ex communi docet Jul. Clarus *q.* 40. *num.* 5.
20 Pater quamvis non teneatur inſtituere Heredes Filios naturales, ſi tamen Filiis legitimis careat, poteſt eos inſtituere, & eis quomodolibet ſua bona relinquere, dummodo Parentes, ſi ſuperſint, legitima portione non priventur; *Auth. Licet*; *Cod. de naturalibus Liberis*. Si autem Filios legitimos habeat, non poteſt Pater relinquere Filiis naturalibus pluſquam unam Hereditatis unciam, ſeu duodecimam partem; *Authent. quibus modis naturales efficiantur ſui*: & *cit. Authent. Licet*, *Cod. de*
22 *naturalib. liberis*. At vero Matri Filii naturales ſuccedunt cum legitimis tam ex Teſtamento, quam ab inteſtato, ubi jus commune obſervatur; *leg.* 5. *Si qua Illuſtris*, *Cod. ad S.C.*
23 *Orficianum*. Filii vero ſpurii ex damnato coitu nati ſuccedere non poſſunt nec Patri, nec Matri, neque per Teſtamentum, neque ab inteſtato, neque per ſubſtitutionem; *l. Si quis inceſti*, *Cod. de inceſtis nuptiis*, *leg.* 1. *Cod. de naturalibus liberis*, *Novella* 74. *c.* 4. & 6. Licet poſſit ſpurius in defectu Heredum neceſſariorum inſtitui Heres ab Avo, licet ſit natus ex Filio ſpurio ejuſdem Avi, quia ille, qui inſtituitur, non eſt Filius ſpurius Teſtatoris, ſed nepos, & cit. Leges loquuntur ſolum de ſpuriis Filiis, & non de Nepotibus; & a fortiori poſſit inſtitui ab Avo Filius legitimus, vel naturalis Filii ſpurii, quia ille Nepos non eſt ſpurius; Lugo *de juſtit. & jure diſp.* 2. *n.* 116. cum Sanchez, & Vaſquez ibi citatis; &
24 plures alii. Tenentur tamen Parentes alere ipſos Filios ſpurios; *cap. Cum haberet* 8. *de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine: *Solicitudinis tamen tuæ intereſt, ut uterque Parentum liberis ſuis, ſecundum quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret*; vid. verb. *Filius a n.* 126. Here- 25
des Patris habent eandem obligationem alendi ſpurium, ſi Pater non providerit; Lugo *de juſtit. & jur. d.* 24. *num.* 125. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1167. & alii. Item aſcendentes Paterni, ſi Pater, aut Heredes deficiant; Lugo *loc. cit. num.* 136. La Croix *loc. cit. num.* 1167.

Heres ſemel non poteſt deſinere eſſe Heres; 26
Rota *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 466. *num.* 3. & 6. *part.* 5. *tom.* 2. *deciſ.* 486. *part.* 12. *deciſ.* 222. *num.* 10. Limita tamen ex cauſa ſupervenien- 27
te, cum tunc poſſit deſinere eſſe Heres; Rota *part.* 2. *dec.* 75. *n.* 11. Heres Heredis repu- 28
tatur etiam Heres primi Defuncti; Rota *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 301. *part.* 14. *dec.* 227. *num.* 2. Dictio *Heres* comprehendit tam maſculos, 29
quam feminas in materia indifferenti; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *deciſ.* 383. *num.* 16. Secus autem in materia differenti, & ubi conſtat de contraria mente ſtatuentium, quo caſu reſtringitur ad ſolos maſculos, *ib. num.* 17. Heres 30
Tutoris tenetur de neglectis, & ad uſuras pupillares, Rota *part.* 11. *dec.* 69. *n.* 3. Heres 31
uxoris tenetur alere Maritum inopem; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 30. *num.* 1. Prout tenetur præſtare evictionem Viro, cui bona Fideicommiſſa in Dotem conſtituta ſunt, quando evictio fuit promiſſa; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 606. *num.* 4. Deficiente Herede ſcripto ante 32
Teſtatorem, Hereditas devolvitur Heredi ab inteſtato; Rota *part.* 11. *dec.* 84. *n.* 1.

Heredis voluntas ſervanda eſt circa funera 33
Defuncti; *Sac. Congr. Rit. in Ferrarien.* 7. *Sept.* 1613. *apud Aldan. in compend. Canonic. reſol. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 26. Heredes Defunctorum 34
pro illis ad ſepulturam aſſociandis numerum ceræ ſibi beneviſum, quolibet contrario prætextu per Parochum deducto non obſtante, ſubminiſtrare valent; *Sac. Congr. Epiſcop. & Regul. in Caſſanen.* 5. *Maii* 1617. penes Aldan. *loc. cit. num.* 27. Heredes Defunctorum poſſunt 35
vocare numerum Religioſorum ſibi beneviſum in deferendis Cadaveribus ad Eccleſias; *Sacr. Congr. Rit. in Camerinen.* 21. *Nov.* 1627. penes Barboſam *in ſumma Apoſtolic. deciſ. verb. Heres num.* 3. & eadem *Sac. Cong. ſub die* 14. *Jan.* 1649. Electio, & numerus Religioſorum pro aſſociandis Cadaveribus, ad libitum Heredum Defunctorum ſpectat, & pertinet, & ita ubi-

ubique servatur, prout antea *Congr. Rit. decrevit* 14. *Januarii* 1649. Sic *Sac. Congr. Conc.* 30. *April.* 1660. Item *ead. Sac. Congr. Concil. in Papiens.* 27. *Decemb.* 1667. decrevit ut sequitur: *Non sunt a Parochis cogendi, & compellendi Defunctorum Heredes, ut si duodecim V. G. Fratres vocent ad associandum Cadaver, totidem omnino pares numero Clericos saeculares vocare debeant*; & sic saepe saepius tum *Sac. Congreg. Rit.* tum *Sac. Cong. Conc.* tum *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* & signanter *in Alexandrina* 10. *Sept.* 1688. ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

36 Il Guardiano de' Minori Osservanti del Convento di S. Bernardino nella Città d'Alessandria umilissimo Oratore dell' EE. VV. riverentemente espone, che essendo morto in detta Città il quond. Giovanni Vitali, e dovendosi seppellire nella Chiesa dell'Oratore, e perciò invitati tutti i suoi Religiosi ad accompagnare il Cadavere, pretesero li Signori Canonici della Cattedrale impedire il trasporto di quello, asserendo doversi chiamare a tal accompagnamento in egual numero i Sacerdoti Secolari, e Regolari; ma perchè Monsignor Vescovo, attese le buone ragioni dell' Oratore decretò a suo favore, li Canonici fecero protesta di non esser con quell'atto pregiudicati. Ricorre per tanto esso Guardiano alla retta giustizia delle EE. VV. supplicandole, che come altre volte, e da cotesta Sac. Congregazione, e da quelle del Concilio, e de' Riti, è stato determinato, che sia in arbitrio degli Eredi del Defonto chiamare i Religiosi, e Preti secolari in qual numero più li piaccia degli uni, e degli altri, così vogliano degnarsi determinare ancora nel presente caso, che ec.

Sacra Congreg. Eminentissimorum, & Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium praeposita, attentis narratis, censuit Oratori dandam esse declarationem alias editam, nempe esse ad libitum disponentium, seu ipsorum heredum convocationem Cleri, & Fratrum, quos ipsi maluerint.

Romae 10. *Septemb.* 1688.

G. Card. Carpineus.
B. Panciaticus Secret.

Et hoc Decretum reperitur Authenticum in Archivo hujus Conventus S. Bernardini Alexandriae. Et idem statuit Alexander VII. Constitut. incip. *Alias* apud Theatr. Regular. verb. *Sepultura*. Et sic novissime etiam Benedictus XIII. Constit. incip. *Pretiosus*, §. 70. ibi: *Volentes numerum Fratrum associare debentium fore libere determinandum per heredes, defuncti, nullo habito respectu ad numerum Clericorum saecularium*. Et idem jam decreverat Sac. Congr. Episcop. & Regularium in Albinganen. non obstante Synodo Provinciali, ac concordia, & affertur Decretum ad litteram.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Il Priore, e Frati del Convento di S. Agostino della Terra della Pieve, Diocesi d'Albenga, riverenti espongono all'EE. VV. come per la morte del già Pietro Gherardi, che si aveva eletta la sepoltura nella Chiesa degli Oratori, l'Arciprete Curato di quella Collegiata pretese di non voler andare a levare quel Cadavere, che era nella sua Parrocchia, mentre si osservava una concordia seguita fra loro, e praticata fin' ora da molti anni in quà, che quando intervenivano alla detta Associazione due Regolari, dovessero anche intervenirvi col Curato due Preti del Clero, tanto più per esser ciò stato disposto, e decretato dal Sinodo Provinciale di Genova, confermato nel 1574. dalla Sac. Congregazione del Concilio d'ordine del Sommo Pontefice di quel tempo a relazione della medesima Sac. Congregazione, ed anco con lettere di questa Sac. Congregazione del 1600. che ne ordinò l'osservanza. E perchè gli Eredi del detto Gherardi nell' Associazione di detto Cadavere non vi vollero che gli Frati di S. Agostino, ed il solo Arciprete Curato, quale ricusò d'andarvi, mentre non v' interveniva tutto il Clero, e non si osservava detta concordia, e Sinodo; onde gli Oratori levarono il Cadavere, e condussero alla Chiesa, per dargli sepoltura senza l'Arciprete. Per tanto li medesimi Oratori reclamando da tal Decreto, e concordia supplicarono umilmente l'EE.VV. dichiarare esser lecito, ed in arbitrio de' Defonti, o de' suoi Eredi, o che abbino, o che s'eleggano sepoltura nella Chiesa de' Regolari, di poter chiamare quanti, e quali Regolari vogliono per associazione di Cadaveri alle dette loro Chiese de' Regolari, benchè non vi siano chiamati Preti, o alcun de' Preti Secolari; purchè non s'escluda il Parroco. Ed essendo state da questa Sacra Congregazione maturamente considerate, e discusse le ragioni addotte da ambe le parti, proponente l'Emi-

minentissimo Sign. Cardinale d'Elci, fu risoluto, e dichiarato sotto li 23. Nov. 1663.

Synodum non comprehendere Regulares in casu de quo agitur. Ideoque esse ad libitum disponentium, seu ipsorum heredum convocationem Cleri, & Fratrum, quos ipsi maluerint, non attenta præfata concordia; ceterisque in contrarium allatis non obstantibus quibuscumque &c.

Alla quale dichiarazione, e Decreto non quietandosi il medesimo Arciprete, e Collegiata, hanno con nuove istanze, e motivi fatto nuovamente ricorso a questa medesima Sacra Congregazione per la moderazione, e revocazione di detta dichiarazione, o Decreto.

Supplica perciò Fr. Geronimo Valvasori da Milano Procuratore e Generale di S. Agostino, unitamente con gli Oratori l'EE. VV. Reverendissime di confermare la suddetta resoluzione. Che ec.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, attentis narratis, reque denuo, auditis Partibus, Eminentissimo Ilcio referente, mature discussa, statuit, ac decrevit standum esse in decisis, quibuscumque non obstantibus.

Romæ 27. Martii 1664.

M. Card. Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

E. Episc. Camer. Secr.

37 Heres ab intestato tenetur solvere Legatum pium relictum in testamento profano nullo; Rota *part. 6. recent. decis.* 108. *num.* 23. & 24. & late *part.* 19. *tom.* 1. *decis.* 484. *num.* 3. & in *Cæsaraugustana Testamenti 9. Martii* 1671. *dec.* 65. *num.* 14. *part.* 17. *recent.* Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Const.* 10. *Innocent. III.* &
38 alii passim. Heres detrahat Trebellianicam contra Ecclesiam mediate substitutam, data cautione restituendi eam, si substitutio purificabitur pro Ecclesia; Sabell. *diversor. tract. vers. Trebellianica num.* 20. citans plures alios;
39 Card. Petra *l. c. n.* 76. & alii passim. Heres ex Testamento per lapsum triginta annorum præscribit contra Legatarios, vel coheredem; Ancharan. *in cap. Sine possessione num.* 7. *in fin. de regul. Jur. in* 6. Bald. *de præscript. part.* 3. *qu.* 13. *num.* 9. Pax Jordan. *tom.* 2. *l.* 10. *tit.* 7. *num.* 306. & *tom.* 3. *l.* 14. *tit.* 24. *n.* 26. Card. de Luca *de credit. disc.* 131. *num.* 21. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constitut.* 4. *Honorii III. num.* 98. citans Rotam, & varios alios.
40 Heredes personæ excommunicatæ præstent cautionem de satisfaciendo parti, antequam Excommunicatus Defunctus absolvatur; *Sacr. Congreg. Immun. in Aquilana* 13. *Aug.* 1689. *lib.* 1. *decret. Altovit. pag.* 387. Successio in 41
hereditate bonorum omnium Sacerdotis mortui absque herede spectat ad Episcopum, non ad Cameram Ducalem, ad effectum disponendi juxta regulas Canonicas; *Sac. Congr. Imm. in una Burgi S. Domnini* 26. *Augusti* 1689. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 190. Heres institu- 42
tus sub conditione ne mulierem inhonestam in Uxorem ducat, hereditatem amittit, si idem præceptum non servat; *Sac. Congr. Conc. in nullius* 19. *Decemb.* 1626. *lib.* 13. *Decret. fol.* 162. Heredem qui vult facere Ecclesiam, Con- 43
sanguineis exheredatis, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo propitio neminem inveniet; *cap. Quicumque* 43. *caus.* 17. *q.* 4. ex verbis S. Augustini *serm.* 52. *de vita Clericor.*

Heredes, aliique Executores post heredita- 44
tem aditam, & inventarium confectum statim tenentur solvere legata, & alia exequi, quæ Defunctus præceperat, nisi justo impedimento excusentur, & ad hoc a Judice cogi possunt; *l. Cum res* 47. *in princip. ff. de Legatis* 1. *l. Si Domus* 71. §. *in pecunia, ff. eodem, cap. Si heredes* 6. *de Testament.* Quamvis enim heredes, aliique Executores non incurrant pœnam ab ipso jure statutam, nisi intra tempus a jure determinatum voluntatem Testatoris exequi negligant, potest tamen Episcopus per Censuram Ecclesiasticam, vel etiam alius Judex per interdictum administrationis bonorum defuncti, vel alias pœnas arbitrarias etiam ante annum compellere heredes, & Executores testamentarios ad implendam voluntatem defuncti, non tantum quoad causas pias, sed etiam profanas, nam heres cum primum potest, tenetur solvere Legata, & alia relicta in Testamento per leges citatas; Abbas *in cit. cap. Si heredes num.* 5. Covarruv. *ibid. num.* 4. Card. *ibid.* Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 26. *num.* 129. Reiffenstuel *ibid. num.* 792. & alii. Dominium enim rei Legatæ adita hereditate statim transit in Legatarium, §. *Nostra autem, Instit. de Legatis*, & ibi Gloss. *verb. Per in rem, juncta additione, & l. A Titio* 64. *ff. de furt.*

Heredes, aliique executores tenentur adim- 45
plere Defuncti voluntatem intra annum computandum non a die mortis Testatoris, sed a die monitionis factæ per Judicem, & si semel moniti negligant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive here-

ditas, ſive Legatum ſit, textu expreſſo *in Au-*
thent. Hoc amplius, *Cod. de Fideicomm.* ibi :
Monitus a Judice intra annum non implet ; &
Novell. 1. *cap.* 1. §. 1. *cap. Nos quidem* 3. *de*
Teſtamentis, ibi : *Ut eam commoneas*, *quatenus*
infra annum &c. & ibi Fagnanus *num.* 2. Ab-
bas antiquus *num.* 2. Hoſtienſ. *num.* 2. Joan.
Andr. *num.* 6. Ancharan. *num.* 5. & 6. Butrius
num. 9. Abbas Siculus *num.* 3. & alii paſſim.
Et concordat *Authent. de hered. & Falcid.* §.
Si quis autem, *in princip. cap.* 1. *collat.* 1. ubi
etiam una tantum monitio, ut præcedat, re-
quiritur ; idem etiam deſumitur ex *cap. Si he-*
redes 6. *de Teſtamentis*, ibi : *Si heredes juſſa*
Teſtatoris non adimpleverint (ſupple intra an-
num juxta *cit. Authent. Hoc amplius & cit.*
cap. Nos quidem) *ab Epiſcopo loci illius omnis*
res, *quæ eis relicta eſt*, *Canonice interdicatur*,
cum fructibus, *& ceteris emolumentis*, *ut vota*
Defuncti adimpleantur. Ratio autem hujus pœ-
næ privationis datur *in l. Si patroni* 55. §. *Sed*
nec illud, *ff. ad S. C. Trebell.* ubi dicitur :
Cur enim non videatur indignus, *ut qui deſtituit*
ſupremas Defuncti preces, *conſequatur aliquid ex*
voluntate ?

46 Limitatur tamen hæc pœna privationis to-
tius hereditatis in heredibus neceſſariis tam
deſcendentibus, quam aſcendentibus, qui licet
ſint negligentes in adimplenda ultima volun-
tate Teſtatoris, non ideo tamen debent pri-
vari ſua Legitima, quæ illis non ex volunta-
te Teſtatoris, ſed juris diſpoſitione obvenit,
& quaſi jure naturæ eſt debita ; *cit. Authent.*
Hoc amplius, *Cod. de Fideicomm.* Abbas *in cit.*
cap. Si heredes num. ult. & ibid. Covarruv. *n.* 9.
Pirhing *loc. cit. num.* 126. Reiffenſtuel *loc. cit.*
num. 794. & alii. Niſi forte hereditas ſit ta-
lis, quæ dividi non poſſit, uti ſunt Regna,
Ducatus, & hujuſmodi ; *arg. cap. Licet* 6. *de*
Voto, ubi Filio Regis Hungariæ indicitur pri-
vatio Regni, ſi defuncti Patris voluntatem non
adimpleat ; Cum enim Regnum dividi non
poſſit, ideoque nec legitima ex eo detrahi po-
teſt ; Gloſſ. ibidem *verb. Privandum*, Silveſter
verb. Teſtamentum 2. *qu.* 10. *diſt.* 3. Pirhing
loc. cit. num. 126. Reiffenſt. *loc. cit. num.* 794.
& alii.

47 Relicta ad pias cauſas integre ſolvi debent
ab heredibus, aliiſque Executoribus infra ſex
menſes a die inſinuationis Teſtamenti nume-
randos ; Et ſi intra tale tempus ceſſante legi-
timo impedimento id negligant, debent in
pœnam reſtituere Legata cum omnibus fructi-
bus, & omni augmento, & emolumento,
quod a tempore mortis Teſtatoris ex iis per-
cipi potuit ; *Auth. de Eccleſ. Titul.* §. *Si au-*
tem heres, *verſic. Si autem Legatum*, *cap.* 12.
collat. 9. Fagnan. *in cit. cap. Nos quidem* 3.
de Teſtament. num. 7. & 8. Pirhing *loc. cit.*
num. 127. Reiffenſtuel *loc. cit. num.* 796. &
communis aliorum. Quod ſi heredes, vel alii 48
Executores bis admoniti ab Epiſcopo diſpoſi-
tionem Teſtatoris ad cauſas pias adimplere
neglexerint, etiam ante annum elapſum pri-
vantur omnibus commodis ex Teſtamento eiſ-
dem relictis competentibus ; textu expreſſo *in*
cit. Authent. §. *Si quis autem pro redemptione*,
verſic. Si autem qui hoc facere juſſi, *cap.* 11.
collat. 9. Bartol. & Salicet. *in Authent. Hoc*
amplius, *Cod. de Fideicomm.* Covarruv. *in cap.*
Si heredes 6. *de Teſtamentis num.* 5. & Abbas
ibid. num. 5. Layman *loc. cit. cap.* 11. *n.* 13.
Pirhing *loc. cit. num.* 127. Reiffenſtuel *loc. cit.*
num. 795. & alii paſſim. Si autem heredes 49
perperam negent legata eſſe relicta Eccleſiis,
vel aliis piis cauſis, & in illa negatione per-
ſiſtant uſque ad ſententiam, condemnandi ſunt
in duplum, ut expreſſe ſtatuitur *in* §. *Item*
mixta, *Inſtit. de action.* & tenent cum com-
muni aliorum Doctores mox citati.

Si heredes, vel executores ſemel admoniti, 50
intra annum diſpoſitionem a Teſtatore factam
præſertim circa cauſas pias adimplere negle-
xerint, poteſtas exequendi devolvitur ad Epi-
ſcopum, textu expreſſo *in cit. Authent. de Ec-*
cleſ. tit. c. 10. & *cap. Nos quidem* 3. *de Te-*
ſtamentis. Quod ſi bis admoniti talem diſpoſi- 51
tionem adimplere neglexerint, etiam ante an-
num dicta exequendi poteſtas ad Epiſcopum
devolvitur ; *cit. Authent. de Eccleſ. tit. cap.* 11.
§. *Si autem qui hoc facere juſſi*, & concordat
l. Nulli, *Cod. de Epiſcop. & Cleric. & c. Tua*
nobis 17. *de Teſtamentis*, & Conc. Trid. *ſeſſ.*
22. *c.* 8. & expreſſe tenent Covarruvias *in*
cit. c. Nos quidem 3. *de Teſtament. n.* 8. Ab-
bas *ibid. num.* 11. Fagnan. *ibid. num.* 9. &
10. Innocent. *ibid. num.* 2. Reiffenſt. *loco cit.*
num. 797. & alii. Immo Fagnan. *loco cit.* 52
num. 10. Innocent. *loc. cit. num.* 2. Hoſtienſ.
ibid. n. 6. & alii ſuſtinent, Epiſcopum, He-
rede, vel Executore negligente, ſuccedere in
facultatem exequendi etiam ad non pias cauſas,
& rationem reddunt cum ipſo Fagnano *loc.*
cit. num. 10. Abbas *ibid. num.* 8. Butrius *ibid.*
num. 6. quia, dicunt ipſi, quælibet defuncti
voluntas poteſt dici pia, *l.* 1. *Cod. de ſacro-*
ſanct. Eccleſ.

Aſſignare fundum favore Capellaniæ Here- 53
dem non potuiſſe, & aſſignationem non ſuſti-
neri, reſpondit *Sac. Cong. Conc. in Viterbien.*
20.

20. *Sept.* 1727. *ad* 1. *dub. ut patet in Thesauro resol. Sac. Cong. Conc. dicti anni* 1727. *ubi ad longum*. Quando enim non sunt a Fundatore certa bona dereminate taxata, censentur obligata omnia bona Hereditatis ad sustinenda onera Capellaniæ. E contra autem quando a Testatore pro certa Missarum, & Anniversariorum celebratione alicui Ecclesiæ relictus est determinatus fundus; si dictus taxatus fundus deinde extinguatur, non tenetur Heres alium fundum in locum illius substituere; *Sacr. Congr. Concil. in Albanen.* 10. *Martii* 1742. etiamsi sit opulenta Hereditas; quia cum legatum incipiat ab assignatione bonorum, nonnisi taxativum censeri debet, siquidem si Testator non gravavit Heredes ad solvendam annuam præstationem respondentem oneri Missarum, sed certa ab eadem hereditate segregavit bona, quæ voluit subjecta oneri designato, conjecturæ qualescumque sive a perpetuitate legati, sive ab hereditatis opulentia desumptæ, nimis vagæ, ac imbecilles æstimantur, ut judicetur contra Regulam passim servatam in dicta Sac. Congreg. Concil. nempe quod non sit substituendus alius fundus, quoties Legatum incipit ab assignatione bonorum, sunt enim ad id certa bona determinate taxata.

54 Ad dubium: An candela gestanda per Canonicos in associatione funeris debeat esse ponderis ad minus quatuor librarum, vel arbitrio heredum; & an Canonici ultra dictam candelam prætendere possint unum Ducatum Regni pro quolibet Canonico; *Sac. Cong. Conc. in Trojana* 21. *Maii* 1701. *respondit Negative, quoad primam partem, sed remittendum arbitrio heredum; quo vero ad secundam partem, Negative*.

55 Ad dubium: An heredes defunctorum possint adhibere circa Cadavera defunctorum quantitatem ceræ sibi benevisam, seu potius constet de aliqua consuetudine quoad quantitatem ceræ, eaque sit servanda? *Sacr. Congreg. Concil. in Nullius, seu Montis Cassini* 26. *Jan.* 1726. *ad VIII. respondit*: *Esse statuendam taxam ab ordinario auditis interesse habentibus, & taxa ab eodem transmittatur ad Sacram Congregationem*.

56 Ad dubium: An Presbyteri dictæ Ecclesiæ valeant prohibere sonum campanarum, tam de tempore obitus, quam de tempore delationis cadaveris ad aliam Ecclesiam; & quod emolumentum ab heredibus defunctorum Sacristæ debeatur in casu &c. *Ead. Sac. Cong. ib. ad XV. respondit Negative quoad tempus obitus, & pro sonitu nihil deberi, quoad tempus vero delationis Cadaveris pulsandas esse campanas, si heredes velint, soluta competenti mercede taxanda ab Ordinario*.

Heredibus licet dumtaxat Parochum ad funus vocare; sed si velint alios Presbyteros vocare, præferendi sunt Presbyteri Ecclesiæ Parochialis, & receptitiæ in numero ipsis heredibus bene viso; *Sacr. Congregat. Concil. in Nullius, seu Montis Cassini* 26. *Januarii* 1726. 57

Ad Heredes, & non Parochum spectat vocare quot, & quos libuerit *ad funus*; *Sacra Congregat. Episcop. & Regular.* 4. *Januarii* 1594. 58

Numerum Religiosorum, ac electionem Religionum pro associandis cadaveribus, ad heredes defunctorum pro libito voluntatis eorum spectare, & pertinere, & ita ubique in posterum servari debere declaravit *S. R. C.* 4. *Januar.* 1640. 59

Heredes Defuncti invitare possunt numerum Sacerdotum sæcularium, aut Regularium, immo & Confraternitatum sibi bene visum, nec cogi possunt ad vocandum Capitulum, vel alios, sed solum Parochum, cui debetur duplum eleemosynæ illa, quæ datur aliis Sacerdotibus simplicibus; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* 17. *Mart.* 1579. 11. *Octob.* 1580., 24. *Januar.* 1581., 11. *Jan.* 1647. & 11. *Decemb.* 1649. 60

Heredes non tenentur vocare, nisi Parochum; *Sac. Congregat. Episcop. & Regul.* 28. *Septemb.* 1646. 61

Heredes Beneficiatorum tenentur resarcire bona, & domos Beneficiorum, necnon sacris supellectilibus Ecclesias providere, ex Oraculo *Clementis XI. mediante encyclica Epistola sub die* 23. *Maii* 1708. *impressa in Appendic. Synod. Fulginat. Baptistelli fol.* 167. Ursaya *in Miscellaneo Sacro, & profano primo litt. B. num.* 29. 62

Additiones ex aliena manu.

Summa Heredum divisio est, ut vel testamentarii, vel legitimi sint. De testamentariis placet hic differere. Essentia cujuscumque testamenti vel solemnis, vel minus solemnis, consistit in *Heredis* institutione, quæ est *certi Successoris* in universum jus, quod Defunctus habuit, declaratio legitima. 63 64

Heredis institutio, aut necessaria, aut voluntaria est. Hæc necessaria est, quando necessario certæ personæ sunt instituendæ, vel exhe- 65

heredandæ, hoc est, quibus debetur legitima. Sic itaque ante omnia heredes sunt instituendi liberi tam sui, quam emancipati tam a Patre, quam a Matre; *Novell.* 115. *cap.* 3. immo & spurii respectu Matris; *l.* 29. §. 1. *de Inoffic. testam.* Quin & Nepotum quoque filiis mortuis, & posthumorum *eventualiter* habenda est ratio: *Princip. & §. 1. Instit. de Liber. & Post hæred. instit.* alias nativitate sua rumpunt testamentum; *l. 3. §. 3. de injust. rupt. & ir-*
66 *rit. testam.* Huc etiam referuntur, qui in potestatem Testatoris quocumque modo post conditum testamentum recidere queunt; *l.* 29. §.
67 11. *ff. de Liber. & Post. her. instit.* Hinc consultum est, instituere hosce *eventualiter*, in quem finem Romani ex legibus varias formulas excogitarunt; *l. 29. ff. dict. tit. de Liber. & Post. hered. instit.* Inde posthumi alii *legitimi*, alii *Aquiliani*, alii *Vellejani*, alii *Juliani*, ali *Corneliani* dicebantur; *dict. l. 29. dict. tit. de Liber. & Post. hered. instit.* Sed nul-
68 lam hodie præstant utilitatemanxiæ illæ Veterum formulæ. Vide *l.* 15. *C. de Post. hæred. instit.* Sic etiam ex eodem fundamento utile est *eventualiter* instituere Parentes, ne liberis mortuis ante Testatorem testamentum rumpant. Dici & idem potest de Fratribus, quo casu & illis legitima debetur.
69 In voluntaria Hæredis institutione inspici debet I. ad habilitatem Personarum instituendarum, II. ad modum instituendi.
70 In personis requirebatur, ut juris civilis commercio fruerentur; *l. 1. ff. ad Leg. Falcid.* tum ut Heredes scripti *certi* essent. Excludebantur propterea servi qua tales, Peregrini, *l. 6. §. 2. ff. de hered. instit.* qui tamen, postquam jura succedendi illis sunt communicata, hodie institui queunt; *Auth. Omnes Peregrini*, *C. Commun. de Success.* Deportati, Banniti, Apostatæ *l. 3. C. de Apost.* Hæretici; *l. 4. C. de Hæretic.* Collegia denique, Universitates, & incertæ personæ, nisi Collegia essent excepta; *l. 2. & l. 22. C. de SS. Eccles. l. 1. C. de Judæis.* Emendavit vero hoc Justinianus *in* §. 25. *& seq. Instit. de Legat.* ut tantum reprobata Collegia institui nequeant.
71 Sunt & qui *certo respectu* institui heredes haud possunt. In horum numero sunt liberi naturales, quando adsunt legitimi, tunc enim nonnisi in una uncia institui a Patre queunt; *Auth. Licet, C. de Natural. Liber. Novell.* 89. *cap.* 12. Si Testatoris Parentes soli supersint, in octo unciis, alias vero ex asse. Sic & incestuosi heredes a Parentibus institui haud possunt, nec Parentes incestuosi a se invicem; *l. 6. C. de Incest. Nupt.* ab aliis vero possunt.

Hæc inhabilis institutio, si palam fiat, pro 72
non scripta habetur; *l. 1. C. de hæred. instit.* at si clam, & in fraudem Legis, lucrum ejus cedit Fisco; *l. 1. §. 1. de Jur. Fisc.*

Habilitas heredis tribus maxime temporibus 73
considerari debet; testamenti conditi ob Regulam Catonianam, mortis, quia testamentum per hanc confirmatur, & aditionis, quia per hanc acquiritur. Quod ultimum in hæredibus suis diversum haud est a tempore mortis. Sed jam satis de Habilitate Personarum instituendarum.

Quod attinet ad modum Instituendi, I. re- 74
quiritur *ut institutio possit habere effectum*. Quamobrem ridicula est omnium hominum institutio. Diversa autem est ratio in institutione Pauperum; *l. 46. & l. 49. C. de Episc. & Cler.* quum magis Pauperes collective sumpti in eo quo vixit Testator loco videantur instituti. Huc etiam refertur si quis Sanctum instituat, quia sic Ecclesiæ Sancto illi dicatæ debetur; *l. 26. C. de SS. Eccles.*

II. *Ut fiat institutio de universis bonis*, sive 75
unus, sive plures heredes sint instituti, quia jus Romanum non admittit, ut decedere quis possit pro parte testatus, pro parte intestatus; *l. 15. ff. de Legat.* 1. *l. 7. de Regul. Jur.* Hinc unicus in re certa Institutus detracta mentione rei universam hereditatem capit; *l. 1. ff. de hered. instit.* Idem & de pluribus ex certa re institutis asseritur *in l. 9. §. 13. & l. 10. & l. 11. ff. dict. tit. de hered. instit.* ut tamen hoc casu certæ rei adjectio habeatur instar prælegati in divisione hæreditatis & ex reliquis bonis, ex æquo solvi debeat æs alienum; *l. 35. §. 2. ff. eod.* Idque ipsum placuit, si quidam ex certa re sint scripti, quidam non. Hoc casu illi sunt loco Legatariorum, hi vero heredum; *l. 13. C. eodem.* Deficientibus vero his, illis jus accrescendi salvum est.

III. *Ut institutio sit libera*, *non extorta*, quam- 76
vis blanditiæ non sint vetitæ; *l. ult. ff. Si quis aliq. testat. probib.*

IV. *Ut sit institutio ex certa scientia & ani-* 77
mi sententia facta. Hinc nequit in alterius arbitrium conferri; *l. 32. ff. eod. aperte* scilicet, bene tamen *tacite* per conditionem; *l. 68. ff. eod. l. 1. ff. de Legat.* 2. vel si consideratur tamquam arbitrium boni viri; *l. 1. ff. de Legat.* 2. De jure vero Canonico hoc simpliciter admittunt *ob cap. 13. de Testam.*

V. *Ut sit concepta verbis dispositis & dire-* 78
ctis. Intellige tamen de jure veteri, nam sublatum

latum est hoc requisitum *per l.* 15. *C. de Testam.* adeoque qualiscumque declaratio tacita vel expressa hodie sufficit; Vide omnino Harpreet. *de Tacit. Institut. Hered.*

79 VI. *Ut sit sincera*, *non captatoria*. Confer vero hic Thomas. *disput. de Captator. & in primis* Bynkershoek *in opuscul. de Captat. Institut.*

HERMAPHRODITUS.

1 Hermaphroditi, seu Androgini sic dicuntur, eo quod in ipsis uterque sexus appareat; *Herma* enim apud Græcos masculus est, & *Aphrodi* Femina nuncupatur; de quo videndus S. Augustinus *de Civitate Dei lib.* 16.
2 *cap.* 8. (*a*) Dari hujusmodi Hermaphroditos, seu Androginos participantes de utroque sexu, apud omnes est in confesso, teste ipsamet experientia, & plures referuntur passim a Doctoribus, ut videre est apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 34. *per tot.* Torrell. *in demolog. lib.* 2. *cap.* 17. Ursayam *Instit. crimin. lib.* 3. *tit.* 5. *a*
3 *num.* 205. Ubi ex variis auctoribus varios refert hujusmodi casus, inter quos unum de quadam Moniali in virum conversa, quæ a Monasterio expulsa, fuit exinde ut perfectus vir ordinatus Sacerdos, & factus Canonicus S. Mariæ in Via lata de Urbe, qui fuerat Monialis in quodam Monasterio ejusdem Urbis; is fuit filius Laertii Cherubini, qui obiit 23. Maii 1626. fuitque sepultus in Ecclesia S. Mariæ de Scala, teste Abb. Piazz. *nella Gerarch. Eccles. nella Diacon. della Scala fol.* 1877. Immo
4 apud Indos, & maxime in Provincia Floridæ in America tanta est Hermaphroditorum copia, ut eo quia robusti sunt & exosi, jumentorum loco inserviunt, prout de dicta Provincia Floridæ testatur Jason. *in Theatr. Orb. terrar. tom.* 3. his verbis: *Abundat Regio Hermaphroditis, quorum servili opera, mancipiorum, jumentorumque loco utuntur*, quem refert etiam Verricell. *in tract. de Apostolicis Missionibus tit.* 14. *Miscellan. qu.* 196. *dub.* 1. *num.* 2. qui Auctor *ibid. & dub. sequent.* ex Demetrio, Plinio, & Æliano probat, Lepores utrumque sexum habere, & mutuo coitu absque feminis eorum speciem propagare; darique Hermaphroditos parem, & perfectam potentiam habentes gignendi, & pariendi. Et de facto 5
Thom. Franc. de Remoral. *cons.* 25. *per tot.* Ursaya *Instit. crimin. lib.* 3. *tit.* 5. *n.* 215. & alii, referunt curiosum casum duorum Hermaphroditorum, qui inter se Matrimonium tamquam vir, & femina contraxerunt, & deinde ambo inventi fuerunt gravidi.

Quamvis factos esse ex mulieribus viros 6
multos referatur, nunquam tamen mares viri in feminas mutantur, nec id fieri posse affirmant medici, teste Card. de Lugo *respons. moral. lib.* 1. *dub.* 31. *num.* 3. repugnante scilicet natura, quæ semper expetit dignius, & indigniori resistit. Immo volunt plurimi, casus 7
relatos de feminis mutatis in viros non esse intelligendos de vera mutatione, seu de conversione a Femina in marem, sed illas fuisse Hermaphroditas, seu Androginas, referendo apparitionem utriusque sexus Clytoridi, de quo Amenus *de delict. & pœnis tit.* 4. §. 11. *num.* 18. ubi refert, quod id vidit Papiæ anno 1669. & sic tenent Gasp. Bacchin. *de Hermaphrodit. lib.* 1. Schenchius *lib.* 4. *observ. in princip.* Majol. *de Irregular. lib.* 1. *cap.* 27. Rio-

Nota ex Edit. Romana.

(*a*) Multa congerit Auctor, quorum alia falsa, alia dubia omnino sunt. Hermaphroditus enim componitur ex vocibus græcis *Hermes*, quæ non masculum, sed Mercurium, & *Aphroditi*, quæ non feminam proprie, sed Venerem significat. Perfecti Hermaphroditi raro inveniuntur; conversio autem feminæ in marem nunquam fortasse viribus naturæ facta est, deceptique sunt qui pudendarum partium conformationem inspexerunt. Fide digna Floridæ descriptio adhuc desideratur. Lepores utrumque sexum non habent; Joan. Faber Epos, in Hist. Mexic. f. 812. Diu me torsit, inquit, de Leporibus dubitatio an persuasio, omnes ad unum Hermaphroditos esse. Ideo cum Nobiliss. Julio Sinibaldo venationibus deditissimo (qui ultra centum Lepores domi suæ, h. e. in oppido Montis Leonis Spoletanæ Diæceseos cepit uno anno) omnes Lepores accurata sectione perquisivimus: inter quos centum, vix quatuor masculos invenit, reliqui omnes feminæ, & quod mireris, pleræque gravidæ fuerunt, in his omnibus distinctissimum sexum invenit, & agnovit, & feminea quidem vasa genitalia in feminis, virilia in masculis &c.

Riolan. *de Hermaphrod. cap.* 8. Zacch. *quæst. Medic. Legal. lib.* 7. *tit.* 1. *q.* 8. *per tot.* Cosp. *nel Giudice crimin. part.* 2. *cap.* 7. *num.* 40. *& sequent.* ubi quod similis casus evenit Spoleti, tempore quo studebat Senis, in qua Civitate cum tali Hermaphrodita fuit sæpe allocutus; Ursaya *loc. cit. a num.* 212. *ad* 215. & facit casus curiosus relatus *supra num.* 5. de duobus illis Hermaphroditis inter se Matrimonio con-
8 junctis, & ambobus gravidis inventis. Nec fabulosum est hoc, habere etiam mulieres suos testiculos, & genitalia æque ac viros, atque ob id non minus etiam quam viros castrari posse, quemadmodum in Lydia castrari affirmat Alciatus *in l. Spadonum*, *ff. de verb. significat. & lib.* 4. *antiqu. lect. cap.* 10. *lib.* 20. *cap.* 14. relatus, & secutus a Pignatell. *tom.* 4.
9 *consult.* 34. *num.* 1. Immo quod mas, & femina solum accidentaliter inter se differant, & quod genitalia viri, ac feminæ solo situ distinguantur, ut quod vir habeat genitalia foris, eo quia propter ejus caliditatem expellantur, & femina contineat intus, eo quia propter ipsius frigiditatem intus retineantur, tenet communis Græcorum, & Arabum Medicorum sententia, ut Galenus, Æginera, Avicenna, Rasius, & alii apud Andream Laurentium *Histor. anatom. lib.* 7. *quæst.* 8. Unde Galenus *l.* 2. *de femin.* sic precise ait: *Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & feminæ*; *Omnia quidem genitalia membra tum masculus, tum femina habere eadem videntur, positione tantum, & magnitudine differentia*; *Quin & vasa testes nutrientia utrique sexui ex eisdem venis, & arteriis procedunt*; & consimiliter habent plurimi alii.

De Hermaphroditis aliqui per jocum interpretantur Textum *in cap. Omnes utriusque sexus*, *de pœnit. & remission.* quos citat Nevizzan. *in Silv. Nuptial. lib.* 5. *fol.* 531. *num.* 36. & Paschal. de Orco *in Apolog. cap.* 9. *n.* 19. *impressa post dissertat. Cosciæ*, Ursaya *in Miscellan. Sac. & profan. Canon. & Civil. part.* 2. *litt. H. n.* 5. & ut refert Bellarmin. *tom.* 3. *Controversiar. lib.* 3. *cap.* 13. *de Pœnitentia*. Calvinus Hæresiarcha *lib.* 3. *Institutionum c.* 4. §. 7. sic expresse dicit; ibi: *Nam quod jubent boni Patres, omnem utriusque sexus quotannis semel proprio Sacerdoti confiteri omnia peccata, faceti homines lepide excipiunt, hoc præcepto teneri solos Hermaphroditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel femina.* (*a*) 10

Hermaphroditus est irregularis, & ordinari 11
non potest absque Papæ dispensatione; Navarr. *in Manual. cap.* 27. *num.* 203. Piasec. *in praxi part.* 1. *cap.* 1. *art.* 3. *num.* 2. Majol. *de Irregularit. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 13. Pignatell. *tom.* 4. *consf.* 34. *n.* 9. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 36. *num.* 30. Lugo *respons. moral. lib.* 1.
dub. 31. *num.* 1. & alii passim. Hinc Herma- 12
phroditus, in quo prævalet sexus virilis, potest quidem valide, sed non licite ordinari; Sayrus *de Cens. lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 24. Monacell. *loc. cit. num.* 30. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *num.* 203. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 4. Suarez *de Censur. disp.* 52. *sect.* 3. Molphesius *in summa tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 46. Rosignol. *de Ordinib. Eccles. part.* 1. *quæst.* 3. *art.* 1. *n.* 10. & alii; & ratio quod possit *valide* ordinari est, quia prævalente sexu virili, reputatur ut masculus, per textum *in l. Quæritur* 10. *ff. de statu hominum*; & quod *illicite*, est quia est irregu-

Notæ Romani Theologi.

(*a*) Poterat putidum hunc Hæreticorum jocum Auctor noster a sua Bibliotheca excludere, cum inde nihil utilitatis percipere queat Lector. Idem dicendum de casu, quem proponit, & solvit inferius *n.* 15. de Hermaphrodito; *n.* enim *seq.* naturaliter impossibilem profitetur: & quasdam res satius est omittere, quam inanibus futilibusque dictis lectoris animum inficere.

Responsio Auctoris.

Sed si id tradere potuerunt tot classici Auctores *loc. cit.* a me adducti, cur non & Ego? Nonne sic in derisum traducitur Calvinus & apud suos asseclas, & apud alios, ut inde ea habeatur utilitas, quod spernatur ejus secta? & nonne id etiam inservit ad eruditionem? sicuti & casus propositus & resolutus inferius *n.* 15. *& seq.* auctoritate Emin. Card. de Lugo, & aliorum? Legatur quæso piissimus & eruditiss. Clericatus *de Sacramento Pœnit. dec.* 43. *per tot.* ubi cum plurimis classicis Auctoribus plura satis, quam ego, discutit ac resolvit de Hermaphroditis, & in ejus argumento inter alia, sic tradit: *& circa eosdem curiosæ, sed utiles quæstiones scitu necessariæ proponuntur, atque terminantur.*

regularis, unde non potest licite ordinari, nisi
13 accedente Pontificis dispensatione. Si vero in Hermaphrodito neuter sexus prævaleat, sed æque invalescat sexus virilis, & muliebris, non potest nec licite nec valide ordinari; Sayrus *loc. cit.* Monacell. *loc. cit.* Valentia *tom.* 4. *disp.* 9. *quæst.* 4. *punct.* 1. Soarez *tom.* 5. *disp.* 5. *sect.* 2. Henriquez *lib.* 10. *cap.* 16. Fornarius *de Ordine cap.* 3. *num.* 1. Navarr. *cons.* 8. *de ætat. & qualit. Ordin.* Avila *de Censuris part.* 9. *disp.* 3. *dub.* 5. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 106. *num.* 10. La Croix *lib.* 6. *part.* 6. *n.* 2215. Rosignol. *loc. cit. num.* 10. & ratio est, quia talis æque est femina, quam vir, nec potest dici magis masculus, quam femina; Subjectum autem Ordinum debet esse determinate masculus ex Divina institutione, ut est communis, ac certa Doctorum. Et a fortiori nec valide, nec licite potest ordinari, si in eo prævaleat sexus femineus, quia prævalente sexu femineo Hermaphroditus habetur pro femina, *ex cit. l. Quæritur* 10. *ff. de stat. homin.* Femina autem non est capax Ordinum; *arg. cap. Mulieres, dist.* 32. *& cap. Nova* 10. *de pænit. & remiss.* Communis ac certa.

15 Hermaphroditus, qui prævalente sexu virili per dispensationem Apostolicam fuit valide, & licite ordinatus, si postea ipso prævaleat sexus femineus, retineret quidem illum Characterem Sacerdotalem animæ impressum, cum sit indelebilis; attamen fieret iterum irregularis; immo non posset amplius valide consecrare, vel absolvere, quia non esset amplius mas, cui soli ex voluntate Christi competit potestas Sacerdotalis; Card. de Lugo *in Respons. moral. l.* 1. *dub.* 31. *num.* 4. La Croix *lib.* 7. *num.* 496. Hic tamen casus non videtur naturaliter possibilis, quia vir nunquam transiit in feminam, nec id fieri posse affirmant Medici, ut notat Cardin. de Lugo *loc. cit.*
17 *num.* 3. & jam fuit dictum *supra num.* 6. Hermaphroditus autem, qui sexum femineum mutaret in virilem, (ut est casus possibilis, & plures accidisse refert Plinius *lib.* 7. *cap.* 4. & plures alii, & patet ex supradictis *num.* 3.) valide quidem ordinaretur, sed illicite sine Pontificis dispensatione; *Valide*, quia verificaretur vere, quod esset masculus, & præexistentia sexus feminei non officeret, quia consideraretur quod modo esset, & non quod erat prius; *Illicite* vero, quia esset irregularis ratione deformitatis; *arg. cap. Presbyterum* 2. *de Clerico ægrotant.* unde indigeret Pontificis dispensatione ut licite posset ordinari; Pontifex enim potest tollere omnem Irregularitatem provenientem a jure Ecclesiastico, cum possit supra illud dispensare, textu expresso *in cap. Proposuit* 4. *de concession. præbend.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare;* Rosignol. *loc. cit. num.* 12. & alii citati *supra n.* 12.

Hermaphroditos non est admittendos ad Pro- 18
fessionem, neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis; Donatus *prax. rerum Reg. tom.* 2. *tract.* 9. *quæst.* 5. *num.* 1. Pellizar. *de Monialib. cap.* 3. *num.* 32. Monacell. *loc. cit. num.* 29. &
alii. Et sic expresse declaravit *Sacr. Congreg.* 19
Conc. in dub. Professionis 6. *Decemb.* 1721. his verbis: *Hermaphrodita mulier, recepta in aliquo Monasterio non est admittenda ad Professionem, etiamsi sexus femineus prævaleat*, sic refert Ursaya *in Miscellaneo sacro, & profano, Canoni-*
co, & Civili part. 1. *litt. H. num.* 1. Immo 20
Hermaphrodita si fiat Monialis, Professio irrita est. Sic expresse decrevit *Sacr. Congregat. Conc. in Spoletana* 14. *Martii* 1722. apud Ur-
sayam *loc. cit.* Hinc si femina profiteatur in 21
Monasterio Monialium, & postea erumpente sexu virili, evadat vir, Professio non durat: quia non censetur se voluisse obligare, nisi ad Professionem Monialium, cujus est incapax; Cum ergo non valeat Professio viri in Monasterio Monialium, ut tenent communiter Doctores cum Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 34. *n.* 5. sequitur etiam irritari Professionem Monialis in virum mutatæ, quia Professio redacta est ad casum, a quo incipere non potest, nec esse, ut per Bald. *in l. Si Gaudentius, Cod. de contr. empt.* Et ita in praxi observatum esse testantur passim Doctores, quos refert, & sequitur Diana *part.* 5. *tract.* 14. *Miscellan. resolut.* 49. Lugo *loc. cit. num.* 2. & signanter observatum est cum Flavio Cherubino, qui prius fuit Monialis, & postea factus est Presbyter, & Canonicus, ut fuit dictum *supra num.* 3.

Hermaphroditus potest valide, & licite con- 22
trahere Matrimonium conformiter sexui prævalenti, idest ut vir, si prævaleat sexus virilis, & ut femina, si prævaleat sexus femineus; *Communis* cum Baldo *in l. Quæritur* 10. *ff. de statu hominum*, Sanchez *de Matrimonio lib.* 7. *disp.* 106. *num.* 4. Pirhing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 15. *num.* 3. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. Et ratio est quia Hermaphroditus censetur masculus, si prævaleat virilis, & femina, si prævaleat femineus; textu expresso *in l. Quæritur* 10. *ff. de statu hominum*, ibi: *Quæritur, Hermaphroditum cui comparemus? & magis puto, ejus*
sexus existimandum, qui in eo prævalet. Non 23
po-

potest tamen nec valide nec licite contrahere
Matrimonium conformiter sexui inferiori, seu
debiliori, & minus potenti; quia contrahen-
do secundum sexum inferiorem, & minus po-
tentem, seu debiliorem, contraheret cum per-
sona ejusdem sexus; Rosignol. *in univers. de
Matrimonio contract.* 15. *de Matrim. II. praeno-*
24 *tat. XVII. num. 66. in fine*, & alii. Si vero
uterque sexus sit aequalis, & nullus praevaleat,
tunc potest contrahere Matrimonium pro libi-
tu, vel ut vir, vel ut femina, dummodo al-
teri sexui perpetuo renunciet, & prius juret,
quod in posterum nonnisi secundum sexum se-
mel electum copula uti velit; *arg. cap. Pres-
byteros 16. quaest.* 1. *& cap. Diversis, de Cleri-
cis conjug. & l. Si plures, ff. de pactis*, Gut-
tierez *de Matrimon. disp.* 119. *num.* 1. Silve-
ster *verb. Hermaphroditus in fine*, Sanchez *loc.
cit.* Pirhing *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 23.
25 Rosignol. *loc. cit. num.* 67. & alii passim. Nec
potest talis Hermaphroditus, conjuge suo de-
functo, postea secundum alium sexum licite
nubere, quamvis si ita nuberet, Matrimo-
nium validum esset, utpote nullo jure irri-
tum; Rosignol. *loc. cit. num.* 68. Reiffenstuel
loc. cit. num. 23. Sanchez *loc. cit.* & alii su-
pracitati.
26 Nec valet objicere, quod sicuti ex dictis,
quando in Hermaphrodito est aequalis uterque
sexus, & nullus praevaleat, ipse est incapax
ad Ordines, & ad Professionem, ita debeat
esse incapax ad Matrimonium. Non valet,
inquam, quia longe dispar est ratio de Ma-
trimonio, ac de Sacris Ordinibus, & Professio-
ne Religiosa; Ideo enim participans aequaliter
de utroque sexu est incapax ad Ordines, &
ad Professionem, quia cum talis non magis
sit masculus, quam femina, non dicit capaci-
tatem ad Ordinem ex quo subjectum capax
Ordinum debeat esse vere, & determinate ma-
sculus, propter indecentiam, quam dicit femi-
na ad ipsos Ordines; Nec etiam dicit capaci-
tatem ad Professionem Religiosam propter
scandala, & pericula incontinentiae, quae inde
timeri rationabiliter possunt, ex quo Herma-
phroditus sit sufficiens, & aptus ad explen-
dam malitiam incontinentiae, & provocandam
libidinem in quacumque Religiosa familia ad-
mitteretur. Supradicta autem indecentia, &
dicta scandala, & pericula incontinentiae non
possunt rationabiliter timeri in Matrimonio
contracto secundum unum, vel alterum ele-
ctum sexum sub juramento de non variando,
cum Hermaphroditus plenissimam habeat fa-
cultatem vacandi copulae conjugali secundum
sexum electum, ut sibi magis placitum; San-
chez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 106. *num.* 10. Ro-
signol. *loc. cit. n.* 68. & alii passim.

Additiones ex aliena manu.

De variis Hermaphroditorum speciebus non 27
una est Scriptorum opinio; Videsis Moller.
de Hermaphrodit. cap. 2. *per tot.* Breviter vero
hic agendum de habilitate, vel inhabilitate
Hermaphroditi in vita conjugali, tum quoad
juris effectus.

Ad primum quod attinet, Hermaphroditus 28
si sexum habeat potentiorem, potest utique
juxta eum Matrimonium contrahere. Sed ut 29
Matrimonium legitime contrahatur, ante om-
nia requiritur, ut inspiciatur, an re vera in
Hermaphrodito praevaleat sexus ille secundum
quem contrahere intendit. Committenda haec
inspectio Medicis & Chirurgis, quin etiam,
quandoque obstetricibus. Quod si detrectet
Hermaphroditus hanc inspectionem, ad Ma-
trimonium nequaquam admittendus; Moller.
de Hermaphrod. c. 6. *pag. mihi* 178.

Si ex inspectione appareat, quod Herma- 30
phroditus in nullo sexu praevaleat, quaeri so-
let, quid hoc in casu agendum? Sunt qui te-
nent pollere Hermaphroditum arbitrio eligen-
di unum sexum, eoque utendi, modo tamen
is juret se non esse abusurum altero sexu; Vi-
de Moller. *de Hermaphrodit. dict. cap.* 6. *pag.
mihi* 182.

Quod si Hermaphroditus in utroque sexu po- 31
tens sit, quaestionis est, an possit, & uxorem
ducere, & simul etiam viro nubere? Negat,
& quidem recte Moller. *de Hermaphrod. dict.
cap.* 6. *dict. pag. mihi* 182.

Major quaestio est, num hic Hermaphrodi- 32
tus potens in utroque sexu, dum est viduus,
possit nubere viro ut foemina? Affirmant San-
chez *de Matrimon. lib.* 7. *disput.* 106. *num.* 8.
Trulleuch. *de Sacram. lib.* 7. *cap.* 9. *dub.* 16.
num. 3. At negant Lara *in Compend. Vit. Ho-
min. cap.* 11. *num.* 49. Moller. *de Hermaphrod.
dict. c.* 6. *pag. mihi* 184. Subdit autem Lara 33
loco citato, quod si sexus, secundum quem prius
contraxit, finito Matrimonio frigescat, alter
autem incaluerit, & se continere nequeat,
consulendus sit Summus Pontifex, qui poterit
hanc licentiam dare. Vide & alias easque cu-
riosas quaestiones de habilitate, vel inhabilita-
te Hermaphroditi in vita conjugali apud Mol-
ler. *de Hermaphrod. dict. c.* 6. *per tot.*

Quod alterum concernit, is qui perfectus
mas est, vel utroque sexu valet, & virilem
tan-

tantum elegit, quoad juris effectus inter viros connumeratur, & ad res officiaque viris tantum concessa, admittitur.

35 Intellige vero de jure Civili. Nam quoad effectus juris Canonici, & officia secundum ejus requisita obeunda non reputatur uti mas.

36 Unde nequit ingredi Religionem, admitti ad Ordines Ecclesiasticos, esse Rector alicujus Universitatis, esse Judex &c. Confer Moller. *de Hermaphrodit. cap.* 7.

37 Quinimo nec etiam quoad omnes effectus juris Civilis habetur pro mare. Adi omnino Moller. *de Hermaphrodit. dict. cap.* 7. *per tot.* qui rem pro dignitate tractat.

HIEROSOLYMITANI MILITES SEU EQUITES SANCTI JOANNIS HIEROSOLYMITANI.

---

1 ORdo Militaris Equitum S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis fuit institutus sub regula S. Augustini Hierosolymis a B. Gerardo ex Provincia oriundo, qui extruxit Hospitale anno 1112. dicatum D. Joanni Baptistæ prope Templum Christi Domini in Calvarii Monte cum methodo vitæ Regularis, & approbatione Paschalis II. ut ex ejus Bulla edita anno 1115. die 15. Februarii registrata in lib. Statutorum dictæ Religionis, Imperatoribus in Occidente Honorio IV. in Oriente Alexio Comneno; & deinde hic Ordo a Calisto II. anno 1120. & ab Honorio II. anno 1125. confirmatus & a subsequentibus Pontificibus plurimis privilegiis decoratus fuit.

2 Equites hujus Sacræ Militiæ vocantur S. Joannis, eo quia in Hospitali Sancto Joanni Baptistæ Sacro instituti sunt Hierosolymis a supradicto S. Gerardo, a qua tamen Hierosolyma Civitate ejecti, & etiam a Phænicia a loco Margotti, & a Ptholemaide in Syria, quo confugere curaverant, Cyprum pro Sede habuerunt, donec a Rhodi Insula a Turcis vi armorum erepta anno 1308. & retenta per annos 214. dicti sunt Equites Rhodienses. Sed die 25. Decembris 1523. post longissimam obsidionem factam a Turcis, Rhodi Insula amissa, sine Sede per aliquod temporis spatium ista tam nobilis Religio, Syracusam, Romam, Viterbium, Villam Francham, & Nicæam in Provincia peragravit, donec Carolus V. Imperator die 23. Martii 1530. summa ejus laude, opera Clementis VII. Pontificis maximi fixam Sedem concessit huic nobilissimæ, & gloriosissimæ Religioni, dono ei dando Insulas Melitæ, & Gandisii, ac Tripolim cum plurimis privilegiis; & Equites cum Magno Magistro in suos socios, & confœderatos adscivit, ut ex multis refert Tapia *decis. Senatus Italiæ* 8. *num.* 13. *& seq. & decis.* 19. & Card. Petra *tom.* 2. *commen. ad Constitut.* 2. *Anastasii IV.* cum sola recognitione quolibet anno avis, vulgo dicti *Falcone*, præstandi Vice-Regi Siciliæ, & cum onere recipiendi Investituram a quolibet Rege Siciliæ, ut per extensum videri potest in historia hujus Religionis *part.* 2. *fol.* 80. cum pactis ibi recensitis, & acceptatis cum approbatione Pii IV. ut ex documento in Bibliotheca Genitoris sui constare dicit Cherubin. Junior *in sch.* 1. *Constit.* 6. *Pii IV.* & de concessione, & dominio dictæ Insulæ Cardin. de Luca *de Jurisdict. disc.* 69. Itaque magnus Magister Religionis respectu alti dominii Insulæ Melitæ recognoscit Regem Siciliæ, respectu vero Superioritatis Ecclesiasticæ est Abbas superior Papæ subjectus. Rota *part.* 5. *recent. decis.* 324. *num.* 14. *&* 16.

Hic Militaris Ordo S. Joannis Hierosolymitani est vere, & proprie Religio, & ejus Equites (nunc vocati communiter Melitenses, ex quo in dicta Insula Melitæ fixam Sedem habeant) dicuntur, & sunt veri Religiosi, & emittunt tria vota Castitatis veræ (& non conjugalis prout alii Milites aliarum Religionum Militarium) Paupertatis, & Obedientiæ; Cardin. de Luca *de Præeminent. disc.* 49. *num.* 7. *& de Regularib. disc.* 1. *n.* 121. *& disc.* 46. *nu.* 11. Card. Petra *loc. cit. sect.* 1. *n.* 16. *& seq.* 2. *n.* 1. 2. *&* 3. & communis aliorum cum Sacra Rota recent. *part.* 1. *dec.* 487. *n.* 6. *part.* 2. *dec.* 177. *n.* 1. *decis.* 454. *n.* 3. *part.* 3. *decis.* 228. *sub n.* 2. *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 469. *n.* 6. & sæpe alibi. Hinc Equites Hierosolymitani, seu Melitenses debent facere annum probationis, seu Novitiatus antequam, Professionem emittant; *Sacra Congregatio Concilii* teste Barbosa *in Summa Apostolicar. decis. verb. Equites S. Joannis Hierosolymitani n.* 15. & Oviedo apud ipsum. Unde Eques non potest dici, qui non expleto anno probationis Professionem emisit. Rota *recent. part.* 11. *decis.* 15. *num.* 10. Equites enim Melitenses ex peculiari ipsorum statuto comprehenduntur sub decreto Concilio Tridentini *sess.* 25. *de Regularib. cap.* 15. Rota *recent. part.* 11. *dec.* 15. *n.* 12. *& part.* 12. *decis.* 382. *nu.* 9. & decrevit *Sac. Congreg. Concilii* teste Barbosa *loc. cit. n.* 16. cum aliis ibi citatis: Et comprehenduntur sub alio decreto

creto ejusdem Concil. *sess.* 25. *de regularib. cap.* 19. *Ead. Sacr. Congreg. Concil.* de qua Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 8. *n.* 62. Barbosa *loc. cit. n.* 16.

7 Insuper Equites Melitenses comprehenduntur sub decreto, quo Regularibus prohibetur accessus ad Monasteria Monialium; *Sacra Congreg. Episcop. & Regular. in Tranen.* 28. *Januar.* 1603. Hinc potest Episcopus procedere contra Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, si accedant ad Monasteria Monialium contra formam decreti, ut resolvit *S. Cong. Episcop. & Regul. in Parmen.* 29. *Augusti* 1614. & antea *in una d. Religionis* 17. *Februar.* 1605. ac etiam in *Neapolitana* 12. *Jul.* 1599. apud Nicolium *in Floscul. verb. Hierosolymitani n.* 5. *ubi num.* 6. affert alias decreta de eorum punitione, *in Genuen.* 14. *Augusti* 1582. *& in Cosentina* 21.

8 *Julii* 1640. Unde Equites Hierosolymitani, seu Melitenses sunt tam vere, & proprie Religiosi tum in odiosis, tum in favorabilibus, quod possunt confiteri Sacerdoti Regulari non approbato ab Ordinario, sicuti possunt alii Regulares. Joann. Saucius *in suis pract. disput. c.* 49. *num.* 11. *&* 13. Aloysius Riccius *in praxi rerum Fori Eccles. part.* 4. *resol.* 170. *n.* 2. Novarius *in Tract. de elect. & variat. Fori quaest.* 69. *n.* 23. *sect.* 2. *in ultim. impress.* Barbosa *loc. cit. n.* 19. (*a*)

9 Hinc Equites Hierosolymitani, seu Melitenses ut veri, & proprii Religiosi non habent facultatem testandi. Rota *recent. part.* 2. *decis.* 76. *n.* 1. *decis.* 87. *n.* 1. *part.* 14. *dec.* 151. *n.* 7.

10 Nec habent velle, & nolle, cum in toto dependeant a voluntate Magni Magistri. Rota *p.*

11 2. *dec.* 76. *n.* 1. Et sic cum ipsi sint intestabiles, eorum bona non heredibus Sanguinis, sed Religioni acquiruntur. Rota *part.* 14. *decis.* 76. *n.* 1. *&* 2. *& Annotat. ad decis.* 16. *n.* 9. *part.* 3. Quod procedit non solum de bonis, quae ad eos perveniunt intuitu suae Religionis, sed etiam de patrimonialibus, aut aliunde quaesitis, & non solum ex dispositione statutorum Religionis, sed etiam juxta juris communis dispositionem; *in c. Cum ad Monasterium in fin. de stat. Monachor. cap. In praesentia, de probat.* Rota *part.* 2. *decis.* 76. *n.* 1. *& annotat. ad decis.* 16. *n.* 8. *part.* 3. Quare sunt incapaces Ju- 13
tis hereditarii. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 336. *n.* 8. Nec possunt disponere de pecuniis positis 14
ad bancum ad eorum creditum. Rota *part.* 1. *decis.* 487. *num.* 8. & quidquid acquirunt, acquirunt Religioni. Rota *part.* 1. *decis.* 487. *n.* 8. 15
part. 2. *decis.* 333. *n.* 2. *part.* 8. *decis.* 51. *n.* 2. *arg. cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *q.* 1. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *qu.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *quaest.* 3. *cap. In praesentia* 8. *de probat.*

Equites Melitenses sine dispensatione Ponti- 16
ficia non sunt capaces pensionis super Beneficio Ecclesiastico, sicuti nec capaces sunt Beneficii Ecclesiastici saecularis; ob Professionem enim emissam in Religione Hierosolymitana, seu Melitensi, extinguitur omnis pensio reservata super Beneficiis saecularibus; Ipsa enim est vera Religio ad omnes effectus; unde sicut per Professionem in alia Religione extinguitur pensio, ut recte notat Card. de Luca *de Benefic. disc.* 64. *n.* 3. 5. *&* 6. *de pensionib. disc.* 44. *n.* 2. *& annotat. ad Concil. disc.* 13. *n.* 2. & communis aliorum, ita per Professionem in Religione Hierosolymitana. Corrad. *in praxi Benefic. l.* 1. *c.* 5. *n.* 224. *& seq.* Card. de Luca *de pensionib. d. disc.* 44. *num.* 4. *Annotat. ad Concil. disc.* 13. *n.* 3. *&* 4. Card. Petra *tom.* 2. *com. ad Constit.* 1. *Anastasii IV. sect.* 1. *n.* 28. *& tom.* 5. *Comment. ad Constit.* 1. *Pii II. n.* 33. Tondut. *de pensionib. cap.* 69. *n.* 27. Rota *decis.* 479.

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Non est certum, posse Regulares confiteri Sacerdoti non approbato. Id enim Vasquesius, aliique negant etiam de Regularibus iter agentibus, atque habentibus a suis superioribus licentiam confitendi; atque ajunt, deficiente Confessario proprii Ordinis, sibi eligere non posse simplicem Sacerdotem non approbatum; & Constitutiones Fratrum Ord. Praedicatorum hujusmodi Regularibus praecipiunt, ut itinerantes, deficiente Confessario proprii Ordinis, confiteantur Sacerdotibus ab Episcopis approbatis pro excipiendis confessionibus, sive ii Regulares sint, sive Saeculares. Non est ergo certum, posse Regulares confiteri Sacerdoti simplici non approbato ab Ordinario. Si certum non est, nefas procul dubio est Regulari, simplici Sacerdoti confiteri; quia in dubio de istius jurisdictione periculum esset, ne irritum, atque nullum foret poenitentiae Sacramentum: qua de causa hac in re tutiorem sequi tenemur opinionem; ut omnes concedunt, dum de valore agitur Sacramenti. Deinde cur Regularis discrimini se committat, cum praesto sint Sacerdotes approbati, ut privilegio fruatur? At privilegium hoc etiam a Regularibus plerisque revocatur in dubium.

479. *coram Royſas*, & ſupponitur in deciſioni-
bus Rotæ in *cauſa Cæſaraugustana Penſionis* re-
lat. a Card. de Luca *d. diſc.* 44. *de penſioni-
bus*, & in eadem cauſa repetita coram Bichio
17 *deciſ.* 121. *n.* 2. *part.* 12. *recent*. Et ita etiam
firmatum fuit in dicta cauſa, quod ſi adfuiſſet
Indultum Apoſtolicum penſionem retinendi, ea
non extinguitur, cum mediante diſpenſatione
Apoſtolica fiat Regularis capax penſionis ſuper
Beneficio ſæculari; Doctores paſſim *in c. Cum
de Beneficio*, *de præbend. in* 6. Card. de Luca
loc. cit. n. 7. Card. Petra *loc. cit. n.* 32. Pariſ.
de reſignat. lib. 6. *q.* 2. *n.* 16. Lott. *de re Benefic.
l.* 1. *q.* 40. *n.* 205. *& ſeq.* Rota *deciſ.* 45. *n.* 1.
& ſeq. coram Millioo, *& in cit. Deciſionib.
coram Peutinger*, *& Bichio*.
18 Equites Hieroſolymitani, ſeu Melitenſes
ſunt ſub protectione Sedis Apoſtolicæ, & ad
alios Ordines tranſire prohibentur. Anaſtaſ.
19 IV. Conſtitut. incip. *Chriſtianæ Fidei*. Tales
Equites exempti ſunt a juriſdictione Ordina-
riorum, & a ſolutione Decimarum. Pius IV.
Conſtitut. 9. incip. *Circumſpecta*. Bona Equi-
tum Melitenſium ubique decedentium, etiam
ex illicita negotiatione acquiſita, uti ſpolia,
20 non ad Cameram Apoſtolicam, ſed ad eorum
Hoſpitale ſpectant. Pius IV. Conſtit. 29. in-
21 cip. *Romani*. Eorum Beneficiorum collatio, &
cauſſarum cognitio pertinet ad Magnum Ma-
giſtrum Melitenſem. Pius IV. in Conſtit. 9.
incip. *Circumſpecta*. Ordinarii non poſſunt ſe
interponere ad viſitandum Equites Hieroſoly-
22 mitanos, ſeu Melitenſes, ubi habent juriſdi-
ctionem ſpiritualem, & temporalem. *Sac. Cong.
Concil. teſte Barboſa in Summa Apoſtolic. deciſ.
verb. Equites S. Joannis Hieroſolymitani n.* 18.
23 Armendar. *ibi cit.* Equitum Melitenſium pri-
vilegia, indulta, facultates, exemptiones, im-
munitates, & alias gratias illis conceſſas, con-
firmavit Urbanus VIII. Conſtit. 15. incip. *Uni-
verſalis*.
24 Religio Hieroſolymitana, ſeu Melitenſis eſt
diviſa in tres Ordines, nempe in Equites, Fra-
tres Conventuales, ſeu de Obedientia, & Ser-
vientes; & omnes iſti emittunt Profeſſionem,
certis tamen diverſis Regulis obſervatis, tam
circa nobilitatem, quam alia, ut *in libro ſta-
bilimentorum Religionis*. Rota *par.* 11. *deciſ.* 15.
n. 4. Petra *tom.* 2. *n.* 2. *comm. ad Conſt.* 2.
25 *Anaſt. IV. ſect.* 2. *n.* 2. Equitum Melitenſium
familia diviſa eſt in octo linguas, ſive natio-
nes, viginti Prioratus, 653. Commendas, ſive
Præceptorias. Officia ſunt Magnus Magiſter,
Magnus Commendatarius, Mariſchallus, Hoſ-
pitalarius, Theſaurarius, Magnus Bajulivus,

Cancellarius, Prior Eccleſiæ Ordinis; ſic refert
Claudius Robertus *in Gallia Chriſtiana tit. de
Generalibus Ordinum*, Barboſa *in ſumma Apo-
ſtolic. dec. verb. Equites S. Joannis Hieroſolymi-
tani n.* 20. & alii paſſim. Profeſſio Militum 26
hujus Religionis conſiſtit ſpecialiter in emiſ-
ſione trium votorum Caſtitatis, Obedientiæ,
& Paupertatis, & non continet quartum vo-
tum, defendendi ſcilicet proprio enſe Chriſtia-
nos ab Infidelibus, etiam cum vitæ ſuæ diſcri-
mine, ut voluit Vilagut, *deciſ.* 34. *n.* 5. Con-
trarium enim, ſcilicet non adeſſe aliud votum
præter illa tria, aperte deducitur, tum ex
antiqua formula ſuæ Profeſſionis, quæ erat:
Ego N. juro, promitto, & voveo Deo, B. Vir- 27
*gini Mariæ, & S. Joanni Baptiſtæ, & Magi-
ſtro Sacri Hoſpitalis Hieroſolymitani, me obſer-
vaturum perpetuo hæc tria, ſcilicet me obeditu-
rum, & victurum abſque proprio juxta formu-
lam Statutorum Ordinis, & pro viribus meis
Caſtitatem ſervaturum*; Tum ex formula nova,
quam modo adhibent, ut ſequitur: *Ego N. vo-
veo, & promitto Deo Omnipotenti, & B. Ma-
riæ Virgini Genitrici Dei, & S. Joanni Bapti-
ſtæ, me obſervaturum perpetuo, Deo juvante,
veram obedientiam cuilibet Superiori, qui mihi
a Deo, & ab ipſo Ordine dabitur, item me vi-
cturum abſque proprio, & Caſtitatem ſervatu-
rum*. Azorius *Inſtitut. Moral. tom.* 1. *lib.* 13.
cap. 5. *litt. E.* Sperell. *deciſ.* 21. *nu.* 11. Card.
Petra *tom.* 2. *Comment. ad Conſtit.* 2. *Anaſtaſ.
IV. ſect.* 2. *num.* 22.
Equites Melitenſes, ſeu Hieroſolymitani Mi- 28
lites tenentur ſervare Interdictum locale. Sic
expreſſe declaravit *Sac. Congregatio Concilii in
Cæſaraugustana Interdicti* 11. *Junii* 1695. ubi
ad dubia ſequentia; Primo: *An ſtante Inter-
dicto Generali locali Milites Hieroſolymitani te-
neantur illud obſervare in eorum Eccleſiis exem-
ptis?* Et quatenus *affirmative*. *An obſtet con-
ſuetudo immemorabilis in contrarium allegata?*
Reſpondit: Ad primum *Affirmative*; ad ſecun-
dum *Negative*, apud Card. Petram *t.* 2. *com-
ment. ad Conſtitut.* 2. *Anaſtaſii IV. ſect.* 3. *n.* 3.
Equites Melitenſes incurrunt Irregularitatem 29
ex defectu lenitatis, ſi in bello etiam contra
infideles aliquem necaverint, aut mutilaverint.
Thomaſſin. *de Benef. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 75. *n.* 11.
Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Conſt. unicam
Gregor. VIII. ſect.* 1. *n.* 22. & in caſu conſimili
ſic reſpondit *Sac. Cong. Concil. in Zagabrien.*
17. *Nov.* 1685. vid. verb. *Bellum art.* 5. *n.* 6.
7. *&* 12. Eques Melitenſis licet publice ſuum 30
Parochum percutiat, minime poteſt Ordina-
rius in eum exercere juriſdictionem, neque
excom-

excommunicando, neque declarando excommunicatum, quia privilegio exemptus est, ut in Conc. *sess.* 24. *c.* 11. Tamen ex quo ipse ob talem percussionem incidit in excommunicationem Canon. *Si quis suadente Diabolo*, potest Episcopus præcipere omnibus Parocbis, & Canonicis, ac aliis Rectoribus, & Sacerdotibus, ne eum admittant intra Ecclesias ipsi Episcopo subjectas, *Sac. Cong. Conc.* teste Lazana *in summ. quæst. Regul. tom.* 2. *cap.* 5. *n.* 39. & Barbosa *loc. cit. n.* 7.

31 Congregationes, quæ jussu Episcopi ad casus conscientiæ discutiendos habentur, obeundæ sunt ab exercentibus Curam Animarum, etiam in Parochialibus Hierosolymitanæ Religionis.
32 *Sac. Cong. Conc.* 3. *Martii* 1698. Curati Religionis Hierosolymitanæ tenentur ad omnes Functiones, ad quas ceteri Curati, etiam ad Functiones Feriæ V. & Sabbati Sancti *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Cæsenat.* 28. *April.* 1599.
33 *& in Faventina* 20. *Maii* 1646. Curati Religionis Hierosolymitanæ non tenentur ad subsidium Caritativum, vel Cathedraticum, vel contributionem Seminarii, vel ad procurationem pro Visitatione; nisi in concessione Ecclesiæ sibi eam Ordinarius reservasset, ut declaravit *Sac. Cong. Concil. in Elven.* 27. *Julii*
34 1604. Prohibere non potest Episcopus ne celebretur in Ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ a Sacerdotibus tam Fratribus quam Capellanis dicti Ordinis absque sua licentia. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Syracusana* 29. *April.*
35 1606. Curati Religionis Hierosolymitanæ tenentur ad exponendas quadraginta Horas per turnum. *Sac. Congr. Episc. & Regul.* 29. *Septemb.* 1619. apud Nicol. *in Flosculis*, *verb. Hierosolymitani n.* 9.

36 Sacerdotes Sæculares, & Regulares Ordinis Hierosolymitani curam animarum personarum sæcularium exercentes, in iis, quæ ad dictam Curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, subsunt in omnibus jurisdictioni, & visitationi, ac correctioni Episcopi; nec potest etiam quicumque ad nutum amovibilis ad eamdem Curam a Commendatore deputari, nisi de ipsius Episcopi consensu, ac prævio examine per eum, vel ejus Vicarium faciendo, non obstantibus privilegiis quibuscumque. *Sac. Cong. Episc. & Regul.* 8. *Junii* 1624. apud Piton. *t.* 2. *Const. & dec. pro Regularibus n.* 2207.
37 Parochi Religionis Hierosolymitanæ accedere tenentur ad Synodum. *Sac. Cong. Conc.* 18.
38 *Augusti* 1589. Parochiales Ecclesias Religionis Melitensis, quo ad animarum Curam, & Sacramentorum administrationem Episcopi visitare possunt. Gregor. XIII. Const. 67. incip. 39
Circumspecta. Aliæ vero Ecclesiæ, præter has Curatas, sunt exemptæ a Visitatione Episcopi. *Sac. Cong. Concil.* apud Barbosa *loc. cit. n.* 8. Lezana *loc. cit. n.* 52. Excommunicare po- 40
test Episcopus Fratrem Capellanum Religionis Hierosolymitanæ, qui administravit redditus Parochialis sæcularis, citatum ab Episcopo in Visitatione ad reddendam rationem, & non comparentem, ut decisum in *Vulturariensi* 7. *Septembris* 1630. refert Sellius *in Select. Canon. c.* 13. *n.* 10. apud Barbosa *in Conc. sess.* 22. *de reform. cap.* 9. *n.* 24.

Ad contributionem Seminarii non tenentur, 41
neque compelli possunt Fratres S. Joan. Hierosolymitani, sive eorum Vicarii in Ecclesiis Parochialibus Religioni prædictæ unitis, vel ab ea dependentibus. *Sac. Cong. Concil. in Augustana* 14. *Decemb.* 1630. Dicti Vicarii S. 42
Joannis Hierosolymitani non tenentur dare procurationem Episcopo eorum Ecclesias visitandi. *Sac. Cong. Concil. in dict. Augustana* 14. *Decembris*, 1630. Et jam sic fuerat decisum 28. Junii 1627. nempe dictas Ecclesias Curatas esse visitandas gratis, & absque impensa, ut refert Barbosa *de Jure Eccl. univers. lib.* 1. *c.* 14. *n.* 22. Parochi dictæ Religionis curam animarum sæcularium exercentes, a Commendatariis deputati, quatenus absolute idonei sint, approbandi sunt simpliciter ab Episcopo. *Sac. Cong. Conc. in d. Augustana* 14. *Decembris* 1630. apud Pascucc. *p.* 1. *tit. de Equitibus*. Curati 44
Religionis Hierosolymitanæ tenentur intervenire Oleorum consecrationi, si alii Curati teneantur: *Sac. Cong. Episcop. & Regul. in Faventina* 20. *Maii* 1646. Potest Episcopus tam- 45
quam Delegatus Apostolicus visitare Parochiales Hierosolymitanas, & in Visitatione decreta condere in concernentibus Curam Animarum, administrationem Sacramentorum, Implementum onerum Missarum ex piis dispositionibus provenientium, & illa sunt executioni demandanda. *Sac. Cong. Conc. in Vulturarien.* 1652. apud Pascucc. *loc. cit.*

Episcopo licet ad Excommunicationis publi- 46
cationem procedere, & interdictum apponere Ecclesiæ Prioratus Religionis Hierosolymitanæ ex causa violatæ Immunitatis. *Sac. Cong. Imm. in Messanen.* 23. *Septembris* 1653. apud Riccium *in Synops. decret. verb. interdictum n.* 9. Licentia 47
extrahendi delinquentes ab Ecclesia Religionis Hierosolymitanæ, & cognitio an extractus gaudeat Immunitate, spectat ad Episcopum. *Sac. Cong. Immun. in Savonen.* 9. *Maii* 1662. apud Riccium *loc. cit. verb. Licentia nu.* 1. Potest 48
Epi-

Episcopus ex Constitutione Gregoriana extra-
here delinquentes etiam ab Ecclesiis Religionis
Hierosolymitanæ. *Sac. Cong. Immun. in Mes-*
49 *sanen. 6. Maii* 1653. Fratres Cappellani Reli-
gionis Hierosolymitanæ curam animarum ha-
bentes tenentur accedere ad Synodum & ad
Congregationes Casuum Conscientiæ præscri-
ptas ab Episcopo, qui potest illos cogere juris
remediis. *Sac. Cong. Concil. 9. Septembris* 1684.
apud Monacell. *part.* 4. *sub n.* 58.
50 Religio Hierosolymitana potest personas Ec-
clesiasticas in Conservatores eligere, etiamsi
in Conciliis Provincialibus, vel Diœcesanis Ju-
dices designati non sint, prout concessit Ale-
xander VII. 17. Maii 1655. apud Monacell.
51 *p.* 3. *tit.* 1. *formul.* 10. *n.* 4. Equitum Meliten-
sium in promotione ad Magnum Crucem ha-
betur ratio meritorum magis quam antianita-
tis respectu temporis. Paul. V. Const. 30. in-
52 cip. *Accepimus*. Præceptoriæ Ordinis Maliten-
sis vacant per promotionem ad Episcopatum.
53 Greg. XIII. Const. incip. *Controversia*. Assas-
sinii criminis reos Equites Melitenses non pos-
sunt Judices Laici declarare. Clemens VIII.
Constit. 37. incip. *Æque*. Coloni Religionis
54 Hierosolymitanæ gaudent privilegiis ejusdem
Religionis. *Sacr. Congr. Immunit. in Vercellen.*
28. *Maii* 1626. apud Riccium *in Synopsi decret.*
verb. Colonus Commendæ num. 1.
55 Hierosolymitani Milites non vivunt Melitæ
in Claustro, sed tota Civitas dicitur Conven-
tus. Card. Petra *t.* 2. *Comment. ad Const.* 2.
Anastasii IV. sect. 2. *n.* 5. & alii passim, &
56 docet praxis. Hierosolymitani Milites aluntur
a Religione, dum sunt in Conventu Melevi-
tano. Card. Petra *tom.* 2. *Comment. ad Const.*
7. Innoc. III. *n.* 3. cum multis ibi citatis.
57 Hierosolymitani Milites per Cingulum distin-
guuntur a Capellanis, & servientibus. Fagnan.
l. 3. *decret. in c. Qui Presbyterum* 2. *de pœnit.*
58 *& remission. n.* 78. *&* 79. In Religione Hie-
rosolymitana Fratris nuncupatio non convenit
nisi Professis; Novitii enim non Fratres, sed
Nobiles appellantur, ut constat ex statuto pri-
mo *de verb. signif.* Fagnan. *loc. cit. num.* 109.
59 Religio Hierosolymitana repræsentatur per Ca-
pitulum Generale, & non per sexdecim Equi-
tes Capitulares. *Rota recent. p.* 7. *dec.* 303. *n.*
60 23. Unde dicti sexdecim Capitulares non ha-
bent facultatem decernendi contra Statuta Or-
dinis. Rota *ibid. n.* 2. *& seq.* Fagn. *loc. cit.*
61 *n.* 48. Hierosolymitano Equiti, neque de jure
competit, nec concedenda est ex gratia facul-
tas sibi arrogandi filios. *Sacr. Congreg. Concil.*
in Placentina Arrogationis 4. *Maii* 1697.

In Conservatores, & Officiales Religionis 62
Hierosolymitanæ eligendæ sunt Personæ Eccle-
siasticæ. *Sac. Cong. Immun. in una Siciliæ*, 20.
Januarii 1654. *lib.* 5. *decr. Paul. pag.* 32.
Administratio Ærarii, & Thesauri Religio- 63
nis præfatæ non debet demandari per Capitu-
lum ejusdem Religionis Magno Magistro. Ead.
Sac. Congr. in una *Religionis Hierosolymitanæ*
24. *Decembris* 1623. *ex Regesto Scripturarum Ve-*
terum pag. 22.
Puer trium annorum cum dispensatione Apo- 64
stolica admissus ad d. Religionem, cui con-
cessa fuit Crux aurea, cum promissione facien-
di novitiatum anno vigesimo quinto ætatis suæ,
pendente isto termino ad emittendam Profes-
sionem gaudet privilegio Fori. *Mediolanen.* 21.
Jan. 1626. *ex Regest. script. Veterum pag.* 83. *&*
30. *April. d. Anni & lib. pag.* 99.
Equites Hierosolymitani vigore privilegiorum 65
Apostolicorum suæ Religioni concessorum gau-
dere debent exemptione a Datiis, Collectis,
& Gabellis, & aliis oneribus, exceptis illis,
quæ a Sede Apostolica fuerunt imposita, & in
impositione specifice eadem Religio est nomi-
nata. *Anconitana* 13. *Julii* 1637. *lib. decr. Pa-*
uluc. p. 36.
Eques Hierosolymitanus est exemptus etiam 66
pro bonis patrimonialibus, & acquisitis. *No-*
varien. 5. *Febr.* 1630. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.*
26. *Tudertina* 19. *Januar.* 1638. *lib.* 3. *decret.*
Paul. pag. 53.
Equites Hierosolymitani absentes non gau- 67
dent privilegio competente Clericis ex causa
absentibus pro eorum Franchitiis Farinæ. *Bi-*
tuntina 21. *Novem.* 1684. *lib.* 3. *Decret. Alto-*
viti pag. 388. Verum Equiti Hierosolymitano 68
absenti ob Caravanas faciendas debentur Fran-
chitiæ. *Bituntina* 16. *Julii* 1697. *l.* 2. *Decret.*
Vallem. p. 161.
Equites præfati non comprehenduntur in con- 69
tributione pro refectione pontis auctoritate Apo-
stolica imposita, quando non fuerunt specifice
expressi in impositione. *Cæsaraugustana* 20. *Ju-*
nii 1671. *l.* 1. *Decret. Altov. pag.* 565.
Scribitur Episcopis, & aliis ordinariis, qui- 70
bus concessa fuit facultas contribuendi ratione
Belli, & hospitationis Militiarum exterarum,
quod Sanctitas sua intendit bona Religionis
præfatæ possessa ab Equitibus esse immunia a
prædicta contributione. *Melevitana* 16. *Februarii*
1692. *lib. decr. Grimaldi pag.* 86. *Parmen.* &
Mutinen. 26. *Novembris* 1692. *lib.* 1. *decr. Val.*
pag. 4. *Colonien.* 1. *Junii* 1697. *lib.* 2. *decr.*
Vall. pag. 93.
Injungitur restitui quidquid exactum fuit per 71
Qq 2 Mini-

Ministros Laicos super bonis Equitum S. Joan. Hierosolymitani contra dispositionem Decreti emanati sub die 31. Augusti 1677. *Bononien. Fanen. & Ravennaten.* 24. *Aug.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 211.

72 Verum aliquando, de mandato Sanctissimi Episcopus potest cogere ad concurrendum pro reparatione viarum pro rata tantum commodi privati; *Cæsenat. & Imolen.* 25. *Junii* 1695. *d. lib. pag.* 196.

73 Ordinarius procedere potest, ut a Curia Sæculari excarceretur, & remittatur Miles Hierosolymitanus prætensus Reus; at in causa delicti commissi Ordinarius non debet procedere, sed remittenda est ad Magnum Magistrum ejusdem Militiæ; *Panormitana* 2. *Febr.* 1637. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 25.

74 Injungitur Nuncio Apostolico, ut assistat Judici, & Conservatori privilegiorum Ordinis Meliten. *Tranen.* 30. *Julii* 1695. *lib.* 1. *decret. Vall. pag.* 206.

75 Super recursu Clerici Beneficiati Equitis Hierosolymitani detenti in Castro per Curiam Laicalem, injungitur D. Archiepiscopo & D. Nuncio, ut conjunctim illum tueantur prout de jure; *Neapolitana* 17. *Maii* 1695. *d. lib. pag.* 190.

76 Datur facultas Archiepiscopo procedendi contra Gubernatorem, licet Equitem Hierosolymitanum in causis violatæ Immunitatis; *Materanen.* 27. *Novembris* 1666. *lib. decr. Altovit. pag.* 66. *Caven.* 15. *Octobris* 1667. *d. lib. pag.* 165. *Monopolitana* 15. *Jan.* 1667. *d. lib. p.* 79.

77 Datur facultas Archiepiscopo extrahendi Equitem d. Religionis confectorem Monetæ falsæ, & tonsorem monetarum, ac conficiendi processum, & caute custodiendi; *Neapolitana* 6. *Sept.* 1677. *lib.* 2. *decr. Altov. p.* 174.

78 Ex gratia Sanctissimi injungitur D. Nuncio, ut mandet Conservatori Religionis Hierosolymitanæ confici processum contra Equitem d. Religionis, qui in publica Platea, ac diurno tempore baculo percussit præsidem Generalem Ærarii Ducis Sabaudiæ, & permittat assistere posse Ministrum Ducalem, cum expressa tamen conditione, ut certioret Sanctissimum, cum transmissione contentorum in processu fabricato; *Taurinen.* 30. *Junii* 1628. *l.* 2. *Decret. Paul. p.* 96.

79 Sanctissimus avocavit causam a Tribunali Conservatoris Religionis Hierosolymitanæ, ac mandavit dari Præfecto Norsiæ facultatem procedendi contra exemptos; *Asculana, seu Spoletana* 27. *Junii* 1703. *lib.* 3. *decret. Valleman. pag.* 498.

Ad preces Magni Magistri d. Ordinis, ex 80
gravissimis & extraordinariis circumstantiis Sanctissimus tribuit ad triennium Episcopo facultatem extrahendi a locis immunibus Milites confugitos pro causa exposita, reportata tamen obligatione cum juramento de non puniendo ob confugium; *Meliten.* 27. *Novembr.* 1692. *lib.* 1. *decret. Vall. pag.* 159.

Prorogatur ad Decennium facultas extrahen- 81
di personas, & res suspectàs morbo pestilentiali; *In eadem* 26. *Martii* 1695. *d. lib. pag.* 179.

Item Sanctissimus tribuit ad triennium Epi- 82
scopo facultatem extrahendi Confugas ad loca Immunia, reportata tamen obligatione supradicta; *ibid.*

Hierosolymitanæ Militiæ permittitur super 83
triremibus celebratio Missæ tempore navigationis, quo triremes anchoratæ sunt in quibusvis oris, littoribus, & portubus habitatis, & non habitatis, dummodo celebratio Missæ hujusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, & cœlum serenum reperiatur, & cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat, itaut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit; Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 41. incip. *Exponi*. Ipsius militibus, & subditis, seu incolis insularum ipsius ditioni subjectarum conceduntur Indulta Bullæ Cruciatæ; Idem Constit. 86. incip. *Quoniam, per tot.*

Pro Hierosolymitanis Capellanis attendendæ 84
sunt sequentes Resolutiones Sacræ Congregationis Concilii in Illerden. Synodi, relatæ a Benedicto XIV. de Synodo Diœcesana *lib.* 3. *c.* 7. *n.* 2. & 3. ibi.

Primo, An Fratres Capellani Sacræ Reli- 85
gionis Hierosolymitanæ, curam Animarum habentes, teneantur convenire ad Synodum Diœcesanam?

Secundo, an iidem Fratres Capellani, curam Animarum habentes, & Sacramenta in eorum Ecclesiis Regularibus, & exemptis ministrantes Clero, & Populo sæculari, subjecto Episcopo Loci, teneantur ad Diœcesanam Synodum convenire?

Tertio; an iidem Fratres Capellani, curam Animarum habentes, teneantur interesse lectioni & conferentiæ casuum conscientiæ ab Episcopo præscriptis, propter necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, præsertim contra propositiones damnatas?

Die 17. Julii 1683. Sacra Congregatio respondit: Ad primum, secundum, & tertium, Affirmative.

Eo-

86 Eorum Ecclesiæ Parochiales subsunt visitationi Episcopi, ut Sedis Apostolicæ delegati, & Visitationi Priorum Hierosolymitanorum, ita tamen, ut si Episcopi, & Priorum decreta inter se discrepent, illa prævalent, quæ ab Episcopo sunt edita, juxta plures sacrarum Urbis Congregationum sententias relatas a Monacello *in formular. tom. 1. tit. 5. formul. 2. num. 2.* & signanter *in Mediolan. 12. Novemb. 1689. & in Congregatione Particulari deputata ab Alexandro VIII. in causa Hispal. 30. Jan. 1694. in respons. ad 6. & relata in Congregatione Generali* 18. *August.* 1696. Idem Benedict. *loc. cit. n.* 4.

87 Multo magis ad Synodum accedere debent, & Episcopis subjiciuntur in iis, quæ Parœciæ administrationem respiciunt, Sacerdotes sæculares Ecclesiis Parochialibus Equitum Hierosolymitanorum præfecti, ut censuit *Sacra Congregatio Concilii in Pragen. Jurisdictionis, quæ ad dubium, An nominati, seu deputati in dictis Ecclesiis, postquam reportaverint ab Archiepiscopo licentiam pro exercenda Cura Animarum, teneantur se conformare Constitutionibus Synodalibus, & Ordinationibus Consistorialibus, quoad omnia in ordine ad Sacramentorum administrationem, & Curam Animarum; die* 14. *Januarii* 1708. Respondit *Affirmative*. Idem *ibid. n.* 5. & habentur in Thesauro Resolutionum *tom.* 9. *pag.* 170.

88 Alii Sacerdotes eidem Ordini inservientes subjecti sunt jurisdictioni Episcopi, ut Sedis Apostolicæ delegati, & ad Synodum accedere tenentur, nisi Religiosam Professionem emiserint, vel intra Militaris Claustri septa viventes, Religioni actu inserviant, & sub Prælati obedientia vivant; Concil. Trident. *sess.* 24.

89 *cap.* 11. *de reformat.* Quod Tridentini Decretum instauravit, & distinctius explicavit Gregorius XIII. Constitut. 125. §. 2. *Bullar. part.* 3. *tom.* 1. in qua prædictos inservientes, quocumque nomine nuncupentur, iterum subjecit delegatæ jurisdictioni Episcoporum, tam in visitatione, quam extra visitationem, ibi: *Exceptis tamen iis, qui Ecclesiis, aliisque locis dictorum Militum actu serviunt, & intra eorum septa, & Domos residens, ac sub eorum obedientia vivunt, quæ omnia deberr simul concurrere intelligantur, sive iis, qui legitime, & secundum Regulam prædictæ Religionis Professionem fecerint, de quo loci Ordinario constare debeat.*

90 Quam explicationem semper respexit, suasque decisiones ad illam conformavit *Sac. Congreg. Conc.* & præcipue *in Materanen. Jurisdictionis* 8. *Februarii* 1659. *lib.* 21. *Decret. pag.* 533. *& sequent.* & novissime *in Caputaquen. Jurisdictionis* 19. *Novemb.* 1735. ut habetur *in Thesauro Resolut. dicti anni*; Idem *ibid. num.* 6. ubi ad id allegat Fagnan. Monacell. Pignatell. & Rotam *decis.* 120. *num.* 16. *& sequent. part.* 28. *recent.*

Et *ibidem num.* 8. subjungit, quod quæ hactenus de Hierosolymitano dicta sunt, adamussim congruunt Militari Ordini SS. Mauritii, & Lazari, qui a S. Pio V. in Constitut. 43. §. 12. *Bullar. tom.* 4. *part.* 2. *pag.* 339. in omnibus exæquatus est Ordini Hierosolymitano. Hinc cum nonnulli Sacerdotes Diœcesis Uritanæ Litteras, quas *Patentales* vocant, obtinuissent a Vicario Commendæ SS. Mauritii, & Lazari, iisdemque muniti, se immunes jactarent a jurisdictione Ordinarii, Causa proposita in Sacra Congregat. Concilii, & disputato dubio, *An Officiales Patentati SS. Mauritii, & Lazari sint exempti a jurisdictione Ordinarii?* Die 17. *Septembr.* 1726. responsum fuit *Negative*. Hæc ille, & habetur etiam *in Thesauro Resolutionum dicti anni*. 91

De ipsis Equitibus plura statuit Benedict. XIV. Constit. incip. *Biennium*, & signanter quod sint veri Regulares; quod Crux octogona sit tenus eorum Habitus, non autem aurea Crux a pectore pendens, quæ aliquando ipsis prohibita fuit, quamvis talis prohibitio usu recepta non fuerit; quod dicti Equites ad Episcopatum, aut Cardinalatum evecti Crucem octogonam ex tela alba tanquam habitum suæ Religionis proprium supra vestes exteriores; & præcise supra mozzettam deferre possint Cardinales ex eodem Ordine assumpti; & quod Crucem ejusmodi Melitensis Episcopus mozzettæ in Civitate Melitensi, Mantelletæ vero assuta Romæ deferre possit, ut consuevit; & ad id plura exempla adducuntur. 93

Commendæ Ordinis S. Joannis Hierosolymitani sunt ab omnibus reservationibus exemptæ; Ideoque semper omnino a Magno Magistro, vel alio ad id facultatem habente, de iis disponi debet; Bened. XIV. Constitut. incip. *Inter illustria*, §. 14. Hinc Expectativæ, Coadjutoriæ, vel mandata de providendo, sine consensu Magni Magistri obtenta, nulla declarantur; Idem *ibid.* 94

Commendarum resignation: acceptare potest Magnus Magister; Ac etiam reservare pensiones super illis perpetuas, & ad successores transitorias; Idem *ibid.* §. 15. Solis tamen Militibus hujusmodi pensiones reservari possunt; Idem *ibid.* §. 16. 95

Hierosolymitani Ordinis tum spiritualia, tum 96

tum temporalia privilegia, ac statuta nunc vigentia sunt confirmata a Benedict. XIV. Constitut. incip. *Inter illustria*. §. 1. Ordo idem, res, & personæ sunt immediate S. Sedi subditæ; Idem *ibid.* §. 2. Ideoque sunt ab Episcoporum, Archiepiscoporum, & aliorum quorumcumque jurisdictione exemptæ; Idem *ibid.*
97 §. 3. Novæ domus, & Præceptoriæ erigi possunt, irrequisitis locorum Ordinariis; Idem *ibid.* §. 4. Præsentati ad Paruchiales, aliasque Ordinis Ecclesias, sine ulla exactione sunt ab
98 Ordinariis instituendi; Idem *ibid.* §. 5. Fratres Capellani, extra tempora, & a quocumque Catholico Antistite Ordines suscipere possunt; Idem *ibid.* §. 7. Iidem non obstante contraria consuetudine in Ecclesiis, & Beneficiis Ordini adnexis deputantur, ac renovantur a Magno Magistro; Idem *ibid.* §. 17.
99 Bona ipsius Religionis a quibuscumque decimis, aliisque oneribus Ecclesiasticis, ac etiam laicalibus sunt exempta; Patrimonialia vero militum ab oneribus Communitativis;
100 Idem *ibid.* §. 7. & 8. Jura, proventus, responsiones omnes indiscriminatim communi ærario præstari jubentur, abrogatis contrariis quibuscumque privilegiis; Idem *ibidem* §. 12.
101 Alienatio bonorum Religionis, inconsulto Magno Magistro facta, est nulla; Idem *ibidem* §. 13.

Additiones ex aliena manu.

102 Sunt utique Equites Hierosolymitani vere Religiosi, ut ait *Auctor num.* 3. & sic ratione voti paupertatis, quidquid undequaque acquirunt, non sibi sed Religioni acquirunt.
103 At cum iis non eodemmet rigore procedendum est, qui in subjecta materia servatur in
104 alios Religiosos. Animadversione enim dignum est, quod ipsi vitam ut plurimum ducunt extra claustra in privatis domibus, debentque sibi comparare omnia, quæ necessaria sunt ad propriæ nobilitatis gradum, atque ipsius inclyti Hierosolymitani Ordinis dignitatem.
105 Atque hinc est, quod (ut ait Rota in Romana Nullitatis Contractus 25. Februar. 1753. coram clar. mem. Matthæjo) *ex necessaria quadam eorum Instituti tollerantia, sive tacita Superiorum permissione per inveteratam consuetudinem inducta, atque ejusdem Religionis statutis comprobata, pro hujusmodi effectu sub imagine cujusdam quasi dominii opportuna gaudent administratione redditum ex prædictis bonis provenientium, libereque perfruuntur propriorum quæstuum & pecuniarum usu, adeo ut Sacra ipsa Religione, penes quam vere residet dominium, ac proprietas, sciente & patiente, complures valeant inire contractus, aliaque omnia gerere, quæ exigit hujusmodi vivendi ratio eorum conditioni conveniens.*

Qua de ratione jure optimo Sacrum Tribunal Rotæ *in mox allegata decisione* validum dijudicavit contractum census vitalitii a paupere Equite Hierosolymitano initum, ut sibi in 106
futurum prospiceret. Cæterum si agatur de Equite Hierosolymitano, cui congrua sustentatio haud desit, contractus a nullitatis vitio excusari nequit. 107

HISTORIA, HISTORICUS.

SUMMARIUM.

Historia dicta est a verbo Græco, quod latine idem importat ac spectare, seu videre, itaur Historia sit visa res, atque spectata, & exinde, uti est gesta, narrata; Budæus *in Commentariis Græcis*. Unde Historia proprie est earum rerum, quibus gerendis interfuerit is, qui eas narrat, ut advertit Calvinus *in suo Magno Lexico tom.* 1. *verb. Historia*. 1

Historia igitur, quæ Græca est dictio significans repositionem, sive seriem rerum gestarum, definitur, quod sit rerum gestarum cum laude, aut vituperatione narratio, quæ magnarum rerum consilia, actiones, exitus, Regumque, ac Magnorum Virorum cum temporum, ac locorum ordine, & descriptione, tamquam viva quædam pictura, ante oculos exponit. Sic apud Beyerlinck *in Magno Theatro vitæ humanæ tom.* 4. *verb. Historia*. 2

Quatuor sunt species Historiæ: Vel enim de 3

de locis est, ut Geographia; Vel de temporibus, ut Chronologia; Vel de generatione, ut Genealogia; Vel de gestis, ut Annales,
4 Historiæque ceteræ. *Geographia* est ars dimetiendi, ac describendi Orbem terraqueum, ejusque superficiem habitatam, & habitabi-
5 lem. Illius partes sunt *Hydrographia*, quæ marium, & insularum descriptionem exhibet; *Chorographia*, quæ in particularium tantummodo regionum, Regnorum scilicet, & Provinciarum descriptione versatur; & *Topographia*, quæ singularium duntaxat locorum, nempe unius Civitatis, Villæ, vel Pagi descri-
6 ptione contenta est. *Chronologia* est ars, quæ certis notis, & indiciis præteritarum rerum memoriam suis temporibus assignat; Unde ut advertit Scaliger *in Prolegom. in Eusebium*, Chronologia *anima Historiæ est, sine qua Historia non spirat, quæ quanto multis scriptis, tanto Chronologia illi præstat, ut corpori anima*.
7 Hinc patet discrimen maximum Historiæ a Chronologia, quandoquidem ut recte notat doctissimus Petavius *Ration. temporum part. 2. lib. 1. cap. 1. Illa simplici rerum gestarum ordine contenta est, nec annorum singulorum exactam rationem instituit; Hæc annos ipsos quoad licet, annorumque partes quibusdam notis, ac vestigiis*
8 *assequitur*. *Genealogia*, idest sermo de origine generationis, est continuata, gradatim facta ab origine, familiarum, ac personarum descriptio,
9 monumentis, ac litteris tradita. *Annales* libri sunt, in quibus antiqua gesta, atque acta per
10 singulos annos conscripta referuntur. Annales autem ab Historia distinguuntur, quod illa proprie res suorum temporum gestas, quas auctor vel vidit, vel potuit videre, pertractet; neque tantum quid gestum sit, sed & qua ratione, quove consilio, indicet; Annalium vero Scriptor res antiquas ut plurimum, quas sua non novit ætas, easdemque per annos singulos monumentis commendet; Ita Baronius *tom. 1. Annal. in Præfatione pag. 2. litt. B.* ex Gell. *lib. 5. cap. 18.* & Isidor. *Orig. lib. 1. in fine*.

11 Historia alia est *Sacra*, quæ gesta, atque acta Sacra describit; alia *Profana*, quæ gesta, atque acta profana commemorat; alia *Civilis*, quæ in Regnis, Provinciis, ac Civitatibus gesta, atque acta reportat; alia *Ecclesiastica*, quæ in Ecclesia gesta, atque acta recenset; & alia *Mixta*, quæ gesta, atque acta, tum Sacra, tum Profana, tum Ecclesiastica, tum Civilia complectitur.

12 Quinam Historiæ primi fuerint inventores, non satis constat; Plinius enim *lib. 7.* dicit quod Cadmus Milesius primus omnium Historiam condidit; Joseph autem *in 1. antiquitatum volum.* eum apud Græcos duntaxat primum Historias scripsisse tradit, multo juniorem Moyse; Nam verisimilius est, antiquissimos Hebræorum, qui Sacros libros scripsetant, Historias primo condidisse; Vel Ægyptiorum Sacerdotes, sicut ipse Josephus in primo contra Apionem sentire videtur; Euseb. *lib. 10. & 11. Præparat. Evangelicæ*. Xenophontem Grylli filium, Socratis auditorem primum ex Philosophis Historiam scripsisse de rebus Græcorum, tradit Laertius *lib. 2.* Ante Saturni in Italiam adventum nullum Historiæ cultorem suisse, sed solum postquam is rudem populum in unum collegit, Historiam communiter invaluisse refert Macrobius *lib. 1. Saturnalium c. 8.* apud Beyerlinck *loc. cit. verb. Historia*; ubi præcipuos in omni natione Historicos, ac in omni materia scriptores abunde recenset.

Historia, ex quo adinventa fuit, maximam 13
semper suis cultoribus utilitatem subministravit; ipsius enim lectio juniores antiquioribus æquavit, natu majores rerum experientia ditavit, privatos Viros Imperio dignos effecit, & quotquot in Orbe quovis in genere suere Heroes, ipsa constituit, ac efformavit; Et, ut summatim dicam, omnium rerum series, quibus hominum utilitas, ac gloria paratur, Historiæ tribui debet: Unde ipsamet apud Beyerlinck *loc. cit.* hæc poetica sibi carmina canit:

Illa ego, quæ gestis præsum custodia rebus;
Digero quod caveas, quodque sequaris iter.
Priscaque ne veteris vanescat gloria secli,
Vivida desensant quæ monumenta damus.
Et sua virtuti per me sunt præmia rursum,
Impia famosis desero fama notis.
Eloquor, & summi quantum jactatur, & imi,
Eloquor, & cacæ fasque, nefasque Deæ.
Quod majus Theatrum, Circusque capacior, aut quæ
Doctior humanas scena referre vices?
Me sine quis prudens? Unde experientia major?
Quis me adiit tandem, non mage doctus eat?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu,
Riteque nil, nostra qui caret arte, sapit;

Quid in Historia, quid in Historico princi- 14
palius requiratur, satis erudite, & docte ostendit Halicarnassæus apud Beyerlinck *loc. cit.* his verbis. Historicam narrationem perpetuo veluti filo ductam colligatam oportet esse, præsertim ubi res exponantur, & multæ, & hu-

jusmodi, quæ cognosci, ac percipi non facile queant; Sic Halicarnassæus *cap.* 10. *de judicio historiæ Thucydidis*. Et mox; Historiæ disponendæ laus non minima in eo sita est, si & principium, quo non aliud sit prius, capiatur, & eo fine, cui nihil videatur deesse, comprehensa narratio videatur; Idem *ibidem cap.* 11. Deinde ad officia Scriptoris Historiæ descendens, ait: Primum officium esse puto, & id vel maxime omnibus necessarium, qui res gestas litterarum monumentis tradere cupiunt, ut ab oblivionis injuriis vindicentur, materiam seligere speciosam, & jucundam, ac eam, quæ animos legentium voluptate afficiat, atque alliciat; Quod Herodotus mea quidem sententia melius vidisse, & expressisse videtur, quam Thucydidis; Ille enim Græcorum, & Barbarorum Historiam integram scripsit, & apte disposuit; Thucydides autem unum tantummodo bellum, nec fortunatum, unde potius silentio prætereundum, quam posterorum memoriæ relinquendum, confuse descripsit. Est enim Historici etiam officium caute considerare, quæ res illi in Historiam referendæ, quæ silentio prætereundæ sint, & omnia rite in partes disponere, ac unumquodque eorum, quæ referuntur, suo loco apte disponere. Et tandem talis debet esse Historicus, ut omni metu careat, nullis muneribus, aut commendatitiis corrumpatur; nihil amicitiæ tribuens, æqualis Judex, ac benevolus omnibus, itaut alterutri plus æquo nihil tribuat, sinceræ veritatis amator liber sit, ac nulli Regi subjectus, peregrinus in libris, patria carens, suis legibus vivens; non quid huic, illive sit placiturum, aut displiciturum cogitans, sed id, quod revera actum sit fideliter, ac veridice exponens; Cum præcipuæ Historicorum partes sint, falsum non dicere, verum non abscondere, ac suspicionem, vel simultatem evitare; Historia enim a Cicerone *lib.* 2. *de Orat.* vocatur testis temporum, vitæ memoria, magistra lucis, nuntia veritatis. Et jam quid congruat Historiæ auctori, breviter fuerat traditum *lib.* 2. *Machabæorum cap.* 2. Vide *ibid.* (*a*)

15 Historicis, præsertim antiquis, & classicis, omnis præstanda est fides; *Communis*, & colligitur tum ex Sacra Scriptura, tum ex utroque jure, tam Civili, quam Canonico; Ex Sacra Scriptura pluribus in locis habetur digna Historiarum commemoratio, ad denotandum, quod sit ipsis fides adhibenda; *Exod. cap.* 17. *nu.* 14. ibi: *Dixit autem Dominus ad Moysen, scribe hoc ad monimentum, & trade auribus Josue*. *Deuteronom. cap.* 31. *num.* 9. ibi: *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israel*. *Jeremiæ cap.* 36. *num.* 2. ibi: *Tolle volumen libri, ut scribas in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi*; & fere idem *ibid. num.* 28. *Esther cap.* 2. *num.* 23. ibi: *Mandatumque est Historiis, & Annalibus traditum coram Rege*; & *cap.* 6. *num.* 1. ibi: *Jussitque sibi afferri Historias, & Annales priorum temporum, quæ cum illo præsente legerentur*; & *cap.* 9. *num.* 32. ubi præceptum fuit Judæis, ut multa a Mardochæo, & Esther constituta observarent, & *omnia, quæ in libri hujus, qui vocatur Esther, Historia continentur*; & *cap.* 16. *num.* 7. ibi: *Quæ res & ex veteribus probatur historiis*. *Esdræ l.* 1. *c.* 4. *num.* 15. ibi: *Misimus, & nunciavimus Regi, ut recenseat in libris Historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in Commentariis, & scies, quoniam urbs illa urbs rebellis est, & nocens Regibus, & Provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis &c.* Sic etiam Regum Judæorum gesta solebant in Chronicis describi, aliæque res memorabiles, ut ad posterorum eruditionem, & utilitatem deservirent, ut patet *lib.* 3. *Reg. cap.* 14. & *seq. lib.* 4. *Reg. cap.* 8. *cap.* 10. *cap.* 21. *cap.* 33. & *Paralipom. lib.* 2. *cap.* 2. & *cap.* 35. & sæpe alibi. Unde *lib.* 2. *Machabæor. cap.* 2. *num.* 25. & 26. habetur; *Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes Historiarum propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio, studiosis vero ut facilius possint memoriæ commendare, omnibus autem legentibus utilitas conferatur*. Ex jure Canonico habetur in *cap. De quibus* 3. *dist.* 20. *cap. Quamvis* 3. *dist.* 21. *cap. Valentinianus* 3. ibi: *Ut refert Historia Ecclesiastica*; *dist.* 63. & *cap. Adrianus* 22. *eadem dist.* 63. deprompto ex Historia Ecclesiastica, *cap. Cum venisset* 1. *in fine*, *de Sacra Unctione*, ibi: *Tum propter Historiam*; *cap. Foras* 10. *de verborum significat.* ibi: *De qua Virgil. cap.*

(*a*) De conficienda historia, & quænam adminicula in eo, qui historiæ concinnandæ provinciam vult sibi assumere, requirantur, eruditissime more suo Emin. Card. Orsi in Præfatione ad suam Historiam Ecclesiasticam.

cap. Cum Apostolica Sedes 7. de his quæ fiunt a Prælatis, *c. Cum causam 15. De probationib.* ubi probatio divisionis admittitur per libros antiquos; *cap. Ad audientiam 13. de præscript.* ubi fides adhibetur antiquis libris censualibus. Ex jure Civili in *l. Breviter 1. ff. de officio Præfecti Prætorio*, ibi: *A quibusdam Scriptoribus traditum est*: *l. Necessarium 2. ff. de origine juris*; *l. Origo 1. de Offic. Quæstoris*, *l. Census 10. ff. de probationib. l. Antiqui 3. ff. Si pars hereditatis petatur*; *l. Si pater 36. ff. de solutionib. l. Corpora 1. ff. de cadaveribus punitor.* cum similibus. Et Rota recent. *part. 8. decis. 76. num. 11. & seq. part. 10. dec. 229. n. 5. part. 14. decis. 424. num. 5. part. 18. tom. 1. decis. 34. num. 18. decis. 193. num. 3. & decis. 379. n. 19.* ac sæpissime alibi.

16 An autem Historicis sit etiam præstanda fides, & ad vim probationis, vel adminiculi admittendi sint in causis Beatificationis, & Canonizationis? omnino videndus est undequaque olim Eminentissimus Card. de Lambertinis, postea juremerito Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. qui *tom. 3. cap. 8. sui vere Aurei Operis de Beatificatione Servorum Dei, & Canonizatione Sanctorum*, egregie suo more totam rem tractat, & quoad hoc Historicos in quatuor gradus distinguit, & quoad omnes clarissime, ac solidissime ostendit quinam ex ipsis ad vim probationis, vel adminiculi admittendi sint in supradictis causis.

17 Primus igitur gradus, inquit, est Historicorum, qui litteris tradiderunt ea quibus interfuerunt, vel quæ geri viderunt; & si probi fuerint, ac prudentes, & ideo fide digni, primum fidei, & auctoritatis, ac probationis pondus constituunt. Sic Ipse *in cit. cap. 8. num. 8. & 9.*

18 Secundus gradus est eorum, qui non viderunt ea, quæ narrant, sed acceperunt ab iis qui viderunt; Et hi quoque si probi sint, & prudentes, adeoque fide digni, primum fidei, & auctoritatis, ac probationis gradum constituunt. Idem *ibid. num. 8. & 9.* sed major est auctoritas primorum, quam secundorum, *ib. num. 10.*

19 Tertius gradus est eorum, qui referunt ea, quæ non viderunt, nec audiverunt ab iis, qui viderunt, sed ab iis, quibus, qui viderant, narraverunt; Et hi fidem merentur, si sint viri probi, ac prudentes, sed minor est eorum auctoritas, quam aliorum prædictorum. Idem *ib. num. 10.*

20 Quartus gradus est eorum, qui scripserunt ea quæ legerunt in aliis Historicis; Et horum auctoritas erit solum tanta, quanta erit illorum, a quibus sua scripta desumpserunt. Idem *ib. num. 10.*

Hinc recte concludit, quod in causis procedentibus per viam casus excepti, ubi passim probationes subsidiariæ admittuntur, Virtutes, & Martyrium plene comprobantur ex Historicis, sed primi tantum, vel secundi gradus. Idem *in cit. cap. 8. a num. 13. usque in finem.* 21

In causis vero procedentibus per viam non cultus, cum probatio constituenda sit in testibus de visu *contestibus*, Virtutes, & Martyrium non bene probantur ex dictis Historicis primi, & secundi gradus; & tanto minus ex Historicis tertii, & quarti gradus. In istis enim causis non habent vim nisi adminiculi, majoris tamen, vel minoris juxta regulam auctoritatis, & fidei ipsis præstandæ secundum suum gradum superius assignatum. Idem *ib. num. 12.* 22

* Qui tamen postea, ut diximus, ad Summum Pontificatum assumptus per Decretum generale die 23. April. 1741. editum mandavit, ut in posterum in causis Beatorum procedentibus per viam Cultus immemorabilis admitteretur probatio subsidiaria virtutum, aut Martyrii ex testibus de auditu, aliisque adminiculis; cujusmodi probatio admitteretur etiam in causis Servorum Dei procedentibus per viam non Cultus, semoto tamen dolo & culpabili dilatione. Et præterea decrevit, ut in causis Beatorum per viam Cultus immemorabilis procedentibus, probatis Virtutibus aut Martyrio per testes de auditu adminiculandos, non duo in posterum, sed quatuor pro Canonizatione miracula per testes de visu probari debeant: idemque servandum pro Beatificatione Servorum Dei in causis procedentibus per viam non Cultus, probatis virtutibus, aut Martyrio per testes de auditu, ut supra, adminiculatos. *

Historiæ de Virtutibus, & Martyrio non sunt contemnendæ, etiamsi in eis aliquæ conciones ad encomium Sanctorum insertæ sint, quas certum est non fuisse habitas, seu factas a dictis Sanctis; Nec etiam contemnendæ sunt, etiamsi unus, vel alter error in eis inveniatur, dummodo tamen eorum auctores probi sint, prudentes, ac fide digni. Idem *ib. c. 9. n. 3. & 4.* ex Baronio, Bollando, Mabillonio, & aliis ibi allegatis. 23

Historici probant, nec unus dicitur alteri contrarius, licet sint ejusdem ætatis, & unus 24

ex

ex his referat id, quod non refertur ab alio. Idem *ibid. cap. 9. num. 5.* concludens cum verbis Castellini *de Inquisit. miracul. in causis Martyrum pag. 64.* ubi ait: *Regulariter, & ordinarie esse usitatum apud Scriptores, etiam Ecclesiasticos, ut unus vel alter non exprimat omnia, & singula gesta alicujus Viri Dei; Sed quod unus omittit, alter vero refert; Quod observarunt etiam Evangelistæ scribentes gesta Salvatoris nostri; Nam quod unus omisit, alter explicavit.*

25 Historico posterioris Ævi, si aliquid referat, de quo tacuerunt omnes alii antiquiores, & classici Historici, nulla est præstanda fides, nec concedenda auctoritas. *Communis* cum eruditissimo Baronio *ad annum* 237. ubi sic expresse habet: *Non audiendi penitus Recentiores quidam; qui post Pontianum introducunt Cyriacum quemdam Pontificem, cujus nulla prorsus extat mentio in serie Romanorum Pontific. vel apud Optatum Milevitanum, vel Augustinum, vel Cresconium, aliosve Indices Vaticanos, nec apud Græcos, ut Eusebium, Nicephorum, vel alios: adeout ne digna quidem sit quæ pluribus confutetur, sententia, quippe quæ nulla penitus nitatur ratione, vel testimonio Antiquorum*, ac Sapientissimo Ludovico Antonio Muratorio *Anecdot. tom. 2. cap. 21.* sic præcise dicente: *Et quo pacto, amabo, Commenta, fabulæque explodi, atque exsibilari possent, quæ in posteriorum temporum Historias irrepsere, nisi Antiquiorum silentium pluris, quam imperita audaxque Recentiorum loquacitas, penderetur? Affirmant hi ad arbitrium suum, gestaque a temporibus suis remotissima somniant: illi vero ne volam quidem, vestigiumque earum rerum reliquere, relicturi sane, si illarum notitiam habuissent. Et nos affirmantium potius imperitia, quam tacentium doctrina duci sinemus?*

26 Et a fortiori nulla est præstanda fides Historico afferenti aliquid, de quo inter alios Historicus est communiter receptum contrarium, ut exemplificari potest in Benvenuto de Imola *nel Commentar. in Dante impress. Pisauri a Christophoro Berardo fol.* 1167. ubi asserit, quod perfidus Mahometes fuerit habitus ut Cardinalis Romæ, ac missus in Africam ad prædicandam Fidem Catholicam, ad quam sua singulari gratia, & eloquentia fere totam illam gentem reduxerat. Ob quod Cardinales ei promiserant, quod decedente Summo Pontifice ipsum eligerent: at secuta dicta morte, alio ab ipsis electo Summo Pontifice, indignatus ille cœpit omni conatu contrarium prædicare, ac totam illam nationem seduxit, atque ad falsam sectam Saracenorum reduxit; Quod totum falsissimum est, & mere chimericum ab omnibus communiter Historicis impugnatum, ut videre est apud Ursayam *Institut. Crimin. lib. 4. tit. 8. num. 120. & seq.* ubi totum id refert. Sic nullimode est credenda fabulosa Historia de Joanna Papissa, quicumque fuerit primus ejus Inventor, sive Martinus Polonus, sive Marianus Scotus, sive Sigibertus, ut aliqui volunt, sive alii, ut alii prætendunt, sive probabilius Hæreticorum fraus, & malitia, qui in derisum Sanctæ Romanæ Pontificiæ sedis dictorum Historicorum scriptis fabellam hanc inseruerunt; ut eruditissime suo more advertit Summus Pontifex Benedictus XIV. *in cit. tom. 3. cap. 10. num. 4.* Item totaliter deridenda, & explodenda est fabula de malignissime excogitata, & falsissime asserta infelici prætensa morte Subtilissimi V. mei Joannis Duns Scoti, quem Bzovius, secutus Paulum Jovium, refert infelici vitæ exitu fuisse extinctum, eumque comitiali morbo laborantem, & nimis festinato funere elatum, cum redeunte vita, sero morbi impetum natura discuteret, frustra miserabili mugitu opem petiisse, pulsatoque diu lapide, eliso tandem capite, miserabiliter periisse; Et sic de pluribus aliis Historicis consimiles evidentes falsitates, ac fabulas referentibus, quæ adeo evidenter falsæ, ac chimericæ communi-veridicorum Historicorum sensu habentur, ut nec confutationem mereantur, juxta auream sententiam S. Athanasii relati ex Patre Sebastiano a S. Paulo Carmelita ab Ursaya *loc. cit. n. 123.* ibi: *Nimis falsa non sunt refellenda, ne habita fuisse credibilia videantur.*

Historicus rationaliter attemperari prorsus debet in animi affectionibus amoris, & odii, aliter enim vel veritatem excedere, vel a veritate deflectere facile erit, siquidem ut præclare dicitur per vulgare effatum, amor, & odium nomen imponitur. 27

Historicus ne vel leviter etiam semel mentiri debet; nam qui mendacium ponit, fidem in veritate sibi tollit, dum semel malus semper præsumitur esse malus: *textu expresso in cap. semel malus 8. de Regulis Juris in 6.* in eodem genere mali, ut explicat Glossa *ibid.* & nisi de emendatione appareat; *cap. Ferrum 18. dist. 50.* & Tullius pro C. Rabirio Posthumo nos admonet: *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportet.* 28

Historico abs re facta & auctoritates mutilanti, vel documenta sibi adversa reticenti 29 nul-

nulla merito habenda est Fides, sic namque sufficiens ingeritur suspicandi motivum voluisse fallere, & ex tacitis asserta non subsistere, ac ipsimet sua proinde fore dubia indicatur, consequenter merito &c.

30 Historico coævo magis standum est, quam non coævis, testis enim coævus rem gestam propriis oculis conspicere potuit, minime vero testes non coævi, atque ideo ille istis præferendus est: hinc communi Criticorum calculo facta antiqua per testes coævos, vel proxime coævos non probata, pro fabulosis, vel admodum dubiis habentur, & Cicero *lib.* 1. *qq. tuscul. cap.* 12. ait: Auctoribus uti optimis possumus, quod in omnibus causis, & debet, & soler valere plurimum, & primum quidem omni antiquitate, quæ quo propius ab ortu, & divina progenie, hoc melius, & fortasse quæ erant vera, cernebat.

31 Historicum Critica maxime decet, si christiane fiat, idest si spretu & mordacitate ablegatis, sui pompa, & ingenii ostentatione semotis, æquitatis solius, ac veritatis amore fiat, etenim sic rea nullatenus apparebit in conspectu Domini, & absque alterius læsione culpabili falsa a veris latius secernentur, nec non scribendi cum veritatis, vel Proximi oppressione, & absque proportionato rei examine facilitas obstruetur, vel saltem juste confundetur; est enim Critica, ut optime rradit P. Honoratus a S. Maria *tom.* 1. *animadv. in regulas Critices dissert.* 1. *art.* 1. ars judicii ferendi de factis historiam constituentibus, de operibus ingenio partis, de eorum variis lectionibus obviis; de sensu, stylo, & Auctoribus: Hinc termini *Criticus*, & *Criticare* a græco ducti, ut vides, idem sonant, ac *Judex*, *& Judicare*; unde apud Medicos dies critici appellantur illi, in quibus judicium faciunt de morbis maxime acutis, *ut sunt dies* 7. 14. 21.

32 Non videtur in Historico laudabile quædam præsertim Ecclesiastica historice credita in dubium vertere, aut negare per principia levia, vel non nisi probabilia; quippe ad minus inutile proditur, quæ pie creduntur vel devotionem fovent, ac sufficienti sunt suffulta fundamento, quod in dubium per levia citentur, aut per solum probabilia negeutur; secus autem si principia adducerentur certa, prorsusque ineluctabilia, sic namque falsitas detegitur, quæ veritati pleno jure cedere debet; & ex alia parte ad devotionis ac pietatis fomentum simul & incrementum vera non desunt media, nec per falsa enarrari egent Dei Mirabilia; hinc insipienter quis miracula effingeret ad divinæ Fidei mysteria suadenda, cum vera adsint innumera.

Licet sola facti possibilitas ad factum astruendum haud valeat, sufficit tamen gravis auctoritas, vel accurata experientia. Ratio 1. partis est, quia esto ab actu ad potentiam teneat consequentia, non ramen e contra a potentia ad actum, prout attendenti per se notum est: Ratio 2. p. est, quia quod gravi constat auctoritate, nititur testimonio vel Dei, vel Hominum omni prorsus Fide dignorum. Ratio 3. p. est, quia nemo inficias ibit, quod experientia constat ex iis colligi, quæ sensibus patent, eorumque recto usu firmiter deprehenduntur, quæque oculatum testimonium referuntur; experientia enim nil aliud est, quam cognitio per sensibilem usum reperta, vel ex frequenti effectuum observatione invecta; indeque jure omni, experientia habetur pro rerum Magistra. 33

In factis historice credendis apprime circumstantias attendere opus est omnes tum rei, seu internas, quæ videlicet ad ipsammet rem spectant, tum Scriptorum, seu externas, quæ uimirum testimonia concernunt ea, quibus nitimur, atque ad credendum ducimur: quoties enim circumstantiæ tales comperiantur, ut rarissime inveniantur cum falsitate conjunctæ, rationabiliter enarratis præstatur fides, & assensus: si autem e contra sint, nempe tales, ut sæpius falsitatem inducant, merito eis vel non præstatur assensus, vel falsitas tribuitur; in primo namque casu veritatis apparer certitudo moralis, sufficiens in iis, quæ nobis physice constare non possunt, secus autem iu secundo, sicut est clarum. Generatim igitur, antequam de facto historico judicium feratur, attente considerandum est quod optime ait Fortun. a Brixia part. 2. Logices art. 4. scilicet, num ex circumstantiis aliqua, moraliter saltem, ratione loci, personæ, vel temporis, sit impossibilis, uum una ita cum altera pugnet, ut ambæ simul in ipso facto componi nequaquam possint; si namque aliqua sit impossibilis, vel illarum una adversetur alteri, jam factum vel nullam, vel non nisi dubiam meretur fidem, utpote quod hoc ipso, vel plane falsum, vel apprime dubium. Si autem in circumstantiis nulla falsitas, nullaque oppositio occurrat, factum censendum quidem possibile, at minime illico credendum illud revera contigisse, nisi ea quoque adsit Auctoris, vel Testis conditio, ut plane dignus ille sit, cui Fides adhibeatur; atque ex his li- 34

liquido depromitur, unde ferendi sumus ad unum potius, quam aliud credendum ex his, quæ nobis gesta proponuntur, vel facta negantur.

35 Opera genuina, & authentica a falsis ac suppositiis per quinque potissimum capita discerni possunt. Primum est constans, ac perpetua traditio, idque luculentissime evincitur ex D. August. lib. 33. contra Faustum cap. 6. ubi efficacissime, ac sublimissime, prout suum, ex prælaudato capite contra Manichæos demonstrat Apostolicas Scripturas, Sacrosque Scriptores pro genuinis authenticisque habendos esse: atque ex eod. capite genuinos Hippocratis libros a falsis sub ejusdem nomine prolatis esse secretos docet; immo Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque hujusmodi Auctorum libri, ait, quod non noverint Homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua: atque idem affirmat de Scriptoribus Ecclesiasticis, & inde subnectit: *Sed quid pergam in longe præterita? ecce istas litteras quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ hujus nostræ, vel illas cujusquam Fausti esse, vel has neget esse meas, unde convincitur, nisi quia illi, qui nunc ista noverunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros continuatis posterorum successionibus trajiciunt? Quæ cum ita sint, quis tandem tanto furore cæcatur, nisi Dæmoniorum mendaciloquorum malitia, atque fallacia, consentiendo submersus sit, qui dicat hoc meteri non potuisse Apostolorum Ecclesiam tam fidam, tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajicerent, cum eorum cathedras usque ad præsentes Episcopos certissima successione servaret, cum hoc qualiumcumque hominum scriptis, sive extra Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia, tanta felicitate proveniat.*

36 Alia quatuor doctissime recenset Cl. Mabillonius P. 2. de studiis Monasticis cap. 13. videlicet. Si aliqua manuscripta existimatione digna, eaque imprimis, quæ magis auctori coæva videntur, in fronte vel etiam in calce operis nomen ejusdem gerant. Si stylus fuerit ubique conformis alteri ceterorum auctoris operum, sicut & principia, ac opiniones. Si Scriptores, sive Syncbroni, sive pene Synchroni ejusdem opus eidem auctori certo adscribant. Si denique nihil gestum in hoc opere legatur, quin cum historia sui ævi concordet; Et ex bis juxta contrariorum legem, ac disciplinam ratiocinare ad falsa, & suppositia eruderanda opera: hujusmodi namque momenta, uti perspicuum est, ad utrumque multa efficacitate donantur.

Additiones ex aliena manu.

De fide in Judicio habenda Historicis, vide Regulas a Rota traditas *in Augustana Juris præcedendi* 28. *Febr.* 1746. *coram Reverendissimo P. D. Bussio Decan. & in Nullius seu Tarraconen. Præcedentiæ* 13. *Maji* 1746. *cor. clar. mem. Millin. &* 20. *Februarii* 1747. *&* 19. *Junii ejusdem ann.* 1747. *cor. R. P. D. Elephant. &* 29. *Januarii* 1748. *&* 13. *Maji ejusdem anni* 1748. *cor. bon. mem. de Vait.* 37

HOMICIDA, HOMICIDIUM.

HOmicidium dicitur ab homine cædendo; est enim cædes hominis; *l. Si ita vulneratus*, 52. *ff. ad l. Aquiliam*, *cap. Si homicidium*, 51. *caus.* 23. *q.* 5. Unde homicidium definitur *quod sit violenta examinatio, seu occisio hominis ab homine facta*. Est in re communis, *arg. cit. cap. Si homicidium*. Dicitur autem notanter *Ab homine*, quia si homo a fera, vel bruto occidatur, proprie *homicidium* non dicitur, sed *pauperies*, *tit. Inst. & ff. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*. Semper tamen talis cedes facta ab homine appellatur homicidium, quomodocumque quis hominem occiderit; *l.* 1. §. *Occisorum*, *ff. ad S. C. Syllan.* sive scilicet quis manibus hominem occiderit, puta strangulando; *ut in l. Qua actione*, §. *Occisum*, *ff. ad Leg. Aquil.* Sive non manibus tantum, sed toto corpore, puta suffocando, ut accidit parentibus, & nutricibus infantes in lecto opprimentibus, de quo in *c. final. de his, qui fil. occider.* Sive vim inferendo suis propriis visceribus, qua fiat abortus, & fœtus abigatur, atque moriatur; *l. Si mulierem*, *ff. ad leg. Cornel. de Sicariis*. Sive præcipitio, dimittendo scilicet aliquem de Ponte, vel de aliquo alio alto loco; *l. Qua actione*, §. *Occisum*, *& l. Cum qui*, *ff. ad leg. Cornel. de Sicariis*. Sive pugno; *l. Si servum*, §. 6. *Si mulier pugno*, *ff. ad leg. Aquiliam*. Sive telo §. *Item lex Cornelia*, *Instit. de public. Judic.* Sive clava *l.* 1. §. *D. Antianus*, *ff. ad leg. Cornel. de Sicariis*. Sive Ligone; *cap. significasti in princip. de homicid.* Sive Falce, vel Bidente, aliisque rusticis terræ instrumentis, de quibus *in l. Instrumenta*, *ff. de fund. instruct.* Sive nimis gravibus custodiis, & carceribus, vel plumbatorum verberibus, aut ponderibus catenarum, &

(Margin numbers beside the Homicidium entry, in order: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10)

& ferreis manicis, offibus, & corpori inhæ-
rentibus; *Leg.* 1. §. *Si accufator*, & §. *Illud
etiam*, *Cod. de Cuftod. Reor. l. Incredibile*, *de
pœnis*, & *l. Nemo carcerem*, C. *de exactione.*
11 *tribut. l.* 10. Sive denegatione alimentorum;
l. Necare, *ff. de liber. agnofcend.* & *l. Item fi*
12 *obfteteix*, §. *Si quis*, *ff. ad leg. Aquiliam*: Sive
flagello, in quo latet dolor, ideft intra cujus
virgam latet Pugio; *l. Si ex plagis*, §. *Taber-*
13 *narius*, *ff. ad leg. Aquil.* Sive malo medica-
mento; *leg.* 3. *ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* &
l. Qua actione, §. *Proculus*, & *l. Idem Juris*,
14 *ff. ad leg. Aquil.* Sive veneno; *l.* 1. §. *Præte-*
15 *rea*, *ff. ad leg. Corneliam de Sicariis*. Sive oc-
ciderit lingua, puta mandando homicidium,
confulendo illud, vel falfum teftimonium di-
cendo, propter quod ad pœnam ultimi fup-
plicii quis fuerit condemnatus; five denique
alio quocumque modo, & ratione; *l. Qua
actione*, §. *Occifum*, ibi: *Vel qualitercumque*,
ff. ad leg. Aquil.
16 Homicidium dividitur in *Voluntarium*, & *Ca-
fuale*; *lib.* 5. *Decret. tot. tit.* 12. *de homicidio*
17 *voluntario*; & *cafuali*. Homicidium Volunta-
rium aliud eft *directe*, aliud *indirecte* tale. Ho-
micidium *directe voluntarium* eft quod vere per
fe, ac directe intenditur, cum quis animo,
ac intentione occidendi hominem enfe transfi-
git, aut fclopeto trajicit illum. *Homicidium
indirecte*, *feu in caufa voluntarium*, eft cum
quis mortem alterius non intendit quidem,
voluntarie tamen ponit talem caufam, vel fa-
cit aliud, ex quo mortem moraliter certe fe-
cuturam prævidet, ut fi quis graviter percu-
tit, aut pedibus calcat prægnantem feminam,
& inde fequatur abortus, vel fi in loco homi-
nibus valde frequentato exploditur fclopetum,
18 & inde homo occiditur. Homicidium *Cafuale*,
eft, quod nec directe, nec indirecte intenditur,
fed præter omnem intentionem cafu, & for-
tuito accidit, ut fi quis putans fclopetum effe
vacuum, explodit ipfum, & explodendo præ-
ter omnem intentionem aliquem occidit.
19 Homicidium voluntarium injuftum eft pec-
catum ex genere fuo mortale, *Communis ac
certa*. Eft enim expreffe prohibitum, & qui-
dem fub gravibus pœnis tum in Teftamento
veteri, tum in novo. *Exodi enim* 20. inter
præcepta negativa proximum refpicientia, po-
nitur primo expreffe; *Non occides*. *Genef.* 9.
dicitur: *Quicumque effuderit humanum fangui-
nem*, *effundetur fanguis illius*. *Levit.* 24. habe-
tur: *Qui percufferit*, & *occiderit hominem*,
morte moriatur. *Matth. cap.* 26. fic præcife fta-
tuitur: *Omnes*, *qui gladium acceperint*, *eoque
percufferint*, *gladio peribunt*; & *Apocalypf. cap.*
13. fic mandatur; *Qui gladio occiderit*, *opor-
tet*, *eum gladio occidi*. Homicidium volunta- 20
rium poteft committi jufte, feu licite, & in-
jufte, feu illicite. *Communis*. Homicidium
jufte feu licite poteft committi quatuor mo-
dis. Primo, mandato Dei fpeciali. Secundo
Lege publica, & minifterio juftitiæ. Tertio
Bello jufto. Quarto, neceffaria fui defenfione
cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quo ad 21
primum de mandato fpeciali, & inftinctu Dei
occidendi fe ipfum, vel alium, nullum eft
dubium, cum Deus fit abfolutus Dominus vi-
tæ, & mortis hominis, *Sapien.* 16. adeoque
homo poffit in tali cafu licite, imo teneatur
ei obedire, ficut prompte ei obedivit Abra-
ham, quando præcepit ei Deus ut occideret
dilectum fuum Filium Ifaac, *Genef.* 22. &
Ifraelitæ de mandato occiderunt parvulos Ur-
bis Jericho, *Jofue* 6. & viri Samariæ interfe-
cerunt 70. filios Achab, 4. *Reg.* 1. & fic de
aliis fimilibus.
Quo ad fecundum de Lege publica, & mi- 22
nifterio juftitiæ, habetur tam ex Divina, quam
humana Lege, licere auctoritate publica occi-
dere malefactores. Divina quidem *Exodi* 22.
expreffe dicitur: *Maleficos non patiaris vivere*.
Qui coierit cum jumento, *morte moriatur*; *Qui
immolat Diis*, *occidatur*. *Deuteron.* 21. ftatuitur
pœna mortis filio protervo parentibus inobe-
dienti. *Deuteron.* 22. eadem pœna mortis fta-
tuitur filiæ in Domo parris fornicanti. *Et ad
Rom.* 13. Apoftolus de Principe Sæculari lo-
quens, fic ait: *Dei Minifter eft tibi in bonum*;
Si autem malum feceris, *time*; *non fine caufa
gladium portat*, *Dei enim Minifter eft*, *vindex
in iram ei*, *qui malum agit*. Lege humana li-
cere conftat *ex c. Quæfitum*, 45. *caufa* 23. *q.*
4. *c. Prodeft*, 4. *c. De occidendis*, 8. *c. Sunt
quædam* 39. *c. Qualis* 44. *ead. cauf.* 23. *q.* 5.
cum concordantiis. Quo ad tertium de Bello 23
jufto, vide verb. *Bellum art.* 2. & 3. ubi late
de licita occifione in Bello jufto.
Quo ad quartum de neceffaria fui defenfione 24
cum moderamine inculpatæ tutelæ licere occi-
dere injuftum aggrefforem tenet communiffima
D. D. cum S. Thoma 2. 2. *q.* 64. *art.* 7. &
habetur *in cap. Jus naturale*, *dift.* 1. & *cap.
Significafti*, 18. *de homicid.* & *cap. Si vere*,
2. *de fent. Excommun.* ubi dicitur *vim vi re-
pellere omnia jura*, *omnefque leges permittunt*.
Et l. 3. *ff. de Juftit.* & *Jur.* ubi dicitur: *Jure
hoc evenit*, *ut quod quifque ob tutelam corporis
fecerit*, *jure feciffe exftimetur*. Dicitur autem 25
notanter *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, quia
ad

ad hoc ut talis aggressoris occisio sit licita, tria potissimum requiruntur communiter a Doctoribus cum Julio Claro §. *Homicidium*, *n.* 34. Primo scilicet requiritur *Causa*, id est quod aggressio, seu invasio sit injusta, quia pro defensione vitæ suæ non licet occidere juste invadentes, v. g. Ministros justitiæ, quia hi juste invadunt, ut post Avilam *de censuris par.* 3. *disp.* 5. *sect.* 3. *dub.* 2. *concl.* 1. & alios recte observat Pirhingh *lib.* 7. *Decret. tit.* 12. *num.* 92. Reiffenstuel *ibid. num.* 132. Secundo requiritur debitus *modus* defensionis, ita ut defensio non se extendat ultra id, quod requiritur ad propulsandam injustam aggressionem; qui enim potest se defendere pugno, baculo, percussione non letali, vel aggressorem abigere, & vincere illum exarmando, non potest licite illum occidere; *arg. cap. Ut sanæ* 35. *de sentent. excommun.* ibi: *Dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit*. Tertio requiritur tempus, idest ut occisio ad sui defensionem fiat statim ac quis injustam vim, vel aggressionem occisivam, aut mutilationem patitur, vel certo imminentem cognoscit, non vero postea, & ex intervallo postquam aggressor abiit, nullumque amplius remanet periculum; *arg. cap. Si vero*, 2. *de sent. excomm.* ibi: *Si incontinenti vim vi repellat*. Et ratio in universum est, quia defensio occisiva ut licita sit, talis esse debet, ut non ad sumendam vindictam, sed tantummodo ad propulsandam injuriam fiat; *arg. c. Significasti* 18. *de homic.* ibi: *Tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam, sed ad injuriam propulsandam* (*a*).

26 Servato dicto moderamine inculpatæ tutelæ licitum est occidere injustum aggressorem etiam pro defensione vitæ, & membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, conjunctorum, immo & extraneorum innocentium; *arg. cap. Fortitudo* 5. *cauf.* 23. *quæst.* 3. ibi: *Fortitudo, quæ vel bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena justitia est; cap. Non inferenda* 7. *cap. Qui potest* 8. *ead. caus.* 23. & *qu.* 3. *juncto cap. Dilecto* 6. §. *Et quidem, de sent. excomm. in* 6. & *concordat l.* 1. §. 4. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis*; Hinc *Exodi c.* 2. *num.* 11. laudatur Moyses, quod Ægyptium injustum aggressorem Hebræi cujusdam occiderit, & absconderit in sabulo; Et sic tenent Farin. *in praxi Crimin. quæst.* 124. *a n.* 267. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 137. Jul. Clar. *verb. Homicidium n.* 27. ubi dicit esse communem, sicut communem dicunt Filliuc. Molin. Azor. *ad proposit.* 17. & 18. *Alexand. VII. n.* 12. Immo licitum est etiam occidere injustum aggressorem 27 ob defensionem bonorum temporalium, si sint magni momenti, & aliter defendi, vel recuperari non possint; Clarus *verb. Homicidium a num.* 25. Suarez *de censur. disp.* 46. *sect.* 2. *num.* 10. Lessius *lib.* 2. *de justit. cap.* 2. *dub.* 11. Covarruv. *in Clementina Si furiosus, part.* 3. §. *unic. num.* 6. *in fine*; Castropalao *de censur. disp.* 6. *punct.* 15. *num.* 7. & *seq.* Viva *ad propos.* 17. & 18. *Alexand. VII. num.* 10. & 12. cum satis communi aliorum; *arg. leg.* 1. *Cod. Unde vi*; ubi etiam universaliter concedi videtur his verbis: *recte possidenti ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, inculpatæ tutelæ moderamine illatam vim propulsare licet*; consequenter etiam occidere, si occisio ad defensionem est necessaria, cum permisso sine permittantur etiam media ad illum consequendum necessaria; *arg. c. Præterea, de offic. & potest. Judic. deleg. l.* 2. *ff. de jurisd. l. Si furem* 9. *ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* Et ratio est, quia sine illis bonis non potest juxta proprium statum vita

Nota Romani Theologi.

(*a*) Agitur de moderamine illo inculpatæ tutelæ, quod culpa vacet. Propterea ad hoc non sufficiunt conditiones ab auctore positæ. Quarta addenda est, quam ex Antoine desumo *tract. de Justitia & Jure p.* 3. *cap.* 2. *q.* 6. Requiritur ut nihil ex odio, neque ex animo vindictæ fiat, & ut non intendatur per se mors invasoris, sed sola vitæ propriæ conservatio per justam sui defensionem. Quia occisio hominis privata auctoritate facta, non est finis licitus nec medium per se necessarium ad sui defensionem; sed est tantum aliquid consequens per accidens ex necessitate finis, qui est vitæ conservatio. Vid. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 64. *art.* 7. Cæterum in praxi percussio, & occisio injusti vitæ aggressoris raro vacat culpa, quia fere nunquam servantur conditiones ad licitam defensionem requisitæ. Et ideo aliqui Patres occisionem sine publica auctoritate factam indefinite damnant: scilicet ob periculum vindictæ, & excessus in modo defensionis, vel ob intentionem directam occidendi. Hac prælucente doctrina, invenies, Lector, quid corrigas *num.* 40. 44. 47.

ta custodiri, adeoque sicuti licet vitam defendere defensione occisiva, ita etiam bona externa ad vitam conservandam necessaria, cum talia bona vitæ quodammodo comparentur; *l. Advocati* 14. *Cod. de Advocatis diverf. judic.* & ibi Glossa communiter recepta (*a*). Fuit 28
autem dictum notanter, *Si bona sint magni momenti*, quia ob res levis momenti non licere occi-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Circa hominis occisionem, Auctor fatetur naturæ, ac divina lege positiva prohibitam esse, quam ob rem negare non potest, vetitum esse homini velle alterius hominis occisionem; cum id Dei præcepto opponatur. Deinde in defensione, quam velle unice debet, qui pro sui conservatione pugnet, ut licita sit non solum odium, atque vindictæ desiderium abesse oportet, sed servari quoque debet præceptum charitatis, quo jubemur ita erga alios homines nos gerere, ut parati simus *pro fratribus animam ponere*, *Joan. Epist.* 1. *cap.* 3. Hæc sane comperta Christianis omnibus esse debent, & in dubium salva Religione revocari non possunt. Atque hinc habes, quam æqua sit damnatio propositionum XXXI. XXXII. & XXXIII. facta ab Innocentio XI. in quibus licita asseritur hominis occisio *pro unius aurei conservatione*, pro defensione juris quod habemus ad rem aliquam possidendam, vel pro tollendo homine injuste impediente possessionem rei, quæ nobis debeatur. Quis enim non videt, hujusmodi occisionem pugnare cum præcepto Dei, quo jubemur homines sicut nosmetipsos diligere cum charitate, qua Christus Dominus paratos nos esse voluit ad ponendam animam pro fratribus nostris, atque etiam cum justitia, quæ vetat, pro re, quæ nostra est, conservanda, vitam tollere, quæ Dei est, qui ipsam dedit, & conservat, & quia inter vitam, & rem nulla proportio est, cum vita longe melior, atque excellentior sit omni pecunia, atque re pecunia comparanda. Accedit etiam, vix, & ne vix quidem sperari posse, ut homo defensionem rei suæ eo furore suscipiat, ut usque ad occisionem progrediatur, quin odium, iram, & vindictæ desiderium habeat. Hæc omnia consideranda sunt dum de homicidio licito, vel illicito disputatur. Si vero ita spectatur, vix casus inveniri poterit, in quo licitum reputetur, sive a lethali culpa immune. Videant ergo probabilistæ nostri casus Metaphysicos fingentes, ut quidpiam in favorem homicidii afferre possint, videant, quam latam perditioni viam aperiant, docendo posse homines pro rei defensione, pro tuendo honore, &c. hominem occidere! Sed

Veniam ad rem: ait Auctor licere occidere aggressorem pro re tuenda magni momenti. Itane licitum est pro re tuenda magni momenti perdere animam Christi Sanguine redemptam? Nam cum Aggressor ille in peccato mortali actuali sit, occidendo illum, illius animam perdit. Deinde est ne proportio rem inter & vitam? Nulla sane; ergo sicut non licet pro unius aurei defensione aggressorem occidere, ita non licet pro re magni momenti; cum nulla res sit, quæ tanti valeat, quantum vita hominis. Hinc plures gravissimi Auctores negant licere unquam latrones occidere pro servandis, aut recuperandis bonis temporalibus; Ita Joannes Bajardus Lovaniensis, qui quodlibet. VII. testatur an. 1510. hanc opinionem fuisse communem inter Theologos, & Canonistas; Ita Fagnanus ad *caput Interfecisti*, *de homicid.* ubi ait: *Secundum Canones in foro saltem pœnitentiali, & quoad Deum absolute credimus, non posse Laicum sine peccato occidere spoliatorem.* Ita Henricus a S. Ignatio, qui plures antiquos Theologos pro hac opinione laudat; Ita denique Pontas, Concina, & alii ab istis citati.

Ajunt bona temporalia media esse ad vitam alendam, ideoque ut vitam, ita & bona hæc defensione occisiva tueri possumus. At si bona ita accessoria sint pro vitæ conservatione, ut nil omnino supersit ad vitam sustentandam, tum defensio non pro solis bonis, sed pro vita etiam suscipitur; & licita esse poterit si solam defensionem intendat. Ubi vero bona pro vita sustentanda supersint, quis dicat licite posse hominem occidere, sive vita privare alium hominem, pro re conservanda, sine qua propriam vitam conservare valeat? Nam nulla proportio est inter bona illa, quæ humana industria acquiri iterum possunt, & vitam, quam solus Deus dedit, atque conservat.

Addunt Exodi 21. probari occisionem furis; sicut probatur in Jure Canonico *cap. Interfecisti*: ubi immunis declaratur a culpa, *qui sine odii meditatione, se, & sua liberando, diaboli membra interfecerit*. Sed præsto responsio est. Nam Scriptura loquitur de fure nocturno, in quo non solum auferendi bona, sed etiam occidendi voluntas præsumitur. Idque ex immediato

occidere aggressorem hodie certissimom est ob sequentem propositionem ab Innocent. XI. die 2. Mattii 1679. ex damnatis In ordine 31. ibi : *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei*.

29 Hinc fur tam diornus, quam nocturnus servato moderamioe inculpatæ tutelæ pro conservandis rebos temporalibus magni momenti, nedom propriis, sed etiam proximi, si aliter defendi, & conservari non possint, licite occidi potest, non tantum a Laicis sæcularibus, sed etiam a Clericis, & Religiosis; *arg. cap. Dilecto 6. de sent. excommun. in 6.* Et ratio est, qnia ipso jore naturæ licet vim vi repellere quantom opus est ad se suaque tuenda; *cap. Jus naturale 7. dist. 1. cap. Significasti 18. de homicidio, & cap. Si vero 2. de sent. excommun.* ubi dicitur : *Vim vi repellere omnia jura, omnesque Leges permittunt*. Et expresse id permittunt Leges Civiles, qoia alias daretor occasio bonos, & innocentes spoliandi; *l. Si furem 9. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. & l. 4. ff. ad Leg. Aquil.* & consentit Jus Canoon. *cap. Interfecisti 2. & cap. Si perfodiens 3. in*

to contextu colligitur: *Quod si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur.* Homicidii igitur reus est qui furem diurnom occidit, pœnaqoe mortis plectendus. At ejosdem valoris suot bona, sive diu, sive noctu auferantur. Noo ergo ob solam bonorum ablationem permissa est nocturni furis occisio (alioquin etiam for diurnus permitteretor occidi) sed ob præsumptionem volontatis in ipso conjungendi furtum cum homicidio; P. Calmet in Commentariis ad citatum textum hæc aoimadvertit. „ Licere nocturnum furem interimere, quod „ rationabiliter vereri possumus, quod nobis vitam velit eripere. Hæ veluti reliquiæ sunt „ veteris juris omnibus hominibus commonis, quo licebat ob acceptam inioriam ulcisci, an- „ teqoam populi jus suum in Principum, ac Ministrorum mano deposuissent. Leges in hoc „ casu tantummodo io privatorum manu collocant arma, ut queant interficere in persona il- „ lorom, qui eos noctu aggrediuntur, non modo privatos inimicos, verum etiam publicæ quie- „ tis hostes; atque in hoc sensu afferri potest, eos nequaquam occidere privata aoctoritate, „ sed legitima magistratoum legumque auctoritate, quæ depositariæ sont joris, quod habet „ Deus super hominum vitam. Hæc homicidiorum genera Ecclesia patitor, nec desunt Scho- „ lastici, atque Interpretes, qui doceant, salva conscientia, furem ioterimi posse, vel alium „ quempiam, qoi nos aggreditur vitam abrepturus, cum jacturam illius aliter nequeamus „ effugere. Sed Aogustinus optime ait *lib. 1. de lib. arb. cap. 5. Legem quidem non reprehendo, „ quæ tales permittit interfici; sed quomodo ipsos qui interficiunt defendam, non invenio.* Re qui- „ dem vera quinam jostificari potest hominem ioterficiens, ut servet ea, quæ religio nos „ aspernari vult? Evangelium patientiam prædicat, & Patres docuere semper, non licere „ quemquam interficere. Homicidiom voluntarium generatim damnat, & sine ulla restrictio- „ ne „. Hactenus P. Calmet. Judicium meum in aoimadversione sub finem *diss.* adjicienda exponam. Ad textum allatum ex Cicerone respondent, Romanos tulisse leges, quæ privatis permittebant occisionem furum, qoi simul vitæ insidiabaotur. Patet ex l. 9. ad legem Corneliam: *Furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non potuerit.* Nihil ergo emolumenti hinc colligere adversarii valent. Immo ipsæ civiles leges improbant occisiones latronum, qoi absque vitæ hominum periculo bona temporalia surripiunt. Accedit, supremas Potestates legem condere posse, qua subditis licentiam faciant occidendi poblicos Reipublicæ pertorbatores, & facinorosos homines, qoi civili commercio insidiantur. Ad canonum testimonia facilis, & obvia responsio est. Siquidem *cap. Interfecisti* sermo est de invasore, non bonorum modo, verum etiam vitæ: dicitur enim *te, tuaque*. Distinctio, quam huic textui affigont Probabilistæ, arbitraria est. Quare perdoctus Fagoanus animadvertit, primam particulam illios textus, *Interfici furem, aut latronem*, explicari debere per posteriorem, juxta textum *in leg. Quemadmodum*, ita ut sensus fit: Si interfecisti furem, qui te tuaque invaserat, qui tamen comprehendi poterat absque occisione; age pœnitentiam: si autem comprehendi minime poterat, & to interfecisti, *te, & tua* liberando; pœnitentiæ oon adstringeris, nisi ad cautelam. Aliud *caput* nullum facessit negotium. Quippe ibi sermo non est de occisione, sed de expulsione usurpatoris citra occisionem. Quod adeo verum est, ut Pontifex Decano Aurelianensi approbaverit usum armorum spiritualium adversus præpotentem iovasorem. Ut quid autem confugisset Decauus ad excommunicationem, & interdictum, si licitam existimasset corporalem occisionem?

in fine de homicid. & citat. cap. Dilecto 6. de sentent. excommun. in 6. & tenet Cardinal. de Lugo *disp.* 10. *num.* 169. Viva *ad propos.* 17. & 18. *Alexand. VII. num.* 10. & 12. ubi testatur de communi, & sic communiter docent Silvester, Cajetanus, Sotus, Navarra, Molina, Tambur. ut testatur & sequitur Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in* 5. *præcept. Decalog. cap.* 2. *sect.* 3. *num.* 155. & expresse Reiffenstuel *loc. cit. num.* 167. & 173. Pirhing *loc. cit. n.* 91.

30 Immo ut recte notat Viva *l. c. num.* 12. *in fine*: *Neque obstat* (sunt præcisa verba ipsius) *quod invasor sit in mortali, & in æternum damnetur, nam id sua culpa contingit, potestque desistere, si nolit interfici;* Unde non dicitur esse in extrema necessitate; in qua certe præferenda est vita spiritualis proximi vitæ temporali propriæ.

31 Non licet tamen occidere injustum Judicem, Advocatum, & falsum Accusatorem, & testem, quamvis ab eis grave damnum immineat; Alexander enim VII. die 7. Septembris 1665. damnavit absolute sequentem propositionem 18. in ordine: *Licet interficere falsum Accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare*; Reiffenst. *loc. cit. num.* 140. Viva *loc. cit. num.* 7. & alii

32 passim. Nec licet defendere defensione occisiva ea, quæ nondum habemus, & ad quæ solum jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus, quia Innocent. XI. die 2. Martii 1679. damnavit expresse sequentem propositionem 32. in ordine: *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus;* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 141. Viva *loc. cit. num.* 8.

33 Cardenas, & alii passim. Nec licet etiam se defendere defensione occisiva contra injuste impedientem assecutionem hereditatis, Legati, Cathedræ, aut Præbendæ. Sic enim aperte desumitur ex sequenti propositione 33. inter damnatas ab Innocentio XI. die, & anno quo supra: *Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter* (idest defensione occisiva) *defendere, sicuti & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem*; Reiffenst. *loc. cit. num.* 142. Viva *loc. cit. num.* 8. Car-

34 denas, & alii hodie communiter. Nec pariter licitum est alium occidere pro necessaria defensione honoris, & famæ. Desumitur ex sequenti propositione 17. inter damnatas ab Alexandro VII. die 7. Septemb. 1665. *Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione minitantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, sicuti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, vel coram gravissimis viris, prædicta impingere, nisi occidatur.* Item ex hac alia 30. inter damnatas ab Innocentio XI. die, & anno quo supra: *Fas est viro honesto occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.* Viva *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 143. & *seq.* Cardenas, & alii.

Homicidium voluntarium alterius injuste, 35 seu illicite potest committi, sex modis, facto, præcepto, consilio, defensione, permissione, cooperatione. *Facto* homicidæ sunt, qui manibus, ferro, lapide, veneno, laqueo, & omni alio modo ex enumeratis *a num.* 2. *ad* 14. inclusive vitam eripiunt. *Præcepto* homicidæ sunt Principes, & Judices, qui condemnant ad mortem innocentes, aut minus nocentes, sicuti, & domini præcipientes famulis alicujus occisionem. *Consilio* homicidæ evadunt, qui alios ad id consulunt, inflammant, & incitant, injuriam aliquam exagerando, ignominiam exprobrando, honoris jacturam exponendo, & hujusmodi. *Defensione* homicidæ fiunt, qui homicidas sustinent, protegunt, apud se recipiunt, ipsis favent, asylum præbent, & hujusmodi. *Permissione* homicidæ dicuntur, qui jurisdictionem habentes, ut Principes, & Magistratus, Judices, Feudatarii, & hujusmodi, negligunt comprehendere, aut secundum demerita punire homicidas, grassatores, sicarios, & similes. *Cooperatione* homicidæ censentur, qui arma subministrant, qui occidendos capiunt, ligant, detinent, & hujusmodi.

Nullo casu licet auctoritate humana, sive 36 publica, sive privata innocentem directe, & per se occidere, etiamsi Tyrannus minetur Urbi excidium, nisi ei mittatur caput innocentis; *Communis*, & constat ex universali præcepto divino *Exodi* 23. ibi: *Insontem, & justum non occides, quia aversor impium.* Occisio enim innocentis est intrinsece mala, non minus ac fornicatio, adulterium &c. adeoque nulla ratione, nulla necessitate potest cohonestari. Di- 37 citur autem notanter, *directe, & per se*, quia indirecte, & per accidens aliquando licet, ut quan-

quando in bello justo victoria aliter obtineri non potest, nisi simul cum nocentibus occidantur innocentes, & quando equo vectus aliter inimicum fugere non possit, nisi ratione viæ angustæ, & arctæ proculcando innocentem, infantem, dormientem, claudum &c. & quando non potest aliter evitari Urbis excidium, nisi ad Tyrannum, seu Hostem mittatur innocens; Tunc enim potest Respublica talem innocentem cogere, ut Tyrannum adeat, cum ex caritate, & justitia legali teneatur vitam exponere pro Republica; Neque hoc esset directe, & per se cooperari ejus morti, sed tantum indirecte, & per accidens, cum traditio de se sit indifferens; & mors tantum sequatur indirecte, & præter intentionem Reipublicæ; Immo si Civis ille innocens nollet obedire Magistratui præcipienti, ut se pro bono communi Tyranno traderet, aut sui traditioni repugnaret pertinaciter, jam fieret nocens ratione inobedientiæ in re justa, & gravissima, & sic juste non ut amplius innocens, sed ut jam factus nocens, & reus posset a
38 Republica occidi; *Communis*. Dicitur etiam notanter *auctoritate humana*; quia neminem latet licere occidere innocentem auctoritate Divina; Deus enim est absolutus dominus vitæ, & mortis; Sap. 16. *Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem*; Deuteronom. 32. *Ego occidam, & vivere faciam*. Unde Deo jubente fuerunt licite occisi parvuli licet innocentes Urbis Jericho ab Israelitis; *Josue 6.* & ex ejus mandato Viri Samariæ occiderunt 70. filios Achab; 4. *Regum* 1. & Abraham prompte obedivit Dei præcepto, quando mandavit ei ut occideret dilectum, & innocentem
39 filium suum Isaac; *Genes.* 22. An autem Judici liceat condemnare ad mortem probatum nocentem, si scientia privata noverit innocentem; *Vide verb. Judex*.

40 Innocens ad mortem capiendus a satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest eos licite occidere, si aliter nequeat se defendere. Si autem satellites nescirent eum esse innocentem, uti ordinarie scire non possunt, non posset eos licite occidere, quia bonum commune postulat, ut non inferatur damnum Ministris bona fide publicum officium exercentibus; Molina, Dicastill. & alii cum Stephan. *tom.* 4. *d.* 5. *num.* 10. La Croix *lib.* 3.
41 *part.* 1. *num.* 815. Sic incarceratus innocens nequit licite occidere custodes carceris, ut effugiat; *Communis*, cum Lugo *disp.* 40. *sect.* 4. La Croix *loc. cit.* Nec ducti ad supplicium possunt licite occidere Carnificem, aliosque Ministros, ut evadant; *Communis*. An autem 42
Bannitus possit se defendere, & aggressorem occidere? & an ipse Bannitus possit licite ab aliis occidi? Vid. verb. *Bannitus*.

Non licet auctoritate propria, & privata 44
occidere extra causam necessariæ defensionis; *Communis*. Nec licet Patri filiam, aut Mari- 45
rito uxorem in adulterio deprehensam occidere; *Communis hodie, ac certa*. Ab Alexandro enim VII. die 7. Septembris 1665. merito damnata est sequens propositio 19. in ordine: *Non peccat Maritus occidendo propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam*. Immo uxor, & 46
adulter possunt licite se defendere, & cum moderamine inculpatæ tutelæ etiam occidere Maritum, a quo ad mortem injuste invaduntur; quamvis enim invasioni dederint occasionem adulterando, injuste tamen invaduntur ad mortem, adeoque juste se defendunt; Viva *ad d. propositionem 19. Alexandri VII. n.* 12. & alii passim: Licitum est tamen Matronæ honestæ, sicut & Virgini violentum aggressorem, Stupratorem, oppressorem, si nullo alio modo vim impedire, aut declinare possit, occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ; *Communis, argum. cit. juribus sub num.* 27. & 29.

Auctoritate propria, & privata non licet 48
occidere Principem suum Tyrannum, seu tyrannice populum regentem; in Concilio enim Constantiensi definitum est, Hæreticum esse asserere licitam esse privato occisionem Tyranni. Nulli auctoritate humana, secluso Dei 49
mandato, aut instinctu divino, licet se ipsum directe occidere; *Communis ex cap. Si non licet, 9. caus.* 23. *q.* 5. ubi sic expresse habetur: *Profecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est*. Et ratio est, quia homo est solum custos, & usuarius propriæ vitæ, nec habet jus, & auctoritatem in ipsam, cum non sit ipse Dominus absolutus propriæ vitæ, sed Deus *ex 16. Sapientiæ, & 32. Deuteronomii*; ut ex verbis relatis *sub num.* 38. Dicitur autem notan- 50
ter, secluso Dei mandato, aut instinctu Divino, quia hoc interveniente licitum est homini se ipsum occidere, ut de facto licite se ipsos occidisse creduntur quotquot Sancti, vel Sanctæ in Sacris Scripturis, vel Historiis commendantur, ut Sampson *Judic.* 16. Eleazarus 1. *Machabæor. 6. vers.* 45. Razias 2. *Machabæor.* 14. &c. S. Apollonia sponte in ignem insiliens, S. Pelagia, S. Sophronia, & aliæ SS. Feminæ ne pudicitiam amitterent se ipsas occidentes, vel in flumen, vel flammam præcipitantes, & sic de aliis similibus, ut late docet

cet S. Augustinus *lib. 1. de Civit. Dei c.* 21.
26. & 40. & concordat textus *cit. cap. Si*
51 *non licet*, 9. *caus.* 23. *q.* 5. Dicitur etiam no-
tanter *Directe*, quia indirecte licet aliquando
se occidere, hoc est aliquid facere, vel omit-
tere, ex quo præter intentionem mors certo
sequatur, & ratio est, quia præceptum con-
servandi vitam, utpote affirmativum, non
semper obligat, sed potest omitti propter bo-
num finem, necessitatem, vel magnam utili-
tatem. S. Thomas 2. 2. *q.* 64. Scotus *in* 4.
dist. 14. *q.* 3. §. *de secundo*, & communis
aliorum teste Reiffenstuel *Theolog. Moral. tract.*
9. *de præcep. Decalog. dist.* 2. *q.* 2. *n.* 11.
52 Hinc resolves primo, posse, immo teneri
Militem tempore obsidionis muros conscende-
re, stationem suam non deserere, quamvis
moraliter certus sit se occidendum ab hosti-
53 bus. Resolves secundo, posse, immo debere
Episcopum, aut Parochum tempore pestis per
se, vel per alium Sacramenta peste infectis
administrare, quamvis sit moraliter certus se-
54 se etiam ad mortem inficiendum. Resolves
tertio, posse uxorem ad consolationem Mari-
ti peste infecti assidere ejus lecto, Religiosos,
& alios posse hujusmodi peste infectis deservi-
re, ex caritate, & amicitia, quamvis certo
moraliter timeatur similis mortalis infectio.
55 Resolves quarto, posse aliquem ad fugiendum
ex alto se præcipitem dare, cum certo peri-
56 culo mortis. Resolves quinto, posse aliquem
ad evertendam turrim hostilem, aut ad per-
dendos hostes, pulverem incendere, ne hostis
57 ea potiatur cum gravi Reipublicæ damno. Re-
solves sexto, posse aliquem licite se objicere
telo, vel ictui ad servandam vitam Regis,
vel Principis, vel in naufragio tabulam cede-
re amico naufraganti, vel morti se offerre pro
injuste damnato ad ipsam. Resolves septimo, 58
licere mortem potius tolerare ex actu virtutis
heroicæ, quam injustum vitæ, aut honoris in-
vasorem occidere. Resolves octavo, posse reum 59
licite non fugere, quamvis adsit commoditas:
immo etiam sponte se sistere Judici plecten-
dum; velle enim tolerare pœnam peccati pro-
portionatam est actus virtutis. Resolves nono, 60
licere carnem vigiliis, abstinentiis, mortifica-
tionibus, flagellationibus moderatis affligere,
quamvis inde vita sit abbrevianda (*a*). Re- 61
solves decimo, licere alicui abstinere a Matri-
monio, quamvis in cœlibatu mori debeat ob
indispositionem. Hinc commendatur ab Eccle-
sia S. Casimirus, qui maluit mori Virgo,
quam Maritatus vivere. Sic resolvunt, & exem-
plificant Lessius *lib. 2. de justit. & jur. cap.* 9.
Fagundez *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 11. Lugo *disp.* 10.
sect. 1. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *c.* 1. Busemb.
lib. 3. *part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 1. Henno
tom. 1. *tract. in Decalog. dist.* 5. *q.* 3. *art.* 2.
conclus. 1. & 2. & alii passim.
Se ipsos occidentes an, & quando privandi 62
sint Ecclesiastica Sepultura? Vid. verb. *Sepul-
tura*.
Clericus homicida incorrigibilis debet depo- 63
ni, & tradi Curiæ sæculari, ut moriatur;
cap. Si quis, 1. *de Homicid.* Fagnan. *ibid. n.*
3. cum aliis ibi citatis. Clericus homicida ex 64
proposito debet deponi ab Altaris Ministerio.
Abbas Siculus, Joann. de Anan. Marian. So-
cin. quos citat & sequitur Fagnan. *in d. cap.
Si quis*, *n.* 6. Clericus homicida voluntarius 65
etiam occultus ex Concil. Trid. *cap.* 7. *sess.*
14. omni Ordine, Beneficio, & Officio Eccle-
siastico perpetuo carere debet. Fagnan. *in c.
Henricus* 2. *de Clericis pugnantib. in Duello*
n. 22. Ipse tamen Clericus homicida volunta- 66

Nota ex edit. Romana.

(*a*) Quamvis enim vir Christianus (verba sunt Nat. ab Alexand. Theol. Dogmat. Moral. l. 4. de Decal. c. 7. art. 4. reg. 7.) corpus suum castigare debeat, & in servitutem redigere, ne caro petulans adversus spiritum ita concupiscat, ut ipsum pertrahat ad serviendum legi peccati; quamvis debeat mortificationem Jesu in corpore suo circumferre; quamvis blandiri sibi ipsi non debeat, nimisque timere, ne *Jejunium, quod animabus, corporibusque curandis salubriter institutum est, & medicinalis parsimonia* (ut Ecclesiæ verbis utar) suæ noceat valetudini; Prudentia tamen Christiana, sine qua non est vera *Pietas ad omnia utilis, & promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ*, studia, labores, jejunia, vigilias, ceterasque corporis mortificationes moderari debet, ut castigetur corpus, dometur caro, non destruatur; ut ad serviendum Deo promptior sit homo, & alacrior, non ut impotens ad officia sui status obeunda reddatur; ut animus a vitiis purgatus, & pravarum cupiditatum vinculis expeditus & liber ad Deum erigatur, non ut fatiscentis & oppressi corporis pondere prægravetur, ac deprimatur.

rius, ejusque socius obtinere, & obtentas retinere potest pensiones absque dispensatione, non obstante *d. cap. 7. sess. 14. Conc. Trid.* Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Ad audientiam, 31. de Rescriptis n. 134.* ubi refert sic declarasse *Sacr. Congregationem Conc. die 11. Jul.* 1577. & iterum de mente Sanctissimi *die* 8. *Aug. eodem anno* 1577.

67 Homicidæ damnati, sive diffamati, quamvis remissi fuerint, non possunt habere officia, dignitates, nec testimonium ferre. Pius
68 II. Constit. 2. incip. *Ad retinendas*. Homicidæ non sunt remittendi in loco, ubi degunt heredes occisi, nisi habita pace. Pius IV. Con-
69 stitut. 52. incip. *Etsi cuncta*. Homicidium commissum a Laico, qui postea effectus est Clericus, non punitur quo ad personam nisi a Judice Ecclesiastico; *Sacr. Congr. Immunit. sub*
70 *die 7. Decemb.* 1632. Sic Clericus reassumens habitum post commissum homicidium gaudet privilegio Fori quo ad personam, tantum; *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Gravinen. 7. Jul.* 1669.
71 Homicidium committi mandans in personam unius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem, quæ contrahitur ex homicidio voluntario; *Sac. Cong. Conc.* referenrib. Nicol. Garzia, Armendar. Campan. Riccio, apud Barbosa *in summ. Apostolic. decis.*
72 *verb. Homicida, Homicidium, num.* 4. Homicidium vere casuale, cum nulla penitus admissa fuerit culpa, & in quo non dabatur opera rei illicitæ, non facit quem irregularem; *Sac. Cong. Concil.* teste Armendar. & Barbosa *loc.*
73 *cit. num.* 5. Homicidium committens veneno non gaudet immunitate Ecclesiastica; *Sacr. Congreg. Conc. sub die 3. Decemb.* 1632. apud
74 Barbosa *loc. cit. n.* 7. Homicidii appellatione non venit mutilatio membri; *Sacr. Congreg. Concil.* apud Nicol. Garziam, Lezanam, & Barbosa *loc. cit. num. 6.*

75 Lictores, vel Satellites nequeunt licite occidere malefactorem, quem jussi sunt comprehendere, nisi conjunctim concurrant sex circumstantiæ sequentes. I. Debent Satellites, seu Lictores habere certum, & speciale mandatum a Magistratu de capiendo illo. II. Capiendus debet armata manu resistere. III. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri. IV. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. V. Crimen debet esse atrox, & capitale. VI. Capiendus non debet posse ullo modo alio capi; Si autem una ex dictis circumstantiis desit, non possunt Satellites licite occidere reum volentem se ex eorum manibus eripere. Sic Jul. Clar. Farinac. Fachin. apud Dian. *part. 8. tract. 7. resolut.* 44. & alii.

Alia quo ad homicidas, & homicidia. Vid. verb. *Bellum, Fratricida, Immunitas Ecclesiastica, Maritus, Parricidium, Mater, Matricida, Uxor, Uxoricidium.* 76

Homicida quando incurrat, vel non irregularitatem? vid. verb. *Irregularitas.* 77

Homicida quo ad restitutionem. Vid. verb. *Restitutio.* 78

Homicidium proditorium ad hoc ut probetur tale, requiritur amicitia præcedens; *Sacr. Cong. Immun. in Beneventana* 18. *Aug.* 1637. *lib. 3. Decret. Paul. pag.* 39. 79

Non constat de qualitate proditoria, per hoc quod occisus, & occisor dormierint, & luserint simul uno, aut altero die ante homicidium, cum, ut fatetur reus, secutum sit ex inopinata rixa; & ideo extractus est restituendus; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Oritana* 23. *Jun.* 1695. *lib. 1. decret. Vallem. pag.* 57. 80

Quando non constat de qualitate proditionis in Homicidio, extractus gaudet, & est restituendus; *Ead. Sac. Congr. die 30. Sept.* 1634. *l. scrip. vet. pag.* 38. 81

Committens Homicidium, quod non sufficienter probatur esse exceptum in Bulla, gaudet Immunitate; *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Amalphitana* 28. *Septemb.* 1660. *lib. Decret. Rocci pag.* 286. *in Neapolitana* 18. *Nov.* 1687. *lib. Decret. Mart. pag.* 186. 82

Idem dicito de Homicidio insidiose commisso in Palatio Episcopi; *Ead. Sac. Congreg. in Neapolitana 7. Septemb.* 1688. *d. l. pag.* 334. 83

Indiciatus graviter, sed judicialiter negativus de Homicidio proditorio, gaudet Immunitate Ecclesiastica, sed cum Sanctissimo agitur pro pœna extraordinaria, quæ non excedat Triremes ad quinquennium; & Sanctissimus votum exequi mandavit; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Firmana* 11. *Januar.* 1695. *l. Decr. Vallem. p.* 166. 84

Reum Homicidii proditorii, & nefandæ libidinis Curiæ sæculari puniendum concedit Sac. Congreg. hac tamen conditione, ut si coram Judicibus indicia per torturam purgaverit, Ecclesiæ restituatur; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neapolitana* 14. *Nov.* 1630. *l. 2. decret. Paul. pag.* 62. 85

Clericus extractus reus Homicidii proditorii in Personam Sacerdotis, probati quidem a testibus, sed quo ad qualitatem proditionis non confessi a reo allegante causas inimicitiæ, condemnatur annuente Sanctissimo in pœnam extraordinariam, quæ non excedat decennium, 86
ad

ad Triremes; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Policastr.* 13. *Maii* 1692. *lib. Decret. Grimaldi pag.* 131.

87 Aliquando Homicida extractus, quem Sac. Cong. declaravit gaudere Immunit., annuente Sanctissimo attentis gravibus circumstantiis consignatur Curiæ Legationis pro pœna extraordinaria ad Triremes, quæ non excedat quinquennium; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Bonon.* 25. *Mart.* 1658. *l. Decret. Rocci pag.* 76.

88 Homicidium commissum in loco immuni in Personam Clerici quindecim annorum inservientis Confugito inimico occisorum ex motu iracundiæ non invento Confugito, non est casus exceptus in Bulla, attamen ex gratia occisores conceduntur Curiæ Laicæ citra pœnam sanguinis; *Ead. Sac. Cong. in Neritonen.* 4. *Decemb.* 1629. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 18.

89 Idem dic de Homicidio Clerici patrato ab homine commorante in domo ejusdem Clerici, inter quos præcesserant altercationes; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Anagnina* 22. *Jan.* 1704. *l.* 3. *Decret. Vallem. pag.* 550.

90 Præcipitur Vicario Generali ut conficiat processum super qualitate Homicidii prætensi proditorii cujusdam Regularis Laici, & transmittat, & interim caute custodiat in carceribus Episcopalibus; *Ead. Sac. Congreg. Immun. in Cassanen.* 29. *Octob.* 1672. *l.* 1. *Decret. Alt. pag.* 745.

Contra Clericum, qui post proditorium Sacerdotis Homicidium confugit ad Conventum Religiosorum, injungitur Episcopo, ut procedat ad formam Bullæ Greg. XIV. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Oppidana* 4. *Nov.* 1639. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 84. 91

Sanctissimus tribuit Legato Bononien. facultatem procedendi contra Clericum ob Homicidium patratum cum assistentia personæ pertinentis ad eumdem Clericum; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Bonon.* 26. *Novemb.* 1695. *d. lib. pag.* 230. 92

Injungitur Vicario Apostolico, ut incumbat carcerationi complicis Homicidii in Ecclesia patrati; *Ead. Sac. Congr. Immun. in Sorana* 5. *Maii* 1699. *lib.* 2. *Decret. Vallem. pag.* 219. 93

Hodie supradicta Decreta, ac alia intelligenda sunt juxta novissimam Constitut. Benedict. XIII. incip. *Ex quo*, allata sub verb. *Immun. art.* 2. *n.* 90. & juxta novissimam Const. Bened. XIV. incip. *Officii nostri*, allatam eod. verb. *Immunitas*, *art.* 2. *n.* 157. (*a*) 94

Homicidæ quantumlibet privilegiati (salva exem- 95

Nota Romani Theologi.

(*a*) Clemens XII. Constitutione, quæ incipit, *In supremo justitiæ solio*, approbavit, confirmavit, innovavit, & adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quovis modo prætendi, & allegari potuisset, restituit, & plenarie reintegravit, & deinceps observari omnino, & inviolabiliter mandavit, omnes, & singulas Constitutiones adversus homicidas saluberrime editas a Pio II. Paulo II. Sixto IV. Julio II. Leone X. Julio III. Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. Gregorio XIV. Clemente VIII. Innocentio XI. Innocentio XII. ac Benedicto XIII. & quibusvis aliis Romanis Pontificibus. Præterea decrevit, ut deinceps Privilegiaris, vulgo *Patentati*, in causis homicidii non suffragetur privilegium Fori, exceptis tamen *officialibus*, *aliisque Privilegiatis a Congregatione pro tempore existentium ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium contra hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum*, *ac Ministris actu inservientibus Archiepiscopis*, *& Ordinariis*, *eorumque Curiis*, quorum numerus, & qualitates Summo Pontifici præfiniendæ reservantur. Item voluit, ut Clerici Tonsurati non Beneficiati, pro *duobus* homicidiis, privilegio Fori, & Canonis priventur; & ut Clerici in minoribus Ordinibus constituti, & non Beneficiati tam cœlibes, quam Conjugati, si præscripta a Concilio Tridentino non servent, eodem privilegio priventur; Sed ab Ordinario declarandum esse constituit, utrum præscripta a Concilio servaverint, *non retardata tamen Rei assecuratione*. Rursus decrevit, Ecclesiasticos æque ac Laicos, Homicidii præmeditati Reos, non gaudere immunitate Ecclesiastica; Ecclesiasticos vero ab eorum Judice Ecclesiastico judicandos, & citra pœnam Sanguinis juxta Sacros Canones puniendos. Ulterius declaravit, Benedicti XIII. Constitutionem extendi quoque ad mandantes, adjuvantes &c. atque ad natu minores vigintiquinque, majores vero viginti annis, tam Laicos, quam Clericos. Voluit tamen, ut illorum extractio a loco immuni, atque traditio Curiæ Sæculari, quoad Laicos, ad ejusdem Curiæ Sæcularis requisitionem, fiat a Curia Ecclesiastica, & quoad Clericos, ab ipsa Curia Ecclesiastica ex officio omnino extrahantur. Extenditur quoque ad inquisitos, & damnatos de

exemptione Patentatorum Sancti Officii, & Curiarum Episcopalium) non gaudent privilegio Fori in statu Ecclesiastico, & in aliis, ad quos extensæ fuerunt Constitutiones hac de re editæ. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 88. incip. *Alias*, §. 1. Homicidæ si tonsurati 96
sint,

de homicidio in contumaciam, dummodo homicidium non fuerit casuale, vel ad propriam defensionem.

Denique ordo præscribitur servandus in extrahendis reis a loco immuni. Si reus per sententiam jam damnatus sit, vel sufficientia suppetant ad capturam indicia, dum delinquens sit Clericus, Judex Ecclesiasticus ex officio, ac nemine etiam requirente, si vero sit Laicus, postquam a Sæculari requisitus fuerit, ad ipsius delinquentis extractionem ab Ecclesia, seu loco immuni, implorato etiam si opus sit auxilio brachii Sæcularis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab Episcopo deputandæ, devenire teneatur, extractumque ad suos, si tuti, & securi fuerint: sin minus, ad Curiæ Sæcularis Carceres adsportari, ibique sub tuta custodia detineri curet, & faciat. Ubi vero ex processu informativo, quoad inquisitum nondum condemnatum, indicia acquisierit sufficientia tantum ad torturam, atque noverit ab extracto a loco immuni homicidium exceptum patratum fuisse, Judex Ecclesiasticus declarare debet constare de casu excepto; & deinde extractum, si Laicus sit, Curiæ Sæculari, si autem Clericus, ejus competenti Judici Ecclesiastico tradere debeat, exactis tamen receptisque in actu traditionis, & consignationis hujusmodi, a Judice Sæculari juramento, ab Ecclesiastico vero promissione in verbo veritatis de restituendo extractum e loco immuni sub pœna excommunicationis Romano Pontifici reservatæ, dummodo extractus in defensionibus præfata indicia elidat, & diluat. At si reperiatur reus, a Judice suo, ut supra dictum est, puniri debet. Quoad condemnatos vero in contumaciam ante extractionem, voluit, ut a Judice Ecclesiastico examinetur, num contumacialis sententia legitime, & juste prolata fuerit, & num consignandus veniat, nec ne, & exactis ac receptis juramento, & promissione ut supra, tradendum decernit, ea lege, ut si in defensione sceleris indicia diluerit, loco immuni restituatur sub pœna ut supra; quin tamen lata per Judicem Ecclesiasticum super immunitate sententia, in alio judicio robur habeat ullum. Hæc Constitutio a Clemente XII. pro ditione Romano Pontifici subjecta emanata, a Benedicto XIV. extensa fuit ad ditionem Reipublicæ Lucanæ, & in concordatis ad alias ditiones.

Quoniam vero ex prædictis Constitutionibus nonnulla oriebantur dubia, Benedictus XIV. Const. quæ incipit *Officii nostri*, de medio illa tollere voluit, ac primum circa personas declaravit, hujusmodi constitutionibus comprehendi *omnes & singulos cujuscumque Ordinis, Congregationis, Militiæ, & Instituti Regulares, tam in ipsis expresse professos, quam illis quomodolibet adscriptos cujuscumque gradus &c.* item Mulieres, ac etiam Milites, quin ullum militare privilegium suffragare ipsis possit, aut debeat. Deinde comprehendi voluit homicidium quodcumque etiam baculo, aut saxo commissum, ubi *ex delicti circumstantiis dignoscatur, illius actum, quamvis in rixa commissum, non casu, aut ex necessaria defensione, sed ex odio, & nocendi animo, ac voluntate prodiisse*. Si vero percussus statim non moriatur, sed Chirurgus ad inspiciendum vulnus accitus, grave vitæ periculum adesse referat, decernitur, ut percussor e loco immuni ad quem confugerit, servatis servandis, extrahatur, & Carceribus mancipetur; *hac tamen lege, ut Ecclesiæ omnino restituatur, ubi is, qui vulneratus fuerit, ultra tempus a legibus constitutum superstes vivat*, & quidem sub pœnis, quas supra recensuimus. Ut vero facilius per Episcopos hujusmodi Constitutiones executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis, ut solliciti sint in iis exequendis, quæ adversus hujusmodi reos præstanda sunt, ac facultatem concedit, *ut, quoties in hujusmodi casibus pro parte Curiæ Laicalis requisiti fuerint, Vicariis suis Foraneis, sive etiam aliis Personis Ecclesiasticis ad id per ipsos Antistites deputandis, committere possint, indicia ad extractionem necessaria juridice colligant; ut, his nimirum inspectis, iidem Antistites, prout juris erit, ad delinquentium hujusmodi extractionem quantocyus decernendum valeant.*

Responsio Auctoris.

Advertendum est, quod omnes Constitutiones Pontificiæ hic a *Theologo* ad rem citatæ, jam fuerant a me ad litteram adductæ: nempe Constitutio Benedicti XIII. incip. *Ex quo* in
verb.

sint, non beneficiati, licet servantes præscripta Concilii Tridentini, privantur privilegio
97 *Fori* post duo homicidia; Idem *ibid.* §. 2. Si sint Clerici in minoribus non beneficiati, nec servantes præscripta Concilii, non gaudent privilegio *Fori* in hisce causis, atque etiam expleta delicti pœna, eodem privilegio privati censentur; Idem *ib.*
98 Homicidium deliberatum patrantes Laici non gaudent immunitate Ecclesiastica in statu Ec-
99 clesiæ, aliisque ut supra; Idem *ib.* §. 3. Item Ecclesiastici cujuscumque Ordinis; Idem *ibid.* Item mandantes, adjuvantes, consulentes, instigantes, aut aliam operam occisori præbentes, tam Laici, quam Ecclesiastici; Idem *ibidem* §. 4. Item inquisiti, banniti, & damnari de homicidio in contumaciam; Idem *ibidem*.
100 * Cum homicidis, & bannitis etiam in casu homicidii voluntarii major Pœnitentiarius potest dispensare, ut Religionem approbatam etiam tanquam Clerici ingredi possint, additis tamen quibusdam clausulis, de quibus Pontifex in sua Bulla *Pastor Bonus tom.* 1. *Bull. num.* 95. §. 17.

Alia ad rem vide verb. *Propositiones damnatæ*.

Additiones ex aliena manu.

101 Variat tum pœna homicidii, tum pœnitentia a jure Ecclesiastico irrogata, pro varieta-
102 te circumstantiarum ejusdem homicidii. Qui furem vel latronem interficit, distinguitur, utrum comprehendi sine occisione potuerit, quo casu furem occidendo graviori pœnitentiæ subditur, an vero sine odii meditatione se
103 suaque liberando eum interfecerit? qui merito ab omni pœnitentia fere immunis est; *c.* 3.
104 *de Homicid.* Etiam in foro criminali pœna extraordinaria leviori afficitur.
105 Pariter secundum jus divinum, Ecclesiasticum, & sæculare, fur nocturnus impune occidi valet, diurnus autem non aliter, quam si telo se defenderit; *cap.* 3. *dict. tit. de Homicid. l.* 54. §. 2. *ff. de furt. l.* 9. *ad l. Cornel. de Sicar.*

Ex hoc principio de fure diurno licite non 106
occidendo formavit Pontifex decisionem in *cap.* 18. *de Homicid.* Quidam Presbyter grave vulnus inflixerat furi deprædanti Eucharistiam cum ornamentis altarium, & libris Ecclesiasticis, quem acclamatione facta Parochiani occiderunt. Fuit quæsitum, an hac percus- 107
sione irregularis factus esset necne? Distinxit Pontifex, utrum constet vulnus inflictum a Presbytero non fuisse lethale, ut ex eo haud periisset, si secuta haud fuissent aliorum vulnera. Quo casu a sacerdotali officio non removetur; An vero vulnus lethale repertum fuerit: tunc enim pro homicida & irregulari habendus. Qua censura etiam notandus, si di- 108
scerni nequeat ex cujus ictu percussus perierit.

De occiso in concursu, tum etiam in con- 109
spiratione, vide quæ habet Alexander III. in *c. dict. titul. de Homicid.*

HONESTAS PUBLICA. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a n.* 20. *ad* 27.

HONOR. Vide verb. *Detractio art.* 1. *num.* 3. & 4.

HORÆ CANONICÆ. Vid. verb. *Officium Divinum*.

HORTATORIÆ.

Litteræ Hortatoriæ Regiæ nequeunt decerni, relaxari, nec exequi a Laicis nedum 1
contra Episcopos, sed nec contra Ecclesiasticos; *Sac. Cong. Immun. in Gravinen.* 10. *Feb.* 1632. *lib.* 2. *Decr. Paul. p.* 14. *in Alexanen.* 3. *April. ejusdem anni lib.* 2. *Decret. Paul. p.*120. *in Cosentina* 9. *Octobris* 1635. *lib.* 2. *Decret. Pauluc. pag.* 235.

Injungitur Episcopo, ut respondeat cum li- 2
bertate Ecclesiastica ad Litteras Hortatorias.

Rr 4 Ead.

verb. *Immunitas art.* 2. *num.* 90. Constitutio Clementis XII. incip. *In Supremo justitiæ solio* in Supplementis ad verb. *Immunitas*, Constit. Benedicti XIV. incip. *Officii nostri*, in Supplementis ad dict. verb. *Immunitas*; atque alia ejusdem Pontif. incip. *Detestabilem*, in Supplementis ad verb. *Propositiones damnatæ* (in prioribus editionibus; in præsenti vero in Supplementis ad verb. *Duellum*) e quibus abunde, & clare potest prudens lector colligere omnia, quæ circa homicidas & homicidia sanctissime sancita sunt.

Ead. Sac. Congr. Immun. in Hieracen. 22. *Septemb.* 1692. *lib.* 1. *Decret. Vall. pag.* 78.

3 Aliquando, ut non curet de Hortatoriis Regiis cum non sint de jure permissæ, & a Sacris Can. improbatæ. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Nuscana* 15. *Febr.* 1633. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 151. & *in Avellina* 22. *Julii d. anni*, & *lib. pag.* 164.

4 Aliquando ut se abstineat respondere dictis litteris. *Ead. Sac. Congr. Imm. in Vicana* 26. *Julii* 1644. *lib.* 3. *Decr. Paul. p.* 234. & *in Boven.* 5. *Maii* 1651. *lib.* 4. *Decr. Paul. pag.* 146.

5 Aliquando, ut non pareat Litteris ad audiendum Verbum Regium. *Ead. Sacr. Congr. in Lancianen.* 22. *Novemb.* 1633. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 176.

6 Sic Litteris Regiis de transmitenda nota Clericorum Archiepiscopus non pareat. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Cosentina* 17. *Jan.* 1634. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 181.

7 Pariter Episcopi non debent attendere ad Litteras Regias, sed continuare in residentia suæ Ecclesiæ. *Ead. Sac. Cong. in Bojanen.* 2. *Nov.* 1639. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 104. & 27. *Augusti* 1641. *ibi pag.* 154.

8 Contra Auctores, & Complices dictarum Litterarum Episcopus conficiat processum; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Aliphana* 27. *Febr.* 1674. *lib.* 1. *Decret. Altoviti pag.* 901.

9 Sac. Cong. annullat factum Vicarii Abbatialis vigore Litteræ Hortatoriæ Regiæ tamquam invalidum, suspendit ipsum a Divinis, ac inhabilitat ad dictum Officium, & alia quæcumque, etiamsi profiteatur se hæc fecisse ex mera ignorantia. *Ead. Sac. Cong. in Nullius Cassianovæ* 13. *Decemb.* 1533. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 179.

10 Vicarius Capitularis Acherontiæ contra Ordines Sanctissimi, & Sac. Cong. obediens Litteris Regiis de accedendo Neapolim, declaratur suspensus a Divinis, privatur Vicariatu, & inhabilitatur ad hujusmodi Officia, & ei præcipitur, ne discedat ab Urbe; & Decretum præfarum notificatur tam Nuncio, quam Capitulo per Litteras, quæ ad futuram rei memoriam retineantur in actis Nunciaturæ, & Curiæ Ecclesiasticæ Acheronticæ, & si non justificaverit allatam legitimam excusationem, inhabilitandus est etiam ad Beneficia. *Ead. Sac. Cong.* 5. & 13. *Jul.* 1633. *lib.* 2. *Decret. Paul. p.* 160.

11 Vicarius bene agit non parendo Litteris ad audiendum Verbum Regium. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Catacen.* 21. *Sept.* 1633. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 171.

Idem respondeat Litteris Regiis se procedere auctoritate sua Ordinaria ad Defensionem Immunitatis Ecclesiasticæ sibi a Sac. Cong. demandatam. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Bovinen.* 26. *Febr.* 1658. *lib. Decr. Rocci pag.* 63. 12

Idem ob inobedientiam, & transgressionem mandatorum Sanctissimi de non discedendo ab Urbe Neapolis, & de non relinquendo exercitio sui Vicariatus ex quacumque causa, etiam positis quibuscumque minis, & præceptis Ministrorum Laicorum in contrarium, de Ordine Sanctissimi a Nuncio auctoritate sua Ordinaria condemnatur in pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum, & inhabilitatis ad Dignitates, Beneficia, & Officia Ecclesiastica cujusvis generis, quocumque loco, a quibuscumque, & quomodocumque in posterum obtinenda sub pœna excommunicationis Summo Pontifici reservatæ, & quousque Sanctitati suæ placuerit: *Ead. Sac. Cong. in Neapolitana* 25. *Maii*, & 19. *ac* 30. *Junii* 1660. *lib. Decr. Rocci pag.* 257. & 259. 13

Scribitur Nuncio Neapolis, ut statim per viam Monitorii judicialis cogat Episcopum Motulen. qui vocatus per Litteras Hortatorias Regias ibi comparuit in quibusdam causis Ecclesiasticis ante Ministros Regios, redire ad Residentiam sub pœnis suspensionis, inhabilitatis, privationis, ac aliis arbitrio, nec non mandet Episcopo, ubi fabricatus fuit processus contra dictum Episcopum per Curiam sæcularem, ut fer. fer. procedat ad Censuras, & pœnas Canonicas contra omnes, qui hac in re quid gesserunt, nec non contra testes, qui se examinarunt. Insuper notificet Ministris Regiis, ut omnino se abstineant, & si paruerint, absolvat; sin minus, contra eos procedat fer. fer. remediis Sac. Can. & Apostol. Constitutionum; ac supradicta omnia registrare faciat una cum Litteris Sac. Cong. in actis Tribunalis Nunciaturæ, ut futuris temporibus appareat, S. Sedem statim ac scientiam habuit horum omnium irritasse, ac impugnasse. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Baren.* 27. *Jan.* 1631. *lib.* 2. *Dec. Paul. pag.* 79. 14

Archiepiscopus Lancianen. procedere debet contra Sacerdotem suæ Diœcesis, sed Domiciliarium Civitatis Neapolis, ob Litteras Hortatorias obtentas a Magistratu Laico ad præfatum Archiepiscopum, ne deveniret ad collationem Beneficii Parochialis, sub prætextu, quod nominatio ejusdem spectaret ad quamdam Ducissam; non obstante incompetentia Curiæ Archiepiscopalis Lancianen. a dicto Sacerdote interposita, eo quia tamquam Domiciliarius Civitatis Neapolis esset subditus Curiæ Archiepisco- 15

piscopi Neapolitani, a qua super delicto sibi imputato jam obtinuerat absolutionem ex capite innocentiæ. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Lancianen. 22. Febr. 1707. lib. Decr. Maraf.*

HOSPITALE, HOSPITALARIUS.

SUMMARIUM.

1 HOspitale dicitur ab hospitibus, qui ibi gratis excipiuntur: ubi vero mercede soluta peregrini hospitantur, Hospitium vel diversorium appellatur. Barbosa *par. 2. Juris Eccl.*
2 *univers. lib. 2. c. 1. n. 1.* Hospitale est nomen generale pertinens ad omnem speciem hospitalitatis, cujuscumque generis illa fuerit. Bar-
3 bosa *loc. cit.* Unde quia variæ sunt species hospitalitatis, juvat breviter hic illas adducere sub propriis nominibus, & significatis, ut traduntur in *c. In qualibet Civitate 23. caus. 23. q. 8.* ibi: *Sancimus res ad venerabiles Ecclesias, Xenones, vel Monasteria, vel Prochotrophia, vel Brephotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel denique aliud tale consortium*, & Glos. *ibidem*, & alia Glossa *in cap. De Xenodochiis 3. de Religiosis domibus*, & *a* Barbosa *loc. cit. a num. 2. ad 12.*

4 Xenodochium, seu Xenon e græco vocabulo est locus venerabilis, ubi pauperes peregrini gratis recipiuntur. Glossa *in cit. c. In qualibet Civitate verb. Xenones*, & de illo loquuntur textus *in c. De Xenodochiis 3. de religiosis domibus & in Clement. Quia contingit, eod. tit.*
5 Prochotrophium est locus, ubi pauperes, & mendici aluntur. Gloss. *loc. cit.* & de ipso fit sermo in *l. Sancimus, Cod. de Episcop. & Cleric. & in l. Illud 19. Cod. de Sacrosanct. Eccl.*
6 Brephotrophium est locus, in quo infantes pauperum aluntur. Glossa *loco citato*, & de ipso fit sermo in *d. l. Illud 19. de Sacrosanct. Eccles.* Orphanotrophium est locus, in quo 7
pueri Orphani, idest parentibus orbati, pascuntur, seu aluntur. Gloss. *loc. cit.* & de ipso fit sermo in *l. Orphanotrophos 3. Cod. de Episcop. & Cleric.* & in *Authent. de Eccl. tit. §. final. collat. 9.* Gerontocomium, seu Gerotocomium 8
est locus, ubi senes, & valetudinarii, & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Glossa *loc. cit.* Nosocomium dicitur locus, 9
ubi ægroti curantur, de quo *in l. Sancimus §. Sed Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric.* Nosocomii ministri, qui ad ægrotantium cu- 10
ram adhibentur, Parabolani in Jure vocantur, *l. Parabolani, Cod. de illo tit.* Barbosa *loc. cit. num. 4.* Goprophronium dicitur locus, 11
ubi feminæ debilium sustentatrices habitant. Hostiens. *in Summa de Religiosis domibus*, Barbosa *loc. cit. n. 9.* Leprosariæ sunt loca seorsim 12
ab aliis, in gratiam illorum, qui morbo lepræ laborant, segregata, ut sic contagionis periculum evitetur, de quibus meminit textus in *in cap. Cum dicat 2. de Eccles. ædificand. in Clemen. 2. de prebend. & in Clement. Quia contingit, de religiosis domibus.* Eleemosynariæ 13
sunt loca, & redditus ad Eleemosynas faciendas deputati, de quibus meminit textus *in d. Clement. 2. de præbend.* & ibi Glossa *ver. Eleemosynariis*, & d. *Clement. Quia contingit.* Re- 14
periuntur denique alia hujusmodi loca pia, quæ sicuti & supra relata generali nomine Hospitalia appellantur, licet diversis nominibus secundum diversos regionum mores soleant nuncupari, ut observant d. Gloss. *verb. Eleemosynariis*, Mandos. *in Regul. 1. Cancell. 9. q.* Gonzalez *gloss. 5. §. 4. n. 1.* Barbosa *loc. cit. n. 12.*

Hospitalia quædam sunt Religiosa, seu Ec- 15
clesiastica, & quædam non Religiosa, seu non Ecclesiastica. Glossa *verb. Ecclesias, in d. Clement. 2. de præbend.* Ugolin. *de officio Episcopi c. 54. in princip. n. 3.* Barbosa *loc. cit. n. 13.* Hospitale Religiosum, seu Ecclesiasticum est 16
illud, quod auctoritate Episcopi est constructum, & erectum; *cap. Ad hæc 4. de religiosis domibus*, & communis Doctorum cum Barbosa *loc. cit. n. 14.* Rota *par. 11. dec. 268. n. 19. & seq. part. 19. t. 2. decis. 630. n. 11. & seq.* & sæpe alibi. Hospitale non Religiosum, seu non Ecclesiasticum est illud, quod ad libitum cujuscumque personæ sine Episcopi auctoritate fuit erectum; *cap. Inter dilectos 8. de donationibus*, Glossa in *c. Quidam 18. q. 2.* quod quidem cuique permissum est, & domum suam etiam ad tempus constituere Hospitale, sed

non erit locus Religiosus, & sacer. Barbosa *loc. cit. n.* 20. Zabarell. *cons.* 13. *n.* 6. Abbas *cons.* 3. *n.* 2. *part.* 3. Rota *part.* 2. *recent. dec.*
17 30. *n.* 8. Et tale Hospitale dicitur profanum, & privatum, quamvis in eo opera pietatis exerceantur. Rota *part.* 11. *decis.* 248. *n.* 18.
18 Locus enim pius, & Ecclesiasticus in hoc differunt, quod respectu loci pii sufficiat exercitium operum piorum, respectu vero loci Ecclesiastici requiritur erectio facta auctoritate Ordinarii, vel Pontificia. Rota *part.* 2. *decis.* 30. *n.* 7. *part.* 11. *decis.* 268. *n.* 19. *& sequent. p.* 19. *tom.* 2. *decis.* 630. *n.* 11. *& seq.*
19 Hospitale fuisse erectum auctoritate Episcopi colligitur ex pluribus. Primo, si fuit ædificatum in forma Ecclesiæ, & in eo fuit erectum campanile, & ibi per Sacerdotem celebrentur divina, seu habeat Altare lapideum consecratum. Secundo, si Episcopus confirmet Ministrum, seu deputet. Tertio, si habeat nomen Sancti sibi appropriati. Quarto, si in eo adsint sepulturæ, vel Cœmeterium. Quinto, si in eo baptizetur. Sexto, si recipiat decimas. Septimo, si non solvat collectas. Octavo, si in eo fuit observata hospitalitas per tempus antiquissimum, sic ex multis Barbosa *loc. cit. num.* 15.
20 Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 40. Non existentibus autem dictis signis Hospitale in dubio præsumitur erectum absque Episcopi auctoritate; ac proinde potius præsumitur laicale, & profanum, Glossa *verb. Ecclesias vers. Quid in dubio in d. Clementin.* 2. *de præbend.* & ibi Imola *n.* 16. *vers. Si vero non apparet*, Ancharan. *num.* 10. *vers. Quid in dubio*, Abbas *n.* 5. *in fin.* Rota *part.* 3. *decis.* 208. *num.* 5.
21 Hospitalia auctoritate Episcopi fundata, licet administrationem solum temporalem habeant, sunt materia Simoniæ jure humano interdictæ. Suarez *de Relig. lib.* 4. *de Simon. cap.* 7. *n.* 11. *cum sequent.* Sebast. Cæsar. *in relect. de Eccles. Hierarchia q.* 2. *proœm.* §. 6. *in fine*, *& disp.* 14. §. 3. *n.* 5. Bonacina *de Simonia q.* 4. *nu.* 17. *in fine*, Barbosa *loc. cit. n.* 18. & alii passim, *arg. cap. Salvator* 1. *quæst.* 3.
22 Hospitalia auctoritate Episcopi fundata gaudent Ecclesiastica immunitate, sic sæpe sæpius declaravit Sacr. Congr. Immun. & signanter *in una Civitatis Castellanæ* 8. *April.* 1631. *in Albanen.* 4. *Septembr. &* 2. *Octobris* 1668. &
23 est sine ullo dubio communis. Hospitalis vero Apothecæ locatæ usui profano non gaudent Immunitate. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Ve-*
24 *rulana* 13. *Julii* 1637. Hospitalia fundata, & constructa privata auctoritate sine auctoritate Episcopi non sunt materia simoniæ. S. Antonin. 3 *part. tit.* 11. *cap.* 2. §. *ultim.* Panormitan. in *cap. Extirpanda*, §. *Qui vero n.* 55.
de præbend. Barbosa *loc. cit. n.* 34. & alii passim. Nec talia Hospitalia sine auctoritate Episcopi fundata gaudent immunitate Ecclesiastica. *Sacr. Congr. Immun. in una Montis Altè* 30. *Septembr.* 1636. & sæpe alibi. 25
Hospitalia data in titulum, vel administrationem, si habeant beneficia annexa, vel redditus, aut proventus Ecclesiasticos, tenentur ad Seminarii contributionem juxta formam Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 18. *vers. & hospitalibus*, & sic decisum fuisse a Sac. Congr. Conc. referunt Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Hospitale vers. decimum dubium.* 26
Barbosa *loc. cit. n.* 31. Riccius, & alii. Hospitalia tamen, quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ data non sunt in titulum, commendam, seu administrationem, non tenentur ad Seminarii contributionem, nec comprehenduntur *in d. sess.* 23. *cap.* 18. *de reformat. Sac. Congr. Concil. sub die* 11. *Januar.* 1601. quam refert Sellius *in Selectis canonic. cap.* 16. *n.* 45. Barbosa *in Summa* 27
Apostolic. decis. verb. Hospitale n. 10. Hospitale unius Diœcesis habens beneficium annexum, quod est alterius Diœcesis, tenetur contribuere pro rata fructuum beneficii annexi Seminario Diœcesis, in qua situm est Beneficium. *Sacr. Congr. Concil.* apud Armendar. *in addit. ad recopil. legum Navarræ lib.* 4. *tit.* 29. *lib.* 1. §. 2. *de Hospital. n.* 15. Barbosa *loco cit. nu.* 9. 28
Hospitalia auctoritate Episcopi erecta, si in titulum perpetuum, aut per electionem conferantur, sunt beneficia Ecclesiastica. *Clementin. Quia contingit*, §. *Ut autem*, *de religiosis domibus*, Gonzalez *in Regul.* 8. *Cancellar. Glossa* 5. §. 4. *n.* 14. Garcias *de Benefic. part.* 1. *cap.* 3. *a n.* 2. Barbosa *lib.* 2. *Jur. Eccles. cap.* 11. *n.* 26. cum communi aliorum, & Rota *in Alexandrina Beneficii* 8. *Aprilis* 1625. *coram Merlino.* Hospitalia sunt Beneficia Ecclesiastica, 29
etiam ubi unita sunt Ecclesiæ, seu Ecclesiastico beneficio, vel per viam electionis danda sunt in titulum. Gonzalez *loc. cit.* §. 4. *n.* 16. Garcias *loc. cit. nu.* 2. Barbosa *loc. cit. nu.* 28. Amostaz *de causis piis tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 11. *n.* 16. Rota apud Merlinum *decis.* 49. *nu.* 6. Marescottus *variar. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 8. & alii passim. Regularium Hospitalia, licet auctoritate 30
Episcopi erigantur, non sunt beneficia, sed quædam officia religiosæ, & piæ administrationis, quæ etiam Laicis concedi valent, quamvis Capellas, aut Ecclesias habeant annexas, & decimas percipiant, ut colligitur ex *Clement.* 31

ment. Per litteras 2. *de præbend. & ex d. Clement. Quia contingit*, §. *ut autem, de religiosis domibus*. Palao *tom.* 2. *tract.* 13. *p.* 7. *nu.* 4. Velasco *consult.* 105. *n.* 31. Marescotus *loc. cit.*
32 *c.* 3. *nu.* 13. & alii. Et ratio est, quia ipsis dantur tantum, ut tanquam Administratores curent recipere, nutrire, & curare pauperas secundum institutiones, & facultates Hospitalium. In Hospitalibus, quæ non sunt annexa, seu subjecta Monasteriis, seu Convantibus, non sunt præficiendi Religiosi tamquam Rectores, seu Administratores; bene vero possunt præfici Clerici sæculares tamquam Rectores, & Laici quoque adinstar Tutorum, & Curatorum pro recto regimine ipsorum Hospitalium, Barbosa *loc. cit. nu.* 30. Loter. *de re benefic. lib.* 3. *q.* 6. *n.* 39. Amostaz. *loc. cit. n.* 38. & alii.

33 Ordinarii locorum possunt visitare Hospitalia; *Concil. Trident. sess.* 2. *cap.* 8. *de reformat.*
34 Et possunt exigere ab Administraroribus rationes, & computa, tam in Visitatione, quam extra etiam per suum Delegatum, non obstautibus quibuscumque privilegiis; *Concil. Trident. d. sess.* 22. *cap.* 8. *&* 9. *de reformat.* & sæpe sæpius S. Congr. ut videri possunt decreta *sub verb. Administratio, Administrator n.* 2.
35 Immo Ordiuarii possunt visitare Hospitalia, & ab eorum Administratoribus rationes, & computa axigere, non obstante quod a Testatore, & a Lege fundationis expresse excludantur, vide *cit. verb. Administratio num.* 3. 4. *&* 5. ubi dautur decreta, & afferuntur Jura, &
36 rationes. Ordinarii possunt exigere rationem administrationis ab Hospitalibus, quæ sunt sub immediata Regum protectione. Sic pluries decrevit Sacr. Congr. Concilii; Vide *cit. verb. Administratio num.* 12. 13. *&* 15. ubi afferunt
37 Decreta. Hospitalia autem, quæ sunt sub immediata Regum protectiona, nequeunt ab Ordiuariis visitari; *Conc. Trid. cap.* 8. *sess.* 22.
38 *de reformat.* Hospitale aliquod visitare volenti, si opponatur exceptio, quod sub immediata Regum protectioua existat, nou ad sæcularam Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinat; Sacr. Congr. Concil. apud Lezanam *tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 11. & apud Barbos. *in summa Apostolic. decis. verb. Hospitale num.* 7. & apud
39 alios ibi citatos. Ad hoc tamen, ut Hospitalia sub immadiata protectiona Regum existentia sint immunia a Visitatione Ordinariorum, debent asse talia a primæva sua fundatione; Nec sufficit, si Hospitalia accipiantur ex post a Rega sub immadiata sui protectione, ut eximantur a Jurisdictione Ordinarii. Habentur ad hoc responsa, & decreta Sacræ Congreg. Concil. *in una Messanen.* vide d. *verb. Administratio num.* 15. 16. 17. *&* 18. ubi ad litteram dantur.

Ordinarii visitare, corrigere, & reformare 40 possunt Hospitalia omnia, etiamsi privata sint Laicorum in casibus a jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel ob dilapidationem bonorum, & ut Testatoris voluntas servetur; *Sac. Congreg. Conc.* testibus Barbosa *in d. summa num.* 1. & Armendar. Marta, & Lezana ab ipso ibi citatis. Hospitalia privata possunt 41 Ordinarii visitare, corrigere, & reformare in iis tantum, quæ ad observandam voluntatem Fundatorum pertineut, & ex Decreto *Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 9. *de reform.* exigere rationem ab Administratoribus ipsorum Hospitalium, una tamen cum illis deputatis, quibus ex consuetudine ratio reddenda est; *Sac. Congregat. Conc.* apud Barbosam *loco cit. num.* 5. & apud Armendar. ab ipso *ibi cit.* Hospitalia 42 etiam unita, in quibus Ecclesiæ sunt, vel assidue Divina Officia celebrantur, & bona eorum non sunt distincta, debent ab Ordinariis visitari; *Sac. Congreg. Conc.* apud Lezanam *in summa q. q. Regular. tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 11. Barbosa *loc. cit. num.* 3. Hospitalia quamvis 43 debeant visitari ab Episcopo vigore *Concil. sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* non inde tamen prohibetur, quin & Judices sæculares eadem visitare possint, si hoc eis alias legitime compatit; *Sac. Congr. Concil.* apud Barbosam *loc. cit. num.* 4. & Armendar. & Lezanam ab ipso *ibi cit.* Hospitalia administrata a Fratribus S. 44 Joannis Dei non sunt exempta a Jurisdictione Ordinarii, nisi solum quoad Regularem Observantiam; *Sacr. Congreg. Concil. in Avellina* 12. *Jan.* 1630. apud Barbosam *loc. cit. n.* 12. & apud alios ab ipso *ibi cit.*

Vicariæ perpetuæ Parochialium unitarum, 45 seu incorporatarum Hospitalibus, & aliis Ecclesiis, Collegiis, vel locis piis, in quibus non propria Parochus, sed Vicarius habens solum exercitium Curæ; ponendus est, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem, seu præsentationem Repræsentantium Hospitale, Collegium, vel Locum Pium, cui Parochialis unita est, seu ejus Vicarii prævio examine Ordinarii, conferuntur; sic expressa statuit S. Pius V. in Constitut. 47. incip. *Ad exequendum*, ubi §. 4. sic ait: *Volumus insuper, & ita mandamus, quod dicti Vicarii perpetui non ad liberam Ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis*

fiis unitis ponuntur cum ipsorum Ordinariorum, *seu eorum Vicariorum praevio examine*, *& approbatione deputentur*: Nec immerito, nam propter unionem perpetuo factam Ecclesia Parochialis censetur accessoria alteri Ecclesiae, Collegio, Hospitali, Loco Pio &c. *cap. Extirpandae* 30. §. *Qui vero*, *de praebend.* atque per se nunquam censetur vacare juxta *Clementinam unic. de Excessibus Praelatorum*, §. *Quidam etiam Ecclesias*, sed assumit naturam, consuetudines, & privilegia principalis, cui est annexa; Glossa *cap. unic. Ne sede vacante*, *verb. Uniendo*. Simulque in ea attenditur tantum qualitas, & natura beneficii principalis, non autem accessorii; *arg. Clementin. Per litteras c. 2. de praebend.* juncta *Regula* 42. *Juris in 6. Accessorium naturam sequi congruit Principalis*. Unde Tridentinum requirens concursum in Collatione Ecclesiarum Parochialium, non habet locum in Vicariis seu Ecclesiis perpetuo, & accessorie unitis Hospitalibus, Collegiis, aliisque Locis Piis, ubi Vicarii, seu Parochi habent solum exercitium Curae; Rota *part. 2. recent. dec.* 579. *num.* 10. *& decis.* 710. *n.* 1. *& part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 352. *num.* 6. & saepe alibi.

46 In alienatione bonorum Hospitalis erecti auctoritate Episcopi requiruntur solemnitates requisitae in alienatione bonorum Ecclesiasticorum; Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 21. *num.* 1. cum communi aliorum, & sic censuit *Sac. Congr. Episcop. & Regul. pro Hospitali de disciplina nuncupato*, *& Confraternitate S. Joannis Terrae Caprarolae Dioecesis Civitatis Castellanae sub die* 2. *Augusti* 1641. *&* 30. *Augusti* 1742. Et ratio est, quia hujusmodi bona sunt Ecclesiastica, & proinde non possunt sine solemnitatibus alienari. Si vero Hospitale non sit erectum Auctoritate Episcopi, nec constet ex signis adductis *sub num.* 14. esse tale, ipsius bona possunt alienari absque ullo beneplacito Apostolico, & sine aliis solemnitatibus in alienatione bonorum Ecclesiasticorum requisitis; Bald. *in Authent. Hoc jus porrectum num.* 3. *& sequent. Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Felin. *in cap. de quarta num.* 6. *& sequent. de praescription. & cap.* 2. *num.* 11. *de foro compet.* Guttier. *canon. qu. lib.* 1. *c.* 35. *num.* 16. Riccius *in praxi fori Eccles. tit. de alienat. rer. Ecclesiastic.* 147. *num.* 4. ac testatur de veriori Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 75. *num.* 22. *& seq.* ac Bonacina *in tract. de alienat. bonor. Ecclesiastic. part.* 2. *q. unic. punct.* 2. *num.* 10. *& sequent.*, *& in tract. de Feud. & Emphyt. disp.* 3. *part.* 8. *punct.* 4. *num.* 21.

47

Pignatell. *loc. cit. num.* 4. *& seq.* & alii, vide *verb. Confraternitas art.* 6. *num.* 5. ubi late ad rem.

Ad instantiam Domini Dominici Sabbatini Parochi Sancti Nicolai in Carcere, contra Archihospitale Consolationis de Urbe fuerunt proposita sequentia dubia. 48

1 *An liceat Ministris Consolationis Urbis benedicere Mulieres post partum*, *& ova tempore Paschali?*
2 *Retinere Confessarios in Ecclesia ad audiendas Populi Confessiones?*
3 *Facere processionem per Parochiam intra octavam Sanctissimi Corporis Christi*, *& praesertim die*, *de quo fit per Ecclesiam Parochialem?*
4 *Associare Cadavera alibi tumulanda cum Cruce*, *& ab Hospitalibus ad locum Catenae*, *& impedire Parochum ne accedat pro illis ad januas Hospitalium?*

Et ponente Eminentissimo Bichio Sac. Congregation. Visitationis Apostolicae die 15. Septembris 1695. respondit:

Ad 1. negative.
Ad 2. negative, nisi de licentia Eminentissimi Vicarii.
Ad 3. negative, praeterquam intra Ecclesiam duntaxat.
Ad 4. negative.

Quibus accedit sententia A. C. sub die 23. Decembris ejusdem anni.

Domus nuncupata Hospitale, si non sit constructa auctoritate Episcopi ad publicum bonum, non gaudet immunitate; *Sac. Congreg. Immun. in una Montis Alti* 30. *Septemb.* 1636. *lib.* 3. *Decret. Pauluc. pag.* 15. 49

Visitatio Hospitalis incurabilium Civitatis Neapolis cum Monasteriis Monialium annexis spectat ad Archiepiscopum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Neapol.* 6. *Maii* 1631. *lib.* 2. *Decret. Paulu. pag.* 77. 50

Ad Episcopum pertinet declarare super Immunitate Hospitalis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Marianen.* 4. *Decembr.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 159. 51

Hospitale non habens requisita, reputatur tamen pro loco immuni communiter, & in pluribus casibus ut tale veneratum, gaudet immunitate, sed injungitur Vicario, ut declaret per Edictum, deinceps non esse immune; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Spoletana* 11. *Januarii* 1684. *lib.* 3. *Decr. Altov. pag.* 271. 52

Cortile Hospitalis S. Aegidii Perusiae gaudet 53

det privilegio Immunitatis. At tabernacula, ubi vinum venditur, ob obvianda inconvenientia omnino amoveantur; *ead. Sac. Congr. Immun. in Perusina* 12. *Junii* 1668. *lib.* 1. *Decr. Altov. p.* 232.

54 Hospitale S. Mariæ Civitatis Amerinæ, dictum Laicorum, gaudet immunitate, cum habeat requisita; *ead. Sac. Congr. Immun. in Amerina* 27. *Maii* 1687.

55 Hospitale magnum Viterbii non gaudet; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Viterbien.* 22. *Jun.* 1666. *lib. Decret. Borrom. pag.* 69.

56 Hospitale quod dicitur *de' Vagabondi* in loco Fabriani, quod solummodo inservit, ut ajunt, *per dar coperto a poveri*, quamvis erectum auctoritate Episcopi, ex hactenus deductis non gaudet; *eadem Sac. Congregat. Imm. in Camerin.* 7. *Maii* 1658. *lib. Decret. Rocci pag.* 84.

57 Hospitali erecto pro peregrinis, & infirmis Episcopus non permittat introduci per modum Hospitii Birruarios, seu alios Ministros Curiæ Laicalis, vel quemlibet alium cum armis, & contra attentantes procedat, prout de jure, etiam per censuras; *ead. Sac. Cong. Immun. in Aprutina* 1. *Jan.* 1676. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 1189.

58 Datur Episcopo facultas extrahendi e loco immuni triticum pertinens ad Hospitale, quatenus eidem constet de debito Hospitalis erga Seminarium ad effectum solvendi Creditoribus; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Tudertina* 9. *Jun.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vall. pag.* 1626.

59 Item datur facultas perquirendi, & extraendi res furto sublatas reconditas in Hospitali, dummodo res extractæ inservire non possint pro corpore delicti; *ead. Sac. Congr. Immun. in Spoletana* 18. *Decemb. d. anni*, & *lib. pag.* 162.

60 Constito de restitutione, & de consensu partis, ac prævio juramento de non incurrendo amplius in similia, absolventur Consiliarii Communitatis, qui adduxerant belluas e prædio Hospitalis; *eadem Sacr. Congregation. Immun. in Casalen.* 13. *Septembris* 1695. *d. libr. pag.* 213.

61 Custos Hospitalis durante servitio gaudet privilegio Fori, si Hospitale sit erectum auctoritate Ecclesiastica; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Sulmon.* 28. *August.* 1664. *lib. Decret. Rocci pag.* 503. *in Ripana* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *Decr. Pauluc. pag.* 248.

62 Hospitalarius salariatus, & ejus Familia Hospitalis erecti cum auctoritate Ordinaria, præstantes assistentiam, & servitium infirmis gaudent privilegio Fori; *ead. Sac. Congr. Immun. in Nullius Atini* 1. *Martii* 1697. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 175.

Immo Hospitalarius, seu addictus servitio 63
Hospitalis gaudet, nedum privilegio Fori, sed etiam Exemptione pro bonis; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Beneventana* 20. *Martii* 1630. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 3. & 16. *Septemb. d. anni*, & *lib. pag.* 57.

Hospitalarius Laicus, qui singulis annis eli- 64
gitur, & deputatur a Confraternitate absque approbatione Episcopi pro servitio Hospitalis Civitatis Albanensis gaudet privilegio Fori; *ead. Sac. Congr. Imm. in ead.* 2. *Octob.* 1668. *lib.* 1. *Decret. Altov. pag.* 270.

Causa contra Hospitalarium ad Ordinarium, 65
non ad Gubernatorem spectat; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Benevent.* 17. *Decemb.* 1650. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 67.

Custos Hospitalis defendendus est per Ordi- 66
narium Curiæ laicæ; *ead. Sac. Congr. Immun. in Nullius Abbatiæ S. Rufilii* 20. *Nov.* 1695. *lib.* 1. *Decret. Vall. pag.* 231.

Prior Hospitalis ratione furti a se commissi 67
in Magazeno Hospitalis, gaudet immunitate Ecclesiastica; *ead. Sac. Congr. Immun. in Viterbien.* 8. *Januarii* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 3.

In causa furti qualificati Sanctissimus tri- 68
buit Gubernatori Spoleti facultatem procedendi contra Hospitalarium S. Antonii; *eadem Sacr. Congreg. Immun. in Interamn.* 17. *Maii dicti anni*, & *lib. p.* 192.

Additiones ex aliena manu.

Frequenter Hospitalia exemptionem præten- 69
dunt a jurisdictione Parochi; Quid autem requiratur, ut hospitalia exempta dici queant a jurisdictione Parochi, ita ut Rectores vice Parochi fungantur, expendit Rota *in Valentina Jurisdictionis super manutentione* 26. *Junii* 1754. *cor. Illustrissimo Figueroa*.

HOSPITATIO MILITUM. Vide verb. *Milites a num.* 17. *ad* 26.

HOS-

HOSPITIA REGULARIUM.

1 HOspitia non possunt a Regularibus recipi, & retineri nisi de licentia speciali Sedis Apostolicæ, seu Sac. Congreg. & servatis ad unguem omnibus conditionibus præscriptis a Sacra Congreg. Episcop. & Regul. 15. Sept. 1690. in decreto relato sub verb. *Conventus*, *art.* 1. *n.* 9. & sæpe sæpius confirmato. Vide
2 *ibi*. Hodie enim stantibus Constitutionibus Gregorii XV. Urbani VIII. & Innocent. X. allatis sub d. verb. *Conventus*, *art.* 1. *a n.* 3. *ad* 5. prohibitum est Regularibus recipere non solum novos Conventus, & Ecclesias, sed etiam Domos, & quascumque alias habitationes sine licentia Sedis Apostolicæ, & Ordinarii; Unde Sacra Congregatio post dictas Constitutiones pluries decrevit Hospitia aliter recepta intelligenda esse in futurum suppressa, & extincta, & Fratres in eis degentes incidere in pœnas degentium extra Claustra, non obstante qualibet exemptione; Sic *die* 14. *Septemb.* 1629. & 7. *Augusti* 1644. 12.*Apr.* 1647. 10. *Decemb.* 1649. 16. *Jun.* 1650. 15. *Junii*
3 1651. & pluries alibi. Hinc si Episcopi in suis Diœcesibus contra præscriptam formam Regularium Hospitia repererint, possunt uti jure suo, & quamprimum Sacram Congreg. instructam reddere pro opportuno remedio, ut post allata decreta tradit Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 19. *n.* 16.

5 Regulares non possunt sine Sedis Apostol. seu Sac. Congreg. licentia reducere Hospitium in Conventum, & Oratorium in Ecclesiam, ut pluries decrevit *Sacr. Congreg. Episcop.* & *Regul.* & signanter 14. *Jun.* 1641. 27. *April.*
6 1646. & 13. *Febr.* 1647. Hospitium enim non est, ubi adest Ecclesia, alias fraudarentur Constitutiones erigendo Monasteria sub nomine Hospitiorum ad evitandam illarum pœnam; *l. In fundo* 38. *ff. de rei vindicat. l. In fraudem* 45. *ff. de jure Fisci*, *l. Si quid dolo* 1. *ff. Si quid in fraudem*, *l. Non est dubium* 5. *Cod. de Legatis*, ut dicit Rota *in Toletana Manutentionis coram Bevilaqua dec.* 225. *num.* 8.
7 *part.* 13. *recent.* Nec locus, ubi januis apertis celebrantur Missæ, administrantur Sacramenta, sepeliuntur mortuorum Cadavera, & pulsantur campanæ, reputari potest simplex Hospitium, sed signa prædicta eum demonstrant verum Conventum cum sua vera Ecclesia, adeoque pro ipsius erectione, aperitione, & retentione servandæ sunt Constitutiones de non erigendis novis Conventibus; Rota *loc. cit. dec.* 225. *num.* 6. & ibid. *dec.* 231. *n.* 12. Lezana *part.* 4. *verb. Monasteria num.* 6. Donat. *prax. rer. Regul. part.* 2. *tract.* 1. *quæst.* 22. *n.* 7. Cesped. *de exempt. Regul. cap.* 1. *dub.* 6. *n.* 4. & alii passim. Simplex enim Hospitium habere non posse Ecclesiam, sed tantum Oratorium privatum, cujus ingressus in viam publicam immediate non respondeat, nec habere campanam, nec ibi posse administrari Sacramenta, nec habere continuam permansionem Religiosorum, nisi infirmorum, & servientium, nec sepulturam, nisi specialiter concedatur, pluries decrevit *Sac. Congr. Episcop.* & *Regul.* & signanter 7. *Jan.* 1617. 3. *Apr.* 1618. 16. *Novemb.* 1646. 10. *Decemb.* 1649. 26. *Apr.* 1652. apud Nicol. *in Flosculis verb. Hospitium num.* 1. Vide alia Decreta sub verb. *Conventus art.* 1. *n.* 9. 8

Hospitium privatum justa interveniente causa facile solet a Sacra Congreg. Episcop. & Regul. concedi Regularibus, ut pluries concessit, & signanter *ead. Sac. Congr. in Mantuana Hospitii Roverbell.* 8. *Aug.* 1710. Ponente Eminent. Cardinali Gozzadino apud Ursayam *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 8. *num.* 19. ibi: *Pro gratia Hospitii privati tantum*, & sic sæpe alibi. 9

Hospitii translationi locus est, justa accedente causa, ut posse transferri non semel concessit *Sac. Congr. Episcop.* & *Regul.* & signanter *in Novarien. Translationis Hospitii Gallicani* 24. *Jul.* 1711. Ponente Emin. Grimaldo apud Ursayam *loco cit. discept.* 7. *num.* 41. ibi: *Arbitrio Episcopi pro usu Hospitii tantum.* 10

Patres Reformati non possunt habere privatum Hospitium in illis Civitatibus, & Oppidis, in quibus moram facere possunt in Conventibus P. P. Observantium; Sic *Sac. Congr. Episcop.* & *Regul. in Laudensi* 5. *Septembris* 1710. ubi in causa vertente inter ipsos P. P. Reformatos Loci Codunei, & P. P. Observantes Loci Sancti Columbani, pro jure quæstuandi, tria dubia proposita fuerunt Ponente Emin. Card. de Abdua, ad quorum secundum conceptum his verbis. *II. An liceat eisdem Patribus Reformatis habere Hospitium proprium in dicto Loco Sancti Columbani; seu potius debeant hospitari in Conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in dicto Loco S. Columbani?* Sic fuit responsum. *Ad II. Negative quoad primam partem. Affirmative quoad secundam*; 11

Sic

Sic apud Ursayam *tom.* 8. *part.* 1. *discept.* 40. *a num.* 142.

12 Patres Reformati Provinciæ Tusciæ non possunt transferre suum antiquum Hospitium ad Conventum S. Joannis Baptistæ, alias Congregationis Fratrum Jesuatorum suppressæ, intra mænia Civitatis Florentiæ existentem, sed tenentur remanere in dicto suo antiquo Hospitio, servata ejusdem Hospitii forma; *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Florentina* 26. *Martii* 1677. apud Matthæuc. Offic. Curiæ quoad Conventus *sub num.* 23.

Additiones ex aliena manu.

13 Hospitium vere, & proprie dicitur illud, quod deservit, ut inquit *Rota in Eysteten. Fundationis Hospitii* 27. *Jun.* 1729. §. 15. *cor. bon. mem. Ratto* inter impressas *dec.* 258. *num.* 23. tantummodo pro recipiendis Religiosis itinerantibus, & in quo propterea nulla servatur forma regularis, non erigitur Ecclesia seu Oratorium formale cum Janua in via publica, sed tantum Oratorium internum ad effectum inibi Missas, & Oratorium privatum celebrandi, non administrantur Sacramenta, non fiunt publicæ conciones, nec divina, aliæque functiones peraguntur, non tumulantur cadavera, nec retinentur campanæ, nec aliquid aliud vero Conventui congruens.

14 Gravis autem est quæstio, an in erectione Hospitii requirantur illæ ipsæ solemnitates requisitæ in erectione Conventus, de quibus verba fecimus *in additione ad verbum Conventus artic.* 1.

15 Negant communiter Cesped. *de Exempt. Regular. c.* 1. *dub.* 6. *num.* 1. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 5. *disput.* 5. *quæst.* 1. *num.* 10. Novar. *in Summ. Bullar. part.* 1. *comment.* 92. *num.* IV. Donat. *in Prax. Rer. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 1. *de Monaster. ædif. quæst.* 22. *n.* 1. *& seq.*

16 At recte Rota *in dict. Eysteten. Fundationis Hospitii* 1729. §. 16. *cor. bon. mem. Ratto* inter impressas *dec.* 258. *num.* 24. *Conclusio* (ait) *quod in Fundatione simplicis Hospitii non requirantur solemnitates Constitutionibus Apostolicis præscriptæ, ad summum procedere potest quando concurrant prædicta requisita pro erectione simplicis Hospitii, quibus terminis loquuntur Auctoritates in objecto allegatæ; secus vero quando in hujusmodi locis religiosis adest Ecclesia publica, pulsantur campanæ, atque administrantur Sacramenta, quia tunc discrepantia eorumdem locorum a cæteris Monasteriis consistit dumtaxat in palliato nomine Hospitii, & propterea si erigi possent absque debitis requisitis, Apostolicæ Constitutiones certam edicentes formam in Constructione Monasteriorum servandam remanerent elusoriæ.*

HYDROMANTIA. Vide verb. *Superstitio num.* 17.

HYPOTHECA, PIGNUS.

SUMMARIUM.

Hypotheca, & Pignus large loquendo, tam a Doctoribus, quam a Jure sæpe sæpius consunduntur, nulla nisi nominis distinctione inter utrumque admissa, *l. Res* 5. *ff.* 1. *ff. de Pignoribus, & Hypothecis*, ibi: *Inter Pignus autem, & Hypothecam nominis tantum sonus differt.* Rota recent. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 179. *nu.* 78. Stricte autem, & proprie loquendo adest inter ipsa aliqua differentia, quæ potissimum consistit in hoc, quod Pignus proprie locum habet in rebus, quæ manu traduntur Creditoribus, ideoque fere in mobilibus rebus tantum locum habet, quæ Creditoribus tradi so- 1 2

solent, unde a pugno appellatum est Pignus; *l. Plebs* 238. §. *Pignus*, *de verb. signific.* ibi: *Pignus appellatum est a pugno, nam res, quae pignori dantur, manu traduntur; unde etiam videre est, verum esse, quod quidam putant, Pignus proprie rei mobilis esse*. Hypotheca autem consistit fere tantum in rebus immobilibus, vel quae non traduntur Creditoribus, sed penes Debitorum manent, obligatae tamen Creditori; adeoque Hypotheca nuda conventione constituitur §. *Item Serviana*, *Instit. de action.* ibi: *Inter Pignus, & Hypothecam differentia est, nam Pignoris appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quae simul etiam traditur Creditori, maxime si mobilis sit. At eam, quae sine traditione nuda conventione tenetur, proprie Hypothecae appellatione contineri dicimus*; Azorius *part.* 3. *Instit. moral. lib.* 7. *tract. de Pignoribus cap.* 2. *quaest.* 2. Pirhing *lib.* 3. *Decr. tit.* 21. *num.* 2. & alii passim. Quoad effectum tamen

3 Pignus, & Hypotheca non differunt, cum ex utroque eadem acquiratur Creditori *actio Hypothecaria*, vi cujus ipse Creditor rem oppignoratam, vel Hypothecatam, ubicumque existat, donec debitum solvatur, exigere potest; Sicuti e contra Debitor rem pignori datam potest, soluto debito, iterum repetere; *arg.* §. *Item Serviana*, *Instit. de action.* ibi: *Inter Pignus, & Hypothecam quantum ad actionem Hypothecariam nihil interest*.

4 Pignus dupliciter potest sumi. Primo pro re ipsa oppignorata, seu quae in pignus datur, ut patet ex totis ferme titulis *ff. & Cod. de distract. pig.* Secundo pro ipso contractu pignoratitio, seu conventione, qua res alteri securitatis gratia datur, vel obligatur; *l.* 1. §. *fin.*

5 *ff. de pactis*. Pignus late sumptum est contractus, quo Debitor dat Creditori rem aliquam, ut sit pro debito obligata, & ex ea satisfieri possit, si aliter satisfactum non fuerit. *Est in*

6 *re communis*. Similiter Hypotheca late sumpta est contractus, quo a Debitore res aliqua obligationi subjicitur pro cautione debiti erga Creditorem. *Est in re communis*. Hinc aperte patet finis Pignoris, & Hypothecae, nempe major securitas Creditorum, seu eorum, qui alios sibi obligatos habent: Tutius est enim Pignori, seu Hypothecae incumbere, quam agere in personam, textu expresso *in* §. *Unde constat* 14. *Instit. de obligat. quae ex delicto*, ibi: *Etiamsi idoneum Debitorem habeat, expedit Pignori potius incumbere, quam in personam agere. Et plus cautionis in re est, quam in persona*. *Regul.* 25. *ff. de regul. Juris*.

7 Pignus, seu Hypotheca alia est *expressa*, & alia *tacita*; Expressa est, quae fit expressa partium conventione de re oppignoranda, seu hypothecanda, & haec Hypotheca expressa solet vocari *Conventionalis*. Tacita est, quae absque expressa partium conventione a lege introducta est, atque subsistit absque omni consensu Debitoris, immo etiam eo invito, & haec Hypotheca solet vocari *Legalis*, utpote a lege constituta. Pignus, seu Hypotheca ex- 8
pressa alia est *generalis*, & alia *specialis*. Hypotheca generalis, seu universalis est, qua quis obligat alteri in securitatem debiti cuncta sua bona, & Jura, *l. fin. Cod. Quae res Pignori, & leg. Bonorum*, 49. *ff. de verb. signific.* Hypotheca specialis est, qua una, vel plures res in specie, aut individuo alteri in securitatem debiti obligantur; *leg. Quamvis constet*, 2. *& l. Quamvis eod.* 17. *Cod. de Pignoribus*, *& Hypothec.*

Hypothecae *tacitae*, seu *legalis* varia haben- 9
tur in Jure exempla, quorum praecipua hic juvat adducere. Primo Uxor habet tacitam hypothecam pro securitate dotis allatae in omnibus bonis Mariti; *c. Ex litteris*, 5. *de Pignoribus*, ibi: *Cum bona Viri Mulieri sint pro dote tacite obligata, & cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem &c. l. Unic. Cod. de rei Uxor. act.* §. *Fuerat*, 29. *Insti. de actionibus*. Et haec tacita Hypotheca viget etiam in casu, quo Maritus ob delictum privari debeat bonis, *Cum*, ut expresse dicitur *in cit. c. Ex litteris*, *Cum mulieribus favor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in Jure, quod propter maleficium Viri mulier remanere non debeat indotata*, & de facto *l.* 2. *Cod. nec Uxor pro Marito* habetur sic expresse: *Ob Maritorum culpas Uxores inquietari leges vetant*. Insuper habet uxor Hypothecam tacitam in bonis Mariti pro securitate bonorum paraphernalium ab ipso Marito administratorum. *Communis*; *arg. l. Ubi* 29. *Cod. de Jure dotium*, *& l. fin. Cod. de Pact. convent.* Secundo etiam Maritus vice- 10
versa habet tacitam Hypothecam in bonis Uxoris pro dote promissa sibi praestanda, textu expresso *in l. Unic.* §. 1. *Cod. de rei Uxor. act.* ibi: *Damus ex utroque latere Hypothecam, sive ex parte Mariti pro restitutione dotis, sive ex parte mulieris pro ipsa dote praestanda*.

Tertio, tacitam Hypothecam habent liberi 11
prioris Matrimonii in bonis tam Patris, quam Matris ad secundas nuptias transeuntis, ratione bonorum, quae ad eos ex priori Matrimonio pervenerunt; *l. Hac edictali* 6. §. 2. *& leg. Si quis prioris*, 8. §. 4. *Cod. de secundis nuptiis*. Quarto, pupilli, & Minores habent tacitam 12
Hy-

Hypothecam in cunctis bonis Tutorum, &
Curatorum; *l. Pro officio*, 10. C. *de administr.*
13 *Tutor. vel Curator.* Quinto tacitam Hypothe-
cam habet Pupillus in rebus ex ipsius pecu-
niis emptis; *l. Idemque*, 7. *ff. Qui potiores in*
14 *pignore*. Sexto Ecclesiæ, Collegia, aliæque Cau-
sæ Piæ habent tacitam Hypothecam in bonis
Prælati, vel alterius Administratoris rerum ad
similes Pias Causas pertinentium: Ecclesiæ
enim gaudent Jure minoris; *cap.* 1. *& c. Au-*
ditis, 3. *de in integrum restitutione*, & sic tenet
Glossa *in cit. cap. Ex litteris*, 5. *de pignoribus*,
verb. *Obligatu*, & communis Doctorum.
15 Septimo, tacitam Hypothecam habent Le-
gatarii, & Fideicommissarii in bonis a Testa-
tore relictis; §. 2. *Instit. de Leg. & l.* 1.
16 *Communia*, *de Legatis*. Octavo qui mutuas
dat pecunias pro reficiendo ædificio, habet ta-
citam Hypothecam in ædificio suis pecuniis re-
fecto; *l.* 1. *ff. In quibus causis pignus tacite*,
& eamdem Hypothecam habet in re, ad quam
emendam, vel conservandam pecunias mutuas
dedit; *l. Qui navem*, 26. *& l. Quod quis*,
17 36. *de Reb. auctor. Jud. possid.* Nono Vendi-
tor habet tacitam Hypothecam in re vendita
usque dum pretium ei plene sit solutum; *l.*
Julianus, 13. §. 8. *de actionibus empti*, *l. Quod*
si 31. §. 8. *ff. de Ædilit. edict. & l. Heredit.*
18 *vendit.* Decimo Locator habet tacitam Hypo-
thecam in omnibus a Conductore in domum,
vel prædium illatis, & invectis, non tantum
pro pensione, sed etiam pro deterioratione rei
locatæ; *l.* 2. *ff. In quibus causis pignus*; & con-
19 cordat *l. Eo jure*, 4. *ff. eod.* Undecimo taci-
tam Hypothecam habet Fiscus in bonis con-
trahentium cum eo, vel conducentium quid
ab eo, & in bonis suorum Officialium, & Ad-
ministratorum; *l.* 1. *&* 2. *C. In quibus causis*
pignus tacite, *& l. Aufertur*, 46. *ff. de Jure*
Fisci, ibi: *Fiscus semper habet Jus Pignoris*.
20 Hypothecare, & oppignorare possunt omnes
illi, qui rerum suarum liberam administratio-
nem habent *l.* 2. *&* 6. *ff. Si res aliena pigno-*
21 *ri*. Item Tutor, & Curator possunt oppigno-
rare, & hypothecare res Minorum, & Pupil-
lorum pro eorumdem utilitate; *leg.* 3. *Cod.*
Si aliena res, *l. Tutor* 16. *ff. de pignor. act.*
22 Oppignorare, & hypothecare etiam potest Pro-
curator, vel negotiorum gestor, si ad hoc spe-
ciale mandatum habet; *l. Solutum*, 11. §. *fin.*
ff. de pign. action. vel si habet mandatum ge-
nerale cum libera potestate, *cit. l. Solutum*,
23 & *l. Procurator*, *cui* 58. *ff. de procur.* Præla-
ti, & Rectores Ecclesiarum, quamvis non
possint absque Juris solemnitate res Ecclesia-
sticas alienare, prohibitas hypothecari Hypo-
theca speciali, ut expresse habetur *in cap. Nul-*
li, 5. *de rebus Eccles. non alienand.* ibi: *Neque*
specialis Hypothecæ titulo obligare; possunt tamen
absque Juris solemnitate talia bona Ecclesiæ
pro ejusdem, non item pro propria utilitate,
hypothecare Hypotheca generali, arg. a sen-
su contrario desumpto *ex cit. cap. Nulli* 5. *de*
rebus Eccles. non alienand. Hoc enim ipso, quod
ibidem prohibeatur sola Hypotheca specialis,
ut patet ex adductis verbis, concessa censetur
Hypotheca generalis, ut recte argumentantur,
& tenent Abbas *in cit. cap. Nulli num.* 3.
Joan. Andr. *ib. num.* 1. & cum aliis Fagnan.
ib. num. 30. *& seq.* Covarruv. *variar. resolut.*
cap. 16. *num.* 7. Molina *disp.* 466. *num.* 1. Lay-
man *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 10. *num.* 2. Azorius
p. 3. *lib.* 7. *cap.* 5. *q.* 4. Pirhing *lib.* 3. *Decretal.*
tit. 13. *num.* 5. *& tit.* 21. *n.* 16. Reiffenstuel
ib. num. 34. & alii passim; & ratio est, quia
per Hypothecam generalem non ita facile de-
veniri potest ad alienationem, seu venditio-
nem rei generaliter solum obligatæ, seu hy-
pothecatæ, sicuti per Hypothecam specialem,
per quam plus Juris transfertur in Creditorem
cum periculo eam alienandi. Et hanc senten-
tiam testatur Fagnanus *in cit. c. Nulli* 5. *de*
rebus Eccles. alienand. vel non num. 32. probas-
se suo tempore Sacram Congregationem Con-
cilii in contractibus Regularium. Nam pro- 24
posito dubio, an in prohibitione nuper edita de
rebus Regularium non alienandis comprehen-
daretur generalis Hypotheca; Sacra Congrega-
tio censuit non comprehendi, & tamen pro-
hibitio illa fuit concepta iisdem verbis, qui-
bus utitur Paulus II. *in Extravag. Ambitiosæ*.
Hæc ille, qui ex multis probat hypothecam 25
generalem bonorum Ecclesiæ in casu permisso
posse fieri a Rectoribus Ecclesiarum etiam si-
ne licentia Episcopi. Vid. verb. *Alienatio*, *art.*
4. *num.* 35. *&* 36.

Res omnes, quæ emi, & vendi possunt, 26
etiam hypothecari, seu oppignorari possunt;
l. Sic & quod 9. *ff. de Pignoribus*: ibi: *Quod*
emptionem, *venditionemque recipit*, *etiam pigno-*
rationem recipere potest. Et sic e contra res, 27
quæ emi, & vendi nequeunt, hypothecari,
seu oppignorari etiam non possunt; *l.* 1. §. 2.
ff. Quæ res Pignori. Res aliena hypothecari,
seu oppignorari non potest absolute; *l.* 6. *Cod.*
si aliena res pignori, ibi: *Per alium rem alie-*
nam invito Domino pignori obligari non posse cer-
tissimum est. Potest tamen res aliena oppigno-
rari, seu hypothecari conditionate, nempe sub
conditione, *Si acquisivero*; *l. Si fundus* §. 7. *de*
pi-

pignoribus, ibi: *Aliena res utiliter potest obliga-*
28 *ri sub conditione, si debitoris facta fuerit.* Cre-
ditor pignus habens potest illud alteri oppigno-
29 rare; *l. 1. Cod. Si pignus pignori datum.* Cre-
ditor inscio, & invito Debitore non potest uti
pignore, & si utatur, furtum committit, actio-
neque furti conveniri potest, pro quanto æsti-
matur usus illius habitus; *l. Qui jumenta*, 40.
l. Si pignore, 54. *ff. de furtis*, ibi: *Si pignore*
30 *Creditor utitur, furti tenetur.* Fructus ex pigno-
re percipere potest Creditor, sed dein debet
ipsos in sortem computare; ita ut tantum mi-
nuatur de debito, quantum percepit de fructi-
bus ex pignore; Immo totum debitum extin-
guatur, pignusque restitui debeat, statim ac
fructus percepti totum debitum exæquant, &
insuper, si fructus percepti superent debitum,
debet restitui cum pignore etiam excessus fru-
ctuum perceptorum, textu expresso in *lege* 1.
Cod. de pignor. Action. ibi: *Ex pignore percepti*
fructus imputantur in debitum, qui si sufficiant
ad totum debitum, solvitur actio, & redditur
pignus; si debitum excedunt, qui supererunt,
redduntur, & c. Cum contra 6. de pignoribus,
ibi: *Cum secundum Canonicas sanctiones fructus*
restitui, & in sortem debeant computari.
31 Immo Creditor modo supradicto, nedum
computare debet in sortem fructus perceptos,
sed etiam illos, quos ex tradita sibi re oppi-
gnorata percipere potuisset, & culpa sua non
percepit, textu expresso in *leg. Creditor*, 3.
Cod. de pignor. action. ibi: *Creditor, qui præ-*
dium pignori nexum detinuit, fructus, quos per-
cepit, vel percipere debuit, in rationem exone-
randi debiti computare necesse habet, & concor-
dat *l. 2. Cod. de pactis pignor.* & tenent Glos-
sa in *cit. cap. Cum contra 6. de pignorib. verb.*
Perceptum; & *ib.* Abbas *num. 9.* Molina *tract.*
2. de justit. disp. 535. *num.* 3. Azorius *part.*
3. lib. 7. cap. 8. *quæst.* 2. Pirhing *lib. 3. de-*
cretal. tit. 21. *num.* 19. Reiffenstuel *ib. n.* 48. &
alii communiter contra Hostiensem *in summa*
de pignoribus n. 9. Et ratio est, quia fructus
rei fructiferæ, æque ac ipsa res, censentur op-
pignorati, & constituunt cum re unum pignus;
l. Quamvis, 3. *Cod. in quibus causis pignus*;
Molina *loc. cit. num.* 3. Layman *lib. 3. tract.*
4. *cap.* 30. *n.* 8. & alii citati.
32 Pactum *Antichriseos* contractui pignoris ad-
jectum (quo nempe inter Creditorem, & de-
bitorem convenitur, ut donec debitum solva-
tur, Creditor pignore uti, & fructus ex eo
percipere valeat) est illicitum, & usurarium.
33 *Communis arg. cap. Plures Clericorum*, 1. &
cap. Quoniam 4. *de usuris*; ubi clare decidi-
tur, quod sit usura lucrifacere fructus rei op-
pignoratæ, & insuper præcipitur fructus resti-
tui, & in sortem computari; Et ratio est;
quia quævis res Domino suo fructificat, Do-
minus autem Pignoris est Debitor, & non Cre-
ditor; *l. Pignus*; *Cod. de pign. action.* mu-
tuans enim non fit Dominus Pignoris; adeo-
que usurarius, & iniquus est, si fructus capiat
ex eo, cum tales fructus percepti ex Pignore
sint revera ultra sortem, ultra quam aliquid
recipere ratione mutui, est proprie usura.
Sic etiam in contractu Pignoris pactum legis 34
Commissoriæ (quo nempe Debitor cum Cre-
ditore convenit, ut si intra certum tempus de-
bitum non fuerit solutum, Pignus dein ad
Creditorem pertineat; vel in solutum pro de-
bito, vel in venditum pro certo pretio) est
illicitum, & usurarium, textu expresso *in l.*
final. Cod. de pactis pignorum, & *Lege commis-*
sor. & *cap. Significante*, 7. *de Pignoribus*:
Et ratio est, quia Pignus ordinarie est majo- 35
ris valoris, quam creditum; nemo enim ac-
cipit pignus minoris valoris, & æqualitas sæ-
pe attingi non potest. Unde ad vitanda hu-
jusmodi pericula injustitiæ, & usuras palliatas,
atque gravamina maxima Debitorum, tale pa-
ctum simpliciter reprobatur.
Licitum autem est pactum, quo Debitor 36
cum Creditore ita paciscitur, ut si intra præ-
fixum tempus solutio facta non fuerit, tunc
Pignus Creditori sit venditum pretio justo ta-
xando secundum æstimationem prudentis viri,
reddito excessu Debitori, textu expresso *in leg.*
Si fundus, 16. *ff. de Pignor.* & *communis*
Doctorum. Sic etiam justum est pactum adje- 37
ctum Pignori, ut si Debitor in mora solvendi
sit, v.g. intra biennium non solvat, possit Cre-
ditor Pignus, vel Hypothecam statim distrahe-
re, & aliis vendere, & quod de recepto pre-
tio reliquum est supra Debitum, Debitori re-
stituat; *leg. Si convenit*, 4. *ff. de pignorat. action.*
& *l. final.* §. 1. *Cod. de Jure domin. empt. Com-*
munis. In quo utroque casu non est opus, ut 38
Creditor Debitorem de solutione prius moneat;
leg. Magnam, 12. *de contrah. & commit. Stipul.*
& *cap. Potuit*, 4. *de Locato, & conducto*, ibi:
Non obstante quod ei, ut canonem solveret, non
extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta
pro Domino interpellet. Si oppignoratio facta est 39
sine pacto ullo de vendendo Pignore, vel non;
tunc potest quidem Creditor Pignus vendere,
sed debet præmittere unam saltem monitionem,
ut Debitor solvat, & post hanc per biennium
expectare, quo elapso, si Debitor non solverit,
Pignoris venditio legitima, & justa sit, textu
ex-

expresso in *cit. leg. fin.* §. 1. *Cod. de Jure dom.*
40 *empt. Communis*. Si oppignoratio facta sit cum pacto, ne vendatur, vendi nihilominus potest post biennium, sed non nisi trina monitione de solvendo prius præmissa; *cit. l. Si convenit* 4. *ff.*
41 *de pignor. act. Communis*. Creditor Pignus vendens non potest illud sibi ipsi emere, nequidem per interpositam personam, nisi de licentia Judicis, si nullus alius vellet pretium justum etiam infimum offerre; *leg. Et qui* 20. *Cod. de distract. pignor.*
42 Creditori Hypothecario competit Jus prælationis præ Creditoribus non specialiter privilegiatis; *leg. Si Debitor* 10. *ff. de Pignoribus*. Si autem eadem res fuerit pluribus oppignorata, inter ipsos Creditores Hypothecarios, potior est in jure qui prior est in tempore, etiamsi secundo Creditori res non tantum obligata, sed etiam in Pignus actualiter tradita sit; *l. Qui generaliter* 2. *ff. Qui potiores in pignore*; *l. Licet* 7. *Cod. eod.* & *leg.* 8. *Cod.*
43 *eod. leg.* 12. *ff. eod.* Nec refert, an prior Creditor habeat Hypothecam specialem, vel generalem; *cit. l. Qui generaliter* 2. *ff. Qui potiores in pignore*, & *l. Si generaliter* 6. *Cod.*
44 *eod.* In pignore eodem tempore pluribus constituto, præcedit ille, qui pignus possidet, & si nullus possidet, æquali jure utuntur; *leg. Si Debitor* 10. *ff. de Pignoribus*.
45 Creditor tenetur Pignus sibi traditum exacta diligentia tueri, & conservare; *leg. Ea* 14. *ff. de pignorat. act.* Aliter si dolo, vel culpa lata, aut levi ejusdem (non item levissima) Pignus periit, vel deterioratum est, resarcire tenetur; §. 4. *Instit. Quibus modis re*
46 *contrah. obligatio*. Creditor debito sibi soluto tenetur Pignus restituere; *cit.* §. 4. *Instit. Qui-*
47 *bus modis re contrahat. obligatio*. Immo una cum Pignore tenetur Creditor restituere etiam omnes fructus ex pignore perceptos, cum ipsi fructus debeant in sortem computari *ex l.* 1. *Cod. de pignorat. act.* juxta textum *sub n.* 30.
48 Potest tamen Creditor detrahere expensas, quas fecit in tuendo, custodiendo, & meliorando pignore; *l. Creditor* 7. *C. de pignor. act.* ibi: *Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res pignoratitias fecit, exigere non prohibetur*.

Additiones ex aliena manu.

De Pignoribus, ac Hypothecis parce hic agit Auctor, neque in verbo *Pignus* aliquid addit. Materia autem hæc in Foro est frequentissima, quæ propterea pleniorem exigit tractationem.

49 Hypotheca vel est expressa, vel est tacita. De tacita ut hic pro dignitate differamus, est illa, quæ sine expressa conventione, *ob præsumptam voluntatem Partium*, vel aliam justam causam *a Lege* constituitur.

Ob præsumptam voluntatem partium Hypotheca tacita datur I. ex Senatusconsulto, quod sub Marco Imperatore latum est, Creditori, qui pecuniam ob restitutionem ædificii extruendi dedit; *l.* 1. *ff. In quib. caus. Pign. vel Hypothec. tacite contrahatur*, *l.* 24. §. 1. *ff. de Reb. Auct. Judic. possidend.* 50

Quæ ad eum quoque pertinet, qui redemptori Domino mandante ministravit; *Legib. mox citatis*. 51

Non item ad illos, qui ad novum ædificium extruendum, vel emendum, pecuniam crediderunt; *l.* 19. *C. de Pignor. l.* 7. *C. Qui pot. in pignor. Novell.* 136. *cap.* 3. 52

An illis competat tacita hæc Hypotheca, qui ad Navem, vel aliam rem debitoris conservandam, reficiendam, vel restituendam crediderunt, non conveniunt Auctores; Affirmant Rauchb. *lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 1. & 6. Carpzov. *Jurispr. Forens. part.* 1. *constit.* 28. *defin.* 105. Mev. *decis.* 84. *part.* 5. Negant vero Bachov. *ad Treuter. vol.* 2. *disput.* 24. *thes.* 7. Lauterbach. *in disput. de tacit. pignor. thes.* 25. Harprecht. *in Commentar. ad Jus Badens. part.* 4. *thes.* 69. 53

Nota vero, quod Hypotheca concessa propter conservationem rei non habet locum, nisi in ipsa re; Confer Lauterbach. *in Colleg. pract. ad Titul. in quib. caus.* &c. §. 76. 54

II. Datur Hypotheca tacita *ob præsumptam partium voluntatem* Locatori in iis, quæ in Prædium Urbanum non rusticum, ut ibi perpetuo sint invecta, & illata; *l.* 2. 3. 4. 5. *in princip.* 6. 7. §. 1. *In quib. caus.* &c. *l.* 5. & *ult. C. eod.* 55

Quæ & in invectis, & illatis secundi Conductoris locum habet; *l.* 11. §. 5. *ff. de Pign. act.* 56

Ab hac vero tacita hypotheca excipit, alios allegans Linglos. *dec.* 46. *quæst.* 5. *num.* 1., libros Doctorum, & Studentium, arma & equos Militum, necnon Operariorum instrumenta fabrilia, sine quibus vitam diu Operarii sustentare non possunt, vestem, & suppellectilem Patrisfamilias, cujus nomine venire ea autumat, quæ refert Jurisconsultus *in l.* 2. 3. & *aliis sequent. ff. de Suppell. legat.* itemque aratra, ligones, vomeres, boves, & universa, quæ ad Agriculturam pertinent. 57

Non autem ab hac hypotheca tacita excipienda sint bona venalia in domum illata, tum illata in Tabernam, dissentiunt Doctores. Vide affirmantes, & negantes Doctores, apud 58
Spei-

Speidell. *locupletat. lit. P. art. 2. de tacit. Hypothec. Locat.*

59 Conducente vero Patrefamilias pro se, & Familia sua ædes, Hypotheca hæc tacita locum non habet in rebus paraphernalibus uxoris, bonis castrensibus, & adventitiis liberorum, vel famulorum; Lauterbach. *in disput. de tacit. Pignor. thes.* 12.

60 III. Datur hæc hypotheca tacita ob præsumptam voluntatem Partium Locatori in fructibus, qui in prædio rustico nascuntur *l. 7. in princip. ff. Quib. in caus. &c.*

61 Citra vero *præsumptam voluntatem Partium sola Legis dispositione* Hypotheca tacita datur I. Fisco ratione tributorum in bonis eorum qui censentur; *l. 1. C. Quib. in caus. &c. l. 1. C. Si propt. public. Pens.* in bonis eorum qui cum eo contrahunt; *l. 2. C. Quib. in caus. &c.* nequaquam vero eorum qui ex delicto ad pœnam obligati sunt; *leg. 17. & 73. ff. de Jur. Fisc.* contrarium licet teneat Lyncker. *dec.* 643. tum in bonis debitoris primipilaris, ejusque Uxoris; *l. 4. C. Quib. in caus. &c.* & demum in bonis *Administratoris Fiscal. l. 1. C. de Privil. Fisc. tit. C. Si propt. public. pens.* Tenet vero Merend. *lib. 2. controvers. Jur. c. 29.* tacitam hanc Hypothecam non incipere a tempore cœptæ administrationis, sed a tempore actus, quo Fiscus læsus fuit.

62 *Sola Legis dispositione* datur II. hæc hypotheca tacita Reipublicæ, Civitati, Ecclesiæ in Bonis Administratorum; *argum. l. 20. C. de Admin. Tutor.* junct. *L. 3. C. de Jur. Reipublic. l. 23. §. 1. C. de SS. Eccles.* non etiam ut Creditrici in bonis debitorum, *l. 2. C. de Jure Reipublic. l. 8. C. Qui pot. in pign.*

63 Hanc vero Hypothecam minime competere Collegiis Opificum in Bonis Administratorum tradit Schilter. *in Prax. Jur. Rom. exerc.* 33. §. 28.

64 III. *Sola dispositione Legis* tacita hæc Hypotheca competit liberis prioris matrimonii in bonis Vitrici, ratione tutelæ maternæ, si scilicet Mater, alio Tutore non petito, neque rationibus redditis ei nupserit; *l. 6. C. Quib. in caus. &c.* in bonis Parentum ad secundas nuptias transeuntium ratione eorum, quæ ex priori matrimonio ad eos pervenerunt; *l. 6. §. 2. C. de Secund. Nupt.* in bonis Patris ratione bonorum maternorum, aliorumque adventitiorum, quæ Pater administravit; *l. 6. §. ult. C. de Bon. quæ Liber. l. 7. §. ult. C. de secund. Nupt.*

65 IV. *Sola Legis dispositione* datur hypotheca tacita Pupillis, & Minoribus, eorumque Heredibus in Bonis Tutorum, & Curatorum; *l. 29. C. de Admin. Tut. l. 19. §. 1. ff. de Reb. Auct. Jud. possid. Novell. 22. c. 40.* in rebus pecunia eorum emptis; *l. 7. ff. Qui pot. in Pign.* non item aliis; *l. 17. C. de Pign. l. 7. C. Qui pot. in pign.*

Incipitque hæc hypotheca tacita, quæ competit Pupillis & Minoribus in bonis Tutorum, & Curatorum, non a tempore malæ administrationis, sed a tempore suscepti muneris; Bachov. *de Pign. lib. 2. c. 9. n. 5.* Lauterbach *in dict. disput. de tacit. pig. thes.* 37. 66

Sola Legis dispositione datur V. tacita hypotheca Marito pro dote præstanda in bonis ejus, qui dotem promisit; *l. un. §. 1. C. de Rei Uxor. act.* 67

De eo quæri solet, an & Furiosis, mente captis, surdis, & mutis tacita hypotheca competat in bonis suorum Tutorum? Negat inter alios Lauterbach *in disput. de tacit. pign. thes.* 35. Affirmat Bardill. *exercit. 2. concl.* 39. 68

VI. *Dispositione sola Legis* hypotheca tacita datur Uxori pro dote repetenda in bonis Mariti, ejusve, qui dotem suscepit, *d. l. un. §. 1. C. de Rei uxor. act.* ut & pro dotis augmento; *Nov. 97. c. 2.* paraphernis, *l. ult. C. de pact. Convent.* & donatione propter nuptias, *l. 29. ff. de Jur. Dotium.* 69

Datur VII. *Sola dispositione Legis* tacita hypotheca Legatariis, & Fideicommissariis pro Legatis, & Fideicommissis consequendis in Bonis Testatoris; *l. 1. C. Commun. de Legat.* 70

VIII. Datur tacita hypotheca *sola Legis dispositione* Redemptori in Persona ab hostibus captæ, & redempta pro pretio redemptionis; *l. 15. ff. de Captiv. l. 2. C. de Postlim. revers. l. 20. §. 1. ff. Qui testam. fac. poss. l. 43. §. ult. ff. de Legat.* 1. 71

Hi sunt casus certi, in quibus *sola dispositione Legis* hypotheca tacita locum habet. Non sum autem nescius esse Doctores, qui eam ad alios casus extendunt. Vide de iis quid senserit Stryk. *in us. moder. Pand. lib. 2. §. 7. & plur. seq.* Confer etiam Speidell. *locuplet. lit. P. art. de var. tacit. Hypothec.* & Auctores ab eo allegatos. 72

Tenent nonnulli in hoc differre hypothecam tacitam *ob præsumptam voluntatem partium* ab hypotheca tacita *sola Legis dispositione*, quod hæc locum sibi vindicat, non obstante, quod agatur de Pupillis, Minoribus, &c. qui bona suæ hypothecæ subjicere nequeunt, illa vero nequaquam locum sibi vindicare possit, si de mox dictis personis res sit. Vide Bachov. *de Pignor. lib. 1. c. 9. n. 13.* & rursus *c. 11. n. 1. & seq.* Impugnat vero Bachovium aliosque ejus asseclas Wissembac. *in disp. 39. in Pandect. lib. 29. thes. 1. §. 19.* 73

FINIS TOMI TERTII.